

วารสาร
สันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร
JOURNAL OF MCU
PEACE STUDIES

E-ISSN : 2539-6765

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (กันยายน-ตุลาคม 2565)
Vol.10 No.6 (September-October 2022)

Group 1

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (กันยายน-ตุลาคม 2565)

Vol. 10 No. 6 (September-October 2022)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญกร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์
มหาวิทยาลัยมหิดล

● Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovido
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana
Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw)

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
 ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
 เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

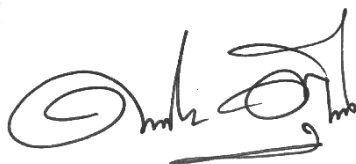
บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
 เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
 บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
 สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
 เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
 และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
 สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
 และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
 ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
 เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
 ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
 ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
 และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จาก
 บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
 หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
 จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน
 หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะ
 ตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (กันยายน-ตุลาคม 2565) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาดวงเด่น จิตญาโน, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
--------	------

บทบรรณาธิการ	(5)
--------------	-----

บทความวิจัย: Research Articles

Bankruptcy Prediction Model Using Multiple Discriminant Analysis: Case of Real Estate Companies in Thailand.....	2336-2346
--	-----------

Natthaphat Chada and Surang Hensawang

บทความวิจัย: Research Articles

ศักยภาพไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชและนวัตกรรมวิถีชีวิต: Tourism Potential of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chiyabhum Province for Creative Community-Based Tourism Development Based on the King's Philosophy and Innovative Lifestyle Trend.....	2347-2360
---	-----------

นันทนา อุ่นเจริญ: Nantana Ooncharoen

พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล: Buddhist Psychology for the Development Model Enhancing Bodhi Panya of Registered Nurse.....	2361-2373
---	-----------

วริทธิ์ตา จารุจินดา, ประยูร สุธะใจ และ พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ:

Variththa Charuchinda, Prayoon Suyajai

and Phramaha Phuen Kittisobhano

กระบวนทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และ วิชาน: Paradigm and the Caring of Terminal Stage Patient: An Analytic, Appreciative and Applicative Study.....	2374-2383
--	-----------

ลัดดา ไทยปรีชา, กิริติ บุญเจือ และ เมธา ทธิเมทาธิป:

Ladda Thaiprecha, Kiriti Bunchua and Metha Harimtepatip

เรื่อง	หน้า
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด: Administration Strategies for the Provincial Monastery Meditation Practice Centers.....	2384-2396
มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ, พิณสุดา สิริธรงค์ศรี และ อุทัย บุญประเสริฐ:	
<i>Montrthat Yananboonsiri, Pinsuda Siridhrungsri and Uthai Boonprasert</i>	
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี: The Development of Instructional Model Using Cooperative with Team Game Tournament Technique to Promote the Achievement of Learning Thai Language for Communication for Undergraduate Students.....	2397-2410
ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์: <i>Sasipong Srisawat</i>	
ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทย ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์: The Success of Thai Herbal Business under the Creative Economy Concept and Product Innovation.....	2411-2422
น้ำทิพย์ ไต้เต้า และ อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า:	
<i>Namtip Teitao and Adilla Pongyeela</i>	
แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง: Strategic Guidelines for Management and Success of the Retro Markets Business in the Central Region.....	2423-2433
ศิริเพ็ญ อภิธรรมวงศ์ และ นพดล พันธุ์พานิช:	
<i>Siriphen Apitamwong and Noppadol Punpanich</i>	
การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทเพลงของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: Innovation Development for the Propagation of Buddhism through Phaya-Isan of Dhamma Preachers in the Northeast Region.....	2434-2445
รัศมี ภัคดีศิริวงษ์, พระยุทธาน อธิจิตโต และ สิริภพ สวन्दง:	
<i>Ratsamee Pakdisiriwong, Phra Yuthana Adhicitto and Siraphop Suandong</i>	

เรื่อง	หน้า
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชัน: A Comparison of the Learning Achievement and Problem Solving Ability on Gamification Concept Learning Base for Fourth Grade Students.....	2446-2457
จุฑามาศ คุ่มไพร่, ทองปาน บุญกุศล และ สุพจน์ เกิดสุวรรณ:	
<i>Chutamas Kumpilee, Thongpan Boonkusol and Suphot Koedsuwan</i>	
รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว: Social Capital Development Model for Strengthening Sustainability of Thai – Lao Border Communities.....	2458-2470
วิระกิต สิงห์คง, จุฑามาส ชมผา และ กิติรัตน์ สีหพันธ์:	
<i>Wirakit Singkong, Chuthamas Chompha and Kitirat Sihaban</i>	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL: A Study of Learning Achievement and Analytical Thinking Abilities on Electrical Energy of Mathayomsuksa 3 Students Using Inquiry Learning Method (5E) with KWDL Technique.....	2471-2482
พีรพงศ์ คงขำ, ชุตินา วัฒนศิริ และ สุดาพร พงษ์พิชญ:	
<i>Pheeraphong Kongkham, Chutima Wattanakeeree and Sudaporn Pongpisanu</i>	
การพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ: The Development of Model Designed Learning Management of Specialized Vocational Courses of Bachelor of Technology Program in Accounting under the Dual Vocational System Format to Enhance Learners' Attributes in Accordance with the Career's Needs.....	2483-2493
วารุณี เอี่ยมอารมณ์, ไพโรจน์ สิริยากร และ พิลิฐ เมธาทรร:	
<i>Warunee Iemarrom, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapatara</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ของการเรียนการสอน: Thai Language Instruction Model Based on Sociolinguistics: New Dimension of Instruction.....	2494-2503
<i>กฤตพล วังภูสิต: Krittaphon Wangpusit</i>	
กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา: Development Process for Secondary School Students' Participation in Religious Activities.....	2504-2516
<i>เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ: Keatisak Sangarun</i>	
การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม: The Development of Human Resource Management Model of Chulachomklao Royal Military Academy on Platform.....	2517-2529
<i>ชื่นหทัย สุริยโสภาพันธุ์ และ ปรีชา วิหคโต:</i>	
<i>Chuenhathai Suriyasopapan and Preecha Vihokto</i>	
สภาพปัจจุบันและความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา: Current Conditions and Expectations Towards Sustainability Management of Alumni Associations in Higher Education Institutions.....	2530-2544
<i>บัณฑิต อ่าวสถาพร, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ จตุพล ยงศรี:</i>	
<i>Bundit Aowsthaporn, Chakrit Ponathong and Chatupol Yongsorn</i>	
ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ: The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School.....	2545-2554
<i>วรรณพิมล บุณทยะพัจน์ และ จิตตินันท์ บุญสทธิกุล:</i>	
<i>Wanpimol Boontayapat and Jittinun Boonsathirakul</i>	

เรื่อง	หน้า
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: Innovation of Integrated Economics Learning Management for Secondary School Students.....	2555-2565
มนัสวี ปุโปคำ และ ชรินทร์ มั่งคั่ง: <i>Manassavee Pupokham and Charin Mangkhang</i>	
การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี: พหุกรณีศึกษา: Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient for Undergraduate Students: Multiple Cases Study.....	2566-2579
พลอยไพลิน กมลนาวิน, วรางคณา โสমনันทน์ และ มฤชฎ์ แก้วจินดา: <i>Ploypailin Kamonnawin, Varangkana Somanandana and Marid Kaewchinda</i>	
แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิต นักศึกษาในสถาบัน อุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่: Educational Management for Students Identity Development in the Higher Education Institutions of Monks, Chiang Mai Province.....	2580-2594
พระธนบดี ประเมธากุล, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ ชรินทร์ มั่งคั่ง: <i>Phra Tanabordee Parametakun, Chetthapoom Wannapaian and Charin Mangkhang</i>	
การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: Development of Problem-Solving Ability of Higher Vocational Diploma Students Using STEM Education Combined with the Philosophy of Sufficiency Economy.....	2595-2607
ไก่อ จันทวัน, อรุณรัตน์ คำแหงพล และ ทรราชกร วรธนะสาร: <i>Kai Chanthawan, Arunrat Khamhaengpol and Hassakorn Wattanasarn</i>	

เรื่อง	หน้า
มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”: The Method of Reducing Hate Speech with the Process of Developing Creative Media “Innovative Board Games” 2608-2621 นิษฐา หุ่นเกษม, โสริยา งามสนิท, ปรียา สมพีช, จันทิกา สุภาพงษ์, สิริมณฑิ์ พึ่งสังวาลย์, นิศารัตน์ วิไลลักษณ์, ปรัชญา ทองชุม, ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, ปัทมา สารสุข, อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ และ ภูมิพัฒน์ ตระกูลทัศน์เจริญ: Nitta Roonkaseam, Soraya Ngamsnit, Preeya Sompuet, Jantiga Supamong, Sirimon Puengsangwal, Nisararat Wilailuk, Pratchaya Tongchum, Nathanan Wiriyawit, Pattama Sarasuk, Ornanong Kositpipat and Phumipat Trakooltasjaroen การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills for Primary Students in Schools Under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast..... 2622-2634 สรญา วัชรสังกาศ, วาโร เฟ่งสวัสดิ์ และ วลัณิกา ฉลากบาง: Soraya Watcharasangkat, Waro Phengsawat and Wannika Chalakbang แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่: Training Guidelines in the Coronavirus (COVID-19) Outbreak Crisis..... 2635-2648 พงศ์ธร อัสวานิเวศน์ และ รังสรรค์ โฉมยา: Pongthorn Asawaniwed and Rungson Chomeya	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดศรีสะเกษ: A Model of the Management of Public-Sector Disput Mediation Center by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Public- Sector Dispute Mediation Center, Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province.....	2649-2665
อุบลวรรณ ขันธหิรัญ, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ <i>Ubolwan Khantahirun, Phrakrupaladpaññavorawat and Phrakhrupalhad Adisak Vajirapañño</i>	
นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษา ขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล: Innovation Driven Process of Professional Learning Community for Small Schools and Remote Areas.....	2566-2678
กานต์ อัมพานนท์ และ ณัฐตะวัน ลิ้มประสงค์: <i>Karn Amphanont and Nattawan Limprasong</i>	
การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและ พัฒนาครูสู่โลกอนาคต: Research and Development of Innovative Teaching to Raise the Quality of Production and Develop Teachers to the Future World.....	2679-2691
ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์: Channarong Wisetsat	
การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี: The Development of Revision to the Legal Provision on the Use of Medical Marijuana by Buddhist Peaceful Means.....	2692-2705
ประทุมพร กำเหนิดฤทธิ, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ อดุลย์ ชันทอง: <i>Pratumporn Kumnerdrith, Phrakhrupaladpaññavorawat and Adoon Khunthong</i>	

เรื่อง	หน้า
การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง: ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต ขณะ ฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์: A Study of the Care of Buddhist Monks with Chronic Kidney Disease: from Delaying of Kidney Progression, Hemodialysis and Improving Efficacy of Monks' Activities.....	2706-2719
จุฑามาศ วารี่แสงทิพย์: Jutamas Vareesangthip	

บทความวิชาการ : Articles

คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย: Themed Hotel Attributes for Family Tourism in Thailand.....	2720-2733
ทัศนชัย พัฒนโกศัย, ชิชณูพงศ์ ศิริโชตินิศากร และ ระชานนท์ ทวีผล: Thaschai Phattanagosai, Chisnupong Sirichodnisakorn and Rachanon Taweephol	
การสังเคราะห์งานวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย: Meta-Analytic Research on the Development of Competency of Sale Performance Representatives.....	2734-2748
จารุวรรณ เมืองเจริญ, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และ จันทนา แสนสุข: Jaruwan Muangjaroen, Viroj Jadesadalug and Jantana Sansook	
ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป: ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา: The Relationship Between Interdisciplinary Approach and General Education: A Philosophical Analysis.....	2749-2762
ยุทติศิลป์ อร่ามศรี: Yutasin Aramsri	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Bankruptcy Prediction Model Using Multiple Discriminant Analysis: Case of Real Estate Companies in Thailand*

¹Natthaphat Chada and Surang Hensawang

Kasetsart International MBA Program, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kunlaporn.chd@gmail.com

Abstract

A negative view on the residential property industry in Thailand due to the global trade war and the appreciation of the baht affected rising non-performing loans (NPLs). Also business implications that has a huge impact on this business. The economic slowdown in Thailand mostly affected residential real estate, indicating a negative 10 percent growth rate. Therefore, this study attempts to construct the bankruptcy prediction model of real estate companies in Thailand and to investigate the correlation between financial and corporate governance towards bankruptcy. The names of bankrupt companies that filed at the bankruptcy court were derived from the Department of Business Development (DBD) business data warehouse. The sample included 102 companies registered with the Department of Business Development. 25 companies went bankrupt, and 77 companies were non-bankrupt. Financial ratios included Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE), Gross Profit Margin (GPM), Current Ratio (CR), Total Assets Turnover (AT), Operation Expense to Total Revenue Ratio (OPE), Debt to Asset Ratio (DA), and Debt to Equity Ratio (DE). Corporate governance factors included Size, Percentage of Thai's shareholder (TSH), Holding Share of Major Shareholder (MSH), Number of Shareholders (NSH), Number of directors (ODT). The study period covered 2016-2019. Multiple discriminant analysis was used to construct model and to examine the correlation.

The results showed that the bankruptcy prediction model was specified as $D = -0.382 + 0.235(ROE) + 0.466(DA) + 0.707(TSH) - 0.693(MSH) + 0.348(ODT)$. Return on Equity, Debt to Asset, Percentage of Thai's shareholder, Number of Director were statistically significantly positively correlated to bankruptcy while Holding Share of Major Shareholder was statistically significantly negatively correlated to bankruptcy. Since the accuracy rate is 82.7%, the practical application is suggested.

Keywords: Bankruptcy Prediction; Discriminant Analysis; Financial Ratios; Corporate Governance

*Received May 3, 2021; Revised June 3, 2021; Accepted June 15, 2021

Introduction

The economy is inversely over time. Nothing can confirm that our business will be able to survive? Thailand's growth is slow down due to the trade war economic slowdown, which make negatively affected Thai exports. Also have the impact of falling exports spread to domestic demand.

Bank of Thailand (BOT) explained “In 2019, affected industries can be divided into 3 groups: Expansion, Deceleration, and Contraction. Real Estate is in the Contraction group. Transferred housing units were expected to reduce by 10%, from 197 thousand units in 2018 to 176 thousand units in 2019 due to Loan to Value (LTV) measure and decline of the Chinese customers. From restraining forces make a direct and indirect effects on the purchase demand. Direct effect was lower ability to purchase depend on pricing level and type of residential real estate. Indirect effects were lower willingness to purchase due to price expectation and market confidence in part of investment and foreign demand.”

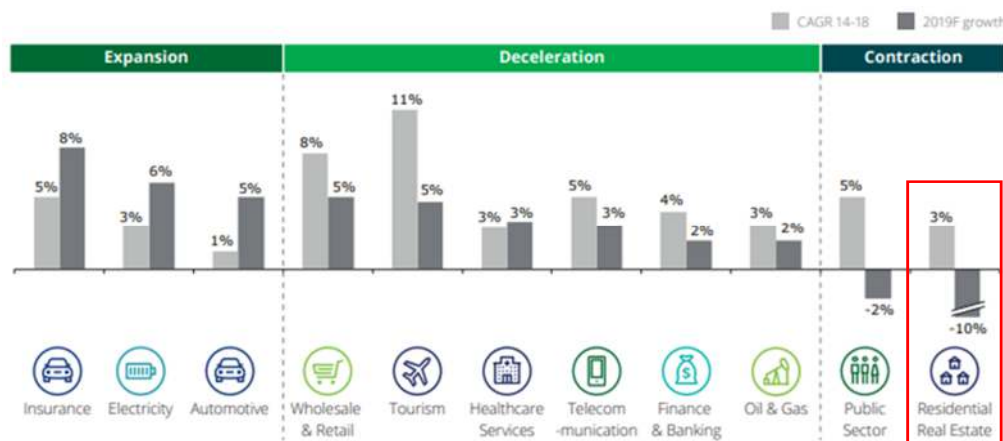

Figure 1. Growth in each sector which divided into 3 groups.

Deloitte Thailand reported: “**Implication to businesses**, Large developers: Income for large developers will continue to grow, as these players are able better to adjust themselves to changing circumstances. What’s more, they also have lower financing costs. Small - sized developers and medium - sized developers: They will face greater levels of difficulty and will see their market share shrink because, relative to large players, smaller operators lack the flexibility to adjust their business activities and this in turn reduces their competitiveness.”

A negative view on the residential property industry in Thailand due to the global trade war and the appreciation of the baht affected rising non-performing loans (NPLs) may cause banks to maintain stringent lending policies. The NPLs of commercial banks has been increased from 2.19% of credit outstanding in 2014 to 3.49% in September 2019. A further slowdown in the domestic economy could drive NPLs higher still.

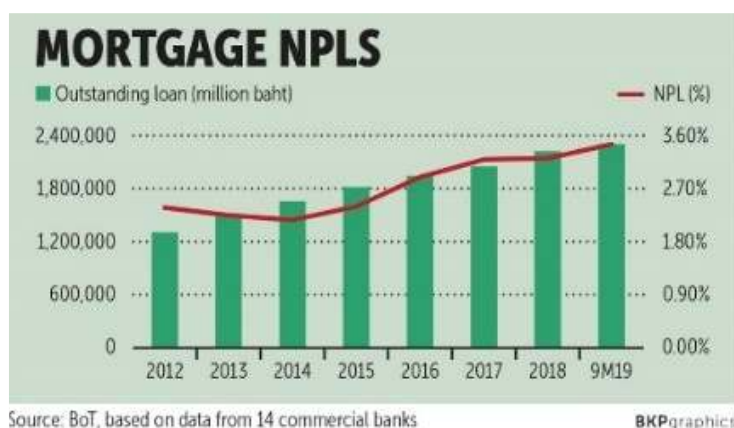

Figure 2. Rising of mortgage NPLS during 2012-9M2019.

Bankruptcy Definition in Thailand

Bankruptcy is the legal status of a natural person or juristic person (business, company) that cannot repay outstanding debts to creditors. Generally, it is initiated by the debtor and imposed by a court. In Thailand's legal, BANKRUPTCY ACT, B.E. 2483 (1940) section 9 is provided bankruptcy action as below, "Section 9. The creditor may initiate a bankruptcy action against the debtor only if:

- (1) The debtor becomes insolvent.
- (2) The debtor who is a natural person is indebted to one or more plaintiff creditors in an amount of not less than one million Baht or the debtor who is a juristic person is indebted to one or more plaintiff creditors in an amount of not less than two million Baht; and
- (3) The definite amount of such debt is determinable, whether it becomes due forthwith or at a future date."

Bankruptcy Prediction Model

From the study of the number of companies that went bankrupt in the past, Europe has the most bankrupt companies, which may be caused by the economy, competition, and deciding executive. So, Bankruptcy Prediction Model was invented in 1932 by Seán FitzPatrick, Former Anglo Irish Bank chairman.

"Since 1968, the primary methods that have been used for model development are multivariate discriminant analysis (MDA), logit analysis, Probit analysis, and neural networks. The early multivariable models were primarily developed using MDA. MDA classifies firms (bankrupt or non-bankrupt) based on each firm's characteristics (ratios/factors). Based on sample observations, coefficients are calculated for each characteristic (ratio). The products of the ratios and their coefficients are summed to give a discriminant score, allowing classification of the firm. Logit analysis and Probit analysis began to appear in the late 1970's but did not overtake MDA in popularity until the late 1980's. Logit analysis and Probit analysis take into account the probability that the firm will go bankrupt. In the late 1980's, neural networks began to appear, and, in the 1990's, there are several different types of neural network methods." (Jodi, 2007).

In addition to financial ratios, corporate governance indicators (CGIs) are another important input variable. Some combinations of specific categories of “FRs and CGIs would be more representative (have more discriminatory power) that would allow the prediction model to provide higher prediction accuracy. However, only some selected CGIs and FRs have been used in related studies, and the chosen features may differ from study to study.” (Deron, 2016).

Multiple Discriminant Analysis

Widely method of predicting bankruptcy. Multiple discriminant analysis (MDA) is a statistician technique that reduces the differences between some variables to classify a group. MDA is related to a discriminant analysis by setting a rule or selecting a value that will provide the most meaningful separation. MDA based on three restrictive assumptions:

(1) the independent variables are multivariate normally distributed, (2) the group dispersion matrices or ‘variance-covariance matrices’ are equal across group and (3) the prior probability of failure and the misclassification costs are specified. The data set for MDA is dichotomous, which means that the groups are discrete, non-overlapping and identifiable.

The linear discriminant function is adopted from Altman (1968) and Altman and Hotchkiss (2006).

The discriminant equation:

$$D = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \epsilon \quad (1)$$

Where:

D is discriminant score

β_i is discriminant coefficients

X_i is the independent variables, i is number of independent variable

ϵ is the error term

Thus, this research is conducted with financial ratios and corporate governance indicators of more discriminatory power and using MDA for bankruptcy prediction. To gather the advantages of previous studies and the most accurate forecast to be genuinely utilized in the real estate sector.

Objectives of the Research

To predict bankruptcy of real estate companies in Thailand using financial ratios and corporate governance as predictors.

Research Methodology

1st step: This research used 102 real estate companies in Thailand, divided into 77 non-bankrupt companies and 25 bankrupt companies. Financial Ratios and Corporate Governance factors were taken from the DBD Data warehouse with a cumulative three-year data set. Variable divided into 5 groups as follows.

Profitability: Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE), Gross Profit Margin (GPM)

Liquidity: Current Ratio (CR)

Efficiency: Total Assets Turnover (AT), Operation Expense to Total Revenue Ratio (OPE)

Leverage: Debt to Asset Ratio (DA), Debt to Equity Ratio (DE)

Corporate Governance: Size of company (set total assets less than or equal 50 MB = 1 total asset more than 50 MB = 0), Percent of Thai's shareholder (TSH), Percent of Holding Share of Major Shareholder (MSH), Number of Shareholder (NSH) and One Director Flag (ODT) by set one director = 1, more than one director = 0.

2nd step: This research tested of Multicollinearity test using Collinearity by Tolerance/VIF analysis-the MDA used in this study based on a stepwise approach in selecting significant variables.

3rd step: Using Wilk's Lambda for testing, independent variables can explain the differences between non-bankrupt and bankrupt companies or not? And Interpret group centroids (mean) of both groups.

4th step: Create the discriminant function to see the relationship. Financial ratios and corporate governance factors as independent variables affect the status of companies in the following equation below:

The discriminant functions

$$D = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \epsilon \quad (2)$$

where:

D is a discriminant score

β_i is are the discriminant coefficients

X_i is significant variables, i is number of significant variables

ϵ is the error term

Finally, Conclude and analysis classification results by interpret accuracy rate.

5th step: Test the hypothesis that Independent variables can explain the differences between non-bankrupt and bankrupt companies or not which hypothesis as below:

Hypothesis

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

(Independent variables cannot explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

(Independent variables can explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

Results

The objective of this research is to predict bankruptcy of real estate companies in Thailand using financial ratios and corporate governance as predictors. The research result from Multiple Discriminant Analysis, it was found that financial ratios and corporate governance factors that have significant predictive ability for detecting bankrupt as 82.7% of original grouped cases correctly classified with details in the process of finding an results as follows:

Multicollinearity

Table 1. Tolerance and VIF value.

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
Size	0.826	1.211
ROA	0.294	3.406
ROE	0.941	1.062
GPM	0.029	35.078
CR	0.914	1.095
AT	0.945	1.058
OPE	0.029	34.38
DA	0.506	1.975
DE	0.971	1.03
TSH	0.802	1.247
MSH	0.786	1.272
NSH	0.868	1.152
ODT	0.76	1.316

Normally, Tolerance value should be higher than 0.10 or VIF is lower than 10. Results show that 2 variables, including GPM and OPE demonstrate problems with multicollinearity. Therefore, it should remove the mentioned variables from the model and test assumption again with the remaining 11 variables.

Table 2. Tolerance and VIF value after removed GPM and OPE.

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
Size	0.832	1.201
ROA	0.69	1.448
ROE	0.95	1.052
CR	0.914	1.094
AT	0.946	1.057
DA	0.674	1.484

Table 2. Tolerance and VIF value after removed GPM and OPE (cont).

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
DE	0.971	1.03
TSH	0.802	1.246
MSH	0.795	1.258
NSH	0.868	1.152
ODT	0.765	1.308

After removing GPM and OPE for amending problems with multicollinearity, it is obvious that none of the variables demonstrates multicollinearity problems. Therefore, it can be concluded that the model satisfies the assumption of non-multicollinearity.

Wilk's Lamda Test

Table 3. Results of Wilk's Lamda test.

Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	0.656	126.993	6	.000

From hypothesis:

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

(Independent variables cannot explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

(Independent variables can explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

Results show Sig. = 0.000 < α = 0.05, Rejected null hypothesis. Independent variables can explain the differences between Non-bankrupt and bankrupt companies.

Discriminant Function

Table 4. Function at Group Centroid.

Status of company	Group Centroids
Non-bankrupt	-0.411
Bankrupt	1.267

From the results, non-bankrupt companies have a centroid (mean) -0.411, while bankrupt companies have a centroid (mean) 1.267. Companies with scores near to a centroid were predicted as belonging to that group.

Discriminant functions:

$$D = -0.382 + 0.235(\text{ROE}) + 0.466(\text{DA}) + 0.707(\text{TSH}) - 0.693(\text{MSH}) + 0.348(\text{ODT}) \quad (3)$$

Table 5. Classification Results.

Important Variable	Accuracy Rate		
	Overall	Non-bankrupt Company	Bankrupt Company
- Return on Equity (ROE) - Debt to Assets (DA) - Thai's shareholder (%) (TSH) - Holding Share of major shareholder (%) (MSH) - Number of director (ODT)	82.7%	92.6%	52%

Results show overall as 82.7% of original grouped cases correctly classified. Non-bankrupt companies were classified with better accuracy as 92.6% than bankrupt companies at 52%.

The new body of knowledge

The results of this research showed financial ratios and corporate governance factors helped predict the status of company in the future with conceptual framework as figures 3.

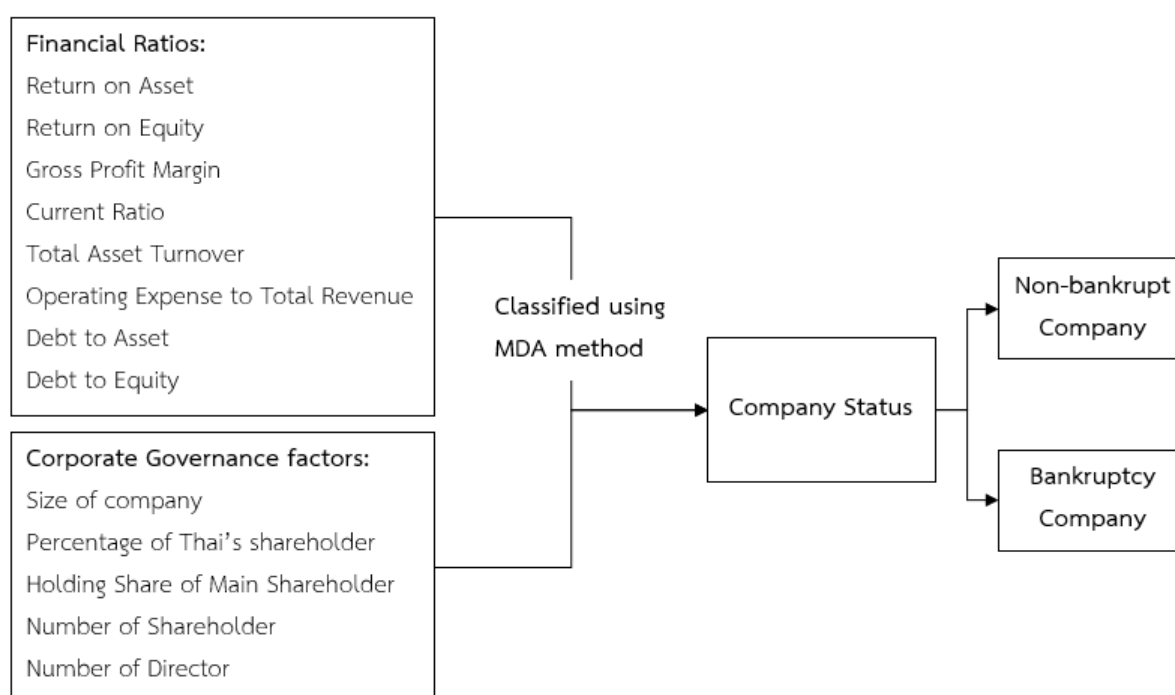

Figure 3. Conceptual framework.

Most of previous research studied only financial ratio or corporate governance which has different results depending on the variables. In this research was combined between financial ratio and corporate governance as predictor. To expect greater prediction accuracy

when focus on more perspective, not only numerical or management but still use the MDA method, which is the most prevalent method of predicting the model.

Discussions

From the research result of the objective, it was found that the overall predictive accuracy is lower than the predictive accuracy of Altman's original work which produced 95% (Altman's, 1968). On the other hand, the result higher than proceedings of Ciampi and Gordini that use some of the same variables in term of financial ratios and reported 80 % accuracy for the overall prediction (Ciampi, and Gordini, 2008).

Non-bankrupt companies correctly classified as 92.6% whereas only 52% of the bankruptcy companies were correctly classified because the sample size of the bankruptcy companies was too small. Predicting the behavior of company's status requires an appropriate level of population, but the real estate industry has few companies that go bankrupt. So, most of the predicted outcomes will not be bankruptcy.

The number of significant variables was corporate governance more than financial ratios. It indicated that owners of business groups might actively get involved in managerial decision-making that enhances firm value. Alternatively, the risk-sharing and the utilization of internal markets within a business group might help the member firms to avoid financial distress consist with (Piruna, and Kingkarn, 2009).

In Thailand, most companies are family businesses. Weaknesses in governance systems of family businesses are most evident in internal controls, internal audit, and risk management. Since many family businesses are managed by the founders or their children, the control environment is largely tailored to their needs. The problem: the controls do not grow along with the company, as the business becomes more complex (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019). That is why the percent of Thai's shareholder increases and the chances of the company's bankruptcy is also increased.

In terms of decisions, if the company has a major shareholder holding a large number of shares which means has a lot of power. When decision-making power from a few people will make better decisions sell faster if unexpected situations occur. That's why Holding Share of Major Shareholder (%) (MSH) increases one unit, the score decreases by 0.693, which means the score indicating that the company is going bankrupt is lower. Although this result not consisted with Yan- Leung and team's research that recommended to give minority shareholders easier ways to make their voices heard, improved disclosure, transparency, and communication. These ways of management may be different at the time of impact analysis for the company. Accepting comments or waiting for the decision from many people at the time of the bankruptcy may cause more delays or conflicts in opinions making decisions unable to proceed and the management of the company in various unexpected events (Yan-Leung et al. 2014).

On the other hand, if there is only one director, it will increase the chance that the company will go bankrupt. In terms of directors who responsible for the management of the company's business. If the number of directors is too small, the company will not get a variety of opinions, suggestions and many aspects are beneficial to consider and decide the various problem. When directors have expired or resigned, there may not be anyone left who can continue to work, and finally, the company becoming bankrupt.

Conclusion

The results also showed that it is possible to generate warning signals for real estate companies in Thailand with high accuracy as 82.7% when using the appropriate prediction model with Profitability (ROE), Leverage ratios (DA), and concentrated ownership structure (Shareholder, Director). Shareholders and directors have two completely different roles in a company. The shareholders (also called members) own the company by owning its shares, and the directors manage it.

Many financial ratios were not significant because financial ratios may not have enough impact on the status of the company. Therefore, it may have other additional factors to be studied, such as Macroeconomic factors.

From group centroid, when the discriminant scores close to 1.267, the company is more likely to go bankrupt. If the discriminant scores close to -0.411, it means the company is less likely to go bankrupt. The discriminant coefficient showed the relation between independent variables and the company's status, including Return on Equity (ROE) increases one unit, the score increases by 0.235. Debt to Assets (DA) increases one unit; the score increases by 0.466. Percent of Thai's shareholder (TSH) increases one unit, the score increases by 0.707. Holding Share of Major Shareholder (%) (MSH) increases one unit, the score decreases by 0.693. Number of director (ODT) equals 1, the score increases by 0.348.

Recommendation

The suggestions from the research pointed out that the company should strengthen corporate governance mechanisms to reduce the incidence of financial distress and improve uniform mechanisms of control, for the company can operate and survive regardless of any crisis.

The suggestions for future research should conduct comparative research in companies that are not listed in DBD data warehouse (Department of Business Development) or not in Thailand but publish their financial statements. It will help develop a robust model that can be used in the country when making investment decisions. Also, increase Economics factors such as Dynamics of GDP per capita, Dynamics of investments in fixed assets, Dynamics of domestic demand per capita, Unemployment rate, Exchange rate into independent variables

to improve the analysis aspect and may be able to describe the status of the company more accurately (Tomasz, 2017).

Another variable that might be interesting is the risk management variable, such as Credit Rating. A rating can refer to an entity's specific financial obligation or its general creditworthiness and showed how risky it is to invest money in a certain country or security by providing independent, objective assessments of the creditworthiness of companies and countries. Therefore, Credit Risk is considered a variable that indicates the status of the company is another aspect which is quite interesting.

References

- Altman, E.I. (1968). Financial Ratio's Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *Journal of Finance*, 23(4), 589-609.
- Ciampi, F., & Gordini, N. (2008). *Using Economic-Financial Ratios for Small Enterprise Default Prediction Modeling: An Empirical Analysis*. In Proceedings of the Oxford Business & Economics Conference, Oxford, UK, 1-21.
- Deloitte Thailand. (2019). *Economic Outlook Report 2019*. Retrieved September 25, 2020, from <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/th/Documents/about-deloitte/th-about-economic-outlook-2h-2019.pdf>
- Gissel, Jodi L. (2007). A Review of Bankruptcy Prediction Studies: 1930-Present. *Journal of Financial Education*, 33(1), 1-42.
- Korol, T. (2017). Evaluation of the Factors Influencing Business Bankruptcy Risk in Poland. *E-Finance*, 13(2), 22-35.
- International Finance Corporation; OECD. (2009). Chapter 5 Governance Challenges for Family-Owned Businesses. *Practical Guide to Corporate Governance*, 120-144.
- Lin, F., Liang, D., & Chu W. (2010). The Role of Non-Financial Features Related to Corporate Governance in Business Crisis Prediction. *Journal of Marine Science and Technology*, 18(4), 504-513.
- Polsiri P. , & Sookhanaphibarn, K. (2009). Corporate Distress Prediction Models Using Governance and Financial Variables: Evidence from Thai Listed Firms during the East Asian Economic Crisis. *Journal of Economics and Management*, 5(2), 273-304.

ศักยภาพไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชานวัตกรรมวิถีชีวิต*

Tourism Potential of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chiyabhum Province
for Creative Community-Based Tourism Development Based on
the King's Philosophy and Innovative Lifestyle Trend

นันทนา อุ่นเจริญ

Nantana Ooncharoen

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nantana2205@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานศาสตร์พระราชานวัตกรรมวิถีชีวิต 2) ศึกษาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากประชาชน จำนวน 149 คน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไรสินสมพงศ์ 2 คน แกนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้าน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนคุณภาพของเครื่องมือ แบบสอบถามใช้การหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา และการวิเคราะห์เนื้อหาหาค่าองค์ประกอบ แบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการณ์ของไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าดงดิบที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีเนื้อที่ 40 ไร่ มีประชากรอาศัยอยู่ จำนวน 884 คน มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้น สามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ 2. ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และกระบวนการ และ ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3. แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ คือ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่ ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ เข้ามาให้ความรู้ เรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว

*Received March 9, 2021; Revised April 22, 2021; Accepted June 6, 2021

- 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น และ
- 7) ปลุกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจ และประทับใจ

คำสำคัญ: ศักยภาพไรสินสมพงศ์; แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์; ศาสตร์พระราชา; นวัตกรรมวิถีชีวิต

Abstract

This research aimed to investigate Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chaiyaphum Province in terms of 1) the situation of the tourist attraction, 2) the tourism potential for creative community-based tourism development, and 3) the guideline for creative community-based tourism development. The research practically carried out as a mixed-method study- the quantitative data collected from doing the questionnaire from 149 people. The qualitative data were obtained from a semi-structured interview with the participants, including one representative from the government organizations and private sectors, two staffs from Rai Sin Sompong, one community leader, and five community members. The collected data were statistically analyzed to find Mean and Standard Deviation. The questionnaire used to compute Item-total Correlation, Alpha Coefficient, and Factor Analysis regards the quality of tools. The interview from applied to monitor Content Analysis.

The research outcome found that 1) the situation in Rai Sin Sompong at Phu Chang Noi, Chaiyaphum Province was a high plateau covering 40 Rai of the ebony forest. A population of 884 people and plenty of natural-born and artificial resources could create creative community-based tourism management activities. 2) Rai Sin Sompong could be a creative tourist's attraction following the king's philosophy and Innovation of Cultural Diplomacy in which the Area, Management, Activity and Procedure, and Participation were all rated with a high score. 3) creating the guideline for creative tourism should be required to allow the community members to 1) create the tourism developmental plan for their community; 2) collaborate with the government organization in providing the tourists with necessary facilities and infrastructure; 3) propose their community-based tourism development plan to have the financial support from the government; 4) implant their members with a good sense of local resource preservation and Participation in all activities in their community; 5) work together with the experts to help them understand more about tourism management and planning; 6) implant the members with love and care for their hometown and encourage them to join all activities for the community development, and 7) train the members with service mind to serve the tourists for their satisfaction and impression.

Keywords: Tourism Potential; Creative Tourist Attraction; The King's Philosophy; Innovative Lifestyle Trend

บทนำ

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวไปตามกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดและนำมาซึ่งความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ตลอดจนได้ศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะได้สัมผัสกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ แล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและเกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์และตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น มีชนบทธรรมชาติ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมประจำพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และพัฒนาแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Guengtragoon, and Mongkhonsrisawat, 2019) อีกทั้งได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลัก มาพัฒนาต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชน (Thammasat University, 2016) ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Creative Community Based Tourism: C-CBT) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตอันดีงามผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ก่อให้เกิดรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชน ลดการโยกย้ายถิ่นฐานโดยมีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้และพัฒนาเป็นสินค้าและบริการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้เกิดแรงผลักดันให้ชุมชนเห็นคุณค่าด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

“ศาสตร์พระราชา” คือ แนวทางการพัฒนาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกหมู่เหล่าด้านการศึกษา และสุขภาพ การเพิ่มผลผลิตทางการผลิต การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคน โดยเฉพาะคนจนและคนยากไร้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโครงการที่เกี่ยวกับการทำมาหากินของคนจน คือชาวนา ไร่ ชาวนานั่นเอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้น้อมนำศาสตร์แห่งพระราชามาใช้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยได้ร่วมมือกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จัดโครงการ “ตามรอยศาสตร์พระราชาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นำมาซึ่งเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดการพัฒนา สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism Authority of Thailand, 2018)

ไร่สินสมพงศ์ ภูซางน้อย อ.จตุรัส จ.ชัยภูมิ เดิมเป็นป่าตะโกที่ชาวบ้านเรียกว่า “โขงตะโก” พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ได้พลิกพื้นที่ผืนด้วยศรัทธาในปณิธานตามรอยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จนปัจจุบันมีเครื่องปั่นไฟ บ่อน้ำบาดาล มีคลองส่งน้ำจากจากสถานีสูบน้ำระบบไฟฟ้าของจังหวัด มีการ

เลี้ยงไก่พื้นเมือง เลี้ยงปลาในบ่อ การทำนาเกษตรอินทรีย์ ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ มะนาว กล้วยและพืชที่เป็นเครื่องเทศในการปรุงอาหาร ซึ่งเป็นการต่อยอดวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมด้วยศาสตร์ของพระราชาจนกลายเป็น “นวัตกรรมวิถีชีวิต” เกิดความรู้และสร้างคุณค่าต่อชุมชน ไร่นาสมพงค์ได้ถูกพลิกผืนดินที่แห้งแล้งสู่แหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ชัดเจนและแท้จริงด้วยศาสตร์พระราชา (Maneewong, 2018)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจ ศักยภาพไร่นาสมพงค์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิตด้วย ไร่นาสมพงค์มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ อันจะนำมาซึ่งการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการดำเนินการตามปณิธานของศาสตร์พระราชาโดยแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ไร่นาสมพงค์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิต
2. เพื่อศึกษาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร่นาสมพงค์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไร่นาสมพงค์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้น ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านโคกแพ่งพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 884 คน (Maneewong, 2018)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนบ้านโคกแพ่งพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ กำหนดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์หรือประมาณจากจำนวนประชากร ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนแล้วนำมาคำนวณหากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเกณฑ์ในการประมาณกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรประชากร (Srisa-ard, 2017) คือจำนวนประชากรทั้งหมดเป็นหลักร้อยละ 15-30% ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การกำหนดตัวอย่าง 20% ของกลุ่มประชากร ได้กลุ่มตัวอย่าง 176 คน จากประชากร 884 แต่แบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาและมีความสมบูรณ์มีเพียง 149 คน ผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพียง 149 ฉบับ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ระบุ เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้วอธิบายเกณฑ์การได้มา

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่

2.1.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านโคกแพ่งพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 884 คน (Maneewong, 2018)

2.1.2 ตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ตัวแทนจากไร่นาสัมพันธภาพ เกษนนำชาวบ้าน และชาวบ้าน บ้านโคกแพ่งพวย อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไร่นาสัมพันธภาพ 2 คน เกษนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวย อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 คน รวม 10 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง จะใช้การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (5 - Point Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวย จำนวน 149 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเชิงประชากรศาสตร์ จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก และรายได้สุทธิต่อเดือนที่ได้รับ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับศักยภาพไร่นาสัมพันธภาพ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 24 ข้อ แบ่งเป็น ข้อคำถามเกี่ยวกับ ด้านพื้นที่จำนวน 6 ข้อ ด้านการจัดการจำนวน 6 ข้อ ด้านกิจกรรมการะบวนการ จำนวน 4 ข้อและ ด้านการมีส่วนร่วม จำนวน 7 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open end) เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อคำถามของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งค่า IOC จะต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่า ข้อคำถามสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหา และสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด แล้วนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถาม จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย จากนั้นการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Item-total Correlation) ข้อคำถามที่ได้ต้องมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ 0.40 ขึ้นไป (Johnson-Conley, 2009) โดย ด้านพื้นที่ มีอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.56-0.82 ด้านการจัดการการอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.54-0.85 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ อำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.59-0.91 และด้านการมีส่วนร่วม อำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.47-0.76 นอกจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Test) โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) และควรมีค่า 0.07 ขึ้นไป จึงจะถือว่า ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมดยอมรับได้ (Hair et al. 2006) โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ด้านพื้นที่ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.85-0.89 ด้านการจัดการการมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.84-0.87 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.89- 95 และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.79-0.87

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยสร้างตามกรอบแนวคิดที่ศึกษาทั้ง 4 ด้าน จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทาง

ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณาเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิด ความมุ่งหมายของการวิจัย แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหางานวิจัย แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้สุทธิต่อเดือน และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในบ้านโคกแพงพวย

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับศักยภาพไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิต

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตัวเอง และผู้ช่วยวิจัยสำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านบ้านโคกแพงพวย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ – 15 มีนาคม 2562 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ 149 ฉบับ

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยตัวเอง และผู้ช่วยวิจัย จากตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไรสินสมพงศ์ 2 คน แกนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้าน บ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ 5 คน ระหว่างวันที่ 25 เมษายน 2562- วันที่ 2 มีนาคม 2562

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ทำการวิจัยจะดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยวิธีประมวลผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) และข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่ไปกับคำบรรยายและการสรุปผลการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 20 นาที โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูล การจดบันทึกไปพร้อมๆ กัน ผู้ทำการสัมภาษณ์ได้แจ้งวัตถุประสงค์แก่ผู้รับการสัมภาษณ์ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ในระหว่างการสัมภาษณ์มีการทบทวนคำตอบของผู้รับการสัมภาษณ์เพื่อความชัดเจนของข้อมูลและมีการสรุปข้อมูลทั้งหมดเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลงเพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ เมื่อได้ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วจะมีการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์โดยถอดความ (Transcribing) จากเทปบันทึกเสียง และโดยการเขียนพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการณ์ของไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ที่ บ้านโคกแพงพวย หมู่ที่ 8 ต.ละหาน อ.จัตุรัส จ. ชัยภูมิ ห่างไกลจากชุมชนบ้านโคกแพงพวย 3 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเดิมเป็นป่าตะโกที่ชาวบ้านเรียกว่า “โง้งตะโก” มีตะโกป่าขึ้นอยู่จำนวนมาก พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูงไม่สามารถปลูกพืช ผักได้ มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 40 ไร่ มีประชากรอาศัยอยู่ จำนวน 884 คน ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความหลากหลาย อาชีพหลักคือ เกษตรกร ทำนา ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิมีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น

มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน เป็นต้น ส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

ศักยภาพไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. บริบทด้านพื้นที่	4.09	0.30	มาก
2. ด้านการจัดการ	4.21	0.48	มาก
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	4.29	0.48	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.31	0.39	มาก
รวม	4.25	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.31$) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 4.29$) และ ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 4.21$)

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ของพื้นที่เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นศักยภาพของไร้สินสมพงศ์และสรุปผลดังนี้

ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย มีศักยภาพทั้งทางด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม มีการเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยทรัพยากร ผนวกกับศาสตร์พระราชา และการจัดการที่ดี เน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อยมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

ศักยภาพด้านพื้นที่ ของไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 40 ไร่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรที่สร้างขึ้นเอง มากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ มีคลองชลประทานไหลผ่าน ทำให้มีน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี มีการใช้วิถีชีวิตดั้งเดิม ผนวกกับทฤษฎีใหม่บนฐานศาสตร์พระราชาพัฒนาพื้นที่ที่แห้งแล้งให้มีความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต มีการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ มีการสร้างกิจกรรมการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยเชื่อมโยงกับความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน สามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ และรัดกุม ทั้งระบบพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และ บุคคล สามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด อีกทั้งอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการรักษาทรัพยากร

ให้คงอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ ใช้หลักพึ่งตนเอง และความร่วมมือของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ โดยอาศัยวัตถุดิบ และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ผสมผสานกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น 1) กิจกรรมทำอาหารด้วยวัตถุดิบที่ปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อร่างกาย 2) กิจกรรมการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยการเชื่อมโยงทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเอง 3) กิจกรรมพักผ่อน เช่น ตกปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช ศึกษาธรรมชาติ 4) กิจกรรมพักผ่อนในป่า กิจกรรมเดินทางไกล ค่ายลูกเสือ 5) กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม

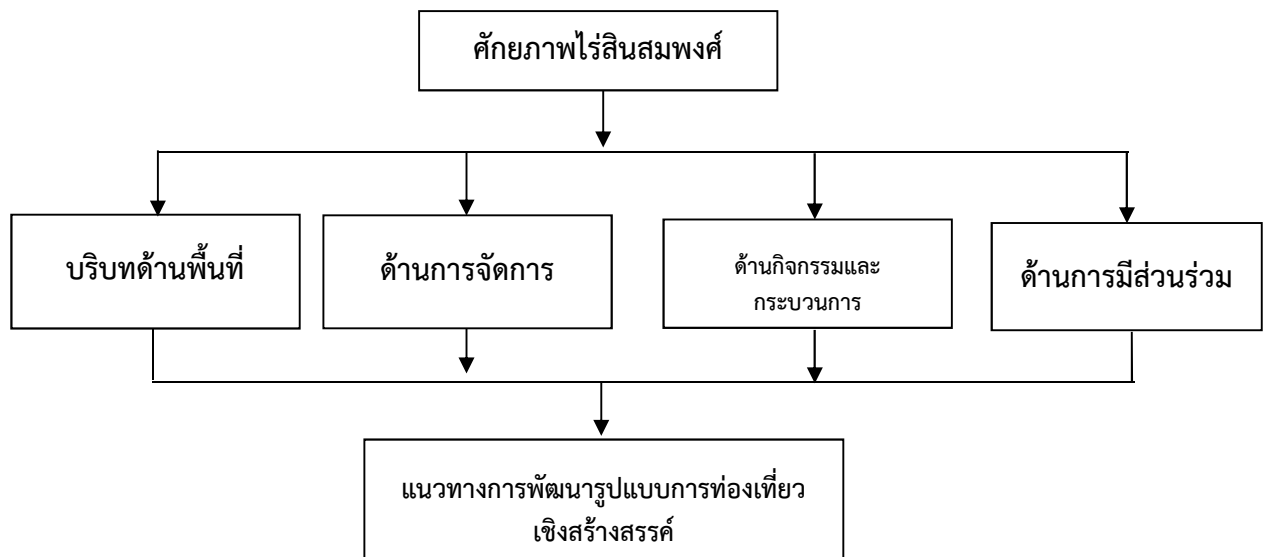
ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไร่สินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 7 แนวทาง ดังนี้ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนและประสานงานกับภาครัฐในการดำเนินสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียมและประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลูกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจประทับใจ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพไร่สินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิต ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันแห่งแล้ง ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาบริบทด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย บริบทด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม และได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา 7 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนและประสานงานกับภาครัฐในการดำเนินสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยว

ได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียม และประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลุกฝังให้คนในชุมชน มีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจากข้อเสนอแนะทั้ง 7 ข้อนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่แห้งแล้ง ให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในอนาคตได้ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิม บูรณาการกับ ศาสตร์พระราชา พัฒนาพื้นที่ให้เจริญขึ้นกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต

ภาพที่ 1 ศักยภาพไรสินสมพงศ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ด้านสภาพการณ์ของ ไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ที่ บ้านโคกแพ่งพวย หมู่ที่ 8 ต.ละหาน อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ ห่างไกลจากชุมชนบ้านโคกแพ่งพวย 3 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ เดิมเป็นป่าตะโกที่ชาวบ้านเรียกว่า “โง้งตะโก” มีตะโกป่าขึ้นอยู่จำนวนมาก พื้นที่ มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ไม่สามารถปลูกพืชผักได้ มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 40 ไร่ มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติมากมาย จากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สามารถสร้างสรรค์ และพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีกล้วยไม้ป่าพันธุ์หายาก มีการสร้างสรรค์เมนูอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ ของพื้นที่ มีผักหวานป่า กระเพาะปลา มีปลา มีเห็ด หนุ่ย ไก่บ้านพันธุ์พื้นเมือง ที่สามารถนำมาประกอบ อาหารท้องถิ่นที่เป็นสูตรเฉพาะ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอ ความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ วางแผน ส่งเสริมให้เรียนรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มีการทำความเข้าใจกับคนในชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย สอดคล้องกับ Klinmuenwai

(2018) การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า มีศักยภาพองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนด้านต่างๆ วิธีชีวิตที่สะท้อนภูมิปัญญาเช่น ชุมชนหมู่บ้านแกะสลักไม้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่น โดยภาครัฐและเอกชน ได้วางแผนให้ความรู้กับชาวบ้านให้ทั่วถึงในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และภาคธุรกิจต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มากขึ้น และให้ความรู้แก่คนในชุมชนในการสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ของชุมชนและจัดรูปแบบที่พักแรมของชุมชนและนโยบายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน รวมไปถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้รถม้านำเที่ยวภายในพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ไรสินสมพงศ์ ภูซังน้อย จังหวัดชัยภูมิ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไรสินสมพงศ์ ภูซังน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าไรสินสมพงศ์เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่คนอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการพื้นที่โดยใช้ศาสตร์พระราชาเข้ามาประยุกต์ใช้ทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหารและขายให้คนในชุมชนด้วย สอดคล้องกับ Klinmuenwai (2018) การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักแรม ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและด้านบริการเสริม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนเทศบาลตำบลนาครี มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ มีการเดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ

จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า มีศักยภาพทั้งทางด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม มีการเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยทรัพยากร ผสานกับศาสตร์พระราชา และการจัดการที่ดี เน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าไรสินสมพงศ์ ภูซังน้อยมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

ศักยภาพด้านพื้นที่ ของไรสินสมพงศ์ ภูซังน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 40 ไร่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรที่สร้างขึ้นเองมากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ มีคลองชลประทานไหลผ่าน ทำให้มีน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี จากการที่ไรสินสมพงศ์นำเอาวิถีชีวิตดั้งเดิมมาผนวกกับทฤษฎีใหม่บนฐานศาสตร์พระราชาพัฒนาพื้นที่ที่แห้งแล้งให้มีความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต มีการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ที่แห้งแล้ง ให้สามารถมีการสร้างกิจกรรมการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง แก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน สอดคล้องกับ Sangpirun, and Nimnatipun (2016) รายงานผลการวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน คลองรางจระเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ลักษณะของทรัพยากร สภาพพื้นที่ และกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งทรัพยากร

ทางธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม อีกทั้งชาวบ้านร่วมกันทำโฮมสเตย์ จึงทำให้เกิดกิจกรรม นันทนาการต่างๆ ร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ในระหว่างที่นักท่องเที่ยวเข้าพักที่ โฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ ทั้งระบบพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และ บุคคล จะเห็นว่าไร่นาสมพงค์ สามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด อีกทั้งอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการรักษาทรัพยากรให้คงอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ ใช้หลักพึ่งตนเอง และความร่วมมือของคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ โดยอาศัยวัตถุดิบ และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ผสมผสานกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้อง Wichasawat (2019) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโบราณบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคามหากชุมชนต้องการมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยสามารถดำเนินการจัดการไปในทิศทางที่เหมาะสม ควรพัฒนาการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ ไร่นาสมพงค์มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น 1) กิจกรรมทำอาหารด้วยวัตถุดิบที่ปลอดภัยและมีประโยชน์ ต่อร่างกาย 2) กิจกรรมการเรียนรู้ศาสตร์พระราชโดยการเชื่อมโยงทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการ พึ่งตนเอง 3) กิจกรรมพักผ่อน เช่น ตกปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช ศึกษาธรรมชาติ 4) กิจกรรมพักผ่อนในป่า กิจกรรมเดินทางไกล ค่ายลูกเสือ 5) กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม เป็นเพราะว่า ไร่นาสมพงค์มีทรัพยากรบุคคล ที่มีความรู้ความสามารถเรื่องกิจกรรมและกระบวนการ โดยเป็นวิทยากรกระบวนการ ที่สร้างแรงจูงใจให้กับ ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์พระราชอย่างถ่องแท้ ทำให้สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Sucharit, and Sucharit (2018) ศึกษารูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของ ตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้มีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเข้า ค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีวิทยากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากอุทยาน แห่งชาติทาหน้ำที่บรรยาย เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติให้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่ วางไว้ มีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ ทำให้เกิดองค์ความรู้ ที่สามารถสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Leksuma et al. (2019) ศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก พบว่า การนำ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาเป็นประเด็นหรือตัวแบบในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นควรคำนึงถึงศักยภาพชุมชน ความพร้อมชุมชน ความสุขของชุมชน ต้องยึดหลักการของนําท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาชุมชนคือ ความเป็นเจ้าของ การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความรู้ ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน และมุ่งเน้น ให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นในวงกว้าง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 7 แนวทาง ดังนี้ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนและประสานงานกับภาครัฐในการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียมและประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลุกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจ ประทับใจ สอดคล้องกับ Chayaphan (2018) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาป่าปรังพันปี ตำบลซับสีทอง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า จังหวัดชัยภูมิมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่งดงามอยู่เป็นจำนวนมาก เพียงแต่ยังไม่ได้จัดระบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ซึ่งจำเป็นต้องจัดการความพร้อมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งประชาชนในพื้นที่จะเป็นผู้บริหารจัดการโดยชุมชน และจะส่งเสริมให้ชุมชนได้นำผลผลิตต่าง ๆ มาเสนอให้นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในชุมชนอีกด้วย ทางราชการก็ได้ดำเนินการจัดหางบประมาณส่งเสริมสนับสนุน และนอกจากนี้อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ยังได้เสนอไปยังกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จะเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชัยภูมิซึ่งตอนนี้อยู่ในระหว่างจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแล ซึ่งที่ผ่านมาถือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี ประชาชนและภาครัฐลงมาให้มีความสำคัญ แต่ประชาชนยังขาดความรู้ด้านการจัดการแบบบูรณาการ โดยเฉพาะเมื่อมีคนมามาก การจัดการขยะย่อมจะต้องมีการวางแผน รวมทั้งความปลอดภัยด้านเส้นทางเดินรถ ความปลอดภัยด้านทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว

สรุป

ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย และได้สร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ รวมถึงมีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลาน ซึ่งจากกิจกรรมและกระบวนการในการส่งเสริมภูมิปัญญาเหล่านั้น ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ของไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย ซึ่งได้แก่ ศักยภาพด้านพื้นที่ ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรที่สร้างขึ้นเองมากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ได้ ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ และรัดกุมสามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการมีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผวนกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ และศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และจากศักยภาพที่มีดังกล่าวแล้วนั้น จึงทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มีการวางแผนร่วมกัน ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ไร่นาสวนผสม ภูซางน้อยจังหวัดชัยภูมิ มีสภาพการณ์ที่เหมาะสม สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) วางแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนในพื้นที่ไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นี้มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียงพอที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ให้เดินทางมาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

2) นำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยเพื่อหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมสมองในการพัฒนาไร่นาสวนผสมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ไร่นาสวนผสม ภูซางน้อยจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นรูปธรรม

2) จัดหาที่ปรึกษาให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 แนวทาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) ผลักดันให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และพัฒนาพื้นที่ ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในอนาคต

2) จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน

3) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมและประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ เข้ามาให้ความรู้ เรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้มีกิจกรรมใหม่ๆ ที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่และนักท่องเที่ยวเดิมให้กลับมาใช้บริการอีก

2.2 ทำการประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิเพื่อกำหนดเป็น สนิทสนม โมเดล และทดลองใช้

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ขาดศักยภาพ เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มเติมแหล่งท่องเที่ยวใหม่และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชัยภูมิ

References

- Chayapan, T. (2018). Guidelines for Creative Tourism Development: A Case Study of Pha Phong Phan Pee Sub Si Thong Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. *College of Asian Scholar Journal*, 8(Special), 1-13.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test*. (5th ed). New York: Harper Collins.
- Guengtragoon, S., & Mongkhonsrisawat, S. (2019). The Community Based Creative Tourism and Culture: A Case Study of Hong Moon Mung KhonKean City Museum, KhonKaen Province. *Dhammathas Academic Journal*, 19(1), 45-54.
- Hair, J. F. et. al. (2006). *Multivariate Data Analysis*. (6th ed). New Jersey: Upper Saddle River.
- Johnson- Conley, C. D. (2000). *Using Community- based Participatory Research in The Development of a Consumer-driven Cultural Competency Tool*. USA, University of Washington.
- Klinmuenwai, K. (2018). A Study of Tourism Potential and Creating Community-Based Tourism Program and Local Guides of Nakrow Sub- District Municipality, Mae Tha District, Lampang Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Thonburi University, 12(28), 85-97.
- Leksuma, P. et al. (2019). The Guideline of Wellness Tourism Activities Development in Western Thailand, *Research and Development Journal*, Loei Rajabhat University, 14(49), 20-30.
- Maneewong, N. (2018). Manager of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chaiyabhum Province. *Interview*. October, 20.
- Sangpirun, T., & Nimnatipun, S. (2016). Recreational Activities for Sustainable Tourism in Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 12(1), 47-64.
- Srisa-ard, B. (2017). *Basic Research*. Bangkok: Suwiriyasarn Press.
- Sucharit, B., & Sucharit, C. (2017). A Tourism Management Model by Community of Nangpaya District] Academic. *Journal Uttaradit University*, 12(2), 53-65.
- Thammasat University. (2016). *Creative Tourism*. Retrieved March 28, 2019 from http://www.dasta.or.th/creativetourism/attachments/article/112/20_9271.pdf
- Tourism Authority of Thailand. (2018). Thie Hai Ru, Poet Pratu Samong Bangkok: Explorer Channel.
- Wichasawat, W. (2019). Guidelines for Potential Development of Administration and Management of the Ancient Community at Ban Chiangian, Maha Sarakham Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 15(2), 21-34.

พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล*

Buddhist Psychology for the Development Model Enhancing

Bodhi Panya of Registered Nurse

¹วรธิธิดา จารุจินดา, ประยูร สุยะใจ และ พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ

¹Variththa Charuchinda, Prayoon Suyajai and Phramaha Phuen Kittisobhano

¹สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Variththa789@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทธจิตวิทยาการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล 2) พัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล 3) ประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Multiple Method Methodology ประกอบด้วย วิจัยเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยกึ่งทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของโพธิปัญญาพยาบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หัวใจความกรุณา ใจตื่นรู้ ความหมายชีวิต การเข้าใจจิตวิญญาณ ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน ประกอบด้วย ค่าไคสแควร์ $X^2 = 366.771$, $df = 209$, $p = 0.50$, $GFI = 0.939$, $AGFI = 0.920$, $RMSEA = 0.0395$ รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนากิจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค แบ่งเป็น 13 กิจกรรมย่อย การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมโพธิปัญญา สูงกว่า กลุ่มควบคุม ทั้งในระยะหลังทดลอง ระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือน และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือน ผลการประเมินมีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้ในการนำไปใช้ และมีประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สรุปได้ว่ารูปแบบมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล; โพธิปัญญา; พุทธจิตวิทยา; พยาบาล; สุขภาวะจิตวิญญาณ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the elements of Buddhist psychology and the development of a model for enhancing the awakening of nurses; 2) to develop a model for enhancing the awakening of nurses; and 3) to evaluate a model for enhancing the awakening of nurses. The study used multiple methods which

*Received April 24, 2021; Revised August 18, 2022; Accepted October 5, 2022

consisted of qualitative research method, advanced research method, confirmatory factor analysis, quantitative research method, and quasi-experiment.

From the study, it is found that a confirmatory factor analysis of nurses' awakening are a compassionate heart, awakened mind, life meaning, and spiritual insight. A confirmatory factor analysis revealed that it is congruent with empirical data at a high level, with the goodness of fit (GoF) as follows: $X^2=366.771$, $df=209$, $p = 0.50$, $GFI = 0.939$, $AGFI = 0.920$, $RMSEA = 0.0395$. A Buddhist psychology model for enhancing nurses' awakening consists of 4 stages which are: 1) beginning; 2) developing the mind; 3) developing the mission; and 4) guiding the way of life based on *Magga* (the Path) by using 13 activities. From evaluating the efficiency of a model, it is found that experiment group has a higher average score of awakening than the control group whether it be post-experiment, the 1-month or 2-month follow-up phase. A model is found to be of the highest level of accuracy, propriety, feasibility, and utilization, demonstrating that a model is efficient enough to be implemented practically.

Keywords: Enhancement of Nurses' Awakening; Awakening; Buddhist Psychology; Nurses; Spiritual Well-Being

บทนำ

วิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรค Covid-19 นี้ พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติการแนวหน้า มุมมองของสังคมต่อวิชาชีพพยาบาลเปลี่ยนไป ให้การยอมรับ และยกย่องพยาบาลไทยเป็น “นักรบชุดขาว” (Chawaphanth, 2021) พยาบาลมีบทบาทในการดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของประชาชนในทุกช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต วิชาการพยาบาลจึงถือว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (Tongprateep, 2000) ตามแนวคิดหลักที่พยาบาลยึดเป็นเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมครอบคลุม สุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ รวมทั้งได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาความสามารถเพื่อเป็นพยาบาลวิชาชีพ การปลูกศรัทธาของผู้เรียนให้มีต่อวิชาชีพเพื่อพัฒนาจิตสำนึก พัฒนาจิตวิญญาณแห่งวิชาชีพ ให้เป็นผู้มีความเมตตา กรุณา รักและเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ พร้อมทั้งจะเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน วิชาชีพพยาบาลจึงถือว่าเป็นผู้นำในการดูแลมิติด้านจิตวิญญาณ หากพยาบาลมีจิตวิญญาณที่ดีจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วย สามารถดูแลผู้ป่วยในสุขภาวะจิตวิญญาณได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการพยาบาลที่พยาบาลทุกคนพึงกระทำ การมีสุขภาวะจิตวิญญาณดีจะช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกกระตือรือร้น เกิดกำลังใจ ต้องการหายจากการเจ็บป่วยกลับไปเป็นปกติ สามารถต่อสู้กับโรคที่เป็นได้ ดังที่เพปพลาว (Peplau, 1990) ได้กล่าวว่า จิตวิญญาณ เป็นศิลปะที่แท้จริงทางการพยาบาล “Spiritual care is the purest form nurse art” งานการพยาบาลจึงถือเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน และมีความซับซ้อน บางกิจกรรมต้องการเวลาในการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้ตรงความต้องการ ผู้ป่วยที่พักอยู่โรงพยาบาล มีพยาบาลเป็นเพื่อน 24 ชั่วโมง คอยดูแลเอาใจใส่ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกปลอดภัย พยาบาลจึงเป็นทั้งกำลังใจ และแหล่งความหวัง เป็นแหล่งสนับสนุนทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual support) ของผู้ป่วย

นอกจากนี้การดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ ถือเป็นบทบาทอิสระของพยาบาลในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่ายิ่ง ถึงแม้พยาบาลจะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถแล้วก็ตาม ยังพบว่า มีข้อร้องเรียนถึงพยาบาล เรื่องการสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกันกับผู้ป่วย สอดคล้องกับ เรื่องร้องเรียน โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปี 2560-2562 พบร้องเรียนด้านพฤติกรรมบริการ จำนวน 2,211 เรื่องตามลำดับ ในยุค AI และสถานการณ์ Covid-19 นี้ การที่ต้องเว้นระยะห่างต่อกัน อาจทำให้ศิลปะการดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ ถูกลดความสำคัญและทำลายความสามารถของพยาบาลอยู่มาก อาจต้องพิจารณาว่าการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลยังมีสิ่งที่ควรพัฒนาอยู่หลายเรื่องอาทิ เช่น การปฏิบัติงานให้ทันเวลาเร่งด่วน ในสถานการณ์วิกฤต งานประจำแต่ละวันที่ทำต่างเน้นบทบาทงานด้านการรักษา มากกว่าบทบาทอิสระทางการพยาบาล จากภาระงานที่มากขึ้น การเกิดการขาดแคลนพยาบาลไม่เพียงพอต่องานบริการผู้ป่วยที่มีเพิ่มสูงขึ้น จึงเกิดความเครียดในงานทำให้เกิดความเหนื่อยล้าตามมา เป็นสาเหตุหนึ่งของการลาออกจากงาน และจากผลการประเมินดัชนีความสุขบุคลากรทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปี 2562 เท่ากับ 59.04 ด้าน Happy soul ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 53.96 (Service quality information Samutprakarn Hospital, 2019) เป็นความท้าทายที่ต้องหันมาดูแลสุขภาพวิชาชีพ ผู้ให้บริการ ให้มีพลัง กำลังใจ ในการที่จะคงอยู่ในวิชาชีพอันทรงเกียรตินี้ต่อไปอย่างไร หากพิจารณามุมมองทางพระพุทธศาสนานั้น ความเหนื่อยล้า ความเครียดของปวงชนต้นเหตุมาจากความคิดที่เป็นอกุศล การจมอยู่กับค้นหาความไม่พอใจ คือ โทสะ สะสมจนก่อเกิดเป็นความเครียด และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมบริการทางกาย วาจาต่อผู้รับบริการที่ไม่ดี หากเราได้พิจารณาอย่างใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่าวิชาชีพพยาบาล นอกจากจะมีความมั่นคง สามารถเลี้ยงชีพได้แล้ว ยังเป็นอาชีพที่ได้สร้างกุศล ที่ได้ช่วยเหลือ ชีวิตมนุษย์อยู่ตลอดเวลา (Watcharasin, 2017) ช่วยให้คนพ้นความทุกข์ทรมาน โดยไม่ต้องไปหาหนทาง หรือหาเวลาไปสร้างกุศลที่ไหน แต่หากคิดอย่างไม่เป็นกุศล จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในงานที่ตนเองทำ เพราะสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าไม่น่ารื่นรมย์ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อ งาน รู้สึกไม่เต็มใจจะบริการ การมองความเห็นถูกต้อง ในงานการพยาบาล ช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน มีจิตเป็นกุศลที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นโอกาสที่พยาบาลทุกคนจะได้พิจารณารู้ทันกิเลสตนเอง หากหมั่นฝึกฝนตนเป็นผู้มีความรู้เท่าทันกิเลสค้นหาของตนเอง และเรียนรู้แก่ทุกข์ที่เกิดขึ้น จะทำให้มีทุกข์น้อยลง เกิดกุศลมากขึ้น หมั่นใช้ประโยชน์จากความทุกข์ (Phra Paisal Visalo, 2000) เป็นเครื่องมือฝึกสติ ฝึกพัฒนาจิตอยู่ตลอดเวลา ถือว่านางานประจำที่ให้เป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิตเป็นการทำงานด้วยจิตวิญญาณ ใช้สติกำกับ หมั่นบริหารจัดการตลอดเวลาทำงาน ไม่ปล่อยเพลินต่อสิ่งที่มากระทบใจ มองทุกสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ ทำให้เกิดความสงบทางจิต ช่วยให้เกิดความสุขมากขึ้น

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการเสริมสร้างโพธิปัญญาให้เกิดขึ้นกับพยาบาลรุ่นต่อไป โดยนำหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาพยาบาลให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้เข้าถึงความเป็นจริงของชีวิตมาพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาแก่พยาบาล เพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของตัวพยาบาลเอง ซึ่งขณะนี้พยาบาลไทยทุกคน ได้นำพลังจิตวิญญาณภายในที่ตนมี หุ่นเทแรงกายแรงใจในการอุทิศตน เสียสละความรับผิดชอบหน้าที่เหนือกว่าหน้าที่หลักของตน เพื่อพลิกวิกฤติในการยกระดับภาพลักษณ์วิชาชีพให้เป็นที่น่าประจักษ์แก่สังคม อันเป็นวิถีที่พยาบาลผู้มีจิต “โพธิจิต” จะได้เรียนรู้ วิถีชีวิตจากผู้ป่วยไข้ จิตที่สัมผัสโพธิจิต จะก่อให้เกิดความดี ความงาม ความจริง รวมถึงคงความเป็นผู้เสียสละอย่างสูงสุด ถือเป็นสิ่งที่พยาบาลวิชาชีพทุกคนจำเป็นได้ช่วยกันธำรงคุณค่าแห่งวิชาชีพให้อยู่อย่างยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการสร้างฐานความมั่นคงขององค์กรวิชาชีพพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทธจิตวิทยาการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
2. เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
3. เพื่อประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Multiple Method Methodology ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental) จำแนกตามระยะการศึกษาค้นคว้า เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบพุทธจิตวิทยารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงคุณภาพ)

1. ศึกษาตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลทั้งใน และต่างประเทศ สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ตามแนวคิดการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพุทธจิตวิทยา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ Face Validity ตรวจสอบ IOC เท่ากับ 0.98 ดำเนินการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 รูป/ท่าน

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างน้อย 2 วิธี คือ เทคนิค 6' C (Grewnak, 2012) เป็นวิธีการเปลี่ยนข้อมูลดิบ ให้เป็นสารสนเทศการวิจัย เป็นบทสรุปของการวิจัย จัดให้เป็นระบบความคิดและเป็นกรอบแนวคิดผลการวิจัยที่เกิดจากการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ Concept, Contents, Classify, Category, Conceptualize, Communication และวิธี Triangulation technic

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงปริมาณ)

1. ผู้วิจัยได้ กำหนดนิยามปฏิบัติการ สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมประเด็นองค์ประกอบโพธิปัญญาพยาบาล จำนวน 50 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (IOC = 0.94, CVI = 0.92, Reliability = 0.965) นำเครื่องมือที่พัฒนาสมบูรณ์ เสนอคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผ่านการรับรองจริยธรรมจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. เลขใบรับรอง ว.21/2563 (9 มิ.ย. 63) และโรงพยาบาลสมุทรปราการ เลขที่ Oq04163 (2 ก.ค. 63)

2. นำแบบวัดที่ได้จัดพิมพ์ในรูปแบบ google form เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพ 500 คน ได้รับกลับมา 484 คน ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 96.8 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล นำลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis : CFA)

1. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) โดยทำการวิธีสกัดองค์ประกอบสำคัญ (Principal component analysis :PCA) กำหนดองค์ประกอบการสกัดไว้(Extraction factor analysis) ได้ 4 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมที่สุด ในการหมุนแกนใช้วิธีแวนแมกซ์ (varimax) เลือกให้แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปในการพิจารณาองค์ประกอบจากข้อคำถาม 50 ข้อ เลือกองค์ประกอบจากเกณฑ์ข้อคำถามที่ไม่ซ้ำกับองค์ประกอบอื่นโดยมีข้อตกลงเบื้องต้นสำคัญ คือ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ทดสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติ ไคเซอร์เมเยอร์-โอลคิน (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.965 (ค่าใกล้ 1 ข้อมูลเหมาะสมดี) สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้

2. ทำการจัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบใหม่ ตั้งชื่อตัวแปรใหม่ นำเสนอตัวแปรองค์ประกอบใหม่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความกรุณาด้วยหัวใจ 2) ใจดี 3) ความหมายของชีวิต 4) การเข้าใจจิตวิญญาณ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลการศึกษาขั้นที่ 1 และ 3 สร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 4 ขั้นตอน และ 13 กิจกรรมย่อย

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยกึ่งทดลอง)

1. ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง 34 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน กลุ่มควบคุม 17 คน ทำการวัดคะแนนโพธิปัญญาพยาบาล ระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง ติดตามผล 1 เดือน ติดตามผล 2 เดือน

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Two-way MANOVA with repeated measure) (Lintattanasirikul, 2011) ของคะแนนเฉลี่ยโพธิปัญญาพยาบาลจำแนกตามการได้รับ/ไม่ได้รับรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ตามระยะการทดลอง

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงคุณภาพ)

1. จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินรับรองรูปแบบฯ ใช้หลักอิงเกณฑ์มาตรฐาน การประเมิน 4 หมวด ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) 4) ความมีประโยชน์ (utility) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 รูป/คน สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ นำไปปรับปรุงแก้ไขและจัดทำรูปแบบที่สมบูรณ์ต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านพุทธจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาล รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 รูป/ท่าน

2. ประชากรในขั้นตอนที่ 3 พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปีงบประมาณ 2563 (วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2562 ถึง วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2563) จำนวน 700 คน

2.1 กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3 ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ คำนวณโดยโปรแกรม G*Power จำนวน 453 คน ทำการเก็บข้อมูลจากพยาบาลวิชาชีพ 500 คน ได้รับข้อมูลกลับมา 484 ชุด คิดเป็นร้อยละ 96.8 ถือว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

3. ประชากรในขั้นตอนที่ 5 การวิจัยกึ่งทดลอง ได้แก่ บุคลากรทางการพยาบาลผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 700 คน

3.1 กลุ่มตัวอย่างขั้นตอนที่ 5 ได้แก่ พยาบาลจำนวน 40 คน คำนวณจาก G*Power ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 20 ราย คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีการสุ่มรายชื่อของกลุ่มตัวอย่าง จึงเหลือกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มละ 17 คน รวมเป็น จำนวน 34 คน จับคู่คะแนนโพธิปัญญา (Matching subject) เพื่อควบคุมคะแนนโพธิปัญญาที่อาจเป็นตัวแปรแทรกซ้อนในการทดลอง ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำแนกเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน และกลุ่มควบคุม 17 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนที่ 6 การสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านจิตวิทยา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านพุทธจิตวิทยา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านการพยาบาล จำนวน 2 รูป/ท่าน ตัวแทนกลุ่มทดลอง จำนวน 2 ท่าน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการพัฒนาแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
2. แบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล ได้พัฒนาจากเครื่องมือ SSCRS (McSherry, 2002) เป็นเครื่องมือวัดจิตวิญญาณพยาบาลจำนวน 17 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.83 ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามที่แสดงถึงคุณลักษณะของโพธิปัญญาพยาบาล จำนวน 50 ข้อ
3. รูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ดำเนินการกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนากิจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค โดยนำองค์ประกอบใหม่ที่ได้จากการทำ CFA แล้ว ได้แก่ 1) ใจตื่นรู้ 2) ความกรุณาด้วยหัวใจ 3) ความหมายของชีวิต 4) การเข้าใจจิตวิญญาณ ทำการออกแบบกิจกรรมเพื่อจัดกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 13 กิจกรรม ได้แก่ 1) สัมพันธภาพประทับใจ 2) ต้นไม้ของฉัน 3) Conceptความคิด 4) ผ่อนพัก ตระหนักรู้ 5) ทุกข์กาย ทุกข์จิต 6) กระบวนการตั้งใจคิด 7) บทเรียนสุดท้าย 8) จงกรม รับอรุณ 9) NLP Relaxation 10) สร้างสัมพันธภาพตนเอง 11) ความรักและกรุณาตนเอง 12) งานพยาบาลที่ฉันรัก 13) เข้าใจชีวิต มองนอกดูใน
4. แบบประเมินองค์ความรู้ รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ใช้หลักการประเมินระบบแบบอิงมาตรฐาน (evaluation standard) ประเมิน 4 หมวด ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) 4) ความมีประโยชน์ (utility) เป็นมาตรประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทธจิตวิทยารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันได้องค์ประกอบของพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตื่นรู้ (Awake) มีใจที่ตื่น รู้จักตัวเอง จิตใจเต็มไปด้วยความรัก มีสติ อยู่กับปัจจุบัน เป็นอิสระจากอวิชชา เข้าใจโลกและชีวิต ตามความเป็นจริง ประกอบด้วย รู้ ตื่น เบิกบาน

องค์ประกอบที่ 2 การดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า (Existentialism) การให้การดูแลผู้ป่วยได้ เกิดความเข้าใจสาระความเป็นมนุษย์ ความสุข ความทุกข์ การพลัดพราก การเปลี่ยนแปลง ความเจ็บป่วย และความตาย ให้ความสำคัญ ในการดำรงอยู่อย่างมีสติรู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง ได้แก่ 1) เข้าใจสาระความเป็นมนุษย์ 2) ตระหนักถึงเป้าหมายการดำรงอยู่ 3) เป็นอิสระ 4) ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง 5) ตระหนักในเรื่องความตาย

องค์ประกอบที่ 3 การยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง (Client center) เน้นให้เสรีภาพในการตัดสินใจ เลือกริธีการดำเนินชีวิต ปัจจุบันเป็นเวลาที่สำคัญที่สุด คำนึงถึงความรัก ความมีศักดิ์ศรีในตน มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ความต้องการจะพัฒนาตนเองให้ถึงขีดสูงสุด ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนางอกงาม 3 ประการ คือ 1) ความจริงแท้ 2) การยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข 3) การเข้าใจผู้รับบริการอย่างลึกซึ้ง สื่อให้รู้ว่าเราเต็มใจให้การดูแล จะทำให้ผู้ป่วยรู้สึกพึงพอใจเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ

องค์ประกอบที่ 4 การบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ (Humanized health care) การให้บริการด้วยความเอาใจใส่ ความอ่อนโยน ประจัญตาติมิตร ครอบคลุมแบบองค์รวม มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็นองค์รวม มองเห็นมนุษย์ มองเห็นความทุกข์ เป็นการดูแล คน มีใช้เพียงดูแลโรค ดูแลเพื่อนมนุษย์ด้วยความรัก ความเมตตา ปราณานาดี คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

การพัฒนาแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล นำข้อมูลที่ได้จากแบบวัดฯ ทำวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบใหม่ ตั้งชื่อตัวแปรใหม่ได้ผล ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 ความกรุณาด้วยหัวใจ (Compassion by heart) มีข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.628-0.749 มีค่าความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.453-0.715 องค์ประกอบที่ 2 ใจตื่นรู้ (Mind awake) มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.527-0.653 มีค่าความร่วมกัน 0.527-0.653 องค์ประกอบที่ 3 ความหมายของชีวิต (Meaning of life) มีข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่างอยู่ระหว่าง 0.528-0.736 มีค่าความร่วมกัน 0.522-0.572 องค์ประกอบที่ 4 การเข้าใจจิตวิญญาณ (Understanding spiritual) มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.645-0.719 มีค่าความร่วมกัน 0.531-0.571

ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) พบว่า ค่าไคสแควร์ $\chi^2 = 366.771$, $df = 209$, $p = 0.50$, $GFI = 0.939$, $AGFI = 0.920$. และ $RMSEA = 0.0395$ และทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับดี แสดงว่าโมเดลการวัดโพธิปัญญาพยาบาล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทำการสร้างเกณฑ์ปกติ แบบวัด (Norms) นำคะแนนดิบของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ค่า T ปกติ (Normalized T-score) จากคะแนนดิบตั้งแต่ 65 – 115 คะแนน จึงมีค่าคะแนนที่ปกติตั้งแต่ $T_{29} - T_{72}$ ได้เกณฑ์ปกติ (ท้องถิ่น) สำหรับประเมินโพธิปัญญาพยาบาล ดังนี้

$T > 70$ = โพธิปัญญาสูงมาก

$T = 60-69$ = โพธิปัญญาสูง

$T = 40-59$ = โพธิปัญญาปานกลาง

$T = 30-39$ = โพธิปัญญาระดับน้อย

$T < 29$ = โพธิปัญญาควรพัฒนา

2. การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบฯ กระบวนการให้การปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม มารารอน ต่อเนื่อง ใช้เวลา 16 ชั่วโมง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนากิจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค แบ่งเป็น 13 กิจกรรมย่อย จำแนกเป็นกิจกรรมที่ พัฒนาจิตพยาบาลวิชาชีพ (ทำจิต) 8 กิจกรรม และ (ทำกิจ) เพื่อความเป็นประโยชน์ 5 กิจกรรม ทำการวัดโพธิปัญญาพยาบาลในระยะ ก่อนทดลอง หลังทดลองทันที และติดตามผล ระยะ 1 เดือน และ 2 เดือน รูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยใช้การบูรณาการหลักธรรม ไตรสิกขา หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการศึกษา ระบบการอบรม เมื่อฝึกตามไตรสิกขา มรรคก็เกิดขึ้นด้วย (Siwarat, 2017) ส่วนกระบวนการดับทุกข์ ศีล สมาธิ ปัญญา จะทำงานสอดประสานไปพร้อม ๆ กันพาจิตใจที่มีอวิชชาไปสู่ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ก่อกำเนิดจิตใจที่สงบ บริสุทธิ์ วางละจากกิเลสได้ เมื่อนำมาบูรณาการกับทฤษฎีจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์พัฒนาได้จนเต็มศักยภาพเป็นคนที่มีสมบูรณ์ และทฤษฎี NLP เชื่อว่าการรับรู้ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนใหม่ได้ ขึ้นกับการสื่อสารที่จะโปรแกรมสู่สมองใหม่ เกิดเป็นหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาให้เพิ่มพูนขึ้น ให้เหล่าพยาบาล

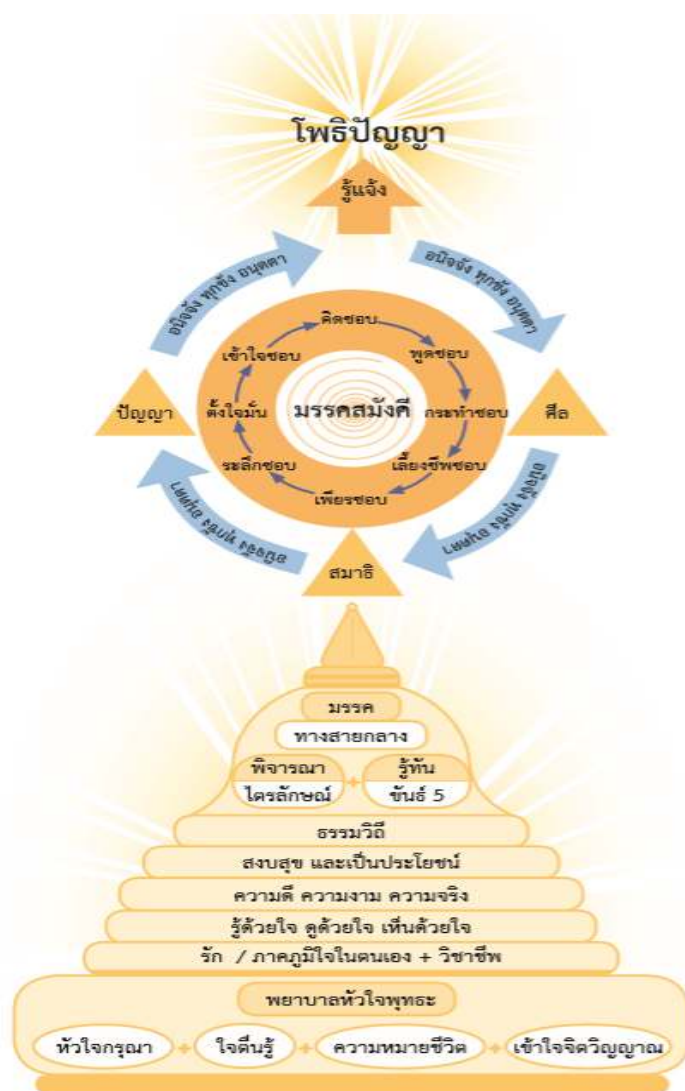
ได้มีคุณลักษณะ เป็นพยาบาลหัวใจพุทธะ ผู้มีใจดีมีใจรู้ มีความเมตตากรุณา เข้าใจความจริง ดำเนินชีวิตด้วยวิถีโพธิจิตต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการพัฒนาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

1. การประเมินประสิทธิผลรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล โดยทดลองรูปแบบฯ กับกลุ่มตัวอย่าง 34 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน กลุ่มควบคุม 17 คน วัดโพธิปัญญาพยาบาล ระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง ติดตามผล 1 เดือน ติดตามผล 2 เดือน วิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบคะแนนโพธิปัญญาพยาบาล ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Hotelling's T^2 พบว่า มีค่า $F = 45.499$, $p = .000$, $h^2 = .863$ แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนน โพธิปัญญาพยาบาล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำให้คะแนนในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และติดตามผล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า ระยะหลังทดลองมีค่า $F = 71.465$, $p = .000$, $h^2 = 0.691$ ระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือนมีค่า $F = 79.913$, $p = 0.000$, $h^2 = 0.714$ และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือนมีค่า $F = 122.209$, $p = 0.000$, $h^2 = .792$ สรุปได้ว่า คะแนนโพธิปัญญาของพยาบาล ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในระยะหลังทดลอง ระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือน และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือน

2. การประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินคุณภาพรูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับ ดีมาก แสดงว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ผลการประเมินที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
ที่มา: สรุปล สังเคราะห์ และพัฒนาโดยผู้วิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธจิตวิทยามาใช้ในกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลให้เพิ่มพูนขึ้น รูปแบบนี้ คือ MMCU BODHIPANYA Model อธิบายได้ดังนี้

MMCU มาจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และนำไปออกแบบรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญา ประกอบด้วย 1) M: Mind Awake ใจตื่นรู้ 2) M: Meaning of life ความหมายของชีวิต 3) C: Compassion by heart หัวใจความกรุณา 4) U: Understand Spirit เข้าใจจิตวิญญาณ และ BODHIPANYA (paññā) หมายถึง การมีสติ รู้เท่าทันความคิด ลดอัตตา ลดกิเลส มีความเข้าใจความจริงของชีวิตตามธรรมชาติ เป็นผลที่เกิดจากการเป็นผู้รู้ ผู้ตื่นผู้เบิกบาน มีจิตลักษณะ โพธิจิต คือ มุ่งมั่นปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และความอิสระหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง

การพัฒนาแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลนั้น เป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อันประกอบด้วยหลักธรรมที่เป็นชุดความรู้ทั้งหมด 4 หลักธรรม ได้แก่ไตรสิกขา มรรค 8 ขั้น 5

ไตรลักษณ์ โดยกระบวนการเริ่มด้วยหมวดปัญญา ศีล สมาธิ ทำให้เกิดกระบวนการตื่นรู้ ในระดับนี้เป็นประโยชน์ต่อพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจตนเอง เกิดความรักเห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าในวิชาชีพเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีความคิดชอบที่จะกลับไปดูแล ใส่ใจผู้ป่วยมากขึ้น ไม่มองงานเป็นเรื่องชินชา แต่จะพัฒนาเป็นเรื่องชินตาที่จะต้องให้การสังเกต ใช้ตาใน (ญาณปัญญา) ในดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ใช้การฟังอย่างลึกซึ้งและ เข้าใจแนวทางในการพัฒนาสติสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และการทำงานต่อไป กลุ่มทดลอง ได้รับเครื่องมือที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญา จากการฝึกปฏิบัติ เกิดการเข้าใจเรื่องความคิด การเจริญสติเคลื่อนไหว เป็นการทำความรู้สึกตัวเป็นวิถีทางที่ตรงที่สุดที่จะนำเราออกจากโลกที่ปรุงแต่ง และความเผือกคิดทั้งหลาย แต่ยังคงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพราะเป็นสิ่งที่ยังไม่คุ้นเคย จะช่วยให้พยาบาลสามารถมองเห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ที่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปอยู่ตลอดเวลา ในเบื้องหน้าของการทำงานพยาบาล หมั่นฝึกเรียนรู้ภายในตนเอง สังเกตจิตของตนเองอย่างต่อเนื่อง หมั่นมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เหมือนเรากำลังดูคนคนหนึ่งอยู่ ง่ายๆ จะเห็นว่ากายนี้ไม่ใช่ของเรา เป็นวัตถุที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่คงที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สังเกตใจ ความรู้สึก มีความรู้สึกสุข ทุกข์ ง่ายๆ เมื่อฝึกรู้อย่างชัดเจน เช่นนี้อย่างต่อเนื่องแล้ว สติจะมีกำลังมากยิ่งขึ้น จิตจะเริ่มปล่อยวาง เกิดการวางใจเป็นกลาง จากนั้นจะพัฒนากำลังต่อ เกิด สมาธิ ปัญญา รู้เห็นตามจริงว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วต้องดับไป ถ้าหลงไปยึดต้องเกิดความทุกข์ ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้ จะทำให้จิตคลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน การที่พยาบาลได้ใช้โอกาสในการทำงาน เป็นการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักพิจารณาให้เข้าใจในกระบวนการไตรลักษณ์ พิจารณาผู้ป่วยที่ดูแลมาพิจารณาโดยใช้ปัญญา จะเกิดการดำเนินชีวิต ด้วยหลัก “ธรรมวิธี” โดยไม่ต้องหาสถานที่ที่ไปฝึกปฏิบัติธรรมที่ไหน แต่ใช้ประโยชน์ปรับชีวิตการทำงานให้ได้ปฏิบัติธรรมได้ตลอดเวลา ยกระดับจิตให้เจริญขึ้น จนก่อเกิดความคิด ความงาม ความจริง เข้าสู่จิตแห่ง โพธิจิต เกิดการระลึกรู้ ใคร่ครวญ สภาวะจิตอันเป็นพุทธะ พร้อมเข้าถึงการตื่นรู้อันจะยังประโยชน์แก่ผู้อื่น มุ่งหมายให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์และการพัฒนาปัญญาด้วยความเพียรอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเกิดการตื่นรู้ เบิกบาน เข้าใจความจริงตามธรรมชาติ รู้เท่าทันการปรุงแต่ง จนกิเลสหลุดไปจากจิตใจพยาบาลก็จะเข้าถึงโพธิปัญญาได้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนมีธรรมชาติแห่งพุทธะ”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโพธิปัญญาพยาบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หัวใจความกรุณา ใจตื่นรู้ ความหมายชีวิต การเข้าใจจิตวิญญาณ

(1) องค์ประกอบที่ 1 ความกรุณาด้วยหัวใจ ความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมพื้นฐานในการทำงานวิชาชีพพยาบาล เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจให้การดูแลด้านจิตวิญญาณด้วยความรัก เสียสละ สื่อสารด้วยความจริงใจ สร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดความไว้วางใจ ได้รับความรู้สึกผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง ให้กำลังใจ เมื่อผู้ป่วยเผชิญทุกข์ ประารถนาให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วย สอดคล้องกับทฤษฎีดาไลลามะองค์ที่ 14 (Rinpoche, 2018) ได้กล่าวถึง “ความกรุณา” ว่าเป็นบ่อเกิดของจิตใจที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของคน เป็นต้นธารของความสุข ความสำเร็จ ความพึงพอใจ และความเบิกบานในชีวิตของคนเรา หากมีความเมตตากรุณาจะทำให้ชีวิตมีคุณค่า

(2) องค์ประกอบที่ 2 ใจตื่นรู้ การตื่นรู้ทางจิตวิญญาณจะนำสู่จิตเบิกบาน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากข้างใน สู่โลกข้างนอก เป็นความรู้สึกจริง ๆ ของผู้เข้าถึงสัจจะสอดคล้องกับ พระครูพิมลปัญญาคุณศึกษา กระบวนการตื่นรู้ (Indapakā, 2020) การตื่นรู้ ไม่ประมาท มีสติรู้กับปัจจุบัน จิตสงบ จึงสัมผัสความจริงตามธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญญา เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ เกิดอิสรภาพ และความสุข

(3) องค์ประกอบที่ 3 ความหมายของชีวิต ชีวิตมนุษย์นั้นต้องการมีความหมายในตนเอง ถึงแม้ในสถานการณ์ที่เป็นทุกข์ หากมนุษย์ค้นพบความหมายนั้นจะทำให้มนุษย์สามารถเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ แฟรงเคิล Frankl (1967) กล่าวถึงความหมายในชีวิตว่า เป็นเรื่องสากล สอดคล้องกับ พชรณัฐ เรือโธสง และ วรากร ทรัพย์วิระพรรณ (Reawtaisong, and Supwirapakorn, 2017) ศึกษาความหมายในชีวิตของผู้สูงอายุโรคมะเร็ง โดยการให้การปรึกษาแนวโลกอส ทำให้ตระหนักว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความหมายความเป็นมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ การพลัดพราก การเปลี่ยนแปลง ความเจ็บป่วย และความตาย

(4) องค์ประกอบที่ 4 การเข้าใจจิตวิญญาณ จิตวิญญาณเป็นแก่นหลักของความเป็นมนุษย์ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ช่วยให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ และสรุปความหมายของจิตวิญญาณ (Saengsakorn, 2012) คือพลังชีวิตที่ขับเคลื่อน และควบคุมให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสมดุล โดยควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมา หากมีเหตุที่ทำให้ชีวิตขาดสมดุล จิตวิญญาณ จะสร้างสมดุลขึ้นมาใหม่ เป็นการเติบโตองงามทางจิตวิญญาณ อันเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสุขสงบ และอิสรภาพในที่สุด

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลใช้หลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ทั้งนี้ โพธิปัญญา เป็นผลรวมจากการสร้างเสริมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหัวใจความกรุณา ด้านใจตื่นรู้ ด้านความหมายชีวิต ด้านความเข้าใจจิตวิญญาณ กิจกรรมมีการสอดรับและสัมพันธ์กัน โดยเน้นสร้างประสบการณ์ให้พยาบาลมีการตื่นรู้ มีสติ พัฒนาไปสู่ความรัก สู่การกระทำที่แสดงออกต่อตนเองและบุคคลอื่น ด้วยความเมตตาและกรุณา ลดความเห็นแก่ตัว ไปสู่การเสียสละเมตตาและแบ่งปัน สอดคล้องกับ (Aukkarapridie, and Satraphat, 2017) ศึกษาพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยด้วยรักเมตตาและการมีจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ตามการรับรู้ระหว่างกลุ่มบุคลากรที่ผ่านการอบรมงานอภิบาลและไม่ผ่านการอบรมงานอภิบาล พบว่า กลุ่มที่ผ่านการอบรมมี การดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ มีความสุขและ มีภาวะสมดุลในการดำเนินชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ภายหลังได้รับรูปแบบฯ กลุ่มทดลอง มีคะแนนโพธิปัญญา มากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุม คะแนนไม่แตกต่างจากก่อนการทดลอง และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองโพธิปัญญาโดยรวมมากกว่ากลุ่มควบคุม และรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ผลการประเมิน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ วรินทร์ลดา จันทวิเมืองและคณะ (Jantaweemuang, Balhip, and Petchruschatachart, 2018) ศึกษาผลของรูปแบบจิตตปัญญาศึกษาต่อสุขภาวะจิตวิญญาณของนักศึกษาพยาบาล พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสุขภาวะจิตวิญญาณหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป

พยาบาลที่ได้รับรูปแบบเสริมสร้างปัญญา เปรียบเสมือนกับการได้รับเครื่องมือ อันเป็นแนวทาง “พุทธจิตวิทยาวิถี” ถือเป็นเส้นทางที่เราจะนำพาพยาบาลไปตามแนวทางรูปแบบที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนา โพธิปัญญาให้เกิดขึ้นกับพยาบาลวิชาชีพ นั่นคือ เกิดการ “รู้” ในที่นี้เป็นการรู้ในการที่เกิดเป็นปัญญา เมื่อ “รู้” เกิดขึ้นในใจพยาบาล ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้เจ็บไข้ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้เขา เมื่อตระหนักหน้าที่ของพยาบาลแล้วจะเป็นเครื่องเตือนใจในการทำงานแก่พยาบาล หลังการทดลองพยาบาลที่ได้รับรูปแบบฯ

มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เกิดคุณลักษณะพยาบาลหัวใจพุทธะ ในระดับที่ 1 นี้ พยาบาลมีสติ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ ตระหนักถึงความสำคัญในการให้การดูแลผู้ป่วยครบองค์รวม เมื่อนำเครื่องมือพิเศษ นั่นคือ สติ ที่ได้รับการอบรมกลับไปปฏิบัติใช้ในชีวิตการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิกฤตในการทำงานอันเป็นภาระที่หนักนั้นถือเป็นโอกาสที่ได้ปฏิบัติธรรม โดยใช้เวลาในการพิจารณาตัวอย่างชีวิตผู้ป่วยที่พบเห็นเป็นความเป็นจริงชีวิต จากประสบการณ์การดูแลผู้ป่วย พิจารณาในเรื่องของไตรลักษณ์ ลักษณะ 3 อย่าง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยทุกสิ่งทุกอย่างตั้งอยู่บนลักษณะเช่นนี้ เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเรา พิจารณาถึง ชั้น 5 อันเป็นกองทุกข์ ทำความเข้าใจของกระบวนการทำงานของชั้น 5 ลดทอนเหลือเพียงรูปและนาม (กายและใจ) และ ดำเนินชีวิตตามรอยพระศาสดา ด้วยหลักดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง การทำงานของมรรคทั้ง 8 องค์ จะหนุนเนื่องซึ่งกันและกันเหมือนลักษณะล้อเกวียน เพื่อให้ทำหน้าที่ดับทุกข์ และเหตุเกิดทุกข์ เมื่อร้อยเรียงกันจะเกิดกำลังมาก เรียกว่า มรรคสมังคี ทำหน้าที่ ให้เกิดญาณอันแรงกล้าสว่าง ขึ้นมาหยั่งเห็นสัจธรรม และกำจัดกวาดล้างกิเลสที่หุ้มห่อบีบคั้นจิตออกไป การที่องค์มรรคทั้งหมดทำหน้าที่พร้อมกันเช่นนี้ เรียกว่าเป็น “มรรค” เมื่อมรรค ทำหน้าที่แล้ว เกิดผลตามมา คือความรู้ความเข้าใจในสัจธรรม และความหลุดพ้น จากกิเลส ไร้สิ่งบีบคั้น เป็นอิสระ เกิดปัญญา รู้แจ้งในความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ (อริยสัจ) ทำให้ห่างไกลจากกิเลสหรือทำให้ละกิเลสฝึกปฏิบัติสมาธิตั้งมั่น ธาตุรู้มีกำลังกล้า ปฏิบัติมากจนจิตจำ สิ่งที่เกิดขึ้นกับกายกับใจตามความเป็นจริงได้ (สภาวะธรรม) เกิดเห็นไตรลักษณ์ของ รูป- นาม จะทำให้จิตเกิด สติ เมื่อเจริญสมาธิจนจิตตั้งมั่น จนกระทั่งจิตสามารถแยกจากกายมาเป็นผู้รู้ จิตจะหลุดจากการยึดมั่น ถือมัน เข้าใจทุกข์ที่เกิดตามหลักอริยสัจ 4 เกิดปัญญา เห็นความจริงของชีวิต จิตมีกำลังปล่อยวางได้ เข้าสู่โพธิปัญญา เกิดความสุขความสงบที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1.1. สามารถนำผลการวิจัย เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารในการส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพ มีโพธิปัญญาอื่นๆ ขึ้นไป สามารถขยายผลนำรูปแบบนี้ ไปปรับใช้กับพยาบาลในทุกหน่วยงานของโรงพยาบาล สมุทรปราการได้ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในวิชาชีพพยาบาล เพื่อเข้าสู่โพธิปัญญาต่อไป

1.2. การนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล การพัฒนา องค์ความรู้ ในมิติการดูแลจิตวิญญาณ ช่วยให้ตระหนักกับบทบาทความสำคัญของพยาบาลวิชาชีพในการดูแล สุขภาวะจิตวิญญาณ ด้วยหัวใจความกรุณา ด้วยใจที่ตื่นรู้ ตระหนักถึงการทำงานสร้างกุศล บนวิถีโพธิจิต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโพธิปัญญา โดยนำรูปแบบศึกษากับพยาบาลทุกกลุ่มบุคคลทุกช่วงวัย และวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสม หรือศึกษาเพิ่มในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้กิจกรรมที่ตรงกับ ความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง และควรศึกษาวิจัยต่อยอดพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา ผ่านสื่อ มัลติมีเดีย เช่น สื่อออนไลน์ และจัดกิจกรรมกระตุ้นโพธิปัญญา อย่างน้อย 6 เดือน

2.2. การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างเสริมโพธิปัญญาบุคลากรทางการพยาบาลกับ ตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยกลุ่มสหสาขาวิชาชีพอื่น ๆ อาทิ เช่น แพทย์ เภสัชกร นักจิตวิทยา นักวิชาการ สาธารณสุข เป็นต้น เพื่อขยายผลการทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบฯ ต่อไป

2.3. เนื่องจากแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาลใช้เกณฑ์ท้องถิ่นในการแปลผล เพื่อการเพิ่มคุณภาพของ เครื่องมือการวิจัยมากขึ้น ควรเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากขึ้น และใช้เกณฑ์ปกติระดับชาติต่อไป

References

- Aukkarapridie, R. , & Satraphat, D. (2017). Study on the Behavior of Patient Care with Compassion and Love and the Spirit of Creative and Happy Living According to the Perception of Trained and Non-Trained Personal in Clinical Pastoral Education, A Case Study of Saint Mary's Hospital. VRU Research and Development. *Journal Humanities and Social Science*, 12(1), 301-307.
- Chawaphanth, S. (2021). Nurse and Their Spirit of the Second Mile Service During Covid19 Pandemic. *Thai Journal of Nursing Council*, 36(1), 5-17.
- Frankl, V. E. (1967). Logotherapy and Existentialism. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 4(3), 138-142.
- Grewnak, N. (2012). *Qualitative Data Analysis Technic: QDAT Knowledge*. (Doctoral Dissertasion). Teaching Materials SWU Prasanmit. Bangkok.
- Jantaweemuang, V., Balthip, K., & Petchruschatachart, U. (2018). Effect of Contemplative Education Program on Spiritual Well-Being of Nursing Students. *Journal of Siam University*, 19(37), 84-102.
- Lintattanasirikul, K. (2011). Using Multivariate Analysis of Variance in Educational Research. *Techniques for Educational and Psychological Research*, 1(1), 198-210.
- L. A. & Perlman, D. (Eds), Peplau. (1990). *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. New York: Wiley-Interscience.
- McSherry, W., Draper, P., & Kendrick, D. (2002). The Construct Validity of a Rating Scale Designed to Assess Spirituality and Spiritual Care. *International Journal of Nursing Studies*, 39(7), 723-734.
- Phra Paisal Visalo. (2000). *Calm, Cool and Helpful*. Bangkok: Nation Book.
- Phrakhrū Pimolpaññānuyut (Bhuñtā Indapaññā). (2020). A Buddhist Psychological Process of Self-Development for Awakening. *Mess*, 16(2), 261-596.
- Reawtaisong, P., & Supwirapakorn. W. (2017). The Effects of Logotherapy on Meaning in Life of the Elderly with Cancer. *Journal of the Police Nurses*, 9(1), 47-58.
- Rinpoche, S. (2018) *The Art of Living and Dying*. Retrieved June 26, 2018, from http://www.visalo.org/article/Nation5901_2.html.
- Saengsakorn, P. (2012). The Synthesis of Body of Knowledge Related to Spiritual Well-Being in the Context of Thai Society. *Journal of Behavioral Science*, 18(1), 84-94.
- Siwarat, S. (2017). Life Quality Development with the Threefold Training. *National Defence Studies Institute Journal*, 8(1), 36-48.
- Tongprateep, T. (2000). *One Dimensional Spirit, Nursing*. Thailand: V.Print Company.
- Watcharasin, S. (2017). Buddhist Modes of Thinking for Meritorious Acceleration Developing the Quality of Life Amongst Professional Nurses. *Journal of Graduate Studies*, 13(3), 67-79.

กระบวนทรรศน์กับการบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้าย:
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน*

Paradigm and the Caring of Terminal Stage Patient:
An Analytic, Appreciative and Applicative Study

¹ลัดดา ไทยปรีชา, กิริติ บุญเจือ และ เมธา หริมเทพาธิป

¹Ladda Thaiprecha, Kiriti Bunchua and Metha Harimtepatip

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ladprecha@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริบาลผู้ป่วยในปัจจุบันมีปรัชญานวยุคเป็นแนวทางหลัก แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องเผชิญความเจ็บป่วยอย่างแท้จริง จะเห็นว่าทั้งผู้บริบาลและผู้ป่วยกลับมีท่าทีที่แตกต่างกันไปตามกระบวนทรรศน์ต่างๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า “ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางสามารถประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้หรือไม่” บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน การบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง โดยใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา อันได้แก่ วิภาษวิธี ซึ่งเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างฝ่ายตรงข้ามที่ยึดมั่นในปรัชญานวยุคกับฝ่ายผู้วิจัยและผู้สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายตรงข้ามมีมุมมองว่า การบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจะต้องใช้ปรัชญานวยุคเท่านั้น โดยเห็นว่าปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุค เป็นกระบวนการที่มีความน่าเชื่อถือเป็นสากล แต่ผู้วิจัยมีความเห็นแย้งกับข้อเสนอดังกล่าวจึงได้เสนอคำตอบใหม่ว่า การบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ด้วยเหตุผลที่ว่า ปรัชญานวยุคละเลยในเรื่องจริยธรรมดูแลและปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ในขณะที่ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริบาลและผู้ป่วยใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล่าว เพื่อเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

คำสำคัญ: การบริบาล; ผู้ป่วยระยะสุดท้าย; ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

Abstract

Although current patient care is primarily founded on postmodern philosophy, when confronted with illnesses, both caregivers and patients have varying views based on diverse paradigms. As a result, the researcher is questioning whether the moderate postmodern philosophy can be used with terminally ill patients. The study aims at analyzing, appreciating, and applying the care of terminally ill patients based on moderate postmodern philosophy.

*Received March 26, 2021; Revised April 30, 2021; Accepted May 14, 2021

The study adopts the dialectical method, which is the process of exchanging ideas with people who believe in postmodern philosophy and the researcher as well as those who support the researcher's position. The obtained data are analyzed by content analysis.

From the study, it is found that the opposing side holds that because it is a trustworthy and international process, the care of terminally ill patients must only apply postmodern philosophy. However, the researcher believes that the care of terminally ill patients should apply moderate postmodern philosophy because postmodern philosophy ignores ethics in caring and impedes creative thinking, whereas moderate postmodern philosophy promotes critical thinking and encourages both caregivers and patients to exercise four powers namely creativity, adaptability, cooperation, and seeking. This includes adhering to the three types of courage in order to achieve the highest goal in life and being able to accept illness as it is.

Keywords: Caring; Terminal Stage Patients; Moderate Postmodern Philosophy

บทนำ

การแพทย์แผนปัจจุบัน (conventional medicine) ได้เข้ามาในประเทศไทยและมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยใช้วิธีการแพทย์ที่ให้การรักษาทางยา การผ่าตัด รังสีรักษา ยาเคมีบำบัด เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ที่พิสูจน์ได้ ตรวจสอบได้ และเน้นไปที่กระบวนการบริหารร่างกายเป็นหลัก (treatment process) การแพทย์แบบวิทยาศาสตร์นี้มีรากฐานมาจากปรัชญากระบวนการทฤษฎีที่เชื่อว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะสามารถทำให้มนุษย์ค้นพบและสามารถสร้างยาที่รักษาโรคได้ทุกชนิด การแพทย์สมัยใหม่จึงเน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของโรคให้พบ และรักษาไปตรงที่สาเหตุนั้น เน้นการพัฒนาเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย เมื่อวินิจฉัยโรคได้ก็จะทำการรักษาด้วยยา หรือการผ่าตัดเพื่อให้หายจากโรคนั้นโดยสิ้นเชิง หากเป็นโรคที่รักษาไม่หายก็ต้องกำกับควบคุมโรคไว้ไม่ให้ก่อให้เกิดอาการ ผู้ป่วยจึงต้องได้รับคำแนะนำและการปฏิบัติตามแพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด เพื่อการดูแลรักษาสุขภาพให้ดีและการมีอายุยืนยาวนาน (Sangkanjanawanich, 2016) การรักษาดังกล่าวจึงถูกผูกขาดไปที่แพทย์ผู้รู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตัวผู้ป่วยเองไม่สามารถเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ (shared decision making) ในการรักษาได้

ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายผู้บริหารต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านทั้งจากทางด้านอารมณ์ของผู้ป่วยเอง ทั้งจากทางญาติผู้ป่วย และหากเป็นคนที่รู้จักกันพยาบาลเองก็ต้องรับมือกับภาวะจิตใจของตนเอง โดยหลักการแล้วการดูแลผู้ป่วยเป็นหน้าที่ของพยาบาลที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยทุกคนโดยเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องมีการกระทำอันเกิดจากความรู้สึกถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ (impulse) ที่ถือว่าเอนเอียงหรือ Bias การดูแลผู้ป่วยของพยาบาลต้องทำแบบ “หน้าที่เพื่อหน้าที่” (duty for duty's sake) เราจะเอาความรู้สึกมาใช้ในการปฏิบัติงานไม่ได้ เพราะในเรื่องเดียวกัน คนเรารู้สึกไม่เหมือนกันไปทุกคน ความรู้สึกจึงไม่เป็นสิ่งสากล (universal) ดังที่ คานท์บอกว่า “การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่ ค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่เกิดจากหน้าที่นั้น มีได้อยู่ที่จุดหมายที่ต้องการจะบรรลุถึง แต่อยู่ในหลักการส่วนตัว (maxim) ที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ค่าทางศีลธรรมมีได้ขึ้นอยู่กับหน้าที่เป้าหมายบรรลุผลเป็นจริง แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการหรือกล่าวโดยสรุปว่า “การกระทำของมนุษย์ดีในแง่ศีลธรรมได้ไม่ใช่เพราะการกระทำจากแรงกระตุ้นของอารมณ์ เพราะเป็นการกระทำเพื่อหวังในประโยชน์ส่วนตัว แต่เพราะเป็นการกระทำที่ปฏิบัติโดยหน้าที่” (Harimthepatip, 2017)

แต่ในการบริหารผู้ป่วยจริงๆ นั้นพบว่า ผู้ป่วยแต่ละคนมีความแตกต่างกันไม่ใช่แค่ป่วยเพียงด้านร่างกายเท่านั้น อาจสรุปได้ดังนี้ บางคนป่วยทางร่างกายและจิตใจ, บางคนป่วยแต่ร่างกายแต่จิตใจไม่ป่วย, บางคนร่างกายไม่ป่วยแต่ป่วยทางจิตใจ ความต่างกันของผู้ป่วยนี้ทำให้การดูแลจริงๆ มีความต่างกัน อาจจะต้องการกำลังใจและดูแลผู้ป่วยที่ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจมากกว่า ผู้ป่วยที่ป่วยเพียงร่างกาย การดูแลด้านจิตใจที่ไม่เท่ากันนี้ไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติแต่เป็นเพราะ ผู้ป่วยที่ป่วยกายแต่ไม่ป่วยทางใจนั้นส่วนใหญ่มีพื้นฐานการเข้าใจโลกและชีวิตที่ดี จึงมีกำลังใจที่เข้มแข็งสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า ดังที่ พระไพศาล วิสาโล อธิบายไว้ว่า “ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องของกาย แต่แทนที่จะเห็นว่ากายป่วยหรือกายเจ็บเรามากก็จะทักท้วงหรือสำคัญมันหมายความว่า “กูป่วย” หรือ “กูเจ็บ” ความป่วยจึงลามไปถึงใจ หาไม่ก็ไปยึดติดถ้อยมันกับความเจ็บปวด ใจจึง ปวดไปด้วย” (Phra Paisal Visalo, 2015) ส่วนผู้ที่ร่างกายไม่ป่วยแต่ป่วยทางจิตใจ หากทราบก็ต้องให้ทางจิตแพทย์ดูแล ดังนั้น หลักการทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นหนักไปทางการดูแลร่างกาย ด้วยกระบวนการรักษาทางวิทยาศาสตร์จึงไม่เพียงพอที่จะดูแลด้านจิตใจด้วย อีกทั้งทำให้เกิดความสงสัยว่าการทำหน้าที่ของพยาบาลที่มองผู้ป่วยว่ามนุษย์เท่าๆ กันโดยแบ่งแยกตามอาการหนักเบาของโรคนั้นเพียงพอต่อการดูแลจริงๆ หรือไม่ การทำตามหน้าที่เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ หากแต่การเน้นไปที่หน้าที่โดยไร้จิตใจเป็นสิ่งที่ควรหรือไม่

ปัญหาการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจากระบบที่ไม่ยืดหยุ่นดังกล่าวทำให้เกิดการรักษาแบบอื่นเกิดขึ้น เช่น การรักษาแบบประคับประคอง (Palliative Care) ที่เน้นการดูแลแบบเป็นองค์รวม ทั้งกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายไว้ว่า การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายหมายถึงการให้การดูแลอย่างครอบคลุมต่อผู้ป่วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งของผู้ป่วยและครอบครัว ผู้ซึ่งกำลังเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยสถานะของโรคที่ทวีความรุนแรง และไม่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยวิทยาการทางการแพทย์ในปัจจุบัน การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายมุ่งป้องกันและลดความทุกข์ทรมานโดยมุ่งเน้นที่การประเมินปัญหาผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสมบูรณ์ การจัดการกับความเจ็บป่วยรวมทั้งการดูแลปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (WHO, 2002) การดูแลที่มีมิติเพิ่มขึ้นหลายมิตินี้ยังกับการดูแลแบบกระบวนทรรศน์นวยุคที่เน้นการดูแลด้านร่างกายและการแยกหน้าที่ในการทำงานให้ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาว่าควรนำปรัชญาใดมาประยุกต์ใช้เพื่อดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจึงจะเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามวิจัยว่า “การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่” ซึ่งควรวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อแสดงผลทั้งสองฝ่ายและหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ กระบวนทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางปรัชญา โดยเริ่มจากรวบรวมและเรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาและหาคำตอบ

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์เพื่อสร้างประเด็นคำถามและหาคำตอบในทางปรัชญาด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางปรัชญา อันได้แก่ วิชาวิธีแบบโสกราตีส (Socrates Dialectics Method) วิธีการตีความ (Hermeneutics process) และกระบวนการไตร่ตรอง (Reflexive process) ทั้ง 3 กระบวนการ

ดังกล่าว คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้แก่ กระบวนการรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 นำคำตอบใหม่ที่ได้รับมาประเมินค่า (วิจักษ์) เพื่อการประยุกต์ใช้ (วิธาน) โดยเล็งผลอันเลิศคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน กระบวนการรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ผู้วิจัยมีคำตอบวิจัยว่า “การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้” ทั้งนี้ วิภาษวิธีต้องมีความเห็นตรงข้าม เหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย โดยแสดงเหตุผลที่เหนือกว่าได้ ทั้งนี้ฝ่ายตรงข้ามเชื่อว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องบริหารด้วยปรัชญานวยุคเท่านั้น โดยเสนอแนวทางไว้ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ นวยุคนิยมมีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ เป็นฐานสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ รวมถึงหลักบริหารที่ถูกต้องตรงตามหลักวิชาการ ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดควรนำปรัชญากระบวนการนวยุคมาประยุกต์ใช้ ด้วยหลักเหตุผลของคานท์ตามลัทธิหน้าที่นิยม โดยเน้นไปที่ความสำนึกในหน้าที่ (duty to be done) คานท์กล่าวไว้โดยสรุปว่า “การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่ ค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่เกิดจากหน้าที่นั้น มิได้อยู่ที่จุดหมายที่ต้องการจะบรรลุถึง แต่อยู่ในหลักการคติพจน์ (maxim) ที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ค่าทางศีลธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับการที่เป้าหมายบรรลุผล แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการ” หรืออาจกล่าวได้ว่า “การกระทำของมนุษย์ดีในแง่ศีลธรรมได้ไม่ใช่เพราะการกระทำจากแรงกระตุ้นของอารมณ์ เพราะเป็นการกระทำเพื่อหวังในประโยชน์ส่วนตัว แต่เพราะเป็นการกระทำที่ปฏิบัติโดยหน้าที่” (Kant, 1969) การทำหน้าที่ในการบริหารผู้ป่วยตามแบบคานท์จึงได้แก่ การรับผิดชอบหน้าที่ของตนตาม function ของการทำงานให้สมบูรณ์ ให้ทุกคนตระหนักรู้หน้าที่ของตน เช่น แพทย์ก็รู้หน้าที่ของแพทย์ พยาบาลก็รู้หน้าที่ของพยาบาล ผู้ป่วยก็รู้หน้าที่ของผู้ป่วย ญาติผู้ป่วยก็รู้หน้าที่ของญาติผู้ป่วย การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายจึงแบ่งหน้าที่หลักออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนของผู้ให้การบริหารกับส่วนของผู้รับการบริการ ต้องแยกหน้าที่ให้ชัดเจนเพื่อให้ทุกอย่างดำเนินไปตาม function อย่างเป็นระบบสอดคล้องกันไปไม่สะดุด เปรียบเสมือนเฟืองแต่ละเฟืองขับเคลื่อนกันไปตามหน้าที่ของตน สาเหตุที่ปัญหาต่างๆ ทั้งหลายเกิดขึ้นล้วนมีเหตุมาจากมนุษย์ไม่ตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน หากแก้ปัญหาเรื่องความสำนึกในหน้าที่ได้แล้ว กระบวนการรักษา Treatment process ย่อมมีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การทำตามหน้าที่ที่ต้องไม่ตกอยู่ภายใต้การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ เช่น ความผูกพันกับผู้ป่วยหรือกรุณาผู้ป่วยจนเกิดเป็นอารมณ์ทำให้เกิดความเอนเอียง (bias) เพราะความเจ็บป่วยและความตายเป็นกระบวนการที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญอยู่แล้วไม่เว้นแม้แต่ ผู้บริหารเอง トラบใดที่วิทยาศาสตร์ยังพัฒนาไปไม่ถึงขั้นจัดการความเจ็บป่วยและความตายให้หมดไปได้เราก็ต้องทำตามหน้าที่ที่เราเลือกให้สมบูรณ์รอรอบพัฒนาไปจนถึงที่สุด

แต่ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า การตีความดังกล่าวยังมีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ เพราะเป็นการตีความเรื่องหน้าที่เพียงด้านเดียว คือ ความสำนึกในหน้าที่ (duty to be done) ของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) นั้นไม่ได้อธิบายว่าหน้าที่ใดเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุด เพราะในความเป็นจริงแล้ว ในระบบของโลกมนุษย์แต่ละคนก็มีหลากหลายหน้าที่ หากมีการใช้หลักการ ย้อนอ่านใหม่หมดไม่ลดอะไรเลย หากไม่เข้าใจถึงแก่นของคำว่าหน้าที่จะเป็นการแยกส่วนมนุษย์ให้รับผิดชอบเฉพาะเรื่องของตน

เพียงอย่างเดียว จนมีผู้ที่วิจารณ์เรื่องความสำนึกในหน้าที่ของ อิมมานูเอล คานท์ ว่าเป็นปรัชญาที่ไร้หัวใจ ซึ่งเป็นการตีความที่ไม่ถูกต้อง เพราะข้อสรุปดังกล่าวเกิดจากการตีความอย่างแคบ ทำให้บริบทของคำว่าหน้าที่ ถูกจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะในเรื่องของการทำหน้าที่เฉพาะส่วน ซึ่งเป็นการทำลายคุณค่าในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปอย่างน่าเสียดาย และไม่เล็งเห็นถึงคุณค่าสากลว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ย่อมมีหน้าที่ร่วมกันในความเป็นมนุษย์ เพราะเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์เสียแล้วก็อย่าให้เสียชาติเกิด ควรรู้จักตนเองและเข้าถึงความสุขแท้จากปัญญารู้ตัว เอง จึงจะสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเข้าใจเรื่องหน้าที่แบบคับแคบการแยกส่วนหน้าที่ของผู้ให้ การบริบาลกับส่วนของผู้รับการบริบาลอย่างเด็ดขาดก็จะทำให้เกิดการมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือ ตนเองเป็นหนึ่งในแกนของเฟืองแต่ละอันที่ทำให้ระบบขับเคลื่อนไปนั้นย่อมมองเห็นตนเองเป็นส่วนสำคัญ ผู้อื่น ย่อมเป็นเหมือนเฟืองที่เล็กกว่า สำคัญน้อยกว่า ต้องขับเคลื่อนตามตน เมื่อแต่ละส่วนมองเฉพาะตัวเอง เป็นส่วนสำคัญจึงปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น และละเลยจริยธรรมดูแล ซึ่งเป็นจุดอ่อนของปรัชญา นวยุค กล่าวคือ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่รุดหน้ามาอย่างรวดเร็ว นั้น มาจากพลังสร้างสรรค์ ที่คิดนอกกรอบนอกกรอบกระบวนทรรศน์วิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ที่ผ่านมา ซึ่งนวยุคเองมักปิดกั้นความคิด สร้างสรรค์ ณ จุดนี้ หากเห็นว่าขัดแย้งกับกฎทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่อ้างว่า การบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องใช้กระบวนทรรศน์นวยุคเท่านั้น จึงไม่สมเหตุผล ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนทรรศน์นวยุค

การแยกส่วนหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่ของตนอย่างเด็ดขาดตามปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคนั้น เมื่อมองกลับมาในการบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายผู้บริบาลกับผู้รับการบริบาลที่ถูกแยกออกจากกันเป็นคนละ หน่วยหรือคนละชั้นแล้วมักจะเกิดการมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ (I-center) เพราะมนุษย์ไม่ใช่ จักรกลซึ่งไร้จิตใจที่สามารถทำตนเป็นแค่ส่วนหนึ่งของระบบได้ตลอดเวลา แต่มนุษย์ต้องการมีคุณค่าและ ต้องการตอบสนองความต้องการของตน หรือที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่า “อัตตา” การเป็นศูนย์กลาง เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง เช่น พอมีกลุ่มคนก็มีคนอยากเป็นหัวหน้า ในธรรมชาติของมนุษย์ เราก็มักอยากเป็น ศูนย์กลาง ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญของภาวะความเป็นระบบในปรัชญานวยุค เช่น ดวงอาทิตย์ มีดาวเคราะห์ เป็นบริวาร ดวงอาทิตย์ให้แสงสว่างและความร้อน เป็นคุณลักษณะของดวงอาทิตย์ เมื่อเราเป็นศูนย์กลาง เราก็จะเป็นอย่างดวงอาทิตย์ จึงนำหลักเกณฑ์ความเชื่อและหลักคำประกันความจริงของตัวเองที่ใช้ตัดสิน สิ่งต่างๆ มาวางเป็นไม้บรรทัดเพื่อวัดสรรพสิ่งว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และก็แสดงความคิดเห็นของตนว่าสิ่งนั้น จะจัดการอย่างไร ควบคุมผลได้อย่างไร การมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ จึงกลายเป็นการยึดมั่น ถิ่นมั่นในความสม่ำเสมอ ไม่เปิดพื้นที่ให้กับการเปลี่ยนแปลงแบบชั่วคราวชั่วคราว จึงทำให้ปิดใจ ไม่ทำให้เข้าใจ เหตุปัจจัยอื่น ทำให้ไม่เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะอยู่นอกการยอมรับเพื่อการเข้าใจได้ โดยถือว่า ไม่สมเหตุผล การเอาตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบในการบริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้ายทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

ด้านผู้ให้การบริบาล

แพทย์เมื่อมองตนเองเป็นศูนย์กลางก็คิดว่าพยาบาลและผู้ป่วยต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยไม่ได้เถียง เพราะแกนความรู้ของแพทย์ย่อมใหญ่กว่าพยาบาล พยาบาลก็มองผู้ป่วยว่าต้องปฏิบัติตามกรอบที่กำหนดไว้ เท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะเกิดความผิดพลาดต่อผู้ป่วยเองและส่งผลต่อการรับผิดชอบในหน้าที่ของผู้พยาบาล กล่าวง่ายๆ ว่ามองผู้ป่วยเป็นผู้ที่ต้องได้รับการรักษาตามกรอบเงื่อนไขของระบบหากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ก็ควรจะไปรักษาที่อื่นที่ระบบอื่น ผู้ป่วยไม่ใช่มนุษย์ที่มีเสรีภาพอย่างบุคคลปกติทั่วไป

ด้านผู้รับการบริบาล

ผู้ป่วยและญาติเมื่อมองตนเองเป็นศูนย์กลางย่อมเห็นว่าตนเองเป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาตามหลักมนุษยธรรม แพทย์และพยาบาลจึงต้องปฏิบัติตามต่อผู้ป่วยอย่างดีตามที่ให้มีประสิทธิภาพ

มากที่สุด เมื่อทุกคนมองว่าตนเป็นแกนกลางที่สำคัญปัญหาต่างๆ ก็เกิดตามมา เช่น ผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยไม่พอใจในการรักษาจึงฟ้องแพทย์และพยาบาล ทั้งๆ ที่จริงแล้วแพทย์และพยาบาลก็ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่

ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าการเดินตามกรอบกระบวนการทรรศน์นวยุคโดยเชื่อว่ามีควมน่าเชื่อถือและเป็นสากลก็มีปัญหาที่เพิ่มตามมาอีกมากมาย ไม่ใช่เพียงปัญหาการไม่ตระหนักในหน้าที่ ปัญหาเรื่องบุคลากรที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่ในกระบวนการรักษาแต่ละแห่งไม่เพียงพอ เครื่องมือในการรักษาไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ไม่สามารถใช้แค่การรับผิดชอบตามหน้าที่ได้ ต้องรับผิดชอบเกินหน้าที่ แต่ต้องมีสึนน้ำใจให้ใจรักและจิตอาสา เข้ามาร่วมด้วย ปัญหาในการบริหารเหล่านี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ เพราะในปัจจุบันมนุษย์ส่วนมากใช้วิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก มีส่วนน้อยที่ใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติ จึงใช้วิธีการทุกอย่างให้ตนเองและพรรคพวกได้ประโยชน์จากทรัพยากรมากที่สุด

เมื่อได้ข้อสรุปเป็นที่แน่ใจแล้วว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย ไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ด้วยกระบวนการทรรศน์นวยุคเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเสนอต่อไปว่าควรมีการหาคำตอบใหม่ที่ดูสมเหตุสมผลกว่าคำตอบเดิม โดยเสนอใหม่่ว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำมาประยุกต์ด้วยกระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลางได้ด้วยหลักเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ ด้วยการ วิเคราะห์ คือการแยกแยะประเด็นต่างๆ การประเมินข้อความ ข้อถกเถียง เนื้อหา ให้ชัดเจน วิจัย คือการประเมินคุณค่าของแต่ละประเด็นที่ได้วิเคราะห์ไว้ และแสดงคุณค่านั้นออกมา ซึ่งคุณค่านี้จะมองเป็นคุณค่าที่มีต่อตนเองหรือผู้อื่นก็ได้ และวิธาน คือการนำผลการวิเคราะห์ และวิจัยมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม เมื่อผู้ป่วยสามารถใช้วิจารณ์ญาณมองย้อนเข้าไปไตร่ตรองภายในตนเองจะทำให้ผู้ป่วยเข้าใจเหตุ-ผล สนใจใฝ่รู้เรื่องความเจ็บป่วยของตนเอง และเข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต แล้วแสวงหาวิธีการเพื่อดูแลและพัฒนาตนเองจึงส่งผลให้การรักษาอาการเจ็บป่วยที่ประสบอยู่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น การที่ผู้ป่วยดูแลและพัฒนาตนเองนี้ถือเป็นคุณธรรมในตัวมนุษย์ที่สามารถนำมาซึ่งความสุขแท้ได้ เพราะเป็นการตอบสนองต่อสัญญาตญาณปัญญาที่เรียกว่าความสุขแท้จากปัญญาตัวเอง (Bunchua, 2016) และนับว่าผู้ป่วยกลุ่มนี้รู้จักตัวตนของตนเองอย่างแท้จริง ดังที่ชาวกรีก (Socrates) ได้กล่าวไว้ว่า “จงรู้จักตัวของเจ้า” (know thyself) การรู้จักตนเองเป็นทักษะชีวิตที่มีส่วนช่วยนำความรู้ในเรื่องต่างๆ เชื่อมโยงกับทัศนคติผ่านการคิดวิเคราะห์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น และตัดสินใจในสิ่งที่เหมาะสม รวมถึงทำให้สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รับมือกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ (Makmee, 2019) การที่ผู้ป่วยเข้าใจเหตุและผล เข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต สนใจใฝ่รู้ และแสวงหาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical mind) ไม่ปักใจเชื่อข้อมูลที่รับฟังมาทันทีหากยังไม่ได้การยืนยันจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีพลัง 4 อย่างเต็มเปี่ยม ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ (creativity) พลังสร้างสรรค์จะนำไปสู่การหาคำตอบที่ช่วยให้ผู้ป่วยกล้าที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตที่ว่า ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องสากลที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ มองความเจ็บป่วยว่าเป็นเพียงปัญหาที่ต้องแก้ การคิดหาวิธีทางใหม่ๆ โดยใช้ปัญหาที่กำลังเผชิญให้เป็นสิ่งริเริ่มที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทำความเข้าใจให้อ่องแท้ ด้วยการมองหาตัวตนที่แท้จริงของตนเอง เข้าใจตนเอง ในทางตรงกันข้ามผู้ป่วยที่ขาดพลังสร้างสรรค์ จิตใจจะเกิดความหดหู่ เศร้าหมอง ท้อแท้ และสิ้นหวัง พลังปรับตัว (adaptivity) คือ การดัดแปลงประยุกต์ใช้ให้เป็นคุณ ปราศจากโทษ หรือดัดแปลงโทษให้เป็นคุณได้ ผู้ป่วยที่มีพลังสร้างสรรค์แล้วก็จะนำไปสู่การปรับตัว โดยการวางท่าทีด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่มียึดมั่นถือมั่น (detachment) ว่าสิ่งที่ตนเชื่อถูกต้องฝ่ายเดียว การเปิดโอกาสให้กับตนเองและผู้อื่นได้ตั้งข้อสงสัยในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ เพื่อจะได้พิสูจน์ความจริงในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่นั้นว่าสามารถนำมา

พัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหลืออยู่ได้อย่างไร พลังร่วมมือ (collaborativity) เป็นการประสานพลังเพื่อแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ และความรู้สึก โดยส่วนที่เป็นจุดร่วมหากเห็นว่าเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม ก็ให้นำมาปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับส่วนที่เป็นจุดต่าง ให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย และไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าแนวคิดของตนเองถูกต้องเพียงฝ่ายเดียวทั้งฝ่ายผู้ให้การบริบาลและฝ่ายผู้รับการบริบาล ในทางตรงกันข้าม หากปราศจากความร่วมมือกันระหว่างผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และบุคลากรทางการแพทย์ก็ย่อมจะส่งผลให้ทุกฝ่ายหาจุดร่วมเดียวกันไม่ได้ อาจทำให้เกิดปัญหาการร้องเรียน หรือการฟ้องร้องต่างๆ อันจะนำไปสู่คดีความ หรือการเรียกร้องค่าเสียหายต่างๆ จากความไม่เข้าใจตามมาได้ และพลังแสวงหา (requisitivity) เป็นพลังที่ช่วยให้ผู้ป่วยมีความสุขภายในได้ วิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยให้มีความสุขคือการพัฒนาสัจชาตญาณปัญญา เพราะปัญญามนุษย์สนใจที่จะรู้ว่ามียะอะไรบางอย่างที่ปัญญารู้ตัวเองว่าต้องทุ่มเทด้วยความภูมิใจ (pride) ปัญญาจะรู้ว่าส่วนใดพึงทุ่มเท (commit) ชีวิตจิตใจให้ตลอดชีวิต ซึ่งกระบวนการที่ทำให้เกิดการทุ่มเท (commitment) เช่นนี้เรียกว่า ความศรัทธา (faith) และปัญญาก็มีความสุขกับการทุ่มเทของตน โดยศาสนาคือส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการศรัทธา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล้า ได้แก่ กล้ายอมรับปัญหาการเจ็บป่วยนั้นๆ กล้าประเมินพฤติกรรมตนเองที่ส่งผลต่อความเจ็บป่วย และกล้าลงมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ หรือยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยความรับผิดชอบ และไม่ยึดมั่นถือมั่นเฉพาะความเชื่อของตนเองเพียงฝ่ายเดียว รวมไปถึงการให้ความร่วมมือกับบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งในขั้นตอนการรักษา การฟื้นฟูสภาพ และการป้องกันไม่ให้เกิดกลับมาเป็นซ้ำ ซึ่งวิถีปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นวิถีปฏิบัติของผู้ป่วยที่ใช้กระบวนการทัศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodern philosophy) ที่เป็นกระแสความคิดที่มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ และเชื่อว่าการแสวงหาความสุขของแต่ละบุคคลอันจะนำไปสู่ความสุขทั้ง 2 ด้าน คือ สุขทางกายและสุขทางใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อพื้นฐาน มุมมอง วิธีคิด ระบบคิด หรือกระบวนการทัศน์ของแต่ละคนที่แตกต่างกัน (Bunchua, 2014)

นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมีความสุขที่ได้ดูแลผู้ป่วย หรือที่เรียกว่ามีจริยธรรมดูแล (ethic of caring) ซึ่งเป็น “การแสวงหาความสุขบนความสุขของผู้อื่น” (Bunchua, 2008) และสนับสนุนให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมีจิตอาสาที่จะส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีสุขภาวะที่ดีเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ และบำบัดรักษาผู้ป่วย โดยการนำหลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (holistic health care) มาผสมผสานเพื่อพัฒนาให้เกิดความสมดุลในทุกองค์ประกอบของมนุษย์ใน 4 มิติ คือ มิติทางกาย (physical domain) มิติทางจิตวิทยา (psychological domain) มิติทางสังคม (social domain) และมิติทาง จิตวิญญาณ (spiritual domain) (Rungnoei, 2016) ด้วยการนำหลักพลัง 4 และหลัก 3 กล้ามาร่วมประยุกต์ใช้โดยการที่ทุกฝ่ายมีการปรับกระบวนการทัศน์ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายและมีความเชื่อพื้นฐานต่อการจัดระบบสุขภาพที่ใกล้เคียงกัน คือ เชื่อว่าประชาชนมีความสามารถในการจัดการสุขภาพของตนเองได้ เรียนรู้ได้ ชุมชนสามารถจัดระเบียบของชุมชนเองได้ และการจัดการด้านสุขภาพไม่ควรยึดติดที่ตัวเงิน รวมทั้งการบริการสุขภาพควรคิดในเชิงการให้สวัสดิการของรัฐ ไม่ใช่คิดในเชิงธุรกิจ (Sangkanjanawanich, and Suwanbandit, 2016)

จากหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง การมีจริยธรรมดูแล การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม รวมทั้งการใช้หลักการแพทย์แบบมีส่วนร่วม ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วย อันจะส่งผลให้ผู้ป่วยเข้าถึงความดีงามในชีวิตและสามารถยอมรับสภาพเจ็บป่วยของตนได้และเป็นระดับคุณภาพของความสุข สำหรับมนุษย์ที่จะเป็นความสุขแท้ได้จึงเป็นความสุขตามสัจชาตญาณปัญญาซึ่งปรัชญากระบวนการทัศน์หลังนวยุคชี้ว่าความสุขแท้เกิดได้จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นไปเรื่อยๆ (Amaritwarin, 2017)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ไม่ได้มองแบบแยกส่วนมนุษย์ให้รับผิดชอบเฉพาะเรื่องหน้าที่ตาม function ของตนเพียงอย่างเดียว แต่เน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตระหนักถึงหน้าที่ความเป็นมนุษย์โดยไม่เอาตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ ดังนั้นหน้าที่ในการบริหารผู้ป่วยระยะจึงเป็นเรื่องของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น แพทย์ พยาบาล ญาติ รวมไปถึงตัวผู้ป่วยเองที่จะต้องเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ด้วยวิธีการการเสริมสร้างวิจารณ์ญาณให้กับผู้ให้การบริหารและผู้รับการบริหาร รวมทั้งส่งเสริมให้ใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล้า โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้สามารถเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

อภิปรายผลการวิจัย

การนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย มีจุดเด่นสามารถทำให้ผู้ป่วยเกิดความรู้และเข้าใจตนเองทั้งในด้านความเชื่อ ความชื่นชอบ ความนับถือศรัทธาในสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมด้วยการใช้หลักวิจารณ์ญาณมองย้อนเข้าไปไตร่ตรองภายในตนเอง และเมื่อรู้และเข้าใจตนเองว่ามีความสามารถ มีความสนใจ มีสิ่งที่ชื่นชอบหรือสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองแล้วเราก็จะมีความสุข และจะมีความสุขมากขึ้นไปอีกหากสิ่งนั้นเกิดประโยชน์ต่อสังคมร่วม และการเสริมสร้างวิจารณ์ญาณให้กับผู้ป่วยด้วยหลัก 3 กล้าจะทำให้ผู้ป่วยสามารถ กล้าเผชิญปัญหา กล้าเผชิญความกลัว และกล้าเผชิญความเป็นจริงที่ไม่ใช่แค่การปลอบใจตัวเอง ส่งผลให้กล้าประเมินวิถีปฏิบัติที่ส่งผลต่อความเจ็บป่วย และกล้าปฏิบัติตามหลักการรักษาที่ผู้ป่วยได้ตัดสินใจเลือกแล้วด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ รวมทั้งให้ใช้พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหาอย่างมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารและผู้รับการบริหาร โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้สามารถเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ กระบวนทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย พบว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่ควรใช้ปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคเท่านั้น แต่ควรนำมาประยุกต์ใช้และต่อยอดด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ทั้งนี้เพราะ การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคเท่านั้นเป็นการละเลยคุณค่าด้านจิตใจที่ไม่สามารถวัดผลได้ด้วยกระบวนทางวิทยาศาสตร์ การแยกส่วนรับผิดชอบตามหน้าที่ทำให้ไม่สามารถเล็งเห็นถึงคุณค่าสากลร่วมกันเป็นองค์รวมว่า แท้จริงแล้วมนุษย์ย่อมมีหน้าที่ในความเป็นมนุษย์ซึ่งควรรู้จักตนเองเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงความสุขแท้จากปัญญาส่วนตัว จึงจะสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การที่ผู้ป่วยถูกบีบให้ต้องยอมรับระบบการรักษาในฐานะผู้รับการบริหารเพียงอย่างเดียวเป็นการปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น และละเลยจริยธรรมดูแล แม้ว่าหลักการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคจะสามารถระงับหรือบรรเทาความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายให้กับผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้ แต่ก็ไม่สามารถเยียวยาจิตใจผู้ป่วยให้สามารถยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงได้ สอดคล้องกับแนวคิดการตีความการแพทย์ด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์ของวิเศษ แสงกาญจนวนิช (Sangkanjanawanich, 2016) พบว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้เพราะปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารและผู้ป่วยใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหาเพื่อเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีของ องค์การอนามัยโลกที่เน้นให้การดูแลอย่างครอบคลุมต่อผู้ป่วย เพื่อส่งเสริม

คุณภาพชีวิตทั้งของผู้ป่วยและครอบครัว มีการแบ่งการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายออกเป็นหลายมิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ แต่องค์การอนามัยโลกไม่ได้บอกว่าทำอย่างไรถึงจะสามารถทำสิ่งที่กล่าวมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักปรัชญากระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลางจึงเป็นการตอบโจทย์ที่สมเหตุสมผลในการประยุกต์ใช้เพื่อบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2002)

สรุป

การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนการทรรศน์นวยุคเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะ ปรัชญานวยุคละเลยในเรื่องจริยธรรมดูแลและปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ต้องการรื้อถอนกระบวนการทรรศน์นวยุค แต่ต้องการรักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง โดยที่ปรัชญากระบวนการทรรศน์นวยุคโดดเด่นเรื่องกระบวนการวิทยาศาสตร์ เรื่องเทคโนโลยีในการรักษา การคิดค้นยารักษาโรค หรือเรื่องกระบวนการรักษา (Cure) ซึ่งเป็นมิติทางด้านกายภาพก็ยกให้เป็นหน้าที่ของกระบวนการทรรศน์นวยุคต่อไป แต่ควรลดความยึดมั่นในระบบลงและมองไปที่ความเป็นมนุษย์แบบองค์รวมให้มากขึ้น (Care) และเสนอให้ตีความเรื่องสำนึกในหน้าที่เสียใหม่ โดยนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเข้ามาเสริมให้มนุษย์เข้าถึงความสุขแท้ตามความเป็นจริงให้มากขึ้น เหมาะที่จะเป็นฐานคิดในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมขององค์การอนามัยโลก ในมิติทางด้าน จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ให้มั่นคงและมีประสิทธิมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน กระบวนการทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย พบว่าการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำกระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้ ในเบื้องต้นควรจัดทำเป็นข้อมูลที่บุคคลทั่วไปจะสามารถเข้าถึงได้ เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจต่อหน้าที่การมีส่วนร่วมในการบริหารผู้ป่วย ชั้นกลางนำไปอบรมต่อหน่วยงานหรือสถานพยาบาลที่เห็นด้วยกับงานวิจัยนี้ ขึ้นสูง นำผลการวิจัยไปเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยระยะสุดท้ายและผู้บริหาร โดยสามารถสร้างเป็นหลักสูตรอบรมบ่มนิสัย (character education) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ตามหลักสิทธิมนุษยชนและมนุษยนิยม ด้วยการใช้เครื่องมือสมัยใหม่และหลักการพื้นฐานของการแพทย์กระบวนการทรรศน์นวยุคร่วมด้วย โดยทำการอบรมอย่างต่อเนื่อง และขยายผลไปใช้แก่บุคคลที่ถือกระบวนการทรรศน์ต่างๆ ในประเทศไทยให้เขาเกิดความเข้าใจในการบริหารผู้ป่วยแต่ละกระบวนการทรรศน์ โดยการสอนด้วยการใช้วิธีเสวนา (Dialogue) เป็นการเปิดโอกาสให้พิจารณารับผิดชอบได้จากทุก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการบริหารผู้ป่วยตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง
- 2.2 การพัฒนากระบวนการทรรศน์ของบุคลากรในโรงพยาบาล
- 2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

References

- Amaritwarin, S. (2017). Sufficiency Economy Philosophy and Authentic Happiness According to Reality. *SSRU Graduate Studies Journal*, 8(2), 1.
- Bunchua, K. (2008). *Ethics Handbook Based on International Principles*. Bangkok: Chain Printing.
- _____. (2014). 84,000 Dhamma Khandhas are for Scholars, Not for Educators. *SSRU Graduate Studies Journal*, 7(1), 1-15.
- _____. (2016). *Authentic Happiness from Wisdom Awareness Self*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://thamdimisukh.wordpress.com/2017/07/31/>.
- Harimthepatip, M. (2017). *Duty to Be Done*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://www.gotoknow.org/posts/643080>
- Kant, I. (1969). *The Moral Law*. Translated by H. J. Paton. London: Hutchinson University Library.
- Makmee, P. (2019). The Development of Life Skills in Critical Cognitive Skills of Student in the Vocational. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 27(3), 11.
- Phra Paisal Visalo. (2015). *The Body is Sick but the Mind Is Not Sick*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://www.facebook.com/visalo/posts/1285618634798784>
- Rungnoei, N. (2016). *Health Assessment: A Holistic Approach*. Nontaburi: Tanapress.
- Sangkanjanawanich, W. (2016). *Analysis of Medical Engagement in Quality of Life: New State of Better Society*. (Research Report). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Sangkanjanawanich, W. & Suwanbandit, A. (2016). Medical-People Engagement: Philosophical Approach. *Journal of Siriraj Radiology*, 1(3), 63-70.
- World Health Organization. (2002). *National Cancer Control Programmes: Policies and Managerial Guidelines*. Geneva: World Health organization.

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด*

Administration Strategies for the Provincial Monastery

Meditation Practice Centers

¹มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ, พินสุดา สิริธรรงศรี และ อุทัย บุญประเสริฐ

¹Montrthat Yananboonsiri, Pinsuda Siridhrungsri and Uthai Boonprasert

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: arstiya_2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง 2) วัดปัญญานันทาราม 3) วัดอัมพวัน 4) วัดร่องหวาย 5) วัดคลองตาลอง 6) วัดชายนา ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรม แล้ววิเคราะห์ สร้าง เสนอยุทธศาสตร์ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คือ 1) มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน แต่มีปัญหาด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ 2) การบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ มีปัญหาด้านระบบคัดสรรบุคลากร 3) การบริหารงานวิชาการ มีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัญญา 4) มีปัญหาด้านการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น 4) การบริหารงบประมาณ มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม มีปัญหาด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และ 5) การบริหารงานทั่วไป มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ แต่มีปัญหาด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ 2. เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มี 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การบริหารจัดการ; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the present conditions and problems of administration at the provincial meditation center; and 2) to propose the administrative strategies for the provincial meditation center. The study used a qualitative research method, with data collected at the following locations: 1) Wat Chonprathan Rangsarit; 2) Wat Panyanantaram; 3) Wat Amphawan; 4) Wat Rong Wai; 5) Wat Khlong Talong; and 6) Wat Chai Na. Data were obtained through observation and interviews with key informants including the heads of meditation centers, meditation masters, and practitioners. The data were analyzed, and then strategies were developed and proposed before being presented in a descriptive manner.

From the study, the results are found as follows: 1) The present conditions and problems of administration at the provincial meditation centers are (1) a clear administrative structure but lacks of the use of modern technology; (2) personnel management in which, despite the fact that the centers' head and meditation masters are competent, a system for hiring personnel is still lacking; (3) academic administration in which, despite having a curriculum and teaching approach based on *Satipatthāna* (the Four Foundations of Mindfulness), there is still a lack of collaboration with other meditation centers; (4) budget management in which, despite having meditation fund, there is still a lack of expenditure monitoring and assessment; and (5) general management in which, despite the building's preparedness, there is still a lack of use of modern information technology, 2) The administrative strategies for the provincial meditation centers consist of 5 as follows: (1) building structure and developing provincial meditation center administration to be efficient and effective; (2) developing personnel potential in terms of knowledge and ability to conduct provincial meditation center training efficiently and effectively; (3) developing the provincial meditation centers' practice program to be modern and relevant to the current circumstances; (4) building a transparent and auditable budget management and donation system for the provincial meditation centers; and (5) increasing the potential for the provincial meditation centers' general management to be effective and efficient.

Keywords: Strategies; Administration; Provincial Meditation Centers

บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้มี กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 กำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในการนี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อเป็นหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้สนใจและการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องฝึกอบรมหรือสอนการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามหลักพระบาลี

พุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร คือ สอนการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 โดยเรียกพระภิกษุผู้สอนว่า พระวิปัสสนาจารย์หรือพระอาจารย์สอนกัมมัฏฐาน มุ่งเน้นการเจริญสติ ให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดสติรู้สึกตัว รู้เท่าทันอริยาบถใหญ่ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน จนถึงอริยาบถย่อยที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ การสอนหลักแห่งการปฏิบัติเพื่อให้เป็นแนวทางและทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน (Buddhism-Provincial-Center, 2015) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นในบริเวณวัด มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนัก หรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีคุณวุฒิและอาวุโสรูปอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (National Office of Buddhism, 2020) ปัจจุบันมีกระจายอยู่ทั่วประเทศ 1,675 แห่ง

การบริหารการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค เช่น เจ้าคณะผู้ปกครองระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปไม่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการศึกษาสัมมาปฏิบัติเท่าที่ควร มีนโยบายการดำเนินงานขัดแย้งกัน ไม่ให้การสนับสนุนการบริหารและการปฏิบัติงานของสำนักปฏิบัติธรรม ขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์ พระวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ขาดการเรียนรู้และการรอบรู้ในหลักพระปริยัติ สัทธรรมที่สอดคล้องกับพระปฏิบัติสัทธรรม ขาดประสบการณ์ในการฝึกฝนอบรม ขาดเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ขาดทักษะการจัดหลักสูตรอบรมพระวิปัสสนาจารย์ สอดคล้องกับปัญหาวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai), 2015) พบว่าเจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกรรมฐาน ขาดการบูรณาการสาระที่เอื้อต่อการนำไปปฏิบัติให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติ ขาดศูนย์กลางประสานงานดูแลแต่ละสำนักแต่ละสายการปฏิบัติยังขาดการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกันหรือสนับสนุนกัน และยังสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ค้นพบว่า แม้คณะสงฆ์จะได้มีการทบทวนฟื้นฟูการบำเพ็ญกัมมัฏฐานและมีนโยบายในการพัฒนางานปฏิบัติธรรมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นมาก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินอย่างจริงจังตั้งแต่ประการใด สำนักปฏิบัติธรรมเท่าที่มีอยู่ขาดความเป็นเอกภาพและขัดแย้งกันเอง (Satiman, 2012) ล้วนเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและเร่งด่วน และปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ แก้ปัญหาข้างต้นได้นั้น จะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ การวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมจึงจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ มีการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการวิเคราะห์องค์กร มีการวิเคราะห์ SWOT ขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคต่อสำนักปฏิบัติธรรมองค์กร และได้มาซึ่งยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการที่ดีที่สุด เพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดชายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

จังหวัด เพื่อช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบาย และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาโดยศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผลมาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix เพื่อสร้างประเด็นยุทธศาสตร์ทำการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ที่ตอบสนองต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จากนั้นจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการ (1) ศึกษาค้นคว้าและทบทวนเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สังเคราะห์ข้อมูลตามแบบสังเคราะห์เอกสาร (2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดครอบคลุม การวางแผน การจัดองค์กร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา (3) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมจากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดชายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับวิธีการสังเกตการณ์บริหารจัดการ และการจัดปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (4) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการดังนี้

(1) นำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค SWOT Analysis จากนั้นจัดทำ TOWS Matrix เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไป (2) การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มากำหนดตามกรอบเนื้อหา คือ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) วัตถุประสงค์ 4) ยุทธศาสตร์หลัก 5) ยุทธศาสตร์รอง 6) มาตรการ 7) แนวทางการปฏิบัติ นำร่างยุทธศาสตร์ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (1) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 8 รูป/ท่าน นำเสนอ

ยุทธศาสตร์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยปรับปรุงยุทธศาสตร์ตามข้อเสนอแนะ (2) จัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ จากนั้นปรับปรุงและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีดังนี้

1.1 ด้านการจัดโครงสร้างและการจัดองค์กร การบริหารจัดการพบว่า เจ้าอาวาสทุกแห่งเป็น เจ้าสำนักเองและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ทำให้ง่ายในการวางแผน การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการจัดสรรงบประมาณ สำนักปฏิบัติธรรมที่มีขนาดเล็ก มีบุคลากรไม่มาก ง่ายต่อการกำกับดูแล ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พบว่า การจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย เช่น ไม่มีการปรับเปลี่ยนผู้บริหาร ขาดการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากเกินไปจนทำให้เป้าหมายการปฏิบัติลดลง

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคลพบว่า เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติธรรม มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้มาปฏิบัติธรรม มีการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมให้ได้เข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาแก่พระวิปัสสนาจารย์ มีพุทธอาสาช่วยเหลืองานซึ่งมีความสอดคล้องผลการวิจัยของ (Phrakru bhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo, 2016) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรที่มีความสามารถและมีความเหมาะสมเป็นต้นทุนที่มีค่ามากต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละอย่างมาก ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากร พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำ และพุทธอาสา การยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

1.3 ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียวคือ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน มีหลักสูตรค่ายพุทธบุตรค่ายพุทธธรรม หลักสูตรพัฒนาพุทธอาสา การเผยแผ่เชิงรุก และส่งเสริมวิชาการทางพระพุทธศาสนาสู่กลุ่มวัยอย่างเหมาะสม มีการจัดทำคู่มือหลักสูตรทุกหลักสูตร เมื่อปฏิบัติครบตามหลักสูตรมีการมอบวุฒิบัตร ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ พบว่า ไม่มีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจนทำให้ผู้เริ่มปฏิบัติไม่เข้าถึงวิธีการ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง สำนักปฏิบัติธรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อย การสนับสนุนสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน

1.4 ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในวัด มีความพร้อมทั้งด้านอาคารสถานที่ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศและอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณพบว่า ยังขาดการกำกับ

ติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสมและใช้ไม่คุ้มค่า ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ทางการเงินที่สอดคล้องกับการกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

1.5 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบ การบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมมีความสงบร่มรื่นมีความสะอาดปลอดภัย สะดวกเหมาะสมในการปฏิบัติธรรม มีภาพลักษณ์ที่ดีส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมและผู้ปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารจัดการทั่วไป พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่ดี ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย อาคารที่พักมีสภาพเสื่อมโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอมีอุปสรรครบกวนเวลาปฏิบัติธรรม และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า เสนอยุทธศาสตร์ได้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) ปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน 2) ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว 3) พัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) จัดอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงานสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 3) นำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น อินเทอร์เน็ต

2. ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการ 1) เพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ 2) ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ 3) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมี 4) จัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) สำนักปฏิบัติธรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 2) ติดตามและประเมินการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 3) จัดหลักสูตรพัฒนาพุทธอาสาสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพุทธอาสาอย่างต่อเนื่อง 5) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 6) พัฒนาบุคลากรสำนักปฏิบัติธรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น อบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากรในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

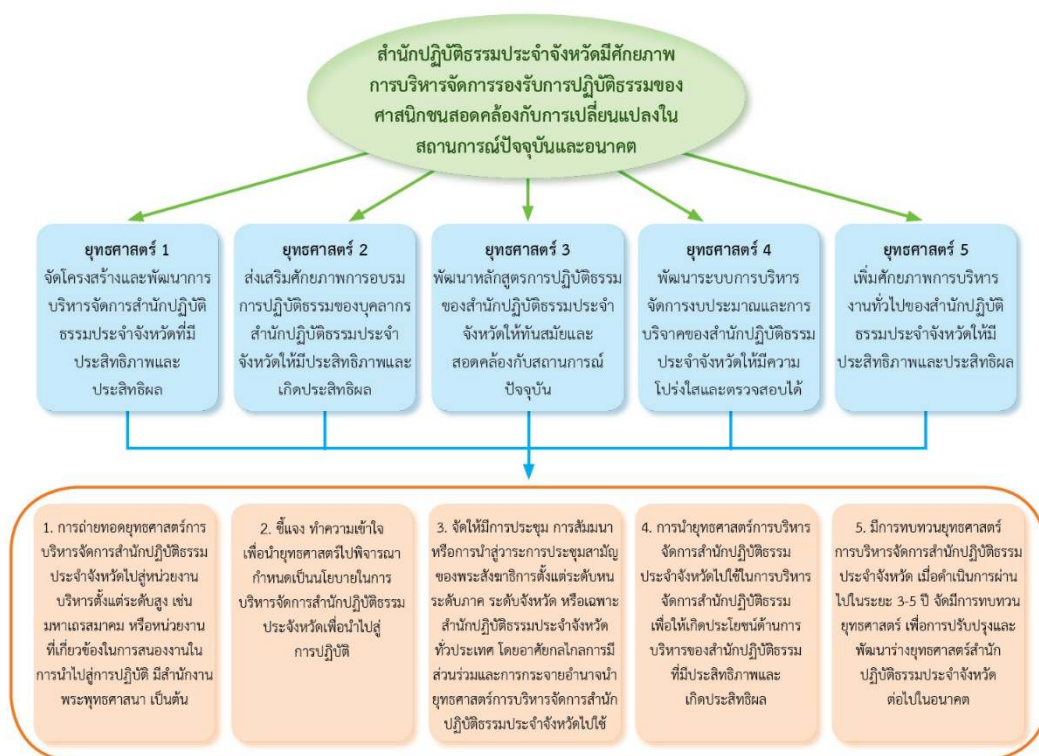
3. พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการ 1) จัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่

เดิมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 2) นำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร 3) นำหลักสูตรที่ปรับปรุงไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามการใช้หลักสูตร ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ประเมินหลักสูตรอบรม และวิธีการ โดยการสร้างเครื่องมือประเมินหลักสูตร 2) จัดทำรายงานผลการประเมินหลักสูตรและวิธีการอบรมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 3) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อประเมินหลักสูตรสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีอยู่ 4) นำหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงไปดำเนินการจัดอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ติดตามประเมินผลการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และรายงานผลการอบรม เพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการ 1) จัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ที่มีความชัดเจน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 2) ตรวจสอบสภาพการจัดการงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 3) ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 4) รายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 6) ผู้บริหารกำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนใช้จ่ายงบประมาณแต่ละภารกิจ การปฏิบัติธรรม กำหนดเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ให้มีการรายงานการใช้งบประมาณ

5. เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) จัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ผู้บริหารกำกับติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนแบ่งงานรับผิดชอบให้แก่บุคลากรแต่ละภารกิจ ให้มีการรายงานการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ 2) ดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในหลากหลายรูปแบบและเป็นลักษณะที่ไม่ใช่ธุรกิจ แต่เป็นลักษณะการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา 3) มีการทบทวนระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) จัดทำระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอก 5) มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแพร่หรือติดประกาศไว้ในบริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผล มาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix และจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ ธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดโครงสร้างสำนักปฏิบัติธรรมให้มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อศักยภาพ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมศักยภาพพัฒนา บุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มี ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการบริหาร จัดการ งบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ยุทธศาสตร์ ที่ 5 เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไป ซึ่งมีลักษณะ ที่เป็นปัจเจกมีแนวทางการในการปฏิบัติตามแนวทางที่ถนัดของตนเอง เป็นอิสระต่อกันและกัน แต่มี จุดประสงค์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเหล่านั้นไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ เพื่อสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต จึงนำไปสู่การดำเนินการดังนี้

1. การถ่ายทอดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปสู่หน่วยงานบริหาร ตั้งแต่ระดับสูง เช่น มหาเถรสมาคม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนองงานในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีสำนักงานพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2. ชี้แจง ทำความเข้าใจเพื่อนำยุทธศาสตร์ไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

3. จัดให้มีการประชุม การสัมมนาหรือการนำสู่วาระการประชุมสามัญของพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัด หรือเฉพาะสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจนุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้

4. การนุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการบริหารของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

5. มีการทบทวนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เมื่อดำเนินการผ่านไป ในระยะ 3-5 ปี จัดมีการทบทวนยุทธศาสตร์ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาาร่างยุทธศาสตร์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา 1) การบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด การบริหารจัดการเจ้าอาวาสทุกแห่งเป็นเจ้าสำนักและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ยากต่อการกำกับดูแล ซึ่งมีความสอดคล้องผลการศึกษาของ Maechi Nerashar Saksirisampant (2013) เรื่อง พุทธวิธีบริหารเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม กล่าวว่า เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียวในการจัดองค์การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นหลักเพื่อกำหนดการทำงานตามสาย แต่ก็มีปัญหาการจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย ดังนั้นผู้บริหารควรปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการในสำนักปฏิบัติธรรมให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 2) ด้านการบริหารงานบุคคล เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนา และแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับบุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของบุคลากรเท่านั้น (Fayol, 2004) แต่พบว่ายังไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากรการยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ลักษณะงานยังทำหลายหน้าที่เกินไป ดังนั้น ควรจะเสริมสร้างภาวะผู้นำ และศักยภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรมของเจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรม ควรมีการปรับปรุงแนวทางในการคัดเลือกและส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งบุคลากรประจำและบุคลากรสนับสนุนในรูปแบบของพุทธอาสา ให้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารและการใช้เทคโนโลยี ที่เป็นประโยชน์ ต่อการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีหรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอกควรสนับสนุนและส่งเสริมพระวิปัสสนาจารย์ได้เข้าศึกษาต่อหรือเข้าอบรมปฏิบัติธรรมในหลักสูตรพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) เรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวไว้ว่า มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรมคณาส่งสนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ การทำงานของบุคลากรให้พร้อมที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3) ด้านบริหารงานวิชาการ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียว มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน แต่พบปัญหาว่าสำนักปฏิบัติธรรม

ไม่มีความเชื่อมโยงกัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อยการสนับสนุนสื่อในการเผยแพร่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน จึงควรต้องส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรม ในระดับพื้นฐาน และระดับที่สูงขึ้นให้เหมาะสมกับกลุ่มวัย เพิ่มและพัฒนาศักยภาพของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งด้านการจัดทำหลักสูตรวิธีการฝึกปฏิบัติธรรม ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมควรมีประเมินผลในการจัดหลักสูตรที่หลากหลายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในอนาคตเพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดสนใจเข้าปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรที่มีความหลากหลายนำไปสู่ผลสำเร็จด้านการจัดการหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakhu wijitrdhamwiphat (Boonlerd Pañhavudho) (2018) เรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ กล่าวถึงบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมว่า การพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ที่มีอยู่แล้วให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นให้ได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย เป็นการเพิ่มโอกาสให้มีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโครงการที่เป็นแบบระยะสั้น และระยะยาว เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนหลากหลายกลุ่ม 4) ด้านการบริหารงบประมาณ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศและอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม แต่ยังขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม จึงควรมีการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และปรับปรุงระบบการบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา กล่าวว่า ควรมีการวางแผนกรอบการบริหารจัดการประมาณการรับ การจ่ายล่วงหน้าเพื่อนำลงสู่กระบวนการบริหารจัดการวัดในทั้งระบบ สำหรับแนวทางในการบริหารการจัดการด้านงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการเงินและงบประมาณ รวมทั้งระบบการตรวจสอบของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับให้รัดกุม คล่องตัว และโปร่งใสในการบริหารการเงินและทรัพย์สิน 5) ด้านการบริหารงานทั่วไป สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานาน มีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบการบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีระบบที่จะมองว่าการทำงานขององค์การจะต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและ

พุทธศาสนิกชน ตลอดจนควรส่งเสริมให้สำนักปฏิบัติธรรมจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและสร้างพุทธศาสนิกชนสนับสนุนงานให้มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้ทันสมัยสอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข ประการสำคัญอีกประการหนึ่งนั้นคือควรจัดให้มีแผนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจนโดยเน้นการจัดทำแผนงานรวมถึงโครงการแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ให้มีการรับรู้กิจกรรมการปฏิบัติธรรมหรือบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความแพร่หลาย มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทั้งการปฏิบัติงานและการบริหารภายในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างทันสมัย ทันเหตุการณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ว่า ผู้บริหารมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่และจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่าจากสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตลอดจนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว และพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการเพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มี ความชัดเจน และจัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการจัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่เดิม แล้วนำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และติดตามการใช้หลักสูตร 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการ จัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัด จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ควรแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของ สำนักปฏิบัติธรรม และรายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการทำแผนประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติ ประจำจังหวัด กำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) กล่าวว่า การบริหารจัดการภายในสำนักจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นระบบ โปร่งใส

ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด และมีการตั้งทุนเพื่อการเผยแพร่ของสำนักปฏิบัติธรรม 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สรุป

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน ง่ายต่อการกำกับดูแล แต่มีปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม พบปัญหาขาดระบบคัดสรรบุคลากร การบริหารงานวิชาการมีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัฏฐาน 4 ปัญหาขาดการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น การบริหารงบประมาณ ได้มาจากการบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม ปัญหาขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และการบริหารงานทั่วไป มีภาพลักษณ์ดี มีการประชาสัมพันธ์ มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ และได้นำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ชัดเจน ตามความถนัดของแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อประสิทธิภาพการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม

2) คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนงานและนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

2) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรแปลงยุทธศาสตร์ฯ สู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสำนักสู่ความเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นที่มีประสิทธิภาพ
- 2.2 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
- 2.3 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันและอนาคตในการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์
- 2.4 ควรมีการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่สร้างขึ้น

References

- Henri, F. (2004). *Human Resource Management, in a Business Context*. (2nd ed.). London: Thomson Learning.
- Meachi Nerashar Saksirisampant. (2013). *The Buddhist Administrative Method for the Development of the Monastery Meditation Centers*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakrubhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo). (2016). *The Development of the Potentiality of Sangha Administrators Meditation Center Management in Ayutthaya Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Wijitrdhammawiphat (Boonlerd Paññavudho). (2018). *Meditation Practice Promotion Development of Meditation Centers in Prachuap Khirikhan Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai). (2015). *Efficiency Development on Management of the Provincial*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Visutthanantakun (Surasak Visuddhacar). (2014). *Monastery Administration for Buddhism Stability*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Satiman, U. (2012). *The Development of the Knowledge Management Model for the Meditation Centers in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Wongsarnsee, Y. (2005). *Organization and Management*. (8th ed). Bangkok: Supa Printing.
- Wongsa-nguan, J. (2014). *A Study of Spatial Environment of Dharma Retreat Center in Supporting Dharma Activities: Case Studies of Dharma Retreat Centers in Wat Pathum Wanaram and Wat Mahathat Yuwaratransarit*. (Master' s Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่าง
กลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

The Development of Instructional Model Using Cooperative with Team Game
Tournament Technique to Promote the Achievement of Learning Thai
Language for Communication for Undergraduate Students

ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์

Sasipong Srisawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author Email: penthai_88@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 2) พัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้นิยายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ผู้เรียนมีความเข้าใจในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนและผู้สอนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติงานร่วมกัน การอภิปรายร่วมกัน การใช้เกมการแข่งขัน ตามลำดับ 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) สร้างแรงบันดาลใจ 2) ร่วมมือค้นหาข้อมูล 3) วางแผนการเล่น 4) เล่นเกม และ 5) ตรวจสอบความเข้าใจ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การเรียนรู้แบบร่วมมือ; แข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and the guidelines for developing learning management model to promote learning achievement in Thai language for communication subject; 2) to develop the learning management model; 3) to experiment the learning management model; and 4) to survey the satisfaction of students toward the learning management model. The study used a research and development method with a sample group of 50 undergraduate students from one classroom at Udon Thani Rajabhat University in the academic year 2020, chosen through cluster sampling. The obtained data were analyzed by percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results are found:

1) There are problems with students' understanding of learning content in Thai for communication subject where they have a moderate level of understanding. The most demanded guidelines for developing students by both teachers and students are cooperative operation, cooperative discussion, and the use of team games tournament. 2) The learning management model consists of five steps: (1) building motivation; (2) co-seeking for information; (3) planning the game; (4) playing the game; and (5) assessing one's understanding. The learning management model is of propriety at the highest level with efficiency according to the 80/80 criteria. 3) The results of experimenting with the learning management model show that students have higher posttest learning achievement than pretest with a statistical significance of 0.05 level. 4) Students have the highest level of satisfaction toward the learning management model.

Keywords: Learning Management Model; Cooperative Learning; Team Games Tournament Method

บทนำ

ภาษาไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทย เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเอกภาพของชาติ เป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนานคนในชาติทำให้เกิดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การสื่อสารด้วยภาษาไทยนำไปสู่การศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถ่ายทอดความคิด ศิลปะวิทยาการ จึงเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการสอนภาษาไทยให้คนในชาติสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและสืบทอดมรดกทางภาษาอันเป็นวัฒนธรรมของชาติ ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามอักขรวิธีและมีเจตนาที่ดีต่อการใช้ภาษาไทย

จากสถิติของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555-2560 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67 ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่ทันสมัย สื่อการสอนยังไม่เป็นที่น่าสนใจ ผู้สอนจัดการเรียนรู้อย่างแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่และยังขาดกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นความต้องการการเรียนรู้ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารว่า เป็นวิชาที่ถูกบังคับให้เรียนตามหลักสูตรและเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายวิชาดังกล่าวมากนัก (Udon Thani Rajabhat University, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับความแนวคิดของ Suddee (2019) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของผู้สอนไม่ได้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเท่าที่ควร ผู้สอนมักใช้รูปแบบวิธีการบรรยายและท่องจำ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและเกิดความรู้สึกว่าการเรียนนั้นเป็นเรื่องยาก ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในปัจจุบันยังไม่สามารถกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ได้เท่าที่ควร

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้สามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือจะส่งเสริมบรรยากาศทางการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน ทำทนายรวมถึงมีความเกื้อกูลกันมากยิ่งขึ้นและมีแนวโน้มที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Slavin, 1995; Boonwas, and Chamnankit, 2015; Khemmani, 2017)

การเรียนรู้ที่อาศัยเกมเป็นฐาน (Game-based Learning) เป็นแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง ที่ประยุกต์รูปแบบของเกมมาใช้กับเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานตื่นตันทึ่งใจ อีกทั้งยังเป็นรูปแบบการสอนที่สามารถแทรกความรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบเกมจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจทันสมัยและแปลกใหม่เหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นอีกด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานถือเป็นนวัตกรรมการศึกษาอย่างหนึ่งที่ผู้สอนส่วนมากยอมรับว่ากิจกรรมการเล่นเกมนำมาสร้างแรงจูงใจได้และสามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดกิจกรรมการสอนดำเนินไปถึงเป้าหมาย เป็นการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่เราทำให้เกิดความสนุกสนานเป็นเครื่องมือฝึกทักษะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจ (Sooksamlee, 2012; Wattanawong, 2014; Podpraboon, 2015; Jaito, 2016)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นถึงประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มแบบเกมที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นผู้เรียน ให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้เรียนกล้าแสดงออกและตอบคำถาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มและในห้องเรียน ในกลุ่มมีสมาชิกความสามารถด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรชาติ พ.ศ. 2561-2580 (Office of the Secretary of the National Strategy Board, 2019) ที่มุ่งพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย เป็นคนไทยในศตวรรษที่ 21 และเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม และผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องหรือสนใจสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม
2. สร้างแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
3. นำแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้ โดยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
4. จัดพิมพ์แบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 3 ห้องเรียน มีจำนวนห้องละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) และผู้สอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี การดำเนินงานดังนี้

1. นำข้อมูลสภาพและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นที่ 1 มาสร้างรูปแบบและกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการเรียนรู้ โดยสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการพัฒนาและจัดทำรายละเอียด แล้วจัดระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับร่าง
2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

แบบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (1967)

3. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่สร้างขึ้นทั้งหมดไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

4. นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มีการเก็บข้อมูลดังนี้

4.1 ตรวจสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (One to One Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 3 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 83.33/81.67$

4.2 ตรวจสอบประสิทธิภาพ แบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 10 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 83.28/81.67$

4.3 ตรวจสอบประสิทธิภาพภาคสนาม (Field Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 84.78/83.28$

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่ม ด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 แผน กับกลุ่มตัวอย่างจริง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

3. วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติโดยวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อทำการสรุปลักษณะที่สำคัญของข้อมูล ด้วยค่าทางสถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

1. เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจ

2. วิเคราะห์ค่าความความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมิน 5 ระดับ ของ Likert (1967)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปัญหาที่พบคือ ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, $SD = 0.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.91$, $SD = 0.94$) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.67$) การพูดเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.12$, $SD = 0.84$) การฟังและการดู ($\bar{X} = 2.81$, $SD = 0.79$) การเขียน ($\bar{X} = 2.49$, $SD = 0.94$) และการอ่าน ($\bar{X} = 2.21$, $SD = 0.55$) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและผู้สอน

ต้องการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ การปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.69$) การอภิปรายร่วมกัน ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.87$) การใช้เกมการแข่งขัน ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 1.10$) คลิปวิดีโอ ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 1.11$) ใบความรู้ ($\bar{X} = 3.26$, $SD = 1.021$) และ ใบงาน ($\bar{X} = 3.22$, $SD = 3.60$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีชื่อเรียกว่า ICPPC MODEL โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเท่ากับ ($\bar{X} = 4.73$, $SD = 0.05$) มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) เป็นบทบาทของผู้สอนที่จะต้องสร้างความหวังและแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน โดยใช้คำพูดหรือใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ในวิชาที่สอนอย่างมีจุดหมาย

ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมมือค้นหาข้อมูล (Collect information) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนแจ้งกติกาการเล่นเกมนั้นให้ผู้เรียนได้รวมกลุ่ม โดยผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดลักษณะของสมาชิกในกลุ่มโดยให้ผู้เรียน เก่ง กลาง อ่อน อยู่รวมกลุ่มด้วยกัน เพื่อร่วมมือกันค้นหาข้อมูลจากสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ผู้เรียนแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ซึ่งข้อมูลอาจมาจากประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนและองค์ความรู้ใหม่จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลสารสนเทศ

ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการเล่น (Play Plan) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มระดมสมองเพื่อเตรียมตัวเล่นเกม ซึ่งเกมในแต่ละบทเรียนจะมีกติกาแตกต่างกัน ดังนั้นผู้เรียนจะต้องร่วมมือกันวางแผนอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 4 ขั้นเล่นเกม (Play Games) ผู้เรียนใช้ความรู้และข้อมูลที่ได้จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลการระดมสมองจากเพื่อนในกลุ่ม และส่งตัวแทนกลุ่มเพื่อลงมือเล่นเกม โดยจะมีการเก็บคะแนนของแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาเปรียบเทียบ กลุ่มที่มีคะแนนสูงสุดจะเป็นกลุ่มที่ชนะในเกมของบทเรียนนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) ใช้แบบทดสอบท้ายบทเรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาสาระทั้งหมดของผู้เรียน ผู้เรียนจะทราบผลการวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจของตนเอง โดยผู้สอนและผู้เรียนจะอภิปรายตรวจคำตอบร่วมกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี (N=50) แสดงผลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	50	60	39.76	4.01	23.12	.000*
หลังเรียน	50	60	51.88	2.43		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่าผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

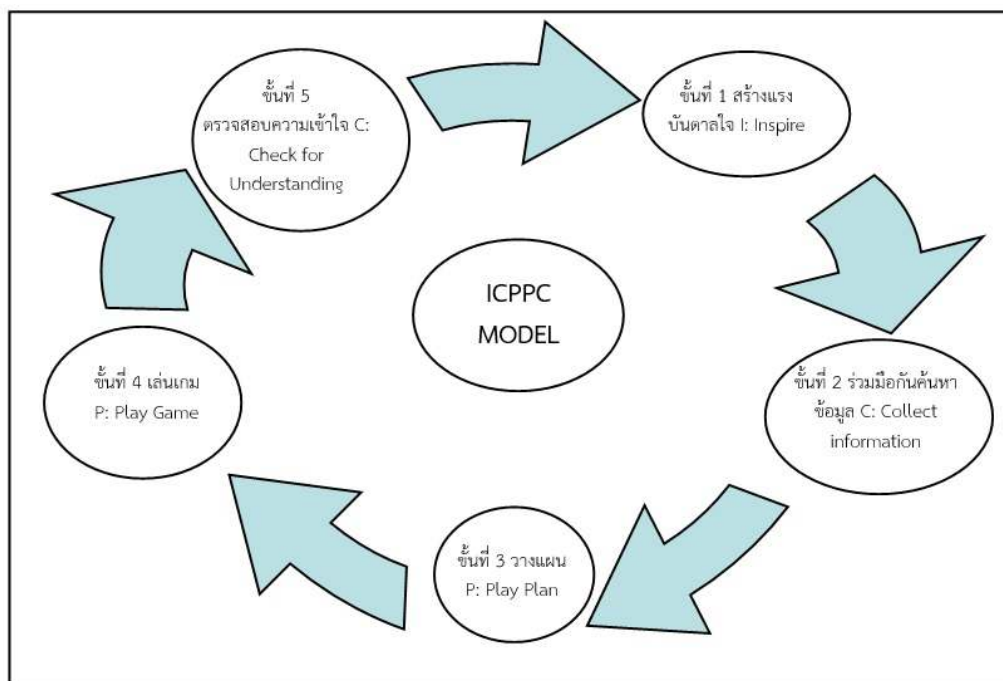
ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี แสดงผลตามตารางที่ 2

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
ด้านผู้สอน	4.73	0.01	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.76	0.05	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.79	0.02	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.71	0.03	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.78	0.02	มากที่สุด
รวม	4.75	0.02	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 การประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.02) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีผลดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.02) ด้านประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.02) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.05) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.01) และ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.03)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ใหม่ในแง่ของการพัฒนาขั้นตอนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ด้วยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1: ICPPC MODEL : รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

เมื่อผู้เรียนในระดับปริญญาตรีได้รับการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจำนวน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) ขั้นที่ 2 ร่วมมือกันค้นหาข้อมูล (Collect information) ขั้นที่ 3 วางแผนการเล่น (Play Plan) ขั้นที่ 4 เล่นเกม (Play Games) และ ขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) โดยใช้เนื้อหาการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่สอดคล้องกับหลักสูตรของสำนักวิชาศึกษาทั่วไป ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการร่วมมือในรูปแบบการจัดกลุ่มที่มีสมาชิกความสามารถ ทำให้เกิดการช่วยกันหาความรู้และแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน และการวางแผนการเล่นทำให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีการวางแผนเพื่อสามารถเล่นเกมเพื่อทำคะแนนแข่งกับเพื่อนแต่ละกลุ่ม จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาของรายวิชาไปในขณะปฏิบัติกิจกรรมและผู้เรียนยังได้รับความสนุกสนาน ตื่นเต้น และการระดมสมองเพื่อนวางแผนต่าง ๆ จากการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่ดีขึ้น และสถาบันการศึกษาที่สนใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, Weil, and Calhoun (2011) ที่กล่าวว่า การจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยควรศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสาร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้

เกิดการพัฒนาแบบการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กัน จะส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักการออกแบบการจัดการเรียนรู้ Addie Model ของ Kruse (2008) และ Khemmani (2017) กล่าวถึง ก่อนการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยต้องศึกษาทำความเข้าใจปัญหาและเป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะสร้างขึ้นตลอดจนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่จำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srivichai, and Thitavaddhano (2019) ได้พัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามมาตรฐานอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นร่างการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบในกระบวนการถัดไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sarikul, Yongsorn, and Ponathong (2019) ได้ศึกษาทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มภาคใต้ตอนบน โดยได้มีการประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มภาคใต้ตอนบน โดยการเก็บข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยยังได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองกับกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาคำความยาก อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ และปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Brahmawong (2013) ที่ได้กล่าวถึง การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน นั้นจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพและตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอนก่อนที่จะนำไปใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thaotho (2018) ได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอร์และเทคนิค LT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานกลุ่มและเทคนิค LT ไปทดลองใช้เพื่อหาความเหมาะสมและประสิทธิภาพ และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaito (2016) ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบเกมด้วยเทคนิคช่วยจำ โดยได้มีการแบบทดสอบไปหาค่าความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปหาค่าความยาก อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ปรับปรุงและนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนเพื่อหาค่าประสิทธิภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเหมาะสม และได้มีการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อหาค่าประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบเกมที่นำมาใช้ในบทเรียนเป็นเกมที่สนุกสนาน มีความท้าทาย และเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนจะรู้จักกติกาในการเล่นก่อนเพื่อระดมสมองร่วมมือกันค้นหาข้อมูลก่อนการเล่นเกมที่เป็นการทบทวนเนื้อหาและความเข้าใจในบทเรียนไปในเวลาเดียวกัน สีสันของอุปกรณ์การเล่นเกมที่แต่ละบทเรียนมีความสวยงาม เสียงที่ใช้ประกอบเหมาะสม

ตัวอักษรชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Boocock (1981) กล่าวว่าเกมเป็นกิจกรรมเล่นที่มีกติกาและวิธีเล่นที่ชัดเจน สามารถเล่นได้คนเดียวและเป็นกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนานและพัฒนาทักษะและส่งเสริมให้ผู้เล่นเกิดความรู้และความจำ รู้จักการแก้ไขปัญหา รู้จักการยอมรับการพ่ายแพ้และการวางตัวอย่างเหมาะสมเมื่อเป็นฝ่ายชนะ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้อาศัยหลักการในการสร้างและพัฒนาขบวนการเกมที่มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและเกมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์และจากการปรึกษาหารือกันในกลุ่มเพื่อนำมาตอบคำถามในเกมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Posrie (2007) ที่กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ คือต้องวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ ออกแบบชุดกิจกรรม ตรวจสอบความถูกต้องของแบบทดสอบ การทดลองหาประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Dechakupt, and Yindeesook (2014) กล่าวถึงการทฤษฎีการสร้างความรู้ใหม่ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องสืบค้น เสาะหา สำรวจ ตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ จนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ได้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการทางปัญญา สร้างความรู้โดยทำความเข้าใจความหมายกระบวนการสร้างความรู้และกระบวนการค้นหาความรู้และนอกจากนี้การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมดังกล่าวยังคำนึงถึงหลักพัฒนาการของผู้เรียน ในด้านการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1966) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ของสมองและระบบประสาทเป็นพื้นฐานของการรับรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Junmai (2019) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือบนฐานการคิดออกแบบเกมที่สร้างเสริมความมุ่งมั่นแน่วแน่ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาความมุ่งมั่นของผู้เรียนได้ เนื่องจากมีขั้นตอนที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนผ่านการปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลาย มีการใช้คำถามกระตุ้นความคิด เน้นวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถและทัศนคติที่จำเป็นต่อการเรียน สร้างความตระหนักต่อหน้าที่ตนเองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้คะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ponathong, Suvarnasara, and Patrawiwat (2019) ได้พัฒนาหลักสูตรอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยสนับสนุนในด้านการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลความรู้ของผู้เรียนจากการค้นหาด้วยตนเองและการปรึกษากับสมาชิกในกลุ่ม ประกอบกับการใช้กิจกรรมเกมของแต่ละบทเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้าทาย ความสนุก ประกอบกับการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้สอนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและผู้เรียนไม่เกิดความเครียดในขณะที่เรียน ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนเกิดความสนใจ ไม่เบื่อหน่าย ส่งผลให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Suwannatthachote (2014) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสเรียนได้ค้นร่วมมือกันค้นหาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันเพื่อนำไปตอบโจทย์ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ในรูปแบบของเกมการศึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และเกิดความสนุกสนานไปในตัว ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้ และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tuppadung, and Sattayaporn (2013) ได้ใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์เรื่องการสังเกตการจำแนกและการเปรียบเทียบโดยใช้เกม

การศึกษา พัฒนาอย่างมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เกมการศึกษามีความเร้าความสนใจ ซึ่งผู้เรียนพึงพอใจกับชุดกิจกรรม เนื่องด้วยชุดกิจกรรมสร้างความสนุกสนานเป็นกันเองกับเพื่อน วิธีการจัดแบ่งกลุ่ม จำนวนอุปกรณ์ การเล่นเกมมีเพียงพอกับจำนวนผู้เล่น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการสังเกต การจำแนกและการเปรียบเทียบมากขึ้น ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Butkanha, and Tanunchabutra (2016) ที่พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน ที่มีการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานและเกิดบรรยากาศในการเรียนที่สนุกและน่าสนใจ ส่งผลให้การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนระดับปริญญตรี ผู้วิจัยได้เริ่มเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ จากการสอบถามผู้เรียนและการสัมภาษณ์ผู้สอนจากนั้นนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีชื่อเรียกว่า “ICPPC MODEL” โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมมือค้นหาข้อมูล (Collect information) ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการเล่น (Play Plan) ขั้นที่ 4 เล่นเกม (Play Games) ขั้นที่ 5 ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามนักศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้สอน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ได้แก่ การปฏิบัติงานร่วมกัน และการใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้ ดังนั้นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการสามารถนำแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและบริบทของผู้เรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีชื่อเรียกว่า ICPPC MODEL โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมเป็นฐาน ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สามารถนำเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นหน่วยงานทางการศึกษาทั้งใน

ระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ที่มีจุดประสงค์ในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่น่าำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้ ควรปรับกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยม และช่วงวัยของผู้เรียน เพราะกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นความสนใจและส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ที่มีต่อตัวแปรอื่น เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษากการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จากการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม กับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ในเชิงบูรณาการระหว่างรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารกับรายวิชาอื่น ๆ ของรายวิชาในสำนักวิชาศึกษาทั่วไป เช่น รายวิชาวิถีโลก รายวิชาสุนทรียศาสตร์ รายวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น

References

- Bloom, B. S. (1996). *Taxonomy of Education Objective*. New York: David Makay.
- Boocock, S.D. (1981). *Simulation Games for Language Learning*. California: Sage publications.
- Boonwas, N., & Chamnankit, N. (2015). The Effect of Cooperative Learning with Teams Game Tournament Technique toward Mathematic Achievement and Mathematics Attitude of Prathomsuksa 6 Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 10(30), 157-170.
- Brahmawong, C. (2013). Developmental Testing of Media and Instructional Package. *Silpakorn Educational Research Journal*, 5(1), 7-20.
- Butkanha, S., & Tanunchaitutra, P. (2016). The Development of French Writing Ability for Grade 11 Students Using Cooperative Learning Model (TGT) Together with Writing Game Activities. *Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research)*, 10(Special), 161-165.
- Dechakupt, P., & Yindeesook, P. (2014). *Learning Management in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Jaito, P. (2016). The Development of Computer Assisted Instruction Game Lesson with Memory Enhancement Techniques on the Topic of Thai Parts of Speech for Matthayomsuksa 1 Student Satbanhuawang School. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 679-688.

- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2011). *Models of Teaching*. (9th ed.). Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Junmai, L. (2019). The Development of Blended Learning Management Model Based on Gamification to Enhance Lower Secondary School Student. *Journal of Education Thaksin University*, 19(1), 56-65.
- Kruse, K. (2008). Introduction to Introduction Design and the ADDIE Model. Retrieved March 15, 2020, from <http://www.cognitivedesignsolutions.com/Instruction/LearningTheory>.
- Khemmani, T. (2017). *Science of Teaching: The Knowledge for Efficient Learning Management*. (21st Edition). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M. (Ed.). *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.
- Office of the Secretary of the National Strategy Board. (2019). *National Strategy 2018 – 2037*. (2nd Edition). Bangkok: Office of the Secretary of the National Strategy Board Office of the National Economic and Social Development Board.
- Podpraboon, C. (2015). *The Effect of Teaching Using Science Game Show Activities on Renewable Energy and Its Utilization on Academic Achievement and Scientific Competence of Mathayom Suksa 3 Students at Ban Suan School*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Ponathong, A. Suvarnasara, C., & Pattrawiwat, K. (2019). Development of Change Leadership Training Course for Students in Higher Education Institutions. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 332-347.
- Posrie, R. (2007). *Creating a Set of Learning Activities*. Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.
- Sarikul, B., Yongsorn, C., & Ponathong, C. (2019). A Study on Thai Language Skills for Communication for Students in Higher Education Institutions in the Upper South Region. *Suthipari Journal*, 33(108), 90-105.
- Slavin, E. R. (1986). Cooperative Learning and Cooperative School. *Educational Leadership*, 45(3), 7-13.
- Sooksamlee, W. (2012). The Effects of Using Cooperative Multimedia with Team Game Tournament Technique on Multiplication in Mathematics Subject for Prathomsuksa 3 Students, *Veridian E-Journal*, 5(2), 554-568.
- Srivichai, S., & Thitavaddhano, Y. (2019). Development Model of Graduate Program Educational Management to the Higher Education Standard of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(4), 554-568.
- Suddee, N. (2019). The Development of the Physical Education Department's Games by Flipped Classroom Idea Via Website for Student Teachers. *Veridian E-Journal*, 12(4), 1259-1272.

- Suwannatthachote, P. (2014). *Integrated Teaching and Learning Design with Network Technology Society to Expand Student Participation in Learning*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Thaoto, S. (2018). The Effect of Co-operative Learning Experiences Management by Jigsaw Techniques and Learning Together Technique on Learning Achievement and Group Working Skills in Design and Classroom Management Subject for Undergraduate Student in Nakhon Phanom University. *Silpakorn Educational Research Journal*, 10(1), 72-86.
- Tuppadung, K., & Sattayaporn, S. (2013). The Development of the Activity Package to Improve Mathematical Skills in Observation Classification and Comparison by Using Educational Games for Kindergarten 3 Students in Uttaradit Rajabhat University Demonstration School. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 3(4), 15-26.
- Udon thani Rajabhat University. (2017). Summary Report of Learning Results for the Academic Year 2012-2017. Udon thani: General Education Udon thani Rajabhat University.
- Wattanawong, W. (2014). A Study on a Calculation Skill Addition and Happiness of Prathomsuksa Four Students with Different Intelligence Quotient Using Mathematics Game and Exercises. *Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 6(11), 163-174.

ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทย
ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์*

The Success of Thai Herbal Business under the Creative Economy Concept
and Product Innovation

¹น้ำทิพย์ ไต้เต้า และ อติลล่ำ พงศ์ยี่ห้ำ

¹Namtip Teitao and Adilla Pongyeela

¹วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: namtip@polytrade.co.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสมุนไพรมีศักยภาพในการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ตลาดการบริโภคสมุนไพรมีอัตราการขยายตัวที่มากที่สุดทั้งในระดับประเทศ และในระดับโลก หากผู้ประกอบการสามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มผลิตภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ความสำเร็จของธุรกิจให้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยได้ดียิ่งขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการผลิตสมุนไพร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.937-0.966 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากความเป็นผู้ประกอบการ ร้อยละ 56.7 2) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์งาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ร้อยละ 66.0 และ 3) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด ด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 56.7

คำสำคัญ: ความเป็นผู้ประกอบการ; แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์; นวัตกรรมผลิตภัณฑ์; ความสำเร็จของธุรกิจ; ธุรกิจสมุนไพร

Abstract

Herbs, nowadays have the potential to drive the economy and also can create sustainability for the economy and society in the future. Furthermore, the herbal consumption has the highest growth rate both nationally and internationally. Therefore if entrepreneurs can apply the creative economy concept and product innovations in to their business operations this will enable to increase their productivity and generate greater success for Thai herbal business. This quantitative research aimed to study the influence of entrepreneurship, creative economy concept and product innovations to the success of the Thai herbal business. The sample surveys of 360 entrepreneurs which came from small and micro community entrepreneurs and community enterprise network of herbal producers. The data was collected by questionnaires. The confidence interval was between 0.937-0.966. The data was analyzed by multiple regression analysis.

The results of this study revealed that 1) innovativeness and competitive aggressiveness of entrepreneurship have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from entrepreneurship about fifty- six point seven percent, 2) knowledge, creativity and technology and Innovation of creative economy concept have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from creative economy concept about sixty- six percent and 3) radicality, quality and uniqueness of product innovation have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from product innovation about fifty-six point seven percent.

Keywords: Entrepreneurship; Creative Economy Concept; Product Innovation; Success of Business; Herbal Business

บทนำ

“สมุนไพรไทย” เป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมความเป็นชาติไทยที่ได้สั่งสมมาแต่โบราณกาล ประเทศไทยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อเป็นเครื่องประกอบในอาหารคาว-หวาน เป็นยารักษาโรคและการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนโดยภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่นโดยอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและน่าสนใจ ทำให้ความต้องการใช้สมุนไพรในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งความต้องการในการบริโภคเพื่อการสร้างเสริม และดูแลสุขภาพของประชาชน รวมถึงความต้องการในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสมุนไพรต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างความหลากหลายในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร ดังนั้นหากต้องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสมุนไพรไทยทั้งระบบ ควรจะต้องร่วมผลักดันให้อุตสาหกรรมเหล่านี้เปลี่ยนแปลง และปรับตัวโดยการเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพการผลิตของอุตสาหกรรมสมุนไพรร่วมกับการส่งเสริมให้เกิดการใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมตลอดจนการนำภูมิปัญญามาประยุกต์กับความคิดสร้างสรรค์เพื่อ

สร้างมูลค่าเพิ่ม และผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทและความต้องการได้อย่างเหมาะสม (Ministry of Public Health and Public-private Organizations, 2016) โดยจะเห็นได้จากงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการตลาดกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่นี้ช่วยให้องค์กรสามารถยึดและรักษาส่วนแบ่งทางการตลาด รวมถึงเพิ่มโอกาสในการแสวงหากำไรจากตลาด และไม่ใช่เพียงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เท่านั้นที่ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมในท้องตลาด การพัฒนากระบวนการใหม่ๆ ก็มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญเนื่องจากการทำในสิ่งที่ผู้อื่นทำไม่ได้หรือด้วยวิธีการที่ดีกว่านับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Na Ubon, 2016)

ทั้งนี้ในหลายองค์กรได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นรูปแบบของระบบเศรษฐกิจที่ถูกนำมาทดแทนการผลิตที่เน้นการผลิตสินค้าจำนวนมากๆ จนเกินความต้องการของผู้บริโภคมาเป็นส่วนหนึ่งในการปรับแนวทางในการผลิตสินค้า เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโลกในปัจจุบันที่ผสมผสานวัฒนธรรมเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญในการวางรากฐานความมั่นคงให้กับประเทศ (Laistrooglai, 2009) สำหรับประเทศไทยการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืนภายใต้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งมีหลักการสำคัญคือการเพิ่มคุณค่าของสินค้า และบริการ (Value Creation) โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม อีกทั้งความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทยซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศไทยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว ที่ได้นำกระบวนการความคิดอย่างสร้างสรรค์บนแรงบันดาลใจ จากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนานของสังคม เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงไปสู่คุณค่าทางสังคมจนกลายเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในที่สุด (Na Ayudhaya, 2010) ซึ่งองค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจในปัจจุบันและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเหนือคู่แข่งสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องมือสำคัญก็คือ นวัตกรรม โดยมีความสำคัญไม่เฉพาะกับองค์กรแต่ยังนับว่าเป็นแหล่งกำเนิดของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของทั้งประเทศ นวัตกรรมเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมาช้านาน นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในศตวรรษที่ 19 สังเกตเห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) นวัตกรรมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากขึ้นในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจะเห็นได้ว่าสมุนไพรมีศักยภาพในการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ยังมีการคาดการณ์ว่าตลาดการบริโภคสมุนไพรมีอัตราการขยายตัวที่มากที่สุดทั้งในระดับประเทศ และในระดับโลก แต่การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพร หรือความยั่งยืนของธุรกิจสมุนไพรยังมีน้อย หากเทียบกับการเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยจะเห็นได้ว่าหากผู้ประกอบการสามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ และครบวงจร เป็นการเพิ่มผลิตภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย สร้างความสำเร็จของธุรกิจให้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยได้ดียิ่งขึ้น และสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการ ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การวัดความสำเร็จของผลการดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าวนั้น และข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจสมุนไพรไทยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นฐานเพื่อทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจตัวอย่าง (Sample Survey)

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร และการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการผลิตสมุนไพร ที่ระบุไว้ในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 (Department of Agricultural Extension, 2020) จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,724 ราย ในการกำหนดขนาดตัวอย่าง (n) นั้น ผู้วิจัยกำหนดความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าพารามิเตอร์ให้มีค่าไม่เกิน 0.05 ด้วยความน่าจะเป็น 0.95 และขนาดตัวอย่าง (n) สามารถหาได้โดยใช้สูตรสถิติ (Cochran, 1963) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 360 ราย ใช้วิธีการจัดสรรขนาดตัวอย่างตามขนาดชั้นภูมิด้วยวิธีการจัดสรรเป็นสัดส่วนกับขนาดชั้นภูมิ (Proportional-to-Size Allocation) ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนทั้งหมดจำนวน 360 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 4 ตอน ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของกิจการ ความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ความสำเร็จของธุรกิจ 2) ความกล้าเผชิญความเสี่ยง 3) การทำงานเชิงรุก และ 4) ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน

ตอนที่ 2 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 24 ข้อ 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การใช้องค์ความรู้ 3) การศึกษา 4) การสร้างสรรค์งาน 5) การใช้เทคโนโลยี และ นวัตกรรม และ 6) การใช้ทรัพยากรทางปัญญา

ตอนที่ 3 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 18 ข้อ 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด 2) การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และ 3) เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์

ตอนที่ 4 ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 28 ข้อ 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระบวนการภายใน 4) ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และ 5) ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

สำหรับเกณฑ์ในการให้คะแนนในตอนที่ 1-4 จะเป็นไปในลักษณะการกำหนดระดับมาตรฐานให้เป็นค่าน้ำหนักตัวเลขตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดค่าของคะแนนในแบบสอบถามที่มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ จากระดับ 1-5 เนื่องจากการกำหนดระดับมาตรฐาน 5 ระดับเป็นวิธีที่นิยมมาก

ที่สุดสำหรับงานวิจัยประเภทสำรวจ โดยกำหนดค่าน้ำหนักเป็น เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.937-0.966 ซึ่งนับเป็นค่าความเที่ยงของแบบสอบถามที่ถือว่ายอมรับ (มีค่ามากกว่า 0.70) นั่นคือ แบบสอบถามฉบับนี้อยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากตัวอย่าง 4 ช่องทาง ได้แก่ ทางไปรษณีย์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และเหมาะสมสำหรับตัวอย่างที่มีจำนวนมาก และมีอาณาเขตกระจายในวงกว้าง (Silpjaru, 2014) เก็บในงานแสดงสินค้า ทางโทรศัพท์ และแบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ระดับการส่งผลกระทบระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการใส่ตัวแปรต้นทุกตัวเข้าในสมการ (Select all Independent Variables) สมการถดถอยที่ได้เป็นสมการที่มีตัวแปรต้นอยู่ในสมการทุกตัวแปร ถือเป็นสมการถดถอยทั่วไป การตรวจสอบนัยสำคัญเป็นการตรวจสอบขนาดอิทธิพลของตัวแปรต้นแต่ละตัว เมื่อมีการควบคุมอิทธิพลจากตัวแปรต้นตัวอื่นๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวจะไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูงเพื่อป้องกันปัญหาความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรพยากรณ์ (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) มีค่าน้อยกว่า 10 เนื่องจาก VIF ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ถือว่า Multicollinearity อาจจะสร้างปัญหาต่อ Regression Model ที่ได้ (Vanichbuncha, 2013)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

ความเป็นผู้ประกอบการ	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.509	0.000*	
ความมีนวัตกรรม	0.228	0.000*	2.565
ความกล้าเผชิญความเสี่ยง	0.069	0.242	4.688
การทำงานเชิงรุก	0.025	0.555	2.690
ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน	0.337	0.000*	2.571
R Square= 0.572; Adjusted R ² = 0.567; F= 118.746; Sig of F= 0.000*, S.E.=.....			

หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.567 นั่นคือ ตัวแปรความเป็นผู้ประกอบการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความ

มีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.268	0.000*	
วัฒนธรรมท้องถิ่น	0.014	0.707	1.676
การใช้อีคอมเมิร์ซ	0.242	0.000*	3.197
การศึกษา	0.075	0.080	2.824
การสร้างสรรคงาน	0.210	0.000*	2.865
การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม	0.142	0.000*	3.018
การใช้ทรัพยากรสินทางปัญญา	0.030	0.268	2.003

R Square= 0.666; Adjusted R²= 0.660; F=117.388; Sig of F= 0.000*

หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.660 นั่นคือ ตัวแปรแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 66.0 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้อีคอมเมิร์ซ ด้านการสร้างสรรคงาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.843	0.000*	
การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด	0.221	0.000*	2.514
การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง	0.183	0.000*	3.383
เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์	0.202	0.000*	2.218

R Square= 0.571; Adjusted R²= 0.567; F= 157.989; Sig of F= 0.000*

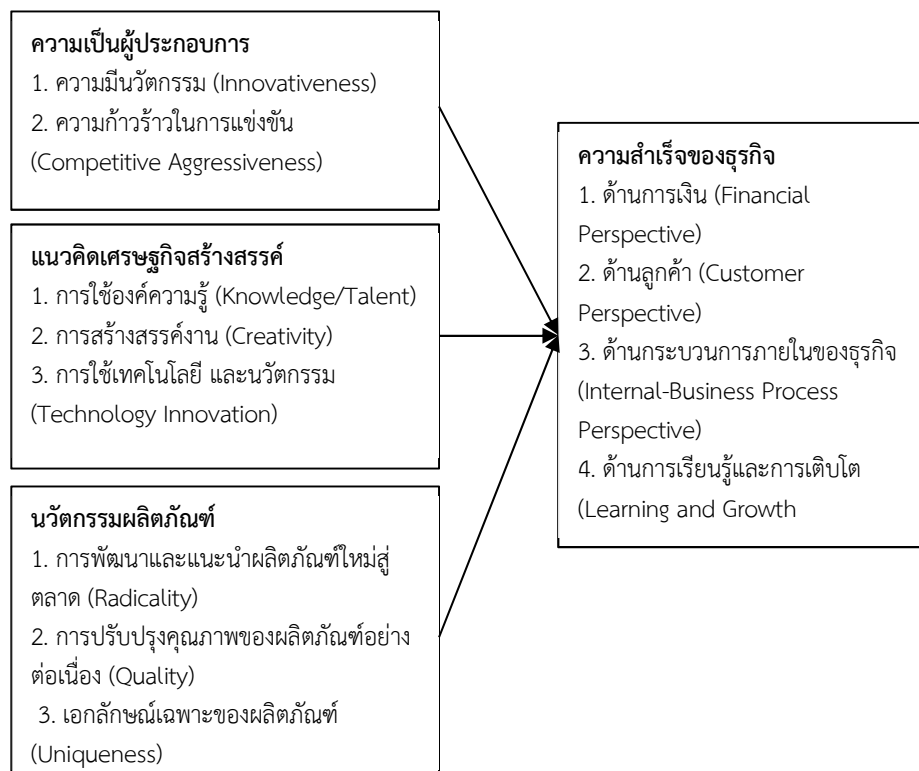
หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.567 นั่นคือ ตัวแปรนวัตกรรมผลิตภัณฑ์อธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับ

ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด ด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

1. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสำหรับผู้ประกอบการ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย แต่ผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยมีการปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมน้อยกว่าแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนี้

1.1) ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการควรพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความมีนวัตกรรม และความมุ่งมั่นในการแข่งขันเป็นลำดับแรก โดยการพยายามที่จะนำเสนอสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์ หรือการทดลอง แล้วนำไปสู่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นกระบวนการทำงานสินค้าหรือบริการใหม่ๆ ทั้งนี้การสร้างสิ่งใหม่เข้าสู่ตลาดทำให้เกิดผลกระทบสถานะตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบันและเป็นการกระตุ้นความต้องการใหม่ผ่านกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองต่อการแข่งขันที่รุนแรงและพัฒนาตำแหน่งหรือส่วนแบ่งทางการตลาดของธุรกิจ ซึ่งความก้าวร้าวในการแข่งขันนั้นเป็นส่วนประกอบสำคัญของความสำเร็จทางธุรกิจการใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเป้าไปที่การเอาชนะภัยคุกคามในตลาดรวมถึงการ

มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและการกำหนดกลยุทธ์ โดยมุ่งเป้าไปที่การปกป้องตำแหน่งทางการตลาดหรือต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมและสภาพแวดล้อม

1.2) ด้านแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งอาจจะอยู่บนพื้นฐานของการต่อยอดจากวัฒนธรรมและการใช้ทักษะเฉพาะด้านในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ ทั้งนี้ผู้ประกอบการควรเน้นการพัฒนาทักษะในด้านการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นลำดับแรก เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้านนี้มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย สามารถนำมาต่อยอดเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยสู่การเป็น “องค์กรสร้างสรรค์” และท้ายที่สุดคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน

1.3) ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการมีนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด และการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างความแตกต่าง รวมถึงตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และ

1.4) ด้านความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ผู้ประกอบการควรนำเครื่องมือที่ใช้วัดผลการดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในของธุรกิจ ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากการแข่งขันทางธุรกิจปัจจุบันแต่ละองค์กรต้องพยายามสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้องค์กรรู้จักสถานภาพขององค์กร รู้ว่ามีปัญหาและควรปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ทันเวลาที่ รวมถึงการกำหนดทิศทางการทำงานมีประสิทธิภาพและมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

2. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสำหรับกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนั้นกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีพันธกิจโดยตรงในการดูแลธุรกิจสมุนไพรไทย จึงควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

2.1) ด้านทักษะความเป็นผู้ประกอบการ กรมส่งเสริมการเกษตรควรให้ความสำคัญกับพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความมีนวัตกรรม และความมุ่งมั่นในการแข่งขันเป็นลำดับแรก เนื่องจากทักษะความเป็นผู้ประกอบการนั้นมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของธุรกิจเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการมีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

2.2) ด้านแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรมส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด โดยอาจศึกษาโดยการถอดบทเรียนกระบวนการบริหารจัดการจากธุรกิจสมุนไพรไทยที่เป็นต้นแบบที่ดี ด้านการบริหารจัดการ หรือการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อนำองค์ความรู้นั้นไปสู่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรไทยที่มีประสิทธิภาพ

2.3) ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กรมส่งเสริมการเกษตร ควรสนับสนุนธุรกิจสมุนไพรไทยในการนำความรู้ หรือทรัพยากรทางความคิด อาทิ องค์ความรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจหรือเชิงพาณิชย์ ซึ่งนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันสำหรับธุรกิจยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ และ/หรือบริการใหม่ที่มีความโดดเด่นและแตกต่างไปจากสินค้าของคู่แข่ง และ

2.4) ด้านความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย กรมส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้เกี่ยวกับการวัดผล การดำเนินงาน รวมถึงเครื่องมือต่างๆ ในด้านการบริหารที่จะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยมีความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยผ่านทางการวัดผลการดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในของธุรกิจ ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยเห็นถึงผลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา และจะสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลยุทธ์ หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ เพื่อให้ธุรกิจสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้ทันกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาซึ่งการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และพบว่า ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ และมีคุณลักษณะ ได้แก่ ความมีนวัตกรรม ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน ความกล้าเผชิญความเสี่ยง และการทำงานเชิงรุกสูง รวมถึงมีความสามารถในการสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นตนเอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของวิธีการหรือการดำเนินงานทางธุรกิจในยุคปัจจุบัน จนทำให้ธุรกิจมีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษาได้ยอมรับโน้ตค้นพบว่าผู้ประกอบการจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับธุรกิจสร้างผลประกอบการที่ดีให้กับองค์กร เดิมมุมมองทั่วไปเห็นว่าตัวผู้ประกอบการเป็นบุคคลที่มีลักษณะประจำตัวที่พิเศษกว่าผู้อื่น เนื่องมาจากมีความเชื่อว่าความสำเร็จของการประกอบธุรกิจนั้นมีส่วนสำคัญมาจากตัวตนของผู้ประกอบการเองมากกว่ามาจากเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมอื่นๆ ทั้งนี้ Namwong et al. (2019) อธิบายว่า คุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นผู้ประกอบการในองค์กรมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เลือกใช้ นั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และบริบทขององค์กรในช่วงเวลานั้นๆ สอดคล้องกับผลการวิจัย Jiraphanumes, Aujirapongpan, and Chamchang (2011) ได้ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ พบว่า ปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของผู้บริหารและการมุ่งเน้นกลยุทธ์ขององค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กร อีกทั้งยังมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญในเรื่องของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของผู้บริหารและการมุ่งเน้นกลยุทธ์ขององค์กรจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรและผลการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาอิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 66.0 และพบว่า ปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์งาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นที่ยอมรับจากหลายประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ในการ

ผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีคุณภาพสูง ซึ่งผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการด้วยความคิดสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ และนำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลการศึกษาของ Donkwa (2016) ได้วิจัยแบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย พบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษานิเทศของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และพบว่า ปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความสามารถในการสร้างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ขององค์กร เพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่องค์กรต่างๆ ได้กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมแนวทางการเกิดนวัตกรรมในการผลิตสินค้าเพื่อให้องค์กรอยู่รอดพร้อมๆ กับการใช้นวัตกรรมผลิตภัณฑ์เป็นตัวขับเคลื่อนความสำเร็จที่สามารถวัดได้จากการเพิ่มขึ้นของผลการดำเนินงาน จึงทำให้นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonyoo (2018) พบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมเป็นปัจจัยคั่นกลางระหว่างการเป็นผู้ประกอบการสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sawangrat (2015) ได้ศึกษาอิทธิพลเชิงโครงสร้างของความเป็นผู้ประกอบการมุ่งเน้นการตลาดการมุ่งเน้นนวัตกรรม และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร พบว่าความเป็นผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลทางตรงต่อมุ่งเน้นนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลสูง และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร และพบว่าความเป็นผู้ประกอบการมีส่วนสำคัญมากสำหรับการผลักดันให้อุตสาหกรรมอาหารเกิดการมุ่งเน้นนวัตกรรมโดยมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ Karabulut (2015) ได้ศึกษาผลกระทบของนวัตกรรมต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจการผลิตในตุรกี พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมองค์กรมีผลกระทบเชิงบวกต่อประสิทธิภาพทางการเงิน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเพิ่มเติมหลายครั้งพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (Hassan et al. 2013)

สรุป

จากข้อค้นพบสรุปได้ว่า ความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย โดยพบว่า ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด ในขณะที่ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด โดยปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ และปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีพันธกิจโดยตรงในการดูแลธุรกิจสมุนไพรไทย รวมถึงสถาบันการศึกษา

และผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยควรบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาทักษะในความเป็นผู้ประกอบการ และสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยเอง ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะในความเป็นผู้ประกอบการ สร้างความคิดที่เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ของทรัพยากรมนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีผ่านการตระหนักถึงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยผู้ที่สนใจควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม และด้านการใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาของธุรกิจสมุนไพรไทย โดยอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย จะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยมีแนวทางในการพัฒนาในด้านดังกล่าวยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยต้นแบบ รวมถึงวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยได้อย่างตรงประเด็น และสามารถเป็นต้นแบบการพัฒนาแก่ธุรกิจสมุนไพรไทยได้

References

- Boonyoo, T. (2018). Mediation Effect Innovation in Transferring Effects of Organizational Culture, Market Orientation, Knowledge Management and Entrepreneurship to Sustainable Competitive Advantage of Footwear and Leather Goods Industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 8(Special Edition), 45-62.
- Cochran, W. G. (1963). *Sampling Techniques* (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Department of Agricultural Extension. (2020). *Report on the Type of Community Enterprise that Has Been Approved for Registration, Classified by Area*. Retrieved August 1, 2020, from http://smce.doae.go.th/smce1/report/report_smce_type.php?type_smce=1&levelSearch=1®ion=&province=&hur=&typeDate=2&date_start=&date_end=01/08/2563.
- Donkwa, K. (2016). *A Model of Factors in Creative Economics and Innovative Behavior Affecting the Long-Run AEC Strategies of Thailand*. Management Technology, Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology.
- Hassan, M., Shaukat, S., Saqib, M., & Naz, S. (2013). Effects of Innovation Types on Firm Performance: An Empirical Study on Pakistan's Manufacturing Sector. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 7(2), 243-262.

- Jiraphanumes, K. , Aujiapongpan, S. , & Chamchang, P. (2011). The Effect of Entrepreneurial and Strategic Orientation on Innovativeness and Performance: The Empirical Study of the Listed Companies in the Market for Alternative Investment (MAI). *Journal of Management Sciences*, 28(1), 1-15.
- Karabulut, A. T. (2015). Effects of Innovation Types on Performance of Manufacturing Firms in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 1355-1364.
- Laistrooglai, A. (2009). Creative Economy Mapping: New Economic System. *Brand Age Essential*, 3, 22-23.
- Ministry of Public Health and Public-Private Organizations. (2016). *National Master Plan for Thai Herbs Development No. 1 (2017-2021)*. Nonthaburi: Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health.
- Na Ayudhaya, S.K. (2010). *Creative Economy: A New Alternative to Develop the Thai Economy*. Bangkok: Bangkok University.
- Na Ubon, A. (2016). *The Development of Guidelines for Promoting Open Innovation in the Innovation Processes of Software Industry in Thailand*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Namwong, V. et al. (2019). Entrepreneurial Orientation of Retail Business Owners Participating in the Blue Flag Project in the Upper Northern Region of Thailand. *Business Administration Journal, Maejo University*, 1(1), 48-59.
- Sawangrat, N. (2015). Structural Effects of Entrepreneurship Market Orientation, Innovation Orientation and Learning Orientation on the Firm Performance. *Veridian E- Journal Silpakorn University: Humanities, Social Sciences, and Arts*, 8(3), 958-975.
- Silpjaru, T. (2014). *Statistical Research and Analysis with SPSS and AMOS*. (15th Edition). Bangkok: S. R. Printing Massproducts.
- Vanichbuncha, K. (2013). *Statistical Analysis: for Administration and Research*. (14th Ed.). Bangkok: Statistics, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของ ธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง*

Strategic Guidelines for Management and Success of the Retro Markets Business in the Central Region

¹ศิริเพ็ญ อภิธรรมวงศ์ และ นพดล พันธุ์พานิช

¹Siriphen Apitamwong and Noppadol Punpanich

¹มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Siriphen.api@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 3) เพื่อศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 4) เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และทำการเก็บข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบการตลาดย้อนยุค ได้แก่ ผู้ประกอบการ หรือ ผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินการที่อยู่ในพื้นที่ตลาดย้อนยุค 2. พ่อค้าและแม่ค้าตลาดย้อนยุค 3. นักท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค ได้แก่ ผู้ซื้อสินค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค 4. หน่วยงานภาครัฐ ทั้งหมดจำนวน 48 คน ทำการเก็บข้อมูลตลาดย้อนยุค 2 แห่ง คือ ตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน (จังหวัดสิงห์บุรี) ทำการเก็บข้อมูลตลาดย้อนยุค 2 แห่ง คือ ตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน (จังหวัดสิงห์บุรี)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค เอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค แต่งกายเอกลักษณ์ท้องถิ่นตนเอง สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ในการนั่งพักผ่อน สิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค ร้านค้าและบรรยากาศภายในแบบย้อนยุคในอดีต ร้านค้าของตลาดย้อนยุค การขายสินค้า อาหาร ขนมโบราณ การจัดกิจกรรมการแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ออกแบบตลาดย้อนยุค เดินถึงกันได้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินผ่านร้านค้าได้ทั่วถึง ชัดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว สถานที่นั่งภายในอย่างเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว มาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค ความสะอาดของร้านค้า การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค ในการพัฒนาและปรับปรุงตลาด การประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ 3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ชาวบ้านบริเวณตลาดมาขายสินค้าโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์การใช้ถุงพลาสติกและโฟม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอาหาร สินค้าโบราณที่หาทานยาก

คำสำคัญ: แนวทางกลยุทธ์; การจัดการ; ความสำเร็จ; ธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study environment and potential of retro markets in the central region, 2) to study strategic management of retro markets in the central region, 3) to study success indicator of retro markets in the central region, 4) to offer strategic management guidelines and success of retro market business in the central region. The study was conducted using a qualitative research approach. There were 48 key informants consisting of 1. Retro market business entrepreneurs, i.e. retro market business operators or managers. 2. retro market vendor. 3. retro market tourists, i.e. buyers who are Thai tourists visiting retro markets, and 4. State agency personnel. Data were collected from 2 retro markets, namely, Gong Kong retro market (Phra Nakhon Si Ayutthaya province) and Ban Rachan retro market (Singburi province)

The results of this study indicated the following 1) Environment and potential of retro market tourist sites in the central region, culture and identity of retro markets, creation of identity of communication language, old-fashioned clothing, local style clothing. Facilities, provision of greenery and shady places for visitors or tourists for rest, relaxation. retro market attractions, retro style shop decoration and atmosphere. Moreover, there are locally handcrafted products. performances of historical period, performances of old-fashioned. 2) Strategic management of retro market business in the central region-market layouts were designed to enable visitors to walk around. Capability to facilitate tourists, arrangement and provision of sufficient seats within the markets, standard of retro markets, cleanliness of shops. participation of persons associated with retro market business in developing and improving the markets, online public relations. 3) The success of retro market business in the central region is measured by the distribution of income to locality and higher income. Villagers living nearby the markets were allowed to sell their products by do not need to make rental payment for their stalls. environment conservation, a campaign to reduce plastic bags and foam. Tourists were satisfied with foods and old-fashioned products.

Keywords: Strategy Guidelines; Management; Success of Tourism; The Retro Markets Business in the Central Region

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (The United Nations World Tourism Organization : UNWTO) ได้วิเคราะห์ถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านม่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยในช่วงอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว และสูงกว่าอัตราที่คาดการณ์ไว้ ในขณะที่นักท่องเที่ยวอาจจะชะลอตัวหรือลดลงไปบ้าง ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลายเป็นสาขาทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดและเติบโตเร็วที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวใหม่ๆ อย่างมากโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อแข่งขันกับจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวเดิมที่มีมาช้านานเช่นยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ส่งผลให้สัดส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้น องค์การท่องเที่ยวโลกได้คาดการณ์แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกและประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้จนถึงปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการขยายตัวในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง อัตราเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4.1 นั้นคาดว่าจะทำให้ปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยรวมเพิ่มขึ้น 1.6 พันล้านคน (World Tourism Organization, 2018)

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2559-2560 ที่ผ่านมาในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติลดลง โดยในปี พ.ศ. 2560 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด รวมทั้งสิ้น 260.29 ล้านคน ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 874,468.53 ล้านบาท เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายภูมิภาค พบว่าภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและมีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 3 ลำดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมา คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีหลากหลายรูปแบบ เช่นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้นทั้งที่พัก โรงแรม และรีสอร์ท อีกทั้งยังมีร้านอาหารจำนวนมากซึ่งแต่ละภูมิภาคจะมีอาหารพื้นบ้านที่แตกต่างกันไป นับเป็นสัญญาณที่ดีสำหรับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวของวิสาหกิจต่างๆ จากระดับประเทศไปสู่ระดับภูมิภาค ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจและสามารถกระจายรายได้ไปสู่ทุกจังหวัดและทุกชุมชนได้เพิ่มขึ้นและทั่วถึงสามเหตุเนื่องจากนักท่องเที่ยวหันมาสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นทั้งในเรื่อง ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน สินค้าพื้นเมือง และการแต่งกาย เป็นต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนจุดหมายปลายทางไปตามภูมิภาคต่างๆ (Department of Tourism, 2018)

ประเทศไทยมีหลายจังหวัดไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ ประวัติของจังหวัดสิงห์บุรีทำให้ในปี 2559 ได้ก่อเกิดตลาดเกษตรย้อนยุคบ้านบางระจันขึ้น จากการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อค้าขายผลิตผลทางการเกษตร สินค้าภูมิปัญญา อาหารไทยท้องถิ่น และเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวด้านอาหารโบราณพื้นถิ่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสืบสานมรดกของชาวสิงห์บุรีแล้ว ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่ขาดรายได้ และมีปัญหานี้สิน สามารถมีรายได้รวมถึงสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ในการท่องเที่ยวของชุมชน และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือว่าเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน วัด “ตลาดโก้งโค้งบ้านแสงโสม” ซึ่งชุมชนตลาดโก้งโค้งอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตลาดโก้งโค้งมีที่มาเมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว อยุธยามีหาดานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจนั่นคือ “ด่านขนอน” ซึ่งเป็นหาดานทางทะเลที่ใหญ่ที่สุดของเมืองอยุธยา และเป็นรายได้หลักในการเก็บภาษีทางเรือของประเทศ ซึ่งในสมัยนั้นการค้าขายเมื่อคนต่างถิ่นลงเรือมาก็จะปูผ้าขายกับพื้น และด้วยอุปนิสัยของคนไทยที่มีวัฒนธรรมในการไม่ยื่นค้ำหัวผู้อื่น ผู้ที่มาซื้อสินค้าต่างโก้งโค้งตัวเวลาต่อรองซื้อสินค้านั้นคือที่มาของชื่อ “ตลาดโก้งโค้ง” (Amsa-ard, 2017)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจการศึกษาเรื่อง แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย ตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี และตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค กลยุทธ์การจัดการตลาดย้อนยุค และการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค เพื่อนำผลการศึกษาที่

ได้ประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางแสวงหาส่งเสริมกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
3. เพื่อศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
4. เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้ง 2 ตลาด ได้แก่ตลาดโก้งโค้ง (บ้านแสลงโทน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการตลาดย้อนยุค ผู้ประกอบการ หรือผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินการที่อยู่ในพื้นที่ตลาดย้อนยุค พ่อค้าแม่ค้าตลาดย้อนยุคที่ขายสินค้าในพื้นที่ตลาดย้อนยุค นักท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค ผู้ซื้อสินค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค และหน่วยงานภาครัฐ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

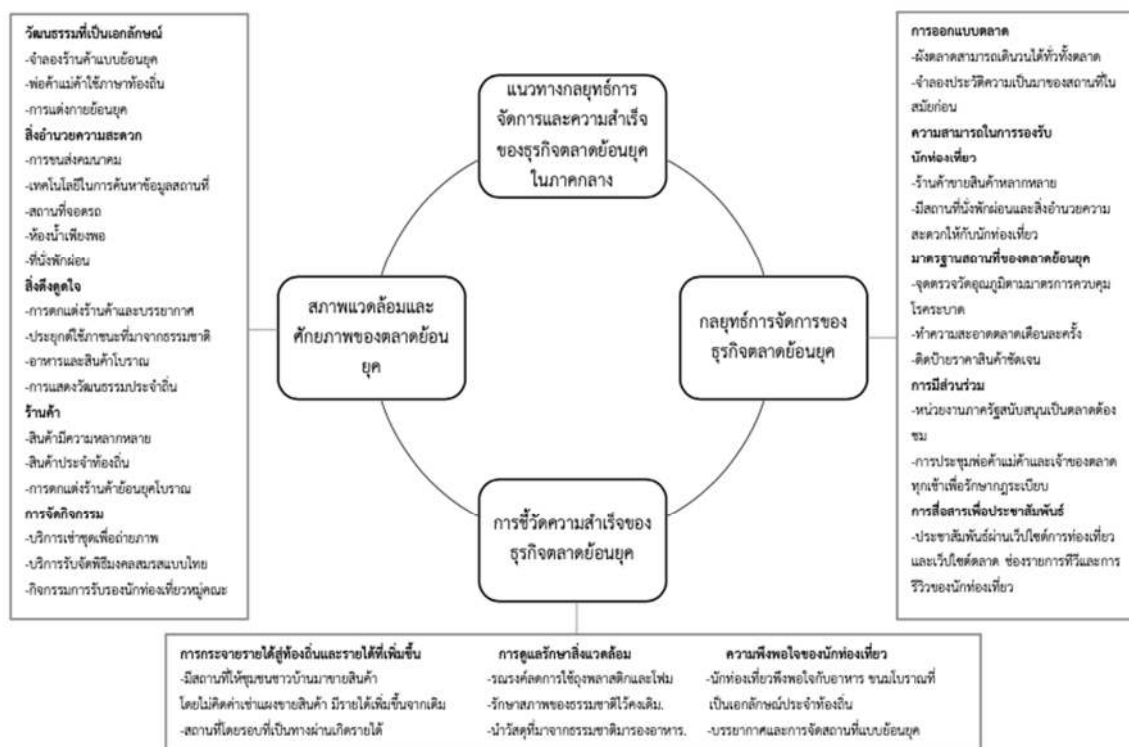
วัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 48 คน พบว่ามี 1) วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค มีการสร้างเอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค และสถานที่จำลองร้านค้าในอดีต อาหารและขนมท้องถิ่นในอดีตที่หาทานได้ยาก 2) สิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารที่ร่มรื่น การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับจอดรถเพียงพอ ป้ายการประชาสัมพันธ์ตลาดมีพบเห็นตลอดทาง จำนวนห้องน้ำเพียงพอ 3) สิ่งดึงดูดใจของตลาดย้อนยุคมีการตกแต่งร้านค้าจำลองประวัติศาสตร์ในอดีต 4) ร้านค้าของตลาดย้อนยุค การตกแต่งร้านค้าแบบย้อนยุค จำหน่ายอาหารโบราณและสินค้าท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความเป็นมาของสถานที่ 5) การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค มีการจัดแสดงกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดและการแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากการศึกษากลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 48 คน พบว่ามี 1) การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดผังตลาดให้สามารถเดินรอบตลาดได้ทั่วถึง 2) การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีสถานที่ให้นั่งพักผ่อนและนั่งรับประทานอาหาร มีการอำนวยความสะดวกในการจอดรถ และห้องน้ำเพียงพอ การจัดสรรเพิ่มจำนวนร้านค้ามีความหลากหลาย 3) การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค โดยการกำหนดมาตรการและควบคุมโรค

ระบาท โดยการสวมหน้ากากอนามัย และมีช่องทางการชำระค่าสินค้าบริการเป็นแบบ E-Payment เพื่อลดการสัมผัสธนบัตร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาและปรับปรุงตลาด การจัดประชุมร่วมกันพ่อค้าแม่ค้าในช่วงเช้าก่อนเปิดตลาด 5) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 38 คน พบว่ามี 1) การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้เพิ่มขึ้น โดยให้ชาวบ้านบริเวณตลาดนำสินค้ามาขายโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า 2) การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม ภาชนะใส่อาหารทำมาจากวัสดุที่มาจากธรรมชาติ 3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่ออาหารและสินค้าโบราณ การแสดงโชว์ประเพณีวิถีชาวบ้านและประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาโบราณสมัยก่อนในการพูดกับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 4 จากการศึกษาแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ผลสรุปภาพรวม 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค มีการจำลองร้านค้าในอดีตและการตกแต่งร้านค้า การแต่งกายย้อนยุค การแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์ การโชว์การเล่นฟ้อนรำเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดแผนผังตลาดให้สามารถเดินทั่วรอบตลาด และการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าที่หลากหลาย และทางออนไลน์ 3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยให้ชาวบ้านมีที่ขายสินค้าและบริเวณตลาดโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า ซึ่งนำมาสร้างโมเดลแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลางดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

องค์ความรู้ใหม่

สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การจำลองสถานที่ร้านค้าย้อนยุค พ่อค้าแม่ค้าใช้ภาษาท้องถิ่นโบราณ การแต่งกายมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือแต่งกายย้อนยุค วัฒนธรรมอาหารและสินค้าที่หาทานยาก 2) สิ่งอำนวยความสะดวก ความสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารหาข้อมูลสินค้าหรือร้านค้าภายในตลาด การเชื่อมโยงข้อมูลที่พึก หรือสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง การจัดเตรียมพื้นที่จอดรถ จำนวนร้านค้า สถานที่พักผ่อนและห้องน้ำเพียงพอ 3) สิ่งดึงดูดใจ การตกแต่งของร้านค้าและบรรยากาศภายในแบบย้อนยุค การประยุกต์ใช้ภาษาชนจากธรรมชาติ การแต่งกายของพ่อค้าแม่ค้าถ่ายภาพเป็นที่ระลึก วัฒนธรรมอาหารและสินค้าโบราณ การแสดงท้องถิ่นหรือละครประวัติศาสตร์ 4) การจัดกิจกรรม บริการเช่าชุดไทยเพื่อถ่ายภาพ บริการจัดพิธีมงคลสมรสแบบไทย การจัดกิจกรรมและการรองรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ กิจกรรมนั่งรถม้า และกิจกรรมการแสดงละครพื้นบ้าน

กลยุทธ์การจัดการของธุรกิจตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) การออกแบบตลาด ออกแบบร้านค้า เลียนแบบตลาดโบราณ จัดผังตลาดสามารถเดินวนได้ถั่วถึง ออกแบบตกแต่งตลาดจัดฉากย้อนยุคจำลองเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ 2) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายและจำนวนของสินค้าที่เพียงพอ การอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบสถานที่จอดรถ 3) มาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค จุดตรวจวัดอุณหภูมิ บริการเจลแอลกอฮอล์ ความสะอาดทั้งตลาดในแต่ละเดือน จัดสถานที่ตามหลัก 5 ส คือสวย สะอาด สว่าง สะดวกสบาย 4) การมีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนตลาดให้เป็นตลาดต้องชม จัดประชุมร่วมกันพ่อค้าแม่ค้าในตอนเช้าก่อนทำการเปิดตลาด กฎระเบียบตลาด มารยาทในการขายสินค้า ราคาคุณภาพของสินค้า 5) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเว็บไซต์การท่องเที่ยว เว็บไซต์ของตลาด และจากการรีวิวของนักท่องเที่ยว

การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) การกระจายรายได้และรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีสถานที่ให้ชุมชนนำสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาด ให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวโดยรอบที่เป็นทางผ่านสามารถเกิดรายได้หมุนเวียน ชาวบ้านมีรายได้จากการขายสินค้าภายในตลาด 2) การดูแลรักษาสีเขียวแวดล้อม รมรงค์ลดใช้ถุงพลาสติกและโฟม ภาษาใส่อาหารทำมาจากวัสดุธรรมชาติ จุดขายโดยการนำวัสดุที่มาจากธรรมชาติมาใช้รองอาหาร 3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สินค้าอาหารและขนมเป็นสินค้าโบราณที่หาทานยากและเป็นสินค้าเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การจัดสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการถ่ายภาพ การแต่งกายของพ่อค้าและแม่ค้า

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค พบว่า พ่อค้าแม่ค้าใช้ภาษาท้องถิ่นโบราณในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จัดแผงร้านเลียนแบบวิถีโบราณในการซื้อขายแสดงถึงความไม่ถือตัว ขายสินค้าที่มีหาซื้อได้ยากในสมัยนี้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Klinmuenwai (2018) พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น ประเพณี วิถีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเอง การแต่งกายย้อนยุคแบบนักรบบางระจันสมัยเกิดสงคราม การแต่งกายชุดไทยแบบชาวบ้าน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Ployjun (2016) มี ผลการวิจัยยังพบว่า วัฒนธรรมของอาหารและขนมท้องถิ่นในอดีตที่หาทานยาก การใช้วัตถุดิบทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประกอบเป็นอาหาร

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thongupakan (2018) พบว่าอาหารท้องถิ่นสะท้อนความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรอาหารตามธรรมชาติที่นำมาสร้างสรรอาหารที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต

สิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า การจัดสถานที่ในการนั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดเตรียมพื้นที่ในการจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ป้ายการประชาสัมพันธ์ตลาดทั้งภายนอกและภายในตลาด ความสะดวกจำนวนห้องน้ำ และจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Sinworn, and Viriyawattana (2016) พบว่าการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและพิการ เช่น เส้นทางสัญจร ป้ายและสัญลักษณ์สำหรับผู้พิการ ป้ายนำทาง สถานที่จอดรถ พื้นผิวทางลาด

สิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค พบว่า การตกแต่งของร้านค้าเป็นแบบย้อนยุคโดยการจำลองบรรยากาศภายในให้เหมือนย้อนยุคไปในสมัยตลาดในอดีต และนำวัสดุที่มาจากธรรมชาติภายในท้องถิ่นมาใช้ตกแต่งร้านค้า การแต่งกายด้วยชุดไทย การใช้ภาษาในการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นคนไทย การจำหน่ายอาหารไทย ขนมไทยโบราณและอาหารท้องถิ่นที่หาทานได้ยากในปัจจุบัน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Ployjun (2016) การนำชุดมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมและสวมใส่ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ซึ่งผลการวิจัยด้านสิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค พบว่า มาตรฐานของสถานที่พักและความหลากหลายของระดับราคาสถานที่พักใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Bejrananda (2016) องค์ประกอบด้านปัจจัยดึงดูดจำนวน 6 องค์ประกอบ การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันทั้งก่อนการเดินทางและระหว่างการเดินทาง ซึ่งเทคโนโลยีการสื่อสารที่ครอบคลุมพื้นที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยว

ร้านค้าของตลาดย้อนยุค พบว่า ร้านค้าที่ขายสินค้าทั้งอาหารคาว หวาน ขนมโบราณที่หลากหลายทั้งขนมบางอย่างที่ไม่เคยรู้จัก และสินค้าประดิษฐ์ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักรสาน และสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด ของฝากต่างๆ ที่ชาวบ้านนำมาขายในราคาถูกมีการขายสินค้า และการตกแต่งร้านค้าย้อนยุคเป็นแบบโบราณที่เป็นเอกลักษณ์เหมือนย้อนอดีต สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) พบว่า นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เข้าไปเลือกซื้อสินค้าและอาหารท้องถิ่น โดยไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ

การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค พบว่า มีการจัดกิจกรรมการแสดงประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น การแสดงละครสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อน การแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ การละเล่นพื้นบ้านรำกลองยาวที่เป็นเอกลักษณ์ โดยนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมในการแสดงโชว์ และในวันสำคัญต่างๆ ที่ทางตลาดจัดขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai, (2019) การนำเอาเรื่องเล่าหรือตำนานของท้องถิ่นมานำเสนอเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดย้อนยุค นักท่องเที่ยวตัดสินใจ เลือกเข้ามาท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรม และเข้าชมกิจกรรม พบว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bejrananda (2016) การมีส่วนร่วมเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น และเอกลักษณ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจในการตัดสินใจการท่องเที่ยว สอดคล้อง กับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในตลาดย้อนยุคที่สร้างขึ้นใหม่ เนื่องจากค่านิยมของนักท่องเที่ยว มักท่องเที่ยวตามกระแสนิยม เพื่อให้ได้ภาพถ่ายในบรรยากาศ สถานที่ นำไปเผยแพร่ในสื่อโซเชียล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

การออกแบบตลาดย้อนยุค พบว่า โดยการจัดผังตลาดส่วนใหญ่ให้สามารถเดินวนรอบตลาดมีชอยเล็กๆ เดินถึงกันได้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินผ่านร้านค้าได้ทั่วถึง และให้ความสำคัญในการตกแต่งร้านให้คล้ายกันและใช้รูปแบบเดียวกันทั้งตลาด สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Klaydes (2020) พบว่าข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบายด้านนิเวศวิทยาเรื่องการกำจัดมลภาวะต่างๆ เช่นขยะที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าขยะจากภาชนะใส่อาหาร

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พบว่า การจัดสรรสถานที่นั่งภายในรองรับนักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกในการจอดรถ จำนวนของผู้ประกอบในแต่ละร้านจัดสรรให้มีความพร้อมในการให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อความรวดเร็วในซื้อขายสินค้า สอดคล้องกับ Ministry of Tourism and Sports (2017) สิ่งดึงดูดใจและสิ่งอำนวยความสะดวก ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวสินค้าและบริการให้เกิดความสมดุล ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพและบุคลากร การพัฒนาศักยภาพชุมชนผู้ประกอบการและบุคลากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Phanpanich (2018) พบว่า มี 4 ปัจจัยในการรองรับนักท่องเที่ยว 1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ 2) การจัดการแบบนวัตกรรมระดับนานาชาติ 3) การขยายธุรกิจ โดยการเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง 4) การมีบริษัทภิบาล

การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค พบว่า ความสะอาดของร้านค้าและทางเดินบริเวณโดยรอบ การร่วมมือของผู้ประกอบในการดูแลรักษาซ่อมบำรุงสถานที่ต่างๆ ภายในตลาด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Somboonpol (2019) พบว่า การกำหนดมาตรฐานของตลาด คือการให้ความสำคัญมาตรฐานการจัดการตลาด ในด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยผู้บริโภค ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสินค้าของตลาดสด ด้านการจัดกิจกรรมต้อนรับผู้บริโภค

การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ พัฒนาและปรับปรุงตลาด โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ร่วมกันปรึกษาและบริหารตลาด ร่วมกันกับเจ้าของตลาด และยังร่วมกันดูแลความเรียบร้อย พึ่งพาอาศัยกันในการขายสินค้าช่วยเหลือแบ่งปันค่าใช้จ่ายในดูแลตลาด ความร่วมมือร่วมใจกัน และความสามัคคีของชุมชนถือเป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อนตลาด ทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Ritdej (2015) พบว่า การมีนโยบายให้มีการร่วมกลุ่มกันของชมรมแม่ค้าแพงลอยประธานชุมชน

การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์ตลาดทั้งภายนอกและภายในตลาดผ่านสื่อทุกรูปแบบ แผ่นพับ วิทยู โทททัศน์ และยังประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการสร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลของสถานที่ บรรยากาศ และสินค้า อาหาร ขนมที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้าผ่านทางสื่อออนไลน์ การมีเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ภายในตลาดเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจมาท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Chattukul (2018) การสื่อสารประชาสัมพันธ์การเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้มากขึ้นโดยพัฒนาสื่อเนื้อหาจุดขายของแหล่งท่องเที่ยว ผ่านสื่อทุกรูปแบบ เช่น แผ่นพับ วิทยูกระจายเสียง โทรทัศน์อินเทอร์เน็ต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า ให้ชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจขายสินค้า ภายในชุมชนนำสินค้าที่ปลูกพืชผักผลไม้ตามฤดูกาล สินค้าที่มาจากกลุ่มชุมชน สินค้าพื้นบ้าน มาขายโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า เพื่อสร้างโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านภายในชุมชนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม สอดคล้องกับ Ministry of Tourism and Sports (2015) รายได้จากการร่วมกิจกรรม รายได้จากค่าธรรมเนียมค่าเข้าชม และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวจากเมืองสู่ท้องถิ่น การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ตลาดร่วมใจณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม โดยการใช้ภาชนะใส่อาหารทำมาจากวัสดุธรรมชาติ หรือภาชนะที่รับประทานสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ทำให้เกิดจุดขายในการขายสินค้าเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) องค์ประกอบของตลาดย้อนยุคหลักๆ

ของการสร้างตลาดย้อนยุคที่จะทำให้เกิดการชีวิตความสำเร็จและเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยม สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากผลจากวิจัย พบว่า แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค ควรมีลักษณะจำลองร้านค้าในอดีต จำลองสถานที่สำคัญในอดีต และการสร้างเอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค จากผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดหลักการทำตลาดย้อนยุค Kamonsadavkul (2014) การทำการตลาดย้อนยุครูปแบบการตลาดที่เล่นกับ อารมณ์ความรู้สึกกับผู้บริโภคเป็นหลัก โดยใช้บรรยากาศ และสิ่งของในอดีตที่เป็นความทรงจำ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดผังตลาดให้สามารถเดินวนรอบตลาดมีขอยเล็กๆ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Methanai (2019) องค์ประกอบของการสร้างตลาดย้อนยุคหลักๆ ที่จะทำให้เกิดการชีวิตความสำเร็จและเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยม

สรุป

แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ผลจากวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งอาหารท้องถิ่น การแต่งกาย สิ่งอำนวยความสะดวก ที่นั่งพัก ห้องน้ำ ที่จอดรถ และป้ายบอกทาง สิ่งดึงดูดใจ ขายสินค้าขนมโบราณ และการแต่งกายของพ่อค้าและแม่ค้า ร้านค้า ขายอาหารขนมโบราณและสินค้าสินค้าชุมชน การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค มีการแสดงประวัติความเป็นมาของสถานที่ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การออกแบบตลาดย้อนยุค ให้ความสำคัญกับการตกแต่งร้านสื่อเป็นตลาดโบราณ กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค กำหนดมาตรฐานการการขายสินค้า สถานที่ หรือแม้กระทั่งการคัดกรองในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด -19 การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารตลาด การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางออนไลน์ 3) การชีวิตความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยการไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการณรงค์งดการใช้ถุงพลาสติก ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พึงพอใจต่ออาหาร การแต่งกายของพ่อค้าแม่ค้า และบรรยากาศ 4) แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง โดยสภาพแวดล้อมและศักยภาพ กลยุทธ์การจัดการธุรกิจ และการชีวิตความสำเร็จของธุรกิจล้วนส่งผลกันทำให้เกิดแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค การประกอบธุรกิจตลาดย้อนยุค ควรให้ความสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตลาดย้อนยุค เช่น อาหาร การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสนทนากับนักท่องเที่ยว

1.2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค ผู้ประกอบการควรมีแผนผังในตลาดเพื่อแสดงตำแหน่งร้านค้า และอาหารยอดนิยม เพื่อให้ง่ายต่อการเที่ยวชมของนักท่องเที่ยว และนำความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวมาปรับใช้ในการจัดการ

1.3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค ชุมชนเกิดรายได้เพิ่มขึ้น โดยขายสินค้าโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า ขายสินค้าที่ชุมชนนำมาแปรรูป สินค้าพื้นบ้าน และสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน การสาธิตการประกอบอาหารสินค้าโบราณที่หาทานยากเพื่อสร้างเอกลักษณ์ในการขายสินค้า

1.4) จากผลการวิจัยสามารถนำผลวิจัยมาเป็นแนวทางในการจัดการกลยุทธ์ธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลางสำหรับพื้นที่ที่มีความสนใจและมีบริบทที่คล้ายคลึงกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านสื่อออนไลน์ การทำสื่อวิดีโอแนะนำสถานที่ที่น่าสนใจภายในตลาด การเพิ่มช่องทางขายออนไลน์

2.2) ควรศึกษากระบวนการพัฒนาตลาดย้อนยุคให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างไร การสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ทรัพยากรในชุมชนมาเป็นสินค้า หรือบริการ

2.3) ควรศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ ด้วยการพัฒนาและสร้างแบบสอบถามตามหลักวิชาการ โดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้รู้ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นจากงานวิจัยนี้ เพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาหรือปรับปรุง และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการกลยุทธ์ของธุรกิจตลาดย้อนยุคให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.4) ควรศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับสถานการณ์วิกฤต โรคระบาดที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพและธุรกิจการขายสินค้าภายในตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ในการสั่งซื้อสินค้า

2.5) ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคซื้อสินค้าในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ ในการสั่งซื้อสินค้าทางช่องทางออนไลน์และการใช้เทคโนโลยีช่วยในการขายสินค้า

References

- Amsa-ard, P. (2017). Lesson Learned from Management Process for Development Community Old Market to Success: Khongkong Market Amphoe Bang Pa-in District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 623-63.
- Bejrananda, T. (2016). Travel Motivations for Visiting Ecotourism Destinations in Border Areas of Chiang Rai. *Suthiparithat Journal*, 30 (94), 42-59.
- Chattukul, A. (2018). Role of Local Communities in the Tourism Markets Development in Buriram Province with Kao Kradong Park Case Study. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 10(1), 167-182.
- Department of Tourism. (2018). *Tourism Development Strategy 2018-2021 of the Department of Tourism: Department of Tourism*. Retrieved June 29, 2019, from <https://www.dot.go.th/storage/กลุ่มแผน/5V7jtvCF7hvNiXPu7M0dT7giHiF1ZbRokN8nBVx.pdf>
- Kamonsadavkul, S. (2014). Samchuk, The Retro Market: The Politics of Space and the Business of Nostalgia. *Institute of Culture and Arts Journal*, 14(2), 67-77.

- Klaydes, P. (2020). Model of Floating Market Tourist Management Affected to Development of Livelihoods and Culture in Thailand. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 200-218.
- Klinmuenwai, K. (2018). Guidelines for Support Cultural Tourism Destination at Tha Ma-O Community Mueng Distric Lampang Province, *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 6(1), 131-148.
- Methanai, C. (2019). Motivation to Make a Decision Making of Tourists to Visit Retro Markets in Thailand. *Journal of Modern Management Science*, 12(2), 37-52.
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thai Tourism Strategy 2015-2017*. Retrieved June 3, 2019, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- Ministry of Tourism and Sports. (2017). *Strategy, Ministry of Tourism and Sports. No.4. 2017-2021*, Retrieved June 3, 2019, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689
- Phanpanich, N. (2018). Strategic Process of Business Automation Systems that Facilitate the Elderly of Small and Medium Enterprises for the Transition to the Elderly Society in Thailand. *Western university Research Journal Humanities and Social Sciences*, 4(3), 169-178.
- Ployjun, D. (2016). Cultural Capital of The Hmong Hill Tribe with Strategies to Promote Creative Tourism. *College of Social Communication Innovation, SWU*, 4(1), 6-17.
- Ritdej, T. (2015). Guildlines for Developing Tourism Activities and Destination for Sustainable Tourism of Amphawa Floating Market, Samut Songkram Province. *Journal of Thai Hospitality & Tourism*, 10(2), 18-33.
- Sinworn, S., & Viriyawattana, N. (2016). Design Guidelines for Facilities and the Physical Environment to Enhance Tourism of Disabled and Elderly Tourists at the Taling Chan Floating Market. *SDU Research Journal Humanities and Social Sciences*, 11(3), 97-116.
- Somboonpol, U. (2019). Managenment Approach to Success of the Fresh Market Business in Bangkok. *Journal of the Association of Researchers*, 24(1), 85-98.
- Thongupakan, B. (2018). Local Cuisine: Food Security in a Cultural Dimension Case Study of Ban Taling Daeng Community Kanchanaburi. *Prinss of Naradhiwas University Journal of Humannities and Social Sciences*, 5-20.
- World Tourism Organization. (2018). *UNWTO Tourism Highlights*. Retrieved June 29, 2019, from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>

การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญา ของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Innovation Development for the Propagation of Buddhism Through Phaya-lsan of Dhamma Preachers in the Northeast Region

รัศมี ปักดิศิริวงศ์, พระยุธนา อธิจิตโต และ สิริภพ สวนดง

¹Ratsamee Pakdisiriwong, Phra Yuthana Adhicitto and Siraphop Suandong

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ratsameepakdisiriwong@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิผลดียิ่งขึ้น และช่วยอำนวยความสะดวกให้ทั้งผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาและผู้รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักคำสอนและวิธีการสอนที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทเจ้า 2) ศึกษาบทพญา สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) ประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา โดยศึกษาเอกสารสร้างเครื่องมือการวิจัย คือนวัตกรรมการเทศน์พญา เพื่อทดลองใช้กับกลุ่มผู้ฟังเทศน์หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ซึ่งสุ่มแบบแบ่งชั้นจาก เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียนนิสิตนักศึกษา สุ่มแบบเจาะจงพื้นที่ใน จังหวัด อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ แล้วประเมินผลนวัตกรรม พัฒนานวัตกรรมอีกครั้ง เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สาธารณชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักคำสอนของพระพุทเจ้ามีหลายหมวดธรรม แต่ที่ได้รับความนิยมมากคือ ไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ 3 องค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ส่วนพุททวิธีสอนมีหลายวิธี แต่การวิจัยเรื่องนี้เลือกหลักนวัคตศาสนาแบบเคยยะ ส่วนเนื้อหาเลือกเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 2) สัมภาษณ์พระนักเทศน์พญา พบปัญหา คือ พระนักเทศน์และผู้ฟังเทศน์ตีความพญาที่ใช้ภาษาโบราณไม่ได้ ผู้วิจัยจึงประพันธ์บทพญาที่ใช้ภาษาปัจจุบันเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ขึ้นมาใหม่ จำนวน 38 บท เสนอให้พระนักเทศน์ เทศน์แล้วจัดทำคลิปวิดีโอและเอกสาร สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ และจัดสนทนากลุ่ม 3) ผลจากการทดลองใช้นวัตกรรมพบว่า ได้รับความรู้ในหลักธรรม จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประทับใจการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 เปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้น จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 พัฒนานวัตกรรมเพิ่มการตีความพญาเป็นภาษาไทยกลาง เผยแพร่ลงในเฟซบุ๊ก เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สาธารณชนทั่วไป

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; บทพณฺญา; พระนักเทศน์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

Innovation development for the propagation of Buddhism through Phaya-Isan of Dhamma preachers contributes to more effective Buddhism propagation and provides more convenience to both the propagators and recipients. The research article consisted of the following objectives: 1) to study the Buddha's teachings and methods for propagating Buddhism; 2) to study Phaya-Isan and the problems of propagating Buddhism through Phaya-Isan by Dhamma preachers in the northeast region as well as to develop innovation for propagating Buddhism; and 3) to assess the results of using innovation to propagate Buddhism. The study applied a research and development method by studying documents. The Phaya-Isan innovation was used as the research tool, with 25 Dhamma recipients serving as key informants. Cultural officers, teachers, members of the Sub-district Administrative Organization and Sub-district Municipality, private business owners, farmers, and students were among the key informants gathered through stratified random sampling. Purposive sampling was used to acquire those from the provinces of Udon Thani, Kalasin, Mahasarakham, Khon Kaen, and Chaiyaphum. The data obtained were utilized to assess the innovation before it was redeveloped in order to propagate Buddhism to the public via Facebook channel.

From the study, the following results are found: 1) The Buddha's teachings consist of many virtues but the most popular one is *Trisikkhā* (Threefold Training), which is in conformity with human's way of life comprising *Sīla* (morality), *Samādhi* (concentration), and *Paññā* (wisdom). The Buddha has many teaching methods but this study focuses on *Geyya* (discourses mixed with verses) as part of *Navaṅga-satthusāsana* (the Master's ninefold teaching) while the content emphasizes the *Kusala-kammaṭṭhāna* (10 Wholesome Courses of Action) and *Akusala-kammaṭṭhāna* (10 Unwholesome Courses of Action); 2) From the interviews with Phaya-Isan preachers, the problem found is that the Dhamma preachers and recipients are unable to understand the Phaya-Isan, which uses ancient terminology. As a result, the researcher has composed the Phaya-Isan in 38 chapters, which uses current language and focuses on *Kusala-kammaṭṭhāna* and *Akusala-kammaṭṭhāna*. The Dhamma preachers have used them in their preaching, which have been videotaped and documented. The in-depth interview form is created before being given to the experts for review and focus group discussion; and 3) The results from using innovation of 25/25 Dhamma recipients are found as follows: 100% have obtained the Dhamma knowledge, 96% have been impressed with the preaching, and 96% have had better behavior. The innovation development through Phaya-Isan has been revised and the Thai central language has been added for interpretation, before being published on Facebook in order to propagate Buddhism for the public.

Keywords: Propagation of Buddhism; Phaya-Isan; Dhamma Preachers; Northeast Region

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ เพื่อเป็นแนวทางให้พุทธบริษัทนำไปปฏิบัติ ดังคำตรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป...จงประกาศ พรหมจรรย์ ...แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (Thai Tripitakas: 4/32/40) จากคำตรัสดังกล่าวผู้วิจัยซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์กรให้ทำวิจัยเกี่ยวกับพญาเพราะอยู่ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ค้นหาปัญหาของพญาและวิธีใช้พญาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นับตั้งแต่เรื่องการ สร้างนวัตกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักธรรมที่จะใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สื่อที่จะใช้ ช่องทางการใช้สื่อที่จะเข้าถึงประชาชนจนถึงถิ่น เหมือนที่พระพุทธเจ้าทรงเคยปฏิบัติในสมัยพุทธกาลคืออะไร และพื้นที่การวิจัยต้องเป็นภาค ตะวันออกเฉียงเหนือแน่นอน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นภาคหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีประชากรและพื้นที่ มากกว่าทุกภาคของประเทศ คือมีพื้นที่และประชากรเป็นหนึ่งในสามของประเทศ โดยมีประชากร 22 ล้านคน ส่วนประชากรทั่วราชอาณาจักรมี 66 ล้านคน (Vongpanya, 2021) และมีพื้นที่ 168,854 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทั่วราชอาณาจักรทั้งหมด 513,120 ตารางกิโลเมตร ภาษาที่ใช้เป็นภาษาอีสาน อาชีพหลักคือ เกษตรกร เป็นแหล่งที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย มีวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น นิทานพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย บทร้องเล่นของเด็ก และพญา เป็นต้น จากการสังเกตในปัจจุบัน พบผู้ใช้พญา คือ หมอลำ พระนักเทศน์ และพิธีกร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 20 จังหวัด จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่มี อาจารย์มีชื่อเสียงเชี่ยวชาญด้านพญาหลายท่าน จังหวัดอุดรธานีมีพระนักเทศน์พญาที่มีผลงานการเทศน์พญา ในยูทูบและหนังสือเทศน์พญาเผยแพร่ จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่ประชาชนเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ของ พระสงฆ์เป็นอย่างดี จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่ผู้วิจัยฝังตัวศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคน ภาคอีสานมา 70 กว่าปี เพราะเกิดและทำงานที่นี่ การสุ่มตัวอย่างผู้ฟังเทศน์จึงเลือกสุ่มจาก 5 จังหวัดดังกล่าว ด้วยหลักการสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุ

พญาเคยมีบทบาทสำคัญกับประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะประชาชนเคยสอน บุตรหลานด้วยพญาคำสอน หนุ่มสาวเกี่ยวกันด้วยพญาเกี่ยว ผู้ใหญ่อวยพรผู้น้อยด้วยพญาอวยพร วัดภูมิปัญญา กันด้วยความรู้ด้านพญา ดัง ประมวล พิมพ์เสน (Pimsen, 2002) กล่าวถึงการประชุมนักปราชญ์หรือภูมิปัญญา อีสานเมื่อปี ค.ศ. 1996 ที่สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีว่า “ถ้ามีความรู้อธิบายวิชาการ หรือ วิชาชีพ เรียกว่า ภูมิปัญญา แต่ถ้าพูดเป็นกลอน เป็นสุภาษิต เป็นสำนวนโวหาร เรียกว่า จอมพญา” ถ้อยคำดังกล่าวแสดงให้เห็น ว่าเมื่อก่อนชาวอีสานยกย่องผู้เก่งพญา เพราะจะประพันธ์พญาขึ้นมาสอนคนอื่นได้ จะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะ สอนเป็นอย่างดี และพญาในสมัยโบราณก็สอนทุกเรื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น วิชาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป พญามีบทบาทลดลงตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมไทยในปัจจุบันเน้นการพูดการเขียนด้วยภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเข้าสู่สังคมโลก พระเริ่มเทศน์เป็น ภาษาอังกฤษ ครูและพ่อแม่เน้นการสอนภาษาอังกฤษแก่เด็ก ๆ แทนการจำพญาดังสมัยก่อน ภาษาถิ่น หรือพญาคำสอนก็ลดบทบาทลง เพราะมีอินเทอร์เน็ตมาสอนแทน จนปัจจุบันไม่ว่าพระนักเทศน์หรือผู้ฟังเทศน์ ก็ฟังพญาโบราณไม่ค่อยรู้เรื่อง ผู้ที่ต้องการจะฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอีสานต้องเริ่มประพันธ์พญาขึ้นมาใหม่ ให้เป็น ภาษาอีสานปัจจุบัน ไม่ใช่พญาภาษาโบราณที่มีอยู่เดิม หรือปรับจากของเดิมโดยใช้ภาษาปัจจุบันและเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับพญา เรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ด้วยพระนักเทศน์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนวิธีการเทศน์พญาเคยมีบทบาทสำคัญ เพราะการเทศน์พญามีความไพเราะ ฟังแล้วเพลิดเพลิน ประทับใจ ไม่น่าเบื่อ ถ้าเข้าใจภาษา แต่ถ้าไม่เข้าใจภาษา คนก็ไม่สนใจที่จะฟัง ดังนั้น หากแก้ไขภาษาพญาเป็นภาษาปัจจุบันได้ เส้นของการเทศน์พญาก็จะต้องกลับคืนมา ผู้วิจัยต้องการที่จะแก้ปัญหาด้านภาษาของพญาจึงเสนอตัวประพันธ์พญาคำสอนเรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ผู้ฟังเทศน์พญาเข้าใจหลักธรรมที่สอน เป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่ง ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน หรือเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนและวิธีการสอนที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า
2. เพื่อศึกษาบทพญา สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยวิธีศึกษาเอกสารและลงพื้นที่ภาคสนาม แล้วจัดทำนวัตกรรมและพัฒนา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็น (TayRaukhum, 2014) ของวัตถุประสงค์ข้อ 1 เป็นความต้องการจำเป็นที่ประเมินตามนิยามความแตกต่างระหว่างจริยธรรมที่ต้องการกับจริยธรรมที่มีอยู่จริงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนความต้องการจำเป็นตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 คือ พญา พญาเป็นความต้องการจำเป็นที่ประเมินตามนิยามในรูปแบบความชอบ สำหรับคำเทศน์ ความต้องการจำเป็นตามนิยามความขาดแคลน คือขาดแคลนบทพญาที่ใช้เทศน์ในเรื่องกุศลกรรมบถ10 และอกุศลกรรมบถ10 ประการ เนื่องจากบทพญาคำสอนเรื่องนี้ไม่เคยมีมาก่อน จากการศึกษาจากเอกสาร เกี่ยวกับพญา จากหนังสือ (1) เพชรอีสาน ของพระครูพิศาลธรรมภาณี (2) อินทนิลสอนลูก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (3) อธิบายพญา 1 ของประมวล พิมพ์เสนและวิทยานิพนธ์ คือ (1) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญ-บาปที่ปรากฏในพญาอีสาน ของอดิสร เพียงเกษ (2) การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดพญาอีสาน ของพรสวรรค์ สุวรรณศรี (3) การศึกษาพญา สื่อประเพณี: การสืบทอดและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนคนอีสาน ของจิราพร ศรีบุญลือ (4) การสังเคราะห์พญาสุภาษิตอีสานลงในพุทธศาสนสุภาษิต ของพระมหาโสภณ ธนปัญญา (5) ศึกษาบทพญาเชิงจริยธรรมที่ปรากฏในบทเทศนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญญา ที่มีผลต่อตำบลแพด อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ของพระวัชรานนท์ อริยชัย (6) การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองเรือนในบทพญาอีสาน ของพระนพพร กิตติสาโร (7) การศึกษาหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทพญาอีสาน ของพระอารย์ กตปุณโญ (8) การศึกษาพญาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน ของพระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (9) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏ

ในผญาอีสาน ของพระสำลี รุกขิตมโม ปรากฏว่าไม่มีบทผญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ที่จะนำไปเทศน์สอนได้

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนา เมื่อทราบหลักคำสอนวิธีการสอน และวิธีการเผยแผ่ศาสนาของ พระพุทธเจ้าแล้ว จึงออกแบบนวัตกรรมและวางแผนการทำงาน เช่น 1) ลงภาคสนามสัมภาษณ์พระนักเทศน์ เพื่อสำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่าใช้หลักคำสอนวิธีการ สอน และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการใด สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าหรือไม่ และเพื่อขอ ทราบปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยบทผญา 2) ผู้วิจัยได้ประพันธ์และปรับบทผญาตามหลักธรรมที่จะ ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 โดยใช้ภาษาปัจจุบัน 3) เสนอ บทผญาให้พระนักเทศน์ใช้เทศน์เพื่อจัดทำคลิปวิดีโอการเทศน์ผญา 4) จัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับ สัมภาษณ์พระนักเทศน์ ผู้ฟังเทศน์ และสร้างคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม 5) เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ การวิจัย 6) จัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของบทผญาและการเทศน์ผญา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพระนักเทศน์ผญา สุ่มแบบ เจาจงจากพระนักเทศน์ผญา ของสำนักงานวัฒนธรรมซึ่งแต่ละจังหวัดจัดทำเนียบพระนักเทศน์ไว้แล้วและ สอบถามจากผู้สันักตถธณี จากพื้นที่จังหวัดอุดรธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา และสุรินทร์ รวม 7 รูป 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผญา เช่น ผู้แต่งหนังสือผญา คือ รศ.ดร.อุดม บัวศรี แต่งหนังสือ ผญาธรรม, จำผญา, วัฒนธรรมอีสาน, วรรณคดีอีสาน, และผญาภูมิปัญญาชีวิตของชาวอีสาน (Buasri, 2021), ผู้จัด กิจกรรมผญา คือ ผศ.ชอบ ดีสวนโคก แต่งหนังสือ ของเก่าบ่เล้ามันลืมเขียนธรรมนำคำโบราณอีสาน และทำงานร่วมกับสำนักส่งเสริมวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยขอนแก่น (Deesuankhok, 2021) พระนักเทศน์ และผู้มีภูมิรู้ด้านการเทศน์ คือ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น แต่งหนังสือ พุทธศาสนาในจีน, ในเวียดนาม, ในกัมพูชา, ในลาว, ย้อนรอยอดีตพระพุทธศาสนาใน อาฟกานิสถาน, พุทธศาสนาดนตรีสรีของพุทธองค์ และสัมมนาพระพุทธศาสนา (Phramaha Dao Siam Wachirapanyo, 2021). พระครูสุตธรรมภาณี และอาจารย์อีกสองท่านที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาและผญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รวม 6 รูป/ คน 3) กลุ่มผู้ฟังเทศน์สุ่มจาก ตัวแทนชนทุกระดับชั้น สุ่มแบบแบ่งชั้น คือ เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียนนิสิตนักศึกษา สุ่มแบบเจาะจงพื้นที่ในจังหวัด อุดรธานี กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ รวม 25 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาหรือการนำนวัตกรรมไปทดลองใช้

1) การสัมภาษณ์ มีการสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม คือ สัมภาษณ์เชิงลึกพระนักเทศน์ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ฟัง เทศน์ สัมภาษณ์พระนักเทศน์จำนวน 7 รูป จาก 6 จังหวัด ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน คือตั้งแต่เดือนกันยายน 2020 ถึง เมษายน 2021 ใช้ทั้งระบบสัมภาษณ์ด้วยวาจา โน้น โทรศัพท์ และได้รับคำตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทางเอกสาร และคำเทศน์ทางโน้น ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ฟังเทศน์ จำนวน 25 คน จาก 4 จังหวัดใช้เวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ - เมษายน 2021 ใช้ระบบการพบด้วยตัวเองในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 18 คน ส่วนจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานี จำนวน 7 คน ผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยใช้หลักการแนะนำให้ผู้ฟังเทศน์ จากคลิปวิดีโอ ผ่านช่องทางยูทูบ อ่านเอกสารการเทศน์ แล้วจึงตอบ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกลงในเอกสาร

2) การจัดประชุมกลุ่ม เริ่มจากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น แจ้งความประสงค์เพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านผญาและการเทศน์เข้าร่วมการ สนทนากลุ่ม จำนวน 6 รูป/คน โดยมอบโครงร่างดัชนีพนธ์ คลิปวิดีโอการเทศน์ผญา เอกสารการเทศน์ผญา

และคำถามในการประชุมกลุ่มให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษา 10 วัน ก่อนจัดประชุมกลุ่มเพื่อให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้
วิพากษ์วิจารณ์ให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องนวัตกรรมและเครื่องมือวิจัยก่อนนำไปใช้ในภาคสนาม

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ ศึกษาเอกสาร ทั้งหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นทาง
อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรม ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2018-ถึงเดือนกรกฎาคม 2021 ใช้เวลา 3 ปี
เมื่อได้คำเทศน์จากพระนักเทศน์ ผู้วิจัยคัดเลือกการเทศน์ที่ดีที่สุดจัดทำคลิปวิดีโอครั้งที่ 1 ทดลองใช้กับผู้ให้
ข้อมูลสำคัญหรือผู้ฟังเทศน์จำนวน 25 คนใน 5 จังหวัด และจัดปรับปรุงพัฒนาคลิปการเทศน์ครั้งที่ 2 เพื่อเผยแพร่
แพร่พุทธศาสนาสู่สาธารณชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสังเกต จากการสนทนากลุ่ม
จากการสัมภาษณ์ จากการถ่ายภาพ และจากการจดบันทึก

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วัตถุประสงค์ข้อ 1 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับหลักคำสอนที่จะใช้ ตามค่านิยมความ
ต้องการจำเป็นในรูปแบบความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นเป้าหมายกับสภาพที่เป็นอยู่จริง พบว่าหลักธรรม
กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ที่เป็นเหตุให้ผู้ฟังเทศน์มีจริยธรรมจนถึงระดับพระนิพพาน
เริ่มตั้งแต่ระดับ ศีล สมาธิ ปัญญา ใคร่มีจริยธรรมระดับใดก็ศึกษาตามระดับของแต่ละบุคคล

6.2 วัตถุประสงค์ข้อ 2 วิเคราะห์จากความต้องการจำเป็นตามรูปแบบความชอบของผู้ฟังเทศน์ พบว่า
ผู้ฟังเทศน์ชอบฟังเทศน์ที่ให้เพลิดเพลินไม่เครียด วิเคราะห์แล้วคือเทศน์ผญา และวิเคราะห์ความต้องการ
จำเป็นตามนิยามในรูปแบบความขาดแคลน ผญาที่เป็นภาษาปัจจุบันเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ
10 ประการ เป็นความขาดแคลน ผู้วิจัยจึงได้ประพันธ์บทผญาที่ขาดแคลนขึ้นมาใหม่

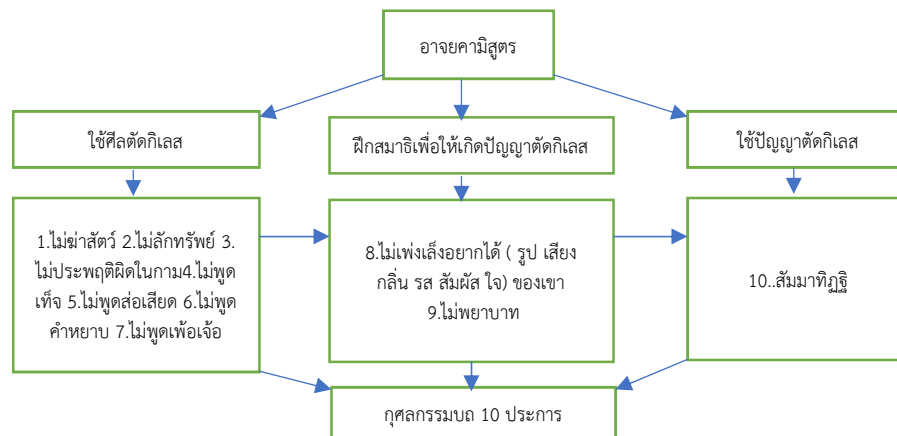
6.3 วัตถุประสงค์ข้อ 3 วิเคราะห์เนื้อหาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ว่ามีความรู้ในหลักธรรม มีความ
ประทับใจ เพลิดเพลิน สนุกสนาน ไม่เบื่อในการฟังเทศน์ และเมื่อฟังเทศน์แล้วมีการเปลี่ยนแปลงทางกาย
วาจา ใจอย่างไร จากคำตอบในแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาพัฒนา
นวัตกรรมอีกครั้งเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไป

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัยหรือการประเมินผล ประเมินตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายหมวดธรรม เช่น ไตรสิกขา
อริยสัจ อนุบุพเพกขา ฯลฯ แต่หลักการใหญ่ที่เป็นกระบวนการทั้งหมดของการพัฒนาคนแบ่งออกเป็น
3 องค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือเรียกรวมว่า ไตรสิกขา ในวิจัยนี้ได้นำเอาหลักธรรมกุศลธรรม
บถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 มาเป็นหลักคำสอน ส่วนวิธีการสอน ในวิจัยนี้เลือกวิธีการสอนตาม หลัก
นวัคคัสตฤศาสน์ เพื่อให้ตรงกับวิธีการสอนที่ใช้ผญา นวัคคัสตฤศาสน์ มี องค์ 9 คือ (1) สุตตะ (2) เคยยะ (3)
เวຍຍာกรณະ (4) คาทา (5) อุทาน (6) อิติวุตตะกะ (7) ชาตกะ (8) อัပ္ပภูตธรรม (9) เวทลละ วิธีการสอนด้วยผญา
มาจาก องค์ เคยยะ คือระเบียบคำที่เป็นประเภทร้อยกรองประสมกับคำประเภทร้อยแก้ว หลักธรรมกุศล
กรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ตรงกับกระบวนการพัฒนาคนแบบไตรสิกขา คือ ข้อ 1-7 เป็นศีล ใน
อริยมรรค ข้อ 8-9 เป็นปัญญาในอริยมรรคคือสัมมาสังกัปปะ แต่ต้องปฏิบัติสมาธิก่อนจึงจะเกิดปัญญา ข้อ 8
จึงหมายถึงการเพ่งเล็งอย่างได้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ใจ ของเขา และข้อ 9 การพยายาม ส่วนข้อ 10 เป็น
ปัญญาในอริยมรรค จะละมิจฉาทิฏฐิจนเป็นสัมมาทิฏฐิได้ต้องใช้ปัญญา การมีปัญญาคือเห็นโลกตามความเป็น
จริง จะเริ่มมีปัญญาเมื่อเริ่มรักษาศีล คนไม่มีปัญญาจะไม่รักษาศีล ผู้มีศีลคือผู้มีปัญญา เช่น พระโสดาบันจะมี

ปัญญามองเห็นโลกได้ถูกต้องตามความเป็นจริงในระดับหนึ่ง พระสัททพคามีจะมีปัญญามากขึ้นกว่า พระโสดาบัน พระอนาคามีมีปัญญามากขึ้นกว่าพระสัททพคามี จนสามารถตัดกามราคะและภริยะได้ (ข้อ 8-9) ส่วนพระอรหันต์ปัญญาท่านจะสมบูรณ์มองเห็นโลกได้ถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งหมด การปฏิบัติตามหลักธรรมกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 จึง สามารถไปถึงพระนิพพานได้ ดังพระพุทธรเจ้า ตรัสไว้ใน อายกคามสูตร ว่า “ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน คือ 1.เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ 10.สัมมาทิฐิ ” (Thai Tripitakas: 24/186/335) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่1 อายกคามสูตร ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน คือ กุศลกรรมบถ 10 ประการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าจากหลักคำสอน เรื่อง อกุศลกรรมบถ 10 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ 1. การฆ่าสัตว์และการงดเว้นการฆ่าสัตว์ 2. การลักทรัพย์และการงดเว้นการลักทรัพย์ 3. การประพฤติดีกในกามและการงดเว้นการประพฤติดีกในกาม 4.การพูดเท็จและการงดเว้นการพูดเท็จ 5. การพูดส่อเสียดและการงดเว้นการพูดส่อเสียด 6. การพูดคำหยาบและการงดเว้นการพูดคำหยาบ 7. การพูดเพ้อเจ้อและการงดเว้นการพูดเพ้อเจ้อ 8. การเพ่งเล็งอยากได้(กาม)ของเขาและการงดเว้นอยากได้ของเขา 9. การพยาบาทและการงดเว้นการพยาบาท 10.มิจฉาทิฐิและสัมมาทิฐิ เมื่อนำมาประพันธ์เป็นบทพณฺณาคำสอนได้ 38 บท และได้นำเสนอบางส่วนจำนวน 10 บท ดังแผนภาพที่ 2

ส่วนหนึ่งของ บทพณฺณาคำสอน เรื่องอกุศลกรรมบถ 10 และกุศลกรรมบถ 10	
1 การฆ่าสัตว์ “ให้เจ้าสารถรถอน อยู่ารมตรูมดำ ชีวิตของผู้ฆ่าคือเจ้ากะดั่งกัน เจ้าถักตีเจ้ากะเจ็บ เจ้าถักฆ่าเจ้ากะฆ่า ให้เจ้าคิดถึงกรรมที่เจ้าได้เนน บาปกรรมมีแท้แท้ อย่ายอมแพ้แก่บ่วงมาร”	
2. การลักทรัพย์ “ ศีล ทาน นี้ พามังมี บตกต่ำ ทำกรรมลักเขานั้น หั้นเขานรกไป”	3. การประพฤติดีกในกาม “กามเว้น ชมผัวเมียลูกของท่าน หากทำการเสพซ้อน สิตายย่อนกิเลสกาม”
4. การพูดเท็จ “ถึงสิทุกขยากย้าย ขออดแลงกาย อย่าได้ลืมคำสัตย์ ต่อสัญญาหมั่น”	
6. การพูดคำหยาบ “เกาสิตีสิบิษาให้ใช้แก่นพะยุงติ อย่าได้เอวาทที่อันหยาบคาย มาติด่าง	5. การพูดส่อเสียด “เหลียวเห็นหน้าจายอยากส่อเสียด อยากเหยียดให้จม จ้อย อยางงอยให้จมช้า อยากย้ายแต่เจ้า จึงได้เว้าเพื่อเสียดแทง”
7.การพูดเพ้อเจ้อ “สิ่งมีประโยชน์จึงว่า บมีเค้าบมีมุลอยว่า มั่นลิสัยผู้ถ่า รวความรู้จากการฟัง”	8.การเพ่งเล็งอยากได้(กาม)ของเขา “อย่าอยากกินแต่ของเขา อย่าอยากเอาแต่ขอเว้น ให้เจ้ากินและใช้ ของที่ได้และที่มี”
9. การพยาบาท “อันว่าอาฆาตไว้ พยาบาทจองเวร มันแห่งเป็นกรรมหนัก บมีทางหลีกเลี่ยง มันเสียง อันตรายต้องจองจำนำผูก มีแต่ทุกข์ย่อยสร้อยหนักหน้าบถอย”	10. สัมมาทิฐิ “ความเห็นที่ถูกต้อง คืออริยสัจ พร้อมทั้งพระไตรรัตน์ปฏิจจา ฯ ช่วยนำพาให้ทำถูกต้อง บ่พาไปติดข้อง กับของที่บ่แน่นอน ได้พบแก่นแท้แท้ บได้แท้แก่ความหลง”

แผนภาพที่ 2 ส่วนหนึ่งของบทพณฺณาคำสอนเรื่อง อกุศลกรรมบถ 10 และกุศลกรรมบถ 10 ประการ

ปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ผู้ฟังเทศน์ไม่สามารถเข้าใจพญา เพราะภาษาของพญาเข้าใจยาก (Pramaha Kitti Kittimethi, 2021) พระนักเทศน์ไม่สามารถตีความพญาที่เข้าใจได้ จึงไม่ชอบเทศน์พญา คนรุ่นใหม่ฟังพญาไม่เข้าใจ พุทธพญาก็ไม่เป็น พระสงฆ์ที่สามารถเทศน์พญาได้มีน้อย พญามีบทบาทลดลง จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญหายไป คนใช้พญาส่วนมากเป็นคนสูงอายุ เยาวชนให้ความสนใจน้อย ขาดการส่งเสริมการเทศน์พญา ไม่มีตำราการเทศน์พญา ข้อเสนอแนะจากพระนักเทศน์ คือ ควรสร้างนวัตกรรมการเทศน์พญา พระนักเทศน์ควรฝึกเทศน์พญาให้ชำนาญ ให้คล่องและช่วยกันเผยแพร่พญาด้วยการเทศน์พญา ควรมีการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้พญา จัดฝึกอบรมการเทศน์พญา จัดพิมพ์ตำราการเทศน์พญา ควรจัดรายการเทศน์พญาทางสื่อออนไลน์

การพัฒนานวัตกรรมการเทศน์พญา ได้นวัตกรรม 3 ชิ้น คือ

- 1) คลิปวิดีโอการเทศน์พญาที่ดีความเป็นภาษาอีสานล้วน
- 2) คลิปวิดีโอการเทศน์พญาที่ดีความเป็นภาษาไทยกลาง
- 3) เอกสารการเทศน์ที่ถอดจากไฟล์เสียงเทศน์

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลที่ได้รับจากการฟังเทศน์จากคลิปวิดีโอการเทศน์พญา และอ่านเอกสาร คือ

3.1 ผู้ฟังเทศน์ได้รับความรู้หลักธรรมเรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 แล้วจะนำบทพญา ไปใช้ในการทำหน้าที่พิธีกร ได้รับความรู้ใหม่และเข้าใจพญาเพราะไม่เคยรู้เรื่องพญามาก่อน รู้หลักธรรมแล้วไม่เบียดเบียนใคร รู้หลักธรรมแล้วนำไปใช้ในการเตือนสติ รู้หลักธรรมแล้วไม่ยอกได้ของใคร รู้หลักธรรมแล้วอยากทำแต่ความดี รู้หลักธรรมแล้วอยากทำบุญทำทาน รู้หลักธรรมแล้วทำให้รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกอะไรดีอะไรชั่ว รู้หลักธรรมแล้วทำให้จิตใจอ่อนโยนลง ได้ข้อคิดในการใช้ชีวิตประจำวัน รู้หลักธรรมแล้วเริ่มรักษาศีล 5 ได้ความรู้แล้วทำให้ภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสาน อยากอนุรักษ์ภาษาวรรณกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอีสานได้รับความรู้หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ทั้ง 25 คน คิดเป็นร้อยละ 100

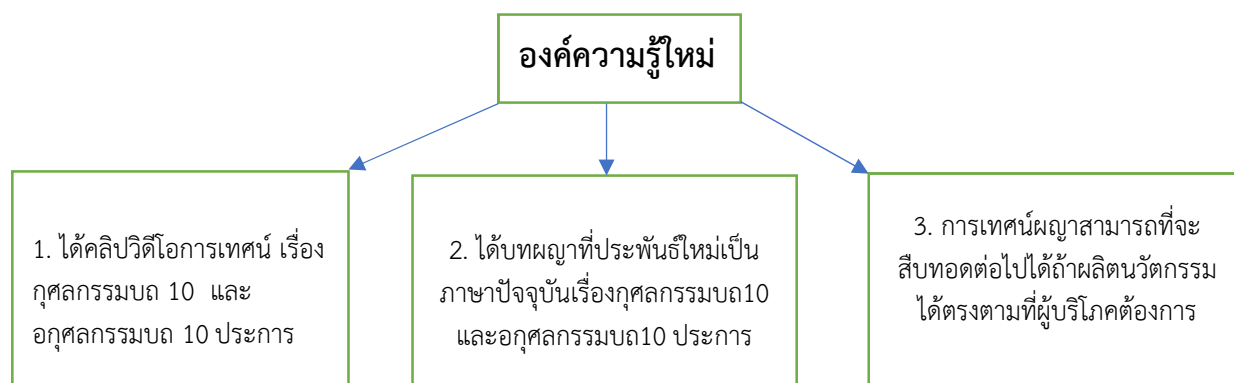
3.2 ขณะฟังเทศน์เกิดความสนุกสนานประทับใจ ฟังแล้วเพลิดเพลิน ฟังแล้วไม่เบื่อ น่าสนใจ น่าติดตาม เบิกบานใจ ไพเราะ สบายใจ จำนวน 24 คน จาก 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96

3.3 ฟังเทศน์แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา และใจ ไปในทางที่ดีขึ้น คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนใคร จิตมีเมตตา จิตใจมีความอ่อนโยน ไม่ยอกได้ของใคร ไม่เอาเปรียบใคร ชอบทำบุญทำทาน พุทธจาไพเราะขึ้น (Surasieng, 2021) พุทธน้อยลง คิดก่อนพูดก่อนทำ รักษาศีล 5 ให้ถ้อย ไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นใคร ไม่ประมาท เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น ไม่ยึดมั่นถือมั่น ละอายต่อบาป เกรงกลัวต่อบาป ละความชั่ว ทำความดี อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาอีสาน จำนวน 24 คน จาก 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนานวัตกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ คือ 1) ได้คลิปวิดีโอการเทศน์พญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นของใหม่ ยังไม่มีใครผลิตนวัตกรรมเรื่องนี้นัก่อน 2) ได้บทพญาใหม่ที่เป็นภาษาปัจจุบัน จำนวน 38 บท 3) การเทศน์พญาสามารถที่จะสืบทอดต่อไปได้ถ้าผลิตนวัตกรรมได้ตรงตามความต้องการของคนแต่ละยุค เนื่องจากยุคปัจจุบันของประเทศไทยกำลังปรับตัวเข้าสู่สังคมโลก ภาษาอังกฤษเป็นภาษาจำเป็น การจำพญาที่เคยมีมาในอดีตได้หายไป กลายเป็นฝึกการพูดภาษาอังกฤษ และฝึกเทศน์ภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก พญาจึงมีบทบาทน้อยลง แต่พญายังคงใช้อยู่ในการเล่าของหมอลำ การเทศน์พญาของพระนักเทศน์มีบ้าง แต่ไม่มาก การนำบทพญาไปใช้ในการเป็นพิธีกรยังคงมีอยู่แต่ไม่มาก เมื่อทดลองใช้นวัตกรรมการเทศน์พญา ใน

ปัจจุบัน ปรากฏว่าได้รับผลดีเกินคาด บางคนเป็นคนอีสานโดยกำเนิดไปรับราชการครูสอนภาษาอังกฤษ ในกรุงเทพมหานคร ไปดูงานและไปเที่ยวเกือบรอบโลก เพิ่งจะได้ฟังเทศน์ผญาเมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว กลับมาอยู่บ้าน แสดงว่าที่ผญาลดบทบาทลงเพราะการเผยแพร่มีน้อย ดังนั้นถ้ามีการเผยแพร่มาก ผญาก็สามารถที่จะสืบทอดต่อไปได้แม้แต่กับเยาวชนที่เชื้อสายอีสานแต่พูดภาษาไทยกลาง ไม่ได้พูดภาษาอีสาน ได้ปฏิเสธการฟังเทศน์ในตอนแรกแต่เมื่อให้อ่านเอกสารเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและเริ่มรักชาติ 5 เพราะผญามีความไพเราะ ถ้านำผญามาใช้เพื่อความเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ ก็สามารถที่จะสืบทอดผญาต่อไปได้ สรุปลองค์ความรู้ใหม่ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนานวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าหลักคำสอนเรื่องกุศลกรรมบถ 10 ประการ สอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ” (Phramaha Pornsawan Kittivaro, 2011) และ “การศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต” (Piampathom, 2017) แตกต่างกันตรงการตีความในกุศลกรรมบถ 10 ข้อ 7 ที่ทั้งสองท่าน ตีความว่า “การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา” หมายถึงการเพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์ของคนอื่น แต่ผู้วิจัยตีความตามอริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาสังกัปปะ หมายถึง อยากได้กาม มีความพยายาม มีการเบียดเบียน การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา จึงเป็นการเพ่งเล็งอยากได้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และใจของเขา และพุทธวิธีที่ผู้วิจัยค้นพบว่าการสอนของพระพุทธเจ้า หนึ่งในหลายวิธีคือการสอนแบบเคຍະ ในนวัคสตุตฺตาสนั ซึ่งเป็นร้อยแก้วผสมร้อยกรอง สอดคล้องกับบทความเรื่อง “พุทธวิธีการเรียนการสอน” (Vorametigul et al. 2018) ที่สรุปว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามี 3 ลักษณะคือ 1.ร้อยแก้ว 2.ร้อยกรอง และ 3.ร้อยแก้วผสมร้อยกรอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทผญาของพระนักเทศน์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาผญาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสาน นำไปใช้สอน” (Phrakruabhirakchaimongkol, 2005) พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล นำหลักธรรม 11 ข้อ ไปสอน ผู้วิจัยนำหลักธรรมกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ไปสอน โดยผ่านบทผญา ผลจากการ สัมภาษณ์ผู้ฟังเทศน์ของพระครูอภิรักษ์ชัยมงคล คือ ได้ความรู้ ได้ผลเหมือนกับของผู้วิจัย เช่น เพิ่มความรู้ ให้ข้อคิดในการใช้ชีวิต สืบต่อวัฒนธรรมของอีสาน แต่พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล ถ้ามเฉพาะความรู้ ไม่ได้ถ้าม ทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่วนปัญหาในการเผยแผ่ศาสนาด้วยบทผญาคลายกับของผู้วิจัย คือ ท่านพระครูอภิรักษ์ชัยมงคลกล่าวว่าคนรุ่นใหม่เริ่มหันหลังให้กับการแสดงธรรมและไม่เข้าใจความหมาย

ของคำผญา ส่วนของผู้วิจัยสัมภาษณ์พระนักเทศน์ห่างจากท่าน 16 ปี พระนักเทศน์ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันผู้ฟังเทศน์ส่วนมากฟังเทศน์ตามเทศกาล และฟังตามมรรยาทของแขกที่ไปร่วมงานในพิธีการต่าง ๆ เช่น งานพระราชพิธี งานศพ งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ และพระสงฆ์ส่วนมากในปัจจุบันก็แปลผญาภาษาโบราณไม่ได้เช่นกัน พระจึงไม่ค่อยเทศน์ผญา ผญาจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญหายไป ส่วนที่พระครูอภิรักษ์ชัยมงคลกล่าวว่า คนรุ่นใหม่เริ่มหันหลังให้การแสดงธรรม สอดคล้องกับผู้วิจัยเมื่อไปสัมภาษณ์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และขอให้ฟังเทศน์ก่อนตอบสัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนคนนั้นปฏิเสธที่จะฟังเทศน์ ผู้วิจัยขอให้อ่านคำเทศน์อย่างเดียว เมื่อนักเรียนคนนั้นอ่านคำเทศน์แล้ว บอกว่าเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และเกิดความเชื่อในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และก็เริ่มปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการรักษาศีล 5

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการใช้วัตรกรรมหลังจากฟังเทศน์ได้รับความรู้ในหลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความประทับใจเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางกาย วาจาใจ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 สอดคล้องกับบทควาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุญวณะ (Hnuchuseesakul, Sinlarat, and Fakkhao, 2021) ที่ประสิทธิผลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผล และมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลความชอบบทผญาซึ่งสะท้อนสิ่งแวดล้อมจากวรรณกรรมในแต่ละยุค ปรากฏว่า บทผญา “เหลียวเห็นหน้าวาจาอยากส่อเสียด อยากเหยียดให้จมจ้อย อยากงอให้จมซ้ำ อยากย่ำแต่เจ้า จึงได้เว้าเพื่อเสียดแทง” มีผู้ชอบตรงกันมากที่สุดถึง 3 คน ส่วนอีก 22 คน ชอบไปคนละแบบ ไม่ซ้ำกัน แสดงให้เห็นว่าในสังคมปัจจุบันมีสิ่งแวดล้อมชวนให้โกรธจึงอยากจะทำ อยากจะพูดส่อเสียดให้อีกฝ่ายที่ทำให้โกรธ สอดคล้องกับบทควาวิจัยเรื่อง “ความโกรธและตัวตน: รูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขบถยนต์และการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในกรุงเทพมหานคร” (Thippaboon, and Chenpitayaton, 2021) ที่โกรธแล้วแสดงความโกรธเพื่อให้คู่กรณีได้รับความเจ็บปวดด้วยการด่า อาการเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับท่านพุทธทาส (Buddhadasa, 2021) ที่สอนว่า “พระพุทธเจ้าตรัสว่าไอ้คนด่าตอบนั้นเร็วกว่าคนด่าที่แรก” แสดงว่าใครที่ชอบด่าเป็นคนเลว จึงไม่ควรทำ ถ้าไม่อยากได้ชื่อว่าเป็นคนเลว ควรจะพูดตกลงกันด้วยสันติ ไม่ใช่การด่าโต้ตอบกัน

สรุป

การพัฒนานวัตรกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเรื่องนี้มีดังนี้ คือ 1). การสร้างคลิปวิดีโอการเทศน์ผญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 และเอกสารที่ถอดจากไฟล์เสียงเทศน์ผญาเป็นหลักคำสอนที่มีองค์ประกอบครบทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักคำสอนที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สุ่มจากตัวแทนของชนทุกระดับ สามารถที่จะพัฒนาผู้ฟังเทศน์ได้ถึงระดับพระอรหันต์ เริ่มตั้งแต่มีศีลสมบุรณ์จนเป็นพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามีและพระอรหันต์ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 นี้ คือ อายะคามิสสูตร เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน 2). พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสอนถึงถิ่นที่อยู่ของประชาชน งานวิจัยเรื่องนี้ได้ไปสอนประชาชนถึงถิ่นเช่นกัน คือใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลที่สามารถไปสอนจนถึงถิ่นได้ 3) ก่อนสอนพระพุทธเจ้าจะทรงสำรวจก่อนว่าผู้รับคำสอนมีจริตแบบใดในเรื่องนี้วิเคราะห์ว่าการฟังเทศน์ของชาวอีสานเหมาะกับบทผญาคำสอน เพราะผญามีความไพเราะ การฟังเทศน์จึงไม่น่าเบื่อ ให้ความเพลิดเพลินประทับใจ 4) ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทผญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สุ่มผู้ฟังเทศน์จากตัวแทนของชนทุกชั้นที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่

วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา จากจังหวัด อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ ผลการประเมินพบว่ามีความรู้ใน หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความ ประทับใจเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และฟังเทศน์แล้วมีการ เปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา ใจ ดีขึ้น จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และเมื่อให้ผู้ฟังเทศน์เขียนบทพญา ที่ชอบคนละบท ปรากฏว่า บทพญา”เหลียวเห็นหน้าว่าจายากส่อเสียด อยากรเหยียดให้จมจ้อย อยากรงอยให้ จมช้า อยากร้ายแต่เจ้า จึงได้เว้าเพื่อเสียดแทง” ได้รับความนิยม 3/25 ซึ่งเป็นคะแนนนิยมสูงสุด นอกนั้น คนฟังเทศน์ชอบกันคนละบทไม่ซ้ำกัน ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณกรรมสะท้อนสิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคออกมา จึงตีความว่าคนในยุคนี้ชอบด่า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าหลักคำสอนในกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ มีทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญาเมื่อนำไปปฏิบัติสามารถบรรลุผลถึงพระนิพพานได้ จึงเหมาะกับ พุทธศาสนิกชนทุกระดับชั้นที่จะเรียนรู้ นำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หรือนำไปปฏิบัติในสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ หรือสอนในโฮมเพจหรือทุกช่องทางในการสื่อสารสนเทศและดิจิทัล

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบบทพญาที่สอนเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ จำนวน 38 บท สามารถนำบทพญาเหล่านี้ไปใช้ในงานพิธีกร หรือจ่ายผลพญาในการสนทนา หรือใช้ เป็นคำสอนในสถาบันการศึกษา หรือใช้สอนบุตรหลานให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามบทพญา ส่วนปัญหา พระนักเทศน์พญามีน้อย เพราะไม่เข้าใจความหมายของพญาเพราะเป็นภาษาโบราณ พระนักเทศน์สามารถที่ จะนำบทพญาเหล่านี้ไปฝึกเทศน์ให้ฆานาญจนสามารถเพิ่มจำนวนพระนักเทศน์พญาได้ หรือจัดพิมพ์เอกสาร บทพญาเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั้งพระนักเทศน์และประชาชนทั่วไป

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าหลักคำสอนในบทพญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 สามารถนำไปสอนให้เกิดความรู้ ทศนคติ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น จึงเหมาะที่จะอนุรักษ์บทพญาเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นพญาคำสอนหรือสืบสานวัฒนธรรมอีสาน และควรพัฒนา นวัตกรรมพญาให้ทันสมัยและปรับภาษาของพญาให้เหมาะกับแต่ละยุค เพราะภาษาของพญาในวันนี้จะ กลายเป็นพญาภาษาโบราณในยุคต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญากับนักเรียนนักศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.2 การพัฒนานวัตกรรมจากการใช้บทพญา
- 2.3 การศึกษาเพื่อชะลอการด่า

References

- Buasri, U. (2021). Qualified Director of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. *Focus Group*. February, 12.
- Buddhadasa Bhikkhu. *Who Insulted in Response Were Worse Than Who Insulted at First*. Retrieved May 24, 2021, from <https://web.facebook.com/AJahnBuddhadasa/posts>
- Deesuankhok, Ch. (2021). Office of Cultural Promotion, Khon Kaen University. *Focus Group*. February, 12.
- Hnuchuseesakul, S., Sinlarat, P., & Fakkhao, S. (2021). The Development of Training Courses According to the Buddhist Teachings to Promote the Ability to Comply with the Threefold Training for the Newly Ordained Monks. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1614-1626.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitikas*. Bangkok: MCU Press.
- Piampathom, A. (2017). *An Analitical Study of Kusalakammapha for Development of Life*. (Master' Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pimsen, P. (2002.). *Atibuy Phaya 1*. Khon Kaen: Khon Kaen Printing.
- Phrakruabhirakchaimongkol (Phramahatu Kittiwanno). (2005). *Studying Moral Phaya with Isan Monks use in Teaching*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pramaha Kitti Kittimethi, (2021). Preacher of Wat Chetiyaphum, Nam Phong District, Khon Kaen Province. *Interview*. February, 12.
- Phramaha Dao Siam Wachirapanyo, et al. (2021). Asst. Prof. Dr. Director of MCU Khon Khaen Campus. *Focus Group*. February, 12.
- Pramaha Pornsawan Kittivaro. (2011). *A Study of Human Resources Development According to the Principles of the 10 Wholesome Courses of Action*. (Master' Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Surasieng, P. et al. (2021). The Culture of Chaiyaphum Province. *Interview*. March, 24.
- Tayraukhum, S., (2014). Research and Development: Method for Research Developing. *Journal of Research for Social and Community Development, Rajabhat Maha Sarakham University*, 1(1), 1-10.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitikas*. Bankok: MCU Press.
- Thippaboon, Ch., & Chenpitayaton, K. (2021). Anger and the Self: Driver's Pattern of Anger Expression In Traffic Collision in Bangkok Metropolitan. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1337-1349.
- Vongpanya, T. (2021). *Open the Thai population for the year 2020- THE STAND*. Retrieved November 18, 2021, from <https://testandard.co/thai-population-2563/info-template-2020-cc-social-fb-ig-copy-9/>
- Vorametigul, U. et al. (2018). Buddhist Teaching Methods. *Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus*, 5(1), 70-82.

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน*

A Comparison of the Learning Achievement and Problem Solving Ability on Gamification Concept Learning Base for Fourth Grade Students

¹จุฑามาศ คุ่มไพบรี, ทองปาน บุญกุศล และ สุพจน์ เกิดสุวรรณ

¹Chutamas Kumpilee, Thongpan Boonkusol and Suphot Koedsuwan

¹มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Chznook@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันก่อนและหลังการจัดกิจกรรม 2. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม 3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70 และ 4. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด เกมฟิเคชัน ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 28 คน ที่ได้มาจากวิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างอย่างง่าย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน; ความสามารถในการแก้ปัญหา; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of research were 1) to compare learning achievement by using gamification concept after learning management 2) to compare problem-solving ability by using gamification concept after learning management 3) to compare the learning achievement

*Received April 23, 2021; Revised May 23, 2021; Accepted May 25, 2021

by using the learning activities based on the gamification concept that passed the criteria at the level of 70% criterion 4) to compare problem-solving ability by using the learning activities based on the gamification concept that passed the criteria at the level of 70% criterion. This research is a quasi-experimental research. The samples used for the study were Grade 4 student of Chusintong Pradit Anusorn School, Semester 2, Academic year 2020, 1 classroom with 28 students, which were obtained using a simple sample unit selection method.

The results revealed that 1) The learning achievement of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than before learning at the .05 level. 2) The ability to solve problem of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than before learning at the .05 level. 3) The learning achievement of Grade 4 students after learning the gamification concept was statistically significant higher than the criteria 70% at the .05 level. 4) The ability to solve problem of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than the criteria 70% at the .05 level.

Keywords: Gamification Concept Learning Base; Problem Solving Ability; Learning Achievement; A Comparison of the Learning Achievement

บทนำ

ในปัจจุบันอัตราอุบัติเหตุต่างๆ ในวัยเด็กที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า มักจะเกิดขึ้นในโรงเรียน หรือบริเวณรอบโรงเรียน เช่น ในห้องเรียน หรือระหว่างการทำกิจกรรมการเรียน การกีฬาต่างๆ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เปิดโอกาสให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้ แต่การเกิดอุบัติเหตุที่อันตรายไม่มากนักถึงชีวิต และเกิดกับวัยที่ยังเรียน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับวัยนี้มากนัก การบริการการปฐมพยาบาลในโรงเรียนจึงยังไม่พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร ในประเทศยังไม่แพร่หลายเท่าไร และไม่เคยมีแผนพัฒนาเพื่อป้องกันหรือลดอุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างจริงจัง จึงเป็นปัญหาแฝงทางสาธารณสุขที่แฝงอยู่ในการศึกษา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่บรรดาครูทั้งหลายและนักเรียนควรมีความรู้หรือเผยแพร่ความรู้ทางการปฐมพยาบาล (Intasuksri, n.d.)

โดยที่อุบัติเหตุส่วนหนึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ภายในโรงเรียน หากทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุภายในโรงเรียน จะสามารถป้องกันและพัฒนาเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยนักเรียนควรมีความรู้ในเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต และมีทักษะการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่สามารถนำไปใช้ทั้งตนเอง และผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คุณครูประจำห้องพยาบาลพบว่า จำนวนของผู้เรียนที่เข้าห้องพยาบาลส่วนหนึ่งจะเกิดจากอุบัติเหตุเล็กน้อย จากการเล่นกับเพื่อนแล้วเกิดบาดเจ็บ เช่น บาดแผลฟกช้ำ บาดแผลถลอก เป็นต้น เมื่อเกิดบาดเจ็บแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในทันทีเกิดความวิตกกังวล และบางส่วนมีวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งผู้วิจัยได้ทำการสอนในรายวิชาสุขศึกษา และพลศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า เนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนส่วนมากมีความจำเป็นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เรียนส่วนมากยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน มีการแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นขั้นตอน รวมถึงการเรียนในชั้นเรียน ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพียงบางส่วน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้น้อย ถ้าหากจัดการเรียนการสอนแบบท่องจำหรือ

ไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนอาจจะไม่เกิดความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ และไม่สามารถนำไปแก้ปัญหาที่จะเกิดได้จริงในบทเรียนและในอนาคต โดยการสอนที่มีประสิทธิภาพถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้โดยไม่เบื่อหน่าย และเมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนเกิดความรู้ มีทัศนคติที่ดีและสามารถนำไปปฏิบัติได้นั้น การเรียนรู้ด้วยวิธีการท่องจำจึงนำมาใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นครูผู้สอน จึงต้องอาศัยทฤษฎีหรือแนวคิดหลายๆ แบบมาใช้ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนให้นักเรียน (Limaksorn, 2008) ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงความปลอดภัยในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในชั้นเรียน ด้วยการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนเพื่อทำให้เกิด การเรียนรู้ที่ยั่งยืน และมีความหมายมากยิ่งขึ้น (Sattrapruerk, 2017)

การเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนเป็นผู้ดำเนินวิธีการนั้นๆ กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สอนเลือกใช้ในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อจะส่งผลให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวชื่นชม การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับการเรียน เช่น กิจกรรมกลุ่ม การเล่นเกม หรือจะเป็นการใช้เทคนิคในรูปแบบของเกมโดยไม่ใช้ตัวเกม ที่เรียกว่า เกมฟิเคชัน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นการนำเอาหลักการพื้นฐานในการออกแบบกลไกการเล่นเกมมาประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นที่ไม่ใช่การเล่นเกมนั้น ซึ่งการใช้เทคนิคนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น (Kapp, 2012) จุดเริ่มต้นของการนำเทคนิคเกมฟิเคชันมาใช้ในการเรียนการสอน เริ่มจากการเห็นจุดร่วมของเกมและการเรียน คือทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving) ซึ่งปัญหาจะเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Method) (Ministry of Education, 2007) เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ คือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จึงเป็นวิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมรวมกับความรู้ใหม่และกระบวนการต่างๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาช่วยให้นักเรียน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันนั้น ผู้เรียนจะเกิดจินตนาการว่าตนเองเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเกม ดำเนินตามเกม และสถานการณ์ที่กำหนดให้ การทดลองนำเทคนิคเกมฟิเคชันไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้น ได้มีงานวิจัยสรุปผลว่า เทคนิคนี้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก สนใจและมีส่วนร่วมกับการเรียนมากยิ่งขึ้น การให้รางวัลและการลงโทษทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมในการเข้าห้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งกิจกรรมการแก้ปัญหาในกรณีต่างๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกท้าทายและอยากเอาชนะ จึงสามารถจูงใจให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนในวิชานั้น ผู้เรียนพบว่า ตนเองเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดีและในการทำงานกลุ่มสามารถลดปัญหาการไม่ช่วยงานลงได้ จึงทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและมีทัศนคติด้านบวกกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผลงานกลุ่มที่ทำออกมามีคุณภาพสูงขึ้นด้วย และในนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นช่วงวัยที่เต็มไปด้วยความร่าเริงเบิกบาน นักเรียนจะสนุกกับการเล่นจากการเล่นของตนเอง ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรม ทั้งกิจกรรมทางด้านการเรียนและในการเล่นเกมต่างๆ (Kowtrakul, 2013) ชอบการแข่งขันทั้งที่เป็นแบบส่วนบุคคลและแบบกลุ่มเพื่อน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ และแสดงออกมาในลักษณะเรียนปนเล่น จะก่อให้เกิดประโยชน์กับ การเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในทางตรงและทางอ้อม (Thongchumnum, 2004)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน โดยการนำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มาใช้ในรายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยคาดหวังให้นักเรียนสามารถนำทักษะที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถพัฒนาจนเกิดเป็นทักษะประจำตัวที่สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ในอนาคต ร่วมกับการประยุกต์ใช้ทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม
2. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70
4. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One group pretest-posttest design โดยมีขั้นตอนการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจาก เอกสาร หนังสือ และงานวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาได้ ดังนี้

(1) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น คือ การจัดการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดทฤษฎีของเกม รวมทั้งเทคนิคในการออกแบบเกมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยมีการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน และความท้าทายในการแก้ปัญหาของเกมผ่านการเล่นเกม ได้แก่ รูปแบบตามเกม การจูงใจให้เกิดพฤติกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งระบบของเกมจะแสดงให้เห็นสถิติคะแนนการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่นและมีการให้รางวัล โดยครูผู้สอนทำให้เกิดการเรียนรู้เปรียบเทียบการแข่งขัน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้มีทั้งหมด 3 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นเตรียมความพร้อม 2) ชั้นกิจกรรมเกม และ 3) ชั้นทบทวนความรู้ โดยนำแนวคิดของ Laisakul (2014) มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) กฎกติกาในเกม 3) แต้มสะสม 4) ตารางสะสมคะแนนผู้เล่น 5) การมีส่วนร่วมหรือความขัดแย้งในเกม 6) เงินเสมือนจริง 7) ของรางวัล 8) การรายงานความก้าวหน้าของความสำเร็จ

(2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสามารถของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งได้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทำให้ทราบถึงพัฒนาการ ความสำเร็จของผู้เรียนภายหลังการเรียนการสอนสิ้นสุดลงนอกจากนี้ยังใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน หรือตัดสินผลการเรียน โดยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบอิงเกณฑ์ ด้วยเครื่องมือแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย โดยใช้หลักการของ Bloom's Revised Taxonomy (Wilson, 2016) ในการออกแบบระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

(3) ความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม (Ministry of Education, 2008) โดยมีการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนของ Weir (1974) ดังนี้ 1) การระบุปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนด 2) การระบุสาเหตุของปัญหา หมายถึง ความสามารถในการค้นหาและอธิบายสาเหตุที่แท้จริง หรือสาเหตุที่เป็นไปได้ของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด 3) การค้นหาแนวทางแก้ปัญหา หรือการตั้งสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา 4) การพิสูจน์คำตอบ หรือการทดสอบสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการอธิบายผล ที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาว່ามผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรด้วยแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกห้องเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling : SRS) วิธีการจับฉลากโดยมีหน่วยในการสุ่มเป็นห้องเรียน จำนวน 1 ห้องมีนักเรียน 28 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ซึ่งจัดนักเรียนแบบละความสามารถ

(2) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

(3) กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในเครื่องมือ ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องใช้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 แผน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งหมด 40 ข้อ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งหมด 10 ข้อ นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง เหมาะสม แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาตรวจสอบหาความสอดคล้อง

(4) นำเครื่องมือทั้งหมด ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 32 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม แล้วนำผลการทดลองไปหาคุณภาพของแบบวัด

(5) นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 28 คน โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือ และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ทั้งหมด 10 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ใช้ในการจัดทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 14 ชั่วโมงโดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- (1) แนะนำ ขั้นตอนการทำกิจกรรม และบทบาทของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน
- (2) ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพปรับปรุงและแก้ไขแล้ว ใช้เวลา 2 ชั่วโมง
- (3) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชันใช้เวลาสอน 10 ชั่วโมงโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง
- (4) เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้วจึงทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา (ฉบับเดิม) ใช้เวลา 2 ชั่วโมง
- (5) นำผลคะแนนที่ได้จากการตรวจ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

- (1) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ Dependent Sample
- (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ Dependent Sample
- (3) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ One Sample
- (4) วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ One Sample

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน (Gamification) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	28	10.71	.360	27	-25.799*	.000
หลังเรียน	28	15.21	.331			

*p < .05

พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 10.71 และ 15.21 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด เกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 7.362$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	28	29.00	2.228	27	-19.800*	.000
หลังเรียน	28	45.96	4.367			

* $p < .05$

พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา เท่ากับ 29.00 และ 45.96 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -19.800$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ แนวคิดเกมฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ						
	n	เกณฑ์	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
หลังเรียน	28	14	15.21	1.750	27	3.671*	.000

* $p < .05$

พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15.21 และ 1.750 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับเกณฑ์ร้อยละ 70 (14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน)

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 3.671$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ						
	n	เกณฑ์	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
หลังเรียน	28	42	45.96	4.367	27	4.803*	.000

* $p < .05$

พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 45.96 และ 4.367 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหากับเกณฑ์ ร้อยละ 70 (42 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน) พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 4.803$, $p = .000$)

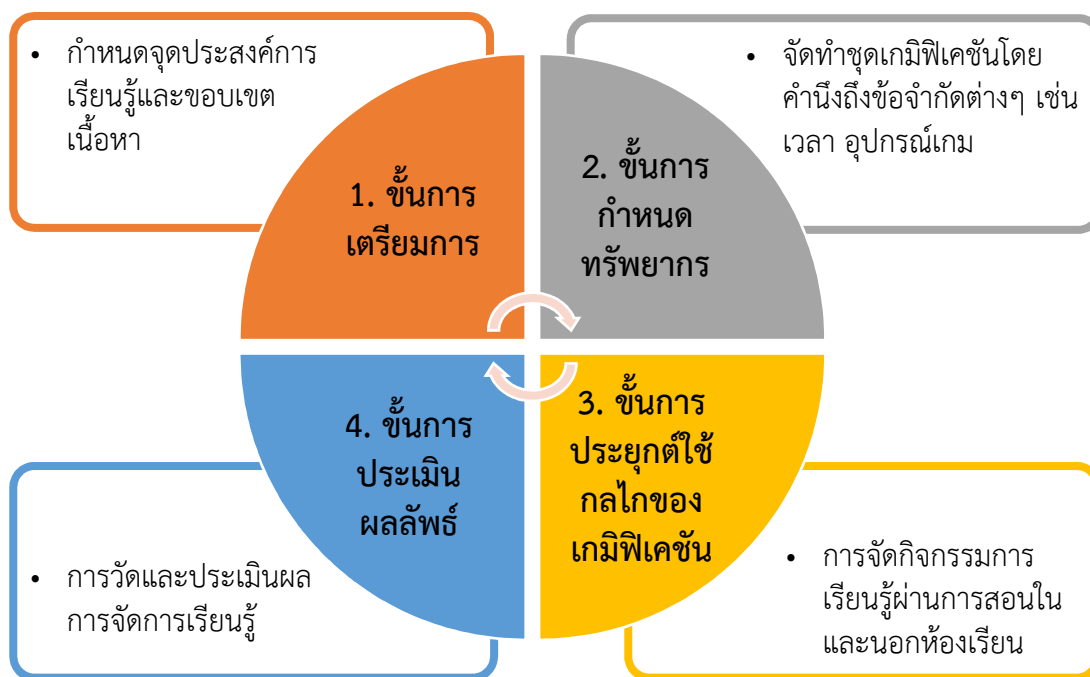
สรุปผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ค้นพบมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นการเตรียมการ 2. ขั้นการกำหนดทรัพยากร 3. ขั้นการประยุกต์ใช้กลไกของเกมฟิเคชัน 4. ขั้นการประเมินผลลัพธ์ เป็นขั้นตอนที่มีการดำเนินงานสัมพันธ์กัน และกระบวนการนี้สามารถเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เกมฟิเคชันที่เป็นการศึกษาภายใต้การใช้สภาพแวดล้อมเสมือนจริง ซึ่งเป็นตัวสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่เกิดตามกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาด้วยตนเองของผู้เรียน นอกจากนี้ ในแต่ละองค์ประกอบสามารถยืดหยุ่นองค์ประกอบย่อยเพื่อช่วยส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ดังนั้นการเรียนใน

สภาพแวดล้อมเสมือนจริงที่จัดผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สามารถเชื่อมโยงทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เกิดความอยากรู้อยากเห็น เสาะแสวงหาความรู้ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและพัฒนารูปแบบการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น จากที่ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามในการศึกษาเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา ในการอภิปรายผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่นสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ โดย Noulcharen (2013) ได้กล่าวว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน บนกลไกของเกม ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ จึงจะส่งเสริมให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในขณะทำกิจกรรมหรือภารกิจต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจมากกว่าการฟังบรรยายจากผู้สอนเพียงอย่างเดียวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsarn (2017) กล่าวว่า ผลการทดสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมพีเคชั่นช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้จากการภารกิจที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน ซึ่งเป็นรูปแบบ การเรียนการสอนที่แปลกใหม่และ

เรียนรู้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meesook (2015) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความร่วมมือของนักเรียนโดยใช้เทคนิคเกมพีเคชั่น สำหรับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของนักเรียนแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวัดผลความพึงพอใจเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมพีเคชั่น มีพฤติกรรมความร่วมมือกับการเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ความสามารถในการแก้ปัญหา

ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมาจากลักษณะของการเรียนการสอนที่สอดแทรกเทคนิคการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นการเรียนที่ครูผู้สอนมุ่งนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวอุบัติเหตุหรือยาและสารเสพติดรอบตัวของนักเรียน มุ่งเน้นให้เกิดความท้าทาย เพื่อยั่วให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระหายที่จะใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ในการแก้ปัญหา เกิดความสนใจและเกิดความท้าทายที่จะแก้ปัญหานั้นๆ จากการทำกิจกรรมเกมพีเคชั่นที่มีทั้งการป้องกันตนเองจากผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น หรือการใช้แค้นเพื่อแก้ปัญหาคะแนนกลุ่ม เป็นต้น โดยร่วมกันหาวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง รวมถึงได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับ Khemmani (2011) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การนำปัญหามาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสถานการณ์ของการเรียนการสอน โดยที่ผู้สอนอาจใช้สถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองกับนักเรียนเพื่อให้เกิดเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ เป็นการฝึกการแก้ปัญหาร่วมกัน เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ ทักษะกระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา ได้ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Kapp (2012) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กติกาเป็นสิ่งที่ควบคุมกระบวนการภายในเกม ที่จะเป็นการบอกจำนวนผู้เล่น การได้คะแนน กติกาการเล่น รวมถึงเป็นสิ่งที่พื้นฐานที่ต้องมีในสถานการณ์จำลองและเป็นสิ่งกระตุ้นความรับผิดชอบของผู้เล่น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาที่จะได้รับชัยชนะจากการที่ได้วางแผนตั้งแต่รับรู้กติกา ความท้าทายจะถูกใส่ไว้ในสถานการณ์ที่ผู้สอนจะต้องออกแบบความหลากหลายทางจริยธรรม สำหรับความร่วมมือ การให้รางวัล (คะแนนและเหรียญตรา) การให้ผลสะท้อนกลับและเวลานั้นจะถูกสอดแทรกอยู่ในขั้นการวิเคราะห์และแก้ปัญหากับการประเมินและสรุปผล ทั้งนี้ องค์ประกอบด้านเวลายังเป็นเครื่องมือในการกดดันเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินการแก้ปัญหาให้ทันเวลาที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ผู้เรียนจึงต้องคิดวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถส่งงานได้ทันเวลา สอดคล้องกับ Rodkroh (2015) ที่ศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมดิจิทัลและเกมพีเคชั่นช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้

สรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ท้าทาย และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในห้องเรียนแบบเดิม โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบนั้น มีการสร้างสถานการณ์จำลอง สถานการณ์การแก้ปัญหาต่างๆ เรื่องความปลอดภัยในชีวิต เพื่อให้นักเรียนเกิดความท้าทายในการทำกิจกรรม และนักเรียนสามารถเข้าใจสถานการณ์ โดยตัดสินใจแก้ปัญหาได้ทันที่ หากเกิดเหตุการณ์จริงขึ้นในอนาคต โดยการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด สามารถทำได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในส่วนนี้จะช่วยเรื่องของเวลาใน

การเรียนรู้ที่แตกต่างระหว่างบุคคลได้ โดยผู้วิจัยจะเป็นคนกำหนด กติกา ระยะเวลา กลไกของเกมและการกิจต่างๆ ภายในเกมเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ทั้งหมดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูผู้สอนควรชี้แจงบทบาทของนักเรียนในการทำกิจกรรมให้เกิดความเข้าใจชัดเจน เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้องครบถ้วน และไม่เกิดความสับสนต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรม เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ใช้เวลาในการทำกิจกรรมค่อนข้างมาก ควรกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสม

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันในงานวิจัยนี้ ใช้เครื่องมือในการสร้างเกมฟิเคชันที่มีองค์ประกอบค่อนข้างมาก หากไม่มีวัสดุอุปกรณ์สามารถใช้เครื่องมืออื่นในการสร้างรูปแบบของเกมได้ตามความเหมาะสม เช่น กระดาษสไลด์เป็นน่านนำเสนอผ่าน Power Point, เงินเสมือนจริงเป็นรูปแบบของกระดาษแข็ง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษามูลค่าการจัดการเรียนรู้โดยแนวคิดเกมฟิเคชันร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เพื่อช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ดียิ่งขึ้น

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน อาจนำไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านอื่นๆ ที่แตกต่างจากงานวิจัยในครั้งนี้

References

- Boonsarn, T. (2017). *Instructional Program to Enhance Team Work Skills by Applying Gamification Technique on Programming for Enrichment Science Class Student Mathayomsuksa IV Kanlayanawat School*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Intasuksri, T. (n.d.). *First Aid Management*. Faculty of Public Health, Mahidol University.
- Kapp, K. M. (2012). *The Gamification of Learning and Instruction: Game-Based Methods and Strategies for Training and Education*. (1st ed.). San Francisco: Pfeiffer.
- Khemmani, T. (2011). *The Science of Teaching Knowledge for Effective Learning Process*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Kowtrakul, S. (2013). *Educational Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Limaksorn, W. (2008). *Education Psychology*. Songkhla: PSU Bookstore.
- Laisakul, P. (2014). *Gamification Turns the World Into A Game*. Retrieved January 20, 2021, from <https://tednet.wordpress.com/2014/05/19/gamification-turnstheworldintoagame>
- Meesook, C. (2015). *The Learning Activities to Enhance Engagement by Applying Gamification Technique on Information and Communication Technology Course for Enrichment Science Class student Mathayomsueksa IV Anukoolnaree School*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Ministry of Education (2007). *Learning Management as a Problem-Solving Process*. Bangkok: Office of The Education Council Secretariat.
- Ministry of Education (2008). *Core Curriculum for Basic Education 2008*. Bangkok: Ministry of Education Thailand.
- Noulcharen, P. (2013). *The Development of Learning Media with Augmented Reality Technology by Using Memonice to Promote Reading the Spelling Section Students Grade 2*. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology Thonburi. Bangkok.
- Rodkroh, P. (2015). *Research and Development of a Problem-Based Learning Digital Game to Enhance Problem Solving Ability in Science Subject for Elementary Students*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sattrapruek, S. (2017). Flipped Classroom in 21st Century Learning for Development of Learning and Innovation Skills. *Academic Services Journal*, 28(1), 100-108.
- Thongchumnum, P. (2004). *Elementary Science Teaching*. Bangkok: Odeonstore.
- Weir, J. J. (1974). Problem Solving is Every Body's Problem. *Science Teacher*, 41(4), 16-18.
- Wilson, L. O. (2016). *Anderson and Krethwohl Bloom's Taxonomy Revised Understanding the New Version of Bloom's Taxonomy*. Retrieved January 14, 2021, from https://quincycollege.edu/content/uploads/Anderson-and-Krathwohl_Revised-Blooms-axonomy.pdf

รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ของชุมชนชายแดนไทย - ลาว*

Social Capital Development Model for Strengthening Sustainability of Thai – Lao Border Communities

¹วิระกิต สิงห์คง, จุฑามาส ชมผา และ กิติรัตน์ สีหพันธ์

¹Wirakit Singkong, Chuthamas Chompha and Kitirat Sihaban

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Std.60679360104@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย สมาชิกชุมชนชายแดนไทย – ลาว จำนวน 337 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.32 2. รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 2.1) ด้านผู้นำชุมชน โดยการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2.2) ด้านทรัพยากรบุคคล โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถ การพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่ม การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการมีคุณธรรมจริยธรรม 2.3) ด้านสังคม วัฒนธรรม และสาธารณูปโภค โดยพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 2.4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย โดยพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการ การมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายและประเทศเพื่อนบ้าน และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 2.5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และการกำหนดมาตรการป้องกัน 3. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม; การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน; ชุมชนชายแดนไทย - ลาว

Abstract

The article aimed 1) to study the state of social capital of Thai-Lao Border Communities. 2) to develop the model and 3) to evaluate the model. This was a mixed method research with a group sample of 337 members of Thai-Lao Border Communities by simple sampling, 12 experts to consider draft of model and 17 professionals to evaluate model. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows; 1. The state of social capital of Thai-Lao Border Communities was found to be at a higher level mean 3.32. 2. The development model consisted of: 2.1) community leader developed by knowledge development, developing capacity for strengthening the community, promote the principle of sufficiency economy and behave as a good example; 2.2) human resources developed by knowledge development, self-reliance, grouping, practice of sufficiency economy principles and morality and ethics; 2.3) society, culture and utilities developed by developing social relationships, inherit cultures and local wisdom and development of infrastructure; 2.4) participation and promotion from network partners developed by developing process participation, engaging with network partners and neighboring countries and support from network partners; 2.5) natural resources developed by development as a tourist attraction, conservation and setting of preventive measures. 3. The model assessed by experts resulted in a highest level of suitability and a higher level of possibility.

Keywords: Social Capital; Strengthening the Community; Thai-Lao Border Communities

บทนำ

การพัฒนากระแสหลักก่อเกิดผลกระทบมากมายต่อสังคม ดังเห็นได้จากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดจากความไม่สมดุลในการพัฒนา เกิดความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้งและนำไปสู่ปัญหาสังคม จนทำให้พื้นฐานของประเทศอ่อนแอลง จนเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงกระแสการพัฒนาของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ฉบับที่ 8 จนถึงแผนฉบับปัจจุบัน นับเป็นยุคการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ใหม่ในการ พัฒนาที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต โดยยึด “ภาคประชาชน” เป็นศูนย์กลางในการ พัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยมีแนวคิดในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ให้กับชุมชน รวมทั้งการขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับชุมชนในหลายพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ดีขึ้น และสิ่งหนึ่งที่ถูกหยิบยกให้เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนก็คือ “ทุนทางสังคม” (Community Development Department, 2011)

ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ดั้งเดิมในแต่ละชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญคือเครือข่าย บรรทัดฐานและความไว้วางใจของสังคม ที่ได้อำนวยความสะดวกให้เกิดการประสานและความร่วมมือเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ที่มี ความสัมพันธ์กับเครือข่ายและชุมชนต่างๆ (Putnam, 1995) เป็นโมเดลที่มาจากโครงสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้น และจะอยู่อย่าง ถาวรภายในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Coleman, 1990) ดังนั้นการที่องค์กรใดก็ตามมีทุนทาง

สังคมย่อมจะเกื้อหนุนต่อการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กร (Nahapiet, and Ghoshal, 1998) ที่สำคัญคือทุนทางสังคมยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอีกหลายด้าน เช่น ช่วยทำให้การพัฒนาประเทศเกิดความสมดุลและมีเสถียรภาพ ไม่พึ่งพาเงินและทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ช่วยลดช่องว่างของการกระจายรายได้ระหว่างพื้นที่และกลุ่มคนต่าง ๆ รวมทั้งช่วยเพิ่มผลิตภาพของตัวคนและเศรษฐกิจส่วนรวมที่จะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดี และสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุขด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน (Community Development Department, 2008)

ทุนทางสังคมในบริบทของประเทศไทยที่ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และทุนที่เป็นสถาบัน ถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัดการบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูคนไทยและสังคมไทยให้กลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลกความสัมพันธ์ต่างๆ มีความซับซ้อนหลายมิติ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์ ความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาต่อยอดและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ประเทศชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน (Khamman, et al. 2008) ดังนั้นทุนทางสังคมจึงมีความสำคัญมากในแง่ของชุมชนเพราะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานที่ทำให้เกิดพลังของกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากสมาชิกได้มีการพึ่งพาอาศัยและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกัน จึงนับเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะขาดเสียมิได้ ชุมชนเข้มแข็งนั้นหมายถึงชุมชนที่สมาชิกเชื่อว่าตนและคนในชุมชนสามารถแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ สามารถพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทรกัน และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของชุมชนร่วมกัน มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันจนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิดตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหา โดยมุ่งพึ่งตนเองเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Wasi, 2007) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเกิดจากการรวมตัวของผู้คนที่มีกติกา หลักการ และกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน มีการรวมเพื่อมาร่วมคิด ร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่น สามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งนี้การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน นอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและ

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดชายแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีแนวชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 362 กิโลเมตร ถือเป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสำคัญในด้านการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคม เศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน พื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดนติดลำน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญทั้งในด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาทุนทางสังคมก็จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยหนุนเสริมการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในบริเวณนี้ แต่จากสภาพปัจจุบันที่ผู้วิจัยประสบจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนชายแดนไทย-ลาวของจังหวัดอุบลราชธานีนั้นยังมีทุนทางสังคมบางประการที่ยังไม่สมบูรณ์นัก เช่น ด้านทรัพยากรมนุษย์ พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การสร้างนวัตกรรม การจัดการการท่องเที่ยว การเป็นมักคุเทศน์ท้องถิ่น ด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน พบว่า การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้สะท้อนปัญหา และผู้นำสอดแทรกการสร้างสามัคคีในกิจกรรมชุมชนยังมีไม่มากเท่าที่ควร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า การส่งเสริมระบบบริหารจัดการน้ำ เช่น การผันน้ำจากแม่น้ำโขง และการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในชุมชน ยังไม่มีความเป็นรูปธรรม ด้านทรัพยากรเงินและการเงินของคนในชุมชนพบว่า ชุมชนยังขาดการส่งเสริมการออม การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ และการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง และด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดขั้นพื้นฐาน พบว่า เส้นทางคมนาคมบางจุดค่อนข้างคับแคบและมีพื้นผิวจราจรขรุขระ เป็นอุปสรรคต่อการมาเยือนของนักท่องเที่ยว หอกระจายข่าวที่เป็นเครื่องมือสื่อสารข้อมูลกับสมาชิกชุมชนยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอกับการใช้ตลอดปี (Pak Dee Kasikorn, 2020)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวและการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และเห็นควรให้มีการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาวอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ในเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งชุมชนชายแดนในจังหวัดและภูมิภาคอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสมาชิกในชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่จะส่งผลต่อความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชนต่อไป

1. เพื่อศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน

ชายแดนไทย - ลาว

3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีการดำเนินการวิธีวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว ประชากรคือสมาชิกชุมชนชายแดนไทย - ลาว จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย หมู่บ้านหนองวิล ตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ หมู่บ้านปากแซง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล หมู่บ้านโป่งเป่า ตำบลเหล่างาม อำเภอโพธิ์ไทร หมู่บ้านดงนา ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ และหมู่บ้านคันท่าเกวียน ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,104 คน จากนั้นกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน และทำการทำการสุ่มแบบง่ายเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้สร้างโดยการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมและบริบทของชุมชน จากนั้นนำสิ่งที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดมาสร้างเป็นแบบสอบถามตามเนื้อหาและตัวบ่งชี้ และตรวจสอบเครื่องมือทำโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านทุนทางสังคมและบริบทของชุมชน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างเลือกมาเฉพาะข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.6 – 1.0 เก็บข้อมูลด้วยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย และนำผลที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว การวิจัยในระยะที่ 2 นี้เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว จำนวน 12 คน ประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วัฒนธรรมจังหวัด ป้องกันจังหวัด ผู้นำชุมชนชายแดนไทย-ลาวจังหวัดอุบลราชธานี และนักวิชาการท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบเครื่องมือที่ใช้แบบบันทึกสนทนากลุ่มการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำเนื้อหาของรูปแบบและแบบประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมิน และใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว

องค์ประกอบทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์	3.54	.74	มาก
2. ทุนด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน	3.35	.77	ปานกลาง
3. ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ	3.52	.82	มาก
4. ทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	3.48	.84	ปานกลาง
5. ทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน	2.87	.79	ปานกลาง
6. ทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	3.14	.75	ปานกลาง
โดยรวม	3.32	.79	ปานกลาง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นตามลำดับ สำหรับทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน อยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากชุมชนชายแดนไทย – ลาวพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นชุมชนผู้ปฏิบัติดี และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงมีทุนด้านทรัพยากรมนุษย์และทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติสูงกว่าด้านอื่น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ที่ได้รับการพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการวัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ หมายถึง การดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโลกของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโลกของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) ด้านผู้นำชุมชน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ของผู้นำชุมชน การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาภายในชุมชน การส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ภายในชุมชน และการประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน 3.2) ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกชุมชน การพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองของสมาชิกชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสมาชิกชุมชน การมีจิตสาธารณะและมีศรัทธาร่วมกันของสมาชิกชุมชน และการมีคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกชุมชน 3.3) ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโลกของชุมชน มีการดำเนินการที่

ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสถาบันและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 3.4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย การสร้างการมีส่วนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 3.5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ชุมชนชายแดนไทย – ลาวต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคม ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และนำร่องรูปแบบฯ ที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินในระยะที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว แสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. หลักการ	4.49	มาก	3.73	มาก
2. วัตถุประสงค์	4.52	มากที่สุด	3.79	มาก
3. การดำเนินการ	4.69	มากที่สุด	3.91	มาก
4. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.74	มากที่สุด	4.00	มาก
โดยรวม	4.71	มากที่สุด	3.86	มาก

ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.86) และในส่วนองค์ประกอบของรูปแบบพบว่าหลักการ มีระดับความเหมาะสมคือมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.73) สำหรับวัตถุประสงค์ พบว่า มีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.52) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.79) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.69) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.91) และเงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า โดยรวมมีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.74) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยได้นำเสนอดังภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ประกอบด้วย หลักการ พบว่าหมายถึงดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธารณูปโภคของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนมีความสำคัญอย่างมาก และการที่จะทำให้การพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทยลาวสามารถดำเนินการได้อย่าง

เป็นรูปธรรมและเกิดความต่อเนื่องจนเกิดความยั่งยืนได้นั้นก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับการดำเนินการ พบว่าประกอบด้วย

1) ด้านผู้นำชุมชน เนื่องจากสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนก็คือผู้นำชุมชนที่จะนำพาชุมชนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และต้องทำให้สมาชิกชุมชนมีความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใส และเชื่อฟัง เพื่อที่จะทำให้สมาชิกชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งในการที่จะพัฒนาในด้านผู้นำนั้นจะต้องมีความครอบคลุมทั้งการพัฒนาความรู้ของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้น่าชุมชนมีศักยภาพในตนเองและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่มีไปให้คำแนะนำหรือถ่ายทอดแก่สมาชิกชุมชน การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่จะทำให้เกิดวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำอย่างรอบด้านและสมบูรณ์ การพัฒนาความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่จะทำให้น่าชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายจากการนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ การพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชน การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาภายในชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนได้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนด้วยความผาสุก การส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะทำให้น่าชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ที่จะทำให้น่าการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เกิดความเป็นรูปธรรมและดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และการประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนเกิดความเคารพและความศรัทธาในตัวผู้นำ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีและนำไปปฏิบัติตามที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Rasri (2017) ที่พบว่าด้านผู้นำ ที่ได้แก่ ผู้นำมีไหวพริบปฏิภาณ ซื่อตรงสุจริต มีความโปร่งใส ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ กล้าตัดสินใจในทุกสถานการณ์ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ ยึดหลักธรรมในการนำชุมชน และมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนองแสง ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และการศึกษาของ Boonvon (2017) ที่พบว่าผู้นำที่มีคุณลักษณะคือ มีทักษะด้านการบริหารจัดการ มีความรู้ มีความสามารถ มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ และมีความซื่อสัตย์ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้มีความสามารถในการบริหารงาน การสร้างศรัทธาแก่สมาชิก และการให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ในจังหวัดบุรีรัมย์

2) ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน เนื่องจากทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือสิ่งใดๆ ก็ตามให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลของชุมชนที่มีศักยภาพได้มาร่วมมือกันในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน ซึ่งในการที่จะพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือสมาชิกในชุมชนให้มีศักยภาพอย่างสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องมีความครอบคลุมทั้งในเรื่องการพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกชุมชน ที่จะทำให้น่าพวกเขามีศักยภาพเพิ่มขึ้นและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและการมีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้น่าชุมชนที่อาศัยอยู่ยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นส่งผลต่อการทำให้น่าชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ที่จะทำให้น่าสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะทำให้น่าเกิดพลังในการดำเนินการต่างๆ ไปสู่เป้าหมาย อีกทั้งยังทำให้น่าเกิดความสามัคคีในหมู่กลุ่ม การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะทำให้น่าตนเองและชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และผลจากการปฏิบัติจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

ของสังคม การปฏิบัติตามกฎระเบียบ จะทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การมีจิตสาธารณะ และมีศรัทธาร่วมกันและการมีคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง อีกทั้งยังทำให้คนรุ่นหลังได้ซึมซับแบบแผนดีงามเหล่านี้กลายเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Pho Wichit (2017) ที่พบว่าการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มอยู่สม่ำเสมอ เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและเสนอแนะทางออกร่วมกัน เป็นหนึ่งในแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของตำบลหนองทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และการศึกษาของ Khammek (2018) ที่พบว่าการเสริมสร้างองค์ความรู้ แก่สมาชิกไม่ว่าจะเป็นการประชุม ฝึกอบรม และการดูงาน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมกับการพัฒนาเป็นชุมชนพึ่งตนเองของเทศบาลตำบลนาเกลือ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

3) ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธาณูปโภคของชุมชน เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนจะเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดต่อคนรุ่นหลัง และจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนนั้นๆ มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีระบบสาธาณูปโภคที่ดีก็จะทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเหล่านี้มีการดำเนินการพัฒนาที่ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ที่จะทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคี มีความไว้วางใจกัน ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน มีการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้ และต้องการเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จะทำให้คนรุ่นต่อไปมีจิตสำนึก รักท้องถิ่นและได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความมั่นคงตามอัตภาพ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในวิถีชุมชน และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้คนรุ่นหลังใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวและปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างสถาบันและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้เกิดเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเอง หรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ จะทำให้มีจุดศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกชุมชนและบุคคลทั่วไป และเป็นตัวบ่งชี้ว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และการพัฒนาระบบสาธาณูปโภค จะทำให้คนในชุมชนเกิดความสะดวกสบายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และจะเป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการดึงดูดผู้คนจากต่างถิ่นให้มาเยือนโดยเฉพาะชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Barisri (2017) ที่พบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน ที่ได้แก่ การที่ชุมชนได้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนครบทั้งหมด บรรพบุรุษถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ลูกหลาน คนในชุมชนได้ยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อ ชุมชนมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง ยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณี และปัจจัย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ได้แก่ การที่คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติงานร่วมกัน มีความผูกพันต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ คิดว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญของชุมชน มีความรู้ที่เกิดจากชุมชนที่อาศัยอยู่ และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกุดแซ่ ตำบลนางาม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และการศึกษาของ Boonvon (2017) ที่พบว่าถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์ เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการบริหารทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการส่งเสริมและพัฒนาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น การร่วมกระทำกิจกรรมพัฒนาคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ในจังหวัดบุรีรัมย์

4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย-ลาว มีความเป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้เป็นแกนหลักในการดึงสมาชิกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ที่เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นรูปธรรม เป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ จะทำให้สมาชิกชุมชนได้ตระหนักในความเป็นเจ้าของและเป็นตัวหลักในการดำเนินการและรับผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินการนั้นๆอันจะส่งผลถึงแรงจูงใจในการอยากเข้ามาพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งคงอยู่อย่างยั่งยืนและสืบทอดต่อรุ่นหลัง การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมที่จะทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบและมีประสิทธิภาพ การสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย จะทำให้การดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นไปอย่างมีพลังและมีอำนาจในการต่อรองจากการร่วมมือกันของภาคีเครือข่าย ทำให้การทำงานมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การสร้างการมีส่วนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันจากภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ จากประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตใกล้ชิดกับชุมชนชายแดนไทย-ลาว และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย จะทำให้การดำเนินการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพจากการส่งเสริมสนับสนุนของภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Rasri (2017) ที่พบว่าด้านการมีส่วนร่วม ที่ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การบริหารจัดการ การกำหนดนโยบาย การเลือกผู้นำชุมชน และการวางแผนปฏิบัติงาน ด้านการสร้างเครือข่าย ที่ได้แก่ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนท้องถิ่นภายนอก องค์กร หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ละครประเทศเพื่อนบ้าน และด้านการสนับสนุนงบประมาณ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน สมาชิกในชุมชน สถาบันทางการเงิน และผู้ให้การสนับสนุน เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนองแสง ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และการศึกษาของ Khammek (2018) ที่พบว่ากรขยายเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมกับการพัฒนาเป็นชุมชนพึ่งตนเองของเทศบาลตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติดำรงอยู่คู่กับชุมชนตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นที่มาของปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตและต่อยอดทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาที่ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่จะยกระดับทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ สร้างงานสร้างรายได้และความภาคภูมิใจแก่สมาชิกชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่ หรือได้รับผลกระทบน้อยที่สุด และได้ใช้ประโยชน์สืบไปจนถึงคนรุ่นหลัง โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่การคงอยู่หรือเสื่อมสลายของทรัพยากรจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Nuallaong (2016) ที่พบว่าทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่ประกอบด้วย การมีแม่น้ำหรือลำคลองที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี มีป่าไม้และของป่าที่สมบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มี

ชื่อเสียง และมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นหนึ่งในทุนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุป

สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นตามลำดับ สำหรับทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน อยู่ในระดับต่ำสุด สำหรับรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการ ที่หมายถึงการดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตปฏิบัติของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินการจะประสบผลสำเร็จได้จากการที่ชุมชนชายแดนไทย – ลาวต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคม ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. หน่วยงานพัฒนาชุมชนควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนดำเนินการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1.2 หน่วยงานพัฒนาชุมชนควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-ลาวอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของผู้นำชุมชนในพื้นที่ชายแดนที่มีผลต่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน

2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ดำเนินการ มาตรการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ

References

- Barisri, J. (2017). *The Strengthening Local Community Process of the Sufficiency Economy Village Model: A Case Study of Ban Kut Khae Na Ngam, Selaphum District, Roi Et Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Roi Et University. Roi Et.
- Boonvon, S. (2017). *The Social Capital Management of Strong Community in Buriram Province*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chon Buri.

- Community Development Department. (2001). *Village Fund Management Manual*. Bangkok: Community Development Department.
- Community Development Department. (2008). *Development of Community Plans*. Bangkok: Community Development Department.
- Community Development Department. (2011). *Civil Self-Reliant Community Concept*. Bangkok: Community Development Department.
- Khamman, S. et al. (2008). *Towards Effective Growth Quality and Sustainability*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Khammek, S. (2018). Guidelines for the using Utilization of Social Capital and the Development of Sustainable Community-Based an Elderly Welfare Fund Nachaliang Municipality, Nongphai District, Petchaboon Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 12(29), 172-181.
- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review*, 23(4), 242-266.
- Nuallaong, M. (2016). *Administration of Social Capital for Community Development in Kuiburi District, Prachuap Khiri Khan Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Phetchaburi University. Phetchaburi.
- Pak Dee Kasikorn, K. (2020). Social Development and Human Security Ubon Ratchathani Province. *Interview*. March 20, 2020.
- Pho Wichit, J. (2017). *Guidelines for Building a Strong Community Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Sustainable Development: A Case Study of Nong Thale Subdistrict, Mueang District, Krabi Province*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(3), 65-78.
- Rasri, W. (2017). *A Model Strengthening Communities: A Case Study Ban Nong Saeng Khao Phranon District Amphoe Yang Talat Kalasin Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Sri-amphai, P. (2008). *The Strength of Communitization of Mae Khapeang Village, Saluang Sub-District, Mae Rim District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Wasi, P. (2007). *Knowledge Management the Process of Human Liberation to Potential, Freedom and Happiness*. Bangkok: Green Panyayan Publishing.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL*

A Study of Learning Achievement and Analytical Thinking Abilities
on Electrical Energy of Mathayomsuksa 3 Students Using Inquiry
Learning Method (5E) with KWDL Technique

¹พีรพงศ์ คงขำ, ชุตินา วัฒนาศิริ และ สุดาพร พงษ์พิชญ

¹Pheeraphong Kongkham, Chutima Wattanakeeree and Sudaporn Pongpisanu

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹Faculty of Education, Saint John's University

¹Corresponding Author Email: pheeraphong289@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษา 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ใช้วิธีวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design ในการเก็บรวบรวม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวนนักเรียน 40 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 4) แบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: สืบเสาะหาความรู้ (5E); เทคนิค KWDL; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การคิดวิเคราะห์; ความพึงพอใจ

Abstract

The objective of this research were 1) to compare learning achievement of students after using inquiry learning method (5E) with KWDL technique with before using the method, 2) to compare analytical thinking abilities of students after using inquiry learning method (5E) with KWDL technique with before using the method, 3) to study the students' satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique. The research was One Group Pretest – Posttest Design. The research sample, by random sampling, consisted of 40 students of Mathayomsuksa 3/8 at Horwang School, Bangkok Province, in the second term of 2020 academic year. The research instruments were 1) instructional plans using inquiry learning method (5E) with KWDL technique, 2) pretest-posttest learning achievement test, 3) pretest-posttest analytical thinking abilities test, 4) forms to measure satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique. The data were analyzed by mean, standard deviation and t-test for dependent sample.

The results of study revealed that 1) The learning achievement of students being taught by using inquiry learning method (5E) with KWDL technique were higher than those before at the .05 level of significance, 2) The analytical thinking abilities of students being taught by using inquiry learning method (5E) with KWDL technique were higher than those before at the .05 level of significance, 3) The students' satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique were at a high level.

Keywords: Inquiry Learning Method (5E); KWDL Technique; Learning Achievement; Analytical Thinking Abilities; Satisfaction

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม และสังคม ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Office of the Education Council, 2017) การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะ พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถสร้างองค์ ความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจกระตุ้นผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิต (Nuangchalerms, 2020)

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญทั้งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะในศตวรรษ ที่ 21 ในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (Office of the Basic Education Commission, 2017) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นรูปแบบการสอนที่สถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย

5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอภิปราย และ ลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมินที่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนเองโดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเชื่อมโยงความรู้จนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2014) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongpanich (2017) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) อยู่ระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

การจัดการเรียนรู้เรื่อง ไฟฟ้า เป็นเรื่องที่ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ มีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมจึงยากต่อการเข้าใจ ทั้งเป็นเรื่องที่มีโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์คะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559 - 2562 มีคะแนนเฉลี่ยรายวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประเทศมีเพียงร้อยละ 34.99, 32.28, 36.10 และ 30.07 ตามลำดับ และจำแนกตามสาระ พบว่าสาระที่ 5 พลังงาน ปีการศึกษา 2562 มีคะแนนเฉลี่ยมีเพียงร้อยละ 32.51 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยระดับชาติยังต่ำกว่าร้อยละ 50 (National Institute of Educational Testing Service, 2019) การจัดการเรียนรู้จึงต้องมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและมีวิธีการแก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL (Know-Want-Do-Learn) ของ Ogle (Ogle, 1986) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 K (What we know) โจทย์บอกอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 2 W (What we want to know) โจทย์ต้องการทราบอะไร ขั้นตอนที่ 3 D (What we do to find out) เรามีวิธีการอย่างไรเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบ และขั้นตอนที่ 4 L (What we learned) คำตอบที่ได้เรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีขั้นตอนการคิดหาคำตอบของโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sito (2016) ได้ศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL วิชาฟิสิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน ระดับมากที่สุด

จากการศึกษาความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และเทคนิค KWDL มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆได้ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 15 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 675 คน เป็นห้องเรียนสำหรับนักเรียนเรียนดี 3/1-3/2 จำนวน 2 ห้อง ห้องเรียนเด็กอัจฉริยะ (gifted) 3/14-3/15 จำนวน 2 ห้อง ห้องเรียนเน้นภาษาอังกฤษ (intensive) 3/10-3/13 จำนวน 4 ห้อง และห้องเรียนปกติที่นักเรียนคละความสามารถ 3/3-3/9 จำนวน 7 ห้อง

1.1 ประชากร คือ ห้องเรียนปกติที่นักเรียนคละความสามารถเป็นห้อง 3/3 - 3/9 จำนวน 7 ห้อง รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 336 คน เนื่องจากผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการนำไปใช้กับนักเรียนในห้องเรียนปกติที่คละความสามารถซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 คน จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 40 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก และใช้หน่วยการสุ่มเป็นห้องเรียน (Sampling Unit)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า จำนวน 9 แผน รวม 18 ชั่วโมง ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องไฟฟ้า แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 60 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00

2.1.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (Try out) กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามาก่อนแล้ว

2.1.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นำไปทดลองใช้กับนักเรียนมาตรวจกระดาษคำตอบ และให้คะแนน โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วนำมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อและคัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ ตามที่ต้องการซึ่งได้ข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33 - 0.60 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากสูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริตชาร์ดสันมีค่าเท่ากับ 0.89

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องไฟฟ้า แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 5 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์มีจำนวน 3 ข้อ รวมทั้งหมด 30 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00

2.3.1 แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องไฟฟ้า นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามาก่อนแล้ว

2.3.2 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่นำไปทดลองใช้กับนักเรียนมาตรวจกระดาษคำตอบและให้คะแนน โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วนำมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อและคัดเลือกข้อสอบจำนวน 15 ข้อ ตามที่ต้องการ ซึ่งได้ข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.73 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33 – 0.60 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากสูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน มีเท่ากับ 0.79

2.4 แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องไฟฟ้า ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดค่าระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบทบาทผู้สอน ด้านบทบาทผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ไฟฟ้า ทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากนั้นผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ตามแผนการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบความรู้หลังเรียน จากนั้นนำข้อมูลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ผล

3.2 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า ทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ตามแผนการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบความรู้หลังเรียน จากนั้นนำข้อมูลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ผล

3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องไฟฟ้าด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent sample)

4.2 คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent sample)

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความพึงพอใจ โดยใช้โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนด (Srisa-ard, 2002)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมจึงยากต่อการเข้าใจอีกทั้งเป็นการคำนวณเน้นความคิดรวบยอดและแสดงความเป็นเหตุผล ครูผู้สอนจึงเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และฝึกทักษะการคำนวณ การจัดการเรียนรู้แบบเดิมจึงมุ่งเน้นวิธีคิดคำนวณจากแบบฝึกทักษะเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระเรื่อง ไฟฟ้า จะช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนผลการวิจัยพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 9.43 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 3.49 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 21.85 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 4.11 ตามลำดับ เมื่อใช้คะแนนก่อนและหลังเรียน ทดสอบค่าทีชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample) พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 31.69$, $sig = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนผลการวิจัย พบว่าคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 5.72 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.30 และคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน มีเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 12.30 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.76 ตามลำดับ เมื่อใช้คะแนนก่อนและหลังเรียน ทดสอบค่าทีชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample) พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 23.73$, $sig = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ครอบคลุม 4 ด้าน พบว่า ด้านบทบาทผู้สอนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.50 มีความพึงพอใจระดับมาก ด้านบทบาทผู้เรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.22 มีความพึงพอใจระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.30 มีความพึงพอใจระดับมากและด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.47 มีความพึงพอใจระดับมาก โดยภาพรวมทุกด้านค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.37 มีระดับความพึงพอใจระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของครูให้คำแนะนำและรับฟัง

ความคิดเห็นของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.70 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด นักเรียนมีความพึงพอใจในการวัดและประเมินผลตรงตามตัวชี้วัดมีค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.68 ระดับความพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับรองลงมา และข้อที่มีระดับความพึงพอใจต่ำสุด คือบทบาทของนักเรียนที่มีความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.10 ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนต้องการให้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ในการแก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีขั้นตอนการคิดและการแก้ปัญหาที่เป็นระบบดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่องไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอภิปราย และ ลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมิน เชื่อมโยงความรู้เดิมที่เน้นการการคิดวิเคราะห์แก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ในสาระไฟฟ้าด้วยเทคนิค KWDL ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ลักษณะดังกล่าว ช่วยส่งเสริมการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ความสำคัญ และการวิเคราะห์หลักการ ในสาระเรื่อง ไฟฟ้า ประกอบด้วยสาระ ปริมาณทางไฟฟ้า วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนาน พลังงานไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสาระที่มีความซับซ้อนและนักเรียนทำความเข้าใจได้ค่อนข้างยาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จึงส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณและสามารถแก้ปัญหาได้ (Critical thinking and problem solving) และนักเรียนมีความพึงพอใจที่ดีต่อบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ด้านการให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนที่ส่งผลต่อบทบาทของนักเรียนทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ประกอบด้วย 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมิน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก่อนเรียนผู้สอนจะใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถามอยากที่จะเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติและร่วมกันทำงานกับผู้อื่นในกลุ่ม โดยผู้สอนนำโมเดลทดลองการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานให้ผู้เรียนได้สังเกตและใช้คำถามกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนได้ศึกษาความสัมพันธ์ของปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานแตกต่างกันอย่างไรทำให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้และได้ลงมือทดลองด้วยตนเองเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปริมาณทางไฟฟ้า หลังทำกิจกรรมผลปรากฏว่าผู้เรียนสามารถสรุปความสัมพันธ์ของปริมาณกระแสไฟฟ้าได้ว่าการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ค่ากระแสไฟฟ้าจะไหลเท่ากันทุกจุดในวงจรและการการต่อวงจรไฟฟ้าแบบขนาน ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าจะไหลเท่ากันทุกจุดในวงจรและผู้เรียนยังสามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจ คำนวณหาค่าความสัมพันธ์ของ VIR ได้ถูกต้องตามกฎของโอห์ม ส่งผลทำให้นักเรียนมีความรู้คงทนถาวร ซึ่งสอดคล้องกับ The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2014)

ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการสืบค้น เสาะหา สำรวจตรวจสอบและมีการค้นคว้าด้วยวิธีการหลายหลายจนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย

นอกจากนี้ผู้วิจัยนำเทคนิค KWDL แทรกร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในขั้นที่ 4 ขยายความรู้ KWDL เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนและมีระบบแนวความคิดหาคำตอบจากสิ่งที่เรียน ซึ่งเนื้อหาสาระวิทยาศาสตร์ เรื่องไฟฟ้า มีความเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมและมีโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้โจทย์ปัญหาร่วมด้วย ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ค้นพบนำไปแก้ไขโจทย์ปัญหาสถานการณ์ต่างๆที่กำหนดให้ได้อย่างเป็นระบบ และขั้นตอนของเทคนิค KWDL ประกอบด้วย 1) K เรารู้อะไร 2) W เราต้องการรู้ 3) D เรามีวิธีการอย่างไรบ้าง และ 4) L เราเรียนรู้อะไรบ้าง เช่น ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ในขั้นขยายความรู้ เรื่อง การความรู้การต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานไปใช้งาน และคำนวณหาค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจรผลปรากฏหลังทำกิจกรรมพบว่า ขั้น K ผู้เรียนสามารถเขียนความรู้เดิมเรื่องค่าปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานได้ถูกต้อง และแยกแยะปริมาณทางไฟฟ้าที่โจทย์กำหนดให้มาได้ถูกต้อง ขั้น W ผู้เรียนสามารถเขียนสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือใจความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง ขั้น D ผู้เรียนบอกวิธีการหาคำตอบได้ว่ามาจากหลักการหรือตามทฤษฎีของผู้ใดและสามารถแสดงขั้นตอนตามหลักการได้ถูกต้อง และขั้น L ผู้เรียนสามารถสรุปคำตอบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านได้ เทคนิค KWDL ทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอน ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมประยุกต์ใช้แก้ปัญหาโจทย์ทางวิทยาศาสตร์กับสถานการณ์ใหม่ๆและยังส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lhongminha (2015) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่องการเคลื่อนที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL และการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลสัมฤทธิ์การสอบ โอเน็ต เรื่อง การเคลื่อนที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL-Plus สูงกว่าการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ Kruetiwa (2018) ได้ศึกษาการศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแสง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เป็นผลเนื่องมาจากผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนโดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการเสาะแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องและผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ผู้สอนนำโมเดลทดลองการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนานและผสมให้ผู้เรียนได้สังเกตและลงมือทดลองเปรียบเทียบวัดค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจรที่ต่างกัน ได้แก่ ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าและค่าความต้านทานไฟฟ้า

และสามารถเชื่อมโยงหลักการนำไปคำนวณค่าความสัมพันธ์ของ V I R ตามกฎของโอห์ม หลังทำกิจกรรม ผู้เรียนสามารถจำแนกความแตกต่างของวงจรไฟฟ้าอนุกรม ขนานและผสมได้ และยังสามารถคำนวณค่าความสัมพันธ์ของ V I R ได้ถูกต้องตามหลักการทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้คงทนถาวรและเกิดทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ Khemmani (2015) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม ความคิดและลงมือเสาะแสวงหาความรู้เพื่อหาคำตอบโดยผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูลผ่านการอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการรวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยนำเทคนิค KWDL แทรกร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ KWDL มาปรับใช้กับเนื้อหาสาระ เรื่องไฟฟ้า ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาเป็นแบบคำนวณโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนการหาแนวทางของคำตอบที่ถูกต้อง เช่น ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ในขั้นขยายความรู้ เรื่องการนำความรู้การต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานไปใช้งาน และคำนวณหาค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจร ผลปรากฏหลังทำกิจกรรมพบว่า ขั้น K ผู้เรียนสามารถเขียนความรู้เดิม เรื่องค่าปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้า แบบอนุกรมและขนานได้ถูกต้อง และจำแนกปริมาณทางไฟฟ้าที่โจทย์กำหนดให้มาได้ถูกต้อง ขั้น W ผู้เรียนสามารถเขียนสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือใจความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง ขั้น D ผู้เรียนบอกวิธีการหาคำตอบได้ว่ามาจากหลักการหรือตามทฤษฎีของผู้ใดและสามารถแสดงขั้นตอนตามหลักการได้ถูกต้อง และขั้น L ผู้เรียนสามารถสรุปคำตอบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongpanich (2016) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และงานวิจัยของ Reangruamsil (2016) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาการบวก การลบ การคูณ การหาร และการบวก ลบ คูณ หารระคนของทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดอภิปัญญาร่วมกับ KWDL ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดอภิปัญญาร่วมกับ KWDL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นผลเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นรูปแบบการสอนที่แปลกใหม่สำหรับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากที่จะเรียนรู้ พร้อมทั้งเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติเองและเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กันภายในกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจสนุกสนานในกิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้คงทนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม รู้คุณค่าของตน และผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuytanwong (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 76.54/79.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75 2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ Ngaokhongam (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคำนวณ เรื่อง ปริมาณสัมพันธ์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.3 คิดเป็นร้อยละ 34.4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.0 คิดเป็นร้อยละ 70.0 แสดงว่าการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ทักษะการคำนวณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนมีคะแนน ชั้น K เท่ากับ 4.0 คะแนน ชั้น W เท่ากับ 4.0 คะแนน ชั้น D เท่ากับ 2.7 คะแนน และชั้น L เท่ากับ 1.0 คะแนน c และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.82)

สรุป

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการคิดตลอดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองรวมถึงการแทรกเทคนิค KWDL ซึ่งเป็นเทคนิคที่เสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนได้มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่แน่นอนและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้นอกจากนี้การจัดกิจกรรมยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่คงทนถาวรซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับสาระพลังงานเรื่อง ไฟฟ้า เป็นอย่างมากเนื่องจากสาระพลังงานเรื่อง ไฟฟ้า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการคำนวณพลังงานไฟฟ้าของเครื่องใช้ไฟฟ้า การคิดค่าไฟฟ้า และการคำนวณหาความสัมพันธ์ปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านโดยการต่อวงจรแบบอนุกรมและวงจรแบบขนานเป็นเรื่องที่นักเรียนเข้าใจยากค่อนข้างซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักเรียนให้ความสนใจและพึงพอใจที่จะเรียนรู้เนื่องจากมีเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาสาระและเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับผู้เรียนจึงส่งผลทำให้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นทางเลือกสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ในแต่ละขั้นตอนผู้สอนควรกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมให้ชัดเจนเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในแต่ละคาบโดยบางเนื้อหาสาระผู้สอนควรวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2 คาบต่อเนื่องเพราะกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการลงมือปฏิบัติเพื่อค้นหาข้อสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองตามสถานการณ์ที่กำหนดให้

1.2 การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาโจทย์ทางวิทยาศาสตร์ควรเริ่มจากสถานการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียนก่อนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่สถานการณ์ใหม่ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ไปใช้กับระดับชั้นอื่นๆ หรือนำไปปรับใช้กับรายวิชาที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาการนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL พัฒนาทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะที่เกี่ยวกับการคิดและการแก้ปัญหาขั้นสูงและเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์และสามารถนำทักษะนั้นไปปรับใช้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

References

- Hongpanich, V. (2016). *The Effect of Learning Process with Inquiry Method on Fundamentals of Science II to Enhancing Analytical Thinking Abilities and Team Work for Mathayom Suksa IV Students*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Khemmani, T. (2015). *Knowledge for Effective Learning Process*. (19th ed.). Bangkok: Darnsutha Press.
- Kruetiwa, J. (2019). A Study of Analytical Thinking Abilities and Learning Achievement on Light of Eighth Grade Students Using Inquiry Learning Method (5E) with KWDL Technique. *Veridian E-Journal of Silpakorn University*, 11(2), 1138-1154.
- Lhongminha, B. (2015). *A Comparison of The Learning Achievement of Basic Science in the Topic of Motion for Mattayomsuksa 6 Students Through Teaching by Using of the KWDL-Plus Technique and The Using of Teacher*. (Master's Thesis). Songkhla Rajabhat University. Songkhla.
- National Institute of Educational Testing Service (2019). *Analyze of Ordinary National Education Test (O-NET)*. Retrieved October 24, 2020, from <https://www.shorturl.asia/cGhek>
- Ngaokhokngam, P. (2019). *Development of Learning Achievement and Calculated Skills Entitled Stoichiometric by Using Inquiry Approach (5E) with KWDL Learning*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.

- Nuangchalem, P. (2020). Teachers in the 21th Century. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(1), 16-24.
- Office of the Basic Education Commission. (2017). *The Basic Education Core Curriculum 2008 Revised Curriculum 2017*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand, Ltd.
- Office of the Education Council. (2017). *Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prikhangraphics Company Limited.
- Ogle, D. (1986). K-W-L: A Teaching Model that Develops Active Reading of Expository Text. *The Reading Teacher*, 39(6), 564-570.
- Phuylanwong, P. (2019). *Development of Science Process Skills Entitled "Chemical Reaction Rates" Using the Cooperative Learning of STAD and KWDL Techniques for Mathayom Suksa 5 Students*. (Master's Thesis). Sakonnakhon Rajabhat University. Sakonnakhon.
- Reangruamsil, A. (2016). A Study of Learning Achievement and Mathematical Problems Solving Ability on Combined Decimal Problems of Grade 6 Students Through Metacognitive Strategy with KWDL Technique. *Veridian E-Journal*, 9(2), 1467-1480.
- Saito, W. (2016). *The Development of Learning by Technique KWDL on Topic Work and Energy for Mattayomsuksa 4 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Srisa-ard, B. (2002). *Basic Research*. (7th ed.). Bangkok: Suweeriyasan.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2014). *Inquiry Cycles (5Es)*. Retrieved October 30, 2020, from <http://biology.ipst.ac.th/?p=688>

การพัฒนาแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตร
เทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้าง
คุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ *

The Development of Model Designed Learning Management of Specialized
Vocational Courses of Bachelor of Technology Program in Accounting under
the Dual Vocational System Format to Enhance Learners' Attributes in
Accordance with the Career's Needs

¹วารุณี เอี่ยมอารมณ, ไพโรจน์ สติรยการ และ พิสิฐ เมธาทิศ

¹Warunee Iemarrorn, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapatara

¹คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

¹Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: warunee.i@ovec.moe.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี และ 2) พัฒนาและประเมินผลรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และครูฝึกในสถานประกอบการ จำนวน 145 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสม เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญ พบว่า การวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.31 ผลการพัฒนาแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการวิเคราะห์ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตร 1.2) การจัดทำโครงการสอน 1.3) การวิเคราะห์สมรรถนะ 2) ขั้นการออกแบบ 2.1) การออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี 2.2) การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ 3) ขั้นการพัฒนา 3.1) แผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี 3.2) แผนการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ 4) ขั้นการนำไปใช้ 4.1) การนำไปใช้สอนในสถานศึกษา 4.2) การนำไปใช้สอนในสถานประกอบการ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54

*Received April 9, 2021; Revised December 21, 2021; Accepted February 18, 2022

คำสำคัญ: รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้; หมาววิชาเฉพาะ; คุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

Abstract

This research aimed to 1) study the present conditions and the needs of characteristics for students of the Bachelor of Technology Program in Accounting, and 2) develop and assess the suitability of the model designed for learning management of specialized vocational courses of the Bachelor of Technology Program in Accounting under the dual vocational education format to enhance learners' attributes in accordance with the career's needs. A sample of 145 cases included the course responsible teachers and teacher trainers, using the purposive sampling method. The study was carried out through the research and development format. The research instruments included a questionnaire and the suitability assessment forms with five-rating scale. The statistics used to analyze the data included the percentage, mean, standard deviation (S.D.).

The findings were as followed: 1) The expected needs of characteristics for students of the Bachelor of Technology Program in Accounting were at the high level in all aspects. of characteristics. From the prioritization, it was found that the problem-solving analysis, improvement, and work development were the most necessary. $PNI_{modified}$ was equal to 0.31. 2) Regarding the result of the development of the model designed, it revealed that it consisted of 5 steps as followed: 1) the analysis: 1.1) course analysis, 1.2) making the teaching project, and 1.3) the competency analysis; 2) the design: 2.1) the design for theoretical subjects, and 2.2) the designed for practical subjects; 3) the development: 3.1) theoretical learning and teaching plan, and, 3.2) practical learning and teaching plan; 4) the implementation: 4.1) the implementation in colleges, and 4.2) the implementation in workplaces; and; 5) the assessment and follow-up. Concerning the result of the suitability assessment of the model by the experts, it showed that it was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.54).

Keywords: Model Designed Learning Management; Specialized Vocational Courses; Learners' Attributes in Accordance to the Career's Needs

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี รวมทั้งยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Government Gazette, 2008) พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 (มาตรา 8) กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาตามแนวทางของการจัดการอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นให้ (1) ผู้เรียน

มีคุณภาพตามความต้องการของสถานประกอบการ (2) เป็นคนดี คนเก่ง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (3) สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และ (4) จัดหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2556 ที่กำหนดคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และด้านสมรรถนะวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการ จัดการศึกษาโดยสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา เป็นหลักสูตรต่อเนื่อง จัดการศึกษารูปแบบทวิภาคีที่สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการและองค์กรวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้นั้นทางด้านทฤษฎีควบคู่กับทักษะวิชาชีพ รายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดเลือกเสรี ที่เป็นวิชาภาคทฤษฎี จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยครูวิชาชีพเป็นผู้สอน วิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยายประกอบสื่อและแบบฝึกปฏิบัติในชั้นเรียน โดยเน้นทฤษฎีเป็นหลัก สำหรับรายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ได้จัดให้ผู้เรียนไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยตรงในสถานประกอบการ ภายใต้การควบคุมของครูฝึก ผู้ควบคุมการฝึกและอาจารย์นิเทศ โดยครูวิชาชีพที่เป็นผู้รับผิดชอบ รายวิชา เป็นผู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และประสานครูฝึกให้ฝึกภาคปฏิบัติตามจุดประสงค์ที่กำหนด การวัดผลและประเมินผลดำเนินการร่วมกันระหว่างครูฝึกและผู้รับผิดชอบรายวิชา ตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้านวิชาชีพ ควบคู่ไปกับทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จากการจัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร วิทยาลัยพณิชยการธนบุรีซึ่งเป็นสถานศึกษาหนึ่งที่เปิดสอนหลักสูตรรุ่นแรก ปี พ.ศ. 2558 ได้ทำการสำรวจความพึงพอใจของสถานประกอบการที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตรุ่นแรกพบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตในภาพรวม ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของบัณฑิตด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่สมรรถนะด้านความรู้และด้านทักษะ โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์ปัญหา การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาในงานอาชีพ บัณฑิตยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของบางสถานประกอบการ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่ครูวิชาชีพขาดทักษะอาชีพ และความเข้าใจในการออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในรายวิชาชีพให้สอดคล้องกับลักษณะอาชีพ มีข้อจำกัดด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังขาดการวางแผนการเรียนและแผนการฝึกร่วมกันระหว่างครูวิชาชีพกับครูฝึกในสถานประกอบการ ซึ่งตรงกับการสรุปของ Commission on Education and Sports National Legislative Assembly (2016) ที่กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดทวิภาคีในประเทศไทยเกิดจาก (1) บุคลากรอาชีวศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและรูปแบบการเรียนการสอนระบบทวิภาคี (2) สถานศึกษาขาดการวางแผนร่วมกับสถานประกอบการ ทำให้ไม่มีคู่มือการปฏิบัติที่จัดทำร่วมกับสถานประกอบการ ส่งผลให้ครูจากสถานศึกษาไม่ทราบบทบาทของตน (3) ด้านสถานประกอบการ ครูในสถานประกอบการไม่มีความพร้อมสำหรับการฝึกงาน ขาดแคลนครูฝึกที่มีคุณภาพ มีครูฝึกไม่เพียงพอต่อการสอน และขาดแผนการฝึกงาน สอดคล้องกับการค้นพบของ Rittidej (2009) ที่ได้นำเสนอข้อสรุปปัญหาในการสัมมนานครูฝึกในสถานประกอบของสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า สถานประกอบการไม่สามารถให้ความรู้ สมรรถนะในบางรายวิชาได้ และหัวข้อประเมินรายวิชาของแต่ละสถานศึกษามีความต่างกัน ทั้งที่เป็นนักศึกษาระดับเดียวกัน สาขาวิชาเดียวกัน รวมถึง Education Council Secretariat (2017) ได้สรุปปัญหาการจัดการศึกษาไทยว่า ยังขาดคุณภาพและมาตรฐานในทุกระดับ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดเรื่อง หลักสูตรและระบบการเรียนการสอน ที่เน้นการสอนเนื้อหาสาระและความจำมากกว่าการพัฒนาทักษะและสมรรถนะ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความคิดสร้างสรรค์ และ Moraray (2015) ยังได้พบปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียน ขาดความรู้ ทักษะของงานที่ฝึกในสถานประกอบการนั้น ๆ ทำงานไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด สาเหตุที่นักเรียน นักศึกษาฝึกงานไม่มีองค์ความรู้ในวิชาชีพระหว่างฝึกงานใน

สถานประกอบการ เกิดจากนักเรียน นักศึกษา (1) ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือสอนงานจริงจากครูฝึก (2) ได้รับการสอนงานจากครูฝึกที่ไม่ครบตามหลักสูตรรายวิชาที่กำหนด (3) นักศึกษาขาดความรับผิดชอบและสนใจงานที่ฝึกงาน (4) สถานที่ฝึกงานไม่มีองค์ความรู้พอหรือไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบข้อกำหนดด้านคุณลักษณะผู้เรียนสาขาวิชาการบัญชี ระดับปริญญาตรี ระหว่างกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพระดับเทคโนโลยีบัณฑิต พ.ศ.2562 กรอบคุณวุฒิวิชาชีพ กรอบคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพของอาเซียน ประกาศสภาวิชาชีพบัญชีเรื่องมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 และ 4 ความพร้อมของนักบัญชีในทรศนะของผู้ประกอบการ และหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในรูปแบบแมทริกซ์ จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาวิชาชีพการบัญชีเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาด้านการบัญชี พบว่านอกจากความรู้ด้านวิชาชีพการบัญชีแล้ว ยังมีความต้องการด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางานมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตดังที่กล่าวแล้ว ดังนั้นหากสถานศึกษายังคงเพิกเฉย อาจส่งผลให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสถานประกอบการ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการได้อย่างแท้จริง จนอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพที่ต้องการผลิตบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบแบบการออกแบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาจะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตามรูปแบบทวิภาคีที่กำหนดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการให้สามารถร่วมกันออกแบบพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนสิ้นสุดกระบวนการอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Pirom (2015) ที่ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชีพในสถานประกอบการควรมีรูปแบบการบริหารจัดการเป็นการเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนารูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ของ Khammanee (2008) รวมถึงแนวคิดเทคนิคการสอนงานปฏิบัติในหน่วยงานของ Stirayakorn (2015) มาผสมผสาน เพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของงานอาชีพ การดำเนินการดังกล่าว นอกจากจะเป็นการพัฒนาการจัดการรูปแบบการเรียนรู้แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสนองตอบตรงต่อความต้องการของสถานประกอบการ ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและสถานประกอบการที่มีความแตกต่างกัน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของงานอาชีพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ตลอดจนกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ความรู้ไปใช้แก้ปัญหางานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะของผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากร ได้แก่ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรดังกล่าว จำนวน 85 คน และครูฝึกในสถานประกอบการที่ลงนามความร่วมมือจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา จำนวน 122 คน รวมทั้งสิ้น 207 คน กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, and Morgan (1970) จากประชากรจำนวน 207 คนซึ่งควรมีกกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 136 คน ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี จำนวน 60 คนและครูฝึกในสถานประกอบการที่ลงนามความร่วมมือจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 85 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI Modified และค่าความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่าง ๆ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธีดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามย่อยกับหัวข้อคำถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์สำหรับการหาค่าความต้องการจำเป็น โดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) (Wongwanich, 2005)

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะของผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี มาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ โดยผู้วิจัยใช้ ADDIE Model

เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบ จากนั้นนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต หรือด้านการฝึกงาน จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 5 ฉบับ แบ่งเป็น 1) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบโครงการสอน 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์สมรรถนะงาน และ 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและคุณลักษณะที่คาดหวังผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี 2) สร้างเครื่องมือวิจัย 3) ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ 4) สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

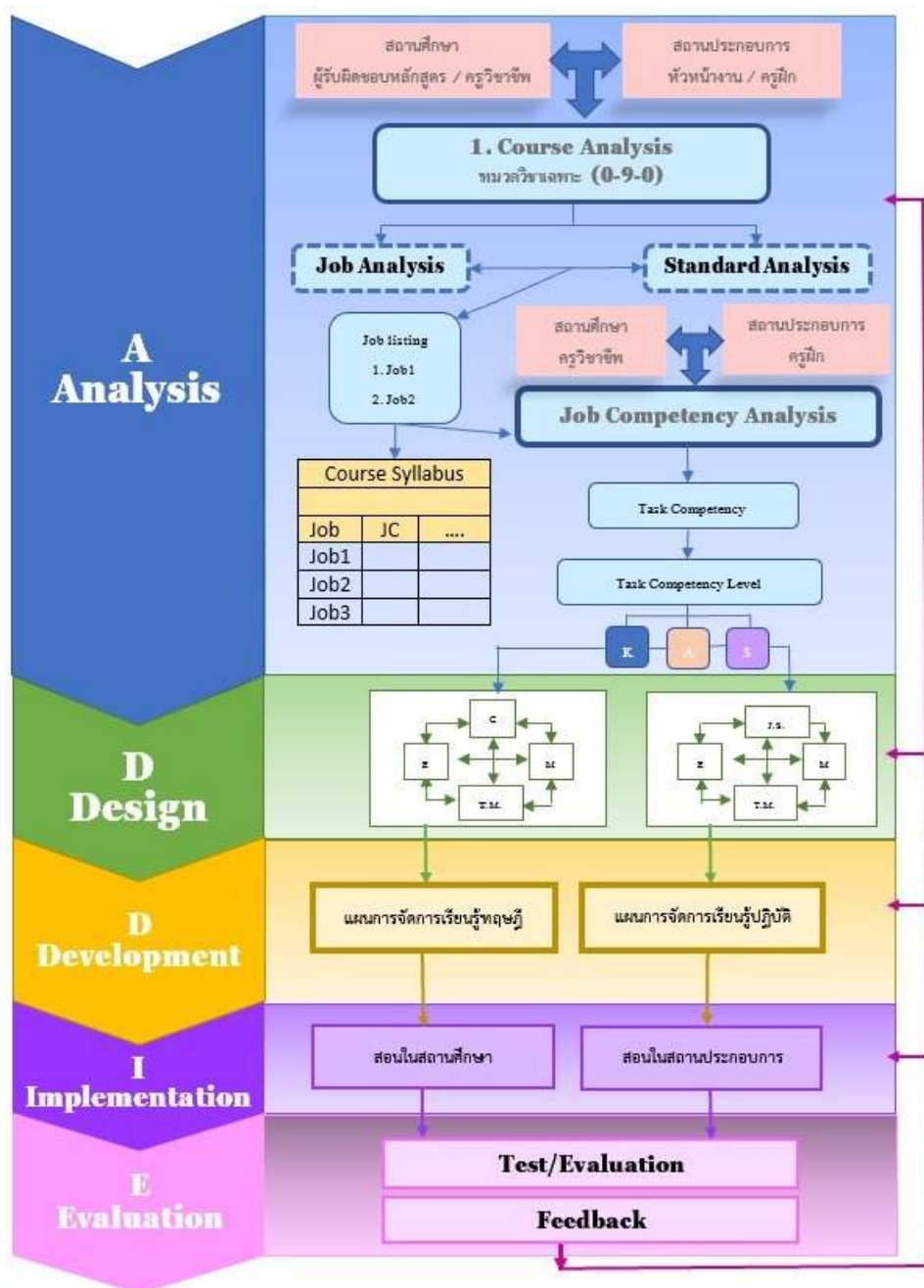
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ 3) ด้านทักษะการปฏิบัติงานอาชีพ 4) ด้านการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน เมื่อนำผลการวิจัยมาจัดลำดับความสำคัญความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนตามค่า PNI Modified จากมากไปหาน้อย ผลปรากฏดังนี้ 1) ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน (0.32) 2) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการมีค่าเท่ากัน (0.12) 4) ด้านทักษะการปฏิบัติงานอาชีพ 5) ด้านการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับการปฏิบัติงาน (0.00)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้โครงสร้าง ADDIE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการวิเคราะห์ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตร 1.2) การจัดทำโครงการสอน 1.3) การวิเคราะห์สมรรถนะ 2) ขั้นการออกแบบ มีองค์ประกอบดังนี้ 2.1) การออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี 2.2) การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ 3) ขั้นการพัฒนา มีองค์ประกอบดังนี้ 3.1) แผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี 3.2) แผนการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ 4) ขั้นการนำไปใช้ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล มีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้ 1) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบโครงการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์สมรรถนะงาน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

และ 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ายู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน มีรายละเอียดดังภาพ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการศึกษาของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี เป็นการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตร คือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ครูวิชาชีพ หัวหน้างาน และครูฝึก จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันกำหนดวางแผนการเรียนและแผนการฝึก จัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา สามารถประยุกต์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไปใช้ในการทำงาน แก้ปัญหาในงานอาชีพที่ต้องปฏิบัติจริงได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เป็นการร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสอบถามสถานประกอบการที่ร่วมจัดการศึกษาตามหลักสูตร จึงทำการศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thianboocha (2009) ที่พบว่าสมรรถนะหลักด้านการแก้ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และการวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นสมรรถนะที่สำคัญในการทำงานเนื่องจากการปฏิบัติงานจะต้องพบปัญหาที่มีความหลากหลาย ดังนั้น กระบวนการแก้ปัญหาคือการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการแก้ปัญหา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องพัฒนาให้มีในบุคคล ให้สามารถนำความคิดสู่การปฏิบัติได้ และ Charoentia (2013) ที่เสนอความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้จะต้องให้นักเรียนมีทักษะการคิด วิเคราะห์ มีทักษะการคิดสังเคราะห์ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ I D Franestian et al. (2020) ที่สรุปว่าทักษะอย่างหนึ่งในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเชี่ยวชาญคือทักษะการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องพัฒนาและฝึกฝนให้กับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการแก้ปัญหาเป็นการสรุปของกระบวนการทางปัญญาที่ชาญฉลาดและมีเหตุผล สมเหตุสมผล สำหรับการแก้ปัญหา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทักษะการแก้ปัญหาเป็นความคิดที่เริ่มต้นด้วยปัญหาและจบลงด้วยการแก้ปัญหา รวมถึง Murawski (2014) ที่สรุปว่าทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจะส่งผลต่อการเรียนรู้ในที่ทำงาน สามารถถ่ายทอดจากห้องเรียนไปยังที่ทำงาน พิสูจน์ได้จากความสามารถในการทำงานและการทดสอบการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพของพนักงานแต่ละคน ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตการทำงาน ซึ่งถือได้กล่าวหาว่ารวมถึงทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์พินิจพิเคราะห์อย่างดียิ่ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี เปรียบเทียบกับคุณลักษณะที่คาดหวังของสถานประกอบการ และพบว่าความต้องการให้พัฒนาผู้เรียนเป็นลำดับแรกคือด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน ซึ่งการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าว ขึ้นอยู่กับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาเป็นองค์ประกอบหนึ่ง และศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ตามแนวทางของการจัด

การศึกษาระบบทวิภาคี ประกอบด้วย 1) ขั้นการวิเคราะห์ 2) ขั้นการออกแบบ 3) ขั้นการพัฒนา 4) ขั้นการนำไปใช้ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kruse (2012) ที่นำเสนอขั้นตอนการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE Model โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ ศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามขั้นตอน ADDIE Model ตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบ การพัฒนาโครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ การทดลองใช้ จนถึงการประเมินผล จากนั้นจึงทำการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งจากสถานศึกษาและสถานประกอบการมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินการ ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ในขั้นการออกแบบที่ประกอบด้วยรูปแบบการสอนวิชาทฤษฎี โดยใช้วิธีสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการสอนของ Khammanee (2008) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพของ Lertpunya (2016) และการออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ โดยใช้เทคนิควิธีสอนงานปฏิบัติในสถานประกอบการ หรือสอนปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Stirayakorn (2015) และ Moraray (2019) จึงส่งผลให้รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพที่พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ผลปรากฏว่า คุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่ตรงกับความต้องการของงานอาชีพ คือ การมีคุณลักษณะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว โดยใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา ทำให้ได้รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนดำเนินการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ตามหลักการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ได้แก่ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาเพื่อให้ได้งาน (Job) โดยนํางานมากำหนดเป็นโครงการสอน การวิเคราะห์สมรรถนะงาน เพื่อกำหนดรายการความสามารถ (Task) และระดับสมรรถนะของแต่ละงานและระดับสมรรถนะของรายการความสามารถ ขั้นการออกแบบ เป็นการออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี ประกอบด้วย ใบเนื้อหา สื่อการสอน วิธีการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ และวิธีวัดและประเมินผล การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ ประกอบด้วย ใบงาน สื่อการสอน วิธีสอนงานปฏิบัติโดยใช้เทคนิคการสอนงานปฏิบัติ และการวัดผลตามสภาพจริง ขั้นตอนการพัฒนา เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาทฤษฎี และแผนการจัดการเรียนรู้วิชาปฏิบัติ ขั้นตอนการนำไปใช้ แสดงให้เห็นถึงการนำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาทฤษฎีไปใช้สอนในสถานศึกษา และการนำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาปฏิบัติไปใช้สอนในสถานประกอบการ และขั้นตอนประเมินและติดตามผล เป็นการทดสอบ วัดผลและประเมินผล

การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการติดตามข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการสอนที่ผู้สอนได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า คุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่ตรงกับความต้องการของงานอาชีพ คือ การมีคุณลักษณะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนา นอกเหนือจากความรู้ และทักษะการทำงานบัญชี ดังนั้น สถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ควรนำไปกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต ในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ มีความเหมาะสม ดังนั้น สถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้เกิดการตอบสนองการปฏิรูปการศึกษา และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต พุทธศักราช 2556 ปรับปรุง 2561

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางาน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ทั้งผู้รับผิดชอบหลักสูตร ครูวิชาชีพ หัวหน้างานและครูฝึกในสถานประกอบการ มีความรู้และสามารถนำไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางาน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

References

- Charoentia T. (2013). *A Development of Teaching Model for Mathematics Strands to Promoting Problems Solving Competencies by Using Sternberg's Theory of Successful Intelligence*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Commission on Education and Sports National Legislative Assembly. (2016). *Report on the Study of Guideline for the Management of Vocational Education in the Dual System*. Office of the Commissioner, Office of the Secretariat of the Senate Perform Duties of the Secretariat National Legislative Assembly.
- Education Council Secretariat. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prigwhan Graphic Co.Ltd.

- Government Gazette. (2008). *Vocational Education Act, B.E. 2008*. Volume 125, Part 43 Kor.
- I D Franestian et al. (2020). "Analysis Problem Solving Skills of Student in Junior High School" in *Journal of Physics: Conference Series*. The 5th International Seminar on Science Education. IOP Publishing <http://doi:10.1088/1742-6596/1440/1/012089>.
- Khammmanee, T. (2008). *Teaching Style: A Wide Choice*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House.
- Krejcie, R. V. , & Morgan, D. W. (1970) . Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kruse, K. (2020) *Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model*. Retrieved April 2, 2020, from: http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.html
- Lertpunya, A. (2016). *The Curriculum Development of Teacher Training in the Vocational Instruction to Develop for Work Problem Solving Thinking Skills*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Moraray T. (2019). *The Integrated Training Course for Coaching Competency Development of Trainers in Workplaces*. (Doctoral Dissertation) . King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Murawski L. (2014). Critical Thinking in the Classroom...and Beyond. *Journal of Learning in Higher Education Spring*, 10(1), 25-30.
- Pirom, Y. (2015). *Development of Training Program on Learning and Teaching Management Model of Vocational Subjects in Enterprises Based on Collaborative Method for Private Vocational Education Institutes*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Rittidej, R. (2009). *Development of Management Model for Dual Vocational Education System through Provincial Networking Manpower Centre*. (Doctoral Dissertation) . King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Stirayakorn, P. (2015) . *Curriculum Development Strategy in Vocational and Technical Education and Training*. Bangkok: Danex Inter Corporation.
- Thianboocha, A. (2009). *The Development of Key Competencies in Preparing Employees for Workplaces*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Wongwanich, S. (2005). *Needs Assessment Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม:

มิติใหม่ของการเรียนการสอน*

Thai Language Instruction Model Based on Sociolinguistics:

New Dimension of Instruction

กฤตพล วังภูสิต

Krittaphon Wangpusit

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

College of Teacher Education Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: krittaphon.wang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และ 2) หาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดย 2.1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน และ 2.2) ศึกษาพัฒนาการในการสร้างผลงานของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเภทของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) แบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” จำนวน 30 คน ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ต่อมาสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการเรียนการสอน คู่มือประกอบ แผนการจัดการเรียนการสอน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน แบบประเมินความสามารถในงานสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าที่แบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชื่อรูปแบบคือ "5A Model" มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล 2) หลังเรียนตามรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) มีพัฒนาการในงานสร้างสรรค์สูงขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย; ภาษาศาสตร์เชิงสังคม; มิติใหม่ทางการเรียนการสอน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop and acquire a quality Thai language instruction model based on sociolinguistics in order to increase students' abilities to create work in higher education; and 2) to acquire the effectiveness of Thai language

*Received May 6, 2021; Revised August 7, 2022; Accepted August 7, 2022

instruction model based on sociolinguistics in order to increase students' abilities to create work in higher education by the following procedures: 2.1) comparing the pretest and posttest of Thai instruction learning achievement based on sociolinguistics; and 2.2) investigating the development of students who got a Thai language model based on sociolinguistics in creating work in order to increase students' abilities to create work in higher education. The study employed research and development by way of mixed-methods research. The population and group sample consisted of 30 bachelor degree students in their fourth year who were enrolled in the course "foreign languages in Thai language" in the second semester of the academic year B.E. 2563, who were chosen by cluster sampling. The tools used for the study comprised instruction model, manual, instruction management plan, instruction achievement test, and assessment form testing the ability to create work. The obtained data were analyzed by mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

From the study, the results found as follows: 1) A model called '5A Model' consists of 4 components including principles, objectives, procedures for carrying out activities, measurement and evaluation; 2) The sample group's learning achievement on the posttest was higher than on the pretest, with a statistical significance of .05 level; and 3) The development to create work was higher.

Keywords: Thai Language Instruction Model; Sociolinguistics; New Dimension of Instruction

บทนำ

ในยุคปัจจุบันยุคคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจช่วง “ประเทศไทย 4.0” จึงมีได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ หากแต่ขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการสื่อสาร (communication) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความร่วมมือ ประสานงาน (collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability/Transformation) อันเป็น “Soft Skill” พื้นฐานของยุคดิจิทัลอันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ไร้ขีดความสามารถ (talent) หรือ ความสามารถในการทำงานตามคำสั่งแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีตแล้ว (McCandless, 1973)

ส่วนความสามารถในการสื่อสารและการปรับตัวจะทำให้ “ทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่” ของประเทศสามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น อันจะทำให้การทำงาน การค้า และการบริการเป็นไปอย่างลื่นไหล ทรัพยากรมนุษย์ในยุค “ประเทศไทย 4.0” นั้นนอกจากต้องมีความรู้พื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความ รับผิดชอบ มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีอัตราต่ำยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความคิดสร้างสรรค์ และใฝ่ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การเข้าใจสังคม ยอมรับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ซึ่งกันและกันจะนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาได้เป็นอย่างดี

Hymes (1974) กล่าวว่า การศึกษาภาษาไม่สามารถแยกออกจากการศึกษาความเป็นไปของสังคมได้ เพราะปฏิสัมพันธ์ทางภาษา (Linguistic Interaction) คือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) การใช้ภาษาจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคม การวิเคราะห์ภาษาและสังคมไปด้วยกันจะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น

การเรียนการสอนภาษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถี สังคม และวัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจว่า “ทำไม” จึงต้องเป็นเช่นนั้นตามสภาพสถานการณ์สังคมเพราะภาษาสะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อของเจ้าของภาษาเป็นอย่างดี หรือกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านบริบททางสังคม (Social Context) นำบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในภาษา (Labov, 1972; Hymes, 1974; Fishman, 1975) เพราะสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษาเนื่องจากภาษาไม่ได้เป็นเพียงระบบไวยากรณ์ที่ประกอบด้วยเสียง ศัพท์และโครงสร้างเท่านั้น แต่ภาษาคือระบบที่ใช้ในการสื่อสารหรือสื่อความหมาย มีศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญและตอบสนองการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ดีคือ แนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นส่วนองค์ประกอบหนึ่งของภาษาศาสตร์

Labov (1972) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นการศึกษาถึง 1) สังคมวิทยาของภาษา (Sociology of Language) ที่ศึกษาภาษาและภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสังคม เช่น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาชนกลุ่มน้อยและการพัฒนาของภาษาในประเทศที่เกิดขึ้นมาใหม่ เป็นต้น 2) การศึกษาในเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of Speaking) ซึ่งศึกษา วิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาและภาษาถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กฎเกณฑ์การเลือกภาษาให้เหมาะสมกับผู้พูด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง หัวข้อเรื่องสนทนา ช่องทางการสื่อสาร เช่น การพูดหรือเขียน สถานที่ และการเลือกหน้าที่ของภาษาในการสื่อสาร

Fishman (1975) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมคือการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลทางภาษาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เชิงสังคม และให้ข้อมูลทางสังคมเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ทางภาษา

Prasithrathsint (2002) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นแขนงวิชาของภาษาศาสตร์ ศึกษาภาษา ด้านที่นำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับบริบทสังคมให้ใช้ให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติทางสังคม โดยสามารถสื่อสารได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ เช่น รู้ว่าจะใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือไม่ทางการ เป็นต้น

จากที่นักวิชาการกล่าวมาพอสรุปได้ว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistic) เป็นศาสตร์ที่นำความรู้ทางภาษาและสังคมมาอธิบายการใช้ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมทางสังคม ความเป็นอยู่ ชุมชนโดยรอบเพื่อเข้าใจและสื่อสารผ่านภาษาอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนางานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ทางการเรียนการสอน” เพื่อความแปลกสร้างสรรค์ทางการเรียนการสอนภาษา ทั้งสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Construct Theory) Saloman (2009) กล่าวว่า การเรียนการสอนสิ่งสำคัญควรปรับเปลี่ยนวิธีการโดยเริ่มต้นจากการพิจารณาที่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วจึงวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสร้างผลงาน ชิ้นงานเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการเรียนรู้ว่าผู้เรียนได้บรรลุมาตรฐานแล้ว

สำหรับเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ของการเรียนการสอน” ได้เล็งเห็นถึงการเรียนการสอนภาษาโดยเฉพาะภาษาไทยด้วยนักวิจัยก็เป็นคนไทย พูดและใช้ภาษาไทย ในขณะนี้บางท่านที่จำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพราะจะเข้าถึงภาษาที่สะท้อนจากวิถีปฏิบัติทางสังคม มุ่งศึกษาภาษาโดยพิจารณาไปพร้อมกับบริบททางสังคม (Social Context) นำบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในภาษา

การศึกษาที่จะให้ผู้เรียนเข้าถึงสังคม วัฒนธรรม ใหม่ๆ ไม่จำกัดแค่ในห้องเรียน ผู้สอนเปลี่ยนหน้าที่จากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ให้การช่วยเหลือต่อผู้เรียนเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (Create a Culture of Inquiry) (A New Paradigm in Education: A Case of Perspectives on 21st Century Education: 2013) จัดการศึกษาแบบเดิมมุ่งเน้นไปที่ความเป็นจริง การจดจำ ทักษะเบื้องต้น และการทดสอบที่ยังไม่ได้สร้างเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เฉกเช่น

ระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์และสิงคโปร์ ได้เริ่มนำแนวทางการเรียนแบบสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นฐานเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นให้กับผู้เรียน (Trilling, and Fadel, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “คนไทยยุค 4.0” จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการเรียนรู้ใน 4 เรื่องสำคัญ คือ 1) การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย 2) การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ ๆ 3) การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำธรรณะยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และ 4) การเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 ที่กำหนดว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ถือได้ว่าเป็นความคิดระดับสูงและมีคุณค่า เพราะช่วยให้มนุษย์แก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงามขึ้นได้

นอกจากนี้มีการกล่าวหาว่าความคิดสร้างสรรค์ถือได้ว่ามีค่ากว่าความคิดอื่นๆ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ดังที่ McCandless (1973) กล่าวว่าสามารถพัฒนาขึ้นได้และควรจะเป็นเป้าหมายแรกของการจัดการศึกษาสอดคล้องกับ Storm (1969) กล่าวว่า ทุกคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจต่างกันที่ปริมาณมากน้อยเท่านั้น ถ้าหากศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ได้รับการส่งเสริมและนำไปใช้อยู่เสมอแล้ว ก็จะช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลพัฒนายิ่งขึ้น การจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อาศัยองค์ประกอบ Davis (1971) กล่าวว่าองค์ประกอบที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียนนั้น อยู่ที่เทคนิควิธีการสอนของผู้สอนและการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน

นักวิจัยมุ่งสนใจเสนอ การเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคาดว่าการศึกษา การเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมจะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีคุณภาพทั้งการเรียนการสอนต่อไป ในบทความนี้จะนำเสนอเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางใหม่ของประเทศไทยในทางศึกษาศาสตร์ที่จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่แท้จริงทั้งการเข้าใจภาษา บุคคล สังคม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการในการสร้างสร้งงานของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ประยุกต์ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่เรียกว่า

“ADDIE Model” เป็นงานวิจัยและพัฒนาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีการเก็บข้อมูลคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Embedded Design) (Creswell, and Stanley, 1963) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ดำเนินการโดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบายการจัดการศึกษา โดยวิเคราะห์จากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน 3) ศึกษาความคิดเห็นจากนักวิชาการอิสระ คณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และ 4) สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิดรูปแบบการเรียนการสอน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เอกสารและผลการวิจัย นำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจำนวน 1 ฉบับสำหรับการวิเคราะห์ เอกสารแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน 2) แบบสนทนากลุ่ม (FGD) ผู้เรียนทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน และ 3) แบบสัมภาษณ์นักวิชาการอิสระ คณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการประเมินผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญกับงานวิจัยนี้ในการตรวจสอบแบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert (Likert Five Rating Scales) ที่สอดคล้องกับ ตัวแปรที่ศึกษาทั้ง ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม และตัวแปรตาม คือ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม 2) งานสร้างสรรค์ เช่นสิ่งประดิษฐ์ผ่านภาษาไทย หรือแอปทางภาษาไทยหรือ คลังคำพจนานุกรมภาษาไทย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D, D) ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนการสอน และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ประกอบด้วย แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน แบบประเมินความสามารถในงานสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือต่างๆ และการสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) มีคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับงานวิจัยเรื่องนี้

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จริง (Implementation: I) ดำเนินการโดยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้แบบแผนการทดลองแบบ The One Group Pretest-Posttest Design โดยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ก่อนและหลังเรียน และประเมินพัฒนาการความสามารถในงานสร้างสรรค์ ดังจะกล่าวในหัวข้อผลการวิจัยต่อไป

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ประชากร คือนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ไทย จำนวน 38 แห่ง และลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” ด้านกลุ่มตัวอย่าง คือ เป้าหมายได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) เริ่มการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ได้ ตัวอย่างสุ่มออกมาได้เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” จำนวน 30 คน ต่อมาสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ชั้นปีที่ 4 และลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย”

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง การทดลองการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิด ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ดำเนินการทดลองในภาคปลายปีการศึกษา 2563 ดำเนินการ 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง

เนื้อหาที่นำมาสร้างแผนการเรียนการสอน เรื่อง 1) ภาษาไทยและภาษาถิ่น 2) ภาษาอังกฤษใน ภาษาไทย 3) ภาษาเขมรในภาษาไทย 4) ภาษาจีนในภาษาไทย 5) ภาษาอื่นๆในภาษาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ รายวิชาบังคับวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) พิจารณาผลการ ประเมินแล้วนำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การประเมินประสิทธิผล ของรูปแบบการ เรียนการสอน เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ก่อนและหลังเรียน 2) ศึกษาพัฒนาการด้านความสามารถในงานสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน โดยผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการ จัดระบบการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้ ADDIE Model ตามแนวคิดของ เควิน ครูส (Kevin Kruse) และ รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ ดิกค์ และแคเรย์ (Dick and Carey) ร่วมกับการรอบการ วิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นหลักสำคัญแล้วนั้น ผ่านการหาประสิทธิผลให้ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนและนำไป ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนว ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า รูปแบบการเรียนการสอน มีชื่อว่า "5 A Model" มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการ ดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการ ของรูปแบบการเรียนการสอนได้รูปแบบการเรียนการสอนที่ว่า 5 A Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนนี้

Analysis Actuation Action Application Assessment

ขั้นที่ 1 Analysis หมายถึงการวิเคราะห์ องค์รวมของสภาพผู้เรียน เนื้อหา บรรยากาศเพื่อนำสู่การ จัดการเรียนการสอนทั้งไปสัมผัสพื้นที่ที่มีภาษาจริง หรือการรับชมภาพ สื่อต่างๆ ประกอบ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 Actuation หมายถึงการกระตุ้น ได้รับความสนใจของนักศึกษาในเนื้อหาที่จะสอนและนำไปสู่ การปฏิบัติจริงต่อไปได้

ขั้นที่ 3 Action หมายถึง การกระทำโดยการปฏิบัติจริงในการศึกษาภาษาในพื้นที่ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน ร่วมกันกับผู้สอน หรือ/และ ผู้เรียนด้วยกัน

ขั้นที่ 4 Application หมายถึงการประยุกต์สร้างสรรค์ชิ้นผลงานขึ้นมาใหม่เชิงสร้างสรรค์

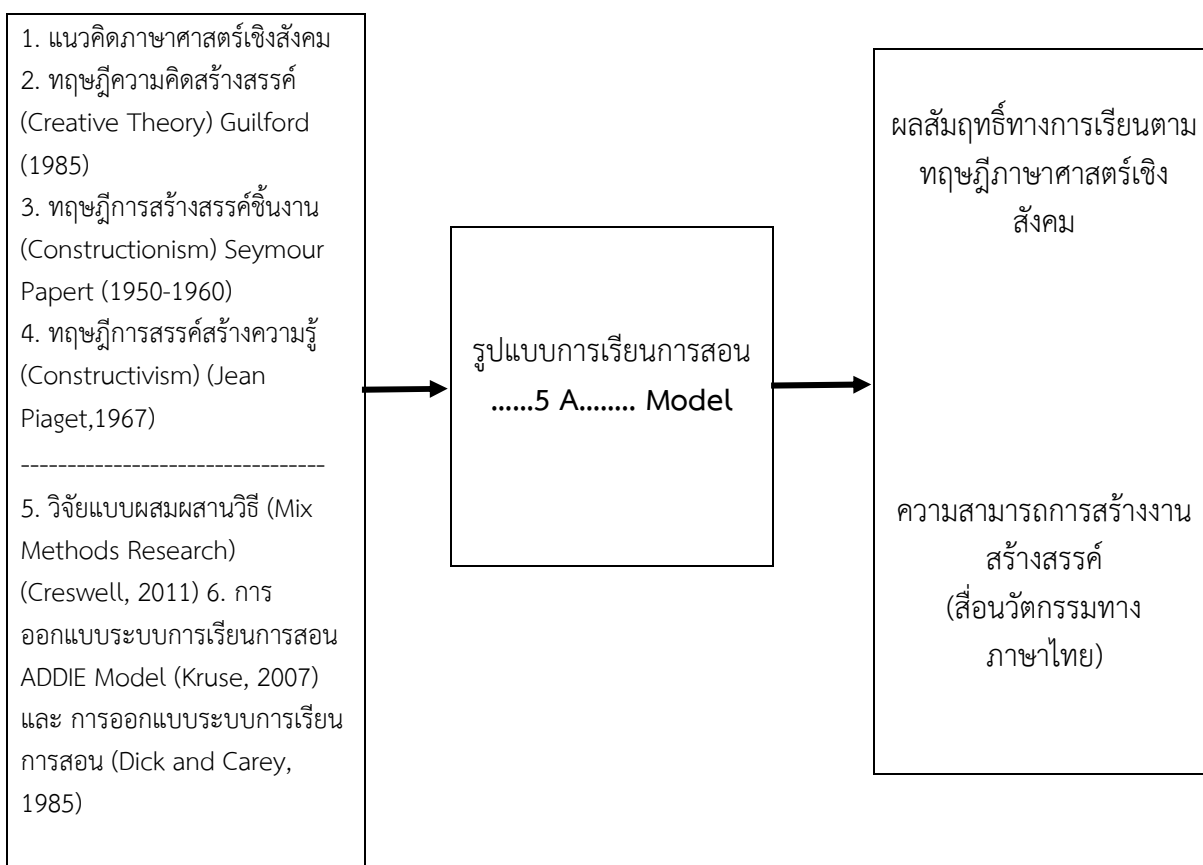
ขั้นที่ 5 Assessment หมายถึงการประเมินผลสะท้อนผลให้เห็นถึง ความรู้ ความสร้างสรรค์และการ นำไปใช้อย่างมีคุณค่าได้ต่อสังคม ชุมชนพื้นที่จริง

2. ประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่า หลังเรียนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเกี่ยวกับวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.36 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.36 มีพัฒนาการด้าน

ความสามารถในงานสร้างสรรค์สูงขึ้น ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งนี้ในภาพรวมพบว่าพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานที่สูงขึ้น ดังนั้นงานสร้างสรรค์ที่ 1 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 งานสร้างสรรค์ที่ 2 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 งานสร้างสรรค์ที่ 3 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 และงานสร้างสรรค์ที่ 4 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 11.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คือเป็นมิติใหม่ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนได้สัมผัสภาษาไทยเข้าใจสังคมวัฒนธรรมผ่านชุมชนพื้นที่ ไม่น่าเบื่อจากการศึกษาเรียนเฉพาะในห้องเรียนแต่ก่อนเก่า ดังสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม และครอบคลุมตามความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์งาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, and Weil (1996) ที่ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย

อย่างมีประสิทธิภาพแบบแผนของการสอนหรือกิจกรรมต้องแสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมกันและกัน รูปแบบการเรียนการสอนนี้จึงมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี

2. ผลจากการประเมินนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทำให้เกิดการกระตุ้นการเรียนรู้ของนักศึกษาทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์งานด้วยตนเองและมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ในระดับดีที่มีคะแนนสูงขึ้น นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริง ทำให้การเรียนการสอนทางภาษาไทยไม่น่าเบื่อเพราะนักศึกษาสร้างสรรค์ชิ้นจะมีลักษณะเป็นงานกลุ่ม ก่อให้เกิดการระดมความคิด เปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถสรุปความคิดรวบยอดจากเนื้อหาที่เรียนและสร้างเป็นผลงานสามารถอธิบายกระบวนการแนวคิดได้ ในขั้นสรุปผลนักศึกษาเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามข้อสงสัยกับกลุ่มเพื่อนที่นำเสนอได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักศึกษาสามารถนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ได้ถูกต้องตามรูปแบบของชิ้นงานนำไปสู่การคิดค้นและนวัตกรรม Creativity และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ Artful Thinking (Project Zero) ที่เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการเชื่อมโยงความคิดเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนที่เน้นวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดไตร่ตรองได้อย่างสร้างสรรค์สามารถพึ่งพาตนเองได้รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

3. รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น สามารถกล่าวได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมนักศึกษาให้มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดที่มาจากแนวคิดทางการศึกษาของ Dewey (1993) ที่เป็นผู้เสนอแนวความคิดเรื่องการเรียนรู้ด้วยการลงมือหรือ "Learning by Doing" ซึ่งเป็นแนวคิดที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ตลอดจนการวิจัยครั้งนี้เชื่อได้อย่างยิ่งเพราะพัฒนาขึ้นมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

สรุป

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม และครอบคลุมตามความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์งาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2. ผลจากการประเมินนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อ 2.1

3. รูปแบบการเรียนการสอนพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อ 2.2 ทั้งนี้ในภาพรวมพบว่าพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานที่สูงขึ้นดังงานสร้างสรรค์ที่ 1 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 งานสร้างสรรค์ที่ 2 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 งานสร้างสรรค์ที่ 3 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 และงานสร้างสรรค์ที่ 4 นักศึกษามีคะแนน

เฉลี่ยอยู่ที่ 11.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนช่วยส่งเสริม นักศึกษาให้มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 อาจารย์ผู้สอนทางภาษาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาและวัฒนธรรมสามารถนำรูปแบบการเรียน การสอน ไปเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนต่อไป

1.2 ฝ่ายผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะทางศึกษาศาสตร์ นำผลการวิจัยเรื่องรูปแบบ การเรียนการสอน ไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ได้

1.3 ครูโรงเรียนสามารถนำผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนการสอน ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา การเรียนการสอนของนักเรียนได้

1.4 ผู้เรียน ผู้สอน คนในสังคม ชุมชน เกิดความร่วมมือกัน นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน ภาษาไทยและวัฒนธรรมระดับ องค์กร ประเทศชาติ นานาชาติต่อไปได้

1.5 แนวทางใหม่ในการศึกษาประยุกต์ศาสตร์ทางศึกษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ สังคมศาสตร์ บูรณาการ กันก่อเกิดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาภาษาไทย

1.6 ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและได้รับการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการ แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้น รวมทั้งสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอื่นๆ และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

1.7 กระตุ้นความสนใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านอื่นๆ ของนักศึกษาครู และนักศึกษาในหลักสูตรอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมในรายวิชาอื่นๆ เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสามารถในงานสร้างสรรค์

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.3 ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ให้แก่กลุ่มประชากรอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักเรียนและกลุ่มเด็กปฐมวัย ที่มีวัยแตกต่างกัน โดยต้องประยุกต์ขั้นตอนในรูปแบบให้ สะดวกต่อการปฏิบัติงานสร้างสรรค์

References

- Anantaworasakul, A. (2003). *Regional Studies: Thai Culture*. Bangkok: Pajera Publishing.
- AnchaleeNukul, S. (2005). *Thai Word Wystem*. Bangkok: Chulalongkorn Printing House University.
- AppakitSilpasarn, Phraya. (2005). *Thai Language Principles*. (13th ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Beers, S.Z. (2011). *Teaching 21st Century Skills: An ASCD Action Tool*. Virginia: ASCD.

- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research*. Chicago: Rand McNally College.
- Ellison, M.B. (1995). *Creative Problem Solving Through Design Education: An Experimental Study*. Canada: Mount Saint Vincent University.
- Joyce, B., Weil, M. & Calhoun, E. (1996). *Model of Teaching*. (5th ed.). London: Allyn and Bacon.
- Khaemmanee, T. (2010). *Teaching Science: Knowledge for Organizing a Learning Process That Has Performance*. 12th edition. Bangkok: Sutthakat Checkpoint.
- Linton, Ralph. (1969). *The Tree of Culture*. New York: Alfred A Knopf.
- Nilphan, M. (2012). *Educational Research Methods*. Issue 6. Nakhon Pathom: Research and Development Center Education Faculty of Education Silpakorn University.
- Prasithrathsint, A. (2001). *Social Linguistics*. Bangkok: Printing House Chulalongkorn University.
- Royal Academy. (2003). *Dictionary of the Royal Institute of Thailand 1999*. Bangkok: Nanmee Books Publications.
- Treffinger D. J. & Isaksen, S. G. (2008). "A New Renaissance? Preparing Productive Thinkers for Tomorrow's World". *Creative Learning Today*, 15(4), 1.
- Tylor, Edward B. (1981). *The Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology Philosophy Religion, Language, Art and Custom*. London: Murray.

กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*

Development Process for Secondary School Students' Participation in Religious Activities

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ

Keatisak Sangarun

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: keatisak.sa@lsed.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และ 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสัมภาษณ์ ศึกษาภาคสนาม โดยการร่วมกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน ณ วัดป่าชมภูพาน จังหวัดสกลนคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนมี 3 ประการ คือ การได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน การได้ร่วมกิจกรรมที่แปลกใหม่ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2) กระบวนการพัฒนา 7 ประการ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ กระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม โดยเรียนรู้และพัฒนาสมมติจากธรรมชาติของวัดป่า กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ มีการยกตัวอย่างคำสอนที่เข้าถึงง่ายชี้ให้เห็นประโยชน์ของหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที กระบวนการพัฒนาของครอบครัว ต้องไว้วางใจและเคารพในการตัดสินใจของนักเรียน สนับสนุนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของนักเรียน กระบวนการพัฒนาของชุมชน เปิดรับ เข้าใจความแตกต่าง และไว้วางใจให้ออกาสนักเรียนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน กระบวนการพัฒนาของสถานศึกษา สร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ตามความสนใจของนักเรียน สนับสนุนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมภายนอกของนักเรียน โดยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เรียนรู้อยู่กับสิ่งที่มีและสิ่งที่เป็ กระบวนการพัฒนาความรู้สึภายในของนักเรียน ผ่านการพัฒนาสติและปัญญาเห็นคุณค่าของสมมติ กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะนิเวศการเรียนรู้ มุ่งสู่หลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมมติ และ ปัญญา ซึ่งจะทำให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขตามเป้าหมายการศึกษาไทย

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; การมีส่วนร่วม; กิจกรรมทางศาสนา; มัธยมศึกษา

Abstract

This research is a qualitative research aims to 1) study factors that affect the participation of religious activities of secondary school students, and 2) study the development process for participation in religious activities of secondary school students. The study was conducted by participating in religious activities along with a group of 10 main informants, namely a group of 10 third-graders at Wat Pa Chomphuphan, Sakon Nakhon Province, analyzed the data by content analysis and then making an inductive conclusion.

The results showed that 1) key factors of students' decision to participate in religious activities are three things: joining a group of friends, participation in exotic activities and spending free time. 2) The seven development processes that occurred are; activity model development process by learning and developing concentration from the nature of Wat Pa, the development process of the monks with examples of teachings that are easily accessible point out the benefits of principles that can be applied immediately in daily life, family development process by trusting or respecting students' decisions and supporting students' creative learning, community development process by being open to understanding the difference and trust to give students the opportunity to be part of the community, school development process by creating new activities according to the interests of students or continuously support students to participate in activities, the process of developing students' external behaviors by changing lifestyle and learning to live with what is, the process of developing students' internal mindset through the development of consciousness and intelligence see the value of concentration. These processes are interrelated as a learning ecosystem, aiming towards the threefold training; Sila (morality), Samathi (concentration), and Panya (wisdom). This will make students become smart, good people and happy according to the Thai educational goals.

Keywords: Development Process; Participation; Religious Activities; Secondary Education

บทนำ

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมเก่าแก่ที่หล่อหลอมคนไทยและเป็นแกนกลางที่ยึดเหนี่ยวของสังคมตั้งแต่ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ศาสนาเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมเชื่อถือและยึดมั่นไว้เป็นหลักเกณฑ์ทำให้คนในแต่ละสังคมมีแนวทางและวิถีปฏิบัติที่มีรูปแบบเดียวกัน ศาสนามีความซับซ้อนและมีอิทธิพลกับสมาชิกในสังคม ทั้งยังเป็นต้นกำเนิดของพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนท่าที ทักษะ ความรู้สึกรู้สีกคิดของคนในสังคม สำหรับประเทศไทยเปิดกว้างและให้สิทธิในการนับถือศาสนามาตั้งแต่อดีต โดยมีการนับถือธรรมชาตินีติ ศาสนา เทพดา และบรรพบุรุษ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏหลักฐานราวพุทธศตวรรษที่ 3 หลังจากการส่งยานาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ 9 สาย รวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเชื่อว่าเป็นดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นส่วนหนึ่งของไทยในปัจจุบัน จนกระทั่งปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในประเทศไทยสมัยทวารวดีและเป็นศาสนาหลักสืบต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน (Department of Religious Affairs, 2018)

อย่างไรก็ตามตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา คนรุ่นใหม่กว่าร้อยละ 70 ปฏิเสธเรื่องศาสนาเพราะมองไม่เห็นประโยชน์ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาบ่นถึง เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าศาสนามีความเป็นการเมืองและล้าหลังจนเกินไป มีข้อจำกัดมาก และที่สำคัญที่สุดคือ ศาสนาไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งหากมองกรณีดังกล่าวนี้กับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันพบว่า ศาสนาเป็นเหมือนกับวัฒนธรรมต่างๆ หากหลักการทางศาสนาบางข้อไม่สามารถนำมาใช้ได้กับสังคมในยุคปัจจุบัน ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไข (Surachatri, 2015) ในบริบทสังคมไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ทว่าในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาวัดกับชีวิตเด็กหรือวัยรุ่นดูเหมือนจะเป็นเรื่องห่างไกลมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งมองว่าการไปวัดเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงในแง่ที่ว่าหากวันหนึ่งในอนาคต พวกเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และไม่ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของวัดให้กับคนรุ่นลูกหลาน ศาสนสถานในความคิดของคนรุ่นต่อไป อาจเป็นสิ่งที่ค่อยๆ เลือนหายไปจากระบบความคิด การรับรู้และการให้ความสำคัญ ดังที่พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) หรือ ว.วชิรเมธี ให้ความเห็นว่า การที่เด็กไทยเข้าวัดน้อยลง เนื่องจากสังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นสนใจสิ่งใหม่ๆ ของโลกมากกว่าการเลือกสนใจทางธรรม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสถาบันศาสนาเองก็ยังมีพิธีกรรมที่ยึดเยื้อ การเทศน์ที่ยังไม่เข้ากับยุคสมัย ไม่สามารถตอบโจทย์การใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ และในศาสนสถานบางแห่งยังได้นำไสยศาสตร์มาปน จึงมองเสมือนว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องล้าหลัง ทำให้คนรุ่นใหม่หันไปพึ่งเทคโนโลยีแทนที่จะพึ่งพระสงฆ์ (Phra Medhi Vajirodom, 2017)

อนึ่งการเข้าไปในศาสนสถาน เช่น วัด เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบต้นแบบในการดำรงชีวิตที่ดี ได้แรงบันดาลใจในทางธรรม สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งได้คุณธรรมพื้นฐานนอกเหนือจากความรู้ด้านศาสนา เช่น ความกตัญญู เสียสละ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ การเป็นผู้ให้ และจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เป็นต้น ซึ่งการจะทำให้เด็กและเยาวชนกลับมาเข้าวัดหรือร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาได้นั้น อาจต้องเริ่มจากการพัฒนาด้านกายภาพของวัด หรือศาสนสถานนั้นๆ การพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งมีศักยภาพในการเผยแผ่ศาสนาได้ดี คณะสงฆ์ต้องปรับยุทธศาสตร์ในเชิงรุกมากขึ้น เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมอย่างสมเหตุสมผล

กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนประมาณ 10 คน จากโรงเรียนสาธิตสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ถือเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เรียนอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มแรกๆ ที่ได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ ศึกษาธรรมชาติ ปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าแห่งหนึ่งในอำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร สิ่งที่น่าสนใจคือการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม ไปพักอาศัยที่วัดแห่งนี้ถึง 2 ครั้งในปีพุทธศักราช 2563 ครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม 2563 จำนวน 10 วัน และ ครั้งที่สอง ในเดือนพฤศจิกายน 2563 จำนวน 5 วัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้โอกาสนี้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว และศึกษากระบวนการพัฒนาในมิติต่างๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อจะได้นำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
2. ศึกษากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อค้นหาความจริงจากเหตุการณ์สภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ และงานวิจัยต่างๆ เพื่อใช้ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน สภาพการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของเด็กและเยาวชนไทย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการร่วมกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน คณะสงฆ์วัดป่าชมภูพาน และชาวบ้านจัดสรร ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interview guide) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ (Field observation) การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แบบหน่วยบริบท (Contextual unit) โดยการแบ่งรูปแบบของเรื่อง (Categories) ที่วิเคราะห์ แล้วสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Inductive Conclusion)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย โดยใช้การบรรยาย (Descriptive Presentation) ประกอบการนำเสนอตัวอย่างคำสัมภาษณ์ หรือปรากฏการณ์ที่สนับสนุนข้อสรุปต่างๆ ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยเงื่อนไขสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามี 3 ประการ ได้แก่

1. การได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่คิดว่าการที่ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ผู้วิจัยเชิญชวนมาจากการมีเพื่อนไปร่วมกิจกรรมด้วยกัน โดยนักเรียนได้สะท้อนว่าการตัดสินใจไปร่วมกิจกรรมครั้งนี้เพราะได้อยู่กับเพื่อน เหมือนได้ไปเที่ยวกับเพื่อนๆ ถ้าสมมติเพื่อนไม่ได้ฝึกฝาด้านศาสนา ไม่ได้สนใจกิจกรรมในลักษณะนี้ หรือไปแล้วไม่มีเพื่อน ก็ดูว่างเปล่า ไม่มีคนคุยด้วยอาจจะเหงา พอเห็นว่าเพื่อนไปกันมากก็อยากไป ตอนแรกนักเรียนส่วนหนึ่งก็บอกผู้ปกครองว่าไม่อยากไปเพราะปกติช่วงปิดภาคเรียนจะอยู่บ้านกับผู้ปกครองมากกว่า

2. การได้ร่วมกิจกรรมที่แปลกใหม่ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ณ วัดป่าชมภูพานส่วนหนึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ว่า เป็นเพราะกิจกรรมมีความแปลกใหม่ ทั้งที่นักเรียนบางคนยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้แต่ก็คิดไปเองว่ามีความน่าเบื่อ นักเรียนบางคนนับถือศาสนาอื่นแต่ก็มีความเต็มใจที่จะไปใช้ชีวิตในศาสนสถานของศาสนาพุทธ จากการสัมภาษณ์นักเรียนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาอยากไปหาประสบการณ์ อยากรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ในต่างจังหวัด อยากลองเปิดมุมมองในเรื่องของศาสนา และลองอะไรใหม่ๆ ส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนที่ชอบความท้าทายเป็นการส่วนตัว ถ้าเป็นกิจกรรมทางศาสนาอย่างเดียวก็อาจไม่ตัดสินใจไป พอมีกิจกรรมอื่นๆ เข้ามาสอดแทรก มาบูรณาการเข้าด้วยกันก็คิดกันว่าจะได้เห็นมุมมองใหม่ๆ มากขึ้น เลยตัดสินใจเข้าร่วมในครั้งนี้ นอกจากนั้นยังมีนักเรียน

ส่วนหนึ่งที่คิดไว้ในตอนแรกว่าเป็นเพียงการเข้าวัดไปปฏิบัติธรรมล้วนๆ ทำให้ไม่อยากไป แต่เมื่อไปกลับมาแล้วก็เปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองพอสมควร ความน่าสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะมีไม่กี่ครั้งที่พวกเขาได้ไปคลุกคลีกับศาสนา เพราะเรื่องอื่นๆ ก็อาจจะได้มีโอกาสทำมากมายในชีวิตประจำวัน เป็นความอยากรู้ อยากค้นหาวาศาสนาให้อะไรกับชีวิตถ้าหากได้ไปอยู่กับมันหรือเรียนรู้มัน

3. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยปกติช่วงปิดภาคเรียน นักเรียนอาจจะใช้เวลาสำหรับกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เช่น การดูหนัง ฟังเพลง เล่นดนตรี เล่นกีฬา เล่นเกม แต่ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ทำให้กิจกรรมบางอย่างมีข้อจำกัด นักเรียนจึงมองว่าการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้จะเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ตนเองได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นแทนที่จะอยู่บ้านทำกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นประโยชน์กับตนเองมากนัก จากการสัมภาษณ์ของนักเรียนได้สะท้อนให้ทราบว่านักเรียนได้มีโอกาสใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งการไปร่วมกิจกรรมในครั้งแรกก็ไม่ได้แย่อย่างที่คิดไว้เป็นการเพิ่มความท้าทายให้ตัวเองมากขึ้นไปอีก ส่วนหนึ่งก็อยากลองไปหากิจกรรมอะไรทำใหม่ๆ นอกจากการเล่นเกมและการเรียนในห้องเรียน

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเงื่อนไขอื่นๆ เช่น ความเชื่อส่วนบุคคล โดยนักเรียนสะท้อนว่าโดยปกติครอบครัวชอบเข้าวัด ทำบุญ คลุกคลีอยู่กับวัดเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว เพื่อจะได้เข้าไปใกล้ชิดพระสงฆ์ ได้รู้ว่าวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์มีอะไรบ้าง และเป็นที่น่าสังเกตว่าการไปร่วมกิจกรรมครั้งนี้ไม่ได้เกิดจากการบังคับของผู้ปกครอง แต่เกิดจากความสนใจส่วนตัวซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้ก็ไปขออนุญาตผู้ปกครองแล้วได้รับการสนับสนุนซึ่งบุคคลที่อยู่ในครอบครัวต่างก็รู้สึกยินดี อนุโมทนากับการตัดสินใจไปร่วมกิจกรรมของนักเรียนด้วยเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา มี 7 ประการ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม รูปแบบของกิจกรรมมีอิทธิพลอย่างมากกับการเรียนรู้และความสนใจใฝ่รู้ของเด็กและเยาวชน กิจกรรมที่เกิดขึ้น ณ วัดป่าชมภูพาน จังหวัดสกลนคร ทั้ง 2 ครั้ง ส่วนหนึ่งเป็นการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวพุทธ พัฒนาจิตด้วยการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายธรรมะโดยทั่วไป แต่อีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งคือการได้มาสัมผัสกับศาสนสถาน คือ วัดป่าจริงฯ ได้เข้ามาเรียนรู้วัตรปฏิบัติของพระป่า ใช้เวลาอยู่กับธรรมชาติ เรียนรู้และพัฒนาสมาธิจากธรรมชาติ และยังได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ท้าทายกับการอยู่ในช่วงวัยแห่งการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ให้ทุกสิ่งที่เป็นธรรมะ เช่น การเป็นจิตอาสาช่วยงานวัด การช่วยชาวบ้านทำนา การทำหน้าที่เป็นเด็กวัด เป็นต้น

การพัฒนากระบวนการของพระสงฆ์ที่เป็นรักษาการเจ้าอาวาสที่วัดป่าชมภูพาน คือการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้อยู่ และได้ลองปฏิบัติจากสิ่งที่มีให้ได้ ให้เป็น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามธรรมชาติของสถานที่ และการเรียนรู้ก็เป็นไปตามธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคนด้วย โดยไม่ต้องไปจัดการให้เป็นตารางเวลาที่ตายตัว เพียงแต่อาจจะมีการประสานงานไว้เบื้องต้น กรณีที่ต้องร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกและจะแจ้งให้นักเรียนทราบเมื่อถึงเวลาสมควร การร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 10 วัน ในครั้งแรก และอีก 5 วัน ในครั้งที่สอง จึงเป็นสิ่งที่นักเรียนมีความสนใจอยู่ตลอดเวลาว่าจะมีกิจกรรมอะไรให้ทำบ้างในแต่ละวัน

2. กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ ในยุคที่ความเชื่อทางศาสนากำลังถูกท้าทายจากสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะวัยรุ่น กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีจำนวนผู้ไม่นับถือศาสนา (Irreligious person) เพิ่มขึ้น นักบวชในศาสนาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการเข้าถึงที่ง่ายและชี้ให้เห็นประโยชน์ของความเชื่อเหล่านั้นได้

อย่างแท้จริง โดยพระสงฆ์ที่วัดป่าชมภูพานก็ได้ยึดหลักการดังกล่าวนี้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มนักเรียนด้วย

รักษาการเจ้าอาวาสวัดป่าชมภูพาน ซึ่งดูแลจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียนทั้งที่เกิดขึ้นในวัดและนอกวัด ได้ยึดสิ่งที่พระอธิการดำเกิง วรสุทโธ อดีตเจ้าอาวาสได้เคยดูแลกลุ่มผู้ศึกษาดูงานมาตลอดตั้งแต่เปิดวัดให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาธรรมชาติ เรียนรู้พืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ทั้งยังได้ปรับวิธีการสอนนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น ให้เข้าใจหลักธรรมจากการปฏิบัติ แม้จะมีการสอนผ่านการบรรยายก็จะบรรยายด้วยการยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม หรือจากประสบการณ์ ทำให้นักเรียนมีความสนใจรับฟังเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นอย่างตั้งใจและใคร่ครวญ

3. กระบวนการพัฒนาของครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่เริ่มต้นบ่มเพาะพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก แต่เมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นได้เข้าไปใช้ชีวิตในสถานศึกษาทำให้ความคิดบางอย่างอาจเปลี่ยนไปบ้าง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการชักชวนหรือการสนับสนุนของผู้ปกครอง

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียน ณ วัดป่าชมภูพาน ทั้ง 2 ครั้ง แม้เกิดจากความสนใจของนักเรียนเอง แต่ผู้ปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันครอบครัวก็มีส่วนผลักดัน สนับสนุน เปิดโอกาส และให้กำลังใจนักเรียนเหล่านี้ด้วยเช่นกัน สาเหตุหนึ่งก็เนื่องจากการร่วมกิจกรรมครั้งนี้จะต้องมีการเดินทางข้ามจังหวัด มีค่าใช้จ่าย และยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วย ผู้ปกครองจึงต้องมีความมั่นใจเป็นพิเศษว่าการตัดสินใจของนักเรียนในครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ อยู่ร่วมกิจกรรมได้อย่างปลอดภัย การจัดปฐมนิเทศก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมจึงเกิดขึ้นเพื่อชี้แจงให้ผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละคนได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ไปพร้อมๆ กับนักเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ ร่วมกัน แต่ทันทีที่นักเรียนตัดสินใจไปเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ 2 ผู้ปกครองทั้งหมดต่างยินดีกับการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ของนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวอาจเป็นการสร้างความไว้วางใจ เคารพในการตัดสินใจของนักเรียน เป็นการทำหน้าที่ของผู้ปกครองสมัยใหม่ที่ไม่ได้เข้ามาวางแผนทางให้นักเรียนในเชิงบังคับ ห้ามไม่ให้ทำ หรือชี้แนะให้ทำเหมือนเช่นในอดีต กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งอาจจะเกิดก่อนที่การเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสองครั้งจะเริ่มต้นขึ้น ผู้วิจัยมองว่าการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของผู้ปกครองในลักษณะนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่น เป็นเด็กและเยาวชนสมัยใหม่ ได้ทำในสิ่งที่ชอบและสนใจ มีความสุขกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามสิ่งที่พวกเขาได้มีโอกาสเลือกด้วยตนเอง เป็นการเติบโตที่เจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายใน ส่งผลให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

4. กระบวนการพัฒนาของชุมชน ศาสนสถานกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาอย่างยาวนาน วัดในพระพุทธศาสนาได้อาศัยคนในชุมชนคอยช่วยเหลือเมื่อมีกิจกรรมสำคัญต่างๆ เช่น งานบุญประจำปี พิธีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า มาอย่างต่อเนื่อง ช่วงที่วัดป่าชมภูพาน ได้เตรียมงานพิธีพระราชทานเพลิงศพของพระอธิการดำเกิง วรสุทโธ อดีตเจ้าอาวาส ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงถือเป็นกำลังหลัก นอกจากนั้นยังมีศิษยานุศิษย์ ผู้เคารพเลื่อมใสในอดีต เจ้าอาวาสรูปนี้ที่มาจากต่างจังหวัด ซึ่งกลุ่มนักเรียนทั้ง 10 คน ก็ถือเป็นกลุ่มที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเตรียมงานไปพร้อมกับชาวบ้านในชุมชน และผู้คนจากองค์กร หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาช่วยจัดการงานพิธีนี้ให้สมบูรณ์มากที่สุด

ครั้งแรกของการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 10 คน ทั้งผู้นำในชุมชน ชาวบ้าน ต่างให้การต้อนรับนักเรียนกลุ่มนี้ด้วยไมตรีจิต นักเรียนซึ่งไม่เคยมีพื้นฐานการเรียนรู้ด้านภาษาถิ่นก็ได้พยายามสื่อสารกับชาวบ้านด้วยความเป็นเอง นักเรียนได้เรียนรู้การเข้าหาเพื่อน สังคม ปรับตัว เข้ากับคนในท้องถิ่นมากขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนก็เปิดรับนักเรียนกลุ่มนี้ ซึ่งอาจจะมาจากคนละวัฒนธรรมกัน ปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยความ

เข้าอกเข้าใจ กิจกรรมใดที่คนในชุมชนเชื่อมั่นว่ากลุ่มนักเรียนทำได้ก็จะเปิดโอกาสให้ลงมือทำอย่างเต็มที่ เช่น การขนต้นไม้เพื่อปลูกในสวนรอบเมรุ การล้างจานให้กับคนที่มาช่วยเตรียมพื้นที่บริเวณเมรุ แต่หากมีกิจกรรมใดที่นักเรียนยังไม่มั่นใจชาวบ้านก็จะเข้ามาช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด

การที่นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับโอกาสให้ไปช่วยกันถอนกล้า ดำนา และเกี่ยวข้าว ถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจของชาวบ้านในชุมชน ให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ในสิ่งที่พวกเขาไม่เคยได้ลงมือปฏิบัติกันมาก่อน สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาความเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งพร้อมจะเรียนรู้อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าผลผลิตที่ได้ในท้ายที่สุดอาจจะไม่เต็มที่เท่ากับชาวนาหรือลูกชาวนาที่แท้จริงทำด้วยตนเอง แต่ชุมชนได้แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจเช่นนี้มีผลดีกับอาชีพและสังคมไทยในระยะยาว

5. กระบวนการพัฒนาของสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีสมาชิกหลากหลายและมีอิทธิพลกับความคิดและพฤติกรรมของเด็กวัยเรียนมากเช่นเดียวกับสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนซึ่งปัจจัยเงื่อนไขหลักที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาดังได้นำเสนอแล้ว ทั้งนี้กิจกรรมในลักษณะนี้หากนักเรียนไม่ได้มีความสนใจเข้าร่วมด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้น ผลลัพธ์ที่ได้ก็อาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ของนักเรียนทั้ง 10 คน จึงเป็นการทดลองแนวทางใหม่ๆ ของผู้วิจัย ด้วยการเชิญชวนให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวนี้เข้ามาช่วยงานต่างๆ ของโรงเรียนที่มีพิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อมาเกี่ยวข้อง เช่น งานตักบาตรตอนเช้า งานทำบุญของโรงเรียน งานสงกรานต์ งานวางศิลาฤกษ์อาคารใหม่ เป็นต้น โดยการแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักเรียนให้ชัดเจน บางคนก็ทำหน้าที่ในฐานะผู้นำฝ่ายต่างๆ ซึ่งจะได้ฝึกวางแผนการปฏิบัติงานด้วยตนเอง ฝึกทักษะการบริหารจัดการไปด้วย

เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน เริ่มคุ้นเคยกับศาสนพิธี มารยาทต่างๆ ของชาวพุทธ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเชิญชวนเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มีระยะเวลาในการร่วมกิจกรรมนานขึ้นและไปร่วมกิจกรรมในศาสนสถานจริงๆ สิ่งที่ทำหายของนักเรียนและผู้วิจัยคือ การก้าวข้ามรูปแบบกิจกรรมเดิมๆ ที่ติดอยู่ในความคิดของนักเรียนมาโดยตลอด การสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ในระลอกแรกๆ ที่แม้ว่าจะคลี่คลายไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังมีมาตรการที่เข้มงวดของภาครัฐ

6. กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมภายนอกของนักเรียน (External Behaviors) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทั้ง 2 ครั้งของนักเรียน เป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตไปพอสมควร นักเรียนได้เรียนรู้ให้สามารถอยู่กับสิ่งที่มีและสิ่งที่เป็น ณ ขณะนั้นให้ได้ การกลับมาใช้ชีวิตตามปกติหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของนักเรียน สำหรับนักเรียนบางคนก็ได้พัฒนาทักษะชีวิต เรียนรู้ทักษะอาชีพเพิ่มเติม กระบวนการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมเหล่านี้ยังได้รับการสะท้อนมาจากผู้ปกครองด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นการพัฒนาขึ้นด้วยตนเองของนักเรียน ถึงแม้ว่าคุณลักษณะเหล่านี้จะเกิดขึ้นเพียงไม่กี่วันหลังกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ เนื่องจากได้มาอยู่ในสถานที่ที่เป็นบริบทเดิม ได้อยู่ในสิ่งที่ตนเองสามารถร้องขอสิ่งที่อยากมีหรืออยากเป็นได้ แต่ก็ยังเป็นไปตามเป้าหมายของกิจกรรม ด้วยการนำตัวเองให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และนำสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้เหล่านั้นไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวันได้บ้าง

7. กระบวนการพัฒนาความรู้สึภายในของนักเรียน (Internal Mindset) กระบวนการเรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมได้ส่งผลต่อความคิดหรือความรู้สึกภายในของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกิจกรรมที่เกิดขึ้น คุณค่าของสมาธิกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนสัมผัสได้ และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง คำตอบที่นักเรียนได้รับจากการร่วมกิจกรรม นักเรียนต่างได้ค้นคว้าด้วยตนเอง และตอบสนองผ่านการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจของทั้งสองครั้ง

กระบวนการพัฒนาความรู้สึกจากภายในนี้เองที่จะทำให้เด็กมีความเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์รอบด้าน นอกจากจะเติบโตทางสรีระร่างกายตามช่วงวัย เพราะได้พัฒนาสติปัญญาซึ่งไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดหรือไม่ได้นับถือศาสนา สมาธิ จะทำให้เกิดความปิติในการทำงาน งานต่างๆ ประสบความสำเร็จและทำให้มีความสุขในท้ายที่สุด เมื่อผลที่ได้รับสัมผัสได้ด้วยใจ นักเรียนจึงอาจจะมีใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาประเภทนี้อีกต่อไปเรื่อยๆ เมื่อมีโอกาส

องค์ความรู้ใหม่

การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกิดขึ้นจากปัจจัยที่สำคัญสองประการ ได้แก่

1. ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย พ่อและปู่ป้า
2. ปัจจัยภายใน คือ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเอง

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมากกว่าคือความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเองซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายใน อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนที่สำคัญคือเพื่อนซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้วยวัยของนักเรียนและการได้มีโอกาสเรียนรู้ไปด้วยกันกับกลุ่มเพื่อนส่วนการสนับสนุนจากผู้ปกครองถือเป็นประเด็นรอง

เมื่อนักเรียนได้เข้าสู่กระบวนการของการทำกิจกรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางกิจกรรมที่เกี่ยวกับธรรมะ เพราะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนไม่เคยได้เรียนรู้ ผิดไปจากความคิดหรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน ยิ่งทำให้นักเรียนมีความประทับใจกับการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยสภาพสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ความสงบที่เกิดขึ้นในวัดป่าและบริบทใกล้เคียง ความเป็นมิตรของคนในชุมชน เทคนิควิธีการถ่ายทอดของพระสงฆ์ การได้มีโอกาสเรียนรู้หลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมอย่างเต็มที่ ผ่านเครื่องมือในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย “ศีล” “สมาธิ” และ “ปัญญา” เพราะ

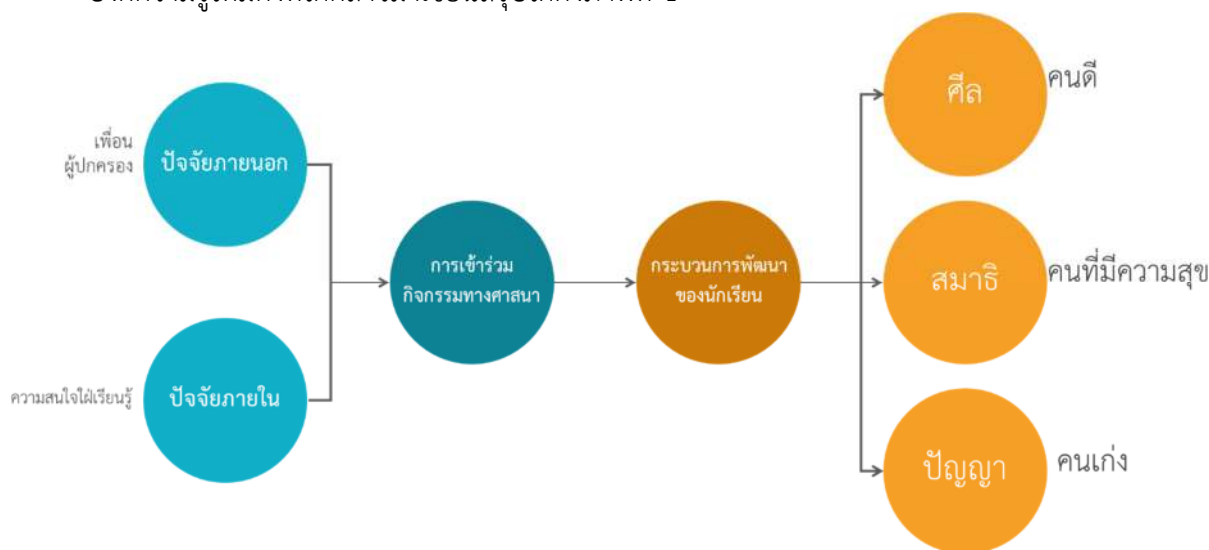
1) นักเรียนได้ฝึกศีลจากการเป็นเด็กวัด เข้ามาอยู่อาศัยภายในวัด ได้ทำวัตร สวดมนต์ รักษาศีลห้าไปด้วย ศีลจะเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดีได้

2) นักเรียนได้ฝึกสมาธิผ่านการนั่งสมาธิหลังการสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน และยังได้ฝึกสมาธิจากการทำงานต่างๆ ภายในวัด ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนในวัยนี้ต่างเห็นคุณค่าของสมาธิ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ นำไปฝึกได้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องนั่งสมาธิ หรือเจริญสติด้วยวิธีการที่เป็นระเบียบปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนจะเกิดความปิติหรือความสุขจากการมีสมาธิ

3) นักเรียนได้รับความรู้ต่างๆ มากมายจากการใช้ชีวิตอยู่ในวัดป่า และทัศนศึกษา ร่วมกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างปัญญา จากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีความรู้ลึกและรู้กว้างเป็นคนเก่งเพราะมีความสว่างทางปัญญา

ทั้งหมดนี้จะนำพาให้นักเรียนกลายเป็น “คนดี” “คนเก่ง” และ “คนที่มีความสุข” ซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษาไทยมาทุกยุคสมัย

องค์ความรู้ใหม่ดังที่ได้กล่าวมาเขียนสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นคือ เพื่อน อิทธิพลของเพื่อน วัยรุ่นมักจะคล้อยตาม เพื่อนที่สนิทและอยู่ในวัยเดียวกันได้ง่าย เนื่องจากชอบสิ่งที่คล้ายกัน พูดภาษาเดียวกันเข้าใจง่าย ดังนั้นเมื่อเพื่อนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมแบบใด หรือตัดสินใจไปในทางใด จะเกิดการเลียนแบบกันได้ง่าย เพื่อนจึงมีความสำคัญกับวัยรุ่นอย่างมาก ถ้าวัยรุ่นมีเพื่อนและกิจกรรมไปในทางที่ดี ก็จะมีผลต่อการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม แต่ถ้ามีเพื่อนในกลุ่มเสี่ยงที่ชักนำกันไปทำกิจกรรมที่ไม่ดี มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่างๆ ก็จะมีผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ Tripathi (2009) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพลังมาก มีศักยภาพสูง มีความอยากรู้ อยากลอง อยากออกความคิดเห็นอยากทำกิจกรรมหลายอย่าง ส่วนใหญ่พบว่าวัยรุ่นชอบทำกิจกรรมเป็นกลุ่มกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งกลุ่มนักเรียนเหล่านี้ที่เข้าร่วมกิจกรรม วัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นกลุ่มเพื่อนผู้ชายด้วยกันทั้ง 10 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Steinberg (1999) ที่กล่าวถึงวัยรุ่นผู้ชายมักจะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ

อนึ่งในส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน โดยตามธรรมชาติของวัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ตลก สนใจ ทั้งในเรื่องหลักการและแนวคิดต่างๆ เรื่องที่ทำหาย รวมถึงเรื่องเร้นลับ นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องของตน และมีความมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมาย วัยรุ่นจึงมักใช้เวลาว่าง ในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้นทางเลือกของวัยรุ่นในการใช้เวลาว่างอาจเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์หรือเกิดโทษต่อตัววัยรุ่นเองหรือต่อสังคม การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในครั้งนี้อยู่ในปัจจัยเงื่อนไขของการได้เรียนรู้สิ่งที่แปลกใหม่และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ Walker (1951) ได้วิจัยและนำเสนอไว้เกี่ยวกับความต้องการของวัยรุ่น โดยมีประเด็นเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นหนึ่งในสิบข้อระบุไว้ว่า วัยรุ่นทุกคนต้องการที่จะมีความสามารถในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างดีและรู้จักแบ่งปันส่วนเวลานั้นให้สมดุลกับกิจกรรมต่างๆ

อย่างไรก็ตามปัจจัยอีกด้านหนึ่งซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อการตัดสินใจร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียน ไม่เฉพาะในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพราะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านค่าใช้จ่าย การอนุญาตยินยอมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมคือผู้ปกครองและพบว่า ปัจจัยด้านนี้มีส่วนส่งเสริม

สนับสนุนให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นเพศชายได้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างดี ดังที่ Beebe et al. (2008) ได้ศึกษาพบว่าวัยรุ่นชายได้แสดงทักษะเกี่ยวกับพลวัตรอบครัวในการที่จะส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ ส่วนในวัยรุ่นหญิงจะมองในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ทำตาม สะท้อนให้เห็นว่าการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว การมีพ่อ แม่ เป็นตัวแบบที่ดี ของครอบครัว และพัฒนาส่งเสริมการดูแล ช่วยเหลือ ให้ความรัก ความอบอุ่นให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ให้แก่เด็กวัยรุ่น จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังช่วยป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ได้ด้วย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีกระบวนการพัฒนาจากปรากฏการณ์ที่มีอยู่แต่เดิมในสังคมมากมาย โดยเฉพาะกระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม อันนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นครั้งที่ 2 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มนี้ และยังได้มีการชวนเพื่อนเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มเติม ทั้งในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน ทั้งนี้รูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่เปลี่ยนไปนี้ ทำให้นักเรียนเข้าถึงและใกล้ชิดกับหลักการและข้อปฏิบัติในทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือเป็นการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ สนับสนุนให้เป็นผู้เรียนเชิงรุก (Active Learners) สอดคล้องกับการศึกษาของ Vongvanij (2018) ที่กล่าวถึงการเผยแพร่หลักการทางศาสนาไปสู่เยาวชนนั้น หากนำเยาวชนมานั่งเรียนแล้วสอน เยาวชนก็จะเกิดความเบื่อหน่ายเพราะศาสนาเป็นเรื่องของนามธรรม แต่หากมีการดำเนินการด้วยการเน้นกิจกรรมและสอดแทรกหลักธรรม สอนแบบไม่รู้ตัว ให้เยาวชนเกิดความสุข และใช้พลังกายอย่างเต็มที่ และระดมสมองแก้ปัญหาในกิจกรรม เมื่อจบแต่ละกิจกรรมก็ถอดบทเรียนและเชื่อมโยงหาหลักธรรม จะช่วยให้เยาวชนเกิด การเรียนรู้และจดจำได้ดีกว่าการท่องจำ เช่น กิจกรรมการออกค่ายอาสา การเดินป่า สืบและกิจกรรม แต่ละประเภทและผู้นำกิจกรรมต้องใช้จิตวิทยาในการสอน พิจารณาวัยของผู้เรียนเป็นหลักและหาวิธีดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และหากเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิผลได้อย่างชัดเจน เพราะหลังจากเรียนรู้เยาวชน ก็จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ทันที ขณะเดียวกันหากพิจารณาในด้านของผู้นำกิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เกิดขึ้นที่วัด พระสงฆ์จึงมีบทบาทหลักที่จะนำให้นักเรียนทั้งหมดร่วมกระบวนการได้อย่างมีความสุขกับการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีการในการถ่ายทอดประสบการณ์หรือหลักธรรมจึงอีกหนึ่งกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับรูปแบบกิจกรรมที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ Phramaha Chakkapol Siritharo (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการถ่ายทอดของพระสงฆ์เพื่อการการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ไว้เช่นเดียวกันว่า รูปแบบการสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัย การสอนที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่เชื่อมโยงผู้สอนจากผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดมาเป็นผู้ให้คำแนะนำทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะ สารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อไม่ให้ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาหลักธรรมคำสอนเกิดความเบื่อหน่าย และเพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการเทศน์หลักธรรมคำสอนด้วยสำนวนภาษาที่สนุกและเข้าใจง่าย เช่น การยกเรื่องราวที่กำลังอยู่ในกระแสมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมคำสอน ด้วยภาษาง่ายๆ เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันสำคัญในสังคมคือ ครอบครัว สถานศึกษา และ วัด เป็นการรักษาวินัยธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม ที่มีหมู่บ้านหรือชุมชน (บ) วัด (ว) และโรงเรียน (ร) หรือ บวร ทำงานประสานร่วมกันเป็นนิเวศการเรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคม เพียงแต่องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ต้องปรับบทบาทหน้าที่ไปตามยุคสมัย ด้วยความเข้าใจเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความคิดเป็นของตนเอง ในงานของ Pongsanit (1998) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Community Participation in Quality of Life Development” ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นที่จะต้องปรับ เวลา

การปฏิบัติงานของทีมงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในชุมชน ร่วมกันประยุกต์กระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับ บริบททางสังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนผสมผสานความรู้สมัยใหม่และดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดการยอมรับและการปฏิบัติที่ยั่งยืนในชุมชนสืบไป

ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งภายนอกและภายใน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการทัศนคติใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโอกาสข้างหน้า นั้น เกิดขึ้นผ่านชุดความคิด (Mindset) ที่เป็นชุดความคิดเติบโต (Growth mindset) ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และแสวงหาสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ ทั้งมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจภายใน (Inner motivation) รวมถึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมา ความมุ่งมั่นพยายาม และการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ ซึ่งชุดความคิดเติบโตไม่เพียงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้แต่ยังมีความสำคัญต่ออารมณ์และสุขภาพจิต ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับแนวทางของ Department of Children and Youth. (2017) ที่ต้องการให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัย

สรุป

กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน โดยมีปัจจัยเงื่อนไขทั้งภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกคือกลุ่มเพื่อนที่เกิดจากการสอบการตัดสินใจร่วมกิจกรรมระหว่างกันของนักเรียน และการอนุญาตจากผู้ปกครอง ส่วนปัจจัยภายในคือความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเอง เพื่อต้องการใช้เวลาว่างในช่วงปิดภาคเรียนให้เกิดประโยชน์กับการเรียนรู้ของตนเองให้มากที่สุด โดยการไปครั้งแรกนักเรียนยังไม่ทราบว่ากิจกรรมต่างๆ จะเป็นไปในรูปแบบใด ส่วนใหญ่ก็คิดจากประสบการณ์ที่ตนเคยไปร่วมกิจกรรมในลักษณะเดียวกันมา แต่เมื่อได้ลองมาใช้ชีวิตอยู่ในวัดป่าจำนวน 10 วัน นักเรียนกลุ่มดังกล่าวได้สะท้อนการเรียนรู้ที่แสดงถึงความประทับใจจนมีความยินดีร่วมกิจกรรมในครั้งที่ 2 ซึ่งครั้งนี้ได้ชวนเพื่อนร่วมสถาบันและต่างสถาบันเข้าร่วมกิจกรรมด้วย แม้เป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าการร่วมกิจกรรมในครั้งแรก แต่นักเรียนหลายคนก็ได้แสดงพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นว่าได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากครั้งแรกไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่งกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์นี้พิจารณาได้หลากหลายมิติทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ส่วนสนับสนุนการร่วมกิจกรรมของนักเรียน และส่วนของนักเรียนเอง เป็นลักษณะนิเวศการเรียนรู้ที่ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งหากทั้งสามส่วนนี้ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศนี้ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาในกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะในทางปริมาณเท่านั้น แต่จะสามารถเห็นผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญที่สุดคือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ

ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนโดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนสมัครเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองตามความสนใจ โดยอาจใช้วิธีเพื่อนชวนเพื่อน และไม่ควรมีผู้เข้าร่วมมากเกินไป

1.2 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งพบว่าการเรียนรู้หลักศาสนาหรือหลักธรรมผ่านการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่หลากหลายจะทำให้เกิดความตื่นตัวของนักเรียน นักเรียนมีความสนใจและนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้นั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมหรือสนับสนุนการร่วมกิจกรรมทั้งผู้ปกครอง ครู หรือพระสงฆ์ ย่อมต้องคำนึงถึงหลักการข้อนี้เป็นสำคัญ โดยจะต้องปรับเปลี่ยนการนำเสนอกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ มีความท้าทาย เหมาะสมกับวัยของนักเรียนที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองปฏิบัติจริงมากกว่าการอยู่เฉยๆ หรือนั่งฟังเพียงอย่างเดียว ในส่วนกระบวนการพัฒนาของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในมิติ ต่างๆ หากได้นำมาพิจารณาร่วมกันในระดับคณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากเป็นชุดคณะกรรมการที่มีองค์ประกอบทุกมิติ กล่าวคือประกอบด้วยนิเวศการเรียนรู้ครบทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน ก็จะเป็นการเสริมสร้างในทางนโยบาย เพื่อนำนักเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่หลากหลายและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมในระดับสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากกรณีนี้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีกลุ่มนักเรียน 10 คนที่มาจากรโรงเรียนเดียวกัน เป็นกรณีศึกษา สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติมคือหากตัวแปรที่ศึกษาเปลี่ยนไป เช่น เพศของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ช่วงวัยของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม สถานศึกษาของนักเรียนที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อปัจจัยที่มีส่วนในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และกระบวนการพัฒนาทั้งภายนอกและภายในของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างไร ซึ่งอาจจะนำเสนอข้อมูลในเชิงปริมาณ ร่วมกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ

2.2 การวิจัยในครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน หากได้ลองให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ในลักษณะข้ามวัฒนธรรม นำนักเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ก็น่าจะเป็นการเพิ่มความน่าสนใจในปรากฏการณ์ทางสังคมได้มากขึ้นไปอีก

References

- Beebe, B. et al. (2008). "Six-Week Postpartum Maternal Depression Symptoms and 4-Month Mother-Infant Self and Interactive Contingency". *Infant Mental Health Journal*, 29(5), 442-471.
- Department of Children and Youth. (2017). *National Child and Youth Development Promotion Act B.E. 2550 (2007) and Amended (No. 2) B.E. 2560 (2017)*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- Department of Religious Affairs. (2018). *Religion in Thailand*. Bangkok: Printing House Agricultural Cooperatives of Thailand Ltd.
- Phramaha Chakkapol Siritharo. (2020). "Buddhism Propagation in Thailand 4.0", *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 11(1), 80-90.
- Phra Medhi Vajirodom. (2017). *New Breed of Thai Children and Risk Behaviors*. Retrieved November 11, 2020, from https://www.youtube.com/watch?v=YG4KnHWfa-Q&ab_channel=namo125.

- Pongsanit, K. (1998). *Community Participation in Quality of Life Development*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Steinberg L. (1999). *Adolescence*. Boston: McGraw-Hill.
- Surachatri, S. (2015). *The Religious Answer of a New Generation of Children*. Retrieved November 11, 2020, from <https://onab.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/2471>.
- Tripathi, S. (2009). *The Cost of Life for Thai Children and Youth*. Bangkok: October Printing.
- Vongvanij, A. (2018). *The Developmental Approach to Increase Thai Youth Potential Through Buddhist Principles in the Era of Thailand 4.0*. (Research Report). Bangkok: Thailand National Defense College.
- Walker, Leo R. (1951). *Evaluating the Curriculum of Logan Secondary Schools in Terms of Meeting the Imperative Needs of Youth*. (Master's Thesis). Utah State University. U.S. State.

การพัฒนาแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม*

The Development of Human Resource Management Model of Chulachomklao Royal Military Academy on Platform

¹ชื่นหทัย สุริยโสภานันท์ และ ปรีชา วิหคโต

¹Chuenhathai Suriyasopapan and Preecha Vihokto

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Educational Administration, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chuenjaimark@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม เป็นการวิจัยและพัฒนาด้วยกลวิธี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นคว้าเอกสารและวางแผนศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 45 เล่ม ด้วยแบบบันทึกข้อมูล 2) การสร้างรูปแบบ คัดเลือกผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลแบบเจาะจง จำนวน 60 นาย ตอบแบบสอบถามเรื่องโครงสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ ที่มีค่า IOC มากกว่า .05 3) การพัฒนารูปแบบ คัดเลือกผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ แบบเจาะจง จำนวน 7 นาย มาสนทนากลุ่มโดยใช้ตารางองค์ประกอบการประเมินสมรรถนะรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ เป็นแนวทาง จากนั้นสรุปผลและจัดทำเป็นแพลตฟอร์มฯ 4) การทดลองและประเมินผล คัดเลือกหน่วยงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ แบบเจาะจง จำนวน 5 กองวิชา ทดลองใช้แพลตฟอร์มฯ และทำแบบสอบถามประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งานฯ

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างรูปแบบการบริหารฯ มี 4 กระบวนการ 48 องค์ประกอบย่อย และ 80 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) การสรรหาและคัดเลือก มี 15 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ 2) การอบรมและพัฒนา มี 14 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ 3) การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 7 องค์ประกอบย่อย 7 ตัวบ่งชี้ และ 4) การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มี 12 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการบริหารฯ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ “มาก” โดยผลประเมินด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านประโยชน์และด้านการออกแบบตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหารทรัพยากรบุคคล; โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า; แพลตฟอร์ม

Abstract

The purpose of this research article is to develop the human resource management model of Chulachomklao Royal Military Academy (CRMA) on platform. There are 4 stages of conducting research and development as follows: 1) To investigate document and plan

*Received June 3, 2021; Revised August 17, 2021; Accepted August 27, 2021

personnel. The documents consisted of textbooks academic articles, and research studies related to the development of the human resource management. Forty- five sample documents were purposively selected, data analysis using the Content Analysis Conclusion (CAC) method. 2) To create human resource management model. The participants were sixty executives and personnel responsible for human resource management. The instruments consisted of questionnaire on the structure of human resource management model of CRMA with an IOC value greater than .05 3) To develop the human resource management model, the population referred to executives and people involved in human resource management work in the Academy. Seven representative samples are purposively selected using table of composition of human resources performance assessment model of CRMA. As for data collection, the researcher used the Focus Group method. With respect to data synthesis, the resolution summary method of group conversations was applied and was recorded using a platform. 4) To trial and evaluate the usage of the platform. The population samples were collected from the unit responsible for human resource management of CRMA of five faculties. The instruments used were human resource management platforms and a questionnaire used to evaluate the performance of the platform's usage.

The results showed that: The human resource management model consists of four processes: 1) recruitment and selection, with fifteen sub-components, thirty-fives KPI. 2) training and development, fourteen sub-components, twenty- fours KPI. 3) performance assessments, seven sub-components, seven KPI. and 4) compensation and benefits, twelve sub-elements, fourteen KPI. Results of the trial and evaluation of the usage of the platform with respect to performance, benefit, and design are “very reasonable”.

Keywords: The Development of Instructional Model; The Human Resource Management; Chulachomklao Royal Military Academy; Platform

บทนำ

บุคลากรภายในองค์กรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เพราะเป็นผู้ช่วยกันขับเคลื่อนให้องค์กรพัฒนาก้าวหน้าและแข่งขันกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ (Office of the Civil Service Commission, 2017) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องมองเป็นอันดับแรก Thongkamnerd (2017) กล่าวว่า องค์กรต้องตระหนักถึงการดำเนินชีวิตของบุคลากรในองค์กรเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และปัจจัยใดที่มีความสำคัญอย่างเร่งด่วน โดยต้องเตรียมการไว้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิด สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (Office of the Public Sector Development Commission, 2015) ได้มุ่งเน้นเรื่องการดูแลบุคลากรไว้เช่นกัน โดยได้กล่าวไว้ใน หมวดที่ 5 ว่า ส่วนราชการควรมีวิธีการวางแผนด้านทรัพยากรบุคคล โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ก่อให้เกิดผลการดำเนินการที่ดี รวมถึง การสร้างความผูกพันและการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำศักยภาพของบุคลากรมาใช้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในระบบราชการ 4.0 เพราะบุคลากรที่มีคุณภาพจะเป็นปัจจัยหลักที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ เกณฑ์คุณภาพการบริหาร

จัดการภาครัฐระดับพื้นฐาน ฉบับที่ 4 หรือ PMQA 4.0 (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) ระบุว่า หน่วยงานควรเตรียมการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน โดยเริ่มจากงานด้านการสรรหาคัดเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน และเมื่อเราได้คัดสรรให้บุคลากรเหล่านี้เข้ามาอยู่ในองค์กรแล้ว แผนกทรัพยากรมนุษย์จะต้องดูแลฝึกอบรมและพัฒนาให้บุคลากรมีประสิทธิภาพที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจและรักษาศักยภาพเหล่านั้นไว้โดยการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สร้างนวัตกรรมการทำงานที่ดีซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้บุคลากรปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพและพร้อมจะปฏิบัติงานที่ท้าทาย สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กร

Maharatsakul, and Limlavan (2011) กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า อิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนจากการบริหาร (administration) เป็นการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (strategic management) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ในอดีตต้องมีข้อมูลของบุคลากรที่ทันสมัยและถูกต้อง เพื่อสามารถจัดการปัญหาบุคลากรให้ทันการณ์ (speed of work) โดยต้องประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) บรรจุข้อมูลด้านบุคลากร ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องออกแบบการจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบ สอดคล้องกับลักษณะการใช้งานขององค์กรด้วย จะเห็นได้ว่า เมื่อเวลาเปลี่ยนไป หลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน

เมื่อกล่าวถึงการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์หรืองานด้านบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตนายทหารสัญญาบัตรออกมารับใช้ประเทศนั้น มีปัญหาในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ของ Sarobol (2007) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อทราบปัจจัยการบริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และเพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลการวิจัยข้อหนึ่งระบุว่า ปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลรวมถึงเทคโนโลยีเป็น (Management information system: MIS) โดยพบว่า มีอิทธิพลทางตรง ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม และมีอิทธิพลรวมโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 คือ การพัฒนารูปแบบการบริหารให้เป็นระบบดิจิทัล อีกทั้งเป็นการปรับปรุงการบริหารเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติปี 2560-2579 ที่เป็นการวางแผนระยะยาว 20 ปี โดยมียุทธศาสตร์หลักด้านบุคคลคือ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพราะเหตุนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลยุคใหม่เป็นการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยมาช่วยในการบริหาร

เทคโนโลยีดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นเครื่องมือหนึ่งที่กำลังเป็นที่นิยมนำมาใช้บริหารจัดการทั้งในด้านธุรกิจและการทำงานอื่นๆ ในปัจจุบัน Evans, and Gawer (2016) ได้สำรวจเกี่ยวกับแพลตฟอร์มขององค์กรทั้งองค์กรสาธารณะหลักและเอกชน พบว่า มีผู้จัดทำแพลตฟอร์มมากถึง 176 บริษัท และมีมูลค่าทางการตลาดมากกว่า 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยแบ่งประเภทของแพลตฟอร์มเป็น 4 ประเภท คือ 1) แพลตฟอร์มการทำธุรกรรม 2) แพลตฟอร์มนวัตกรรม 3) แพลตฟอร์มบูรณาการ และ 4) แพลตฟอร์มบูรณาการ เมื่อศึกษาลักษณะของแต่ละประเภทแล้ว ผู้วิจัยจึงนำหลักการของ แพลตฟอร์มการทำธุรกรรม (Transaction Platform) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนหรือกระทำธุรกรรมระหว่างผู้ซื้อ ผู้ใช้ หรือผู้จัดจำหน่ายรายอื่น เปรียบได้กับ สร้างฐานแลกเปลี่ยนข้อมูลออนไลน์ระหว่างผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เฉพาะ และบุคลากรในหน่วยงาน ให้สามารถทำงานประสานสอดคล้องกันได้ Carter (2021) กล่าวว่า

แพลตฟอร์มมีประโยชน์หลายประการ เพราะสามารถรองรับผู้ใช้งานจำนวนมากได้ สามารถรองรับสื่อต่างๆ ได้ดี สามารถตอบสนองปฏิสัมพันธ์การทำงานผ่านระบบได้ สามารถกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยได้ ฯลฯ

การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลยุคใหม่นอกจากต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแพลตฟอร์มมาเป็นเครื่องมือสำคัญแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. (Office of the Civil Service Commission, 2017) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์การปรับปรุงไว้ว่า เพื่อให้ภาครัฐปรับตัวให้เท่าทันและตอบสนองความคาดหวังของทุกภาคส่วนในการก้าวไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 โดยการปรับเปลี่ยนการทำงานจากแบบเดิมๆ ที่คุ้นเคย คิดฝ่ายเดียว ทำฝ่ายเดียว มาทำงานแบบประสานความร่วมมือโดยไม่แบ่งแยกกว่าเป็นหน้าที่ของใคร สร้างพันธมิตรการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันในรูปแบบประชารัฐ สร้างสรรค์นวัตกรรมและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ซึ่งคุณภาพของการบริหารจัดการได้มีการตั้งแนวทางขึ้นมาเป็นเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐระดับพื้นฐาน ซึ่งฉบับล่าสุดคือ ฉบับที่ 4 หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ PMQA 4.0 (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) ได้ระบุด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในหมวดที่ 5 ว่า ควรมีนโยบายและระบบการจัดการด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองยุทธศาสตร์ และสร้างแรงจูงใจ ควรมีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ควรมีการสร้างวัฒนธรรมที่ดี มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือ และควรมีระบบการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี แก้ไขปัญหา สร้างความรอบรู้และความมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์มเพื่อให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในการบริหารงานบุคคลให้มีความทันสมัย ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรสามารถตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงข้อมูลทางออนไลน์ให้ถูกต้องและได้ข้อมูลที่ เป็นปัจจุบันกาล รวมถึงมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารบุคคลทั้งในระดับสถาบันและระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากร ได้แก่ ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 45 เล่ม แล้วศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลจากตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นเอกสารในประเทศจำนวน 37 เล่ม และเอกสารต่างประเทศจำนวน 9 เล่ม ว่า มีโครงสร้างการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างไรแล้วบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล จากนั้น วิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธี Content Analysis Conclusion (CAC) โดยใช้ค่าสถิติแบบความถี่และร้อยละ แล้วเลือกค่าความถี่สูงสุด 5 อันดับแรก จากนั้นสังเคราะห์ผลโดยการปรับเนื้อหาที่มีความสอดคล้องใกล้เคียงกันให้ผนวกเป็นเรื่องเดียวกัน ผลที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ วิธีการพัฒนารูปแบบ องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้รับผิดชอบงานบริหารงานบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มี 4 ระดับ คือ ระดับหน่วยขึ้นตรง ระดับกอง ระดับแผนก และระดับฝ่าย รวมจำนวนประมาณ 89 นาย (จำนวนยอดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดย

การเลือกแบบเจาะจง โดยคำนวณจากสัดส่วนการเลือกจากขนาดบุคลากรของแต่ละหน่วยชั้นตรง ทั้ง 7 หน่วย ได้แก่ 1) กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 15 นาย 2) ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 20 นาย 3) ส่วนวิชาการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 4) ส่วนบริหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 5) กรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 6) โรงพยาบาล โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย และ 7) กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 60 นาย ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 ว่า มีความเหมาะสมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหรือไม่ ซึ่งแบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาทางวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผลที่ได้ต้องมีค่าเฉลี่ยมากกว่า .05 พบว่า แบบสอบถามจำนวน 91 ข้อ มีข้อที่มีคะแนนน้อยกว่า .05 จำนวน 21 ข้อ ได้นำไปปรับปรุงแก้ไขจำนวน 7 ข้อ และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นให้ตัดทิ้งจำนวน 14 ข้อ ผลที่คาดว่าจะได้จากขั้นตอนนี้คือ รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับต้นแบบ)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบของคำถามการวิจัยว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีประสิทธิภาพเพียงใด จึงนำผลจากขั้นตอนที่ 2 มาพัฒนาขยายผลเป็น “ตารางองค์ประกอบของการประเมินสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า” โดยใช้หลักการ HR Scorecard ของ ก.พ. ผลทำให้เกิด รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่มีโครงสร้างคือ 1) องค์ประกอบหลักหรือกระบวนการ 2) องค์ประกอบย่อยหรือปัจจัยสู่ความสำเร็จ และ 3) ตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนที่ 3 นี้ ผู้วิจัยมีประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่ง Krueger (2002) ได้กล่าวว่า จำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 6-8 คน ต่อกลุ่ม จึงคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 7 นาย และมีผู้วิจัยเป็นผู้ถามและดำเนินการสนทนาอีกหนึ่งนาย รวม 8 นาย ผลสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็น รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) จากนั้น นำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเป็นแพลตฟอร์มให้บริการซอฟต์แวร์การบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าด้วยการทำงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองและประเมินผล ผลจากขั้นตอนที่ 3 คือ การบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) ในรูปแบบของแพลตฟอร์มนั้น ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มขึ้นมาสำหรับผู้บริหารผู้ดำเนินการ และบุคลากรทั่วไปในองค์กร จากนั้น นำไปให้กลุ่มประชากร ได้แก่ หน่วยงานผู้รับผิดชอบงานบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 หน่วยงาน แล้วให้ทดลองใช้แพลตฟอร์มตามคู่มือการใช้งานดังกล่าว จากนั้น ให้ทำแบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ประโยชน์ของแพลตฟอร์ม และการออกแบบแพลตฟอร์ม จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ขั้นที่ 1 เพื่อหารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยทั่วไป มีองค์ประกอบหลัก 4 กระบวนการ และมีองค์ประกอบย่อย 85 องค์ประกอบ ดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 26 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 22 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 11 องค์ประกอบ และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 26 องค์ประกอบ

ขั้นที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับต้นแบบ) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและขอบเขตการวิจัยในข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า .05 มีผลดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีองค์ประกอบย่อย 17 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 18 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อย 8 องค์ประกอบ และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีองค์ประกอบย่อย 17 องค์ประกอบ โดยผลจากการตอบแบบสอบถามถึงความเหมาะสมและการให้ความสำคัญของแต่ละกระบวนการ มีผลดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีค่าเฉลี่ย 4.43 (SD = 0.81) กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา ค่าเฉลี่ย 4.37 (SD = 0.81) กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ย 4.34 (SD = 0.86) และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ค่าเฉลี่ย 4.38 (SD = 0.76) เมื่อนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาจัดลำดับการให้ความสำคัญปรากฏผลที่ได้ ดังนี้ 1. การสรรหาและคัดเลือก 2. การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ 3. การอบรมและพัฒนา และ 4. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประกอบด้วย 1) กระบวนการ จำนวน 4 กระบวนการ 2) องค์ประกอบ จำนวน 48 องค์ประกอบ และ 3) ตัวบ่งชี้ จำนวน 82 ตัวบ่งชี้ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงรายละเอียดด้านองค์ประกอบของแต่ละกระบวนการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก ประกอบด้วย 15 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการสำรวจยอดกำลังพลในตำแหน่งที่ตรงกับความต้องการ 2) จัดให้มีการสำรวจยอดกำลังพลที่มีแนวโน้มจะเลื่อนยศ/ปลด/ย้าย 3) จัดให้มีการศึกษาความเสี่ยงต่างๆ ด้านกำลังพลที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงาน 4) จัดให้มีการวางแผนหรือระบุช่วงเวลาในการเปิดรับสมัครกำลังพล 5) ให้กำลังพลในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผน 6) จัดให้มีการระบุผู้กระทำการหน้าที่ต่างๆ ตามแผนงานอย่างชัดเจน 7) จัดให้มีการสรรหาจากทั้งภายในและภายนอก 8) จัดให้มีการทำความเข้าใจกับผู้บริหารเรื่องกระบวนการสรรหาและคัดเลือก 9) จัดให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการสรรหา บรรจุ และแต่งตั้งบุคลากรในหน่วยอย่างเปิดเผย 10) จัดให้มีระบบการสรรหาที่ดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน 11) จัดให้มีวิธีการสอบข้อเขียนหรือการสอบสัมภาษณ์เพื่อทดสอบทั้งความรู้และพฤติกรรม 12) จัดให้มีระบบการสรรหาที่เป็นธรรม 13) ผู้ออกข้อสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในตำแหน่งงานที่เปิดรับ 14) มีกระบวนการสอบคัดเลือกที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และ 15) มีการแจ้งเงื่อนไขต่างๆ ในการทำงานให้ผู้สมัครสอบเข้าใจและยอมรับ

กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา ประกอบด้วย 14 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีแผนงานโครงการพัฒนา/การฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการของกำลังพลทุกตำแหน่ง 2) จัดให้กำลังพลมีส่วนร่วมใน

การจัดการฝึกอบรมหรือการพัฒนาบุคลากรประจำปี 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า กำลังพลได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 4) ส่งเสริมให้กำลังพลเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรทักษะเฉพาะด้านและทักษะทั่วไปโดยให้อบรมทั้งภายในและภายนอกหน่วย 5) จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงเพื่อดูแลกำลังพลเข้าใหม่ 6) จัดให้มีการปฐมนิเทศกำลังพลเข้าใหม่ 7) จัดให้มีระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร 8) จัดให้มีระบบการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลในหน่วยงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การปฏิบัติงานในหลายๆ ด้าน 9) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์แผนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้ทุกฝ่ายทราบ 10) จัดให้มีการฝึกอบรมและการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ 11) จัดให้มีการสำรวจความพึงพอใจการฝึกอบรมและการพัฒนา 12) จัดให้มีระบบตรวจสอบทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ 13) จัดให้มีระบบตรวจสอบการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมจะเข้ารับการพัฒนาหรือรับทุนต่างๆ และ 14) จัดให้มีการติดตามและประเมินการปฏิบัติงานหลังการฝึกอบรม

กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) จัดให้มีกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งและสายงาน 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบผลการประเมินที่แสดงถึงความเที่ยงตรง โปร่งใส 4) จัดให้มีการนำผลการปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์ในการเพิ่มค่าตอบแทนหรือการเลื่อนตำแหน่ง 5) จัดให้มีการแจ้งผลการประเมินการปฏิบัติงานให้กำลังพลทราบ 6) จัดให้มีการแจ้งนโยบายการประเมินผลให้ทุกคนทราบล่วงหน้า และ 7) จัดให้มีระบบการวัดหรือประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย

กระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการวางแผนค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน 2) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่าค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า การจ่ายค่าตอบแทนนั้นสอดคล้องกับความรู้ความสามารถ 4) จัดให้มีการสำรวจความพอใจกับสิทธิประโยชน์ 5) จัดให้มีการสำรวจว่า ค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ สามารถกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการทำงานได้ 6) จัดให้มีหลักเกณฑ์การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ชัดเจน 7) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการเบิกจ่ายสวัสดิการต่างๆ มีความเข้าใจในระเบียบหลักเกณฑ์เป็นอย่างดี 8) จัดให้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้ค่าตอบแทนให้เหมาะสมเป็นธรรมอยู่เสมอ 9) จัดให้มีการกำหนดแนวทางการธำรงรักษาบุคลากรในหน่วยงาน 10) จัดให้มีการประกาศเกียรติคุณหรือมอบรางวัลให้แก่เจ้าหน้าที่อาวุโสและมีความสามารถ 11) จัดให้มีผู้รับผิดชอบกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการพิจารณาเลื่อนระดับ และ 12) จัดให้มีการประกาศผลการประเมินให้ทราบทั่วกัน

ขั้นที่ 4 เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม มีการประเมินผลใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพของแพลตฟอร์ม ด้านประโยชน์ของแพลตฟอร์ม และด้านการออกแบบแพลตฟอร์ม ผลการวิจัยพบว่า ด้านประสิทธิภาพของแพลตฟอร์ม มีค่าเฉลี่ย 4.36 (SD = 0.66) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก ด้านประโยชน์ของแพลตฟอร์ม มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย 4.30 (SD = 0.64) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก และด้านการออกแบบแพลตฟอร์ม ค่าเฉลี่ย 3.60 (SD = 0.536) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก จากผลที่ได้ ผลการประเมินด้านการออกแบบแพลตฟอร์มในหัวข้อย่อยที่ควรปรับปรุงคือ ขนาดอักษร รูปแบบ และความสวยงาม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบของกระบวนการการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 โครงสร้างของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนนี้ควร แยก เขียน เหมือนผลการวิจัย ว่า กี่ องค์ประกอบ กี่ตัวบ่งชี้ เพราะคือ ความรู้ใหม่ จากงานวิจัยนี้ แต่ถ้าเขียน แค่นี้ คือ ความรู้ทั่วไป

จากภาพข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารงานบุคคลทุกด้านตั้งแต่แรก รับ การดำรงรักษาไว้ การปฏิบัติงาน และการให้ค่าตอบแทน สำหรับสิ่งที่จะสะท้อนผลของการบริหารงานว่า ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นคือ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ตัวบ่งชี้ และหลักฐาน นิยาม ความหมายของแต่ละคำ ดังนี้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ คือ องค์ประกอบย่อยของแต่ละกระบวนการบริหาร ทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตัวบ่งชี้ คือ มาตรฐานหรือตัวชี้วัด และ หลักฐาน คือ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยืนยันได้ว่าการปฏิบัติงานจริงตามตัวบ่งชี้ องค์ประกอบแต่ละกระบวนการ มีดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 15 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 35 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 14 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 27 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

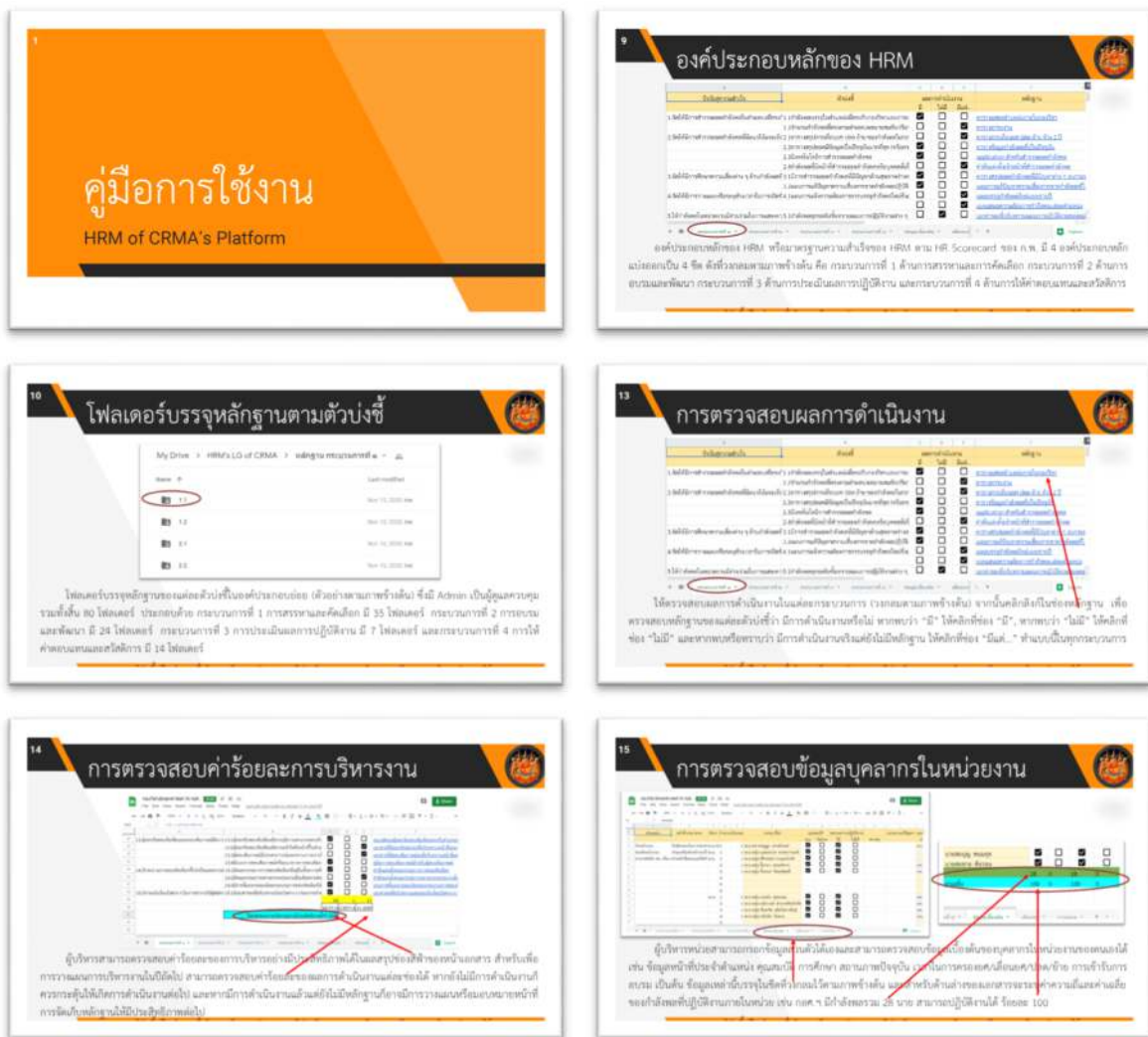
มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 7 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 7 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 4 การให้คำตอบแทนและสวัสดิการ

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 12 ประการ

มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้

การบริหารงานทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตามรูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาเพื่อให้สามารถใช้งานได้บนดิจิทัลแพลตฟอร์ม ทั้งนี้ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และบุคลากรภายในองค์กรจะสามารถกรอกข้อมูล ตรวจสอบผลการดำเนินงาน และประเมินประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในด้านต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง เพราะบุคลากรในองค์กรสามารถเข้าใช้งานแพลตฟอร์มผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อปรับปรุงและตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลได้ทุกที่ทุกเวลา อันจะทำให้ผู้บริหารสามารถตรวจสอบข้อมูลที่เป็นปัจจุบันกาลต่างๆ ของบุคลากรในองค์กรของตนแล้วนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินงานได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น เช่น การตัดสินใจว่าจะส่งบุคลากรคนใดไปอบรม ผู้บริหารสามารถตรวจสอบแล้วตัดสินใจว่า จะส่งบุคลากรท่านใดที่ยังไม่เคยไปอบรม จะส่งไปอบรมการปฏิบัติงานด้านใด หลักสูตรแบบทั่วไปหรืออบรมหลักสูตรตามสายงาน เป็นต้น แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านี้ ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้วิธีการใช้งานด้วยตนเองได้ผ่านคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ

จากภาพข้างต้น คือ ตัวอย่างคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งจะระบุถึงที่มาของการจัดทำแพลตฟอร์มฯ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ภาพรวมขององค์ประกอบของแพลตฟอร์มฯ วิธีการใช้งานแพลตฟอร์มฯ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน การตรวจสอบคำร้องของการบริหารงาน การตรวจสอบข้อมูลบุคลากรในหน่วยงาน ฯลฯ

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นี้มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันคือเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ของกาญจนา ภูาลัย พ.ศ. 2559 ซึ่งงานวิจัยทั้งสองชิ้นงานมีความแตกต่างกันในรายละเอียด อันดับแรกคือวัตถุประสงค์ของการวิจัย งานวิจัยของ Phuarlai (2016) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาโปรแกรม ดังจะเห็นได้จากการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษา จำนวน 9 คน มาดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อออกแบบและสร้างโปรแกรมสารสนเทศ แต่สำหรับงานของผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังนั้น การดำเนินงานจึงมุ่งเน้นการสังเคราะห์โครงสร้างการบริหารฯ หรือกระบวนการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าให้มากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากการที่ผู้วิจัยเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพราะต้องการให้ได้แบบสอบถามที่มีเนื้อหาครอบคลุมด้านการบริหารตามหลักวิชาการ และนอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้บริหาร ผู้มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับงานด้านกำลังพล และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารกำลังพล มาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ จึงเห็นได้จากผลการพิจารณาองค์ประกอบย่อย 48 องค์ประกอบ รวมไปถึงปัจจัยและตัวชี้วัดต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จำนวน 82 ตัวบ่งชี้

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการพัฒนาองค์การสู่ระบบราชการ 4.0 หรือ PMQA ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) พบว่า การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม มีความสอดคล้องกับแนวทางของ PMQA 4.0 ที่กล่าวไว้ใน 2 บท ได้แก่ บทที่ 5 เรื่อง บุคลากร ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่แท้จริงของระบบราชการ ได้ระบุเกณฑ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐว่า ควรประกอบด้วย 4 เกณฑ์ คือ 1) นโยบายและระบบการจัดการด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพตอบสนองยุทธศาสตร์และสร้างแรงจูงใจ 2) ระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือ และ 4) ระบบการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี แก้ไขปัญหา สร้างความรอบรู้ และความมีจริยธรรม สำหรับบทที่ 6 เรื่อง ระบบการปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการและการสร้างนวัตกรรม ได้ระบุจุดมุ่งเน้นการปฏิบัติการไว้ 4 ประเด็น คือ 1) กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อนำสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ 2) การสร้างนวัตกรรมในการปรับปรุงผลผลิต กระบวนการ และการบริการ 3) การลดต้นทุนและการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างประสิทธิภาพ และความสามารถในการแข่งขัน และ 4) การมุ่งเน้นประสิทธิผลทั่วทั้งองค์กรและผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ชาติและผลลัพธ์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม

สอดคล้องกับเกณฑ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของและจุดมุ่งเน้นของระบบปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการและการสร้างนวัตกรรมของ PMQA 4.0 ในทุกด้าน เพราะผลลัพธ์จากการวิจัยคือแพลตฟอร์มฯ อันเป็นนวัตกรรมที่สามารถใช้บริหารงานด้านบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานได้ด้วย

การอภิปรายผลดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์และขอบเขต งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หมายถึง การพัฒนาโครงการหรือกระบวนการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคล โดยมีขอบเขตการใช้งานรูปแบบที่ต้องการพัฒนาขึ้นคือใช้ภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งประกอบด้วยหน่วยขึ้นตรง 7 หน่วย ได้แก่ กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนการศึกษาฯ ส่วนวิชาทหารฯ ส่วนบริการฯ กรมนักเรียนนายร้อยฯ โรงพยาบาลฯ และกองพันทหารราบฯ สำหรับหน่วยขึ้นตรงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือส่วนการศึกษาฯ เพราะมีกำลังพลมากกว่าหน่วยขึ้นตรงอื่นๆ สองเท่า จากผลการดำเนินงานวิจัยนี้ พบว่า เป็นการพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีรูปแบบที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2560-2564 (Chulachomklao Royal Military Academy, 2017) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร ข้อที่ 5.1.3 การพัฒนางานระบบสารสนเทศต่างๆ นั่นคือ การใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการให้มีความสะดวก รวดเร็ว และแม่นยำยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยชิ้นนี้ได้นำไปต่อยอดเป็นแพลตฟอร์มหรือระบบปฏิบัติการในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรียกว่า แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มฯ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารงานด้านบุคคล 4 ด้าน คือ 1.การสรรหาและคัดเลือก 2.การอบรมและพัฒนา 3.การประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 4.การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านบุคคลสามารถเข้าไปกรอกข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้บริหารจะสามารถตัดสินใจและจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ด้านบุคลากรได้จากข้อมูลที่มีในระบบได้ทันที เช่น การตัดสินใจส่งบุคลากรไปเข้ารับการอบรมในลักษณะหมุนเวียนกันไป ทำให้กำลังพลได้หมุนเวียนเข้ารับการอบรมอย่างทั่วถึง ยุติธรรม และหากการบริหารงานด้านบุคคลด้านใดยังไม่มีการดำเนินงาน ผู้บริหารก็สามารถตรวจสอบข้อมูลจากระบบออนไลน์ได้ตลอดเวลา

การอภิปรายผลโดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการวิจัย พบว่า การดำเนินการวิจัยนี้มีจุดแข็ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1. การวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านบุคคลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2560-2564 (Chulachomklao Royal Military Academy, 2017) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (Office of the Education Council, 2017) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เรื่องการพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรของภาครัฐ ดังนั้น ผลการวิจัยที่ได้ก็คือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงเป็นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาบริหารกำลังพลในกรอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของบุคลากรในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ด้านที่ 2. การวิจัยนี้มีกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยได้รับการยอมรับจากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 คือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และด้านที่ 3. การวิจัยนี้ได้พัฒนาต่อยอดเป็น “แพลตฟอร์ม” หมายถึง ระบบฐานให้บริการซอฟต์แวร์โปรแกรม ในที่นี้คือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ระบบปฏิบัติการที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ทั่วไปแต่สามารถใช้งานได้จริงและประหยัดค่าใช้จ่ายขององค์กร สำหรับจุดอ่อนของการวิจัยคือการวิจัยนี้เป็นเพียงกรอบการบริหารงานภาพรวมของหน่วยซึ่งในทางปฏิบัติจริง

จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงลงไปรายละเอียดที่มากกว่าองค์ประกอบย่อยของแต่ละกระบวนการที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทสรุป และการออกแบบแพลตฟอร์มฯ นั้น ผลการประเมินการทดลองใช้แพลตฟอร์มฯ พบว่าการออกแบบแพลตฟอร์มฯ มีค่าเฉลี่ย 3.60 ค่อนข้างไปทาง “เหมาะสมน้อย” หมายถึง แพลตฟอร์มฯ มีความสวยงาม ทันสมัย ความน่าสนใจ การจัดวาง รูปแบบตัวอักษรหรือขนาดตัวอักษร ฯลฯ ควรได้รับการพัฒนาให้ใช้งานง่าย และสวยงาม ในกรณีที่มีการขยายผลนำแพลตฟอร์มนี้ไปใช้ในหน่วยงาน

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม ผลที่ได้รับคือระบบฐานให้บริการซอฟต์แวร์หรือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งโครงสร้างของการบริหารประกอบด้วย 4 กระบวนการ 48 องค์ประกอบ และ 82 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียด ดังนี้ กระบวนการที่ 1.การสรรหาและคัดเลือก มี 15 องค์ประกอบ และ 35 ตัวบ่งชี้ กระบวนการที่ 2.การอบรมและพัฒนา มี 14 องค์ประกอบ และ 27 ตัวบ่งชี้ กระบวนการที่ 3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 7 องค์ประกอบ และ 7 ตัวบ่งชี้ และกระบวนการที่ 4.การให้คำตอบแทนและสวัสดิการ มี 12 องค์ประกอบ และ 13 ตัวบ่งชี้ หลังจากที่ได้กลุ่มตัวอย่างได้ทดลองใช้งานแพลตฟอร์มฯ ตามคู่มือการใช้งานแล้วทำแบบสอบถามประเมินผลประสิทธิภาพ พบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.09 (SD = 0.61) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรให้ความสำคัญต่อการบริหารงานด้านบุคคล เพราะกำลังพลคือทรัพยากรที่มีค่าในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน โดยการทดลองใช้แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในทุกหน่วยงาน แล้วให้มีการติดตาม ประเมินผลการใช้งานเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง ควรให้ทุกหน่วยขึ้นตรงของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ใช้งานในเชิงระบบคือให้หน่วยงานด้านกำลังพลของกองบัญชาการฯ เป็นผู้ดูแลระบบโดยรวม และสำหรับหน่วยขึ้นตรงอื่นๆ เป็นผู้บริหารแยกย่อยและส่งข้อมูลทางออนไลน์ในระบบ จึงจะทำให้ผู้บริหารในทุกระดับของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทราบความเคลื่อนไหวการบริหารงานด้านกำลังพลแบบองค์รวม

นอกจากผู้ใช้งานแพลตฟอร์มจะสามารถใช้งานตามคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ แล้ว ยังควรเพิ่มการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้งานแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อจะเกิดประโยชน์ในด้านส่งเสริมให้บุคลากรฝึกการใช้งานจริง อภิปรายถึงข้อคิดเห็นจุดเด่นจุดด้อยของแพลตฟอร์มฯ เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่อไปให้เป็นลักษณะของโปรแกรมที่บรรจุข้อมูลได้ปริมาณมาก และมีการเชื่อมโยงเข้ากับระบบงานอื่นด้วย เช่น ข้อมูลของแผนกสำนักงานวิจัย กองเตรียมการ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สามารถอัปโหลดข้อมูลเรื่องการวิจัยแล้วไปปรากฏในประวัติของกำลังพลได้ทันที อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการประเมินผล

การปฏิบัติงานของกำลังพลได้

References

- Carter, R. (2021). *Best Online Learning Platform (March 2021)*. Retrieved March 16, 2021, from https://ecommerce-platforms.com/_th/articles/best-online-learning-platforms
- Changmai, R. (2015). The Development of Human Resource Administration Model Based on Good Governance of School under the Bureau of Pattaya City. *Journal of Rajanagarindra*, 12(2), 195-206.
- Chulachomklao Royal Military Academy. (2017). *Development Plan of Chulachomklao Royal Military Academy 2017-2021*. (1st ed.). Nakhonnayok: Chulachomklao Royal Military Academy.
- Evans, P., & Gawer, A. (2016). *The Rise of the Platform Enterprise: A Global Survey*. New York, USA: The Center for Global Enterprise.
- Kruegger, R. (2002). *Designing and Conducting Focus Group Interviews*. Minnesota: University of Minnesota.
- Maharatsakul, P., & Limlavan, K. (2011). Human Resource Management in the Globalization Era. *Executive Journal of Bangkok University*, 31(4), 168-173.
- Metheeworachat, W. (2014). *Human Resource Development Model in Line Buddhism of Rajaphat Universities in Lower North of the Second Area*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Office of the Civil Service Commission, OCSC. (2017). *Thai Governors with Driving to Thailand 4.0*. May, 1-3.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prickwaan Graphic Co.Ltd.
- Office of the Public Sector Development Commission, OPDC. (2015). *Public Sector Management Quality Award FL 2*. Bangkok: Vision Print Media Co.Ltd.
- Office of the Public Sector Development Commission, OPDC. (2019). *Guidelines for Organizational Development Towards Bureau Crazy 4.0 (Toolkit)*. Bangkok.
- Phuarlai, K. (2016). *Development the MIS Program for Personnel Management in the Schools under the Secondary Educational Service Area Office 24*. (Doctoral Dissertation). Western University. Bangkok.
- Roonpho, P., Chantuk, T. (2017). The Development of Human Resource Management Pattern Enhancing Human Resource Strategic Partnership of Non-Profit Organization. *Dusit Thai College Journal*, 11(3), 297-311.
- Sarobol, P. (2007). *Administrative Factors Influencing Quality of Chalachomklao Royal Military Academy*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Thongkamnerd, S. (2017). *Human Resource Management of Thailand 4.0*. (Individual Research Papers). (1st ed.). Bangkok: Royal Thai Army War College.

สภาพปัจจุบันและความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา*

Current Conditions and Expectations Towards Sustainability Management of Alumni
Associations in Higher Education Institutions

¹บัณฑิต อ่าวสถาพร, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ จตุพล ยงศร

¹Bundit Aowsthaporn, Chakrit Ponathong and Chatupol Yongsorn

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: bundit.aow@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 400 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร จำนวน 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 จำนวน 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า จำนวน 200 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.894 และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา การบริหารประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ ด้านรูปแบบ ด้านบุคคล ด้านทักษะ และด้านค่านิยมร่วม จากการจัดลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI สูงสุดในด้านกลยุทธ์ คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ด้านโครงสร้าง คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ด้านระบบ คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน ด้านรูปแบบ คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน ด้านบุคคล คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ด้านทักษะ คือ มีการฝึกอบรมผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และด้านค่านิยมร่วม คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคม

คำสำคัญ: ความคาดหวัง; การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน; สมาคมศิษย์เก่า; สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to study the current condition. and expectations towards sustainable management of alumni associations in higher education institutions. This study is the mix method research by conducting an in-depth interview to study the sustainability management condition of the alumni association in higher education institutions from 5 experts, after that analyzing the data to find the need for sustainability management of the alumni association in the higher education institution by using the Modified Priority Needs Index (PNI). The participants were 400 samples, consisting of 100 executive officers, faculty members and staff, 100 students studying in the fourth year, and 200 alumni. The research instruments were the need assessment questionnaire with the confidence value of 0.894 and the in-depth interview questions. The statistics used to analyze the data are mean, Priority Needs Index, and content analysis.

The results from the in-depth interviews on sustainable management of alumni associations in higher education institutions, the management consists of strategy, structure, systems, style, personnel, skills, and shared values. From the ranking of essential needs with the highest PNI in strategy aspect, it was found the association analyzes the environment to find weaknesses and strengths and the association has a strategic plan that promotes management for sustainability. On the structure aspect, the association has a management structure that is appropriate for the sustainability management. On the system aspect, the association has a clear management system to support sustainability. On the style aspect, the executives of the association have the clear review of operations and results of operations in all aspects. On the personnel aspect, the association provides opportunities for personnel and relevant people at all levels to take part in helping drive the work to achieve the goals. On the skills aspect, there is continuous training and review of personnel's performance. And on the shared values aspect, the association has a system that arises and used as a guideline for determining the participation behavior of personnel in the association

Keywords: Expectations; Sustainability Management; Alumni Association; Higher Education Institutions

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยเป็นการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่า สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว (Office of the Education Council, 2017) ดำเนินงานภายใต้กรอบทิศทางการจัดการศึกษาของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่มุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน

(Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) การจัดการศึกษาตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ของประเทศไทย

ความเป็นมาของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแบบมหาวิทยาลัยตามแบบสากลจัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2459 รวมระยะเวลาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 102 ปี มีวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มาอย่างต่อเนื่อง จนถึงการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2542 เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดความเชื่อมโยงกัน ทุกระดับการศึกษาภายใต้กระทรวงเดียวกันคือกระทรวงศึกษาธิการ การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุคที่ 4 หรือการพัฒนาอุตสาหกรรม 4.0 (Industrial 4.0) ที่ใช้กลไกขับเคลื่อนอุตสาหกรรมด้วยดิจิทัลเทคโนโลยี ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) Cyber-Physical System 2) Internet of Things และ 3) Cloud Computing ทำงานผ่านโครงข่ายขนาดใหญ่เชื่อมโยงไปทั่วทุกมุมโลกเกิดกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายเป็นฐานข้อมูลความต้องการของลูกค้าขนาดใหญ่ (Big Data) ได้สร้างผลกระทบต่ออุดมศึกษาที่ค่อนข้างรุนแรงและยิ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยอย่างมาก โดยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและความอยู่รอด สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการบริหารจัดการ และหลักสูตรการเรียนการสอนที่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเกิดโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ รวมทั้งอาชีพที่เปลี่ยนแปลงตามทิศทางของกระแสโลก บัณฑิตต้องปรับตัวและมีทักษะทางดิจิทัลเทคโนโลยีที่เพียงพอ สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการปฏิวัติการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (Student-Centric) โดยเฉพาะลักษณะคนใน GEN-Z ที่เกิดในยุคเทคโนโลยีมีความคิด สร้างสรรค์ ค้นหาเหตุผลด้วยตนเอง และไม่ติดยึดกับกฎ ระเบียบ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องการใบปริญญาบัตรอีกต่อไป

สมาคมจึงเปรียบเสมือนเป็นหน่วยงาน หรือองค์กรที่ต้องมีการยกระดับการพัฒนาให้ได้รับการยอมรับในสถาบันอุดมศึกษาและสังคม โดย ดร.โรมัส เจ ปีเตอร์ส และโรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน ซึ่งเผยแพร่ผลการวิจัยการเทียบเคียงข้อมูลของบริษัทชั้นนำกว่า 60 บริษัทด้วยเกณฑ์การประเมินเดียวกัน ซึ่งปรากฏผลว่ามีบริษัทเพียงจำนวนหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นบริษัทชั้นนำเลิศ (Excellence companies) ซึ่งมีความโดดเด่นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านนวัตกรรม และการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ โดยกรอบแนวคิดพื้นฐานที่นำมาใช้ในการคัดสรรบริษัทต่าง ๆ นั้น เรียกว่า McKinney 7-S Framework ซึ่งกรอบแนวคิดประกอบด้วยปัจจัย 7 ประการในการประเมินองค์การ ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (System) รูปแบบ (Style) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) (Simachokedee, 2010) ค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากรกระทำตามค่า นิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในการประเมินสมรรถนะขององค์การ ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาเนื่องจากจะทำให้เราได้รู้สภาพความเป็นจริงว่าองค์การของเรามีสมรรถนะอย่างไร อาจเปรียบได้กับการตรวจร่างกายของคนเพื่อที่จะทราบถึงความแข็งแรงและ สมบูรณ์ และค้นหาโรคภัยต่าง ๆ ในกรณีองค์การก็เช่นเดียวกัน การค้นพบจุดอ่อนก็เปรียบการค้นพบโรคที่จำเป็นต้องได้รับการเยียวยารักษาให้ หายหรือทุเลาลงไป เพื่อพร้อมที่จะดำรงอยู่อย่างมั่นคงและสามารถไปสู่เป้าหมายนั่นเอง จากความสำคัญของศิษย์เก่าข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสมาคมศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทั้งของรัฐและเอกชน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐ และเอกชน มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายบางมหาวิทยาลัยที่มีความสำคัญในเรื่องของศิษย์เก่า ก็จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในลักษณะสำนักงาน ศูนย์ประสานงาน แต่ในบางมหาวิทยาลัยการบริหารจัดการงานที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าถูกสอดแทรกเข้าไปเป็นเพียงงานที่รับผิดชอบของฝ่ายกิจการนักศึกษา แต่ยังไม่

รูปแบบการบริหารจัดการงานของศิษย์เก่าที่เป็นรูปแบบหรือแนวทางที่ดีในการสร้างความเข้มแข็งของการบริหารงานศิษย์เก่า

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยกำลังเกิดวิกฤตอย่างหนัก เนื่องจากมีนักเรียนต้องการเข้าเรียนในอุดมศึกษามีไม่มากพอสำหรับสถาบันอุดมศึกษา สาเหตุหลักคือภาวะสังคมสูงอายุ (Aging Society) และนับวันจะยิ่งหนักไปมากกว่านี้เพราะเราจะกลายเป็น ภาวะสังคมสูงอายุเต็มขั้น (Aged Society) และภาวะสังคมสูงอายุขั้นสุด (Superaged Society) ภายใต้การทบทวนระบบอุดมศึกษาให้เกิดแนวความคิดการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาระบบอุดมศึกษาของไทยให้มีบทบาทและสมรรถนะเทียบเคียงได้กับระบบอุดมศึกษาของประเทศพัฒนาแล้ว และความคาดหวังถึงการนำบทบาทและสมรรถนะที่มีอยู่ในแต่ละสถาบันอุดมศึกษามาใช้เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศในหลากหลายมิติ ประเด็นสำคัญในเป้าหมายด้านความเสมอภาค (Equity) ด้านหนึ่ง คือ การระดมทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา การดึงภาคเอกชนศิษย์เก่า เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทุนทางการศึกษาในรูปของกองทุนให้เปล่า หรือทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และรายได้น้อย แต่มีศักยภาพ ในการเรียนในระดับอุดมศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็น (Office of the Higher Education Commission, 2018) สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพรอบที่ 4 (พ.ศ. 2559 - 2563) เกี่ยวกับศิษย์เก่าที่สะท้อนถึงคุณภาพสถานศึกษาและอาจารย์ ที่ทำให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ และกลับมาช่วยเหลือสถาบันการศึกษาศิษย์เก่า เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของมหาวิทยาลัย เป็นปัจจัยหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการบริหารและพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการผลิตบัณฑิตให้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยกับศิษย์เก่าจึงมีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เนื่องจากศิษย์เก่าสามารถให้ความคิดเห็นกลับมายังมหาวิทยาลัยสามารถให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมได้ในหลายช่องทาง ศิษย์เก่าสามารถสนับสนุนมหาวิทยาลัยด้วยศักยภาพของพลังศิษย์เก่าในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ทุนบริจาค การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน ซึ่งศิษย์เก่าทำหน้าที่เหมือนกับกระจกที่สะท้อนความหมายสะท้อนกลับไปยังสถาบัน “ความเป็นศิษย์เก่า” ศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน จะทำให้มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษามีชื่อเสียงตามไปด้วย ดังนั้น ส่วนหนึ่งของความน่าเชื่อถือในชื่อเสียงของสถาบันการศึกษาจึงได้มาจากความสำเร็จของศิษย์เก่า (Whattananarong, 2011)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีการดำเนินการวิจัยเป็น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) การประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัย

4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Taro Yamane (1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2563 สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า สถาบันละ 50 ตัวอย่าง รวม 200 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต และนักศึกษา จำนวน 400 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อศึกษาระดับสภาพที่เป็นจริง และระดับความคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

2. รวบรวมข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีศิษย์เก่าสำเร็จการศึกษามากที่สุดของประเทศไทย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐ 1 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และ 4) สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2563 สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า สถาบันละ 50 ตัวอย่าง รวม 200 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปรายเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อจัดทำสรุปผลการสัมภาษณ์สภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลหาความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified ที่ปรับปรุงโดย นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (Wongwanich, 2007)

ซึ่งเป็นวิธีการหาความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น แล้วหารด้วยสภาพที่เป็นอยู่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (System) รูปแบบ (Style) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) (Simachokedee, 2010) โดยการใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลความต้องการจำเป็นด้านกลยุทธ์ (Strategy)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง	3.64	4.13	0.49	0.13	1
สมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.76	4.23	0.47	0.13	1
สมาคมฯ มีแผนกลยุทธ์ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย และภารกิจของหน่วยงาน	3.72	4.15	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีการถ่ายทอดวางแผนกลยุทธ์ ไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน	3.73	4.19	0.46	0.12	2
สมาคมฯ มีการกำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารการจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.77	4.19	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านกลยุทธ์ (Strategy) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด 2 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน (0.13) ส่วนเรื่องที่มีค่าต่ำที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวางแผนกลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย และภารกิจ ที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัย และ สมาคมฯ มีการทบทวนแผนกลยุทธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย (0.09)

ตารางที่ 2 ผลความต้องการจำเป็นด้านโครงสร้าง (Structure)

ข้อความคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.75	4.19	0.44	0.12	1
สมาคมฯ มีการกำหนดงานในตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ การปฏิบัติงานอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร	3.81	4.22	0.41	0.11	2
สมาคมฯ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจแก่บุคลากรทุกระดับเพื่อให้มีอิสระในการดำเนินงาน	3.76	4.19	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีการทำงานที่ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการทำงานและกฎระเบียบ	3.80	4.24	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีจำนวนบุคลากรที่เหมาะสมและเพียงพอในการปฏิบัติงาน	3.88	4.30	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีการบริหารที่มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างคล่องตัว และรัดกุม	3.82	4.20	0.37	0.10	3
สมาคมฯ มีกลไกการประสานงาน การติดต่อสื่อสารกับมหาวิทยาลัยที่สะดวกและเหมาะสม	3.78	4.17	0.39	0.10	3

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านโครงสร้าง (Structure) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน (0.12) ส่วนเรื่องที่มีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ (0.09)

ตารางที่ 3 ผลความต้องการจำเป็นด้านระบบ (System)

ข้อความคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน	3.78	4.26	0.48	0.13	1
สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ	3.75	4.19	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีระบบการติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.74	4.19	0.46	0.12	2

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของ สภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีวัสดุ อุปกรณ์ ที่เพียงพอต่อการ นำไปใช้ในการดำเนินงาน	3.81	4.22	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 3 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านระบบ (System) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน (0.13) ส่วนเรื่อง
ที่น้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน
สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงาน
ชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน (0.09)

ตารางที่ 4 ผลความต้องการจำเป็นด้านรูปแบบ (Style)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน	3.77	4.21	0.44	0.12	1
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ในการบริหารจัดการภายใต้ สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.78	4.19	0.41	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ มีทักษะการสื่อสารที่สอดคล้อง กับยุคดิจิทัล	3.74	4.17	0.43	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความสำคัญต่อการบริหาร จัดการเพื่อความยั่งยืน	3.79	4.18	0.39	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความสามารถในการประสาน ภาคีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในการบริหาร จัดการเพื่อความยั่งยืน	3.78	4.16	0.38	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีแนวทางในการนำศิษย์เก่าที่ ประสบความสำเร็จเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	3.83	4.22	0.40	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.84	4.21	0.37	0.10	3

จากตารางที่ 4 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านรูปแบบ (Style) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่าง
ชัดเจน (0.12) ส่วนเรื่องที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสามารถบริหารจัดการเพื่อ
ความยั่งยืน (0.09)

ตารางที่ 5 ผลความต้องการจำเป็นด้านบุคคล (Staff)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการ ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย	3.76	4.23	0.47	0.13	1
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แสดงความ คิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเพื่อ ความยั่งยืน	3.75	4.19	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และพัฒนา ทักษะความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม	3.78	4.19	0.41	0.11	3
บุคลากรของสมาคมฯ มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่ พร้อมกับการพัฒนาในแต่ละตำแหน่งหน้าที่	3.74	4.17	0.43	0.11	3
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร ให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเพื่อความ ยั่งยืน	3.81	4.22	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 5 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านบุคคล (Staff) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย (0.13) ส่วนเรื่องที่มีน้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน อาทิ ระบบการสรรหาบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบสวัสดิการ และระบบการพัฒนาบุคลากร สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และ สมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจน และยุติธรรม (0.10)

ตารางที่ 6 ผลความต้องการจำเป็นด้านทักษะ (Skill)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
มีการฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างต่อเนื่อง	3.81	4.22	0.41	0.11	1
บุคลากรของสมาคมฯ มีความพร้อมต่อการ บริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.83	4.23	0.40	0.10	2
ความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของ บุคลากรสมาคมฯ ฯ ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้	3.89	4.28	0.39	0.10	2

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
มีการพัฒนาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ใน การทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาดูงาน การสัมมนา การอบรม การ เรียนรู้เพิ่มเติม	3.84	4.24	0.40	0.10	2
บุคลากรของสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถที่ เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.88	4.24	0.37	0.09	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการ เพื่อความยั่งยืน	3.92	4.28	0.36	0.09	3

จากตารางที่ 6 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านทักษะ (Skill) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ มีการฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (0.11) ส่วนเรื่องที่มีค่า PNIModified ต่ำสุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (0.08)

ตารางที่ 7 ผลความต้องการจำเป็นด้านค่านิยมร่วม (Shared Value)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางใน การกำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรใน สมาคมฯ	3.77	4.23	0.46	0.12	1
บุคลากรของสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการสร้าง ค่านิยมร่วมกันในการสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ อย่างยั่งยืนในอนาคต	3.83	4.26	0.43	0.11	2
สมาคมฯ เน้นให้บุคลากรคิดและทำงานในเชิงรุก และส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.83	4.24	0.41	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการสร้าง ค่านิยมร่วมกันในการสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ	3.87	4.27	0.40	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีค่านิยมและความเชื่อในการ บริหารจัดการเพื่อสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ ให้มีความยั่งยืน	3.85	4.24	0.39	0.10	3
สมาคมฯ มุ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินงานแบบมี ส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง	3.84	4.23	0.39	0.10	3

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
เมื่อท่านประสบความสำเร็จ ท่านยินดีที่จะ ให้การ สนับสนุนในเรื่องเงินทุนกับสมาคมฯ	3.77	4.17	0.40	0.10	3
เมื่อท่านประสบความสำเร็จ ท่านยินดีที่จะ ให้การ สนับสนุนสมาคมฯ ในด้านอื่นๆ อาทิ สิ่งของ การร่วม กิจกรรม การสละเวลามาทำงานให้กับสมาคมฯ	3.84	4.23	0.39	0.10	3

จากตารางที่ 7 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านค่านิยมร่วม (Shared Value) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนด พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ (0.12) ส่วนเรื่องที่น้อยที่สุด 2 เรื่อง คือ บุคลากรของ สมาคมฯ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด และ ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่กำหนด (0.09)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ (องค์ความรู้จากผู้วิจัย) คือ ผลจากการวิจัยนี้ทำให้รู้ถึงสภาพปัจจุบันที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่า พบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “การเชื่อมโยง” โดยการแบ่งการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย มีโครงสร้างการบริหารเป็นส่วนหนึ่งของ มหาวิทยาลัย โดยมีนายกสมาคมศิษย์เก่า ฯ ระดับมหาวิทยาลัย และนายกสมาคมศิษย์เก่าฯ ในระดับคณะ เพื่อการสนับสนุนและเชื่อมโยงโครงสร้าง ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและสมาคมศิษย์เก่าฯ มีระบบพื้นฐาน มีการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมฯ เข้าไปมีบทบาทในการบริหารคณะต่าง ๆ และคณะบดี รองคณะบดีในแต่ละ คณะเข้ามาเป็นกรรมการบริหารสมาคมฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “ความร่วมมือ” ทั้งมหาวิทยาลัยและ สมาคมศิษย์เก่าฯ มีการช่วยเหลือ สนับสนุนงานกิจกรรมร่วมกันมาอย่างยาวนาน สมาคมฯ มีการบริหารด้วย ตนเอง สร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ ข้อมูลการดำเนินงาน การกลับมาช่วยพัฒนามหาวิทยาลัย ปัจจัยแห่ง ความสำเร็จของการดำเนินสมาคมศิษย์เก่าฯ บุคคลกรของสมาคมฯ และศิษย์เก่าฯ ให้ความร่วมมือกับกิจกรรม ของสมาคมศิษย์เก่าฯ เป็นอย่างดี ทำให้สมาคมศิษย์เก่าฯ เกิดความยั่งยืน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “ทำงานร่วมกัน” มีโครงสร้าง การบริหารงาน นายกสมาคมศิษย์เก่าฯ มาจากการเลือกตั้ง และคณะกรรมการ โดยมีอธิการบดี รองคณะบดี ฝ่ายกิจการนักศึกษา ผู้อำนวยการพัฒนานักศึกษา ร่วมเป็นคณะกรรมการ ปัจจุบันสมาคมศิษย์เก่าฯ มีหน้าที่ติดตาม จุดแข็ง จุดอ่อน ของศิษย์เก่าฯ ที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ การบริหารจัดการแบบ “ความเป็นอิสระ” โดยการเชื่อมโยงในเชิงนโยบายและ ปฏิบัติการของสมาคมศิษย์เก่าฯ กับมหาวิทยาลัยในบางเรื่อง บางกิจกรรม เชื่อมต่อข้อมูลกับมหาวิทยาลัยใน บางครั้ง สมาคมฯ มีกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน คือ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างศิษย์เก่าฯ และศิษย์ ปัจจุบัน สร้างความภาคภูมิใจให้กับศิษย์เก่าฯ รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง งานคืนสู่เหย้า ดำเนินงานร่วมกับ

มหาวิทยาลัยในรูปแบบการเรียนรู้แบบ Lifelong Learning ซึ่งผู้บริหารระดับสูงจะต้องให้ความสำคัญกับสมาคมฯ เพิ่มมากขึ้น

ส่วนในด้านความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) พบว่า ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ และด้านบุคคล เป็นด้านที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบเพื่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบความยั่งยืนขององค์กร (The Corporate Sustainability Model) (Epstein, Buhovac and Yuthas, 2010) ที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินในเรื่อง กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ และบุคคล เพื่อความยั่งยืน และดำเนินการในด้านรูปแบบ ด้านทักษะ และด้านค่านิยมร่วมในลำดับถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านกลยุทธ์ (Strategy) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาการบริหารเพื่อความยั่งยืนเป็นเรื่องใหม่จึงทำให้การวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวยังไม่มีรูปแบบ และการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับ Davis (2018) การพัฒนากลยุทธ์เชิงสถาบันเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย โดยรูปแบบการบริหารจัดการศิษย์เก่าสามารถดำเนินได้ 3 ลักษณะ คือ รูปแบบเน้นคุณภาพ รูปแบบเน้นผลประโยชน์ และรูปแบบเน้นการกุศล (Iskhakova, and Hoffmann, 2016) ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวางแผนกลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย และภารกิจที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัย และ สมาคมฯ มีการทบทวนแผนกลยุทธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย

ด้านโครงสร้าง (Structure) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดโครงสร้างการบริหารงานเป็นการกำหนดโดยสถาบันการศึกษา ทางสมาคมฯ จึงไม่สามารถจัดวางโครงสร้างที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ Davis (2018) การสนับสนุนจากศิษย์เก่าที่มีต่อโครงการเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย โดยโครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ (Pothiyadath, and Wesley, 2014) ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ

ด้านระบบ (System) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงานชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลศิษย์เก่าถือเป็นภาระกิจที่สำคัญประการหนึ่งของทุกสถาบันการศึกษาจึงทำให้มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Banka (2019) ที่ควรส่งเสริมกิจกรรมของศิษย์เก่าเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จและนำไปสู่การสนับสนุนภารกิจด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา

ด้านรูปแบบ (Style) มากที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสามารถ

บริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน เป็นสะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กร รูปแบบในการทำงานของผู้บริหาร ซึ่งถ้าหากผู้บริหาร มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการจูงใจ ก็เป็นแบบอย่างในการทำงานที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ และต้องมีการดำเนินงานที่ยาวนานจึงทำให้ผู้บริหารสมาคมฯ ที่มีวาระการดำรงตำแหน่งและการบริหารงานในระยะเวลาอันสั้นไม่สามารถสร้างความยั่งยืนได้ (Leklersindhu, 2018)

ด้านบุคคล (Staff) มากที่สุด คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารสมาคมฯ ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องคุณวุฒิ วิทยุฒิ และตำแหน่งหน้าที่ จึงทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Steyn, and Niemann (2013) ตามแนวทาง Triple Bottom Line ซึ่งในการพัฒนากลยุทธ์จะต้องมั่นใจได้ว่าองค์กรได้รับผลตอบแทนที่ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน อาทิ ระบบการสรรหาบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบสวัสดิการ และระบบการพัฒนาบุคลากร สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และ สมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจน และยุติธรรม

ด้านทักษะ (Skill) มากที่สุด คือ มีการฝึกอบรมพัฒนาผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความหลากหลายของบุคลากรที่มาทำงานให้กับสมาคมฯ จึงทำให้การนำประสบการณ์จากการทำงานในที่ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ทำให้การดำเนินงานของสมาคมฯ ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับ Kaplan (2005) สมรรถนะที่โดดเด่นขององค์กร ที่สามารถทำได้ดีที่สุด เช่น กระบวนการจัดการที่ไร้ระบบเทคโนโลยี ความสัมพันธ์กับลูกค้า และประสบการณ์จากการทำงาน

ด้านค่านิยมร่วม (Shared Value) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด 2 เรื่อง คือ บุคลากรของสมาคมฯ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด และ ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสังคมในโอกาสต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ทุกสถาบันทำอยู่แต่อาจจะขาดความชัดเจนถึงผลที่ต้องการให้เกิดกับสถาบัน สอดคล้องกับ Roza (2018) บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษามีทัศนคติที่ดีต่ออนาคตของสมาคมศิษย์เก่า แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทการเป็นศิษย์เก่า พัฒนาการของสมาคมศิษย์เก่าจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ขึ้นอยู่กับขนาดและรูปแบบขององค์กรของสถาบันอุดมศึกษา

สรุป

สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า สิ่งที่สมาคมศิษย์เก่าต้องดำเนินการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่า ในสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ 1) สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน 2) สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้าง การบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน 3) สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับ การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงานชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่

ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน 4) ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน 5) สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 6) การฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ 7) สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ผู้วิจัยจะนำดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากการบริหารจัดการสมาคมศิษย์เก่าทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาร่างรูปแบบ และนำร่างรูปแบบดังกล่าวไปจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2.2 ควรศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

References

- Banka, S. N. (2019). Influence of Alumni Association on the Management of Public Universities in the North Central States of Nigeria. *International Journal of Innovative Education Research*, 7(1), 31–41.
- Bauprae, A., Chaiworaporn, C., & Pisitsak., S. (2016). Factors Affecting the Engagement of Graduate Students to Faculty of Tropical, Medicine, Mahidol University. *Mahidol R2R e-Journal*, 3(1), 124-144.
- Epstein, M. J., Buhovac, A. R., & Yuthas, K. (2010). Implementing Sustainability: The Role of Leadership and Organizational Culture. *Strategic Finance*, 91(10), 41-48.
- Iskhakova, L., Stefan H., & Hilbert, A. (2016). An Integrative Model of Alumni Loyalty-An Empirical Validation Among Graduates from German and Russian Universities. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 28(2), 129-163.

- Johansson, H. F., Oliver, (2018). *Strengthening the Relationship Between Universities and their Graduates: A Case Study and Project on a Swedish University's Relationship-Building with the Alumni Network*. (Master's Thesis). Mälardalen University, Västerås.
- Kaplan, R. (2005). How the Balanced Scorecard Complements the McKinsey 7-S Model. *Strategy & Leadership*, 33, 41-46.
- Leklersindhu, S. (2018). Management of Local Administrative Organizations in Central Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 12(28), 41-51.
- Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 55.
- Meekleub, A., Chanvichai, K., & Viranggorn, J. (2017). The State-of-the-Art Communication Management for Developing Alumni's Engagement in Public Universities of Thailand. *Journal of Naresuan University*, 12(1), 163-177.
- Niemann, B. S. A. L. (2013). Strategic Role of Public Relations in Enterprise Strategy, Governance and Sustainability-A Normative Framework. *Science Direct Volume*, 40(2), 171-183.
- Office of the Education Council. (2017). *Global Education Monitoring Report: Thailand Highlights 2017/2018*. Bangkok: Prigwan Graphic Co. Ltd.
- Office of the Higher Education Commission. (2018). *Higher Education Plan (2018-2037)*. Bangkok: Prigwan Graphic Co. Ltd.
- Ponsayom, N., & Jasing, A. (2015). Development of Online Alumni System for Computer Technology and Communication Program. *Journal of Information Technology Management and Innovation Rajabhat Maha Sarakham University*, 2(1), 65-71.
- Pothiyadath, R., & Wesley, J. R. (2014). Developing a Measurement Scale for 7-S Framework. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 16(1), 14-16.
- Roza, S. (2018). *Alumni Associations in Kazakhstan: Building the Future of Higher Education Institutions Through Its Graduates*. (Master's Thesis). Nazarbayev University. Nur-Sultan City.
- Saenkham, T., Jeewattana, S., & Pimklad, N. (2017). The Development of Buriram Rajabhat University Alumni Website. *Journal of Information Technology Management and Innovation*, 4(2), 142-150.
- Saohong, S. (2017). Engagement of the Graduate Students in the Regular Program at Education Institution for Graduate Students. *SDU Research Journal*, 13(1), 75-89.
- Simachokedee, W. (2010). *TQM Corporate Development Guide for Excellence: 2000*. Bangkok: TPA Publishing.
- Whattananarong, K. (2011). *Educational Technology and Innovation*. (2nd ed.). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok.
- Wongwanich, S. (2007). *Needs Assessment Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์*

The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School

¹วรรณพิมล บุนทยะพัธน์ และ จิตตินันท์ บุญสธิกรกุล

¹Wanpimol Boontayapat and Jittinun Boonsathirakul

¹คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wanpimol.bo@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมโปรแกรมและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 11 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 45 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่มีความเครียดอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย = 3.43 – 4.23) จำนวน 18 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 9 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 แบบประเมินความเครียด และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าสถิติค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเครียดน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเห็นว่า การเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 สามารถช่วยลดระดับความเครียดของนักเรียนให้น้อยลง ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดด้านลบให้เป็นความคิดด้านบวก ตลอดจนมีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตในทางที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: โปรแกรมสติบำบัด; การคิดแบบอริยสัจ 4; ลดภาวะความเครียด; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Abstract

The purposes of this research were: 1) To study The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School; and 2) To compare score result stress of students who participate the Mindfulness and Four Noble Thinking Program with control group students. This research was the quasi experimental research. The population included 45 students of the Mattayom 5/11 in the

*Received May 11, 2021; Revised July 15, 2021; Accepted August 25, 2021

second semester, academic year 2020 and the samples were 18 students which are stressed in the high level (Mean = 3.43 – 4.23) divided into 9 students in an experimental group and 9 students in the control group. The instruments in this research were: The Mindfulness and Four Noble Thinking Program, Assessment of Stress and the Student's Opinion Questionnaire for Students Participate the Mindfulness and Four Noble Thinking Program. The statistic used for research were: mean, standard deviation, dependent t – test and content analysis.

The results of the study found that 1) the posttest score the stress test of the experimental group were lower than theirs pretest scores at .05 level of significant. 2) the posttest score the stress test of the experimental group were lower than theirs posttest scores of the control group at .05 level of significant. The experimental group reported the Mindfulness and Four Noble Thinking Program helped them to reduce stress, to replace negative thoughts with positive thoughts and positive attitude in their daily lives.

Keywords: The Mindfulness Program; Four Noble Thinking; Reducing Stress; Fifth Grade Student

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ ทั้งสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี และด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดภาวะเครียดของคนในสังคม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต (Thai Health Promotion Foundation, 2018) การให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตสายด่วนสุขภาพจิต 1323 พบว่า ปัจจุบันวัยรุ่นมีแนวโน้มความเครียดเพิ่มสูงขึ้น ในปีงบประมาณ 2562 วัยรุ่นเข้ารับบริการปรึกษาในเรื่องความเครียดสูงสุด ตั้งแต่อายุ 11-19 ปี ประมาณ 10,000 สาย ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรกสำหรับวัยรุ่น ได้แก่ 1) ปัญหาความเครียด/วิตกกังวล ร้อยละ 51.36 2) ปัญหาความรัก ร้อยละ 21.39 และ 3) ปัญหาโรคซึมเศร้า ร้อยละ 9.82 (Department of Mental Health, 2020) อีกทั้งผลวิจัยเชิงสำรวจความเครียดของคนไทยไตรมาส 3 ประจำปี 2562 พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มวัยรุ่นเยาวชน นักเรียน และนักศึกษา เกิดภาวะเครียดมาจากความวิตกกังวลเรื่องปัญหาการเรียน ปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัว ปัญหาความรัก และการคบเพื่อน (The Research Institute of Assumption University, 2019)

ความเครียดเป็นภาวะทางอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับปัญหาและทำให้เกิดความรู้สึกถูกกดดัน ไม่สบายใจ วุ่นวายใจ กลัว วิตกกังวล ตลอดจนถูกบีบคั้น ดังนั้นเมื่อเกิดความเครียดบุคคลจะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเครียดและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และพฤติกรรม (Nopporn, 2018) ซึ่งในมุมมองของพระพุทธศาสนาความเครียดเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าจากภายนอก อาจเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องกาย) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่ใจนึกคิด) เรียกว่า “อายตนะภายนอก” มากระทบกับตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เรียกว่า “อายตนะภายใน” สิ่งเร้าที่กระทบนั้นทำให้บุคคลเกิดการปรับตัวเพื่อจัดการกับสิ่งเร้า นั้น ดังนั้นหากบุคคลจัดการกับความเครียดไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งความคิด ความรู้สึก

และการแสดงพฤติกรรม (Dissayawanich, 2002) ดังนั้นความเครียดจึงเป็นความทุกข์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายกายและไม่สบายใจ

การผ่อนคลายความเครียดมีมากมายหลายรูปแบบ เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การสร้างจินตนาการ การใช้ดนตรีบำบัด การออกกำลังกาย (Paolo Hospital, 2020) และการฝึกสมาธิเพื่อกำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นการตระหนักรู้ถึงสิ่งรอบตัว เรียกว่า การฝึกสติเพื่อลดความเครียด เป็นแนวทางที่ช่วยบำบัดความเครียดและช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติสามารถปรับตัวกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ร่างกายและจิตใจผ่อนคลาย ทำให้สามารถควบคุมจิตใจ อารมณ์ มองเห็นทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี (Jumpodjameekorn, 2014 as cited in Tapanya, 1983) นอกจากนี้การคิดแบบอริยสัจ 4 ตามหลักของพระพุทธศาสนาด้วยการหาการมีอยู่ของทุกข์ การเห็นเหตุแห่งทุกข์ เป็นอีกแนวทางที่ช่วยบำบัดความเครียดได้เช่นกัน เนื่องจากเป็นการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ และรู้จักวิเคราะห์โดยไม่มองสิ่งต่างๆ อย่างผิวเผิน (Jantharasakul, 2002)

ซึ่งลักษณะการทำงานของสตินั้นเป็นการควบคุมจิตใจไม่ให้เลือนลอย โดยการกำหนดรู้ต่อการกระทำและอารมณ์ มีหลักปฏิบัติที่เรียกว่า สติปัฏฐาน 4 มีองค์ประกอบดังนี้ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และ 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2012) การฝึกสติจึงต้องฝึกปฏิบัติทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การฝึกสติจากการรับรู้และสัมผัสทางกาย การฝึกรับรู้และสัมผัสของอารมณ์ตนเอง การฝึกสติจากการรับรู้และสัมผัสทางใจ รวมทั้งการเข้าใจในกระบวนการทางธรรมชาติ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากทุกข์ สติเป็นจิตที่มีคุณภาพในขณะทำงาน ส่วนสมาธิเป็นจิตที่มีคุณภาพขณะพักทั้ง 2 ส่วนนี้สัมพันธ์เกี่ยวพันกัน จิตในขณะที่มีสติจะทำงานโดยไม่วอกแวก ไม่ถูกสอแตรกด้วยอารมณ์ ส่วนจิตขณะทำสมาธิจะหยุดคิดจนเกิดความสงบ (Wongpiromsarn, 2016b) ดังนั้นการผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ จึงเป็นการผ่อนคลายความเครียดได้

การฝึกสติเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพ การฝึกสติต้องทำให้จิตนิ่ง มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นฐานสำคัญที่จะพัฒนาต่อไปให้เกิดปัญญา นำไปสู่การพัฒนาชีวิตของตนให้มีคุณค่าและมีคุณภาพมากขึ้น (Phramaha Wuttichai Vajiramedhi (V.Vajiramedhi), 2019) ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความเครียดสะสม เนื่องมาจากปัญหาการเรียน ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ส่งผลให้นักเรียนมีอาการแปรปรวน เบื่อหน่าย ท้อแท้ และขาดสมาธิในการเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ เพื่อให้นักเรียนมีสติอยู่กับปัจจุบัน มีจิตใจที่แน่วแน่ มีสติสัมปชัญญะ ในการกระทำสิ่งต่างๆ สามารถจัดการกับความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมโปรแกรมและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมสติบำบัดของเทอดศักดิ์ เดชคง (Detkong, 2008) รวมทั้งศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สติบำบัดในการจัดการความเครียดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาเอกสาร บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบอริยสัจ 4 และศึกษาทฤษฎีเอกสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดของนักเรียนมัธยมปลายในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้จัดทำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ที่พัฒนามาจากโปรแกรมสติบำบัดของเทอดศักดิ์ เดชคง (Detkong, 2008) เพื่อลดภาวะความเครียดโดยแบ่งออกเป็น 9 ครั้ง ได้แก่ 1) talk with my friend 2) มองดูตัวตน 3) รู้เท่าทันอารมณ์ 4) เชื่อใหม่ว่าความคิดเป็นเหตุ 5) จิตตั้งมั่น ดังดอกบัว 6) คุณค่าของลมหายใจ 7) อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ 8) รู้เท่าทัน รู้ทัน รู้แก่ และ 9) รู้ปัจจุบัน อยู่ปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยผู้วิจัย และได้้นำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีค่า IOC เท่ากับ 1 ซึ่งได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ No. COA64/003

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือแบบประเมินความเครียด ที่ปรับปรุงจากแบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต (Department of Mental Health, 2007) มีจำนวน 30 ข้อ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีภาวะความเครียด ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ 1.00 – 1.80 หมายถึง ไม่มีความเครียด 1.81 – 2.61 หมายถึง เครียดเล็กน้อย 2.62 – 3.42 หมายถึง เครียดปานกลาง 3.43 – 4.23 หมายถึง เครียดสูง 4.24 – 5.00 หมายถึง เครียดรุนแรง และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา IOC ที่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ No. COA64/003

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำหนังสือจากหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ เพื่อขออนุญาตดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 11 เป็นกลุ่มประชากร จำนวน 45 ให้นักเรียนทำแบบประเมินความเครียด (Pretest) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเครียดสูง พบว่ามีจำนวน 18 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 9 คน และกลุ่มควบคุม 9 คน

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มทดลอง จำนวน 9 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 50 นาที และให้ทำบันทึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทุกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบประเมินความเครียด (Posttest) และนำคะแนนมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลอง และวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเครียดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัด เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยจากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อใช้กับนักเรียนที่มีภาวะความเครียดในระดับชั้นอื่นต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ หลังเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการทดลองกลุ่มทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.86, S.D. = 0.19) หลังการทดลองมีความเครียดลดลงอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.86, S.D. = 0.12) และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.95, S.D. = 0.20) หลังการทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.98, S.D. = 0.13) ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4

ระยะการทดลอง	กลุ่มทดลอง (n = 9)			กลุ่มควบคุม (n = 9)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ก่อนการทดลอง	3.86	0.19	ระดับสูง	3.95	0.20	ระดับสูง
หลังการทดลอง	2.86	0.12	ปานกลาง	3.98	0.13	ระดับสูง

จากการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมของทั้งสองกลุ่มพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของกลุ่มทดลอง

ระยะทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	9	3.86	0.19	ระดับสูง	11.79	.001*
หลังการทดลอง	9	2.86	0.12	ระดับปานกลาง		

* ค่า $P < .05$

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ ที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 และนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.86, S.D. = 0.12) ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.98, S.D. = 0.13) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความเครียด พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีระดับความเครียดน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ระดับความเครียดหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	9	2.86	0.12	ระดับปานกลาง	-18.86	.001*
กลุ่มควบคุม	9	3.98	0.13	ระดับสูง		

* ค่า $P < .05$

ซึ่งโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากโปรแกรมสติบำบัดของ เทอดศักดิ์ เดชคง มีแนวคิดให้ผู้รับการฝึกมีสติอยู่กับปัจจุบันผ่านการรับรู้ทางกาย การรับรู้อารมณ์ การฝึกรับรู้ ลมหายใจ และการฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว (Detkong, 2008) มีวิธีปฏิบัติขั้นตอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 Talk with my friend นักเรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาของตนเองและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและทัศนคติที่ดีในการเข้าร่วมโปรแกรม

ครั้งที่ 2 มองดูตัวตน นักเรียนทบทวน สำรวจปัญหาของตนเอง สังเกตการเปลี่ยนแปลงร่างกายที่เกิดขึ้น (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) รับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัส (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกกิจกรรม “คลายอิริยาบถ” ให้นั่งในท่าที่สบาย หลับตาลง อยู่กับตัวเองระยะหนึ่ง รับรู้ร่างกายส่วนที่เกร็งตึง ผ่อนคลายส่วนที่เกร็งตึง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนอยู่กับปัจจุบันและร่างกายส่วนที่เกร็งตึงเกิดการผ่อนคลาย (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 3 รู้เท่าทันอารมณ์ นักเรียนทบทวนและสำรวจตนเอง (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) ฝึกกิจกรรม “รู้เท่าทันอารมณ์” สังเกตการเปลี่ยนอารมณ์ของตนเอง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกผ่อนคลาย อารมณ์ โดยนั่งตัวตรง ศีรษะตรง หลับตาลง หายใจเข้า พร้อมกับนับเลข 1-4 เป็นจังหวะให้รู้สึกถึงท้องที่ พองออก ให้นักเรียนกลั้นหายใจ นับ 1-4 เป็นจังหวะ และผ่อนลมหายใจออก โดยนับ 1-8 และสังเกตหน้า ท้องที่แฟบลง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนอยู่กับปัจจุบัน ร่างกายผ่อนคลาย และคลายความกังวล (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 4 เชื่อใจว่า ความคิดเป็นเหตุ นักเรียนสังเกตความเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ตั้งแต่หัวจรดเท้า (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) ฝึกดูลความคิดของตนเอง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึก “ติดป้าย ความคิด” รับรู้ความคิดของตนเอง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนมีสติรู้ตัวตลอดเวลา และอยู่กับปัจจุบัน ความเครียด ความกังวลที่มีอยู่ลดน้อยลง ปลดปล่อยวางความคิด (การฝึกรับรู้ ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 5 จิตตั้งมั่นตั้ง ดอกบัว นักเรียนสำรวจความไม่สบายกายไม่สบายใจของตนเอง (การรับรู้ ทางกาย-ทุกข์) รับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะนั้น (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกเคลื่อนไหวร่างกาย ผ่านการพับดอกบัว รับรู้การเคลื่อนไหวของร่างกาย (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียน มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา อยู่กับปัจจุบันผ่านการเคลื่อนไหว มีสมาธิ ไม่วอกแวก ความไม่สบายกายและ ไม่สบายใจลดลง (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 6 คุณค่าของลมหายใจ นักเรียนสังเกตความเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ตั้งแต่หัวจรดเท้า (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) รับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะนั้น (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกกำหนด ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกควบคู่กับการยืดเหยียดคลายกล้ามเนื้อ (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียนมีสติ รู้ตัวอยู่ตลอดเวลา อยู่กับปัจจุบันผ่านการเคลื่อนไหว นักเรียนผ่อนคลายความเครียด ที่เกิดขึ้น มีสมาธิ ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน อยู่กับลมหายใจของตนเอง (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 7 อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ และ ครั้งที่ 8 รู้เท่าทัน รู้ทัน รู้แก่ นักเรียนทบทวนและสำรวจ ตนเองปัญหาที่ก่อให้เกิดไม่สบายกายไม่สบายใจ (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้ ตาราง 6 ช่อง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) นักเรียนตั้งเป้าหมายในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้โปรแกรมการฝึกสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับความเครียด (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียนรับรู้ปัญหาที่ก่อให้เกิดความทุกข์ รับรู้ตัวตน รับรู้อารมณ์ รู้เท่าทันความคิดของตนเอง มีสติรู้ตัว และอยู่กับปัจจุบัน (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 9 รู้ปัจจุบัน อยู่ปัจจุบัน การเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนครั้งที่ 9 ให้นักเรียนทบทวนและสำรวจตนเองในช่วงระยะเวลาที่นักเรียนได้เข้าร่วมการฝึกโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด รู้จักพิจารณาปัญหาของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีสติและมีสมาธิอยู่กับตัวเอง ความฟุ้งซ่านที่มีอยู่ลดลง นักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีความพยายาม ความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มองปัญหาด้านบวก เห็นคุณค่าของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง ยอมรับและเข้าใจกับปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและจัดการความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นมากมาย ความเร่งรีบมีมากขึ้นไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การเรียน การทำงาน เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรม เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด และส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ พบว่า นอกจากโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 จะส่งผลให้ความเครียดลดลง สามารถเข้าใจและเผชิญหน้ากับปัญหาได้ ยังเป็นเป็นแนวทางสู่การเจริญและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นตามหลักของภavana 4 ประกอบด้วย

1. การพัฒนาทางด้านร่างกาย (physical development): กายภavana เมื่อความเครียดลดลง พัฒนาการทางด้านร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ได้แก่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ รับประทานอาหารครบ 5 หมู่

2. พัฒนาด้านศีลธรรม (moral development): ศีลภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการเจริญในศีลธรรม พัฒนาความประพฤติของตนเองและก่อให้เกิดศีลธรรมในตนเอง ได้แก่ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มีความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนในตามศีลธรรม จรรยา

3. พัฒนาทางด้านจิตใจ (emotional development): จิตภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

3.1 คุณภาพจิต มีจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการให้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

3.2 สมรรถภาพจิต มีสติในการดำเนินชีวิต มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนและกล้าเผชิญหน้ากับปัญหา มีสมาธิและจิตตั้งมั่นในการทำกิจกรรมต่างๆ หมั่นศึกษาหาความรู้และนำประยุกต์ใช้ในการเรียน

3.3 สุขภาพจิต มีความสุขในการดำเนินชีวิต สดชื่น ร่าเริง รู้สึกลดอุปสรรค สงบ และผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่กระวนกระวายใจ ไม่คับข้องใจ ไม่เศร้าหมอง ไม่โศกเศร้าเสียใจ จิตใจสงบ เย็น เป็นสุข

4. พัฒนาทางด้านปัญญา (intellectual development): ปัญญาภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการพัฒนาสติปัญญาของตนเอง รู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล รู้จักที่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความจำดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดเชิงบวก มีทัศนคติเชิงบวก รู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้ความถนัดและความสามารถของตนเอง และนำไปสร้างให้เกิดประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ ฯ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มีภาวะความเครียดลดลง เนื่องจากนักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และเห็นถึงประโยชน์ของการคิดพิจารณาปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการมีสติอยู่กับปัจจุบัน ทำให้ภาวะความเครียดลดลง และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ ดวงมณี จงรักษ์ ที่กล่าวว่า วิธีเผชิญกับปัญหาในแง่ของธรรม คือ การใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการพิจารณาว่าอะไรคือของปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น การค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ รวมทั้งการดับทุกข์ให้หมดไป ตลอดจนวิธีปฏิบัติเพื่อให้ดับทุกข์ หลักอริยสัจ 4 จึงเป็นหลักการจัดการความเครียดแบบเน้นปัญหา และเน้นอารมณ์ (Jongrak, 2016) และชัชวาลย์ ศิลปกิจ อธิบายว่าการมีสติเป็นทักษะชีวิตที่ต้องอาศัยการเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความเจริญและมั่นคง เริ่มต้นด้วยการสังเกต การเอาใจใส่กาย เช่น ลมหายใจ อิริยาบถหรือกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งเอาใจใส่ความคิด อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง การฝึกสติจึงเป็นการฝึกเพื่อดูแลให้จิตมีความมั่นคง ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวตามความคิด ความรู้สึก เป้าหมายสำคัญคือ ใ้บุคคลนั้นสามารถวางภาระความทุกข์ให้เบาบางลง (Silapakit, 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มีภาวะความเครียดน้อยกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เนื่องจากโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ในครั้งนี้ มีวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้ภาวะความเครียดของนักเรียนลดลง โดยเฉพาะกิจกรรมครั้งที่ 7 “อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ และ ครั้งที่ 8 “รู้เท่าทัน รู้กัน รู้แก่” เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทบทวน และวิเคราะห์ความไม่สบายใจ จากนั้นจึงตั้งเป้าหมายในการจัดการกับปัญหานั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้ Google Classroom ในการฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่เน้นการฝึกการมีสติอยู่กับปัจจุบันและการคิดแบบอริยสัจ 4 (Boonsathirakul, 2020) และยังช่วยให้นักเรียนมีสติในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ ด้านอาชีพอีกด้วย (Boonsathirakul & Somanun, 2019) อีกทั้ง ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ กล่าวว่า การนั่งสมาธิทุกวัน วันละ 10-20 นาที เป็นการฝึกสติอยู่กับตนเอง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล ทำให้การทำงานดีขึ้น ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ตระหนักรู้ตัวเอง ทำให้คุณภาพจิตมีความรัก ความเมตตา เสียสละอดทน เป็นการผ่อนคลายความเครียดได้ (Wongpiromsarn, 2016a) และ กิตติกรวี โพธิ์โน ได้อธิบายว่าวิธีการฝึกทำสมาธิเป็นการผ่อนคลายความเครียดที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง สามารถทำได้ทุกอิริยาบถ ไม่มีข้อจำกัดด้านอายุ โดยมีหลักสำคัญของการทำสมาธิ คือ การเอาใจไปจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น การนับลมหายใจของตัวเองเป็นหลัก และยุติการคิดเรื่องอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง การทำสมาธิจะช่วยให้จิตใจสงบปลอดความคิดฟุ้งซ่าน ความกังวล เศร้า โกรธ ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดได้ (PoNo, 2019)

สรุป

ปัจจุบันนักเรียนมัธยมปลายเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความเครียดมากขึ้นจากปัญหาการเรียน ความรัก ผลกระทบจากครอบครัวและทางเศรษฐกิจ ซึ่งความเครียดเป็นปัญหาทางสุขภาพจิตอย่างหนึ่งที่เกิดได้มาจากหลายสาเหตุ ส่งผลให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนแปลงไปจากกิจวัตรประจำวัน ดังนั้นวิธีลดความเครียดในเด็กจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ จึงควรค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กเครียดและแก้ที่สาเหตุนั้น โดยทำความเข้าใจและยอมรับในตัวตนของเด็กโดยไม่สร้างความคาดหวังที่กลายเป็น

ความกดดันจนเกินไป และหาวิธีการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้สนใจ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมให้มีการจัดโครงการพัฒนาทักษะการจัดการความเครียดของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถจัดการกับความเครียดได้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงเหมาะสมกับอายุและช่วงวัยของนักเรียนกลุ่มอื่นๆ

1.2 ควรจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดหลังการเรียนหนังสือเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกละลายหลังจากเรียนเสร็จ หรือควรจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดก่อนเรียนหนังสือเพื่อให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำแนวทางการจัดการความเครียดมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้แก่นักเรียนสามารถจัดการความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม และศึกษาข้อมูลความเครียดเชิงลึกของนักเรียน

2.2 ควรมีการนำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ไปพัฒนาหรือแก้ไขปัญหานักเรียนในด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการควบคุมอารมณ์ของตนเอง พัฒนาความคิดแง่บวก เป็นต้น โดยควรพิจารณาจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับอายุและช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

References

- Boonsathirakul, J., & Somanun, V. (2019). The Effects of Career Guidance Activities Based on Yonisomanasikara Towards Career Self-Efficiency and Decision Making of High School Student. *Veridian E-Journal, Silapakorn University: Humanities, Social Science and Arts*, (35)2, 263-278.
- Boonsathirakul, J. (2020). Developing Electronic Lesson by Using Google Classroom to Practice Yonisomanasikara (Thai Wisdom Thinking). *Kasetsart Education Review*, (35)2, 130-141.
- Department of Mental Health. (2007). *Assessment of Stress*. Retrieved July 20, 2020, from <http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads.pdf>
- _____. (2020). *Stress Problem and Stress Management Technique*. Retrieved July 20, 2020, from <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30188>
- Detkong, T. (2008). *Mindfulness Therapy*. (6th ed.). Bangkok: Matichon Press.
- Dissayawanich, J. (2002). *Stress Anxiety and Health*. Chiangmai: Chiangmai University Press.
- Jantharasakul, A. (2002). *Theories and Practice of Counseling*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University Press.
- Jongrak, D. (2016). *Psychology and Dhamma*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Jumpodjameekorn, A. (2014). *Practice to Relax the Body*. Retrieved April 23, 2020, from <https://med.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/06092014-1236>
- Tapaya, S. (1983). *Stress Relief Guidebook*. (2th ed.). Bangkok: Rianboon Press.
- Leelawai, P. (2018). Stress Coping Program in Senior High School Students of Pramdanij-janukhroah School. *Chula Med Bull*, (1)6, 615-623.
- Nopporn, K. (2018). *Mental Health Accumulation of Stress and Suicide*. Retrieved July 20, 2020, from <https://www.samitivejhospitals.com/th/article/detail/suicide-accumulation-of-stress>
- Paolo Hospital. (2020). *5 Technique of Stress Management by Yourself*. Retrieved July 25, 2020, from <https://www.paolohospital.com/th-TH/phahol/Article/Details/stress>
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2012). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (32th ed.). Ayuthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phramaha Wutthichai Vajiramedhi (V. Vajiramedhi). (2019). *Healthy-Mind*. Retrieved July 28, 2020, from <https://goodlifeupdate.com/healthy-mind/dhamma/75270.html>
- PoNo, K. (2019). *Practice Meditation to Reducing Stress and Prevent 6 Disease*. Retrieved February 24, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/49550-84.html>
- Silapakit, C. (2020). *Mindful Living*. (3th ed. Revised Version). Nakhon Patom: Mahidol University Press.
- Thai Health Promotion Foundation. (2018). *Stress Cause*. Retrieved July 21, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/42844-.html>
- The Research Institute of Assumption University. (2019). *Stress Index of Thai People*. Retrieved July 23, 2020, from <http://www.iras.au.edu/index.php/au-poll/stress-index-of-thai-people/119-stress-index-of-thai-people-2019>
- Wongpiromsarn, Y. (2016a). *Mindfulness in Organization*. Nonthaburi: Beyond Publishing Co. Ltd.
- _____. (2016b). *15th Annual International Mental Health Conference and 13th Annual Child Mental Health and Psychiatry Conference “Mindfulness for Healthy Lives”*. Bangkok: Department of Mental Health.

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*

Innovation of Integrated Economics Learning Management for Secondary School Students

¹มนัสวี ปุโปคำ และ ชรินทร์ มั่งคั่ง

¹Manassavee Pupokham and Charin Mangkhang

¹มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: manassaveepoopokam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา 2. เพื่อเสนอวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 11 คน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะลงกับนักเรียนที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และการหาค่าร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการศึกษาพบว่า 1. วิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายทั้งแบบสหวิทยาการและแบบพหุวิทยาการ เป็นรูปแบบทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ โดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญาทักษะและจิตใจให้ดีขึ้นและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ 2. นวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาควรมีการจัดการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับการจัดกิจกรรมกลุ่มทักษะอาชีพ การใช้กรณีศึกษา การใช้คำถาม และใช้กิจกรรมอื่นๆ 2. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน 3. ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ควรใช้ข้อสอบย่อยในการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน ควรใช้คำถามเพื่อดูว่านักเรียนเข้าใจในเนื้อหาที่สอนไปในชั่วโมงนั้นหรือไม่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; เศรษฐศาสตร์; การเรียนรู้แบบบูรณาการ; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the learning management methods of integrated economics in social studies classes for the secondary school students; and 2) to propose the learning management innovation of integrated economics. The study employed a mixed-methods approach that included both quantitative and qualitative methods. A sample group used for the study was 11 secondary school students who enrolled in economics and chosen using purposive sampling. The tool used for the study was a questionnaire and the obtained quantitative data were analyzed by using frequency and percentage. The qualitative data were analyzed by inductive analysis.

From the study, the following results are found:

1) The learning management methods of integrated economics refer to the diverse instructional model which includes interdisciplinary and multidisciplinary. It is a model that connects learning units from many, related subjects to provide students with learning experiences based on their interests, abilities, and requirements. This will result in a change in students' intelligence, abilities, and minds, allowing them to apply knowledge and skills to solve problems on their own and to the utmost extent possible in their daily lives.

2) The learning management innovation of integrated economics for the secondary school students includes the following 3 aspects: (1) The instructional model that should incorporate activities such as career skills, case studies, questions, and etc; (2) The learning media and resources that should be diverse and used in schools and adjacent localities; and (3) Learning measurement and evaluation should include quizzes in both pre- and post-study evaluations. The quizzes should be used to determine whether or not students understand the class or not.

Keywords: Learning Management; Economics; Integrated Learning; Secondary School Students

บทนำ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการศึกษา คือมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนให้ถึงพร้อมซึ่งคุณสมบัติที่จะอยู่ร่วมในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุข กล่าวคือมุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความคิดและทักษะในการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีความสุข การมีงานทำมีรายได้และมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคมของตนและประเทศชาติ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจะอาศัยหลักสำคัญ 4 ประการ คือการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต สำหรับการเรียนรู้เพื่อชีวิตนั้น เพื่อจะได้สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตน มีการดำเนินงานต่างๆ โดยอิสระ มีดุลพินิจและความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ในการจัดการศึกษาเราจะต้องไม่ละเลยการพัฒนาศักยภาพในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันขาด คือความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกายและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักธรรมทางศาสนา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ

เจตคติ และค่านิยม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มสามารถนำความรู้ ทักษะและกระบวนการไปใช้ในการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ (Department of Academic, 2006)

ความสำคัญของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมแล้ว ยังเป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการที่มีลักษณะเชื่อมโยงการเรียนรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เพื่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในสังคม การเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยเน้นไปที่ประโยชน์ที่ผู้เรียนควรจะได้รับเพื่อต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่ในทางกลับกัน ถึงแม้จะกล่าวว่ระบบการศึกษาไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่งโดยเปลี่ยนจากเดิมที่สอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ก็เหมือนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่เห็นผลอย่างสมบูรณ์ เพราะบางโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะครูผู้สอนบางท่านก็ยังเคยชินอยู่กับการสอนแบบหน้าชั้นเรียน เป็นผู้บรรยายเพียงคนเดียวโดยมีผู้เรียนเป็นผู้ฟังและจดตามเพียงอย่างเดียว ซึ่งการเรียนแบบนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเรียนการสอนขึ้น กล่าวคือผลผลิตทางการศึกษาขาดคุณลักษณะที่สำคัญคือผู้เรียนไม่กล้าแสดงออก ไม่รู้จักแสดงความคิดเห็นทั้งอยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ขาดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่เด็กจึงขาดความคิดในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาต่างที่เกิดขึ้น ผู้เรียนหลายคนจบการศึกษาออกไปทำงานและได้เผชิญกับปัญหาจริงแต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ เพราะปรับตัวไม่ทัน เคยแต่เป็นผู้รับอย่างเดียว ไม่เคยแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้มองไม่เห็นปัญหาหรือถ้าเห็นปัญหาก็ละเลยต่อปัญหา เพราะไม่เคยฝึกหัดทางแก้ปัญหามาก่อน นอกจากนั้นการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎีมากเกินไปโดยไม่เน้นการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการปฏิบัติงานขาดการลงมือทำด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนไม่ได้สัมผัสบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ขาดการเผชิญปัญหาส่งผลทำให้ขาดการพิจารณาเหตุแห่งปัญหา ขาดการคิดหาทางแก้ปัญหาและขาดการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้น เมื่อจบออกไปจึงไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานและปัญหาชีวิตได้เท่าใดนัก (Department of Academic Affairs, 2006)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 มีจุดประสงค์ ให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 ซึ่งเป็นมาตรฐาน ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และมีวิจรณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่ครูผู้สอนแม้จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติจริงเนื่องจากขาดรูปแบบการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลายทำให้ผู้สอนบางท่านไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนของนักเรียน ลักษณะของวิชาและผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้แนวใหม่ที่ได้รับการสนใจอย่างมากและเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นครูเป็นผู้ให้ความรู้เป็นสำคัญ (Tangsukkasemsan, 2009) การสอนแบบบูรณาการซึ่งเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลางเป็นวิธีการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนได้อย่างเข้าใจ เกิดความเข้าใจเนื่องจากได้มีประสบการณ์ที่เห็นประจักษ์ชัดด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูงมาก เกิดการเรียนรู้และความสนุกสนาน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กระบวนการสื่อสาร กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการแก้ปัญหาและกระบวนการคิด (Khaemmanee, 2001)

จากมาตรฐานและจุดประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางนี้ โรงเรียนบ้านห้วยไซ ตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียนว่าเป็นองค์กรจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะอาชีพ และกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนว่านักเรียนมีทักษะอาชีพ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากสภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สาระวิชาเศรษฐศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนที่ผ่านมาปรากฏว่านักเรียนยังขาดความสนใจและกระตือรือร้นและขาดความรับผิดชอบในการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐาน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนสาระเศรษฐศาสตร์จึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการและเสนอแนะนวัตกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 เพื่อว่าเมื่อนักเรียนได้รับการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์แตกต่างไปจากการสอนแบบปกติได้อย่างหรือไม่อย่างไร และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อเสนอแนะนวัตกรรมจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ นวัตกรรมและวิธีการจัดการเรียนแบบบูรณาการ ดังนี้

- 1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.2 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้
- 1.3 ทฤษฎีและแนวคิดในการจัดการเรียนรู้
- 1.4 วิธีสอนแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) มีการสำรวจสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทราบถึงสภาพการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์และการเสนอแนะนวัตกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ เป็นการสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ สภาพการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ของโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม นำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากครูผู้สอนและเด็กนักเรียนที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คน ที่เรียนวิชา เศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2563

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ

4.1 แบบสอบถามแบบ(Questionnaire)และคำถามปลายเปิด โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสาระสังคมศึกษา จำนวน 5 ท่านเพื่อพิจารณาประเด็นความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ ความชัดเจน และความเหมาะสมทางภาษา โดยพิจารณาเป็นรายข้อผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลจำนวน 13 รายและนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient Cronbach) จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ นำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยหรือเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ในบริบทของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามแบบเช็คลิสและแบบคำถามปลายเปิด โดยพัฒนาเครื่องมือจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการและแนวทางการดำเนินงานโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และการหาร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการเสนอแนะกิจกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ การนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แสดงถึงแนวคิด หลักการวิธีการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายและโรงเรียน ดังนี้

7.1 จัดทำร่างรูปแบบในขั้นต้นของรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการที่แสดงถึงแนวคิด หลักการและวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานในด้าน 1) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาครูผู้สอนสาระเศรษฐศาสตร์ 3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้วัตกรรมการสอนแบบบูรณาการ 4)การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วม โดยนำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 และกรอบแนวคิดวิจัยมาจัดทำแผนการเรียนรู้และกำหนดเป็นรูปแบบการสอน

7.2 เสนอร่างในขั้นต้นของรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการที่โรงเรียนเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ให้ความคิดเห็นร่างในขั้นต้น ดำเนินการปรับปรุง

7.3 การนำเสนอผลการวิจัย การนำเสนอข้อมูล ในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แสดงถึงแนวคิด หลักการวิธีการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ ในระดับนโยบายและองค์กร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1.1 วิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง วิธีการสอนเพื่อจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย ให้เข้าใจลักษณะความเป็นไปอันสำคัญของสังคมเพื่อดัดแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้ากับสภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้นต่อไป (Rungruangtham, 1983) หรือ หมายถึง ลักษณะการสอนที่นำเอาวิชาต่างๆ เข้ามาผสมผสานกัน โดยใช้วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลักและนำเอาวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามความเหมาะสม ตามกรอบแนวความคิดสำคัญการสอนแบบบูรณาการ 3 ประการ คือ (1) ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง (2) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู (3) การเรียนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถและทักษะด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นยังมีลักษณะของที่สำคัญ 2 แบบคือ (1) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ได้แก่การสร้างเรื่องขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น (2) แบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary) ได้แก่การนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ ซึ่งบางครั้ง เราก็อาจเรียกวิธีการบูรณาการ แบบนี้ว่าการบูรณาการที่เน้นเนื้อหาสาระวิชาเป็นหลัก (Frazee and Rudnitski, 1998) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) การบูรณาการภายในวิชา (Interdisciplinary) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระในวิชาเดียวกันหรือกลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน ผู้สอนสามารถนำสาระทุกเรื่องมาสัมพันธ์กันเป็นเรื่องเดียวได้ (2) การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary หรือ Multi interdisciplinary) หมายถึงการนำเนื้อหาสาระของสองวิชาหรือหลายๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันภายใต้หัวข้อเรื่องที่เลือก โดยมีอยู่ 4 รูปแบบ คือ (1) แบบสอดแทรก (Infusion) คือ สอดแทรกเนื้อหาหรือทักษะกระบวนการของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระของตนโดยมีผู้สอน 1 คน (2) แบบคู่ขนาน (Parallel) คือ จัดการเรียนรู้จะมีครู 2 คนขึ้นไป 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปวางแผนร่วมกันตามหัวเรื่องมโนทัศน์ (Concept) ปัญหา (Problem) เดียวกันและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระ (3) แบบข้ามวิชา (Trans disciplinary) คือ การจัดการเรียนรู้เป็นการบูรณาการที่สูงขึ้น สกัดความเป็น“วิชา”ของแต่ละศาสตร์ออกไปเป็นการเรียนโดยมีเค้าโครงหรือโจทย์ประเด็นปัญหาที่วางไว้ ผู้เรียนแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาโดยผ่านกิจกรรมและการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย (Khaemmanee et al. 2005)

จะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการออกเป็น 2 แบบ คือ 1. การบูรณาการภายในวิชา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการสอนระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน 2. การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งมีการบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการแบบคู่ขนาน บูรณาการแบบสหวิทยาการ บูรณาการแบบโครงการ เป็นต้น (Department of Academic Affairs, 2006)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะวิธีการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งจากการวิเคราะห์แบบสอบถามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คน ผลการตอบแบบสอบถาม 3 ประเด็นซึ่งสรุปได้ ดังนี้

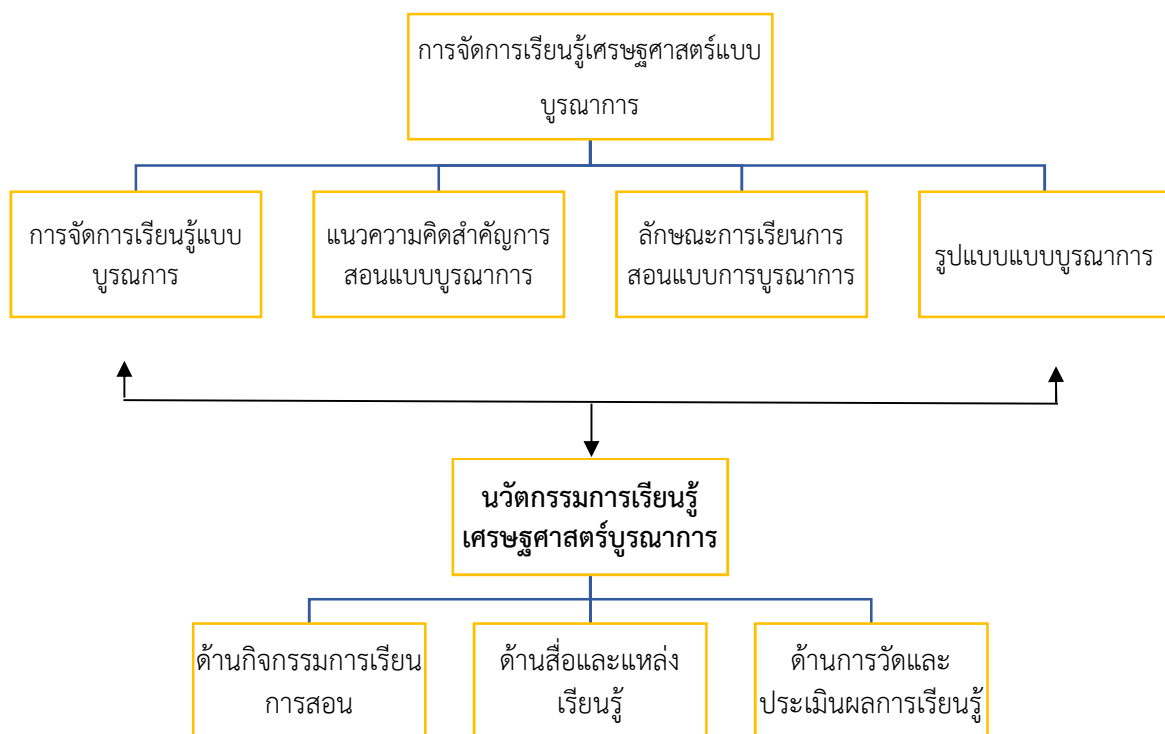
2.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า 1. ครูควรจัดการเรียนการสอน บูรณาการกับการจัดกิจกรรมกลุ่มทักษะอาชีพ 2. ควรสอนโดยใช้กรณีศึกษา 3. ควรสอนโดยใช้คำถาม 4. ควรสอนโดยใช้กิจกรรมอื่นๆ

2.2 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ การเรียนการสอน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ครูควรใช้สื่อในการสอนที่หลากหลาย เช่น ใบงาน วิดีโอ และ เพาเวอร์พอยต์ และแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากแบบสอบถามพบว่า ครูควรประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการใช้คำถามในการถามนักเรียนเพื่อดูว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่สอนไปในชั่วโมงนั้นหรือไม่ และควรทดสอบโดยใช้ข้อสอบในการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นการบวนการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยการใช้กิจกรรมการเรียนและการใช้สื่อการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ จึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ตามแผนภูมิดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ การจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่างๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้

กรอบแนวความคิดการสอนแบบบูรณาการ คือ ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืน การเรียนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถและทักษะต่างๆ

ลักษณะสำคัญการสอนแบบบูรณาการ คือการสร้างเรื่องขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น เรียกว่าแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และการนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ เรียกว่า แบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary)

รูปแบบแบบบูรณาการ คือ การนำเนื้อหาหรือกลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน อาจเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาหรือนำเนื้อหาสาระของสองวิชาหรือหลายๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยการสอดแทรกเนื้อหาหรือทักษะกระบวนการของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เข้า หรือจัดการเรียนโดยครู 2 คนขึ้นไป 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือข้ามวิชา ข้ามศาสตร์โดยมีเค้าโครงหรือโจทย์ประเด็นปัญหา

นวัตกรรมกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทักษะอาชีพ เป็นต้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสนใจในการเรียน และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

นวัตกรรมสื่อและแหล่งเรียนรู้ คือ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น สื่อดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียต่างๆ ที่ทันสมัย หรือใช้สื่อประสม

นวัตกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ การใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ และมีการใช้แบบทดสอบย่อยก่อนและหลังเรียนจบในเรื่องนั้นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. วิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ ในห้องเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการศึกษา วิจัยจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่และกระบวนการเรียนที่หลากหลายทั้งแบบสหวิทยาการคือการนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และแบบพหุวิทยาการ คือการนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ ซึ่งการบูรณาการนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันนี้ จะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจในการเรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะและจิตใจ มีความรับผิดชอบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังที่ Layan (2004) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 (ส 071) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยรูปแบบการสอนแบบบูรณาการเป็นการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาทักษะหลายๆ ด้านและได้รับความรู้จากเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่นำมาบูรณาการในรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 (ส 071) และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลุ่มที่สอนรูปแบบบูรณาการเฉลี่ย 83.75 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการยังช่วยสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน มีความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ดังที่ Phonsaku (2004) วิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้กลุ่มสาระคณิตศาสตร์เรื่อง โจทย์ ปัญหา การบวกการลบจำนวนไม่เกิน 100 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

ส่วนใหญ่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.00 หลังเรียนร้อยละ 88.35 แสดงว่าแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนสอนแบบบูรณาการยังเป็นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักเรียน

2. นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นักเรียนตอบแบบสอบถาม สรุปได้ตามลำดับคือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ 1. การจัดกิจกรรมกลุ่ม ทักษะอาชีพและกิจกรรมชุมนุมต่างๆ 2. การจัดกิจกรรมโดยใช้กรณีศึกษา 3. การใช้คำถาม และกิจกรรมอื่นๆ โดยในการจัดกิจกรรมกลุ่ม สอดคล้องกับ Choprakan (1999) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนการสอน รายวิชาศิลปะการดำเนินชีวิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 80 พอใจทุกกิจกรรมที่ผู้สอนใช้วิธีการเรียนการสอนที่มุ่งการเรียนรู้แบบผู้เรียนมีส่วนร่วมแทนการบรรยาย ด้วยการถาม-ตอบ ข้อสงสัย กำหนดสมมติฐาน หาข้อมูลและสรุปคำตอบของปัญหา รวมทั้ง Intaya (2014) ได้ศึกษาการใช้คำถามเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด ซึ่งพบว่า การใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการใช้คำถามพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ประกอบไปด้วยกิจกรรมแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมการใช้แหล่งเรียนรู้กิจกรรมบทบาทสมมติ และกิจกรรมโครงงาน เป็นต้น ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลายหรือประสม ดังที่ Bueraheng (2014) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการสอนแบบบูรณาการด้วยการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน สื่อประสมและนวัตกรรมคุณลักษณะ ศึกษาด้านทักษะทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้ ศาสนาประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการด้วยการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน สื่อประสม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้พุทธประวัติชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่านักเรียนที่ใช้การสอนแบบปกติหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยการทดสอบความรู้นักเรียนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับที่ Chajeondee (2013) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องระบบนิเวศ โดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าการทดสอบก่อนเรียน กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ย 7.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.74 และเมื่อทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 9.57 ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน 3.74 จึงกล่าวว่าการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และดังที่ Wiwatjarernwong (2011) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคการทดสอบย่อยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชา ACT314 การบัญชีบริหาร สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม พบว่า 1. การเรียนแบบมีการทดสอบย่อยก่อนเรียนและทดสอบย่อยหลังเรียนและมีการให้ข้อมูลป้อนกลับทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเพิ่มขึ้นจากระดับต่ำ ($x = 6.98$) เป็นระดับสูง ($x = 17.95$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 2. พัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายความว่านักศึกษา มีการเตรียมตัวอ่านหนังสือมาล่วงหน้า และมีความตั้งใจในเรียนมากขึ้น นอกจากนี้การวัดและประเมินผลควรตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้และสาระเนื้อหาวิชาที่สอน และเรื่องที่สอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องและตรงตามกับแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 อีกด้วย (Ministry of Education, 2008)

สรุป

นวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และแบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary) โดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การเรียนการสอนควรบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ครูควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและการวัดและประเมินผลการเรียนควรมีการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนทดสอบย่อยเพื่อวัดระดับความรู้และเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นในการเรียน เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจความสามารถ และความต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญาทักษะ ทักษะการประกอบอาชีพ ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ครูผู้สอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเข้ากับกิจกรรมกลุ่มต่างๆ หรือสาระวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ครูควรทำการศึกษาค้นคว้าหรือทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนพัฒนาสื่อและเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำทักษะการคิดมาใช้กับนักเรียนและตนเอง การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนการพัฒนาการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ รวมไปถึงการวัดและประเมินผล เพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ควรมีการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการการ ของนักเรียนในโรงเรียนทุกช่วงชั้นอื่นๆ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์

2. ควรศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พบในการศึกษาในครั้งนี้

References

- Bueraheng, N. (2014). *Effects of Integrated Teaching by Using Flipped Classroom, Multimedia, and Innovation in Character Education in Social Skills on Behavior and Academic Achievement in Religious History Subject of Grade Seven Students*. (Master's Thesis). Graduate School Faculty of Education Prince of Songkla University. Pattani.
- Department of Academic. (2006). *Guidelines for Organizing Student Development Activities*. Bangkok: The Teachers Council of Lat Phrao Printing House.

- Frazee and Rudnitski, (1998). *Integrated Teaching Methods: Theory Classroom Application and Field-Based Connections*. Aldary New York: Delmar Publishers.
- Khaemmanee, T. (2001). *Teaching Sciences*. Bangkok: Dansutha Publishing Co., Ltd.
- Khaemmanee, T. et al. (2005). *Teaching Styles: Various Options*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: The Teachers Council of Lat Phrao Printing House.
- Phonsaku, M. (2004). *Learning Outcomes of Mathematics Subject: Problems of Addition and Subtraction, Grade 1, by Integrated Teaching Methods*. (Master's Thesis). Graduate school: Chiang Mai Rajabhat University. Chiang Mai.
- Tangsukkasemsan, K. (2009). *Subdistrict Publishing Reviews of Local Storybooks to Instill Morals and Ethics for Underprivileged Children in Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Rungruangtham, S. (1983). *Teaching Strategies*. Bangkok: Roongtham.
- Wiwatjarernwong, Ch. (2011). *The Effects of Formative Tests on Achievement of Students in ACT314*. (Master's Thesis). Management Accounting in Department of Accounting, Faculty of Accounting, Sripatum University. Bangkok.

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และ
พฤติกรรม ต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี:
พหุกรณีศึกษา*

Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote
Resilience Quotient for Undergraduate Students: Multiple Cases Study

¹พลอยไพลิน กมลนาวิน, วรางคณา โสมะนันท์ และ มฤษฎ์ แก้วจินดา

¹Ploypailin Kamonnawin, Varangkana Somanandana and Marid Kaewchinda

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ploypailin.kam@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต และ 2) เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาคู่กรณีศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ 1) แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต และ 3) แบบสัมภาษณ์นิสิตที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการปรึกษามีผลคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตสูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับบริการ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์พบว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมสามารถช่วยให้ผู้รับการปรึกษาอดทนเวลาเผชิญหน้ากับปัญหาได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์; ทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม; พลังสุขภาพจิต

Abstract

The purposes of this research study were: 1) to develop Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient Plan and 2) to study the effects of Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient for undergraduate students. This research was the qualitative research with multiple cases study. The instruments in this research were 1) Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to promote Resilience Quotient Plan 2) Resilience

*Received May 8, 2021; Revised July 23 2021; Accepted September 9, 2021

Quotient Evaluation Form and 3) the structured - interview questions for participants' experience in counseling service. The data were analyzed by relative change score and content analysis.

The results stated that the participants had the relative gain score from Resilience Quotient Evaluation Form higher than before participate in online counseling service. Moreover, the participants reflected that Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy could help them had more patient to face problem.

Keywords: Online Counseling; Rational Emotive Behavior Therapy; Resilience Quotient

บทนำ

จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้คนได้รับผลกระทบต่อการใช้ชีวิต เช่น การปรับตัว การแข่งขันทางการเรียน รวมถึงการแข่งขันในเรื่องของการทำงานเมื่อต้องจบการศึกษา จึงทำให้นิสิตเกิดความวิตกกังวลและความเครียดจนส่งผลต่อสุขภาพจิต จากข้อมูลสายด่วนกรมสุขภาพจิตรายงานว่า ปัญหาที่เด็กและเยาวชนโทรศัพท์มาขอคำปรึกษาได้แก่ ความเครียดและวิตกกังวล ปัญหาความรัก ปัญหาซึมเศร้า และปัญหาครอบครัว ซึ่งช่องทางที่วัยรุ่นใช้คือ โซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะช่องทางของทวิตเตอร์ ทั้งนี้ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 - มิถุนายน พ.ศ. 2562 มีการพูดถึงปัญหาซึมเศร้าในทวิตเตอร์มากกว่า 1.4 แสนข้อความ โดยเฉพาะหลังเกิดเหตุตึกเรียนและนิสิตนักศึกษาฆ่าตัวตายหลายครั้ง ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 จากสถิติดังกล่าวสะท้อนได้ว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาต้องการระบายความรู้สึก เพื่อหลุดพ้นออกจากภาวะเครียดและซึมเศร้าที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ (Thai Health Promotion Foundation, 2020)

ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจะทำให้บุคคลผ่านพ้นปัญหาไปได้ โดยมีการฟื้นฟูสภาพอารมณ์และจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ไม่จมอยู่กับความทุกข์ ปรับตัวได้ดี สามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขอีกครั้ง และมีจิตใจที่แข็งแกร่งกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) พลังสุขภาพจิตยังมีความสำคัญกับทุกสถานการณ์ เพราะทำให้บุคคลสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ร้าย ๆ ไปได้ สามารถดูแลและฟื้นฟูจิตใจของตนเองให้กลับมาปกติอย่างรวดเร็ว ปรับตัวได้ดีแม้ต้องเจอกับสถานการณ์ที่เลวร้าย สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสและมีความสุขด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง แต่บุคคลที่มีพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งสามารถเสริมสร้างได้ด้วยตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ซึ่งการส่งเสริมและสร้างพลังสุขภาพจิตให้เกิดความเข้มแข็งมากพอที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มของนิสิต เพราะนิสิตเป็นกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่ต้องเติบโตไปในอนาคต เปรียบเหมือนพลังของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอยู่ตลอดเวลา อยากรู้ อยากลอง ถ้านิสิตมีความพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจะสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง แม้จะต้องเจอกับสถานการณ์ที่ยากลำบากก็สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี (Tripathi, 2012)

การส่งเสริมและการสร้างพลังสุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิต ซึ่งกลุ่มที่ควรให้ความสำคัญ และควรส่งเสริมให้เกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งคือ กลุ่มของนิสิต เพราะการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยเหตุการณ์ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้นิสิตเกิดความเครียด และความคับข้องใจที่ส่งผลด้านลบต่อสภาพร่างกายและจิตใจ ทำให้นิสิตมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องการพูดคุยกับผู้ให้การศึกษา เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย เกิดความสบายใจ ร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Somanandana, Boonsupa, and Kamonnawin, 2021) แต่บางครั้งการที่มากพบกับผู้ให้การศึกษา

อาจเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เพราะต้องมีการจองคิว นัดวันและเวลาที่สะดวก ทำให้ต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะได้พูดคุย จึงทำให้ช่องทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับการศึกษา

นอกจากนี้มีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้ากับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในกลุ่มนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีเจตคติทางบวกกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทั้ง 2 รูปแบบ และนักศึกษาที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตมีแนวโน้มที่จะเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มากยิ่งขึ้น จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เพื่อให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น สำหรับประเทศออสเตรเลียได้มีการทำการศึกษากการให้บริการปรึกษาเชิงจิตวิทยารูปแบบออนไลน์พบว่า การให้บริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เติบโตมากขึ้น (Wong, Bonn, Tam, and Wong, 2018) ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มีข้อดีคือ สามารถให้บริการได้แม้ในพื้นที่ที่ห่างไกล มีความสะดวกสบาย ลดการป้องกันตนเองของผู้รับการศึกษาที่ต้องเปิดเผยเรื่องราวให้แก่ผู้ให้การปรึกษาที่แปลกหน้า ทั้งนี้ผลการศึกษาไม่ได้ชี้ให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้า แต่ผลการวิจัยสะท้อนว่า ทั้ง 2 แบบนั้นมีประสิทธิภาพเท่า ๆ กัน (Chester, and Glass, 2006) ดังจะเห็นได้ว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นวิธีที่สะดวก ทำให้นิสิตรู้สึกปลอดภัยเพราะอยู่ในสถานที่ที่คุ้นเคย ไม่ต้องเปิดเผยตนเอง ทำให้นิสิตที่ไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวกับคนแปลกหน้า สามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อพูดคุยได้อย่างปลอดภัย (Vongtangswad, 2016) ซึ่งนิสิตสามารถทำได้ด้วยตนเอง สามารถเล่าเรื่องราวได้อย่างเต็มที่ สามารถพูดคุยแบบไม่ต้องพบหน้า และตอบสนองการใช้ชีวิตของนิสิตในยุคนี้มาก (Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute, 2017)

จากปัญหาดังกล่าวนี้นี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตด้วยการปรึกษาเชิงจิตวิทยา แบบออนไลน์โดยอาศัยทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ซึ่งทฤษฎีนี้ทำให้นิสิตปรับเปลี่ยนความคิดอย่างสมเหตุสมผล ปรับตัวได้ดี สามารถรับมือเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้นิสิตเกิดความสะดวกสบาย รู้สึกปลอดภัย มีความพร้อมในการปรับตัว และมีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล รวมถึงนิสิตสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติด้วยการมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต
2. เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคุณภาพเพื่อนำมาสังเคราะห์ แปลความ และสรุปผล พร้อมทั้งวัดผลก่อนและหลังการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต 3) แบบสัมภาษณ์นิสิตที่เข้าร่วมการปรึกษา

เชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือจากทางภาควิชาไปที่หน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา งานแนะแนวและจัดหางาน กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตใช้สถานที่หน่วยให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจัดเตรียมช่องทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เพื่อให้การปรึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2564 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้การปรึกษา และรวบรวมข้อมูลของนิสิต จำนวน 5 คน ซึ่งมีขั้นตอนการคัดเลือก ดังนี้

1) ผู้วิจัยประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครกลุ่มเป้าหมายทางเพจ Facebook ของหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา มินิสิตสนใจเข้าร่วมงานวิจัย จำนวน 16 คน

2) ผู้วิจัยให้นิสิตทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตก่อนเข้ารับการปรึกษา

3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์นิสิตและชี้แจงรายละเอียดในการเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งนิสิตที่มีความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 5 คน และนิสิตที่ไม่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 11 คน ทางหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษาจะช่วยเหลือ และให้การปรึกษาต่อไป

4) ผู้วิจัยทำการนัดหมายผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ของหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา และให้การปรึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ครั้งละ 45 - 60 นาที

5) ผู้วิจัยให้นิสิตทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตชุดเดียวกันหลังจากยุติการปรึกษา

6) ผู้วิจัยสัมภาษณ์นิสิตด้วยแบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ เพื่อศึกษาประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตทั้งก่อนและหลังมาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยวิธีการเปรียบเทียบคะแนน วิเคราะห์ ติความข้อมูลที่ได้จากการให้การปรึกษา

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำข้อมูลวิเคราะห์ในเชิงบรรยาย นำมาสรุป และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ซึ่งมีรายละเอียดของแผนดังนี้

ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนในการปรึกษาให้เหมาะกับผู้รับการปรึกษาในครั้งถัดไป และ 2) เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา

จากครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้รับการปรึกษา โดยมีการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาไว้วางใจ รู้สึกปลอดภัย สามารถผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และการสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เรื่องราวของผู้รับการปรึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา รวมถึงประเมินพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งของผู้รับการปรึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการช่วยเหลือผู้รับการปรึกษาในครั้งถัดไป

ครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาถึงความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลของตนเอง 2) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาฝึกการโต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลและแทนที่ด้วยความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล และ 3) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความเชื่อใหม่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์เดิม และเกิดเป็นความรู้สึกใหม่ต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ

จากครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต ซึ่งให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณา ความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลของตนเอง และโต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลจากการปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถวางแผนในการจัดการปัญหาของตนเองได้ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความเชื่อใหม่เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์เดิม และเกิดความรู้สึกใหม่ต่อสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งในครั้งนี้นำผู้รับการปรึกษาได้มอบหมายการบ้าน เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาฝึกปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อต่อสถานการณ์อื่น เพื่อให้มีแนวทางรับมือในการแก้ไขปัญหา และให้ผู้รับการปรึกษาประเมินพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งจากเรื่องราวที่เกิดขึ้น ร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ดีขึ้น สามารถหาแนวทางผ่อนคลายความเครียดของตนเองได้ รวมถึงมีวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหา สร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเองเพื่อให้ตนเองเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้อย่างสมเหตุสมผล จึงทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อม มองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเมื่อตนเองต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตได้

ครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามผลและประเมินผลการปรึกษา และ 2) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการประยุกต์หลักการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

จากครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เป็นการติดตามผลจากการนำแนวทางไปปรับใช้ และติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการนำแนวทางที่ได้ประยุกต์ไว้มาใช้ซ้ำว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด และให้ผู้รับการปรึกษาประเมินตนเองจากการเข้าร่วมการปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมการปรึกษา จากนั้นผู้ให้การปรึกษาได้ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ แนวทางการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้ให้การปรึกษาให้กำลังใจผู้รับการปรึกษา ทำให้ผู้รับการปรึกษามีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง เกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการรับมือกับปัญหาได้ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคงได้ดีขึ้น มีวิธี ผ่อนคลายความเครียดเมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล รวมถึงสามารถนำแนวทางที่เกิดประโยชน์กับตนเองไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัยพบว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล เกิดความสบายใจ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเอง รวมถึงเกิดความพร้อมในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น ดังรายละเอียด ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนของผู้รับการปรึกษาจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตก่อนเข้าร่วมและหลังเข้าร่วมการปรึกษา

ผู้รับการปรึกษาคนที่	ก่อนเข้าร่วมการปรึกษา	หลังเข้าร่วมการปรึกษา	คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์
1	4.17	4.94	92.77
2	3.61	4.78	84.17
3	3.56	4.28	50.00
4	3.61	4.78	84.17
5	3.67	4.72	78.94

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตพบว่า ผู้รับการปรึกษามีคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตหลังเข้าร่วมการปรึกษาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมการปรึกษา และมีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์สูงขึ้น เนื่องจากผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สามารถอดทนกับสถานการณ์ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง ผ่อนคลายความเครียดได้ รับรู้กำลังใจจากตนเองและคนรอบข้าง รวมถึงมีวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความพร้อมและความมั่นใจในตนเอง

ความคิดเห็นของผู้รับการปรึกษาต่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

ประเด็นที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

1.1.1 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เกิดความสบายใจทางบวก ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“รู้สึกเป็นความสบายใจที่ได้เล่าเรื่องไป” (Tawan, 2021)

“ได้รับรู้ว่าเมื่อเราได้พูดในเรื่องที่เราไม่สบายใจให้คนที่เราคิดว่าจะช่วยเราได้ เราจะรู้สึกสบายใจ ทำให้หนูรู้สึกมีความสุขเพิ่มขึ้น รู้สึกดีกับชีวิตตัวเอง” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ผู้รับการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เกิดความสบายใจทางบวก เนื่องจากการสร้างสัมพันธภาพ การรักษาความลับ ซึ่งผู้ให้การปรึกษารับฟัง เปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาเล่าปัญหาอย่างเต็มที่ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้เกิดความสบายใจทางบวก

1.1.2 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้รับการปรึกษา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนกับว่าได้คนมาช่วยทบทวนสิ่งที่เราไม่เคยลองสรุปในชีวิตครับ” (Tawan, 2021)

“ทำให้เราคิดถึงเหตุการณ์ที่แะอีกครั้งนึงด้วยว่า จริง ๆ แล้วมันมีรายละเอียดยังไงบ้าง แต่พอได้เล่าให้พี่ฟัง เหมือนเราได้ทบทวนตัวเองอีกทีนึงว่า เราเจอกับอะไรมา แล้วมันมีรายละเอียดอะไร” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ผู้รับการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้รับการปรึกษา เนื่องจากการให้ผู้รับการปรึกษาทบทวนผ่านการเล่าเรื่องราว ได้ทบทวนความคิด ความรู้สึกในตอนนั้น ทำให้ผู้รับการปรึกษาได้ย้อนไปกลับนึกถึงเหตุการณ์นั้นอีกครั้ง

1.1.3 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ค่อย ๆ มองปัญหาไปที่ละนิด มีแนวทางการแก้ปัญหา” (Tawan, 2021)

“รู้สึกว่ามีใจที่จะได้เจอแนวทางการแก้ปัญหาที่ช่วยให้เราแบบเหมือนผ่อนคลายความเครียด พอได้ปรึกษาก็เห็นวิธีแนวทางการแก้ปัญหา” (Dongdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหา เมื่อผู้รับบริการปรึกษาทบทวนตนเอง หาสาเหตุของปัญหา ทำให้ผู้รับบริการปรึกษาเข้าใจตนเอง ซึ่งผู้ให้การปรึกษาคอยเอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการปรึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสม

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

1.2.1 กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้ปรับมุมมองความคิดใหม่ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนเป็นการเปลี่ยนความคิดตัวเองครับ ได้ปรับมุมมองใหม่ในชีวิต” (Tawan, 2021)

“ลองทำไปงานก็ทำให้คิดได้ว่าแค่เราปรับเปลี่ยนความคิดให้สมเหตุสมผลปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะเบา ลงค่ะ เรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองความคิด รู้สึกสมเหตุสมผลมากขึ้น เรียนรู้การค่อย ๆ คิดและมองไปที่ตัวเองว่า มันมีวิธีแก้ไข เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางความคิด” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้ปรับมุมมองความคิดใหม่ เพราะกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล และใบงานทำให้ผู้รับการปรึกษาปรับมุมมองความคิดใหม่ได้ดีขึ้น

1.2.2 กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้เกิดความสบายใจ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ทำให้ความคิดของผมมีเหตุผลมากขึ้น มีเหตุผลที่เป็นความคิดที่สมเหตุสมผลมากขึ้น และเนื่องจากเรามีความคิดที่สมเหตุสมผล เนื่องด้วยวิธีการมันคือ มันทำให้ผมได้เข้าใจตนเองมากขึ้น เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ความรู้สึกจากเดิมที่เรารู้สึกไม่ดีต่อสถานการณ์นี้ มันดีขึ้น สบายใจมากขึ้น เพราะความคิดเราเปลี่ยนไป” (Poomjai, 2021)

“อย่างข้อ D E F ทำให้เราได้แย้งและหาความคิด ความเชื่อใหม่ที่แบบว่ามันสมเหตุสมผลแล้วมันก็ทำให้เราสบายใจค่ะ” (Dongdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้เกิดความสบายใจ เนื่องจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจจากการที่ตนเองปรับเปลี่ยนความคิดให้สมเหตุสมผลได้ รวมถึงการนำแนวทางไปปรับใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเกิดผลเชิงบวกมากขึ้น

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

1.3.1 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้เกิดความสะดวกในการเข้ารับบริการปรึกษา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“บางครั้งในการผ่านทางไลน์หรือว่าอะไรแบบนี้คือ บางที่เราอาจจะเหนื่อยเมื่อเราต้องปรึกษา เมื่อต้องพบต่อหน้า อาจจะเหนื่อยในเรื่องที่ต้องเล่า สะดวกในเรื่องของการติดต่อ” (Poomjai, 2021)

“มันมีความสะดวกสบายขึ้นนะค่ะ ถ้าเราไปเจอกัน บางคนอาจจะรู้สึกอายก็ได้ อย่างหนูก็อายอย่างการปรึกษาออนไลน์ก็สามารถเลือกได้ว่าจะเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้าก็ได้ รู้สึกสะดวกใจ” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้เกิดความสะดวกในการเข้ารับการศึกษา เนื่องจากเป็นการปรึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ซึ่งสามารถเลือกได้ว่าสะดวกแบบเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้า จึงทำให้เกิดความสะดวกในการขอรับการศึกษา

1.3.2 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สะดวกในเรื่องของการเดินทาง ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ผมว่าสะดวก มันไม่จำเป็นต้องเดินทาง เราไม่จำเป็นต้องนัดกันนะเพื่อที่จะมาเจอกันตรงนี้ ไม่ลำบากในเรื่องของการเดินทางครับ” (Poomjai, 2021)

“มันก็สะดวกมากขึ้น เพราะว่าเราไม่ต้องเดินทางไปยังสถานที่นั้น” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สะดวกในเรื่องของการเดินทาง เนื่องจากเป็นการให้การศึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) จึงทำให้เกิดความสะดวกในเรื่องของการเดินทาง โดยไม่ต้องเดินทางมาเพื่อพบกับผู้ให้การศึกษา

1.3.4 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนกับว่ารูปแบบชีวิตที่มันเปลี่ยนไป มันเลยทำให้เราปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น อาจทำให้เราออกไปข้างนอกไม่ได้” (Tawan, 2021)

“แล้วก็เหมือนช่วงนี้ก็คือโควิด เป็นการลดความเสี่ยงด้วยค่ะ” (Doungdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ทำให้ผู้รับการศึกษาที่ไม่สะดวกมาพบกับผู้ให้การศึกษา สามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อพูดคุยได้อย่างปลอดภัย และลดความเสี่ยงในระหว่างการเดินทาง

ประเด็นที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

2.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลังชีวิต

2.1.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้อดทนกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้นเมื่อเจอปัญหา ทำให้เรามีจิตใจที่มั่นคงมากขึ้น มันทำให้สามารถอยู่ร่วมกับปัญหาได้ดีขึ้นและอดทนกับปัญหาได้นานขึ้น” (Namfon, 2021)

“มันก็ทำให้เราเรียนรู้ที่จะอดทนด้วย” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้อดทนกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคงเพราะผู้รับการศึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผลต่อสถานการณ์ที่เลวร้าย

2.2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลังชีวิต

2.2.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีกำลังใจในการเผชิญปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“มีกำลังใจจากตัวเองที่ทำให้เราผ่านปัญหาไปได้” (Doungdao, 2021)

“รู้วิธีให้กำลังใจของตนเองและจากคนอื่นด้วย ทำให้เรามีกำลังใจที่จะสู้ต่อ” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีกำลังใจในการเผชิญปัญหา เพราะมีการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจได้ด้วยตนเองผ่านใบงาน

2.3 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลัง

2.3.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีความมั่นใจในการจัดการปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“สามารถจัดการสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตและปัญหาได้ง่ายขึ้น” (Tawan, 2021)

“รู้สึกมั่นใจมาก ถ้าเราเจอปัญหาอีก เรารู้แล้วว่าเราจะแก้ไขมันยังไง” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีความมั่นใจในการจัดการปัญหา เนื่องจากใบงานทำให้ผู้รับการปรึกษา มีแนวทางแก้ไขปัญหา และเกิดความมั่นใจที่สามารถจัดการกับปัญหาได้

ประเด็นที่ 3 ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

“วิเคราะห์ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถเอาริธีไปปรับใช้กับปัญหาอย่างอื่นได้ด้วยจากการทำบ้าน ทำให้เราแก้ไขปัญหได้ง่ายขึ้น ทำให้ผ่านปัญหาไปได้ง่ายขึ้น มีกำลังใจด้วยครับ เหมือนได้ลองเผชิญปัญหา รู้วิธีการจัดการปัญหามากขึ้น ความกังวลลดลงครับ” (Tawan, 2021)

“เหมือนให้เราได้ใช้ความคิดใหม่มาปรับใช้จริง ๆ แล้วมันก็ได้ผล หนูไม่เครียดใช้ไหมคะ มันก็ทำอะไรได้หลายอย่าง พอเราไม่เครียด เราก็นั่งเรียนไป หรือว่าอ่านนิยายก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เครียดเข้ามาเหมือนมันดีขึ้น มีกำลังใจด้วย เหมือนทำอย่างอื่นได้ดีขึ้น ทำอะไรก็ราบรื่นมากขึ้น เมื่อเจอปัญหาเราก็มีแนวทาง เอาแนวทางไปคิดได้ในชีวิตประจำวันเลย เวลาเราเจออะไร เจอปัญหาก็ปรับใช้ได้เลยหรือเจอใครที่กำลังมีปัญหา เราอาจจะแนะนำเขาให้ลองปรับเปลี่ยนความคิด” (Dongdao, 2021)

“รู้จักตัวเองมากขึ้น ส่งผลให้เรามั่นใจในตัวเองขึ้น มีกำลังใจเพิ่มขึ้น ความรู้สึกดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เราสามารถนำแนวทางไปปรับใช้เรื่องอื่นได้เหมือนกัน การบ้านก็ทำให้หนูคิดและโต้แย้งความคิดของสถานการณ์อื่นได้ เมื่อเวลาเราเจอปัญหา เรารู้ว่าเราต้องคิดยังไง หาทางยังไง เราต้องคิดอย่างไร เอาใบงานไปปรับใช้ด้วย เมื่อเจอปัญหาเราจะไม่คิดลบมากมาย เราจะเอาแนวทางจากใบงานไปโต้แย้งความคิดที่ไม่ดี และจัดการปัญหาเหล่านั้น” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถนำแนวทางการแก้ไขปัญหามาปรับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รู้วิธีการจัดการปัญหามากขึ้น สามารถหาแนวทางการแก้ไข พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง คิดบวก เกิดความมั่นใจในตนเอง และมีความคิด ความเชื่อต่อสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างสมเหตุสมผล

จากการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีพบว่า ผู้รับการปรึกษาแต่ละกรณีศึกษาที่มีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่กล้าเล่าเรื่องราวส่วนตัว เกิดความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพลังสุขภาพจิตไม่เข้มแข็ง การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์จึงช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องราวได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้ให้การปรึกษามีการสร้างสัมพันธภาพที่ผ่อนคลาย นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F ทำให้ผู้รับการปรึกษาปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดได้อย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์ปัญหา พิจารณาความคิด ความเชื่อที่เกิดขึ้น นำไปสู่แนวทาง

การแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจากการทำใบงาน ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนต่อสถานการณ์ที่กดดันได้ดีขึ้น หาวีธีผ่อนคลายความเครียดของตนเอง สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจเพื่อให้ตนเองมีความมั่นใจและเกิดความร่วมมือในการรับมือกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการทำการบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้รับการปรึกษานำกระบวนการไปปรับใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความรู้สึกใหม่ที่สมเหตุสมผลต่อสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ทำให้มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย เกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อตนเอง และต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งและมีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่ดำเนินการในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้า แต่งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ โดยมีกระบวนการนัดหมายผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) เป็นบริการที่ผู้รับการปรึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่าย สามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถเลือกได้ว่าจะพูดคุยแบบเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้า ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสะดวกในการขอรับบริการ นอกจากนี้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ยังมีข้อดีคือ ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเปิดเผยตนเอง รู้สึกปลอดภัยเพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่ไม่สะดวกใจในการพูดคุยกับบุคคลที่แปลกหน้า สามารถใช้บริการนี้เพื่อพูดคุยหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างสบายใจ อีกทั้งมีความสะดวกในเรื่องการติดต่อสื่อสาร ลดการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นกับผู้รับการปรึกษา รวมถึงลดความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น สถานการณ์โรคระบาด Covid - 19 ที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความเครียด แต่ไม่สะดวกในการเดินทางมาขอรับบริการ จึงทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถพูดคุยได้อย่างปลอดภัยมากขึ้น

ดังนั้นจึงเป็นแนวทางการพัฒนาการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนิสิตในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ไปปรับใช้ในหน่วยงานของตนเองได้ ทำให้เกิดความสะดวกกับหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนิสิต และนิสิตเพื่อร่วมกันวางแผนช่วยเหลือนิสิตได้อย่างรวดเร็ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี: พหุกรณีศึกษา ผู้วิจัยอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา มีการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาไว้วางใจ ผ่อนคลายความเครียด มีการชี้แจงกระบวนการ ระยะเวลา และจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ (Barry, 2006) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างสัมพันธภาพต้องอาศัยเทคนิคและทักษะต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กระบวนการและการรักษาความลับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการช่วยเหลือในครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต ซึ่งให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาความคิด ความเชื่อของตนเอง และฝึกให้โต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลจากใบงานการปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F โดยมีการ

มอบหมายการบ้านให้ผู้รับการปรึกษาท้าทาย เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง (Ellis, and Windy, 2007) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก มีวิธีผ่อนคลายความเครียด สร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ รวมถึงเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตได้ และครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เป็นการติดตามผลจากการนำแนวทางไปปรับใช้และติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการนำแนวทางที่ได้ประยุกต์ไว้น่าไปใช้ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด โดยให้ผู้รับการปรึกษาประเมินตนเองจากการเข้ารับการปรึกษา อีกทั้งผู้ให้การปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ แนวทางการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ให้กำลังใจผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามีภูมิคุ้มกันในตนเอง และมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งมากกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) เกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการรับมือกับปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล รวมถึงผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ มีวิธีผ่อนคลายความเครียด และสามารถนำแนวทางที่เกิดประโยชน์กับตนเองไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้รับการปรึกษาสามารถเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี โดยแยกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

จากการเข้าร่วมการปรึกษาพบว่า ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผลมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ปัญหา และมองเห็นสาเหตุของปัญหา รวมถึงสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้การฝึกได้แย่งความคิด ความเชื่อ ทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์และประเมินว่าตนเองมีความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลอย่างไร และผลที่ตามมาเป็นอย่างไร ซึ่งผู้ให้การปรึกษาคอยเอื้ออำนวยรับฟังและสะท้อนให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล และกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ (Ellis, and Windy, 2007) ซึ่งการทำการบ้านทำให้ผู้รับการปรึกษามีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากสถานการณ์เดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kunarak, 2017) ที่ได้ทำการศึกษาผลการปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อคุณค่าในตนเองของผู้หญิงที่ผิดหวังในความรักพบว่า ในระยะการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยคุณค่าในตนเองใกล้เคียงกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาเกิดกระบวนการพัฒนาทางความคิดที่มีสมเหตุสมผล มีความตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเองและมีมุมมองความคิดเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

การเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์พบว่า ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกในเชิงบวกต่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มากขึ้นและเห็นความสำคัญของการปรึกษาในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มีการรักษาความลับ ชี้แจงกระบวนการปรึกษา ระยะเวลา จริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ รวมถึงการขออนุญาตต่าง ๆ จึงทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจ อีกทั้งทำให้ผู้รับการปรึกษากลับเล่าเรื่องราวของตนเองกับบุคคลที่ตนเองไม่สนิทได้ สามารถพูดคุยกับผู้ให้การปรึกษาโดยที่ไม่ต้องเผชิญหน้า (Vongtangswad, 2016)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกเชิงบวก เพราะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ โดยที่ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเดินทางมาเพื่อพบกับผู้ให้การปรึกษา (Barak, 1999) ลดค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาการเดินทาง ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่อยู่ห่างไกลสามารถขอรับการปรึกษาได้อย่างสะดวกมากขึ้น (Vongtangswad, 2016) อีกทั้งผู้รับ

การปรึกษาเกิดความสะดวกและรวดเร็วในการสื่อสาร เพราะสามารถนัดหมายผ่านระบบออนไลน์ได้ จึงทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเองร่วมพูดคุยกับผู้ให้การศึกษาได้โดยตรง และตอบสนองการใช้ชีวิตของผู้รับการปรึกษาในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น (Somanandana, Boonsupa, and Kamonnawin, 2021)

พลังสุขภาพจิต

พลังสุขภาพจิตทำให้ผู้รับการปรึกษามีภูมิคุ้มกันในตนเอง เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิต สามารถพาตนเองกลับมาสู่ภาวะที่ปกติได้ และสามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส รวมถึงมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งมากกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ สามารถผ่อนคลายความเครียดและสร้างกำลังใจให้ตนเอง รวมถึงเกิดความมั่นใจและมีความพร้อมในการจัดการกับปัญหาในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Soysang, 2016) ทำการศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อความแข็งแกร่งในชีวิต ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งพบว่า มีคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตสูงกว่า และกลุ่มควบคุมมีคะแนนก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งสรุปได้ว่า โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมที่ออกแบบโปรแกรมโดยยึดหลักการทฤษฎีบุคลิกภาพ ABC สามารถเพิ่มความแข็งแกร่งในชีวิตได้และสามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์และพฤติกรรมให้เหมาะสม ซึ่งสามารถแบ่งพลังสุขภาพจิตเป็น 3 ด้าน ดังนี้

พลังใจ ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง และผ่อนคลายความเครียดของตนเองต่อสถานการณ์ที่ยากลำบากเพื่อให้เกิดความรู้สึกรับมือได้

พลังใจ ผู้รับการปรึกษาสามารถให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง สามารถรับรู้ว่าการกำลังใจจากคนรอบข้างเพื่อให้ตนเองผ่านพ้นปัญหาที่เกิดขึ้นไปได้

พลังรู้ ผู้รับการปรึกษาเกิดความมั่นใจในการจัดการปัญหา เรียนรู้การจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ง่ายขึ้น เกิดภูมิคุ้มกันที่ดี และเกิดความพร้อมในการเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างมั่นใจมากกว่าเดิม

สรุป

จากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกรับมือต่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ เพราะช่วยให้ผู้รับการปรึกษามีแนวทางแก้ไขปัญหา เกิดความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดความคิดเชิงบวกต่อตนเองและสถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยที่ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเดินทางมาพบผู้ให้การศึกษา ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่อยู่ห่างไกลสามารถขอรับการปรึกษาได้ เพราะสามารถนัดหมายผ่านระบบออนไลน์ได้ ทำให้ผู้รับการปรึกษาสบายใจ เกิดความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถพูดคุยกับผู้ให้การศึกษาได้โดยตรง รวมถึงเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับปัญหาด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง มีวิธีการผ่อนคลายความเครียด สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเอง อีกทั้งเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการจัดการกับปัญหาหลังจากเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงเป็นการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในแง่ของการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยมีการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความพร้อมของผู้รับการศึกษาก่อนเข้ารับการปรึกษา ทำให้อาจไม่เหมาะสมกับผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหารุนแรงหรือมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต

1.2 เทคนิคการปรับความคิดตามแนวคิดทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เหมาะสำหรับผู้รับการปรึกษาที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง การนำไปใช้อาจต้องดูความพร้อมของผู้รับการปรึกษา เนื่องจากผู้รับการปรึกษาบางคนต้องการระบายอารมณ์ ความรู้สึกในจิตใจของตนเองมาก เทคนิคนี้อาจไม่เหมาะที่จะนำไปใช้กับบุคคลกลุ่มนี้

1.3 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ครั้งนี้พบว่า การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้นิสิตเกิดความสะดวก รวดเร็วในการปรึกษา ทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของนิสิต ดังนั้นหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องอาจนำไปปรับใช้เพื่อช่วยเหลือนิสิตที่มีปัญหาทางด้านต่าง ๆ ได้

1.4 การปรึกษาในครั้งนี้เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ การนำไปใช้อาจต้องดูความพร้อมของผู้รับการปรึกษาโดยมีการสังเกตจากน้ำเสียง รวมทั้งผู้ให้การปรึกษาต้องมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีน้ำเสียงที่นุ่มนวล เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจ และไว้วางใจ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นได้ เช่น นักเรียน กลุ่มคนทำงาน เพื่อการศึกษาประสิทธิภาพของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ว่าสามารถเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตกับกลุ่มเป้าหมายอื่นได้หรือไม่

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น การเรียนออนไลน์ ความวิตกกังวล การรับรู้ความสามารถของตน และการตอบสนองต่อปัญหา

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์กับแนวคิดทฤษฎีอื่น เพื่อศึกษาว่าทฤษฎีใดบ้างที่สามารถใช้กับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

2.4 ควรศึกษาตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพลังสุขภาพจิต เช่น การมองโลกในแง่ดี การเห็นคุณค่าในตนเอง และการเสริมสร้างความสามารถของบุคคล

References

- Barak, A. (1999). Psychological Applications on the Internet: A Discipline on the Threshold of a New Millennium. *Applied Preventive Psychology*, 8(4), 231-245.
- Barry, J. (2006). *Counseling*. (5th ed). Bangkok: Charoen Wit Printing House.
- Chester, A., & Glass, C. A. (2006). Online Counselling: A Descriptive Analysis of Therapy Services on the Internet. *British Journal of Guidance Counselling*, 34(2), 145-160.
- Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute. (2020). *Service Standard Adolescent Counseling for Health Personnel*. (1st ed). Bangkok: Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute.

- Doungdao. (2021). Client. *Interview*. March, 9.
- Kunarak, P. (2017). *The Effects of the Rational Emotive Behavior Therapy with Individual Counseling on Self-Esteem of Broken Hearted Women*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Namfon. (2021). Client. *Interview*. March, 1.
- Poomjai. (2021). Client. *Interview*. March, 8.
- Somanandana, V., Boonsupa, C., & Kamonnawin, P. (2021). Online Counseling Service: A New Dimension of Counseling Service]. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*. 15(1), 247-260.
- Soysang, V. (2016). *The Effect of Group Rational Emotional Behavior Therapy on Resilience of Nursing Student in One of Private University*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Sirirutraykha, T. (2006). *RQ - Resilience Quotient*. Retrieved July 29, 2020, from <http://www.happyhomeclinic.com/a21-RQ.htm>
- Tawan. (2021). Client. *Interview*. March, 4.
- Thai Health Promotion Foundation. (2020). *Thai Health Watch 2020*. Retrieved July 29, 2020, from <https://bit.ly/30nUJIQ>
- Tripathi, S. (2012). *Development and adaptation in adolescents*. Retrieved July 31, 2020, from <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbmFpbnxuZ2FuZmFLYW5hZXZd0aHI3fGd4OjM3NGU5NTI2MDIhYTlkNTk>.
- Unjai. (2021). Client. *Interview*. March, 11.
- Vongtangswad, S. (2016). *The Effect of Individual Existential-Humanistic Online Counseling on Wellness of Undergraduates with Neuroticism*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Wong, K. P., Bonn, G., Tam, C. L., & Wong, C. P. (2018). Preferences for Online and/or Face-to-Face Counseling Among University Students in Malaysia. *Frontiers in Psychology*, 9(64), 1-5.

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิต นักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่*

Educational Management for Students Identity Development in the Higher Education Institutions of Monks, Chiang Mai Province

¹พระธนบดี ปรมธากุล, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ ชรินทร์ มั่งคั่ง

¹Phra Tanabordee Parametakun, Chetthapoom Wannapaisan

and Charin Mangkhang

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tanabordee2529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 3 รูป และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป และจากแบบสอบถามซึ่งจัดเก็บจากพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 100 รูป วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแสดงเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม 2. แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 2.1) ระดับการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ด้านสถานที่ศึกษา และบรรยากาศแวดล้อม และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีผลรวมเฉลี่ยรวมในการส่งเสริมระดับ ปฏิบัติมาก 2.2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ มีแนวทางดังนี้ 1) พัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และมีมีคุณธรรม จริยธรรม และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) การออกแบบหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า 3) การจัดการเรียนรู้เน้นการสอนแบบความรู้ คู่คุณธรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 4) นวัตกรรมการเรียนการสอน มุ่งเน้นการใช้สื่อดิจิทัล และการสืบค้นด้วยระบบออนไลน์ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล 5) การจัดสถานที่และบรรยากาศแวดล้อม มุ่งเน้นให้เกิดอุทยานการเรียนรู้และเชื่อมโยงการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ที่อยู่ในสภาพ

จริง 6) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นคุณลักษณะความรับผิดชอบสังคมและความเป็นพลเมืองสาธารณะตามแนวคิดพุทธศาสตร์

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา; ส่งเสริมอัตลักษณ์; พระนิสิตนักศึกษา; สถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the student monk identities in monastic higher education institutions in Chiang Mai; and 2) to explore the educational management guidelines for promoting student monk identities in monastic higher educational institutions in Chiang Mai Province. The study employed a mixed- method approach, with three administrators from Mahachulalongkornrajavidyalaya University's Chiang Mai campus and three from Mahamakut Buddhist University participating in an interview. A questionnaire was also used to collect data from 100 student monks from monastic higher education institutions who were chosen by simple random sampling. The quantitative data were analyzed using percentages, means, and standard deviations, while the qualitative data were analyzed using the descriptive approach.

From the study, the results are found as follows: 1. The student monk identities in monastic higher education institutions in Chiang Mai should possess the following quality: (1) respectable posture; (2) current world events awareness; (3) leadership skills; (4) volunteer spirit; (5) self-improvement; and (6) community and social development. 2. The educational management guidelines for promoting student monk identities in monastic higher educational institutions in Chiang Mai Province found as follows: (2.1) The level of identity promotion achieved through the educational management process in all six aspects are: (1) lecturers; (2) curriculum; (3) instructional methods; (4) instructional media; (5) venue and environment; and (6) student monk activities; all of these six aspects have a high level of promotion, (2.2) The educational management guidelines for promoting identities are as follows: (1) the development of lecturers' knowledge and comprehension of the university's identity, as well as their morality, ethics, and ability to set a positive example; (2) The design of curriculum to emphasize the practice of tranquil meditation as well as social change so that students can live in society in a meaningful way; (3) The learning management that focuses on knowledge and morality and is practical; (4) The educational innovation that fosters digital citizenship by focusing on the use of digital media and online retrieval; (5) The arrangement of the venue and environment that supports learning parks and connects learning to real-world phenomena; and (6) The learning arrangement that emphasizes social responsibility and public citizenship based on Buddhist ethics.

Keywords: Educational Management; Identity Promotion; Student Monks; Monastic Higher Education Institutions

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ชีตความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดัน ภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคม คุณธรรม จริยธรรม (Office of the Education Council, 2017) และตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554 ได้ประกาศมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการตาม การกิจของอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการ อุดมศึกษาพ.ศ. 2561 ในมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยสถาบันอุดมศึกษามีการจัดการ เรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการที่นำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและ อัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความ เป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (Office of Nation Education Standards and Quality Assessment, 2019)

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้มีพันธกิจดังนี้ พันธกิจที่ 1 ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF: Hed) โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในการกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง (เมืองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ มีคุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ เมืองค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และมีทักษะการดำรงชีวิต) และมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามนวนลักษณ์ของบัณฑิต 9 ประการคือ 1) มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส M = Morally 2) รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม A = Awareness 3) มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อ พระพุทธศาสนา H = Helpfulness 4) มีความสามารถและทักษะด้านภาษา A = Ability 5) ใฝ่รู้ใฝ่คิด C = Curiosity 6) รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม H = Hospitality 7) มีโลกทัศน์กว้างไกล U = Universality 8) เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา L = Leadership 9) มีศักยภาพพร้อมที่จะใช้และพัฒนานวัตกรรม A = Aspiration พันธกิจที่ 2 วิจัยและพัฒนา พันธกิจที่ 3 ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม พันธกิจที่ 4 ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, 2020) และในส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ได้มีพันธกิจดังนี้ พันธกิจที่ 1 ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจาย โอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น พันธกิจที่ 2 วิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ

ประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย พันธกิจที่ 3 บริการวิชาการ สร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถขึ้นาสังคม และยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนา และจริยธรรม พันธกิจที่ 4 ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม (Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, 2020)

บทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นิสิตต้นแบบเป็นการแสดงบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะปฏิบัติตนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ 1) ด้านเผยแผ่ นิสิตต้นแบบได้ปฏิบัติตนเหมาะสมตามสมณสาธูป เป็นพระนักเผยแผ่ธรรมสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชน 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ให้การสงเคราะห์ประโยชน์สุขแก่ชุมชน เช่น การใช้พื้นที่ธรณีสัณฐานสร้างกาดมั่วคว้งแลงเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ฯลฯ 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุน ส่งเสริมพระสงฆ์สามเณรในการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม 4) ด้านปกครอง ความเป็นผู้นำและนักพัฒนาทั้ง ศาสนสมบัติภายในวัด คณะสงฆ์และชุมชน 5) ด้านศาสนศึกษาบูรณะศาสนสมบัติที่เป็นแหล่งความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและการสร้างความสามัคคีในชุมชน (6) ด้านสาธารณูปการ การก่อสร้างศาสนสถานเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด อีกทั้งเป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น (Sripraschayanon, Phra Maha Phanuwat Pathipanamethi, and Upasod, 2019) และปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่วัดกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2562 เนื่องจากต้องพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ มีความรู้เท่าทันโลก และมีทักษะในการประกอบอาชีพตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน และให้รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษา (Government Gazette, 2562) และการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและภาคประชาสังคมที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (Mangkhang, 2017)

ดังนั้น อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนด “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ระหว่างคนหรือสิ่งของ ความเหมือน และความแตกต่างเป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Brown, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับ (Jantanukul, 2018) ที่ว่าอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนและมีความแตกต่างกัน จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ และการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สุภาสิต ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจในการผลิตบัณฑิต

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ประมวลอัตลักษณ์ของทั้งสองมหาวิทยาลัยสงฆ์ และการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมลักษณะของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ และนำมาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของคำถามที่ใช้ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาคำนวณหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำผลการพิจารณาไปแก้ไขปรับปรุง และพิมพ์เป็นสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน 30 รูป เพื่อตรวจสอบว่าคำถามในแต่ละข้อ และแต่ละส่วนของแบบสอบถามสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการ และคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่า Alpha เท่ากับ 0.982 ซึ่งไม่น้อยกว่า 0.80 ถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (Wannapaisan, C., 2017)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการใช้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 3 รูป และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร ได้จากการเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์จำนวน 6 รูป และใช้แบบสอบถาม ซึ่งจัดเก็บจากกลุ่มตัวอย่างพระนิสิตนักศึกษา ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากพระนิสิตนักศึกษาที่สมัครใจตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 รูป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้วิธีนำคำตอบมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยแสดงเป็นร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยวิธีพรรณนา (Descriptive Method)

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อนำไปใช้กับพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

1.1 ผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ (n=100)
สถานภาพในวัด	
พระลูกวัด	91.00
เจ้าอาวาส	3.00
รักษาการเจ้าอาวาส	3.00
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	2.00
รองเจ้าอาวาส	1.00
อายุ	
อายุ 20 – 25 ปี	66.00
ต่ำกว่า 20 ปี	12.00
อายุ 26 – 30 ปี	8.00
อายุ 40 ปีขึ้นไป	7.00
อายุ 31 – 35 ปี	4.00
อายุ 36 – 40 ปี	3.00
พรรษา	
น้อยกว่า 5 พรรษา	54.00
5 – 9 พรรษา	37.00
10 – 14 พรรษา	6.00
15 – 19 พรรษา	1.00
20 – 25 พรรษา	1.00
มากกว่า 25 พรรษา	1.00
สถาบันที่ศึกษา	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	50.00
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา	50.00
สาขาวิชาที่ศึกษา	
พระพุทธศาสนา/พุทธศาสตร์	20.00
รัฐศาสตร์/การปกครอง	19.00

ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ (n=100)
การสอนภาษาอังกฤษ	15.00
พุทธศิลปกรรม	11.00
ภาษาอังกฤษ	10.00
การสอนภาษาไทย	8.00
สังคมศึกษา/การสอนสังคมศึกษา	7.00
ภาษาบาลี	6.00
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	3.00
ปรัชญา	1.00
ชั้นปีที่ศึกษา	
ชั้นปีที่ 1	25.00
ชั้นปีที่ 2	25.00
ชั้นปีที่ 3	20.00
ชั้นปีที่ 4	18.00
ชั้นปีที่ 5	12.00

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับการส่งเสริมแนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา พบว่า

1) ด้านอาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.65$) 2) ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.90$, $SD = 0.65$) 3) ด้านวิธีการสอน ($\bar{X} = 3.89$, $SD = 0.72$) 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.82$, $SD = 0.72$) 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.79$) และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.77$) ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีผลรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มีการปฏิบัติมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์สรุปได้ 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) ด้านอาจารย์ผู้สอน สถาบันการศึกษาได้พัฒนาผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 6 ประการ ที่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม โดยได้ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองมีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

2) ด้านหลักสูตร สถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อมุ่งพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดความถ่อมถ่อมในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพิ่มทักษะวิชาชีพ สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นประโยชน์เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา

3) ด้านวิธีการสอน สถาบันการศึกษาได้เน้นการสอนแบบลงมือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และเน้นการมีส่วนร่วมให้กับพระนิสิตนักศึกษา โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา

4) ด้านสื่อการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาได้จัดทรัพยากรอำนวยความสะดวกในเรื่องสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัล ตำราเรียนออนไลน์ และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่ทันสมัย โดยเน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ดูแลสถานที่ให้สะอาด ร่มรื่น ให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่คิด

6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา สถาบันการศึกษาได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับพระนิสิตนักศึกษาที่ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ พระพุทธศาสนาใหม่ ๆ เพื่อต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษารู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตอาสา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีโลกทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับประยุกต์มาให้ได้จริง สามารถดำรงตนให้เป็นທີ່เลื่อมใสของบุคคล ชุมชน สังคมได้

ส่วนที่ 2 สถานภาพของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระภิกษุทุกรูป และจบการศึกษา ด้านสามัญ ระดับปริญญาเอก 5 ท่าน และจบการศึกษาระดับปริญญาโท 1 ท่าน ด้านธรรม จบการศึกษา นักธรรมชั้นเอก ทั้ง 6 ท่าน ด้านบาลีจบการศึกษา เปรียญธรรม 3 – เปรียญธรรม 9 มีประสบการณ์บริหารตั้งแต่ 1 ปี – 16 ปี และดำรงตำแหน่งทางวิชาการจำนวน 3 ท่าน

ส่วนที่ 3 ความพร้อมในการจัดการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. บริบทและ อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1.1 บริบท พระนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อได้เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ก็เหมือนกับได้โอกาส ซึ่งมีอยู่หลายประเภท ได้แก่ ที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากปริยัติสามัญ ผู้ศึกษาที่จบตรงจากการศึกษาของคณะสงฆ์นักธรรม บาลี เป็นต้น รวมถึงการมีพื้นฐาน ประสบการณ์ ความรู้ อายุ ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แล้วเข้ามาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี โดยการศึกษาเรียนรู้โลกและการปรับตัวกับกรอบพระธรรมวินัย กฎพระสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง

1.2 อัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้จากสังเคราะห์ทั้ง 2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ มี 6 ประการ ได้แก่ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม

2. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ด้านอาจารย์ผู้สอน ทุกหลักสูตรจะต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตร และต้องเข้าใจบริบทและอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพระนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนยังต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนเองเป็นผู้สอนมีจริยวัตรที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับพระนิสิตนักศึกษาได้ รวมถึง

การมีกระบวนการในการถ่ายทอดที่ดี เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล ในศาสตร์สาขาที่ตนเองศึกษา

2.2 ด้านหลักสูตร ให้มีสาขาวิชาที่หลากหลาย ทั้งวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาและวิชาชีพ เช่น วิชาชีพครู เป็นต้น แต่ทุกหลักสูตรจะต้องมีการเรียนวิชาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่เป็นข้อสอบกลางจำนวน 10 รายวิชา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์รวมถึงมีวิชาเลือกเสรี โดยมีการจัดรายวิชาบังคับให้เลือก เพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการบุคลากร พระนิสิตนักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก และ รู้ศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างกว้างไกล เมื่อศึกษาจบกระบวนการแล้ว ให้รู้ว่าตนเองเชี่ยวชาญเรื่องใด มีทักษะ เฉพาะด้าน และปรับตัวกับโลกและสังคมได้

2.3 ด้านวิธีการสอน พัฒนารูปแบบการสอนของบุคลากร หรืออาจารย์ประจำหลักสูตร ให้สอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ 6 ประการ ให้แก่อาจารย์ผู้สอนและประยุกต์ตามสาขาที่ตนเชี่ยวชาญ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนในโลกปัจจุบัน

2.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยให้เข้าถึงการศึกษาค้นคว้า โดยมีสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือ โปสเตอร์ วิทยุทัศน์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ

2.5 ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สถาบันการศึกษาอยู่ในบรรยากาศประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา อยู่ในศาสนสถาน มีผลทำให้พระนิสิตนักศึกษาต้องสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย และน่าเลื่อมใส

2.6 ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา มีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการ แก่พระนิสิตนักศึกษา ในงานปฐมนิเทศ ก่อนเข้ามศึกษา กิจกรรมไหว้ครู เพื่อสร้างจิตสำนึก รวมทั้งกิจกรรมแนะแนวอาชีพให้แก่พระนิสิตนักศึกษา และให้พระนิสิตนักศึกษาได้ออกพื้นที่เพื่อสร้างสาธารณะประโยชน์ให้แก่สังคมและชุมชน มีชมรมให้พระนิสิตนักศึกษาต้องเข้าร่วม เช่น ชมรมจิตอาสาของพระนิสิตปกากะญอ ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีล้านนา โดยสอนอักษรล้านนา เป็นต้น ชมรมรักห้องสมุด โดยจะส่งเสริมเรื่องของการอ่าน และการใฝ่รู้ใฝ่คิดของพระนิสิตนักศึกษา ชมรม Monk Chat ที่ช่วยฝึกฝนภาษาต่างประเทศให้กับพระนิสิตนักศึกษา ชมรมพุทธศิลปกรรม โดยจะไปช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานตามวัดต่าง ๆ

3. ความพร้อมและความเข้าใจในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของบุคลากรในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

3.1 บุคลากรสายวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน โดยจะมีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการ ให้กับบุคลากร

3.2 บุคลากรสายสนับสนุน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในส่วนต่าง ๆ เช่น การเงิน ทะเบียน และสถิติ เป็นต้น โดยจะมีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการเพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรและเพื่อพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดอัตลักษณ์ 6 ประการขึ้น

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ตัวพระนิสิตเองต้องมุ่งพัฒนาตนเอง วัดที่พระนิสิตพักอาศัยก็มีส่วนในการช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ให้กับพระนิสิตนักศึกษา เช่น วัดมีการให้ทำกิจวัตรสวดมนต์ การอบรมประชาชน เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะเพื่อให้การจัดการศึกษาได้ส่งเสริมอัตลักษณ์ให้แก่พระนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

5.1 หลักสูตรจะต้องไม่ทิ้งพื้นฐานของวิชาทางพระพุทธศาสนา

5.2 อาจารย์ รับประทานอาหารเป็นหลัก หรือผู้ที่เคยผ่านการบวชเรียน และควรพัฒนาเรื่องของจิตอาสา

5.3 มหาวิทยาลัยต้องวิเคราะห์ศักยภาพของพระนิสิตนักศึกษาและสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่ความเชี่ยวชาญเฉพาะ

5.4 เน้นประสบการณ์จริงของผู้เรียนที่เกิดจากการลงพื้นที่จริง

5.5 คุณภาพของพระนิสิตนักศึกษาที่จะสนองงานคณะสงฆ์ได้ สังคมได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยผ่านพระนิสิตนักศึกษา

5.6 ควรมีแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ในการสร้างสุขภาวะต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ ดังนี้

1) นำเคารพ ได้แก่ การนุ่งห่มผ้าเรียบร้อยเป็นปริณทล หรือห่มปิดไหล่ทั้งสองข้าง กิริยาสำรวม เหมาะสมกับสมณสาธูป การเว้นจากวจีทุจริต 4 อย่าง มีสติสำรวมอินทรีย์

2) รู้เท่าทันโลก ได้แก่ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เหตุการณ์บ้านเมือง การศึกษา เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ

3) มีภาวะผู้นำ ได้แก่ มีความสามารถในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างมีระบบ สามารถเป็นผู้นำ ด้านจิตใจและปัญญาให้กับองค์กร สังคม และชุมชนที่ตนเองอาศัยได้

4) มีจิตอาสา ได้แก่ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา

5) พัฒนาตนเอง ได้แก่ มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ที่ตนเอง มีความเชี่ยวชาญ มีทั้งความรู้ คู่คุณธรรม เก่ง ดี และมีความสุข

6) พัฒนาชุมชน และสังคม ได้แก่ นำองค์ความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชน สังคมที่ตนอาศัย ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการวิจัย

ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปปรับใช้กับการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขององค์กรทางการศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มีระดับการปฏิบัติมาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากพระนิสิตนักศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์จะต้องมีความเข้าใจ และรู้จักตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เข้าใจถึงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและมีทัศนคติที่จะพัฒนาตนเองตามมาตรฐานของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และดุจเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า เป็นโครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตน การยอมรับตนว่ามีลักษณะที่คงที่ และต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ในขณะเดียวกันก็เข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนตามที่สังคมและวัฒนธรรมกำหนดและรับรู้ลักษณะความรู้ ความสามารถ ความต้องการของตนได้ สอดคล้องกับสังคมและคนรอบข้าง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองที่สามารถทำทุกอย่างได้ดีตามมาตรฐานตนเองและสังคมไปพร้อมกัน (Bhanthumnavin, and Bhanthumnavin, 1995) ดังนั้นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการสร้าง อัตลักษณ์ส่วนมากเกิดขึ้นในบริบทของนักศึกษาที่แตกต่างกันในวิทยาเขต เช่น วิธีการสร้างองค์กรนักศึกษา และการดึงดูดนักศึกษา ตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของสถาบัน องค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนา อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในวิทยาเขตส่วนใหญ่คือกระบวนการของนักเรียนเรียนรู้วิธีสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของตนกับของผู้อื่น (Kegan, 1982, 1994; Kroger, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับ (Torres, Jones, and Renn, 2009) การพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน จะต้องมีการตรวจสอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีที่บุคคลและสภาพแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ในการสร้างสังคมของทั้งหมดหมู่เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยมีอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) นาคเรพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม เนื่องจากความพร้อมในบริบทที่มุ่งเน้น ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีควบคู่ไปกับการให้โอกาสทางการศึกษา และอัตลักษณ์ที่เกิดจากแนวทางการจัดการศึกษา จำแนกเป็น 6 ประเด็นดังนี้ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญ ทุกหลักสูตรจะต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตร ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในแต่ละรายวิชา รวมถึงการกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพระนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนยังต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนเองเป็นผู้สอนมีจริยวัตรที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับพระนิสิตนักศึกษาได้ รวมถึงการมีกระบวนการในการถ่ายทอดที่ดี เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล ในศาสตร์สาขาที่ตนเองศึกษา 2) ด้านหลักสูตร มีหลากหลายสาขาวิชา ทั้งวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาและวิชาชีพ เช่น วิชาชีพครู เป็นต้น แต่ทุกหลักสูตรจะต้องมีการเรียนวิชาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่เป็นข้อสอบกลางจำนวน 10 รายวิชา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์รวมถึงมีวิชาเลือกเสรี โดยมีการจัดรายวิชาบังคับให้เลือก เพื่อช่วยต่อการบริหารจัดการบุคลากร พระนิสิตนักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก และรู้ศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างกว้างไกล เมื่อศึกษาจบกระบวนการแล้ว ให้รู้วาทนเองเชี่ยวชาญเรื่องใด มีทักษะเฉพาะด้าน

และปรับตัวกับโลกและสังคมได้ 3) ด้านวิธีการสอน พัฒนาวิธีการสอนของบุคลากร หรืออาจารย์ประจำหลักสูตร โดยเฉพาะอบรมอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการให้แก่อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ผู้สอนต้องสอนตามสาขาที่ตนเชี่ยวชาญ การใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับโลกปัจจุบันและประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยให้ศึกษาค้นคว้าอินเทอร์เน็ต สื่อสารสนเทศ การทำป้ายไว้นิต การนุ่งห่มผ้าให้เรียบร้อย การมีตัวบุคคลที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สถาบันการศึกษาอยู่ในบรรยากาศประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา อยู่ในศาสนสถาน มีผลทำให้พระนิสิตนักศึกษาต้องสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย และนำเลื่อมใส 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา จะต้องสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ที่สำคัญ 6 ประการ ให้แก่พระนิสิตนักศึกษาในงานปฐมนิเทศ ก่อนเข้ามาศึกษา กิจกรรมไหว้ครู เพื่อสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพราะอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริมการกระทำของบุคคล ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พบว่าองค์ประกอบของอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษา คือ อัตลักษณ์ด้านเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย ความมั่นใจในร่างกาย การบทรบทางเพศ และอัตลักษณ์ด้านสังคม ประกอบด้วย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การเมือง อัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ การคบเพื่อน การมีจิตสาธารณะ อัตลักษณ์ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การเตรียมตัวเพื่ออาชีพ การมีทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Sri-iam, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับ (Hall, and Sears, 1997) การขยายบทบาทของคณาจารย์ให้สอดคล้องการพัฒนาอัตลักษณ์แก่นักศึกษาจะเป็นความท้าทายสำหรับคณาจารย์ และผู้ปฏิบัติงานกิจการนักศึกษา ประการแรก จะต้องเข้าใจเหตุผลและวิธีการส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และสังคมในห้องเรียน ประการที่สอง ผู้ปฏิบัติงานกิจการนักศึกษาจะต้องกระตือรือร้นในการช่วยให้คณาจารย์บูรณาการแนวทางการพัฒนาเหล่านี้ในห้องเรียน การตระหนักรู้และรับทราบบทบาทของกัน และกันในสถาบันและบทบาทหน้าที่ที่มีการเชื่อมโยงยังมีความสำคัญ วิธีส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กิจการนักศึกษาและคณาจารย์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Rich, and Schachter, 2012) ที่พบว่า สถานศึกษามีคุณสมบัติที่ส่งเสริมอัตลักษณ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน ครูที่เป็นแบบอย่างเป็นตัวแปรที่มีศักยภาพมากกว่าการดูแลของครูในการทำนุบำรุงการพัฒนาเอกลักษณ์นักศึกษา และการได้รับการศึกษาที่มีความหมายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสำรวจของนักเรียนและความมั่นใจในตัวตน

สรุปความได้ว่าในการจัดการการศึกษาของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ที่สำคัญทั้ง 6 ประการ ได้แก่ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้น ทางผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มุ่งเน้นพัฒนาในส่วนงานด้านหลักสูตร ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

สรุป

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปปรับใช้กับสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศ

ไทยได้ ตามแนวทางทั้ง 6 ด้านดังนี้ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองมีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านหลักสูตร ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อบูชาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดความมุ่งมั่นในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย และส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา 3) ด้านวิธีการสอน สถาบันการศึกษาได้เน้นการสอนแบบลงมือปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมให้กับพระนิสิตนักศึกษา โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวกในเรื่องสื่ออุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัล ตำราเรียนออนไลน์ และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ที่ทันสมัย โดยส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่คิด 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ เพื่อต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพผ่านกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษารู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตอาสา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีโลกทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับเปลี่ยนมาใช้ได้จริง สามารถดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของบุคคล ชุมชน สังคมได้ เพื่อก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา ทั้งในระดับบุคคล และองค์กรในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศไทย ตลอดจนการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุข ความรัก ความสามัคคีแก่สังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ ประกอบด้วย 1) นาคเรพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนตนเอง 6) พัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ โดยให้ผู้บริหารนำอัตลักษณ์ทั้ง 6 ประการ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

1.2 แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ กำหนดนโยบายของสถาบันให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ในแต่ละด้านของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

References

- Brown, S. (2004). *Assessing Learners in Higher Education*. London: Kogan.
- Bhanthumnavin, D., & Bhanthumnavin, D. (1995). *Ego Identity System in Thai Youth*. *Journal of Psychology*, 2(1), 76-79.
- Government Gazette. (2019). *Educational Innovation Area Act A.D.2019, (26 April A.D.2019). Government Gazette Rule Number 136 Pages 102-120 Section Number 56 A*. Retrieved October 28, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/056/T_0102.PDF
- Hall, S. E., & Sears, S. J. (1997). Promoting Identity Development in the Classroom: A New Role for Academic Faculty. *Journal on Excellence in College Teaching*, 8(3), 3-24.
- Jantanukul, W. (2018). The Wisdom Heritage: The Common Social and Cultural Identity of the ASEAN Regions of Thailand, Laos and Cambodia. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 953-969.
- Kegan, R. K. (1982). *The Evolving Self: Problem and Process in Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kegan, R. (1994). *In Over Our Heads: The Mental Demands of Modern Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kroger, J. (2004). *Identity and Adolescence: The Balance Between Self and Other*. (3rd ed.). London: Routledge.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus. (2020). *Philosophy/ Vision/ Mission/ Strategy of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus*. Retrieved October 15, 2020, from https://cm.mcu.ac.th/about_vision.php
- Mahamakut Buddhist University Lanna Campus. (2020). *Mission of Mahamakut Buddhist University Lanna Campus*. Retrieved October 15, 2020, from <http://lanna.mbu.ac.th/%e0%b8%9e%e0%b8%b1%e0%b8%99%e0%b8%98%e0%b8%81%e0%b8%b4%e0%b8%88-%e0%b8%a1%e0%b8%ab%e0%b8%b2%e0%b8%a7%e0%b8%b4%e0%b8%97%e0%b8%a2%e0%b8%b2%e0%b8%a5%e0%b8%b1%e0%b8%a2%e0%b8%a1%e0%b8%ab%e0%b8%b2%e0%b8%a1/>
- Mangkhang, C. (2017). *Ideology: Social Studies Curriculum for All*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Office of Nation Education Standards and Quality Assessment. (2019). *Quality Assessment Manual Outside the Fourth Round of Tertiary for Educational Institutes (Updated May 2019)*. Bangkok: Mission to Assess and Certify Higher Education Institutions.
- Office of the Education Council. (2017). *National Education Plan A.D.2017-2036*. (2nd ed.). Bangkok: Office of the Education Council.
- Rich, Y., & Schachter, P. E. (2012). High School Identity Climate and Student Identity Development. *Contemporary Educational Psychology*, 37(3), 218-228.

- Sri-iam, S. (2011). *Student Identity Development in Higher Education Institutions*. (Doctoral Dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sripraschayanon, S., PhraMaha Phanuwat Pathipanamethi, & Upasod, A. (2019). The Process of Creating Student Model According to Student's Characteristics in University. *Journal of Buddhist Studies*, 10(2), 346-360.
- Torres, V., Jones, R. S., & Renn, A. K. (2009). Identity Development Theories in Student Affairs: Origins, Current Status, and New Approaches. *Journal of College Student Development*, 50(6), 577-596.
- Wannapaisan, C. (2017). *Research Methodology for Social Studies: Principle and Application*. Chiang Mai: Krongchang Printing Company Limited.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*

Development of Problem-Solving Ability of Higher Vocational Diploma Students Using STEM Education Combined with the Philosophy of Sufficiency Economy

¹ไก่อ จันทวัน, อรุณรัตน์ คำแหงพล และ หรรษกร วรธนสาร

¹Kai Chanthawan, Arunrat Khamhaengpol and Hassakorn Wattanasarn

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: me5023210135@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 20 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)

คำสำคัญ: ความสามารถในการแก้ปัญหา; สะเต็มศึกษา; นิวแมติกส์; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this research were to 1) construct and develop lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy on the topic of Valves in Pneumatics of higher vocational diploma students to meet the efficiency of 80/80, 2) compare students' problem-solving ability and learning achievement before and after the

*Received February 1, 2022; Revised February 20, 2022; Accepted March 8, 2022

intervention, and 3) examine students' satisfaction toward the constructed learning management. The sample, selected through cluster random sampling, consisted of 20 students from higher vocational diploma students, Technology and Business Administration Udonthani College, Mueang district, Udon Thani province, in the second semester of the academic year 2020. The instruments included 1) lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy, 2) a problem-solving ability test, 3) a learning achievement test and 4) a satisfaction questionnaire. The statistics comprised percentage, mean, standard deviation, and t-test for Dependent Samples. The research findings were as follows: 1) The efficiency of the lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy on the topic of Valves in Pneumatics was 80.15/81.25, which met the defined criteria of 80/80, 2) the problem-solving ability and learning achievement of students after the intervention was higher than that of before at the .01. level of significance. , and 3) The satisfaction of students toward the developed instructional management was at the highest level. ($\bar{X}$ =4.67)

Keywords: Problem- Solving Ability; STEM Education; Pneumatic; Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การอาชีวศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตและพัฒนากำลังคนในการเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในระดับแรงงานฝีมือ (Skilled Labor) และแรงงานกึ่งฝีมือ (Semi-Skilled Labor) ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาภาคทฤษฎี การพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพได้นั้นนอกจากจะพัฒนาทักษะทางด้านความรู้และความเชี่ยวชาญให้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังจำเป็นต้องพัฒนาทักษะความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี และทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจ (Critical Thinking and Judgment) ความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความรู้หลากหลายสาขาวิชา ความคิดสร้างสรรค์และความคิดแบบผู้ประกอบการ (Creativity and Entrepreneurial Thinking) การสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Communication and Collaborating) ซึ่งเป็นทักษะที่จะช่วยในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม (Narmthongdee, 2015) นอกจากนั้นคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ยังได้ส่งเสริมนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาอาชีวศึกษาได้ฝึกฝนทักษะชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกหลักสูตร เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กรของวิทยาลัยอาชีวศึกษา (Phra Srirat Sirirattano (Srisanga), Ngamprakon, and Siriwan, 2018) จากรายงานผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (Vocational National Education Test: V-NET) ซึ่งเป็นการทดสอบวัดความรู้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) (Hiranwong, and Krainara, 2013) ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา

ระดับ ปวส. ของวิทยาลัยบริหารธุรกิจเทคโนโลยีอุดรธานี ปีการศึกษา 2562 วิชาความรู้ด้านสมรรถนะหลัก และสมรรถนะทั่วไประดับปวส. ทักษะการคิดและการแก้ปัญหาคะแนนเต็ม 100 คะแนน พบว่า นักศึกษา ปวส. วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี มีคะแนนเฉลี่ย 30.73 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีคะแนนต่ำและต่ำกว่า คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 31.80 คะแนน (The National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2019) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการจัดการเรียน การสอนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปวส. เพื่อให้ นักศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถเข้าทำงานในสถานประกอบการเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ในประเทศไทย มีเป้าหมายสำคัญเพื่อนำผู้เรียนไปสู่การคิดแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงบทเรียนในห้องเรียนกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้จริง สะเต็มศึกษาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการศาสตร์ความรู้ จาก 4 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี (Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering: E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics: M) โดยการนำหลักการตลอดจนวิธีการสอนของแต่ละ สาขาวิชามาสผสมผสานกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ทุกแขนงรวมทั้งทักษะการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และทักษะอื่นๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา การค้นคว้า การสร้างสรรค์นวัตกรรม และพัฒนา สิ่งต่างๆ ในปัจจุบันได้ (Champawatta, Pansuppawat, and Choosup, 2019)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะ แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Jadesadalug, Trichan, and Roemsungnoen, 2015) การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีการดำเนินการหลากหลายรูปแบบ ตามบริบทและความพร้อมของ สถานศึกษาที่แตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนมีทั้งระดับปวช. และระดับปวส. เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับ ความต้องการของตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Jittapalo, and Irarotephinyo, 2019)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถ ในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการ จัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วาล์วในระบบนิวแมติกส์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีเหตุผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 20 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 จำนวน 6 แผน 20 ชั่วโมง พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีค่าเท่ากับ 80.15/81.25

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ วิเคราะห์หาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.56-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.20-0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ วิเคราะห์หาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.59-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.20-0.60 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ท (Likert) จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประโยชน์ที่ได้รับ และนำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการขออนุญาตการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งได้เลขหนังสือรับรองโครงการวิจัย คือ 028/2564

2) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังวิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประสานงานกับผู้บริหารวิทยาลัย

3) ครูชี้แจงอธิบายวิธีการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ให้นักศึกษาเข้าใจ

4) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 12 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ จากนั้นดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ กับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5) เมื่อสิ้นสุดการสอนครบทุกแผนแล้ว จึงทำการสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับเดียวกันกับการวัดผลก่อนเรียน

6) ผู้วิจัยนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 โดยหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3) การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบ

นิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ระหว่างคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าที่แบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample)

4) การวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลการวิจัยพบว่า การหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 6 แผน และการหาค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2

กระบวนการ/ผลลัพธ์	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	20	240	192.35	9.22	80.15
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	60	48.75	1.62	81.25

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 80.15 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 81.25 ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์

ความสามารถในการแก้ปัญหา	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	14.80	1.85	34.66**
หลังเรียน	20	30	25.50	1.00	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 19$ $t_{19} = 2.54$)

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.80 และ 25.50 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 34.66 เมื่อพิจารณาค่า t จากตาราง (df เท่ากับ 19) มีค่า t เท่ากับ 2.54 แสดงว่า นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

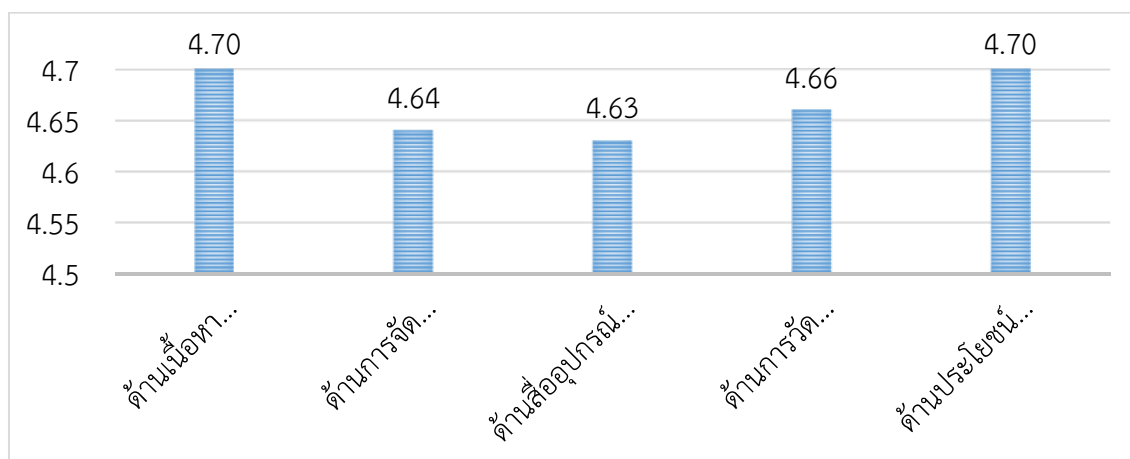
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	14.00	2.00	32.00**
หลังเรียน	20	30	23.25	1.07	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 19$ $t_{19} = 2.54$)

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 พบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.00 และ 23.25 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 32.00 เมื่อพิจารณาค่า t จากตาราง (df เท่ากับ 19) มีค่า t เท่ากับ 2.54 แสดงว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีผลการวิเคราะห์แสดงดังภาพที่ 1

ค่าเฉลี่ย (คะแนน)

ภาพที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์

จากภาพที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านต่างๆ เรียงลำดับจากผลคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.33) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.29) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.31) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.41) และด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.37) โดยความพึงพอใจทั้ง 5 ด้าน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.34) อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้
 ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา หมายถึง ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักศึกษามองเห็นปัญหา สามารถ “ระบุปัญหา” จากสถานการณ์ได้ตรงประเด็น ทั้งตระหนักถึงสภาพจริงของปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข้ปัญหา

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ให้นักศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่สนใจว่า มีการศึกษาหรือแก้ไขมาบ้าง หรือไม่ ทำอย่างไร และได้ผลอย่างไร ค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ใด ด้วยวิธีใด เพื่อนำไปสู่การออกแบบชิ้นงานหรือแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา โดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ หมายถึง ให้นักศึกษาออกแบบวิธีการเพื่อแก้ปัญหา โดยให้นักเรียนระดมสมอง รวมทั้งการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยี ในการแก้ปัญหา โดยให้นักศึกษาออกแบบวิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เลือกวิธีการที่เหมาะสม และมีความพอประมาณในการออกแบบการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา หมายถึง ให้นักศึกษาวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และดำเนินการแก้ปัญหาตามขั้นตอนที่วางแผนไว้

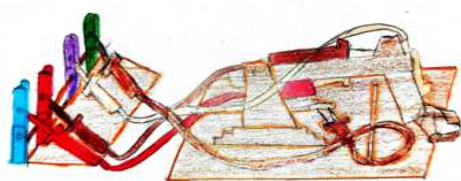
ขั้นที่ 5 ทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุง แก้ไขโดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล หมายถึง ให้นักเรียนทดสอบชิ้นงานและประเมินชิ้นงานว่า ได้ชิ้นงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ชิ้นงานนั้นมีคุณลักษณะเป็นไปตามความต้องการ หรือภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือไม่ และจากผลการ

ประเมินมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ หากจำเป็นต้องปรับปรุงจะต้องบันทึกสาเหตุของการปรับปรุงขึ้นงาน โดยยึดหลักความมีเหตุผล

ขั้นที่ 6 นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา โดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ให้นักศึกษานำเสนอชิ้นงาน/ผลงาน หรือวิธีการแก้ปัญหา อย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งนักศึกษาสามารถลงข้อสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นวัตกรรม สามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรายละเอียด ดังนี้

1. การระบุปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถอธิบายได้ว่าอะไรคือปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้
2. การวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถระบุสาเหตุของปัญหาได้อย่างถูกต้อง และสามารถเลือกใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้
3. การเสนอวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถนำเสนอทางเลือก และวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
4. การออกแบบขั้นตอนการแก้ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถอธิบายผลที่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ก

ข

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลงานของนักศึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6
เรื่อง วงจรแบบก้านสูบเลื่อนเข้าออกอัตโนมัติ

(ก) กลุ่มที่ 1

(ข) กลุ่มที่ 2

จากภาพที่ 2 (ก) และ (ข) เป็นตัวอย่างผลงานของนักศึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วงจรแบบก้านสูบเลื่อนเข้าออกอัตโนมัติ พบว่านักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหา โดยนักศึกษามารถระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา เสนอวิธีการแก้ปัญหา และออกแบบขั้นตอนการแก้ปัญหา ได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ (กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม) และคณิตศาสตร์ ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการสร้างตามขั้นตอนอย่างมีระบบ มีการพัฒนาให้เหมาะสมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ของนักศึกษาที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 6 แผน และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ของนักศึกษาที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittawee (2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน คือ ขั้นวิเคราะห์ขั้นวางแผนและออกแบบ ขั้นปฏิบัติการขั้นสังเกตการณ์ ขั้นสะท้อนคิด ขั้นแสดงผลงาน 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ผลดังนี้ 2.1) ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความเข้าใจหลังการจัดการเรียนรู้ของครูสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ 2.2) ความสามารถในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูอยู่ในระดับดี 2.3) การคิดตามแนวสะเต็มศึกษาของนักเรียนอยู่ในระดับดี 2.4) นักเรียนเกิดแนวคิดการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน การเรียน และคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ นักศึกษามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา สามารถบอกข้อเท็จจริงของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นไปได้ของปัญหา สามารถวางแผนเพื่อตรวจสอบสาเหตุของปัญหา และหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาที่ระบุไว้จากสถานการณ์ที่กำหนดได้และนักศึกษายังสามารถอธิบายได้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดวิธีแก้ปัญหานั้นสอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาที่ระบุไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwannapha, and Sumranwanich (2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด เรื่อง สมบัติของสารและการจำแนก ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการแก้ปัญหาของกิลฟอร์ด ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ รู้จักตั้งคำถาม กำหนดประเด็นปัญหาสามารถวิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาวิธีการที่ได้มา ซึ่งคำตอบของปัญหา สามารถตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นรวมถึงการนำความรู้ที่นำไปปฏิบัติในการแก้ปัญหาได้ นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียน เกิดความสามัคคีมีความสุข สนุกสนาน นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับฟังความ

คิดเห็นของผู้อื่น ตลอดทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กล้าแสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออกมากขึ้น มีการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา นักเรียนร้อยละ 77.78 มีความสามารถในการแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 และมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเฉลี่ย 23.14 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 77.13 ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดนอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ที่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ขั้นรวบรวมข้อมูลช่วยในการแก้ไขปัญหา ขั้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหาเป็นการที่ผู้เรียนได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาร่างแบบชิ้นงาน ขั้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสร้างชิ้นงาน ขั้นการทดสอบ ประเมินผล และขั้นการสรุปผล นำเสนอผลการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ได้ลงมือแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลด้วยตนเอง และสามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Netwong (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวทางสะเต็มศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้ปัญหาของกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้เรียนทุกคน มีพัฒนาการทางการเรียนในการแก้ปัญหาสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 17.92 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้ปัญหาก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกัน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหาหลังเรียน ($\bar{X} = 13.85$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.58$) และความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหาโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่าภาพรวมทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหามีความสัมพันธ์กัน โดยตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์ตามกันในทิศทางบวกในระดับปานกลาง ($r = 0.41$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์มีค่าเฉลี่ยคะแนนทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.67 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถคิดแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ทั้งนี้นักศึกษาทุกคนมีการสร้างชิ้นงานตามความต้องการ และส่งผลให้นักศึกษาเกิดเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนการนำเสนอชิ้นงานหน้าชั้นเรียนเพื่อให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออก ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panya, Khaosaad, and Yoomee (2020) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่อง พลังงานทดแทนเพื่อยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาในระดับมาก

สรุป

แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์และเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา สามารถบอกข้อเท็จจริงของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นไปได้ของ

ปัญหา สามารถวางแผนเพื่อตรวจสอบสาเหตุของปัญหา และหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา ที่ระบุไว้จากสถานการณ์ที่กำหนดได้ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น และนักศึกษา ยังสามารถอธิบายได้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดวิธีแก้ปัญหา นั้นสอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาที่ระบุไว้ หรือไม่ นอกจากนั้นยังพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อ สงสัย ขึ้นรวบรวมข้อมูลช่วยในการแก้ไขปัญหามาขึ้น ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำข้อมูล ที่รวบรวมมาสร้างเป็นแบบร่างชิ้นงาน ขึ้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการ สร้างชิ้นงาน ขึ้นการทดสอบ ประเมินผล และขั้นการสรุปผล นำเสนอผลการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ได้ลงมือแก้ไขปัญหามาขึ้น โดยใช้เหตุผลด้วยตนเอง และสามารถ นำเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนควรศึกษาเอกสารเพิ่มเติม ทั้งตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความรู้ในเชิงทฤษฎี นำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นต่อไป

1.2 ผู้สอนควรฝึกให้นักศึกษาได้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันบ่อยๆ เพื่อให้นักศึกษามีความชำนาญ และใช้เวลาในการแก้ปัญหาลดลง นอกจากนั้นยังพบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังนั้น ครูผู้สอนควรมีการทดสอบความคงทนในการเรียนของนักศึกษาเพิ่มเติม

1.3 ผู้สอนควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาด้านการวัดและประเมินผล หรือทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการ แก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอื่นๆ ต่อไป

References

- Champawatta, A., Pansupawat, T., & Choosup, N. (2019). The Development of Creative Thinking of Prathomsuksa 3 Students on the Topic of Materials and Objects by Using STEM Education. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University*, 11(31), 59-70.
- Hiranwong, M., & Krainara, S. (2013). The Efficiency of the Examination Process Vocational National Educational Test (V-NET) Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang Campus. *Sarakham Journal*, 4(1), 53-63.
- Jadesadalug, V., Trichan, K., & Roemsungnoen, T. (2015). Ways of Life Under the Philosophy of Sufficiency Economy in Chang Hua Man Royal Initiative Project: A Case Study of Ban

- Nong Kho Kai Farmers in Phetchaburi Province. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 1114-1125.
- Jittapalo, U., & Jirarotephinyo, N. (2019). The Development of Vocational Management Model According to Sufficiency Economy Philosophy in College Under the Office of the Vocational Education Commission. *Journal of MCU Social Sciences Review*, 8(3), 199-212.
- Kitthavee, Y. (2021). The Development of an Integrated STEM Learning Management Model and the Sufficiency Economy Philosophy that Promotes the Concept of STEM Education and Its Application to Life for Primary and Lower Secondary Students. *Sikkha Journal of Education*, 8(1), 34-44.
- Narmthongdee, R. (2015). The Vocational Training Education and Potential Skills Development for Thai Workers in ASEAN. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 669-681.
- Netwong, T. (2016). Development of Problem Solving Skills by Integrated Learning Following STEM Education. *Research Journal, Rajamangala University of Technology Thanyaburi*, 15(2), 1-2.
- Panya, N., Khaosaad, N., & Yoomee, P. (2020). Development of STEM Education Activity Packages on Renewable Energy to Enhance Analytical Thinking Ability of Undergraduate Students. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University*, 14(2), 538-549.
- Phra Srirat Sirirattano (Srisanga), Ngamprakon S., & Siriwan I. (2018). Development of Life Skills Based on Sufficiency Economy Philosophy of Vocational College Students. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 5(3), 77-86.
- Suwannapha, O., & Samranwanich, W. (2011). Matayomsuksa 1 Students' Problem Solving by Using Knowledge Management Based on Guilford's Approach in "Substance Characteristic and Classification". *Journal of Education Graduate Studies Research Khon Kaen University*, 5(4), 130-137.
- Thaweecharoenkij, W., & Suratreungchai, V. (2019). The Development of Instruction Model to Promote the Problem Solving Skill Thinking of Vocational Students Based on Theory of Constructionism. *Ratchaphruek Journal*, 17(1), 86-93.
- The National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), (2019). *National Educational Test Report Vocational Education (V-NET) Level 2 Vocational Certificate, Academic Year 2019, No. 2*. Statistics for Educational Institutions Separated by Components. Bangkok: Ministry of Education.

มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”*

The Method of Reducing Hate Speech with the Process of Developing Creative Media “Innovative Board Games”

¹นิษฐา หุ่นเกษม, โสรยา งามสนิท, ปรียา สมพีช, จันทิกา สุภาพงษ์, สิริมนต์ พึ่งสังวาลย์,
นิศรารัตน์ วิลัยลักษณ์, ปรัชญา ทองชุม, ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, ปัทมา สารสุข,
อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ และ ภูมิพัฒน์ ตระกูลทัศน์เจริญ

¹Nitta Roonkaseam, Soraya Ngamsnit, Preeya Sompuet, Jantiga Supapong,
Sirimon Puengsangwal, Nisararat Wilailuk, Pratchaya Tongchum, Nathanan Wiriawit,
Pattama Sarasuk, Ornanong Kositpipat and Phumipat Trakooltasjaroen

¹สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

¹Communication Arts Department, Faculty of Management Sciences,
Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding author's email: nitta@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาและพัฒนา มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” และ 2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ (1) ทีมสนับสนุน ประกอบด้วย คณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ ตัวแทนจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล และตัวแทนศิษย์เก่า และ (2) กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ รหัส 60 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

ผลการวิจัยพบว่า 1. มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน ในลักษณะของ ปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์ และเน้นหลักการมีส่วนร่วมทั้งการเป็นผู้ออกแบบบอร์ดเกม ผู้เล่น และผู้ปรับปรุงและประเมินผลบอร์ดเกมของนักศึกษา 2. การมีส่วนร่วมในการออกแบบ สร้างสรรค์ และเล่นบอร์ดเกม ทำให้นักศึกษาสามารถลดการพูดคำรุนแรงลงได้และตระหนักในความสำคัญของการใช้สื่อดีมาจามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพูดที่ก่อให้เกิดประโยชน์และการพูดด้วยเมตตาจิต

คำสำคัญ: นวัตกรรม; บอร์ดเกม; สื่อสร้างสรรค์; คำรุนแรง; การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to 1. study and develop the methods of reducing hate speech with the creative innovation of the board game development process and 2. study the result of reducing hate speech with the creative innovation of the board game development process. This research paper is participatory communication research in research. The samples used in this study were using Purposive Sampling. Participants in this research process were (1) the support team, which consists of faculty members in the Communication Arts Department, representatives from the Women and Men Progressive Movement Foundation (WMP), and representatives of alumni; and (2) the leading target group, which consists of students in Communication Arts, Code 60. They enrolled in the media literacy course for the 2019 academic year. The tools used for data collection were interviews and group discussions. The data Analyzing process through content analysis and development process for innovative game boards.

The results of the research were as follows: 1. The steps in developing innovative board games include: (1) the pre-production step comprises assigning a development project "innovative board game, mind-changing" words, the practice of empowerment to enhance the knowledge and understanding of violent words (hate speech), and the development of innovative board games. (2) The production process, which develops a board game, reduces students' hate speech, and (3) a trial run of the prototype. Post-production stages that evaluate and transcribe the lessons learned about hate speech. 2. This research found that students who participate in designing, creating, and playing board games show board game's effectiveness. Students could reduce violent speech and become more aware of the importance of proper speech, especially speaking, beneficial and compassionate.

Keywords: Innovation; Board Game; Creative Media; Hate Speech; Participation

บทนำ

การสำรวจความคิดเห็นเรื่อง “บูลลี่ กลั่นแกล้ง ความรุนแรงในสถานศึกษา” ของเครือข่ายนักกฎหมายเพื่อเด็กและเยาวชน ได้แสดงให้เห็นว่าการบูลลี่ส่วนใหญ่มีทั้งเรื่องของพฤติกรรมและเรื่องของ “คำ” กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่เคยถูกบูลลี่นั้น ร้อยละ 43.57 ถูกบูลลี่ด้วยการล้อบุพการี ร้อยละ 41.78 ถูกบูลลี่ด้วยการพูดจาเหยียดหยาม และอื่น ๆ เช่น นินทา ด่าทอ ล้อปมด้อย พูดเชิงให้ร้าย เสียด ส่วนคนที่แกล้ง คือเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง (TCIJ, 2020) คำรุนแรงดังกล่าวนี้สามารถสร้างผลกระทบต่อผู้ได้รับความรุนแรงได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังข้อมูลจากอธิบดีกรมสุขภาพจิตได้แสดงให้เห็นว่า “การใช้คำพูดที่รุนแรงส่งผลกระทบต่อบุคคล 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ คนพูด คนที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับคนพูด และคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง อาทิ เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบจากความคุ้นชินในการใช้คำพูดที่รุนแรง ซึ่งอาจขยายความเกลียดชังเป็นวงกว้างและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะคุ้นชินต่อการใช้คำพูดรุนแรงโดยไม่รู้ตัว เสี่ยงต่อการมีปัญหาทางอารมณ์และการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในอนาคต ส่งผลให้เป็นคน

รุ่นใหม่ที่จะเสี่ยงจะใช้พฤติกรรมรุนแรง ส่วนคนที่รับฟังมากเกินไปก็จะส่งผลให้เครียดและกังวลสูง” (Thairath Online, 2014)

ในการประเมินความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับคำรุนแรงและการรับมือของนักศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ชั้นปีที่ 4 รหัส 60 ผ่านกิจกรรม “กำแพงแห่งคำรุนแรง” ในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิษฐา หุ่นเกษม เป็นผู้สอน ทำให้ได้พบว่า ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับ “คำ” ส่วนใหญ่ที่นักศึกษาได้พบนั้นมาจากความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการนำ รสนิยมทางเพศของคนมาล้อเลียนและการนำความต้อยกว่าในชนชั้นมาตีตรา การลดทอนคุณค่าความเป็น มนุษย์ ผลจากการทำกิจกรรมยังทำให้พบอีกด้วยว่า นักศึกษาเป็นทั้งผู้พบเห็นหรือได้ยินคำรุนแรงเหล่านั้นและ เป็นผู้พูดคำเหล่านั้นเองด้วย นอกจากนั้น นักศึกษายังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า บางครั้งคำรุนแรงอาจเกิดจากการ ใช้ “น้ำเสียง” ที่มีระดับของน้ำหนักเข้ามาประกอบในขณะพูด ทำให้คำรุนแรงมีความรุนแรงและบั่นทอนจิตใจ มากยิ่งขึ้นด้วย

การกลั่นแกล้งด้วยการใช้คำรุนแรงในข้างต้นนั้นจัดเป็นการบูลลี่ทางวาจา (Verbal Bullying) ซึ่งส่งผล กระทบถึงบาดแผลทางใจ ความอับอาย และความรู้สึกเจ็บปวดของผู้ที่ถูกกลั่นแกล้ง ในการแก้ไขปัญหาการ กลั่นแกล้งหรือการบูลลี่นั้นมีหลายหน่วยงานที่ได้ดำเนินการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ และวิธีการรับมือจาก การถูกกลั่นแกล้งรังแก อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) รณรงค์โครงการใช้ สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ หรือ dtac ร่วมกับมูลนิธิ Path2Health (แพथทูเฮลท์) ในโครงการ Stop Bullying: เลิฟแคร์ไม่รังแกกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ได้สนับสนุน โครงการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ดำเนินการโดยสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ คณะนิติศาสตร์ ร่วมกับสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และภาคี เครือข่ายสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดองค์ความรู้นวัตกรรมสื่อ จาก กระบวนการวิจัยและทดลองเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้บริบทของพื้นที่มาเชื่อมโยงกับประเด็นสังคม ในการพัฒนานวัตกรรมสื่อและพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในนิเวศน์สื่อใหม่

ข้อค้นพบจากสภาพปัญหาของคำรุนแรงดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยพบว่า คำรุนแรงเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับเรื่องของ “สัมมาวาจา” เช่น การพูดส่อเสียด การพูดเท็จ การพูดที่ไม่เป็นประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว ในการใช้คำรุนแรงเหล่านี้เมื่อพูดออกไปแล้ว ทั้งทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “มรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” เพื่อให้บอร์ดเกมเป็นมรรควิธีหรือกระตุ้นในทางตรงต่อการลดเว้นคำรุนแรงและกระตุ้น ในทางอ้อมต่อการใช้คำพูดที่เป็นสัมมาวาจาเพิ่มขึ้นตามลำดับ อนึ่ง การเลือกบอร์ดเกมมาใช้ในฐานะของ “สื่อสร้างสรรค์” นี้ เนื่องจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบอร์ดเกมได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การใช้ บอร์ดเกมในรูปแบบของ Game-based Learning มีผลต่อผู้เล่นในด้านต่าง ๆ เช่น การเปิดพื้นที่และ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น การเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในชีวิตจริง การฝึกฝนด้านความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ และผลในด้านของของสภาวะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาบรรทัดฐานวัฒนธรรมด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากบรรทัดฐานวัฒนธรรมด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในการวิจัย (Communication participatory action research) โดยใช้วิธีการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

ทีมสนับสนุน ประกอบด้วย คณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร รวมถึงทีมสนับสนุนที่หนึ่งจาก “มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล” เจาะจงเลือกจากภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทและประสบการณ์ตรงในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงในปริบทและรูปแบบต่าง ๆ และยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ สำหรับทีมสนับสนุนทีมที่สอง ได้แก่ ทีมศิษย์เก่าสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เจาะจงเลือกเนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินการณรงค์ในประเด็นสุขภาวะต่าง ๆ เพื่อให้มีบทบาทในฐานะพี่เลี้ยง/และผู้สนับสนุนการดำเนินงานในระหว่างการผลิตและพัฒนาเกมและการทดลองเล่นเกม

กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ภาควิชาที่ 1/2562 และภาควิชาที่ 2/2562 โดยมีมุ่งหมายให้นักศึกษาลดเว้นคำรุนแรงของตนและใช้สั่มาวาจาต่อกันให้มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สอง การดำเนินการวิจัยตามบรรทัดฐานวัฒนธรรมด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” นี้ ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน ในลักษณะของปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์

ขั้นตอนที่สาม การศึกษาและเก็บข้อมูลจากนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการจากนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ภาควิชาที่ 1/2562 และภาควิชาที่ 2/2562

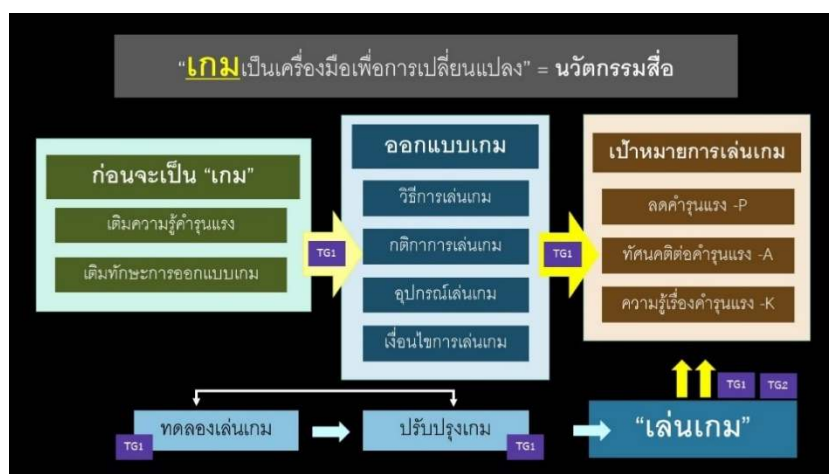
อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการวิชาการและจริยธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการวิจัย 62/126 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน 2562 นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยได้ปกปิดและรักษาความลับ (Confidentiality) ต่อข้อมูลที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการกระบวนการพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการบอร์ดเกม” ตามขั้นตอนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อ (Pre-production) ขั้นตอนการผลิตสื่อ (Production) และขั้นตอนหลังการผลิตสื่อ (Post-production) ผลการวิจัย ดังนี้

การพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการบอร์ดเกม”

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า มรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการบอร์ดเกม” ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน นอกจากนี้ นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะได้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ ทั้งการเป็นผู้ออกแบบบอร์ดเกม ผู้เล่น และผู้ปรับปรุงและประเมินผลบอร์ดเกม ดังภาพประกอบหมายเลข 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การอธิบายการพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบอร์ดเกม

สำหรับรายละเอียดในขั้นตอนก่อนการผลิตมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องคำรุนแรง สัมมาวาจา และการผลิตสื่อบอร์ดเกมเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบแนวทางการดำเนินงานออกแบบโครงการและการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

ขั้นตอนที่สอง คือ ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกม สำหรับกิจกรรมเพื่อยกระดับความรู้และความเข้าใจ มี 3 กลุ่มกิจกรรมประกอบด้วย (1) การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง (2) การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม และ (3) การยกระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มกิจกรรมที่ 1 การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง

กิจกรรมที่ 1 เป็นการบรรยายโดยวิทยากร คือ ดร.ชนตติ ทินนาม เรื่อง “คำรุนแรงทางเพศสภาพ” เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องคำและระดับของความรุนแรง รวมถึงการสร้างและกระตุ้นความตระหนักในเรื่องของคำรุนแรงอีกด้วย ดังภาพประกอบหมายเลข 2

ภาพที่ 2 การบรรยายเรื่อง “คำรุนแรงทางเพศสภาพ” โดยวิทยากร ดร.ชนตติ ทินนาม

กิจกรรมที่ 2 การบรรยายและฝึกปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้เรื่อง “คำซ้ำเติม” โดยวิทยากรจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล เพื่อชักชวนนักศึกษาให้คิดและกระตุ้นความตระหนักต่อสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กผู้หญิงและครอบครัว จากนั้นเป็นกิจกรรมการระดมความคิดต่อข่าวความรุนแรงที่พบในสื่อออนไลน์และสื่อมวลชน ดังภาพประกอบหมายเลข 3

ภาพที่ 3 การระดมความคิดต่อข่าวความรุนแรงที่พบในสื่อออนไลน์และสื่อมวลชนของนักศึกษา

กลุ่มกิจกรรมที่ 2 การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมภาคปฏิบัติการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม โดยวิทยากรจากกลุ่มเพื่อนเกม และวิทยากรจากเพจ “บอสแล็ปบอร์ดเกม” จากนั้นนักศึกษาได้ทดลองออกแบบเกมและทดลองเล่นเพื่อลดการใช้ “คำรุนแรง” หรือ bullying กันทางวาจา ดังภาพประกอบหมายเลข 4

ภาพที่ 4 นักศึกษาทดลองเล่นบอร์ดเกมเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติและลักษณะของบอร์ดเกม

กลุ่มกิจกรรมที่ 3 การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 การฝึกปฏิบัติการเรื่อง Design Thinking โดยวิทยากร ผศ.ดร.สกุลศรี ศรีสารคาม จากสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อเรียนรู้หลักการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม ดังภาพประกอบหมายเลข 5

ภาพที่ 5 การเรียนรู้เรื่อง Design Thinking ของนักศึกษา

รายละเอียดของกระบวนการพัฒนาบอร์ดเกมตามกระบวนการ Design Thinking ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ได้รับมอบหมายให้ออกแบบบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรง และทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร โดยเฉพาะในเรื่องของ “คำรุนแรง” เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับคำรุนแรง มุมมองในเรื่องของคำรุนแรง ผลกระทบและการรับมือ

ขั้นตอนที่สอง ออกแบบบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรง ผ่านกิจกรรม “โยนไอเดีย” ได้แก่ วิธีการเล่นบอร์ดเกม กฎกติกาการเล่น อุปกรณ์การเล่น และเงื่อนไขการเล่นบอร์ดเกม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เล่นบอร์ดเกมได้พบเจอกับสถานการณ์ที่ผู้ออกแบบเกมต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เล่นเกม โดยมีทีมสนับสนุนหลักและรองในการให้คำปรึกษาและแนะนำระหว่างการพัฒนาบอร์ดเกมดังกล่าว ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ ศิษย์เก่าสาขาวิชานิติศาสตร์ และภาคีเครือข่ายจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล

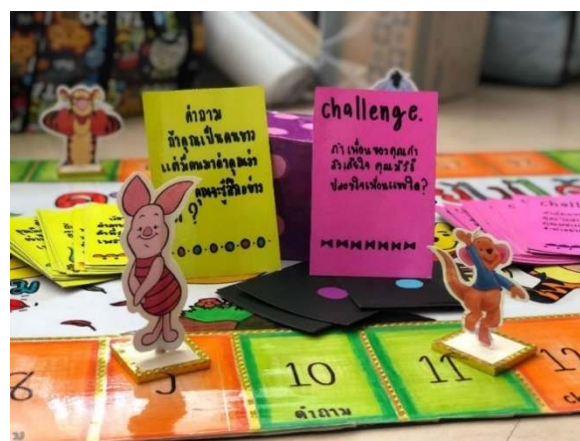
ในการพัฒนาและผลิตบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ พบว่ารูปแบบของการเรียนรู้คำรุนแรงผ่านบอร์ดเกมที่นักศึกษาผลิตขึ้นมา มีเป้าหมายในการลด “คำรุนแรง” หรือการใช้คำพูดเพื่อโจมตีกลุ่มบุคคลหรือปัจเจกบุคคล ทั้งแสดงความเกลียดชัง ยุยงให้เกิดความเกลียดชัง เหยียดหยามศักดิ์ศรี ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ การแบ่งแยกหรือกีดกันเขา/เรา หรือการยั่วยุส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง หากเทียบเคียงกับเรื่องของ

“สัมมาวาจา” แล้วนั้น บอร์ดเกมเหล่านี้จะเป็นมรรควิธีในการกระตุ้นให้ผู้เล่นเกมเป็นผู้ที่พูดถูกกาล พูดความจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดวาจาที่มีประโยชน์ และพูดด้วยเมตตาจิตนั่นเอง ดังตัวอย่างการเลือกเนื้อหาเพื่อพัฒนาบอร์ดเกมของนักศึกษา เช่น

“การเลือกใช้คำรุนแรง “อ้วน” เพราะคำนี้หลายคนอาจจะมองดูว่าธรรมดาไม่ได้รุนแรงมากอะไร แต่คนที่รับฟังนั้นอาจจะทำให้เขาเสียความรู้สึกอย่างมาก อาจทำให้บุคคลที่รับฟังอาจจะทำให้อยากฆ่าตัวตาย หรือทำร้ายร่างกายได้ แต่ข้อควรระวังคือ ในการเล่นเกมเราอาจจะเผลอหลุดปากไปตอนน้อง ๆ เล่นเกมก็ได้”

“เลือกใช้คำรุนแรงด้านการพูดจา เพื่อให้ผู้คนที่แต่ละคนได้รู้ตัวว่าการพูดจาหยาบคายมันก็ไม่ได้ดีนะ เราควรพูดจาให้สุภาพกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้เขาสนใจเราอยากจะทำกับเรา ส่วนคนที่พูดจาหยาบคายก็อยากให้เราว่าถ้าเราหันมาพูดจาสุภาพ ผลดีที่ตามมามันจะเป็นยังไง มีเพื่อนเยอะขึ้นมั้ย และเพื่อให้รู้ว่าการพูดจาสุภาพมันก็ได้ยากอะไร”

รูปแบบของบอร์ดเกมเพื่อการเรียนรู้ที่จะลดคำรุนแรงในข้างต้นนั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) Table Top (เกมที่เล่นบนโต๊ะด้วยกระดาน/กระดานขนาดใหญ่) (2) Card Game (เกมการ์ด) และ (3) Role playing game (เกมสวมบทบาท) ดังตัวอย่างภาพ prototype บอร์ดเกมพลิกความคิด ลด “คำ” รุนแรงต่อไปนี้

ภาพที่ 6 ตัวอย่างภาพ prototype บอร์ดเกมพลิกความคิด ลด “คำ” รุนแรง

ขั้นตอนที่สาม การพัฒนา “PROTOTYPE” หรือต้นแบบของบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรง โดยไม่เน้นความสวยงาม ทั้งนี้ เมื่อได้ prototype ของบอร์ดเกมแล้ว จะเป็นการร่วมกันทดลองเล่นบอร์ดเกม ประเมินและปรับปรุงแบบบอร์ดเกม ข้อความหรือประเด็นที่จะสื่อสาร และอื่น ๆ เพื่อให้บอร์ดเกมที่ผลิตเหมาะสมกับประเด็นปัญหา ความต้องการ และกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังให้ผู้เล่นเกมสนใจจะเรียนรู้ในเรื่องของคำรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ตั้งใจที่จะลดการพูดโดยใช้คำรุนแรงกับบุคคลอื่น และตั้งใจที่จะหยุดการพูดโดยใช้คำรุนแรงกับบุคคลอื่น

ขั้นตอนที่สี่ ทดลองเล่นบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรงเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงบอร์ดเกม และการถอดบทเรียนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และพฤติกรรมในเรื่องของคำรุนแรง

ในการทดลองเล่นบอร์ดเกมนี้ นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ได้ทดลอง prototype ครั้งที่ 1 กับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยการฝึกหัดครู ที่มีประสบการณ์ในการฝึกสอนรายวิชาในโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ดังภาพประกอบหมายเลข 7

ภาพที่ 7 การทดลอง prototype บอร์ดเกมลดคำรุนแรงของนักศึกษา

ผลลัพธ์จากกรณีวิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการทำให้พบว่า นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์กลุ่มเป้าหมายสามารถลด “คำรุนแรง” หรือการใช้คำพูดเพื่อโจมตีกลุ่มบุคคล หรือปัจเจกบุคคล ทั้งแสดงความเกลียดชัง ยุยงให้เกิดความเกลียดชัง เหยียดหยามศักดิ์ศรี ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ การแบ่งแยกหรือกีดกันเขา/เรา หรือการยั่วยุส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง และตระหนักในความสำคัญของการใช้สั้มาวามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพูดที่ก่อให้เกิดประโยชน์และการพูดด้วยเมตตาจิต ดังตัวอย่างการถอดบทเรียนการเรียนรู้เท่าทันคำรุนแรงจากบอร์ดเกมผ่านการสนทนากลุ่ม เช่น

“การทำบอร์ดเกมทำให้ดิฉันรู้เท่าทันคำรุนแรง เพราะทำให้รู้วิธีป้องกันการถูกบูลลี่ในสื่อ แต่ถ้าหากมีการใช้คำรุนแรงกับตัวเราเองขึ้นมาจริง เราควรที่จะไม่สนใจหรือบล็อกผู้ใช้งานคนนั้นทิ้ง เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้ซ้ำอีก นอกจากการทำบอร์ดเกมแล้ว การทำการทูนเสียชื่อเสียงหรือหนังสือก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรณรงค์ลดการใช้คำรุนแรง”

“การทำบอร์ดเกมเราลงมือทำเองและได้รู้ถึงคำรุนแรงว่ามีผลกระทบอะไรกับคนที่โดนบูลลี่ การรับมือจากคำรุนแรง คือ ไม่ได้ตอบและไม่ใช้คำรุนแรง”

“คิดว่าตัวเองรู้เท่าทันคำรุนแรงมากขึ้นค่ะ อย่างเรื่องคนที่พูดคำรุนแรงกับเรา เพราะบางทีคนไม่รู้หรือกว่าที่พูดไปแรงไหม แต่สำหรับคนที่เขาฟัง เขามั่นใจเพราะคนเราไม่เหมือนกัน เวลาจะพูดอะไรออกก็ต้องคิดก่อนพูดเสมอ”

ข้อที่น่าสนใจก็คือ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าบอร์ดเกมสำหรับกลุ่มนักศึกษานิติศาสตร์ไม่ใช่เพียงแค่บอร์ดเกมเพื่อเล่นสนุกสนานอย่างเดียว แต่มีบทบาทหน้าที่มากกว่านั้น ประมวลได้ ดังนี้

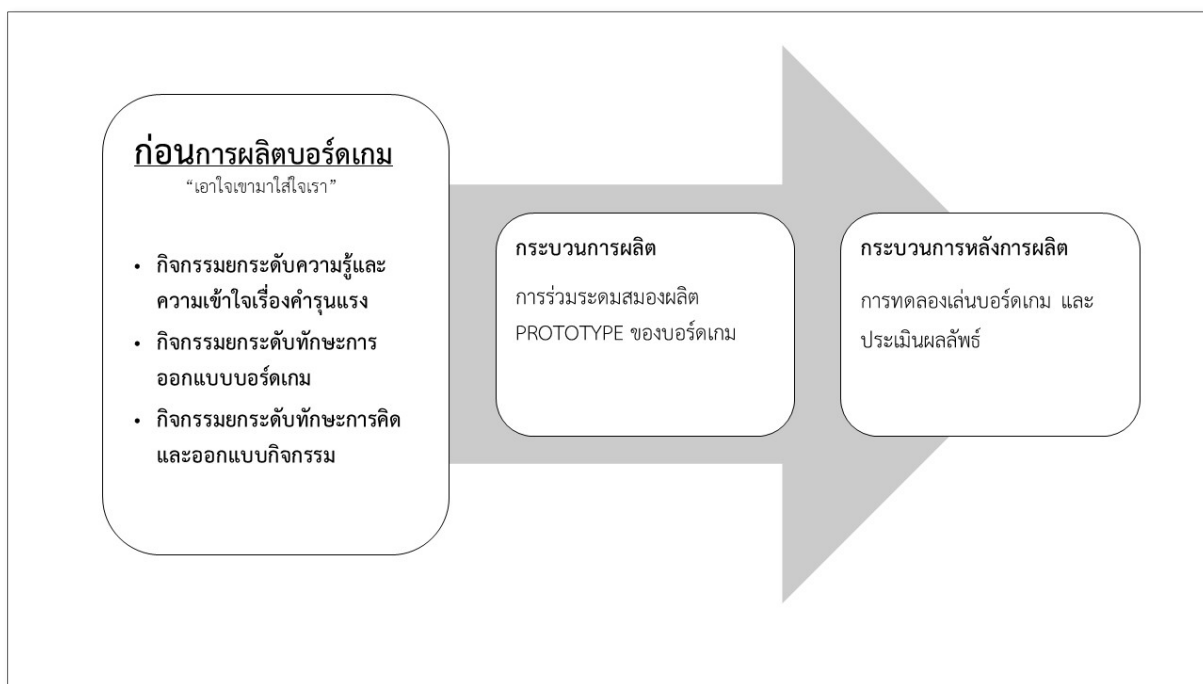
1. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นห้องทดลองเสมือนจริง (virtual lab) หมายถึง การเล่นเกมบอร์ดเกมทำให้ผู้เล่นเกมได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการพูดสิ่งที่ไม่ดี พูดคำหยาบ (ใช้คำบูลลี่คนอื่น) และผลลัพธ์ของการพูดดี ๆ หรือไม่พูดคำหยาบ (สั้มาวจาก)
2. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็น “แม่เชื่อมแม่ซั้ระหว่าง 2 ฝ่าย” คือ การเชื่อมซั้ระหว่างผู้ถูกระทำ (ซึ่งเป็นผู้ทนรับคำรุนแรงจากคนอื่น) และผู้กระทำ (หรือผู้ที่ใช้คำรุนแรงพูดใส่ผู้อื่น) ให้ได้เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และ
3. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (learning space) หมายถึง การเป็นพื้นที่ที่ผู้เล่นเกมจะได้เรียนรู้ถึงแนวทางในการจัดการปัญหาเรื่องคำรุนแรงที่ตนเองหรือเพื่อนถูกระทำ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ดำเนินการผ่านการสร้างมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participation by process) ในความหมายถึง นักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มผู้สนับสนุนอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ในขั้นตอนที่สำคัญ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อ ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิตสื่อ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับขั้นตอนก่อนการผลิต เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง

ดังนั้น หัวใจสำคัญของการพัฒนา “นวัตกรรมบอร์ดเกม” เพื่อให้ได้มาซึ่งมรรควิธีในการลดเวรคำรุนแรงนั้น ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อด้วยการยกระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของคำรุนแรงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อกระตุ้นและยกระดับให้ผู้สรรค์สร้างสื่อได้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ และรับรู้ความเจ็บปวดจากถ้อยคำรุนแรงนั้น ทั้งจากการเป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ หรือ “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” อีกด้วย นอกเหนือจากนั้นแล้ว การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม และการยกระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรมยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สร้างสรรค์ในกระบวนการก่อนการผลิตสื่อด้วยเช่นกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสังเคราะห์เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางหรือมรรควิธีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบอร์ดเกมหรือสื่อสร้างสรรค์อื่น ๆ และเพื่อลดเวรคำรุนแรงหรือประเด็นรณรงค์ทางสังคมอื่น ๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพดังเช่นนวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมที่ส่งผลทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำรุนแรง ดังนี้

ภาพที่ 8 หัวใจสำคัญของการพัฒนาบอร์ดเกม
ที่มา: สังเคราะห์โดยคณะผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” พบว่า กระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์หรือ “นวัตกรรมสื่อบอร์ดเกม” ให้เป็นมรรควิธีในการลดคำรุนแรงและสร้างสัมมาวาจาขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการวางแผนเป้าหมายและกระบวนการออกแบบการวิจัยและการออกแบบบอร์ดเกมให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ทั้งขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต

ข้อมูลจากการทบทวนงานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า ในการใช้บอร์ดเกมในรูปแบบของ Game-based Learning หรือการใช้บอร์ดเกมเป็นสื่อในการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ นั้น เงื่อนไขสำคัญคือ “การมีส่วนร่วม” ในการออกแบบบอร์ดเกม การเล่นเกม และการประเมินผลบอร์ดเกมของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mostowfi, Mamaghani, and Khorramar ที่ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการออกแบบบอร์ดเกมเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการศึกษาและทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลและการแยกขยะ จากนั้นออกแบบบอร์ดเกมในรูปแบบของ Prototype ทดลองเล่นเกมและประเมินผลจากผู้เล่นด้วยการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินผลมาออกแบบเกมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลและแยกขยะ และให้กลุ่มตัวอย่างทดลองเล่นเกมและประเมินผลเกมนั้น รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิษฐา หุ่นเกษม (Roonkaseam, 2018) เรื่อง “การบูรณาการการเรียนการสอนกับการสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์ งานวิจัย “ส้มโอโมเดล” ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการ “มีส่วนร่วม” จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการในบทบาทต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น บทบาทการมีส่วนร่วมของทีมวิชาการ ทีมชุมชน และทีมนักศึกษา ในการร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อสื่อสารผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ร่วมสังเคราะห์และคืนข้อมูล ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการสื่อสารผลงานวิจัย ตลอดจนการออกแบบโครงการให้มีกิจกรรมภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพการสื่อสาร “นักสื่อสารชุมชน” ด้วยการให้ความรู้ในเรื่องของการแปลงร่างผลงานวิจัยให้เป็นสื่อเพื่อการสื่อสารและการพัฒนาอีกด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” พบว่า นวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมเป็นมรรควิธีที่สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลทั้งการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำรุนแรง อาจเป็นเพราะการพัฒนาสื่อบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ได้วางแผนเป้าหมายชัดเจนเพื่อให้สามารถสร้างสัมมาวาจาให้เกิดขึ้นได้ ดังที่ เดชรัต สุขกำเนิด ได้กล่าวว่า “ในการออกแบบเกมเพื่อสร้างการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือต้องรู้เป้าหมายที่ชัดเจน เราต้องเริ่มต้นจากเป้าหมายว่าใช้เกมไปเพื่ออะไร โดยเรียกกันให้ชัดเจนว่า KAP ซึ่ง K คือ Knowledge ให้ความรู้อะไร A คือ Attitude ให้นวัตกรรมและมุมมองใด และ P คือ Practice ทักษะและความอ่อนไหวที่ได้เป็นอย่างไร สิ่งที่ต้องย้ำอยู่เสมอคือ เราไม่ได้ออกแบบลอย ๆ ต้องรู้ว่าเกมจะช่วยตอบอะไร” (Chaiyanon, 2019) ในขณะเดียวกัน การพัฒนาบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ได้บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียน (ทั้งในฐานะของผู้สร้างบอร์ดเกมและผู้เล่นบอร์ดเกม) อยากเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า ทั้งระดับความจำและความเข้าใจ กระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและรู้สึกสนุกสนานเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ทำให้เนื้อหา มีความน่าสนใจ และง่ายต่อความเข้าใจมากขึ้น (Khemmanee, 2014) นอกเหนือจากนั้น ประสิทธิภาพของการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐานนี้ ยังเกิดจากการนำธรรมชาติของความสนุกสนานผ่านการเล่นและการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือสำหรับออกแบบกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของคำรุนแรงอีกด้วย (MacKenty, 2006 as cited in Viray, 2016)

ผลลัพธ์จากการพัฒนานวัตกรรมการบอร์ดเกมในโครงการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราภรณ์ ลิ้มเปรมวัฒนา และ กันตภณ ธรรมวัฒนา (Limpremwattana, and Thamwattann, 2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมในการเล่นเกมนกระดานและองค์ประกอบของปัจจัยทางด้านผลกระทบจากการเล่นเกมของวัยรุ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งพบว่า ผลกระทบทางบวกจากการเล่นเกมกระดานของวัยรุ่น ได้แก่ ด้านการศึกษา และสติปัญญา การเล่นเกมกระดานช่วยให้ฝึกสมอง ทำให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ช่วยให้คิดและตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น และช่วยให้มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ในด้านอารมณ์และความรู้สึก ทำให้ความรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียด สนุกสนาน เพลิดเพลิน ควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ดีขึ้น รู้จักกับเพื่อนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับผลของการเล่นเกมออนไลน์ของ อุษา บิ๊กกินส์ (Biggins, 2008) ที่ศึกษาเรื่อง “การสร้างชุมชนเสมือนจริงในเกมออนไลน์กับพฤติกรรมการติดสื่อออนไลน์ของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผลแง่บวกของการเล่นเกมคือเยาวชนได้มีสังคม มีการใช้เวลาว่างมีการฝึกสมองในการคิดและการแก้ปัญหา มีการกำหนดเป้าหมายและหาวิธีการเพื่อสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้การเล่นเกมนจะช่วยทำให้พิมพ์เร็วขึ้น รู้ศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้น รวมถึงได้รู้จักเพื่อน และเรียนรู้การวางแผน

ในขณะเดียวกันงานวิจัยของ Noda, Shiotsuki, and Nakao (2019) ยังได้แสดงให้เห็นว่าการใช้เกมกระดานสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ ตัวอย่างเช่น เกม Make a Positive Start Today ซึ่งเป็นเกมกระดานที่มุ่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับไวรัสเอชไอวี (Human Immunodeficiency Virus) (HIV) และการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ (STIs) หรือ Kalèdo เป็นเกมกระดานเพื่อการศึกษาที่ใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านโภชนาการ ตัวอย่างดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าเกมกระดานเหล่านี้มีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละสาขาโดยเฉพาะได้ นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ยังพบอีกด้วยว่าเกมกระดานและโปรแกรมที่ใช้เกมกระดานมีผลในเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสุขภาพ เช่น ความรู้ความเข้าใจในการออกกำลังกาย ความวิตกกังวลในอาการสมาธิสั้น และความรุนแรงของโรคอัลไซเมอร์ เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการเล่นเกมนกระดานจะเป็นการบำบัดเสริมที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้การทางคลินิกต่าง ๆ ดีขึ้น

สรุป

การวิจัยเรื่องมรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการบอร์ดเกม” ได้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการบอร์ดเกมเพื่อลดเว้นคำรุนแรงนี้ส่งผลให้บอร์ดเกมสำหรับกลุ่มนักศึกษานิเทศศาสตร์ ไม่ใช่เพียงแค่บอร์ดเกมเพื่อเล่นสนุกสนานอย่างเดียว แต่พบว่าบอร์ดเกมลดคำรุนแรงสำหรับนักศึกษามีบทบาทหน้าที่มากกว่านั้น ประมวลได้ ดังนี้คือ

1. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นห้องทดลองเสมือนจริง (virtual lab) หมายถึง การเล่นเกมบอร์ดเกมทำให้ผู้เล่นเกมได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการพูดสิ่งที่ไม่ดี พูดคำหยาบ (ใช้คำบูลลี่คนอื่น) และผลลัพธ์ของการพูดดี ๆ หรือไม่พูดคำหยาบ (สัมมาวาจา)
2. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็น “แม่เชื่อมแม่ซึกระหว่าง 2 ฝ่าย” คือ การเชื่อมซึกระหว่างผู้ถูกระทำ (ซึ่งเป็นผู้ทรมารับคำรุนแรงจากคนอื่น) และผู้กระทำ (หรือผู้ที่ใช้คำรุนแรงพูดใส่ผู้อื่น) ให้ได้เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และ
3. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (learning space) หมายถึง การเป็นพื้นที่ที่ผู้เล่นเกมจะได้เรียนรู้ถึงแนวทางในการจัดการปัญหาเรื่องคำรุนแรงที่ตนเองหรือเพื่อนถูกระทำ

ดังนั้น การจะนำบอร์ดเกมไปประยุกต์ใช้เพื่อลดเวรคำรุนแรงและกระตุ้นให้เกิดสัมมาวาจาต่อกันมากยิ่งขึ้นกับการศึกษาจึงเป็นมรรควิธีที่ดีและเป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตาม นอกจากจะพัฒนาบอร์ดเกมเพื่อประยุกต์ใช้และตระหนักถึงความสำคัญของสัมมาวาจาแล้วนั้น สิ่งสำคัญและจำเป็น คือ ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมสำหรับกิจกรรมเพื่อยกระดับความรู้และความเข้าใจ

บอร์ดเกมลดคำรุนแรงเป็นนวัตกรรมสื่อ ทั้งในประเภทของ product innovation โดยเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของคำรุนแรง และ Process innovation เป็นนวัตกรรมที่กระบวนการของการผลิตเปลี่ยนแปลงได้ทั้งนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของนักศึกษาใน ดังนั้น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกมธรรมชาติจะต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการพัฒนาและออกแบบสื่อ ทั้งขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต

1.2 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมเป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเวรคำรุนแรง ดังนั้น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกมโดยมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรม และหรือการสอนและสอดแทรกเรื่องธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมีภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องก่อนการพัฒนาสื่อ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยด้วยการศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายหลักและรองอย่างต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงทดลองด้วยการนำเกมประเภทต่าง ๆ มาใช้เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น

References

- Biggins, O. (2008). *Creating Virtual Community in Online Games and Online Media Addiction Behavior of Youth in Bangkok*. Bangkok: Damrongchaitham Foundation.
- Chaiyanon, N.T. (2019). *Boardgame for Change*. Retrieved October 18, 2020, from <http://www.shorturl.at/ehGX6>
- Khemmanee, T. (2014). *The Science of Teaching Knowledge to Organize an Effective Learning System*. Bangkok: Dansutthara Printing.
- Limprem wattana, V., & Thamwattann, K. (2017). Behavior of Playing Board Games and Component of Effective Factors for Playing Games of Teenagers in the Bangkok. *Journal of Social Research*, 40(2), 107-132.

- Mostowfi, S. , Mamaghani, N.K. , & Khorramar, M. (2016). Designing Playful Learning by Using Educational Board Game for Children in the Age Range of 7-12: (A Case Study: Recycling and Waste Separation Education Board Game). *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(12), 5453-5476.
- Nakao, M. (2019). Special Series on “ Effects of Board Games on Health Education and Promotion” Board Games as a Promising Tool for Health Promotion: A Review of Recent Literature. *Bio Psycho Social Medicine*, 13(5), 1-7.
- Roonkaseam, N. (2018). The Integrated Teaching and Communication for Research Utilizing: The “Pomelo Model”. *Area Based Development Research Journal*, 10(3), 200-213.
- Noda, S. , Shiotsuki, K. , & Nakao, M. (2019). The Effectiveness of Intervention with Board Games: A Systematic Review. *Bio Psycho Social Medicine*, 13(1), N. PAG. <https://doi.org/10.1186/s13030-019-0164-1>
- Saechia, T. (2017). *Using Strategy-Based Board Games to Develop the Critical Thinking Skills of 9th Grade Students in Large-Sized Schools of the Basic Education Commission of Pathum Thani*. (Master’ Thesis). Faculty of Learning Sciences and Education. Thammasat university. Bangkok.
- TCIJ. (2020). *Thai Children at Risk, Being Bullied in the Classroom and the Online World*. Retrieved April 14, 2021, from <https://www.tcijthai.com/news/2020/19/scoop/9779>
- Thairath Online. (2014). “*Department of Mental Health” Fear of Thai Society is Familiar with the Use of 'Harsh Words'*. Retrieved April 14, 2021, from <https://www.thairath.co.th/content/397816>
- Viray, J. (2016). Engaging Students Through Board Games: Measuring Its Effectiveness on Academic Performance. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 6(10), 5-7.

การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills for Primary Students in
Schools Under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast

¹สรญา วัชรสังกัส, วาโร เฟ็งสวัสดี และ วัลนิกา ฉลากบาง

¹Soraya Watcharasangk, Waro Phengsawat and Wannika Chalabang

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kajeab7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการวิจัยโดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการบรรยายเชิงวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม; องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม; นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

The objective of this research was to analyze the factors of learning and innovation skills for primary students in schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast. Document analysis, interview and analytic description were used as research methodology. Target group for interview were 9 experts. Research instruments were document

*Received June 4, 2021; Revised July 8, 2021; Accepted August 25, 2021

analysis form, and fieldnotes of interviews. The obtained data were analyzed by content analysis.

The findings of the research were as follows: Factors of learning and innovation skills for primary students in schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast consisted of 3 main components: 1) Creativity and Innovation consisted of 3 subcomponents: Think creatively, Work creatively with others and Implement Innovations; 2) Critical Thinking and Problem Solving have 4 subcomponents: Data analysis in decision making, Problem solving, Efficient reasoning and Systematic Thinking; 3) Communication and Collaboration consisted of 3 subcomponents: Collaborating with others, Communicating clearly, and Using technology media.

Keywords: Learning and Innovation Skills; Factors of Learning and Innovation Skills; Primary School Students

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ ยุคที่ความรู้และข้อมูลข่าวสารสามารถส่งถึงกันได้ อย่างสะดวกรวดเร็ว โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ เกิด การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคนในสังคมแทบจะทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีการวางแผนทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การจัด การศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคม มุ่งเน้นที่จะจัดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต (Long Life Learning) กล่าวคือเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม (Learning to live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เครือข่ายองค์กรภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for the 21st Century Skills) หน่วยงานเหล่านี้เห็นถึงความจำเป็นที่เยาวชนจะต้องมีทักษะสำหรับการออกไป ดำรงชีวิต ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีสภาพแวดล้อมและบริบทเปลี่ยนไปจากเดิม จึงได้พัฒนาวิสัยทัศน์และ กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขึ้น โดยเล็งเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักทางวิชาการ เพื่อจะได้นำความรู้ดังกล่าวมาเป็นพื้นฐาน ในการ คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณและสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการสอน ความรู้วิชาหลักแล้ว ผู้เรียนยังต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็น เพื่อให้ประสบความสำเร็จในโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะชีวิต และอาชีพ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งในขณะเดียวกัน กรอบความคิดดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการศึกษา อันได้แก่ มาตรฐานและการวัดผลการเรียนรู้ หลักสูตรและวิธีสอน การพัฒนาวิชาชีพ และบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้มากขึ้น (Pichikhom, 2016) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2017–2021) เป้าหมายในการพัฒนา คือ คนไทยทุกกลุ่มวัยมีทักษะและความรู้ ความสามารถที่จะเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ เด็กวัยเรียนมีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะการเรียนรู้ในเชิงคิด สังเคราะห์ สร้างสรรค์ต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมความรู้ และมีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะทางการเงิน ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี วัยแรงงาน เพิ่มสมรรถนะทั้งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดงาน มีความรู้และทักษะการบริหารจัดการทางการเงินที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มีงานทำและรายได้ที่เหมาะสมกับศักยภาพ (Ministry of Education, 2016)

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เพราะโลกจะยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นเรื่อยๆ และมีความซับซ้อนมากขึ้น คนที่อ่อนแอในทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นคนที่ตามโลกไม่ทัน การใช้ชีวิตก็จะยากลำบาก การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ (Learning how to learn หรือ Learning Skills) และทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ซึ่งหมายถึง การประยุกต์ใช้ความคิดและการประดิษฐ์ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำรงชีวิต เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเอง และเพื่อการทำงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในโลกของการทำงานที่เน้นความรู้ จึงนับเป็นการท้าทายครูว่าจะสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้ติดตัวไป ทักษะเหล่านี้สอนโดยตรงไม่ได้ แต่จัดกระบวนการให้เรียนรู้ได้ (Phanid, 2012)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนในหลายประเทศ เช่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 หรือ 21st Century Competencies เน้นให้เด็กมีทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นที่มาของทิศทางในการจัดการศึกษาใหม่ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้ (Sankaburanurak, and Promsuk, 2017) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน การออกแบบการเรียนรู้ต้องมีการเรียนรู้แบบที่ได้ร่วมกันสร้างความรู้เองและเรียนรู้เป็นทีม ฝึกการตั้งคำถามที่ถูกต้องสำคัญมากกว่าการหาคำตอบ แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (student – centered approach) และการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง (inclusive approaches) เช่น การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) หรือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (project – based learning) (Wongyai, and Phatphol, 2017) 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ควรเริ่มจากการปลูกฝังและการให้ความรู้แก่นักเรียนโดยการคิดอย่างมีเหตุผลมีผลตามความเป็นจริงว่าอะไรคือสาเหตุของปัญหาและจะนำไปสู่การคิดเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้อย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและความร่วมมือ โดยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการสื่อสารและความร่วมมือกันผ่านทางกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเน้นให้นักเรียนเกิดความร่วมมือรับผิดชอบงานร่วมกัน (Chaingliw, and Paiwithayasiritham, 2018) จากที่กล่าวมา ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นบุคคลที่สังคมต้องการซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

จากเหตุผลและความสำคัญของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงบทบาทของสถานศึกษา และบทบาทของครูผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษา และครูผู้สอนได้เข้าใจองค์ประกอบทักษะดังกล่าวและหาแนวทางการบริหารงานหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มี

ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจำแนกการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์แนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน จำนวน 10 แหล่ง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและเป็นต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเป็นเลิศในการดำเนินการ จำนวน 3 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูวิชาการ จำนวน 3 คน และครูผู้สอน จำนวน 3 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปร และองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยเลือกองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความสมบูรณ์ ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอบทสรุปที่ได้จากการวิจัยโดยจัดกลุ่มประเด็นหลักเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารแนวคิดและผลการวิจัยของนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่าน ได้แก่ Partnership for 21st Century Skills (2011); Phanid (2012); Siripattthachai (2013); Phaiwittayasiritham (2014); Boyaci, and Atalay (2016); Wilcox, Liu, Thall, and Howley (2017); Tarbutton (2018); Bedir (2019); Atalay (2019); Ortega-Dela Cruz (2020) ใช้เกณฑ์จัดกลุ่มเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปนำมาเป็นองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	นักวิชาการ										ความถี่	ร้อยละ
	Partnership for 21 st Century Skills (2011)	Phanid (2012)	Siripattthachai (2013)	Phaiwittayasiritham (2014)	Boyaci, and Atalay (2016)	Wilcox, Liu, Thall, and Howley (2017)	Tarbutton (2018)	Bedir (2019)	Atalay (2019)	Ortega-Dela Cruz (2020)		
1. การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม/ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓	7	70
3. การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา			✓		✓						2	20
4. การสื่อสารและการร่วมมือ/การทำงานร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน				✓							1	10
6. การเชื่อมโยงความคิด				✓							1	10
7. การใช้เหตุผล				✓							1	10
8. การแก้ปัญหาด้วยวิธีการหลากหลาย				✓							1	10

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) การสื่อสารและการร่วมมือ และ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ของผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและเป็นต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเป็นเลิศในการดำเนินการ จำนวน 3 โรงเรียน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์จัดกลุ่มเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป นำมาเป็นองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (โดยการสัมภาษณ์)

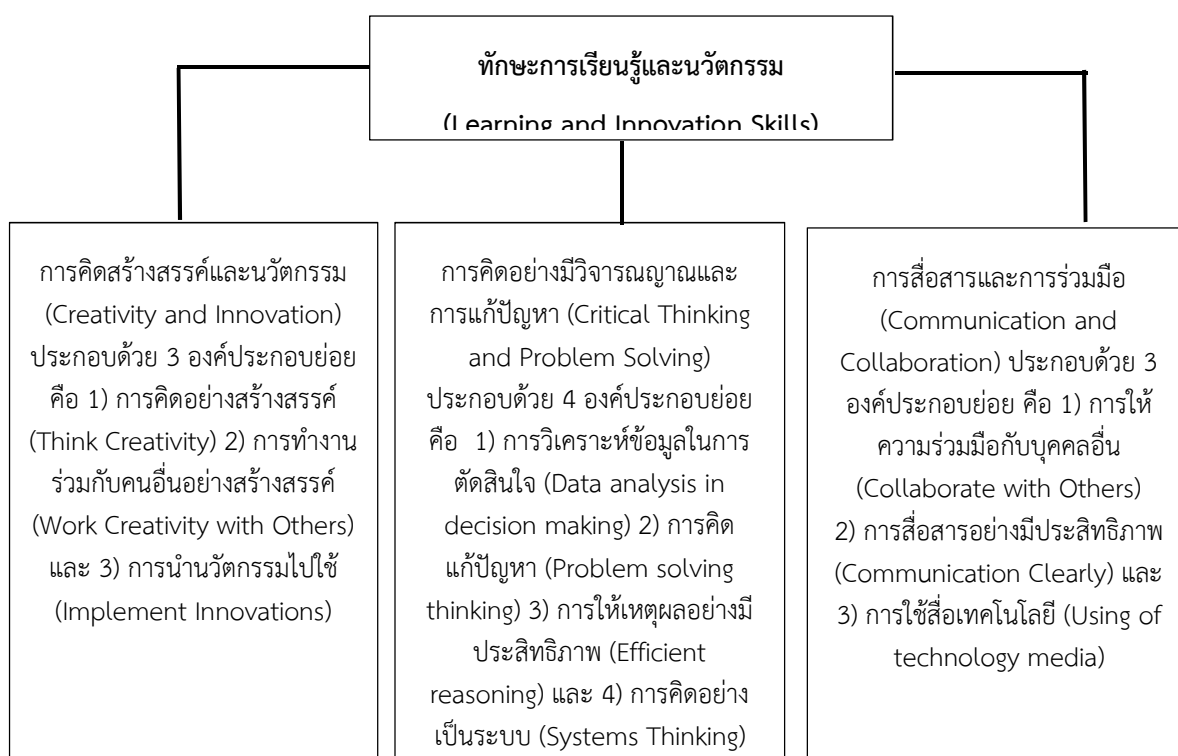
ผู้ทรงคุณวุฒิ											
องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ความถี่	ร้อยละ
1. การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
1.1 การคิดอย่างสร้างสรรค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
1.2 การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์	✓	✓		✓		✓		✓	✓	6	66.67
1.3 การนำนวัตกรรมไปใช้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		7	77.78
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.2 การคิดแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.3 การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.4 การคิดอย่างเป็นระบบ		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8	88.89
3. การสื่อสารและการร่วมมือ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.1 การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.2 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.3 การใช้สื่อเทคโนโลยี	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	7	77.78

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) หมายถึง ความสามารถในการคิดหลากหลายรูปแบบ หลายแนวทาง คิดได้กว้างไกลเพื่อที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ แนวทางใหม่ๆ รวมถึงการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนแปลงแตกต่างและดีขึ้น ประกอบด้วย 1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creativity) 2) การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) และ 3) การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations) 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ (Data analysis in decision making) 2) การคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking) 3) การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient reasoning) และ 4) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล ประกอบด้วย 1) การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น (Collaborate with Others) 2) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communication Clearly) และ 3) การใช้สื่อเทคโนโลยี (Using of technology media)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 10 องค์ประกอบ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ผลจากการสังเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creativity) การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) และการนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations)

2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ (Data analysis in decision making) การคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking) การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient reasoning) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking)

3) การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น (Collaborate with Others) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communication Clearly) และการใช้สื่อเทคโนโลยี (Using of technology media)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังกล่าวข้างต้น พบว่า การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) และการสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) เป็นองค์ประกอบที่มีค่าความถี่ร้อยละ 100 แสดงว่า เป็น

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม จะทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมตามที่ออกแบบไว้หรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับ การคิดสร้างสรรค์ การคิดเริ่มสิ่งใหม่ๆ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ ทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ และการนำนวัตกรรมไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wongyai, and Phatphol (2017) กล่าวว่า ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม คือ ความชำนาญหรือความสามารถในการใช้กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้จินตนาการและการถ่ายทอด ใช้ทักษะในการสร้างสิ่งที่มีเอกลักษณ์ของตนเองจนทำให้เกิดสิ่งใหม่หรือนวัตกรรมที่ทันสมัยใหม่หรือพัฒนาขึ้นซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ การกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ และยังสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารและการร่วมมือจะทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมตามที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูด การอ่าน การเขียน และการใช้สื่อเทคโนโลยี ในการรับข้อมูลข่าวสาร สอดคล้องกับ Nachanthong (2017) กล่าวว่า ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (Communication and Collaboration) คือ พฤติกรรมความสามารถในการสื่อสารความคิด โดยใช้ภาษาพูด ภาษาเขียนและอวัจนภาษา รวมทั้งการฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสื่อสารและการร่วมมือ จึงมีความสำคัญต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน มาเป็นอันดับแรก

อีกทั้งองค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา เป็นไปตามแนวทางการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบด้วย การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sankaburanurak, and Promsuk (2017) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาความสามารถทางการคิด ปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ และความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Arreerard, and Arreerard (2019) ที่ว่าความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นการสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่และเสริมสร้างคุณค่าทางความคิดและสติปัญญา ประเมินแนวความคิด เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนางานในเชิงสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Chomphuphan Khumkhet, and Wilaikeaw (2021) ที่ว่าเด็ก เยาวชนยุคใหม่ มีลักษณะเป็นชนพื้นเมืองดิจิทัล (Digital native) การศึกษายุคใหม่จึงต้องเน้นการแสวงหาเรียนรู้ได้เองอย่างท้าทาย สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ต่อยอดความรู้เดิม คิดและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ได้ เหมาะกับตนเอง สังคม ตามสถานการณ์ 2. องค์ประกอบด้านการสื่อสารและการร่วมมือ ประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี สอดคล้องกับการศึกษาของ Saepolkrun, and Keeratchamroen (2019) ที่สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความสนใจ ความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมของนักเรียน มุ่งเน้นการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ในตัวนักเรียนมากขึ้น โดยนักเรียนมีบทบาทสำคัญต่อ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้นั้นสามารถทำได้หลายทางไม่ว่าจะเป็น การฟัง การอ่าน การเขียน การอภิปราย การแก้ปัญหาหรือการประยุกต์ใช้สู่สถานการณ์จริงร่วมไปถึงการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในงานที่ก่อให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Praphin, Kongmanus, Chiranuparp, and Kaewurai (2019) ที่กล่าวว่าความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ความสนใจ เจตคติ และความสามารถของแต่ละคนในการนำเทคโนโลยี และเครื่องมือการสื่อสารในการเข้าถึงข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร

เข้าด้วยกัน รวมไปถึงการประเมิน การลำดับเนื้อหา และการสื่อสาร เพื่อนำไปใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Onjai-uea (2019) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งสร้างเสริมทักษะสมรรถนะและอุปนิสัยในการเรียนรู้โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเพื่อน นำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. องค์ประกอบด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูล ในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rahman (2019) กล่าวไว้ว่า ทักษะการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในกระบวนการรับรู้พื้นฐานของมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์ที่พวกเขาไม่รู้วิธีทำงานให้เสร็จ ปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการสังเกตอย่างเป็นระบบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อหาทางออกหรือวิธีการที่เหมาะสมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ กรอบการแก้ปัญหาประกอบด้วยทักษะสำคัญสองประการ คือ ทักษะการสังเกตและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสังเกตหมายถึงการรวบรวมข้อมูลทำความเข้าใจและตีความความหมายของข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมด การคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวข้องกับความสามารถของแต่ละบุคคลในการกำหนดแนวความคิด การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ และการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาใดๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Phanid (2012) กล่าวว่าการออกแบบการเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ควรมีเป้าหมายและมีวิธีการ ประกอบด้วย 1) นักเรียนสามารถใช้เหตุผล คิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลหลายๆ แบบ ได้แก่คิดแบบอุปนัย (Inductive) คิดแบบอนุมาน (Deductive) แล้วแต่สถานการณ์ 2) นักเรียนสามารถใช้การคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) วิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยย่อยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร จนเกิดผลในภาพรวม 3) นักเรียนสามารถใช้วิจารณญาณและตัดสินใจ วิเคราะห์ประเมินข้อมูลหลักฐาน เปรียบเทียบและประเมินความเห็นหลักๆ สังเคราะห์และเชื่อมโยงแปลความหมายของสารสนเทศ ตีความและทบทวนอย่างจริงจัง (Critical Reflection) ในด้านการเรียนรู้และกระบวนการ และ 4) นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ ฝึกแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคยหลายแบบ ทั้งโดยแนวทางที่ยอมรับกันทั่วไป และแนวทางที่แหวกแนว ตั้งคำถามสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจแก่มุมมองต่างๆ เพื่อนำไปสู่ทางออกที่ดีกว่า และสอดคล้องกับ Sokkram, and Samanacup (2017) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจ/ตัดสินใจ และการแก้ปัญหา

สรุป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ได้องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 10 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม หมายถึง ความสามารถในการคิดหลากหลายรูปแบบ หลายแนวทาง คิดได้กว้างไกลเพื่อที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ แนวทางใหม่ๆ รวมถึงการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนแปลงแตกต่างและดีขึ้น มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ หมายถึง

ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี ดังนั้นถ้าต้องการประเมินว่านักเรียนประถมศึกษาที่มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ต้องมีการประเมินให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบหลักและ 10 องค์ประกอบย่อย ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถานศึกษาและครูผู้สอน สามารถนำองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี ไปใช้เพื่อการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา และนำไปใช้เป็นกรอบในการประเมินความสามารถด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน ในระดับประถมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในระดับการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาปฐมวัย มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา

References

- Arreerard, T., & Arreerard, W. (2019). Learning Activities Model for Promotion the Creative Innovation Thinking for the Secondary Students Based on National Education Plan to the Education Management 4. 0. *Journal of Project in Computer Science and Information Technology*, 5(1), 52-64.
- Atalay, N. (2019). Slowmation Application in Development of Learning and Innovation Skills of Students in Science Course. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 11(5), 507-518.
- Bedir, H. (2019). Developing a Framework for the Integration of 21st Century Learning and Innovation Skills into Pre-Service ELT Teachers' Practicum. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 6(4), 828-829.
- Boyaci, S. D., & Atalay, N. (2016). A Scale Development for 21st Century Skills of Primary School Students: A Validity and Reliability Study. *International Journal of Instruction*, 9(1), 134.

- Chaingliw, D., & Paiwithayasiritham, Ch. (2018). A Needs Assessment for the Development Learning and Innovation Skill of Bachelor Students in Silpakorn University. *Silpakorn Educational Research Journal*, 10(1), 215-224.
- Chomphuphan, C., Khumkhet, S., & Wilaikeaw, J. (2021). A Development of Collaborative Learning Activities Model Using Social Media to Enhance Creativity and Innovation Skills for Loei Rajabhat University Students. *Journal of Rangsit University: Teaching & Learning*, 15(1), 85-102.
- Ministry of Education (2016). *Education Development Plan, Ministry of Education No. 12 (2017-2021)*. Bangkok: Ministry of Education.
- Nachanthong, J. (2017). *The Development of Social Active Learning Online Modl to Promote Learning and Innovation Skills for Secondary School Student*. (Doctoral Dissertation). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Onjai-uea, P. (2019). The Promoting Collaborative Learning Skill in the 21st Century Among Undergraduate Students of Kasetsart University. *Silpakorn University Journal*, 4(39), 97.
- Ortega-Dela Cruz, R. (2020). Pedagogical Practice Preferences Among Generational Groups of Learners: Towards Effective Twenty- First Century Higher Education. *Journal of University Teaching and Learning Practice*, 17(5), 1-19.
- Partnership for 21st Century Skills. (2011). *21st Century Skills Map*. Washington, DC: Partnership for 21st Century Skills.
- Phaiwittayasiritham, C. (2014). *A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills in the 21st Century Student Teachesr*. (Research Report). Bangkok: Faculty of Education Silpakorn University.
- Phanid, W. (2012). *A Way to Create Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Sod Sri-Saritwong Foundation.
- Pichikhom, J. (2016). A Learning and Innovation Skills Developed by the Project-Based Learning. *Academic Journal Uttaradit Raiabhat University*, 11(1), 1-12.
- Praphin, C., Kongmanus, K., Chiranuparp, C., & Kaewurai, W. (2019). The Development of an Instruxional Model for Computer Subject Based on Project-Based Learning with Social Media to Enhance Information Communication and Tachnology Literacy for Uppe Primary Studentsr. *Journal of Education Naresuan University*, 21(1), 30-47.
- Rahman, M. M. (2019). 21st Century Skill “Problem Solving”: Defining the Concept. *Asian Journal of Interdisciplinary Research*, 2(1), 71-81.
- Saepolkrung, S., & Keeratichamroen, W. (2019). A Study of Learning Achievement on Thai Language and Local Language Unit and Communication and Collaboration of Grade 5 Students Using 5-Steps Learning Management with Mind Mapping. *Wiwitwannasan*, 3(3), 97-116.

- Sankaburanurak, A. , & Promsuk, T. (2017). Synectics: A Teaching Model That Promotes Innovation And Creative Thinking Essential Skills In The 21st Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 2555-2566.
- Siripatthachai, P. (2013). STEM Education and 21st Century Skills Development. *Executive Journal*, 33(2), 49-56.
- Sokkram, N., & Samanacup, T. (2017). *Virtual Smart Classroom to Enhance 21st Century Skills in Learning and Innovation for Higher Education Learners*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
- Tarbutton, T. (2018). Leveraging 21st Century Learning & Technology to Create Caring Diverse Classroom Cultures. *Multicultural Education*, 25(2), 4-6.
- Wilcox, D., Liu, J. C., Thall, J., & Howley, T. (2017). Integration of Teaching Practice for Students' 21st Century Skills: Faculty Practice and Perception. *International Journal of Technology in Teaching & Learning*, 13(2), 55-57.

แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่*

Training Guidelines in the Coronavirus (COVID-19) Outbreak Crisis

¹พงศ์ธร อัสวนิเวศน์ และ รังสรรค์ โฉมยา

¹Pongthorn Asawaniwed and Rungson Chomeya

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rungson.c@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ คณะทำงานในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp และผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยวิธีการใช้การสนทนากลุ่มที่นำโดยนักวิจัยเพื่อสร้างข้อมูล โดยยังไม่มีข้อกำหนดในการเข้าถึงฉันทามติหรือตัดสินใจ มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ให้น้ำหนักและประเด็นความสนใจในประเด็น สถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม การปฏิบัติของนิสิต นักศึกษา ที่เข้ารับการฝึกอบรม การปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม การใช้รถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม การใช้ห้องน้ำสาธารณะ และการปฏิบัติของคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม โดยเน้นในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดไข้ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน

คำสำคัญ: แนวทางการฝึกอบรม; ภาวะวิกฤติ; การระบาดของโรค; ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

Abstract

The purpose of this research article was to investigate the instructional training guidelines in the crisis of the novel coronavirus (COVID-19) outbreak using qualitative research methods. The key informant consisted of various personnel involved in the organization of the local teachers' summer camp training project and experts. The structured focus group guidelines were used as the instrument. Data collection was completed through researcher-led group conversations to generate data without any specific access requirement, consensus, or decision. Data analysis was implemented using content analysis.

The result shows that the instructional training guidelines in the crisis of the novel coronavirus (COVID-19) outbreak focus primarily on the venue, preparation of activities,

*Received February 17, 2021; Revised November 24, 2021; Accepted December 7, 2021

conducts and practices of trainers, attendees and staff members, and the use of air-conditioned buses and public restrooms with an emphasis on venue management, temperature screening, the use of face masks, cleanliness, social distancing, awareness raising and vigilant measures, and symptom recognition of upper respiratory infection.

Keywords: Training Guidelines; Crisis; Outbreak; Coronavirus (COVID-19)

บทนำ

เมื่อปลายปี พ.ศ.2562 มีรายงานทางการแพทย์ถึงโรคที่เกิดขึ้นจากการระบาดของโรคที่ไม่สามารถอธิบายได้ ผู้ป่วยมีอาการของโรคปอดบวม โดยพบผู้ป่วยรอบๆ ตลาดอาหารทะเลที่เมืองอู่ฮั่น (Huanan Seafood) ของประเทศจีน โดยพบผู้ป่วยครั้งแรกในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2562 และพบว่าเชื้อมีลักษณะเป็นเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2563 โรคนี้เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินหายใจ การแพร่กระจายจากบุคคลสู่คน เชื่อว่าแพร่กระจายจากคนสู่คนเป็นหลัก ระหว่างคนที่อยู่ใกล้ชิดกัน (ภายในประมาณ 6 ฟุต) ผ่านละอองระบบทางเดินหายใจ เมื่อผู้ติดเชื้อไอหรือจาม หยดน้ำเหล่านี้สามารถตกลงสู่ปากหรือจมูกของคนที่อยู่ใกล้เคียงหรืออาจสูดดมเข้าไปในปอด (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เป็นการระบาดที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงทั่วโลก (Žižek, 2020) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (Wick, 2020) องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ระหว่างวันที่ 30 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2564 มีผู้ติดเชื้อที่ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการแล้วมากกว่า 107,662,275 คน จาก 210 ประเทศและเขตการปกครองอิสระ มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดแล้วมากกว่า 2,365,911 คน (Johns Hopkins University, 2021) ความรุนแรงของการเจ็บป่วย (The spectrum of illness severity) โรคนี้มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยที่รุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะในผู้สูงอายุ ผู้ที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพหรือเจ็บป่วย และมีอัตราผู้เสียชีวิตโดยรวมอยู่ระหว่างร้อยละ 2.3 – 5 (Joseph, and Ashkan, 2020) COVID-19 เป็นโรคที่วินิจฉัยได้ยากหากพิจารณาตามอาการ เนื่องจากมีอาการคล้ายกับไข้หวัดโดยทั่วไปหรือไข้หวัดใหญ่ อาการอาจปรากฏขึ้น 2-14 วันหลังสัมผัสเชื้อ โดยมีอาการ ไข้ ไอ หายใจถี่ มีอาการปอดบวม (ในบางกรณี) ปวดเมื่อยตามร่างกาย คลื่นไส้และหรืออาเจียน ท้องร่วง (Pennington, 2020)

เนื่องจากความไม่แน่นอนเกี่ยวกับกลไกการส่งผ่านเชื้อไวรัสโควิด 19 จึงมีข้อควรระวังเชื่อในอากาศในบางประเทศและในบางพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น มีจำนวนผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมาก การแพร่เชื้อจะเกิดขึ้นได้มากกับผู้ป่วยที่มีอาการแล้ว แต่การแพร่เชื้อจากผู้ติดเชื้อที่ไม่แสดงอาการก็มีความเป็นไปได้แม้ว่าจะไม่ใช่การแพร่เชื้อโดยปกติทั่วไป โหมดการส่งแพร่เชื้ออื่นๆ ที่เป็นไปได้คือ บุคคลสามารถรับ COVID-19 ได้โดยการสัมผัสพื้นผิวหรือวัตถุที่มีปนเปื้อนไวรัสแล้วนำมาสัมผัส ปาก จมูก ตา แต่ก็ไม่ใช่วิธีการแพร่เชื้อแนวทางหลัก แนวทางหลักยังคงเป็นการส่งผ่านทางการหายใจ แม้ว่าในงานวิจัยชิ้นหนึ่งชี้ให้เห็นว่าไวรัส อาจพบในอุจจาระของผู้ติดเชื้อและอาจปนเปื้อนตามโถชักโครกและอ่างล้างมือในห้องน้ำ แม้จะเป็นการแพร่เชื้อที่มีความเป็นไปได้ แต่ก็ยังขาดงานวิจัยสนับสนุนเพิ่มเติม (Joseph, and Ashkan, 2020) ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการที่จะหยุดยั้งการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ได้ในวงกว้าง วิธีที่ดีที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อคือหยุดยั้งไวรัสที่ถูกปล่อยออกมา ด้วยการหลีกเลี่ยงการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย การไม่สัมผัสริมฝีปาก จมูก ดวงตาและปากด้วยมือที่ยังไม่ได้ล้าง เมื่อป่วยให้พักผ่อนอยู่บ้าน ใช้กระดาษชำระปิดปากเวลาไอหรือจามและทิ้งลงในถังขยะมีดิด ทำความสะอาดรายการและพื้นผิวที่มีการใช้งานเป็นประจำและฆ่าเชื้อโดยใช้สเปรย์หรือ

น้ำยาฆ่าเชื้อ (Osler, 2020) ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปทั่วโลกโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ต่อมา ศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคระบาดของสหรัฐ ได้เสนอแนวทางป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ที่เป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น โดยหลักสำคัญ คือ การหลีกเลี่ยงการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย (ระยะไม่น้อยกว่า 6 ฟุต) การปิดปากเวลาไอหรือจามด้วยกระดาษชำระและทิ้งลงถังขยะ หลีกเลี่ยงการสัมผัสดวงตา จมูกและปาก ด้วยมือที่ยังไม่ได้ล้างทำความสะอาด การล้างมือด้วยน้ำและสบู่ไม่น้อยกว่า 20 วินาที การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อวัตถุและพื้นผิวที่สัมผัสบ่อยๆ และพักผอนบ้านเมื่อไม่สบายยกเว้นต้องเข้ารับการรักษายาบาล (Centers for Disease Control and Prevention, 2020)

การศึกษาเรื่อง แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จะต้องมีมาตรฐานในการดำเนินการอย่างไร เพื่อลดความเสี่ยงจากการติดต่อ หรือการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ผลของการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปวางแผนการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่นิสิต นักศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ และมุ่งหวังจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ แนวคิด การพัฒนารูปแบบการวิจัย ตลอดจนการนำเอาผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงของการพัฒนาและการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key informant) ได้แก่ คณะทำงานในโครงการ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ นิสิตนักศึกษาครูผู้รับทุนในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในกิจกรรมย่อยการจัดกิจกรรมค่ายครู เพื่อพัฒนาท้องถิ่น (Summer Camp) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ ผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอน ในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านระบาดวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 7 ท่าน

1.2 ด้านเนื้อหา แนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ซึ่งประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม (2) ด้านการปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม (3) ด้านวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม (4) ด้านการเดินทางโดย รถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม (5) ด้านการใช้ห้องน้ำสาธารณะ และ (6) ด้านทั่วไป

1.3 ด้านพื้นที่ โครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.4 ด้านระยะเวลา ดำเนินในปีการศึกษา 2563

1.5 ระเบียบวิธีวิทยาของการศึกษา ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยหลักสามประการคือ การสะท้อนกลับตนเอง (self-reflexivity) ซึ่งเป็นการพิจารณาข้อจ้อมูลของการศึกษาอย่างรอบด้าน ใคร่ครวญ ถึงสิ่งที่มีคุณค่า ความหมายหรือประโยชน์ในทางปฏิบัติให้มากที่สุด บริบท (Context) และ คำอธิบายที่ลงเอยในรายละเอียด (Thick description) ตามประเด็นของการวิจัย (Tracy, 2020) โดยใช้หลักการวิเคราะห์แบบ Creswell's approach (Leedy, and Ormrod, 2021) ซึ่งมีขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การจัดระเบียบข้อมูล (Organizing) ตรวจสอบ (Perusal) จัดประเภท (Classification) และสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย และลดความคลาดเคลื่อนด้วยการรักษาความหมายเดิมของข้อมูลไว้ให้มากที่สุด (Creswell, 2016)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็น แนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง (Structured focus group guidelines) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Ritchie, and Lewis, 2003) โดยได้กำหนดโครงสร้างของแนวทางการสนทนากลุ่มที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการร่างเป็นแนวทางในการสนทนา หลังจากนั้นได้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของเนื้อหาตามประเด็นของการวิจัย การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบในเรื่องของภาษาและการใช้สำนวนถ้อยคำในแนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้างว่ามีความถูกต้องเหมาะสมกับประเด็นการศึกษาหรือไม่และตรงตามความหมายของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือไม่อย่างไร รวมทั้งการพิจารณาในเรื่องสำนวนภาษาที่ผู้ร่วมสนทนาจะเข้าใจความหมายและสามารถตอบได้ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของการเก็บข้อมูล จากนั้นนำมาปรับปรุงให้มีความถูกต้องและเหมาะสมเพื่อร่างเป็นต้นฉบับ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาแนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างของการศึกษา (Try out) โดยใช้การสนทนากลุ่มซ้ำในตัวอย่างเดียวกัน 2 ครั้ง แล้วนำผลทั้งสองครั้งมาพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้อง ความคงที่ในการให้ข้อมูลทั้งสองครั้ง พบว่ามีความสอดคล้องตรงกันสูงแสดงว่าแนวทางการสนทนากลุ่มมีความเชื่อมั่น (Reliability) สูง (Savin-Baden, and Major, 2010) สามารถที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในการวิจัยด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากคณะทำงานในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp จำนวน 10 คน โดยเป็นคณาจารย์สาขาต่างๆ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ซึ่งในการเก็บข้อมูลนี้ดำเนินการโดยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างข้อมูลในด้านต่างๆ ตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย โดยยังไม่มีข้อกำหนดในการเข้าถึง ฉันทามติหรือตัดสินใจเพื่อการสรุปความในรายละเอียดต่างๆ ของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ส่วนการพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่โดยผู้ทรงคุณวุฒินั้นเป็น ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ สาธารณสุขและระบาดวิทยาจาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ โรงพยาบาลมุกดาหาร

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Organizing) การจัดระเบียบทางกายภาพของข้อมูล การบรรณาธิการข้อมูล เพื่อรักษาลักษณะธรรมชาติของความเห็นของตัวอย่างของการศึกษา

2. ตรวจสอบ (Perusal) ดำเนินการขัดเกลาทางด้านภาษา เพื่อให้ได้ข้อความที่สละสลวยมากขึ้น โดยยังคงรักษาเนื้อความเดิม ความหมายเดิม และเจตนารมณ์เดิมของผู้ให้ข้อมูลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การปรับเปลี่ยนจะดำเนินการเมื่อผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นหรือเพื่อให้การอ่านราบรื่นขึ้นเท่านั้น แต่หากทำให้ความหมายเสียไป ผู้วิจัยจะใช้ทักษะต่างๆ เพื่อรักษาความเดิมไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง

3. จัดประเภท (Classification) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยหลักการตรวจสอบความถูกต้องด้วยเทคนิคการ วิเคราะห์สามเส้า (Triangulation) โดยเน้นการตรวจสอบสามเส้าด้าน ทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นหลัก โดยการตรวจสอบผลการวิเคราะห์เทียบกับเอกสาร ตำรา ทางวิชาการต่างๆ กับข้อมูลที่ได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ (Relocating Truths) ถ้าข้อค้นพบ เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้องสมบูรณ์

4. สังเคราะห์ (Synthesis) ดำเนินการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการ วิเคราะห์ข้อมูลอาจจะมีความเป็นอัตวิสัย (Subjective) เกิดขึ้น หรือ อคติ (Bias) ของการตีความเกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อลดอคติในส่วนนี้ จะดำเนินการให้มีการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน

ผลการวิจัย

แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบ วิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ จากการวิเคราะห์ ข้อมูลพบผลของการวิจัยดังนี้

1. แนวปฏิบัติการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม

1.1 ประตูเข้าออกห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรมจะเปิดเพียงประตูเดียว เพื่อการคัดกรอง นิสิต นักศึกษาที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ในกรณีนิสิต นักศึกษามีไข้สูง คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม จะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล

1.2 ห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรมจะต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรม กับวิทยากร อย่างน้อย 1.8 เมตร (6 ฟุต) ตามมาตรฐานของการป้องกันการแพร่ระบาด หรือจัดที่นั่ง ให้ห่างกันตามมาตรฐาน (จัดหาห้องประชุมที่มีขนาดเหมาะกับการจัดพื้นที่ตามมาตรการด้านการเว้น ระยะห่าง)

1.3 นิสิต นักศึกษาที่มีภูมิลาเนาในเขตพื้นที่เสี่ยง ต้องผ่านกระบวนการ Self-Quarantine 14 วัน ก่อนเดินทางเข้ารับการฝึกอบรม

1.4 คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจัดทำทะเบียนและประวัตินิสิต นักศึกษา ก่อนเข้ารับการ ฝึกอบรม

1.5 จัดหาเครื่องสแกนวัดไข้ดิจิทัล (วัดไข้ที่ประตูทางเข้าของห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม หรือสถานที่อื่นๆ ที่อาจจะไม่ใช่ห้องประชุม)

1.6 จัดให้มีเจลล้างมือ ประตูทางเข้าของห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม และหน้าห้องน้ำ ในกรณีที่มีห้องน้ำอยู่ภายในห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม และมีสบู่ม้วนในอ่างน้ำทุกห้องภายใน สถานที่ดำเนินการฝึกอบรม

1.7 ขวดสเปรย์สำหรับใส่น้ำยา (0.1-0.5% โซเดียมไฮโปคลอไรท์ (Sodium hypochlorite) สำหรับใช้ทำความสะอาดในกรณีที่เห็นว่าอาจจะมีการปนเปื้อนเกิดขึ้น

1.8 มีการเช็ดทำความสะอาดไมโครโฟนด้วยแอลกอฮอล์ 70% หรือนำยาฆ่าเชื้อก่อนและหลังการใช้งาน และทิ้งกระดาษชำระที่ใช้ทำความสะอาดไมโครโฟนและอุปกรณ์ลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด

1.9 การทำความสะอาดพื้นที่หลังการใช้งานทุกวัน/ครั้ง โดยการเปิดระบายประตู หน้าต่าง รวมถึงกรณีการอบรมที่ดำเนินการติดต่อกันหลายวัน ขอให้มีการทำความสะอาดหลังเสร็จสิ้นภารกิจทุกวัน

1.10 จัดให้มีการทำความสะอาดจุดสัมผัสต่างๆ ที่เป็นจุดเสี่ยง เช่น ลูกบิดประตู บานประตู ปุ่มกดลิฟต์ (ถ้ามี)

1.11 การจัดเตรียมถังขยะให้เพียงพอ การแยกขยะในห้องน้ำ การเตรียมฝาปิดมิดชิด

2. การปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม

2.1 นิสิต นักศึกษาต้องล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้

2.2 ตรวจวัดไข้ด้วยเครื่องสแกนวัดไข้แบบดิจิทัลที่ประตูทางเข้าสถานที่จัดการฝึกอบรมทุกครั้งก่อนเข้ารับการฝึกอบรม หากนิสิต นักศึกษามีไข้ให้พักและดำเนินการวัดไข้หลังจากเวลาผ่านไป 5 นาที และหากพบว่ามีไข้อยู่ ให้คณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล

2.3 นิสิต นักศึกษาต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่อยู่ภายในสถานที่จัดการฝึกอบรม โดยนิสิตจะต้องจัดเตรียมหน้ากากอนามัยด้วยตัวเอง หากไม่มีคณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม จะต้องจัดหาหน้ากากอนามัยให้กับนิสิต นักศึกษาคนนั้น หากนิสิต นักศึกษามีความจำเป็นจะต้องถอดหน้ากากอนามัย นิสิตต้องขออนุญาตจากวิทยากรเพื่อออกนอกห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรมให้เรียบร้อยเสียก่อน

2.4 นิสิต นักศึกษาต้องมีขวดฉีดพ่นสเปรย์แอลกอฮอล์ชนิดพกพาทุกคน เพื่อทำความสะอาดมือของตนเองเมื่อไม่มั่นใจว่ามีการสัมผัสพื้นที่สาธารณะ หรือมีการปนเปื้อนเกิดขึ้น

2.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่แตะต้องสัมผัสร่างกายของผู้อื่น ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม หากกิจกรรมการฝึกอบรมนั้นมีความจำเป็นต้องมีการแตะต้องสัมผัสร่างกายของผู้อื่น ให้ดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และหลังการสัมผัสร่างกายของผู้อื่นให้ฉีดพ่นทำความสะอาดมือด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์ทันที และอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม

2.6 ห้ามตะโกนหรือส่งเสียงดังในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม เพื่อป้องกันการฟุ้งกระจายของสารคัดหลั่ง

2.7 ห้ามนิสิต นักศึกษาหยิบยืมอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัวใดๆ ของผู้อื่นในระหว่างการฝึกอบรมในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม

2.8 กรณีที่อยู่นอกอาคารหรือพื้นที่โล่ง หากไม่ได้สวมใส่หน้ากากอนามัย นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องรักษาระยะห่างจากคนอื่นไม่น้อยกว่า 6 ฟุต (ประมาณ 1.8 เมตร)

2.9 ภายหลังจากอบรมและเดินทางกลับที่พัก นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนเสื้อผ้าอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายทันทีก่อนทำกิจวัตรประจำวัน หลีกเลี่ยงการรวมตัวกันเป็นจำนวนมากๆ โดยปราศจากการป้องกัน

3. แนวปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม

3.1 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมต้องล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้นซึ่งวิทยากร ควรสวมใส่เสื้อแขนยาว) และทำการตรวจวัดไข้ก่อนดำเนินการฝึกอบรม หากมีไข้ให้เปลี่ยนวิทยากรสำหรับ

การฝึกอบรม หรือให้เปลี่ยนช่วงเวลาของการฝึกอบรมเพื่อให้วิทยากรไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาลให้เรียบร้อยแล้วก่อน

3.2 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมต้องสวมใส่หน้ากากอนามัย หรือ Face Shield ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการฝึกอบรมภายในห้องประชุมสำหรับการใช้ในการฝึกอบรม (คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องเตรียมหน้ากากอนามัยหรือ Face Shield ให้กับวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม)

3.3 ทำความสะอาดไมโครโฟนก่อนการใช้งาน ด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์หรือน้ำยาฆ่าเชื้อปล่อยให้แห้ง หรือเช็ดด้วยผ้าสไล์แอลกอฮอล์หรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการใช้งานในการดำเนินการจัดการฝึกอบรม การใช้ไมโครโฟนควรหุ้มด้วยผ้าสไล์หรือถุงพลาสติกขนาดเล็กตลอดเวลาระหว่างการใช้งานและถอดทิ้งลงในถังขยะเมื่อเสร็จสิ้นการใช้งานหลังการดำเนินการจัดการฝึกอบรม หากมีวิทยากรดำเนินการอบรมพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกันต้องจัดหาไมโครโฟนให้พอกับจำนวนวิทยากร

3.4 วิทยากรจะต้องสอบถามนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการมีอาการ ไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ หากพบให้นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมงดการฝึกอบรมและไปตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล (สอบถามนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งรอบเช้าและรอบบ่าย อย่างน้อยวันละสองครั้ง)

3.5 วิทยากรที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องไม่แต่งตัวต้องสัมผัสร่างกายของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรม ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในห้องประชุมสำหรับการใช้ในการฝึกอบรม

3.6 วิทยากรที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เฉพาะบริเวณหน้าห้องเท่านั้น ห้ามเข้าใกล้นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระยะ 1.8 เมตร หากมีความจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ

3.7 การดำเนินการจัดการอบรมจะต้องดำเนินการต่อเนื่องไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที หากจำเป็นต้องดำเนินการฝึกอบรมที่ใช้เวลามากกว่านี้จะต้องพักห้องก่อนเริ่มดำเนินการฝึกอบรมต่อไป ไม่ต่ำกว่า 20 นาที (เพื่อให้การตกตะกอนของอนุภาคของสารคัดหลั่งแบบเทอร์มินัลสมบูรณ์)

3.8 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องเช็ดทำความสะอาดไมโครโฟนด้วยแอลกอฮอล์ 70% หรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการดำเนินการฝึกอบรมด้วยตนเองหากไม่แน่ใจว่าไมโครโฟนสะอาดเพียงพอหรือยัง ซึ่งปกติคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งก่อนและหลังการใช้งานไมโครโฟนในระหว่างการดำเนินการฝึกอบรม

3.9 กรณีที่อยู่นอกอาคารหรือพื้นที่โล่ง หากไม่ได้สวมใส่หน้ากากอนามัย วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องรักษาระยะห่างจากคนอื่นไม่น้อยกว่า 6 ฟุต (ประมาณ 1.8 เมตร)

3.10 วิทยากรต้องจัดให้มีกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม และการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องมาตรการการป้องกันการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความเครียดและมีความวิตกกังวลมากเกินไป

4. แนวปฏิบัติในการเดินทางโดยรถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม

4.1 ตรวจวัดไข้ก่อนขึ้นรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม หากมีไข้ให้พักและดำเนินการวัดไข้หลังจากเวลาผ่านไป 5 นาที และหากพบว่ายังมีไข้ให้คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล หรือพิจารณาให้งดเว้นการเดินทางไปเข้าร่วมรับการฝึกอบรม

4.2 คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการจะต้องสอบถามผู้ที่จะโดยสารด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม เกี่ยวกับการมีอาการ ไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ

หากพบผู้ที่โดยสารด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรมไปตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล หรือพิจารณาให้งดเว้นการเดินทางไปเข้าร่วมรับการฝึกอบรม

4.3 สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม ไม่ถอดหน้ากากอนามัยโดยเด็ดขาดในระหว่างการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม

4.4 หน้ากากอนามัยที่ควรใช้สวมใส่ในระหว่างการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม ควรเป็นชนิด N95 หรือ N99 (เพื่อความปลอดภัยสูงสุด ส่วนหน้ากาก FFP1 หรือหน้ากากผ่าตัดที่เรียกว่า Surgical mask ให้สวมใส่ได้โดยอนุโลม (หน้ากาก FFP1 หรือหน้ากากผ่าตัดที่เรียกว่า Surgical mask เป็นหน้ากากได้รับการออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ป่วยที่อ่อนแอจากการแพร่กระจายเชื้อโรคของบุคลากรทางการแพทย์เมื่อไอ จาม พุด หน้ากากชนิดนี้จึงได้รับการออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ป่วย ไม่ใช่เพื่อปกป้องผู้สวมใส่จากการติดเชื้อ วัตถุประสงค์คือใส่เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อมากกว่า ปัจจุบันยังไม่มีผลการวิจัยยืนยันเกี่ยวกับประสิทธิภาพของหน้ากากผ่าตัด สำหรับการปกป้องผู้สวมใส่จากเชื้อไวรัสโคโรนา (Joseph, 2020, p. 28)

4.5 หลีกเลี่ยงการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่มีผู้โดยสารแออัดยัดเยียดจนเกินไปจนทำให้เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อ

4.6 ล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้หลังการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

4.7 ไม่รับประทานอาหารหรือดื่มน้ำบนรถโดยสารปรับอากาศ (สำหรับกรณีการป้องกันการแพร่ระบาดในระดับสูงสุด เนื่องจากต้องมีการเปิดหน้ากากอนามัย) หากจำเป็นต้องดื่มน้ำบนรถโดยสารปรับอากาศ ต้องดื่มน้ำจากขวดที่มีฝาปิดมิดชิดฉีดพ่นทำความสะอาดมือสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งก่อนสัมผัสหรือเปิดฝาขวดน้ำดื่ม

4.8 ทำความสะอาดรอบขวดน้ำดื่มด้วยการฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด สำหรับขวดน้ำดื่มที่ซื้อจากร้านค้าสาธารณะและไม่มั่นใจว่า ถูกสัมผัสโดยบุคคลที่มีความเสี่ยงมาก่อนหรือไม่

4.9 คณะทำงานดำเนินการฝึกอบรมต้องวางแผนและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักในตัวเองและใคร่ครวญถึงความสำคัญของการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ COVID-19 ตลอดระยะเวลาของการเดินทาง ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่จะต้องเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

4.10 สังเกตอาการของตนเองและหลีกเลี่ยงการใกล้ชิดหรือคลุกคลีกับคนอื่นเป็นระยะเวลา 14 วัน ภายหลังจากการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

5. แนวปฏิบัติในการใช้ห้องน้ำสาธารณะ

5.1 สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการใช้ห้องน้ำสาธารณะ

5.2 ปิดฝาชักโครกก่อนกดน้ำทำความสะอาด เพื่อป้องกันการฟุ้งกระจายของเชื้อไวรัสที่อาจจะมีปนเปื้อนในอุจจาระ

5.3 หลีกเลี่ยงการใช้ห้องน้ำต่อเนื่องจากคนอื่นแบบทันทีทันใด ถ้าสามารถรอได้ ให้รอหลังจากการใช้งานห้องน้ำด้วยคนอื่นอย่างน้อย 45 วินาที

5.4 ล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้ หลังการใช้ห้องน้ำหากมือหรือลำแขนมีการสัมผัสส่วนหนึ่งส่วนใดของห้องน้ำ

5.5 ระมัดระวังไม่ให้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายสัมผัสส่วนหนึ่งส่วนใดของห้องน้ำ หากไม่มั่นใจ ให้เปลี่ยนเสื้อผ้าหลังจากการใช้ห้องน้ำสาธารณะ ทันทีที่สามารถทำได้

6. แนวปฏิบัติทั่วไป

6.1 หลีกเลี่ยงกิจกรรมการฝึกอบรมที่จะต้องมีการสัมผัสใกล้ชิดกันมากเกินไป

6.2 สร้างความตระหนักและวางมาตรการด้านความปลอดภัยให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน การออกมาตรการการป้องกันที่เหมาะสม

6.3 ดำเนินการกักกันอย่างรวดเร็วและแข็งแกร่ง เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน มีอาการไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ หรืออาการอื่นๆ ของโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ

6.4 ทำความเข้าใจกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน ในการขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

6.5 แจ้งเตือนเป็นระยะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน ไม่สัมผัสปาก ตา จมูก ด้วยมือที่ยังไม่ผ่านการทำความสะอาด หลังการจับต้องสิ่งของต่างๆ ในที่สาธารณะ

6.6 จัดเก็บข้อมูลผู้เข้ารับการอบรมเพื่อการสอบสวนโรคและติดตามตัว

6.7 จุดลงทะเบียนหลีกเลี่ยงการใช้ปากกา วัสดุอุปกรณ์ ร่วมกัน หากเป็นไปได้ให้ใช้วิธีการลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์

6.8 มีระบบคัดกรองล่วงหน้าเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการความเสี่ยง เช่น การสอบถามประวัติ ความเสี่ยงผ่านระบบออนไลน์

6.9 ก่อนดำเนินการอบรม คณะทำงานต้องจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวให้กับผู้เข้ารับการอบรม ในเรื่องของการล้างมือ การทำความสะอาดมือ แนะนำสถานที่ การทิ้งขยะ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการระบาดของเชื้อโรคเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดี

6.10 กรณีการจัดอาหารให้กับผู้เข้ารับการอบรมแบบช่วยเหลือตนเอง (บุฟเฟต์) ต้องจัดให้มีพนักงานที่ทำหน้าที่ตักอาหารให้กับผู้เข้ารับการอบรมโดยพนักงานนั้นต้องสวมถุงมือ ใส่หน้ากากอนามัยให้เรียบร้อย และพนักงานต้องผ่านมาตรการการคัดกรองต่างๆ ตามมาตรฐานว่าด้วยการป้องกันการแพร่ระบาด

6.11 เน้นการบริการอาหาร น้ำดื่มที่เป็นบรรจุภัณฑ์แบบปิด เพื่อลดการปนเปื้อน

6.12 การนั่งรับประทานอาหารต้องเว้นระยะห่างตามมาตรการอย่างเคร่งครัด

6.13 บริเวณที่นั่งรับประทานอาหาร ควรเป็นห้องที่เป็นระบบเปิด มีอากาศถ่ายเทสะดวก หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารในห้องปรับอากาศ

6.14 การสนทนาในระหว่างการสอนใส่หน้ากากอนามัยอาจจะทำให้หน้ากากอนามัยเลื่อนลงและเมื่อใช้มือไปจับเพื่อขยับให้เลื่อนขึ้นอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนได้ คณะทำงานอาจจะทำการสนับสนุน

เทปกระดาษชนิดบางแบบไมโครพอร์ (Micropore) เพื่อยึดหน้ากากอนามัยไม่ให้เลื่อนลงในระหว่างการสนทนา

แนวปฏิบัติทั้งหมดเป็นการวางมาตรการเพื่อใช้สำหรับการป้องกันการระบาดในระดับสูงสุด หากจะต้องมีการดำเนินการจัดการอบรมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการแบบในสถานที่ (Onsite) ซึ่งหากไม่จำเป็น และพิจารณาว่าการดำเนินการฝึกอบรมแบบออนไลน์สามารถดำเนินการได้และให้ประสิทธิผลของการอบรมที่เท่าเทียมกันให้ดำเนินการจัดการอบรมแบบออนไลน์แทน

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบประเด็นที่สำคัญหลายประการ เช่น การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1.8 เมตร (6 ฟุต) ตามมาตรฐานของการป้องกันการแพร่ระบาดไม่ใช่ในระยะ 2 เมตร ตามที่เข้าใจกันผ่านการประชาสัมพันธ์สื่อมวลชน แต่ก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใส่หน้ากากอนามัยอย่างเคร่งครัด เพราะในระหว่างการทำกิจกรรมการฝึกอบรมนั้นระยะห่างของการเว้นระยะอาจจะไม่ได้คงที่เสมอไป การฝึกอบรมจะต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่ลดการแตะต้องสัมผัสซึ่งกันและกัน รวมถึงลดการใช้สื่อต่าง ๆ ที่จะต้องมีการสัมผัสร่วมกัน สื่อหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมจะต้องเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น การจัดการอบรมจะต้องดำเนินการต่อเนื่องไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที และพักห้องก่อนเริ่มดำเนินการฝึกอบรมต่อไป ไม่ต่ำกว่า 20 นาที เพื่อให้การตกตะกอนของอนุภาคของสารคัดหลั่งแบบเทอร์มินัลสมบูรณ์ การใช้สเปรย์แอลกอฮอล์ต้องปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ดซ้ำเพราะจะเป็นการเพิ่มโอกาสของการปนเปื้อนเชื้อโรคมากขึ้น และการจัดการฝึกอบรมจะต้องกระตุ้นความตระหนักในเรื่องของการป้องกันตนเองอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิให้น้ำหนักและประเด็นความสนใจในเรื่อง สถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม การปฏิบัติของนิสิต นักศึกษา ที่เข้ารับการฝึกอบรม การปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม การใช้รถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม การใช้ห้องน้ำสาธารณะ และการปฏิบัติของคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ทั้งนี้ เนื่องจาก ในกระบวนการจัดการอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ บุคคล สถานที่ และวิธีการดำเนินการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) คือ จากบุคคล สู่บุคคล และจากการสัมผัสกับพื้นผิวหรือวัตถุที่ปนเปื้อน เป็นหลัก (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) สามารถแพร่กระจายผ่านทางหายใจและการพูดคุยปกติได้ (van Doremalen et al. 2020) ดังนั้นการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จึงต้องกำหนดแนวทาง และวิธีการปฏิบัติที่เคร่งครัด เพื่อความปลอดภัยของทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรม และจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางเพื่อการตอบสนองต่อการเรียนการสอนในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) สอดคล้องกับงานการศึกษาของ Mallillin et al. (2020) ซึ่งได้ทำการศึกษากรอบกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ การจัดทำคู่มือการเรียนรู้ การสอน การจัดการเรียนรู้ ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อใช้เป็นแนวทางทางการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ผลการศึกษา แสดงตารางเวลาที่เหมาะสมของนักเรียนในชั้นเรียนปกติในช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และแนวทางการพัฒนากลยุทธ์

ที่เหมาะสมในการสอนระหว่างชั่วโมงบรรยาย และให้ความสำคัญกับระบบที่ช่วยสนับสนุนนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ถึงแม้ว่าอาจจะมีทรัพยากรที่จำกัดในการสอนออนไลน์ แต่การระบุวิธีการสื่อสารช่องทางการสอนตามความต้องการของนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการสอนแบบใหม่ๆ จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ นอกจากนี้การศึกษาของ Jaggars et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ผลของการศึกษาพบว่า การตอบสนองที่แตกต่างกันของนิสิต นักศึกษา และคณาจารย์ต่อสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน ส่วนการจัดการเรียน การสอน การอบรมแบบออนไลน์ สามารถนำมาใช้แทนวิธีการแบบปกติได้โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Hadži, 2020)

เนื้อหาของข้อกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการจัดการอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อป้องกันการระบาดของโรคนั้นเน้นหนักในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดไข้ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน ทั้งนี้เนื่องจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินหายใจ การแพร่กระจายเกิดขึ้นจากบุคคลสู่บุคคล และเชื่อว่าไวรัสแพร่กระจายจากคนสู่คนเป็นหลัก ระหว่างคนที่อยู่ใกล้ชิดกัน (ภายในประมาณ 6 ฟุต) ผ่านละอองระบบทางเดินหายใจ เมื่อผู้ติดเชื้อไอหรือจาม หยดน้ำเหล่านี้สามารถตกลงสู่ปากหรือจมูกของคนที่อยู่ใกล้เคียงหรืออาจสูดดมเข้าไปในปอด แนวคิดนี้เชื่อว่าเป็นแนวทางหลักในการแพร่กระจายเชื้อ (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) จากการศึกษาพบว่า เชื้อสามารถ แพร่กระจายผ่านทางหายใจและการพูดคุยปกติ (Doremalen et al. 2020) ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพบปะผู้คน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อผลในการป้องกันโรค แต่ทั้งนี้ก็ยังคงหวังผลในเรื่องของเป้าหมายของการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเท่าเดิม ซึ่งแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรมในระหว่างการลือคดาว์น ความจำเป็นในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ทำให้นักเรียนและครูจำเป็นต้องมีความห่างไกลกัน แต่การเรียน การสอน การฝึกอบรมยังคงต้องดำเนินการต่อไป ดังนั้นการทดแทนวิธีการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรมในแบบเดิมๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการแบบปกติได้ในระหว่างการลือคดาว์น จึงต้องมีการเปลี่ยนสภาพการเรียนการสอนไปสู่สภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น อาจจะใช้การเรียน การสอน การฝึกอบรมแบบเสมือนจริง (virtual environment) ทดแทนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรในแนวทางใหม่ เพื่อให้ความรอบรู้ยังคงมีความเข้มข้นเหมือนเดิม (Chamberlain et al. 2020) หรือต้องมีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) อย่างเข้มข้นในระหว่างการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรม (Zhou, 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pelaez-Morales (2020) ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ซึ่งในสถานการณ์นี้ถือว่าเป็นความท้าทายและโอกาสของนักการศึกษา ครูผู้สอน โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในหลักสูตร English for Speakers of Other Languages (ESOL) ผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเตรียมครูผู้สอนในรูปแบบที่เป็นอยู่ การปรับเปลี่ยนตามบริบทที่เป็นจริง และการตระหนักถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู/สมดุลงานชีวิต ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

ข้อค้นพบจากการวิจัยช่วยให้เกิดการมองเห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของการเรียน การสอนและการฝึกอบรม โดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากการระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลต่อการเรียน การสอน การฝึกอบรมและการเรียนรู้โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการสอนที่มุ่งเน้นไปที่ประสบการณ์ของนิสิต นักศึกษา การใช้วิธีการแบบออนไลน์และการศึกษาทางไกลให้ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ความท้าทายที่ไม่คาดคิดและบทเรียนที่ได้เรียนรู้ในสถานการณ์ในลักษณะนี้ การตอบสนองต่อความจำเป็นเร่งด่วนที่จะเข้าใจและทำการปรับตัวในเรื่องของการสอน การฝึกอบรมและการเรียนรู้จะเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับปัจจุบันและอนาคตที่จะพบการระบาดของโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น (Chan et al. 2022) การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน การฝึกอบรมจะช่วยแบ่งปันความสำเร็จและปัญหาที่จะต้องแก้ไขโดยนักวิจัยทางการศึกษาที่หลากหลายในช่วงการระบาดใหญ่ นอกจากนี้ช่วยและสร้างแรงบันดาลใจให้ครูผู้สอนทุกคนให้เกิดการพัฒนาทักษะเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสานในสถานการณ์การสอนที่ไม่ปกติ (Cooker et al. 2022) และจากการตรวจสอบการตอบสนองทั่วโลกต่อการระบาดของโรค Covid-19 เกี่ยวกับการสอน ผลกระทบของการสอนออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน การฝึกอบรมที่มีต่อครูและนักการศึกษา พบว่าจากความท้าทายที่เผชิญอยู่ บุคลากรทางการศึกษาจะพยายามจัดการกับความท้าทายเหล่านี้และเปลี่ยนแปลงโอกาสที่เกิดขึ้นในการสอน การฝึกอบรมขณะที่มีการระบาดของโรค มีงานวิจัยจำนวนมากจากครูที่ทำงานในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่นำเสนอและให้คำแนะนำโดยตรงสำหรับการปฏิบัติและการแก้ปัญหาที่ดี และจากการศึกษาพบว่าเครื่องมือ เทคนิคและโซลูชันที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหาในแต่ละประเทศ และมีการถ่ายโอนไปยังบริบทอื่น ๆ ที่คล้ายกันทั่วโลก ข้อค้นพบจากการวิจัยการเรียนการสอน การฝึกอบรมในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าสำหรับนิสิต นักศึกษาวิชาชีพครู ครูประจำการ ตลอดจนผู้ฝึกสอนครูที่ต้องการเข้าใจมุมมอง วิธีปฏิบัติเพื่อผลการพัฒนาการเรียน การสอน การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ (Kılıçkaya et al. 2022) ดังนั้น บทเรียนที่จะเรียนรู้จากงานวิจัยจะช่วยเหลือแนะนำวิธีการทำงานใหม่ ๆ ในการทำงานและวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดของข้อค้นพบเหล่านี้มาจากการสะท้อนความคิดส่วนบุคคลและสามารถจะกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญและเกิดความผิตชอบต่อการพัฒนาวิชาชีพของตนเองได้มากยิ่งขึ้น

สรุป

แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม (2) ด้านการปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม (3) ด้านวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม (4) ด้านการเดินทางโดยรถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม (5) ด้านการใช้ห้องน้ำสาธารณะ และ (6) ด้านทั่วไป ซึ่งในแต่ละด้านครอบคลุมในรายละเอียดของแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่อย่างละเอียด เช่น โอกาสเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมแบบเดิมๆ ตามความเคยชิน ทำให้เกิดมีความเสี่ยงของการแพร่เชื้อผ่านทางช่องทางต่างๆ เกิดขึ้น หากผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่ค้นพบได้อย่างเคร่งครัด เชื่อว่าจะช่วยลดโอกาสของการแพร่เชื้อที่จะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรมได้ และยังช่วยให้ผู้รับการอบรมได้เกิดความมั่นใจในแนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ลดความเครียด ความความวิตกกังวลที่จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการฝึกอบรม เชื่อว่าข้อค้นพบนี้สามารถที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานในโครงการ

ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จะต้องเน้นหนักในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดใช้การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะมีการศึกษาการนำเอาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ไปใช้ในตัวอย่างในระดับอื่นๆ เพื่อดูผลของพฤติกรรมการปฏิบัติตัวของผู้เข้ารับการอบรมว่าจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เช่น ในระดับนักเรียนมัธยมศึกษา ประถมศึกษา ตลอดจนการประยุกต์ใช้กับประชาชนทั่วไปในเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมต่อไป

References

- Chamberlain, L. et al. (2020). Literacy in Lockdown: Learning and Teaching During COVID-19 School Closures. *The Reading Teacher*, 74(3), 243-253.
- Chan, R. Y., Bista, K., & Allen, R. M. (2022). *Online Teaching and Learning in Higher Education during COVID-19: International Perspectives and Experiences*. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Centers for Disease Control and Prevention (2020). *Coronavirus (COVID-19)*. Retrieved December 7, 2020, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html>
- Cooker, L., Cotton, T., & Toft, H. (2022). *Transforming Teaching: Global Responses to Teaching Under the Covid-19 Pandemic*. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Creswell, J. W. (2016). *30 Essential Skills for the Qualitative Researcher*. California: SAGE Publications.
- Doremalen, N. V. et al. (2020). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *New England Journal of Medicine*, 382(16), 1564-1567.
- Given, L. M. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- Hadži, V. P. (2020). The Impact of COVID-19: From a Culture of Teaching Towards a Culture of Learning. *Inter Faculty*, 10, 187-200.
- Jaggars, S. S., Rivera, M. D., Hance, E. K., & Heckler, A. (2020). *Ohio State COVID-19 Teaching and Learning Survey*. (Research report). Ohio: The Ohio State University.

- Johns Hopkins University (2021). *COVID-19 Dashboard by the Center Systems and Engineering (CSSE)*. Retrieved December 12, 2020, from <https://systems.jhu.edu/research/public-health/ncov>
- Joseph, T., & Ashkan, M. (Eds.). (2020). *International Pulmonologist's Consensus on COVID-19* (1st ed.). Kochi: Amrita Institute of Medical Sciences.
- Kılıçkaya, F., Kic-Drgas, J., & Nahlen, R. (2022). *The Challenges and Opportunities of Teaching English Worldwide in the COVID-19 Pandemic*. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing.
- Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2021). *Practical Research Planning and Design*. (12th ed.). Essex: Pearson.
- Mallillin, L. D. et al. (2020). A Framework in Online Learning Process: A Guide to Educational Teaching During COVID-19 Pandemic. *European Journal of Open Education and E-Learning Studies*, 5(2), 1-15.
- Osler, S. (2020). *Coronavirus outbreak: All the Secrets Revealed About the COVID-19 Pandemic - A Complete Rational Guide of Its Evolution, Expansion, Symptoms and First Defense*. Independently Published.
- Pelaez- Morales, C. (2020). Experiential learning in the COVID-19 Era: Challenges and Opportunities for ESOL Teacher Educators. *Teaching/Writing: The Journal of Writing Teacher Education*, 9(1), 1-5.
- Pennington, T. (2020). *The Coronavirus Preparedness Handbook: How to Protect Your Home, School, Workplace, and Community from a Deadly Pandemic (COVID-19)*. New York: Skyhorse Publishing.
- Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: SAGE Publications.
- Tracy, S. J. (2020). *Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact*. Hoboken, NJ: Wiley Blackwell.
- Savin-Baden, M., & Major, C. H. (2010). *New Approaches to Qualitative Research: Wisdom and Uncertainty*. London: Routledge.
- Wick, G. (2020). *The Wuhan 2019-nCoV Outbreak - Coronavirus 2020: What Is Really Happening and How to Prevent It (updated February 12th, 2020)*. Retrieved October 3, 2020, from <https://www.simeup.it/wp-content/uploads/2020/03/CORONAVIRUS-2020-Grayson-Wick.pdf>
- World Health Organization (2020). *Clinical Management of Severe Acute Respiratory Infection When COVID-19 Disease Is Suspected: Interim Guidance*. Retrieved November 23, 2020, from <https://www.who.int/publications/i/item/10665-332299>
- Zhou, W. (2020). *The Coronavirus Prevention Handbook: 101 Science-Based Tips That Could Save Your Life*. New York, NY: Skyhorse Publishing.
- Žižek, S. (2020). *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*. New York: Polity Press.

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี:
กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย
อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ*

A Model of the Management of Public-Sector Dispute Mediation Center
by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Public-Sector Dispute
Mediation Center, Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province

¹อุบลวรรณ ขันธหิรัญ, พระครูปลัดปัญญาวรรณ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Ubolwan Khantahirun, Phrakrupaladpañkavorawat
and Phrakhrupalhad Adisak Vajirapañño

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ubolwanmcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ย และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ย 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร และเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 21 คน ณ ตำบลสวาย โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ที่ผ่านมามีชุมชนไม่เห็นความสำคัญในการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และไม่มาใช้บริการ ประกอบกับคณะทำงานและผู้ไกล่เกลี่ยยังขาดความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและทักษะในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน 2) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีหลักการบริหาร 4M's และ 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารภายในองค์กร และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์ปัญหาของอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหา (2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา (3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์การดำเนินงาน และ (4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการดำเนินงานให้บรรลุวิสัยทัศน์ 3) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย (SAWAI Model) มีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) S : Skills คณะทำงานได้รับการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย (2) A : Aspiration คณะทำงานมุ่งมั่นให้เกิดผลตามแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ (3) W : Wisdom คณะทำงานได้รับการพัฒนาปัญญาภายในและภายนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (4) A : Acknowledgement ชุมชนเชื่อมั่นในศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และใช้บริการศูนย์

ไกล่เกลี่ยฯ (5) I : Integration การบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงาน และการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก

คำสำคัญ: ศูนย์ไกล่เกลี่ย; ภาคประชาชน; การบริหารศูนย์ไกล่เกลี่ย; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) to investigate the context, problems, and needs in the management development, including concepts and theories in the management of public-sector dispute mediation center; 2) to explore the Buddhist peaceful means promoting the management development; and 3) to develop and present a model for the management of public-sector dispute mediation center by Buddhist peaceful means at Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province. The study used a qualitative research method that included documentary research and action research by in-depth interviews with 21 persons from Sawai Subdistrict. The obtained data were analyzed and presented by content analysis.

From the study, the following results are found: 1) The community has overlooked the significance of establishing a public-sector dispute mediation center in accordance with the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2019), and as a result, they do not use the service. Moreover, the working group and mediators still lack legal knowledge and skills in mediation according to the Act, which makes them unconfident in their ability to do their jobs. 2) The researcher has applied the management theory of '4M's' and 'McKinsey 7-S Framework' to examine the management within the organization. The standard criteria of a public-sector dispute mediation center in all 4 areas was also analyzed and synthesized based on Ariyasacca (the Four Noble Truths), which comprises as follows: (1) Dukkha (suffering) by identifying the conditions of problems; (2) Samudaya (the cause of suffering) by identifying the cause of the problems; (3) Nirodha (the cessation of suffering) by identifying the visions of the operation; and (4) Magga (the path leading to the cessation of suffering) by identifying strategies for work operation in order to achieve the vision. 3) A model for the management of a public-sector dispute mediation center or 'SAWAI Model' consists of the following components: (1) 'S' stands for Skills, in which the working group get to develop their skills in management and mediation; (2) 'A' stands for Aspiration, in which the working group are determined to mobilize the public-sector dispute mediation center; (3) 'W' stands for Wisdom, where the working group can grow their inner and outer wisdom in an attempt to complete the work; (4) 'A' stands for Acknowledgement, in which the community has confidence in the public-sector dispute mediation center and uses its services; and (5) 'I' stands for Integration, referring to an integration of work operation among the working group, as well as an integration of work operation with the external agencies.

Keywords: Mediation Center; Public- Sector; Management of Dispute Mediation Center; Buddhist Peaceful

บทนำ

สภาวะการที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยถอยลง เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เกิดการกระทบกระทั่งกันเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นความขัดแย้งในสังคมชุมชน นำมาซึ่งการฟ้องร้องที่เป็นคดีความเพิ่มมากขึ้นทำให้มีผลกระทบโดยตรงกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักใช้เวลาในการดำเนินการและมีค่าใช้จ่ายสูงในการต่อสู้คดี เป็นผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง จากรายงานคดีในปี พ.ศ. 2564 พบว่ามีปริมาณคดีในศาลชั้นต้นรับใหม่มากถึงจำนวน 1,271,456 คดี (Office of Planning and Budget, 2022) ถ้าสามารถลดปริมาณคดีที่ไม่จำเป็นต้องขึ้นสู่ศาลลงได้จะทำให้ศาลสามารถพิจารณาคดีที่สำคัญ ๆ ได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) จึงเป็นทางเลือกของความยุติธรรมที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายที่เข้ามาช่วยแก้ไขความขัดแย้ง ส่งเสริมและแบ่งเบาภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Ngammuangsakul et al. 2020) โดยกระทรวงยุติธรรมได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ..... และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2562 โดยบัญญัติให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนัก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมารองรับข้อพิพาททำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดงบประมาณแผ่นดิน รวมถึงเปิดโอกาสให้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นเพื่อนำกฎหมายฉบับดังกล่าวไปใช้เพื่อยุติหรือระงับข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ (Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019), 2019) โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องไม่มีค่าใช้จ่าย และคู่กรณีจากกันด้วยสัมพันธภาพที่ดี โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการพูดคุย ถ้าสามารถตกลงกันได้จะมีการจัดทำบันทึกข้อตกลง ซึ่งบันทึกข้อตกลงมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

จากข้อมูลผลการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ณ วันที่ 23 กันยายน 2565 พบว่ามีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน 1,088 แห่ง ประกอบด้วย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาครัฐ จำนวน 82 แห่ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จำนวน 1,006 แห่ง (ที่จัดตั้งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 270 แห่ง และจัดตั้งในต่างจังหวัด จำนวน 736 แห่ง) มีผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นทะเบียนภาครัฐ จำนวน 3,332 คน และผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นทะเบียนภาคประชาชน จำนวน 3,522 คน เป็นผลให้สามารถลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล 47,455 เรื่อง ประกอบด้วย คดีแพ่ง 47,407 เรื่อง และคดีอาญา จำนวน 48 เรื่อง ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายประชาชนได้ จำนวน 6,157,600,416 บาท และลดต้นทุนภาครัฐได้ จำนวน 3,677,376 บาท (Conflict Management Promotion Division Rights and Liberties Protection Department, 2022)

ปัจจุบันจังหวัดศรีสะเกษมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน 7 แห่ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน วัดท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภوبرางกู จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอนายูง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์แม่ข่าย โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบล

สวาย ได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563 ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และมียุติธรรมจังหวัดศรีสะเกษเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย มีคณะทำงาน จำนวน 19 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่มาจาก 3 ส่วน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน/ราชการ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “บวร” ที่ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการมาเป็นเวลานาน

จากการที่คณะทำงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ที่มีผู้นำท้องถิ่นที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยในการปกครองท้องที่ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (Tongkachok, 2019) โดยเมื่อทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จจะจัดทำข้อตกลงการไกล่เกลี่ยในสมุดบันทึกให้ทุกฝ่ายลงนาม ซึ่งเป็นเพียงสัญญาใจที่ไม่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย โดยที่ผ่านมาการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา แต่เนื่องจากการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำเอกสารหลายขั้นตอนทำให้คณะทำงานไม่คุ้นชินในการปฏิบัติงาน จึงไม่เห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. ประกอบกับคณะทำงานยังขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานตามกระบวนการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. อีกทั้ง ชุมชนไม่เชื่อมั่นว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้กับชุมชนได้จริง

ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน การพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้นแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯที่กำลังจะจัดตั้ง หรือที่จัดตั้งแล้วประสบปัญหาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อีสานใต้ที่มีบริบทและสภาพปัญหาใกล้เคียงกับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน และเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในชุมชน เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน เกิดชุมชนสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภوبرาญกัญ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเชิงพรรณนา 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงฯ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประกอบด้วย (1) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และ (2) ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 โดยการสัมภาษณ์คณะทำงานบริหารศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย จำนวน 5 คน โดยใช้แนวคิดทฤษฎี 4M's และหลักพุทธศาสนาใช้ในการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียง เพื่อให้ทราบถึงบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ SOAR โดยนำผลที่ได้ไปใช้ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

3) สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 คน ประกอบด้วย (1) คณะทำงานศูนย์ใกล้เคียงฯ ที่มีศักยภาพตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (2) ผู้บริหารกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และข้าราชการตุลาการ (3) นักไกล่เกลี่ย นักสันติวิธี และผู้มีส่วนได้เสียในการไกล่เกลี่ย โดยใช้แนวคิดทฤษฎี 4M's และหลักพุทธศาสนาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ เพื่อให้ทราบถึงบริบท สภาพปัญหาการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน และการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

4) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกที่ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย (1) 4M's ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และ (2) 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร 7 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี เอกสาร และงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากงานวิจัย หนังสือ บทความ และเว็บไซต์ โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา กำหนดเป้าหมาย และวิธีการดำเนินการที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 สรุปประเด็นข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ และจากการบูรณาการหลักพุทธศาสนา กับแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก

การนำหลักพุทธสันติวิธี อริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะทำงานศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย จำนวน 5 คน มาทำการสรุปประเด็นที่ต้องการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาและข้อเสนอแนะความต้องการที่จะพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงฯ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน

มาบูรณาการกับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ 4M's และ 7s Mckinsey และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน

ขั้นตอนที่ 4 การบูรณาการกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน

การนำผลที่ได้จากการสรุปประเด็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา และสรุปข้อเสนอแนะความต้องการที่จะพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงฯ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากการบูรณาการกับหลักพุทธศาสนาและแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก ให้เกิดกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากการบูรณาการไปใช้ปฏิบัติงานจริง โดยการนำกระบวนการที่ได้จากการบูรณาการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตามหลักพุทธสันติวิธีนำไปใช้ปฏิบัติงานจริง กับศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล หลังจากการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน และติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำไปปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ (SAWAI Model) โดยสามารถนำรูปแบบ SAWAI Model ไปใช้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พบว่า การจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยยังคงไกล่เกลี่ยตามจารีตประเพณีที่ทำตาม ๆ กันมา ถึงแม้จะได้ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการไม่คุ้นชินกับกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ประกอบกับ คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยยังขาดความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและทักษะในการบริหารจัดการการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย ประกอบด้วย 1) 4M's ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน ที่ทำให้องค์กรประสบ

ความสำเร็จ และ 2) 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร 7 ด้าน มาบูรณาการกับเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้นำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายการดำเนินงาน และ 4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการบริหารงาน ให้บรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย

โดยผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยที่น่าหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการ 4M's ของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ เชิญคณะทำงานที่เป็นผู้นำชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน ควรมีการประชุมชี้แจงให้ผู้นำชุมชนได้รู้ถึงเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาปฏิบัติงาน ประกอบกับการที่คณะทำงานไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละและมีจิตอาสา เช่น ผู้ที่เกษียณอายุจะมีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานด้านเอกสาร และด้านการจัดทำงบประมาณและการเงิน ซึ่งจะมีเวลาว่างและต้องการงานเพื่อรับใช้สังคม

นอกจากนี้ คณะทำงานไม่รู้ถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จึงควรจัดทำ Job Description (JD) กำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ขอบเขตของตำแหน่งงาน และคุณสมบัติที่จำเป็นในตำแหน่งงานของคณะทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การบริหารจัดการการเงิน จากการที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยเงินอุดหนุนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2564 ปีละไม่เกิน 40,000 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ (Regulations of the Rights and Liberties Protection Department on Subsidy for Public-Sector Dispute Mediation Center, B.E. 2564 (2021), 2021) แต่อย่างไรก็ตามเงินสนับสนุนดังกล่าวอาจไม่เพียงพอในการดำเนินงานในแต่ละปี จึงควรมีการจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ หรือให้ภาคเอกชน รวมถึงภาครัฐอื่น ๆ เข้ามาให้การสนับสนุน สำหรับผู้ไกล่เกลี่ยจะได้รับค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการไกล่เกลี่ยเป็นรายเรื่อง เรื่องละไม่เกิน 1,000 – 6,000 บาท ขึ้นกับระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย (Ministry of Justice Regulations on Payment of Compensation and Other Expenses Necessary for Dispute Mediation, B.E. 2564, 2021)

3) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ สถานที่ที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรเป็นสถานที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก มีป้ายบอกทางศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ชัดเจน ที่มีความพร้อมในเรื่องห้องรับเรื่องร้องเรียน และห้องดำเนินการไกล่เกลี่ย ควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์เอกสาร เครื่องถ่ายเอกสาร มีตู้เก็บเอกสารมิดชิด มีมุมเรียนรู้ มีมุมนำซากาแพ้วคอยต้อนรับผู้มาใช้บริการ

นอกจากนี้ ควรจัดสถานที่ด้านนอกศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ให้พร้อมสำหรับต้อนรับผู้มาเยือนในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยเป็นหมู่คณะ ดังนั้น การจัดตั้งจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ในหน่วยราชการ มหาวิทยาลัย หรือวัด เป็นสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนสถานที่จัดตั้ง ครุภัณฑ์สำนักงาน วัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง และสาธารณูปโภค เป็นต้น

4) การบริหารจัดการทั่วไป มีการจัดทำแผนการดำเนินงาน ทั้งด้านการดำเนินงาน ด้านบุคลากร และด้านการเงิน ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ควรจัดให้มีการอบรมความรู้ในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงอบรมความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้กับคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานอัยการจังหวัด เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และวิทยุชุมชนโดยผู้นำท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับใบปลิว จัดทำสื่อออนไลน์ เช่น Webpage Facebook และLine กลุ่มในชุมชน เป็นต้น ควรจัดให้มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน มีการไกล่เกลี่ยนอกสถานที่ รวมถึงมีการติดตามผลการดำเนินงานหลังจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ควรจัดให้จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการถอดบทเรียนการไกล่เกลี่ยด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและการไกล่เกลี่ยระหว่างคณะทำงาน และศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ได้รูปแบบ SAWAI Model โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) S : Skills การพัฒนาความรู้และทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย โดยให้คณะทำงานได้ศึกษากระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงข้อกำหนด กฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องครบถ้วน

2) A : Aspiration การมุ่งมั่นให้เกิดผลตามแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ โดยจัดให้มีการศึกษาดูงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติงานและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

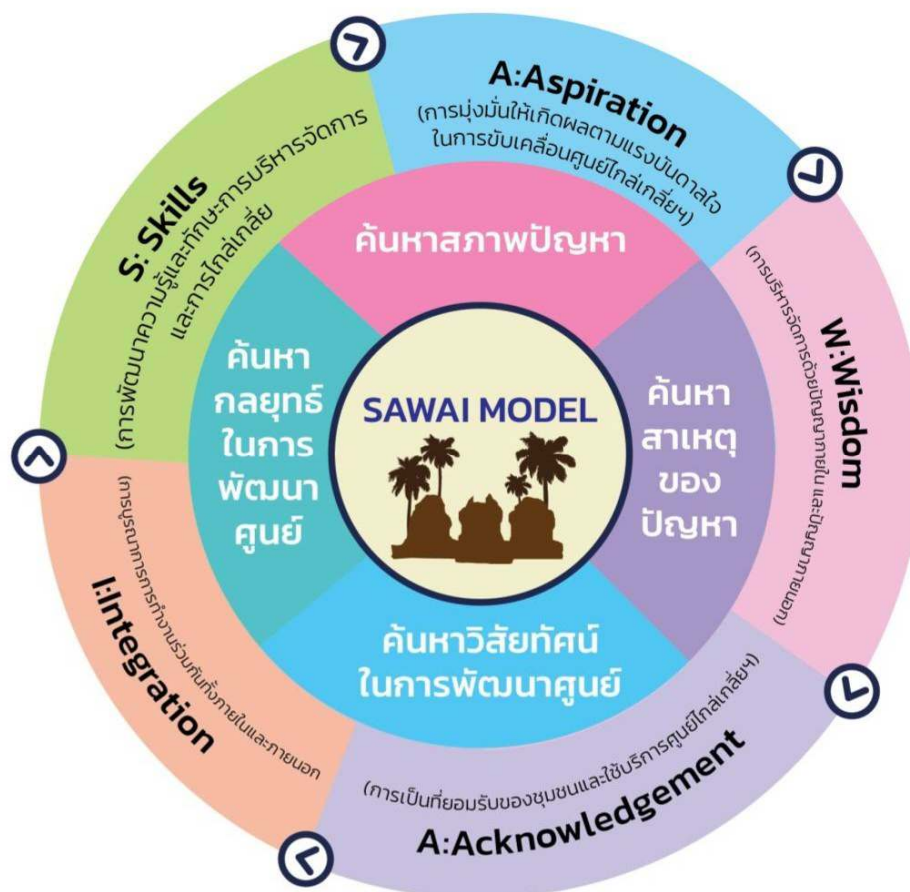
3) W : Wisdom การบริหารจัดการด้วยปัญญาภายใน และปัญญาภายนอก นอกจากที่คณะทำงานได้รับการพัฒนาปัญญาภายนอกแล้ว คณะทำงานควรได้รับการพัฒนาปัญญาภายในที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ไหว้พระ การสวดมนต์ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดสติภายใน โดยสามารถเอาชนะใจในมาตุแลรักษา และพัฒนางานข้างนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์

4) A : Acknowledgement การเป็นที่ยอมรับของชุมชนและใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ คณะทำงานและผู้ไกล่เกลี่ย ได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงได้ศึกษาดูงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ด้านการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และการไกล่เกลี่ยฯ ทำให้ชุมชนเชื่อมั่นว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย สามารถเป็นที่คลายทุกข์ และเป็นที่พักของประชาชนได้อย่างแท้จริง เกิดความไว้วางใจและใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย มากยิ่งขึ้น

5) I : Integration การบูรณาการการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงานที่มาจาก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน/หน่วยราชการ ร่วมกันขับเคลื่อนศูนย์

ไกล่เกลี่ยฯ ให้เป็นที่พึ่งของชุมชน และลดความขัดแย้งในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ 2) การบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายพันธมิตร

โดยมีภาพรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏเป็น SAWAI Model ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

องค์ความรู้ใหม่

จากการที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้เป็นไปตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จะต้องผ่านการตรวจประเมินประจำปี ปีละ 1 ครั้ง โดยต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้าน จำนวน 35 ตัวชี้วัด ดังนี้ (Office of Justice Affairs, 2020)

ด้านที่ 1 โครงสร้างเชิงกายภาพ

จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ด้านที่ 2 บุคลากร

จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ด้านที่ 3 การบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 ด้านย่อย	จำนวน 12 ตัวชี้วัด
- ระบบข้อมูล	จำนวน 5 ตัวชี้วัด
- การพัฒนางาน	จำนวน 5 ตัวชี้วัด
- การมีส่วนร่วม	จำนวน 2 ตัวชี้วัด
ด้านที่ 4 งานบริการ แบ่งเป็น 3 ด้านย่อย	จำนวน 11 ตัวชี้วัด
- การใกล้เคียงข้อพิพาท	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
- การอำนวยความสะดวกและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน	จำนวน 2 ตัวชี้วัด
- มาตรฐานการให้บริการ	จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ SAWAI Model ไปใช้ในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย เป็นผลให้การดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย เป็นไปตามมาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน โดยมีผลการดำเนินเป็นที่ประจักษ์ ทำให้ได้รับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประจำปี 2565 ในระดับดีเด่น (A) ได้คะแนนเต็ม 100 คะแนน และได้รับหนังสือประกาศเกียรติคุณผ่านการประเมินมาตรฐานประจำปี พ.ศ. 2565 ในระดับดีเด่น ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างกายภาพ

ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563 ณ สำนักงานหมู่บ้านช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง มีการติดตั้งป้ายชื่อศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ด้านหน้าสำนักงาน ติดประกาศคำสั่งจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และผังโครงสร้างคณะกรรมการบริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ไว้ในสำนักงาน มีการจัดสถานที่สำหรับรับเรื่องร้องเรียน และห้องสำหรับการไกล่เกลี่ย มีวัสดุอุปกรณ์ อุปกรณ์สำนักงาน อาหารและเครื่องดื่ม พร้อมสำหรับคณะกรรมการ และผู้มาใช้บริการ

2. ด้านบุคลากร

คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาตามหลักสูตรที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกำหนด และการพัฒนาต่าง ๆ ที่สามารถแนะนำภารกิจของกระทรวงยุติธรรมให้ประชาชนได้ ดังนี้ 1) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ย และขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 13 คน 2) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมด้านการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน 3) คณะกรรมการได้รับการพัฒนาศักยภาพการไกล่เกลี่ย เทคนิคการไกล่เกลี่ยทางแพ่ง และทางอาญา และไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ของสำนักงานศาลยุติธรรม จำนวน 3 คน 4) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมอาสาสมัครยุติธรรม จำนวน 1 คน 5) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชน จำนวน 6 คน

3. ด้านการบริหารจัดการ

3.1 ระบบข้อมูล ได้จัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในตำบลสวาย จัดทำทะเบียนและบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยในจังหวัดศรีสะเกษ และมีการเก็บผลการปฏิบัติงานของผู้ไกล่เกลี่ยและคณะกรรมการประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ไว้ในสำนักงาน และรายงานผลการไกล่เกลี่ยในระบบ Online ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นประจำทุกเดือน

3.2 การพัฒนางาน จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ พร้อมจัดทำรายงานการประชุม นำส่งยุติธรรมจังหวัดศรีสะเกษทุกครั้ง ได้จัดทำแผนการดำเนินงานประจำปี และวิเคราะห์ SWOT เป็นประจำทุกปี มีการจัดทำแผนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชนฯ จากกองทุนยุติธรรม ปีละ 1-2 ครั้ง พร้อมนำส่งสรุปผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณหลังการจัดอบรมทุกครั้ง

3.3 การมีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมร่วมกับสำนักงานยุติธรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความยุติธรรม ในครั้งนี้ คณะทำงานได้เยี่ยมชมและศึกษาดูงานศาลจังหวัดศรีสะเกษ และเยี่ยมชมและศึกษาดูงานศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลโพธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2565 สำหรับการจัดกิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครเครือข่ายกระทรวงยุติธรรม คณะทำงานได้ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือน ในวันที่ 1 มีนาคม 2565 คณะทำงานเข้าร่วมงานมหกรรมไกล่เกลี่ยหนี้สินครัวเรือน และยุติธรรมพบประชาชนจังหวัดศรีสะเกษ ณ โรงแรมศรีลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2565 และร่วมออกบูธนอกสถานที่ให้คำปรึกษา และให้ความรู้ทางกฎหมายกับประชาชน ร่วมกับงาน “อำเภอยิ้มเคลื่อนที่” ณ ศาลาประชาคมบ้านพอกน้อย หมู่ที่ 9 ตำบลกู่ อำเภوبرาญกู่ จังหวัดศรีสะเกษ ในวันที่ 4 สิงหาคม 2565

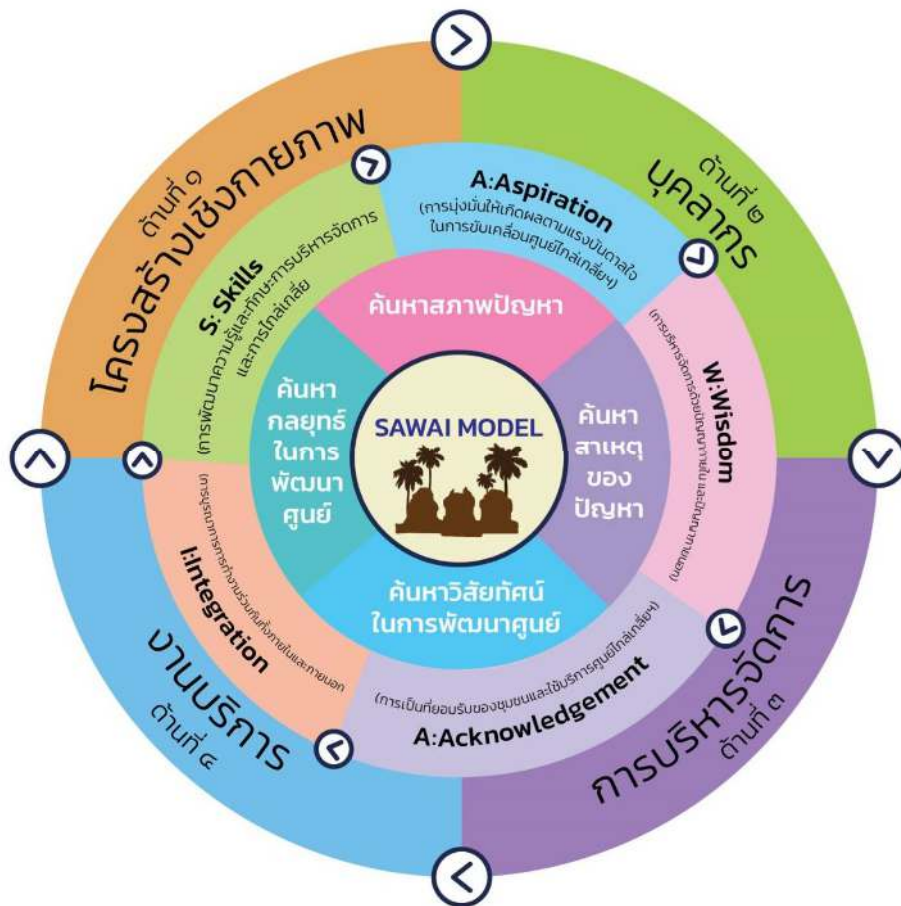
4. ด้านงานบริการ

4.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย สามารถจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้วเสร็จภายในมาตรฐานที่กำหนด และได้รับหนังสือรับรองการไกล่เกลี่ยจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยในครึ่งปีแรกของปี พ.ศ. 2565 มีเรื่องไกล่เกลี่ยจำนวน 8 เรื่อง อยู่ระหว่างดำเนินการ 4 เรื่อง ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ 2 เรื่อง ไกล่เกลี่ยสำเร็จ 2 เรื่อง โดยมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

4.2 การอำนวยความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้จัดอบรมโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชนฯ และจัดอบรมผู้ไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในวันที่ 17 มีนาคม 2565 สำหรับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ส่วนราชการและประชาชนทั่วไปรับรู้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือน และ ร่วมงาน “อำเภอยิ้มเคลื่อนที่” นอกจากนี้ ได้ทำการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานทาง webpage Facebook และแผ่นพับประชาสัมพันธ์

4.3 มาตรฐานการให้บริการ มีการจัดเก็บแฟ้มเอกสารเป็นหมวดหมู่ ถูกต้องครบถ้วน จัดทำมุมเรียนรู้ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ โดยรวบรวมหนังสือความรู้การไกล่เกลี่ย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และคู่มือการปฏิบัติงาน ให้คณะทำงานและผู้ให้บริการยืมกลับไปอ่าน และจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยและสิทธิประโยชน์ต่างๆ แจกให้ผู้รับบริการ มีผังขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ติดไว้ในสำนักงานให้เห็นเด่นชัด มีการติดตามผลการไกล่เกลี่ยภายหลังกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย และจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ ได้จัดให้มีช่องทางในการร้องเรียนทาง Facebook และกล่องรับเรื่องร้องเรียนในสำนักงาน

โดยมีภาพองค์ความรู้ใหม่การบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภوبرาญกู่ จังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่การบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี
ตำบลสวาย อำเภอบางคนที จังหวัดศรีสะเกษ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท ภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางคนที จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากการวิจัยบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย พบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงฯ และไม่เชื่อมั่นว่าศูนย์ใกล้เคียงฯ จะสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้จริง ประกอบกับการที่คณะทำงานและผู้ใกล้เคียงยังขาดความรู้และทักษะในการไกล่เกลี่ยและการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธปภัค บุรณะสิงห์ เรื่อง รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี ตำบลสวาย อำเภอบางคนที จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้นำชุมชน และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังขาดทักษะและเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขาดการฝึกอบรมด้านการไกล่เกลี่ย (Buranasing, 2020)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลจากการวิจัยศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย พบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย กับแนวคิดทฤษฎี 4M's หลักการบริหารจัดการ 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน โดยหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และ 4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการบริหารงานให้บรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเจริญพงษ์ ธรรมทิโป (วิชัย) เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อแก้ไขปัญหาภายในองค์กรมีวิธีปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ คือ การกำหนดปัญหาด้วยการระดมความคิดของผู้บริหารและพนักงาน เพื่อหาปัญหาที่องค์กรกำลังเผชิญอยู่ 2) ขั้นสมุทัย คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ว่าเกิดจากอะไร เกิดจากภายใน หรือภายนอกองค์กร 3) ขั้นนิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมายที่จะเกิดขึ้น ให้สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา 4) ขั้นมรรค คือ การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา (Phra Charoenpong Thammathipo (Wichai), 2013)

ผู้วิจัยได้นำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการ 4M's ของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย พบว่า

1) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การสรรหาคนทำงานที่มาจากผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนที่มาจาก “บวร” ที่ย่อมาจาก บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ควรมีการชี้แจงให้ผู้นำชุมชนได้รู้ถึงเจตนารมณ์วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ ควรจัดให้มีการอบรมความรู้การไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำ Job Description (JD) เพื่อให้คนทำงานได้รู้ถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ประกอบกับ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่คนทำงานจะต้องมีเวลา มีจิตอาสา และเสียสละ เนื่องจากไม่มีค่าตอบแทน ซึ่งผู้เกษียณอายุจะมีเวลาและมีองค์ความรู้การบริหารงาน การจัดทำเอกสาร หรือการบริหารงานด้านเงิน ที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ให้กับศูนย์ไกล่เกลี่ยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ชลัท ประเทืองรัตนนา เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรมีคนทำงานอย่างน้อย 1 คน ที่มีคุณสมบัติในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ เข้าใจภาษากฎหมาย และสามารถจัดทำเอกสารได้ (Pratheuangrattana, 2021)

2) การบริหารจัดการการเงิน การที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปีละไม่เกิน 40,000 บาท อย่างไรก็ตามเงินสนับสนุนดังกล่าวอาจไม่เพียงพอในการดำเนินงานในแต่ละปี จึงควรมีการจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ หรือให้ภาคเอกชน รวมถึงภาครัฐอื่น ๆ เข้ามาให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของ The Asian Pacific American Dispute Resolution Center (APADRC) องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ให้บริการการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทแก่ชุมชนในกรุงลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินงานจากรัฐบาล องค์กร มูลนิธิ และบุคคลธรรมดา (Napanukroh, et al. 2022)

3) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ สถานที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรมีความเป็นสัปปายะ เป็นสถานที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก มีป้ายบอกทางศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ชัดเจน ที่มีความพร้อมในเรื่อง ห้องรับเรื่องร้องเรียน ห้องดำเนินการไกล่เกลี่ย มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร มีตู้เก็บเอกสารมิดชิด มีมุมเรียนรู้ มีมุมน้ำชากาแฟไว้คอยต้อนรับผู้มาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผุสดี รุ่งเรืองผดุง เรื่อง การพัฒนาหลักสัปปายะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีสถานที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่สามารถเดินทางไปมาสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน มีอาหารหรือเครื่องดื่มไว้บริการผู้ร่วมไกล่เกลี่ย (Roongruangphadung, 2019)

4) การบริหารจัดการทั่วไป คณะทำงานควรได้รับการอบรมความรู้ในเรื่องการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การอบรมความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ย ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงศึกษาดูงาน กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา การปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยและการจัดทำเอกสารบันทึกข้อตกลงให้ถูกต้องครบถ้วนให้สามารถบังคับได้ ตามกฎหมาย เช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ชลัท ประเทืองรัตนนา เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย พบว่า ควรจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนการไกล่เกลี่ยฯ ในการให้ คำปรึกษา การตรวจสอบเอกสาร และการตรวจสอบบันทึกข้อตกลง จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (Pratheuangrattana, 2021)

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และวิทยุชุมชนโดยผู้นำท้องที่ มีการจัดทำ สื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ควรจัดให้มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงมีการไกล่เกลี่ยนอกสถานที่

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลจากการวิจัยพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย พบว่า คณะทำงานได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย ที่เป็นปัญญายานนอก ประกอบกับการที่คณะทำงานได้รับการ พัฒนาปัญญาภายใน ให้สามารถเอาชนะใจในมาตุแลรักษา และพัฒนางานข้างนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดการมุ่งมั่นที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ นำมาซึ่งความเชื่อมั่นของชุมชนว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ สามารถเป็นที่คลายทุกข์ และเป็นที่พักของประชาชนได้อย่างแท้จริง เกิดความไว้วางใจและ มาใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงานที่เกิดจาก การรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มาจาก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ สุทัศน์ ประทุมแก้ว เรื่อง พลังบวรในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมเชิงพุทธในสังคมไทย พบว่า สิ่งที่สำคัญ ในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็น 3 องค์กรหลักในชุมชนเป็นกลไก ในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (Prathumkaew, 2021)

ประกอบกับการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตร โดยการจัดทำ MOU บันทึกข้อตกลงประสานความร่วมมือ ในการจัดการอบรมการไกล่เกลี่ย และส่งต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างกัน เช่น สถานีตำรวจภูธร โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงาน อบต. ธนาคร และสถาบันการศึกษา เป็นต้น และ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขอการสนับสนุนคำปรึกษาการดำเนินงานของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศาลจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัด

และสำนักงานบังคับคดี เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ศูนย์ไกล่เกลี่ยให้เป็นที่รู้จักในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายพันธมิตร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชุมชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาเกิดยุติธรรมสมานฉันท์ชุมชนสันติสุข

สรุป

การดำเนินการตามรูปแบบ SAWAI Model ประสบผลสำเร็จได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วนที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ประกอบกับคณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของตนเอง และได้รับการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานและการไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่องให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยที่ประสบความสำเร็จ มีการศึกษาดูงานในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ที่คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยได้รับการพัฒนาปัญญาภายนอกแล้ว ควรได้รับการพัฒนาปัญญาภายในที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ไหว้พระ การสวดมนต์ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดสติภายใน มีความสงบเย็น ให้สามารถออกไปปรับใช้สังคมภายนอก นำมาซึ่งความเชื่อมั่นและศรัทธาของชุมชนว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ สามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง และช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งไม่ให้บานปลาย และฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลวิจัยพบว่าคณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยขาดความเชื่อมั่นในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. จึงเห็นควรให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จัดให้มีการอบรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยตาม พรบ. และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

1.2 ผลการวิจัยเสนอให้มีการปรับกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีหลายขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติยังไม่คุ้นชินทำให้เป็นการยากแก่การปฏิบัติงาน และอาจเป็นผลให้บันทึกข้อตกลงไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย จึงเห็นควรให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กำหนดระเบียบข้อบังคับที่สามารถปรับลดกระบวนการขั้นตอนหรือลดหนังสือที่ไม่จำเป็นในการดำเนินการเพื่อให้สะดวกแก่การปฏิบัติงาน รวมถึงจัดให้มีหน่วยงานให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ในทุกจังหวัด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทบทวนครั้งต่อไปในหัวข้อ “การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการให้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพุทธสันติวิธี” เนื่องจากการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนควรมีการประสานงาน การดำเนินงานกับเครือข่ายพันธมิตรทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการส่งต่อข้อพิพาทที่หน่วยงานไม่สามารถดำเนินการได้เองตามข้อจำกัดของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยระหว่างกัน

2.2 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทำวิจัยครั้งต่อไปในหัวข้อ “การพัฒนาคณะทำงานบริหาร ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพุทธสันติวิธี” เนื่องจาก คณะทำงานมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้ประสบความสำเร็จ จึงควรส่งเสริมให้คณะทำงานได้รับการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและการไกล่เกลี่ยอย่างสม่ำเสมอ โดยนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

References

- Buranasing, B., (2020). *A Model of the Mediation in Public Disputes by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Conflict Management Promotion Division Rights and Liberties Protection Department. (2022). “Reconciliation Society Create a Mediation Culture”, *Conciliation Work*. 23 September 2022.
- Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019)*. (2019). Government Gazette. 136, 21.
- Ministry of Justice Regulations on Payment of Compensation and Other Expenses Necessary for Dispute Mediation, B.E. 2564 (2021)*. (2021). Government Gazette. 138, 289 D.
- Napanukroh, W. et al. (2022). *Learn from the “Private Mediation Center” Case Study in California. United States, Dispute Mediation Training Course at Pepperdine University, 13 - 28 September 2015, Group 3*. Retrieved May 3, 2021, from https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/20180925d88d584cf025231dfb03d7054f92cc_23194911.pdf
- Ngammuangsakul, U. et al. (2020). People's Conciliation Law. *Thammasat University Journal of Law*, 49(2), 297-315.
- Office of Justice Affairs, (2020). *Operation Manual of the Public-Sector Dispute Mediation Center (NESDB) Under the Mediation Act B.E. 2562 (2019)*. (2nd ed.). Bangkok: Reprint Company Limited.
- Office of Planning and Budget. (2022). *Statistics of Pending Cases, New Receipts, Completed and Pending Cases of Courts Across the Kingdom for the Year 2021. (January – December)* Retrieved May 3, 2021, from <https://oppb.coj.go.th/th/file/get/file/20220127e5808a48770d49f781c30f027dec1d52124425.pdf>
- Phra Charoenpong Thammathipo (Wichai). (2013). *Participative Administration According to the Four Noble Truths for the Board of Basic Education in Primary Schools, Phanom District, Surat Thani Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pratheuangrattana, C. (2021). Public-Sector Dispute Mediation Under the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2021): Opportunities and Challenges. *Journal of Thai Justice System*, 14(3), 1-16.
- Pratoomkaew, S., Phrakrupariyatikananurak Srisomngam, & Phra Veerapong Kosa, (2021). Power of Boworns (Community, Temple and School) in Driving the Buddhism Moral Community in Thai Society. *Academic MCU Buriram Journal*, 6(2), 346-359.

- Regulations of the Rights and Liberties Protection Department on Subsidy for Public-Sector Dispute Mediation Center, B.E. 2564 (2021).* (2021). Government Gazette. 138, 321 D.
- Roongruangphadung, P. , (2019). *Development of Sappaya Principle to Increase Efficiency in Mediating Disputes.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Tongkachok, K. Apinawatharakul, K., & Thongkhachok, T. (2019). Mediation of Disputes in the Community. *Library Journal Thaksin University*, 8, 85-101.

นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล*

Innovation Driven Process of Professional Learning Community for Small Schools and Remote Areas

¹กานต์ อัมพานนท์ และ ณัฐตะวัน ลิมประสงค์

¹Karn Amphanont and Nattawan Limprasong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tawan.pcru2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล 3) ยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กในจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดน่าน จำนวน 7 แห่ง ยืนยันรูปแบบโดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการจัดสัมมนาในการสร้างนวัตกรรม คู่มือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและ แบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการ 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากร 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านภาวะผู้นำร่วม 5) ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ 6) ด้านการนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผลการดำเนินงานก่อนการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.=0.61) หลักการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.50, S.D.=0.59) เพิ่มขึ้น $+0.13$ 2) นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ยืนยันสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล พบว่า เป็นพหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การขับเคลื่อน; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to create innovation driven process of professional learning community; 2) to apply innovation driven process of professional learning community with small and remote schools; and 3) to certify the innovation driven process of professional learning community. The study employed research and development method where a sample group was chosen by purposive sampling which included 7 small schools in Phetchabun, Phichit, and Nan Provinces. The model was certified by experts. The study's tools included a record form for a seminar on innovation creation, a workshop manual, a workshop assessment form, and a questionnaire.

From the study, the following results are found: 1) The innovation driven process of professional learning community for small and remote schools consists of 6 aspects: (1) management; (2) teacher and personnel development promotion; (3) learning environment and atmosphere; (4) collaborative leadership; (5) learning management and professional development; and (6) applying learning outcomes to improve student quality. The performance prior to development is at a high level, with a mean of 4.34 and a standard deviation of 0.61, while the performance after development is high, with a mean of 4.50 and a standard deviation of 0.59, indicating an increase of +0.13; 2) From applying innovation driven process of professional learning community with small and remote schools, the evaluation results are overall at a high level; and 3) From certifying the innovation driven process of professional learning community for small and remote schools, it is found that multiple constituents are of propriety, feasibility, utilization, and accuracy according to the theory, accounting for 100 percent.

Keywords: Innovation; Driving; Professional Learning Community

บทนำ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูเป็นอย่างมาก ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นต้นมา เรื่องคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิด PLC (Martin, 2011; Hord, Roussin, and Sommers, 2010; Annenberg Institute for School Reform, 2013; DuFour, 2007) ออกเป็น 5 ประการ คือ 1) การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต้องมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญเนื่องจากการมีพันธกิจที่ชัดเจนร่วมกันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้หรือ Learning Community ในโรงเรียน ดังนั้นครูผู้สอนที่เป็นสมาชิกใน PLC จึงต้องมีบรรทัดฐานค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนนั้นย่อมต้องอาศัยแนวทางและกลยุทธ์ที่หลากหลายโดยสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากความคาดหวังที่ครูผู้สอนมีต่อนักเรียนในระดับสูง และอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ซึ่งเป็นการวางเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยเป็น

การวางเป้าหมายร่วมกันของครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทุกคน 3) การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ การพูดคุยสนทนากันระหว่างสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ นักการศึกษาและผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนและการจัดการเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดได้ดีขึ้น ซึ่งการสะท้อนผลและการชี้แนะการปฏิบัติจะเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการทบทวนประเด็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดผล ทางบวกต่อการเรียนการสอนและคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนหรือช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้และ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 4) การร่วมมือร่วมพลัง ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้ความสำคัญกับการร่วมมือร่วมพลัง โดยจะต้องเป็นการร่วมมือร่วมพลังของครูในภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนและสิ่งสำคัญของการร่วมมือร่วมพลังในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือการดำเนินกิจกรรมเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกันทั้งนี้การร่วมมือร่วมพลังจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนระหว่างการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น เกิดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ 5) การสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร การเตรียมพร้อมในด้านการสนับสนุนให้บุคลากรหรือสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสสังเกตการสอน วิชาการศึกษา และสะท้อนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสอนของเพื่อนร่วมงาน และของชุมชนการเรียนรู้เพื่อมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์

การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้กำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายโดยไม่ทิ้งห้องเรียน เน้นการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แต่จากการประเมินติดตามผลการพัฒนาโครงการอบรมพัฒนาบุคลากรครู หลักสูตรเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ของครูยุค 4.0 : บุคลากรข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้สู่นวัตกรรม รหัสหลักสูตร : 612032003 ปีงบประมาณ 2561 (Limprasong, 2020) พบว่า ปัญหาของครูในการดำเนินงานด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการพัฒนาตนเองตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างจริงจัง ขาดการเป็นผู้ให้จะเป็นผู้คอยรับแต่เพียงฝ่ายเดียว ครูไม่มั่นใจในความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดการสรุปองค์ความรู้จากเรื่องที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษามาสรุปลงและบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ขาดที่ปรึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรม ให้ข้อมูลว่าเนื่องจากโรงเรียนขาดผู้ที่จะให้คำปรึกษาได้ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดอบรมพัฒนาแกนนำการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยนำผู้แทนผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และครูจากแต่ละเขตการศึกษาไปอบรม โดยหวังจะนำมาขยายผลให้กับครูในเขตการศึกษา แต่พบว่าหลังจากครูได้รับการอบรมพัฒนาแล้วก็ยังไม่สามารถนำทักษะกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่การปฏิบัติได้ ทั้งนี้ในการอบรมพัฒนามุ่งเน้นทฤษฎีมากกว่าการนำไปประยุกต์ใช้ ครูมีความลังเลเกี่ยวกับการทำงาน ครูไม่อยากปฏิบัติเพราะเดี๋ยวนโยบายเปลี่ยนก็ไม่ต้องทำ PLC ครูแต่ละระดับมีไม่พอเพียงในการจัดกลุ่ม เช่นครูปฐมวัย หรือสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีครูเพียง 2-3 คนไม่รู้จักเข้ากลุ่มกับใคร มีภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดสรรเวลาให้ตรงกันได้ และที่สำคัญคือไม่เห็นมีใครที่โรงเรียนทำกันเลย

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความตระหนักถึงความเป็นองค์กรการศึกษา มีนโยบาย และภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนเร่งรัดพัฒนาการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน จึงนำแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ลงสู่การปฏิบัติทั้งในเชิงการบริหารจัดการ และกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ดำเนินการตามนโยบายการขับเคลื่อนจุดเน้นของคณะครุศาสตร์ โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้าน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์วิชาชีพ การวัดและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนศาสตร์ต่าง ๆ ของสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมบุคลากรครูในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการวิจัยทางการศึกษา ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ดังนั้น ในการจัดดำเนินการในครั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำขั้นตอนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา มีขอบข่ายของโครงการ ดังนี้ 1) แผนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในองค์กรการศึกษา 2) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 3) การนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่งานวิจัยในชั้นเรียน 4) การนิเทศ ติดตามและประเมินผล 5) แบบรายงานผลการดำเนินงาน และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายผู้วิจัยจึงได้จัดโครงการวิจัย เรื่อง นวัตกรรม การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล
2. เพื่อนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาเครือข่าย สถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล
3. เพื่อยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา โดยสร้างนวัตกรรมกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำไปทดลองใช้ ประเมินนวัตกรรม และยืนยันนวัตกรรม โดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาแต่ละขนาด องค์ประกอบ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องตามทฤษฎี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหา และรวบรวมข้อมูล จากแนวคิด ทฤษฎีการบูรณาการองค์ความรู้ นวัตกรรมการศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ หนังสือ วารสาร เว็บไซต์ และอื่น ๆ เพื่อกำหนดกรอบการวิจัย

1. หนังสือ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิด และทฤษฎี การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning แนวคิด/ทฤษฎีทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การปฏิบัติงานประจำเป็นงานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งสืบค้นข้อมูล ได้แก่ เอกสารจากบทความทางวิชาการ งานวิจัย เอกสารประกอบการอบรม สื่อ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ องค์กรการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียด ด้วยการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ การฝึกปฏิบัติการ สรุปลงบทเรียน การทำแบบทดสอบ เป็นต้น แล้วนำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นไปสรุปจัดกลุ่ม

4. วิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดการสัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ครั้งที่ 1 เกณฑ์การคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เพื่อจัดทำคู่มือการอบรม และร่างนวัตกรรมบันทึกสภาพปัญหา/อุปสรรค แนวทางพัฒนา และบูรณาการองค์ความรู้นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 นำคู่มือไปใช้ จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และประเมินผลการดำเนินงานระยะที่ 1 จัดสัมมนากลุ่ม ครั้งที่ 2 วิเคราะห์ และปรับปรุงข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อนำไปใช้ในระยะที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นสถานศึกษาที่ร้องขอเข้าร่วมโครงการฯ ที่ผู้วิจัยเสนอขึ้นไปเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในกลุ่มภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ โรงเรียนตาดหมอกวิทยา โรงเรียนบ้านดง โรงเรียนบ้านบง จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนเขาทรายทับคล้อ จังหวัดพิจิตร และโรงเรียนบ้านเป่า โรงเรียนบ้านวังดาว โรงเรียนหัวเวียงเหนือ จังหวัดน่าน จำนวน 7 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร 7 คน และคณะครู 68 คน รวม 75 คน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. แบบบันทึกการจัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ครั้ง สังเคราะห์องค์ความรู้ สร้างคู่มือและนวัตกรรม

2. คู่มือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ

3. แบบประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ

4. แบบสอบถามความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการสร้างเครื่องมือ และหาคุณภาพเครื่องมือ

กิจกรรมที่ 1 จัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด จัดทำร่างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำเสนอร่างคู่มือการดำเนินงาน และร่างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เสร็จแล้วให้ที่ประชุมร่วมพิจารณาแก้ไข และนำไปใช้ต่อไป

กิจกรรมที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา หาค่าดัชนีความสอดคล้อง พิจารณาค่าเริ่มต้นที่ 0.5 ขึ้นไป ได้ค่าความสอดคล้อง 0.975 นำไปทดลองใช้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2564 และจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการระยะที่ 1 นิเทศ กำกับ ติดตามการนำไปใช้ ระยะที่ 2 จัดการอบรมสัมมนาซ้ำ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติ ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลโดยทดลองใช้เครื่องมือจำนวน 2 ครั้ง ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และพื้นที่ห่างไกล ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

ข้อ	รายการ	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ผลต่าง	ผลการพัฒนา
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1.	ด้านบริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษา	4.27	0.62	มาก	4.47	0.60	มาก	+0.2	เพิ่มขึ้น
2.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากร	4.32	0.59	มาก	4.52	0.59	มากที่สุด	+0.2	เพิ่มขึ้น
3.	ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้	4.36	0.58	มาก	4.52	0.59	มากที่สุด	+0.2	เพิ่มขึ้น
4.	ด้านภาวะผู้นำร่วม	4.31	0.69	มาก	4.44	0.68	มาก	+0.13	เพิ่มขึ้น
5.	ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ	4.42	0.60	มาก	4.57	0.54	มากที่สุด	+0.15	เพิ่มขึ้น
6.	การนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	4.36	0.58	มาก	4.49	0.55	มาก	+0.13	เพิ่มขึ้น
ภาพรวม		4.34	0.61	มาก	4.50	0.59	มากที่สุด	+0.16	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้ ผลการดำเนินงานครั้งที่ 1 ผลการดำเนินงานก่อนการอบรมพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.61) ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านที่ 5 การจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) และน้อยที่สุดคือด้านที่ 1 บริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.62) ครั้งที่ 2 ผลการดำเนินงานเป็นระยะของการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าครั้งที่ 1 ทุกด้านผลการดำเนินงานโดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.59) เพิ่มขึ้น +0.16 ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านที่ 5 การจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.54) เพิ่มขึ้น +0.15 และน้อยที่สุดคือด้านที่ 4 ภาวะผู้นำร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.68) เพิ่มขึ้น +0.13

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาเครือข่าย สถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อความรู้ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (n = 75)

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC	4.43	0.57	มาก
1.1	ความรู้และเข้าใจ ในกระบวนการการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.49	0.50	มาก
1.2	ความรู้และเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.37	0.56	มาก

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.3	มีทักษะทำงานด้วยกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.45	0.50	มาก
1.4	มีทักษะกระบวนการนำการสอนสู่การดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน	4.47	0.58	มาก
1.5	มีความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง	4.39	0.63	มาก
2.	ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	4.59	0.50	มากที่สุด
2.1	ความรู้ที่ได้รับตรงความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ มีขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน	4.61	0.49	มากที่สุด
2.2	วิทยากรมีประสบการณ์และความสามารถในการดำเนินการในสถานศึกษา	4.73	0.45	มากที่สุด
2.3	เอกสารประกอบการอบรมมีเนื้อหาและตัวอย่างที่ครอบคลุมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำ PLC ในสถานศึกษาได้	4.45	0.50	มาก
2.4	มีการพัฒนาความรู้และสามารถดำเนินการ PLC ได้ดีขึ้น หลังการอบรม	4.53	0.58	มากที่สุด
2.5	ความรู้ที่ได้หลังการอบรมนำไปบูรณาการในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด	4.60	0.49	มากที่สุด
3.	ด้านการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC	4.25	0.67	มาก
3.1	มีการสร้างทีม PLC ระหว่างครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.23	0.71	มาก
3.2	มีการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ร่วมกันในสถานศึกษา	4.21	0.70	มาก
3.3	สถานศึกษาได้รับประสบการณ์ในการดำเนินการ PLC จากเพื่อนร่วมทีม และมีการวางแผนดำเนินการ PLC อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา	4.20	0.64	มาก
3.4	มีการนิเทศ ติดตามงานจากคณะผู้บริหารอย่างสม่ำเสมอหลังการอบรม	4.21	0.70	มาก
3.5	ผู้บริหารสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับครูผู้ดำเนินงาน PLC	4.38	0.72	มาก
4.	ความพร้อมของครูในการปฏิบัติการสอน	4.06	0.75	มาก
4.1	ความเหมาะสมของระยะเวลาการเตรียมการ	4.33	0.74	มาก
4.2	การบริหารจัดการ ปัญหา อุปสรรค การแก้ปัญหาในการดำเนินงานโครงการฯ	4.21	0.76	มาก
4.3	การเรียนรู้จากกระบวนการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านกระบวนการ PLC	4.28	0.80	มาก
4.4	การนำนวัตกรรมมาใช้ในการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพครูของบุคลากร	4.48	0.58	มาก
4.5	มีผลกระทบที่เกิดขึ้นทางบวก	4.49	0.58	มาก
4.6	มีผลกระทบที่เกิดขึ้นทางลบ	2.53	1.02	ปานกลาง
รวม		4.33	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 การประเมินความพึงพอใจต่อความรู้ความเข้าใจและการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยออกแบบการประเมินไว้ 4 ด้าน คือ ข้อ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ข้อ 2) ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ข้อ 3) ด้านการ

ขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา และข้อ 4) ด้านความพร้อมของครูในการสอน โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.50) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านความพร้อมของครูในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.57)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 3 การประเมินนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา	4.80	0.56	มากที่สุด
2.	มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหา-อุปสรรคของสถานศึกษา	4.60	0.63	มากที่สุด
3.	กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่ม	4.53	0.64	มากที่สุด
4.	สามารถลดระยะเวลาและภาระงานในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูได้	4.40	0.74	มาก
5.	ภาษาที่ใช้และกิจกรรมตามแผนมีความเหมาะสมเข้าใจง่าย	4.53	0.52	มากที่สุด
6.	นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับการพัฒนา การศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.33	0.49	มาก
7.	การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับงานประจำของครู และแผนงานของสถานศึกษา	4.73	0.46	มากที่สุด
8.	ขั้นตอนการนำไปใช้ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.40	0.51	มาก
9.	เป็นแนวทางในการบูรณาการองค์ความรู้ พัฒนาการจัดประสบการณ์ได้ครอบคลุมทักษะชีวิตที่จำเป็น	4.33	0.49	มาก
10.	ท่านสามารถนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นไปขยายผลยังสถานศึกษาเครือข่ายที่จัดการศึกษาระดับเดียวกัน	4.53	0.52	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.52	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินคุณภาพนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับกับความต้องการของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.56) และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดมีค่าเท่ากันสองข้อ คือข้อ 6 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

ทุกระดับ และข้อ 9 เป็นแนวทางในการจัดการบูรณาการองค์ความรู้ในการพัฒนาการจัดประสบการณ์ ได้ครอบคลุมหลักสูตรฐานสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.49)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้จัดประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยมุ่งถึงประสิทธิภาพในกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีปัจจัยร่วมที่สำคัญ คือ

ด้านประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติจริง และสามารถสร้างนวัตกรรมได้

ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน พิจารณาจากลักษณะความเหมาะสม ประสิทธิภาพของกิจกรรม ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ทั้งที่ดีมีประสิทธิภาพและที่เป็นปัญหา/อุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร การจัดลำดับขั้นตอนและความต่อเนื่องของกิจกรรม ความเหมาะสม สอดคล้องของจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล การบริหารจัดการชั้นเรียน วิธีการคุมชั้นเรียน หรือการจัดกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และครูกับผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาความสามารถของผู้เรียน การกำหนดเวลาและโครงสร้างเหมาะสมกับเนื้อหา บทเรียน ระดับความสามารถของผู้เรียน ฯลฯ

ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ พิจารณาจากคำตอบ คำพูด ปฏิบัติการ พฤติกรรม การแสดงออก หลักฐาน ผลงานต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจ กระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แสดงถึงความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง หรือผิดพลาด ความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมการสังเกตผู้เรียนบางรายเป็นรายบุคคลที่มีความโดดเด่นน่าสนใจ (ทั้งในด้านบวกและด้านลบ) การยกตัวอย่างของวิธีการที่ผู้เรียนสร้างความเข้าใจผ่านการอภิปรายและกิจกรรม สังเกตความหลากหลายของวิธีการที่ผู้เรียนใช้แก้ปัญหา ฯลฯ

ด้านการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพ พิจารณาจากการใช้คำถาม คำสั่ง คำอธิบาย หรือการใช้สื่อของครูลำดับขั้นตอนการนำเสนอประเด็นคำถาม คำสั่ง หรือคำอธิบาย ความถูกต้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพของสื่อกิจกรรม ใบงาน แหล่งการเรียนรู้ (ด้านคุณภาพ) ความเพียงพอ เหมาะสมของสื่อ (ด้านปริมาณ) ฯลฯ การเสริมแรงของครู ฯลฯ

ด้านความต่อเนื่องของผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ การวัด เครื่องมือ เกณฑ์การประเมิน ในชั้นเรียน การสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน ข้อเสนอแนะปรับปรุง ความโดดเด่น โอกาสปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนที่สามารถสะท้อน Best practice Innovation ฯลฯ

ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก บรรยากาศการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน หรือสถานที่เรียนที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน การยอมรับความคิดเห็น คำถาม และการช่วยเหลือของนักเรียน บทเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความคิด คำถาม ข้อคิดเห็น และ/หรือข้อเสนอ ฯลฯ

ด้านการตรวจสอบและประเมินผล มีการประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาผู้เรียน ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยผู้สังเกตการสอน เขียนบันทึกสรุปประเด็นสำคัญจากการสังเกตชั้นเรียนโดยนำเสนอประเด็นที่จะนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียนในครั้งต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล สามารถอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษา มีการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กำหนด จัดทำและปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ สนับสนุนการทำวิจัย และใช้ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่ง Dechakup, and Yindeesuk (2018) กล่าวถึงองค์ประกอบของ PLC ว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในโรงเรียนจะต้องทำร่วมกันของบุคลากรทั้งผู้อำนวยการ คณะผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์และครู ร่วมกันวางแผน ซึ่ง Stoll, and Louis (2007) กล่าวว่า การบริหารจัดการองค์กรให้ความรู้สึกปลอดภัยหรือปลอดภัยใช้อำนาจกดดันตามแนวทางการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเรียนรู้พัฒนาวิชาชีพเป็นการทำให้บรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของครูรู้สึกไม่โดดเดี่ยว เป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันที่ใช้วิธีการที่หลากหลายเป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายในใช้ความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการต่อกัน 2) ด้านการส่งเสริม พัฒนาคูและบุคลากร ให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ในระหว่าง มีระบบการนิเทศติดตามการทำงานของครู แนะนำแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด ศึกษางานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร นำข้อมูลสารสนเทศ งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อผลลัพธ์ที่เป็นเลิศในองค์กร ซึ่ง Luangsawat, Teeravanichtrakul, and Rakngam (2018); Monta (2019) กล่าวไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับคุณภาพการสอนของครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลลัพธ์ผู้เรียนโดยเริ่มจากพัฒนาคูคุณภาพที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน Battersby (2015) เสนอไว้ว่า การนำเอากระบวนการ PLC มาดำเนินการในโรงเรียนเพื่อให้ครูผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ พัฒนาการรับรู้ความสามารถด้านการสอนของครูและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศด้านจิตวิทยา มีภาพลักษณ์ที่เป็นบวกต่อวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับ Puangsomjit (2017) ได้วิจัยเรื่องชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวทางการนำมาใช้ในสถานศึกษา พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือวิธีการในการพัฒนาครูโดยการจัดบรรยากาศให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ครูไม่โดดเดี่ยว และมีเครือข่ายในการทำงานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ด้านภาวะผู้นำร่วม เสริมสร้างภาวะผู้นำร่วมระหว่างทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยหลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มพลังอำนาจให้สมาชิกมีภาวะผู้นำ สนับสนุนการเพิ่มพลังอำนาจในการทำงานซึ่งกันและกัน สร้างแรงบันดาลใจให้ครูทำงานด้วยความเต็มใจ ซึ่ง Panich (2012) กล่าวถึงการมีคุณค่าร่วมและวิสัยทัศน์ร่วมกันไปจนถึงการเรียนรู้ร่วมกัน การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน การรวมตัวกันในรูปแบบนี้เป็นเสมือนแรงผลักดัน โดยอาศัยความต้องการและความสนใจของสมาชิกในวง PLC เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพสู่มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yoophakdee, and Areerat (2016) พบว่า ปัจจัยทางการบริหาร จำนวน 4 ปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำ ระบบขององค์การ โครงสร้างขององค์การ และการบริหารจัดการ 5) ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ครูลงมือปฏิบัติจริง

จัดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำทนาย ศักยภาพผู้เรียน ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความเชี่ยวชาญใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอน วัดและประเมินผลผลงานทั้ง online offline ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถยืนยัน ผลลัพธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Theparee, and Patphol (2014) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ด้านวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ครูต้องเรียนรู้วิสัยทัศน์ ค่านิยม และ วัฒนธรรมของโรงเรียนที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่โดยครูร่วมกันเรียนรู้ มีการเสริมพลังอำนาจ สร้างพื้นที่สำหรับการ เรียนรู้ สร้างโอกาสในการเรียนรู้พร้อมกับนำวัฒนธรรมของโรงเรียนบูรณาการกับวัฒนธรรม ค่านิยม คุณค่าของตนเองที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ และ 6 ด้านการนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ผล การประเมินเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน สร้างความตระหนัก ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ การดำเนินงานที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เป็น พลโลกเป็นเลิศทางวิชาการ สอดคล้องกับ Chaibang (2017) ได้นำแนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ วิชาชีพไปใช้ในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ด้วยการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานหรือ Problem-Base Learning (PBL) ซึ่งเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะใหม่อันจำเป็นในอนาคต การใช้นวัตกรรม PBL นี้พบว่า เวลาทำงานครูคนใดทำได้ อะไรใช่ หรือไม่ใช่ กลุ่มครูจะมาสรุปร่วมกัน แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งทุกคนต้องเข้าใจทั้งหมดด้วยกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะต้อง ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครู

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ ไปใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เป็นสถานศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนา ระบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนตาตหมอกวิทยา โรงเรียนบ้านดง โรงเรียน บ้านบง จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนบ้านวังดาว โรงเรียนบ้านเป่า โรงเรียนบ้านหัวเวียงเหนือ จังหวัดน่าน และ โรงเรียนเขาทรายทับคล้อพิทยา จังหวัดพิจิตร สรุปได้ดังนี้ ด้านเชิงนโยบาย คือ 1) เสริมสร้างการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายจุดเน้น และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา 2) เสริมสร้างพัฒนาการด้านการศึกษได้อย่าง มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล 3) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างในการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ควบคู่ฐาน สมรรถนะ 4) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้านระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่และปฏิบัติได้ ตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ด้านการนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ คือ 1) ปลุกจิตสำนึก และเสริมสร้าง การมีจิตอาสาในการพัฒนาสาธารณะประโยชน์ของส่วนรวม 2) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างในการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความสามารถในสิ่งที่ถูกต้อง และมีความคิดเชิงบวก ซึ่ง Limprasong (2020) กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่เป็นความร่วมมือกับสำนักงาน เลขาธิการคุรุสภาจัดโครงการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณ วิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (E-PLC) ส่งผลต่อการพัฒนาครูผู้สอนรายกลุ่ม มีการสะท้อนปัญหา ในการจัดการเรียนการสอน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาของเพื่อนครู ทำให้มองเห็นข้อบกพร่องและสามารถนำไป พัฒนาได้ ซึ่ง Stoll, and Louis (2007) กล่าวว่า PLC เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายในที่เกิดจากจริยธรรม การดูแลซึ่งกันและกันเชื่อมโยงกับชีวิตครู นักเรียนและผู้นำสถานศึกษาชุมชนกัลยาณมิตร จึงเป็นเหตุปัจจัย ที่ทำให้ PLC มีลักษณะเป็นชุมชนแห่งความไว้วางใจเปิดใจรับฟัง และเชื่อมั่นกับศักยภาพซึ่งกันและกัน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล มีผลประเมินนวัตกรรมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.55) ผลการประเมินโดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็น

พหุองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กัน มีความเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี คิดเป็นร้อยละ 100

สรุป

นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นมีองค์ประกอบที่เกิดจากการระดมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการนำนวัตกรรมไปใช้เป็นแนวทางกับสถานศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 ครูต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อม ๆ กันกับผู้เรียน ในขณะเดียวกันครูต้องออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช และอำนวยความสะดวก ออกแบบการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการเรียนรู้ ที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา เรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) แบบใช้สมองเป็นฐาน แบบโครงงานการเรียนรู้ แบบ 5E แบบ STEM แบบใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ฯลฯ และตัวจักรสำคัญของการขับเคลื่อนในการจัดการเรียนรู้ไปพร้อมกับครูและนักเรียน คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ของครูแต่ละคนนั่นเอง ดังนั้นทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จึงเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้วางแผนการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม ครูมีความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมความสามารถในการนำรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สู่การทำงานวิจัยในชั้นเรียนที่เป็นงานประจำนำไปขยายผลกับบุคลากรทางการศึกษาอื่นให้มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ครู และผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้มีความชัดเจน เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนจนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

1.2 ผู้สอนควรนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล พัฒนาการดำเนินงานประจำเป็นงานวิจัยให้มีความหลากหลายสนองตามความต้องการของผู้เรียน และผู้เรียนสามารถเป็นนวัตกรรมสังคมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2.2 ควรมีการส่งเสริมการทำวิจัยชั้นเรียนที่เกิดจากนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยแนวคิด ทฤษฎีอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายต่อเนื่องยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำร่วม การกระจายอำนาจ และพลังอำนาจกับสมาชิกผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

References

- Battersby, S. (2015). *The Culture of Professional Learning Communities and Connections to Improve Teacher Efficacy and Support Student Learning*. Arts Education Policy Review, 116(1), 22-29.
- Chaibang, W. (2017). *PBL Like Nok Kala School*. Retrieved January 19, 2021, from http://lamplaimatpattanaschool.blogspot.com/2012/07/blog-post_21.html.
- Dechakup, P., & Yindeesuk, P. (2018). *Learning to Integrate with PLC for Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- DuFour, R. (2007). Professional Learning Communities: a Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning?. *Journal of Middle School (J1)*, 39(1), 1-7.
- Hord, S.M., Roussin J, L., & Sommers, W. A. (2010). *Guiding Professional Learning Communities: Inspiration, Challenge, Surprise, and Meaning*. Thousand Oaks, CA: California Corwin Press.
- Limprasong, N. (2020). Model to Drive of the Professional Learning Community Process. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(5), 1959-1972.
- Limprasong, N. (2020). Report on the Performance of Teacher Development Coupon Project Management Course Teacher Learning 4.0: Cross-Learning Integration to Innovation. *Journal of MCU Peace Studie*, 8(Supplemental Issue), 251-268.
- Martin, M. (2011). *Professional Learning Communities*. In Contemporary Issues in Learning and Teaching. London: SAGE Publication Ltd.
- Panich, V. (2012). *Ways to Create Learning for Students in the 21st Century*. 2nd edition. Bangkok: Siam Commercial Foundation.
- Stoll toll, L., & Louis, K.S. (2007). *Professional Learning Community*. New York: Open University Press.
- Theparee, P., & Patphol, M. (2014). A Development of Professional Learning Community Model for The Primary School Teachers. *Silpakorn Educational Research Journal*, 6(2), 284-296.

การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม
เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต*

Research and Development of Innovative Teaching to Raise the Quality of
Production and Develop Teachers to the Future World

ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์

Channarong Wisetsat

สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: channarong@reru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายการวิจัย 1) เพื่อสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบโดยใช้แนวคิดการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, Weil และ Calhoun โดยดำเนินการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย คือนักศึกษาครูปฐมวัย นักศึกษาครูประถมศึกษา และ นักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติทดสอบ คือ ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้ ผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า นักศึกษาครูมีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การผลิตและพัฒนาครู; การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม; รูปแบบการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were 1) to create and find quality of learning models to promote innovative teaching skills, 2) to study innovative teaching skills after using the model. The Teaching Model was developed based on Joyce, Weil and Calhoun's systematic approach. Samples used in this study were 150 pre-service teachers, selected by purposive selection. Data were analyzed by ANOVA.

The results of the research was that the Teaching Model to promote Innovative teaching skills consisted of 6 parts: 1) learning principles and theories, 2) objectives,

*Received August 19, 2022; Revised October 3, 2022; Accepted October 5, 2022

3) teaching process, 4) social system, 5) response principle and 6) support system. The teaching process consisted of four steps: 1) goal identification, 2) applying technology, 3) create innovation and 4) *learning management*. The results from the implementation of the Teaching model revealed that pre-service teachers' innovative teaching skills had higher development at .05 level.

Keywords: Teacher Development; Innovative Teaching; Teaching Model

บทนำ

สภาพการณ์โลกปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเก่าได้หายไปแล้วโดยสิ้นเชิงอันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่าง Smartphone และ Internet ความเร็วสูง ทุกวันนี้หากจะต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรบางอย่าง เราสามารถเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ได้หมดในทุกประเด็น สามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลกภายในเวลาไม่กี่วินาทีจากแหล่งความรู้ระดับโลก สำหรับการเรียนรู้นั้นสามารถเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวกของผู้เรียน (Bellanca, 2010) การจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและคิดค้นวิธีการและนวัตกรรมใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์โลกปัจจุบันด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงได้คิดค้น วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับบริบทโลกการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยชั้นนำ ต่างก็เห็นความสำคัญการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม อาทิเช่น มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ประเทศอังกฤษต้องการที่จะพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาการด้านสอนเชิงนวัตกรรมนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง (Chareonwongsak, 2013) University of South Australia เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและมีขนาดใหญ่ที่สุดในออสเตรเลียตอนใต้ ก็ได้เห็นความสำคัญจึงกำหนดแนวนโยบายส่งเสริมอาจารย์ผู้สอนให้เกิดทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและนำไปพัฒนารูปแบบการสอนส่งเสริมนักศึกษา (Jain, 2013) จากข้อมูล University of Alberta เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของประเทศแคนาดา ได้เห็นความสำคัญของทักษะนวัตกรรมโดยส่งเสริมการเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของอาจารย์ผู้สอน จนผลการศึกษามีชื่อเสียงในระดับโลก (Varnhagen et al. 2010) และ University of Pennsylvania เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีชื่อเสียงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้เห็นความสำคัญจึงมุ่งเน้นพัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้ออกแบบการเรียนการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

ในยุคการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมในการประกอบอาชีพ และสร้างความสำเร็จให้กับตนเองในอนาคต ครูซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย ความคิด และสติปัญญา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมตั้งแต่เป็นนักศึกษาวิชาชีพรู (Bellanca, 2010) จึงจะสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้อยากเรียนรู้ ตั้งใจเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนเกิดทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์อันจะนำผู้เรียนไปสู่การประสบผลสำเร็จในชีวิต กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (*Framework for 21st Century Learning*) Bellanca (2010) ได้ระบุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

ควรจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะที่สำคัญ 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ

นวัตกรรมการศึกษาคือ การนำสิ่งใหม่ๆ ซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการหรือการกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ขึ้น ทั้งในส่วนที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้นโดยอาศัยหลักการทฤษฎีที่ได้ผ่านการทดลองวิจัยจนเชื่อถือได้นำมาใช้บังเกิดผลเพิ่มพูนประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ ซึ่งนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการ ทั้งนี้เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม (Khammanee, 2010) เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ (Sutthirat, 2010) เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน จำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้าน การศึกษาก็มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม หมายถึง การนำเอานวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ มาออกแบบการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในห้องเรียน ซึ่งนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่อาจเป็นได้ทั้งในลักษณะรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสมที่จะจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการออกแบบพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอน แนวคิดใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Bellanca, 2010) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Morad , Ragonis, and Barak (2014) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยเขาพบว่าเทคโนโลยีในการศึกษาช่วยสนับสนุนให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษา Shekar (2013) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษา ซึ่งเขาพบว่าเมื่อนำการเรียนรู้แบบโครงงานมาจัดการเรียนรู้นักศึกษาได้ช่วยพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษาได้ดี จากงานวิจัยของ Nussbaum-Beach, and Hall (2012) พบว่าการนำเทคโนโลยีในการศึกษา มาจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ของผู้เรียน และได้ให้ข้อสรุปว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เป็นทักษะที่สำคัญสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้นั้น จะเป็นลักษณะการเรียนรู้ในลักษณะโครงงานและใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ Mugione, and Penaluna (2018) ได้เสนอแนะว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เป็นทักษะที่สำคัญที่ควรส่งเสริมให้กับผู้เรียน โดยออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Garrison (2015) ได้สรุปว่าการคิดเชิงนวัตกรรมนั้นเกิดจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ผนวกกับการเรียนรู้จากเทคโนโลยี

ในประเทศไทยเองก็ได้เห็นความสำคัญของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม (Innovative Teaching skills) ของนักศึกษาครู เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีการระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในผลการเรียนรู้ของคุณวุฒิปริญญา ดังที่ Ministry of Education (2019) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในมาตรฐานการศึกษาชาติ (Office of the Education Council Ministry of Education, 2017) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในแผนการอุดมศึกษาที่มีระยะยาว 15 ปี (Office of Higher Education Commission, 2017) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในยุทธศาสตร์ใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู (At the meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide, 2017) และ

ระบุไว้ในโมเดลพัฒนาประเทศไทย 4.0 ได้ระบุว่าการที่คนไทยจะนำพาประเทศไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เจริญก้าวหน้าได้ด้วยการพัฒนานวัตกรรมแนวคิดใหม่ นั่นคือต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมให้เกิดในครูไทย

สำหรับบริบทจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2561-2564 มีความต้องการที่จะยกระดับในการผลิตและการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีครูผู้สอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูสอนระดับปฐมวัย ครูสอนระดับประถมศึกษา และครูสอนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดแล้วพบว่าความต้องการในการส่งเสริมทักษะนวัตกรรมแก่ครูอยู่ในระดับสูง (Wisetsat, and Other, 2019) แผนกกับการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเร่งด่วนที่ประเทศไทยต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู เพราะถ้านักศึกษาครู มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เมื่อบรรจุเป็นครูก็จะจัดการเรียนรู้ก็จะให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้นได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ผลิตและพัฒนาครู จึงสนใจอย่างยิ่งที่จะวิจัยและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต สอดคล้องกับที่ Wisetsat, and Nuangchalerm (2019) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม 6 ด้าน ได้แก่ ความสามารถตีความบริบท สร้างแนวคิด ร่วมมือกับผู้อื่น สะท้อนแนวคิดนำเสนอแนวคิด และประเมินความสำเร็จ ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยว่าควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับที่ Zhu, Wang, Cai, and Engels (2013) ได้อธิบายว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ และด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ (Wisetsat, 2022)

จากการที่กล่าวมาจะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเร่งด่วนที่ประเทศไทยต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู เพราะถ้านักศึกษาครู มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมก็จะส่งผลอันดีต่อการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ ประเทศไทยก็จะมีพลเมืองที่จะมีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรม อันจะนำประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม
- 2) เพื่อศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยออกแบบขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

- 1) ผู้วิจัยศึกษาฐานข้อมูลเพื่อในการสืบค้นงานวิจัยกลุ่มมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ หรือ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แล้วเลือกแบบเจาะจงฐานข้อมูลในการสืบค้น 6 ฐานข้อมูล ได้แก่ Google Scholar Research Gate ProQuest Springer ERIC และ TCI สำหรับสืบค้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) จากนั้นผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารงานวิจัยจากฐานข้อมูล โดยใช้คำสืบค้นเกี่ยวกับทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม คือ “Innovative Teaching + Teachers” สืบค้นใน 6 ฐานข้อมูลดังที่กล่าว

3) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูล ซึ่งพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 53 เรื่อง วิเคราะห์แนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า แนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับกำหนดนิยามของทักษะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คือ แนวคิดของ Zhu, Wang, Cai, and Engels (2013) แนวคิดที่มีความเหมาะสม คือ แนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) และแนวคิดพื้นฐานที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จำนวนทั้งสิ้น 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ Boud, and Felett (2013) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แนวคิดของ Edwards (2012) เทคโนโลยีการเรียนรู้ แนวคิดของ Barkley, Cross, and Major (2014) การเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดของ Wurdinger (2016) การเรียนรู้แบบโครงการ และแนวคิดของ Innovation and Business Skills Australia (2009) การพัฒนานวัตกรรม

4) จากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของแนวคิด พบว่าทุกแนวคิดมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมในระดับมาก สามารถใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้

5) ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่าแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองมีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ จนได้แบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง (Self-Assessment) มีองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ และด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รวมข้อคำถามรวม จำนวน 16 ข้อ

6) จากนั้นประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมโดยนำแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองให้กลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้คือนักศึกษาครูปฐมวัย นักศึกษาครูประถมศึกษา และนักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

7) จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลและแปลความหมายตามเกณฑ์ของ Srisa-ard (2010)

8) จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์วิชาชีพครู ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการหาคุณภาพ โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นเชิงคุณภาพซึ่งจะนำไปใช้สนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

1) ศึกษาแนวคิดหลักสำหรับใช้ยึดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษพบว่าแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) มีความเหมาะสมที่จะกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมโดยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 ระบบสังคม องค์ประกอบที่ 5 การตอบสนอง และองค์ประกอบที่ 6 ระบบสนับสนุน

2) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐานสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบ 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ Boud, and Felett (2013) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แนวคิดของ Edwards (2012) เทคโนโลยีการเรียนรู้ แนวคิดของ Barkley, Cross, and Major (2014) การเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดของ Wurdinger

(2016) การเรียนรู้แบบโครงงาน และ แนวคิดของ Innovation and Business Skills Australia (2009) การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

3) จากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม โดยนำแนวคิดที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของรูปแบบ จนได้ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอน การเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน

4) จากนั้นผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ไปศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากสถานศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ แห่งที่ 1 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์โรงเรียน ลำปลายมาศพัฒนาสังเกตบริบทการออกแบบการเรียนรู้และบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จากนั้น สัมภาษณ์ผู้บริหารเพิ่มเติม แห่งที่ 2 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สังเกตการเรียนรู้และ บรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จากนั้นสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนเพิ่มเติม และ แห่งที่ 3 ศึกษาข้อมูล เชิงประจักษ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสังเกตการเรียนรู้รายวิชาการคิดเชิงนวัตกรรม จากนั้นสัมภาษณ์อาจารย์ ผู้สอนเพิ่มเติม

5) จากนั้นผู้วิจัยจึงหาคุณภาพของร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ เชิงนวัตกรรม และเอกสารประกอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ขั้นนี้ผู้วิจัยได้นำ ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และเอกสารประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม หาคุณภาพโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมิน พบว่ามีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมในระดับมาก

6) จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับร่างรูปแบบ โดยใช้ข้อมูลสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลการศึกษาข้อมูล เชิงประจักษ์จากการศึกษาเชิงประจักษ์ในส่วนของบริบทจริงของแห่งที่ 1 โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา แห่งที่ 2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แห่งที่ 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ส่วนที่ 2 ข้อมูลจากการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญ

8) จากนั้นผู้วิจัยจึงปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น จนได้รูปแบบการฉบับสมบูรณ์พร้อมที่ทดลองกับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 150 คน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

1) นำแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง วัดก่อนเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้คือ นักศึกษาครูปฐม นักศึกษาครูประถมศึกษา และ นักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ข้อมูล เชิงที่ได้จะเป็นการวัดครั้งที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณาเปรียบเทียบ

2) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู ในรายวิชานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 150 คน โดยออกแบบการทดลองเป็นเวลา 16 สัปดาห์ โดยใช้ขั้นตอนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น 4 ขั้นตอน ขณะเรียนรู้จะวัดหลังเรียนซึ่งจะเป็นการวัดครั้งที่ 2 การวัดครั้งที่ 3 การวัดครั้งที่ 4 และ การวัดครั้งที่ 5

3) จากนั้นโดยพิจารณาค่า Wilks' Lambda ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ หลายตัวแปรของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู พบว่าในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเปรียบเทียบรายคู่เพื่อทดสอบว่ามีคู่ใดที่มีความแตกต่างกันบ้าง

4) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู โดยเปรียบเทียบทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู เปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยใช้วิธี

Bonferroni จำแนกตามช่วงเวลา ซึ่งในการวัดครั้งที่ 1 เป็นการวัดก่อนเรียนได้มาจากแบบประเมินตนเอง โดยใช้แบบประเมินตนเอง ส่วนการวัดครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และ ครั้งที่ 5 เป็นการวัดหลังเรียนได้มาจากแบบสังเกตพฤติกรรมที่สังเกตโดยอาจารย์ผู้สอน

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง แก้ไข รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

1) หลังจากที่ได้จัดการเรียนรู้กับนักศึกษาครู เรียนรู้ครบทุกแผน จากนั้นผู้วิจัยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ นำไปวัดความพึงพอใจของนักศึกษาครู ที่มีต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

2) วิเคราะห์ข้อมูล สำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม โดยใช้ข้อมูลสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดที่ได้สอบถามนักศึกษาครู ข้อมูลจากแบบบันทึกภาคสนามที่อาจารย์ผู้สอนได้บันทึกข้อมูลในขณะจัดการเรียนรู้และข้อมูลจากวัดความพึงพอใจของนักศึกษาครู

3) นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4) ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะทดลองกับกลุ่มตัวอย่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

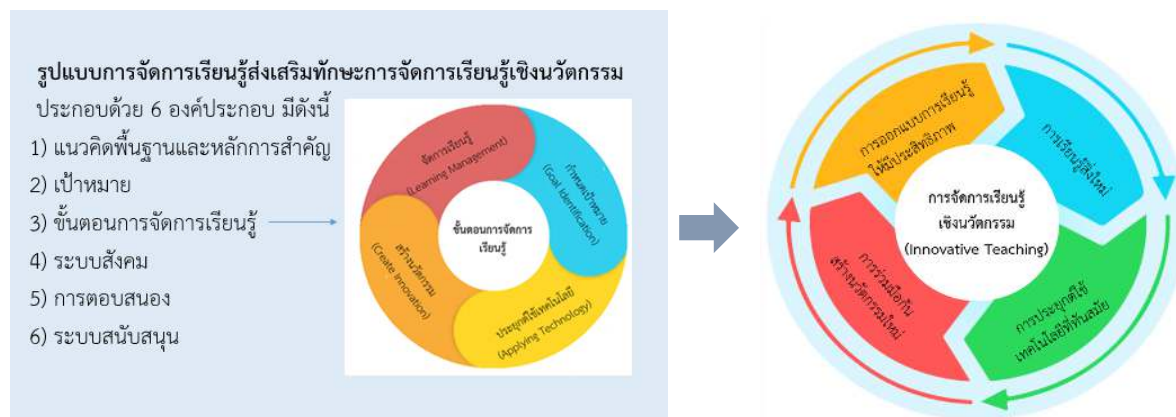
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จะได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จะได้ว่าผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า นักศึกษาครูมีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ แสดงดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

จากรูปภาพที่ 1 จะได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ เป้าหมาย ขั้นตอนการเรียนรู้ ระบบสังคม การตอบสนอง และ ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู 4 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนครูศึกษาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับผลสำเร็จ หรือ ปัญหาที่ผ่านมา มีการวิเคราะห์วิจารณ์เนื้อหาที่ควรปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีการระบุเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำไปพัฒนานวัตกรรม มีการศึกษาแนวคิดใหม่ๆ สำหรับนำไปพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนมีการศึกษาเทคโนโลยีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์วิจารณ์เทคโนโลยีใหม่ที่มีความเหมาะสมในการสร้างสื่อการสอน หรือนวัตกรรมการศึกษา มีการนำเทคโนโลยีใหม่หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้ในการสร้างนวัตกรรมการศึกษา และนำนวัตกรรมไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีใหม่หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเรียนการสอน

ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนท่านได้ให้นักศึกษาครู ร่วมกันนำเสนอปัญหาในการจัดการเรียนรู้ และร่วมกันระบุเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนานวัตกรรมการศึกษา มีการร่วมกันหาแนวคิดที่แปลกใหม่อย่างหลากหลายสำหรับนำไปพัฒนานวัตกรรม มีการร่วมกันวิเคราะห์วิจารณ์แนวคิดแนวคิดที่มีความเหมาะสม แล้วเลือกหรือหลอมรวมแนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับพัฒนานวัตกรรม และร่วมกันสร้างนวัตกรรมจนสำเร็จตามแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยสื่อการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ หมายถึงในจัดการเรียนการสอนมีการเตรียมความพร้อมได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสื่อการสอน แผนการจัดการเรียนการสอน (Lesson Plan) และการเตรียมชั้นเรียน มีการใช้ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่มี จัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น จัดการเรียนรู้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง แล้วประเมินความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้จากนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

อภิปรายผล

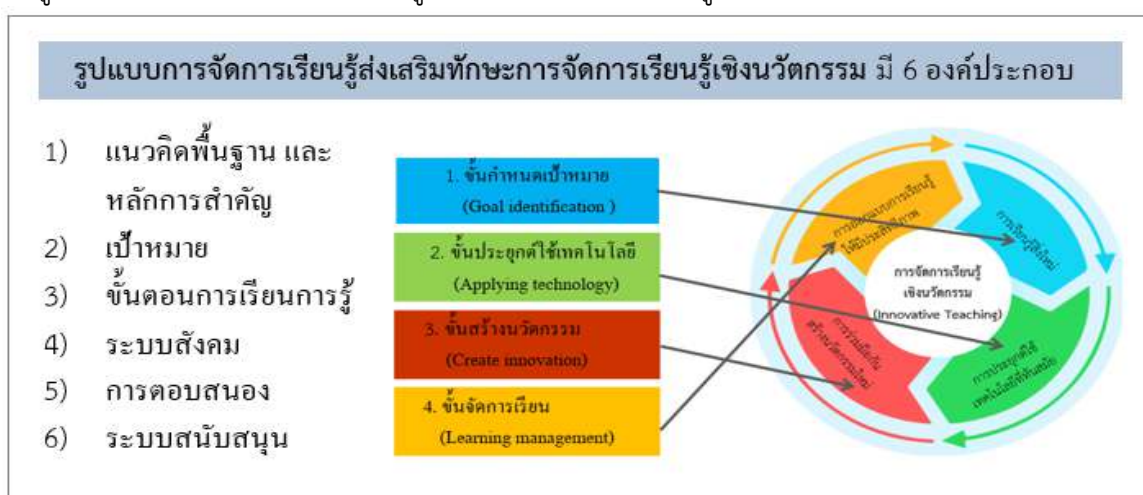
จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ เป้าหมาย ขั้นตอน การเรียนการสอน ระบบสังคม การตอบสนอง และ ระบบสนับสนุน ส่วนขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายเป็นการเรียนรู้ (Goal identification) ขั้นที่ 2 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการเรียนรู้ (Applying technology) ขั้นที่ 3 สร้างนวัตกรรมเป็นการเรียนรู้ (Create innovation) และ ขั้นที่ 4 จัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ (Learning management) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอน 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ขั้นตอน 2 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอน 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และขั้นตอน 4 ปรับปรุง แก้ไข รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมนั้น เริ่มต้นด้วยการศึกษาเอกสารงานวิจัยเพื่อสังเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน จากนั้นจึงสร้างร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และปรับโครงสร้างรูปแบบโดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ และจากข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ ต่อจากนั้นได้ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง เหมาะสมของรูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม แล้วนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปนำร่องกับ นักศึกษาครู ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากขึ้น จนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับ Anderson (2001) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมนั้นต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันโดยพิจารณาตามเป้าหมายของรูปแบบเป็นหลัก ผลการศึกษาพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Knirk, and Gustafson (1986) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบที่ดีควรเริ่มต้นจากข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของสังคม สอดคล้องกับ Phusee-orn (2018) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมประเภทหนึ่งซึ่งจะมีคุณภาพเมื่อกระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีการศึกษาและทำความเข้าใจจากข้อมูลพื้นฐาน ร่างนวัตกรรม ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ปรับปรุงนวัตกรรม ทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพ ปรับปรุงนวัตกรรมให้สมบูรณ์ และกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับว่าเมื่อนำนวัตกรรมใด ๆ มาผ่านกระบวนการแล้วนวัตกรรมนั้นจะมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งควรเริ่มจากการศึกษาปัญหาและความต้องการ แล้วค่อยพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรม

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นักศึกษาครูมีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในส่วนของกรอบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามที่ต้องการวัด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้ สอดคล้องกับ Wisetsat, and Nuangchaleram (2019) ได้ศึกษาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่และพบว่า นักศึกษาครูจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิธีการ และ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ใหม่ อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้วิจัย

จัดสถานการณ์เรียนรู้ให้นักศึกษาครูได้เผชิญกับปัญหาซึ่งมีความท้าทายในการปฏิบัติภาระงาน ซึ่งได้แก่ การพัฒนานวัตกรรมกลุ่มใหญ่ การพัฒนานวัตกรรมกลุ่มย่อย การพัฒนานวัตกรรมรายบุคคล ในการจัดการเรียนรู้จะมีการสร้างแรงบันดาลใจโดยการตั้งคำถามกระตุ้นให้คิดเพื่อให้เกิดความท้าทายอยากพัฒนานวัตกรรมให้สำเร็จ ในขณะที่วิธีสอนปกติไม่มี โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Bender (2012) ที่ว่าการเรียนรู้ในลักษณะโครงงาน ผู้เรียนจะได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริง โดยที่ผู้สอนมีการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นด้วยคำถามจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ และการที่ผู้สอนจัดสถานการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มจะส่งผลให้ภาระงานที่พัฒนาขึ้นประสบผลสำเร็จ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสอดคล้องกับ Barkley, Cross, and Major (2014) ที่ว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มแบบโต้ตอบมีความเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยผู้เรียนแต่ละคนอาจทำหน้าที่เหมือนหรือต่างกันได้ขึ้นอยู่กับขนาดของภาระงานที่เรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตามก็จะอยู่ภายใต้งานที่ได้รับมอบหมายเดียวกัน เมื่อเรียนรู้เสร็จจะเกิดความรู้ที่สูงขึ้น หรือเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และอาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูมีอิสระในการแก้ปัญหาหรือพัฒนานวัตกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ นักศึกษาครูได้นำเทคโนโลยีในการศึกษามาช่วยในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม เมื่อนักศึกษาครูนำไปจัดการเรียนรู้กับนักเรียน นักเรียนจึงมีความสนใจ และตั้งใจเรียนรู้ มาให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Edwards (2012) ที่ว่าการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน จะช่วยเรื่องของการเพิ่มแหล่งเรียนรู้ได้ดี และช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความรู้ของผู้เรียน สามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน การเรียนการสอนจะเป็นการตอบสนองความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคลได้ดี ทำให้การจัดการศึกษาเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Phusee-orn (2018) ที่ว่าในการพัฒนาทักษะนวัตกรรมของครู ควรที่จะใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา และออกแบบการทดลองเป็นช่วงเวลาโดยมีการวัดและเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งเพื่อจะได้เปรียบเทียบพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา

สรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน ทั้งนี้ได้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ กำหนดเป้าหมาย ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สร้างนวัตกรรม และจัดการเรียนรู้ เมื่อนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม แสดงได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิง

จากรูปภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ ขั้นที่ 2 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ขั้นที่ 3 สร้างนวัตกรรม ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการร่วมมือกันสร้างนวัตกรรม และขั้นที่ 4 จัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมควรนำไปใช้กับอาจารย์อุดมศึกษาที่ต้องการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมกับนักศึกษาวิชาชีพครู นอกจากนี้ ศึกษานิเทศน์หรือผู้บริหารที่ต้องการพัฒนาครูใหม่ก็สามารถนำไปใช้ได้ แต่มีข้อเสนอแนะในการใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ คือ ต้องจัดการเรียนรู้ตามลำดับจึงจะเกิดผลดี ได้แก่ ขั้นกำหนดเป้าหมายเป็นการเรียนรู้ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการเรียนรู้ ขั้นสร้างนวัตกรรมเป็นการเรียนรู้ และขั้น จัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ไม่ควรข้ามขั้นตอนจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษานวัตกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย จากการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่าลักษณะนวัตกรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย ควรศึกษาต่อว่าจะออกมาในลักษณะรูปแบบใดได้บ้าง

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม บทบาทการคิดเชิงนวัตกรรมว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร

References

- Anderson, L.W. A. (2001). *Taxonomy for Learning Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Education Objectivcs*. New York: Addison Wesley Longman.
- At the Meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide. (2017). *The New Strategy of Rajabhat University to Develop Local According to The Royal Patronage*. Bangkok: Ministry of Education.
- Barkley, E. F., Cross, K. P., & Major, C. H. (2014). *Collaborative Learning Techniques: A Handbook for College Faculty*. New York: John Wiley & Sons.
- Bellanca, J. A. (2010). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. United States: Solution Tree Press.
- Bender, W. N. (2012). *Project-Based Learning: Differentiating Instruction for the 21st Century*. United States: Corwin.
- Boud, D., & Feletti, G. (2013). *The Challenge of Problem-Based Learning*. New York: Routledge.
- Chareonwongsak, K. (2013). *Creative Thinking*. Bangkok: Success Media.
- Division of Research Administration and Educational Quality Assurance. (2017). *Thailand 4.0 Model Drive of Thailand Towards Stability, Wealth and Sustainable*. Bangkok: Division of Research Administration and Educational Quality Assurance.

- Edwards, A. (2012). *New Technology and Education*. London: A&C Black.
- Garrison, D. R. (2015). *Thinking Collaboratively: Learning in a Community of Inquiry*. New York: Routledge.
- Innovation and Business Skills Australia (IBSA) Australia. Department of Education, Employment and Workplace Relations (DEEWR). (2009). *Developing Innovation Skills: A Guide for Trainers and Assessors to Foster the Innovation Skills of Learners Through Professional Practice*.
- Jain, L. C. (2013). *Innovative Teaching and Learning: Knowledge-Based Paradigms*. Physica.
- Joyce, B., M. Weil & E. Calhoun. (2014). *Models of Teaching*. (9th ed.). Boston: Pearson Education.
- Khammanee, T. (2010). *Pedagogy: Knowledge for Organizing Effective Learning Process*. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Knirk, F.G., B., & K. L. Gustafson. (1986). *Instructional Technology: A Systematic Approach to Education*. Florida: Holt, Rinehart and Winston.
- Ministry of Education. (2019). *Ministry of Education Announcement on Undergraduate Qualifications Standards Department of Education (Four Years Course) 2019*.
- Morad, S., Ragonis, N., & Barak, M. (2014). Innovative Thinking and ICT Expertise of Undergraduate Students in Education. *Learning in the Technological Era: Proceedings of the 9th Chais Conference for the Study of Innovation and Learning Technologies*, 112-120.
- Mugione, F., & Penaluna, A. (2018). Developing and Evaluating Enhanced Innovative Thinking Skills in Learners. In *Entrepreneurial Learning City Regions* (pp. 101-120). Springer, Cham.
- Nussbaum-Beach, S., & Hall, L. R. (2012). *The Connected Educator: Learning and Leading in a Digital Age*. Unite States: Solution Tree Press.
- Office of Higher Education Commission. (2017). *Education in Thailand B.E. 2560-2579*. Bangkok: Prigwan Graphic Co., Ltd.
- Phusee-orn, S. (2018). *Educational Research and Development*. Mahasarakham: Taksila Printing.
- Shekar, A. (2013). Teaching Innovative Thinking and Consumer-Oriented Design to Engineering Students: Perspectives Based on Observations and Experience. *International Journal of Mechanical Engineering Education*, 41(1), 14-16.
- Srisa-ard, B. (2010). *Preliminary Research*. (8th ed.). Bangkok: Suwiriyan Printing.
- Sutthirat, C. (2010). *80 Innovative Learning Management That Focuses on the Learners*. (3rd ed.). Bangkok: Danex Interporation.
- Varnhagen, et al. (2010). *Teaching, Research, and Discovery Learning: Recommendations for a Great University*. Teaching, Research, and Discovery Learning, 1-16.

- Wisetsat, C. (2022). Research and Development of Innovation Skills for Thai Youth to Support Their Careers in the Future. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(2), 497-508.
- Wisetsat C., & Nuangchalem, P. (2019). Synthesis of Innovative Thinking Skills of Pre-Service Teachers. *Journal of Education Rajabhat Maha Sarakham University*, 6(1), 451-464.
- Wisetsat, C., et al. (2019). The Results of Data Analysis on the Need of Enhancement Pre-Service Teachers' Innovative Teaching. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 19(4), 357-371.
- Zhu, C., Wang, D., Cai, Y., & Engels, N. (2013). What Core Competencies Are Related to Teachers' Innovative Teaching?. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 41(1), 9-27.

การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี*

The Development of Revision to the Legal Provision on the Use of Medical Marijuana by Buddhist Peaceful Means

¹ประทุมพร กำเหนิดฤทธิ์, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ อุดลย์ ชันทอง

¹Pratumporn Kumnerdrith, Phrakhrupaladpañāvoravat and Adoon Khunthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author, Email: buaban53.99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ 2) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ 3) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านพุทธสันติวิธี ด้านกฎหมาย ด้านการวิจัย ด้านการแพทย์ ผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหามียาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 ใช้คำว่า “คลั่งยาเสพติด” หมายความว่า ปริมาณยาเสพติดที่ภาคีประเทศตกลงยินยอมให้ใช้ในทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในประเทศได้ แต่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มิได้มีหลักการนี้ไว้ กฎหมายยาเสพติดให้โทษของไทยจึงไม่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสากล และการเปลี่ยนสถานะพืชกัญชาเป็นยาเสพติด ทำให้เกิดมายาคติว่ากัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษมากกว่า 40 ปี แม้จะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ซึ่งยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยมีบทบัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ประกาศกำหนดระบุชื่อยาเสพติดให้โทษว่ายาเสพติดให้โทษชนิดใดอยู่ในประเภทใด และเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงชื่อหรือยาเสพติดให้โทษ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขลงนามประกาศกระทรวงสาธารณสุขให้กัญชาพ้นจากสถานะเป็นยาเสพติด ยกเว้นสารสกัด THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการใช้กัญชาทางการแพทย์ตามภูมิปัญญาไทย และการใช้กัญชาในครัวเรือนตามบริบทสังคมไทย นับว่าเป็นการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ไปอีกขั้นหนึ่ง แต่ครั้งกฎหมายมีผลบังคับใช้ ก็ปรากฏกระแสการใช้กัญชาเสรี ดังนั้น สังคมไทยคงต้องมีการพัฒนากฎหมายไปในแนวทางที่เหมาะสมต่อไป 2) กระบวนการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายใช้หลักอริยสัจ 4 บุรณการกับหลักการพัฒนากฎหมายได้กระบวนการที่เรียกว่า 4 Four with 2P2M กล่าวคือ 1. F คือ Focus หมายถึง กำหนดประเด็นความจริงของปัญหา 2. O คือ Opportunity

*Received September 4, 2022; Revised October 17, 2022; Accepted October 17, 2022

โอกาสหาสาเหตุที่แท้จริง คือรักษาความป่วยไข้ และเป็น “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจ 3. U คือ Utility เกิดอรรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะทำให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เกิดความผิด และ 4. R คือ Restorative justice หมายถึง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคม โดยพัฒนากฎหมาย 2P ตามหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน 2M ตามหลักการแพทย์โดยแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน โดยทางสายกลาง 3) นำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและสังคมไทยสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย; กัญชาทางการแพทย์; อริยสัจ 4; ทางสายกลาง

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the context of marijuana use in Thai society, its problems and impacts on the legal provision on the use of medical marijuana; 2) to analyze the Buddhist peaceful means contributing to the development of revision to the legal provision on the use of medical marijuana; and 3) to analyze and present the development of revision to the legal provision on the use of medical marijuana by Buddhist peaceful means. The study employed a qualitative research method that included documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions with Buddhist, Buddhist peaceful methods, legal, research, and medical experts from stakeholders and related parties.

From the study, the following results are found: 1) According to the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, “Definition (X) ‘Stocks’ means the amounts of drugs held in the country of territory for therapeutic or scientific functions”. However, the Narcotics Act B.E. 2522 stated otherwise; as a result, Thailand's narcotics laws are ineffective and inconsistent with international standards. For more than 40 years, the conversion of marijuana plants to narcotics perpetuated the myth that marijuana was a narcotic drug. The Narcotics Act B.E. 2522 was repealed later, when the Narcotics Code B.E. 2564 was promulgated. There is a provision that authorizes the Minister of Public Health to announce the names of narcotics, which narcotics belong to which category, and to revoke or change the names of narcotics, with the approval of the Narcotics Control Board, which is considered a further improvement in the provisions of the medical marijuana law. The Minister of Public Health has signed an announcement removing marijuana from the category 5 narcotics list, except for extracts THC greater than 0.2% only. Although this is the principle of free medical marijuana use according to Thai local wisdom, as well as one step further development of the provisions of the medical marijuana law according to international principles; however, when the law has not yet taken effect, there comes another wave of unrestricted marijuana usage. As a result, Thai society must develop appropriate laws. 2) The development process of revision to the legal provision employs *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) with the principles for developing law, the process

called ‘Four with 2P2M’ is obtained: (1) “F” stands for Focus on the reality of problems; (2) “O” stands for Opportunity for identifying the root causes of problems, i.e., curing sickness, as well as an economic opportunity; (3) “U” stands for utility, or benefits for the general public, so that patients’ and doctors’ behavior will not be at fault; and (4) “R” stands for restorative justice, which emphasizes justice rather than legal wrongdoing and owes an obligation to society. The law ‘2P’ should be developed in accordance with the principles of legal development with universal standards, public participation principles called ‘2M’, together with Thai traditional and modern medicine principles. All of which should be grounded on the Middle Way. 3) The presentation of the development of a revision to the legal provision on the use of medical marijuana through Buddhist peaceful means in favor of the people’s happiness and peace for Thai society on a sustainable basis.

Keywords: Development of Revision to the Legal Provision; Medical Marijuana; Ariyasacca 4; Middle Way

บทนำ

สิทธิในสุขภาพ (Right to health) เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ว่าด้วยมาตรฐานสุขภาพขั้นต่ำสากล ซึ่งบุคคลทุกคนพึงมีสิทธิในสุขภาพ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กล่าวถึงหลักสำคัญที่ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพทางแพทย์ ฯลฯ (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR Article 25 (1)) ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลที่จะได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยโดยเท่าเทียมกัน ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกได้ให้สัตยาบันปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว และนำมาพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายภายในต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดและกำหนดโทษไว้ก็มีหลักสิทธิในสุขภาพอันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายคำนึงถึงสุขภาพของบุคคลเป็นสำคัญยิ่งกว่าการถือว่าผู้นั้น เป็นผู้กระทำความผิด เช่น ในกรณีของหญิงที่ทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก บทบัญญัติของกฎหมายเป็นข้อยกเว้นให้กระทำการทำให้ตนเองแท้งลูกได้โดยถือว่าการกระทำของหญิงนั้น ไม่เป็นความผิด ในกรณีจำต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น และยังครอบคลุมถึงกรณีอื่น ๆ ที่หญิงมีความจำเป็นต้องทำแท้ง เช่น การตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม รวมทั้งการกระทำของแพทย์ในกรณีมีเหตุจำเป็นเช่นนี้ การกระทำนั้นก็ไม่เป็นความผิดเช่นเดียวกัน (Section 305 of Criminal Code Thai)

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับกัญชานั้น เมื่อศึกษาการใช้กัญชาตามบริบทของสังคมไทยพบว่ากัญชามีสถานะเป็นพืชสมุนไพรจนเป็นตำรับยามาแต่โบราณ และใช้กันในครัวเรือน ในส่วนของกฎหมายเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 ตามคำปรารภ และบทนิยามในมาตรา 1 ข้อ (X) คำว่า “คล้งยาเสพติด” ตามอนุสัญญาเดี่ยวดังกล่าวมีความหมายว่า ภาคีประเทศตกลงยินยอมให้ใช้กัญชาทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ได้ (Article 1 Definition (X) of the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) แต่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มิได้มีข้อยกเว้นไว้เช่นนั้น ทำให้รัฐบาลต้องตรากฎหมายภายในออกมารองรับคือ พระราชบัญญัติยาเสพติด

ให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ตามบทบัญญัติของกฎหมายจัดพิชัญญาเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 และไม่มีบทบัญญัติให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ นอกจากนั้นเมื่อใช้กฎหมายฉบับนี้มานานกว่า 40 ปี จนค้นพบว่ากัญชาเป็นยาเสพติด ในปี 2562 มีการเรียกร้องจากภาคประชาชน ประกอบกับมีผลงานวิจัยเป็นที่ยอมรับถึงคุณประโยชน์ของกัญชาทำให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องออกกฎหมายอนุญาตให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562 ซึ่งถือเป็นกฎหมายกัญชาทางการแพทย์ฉบับแรกของไทย แต่กฎหมายฉบับนี้กลับมีบทบัญญัติกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีใบรับรองแพทย์จากแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนแล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพทย์แผนปัจจุบันที่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการนำกัญชามาใช้เป็นยารักษาโรค จึงยังคงมีปัญหาที่ผู้ป่วยและแพทย์แผนไทยหรือหมอพื้นบ้านไม่สามารถปลูกกัญชาเพื่อนำมารักษาอาการป่วยไข้เฉพาะรายได้อยู่นั่นเอง จนในที่สุดพรรคภูมิใจไทยซึ่งนโยบายหาเสียงปลดล็อกกัญชา และให้ปลูกกัญชาได้บ้านละ 6 ต้น จึงเกิดกระแสการใช้กัญชาเสรี และเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายให้กัญชาไม่มีสถานะเป็นยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ท่ามกลางปัญหาใหม่คือ ความกังวลห่วงใยและผลกระทบต่อเยาวชน รวมทั้งการขายกัญชา อุปกรณ์การเสพ และผลิตภัณฑ์กัญชาออกมามากหลายในลักษณะควบคุมมาตรฐานและคุณภาพไม่ได้ ซึ่งเห็นได้ว่าสังคมไทยเกิดความสับสน เมื่อรัฐบาลรับหลักการร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ.... ก็น่าจะเป็นการดีที่ต่อไปจะมีกฎหมายควบคุมได้มาตรฐาน แต่เมื่อเข้าวาระ 2 ก็ปรากฏว่าพรรคร่วมรัฐบาลกลับเสนอให้มีการถอนร่างพระราชบัญญัตินี้ออกไป (Paupongpun, 2022) เห็นได้ว่า กระบวนการนิติบัญญัติโดยปกติไม่อาจบัญญัติกฎหมายให้สามารถแก้ไขปัญหาคิดค้นที่แท้จริงจะต้องหาแนวทางแก้ไขพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีเพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมต่อไป

จากการค้นคว้าเอกสารโดยวิเคราะห์หลักการ และแนวคิดของการใช้กัญชาทางการแพทย์ทั้งของไทยและต่างประเทศพบว่า กัญชาให้คุณประโยชน์มากกว่าโทษ (Katesomboon, 2019) เมื่อศึกษาหลักการพัฒนากฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล หลักความมีส่วนร่วม และหลักการแก้ไขปัญหตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจ 4 หรือหลักความจริงอันประเสริฐ (Thai Tripitakas:19/1706/544) พบขั้นตอนการแก้ไขปัญหตามลำดับ โดยวิเคราะห์จากความจริงของปัญหาหรือทุกข์ การหาสาเหตุของปัญหา การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา (Wikipedia: Ariyasacca) หากบูรณาการเข้าด้วยกันน่าจะก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยน้อมนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาคิดค้นความต้องการใช้กัญชาทางการแพทย์ในสังคมไทย ประกอบกับงานของผู้วิจัยอาจจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายกัญชาซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษ จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจอยากจะศึกษาบริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ และเมื่อได้องค์ความรู้ตามแนวทางพุทธสันติวิธีก็จะนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทเกี่ยวกับการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์

3. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี บริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ การกำหนดประโยชน์ของกัญชา ปัญหาเกี่ยวกับการใช้กัญชา และการสัมภาษณ์เบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการการพัฒนากฎหมาย และกฎหมายกัญชาของต่างประเทศ และของไทย

ศึกษาหลักการพัฒนากฎหมายบทบัญญัติกฎหมาย หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักพุทธสันติวิธี หลักสันติวิธี ตลอดจนบทความ เว็บไซต์ ตำรา งานวิจัย กฎหมายการใช้กัญชาของต่างประเทศ กฎหมายกัญชาของไทย เพื่อให้ได้ประเด็นการพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยบูรณาการความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์เข้ากับข้อมูลแนวคิด หลักการการใช้กัญชาทางการแพทย์ทั้งของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 4 บูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้กระบวนการพัฒนากฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการและหลักสากล

ขั้นตอนที่ 5 สร้างและนำเสนอกระบวนการการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลกระทบ ติดตาม พัฒนา ต่อยอดให้มีความยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายที่กำหนดให้กัญชาเป็นยาเสพติดคือ บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น มีที่มาจากเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2518 (ค.ศ.1975) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961, ค.ศ.1972 ซึ่งตามอนุสัญญาดังกล่าว มีบทบัญญัติยินยอมให้ใช้กัญชาทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ได้ เพียงแต่รัฐต้องคำนึงถึงสุขภาพอนามัยและสวัสดิภาพของคน ซึ่งรัฐต้องมีมาตรการควบคุมยาเสพติดให้โทษที่ชัดเจน แต่ประเทศไทยอนุวัติกฎหมายภายในออกมาเพื่อรองรับอนุสัญญาดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น ไม่ปรากฏบทบัญญัติการอนุญาตให้ใช้เพื่อการแพทย์หรือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด จึงเป็นการยกสถานะของกัญชาจากพืชสมุนไพรมาเป็นยาเสพติดให้โทษ เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มาเป็นเวลานานทำให้เกิดมายาคติว่าพืชกัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562 จึงเกิดกระแสกัญชาเสรี และเปลี่ยนสถานะเป็นพืชเศรษฐกิจ แต่ผู้ป่วยที่เสพหรือปลูกเพื่อเอามาใช้รักษาโรค ยังคงถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้ง ๆ ที่เจตนาในการเสพหรือการปลูกพืชกัญชาเพื่อนำมาใช้เป็นยามิใช่เจตนาจะเสพในลักษณะติดยาเสพติดให้โทษ จึงเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังทำอย่างไรให้ผู้ป่วยเข้าถึงยากัญชา หมอพื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยสามารถปลูกกัญชาเพื่อนำมาปรุงเป็นตำรับยาสำหรับผู้ป่วยของตน รวมทั้งเกษตรกรเข้าถึงการปลูกและการจำหน่ายในฐานะเป็นพืชเศรษฐกิจมีโอกาสเท่าเทียมกันในสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยมีลักษณะที่โดดเด่นและมีความใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหา อันได้แก่ สภาพปัญหา การใช้กฎหมายทางการแพทย์คืออะไร ปัญหาดังกล่าวเกิดจากสาเหตุอะไร การแก้ไขปัญหามีแนวทางอย่างไร และควรแก้ไขหรือปรับปรุงด้วยวิธีการอย่างไร เพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งหลักการของอริยสัจ 4 นั้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนในการแก้ไข เมื่อนำหลักธรรมอริยสัจ 4 รวมทั้งหลักมัชฌิมาปฏิปทา ตลอดจนสิ่งที่สังคมบัญญัติขึ้นมาเป็นกรอบวิเคราะห์ต่อการใช้กฎหมายทางการแพทย์ และหลักการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายจะเข้าใจปัญหาได้ว่า ทุกข์ของผู้ป่วยคือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ต้องการได้รับการบำบัดรักษาให้หาย ตามหลักการแพทย์ทั้งแผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยหรือแผนไทยประยุกต์ ตลอดจนหมอพื้นบ้านหรือที่เรียกกันว่า การแพทย์บูรณาการ แต่การนำกฎหมายมาใช้ในการบำบัดรักษา หรือใช้ในทางการแพทย์ซึ่งมีบันทึกจนกลายเป็นตำราทางการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาไทยรับรู้มาก่อนแล้ว แต่บทบัญญัติของกฎหมายไม่ชัดเจน มีขั้นตอนซับซ้อน ทั้งบทบัญญัติหลักและอนุบัญญัติมากมายไม่สะดวก และผู้ใช้ในการบำบัดรักษาโรคอาจถึงกับต้องถูกดำเนินคดี เพราะบทบัญญัติของกฎหมายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ยังไม่ให้การคุ้มครองผู้ป่วยหรือแพทย์ผู้ให้การรักษา คงมีแต่การอนุญาตให้มีการผลิต จำหน่าย นำเข้าและส่งออกในภาคอุตสาหกรรมหรือธุรกิจโดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น

หลังจากสังคมได้เรียนรู้มาช่วงระยะเวลาหนึ่งจนกระทั่งมีประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ที่รัฐมีนโยบายผ่อนคลายนโยบายมากขึ้น พบว่ามีแนวทางที่จะนำหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการกับหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) รวมทั้งหลักการแพทย์ ซึ่งหมายรวมทั้งแพทย์แผนไทยและแพทย์ปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายการใช้กฎหมายเสรีทางการแพทย์ ให้สอดคล้องกับบริบทของการใช้กฎหมายตามสภาพสังคมไทย รวมทั้งนโยบายของรัฐที่เล็งเห็นคุณค่าผลักดันให้เป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อนำอรรถประโยชน์มาให้ประชาชนก่อให้เกิดสังคมสันติสุขต่อไป

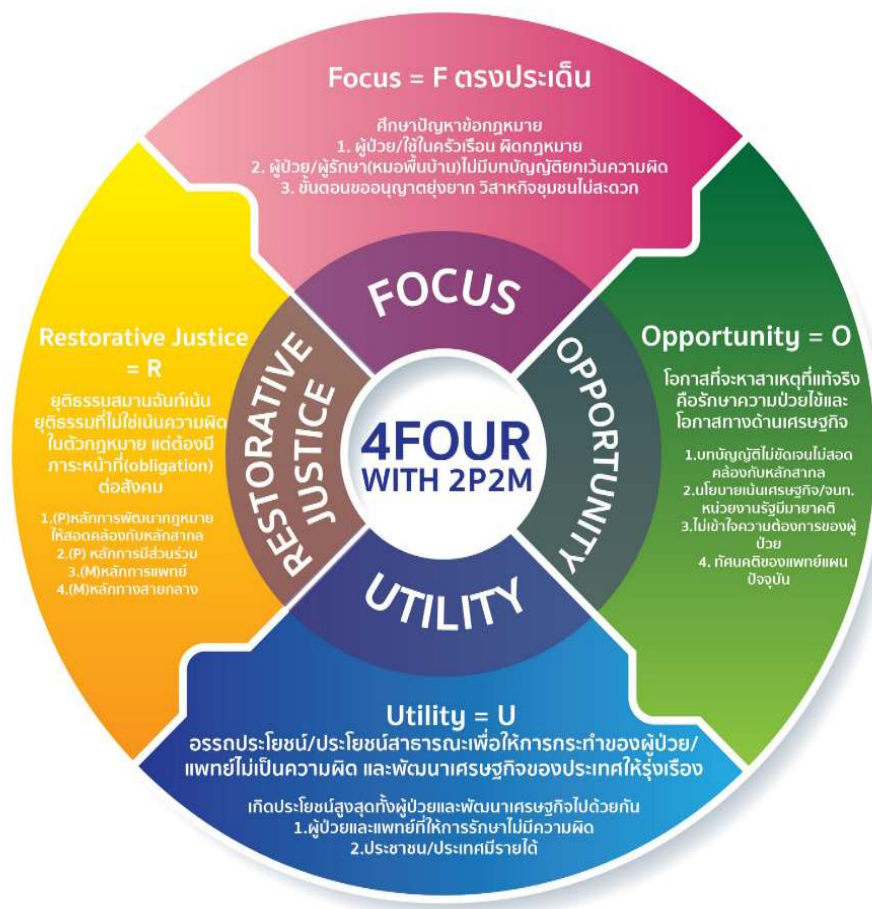
วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมอันสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มาเป็นหลักในการคิดบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนากฎหมายดังกล่าว ได้กระบวนการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กฎหมายทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

โดยสรุป คือ 1) ขั้นทุกข์ โดยเริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหาที่กฎหมายไม่สมบูรณ์ไม่คุ้มครองผู้ป่วยและแพทย์ โดยกำหนดรู้ความจริงของปัญหา 2) ขั้นสมุทัย วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ที่บัญญัติกฎหมายโดยยึดแต่การแพทย์ปัจจุบัน ทำให้เห็นโอกาสการยอมรับและพัฒนาการแพทย์แผนไทย 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาคือแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และอนุบัญญัติให้มีความสมบูรณ์ ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ และ 4) ขั้นมรรค วิธีการแก้ปัญหา ด้วยการระดมความคิด ใช้หลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย ใช้แนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยทางสายกลาง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทย ของต่างประเทศ และหลักพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กฎหมายทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี ซึ่งงานวิจัยนี้ เรียกกระบวนการที่ได้ว่า **4 Four with 2P2M** ผู้วิจัยจึงได้จัด

สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็น และข้อสังเกตต่อแนวทางการพัฒนาปรับปรุง บทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบคิดการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี

F หมายถึง การ Focus คือการวิเคราะห์ความจริงประเด็นของปัญหา กฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ซึ่งคำว่า “ทางการแพทย์” น่าจะเป็นการให้ใช้พืชกัญชาเป็นยารักษาผู้ป่วยได้ แต่บทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ชัดเจน ไม่สามารถนำพืชกัญชามาใช้ทางการแพทย์ได้จริง แม้ล่าสุดเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายจะมีแนวทางว่าไม่มีส่วนใดของพืชกัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 แล้ว แต่สารสกัดจากกัญชาเท่านั้นที่ยังคงเป็นยาเสพติดความจริงแล้ว การบริโภคในลักษณะเป็นยา เช่น นำใบกัญชามาชงน้ำร้อนเป็นชาเพื่อลดความดันโลหิตเพื่อการนอนหลับ หรือการบริโภคในครัวเรือน ใส่แกงปรุงอาหาร เพื่อกระตุ้นให้รับประทานอาหารได้ก็ยังไม่มียกเว้นที่ชัดเจนว่าสามารถทำได้ หรือจะต้องทำอย่างไรจึงจะมีสิทธิปลูกได้ คงปรากฏข้อมูลจากหน่วยงานคณะกรรมการอาหารและยาว่า ประชาชนที่ต้องการจะปลูกกัญชา กัญชงไม่ต้องขออนุญาต แต่ต้องมีการจดแจ้งผ่านเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน “ปลูกกัญ” นอกจากนั้นปัญหาความเข้าใจความหมายของกัญชาถือเป็นยาเสพติดหรือไม่ ต้องทำความเข้าใจร่วมกันก่อนที่จะกฎหมายจะมีผลบังคับใช้ มิฉะนั้นก็อาจจะเกิดการบังคับใช้กฎหมายผิดไปจากเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายได้ดังที่เป็นข่าวถกเถียงกันตามที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม เมื่อประกาศกระทรวงสาธารณสุขมีผลบังคับใช้ว่ากัญชาไม่มีสถานะเป็นยาเสพติดก็เป็นผลให้การกระทำของผู้ป่วยหรือประชาชนที่ต้องคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดไป

○ หมายถึง Opportunity คือ โอกาส ในการหาสาเหตุที่แท้จริง ได้แก่ การรักษาความป่วยไข้ด้วยการบูรณาการหลักการแพทย์ทั้งการแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย และ “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจซึ่งมีค่าตั้งทรัพย์สินเงินทอง

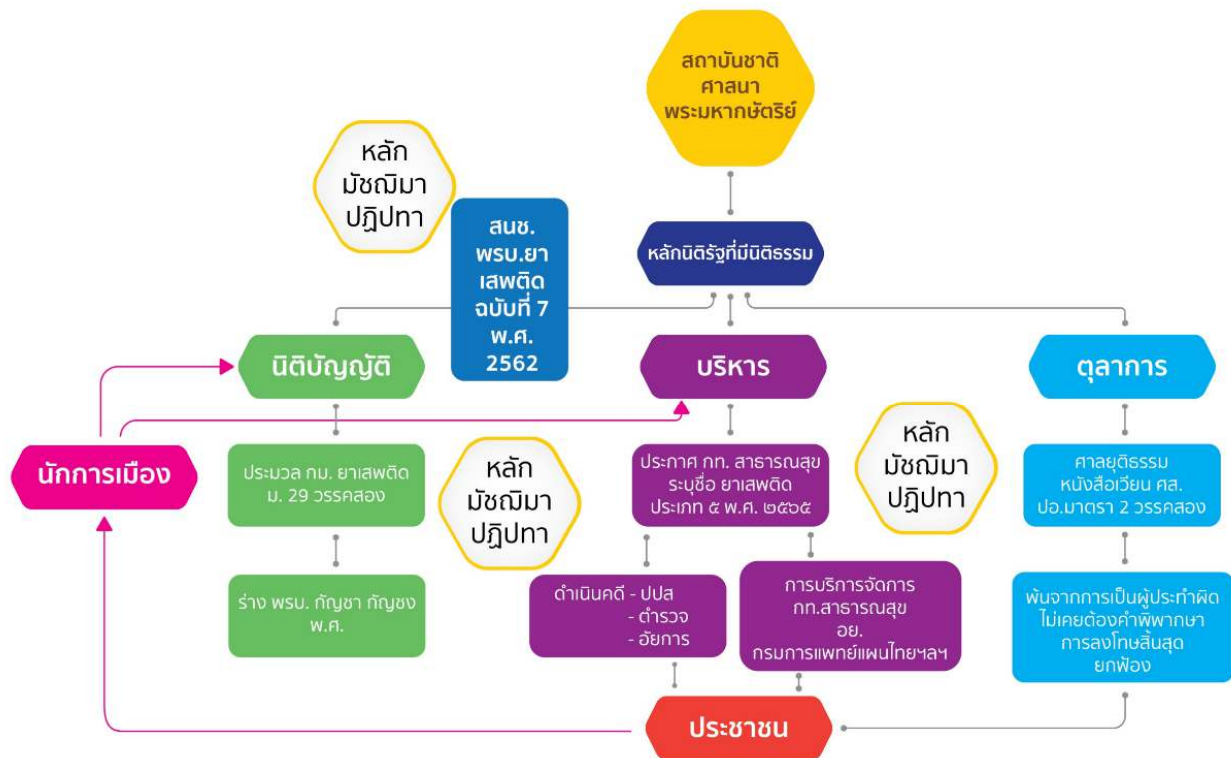
U หมายถึง Utility คือ รรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะเพื่อให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เป็นความผิด ทั้งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้รุ่งเรือง

R หมายถึง Restorative justice คือ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นให้ความยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ (obligation) ที่มีต่อสังคม

นอกจากนั้นการมีทางสายกลางที่พอเหมาะพอดีร่วมกันควรเป็นอย่างไร กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นภาคีของอนุสัญญาเดี่ยวแห่งสหประชาชาติ ซึ่งหากจะมีหลักการให้ผู้ป่วย หมอพื้นบ้าน และประชาชนได้ใช้กัญชาเสรีทางการแพทย์ก็ต้องมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจน เพื่อป้องกันสุขภาพและสวัสดิภาพของประชาชนเกิดประโยชน์สาธารณะ ผู้ร่างกฎหมายต้องมีวิธีการร่างบทบัญญัติของกฎหมายให้เหมาะสมชัดเจนตามกระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติ และนำความคิดเห็นของทุกภาคส่วนมาช่วยหาทางออกร่วมกัน โดยนำหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) หลักการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนปัจจุบัน (Medical principles: Thai traditional & modern) และโดยทางสายกลาง (Middle Way) กล่าวคือ มาตรการควบคุมที่ชัดเจน เช่น การห้ามจำหน่ายแก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี การใช้ระบบจดแจ้งว่า แต่ละคนมีความจำเป็นจะต้องปลูกกัญชา การจัดตั้งสถาบันกัญชาแห่งชาติโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดพื้นที่ของการปลูกหรือผลิต และการอนุญาตเพื่อการอุตสาหกรรมเพื่อควบคุมและกำกับดูแล (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 Article 22, 23, 24, and 28). โดยมีบทบัญญัติ เช่น กฎกระทรวง มารองรับกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ การจดแจ้งและการอนุญาต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565 มีผลใช้บังคับ ก็เกิดปรากฏการณ์ความเข้าใจสับสนว่าประเทศไทยปลดล็อกกัญชาหรือรัฐมีนโยบายกัญชาเสรีหรืออย่างไร ทำให้รัฐบาลต้องแก้ปัญหาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีประกาศในส่วนของการกระทรวงสาธารณสุขเกิดอนุบัญญัติต่าง ๆ ออกมามากมายเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในระยะแรก เนื่องจากพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ..... ซึ่งจะเป็นกฎหมายควบคุมการใช้กัญชาทางการแพทย์มีสถานะเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติโดยอยู่ในขั้นตอนการรับหลักการของรัฐสภาเท่านั้น ยังมิได้เสร็จสมบูรณ์ จึงเกิดช่องว่างของกฎหมายหรือเกิดสุญญากาศในสังคมทำให้ทุกฝ่ายต้องเรียนรู้และติดตามการพัฒนากฎหมายในเรื่องนี้ต่อไป

เมื่อนำกรอบคิดการพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีไปปรับใช้กับกระบวนการนิติบัญญัติของไทยจะเห็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์
โดยพุทธสันติวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ากัญชาเป็นพืชสมุนไพรนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ในโลกตะวันออกมานานแล้ว ในประเทศไทยมีหลักฐานว่า ใช้กัญชาเป็นยามานานประมาณ 300 ปี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทั้งนี้จากงานวิจัยและข้อเท็จจริงพบว่า กัญชาสามารถช่วยบรรเทาอาการรักษาโรคในคนไข้บางรายหลายโรค เช่น ความดันโลหิต พาร์กินสัน ซึมเศร้า นอนไม่หลับ ฯลฯ จึงมีประโยชน์มากกว่าโทษ ในหลายประเทศผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายให้มีการนำกัญชามาใช้ในทางการแพทย์ สอดคล้องกับ ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์ นำเสนอแนวคิดว่า ประเทศไทยห้ามการใช้กัญชาไม่ว่ากรณีใดๆ มานานถึง 40 ปีจึงถือว่าประเทศไทยต้องมาเริ่มนับหนึ่งใหม่ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต้องช่วยกันพัฒนากัญชาทางการแพทย์ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพได้มากขึ้น (Katesomboon, 2019) ทั้งพบว่า สังคมไทยยังคงต้องพัฒนากฎหมายให้มีลักษณะสมดุลร่วมกันต่อไป สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ได้เสนอแนวคิด เรื่อง การพัฒนากฎหมาย (Legal Development) เพราะเมื่อคนมาอยู่รวมเป็นสังคม ประโยชน์และความต้องการของแต่ละคนอาจขัดแย้งกันได้ ซึ่งกฎหมายจะเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการควบคุมสังคม (Social controls) โดยเป็นกติกาเพื่อชี้ขาดความถูกต้องที่สังคมยอมรับในการเฝ้าหาความเป็นธรรมอันเป็นจุดสมดุล (Equilibrium) ระหว่างประโยชน์ของเอกชนแต่ละคนในแต่ละเรื่องหรือระหว่างเอกชนกับส่วนรวม (Wongwattanasan, 2008) ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง

นิติศาสตร์แนวพุทธว่าหลักการพื้นฐาน กฎหมายต้องมาจากธรรม ต้องเพื่อธรรมและมาจากธรรม กฎหมายที่แท้ประสานประโยชน์ของบุคคลกับสังคมและประสานสมมติของมนุษย์ เข้ากับความจริงแท้ของธรรมชาติ (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2550-2564)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการที่เรียกว่า 4 Four with 2P2M นั้น 1.F คือ Focus หมายถึง กำหนดประเด็นความจริงของปัญหา ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 มิได้แก้ปัญหาให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ ทั้งนี้เพราะผู้ร่างกฎหมายไม่เข้าใจประเด็นปัญหาว่า กัญชาเป็นพืชสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย 2. O คือ Opportunity การหาสาเหตุที่แท้จริง พบโอกาสในการรักษาความปวดไข้ด้วยการบูรณาการหลักการแพทย์โดยแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน และ “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจ 3. U คือ Utility พบว่าการปรับปรุงกฎหมายจะเกิดอรรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เป็นการผิด และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้รุ่งเรือง และ 4. R คือ Restorative justice หมายถึง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคม ส่วน 2P2M คือ พบ 2 หลักการ ได้แก่ หลักการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) และ 2 วิธีการ โดยบูรณาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนปัจจุบัน (Medical principles: Thai traditional & modern) และโดยทางสายกลาง (Middle Way) ตัวอย่าง เช่น ในการกำหนดระบุชื่อยาเสพติดให้โทษว่า ส่วนใดของกัญชาที่เป็นยาเสพติดให้โทษ เช่น สารสกัดที่มี THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ตามมาตรฐานสากลจึงเห็นได้ว่าผู้เกี่ยวข้องได้พัฒนากฎหมายตามหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล สอดคล้องกับ ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์ นำเสนอแนวคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันซึ่งมีผลใช้บังคับ โดยกำหนดให้การปฏิรูปประเทศ ด้านกฎหมาย รวมถึงการจัดให้มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ “โดยต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล” (Panithas, 2018) ทั้งผลวิจัยยังสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนโดย สมบัติ งามบุรี ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (Namburi, (2019) ดังจะเห็นได้ว่า กฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์เกิดขึ้นเพราะภาคประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง รวมทั้ง ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์ เสนอแนวคิดที่ว่า กฎหมายมีความสัมพันธ์กับคนและสังคม แต่ละสังคมก็มีองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน การพัฒนากฎหมายจึงต้องสอดคล้องกับการพัฒนาสังคม หรือเพื่อชักนำการพัฒนาสังคม ซึ่งต้องพัฒนาตลอดเวลาตามความจำเป็นแห่งสภาพของสังคม (Wongwattanasan, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี มีความเหมาะสมที่จะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของการใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดตามหลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นระบบดำเนินการที่เป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ขั้นแรกวิเคราะห์ปัญหา ขั้นที่สองหาสาเหตุของปัญหา ขั้นที่สามหาแนวทางแก้ไขปัญหา และขั้นที่สี่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจน

เพื่อป้องกันความสับสนแก่คนในสังคม แม้ปัจจุบันฝ่ายบริหารดำเนินการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (อนุบัญญัติ) กำหนดว่ากัญชาไม่ใช่ยาเสพติด ยกเว้นสารสกัด THC ที่เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ซึ่งมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2565 ก็ตาม แต่ประชาชนก็ยังไม่เข้าใจหลักเกณฑ์การจดแจ้ง หรือการขออนุญาตผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก ครอบครองต่อไปอย่างชัดเจน ที่สำคัญคือ กระแสกัญชาเสรีเกิดเป็นปัญหาใหม่ในสังคม ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดว่ารัฐบาลมีนโยบายกัญชาเสรี จึงเกิดข้อกังวลหรือความหวงใยต่อเยาวชนตามมา นอกจากนั้นแม้ว่าประชาชนบางส่วนเข้าใจข้อมูล แต่ก็เพียงทราบว่ามีการปลดล็อกพืชกัญชา คงเหลือไว้เฉพาะสารสกัดเท่านั้นที่เป็นยาเสพติด แต่ขั้นตอนต่อมาก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติกฎหมายที่แสดงถึงการทบทวนอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และการนำแนวคิดการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายการใช้กัญชาในต่างประเทศมาบูรณาการเข้ากับบริบทสังคมไทย เพื่อหามาตรการควบคุมการใช้กัญชาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรอยู่ในความดูแลของแพทย์อาจเป็นแพทย์แผนปัจจุบันหรือแพทย์แผนไทย เพราะเป็นที่ทราบกันว่า ขนาดของการใช้สารสกัดหรือน้ำมันกัญชาควรใช้ในปริมาณเล็กน้อยให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของแต่ละคน รวมทั้งจัดตั้งสถาบันกัญชาแห่งชาติตามอนุสัญญาดังกล่าวเพื่อเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดพื้นที่ผลิตกัญชาทางการแพทย์ กำกับดูแลการผลิตกัญชาให้ได้มาตรฐาน หรือควบคุมไม่ให้มีการทำผิดกฎหมาย ทั้งรัฐสนับสนุนการศึกษาวิจัยและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจประโยชน์ของกัญชา นำกัญชามาใช้อย่างถูกต้อง และพัฒนาปรับปรุงกฎหมายอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องต่อไป รวมทั้งข้อห่วงใยผลกระทบในระยะแรกของการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างเสรี ซึ่งจากงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า กระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติโดยปกติจะก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีก เพราะการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายที่ผ่านมายังมิได้มีการแก้ปัญหาที่เริ่มต้นจากการกำหนดประเด็นความจริงของปัญหา ทั้งนี้เพราะการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยหลักควรจะมีที่การรักษาผู้ป่วยเป็นสำคัญ หากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยก็ย่อมทำได้ สอดคล้องกับความเห็นของ รสนา โตสิตระกูล ซึ่งเห็นว่าควรพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์เพื่อผู้ป่วยและเศรษฐกิจไปด้วยกัน (Rosana, 2021) แต่จากผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลมุ่งที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาการรักษาผู้ป่วยด้วยกัญชาซึ่งเป็นพืชสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้ในขณะร่างกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ครั้งแรกพบหลักการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยทางสายกลาง (Somchai, 2021) จึงเป็นทางเลือกหรือทางออกของสังคมไทยที่มีความเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ เสนอแนวคิดว่า กฎหมายมีความสัมพันธ์กับคนและสังคม แต่ละสังคมก็มีองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน การพัฒนากฎหมายจึงต้องสอดคล้องกับการพัฒนาสังคม หรือเพื่อชักนำการพัฒนาสังคม ซึ่งต้องพัฒนาตลอดเวลาตามความจำเป็นแห่งสภาพของสังคม (Wongwattanasan, 2021) และ อนุทิน ชาญวีรกูล รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า การปลดล็อกกัญชาออกนั้น เพื่อมุ่งใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ไม่ได้มุ่งหวังให้นำมาใช้เพื่อสันทนาการ (Charnvirakul, 2022) สวนทางกับสภาพปัจจุบันที่มีการขายกัญชา และอุปกรณ์การเสพอย่างโจ่งแจ้งทั้งทางตรงและในสื่อออนไลน์ อย่างไรก็ตาม แม้ทางคณะกรรมการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กัญชา กัญชง พ.ศ. ได้ออกมาชี้แจงความคืบหน้าว่าร่างกฎหมายเสร็จแล้ว แต่เมื่อพรรคภูมิใจไทยยื่นร่างกฎหมายเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2565 กลับปรากฏว่า ที่ประชุมให้ถอนร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง ออกไปอีก จึงยังคงเป็นปัญหาการใช้กัญชาทางการแพทย์ของไทยว่า ประเทศไทยจะมีแนวทางการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างไรต่อไป เป็นกัญชาเสรีหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากผลสรุปการวิจัยการใช้กัญชาทางการแพทย์ควรพิจารณาขนาดการใช้กัญชาที่เหมาะสม สังคมไทยจึงควรมีกฎหมายควบคุมการใช้ที่เข้มงวดขึ้นกว่าปัจจุบัน ไม่ให้เยาวชนที่อายุต่ำกว่า 20 ปี เข้าถึง ห้ามสูบกัญชาในที่สาธารณะ มีการดูแลเรื่องโฆษณาสินค้า และมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับแก้ไขหรือพัฒนา

กฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ในส่วนการปลูกในครัวเรือน จากที่พรรคการเมืองหาเสียงไว้ว่าจะให้ปลูก 6 ต้น ตอนนี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าปลูกได้กี่ต้น และควรย้าว่าเฉพาะสารสกัดที่มีค่า THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักยังเป็นสารเสพติด และเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

สรุป

การพัฒนากฎหมายกัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมอันสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มาเป็นกรอบในการคิดบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนากฎหมาย เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ เพื่อคุ้มครองผู้ป่วย และผู้ให้การรักษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ โดยเริ่มต้นจากปัญหาที่กฎหมายไม่สมบูรณ์ไม่คุ้มครองผู้ป่วยและผู้ให้การรักษา มีการกำหนดรู้ปัญหา ทำความเข้าใจกับปัญหาอย่างชัดเจน 2) ขั้นสมุทัย การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ทำให้ทราบว่า การใช้กัญชาทางการแพทย์เป็นหลักการแพทย์แผนไทย จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาคือบทบัญญัติของกฎหมาย และอนุบัญญัติต่าง ๆ เพื่อเกิดประโยชน์สาธารณะคุ้มครองผู้ป่วย แพทย์และประชาชน และ 4) ขั้นมรรค วิธีการแก้ปัญหา ด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์ของกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล ปฏิบัติได้ มีการระดมความคิดเห็นตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย โดยทางสายกลาง

การที่สังคมได้เรียนรู้นับแต่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการพัฒนาการใช้กัญชาทางการแพทย์ฉบับแรกของไทย แต่ก็ยังประสบปัญหาทั้งผู้ป่วยและแพทย์แผนไทยที่ผู้ให้การรักษาไม่สามารถปลูกพืชกัญชาเพื่อรักษาผู้ป่วยได้จริง การที่รัฐออกแบบกฎหมายให้มีการใช้กัญชาในการรักษาอาการป่วยไข้โดยต้องมีใบรับรองจากแพทย์ หรือการกำหนดให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจชุมชนโดยขออนุญาตปลูกภายใต้การดูแลควบคุมของหน่วยงานภาครัฐก็ประสบปัญหาใหม่ทั้งความล่าช้า ความไม่เข้าใจ ตลอดจนเงินทุน จวบจนกระทั่งปัจจุบันที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ปัญหาให้ผู้ป่วยสามารถปลูกพืชกัญชา รักษาตนเองได้ รวมทั้งประชาชนสามารถบริโภคได้ในครัวเรือน แต่ในช่วงแรกก็ยังประสบปัญหาการตีความความดับทกกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ด้วยกระบวนการของการบัญญัติกฎหมายที่ไม่อาจแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริงของปัญหา ดังนั้น หากมีการนำแนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนตามหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนากฎหมาย โดยการทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเข้าใจ การเข้าถึงกฎหมายกัญชาทางการแพทย์ แล้วหาทางออกร่วมกัน เชื่อมั่นว่าสังคมไทยจะมีการพัฒนาการคุ้มครองดูแลผู้ป่วย ผู้ให้การรักษา ตลอดจนประชาชนที่เป็นเกษตรกรให้มีรายได้มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ประชาชนก็จะมีทั้งความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ และมีฐานะมั่นคง สังคมไทยย่อมมีสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. ผลจากการวิจัย เมื่อพืชกัญชามีสถานะเป็นพืชสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย การยกเลิกไม่จัดกัญชาเป็นยาเสพติดส่งผลเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยและแพทย์ผู้ให้การรักษา รัฐบาลจึงควรเน้นนโยบายการใช้กัญชาทางการแพทย์ว่าเนื่องจากผู้ป่วยมีสิทธิในสุขภาพ และมีสิทธิในการเลือกจะรักษาอาการป่วยใช้เพื่อรักษาชีวิตตน ทั้งการแพทย์แผนปัจจุบัน หรือแพทย์แผนไทย หรือแม้จากหมอพื้นบ้านที่อาจไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาก็ตาม ด้วยเหตุนี้ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ป่วยเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย การจับกุม การดำเนินคดีย่อมสิ้นสุดลง

1.2. ผลจากการวิจัย เมื่อสังคมมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน ควรนำหลักธรรมอริยสัจ 4 และทางสายกลาง มาเป็นหลักการ ผู้บังคับใช้กฎหมายควรมีวิจารณญาณ และตระหนักถึงสวัสดิภาพและสุขภาพของผู้ป่วยหรือประชาชนเป็นสิ่งสำคัญตามหลักสากล มีความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

1.3. ผลจากการวิจัย การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี รัฐบาลควรพิจารณาพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ..... ให้ทันต่อสถานการณ์เพื่อมิให้เกิดปัญหาการใช้กัญชาโดยเสรี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ให้รัฐสนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนาพืชกัญชา เพื่อขึ้นทะเบียนตำรับยาหรือจดสิทธิบัตรกัญชาพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ทางการแพทย์ให้มากขึ้น รวมทั้งศึกษาผลกระทบซึ่งอาจมีทั้งด้านบวกและลบแก่สุขภาพในระยะยาว เพื่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย หรือออกวิธีปฏิบัติราชการในโอกาสต่อไป โดยมีหัวข้อวิจัย เช่น การพัฒนาสายพันธุ์กัญชาในระดับอุตสาหกรรม

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง กัญชาเพื่อสุขภาพคนไทย ก้าวไกลสู่ธุรกิจโลก หรือศึกษาวิจัยการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี

2.3 ควรมีศึกษาวิจัยหลักพุทธสันติวิธีเกี่ยวกับกฎหมายในประเด็นอื่น ๆ เช่น การใช้กัญชาในผู้ป่วยระยะประคับประคองมีผลดีต่อสังคม

References

- Charnvirakul, A. (2022). *Anutin Insists the Use of Marijuana Is for Medical Purposes Only and Not for Commercial or Recreational Purposes*. Cannabis for Healthy Life. Retrieved September 3, 2023, from <https://www.cannhealth.org/content/6152/>
- Katesomboon, S. (2019). *Optimal Dosage for Medicinal Cannabis Use*. Training Documents Medical Cannabis, (22-23 October 2019). Retrieved September 17, 2022, from http://www.neurothai.org/media/news_file/340-Handout-Phataphong-20191212073846.pdf
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Namburi, S. (2019). Participation Theory in Public Administration. *The Journal of Research and Academics*, 2(1), 183-197.
- Panithas, P. (2018). Universal Principles: Legal Aspect and Globalization. the Knowledge Windows. *Julaniti Journal*, 15(5), 197-200.

- Paupongpun, P. (2022). *Withdraw the Cannabis Bill: Longer Vacuum for Who's Benefit?*. Retrieved September 17, 2022, from <https://www.mgonline.com/daily/detail/9650000089262>
- Rosana, T. (2021). The Former Senator, *Focus Group*. December 21, 2021.
- Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, Article 1: Definitions (X)
- Somchai, S. (2021). The Senator. *Interview*. November 20, 2021.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). Buddhist Style Jurisprudence. (2550-2564). The Criminal Code Thai, Section 305.
- Wikipedia. (2021). *Ariyasacca*. Retrieved July 5, 2021, from <https://www.th.wikipedia.org/wiki/Ariyasacca4>
- Wongwattanasan, C. (2020). Legal Development. *Administrative Law Journal*, 24(3), 3-32.
- Universal Declaration of Human Rights or UDHR Article 25 (1).

การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง: ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต
ขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์*

A Study of the Care of Buddhist Monks with Chronic Kidney Disease: from
Delaying of Kidney Progression, Hemodialysis and
Improving Efficacy of Monks' Activities

จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

Jutamas Vareesangthip

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: jutamas.var@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดูแลการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม 3) เพื่อศึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการศึกษาภาคสนาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ จำนวน 30 รูป ได้มาโดยความสมัครใจ ผู้วิจัยให้ตอบแบบสอบถามมาตรฐานคือ การประเมินคุณภาพชีวิต (Quality of life : SF-36) ฉบับภาษาไทย และเครื่องมือสำหรับการประเมินภาวะซึมเศร้า (Depression score : The Thai Depression Inventory) เปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดเช่นเดียวกัน จำนวน 30 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพขณะที่ได้รับการฟอกเลือด ในช่วงเวลา 12 สัปดาห์ ในการวิเคราะห์ผลลัพธ์ของข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่านัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) การชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์ ได้แก่การลดน้ำหนัก การปรับนิสัยการฉัน การออกกำลังกาย การควบคุมความดันโลหิต การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ หลีกเลี่ยงสารหรือยาที่เป็นผลเสียต่อไต และการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไต 2) คุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลเลือดคือ ฟอสเฟต ความดันโลหิตตัวบน และซีพเจร์ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลที่ดีขึ้นดังกล่าวอาจเป็นเพราะข้อต่อไปนี้ 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ประกอบด้วย องค์ 4 (HEMS) คือวิธีแบบองค์รวม (Holistic Care =H) คือการดูแลร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย, การให้โอกาสตนเองในศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (Direct Experience = E) จาก Youtube, Tiktok, Google เป็นต้น, การช่วยเหลือจากสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Care Team = M) และโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) คือ การเลือกฉันอาหารโปรตีน การควบคุมปริมาณน้ำและ

*Received August 24, 2022; Revised October 25, 2022; Accepted October 25, 2022

เกลือแร่ การป้องกันภาวะแทรกซ้อน การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด การออกกำลังกายและการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจตามพระธรรมวินัย การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ

คำสำคัญ: พระสงฆ์; โรคไตเรื้อรัง; การชะลอความเสื่อมของไต; ฟอกเลือดไตเทียม; การฟื้นฟูสมรรถภาพ การประกอบกิจของสงฆ์

Abstract

This research article aims to: 1) to study the care of monks to delay kidney deterioration 2) to compare the quality of life between monks and laymen with end-stage chronic kidney disease during hemodialysis 3) to study the improvement of efficacy of monks' activities. A survey research was done in 30 monks and 30 general patients, receiving $\geq$ twice-weekly hemodialysis, at Monk Hospital. They were asked to complete a standard questionnaire about the quality of life (SF36). Blood results data and the hemodialysis record of vital signs during hemodialysis were collected. The statistics covered were the calculation of the Mean and Standard Deviation and statistical significance by using t-test.

The following results were found: 1 The care of monks were to delay the kidney deterioration including decreased weight gain, food habits, exercise, blood pressure control, reduction of proteinuria, avoidance of substances or drugs that can harm the kidney and referral of monks to a nephrologist. 2 The quality of life, assessed by SF36 overall was significantly better in monks compared to laymen. (Total SF36; Monks=109.4 $\pm$ 13.0, Laymen=93.8 19.2; p-value < 0.001). The serum phosphate levels and systolic blood pressure were also significantly lower in monks. Such an improvement might be due to the following topic 3 The improving efficacy of monks' activities consisted of 4 factors (HEMS), which are holistic type of care (H), the combined care between the treatment team, caregivers and patients, direct experience (E) gained from Youtube, Tiktok, Google etc., multidisciplinary assistance of caret team (M) and by self-management (S) by choosing appropriate food, controlling the amount of water and minerals consumed, prevention of complications, caring for the AV fistula, exercise and self-care of mind and body according to the Dhamma Vinaya and regular hemodialysis.

Keywords: Buddhist Monks; Chronic Kidney Disease; Delaying of Kidney Progression; Hemodialysis; Improving Efficacy of Monks' Activities

บทนำ

จากการสำรวจพบว่าโรคส่วนใหญ่ที่เกิดกับพระสงฆ์ได้แก่ โรคไขมันในเลือดผิดปกติ โรคความดันโลหิตสูงโรคเบาหวาน และที่สำคัญคือโรคไตวาย พระสงฆ์ที่ได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ที่โรงพยาบาลสงฆ์ขณะนี้ มีประมาณ 40 รูป และยังมีที่อื่น ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ จากข้อมูลสถิติมีจำนวนพระสงฆ์ในประเทศไทย ปี ค.ศ. 2019 พระสงฆ์จำนวน 252,851 รูป (National Office of Buddhism, 2019) พบว่าโรคไตเรื้อรังเป็นหนึ่งในห้าอันดับโรคของพระสงฆ์ ที่ผู้ป่วยมีความทุกข์ทรมาน จากปัญหาสุขภาพมากที่สุด

(Buathed, 2010) และเป็นโรคที่พบ 5 ลำดับแรกของพระสงฆ์ที่นอนรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องอาหาร พระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันทอาหารจากการบิณฑบาต ซึ่งไม่สามารถเลือกได้และการมีวิถีชีวิตการปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์มีการใช้ยานอกเหนือจากที่แพทย์สั่ง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรัง (Praneethum, Sitthijirapat, and Kiatkanont, 2018) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากในการช่วยเหลือผู้ป่วยที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (Hemodialysis) จะต้องใช้เงินประมาณ 291,096 บาทต่อคนต่อปี (Thailand Renal Therapy Subcommittee : Nephrology Society of Thailand, 2019)

จากแนวคิดทฤษฎีการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรัง (Vongwiwatana, 2007) ของพระสงฆ์ ได้แก่ การลดน้ำหนัก การปรับนิสัยการฉันท การออกกำลังกาย การควบคุมความดันโลหิต การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ หลีกเลี่ยงสารหรือยาที่เป็นผลเสียต่อไต และการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไต หลักมาตรฐานแนวทางปฏิบัติเมื่อผู้ป่วยเข้าสู่ภาวะไตวายขั้นสุดท้าย ผู้ป่วยควรร่วมตัดสินใจเลือกวิธีการรักษา แพทย์และทีมงานที่ให้บริการสุขภาพ ผู้ป่วย ครอบครัวผู้ป่วย ควรร่วมปรึกษากันเพื่อที่จะช่วยกันเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะรักษาผู้ป่วยต่อไป วิธีการรักษาผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย ได้แก่ การฟอกเลือด (Micheal, 2004) การล้างไตทางช่องท้อง (Davenport, 2003) และการปลูกถ่ายไต (Nauman, 2005) เมื่อพระสงฆ์ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหของภาวะไตวายขั้นสุดท้าย ด้วยวิธีการรักษาด้วยการฟอกเลือด พระสงฆ์ที่กำลังฟอกเลือด เป็นที่หวังได้ว่าการเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตให้สงบกำกับอยู่ตลอดเวลา ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เริ่มต้นจากอาการทางกาย คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐานโดยเฉพาะการเจริญอานาปานสติภาวนา พอเริ่มปฏิบัติก็ได้ผลทันที คือ กายใจผ่อนคลายได้พักเกิดความสงบโดยเร็ว ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธิแม้ในที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข และทำอุกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว...” (Thai Tripitakas: 14/147/185-186) และ จากงานวิจัยของจุฬามาศ วาริแสงทิพย์ พบว่า ธรรมปฏิบัติด้วยวิธีอานาปานสติสมาธิ ทำให้คุณภาพชีวิตในมิติทางด้านร่างกายของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่กำลังฟอกเลือดดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และภาวะความซึมเศร้าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Vareesangthip, 2010) เมื่อพระสงฆ์ต้องกลับวัดเพื่อประกอบกิจ หลังฟอกเลือดเสร็จ จึงมีแนวทางการส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎี 3 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคลและครอบครัว (Individual and Family Self-Management Theory) ของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009) เป็นแนวคิดหลัก ประกอบด้วยหลักของทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (IFSMT) (Jaingam et al. 2017) แนวคิดการอุปฐากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย และข้อแนะนำเวชปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย

สภาพปัญหาการมีชีวิตรอยู่กับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมเป็นการท้าทายตลอดไป เพราะต้องขึ้นอยู่กับแผนการรักษาพยาบาลที่ถูกต้องแน่นอน การเข้มงวดในการรับประทานอาหาร และการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การทำงานของร่างกาย (AlDukhayel, 2015) พระสงฆ์และผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมจึงมีชีวิตไม่ต่างกับผู้ป่วยเรื้อรัง ซึ่งต้องมีการรักษาที่เป็นอิสระในตัวเอง มีความยากลำบากในความเจ็บป่วย และมีการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพในทุกระบบการทำงานของร่างกาย ภาวะความซึมเศร้าได้ถูกชี้ชัดลงไปว่า เป็นปัญหาของสุขภาพจิตเป็นอย่างแรกที่พบในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (Goh, 2018) พระสงฆ์และผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายได้รับการรักษาในสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน คือ ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ ของครอบครัว และสมาชิกในวัด

แพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ โรคความซึมเศร้าจะเป็นผลแก่ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับ การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยมีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายเพื่อตอบสนองต่อความเครียด สภาวะโภชนาการ และความเกี่ยวเนื่องของการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม และการรักษาอื่น ๆ ผลที่ตามมา ก็คือ โรคความซึมเศร้าสามารถนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่เลวลงของผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย

ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ และการศึกษาการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม และมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต และสัญญาณชีพของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต แบบการล้างไตผ่านทางช่องท้อง เพราะสามารถเพิ่มทั้งคุณภาพชีวิต และลดอัตราการหายใจได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Vareesangthip, 2016) จึงเป็นเหตุผลที่คาดว่าพระสงฆ์มีการเจริญธรรมปฏิบัติ ในการรักษาจิตให้สงบงำกั้อยู่ตลอดเวลา จึงควรมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดด้วยวิธีเดียวกัน การศึกษานี้เป็นการดูแลแบบครบวงจร เมื่อพระสงฆ์ต้องได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ยังไม่มีผู้ใด ที่ให้ความสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังเหล่านี้ เพื่อทำการช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับพระสงฆ์ทุกรูป และมีสมรรถภาพในการประกอบกิจของสงฆ์ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งข้อมูล เหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการของหลายหน่วยงาน อาทิ เช่น มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย และสมาคมโรคไต แห่งประเทศไทย เป็นต้น พระสงฆ์ไตวายเรื้อรังที่ได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไตที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงควรกำหนดการดูแลพระสงฆ์เหล่านี้ให้เป็นนโยบายสุขภาพแห่งชาติเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และไม่มี โรคแทรกซ้อนให้ได้ใช้ยารักษาที่น้อยลง จึงทำให้เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอก เลือดไตเทียม
3. เพื่อศึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจจากตัวอย่าง โดยมี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ทำการศึกษา ความสำคัญและแนวคิดของปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐาน รวมถึงทำการศึกษานแนวคิดการชะลอความเสื่อม ของไต คุณภาพชีวิตขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ อย่างครบวงจร

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง จาก พระสงฆ์ขณะที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่ ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ จำนวน 30 รูป ได้มาด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยให้พระสงฆ์ตอบแบบสอบถาม คุณภาพชีวิต ความซึมเศร้า และนำไปเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดเช่นเดียวกัน จำนวน 30 คน อีกทั้งผู้วิจัย เก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพ ขณะที่ได้รับการฟอกเลือด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเท่านั้น ในช่วงเวลา 12 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พระสงฆ์ขณะที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไต เทียมที่ ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ เปรียบเทียบคุณภาพชีวิต และความซึมเศร้า กับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด เช่นเดียวกัน ที่ เค.พี.เอส.การแพทย์คลินิกเวชกรรมเฉพาะทางโรคไต กรุงเทพมหานคร (Vareesangthip,

2021) ซึ่งเป็นสถานที่ฟอกเลือดที่ได้มาตรฐานรับรองจาก การตรวจรับรองมาตรฐานการรักษาโดยการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (ตรต.) ของสมาคมโรคไตฯ

ขั้นตอนที่ 4 แบบบันทึก และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

2) แบบการประเมินคุณภาพชีวิต (Quality of life : SF-36) ฉบับภาษาไทยที่ได้ขอลิขสิทธิ์จากเจ้าของผู้แปล (Krittayaphong et al. 2000) ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีตัวเลือก 2-5 ตัวเลือก จำนวน 11 ข้อใหญ่ และสามารถแยกเป็นข้อย่อยได้ทั้งหมด 36 ข้อ แต่ละตัวเลือกมีการกำหนดคะแนนที่ได้ไว้ก่อนแล้ว

- คะแนนทางด้านกายภาพ

ถ้าคะแนน < 34 แสดงว่า อัตราการตายและอัตราการอยู่โรงพยาบาลเพิ่มขึ้น

ถ้าคะแนน > 35 แสดงว่า อัตราการตายและอัตราการอยู่โรงพยาบาลลดลง

- คะแนนทางด้านจิตใจ

ถ้าคะแนน 0-37 แสดงว่า อัตราการตายจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่าของกลุ่มที่มีคะแนน > 51

ถ้าคะแนน > 51 แสดงว่า อัตราการตายจะลดลง

3) แบบบันทึก ค่าเฉลี่ยของสัญญาณชีพ และผลเลือด

ได้ขออนุญาตพระสงฆ์ให้เข้าร่วมการศึกษาและลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยตามที่ได้รับอนุมัติ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขข้อเสนอ ว. 167/ 2565 และขอการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมเพื่อการวิจัย โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ เลขที่ 5/2565

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เก็บรวบรวมแบบสอบถามคุณภาพชีวิต เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพขณะที่พระสงฆ์ได้รับการฟอกเลือด ในช่วงเวลา ก่อน และหลัง 12 สัปดาห์ ที่ทำการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แสดงเป็นจำนวน และร้อยละ การวิเคราะห์คุณภาพชีวิต ค่าเฉลี่ยของชีพจร และผลเลือดพื้นฐานต่าง ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โดยใช้ t-test เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดูแลรักษาเพื่อชะลอการเสื่อมของไต ได้แก่ การลดน้ำหนักในผู้ป่วยที่มีน้ำหนักเกิน, การปรับนิสัยการรับประทาน, การควบคุมความดันโลหิต การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ การจำกัดอาหารโปรตีน การลดระดับไขมันในเลือด หลีกเลี่ยงยาที่เป็นผลเสียต่อไต การส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไตดูแล

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย โดยภาพรวมพบว่า คุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดเช่นเดียวกัน ทั้งประเด็นทางด้านร่างกาย Physical Component Scale (PCS) และด้านจิตใจ Mental Component Scale (MCS)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ กับของผู้ป่วยทั่วไปที่มาพอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้าย ขณะพอกเลือดไตเทียม	พระภิกษุ	ผู้ป่วยทั่วไป	P value
Physical Functioning (PF)	21.8 ± 4.2	19.7 ± 5.1	0.069
Role-Physical (Physical Role-Limitation) (RP)	7.0 ± 1.5	5.3 ± 1.4	< 0.001*
Bodily Pain (BP)	9.1 ± 2.3	7.6 ± 3.1	0.023*
General Health (GH)	15.1 ± 4.3	11.6 ± 4.0	0.001*
Vitality (VT)	16.1 ± 2.8	15.0 ± 4.9	0.252
Social Functioning (SF)	8.7 ± 1.2	7.4 ± 1.9	0.001*
Role-Emotional (Emotional Role-Limitation) (RE)	5.4 ± 1.2	4.4 ± 1.3	0.001*
Mental Health (MH)	23.8 ± 3.4	20.2 ± 6.1	0.003*
Physical Component Scale (PCS)	13.8 ± 2.0	11.8 ± 2.6	0.001*
Mental Component Scale (MCS)	13.8 ± 2.0	11.7 ± 2.9	< 0.001*
Total SF36	109.4 ± 13.0	93.8 ± 19.2	< 0.001*
Reported Health Transition (RHT)	2.4 ± 0.8	2.7 ± 1.0	0.251

ผลการเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพของกลุ่มตัวอย่างขณะทำการวิจัยในช่วง 12 สัปดาห์ พบว่า ความดันโลหิตตัวบน และ ชีพจรของพระสงฆ์ก่อนและหลังการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอัตราการหายใจลดลง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพของกลุ่มตัวอย่างขณะทำการวิจัยในช่วง 12 สัปดาห์

สัญญาณชีพของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Systolic Blood Pressure (SBP)	150.8 ± 25.3	143.0 ± 26.8	0.018*
Diastolic Blood Pressure (DBP)	78.5 ± 15.3	75.4 ± 14.2	0.230
Pulse Rate (PR)	73.9 ± 6.5	76.0 ± 7.6	0.038*
Respiratory Rate (RR)	19.3 ± 1.2	18.9 ± 1.3	0.169

การเปลี่ยนแปลงค่าผลเลือดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์ พบว่า ค่าผลเลือดของพระสงฆ์ ก่อนและหลังการศึกษา มี Lymphocyte, Cr และ P ของผู้ป่วยก่อนและหลัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงค่าผลเลือดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์

ค่าผลเลือดของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Hemoglobin (Hb)	10.3 ± 1.3	10.4 ± 1.4	0.752
Hematocrit (Hct)	31.6 ± 4.0	31.5 ± 4.1	0.873
White blood cell (WBC)	6663.3 ± 2612.8	6756.7 ± 2280.3	0.780
PMN	60.4 ± 17.1	57.5 ± 23.0	0.565
Lymphocyte	23.5 ± 12.1	20.3 ± 7.6	0.044*
Serum urea nitrogen (BUN)	71.0 ± 25.8	70.2 ± 25.0	0.886

ค่าผลเลือดของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Serum creatinine (Cr)	10.4 ± 3.2	11.2 ± 2.8	0.030*
Serum albumin (Alb)	4.0 ± 0.4	3.9 ± 0.3	0.177
Serum sodium (Na)	136.7 ± 3.2	136.6 ± 3.3	0.851
Serum potassium (K)	4.5 ± 0.6	4.7 ± 0.6	0.130
Serum bicarbonate (HCO ₃)	20.9 ± 3.1	20.8 ± 2.1	0.883
Serum calcium (Ca)	8.8 ± 0.7	8.5 ± 1.3	0.128
Serum phosphate (P)	4.6 ± 1.7	4.0 ± 1.6	0.030*

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยโดยใช้รูปแบบการนำเสนอจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากพระสงฆ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป แบบใช้ทฤษฎี 3 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (Individual and Family Self-Management Theory) ของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009) เป็นแนวคิดหลัก ประกอบด้วยหลักของทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (IFSMT) (Jaingam et al. 2017) เป็นแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ และลดอัตราภาวะแทรกซ้อน แนวคิดการอุปถัมภ์จากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย (Thammachot, 2019) และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย (The Nephrology Society of Thailand, 2022) พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎี การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมประกอบด้วยองค์ 4 (HEMS) คือ

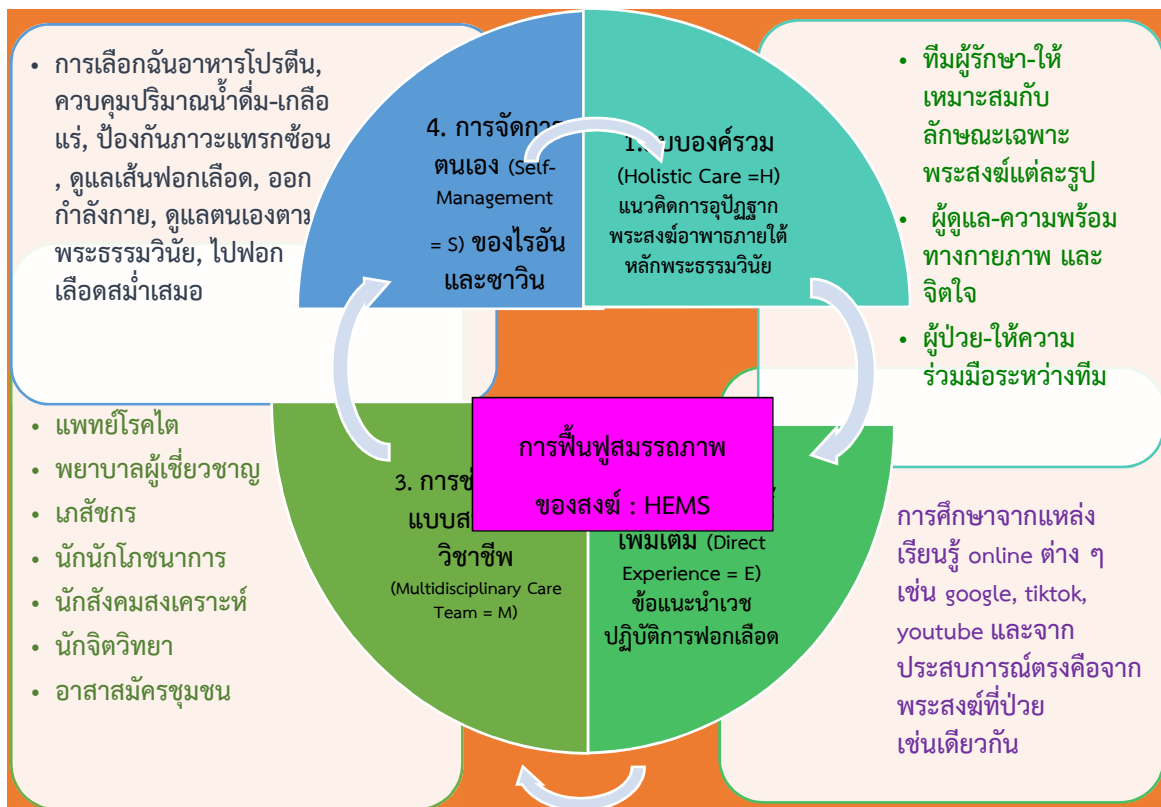
1) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยวิธีแบบองค์รวม (Holistic Care =H) ซึ่งเป็นการดูแลร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย วิธีการรักษาที่เพิ่มเข้ามาเมื่อผู้ป่วยมีการดำเนินโรคเข้าสู่ไตวายเรื้อรังระยะท้าย ได้แก่ การฟอกเลือด โดยมีจุดประสงค์หลักเดียวคือมุ่งหวังให้ผู้ป่วย มีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดผลแทรกซ้อน ลดความทุกข์จากโรค และการรักษาให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะบุคคลพระสงฆ์แต่ละรูป มีความแตกต่างกันทั้งในลักษณะพื้นฐานประจำตัว และลักษณะทางคลินิก ได้แก่ อายุ จำนวน และความรุนแรงของโรคร่วมอื่นๆ ที่อยู่อาศัย และความร่วมมือในการรักษาจากครอบครัว และผู้ดูแล ความพร้อมทางกายภาพ และจิตใจในการดูแลรักษาตลอดจนความเชื่อ และวัฒนธรรมประจำถิ่น การรักษาแบบองค์รวมชนิดครบวงจร เป็นวิธีการรักษาผู้ป่วยแบบองค์รวม (holistic care) สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 5 โดยได้รับการวางแผนแนวทางและเป้าหมายไว้ล่วงหน้าจากการพิจารณาร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย ประกอบด้วย การดูแลแก้ไขอาการทางกาย การดูแลทางจิตใจ สังคม ความเชื่อ และจิตวิญญาณ โดยการสนับสนุนจากผู้ดูแล เช่น จัดหาน้ำ และอาหารที่เหมาะสมกับโรคตามคำแนะนำ การจัดสิ่งแวดล้อมให้สะอาด และเป็นระเบียบเพื่อให้เหมาะสมในการประกอบกิจของพระสงฆ์ ให้การพยาบาลเบื้องต้นเมื่อมีอาการผิดปกติและไม่สามารถช่วยตนเองได้ พร้อมทั้งจะติดต่อทีมผู้รักษา สนับสนุนการดูแลหลอดเลือดสำหรับใช้ในฟอกเลือดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดูแลให้ความสะดวกในการเดินทางมาฟอกเลือด ช่วยสนับสนุนการจัดการดูแลตนเองของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

2) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์โดยให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (Direct Experience = E) โดยให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น youtube, tiktok, google และเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพจากพระสงฆ์ที่ป่วยเช่นเดียวกัน โดยนำประสบการณ์ที่ดี

จากพระสงฆ์รูปอื่นมาปฏิบัติตามและปรับให้เหมาะสมกับตนเองได้แนวทางการจัดการการดูแลตนเองของพระสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม เช่นการเรียนรู้เรื่องอาหารและน้ำ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง และเลือกฉันทาอาหารที่ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน วิธีสังเกตอาการผิดปกติได้เช่น เวียนศีรษะ ตะคริว เหนื่อยออก ตัวเย็น ใจสั่น ถ่ายเหลว มีเลือดออกผิดปกติเนื่องจากต้องให้ยาป้องกันการแข็งตัวของเลือดขณะฟอกเลือด แจ้งการผ่าตัดล่วงหน้าให้แพทย์พยาบาลทราบทุกครั้ง

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยการช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Care Team; MDCT = M) ที่ประกอบด้วยแพทย์โรคไต พยาบาลผู้เชี่ยวชาญ เภสัชกร นักกำหนดอาหารหรือนักโภชนาการ นักสังคมสงเคราะห์นักจิตวิทยา รวมถึงอาสาสมัครชุมชนในระดับต่างๆ ทำให้พระสงฆ์โรคไตเรื้อรังมีอัตราการเสียชีวิตต่ำลง เรื่องการปฏิบัติตัวเมื่อฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม พระสงฆ์ที่มีปัญหาสงสัยในการปฏิบัติตัวจะถามแพทย์ และพยาบาล ทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ให้ความร่วมมือในการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมดูแล เกิดความเป็นระบบในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และสามารถติดตามผลการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมสุขภาพเป็นการดูแลผู้ป่วย เชิงรุก

4) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) คุณภาพชีวิตกับความสามารถในการดูแลตนเองของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกไตได้ให้ข้อแนะนำว่าผู้วางแผน และผู้จัดการด้านการดูแลสุขภาพต้องเตรียมเงื่อนไขของการให้ความรู้ และเสริมความสามารถในการดูแลตนเองในผู้ป่วยฟอกไตจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยเหล่านี้ การช่วยสนับสนุนดูแลพระสงฆ์เมื่ออาหารช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนจากการฟอกไต ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อทักษะของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อควบคุมปัจจัยส่งเสริมการเสื่อมของไต ได้แก่ ความรู้ และ ทักษะในการปฏิบัติ พฤติกรรมสุขภาพที่จำเป็น

ภาพที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม-HEMS

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยผู้วิจัยเห็นว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) เป็นส่วนสำคัญที่สุด “ตนเองต้องเป็นที่พึ่งแห่งตน” ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 8 ประการ (PWNCFESH) ดังนี้ คือ

1. P: Protien and Energy Intake การเลือกฉันทาอาหารโปรตีน และสารให้พลังงาน สารอาหารโปรตีนเป็นสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายในการสร้างเสริมและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของกล้ามเนื้อต่าง ๆ พระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือดแล้ว จำเป็นต้องได้รับปริมาณโปรตีนในอาหารที่สูงกว่าคนปกติ เพื่อทดแทนการสลายของกล้ามเนื้อและปริมาณกรดอะมิโนที่สูญเสียไปในระหว่างการฟอกเลือด ควรรับประทานในปริมาณที่เหมาะสม อาหารที่ควรเลี่ยง คือเนื้อสัตว์ที่มีมันติดมามาก และพวกน้ำมันต่าง ๆ รวมถึงอาหารที่มีคลอเรสเตอรอลสูง

2) W: Water Control การควบคุมปริมาณน้ำดื่มทุกชนิดของพระสงฆ์ ระหว่างที่ไม่ได้มาฟอกเลือดใน 1 วัน ส่วนใหญ่จะแนะนำให้ดื่มน้ำเท่ากับปริมาณปัสสาวะต่อวัน บวกกับดื่มน้ำ ไม่เกินวันละ 700 ซีซี ขึ้นกับสภาพอากาศที่ร้อน การออกกำลังกาย และการประกอบกิจของพระสงฆ์แต่ละรูปที่ต่างกัน

3) N: Control Nutrient and Minerals การบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่ การบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่โปแตสเซียมของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือด ส่วนใหญ่มีปัญหาโปแตสเซียมสูง สารโพแทสเซียมสูงมาก อาจทำให้มีอาการใจสั่น สารอาหารที่มีโซเดียมของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือด การบริโภคโซเดียมมากเกินไปเกินความต้องการส่งผลต่อการเป็นโรคไตด้วย คือจะเกิดภาวะโปรตีนอัลบูมินรั่วในปัสสาวะ (increased urinary albumin excretion) รวมถึงเกิดพังผืดที่ไต (renal fibrosis)

4) C: Complication การเรียนรู้และป้องกันภาวะแทรกซ้อนโดยใช้ประสบการณ์ตรง เช่น การเกิดภาวะความดันโลหิตต่ำ เรียนรู้ว่าจะต้องงดทำกิจกรรม นอนพัก เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ฉันทานหวาน งดยาลดความดันโลหิตก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์ เรียนรู้ที่จะงดยาลดน้ำตาลก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์

5) F: Taking Care of AV Fistula การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด ควรให้ความระมัดระวังเส้นเลือดฟอกไตเมื่อถอดและใส่จี้วู ดูแลความสะอาดบริเวณของเส้นเลือดฟอกไต และรายงานแพทย์ทันทีเมื่อสงสัยว่าจะมีการติดเชื้อที่เส้นเลือดฟอกไต สังเกตว่ามีอาการเลือดออกไม่หยุดหรือไม่ หลังจากฟอกเลือดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่นอนทับแขนข้างที่มีเส้นเลือดฟอกไต ไม่ยกของหนัก ไม่วัดความดันแขนข้างที่มีเส้นเลือดฟอกไต รู้วิธีการตรวจประเมินเส้นเลือดฟอกไต

6) E: Exercise การออกกำลังกาย ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น การเดินจงกรม สวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินบิณฑบาต การประกอบกิจของสงฆ์ตามหน้าที่ในวัด

7) S: Self-care according to the Dhamma Vinaya การจัดการการดูแลตนเองตามพระธรรมวินัย คือการบิณฑบาต การสวดมนต์ ทำสมาธิ การบริหารสิ่งของและร่างกาย การดูแลสุขภาพ กวาดวัด รวมถึงการกวดกุฏิของตนเอง

8) H: Regular Hemodialysis การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้มีคุณภาพชีวิตดี ไม่เหนื่อย แน่นจากภาวะน้ำเกิน ของเสียในเลือดลดลง ลดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด ไม่มีอาการคลื่นไส้อาเจียนจากการฟอกเลือดไม่สม่ำเสมอ พระสงฆ์ที่ดูแลตนเองได้ดีมาฟอกเลือดตามนัด ตรงเวลา เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมต้องปฏิบัติ เพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าแนวทางการดูแลรักษาเพื่อชะลอการเสื่อมของไต มีปัจจัยหลายอย่างที่สามารถช่วยชะลอการเสื่อมของไตได้ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยการลดน้ำหนัก, การปรับนิสัยการรับประทาน พบว่าการชะลอการเสื่อมของไตโดยการควบคุมความดันโลหิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่มีความดันโลหิตสูงทุกรายควรได้รับยาลดความดันเพื่อชะลอการเสื่อมของไต เป้าหมายของการรักษาอยู่ที่รักษาระดับความดันโลหิตให้ต่ำกว่า 130/80 มม.ปรอท สอดคล้องกับโคบาเนียน (Carey, 2018) การควบคุมระดับน้ำตาลแบบ tight control ในผู้ป่วยเบาหวานช่วยชะลอการเสื่อมของไตได้ ที่ว่าผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังควรควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดก่อนอาหารเช้า ให้ต่ำกว่า 130 มก./ดล. และ HbA1c ต่ำกว่า 7% สอดคล้องกับงานวิจัยของเรียวชาด (Reichard et al. 1991) และยังพบว่าการชะลอการเสื่อมของไตโดยการลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ ทั้งนี้เป็นเพราะ ภาวะโปรตีนรั่วในปัสสาวะเป็นปัจจัยเสี่ยงอิสระของการเลวลงของภาวะไตเสื่อม มีข้อมูลแสดงถึงการจำกัดอาหารโปรตีนมีผลต่อการชะลอการเสื่อมของไตได้ (Kasiske, 1998) พบว่าการชะลอการเสื่อมของไตโดยการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไตดูแลในเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะจะทำให้มีโอกาสรักษาผู้ป่วยให้หายขาดจากโรคไตบางชนิดได้ และสามารถให้การรักษารักษาป้องกันการเสื่อมของไตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของโอบาดอร์ (Obrador, and Pereira, 1998)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม ทั้งประเด็นทางด้านร่างกาย Physical Component Scale (PCS) และด้านจิตใจ Mental Component Scale (MCS) ดีขึ้น และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระสงฆ์อาจจะมีโอกาสที่ดีกว่าฆราวาสในการดูแลคุณภาพชีวิตแนวพุทธ เพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ ด้วยการปฏิบัติทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงอาจคาดได้ว่าคุณภาพชีวิตขณะได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต น่าจะดีกว่าผู้ป่วยขณะฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมทั่วไป สอดคล้องกับพระพุทธรพจน์ที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธิแม้ในที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข และทำอกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว.... (Thai Tripitakas: 14/147/185-186) และ พบว่าประเด็นคุณภาพชีวิตที่พบว่าธรรมปฏิบัติด้วยวิธีอานาปานสติสมาธิ ทำให้คุณภาพชีวิตในมิติทางด้านร่างกายของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่กำลังฟอกเลือดดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ วารีแสงทิพย์ (Vareesangthip, 2010) และสอดคล้องกับปิยะรัตน์ ไพรชเวชย์ จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ (Phairatwet, Harnlumyuan, and Vareesangthip et al. 2021) พบว่าภาวะคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยทั่วไปขณะฟอกเลือดร่วมกับการเจริญอานาปานสติ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีการประกอบกิจส่วนใหญ่ในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญที่วัด พระสงฆ์มีการสวดมนต์ ทำวัตรเช้าและเย็น การเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตใจให้สงบกับบอญ์ตลอดเวลาในพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ (HEMS) คือ 1 วิธีแบบองค์รวม (H) 2 การให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (E) 3 การช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (M) 4 การจัดการตนเอง (Self-Management = S) ทั้งนี้เป็นเพราะ การที่พระสงฆ์และบุคคลรอบข้างมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีการควบคุมตนเอง โดยมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถคิดพิจารณาถึงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากปัจจัยใด รวมทั้งหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

ร่วมกับมีการวางแผนดำเนินการ ด้วยตนเองและบุคคลรอบข้าง ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคตามความเป็นจริง และมีการยอมรับภาวะหรือพฤติกรรมสุขภาพของตนเอง หลังจากดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้ว มีการติดตามผลลัพธ์ ด้วยตนเองเป็น ระยะเวลา การเข้าถึงแหล่ง อำนวยความสะดวกในสังคม เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และ บุคลากรสาธารณสุข และความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางสังคม จะกระตุ้นให้บุคคลและบุคคลรอบข้าง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และวางแผนเป้าหมายในการดูแลและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัวของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009)

สรุป

คุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม โดยรวมดีกว่าผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด ยังพบว่าความดันโลหิตตัวบน และ ชีพจรของพระสงฆ์ก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอัตราการหายใจลดลง ผลเลือดพบว่าค่าของเสียในกระแสเลือด (BUN) ของพระสงฆ์ลดลง และผลเลือดยังพบว่า Serum phosphate (P) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นผลดีต่อพระสงฆ์ที่ฟอกเลือด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีการประกอบกิจส่วนใหญ่ในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญที่วัด พระสงฆ์มีการสวดมนต์ ทำวัตรเช้า และเย็น การเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตใจให้สงบกับอยู่ตลอดเวลาในพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไปแล้ว

ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ (HEMS) คือ วิธีแบบองค์รวม (H) การให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (E) การช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (M) การจัดการตนเอง (Self-Management = S) ส่วนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) เป็นส่วนสำคัญที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ การฟื้นฟูสมรรถภาพแยกเป็น 8 โดยการจัดการตนเอง คือการบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่ การเรียนรู้ และป้องกันภาวะแทรกซ้อนโดยใช้ประสบการณ์ตรง การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด การออกกำลังกาย ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การจัดการการดูแลตนเอง ทั้งจิตใจและร่างกายตามพระธรรมวินัย การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ นับเป็นโชคดีของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย มีธรรมของพระพุทธเจ้าในการปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว และสามารถมีชีวิตยืนยาวด้วยเครื่องไตเทียม (ซึ่งแน่นอนว่า ค่าใช้จ่ายในการยืดชีวิตนี้สูงมากดังกล่าว่าข้างต้น) ในขณะที่อวัยวะอื่นไม่มีเครื่องเทียม แต่ถ้าไม่ทำชีวิตที่ยืนยาวออกไปนั้น ให้มีคุณภาพและคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ต้องจ่ายไป อาจจะเป็นดาบสองคม คือ จะเป็นการยืดเวลาแห่งความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยออกไปอีก การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง : ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต ขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ เป็นการดูแลแบบครบวงจร คือก่อนไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย เมื่อการทำงานของไตที่ลดลงจนร้ายแรงถึงขั้นได้รับการฟอกไตผ่านเครื่องไตเทียม ซึ่งพระสงฆ์ไตวายที่ต้องฟอกเลือดล้างไตตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะได้ปลูกถ่ายไต เมื่อพระสงฆ์ต้องได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ยังไม่มีผู้ใดที่ให้ความสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังเหล่านี้ เพื่อทำการช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระสงฆ์ทุกรูป และมีสมรรถภาพในการประกอบกิจของสงฆ์ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถตามที่ผู้วิจัยได้แนะนำข้างต้น อีกทั้งข้อมูลเหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการของหลายหน่วยงาน อาทิ เช่น มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย และสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทยฯ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และสำนักงานประกันสังคม ควรสนับสนุนโครงการเชิงรุกและให้การช่วยเหลือพระสงฆ์ไตวายอย่างเต็มที่ทุกโครงการ สปสช. ควรมีระบบเบิกจ่ายเพื่อพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่สมบูรณ์และนำเสนอรัฐบาลให้ดำเนินการเป็นนโยบายแห่งชาติ อีกทั้งควรให้ความรู้แก่ญาติโยมเรื่องโภชนาการที่ควรนำมาถวายพระสงฆ์ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันแต่ต้นน้ำ เนื่องจากพระไม่อาจเลือกอาหารที่ฉันได้มา

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า พระสงฆ์มีวิธีที่ดีที่สุดคือการดูแลคุณภาพชีวิตแนวพุทธ เพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจระดับลึก ด้วยการปฏิบัติกายานุปัสสนากัมมัฏฐาน โดยใช้อานาปานสติในวิถีชีวิตประจำวันอยู่แล้ว พระสงฆ์เหล่านั้นจึงมีคุณภาพชีวิต ขณะได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไตดีกว่าผู้ป่วยขณะฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมทั่วไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำการทำอานาปานสติไปใช้ปฏิบัติ เช่นนำไปสอดแทรกในเนื้อหาการเรียนของแพทย์ พยาบาล สาธารณสุข และศูนย์ฟอกไตทั่วประเทศ ควรทำการสอนทำอานาปานสติสมาธิอย่างสม่ำเสมอ อันทำให้การเพิ่มคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม และควรนำเสนอสู่เวทีการประชุมทางการแพทย์ทั่วโลก เพื่อเป็นการยืนยันถึงผลของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐาน ตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงทำให้ประชากรโลกได้อยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิต

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า องค์ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม วัด ชุมชน (ในฐานะที่จะได้ดูแลผู้ป่วย) หรือหน่วยงานสาธารณสุขที่ให้บริการผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ควรเผยแพร่งานวิจัยนี้แก่พระสงฆ์ทั้งหมดกว่าสองแสนรูปในประเทศไทยในทุก ๆ วัดนั่นเอง เพราะโรคไตเรื้อรังเป็นหนึ่งในห้าอันดับโรคของพระสงฆ์ ในรูปแบบของแผ่นพับ แหล่งเรียนรู้ online ต่าง ๆ เช่น Google, Tiktok, Youtube

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพให้ห่างไกลโรคไตที่วัด เพราะเหตุว่าพระสงฆ์จะได้รับความรู้โดยตรงจากการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับโรคไต

2.2 ควรศึกษาภาวะสมองเสื่อมของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียม เพราะเหตุว่าม้งงานวิจัยที่พบว่าการทำอานาปานสติทำให้ภาวะสมองเสื่อมของผู้ป่วยทั่วไปขณะฟอกเลือดไตเทียมดีขึ้น

2.3 ควรศึกษาคลื่นไฟฟ้าหัวใจของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียม เพราะเหตุว่าทำให้ได้ทราบสภาวะที่เป็นปัญหาของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียมเพื่อได้จัดการดูแลได้ทันทั่วทั้งที่

References

- Al Dukhayel, A. (2015). Prevalence of Depressive Symptoms Among Hemodialysis and Peritoneal Dialysis Patients. *Int J Health Sci (Qassim)*, 9(1), 9-16.
- Buathed, D. (2010). *Buddhist Monks Health: A Model of Holistic Health Care by Community Participation in Upper Central Thailand*. Mahasarakham University.
- Carey, R. M., & Whelton, P. K. (2018). ACC/AHA Hypertension Guideline Writing Committee. Prevention, Detection, Evaluation, and Management of High Blood Pressure in Adults: Synopsis of the 2017 American College of Cardiology/ American Heart Association Hypertension Guideline. *Ann Intern Med*, 168(5), 351-358.

- Davenport, A. (2003). "Peritoneal Host Defense in Patients with End-Stage Renal Failure Treated by Peritoneal Dialysis". In *The Infectious Complications of Renal Disease*. Oxford: Oxford University Press.
- Goh, Z. S., & Griva, K. (2018). Anxiety and Depression in Patients with End-Stage Renal Disease: Impact and Management Challenges – A Narrative Review. *Int J Nephrol Renovasc Dis*, 11, 93-102.
- Kasiske, B. L. et al. (1998). A Meta-Analysis of the Effects of Dietary Protein Restriction on the Rate of Decline in Renal Function. *American Journal of Kidney Diseases*, 31(6), 954-961.
- Krittayaphong, R. et al. (2000). Reliability of Thai Version of SF-36 Questionnaire for the Evaluation of Quality of Life in Cardiac Patients. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 83(2), 130-136.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Micheal, J.S. (2004). "Hemodialysis Vascular Access". In *Principles and Practice of Dialysis*. (3rd ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Jaingam, N. et. al. (2017). A Concept of Health Management for an Individual and Families Who Have Members with Chronic Diseases. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 27(3), 1-9.
- National Office of Buddhism. (2019). *Statistics of Monks and Novices in Thailand*.
- Nauman, Siddqi, Sundaram, Hariharan, (2005). "Evaluation and Preparation of Renal Transplant Candidates". In *Handbook of Kidney Transplantation*. (4th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Obrador, G. T., & Pereira, B. J. (1998). Early Referral to the Nephrologist and Timely Initiation of Renal Replacement Therapy: A Paradigm Shift in the Management of Patients with Chronic Renal Failure. *American Journal of Kidney Diseases*, 31(3), 398-417.
- Phairatwet, P. et al. (2021). The Effect of Dhamma Practice on Depression Outcomes in Hemodialysis Patients. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 104(1), 44-51.
- Praneethum, W., Sitthijirapat, P., & Kiatkanont, K. (2018). *Self-Care Behavior of Monks with Chronic Kidney Disease*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Reichard, P. et al. (1991). Intensified Conventional Insulin Treatment Retards the Microvascular Complications of Insulin-Dependent Diabetes Mellitus (IDDM): the Stockholm Diabetes Intervention Study (SDIS) After 5 Years. *J Intern Med*, 230, 101-108.
- Ryan, P., & Sawin, K. J. (2009). The Individual and Family Self-Management Theory: Background and Perspectives on Context, Process and Outcomes. *Nursing outlook*, 57(4), 217-256.
- Thailand Renal Therapy Subcommittee: Nephrology Society of Thailand. (2019) *Thailand Renal Replacement Therapy Year 2016-2019*, Bangkok: The Nephrology Society of Thailand.
- Thammachot, R. (2019) *Caring for Sick Monks under the Principles of Dhamma Vinaya at Monk Hospital*. Bangkok: Department of Medical Services, Ministry of Public Health.

- The Nephrology Society of Thailand. (2022). *Thai Renal Replacement Therapy (TRT Registry)*.
- Vareesangthip, J. (2010). *The Improvement of the Quality of Life of the End Stage Renal Disease Patients by Dhamma Practice*. Bangkok: Amy Enterprise Company.
- Vareesangthip, J. et al. (2016). A Study of the Effect of Anapanassati Kammattana on the Quality of Life in Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis Patients. *Journal of Graduate Studies Review*, 12(3), 128-143.
- Vongwiwatana, A. (2017). "Current Concepts in Management of Chronic Kidney Disease". in *Update on CKD Prevention: Strategies and Practical Points*. (2nd ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Printing.

คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย*

Themed Hotel Attributes for Family Tourism in Thailand

¹ทัศนชัย พัฒนโกศัย, ชิชณพวงศ์ ศิริโชตินิศากร และ ระชานนท์ ทวีผล

¹Thaschai Phattanagosai, Chisnupong Sirichodnisakorn and Rachanon Taweephol

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Management Science, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thaschai.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับ 1) การออกแบบสถาปัตยกรรมตามธีม 2) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศตามธีม 3) สวนน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกตามธีม 4) กิจกรรมและความบันเทิงตามธีม 5) การบริการและสมรรถนะของพนักงานตามธีม 6) วัฒนธรรม 7) กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ 8) เทคโนโลยีและความสะดวกในการใช้งาน 9) ทำเล 10) ความคุ้มค่าและราคา 11) ความปลอดภัย และ 12) การสร้างประสบการณ์ของลูกค้า ซึ่งแนวทางการศึกษาในอนาคต สามารถนำแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการศึกษานี้ไปสร้างกรอบแนวคิด จากนั้นนำไปทดสอบเชิงประจักษ์ต่อไป

คำสำคัญ: ธีมโฮเทล; การท่องเที่ยวแบบครอบครัว; ประสบการณ์ของลูกค้า; ตามธีม

Abstract

The main purpose of this paper is to investigate the situation addressing themed hotel attributes for family tourism in Thailand. The results indicated that the themed hotel attributes for family tourism in Thailand are 1) Themed Architectural Design 2) Themed Physical Environment & Atmosphere 3) Themed Aqua Park & Facilities 4) Themed Activities & Recreation 5) Themed Services & Staff Competency 6) Themed Culture 7) Educational Activities 8) Technology & Functionality 9) Location 10) Value and Price 11) Safety & Security and 12) Customer Experience. The future research can apply this study to create conceptual framework and further study empirical research.

Keyword: Themed Hotel; Family Tourism; Customer Experience; Themed

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม ทำให้การประกอบชีพของประชากรมีปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น รวมทั้ง การใช้ชีวิตที่เร่งรีบ จนก่อให้เกิดความเครียด ทำให้การท่องเที่ยวในวันหยุดกับครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยให้หลุดจากวงจรชีวิตที่ตึงเครียด (Birchler, 2012) อีกทั้งพ่อแม่ยังพยายามหาโอกาสที่จะได้ใช้เวลาอยู่กับลูก ๆ เพื่อชดเชยกับเวลาที่เสียไป (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) เมื่อถึงวันหยุดทำให้สมาชิกในครอบครัวต่างก็มองหาสถานที่เพื่อไปพักผ่อน โดยการค้นหากิจกรรมใหม่ ๆ ทำร่วมกัน เพื่อสร้างประสบการณ์และความทรงจำที่ก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015) ในขณะที่กระแสการท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism) กำลังกลายเป็นตลาดสำคัญที่สุดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก คิดเป็นร้อยละ 30 ของตลาดการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่กำลังได้รับความนิยม และมีอัตราเติบโตที่รวดเร็ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องหันมาให้ความสำคัญ และเตรียมพร้อมเพื่อรองรับตลาดครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นกิจกรรมที่สร้างความสมดุล และเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดเป็นความทรงจำที่ดี และสร้างประสบการณ์ให้กับครอบครัวในวันหยุด (Obrador, 2012; Schänzel, and Yeoman, 2015; Srncic, Loncaric, and Prodan, 2016) ทั้งนี้ ครอบครัวส่วนใหญ่เลือกไปเที่ยวที่โรงแรมและรีสอร์ทในระหว่างวันหยุด เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับสมาชิกในครอบครัว (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) จากผลสำรวจ “เทรนด์การท่องเที่ยวแบบครอบครัวในปี 2018” พบว่า 7 ใน 10 ของครอบครัวทั่วโลก นิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยร้อยละ 34 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี ขณะที่นักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 18 เดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัว 1 ครั้งต่อปี และคนเอเชียเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวในแต่ละปีบ่อยที่สุด เฉลี่ย 5 ครั้งต่อปี โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 77 และชาวฟิลิปปินส์ร้อยละ 62 ที่เดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี มากกว่านักท่องเที่ยวชาวยุโรปที่เดินทางเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี (Agoda, 2018)

เช่นเดียวกับประเทศไทย จากแนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทั่วโลก และการเติบโตอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ส่งผลให้มีการลงทุนในธุรกิจบริการห้องพักในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เมื่อมีการแข่งขันที่สูงขึ้น ธุรกิจโรงแรมจึงต้องมีการปรับตัว โดยการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้กับโรงแรม เพื่อดึงดูดตลาดเป้าหมายด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีเรื่องราวให้น่าค้นหา ทำให้ธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยเริ่มนำกลยุทธ์ธีมโฮเทล (Themed Hotel) มาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่ง โดยนำเสนอประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ที่มุ่งเน้นไปที่ตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวโดยเฉพาะ ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีศักยภาพในการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ธีมโฮเทลยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย ความรู้เกี่ยวกับธีมโฮเทลนั้นยังมีข้อจำกัด และการวิจัยเกี่ยวกับธีมโฮเทลในประเทศไทยนั้นยังไม่มีปรากฏ ด้วยเหตุดังกล่าว บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย

ธีมโฮเทล (Themed Hotel)

โรงแรมมีการแข่งขันรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาโรงแรมใหม่เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเป้าหมายจึงต้องมีการวางแผนทางธุรกิจที่ดี การสร้างความแตกต่างด้วยคุณลักษณะเฉพาะ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน ในสถานการณ์การแข่งขันเพื่อความอยู่รอด จึงมีการนำแนวคิดที่เรียกว่า “ธีม” ซึ่งเป็นกลยุทธ์ของการตลาดเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

(Gottdiener, 2001) อิม คือ แนวคิดที่เกิดจากการจินตนาการของมนุษย์ เป็นแก่นแท้ของสิ่งที่ต้องการสื่อสารไปสู่ลูกค้า ผ่านการเล่าเรื่อง เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนาน เหมือนได้เข้าไปสู่ห้วงเวลาและสถานที่ที่แต่ละคนไม่เคยมีโอกาสดำผัสถึงประสบการณ์นั้น ๆ (Wood, and Muñoz, 2007) เพื่อกระตุ้นการรับรู้ถึงความเสมือนจริงและสร้างประสบการณ์ของลูกค้า (Lew, Hall, and Williams, 2004) โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบโรงแรมภายใต้แนวคิด “อิมโฮเทล” (Themed Hotel) ทั้งนี้ มีการให้คำจำกัดความของ อิมโฮเทลว่า เป็นสถานที่พักแรมที่มีการออกแบบ ตั้งแต่โครงสร้าง การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมไปถึงรูปแบบการบริการ เครื่องแต่งกายของพนักงาน ของใช้ภายในห้องพัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับรูปแบบอิมที่วางไว้ และอยู่ภายใต้ธีมเดียวกันทั้งหมด (Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015) พร้อมทั้งการสร้างวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ ให้ลูกค้าสัมผัสถึงวัฒนธรรมของโรงแรมที่พิเศษกว่าโรงแรมทั่วไป (Sylt, 2016) ทุกองค์ประกอบถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสบการณ์และการรับรู้ตราสินค้าของลูกค้า (Zerhusen, 2009) และเพื่อกระตุ้นให้เกิดคุณค่า ความทรงจำ และเกิดประสบการณ์ร่วมของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และอยากเดินทางกลับมาใช้บริการอีกครั้ง จนกลายเป็นลูกค้าภักดีของโรงแรม (Guo, 2013; Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015)

อิมโฮเทลเกิดจากแรงบันดาลใจในหลายรูปแบบ เช่น ลักษณะเฉพาะของประเทศ เมือง สถานที่ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ คนที่มีชื่อเสียง การ์ตูน หรือสร้างเพื่อครอบครัวและเด็ก (Holjevac, 2003; Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015) ตัวอย่างอิมโฮเทล ได้แก่ โรงแรมในเครือของสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ โรงแรมคาสีโนที่ลาสเวกัส และมาเก๊า (Xiao, Zhang, and Huang, 2013) ที่มีอิมที่หลากหลาย ทำให้ลูกค้าเกิดจินตนาการ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในสถานที่นั้นจริง ๆ (Firat, and Ulusoy, 2011) การออกแบบจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารและส่งต่อประสบการณ์สุดพิเศษแก่ลูกค้า ธุรกิจโรงแรมจึงหันมาใช้อิมเป็นกลยุทธ์ในการออกแบบโรงแรม ยิ่งอิมมีความแปลกใหม่ ยิ่งทำให้โรงแรมโดดเด่นกว่าคู่แข่ง รวมทั้งการเสริมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้ลูกค้าได้รับความสะดวกสบายในการเข้าพัก (Sylt, 2016) ทั้งนี้ การออกแบบโครงสร้างต้องตรงกับอิมที่กำหนดไว้ รวมทั้งทั้งอาหาร เครื่องดื่ม และวัฒนธรรมต้องคัดเลือกอย่างประณีตเพื่อนำเสนอให้เข้ากับอิม นอกจากนั้น องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพต้องสื่อถึงความรู้สึกที่เสมือนจริง ประกอบด้วย แสง สี เสียง ดนตรีที่ช่วยสร้างบรรยากาศ การแต่งกาย และการแสดงออกของพนักงานที่เป็นไปตามอิมโดย (Muñoz, Wood, and Solomon, 2006) อีกทั้ง ยังมีสิ่งความสะดวกต่าง ๆ อาทิ สวนน้ำ สวนสนุก ชายหาด ศูนย์ประชุม จัดงานแต่งงาน เกมสั พร้อมให้บริการทั้งนักธุรกิจและกลุ่มครอบครัว (Sylt, 2016) โดยทุกองค์ประกอบ ถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ของลูกค้า (Zerhusen, 2009) อิมจะต้องสื่อสารถึงลูกค้าผ่านความรู้สึก ปราศจากสิ่งรบกวน มีความทรงจำที่จับต้องได้นำเสนอประสบการณ์แก่ลูกค้าให้มากที่สุด (Wood, and Muñoz, 2007)

การพัฒนาความคิดใหม่ด้วยการออกแบบสถาปัตยกรรมความบันเทิง (Entertainment Architecture) เป็นการออกแบบอาคารจากภายนอก ให้รู้สึกเข้าไปถึงความหมายข้างใน ผ่านรูปลักษณ์และการมองเห็น จุดประสงค์หลักเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ใช้ (Jones, 2011) โดยลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมความบันเทิง จะสื่อสารถึงเรื่องราวที่ให้ความสนุกสนาน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และทุกองค์ประกอบสามารถเผยแพร่ไปในสื่อต่าง ๆ โดยที่ยังคงการรับรู้ได้ถึงความหมายเดียวกัน เนื่องจากทุกองค์ประกอบเชื่อมโยงกันและพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Konzal, 2011) อีกทั้งโครงการสถาปัตยกรรมความบันเทิงส่วนใหญ่ จะสร้างด้วยแนวคิดการเล่าเรื่องเพื่อขายสินค้า อาทิ ร้านอาหารที่ออกแบบโดยใช้ธีมที่มีความสนุกสนานอย่างแมคโดนัลด์ หรือการเล่าเรื่องเพื่อการสร้างประสบการณ์ แบบสวนสนุกของดิสนีย์แลนด์

จึงกล่าวได้ว่าการออกแบบสถาปัตยกรรมความบันเทิงนั้น จะต้องผสมผสานเรื่องราวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ เพื่อโน้มน้าวให้ลูกค้าเกิดเป็นประสบการณ์ความทรงจำที่ดี (Zerhusen, 2009) โดยการออกแบบสถาปัตยกรรมทางกายภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจะช่วยทำให้ธีมโฮเทลสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น (Asmara, and Mohi, 2016)

การเลือกโรงแรมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว ธีมของโรงแรมและวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการตัดสินใจ (Guo, 2013) โดย Holjevac (2003) พบว่า ลูกค้าตัดสินใจไปพักธีมโฮเทล เนื่องจากรูปแบบธีมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ Guo (2013) ศึกษาพบว่า การประเมินตัวชี้วัดของธีมโฮเทล มี 4 ด้าน ได้แก่ ธีมของโรงแรม สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่สอดคล้องกับธีม สิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับธีม และกิจกรรมและการบริการที่สอดคล้องกับธีม ในขณะที่ผลการวิจัยของ Zins (1998) พบว่า ธีมโฮเทลในรูปแบบที่ต่างกัน จะส่งผลต่อความต้องการ และความคาดหวังของลูกค้าที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสร้างธีมโฮเทลจะต้องออกแบบให้ตรงกับความต้องการของตลาดกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ Yongyi (2012) ยังพบว่า ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างจากทรัพยากรที่มีอยู่ และการใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างจากคุณค่าของลูกค้า ได้แก่ คุณค่าของความรู้ ประสบการณ์ และความสวยงาม เป็นองค์ประกอบสำคัญของธีมโฮเทลในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้ง Oliveira (2020) ศึกษาพบว่า ธุรกิจโรงแรมในเมืองลิสบอน ประเทศโปรตุเกส ซึ่งเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านวรรณกรรมและบทกวี มีการใช้กลยุทธ์ธีมโฮเทลในเชิงวัฒนธรรมและวรรณคดีในการพัฒนาโรงแรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าลูกค้ารับรู้ถึงการใช้ธีม วรรณคดีอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากการสื่อสารให้ลูกค้าเข้าใจถึงธีมวรรณคดีนั้นค่อนข้างยาก ดังนั้น ธีมจึงส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า และก่อให้เกิดประสบการณ์ของลูกค้า Bonn, Joseph-Mathews, Dai, Hayes, and Cave (2007) กล่าวเสริมว่า สภาพแวดล้อมที่มีความแปลกใหม่ในธีมโฮเทล ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า

สภาพแวดล้อมในรูปแบบธีม (Themed Environment) คือ พื้นที่ที่ถูกออกแบบให้มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยสร้างสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการจินตนาการ ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศในการสัมผัสประสบการณ์ของสถานที่และเวลาต่าง ๆ (Firat, and Ulusoy, 2011) ทุกองค์ประกอบต้องสามารถสื่อสารถึงการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับธีมนั้น ๆ ได้ (Hench and Van Pelt, 2003) อาทิ เมืองลาสเวกัส ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นจุดหมายปลายทางแห่งความบันเทิงสำหรับครอบครัว ที่เต็มไปด้วยธีมโฮเทล พร้อมกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในรูปแบบธีมอย่างแท้จริง (Lew, Hall, and Williams, 2004) รวมถึงสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ ที่ผู้มาเยือนรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความบันเทิงและสนุกสนานในรูปแบบธีม ฮาร์ดร็อคคาเฟ่ แพลนเน็ต ฮอลลีวูด และสตาร์บัค (Gottdiener, 2001) ผลจากการวิจัยพบว่า คุณภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment Quality) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Asmara, and Mohi, 2016) อีกทั้งยังมีผลให้ลูกค้ายินดีที่จะจ่ายเพิ่มขึ้น (Chang, 2016) ได้แก่ บรรยากาศ เสียง แสง กลิ่น และอุณหภูมิ (Heide and Grønhaug, 2006) นวัตกรรมการออกแบบและตกแต่งภายใน การวางผังของโรงแรม (Ryu, and Han, 2011) อุปกรณ์ต่าง ๆ และสถาปัตยกรรม (Ikiz, and Masoudi, 2008) เช่นเดียวกับ Kim, and Lynn (2007) กล่าวว่า ลูกค้าให้ความสำคัญกับบรรยากาศ รวมไปถึงความสะดวกของสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ที่เหมาะสม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพนักงาน นอกจากนี้ การออกแบบธีมโฮเทลจะต้องมีการออกแบบตัวโรงแรมที่เป็นเอกลักษณ์ ต้องหาทำเลที่เหมาะสม เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวปรารถนาจะมาเยือน ที่มาพร้อมกับบริการวิเคราะห์การตลาด และการกำหนดราคาที่เหมาะสม (Siguaw, and Enz, 1999)

จึงกล่าวได้ว่า ฮิมโฮเทล คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมของโรงแรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อสร้างความแตกต่างจากโรงแรมทั่วไป โดยใช้การสื่อสารผ่านจินตนาการด้วยการเล่าเรื่องตามธีมที่กำหนด เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสถึงความเสมือนจริง และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในเรื่องราวนั้น ทั้งนี้ การตกแต่งฮิมโฮเทลต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งโครงสร้างภายนอก การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การบริการ รวมไปถึงการแต่งการ และพฤติกรรมการให้บริการของพนักงาน เพื่อสร้างบรรยากาศให้สภาพแวดล้อมในโรงแรมสอดคล้องกับธีมที่กำหนด ทำให้ลูกค้าเกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ช่วยสร้างความทรงจำที่ดี ส่งผลให้เกิดความภักดีต่อองค์กร

คุณลักษณะของโรงแรม (Hotel Attributes)

ธุรกิจโรงแรมจะประสบความสำเร็จได้ ต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณลักษณะของสินค้าและบริการ (Baruca, and Civre, 2012) ผลศึกษาของ Xiao, Zhang, and Huang (2013) เกี่ยวกับอิทธิพลของกลยุทธ์ฮิมโฮเทลที่มีต่อการรับรู้ของลูกค้า พบว่า นอกจากองค์ประกอบของฮิมแล้ว ลูกค้ายังให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการบริการเช่นกัน โดย Dolnicar, and Otter (2003) แบ่งคุณลักษณะของโรงแรมออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะของความคุ้มค่า เช่น การกำหนดราคา การให้ส่วนลด การบริการอาหารเช้าและอินเทอร์เน็ตฟรี เป็นต้น 2) คุณลักษณะของการบริการ อาทิ ความเป็นมิตรของพนักงาน ความเป็นมืออาชีพ และคุณภาพการบริการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับลูกค้า ซึ่งทั้งหมดเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพของคุณลักษณะของการบริการ ส่งผลโดยตรงกับความพึงพอใจของลูกค้า 3) คุณลักษณะของห้องพัก เช่น ขนาดของห้องพัก ความเรียบร้อยและความสะอาดสบายของห้องพัก โดยลูกค้าจะประเมินห้องพักจากคุณภาพของห้องโดยรวม และประสบการณ์ที่ได้รับ 4) คุณลักษณะของคุณภาพการนอน ได้แก่ ความสะอาดสบายของเตียง อนุภูมิห้องที่เหมาะสม ความเงียบ และการป้องกันเสียงรบกวนของห้องพัก 5) คุณลักษณะของทำเล จะต้องสะดวกในการเชื่อมต่อไปยังขนส่งสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว หรือกิจกรรมที่ลูกค้าได้วางแผนไว้ 6) คุณลักษณะของความสะอาด เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ลูกค้าคาดหวังเมื่อเข้าพักที่โรงแรม และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของลูกค้า รวมทั้งมีผลต่อการกลับมาใช้ซ้ำของลูกค้า

ในขณะที่ Ren (2008) ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับ ระบบรักษาความปลอดภัย ที่จอดรถ เทคโนโลยีในห้องพัก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า คล้ายกันกับผลการค้นคว้าของ Bindu, Chandrasekharan, and Sai (2008) พบว่า ความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก ความปลอดภัย และความคุ้มค่า ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า นอกจากนี้ Wilson, Zeithaml, Bitner, and Gremler (2012) ยังพบว่า การสื่อสารของพนักงาน และราคาห้องพัก ต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมเช่นกัน จากงานวิจัยของ Sohrabi, Vanani, Tahmasebipur, and Fazli (2012) พบว่า ปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกโรงแรม ได้แก่ ความสะอาดสบาย ความปลอดภัย เครือข่ายการบริการ ความบันเทิง พนักงานและการให้บริการของพนักงาน ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ รวมทั้งยังเกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายภายในห้องพัก ค่าใช้จ่าย สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก และที่จอดรถ จากการศึกษาของ Chang (2016) พบว่า ลูกค้าตัดสินใจเลือกโรงแรมจากรูปลักษณ์ภายนอกของอาคาร การตกแต่งร้านอาหาร ร้านค้า เอกลักษณ์ของอาคาร และสภาพแวดล้อม อีกทั้ง Heung, and Gu (2012) ยังพบว่า ลูกค้ายินดีที่จะจ่ายเพิ่ม หากมีความพึงพอใจต่อ พนักงาน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน

ทั้งนี้ คุณลักษณะของโรงแรมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางแบบครอบครัว ได้แก่ คุณภาพและมาตรฐานที่พัก ความคุ้มค่า ความปลอดภัย กิจกรรมสันทนาการ คีตศิลป์ เครื่องเล่น และสระว่ายน้ำ (Agoda, 2018) โดยผลการศึกษาของ Khoo-Lattimore, Prayag, and Cheah (2015) ยังพบว่า ระยะทางในการเดินทาง การปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก ความปลอดภัย และกิจกรรมสำหรับครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของกลุ่มครอบครัว นอกจากนี้ กล่าวเสริมว่า สวนน้ำยังเป็นคุณลักษณะของโรงแรมที่สำคัญต่อตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ทำให้ครอบครัวได้สนุกเพลิดเพลิน และใช้เวลาด้วยกัน (Elsayed, 2017; Lee, Jin, and Lee, 2014) โดยสวนน้ำเป็นเหมือนสวนสนุกที่ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับเล่นน้ำ เช่น สระว่ายน้ำ สไลเดอร์ ลานน้ำพุ เลเซอร์เวอร์ คลื่นน้ำวน หรือจุดแช่น้ำ เป็นต้น (Jin, Lee, and Lee, 2015) โดย ปัจจัยความสำเร็จของสวนน้ำ ได้แก่ ความปลอดภัย ความสะอาดของน้ำ ความเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และยังมีเจ้าหน้าที่ช่วยชีวิตประจำตามจุด (Sangree, 2016) อีกทั้ง ผลวิจัยของ Landman (2020) พบว่า ความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ความต้องการในการบริการส่วนบุคคลการนำเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานในการบริการ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า รวมถึงการออกแบบที่มีเอกลักษณ์ และการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงแรมในอนาคต

จากการศึกษาของ Khoo-Lattimore, and Yang (2018) ถึงคุณลักษณะของโรงแรมสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวพบว่า 5 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ทำเลต้องใกล้ทะเล 2) ความสะอาด 3) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก เช่น สระว่ายน้ำ เครื่องเขียน ห้องครัว ห้องพักสำหรับครอบครัว พนักงานประจำห้องคีย์คลับ เป็นต้น 4) กิจกรรมสำหรับสมาชิกในครอบครัว 5) คุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ คือ โอกาสที่เด็กจะได้สร้างความสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น ๆ โดยการท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะเป็นโอกาสในการสร้างประสบการณ์ทางสังคม พร้อมกับสร้างความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือเด็กในครอบครัวอื่น ๆ ที่เข้าพักโรงแรมเดียวกัน (Hay, 2017) นอกจากนี้ โรงแรมอาจนำเสนอกิจกรรม อาทิ การสอนวาดภาพ สอนปั้น งานฝีมือ การจัดงานแสดงต่าง ๆ สำหรับเด็กเล็ก ในขณะที่เด็กวัยรุ่นมักสนใจกิจกรรมที่ตื่นเต้นและสนุกสนาน เช่น กีฬา เกมคอมพิวเตอร์ ปีนเขา วายน้ำ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ครอบครัวได้ใช้เวลาด้วยกัน สร้างสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นมากขึ้น ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดี จนเกิดความพึงพอใจและปรารถนาที่จะกลับมาพักอีกในอนาคต (Kazembe, Mwando, Nyarota, and Muyambo, 2015)

การท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism)

การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นหนึ่งในตลาดที่ใหญ่ที่สุดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Carr, 2011; Obrador, 2012) แนวโน้มของครอบครัวในศตวรรษที่ 21 ผู้คนจะเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมากขึ้นเรื่อย ๆ (Lehto, Choi, Lin, and MacDermid, 2009) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมุ่งเป้าไปที่ตลาดครอบครัวตามไปด้วย โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมที่มีการออกแบบมาเพื่อตลาดครอบครัวที่มีเด็กร่วมเดินทาง (Schänzel, and Yeoman, 2014) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความสุข และสานสัมพันธ์กับสมาชิกในแต่ละช่วงวัย (Gram, 2007) เพื่อสร้างประสบการณ์ และความทรงจำอย่างมีความสุข (Schänzel, and Yeoman, 2015) ในยุคที่อัตรา การเกิดน้อยลง ทำให้บทบาทของเด็กในแต่ละครอบครัวมีความสำคัญมากขึ้น (Schänzel, and Yeoman, 2014) ซึ่งการท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เด็กมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของครอบครัว (Gram, 2007) โดยผู้ใหญ่จะพยายามคัดเลือกกิจกรรมที่น่าสนใจ สร้างประสบการณ์ที่แปลก

ใหม่จากการท่องเที่ยวให้กับเด็ก ทั้งนี้ ความต้องการและความคิดเห็นของเด็กจะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ใหญ่ (Schänzel, and Yeoman, 2014)

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะกลายเป็นที่นิยมมากขึ้นในอนาคต เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีและระบบสาธารณูปโภค ที่ช่วยให้การเดินทางนั้นสะดวกสบายขึ้น และมีราคาที่ถูกลง ทำให้ทุกคนสามารถท่องเที่ยวในวันหยุดได้ง่ายขึ้น รวมทั้งอุตสาหกรรมอื่น ๆ ต่างก็พร้อมให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เช่น สวนสนุก โรงแรม และ ร้านอาหารบริการด่วน (Rugh, 2008) อีกทั้งในตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวเป็นตลาดที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากตลาดกลุ่มอื่น สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงหันมาทำการตลาดเพื่อรองรับตลาดกลุ่มครอบครัว ที่มีแนวโน้มในการเดินทางท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Srncic, Loncaric, and Prodan, 2016) นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Schänzel, and Yeoman (2015) พบว่าการทำนายทิศทางของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน การเดินทางของกลุ่มครอบครัวที่มีความหลากหลายของช่วงอายุของครอบครัวผสม การสร้างความทรงจำ ประสบการณ์ในวันหยุดของครอบครัว เพศ พฤติกรรมของพ่อแม่ยุคใหม่ และความสำคัญของเด็ก โดยปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวขึ้นมา และมีแนวโน้มที่จะเติบโตเร็วกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวได้มารวมตัวกัน และทำให้ทุกคนได้ใช้เวลาร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะแตกต่างกันไปตามโครงสร้างและความต้องการของแต่ละครอบครัว อาทิ บางครอบครัวอาจมีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสนุกสนานพร้อมกับการสอนลูกไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้การท่องเที่ยวแบบครอบครัวมีเด็กเป็นจุดศูนย์กลางในการกระตุ้นให้ออกเดินทาง (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลในด้านความคาดหวัง ความต้องการ และประสบการณ์ของเด็กและครอบครัว สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการตลาดเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการให้ดียิ่งขึ้น (Carr, 2011) ดังนั้น อนาคตของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015)

กล่าวสรุปได้ว่า กระแสการท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นตลาดสำคัญสำหรับการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของเด็กที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของครอบครัว โดยเป้าหมายสำคัญของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ การกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การพักผ่อน และการได้ใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก พร้อมกับการสอนเด็กควบคู่กันไป

ประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience)

ประสบการณ์ของลูกค้า เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยลูกค้าแต่ละกลุ่มต่างต้องการสิ่งที่มากกว่าสินค้าและบริการทั่วไป ต่างมองหาความเป็นเอกลักษณ์ และประสบการณ์ความทรงจำ (Pine, and Gilmore, 1999) ซึ่งนำมาสู่การรับรู้ทางความคิด (Cognitive) อารมณ์ (Emotional) ความรู้สึก (Sensorial) และพฤติกรรม (Behavioural) ของลูกค้า (Walter, Edvardsson, and Öström, 2010) เกิดเป็นความรู้สึกทางจิตใจที่ลูกค้าสามารถจดจำจากสิ่งที่พิเศษ ซึ่งเกิดจากเรียนรู้ หรือจากความสุขสนทนที่ได้รับจากการบริการ (Sundbo, and Hagedorn-Rasmussen, 2008) โดย Pine, and Gilmore (1999) กล่าวถึง 5 หลักการในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ลูกค้า คือ 1) การใช้ธีม (Theme) ในการออกแบบ 2) การสร้างเรื่องราว (Theatrical Form) ให้เหมาะสมกับธีม รวมทั้งการแต่งตัวและ

การแสดงออกของพนักงานในการบริการ 3) การปรับแต่งให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน (Customize to Individual) 4) การกระตุ้นประสาทสัมผัส (Stimulate Multiple Senses) 5) การสร้างความทรงจำที่ดี (Memorabilia) นอกจากนั้น พื้นฐานของการรับรู้ถึงประสบการณ์ของลูกค้า ยังประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมของสังคม (Social Environment) การได้รับการบริการ (Service Interface) บรรยากาศ (Store Atmosphere) การแบ่งประเภท (Assortment) ราคา (Price) ประสบการณ์ลูกค้าจากช่องทางเลือกอื่น (Customer Experiences in an Alternative Channel) และประสบการณ์ที่ผ่านมาของลูกค้า (Past Customer Experience) (Mascarenhas, Kesavan, and Bernacchi, 2006) จากการวิจัยของ Walls (2013) การออกแบบ (Design) การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility Upkeep) และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ส่งผลต่อการเกิดประสบการณ์ของลูกค้า

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การสร้างประสบการณ์แก่ลูกค้านับว่าเป็นการนำลูกค้าเข้าสู่โลกของการจินตนาการ (Escapist) ทำให้ลูกค้าได้เรียนรู้ (Educational) จากประสบการณ์ที่ได้รับ จากนั้นจึงสร้างการเรียนรู้ทางความรู้สึกให้ลูกค้าได้รับความเพลิดเพลิน (Esthetics) และสนุกสนาน (Entertainment) ไปกับบรรยากาศของสถานที่ เกิดเป็นประสบการณ์และความทรงจำที่แปลกใหม่ ทำให้ลูกค้าอยากกลับมาเยือนอีกในอนาคต (Pine, and Gilmore, 1999) นอกจากนั้น การออกแบบการบริการของพนักงานมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์ของลูกค้า การบริการที่พนักงานมอบให้กับลูกค้าแสดงให้เห็นถึงคุณภาพการบริการ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Zeithaml, Bitner, and Gremler, 2018) การใช้ธีมเป็นการกระตุ้นให้เกิดจินตนาการด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมโดยการตกแต่งให้เป็นที่น่าสนใจ อาทิ ในสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ ลูกค้าสามารถรับประทานอาหารในปราสาทของซินเดอเรลล่า โดยมีพนักงานแต่งตัวให้เข้ากับธีม และสวมบทบาทดังในนิยาย ทั้งนี้ ต้องมีการปรับแต่งให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน เช่น โรงแรม 5 ดาว มีการกำชับพนักงานต้องรับทุกคนพยายามเรียกชื่อลูกค้าทุกครั้งที่สามารถทำได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกถึงความเอาใจใส่ต่อความต้องการของแต่ละบุคคล (Holbrook, and Hirschman, 1982)

ในขณะที่ผลการวิจัยของ Zou, and Peng (2008) พบว่า 8 ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ของลูกค้าเมื่อได้เข้าพักที่ธีมโฮเทล ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์และความสอดคล้อง (Theme's Uniqueness and Coherence) วัฒนธรรมและคุณภาพประสบการณ์ (Theme's Culture and Experience Quality) ความน่าดึงดูด (Theme's Consumption Appealing) ทำเลและสถาปัตยกรรม (Geographical Location and Theme Architecture) การออกแบบภายในและบรรยากาศ (Interior Theme Servicescape and Atmosphere) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Basic Theme Facilities and Goods) กิจกรรมและการบริการ (Theme Activities and Service) และสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม (Affiliated Theme Facilities and Goods) ส่วนผลการวิจัยของ Zhang, and Liao (2006) พบว่า การออกแบบธีมโฮเทลที่สมบูรณ์ ควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ อารมณ์ความรู้สึก (Sense) สินค้า (Product) การใช้งาน (Function) ตราสินค้าและกลยุทธ์ (Brand and Strategy) ดังนั้น การธุรกิจโรงแรมจึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ของลูกค้า เพื่อเปลี่ยนจากลูกค้าธรรมดาให้เป็นลูกค้าที่ภักดี ธุรกิจโรงแรมต้องสรรหาสิ่งที่แปลกใหม่ และวางกลยุทธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และสร้างสรรค์จินตนาการที่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกของลูกค้า กล่าวคือ ทั้งการออกแบบโรงแรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ ที่สามารถสร้างความทรงจำ ร่วมกับประสบการณ์ของลูกค้าได้ (Luturlean, and Anggadwita, 2016)

จึงกล่าวได้ว่า การสร้างประสบการณ์ให้ลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาธีมโฮเทล เอกลักษณ์ในการออกแบบโรงแรม สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศให้สอดคล้อง

ตามธีมที่กำหนด จะช่วยกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกร่วมไปกับธีมโฮเทล กลายเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ของลูกค้า ทำให้เกิดเป็นความทรงจำที่ดี

สรุป

การเติบโตอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวที่เป็นตลาดสำคัญ ทำให้กลุ่มธุรกิจโรงแรมเข้าสู่ภาวะการแข่งขันที่รุนแรง การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างมั่นคง โดยธีมโฮเทลเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่ใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยใช้การสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง การจินตนาการ ที่มีการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ในทุก ๆ องค์ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด รวมไปถึงการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตรงตามความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ กลุ่มตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ที่เด็กมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกที่พัก ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างประสบการณ์ของลูกค้าช่วยก่อให้เกิดการจินตนาการ สู่ไปถึงอารมณ์ ความรู้สึก ทำให้เกิดความทรงจำอันดี จนลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และกลายเป็นลูกค้าที่ภักดีต่อองค์กร ซึ่งธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะช่วยสร้างความแตกต่าง และความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจโรงแรมในสภาวะที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญของคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ได้แก่ การออกแบบสถาปัตยกรรมตามธีม (Themed Architectural Design) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศตามธีม (Themed Physical Environment & Atmosphere) สวนน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกตามธีม (Themed Aqua Park & Facilities) กิจกรรมและความบันเทิงตามธีม (Themed Activities & Recreation) การบริการและสมรรถนะของพนักงานตามธีม (Themed Services & Staff Competency) วัฒนธรรม (Themed Culture) กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ (Educational Activities) เทคโนโลยีและความสะดวกในการใช้งาน (Technology & Functionality) ทำเล (Location) ความคุ้มค่าและราคา (Value and Price) ความปลอดภัย (Safety & Security) และการสร้างประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience)

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุป พบว่า ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร รวมทั้งการใช้เป็นแนวทางเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย โดยสถานศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนด้านการจัดการโรงแรมและการออกแบบโรงแรม อีกทั้งกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมสามารถนำไปศึกษาถึงการวางแผนในการวางแผนพัฒนาโรงแรมในอนาคต รวมไปถึงทิศทางและแนวโน้มตลาดกลุ่มเป้าหมายการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

1.2 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีจะก่อให้เกิดกลยุทธ์ธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว รวมถึงองค์ประกอบสำคัญและมาตรฐานในการออกแบบธีมโฮเทลสำหรับครอบครัว ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม และตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

1.3 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีสามารถนำไปประกอบการกำหนดนโยบาย รวมทั้งการวางกลยุทธ์ ในการพัฒนาโรงแรมรูปแบบฮิโเทิลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในอนาคต เพื่อพัฒนาและยกระดับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมให้สูงขึ้น และสามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาในอนาคตสามารถตัวแปรไปสร้างกรอบแนวคิด เพื่อนำไปทดสอบเชิงประจักษ์ กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในฮิโเทิลในประเทศไทย โดยมีหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในระดับบุคคล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แปลผล และอภิปราย เพื่อทราบถึงตัวชี้วัดของรูปแบบ ฮิโเทิลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

2.2 การศึกษาในอนาคตสามารถนำคุณลักษณะของฮิโเทิลไปใช้เป็นต้นแบบคำถาม ปลายเปิด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการและผู้บริหารในโรงแรมรูปแบบฮิโเทิล ด้วยระเบียบ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาสวนสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อจัดทำข้อสรุปเชิงกลยุทธ์สำหรับฮิโเทิลของประเทศไทย

References

- Agoda (2018). *Asian Travelers Leading the Family Travel Surge; Agoda Releases Findings From Its Global 'Family Travel Trends 2018' Research*. Retrieved December 1, 2020 from <https://www.agoda.com/press/family-travel-trends-2018?cid=-999>
- Asmara, T., & Mohi, Z. (2016). *Guest Satisfaction Towards Physical Environment Quality in Theme Hotel*. Paper Presented at the Heritage, Culture and Society: Research Agenda and Best Practices in the Hospitality and Tourism Industry- Proceedings of the 3rd International Hospitality and Tourism Conference, IHTC 2016 and 2nd International Seminar on Tourism, ISOT 2016.
- Baruca, P. Z., & Civre, Z. (2012). How Do Guests Choose a Hotel. *Academica Turistica*, 5(1), 75-84.
- Bindu, N., Chandrasekharan, R., & Sai, L. P. (2008). Scales to Measure and Benchmark Service Quality in Tourism Industry. *Benchmarking*, 15(4), 469-493.
- Birchler, K. (2012). *A Vacation Within a Vacation: an Examination of How Child Participation in Day Programs During Family Vacations Influences Parental Satisfaction With the Vacation*. (Master of Science in Education). Southern Illinois University Carbondale, USA.
- Bonn, M. A. et al. (2007). Heritage/Cultural Attraction Atmospherics: Creating the Right Environment for the Heritage/Cultural Visitor. *Journal of Travel Research*, 45(3), 345-354.
- Carr, N. (2011). *Children's and Families' Holiday Experience* (Vol. 22). New York: Routledge.
- Chang, T. C. (2016). 'New Uses Need Old Buildings': Gentrification Aesthetics and the Arts in Singapore. *Urban studies*, 53(3), 524-539.

- Dolnicar, S., & Otter, T. (2003). *Which Hotel Attributes Matter? A Review of Previous and a Framework for Future Research*. Paper Presented at the 9th Annual Conference of the Asia Pacific Tourism Association, Australia.
- Elsayed, S. (2017). Aqua Park Facilities as an Attraction Tool to Family Market: A Case Study on Hurghada's Hotel Properties–Red Sea, Egypt. *International Journal of Heritage, Tourism and Hospitality*, 11(3 (Special Issue)), 27-37.
- Firat, A. F., & Ulusoy, E. (2011). Living a Theme. *Consumption Markets & Culture*, 14(2), 193-202.
- Fountain, J., Schänzel, H., Stewart, E., & Körner, N. (2015). Family Experiences of Visitor Attractions in New Zealand: Differing Opportunities for 'Family Time' and 'Own Time'. *Annals of Leisure Research*, 18(3), 342-358.
- Gottdiener, M. (2001). *The Theming of America: American Dreams, Media Fantasies, and Themed Environments*. Boulder: Routledge.
- Gram, M. (2007). Children as Co-Decision Makers in the Family? The Case of Family Holidays. *Young Consumers*, 8(1), 19-28.
- Guo, P. (2013). *Some Issues on Evaluation of the Theme Hotel with the Travelers' Experience Factors*. Paper Presented at the Proceedings of the Second International Conference on Innovative Computing and Cloud Computing, Wuhan.
- Hay, B. (2017). Missing Voices: Australian Children's Insights and Perceptions of Family Holidays. *Hospitality & Society*, 7(2), 133-155.
- Heide, M., & Grønhaug, K. (2006). Atmosphere: Conceptual Issues and Implications for Hospitality Management. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6(4), 271-286.
- Hench, J., & Van Pelt, P. (2003). *Designing Disney: Imagineering and the Art of the Show*. New York: Disney Editions.
- Heung, V. C., & Gu, T. (2012). Influence of Restaurant Atmospherics on Patron Satisfaction and Behavioral Intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 31(4), 1167-1177.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research*, 9(2), 132-140.
- Holjevac, I. A. (2003). A Vision of Tourism and the Hotel Industry in the 21st Century. *International Journal of Hospitality Management*, 22(2), 129-134.
- Ikiz, A. K., & Masoudi, A. (2008). A QFD and SERVQUAL Approach to Hotel Service Design. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(1), 17-31.
- Jin, N., Lee, S., & Lee, H. (2015). The Effect of Experience Quality on Perceived Value, Satisfaction, Image and Behavioral Intention of Water Park Patrons: New Versus Repeat Visitors. *International Journal of Tourism Research*, 17(1), 82-95.

- Jones, P. (2011). *The Sociology of Architecture: Constructing Identities*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Kazembe, C., Mwando, M., Nyarota, M., & Muyambo, R. (2015). Family Friendly Services and Customer Satisfaction in Zimbabwean Resorts. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 4(2), 1-13.
- Khoo-Lattimore, C., Prayag, G., & Cheah, B. L. (2015). Kids on Board: Exploring the Choice Process and Vacation Needs of Asian Parents with Young Children in Resort Hotels. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 24(5), 511-531.
- Khoo-Lattimore, C., & Yang, M. J. (2018). A Family for the Holidays: Delineating the Hospitality Needs of European Parents with Young Children. *Young Consumers*, 19(2), 159-171.
- Kim, J.-H., & Lynn, J. (2007). Classification of Asian Complainers in Restaurant Services. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(4), 365-375.
- Konzal, A. W. (2011). *Entertainment Architecture: Constructing a Framework for the Creation of an Emerging Transmedia Form*. (Doctoral Dissertation). Queensland University of Technology, Brisbane, Australia.
- Landman, P. (2020). *Top Hospitality & Hotel Trends in 2021*. Retrieved December 25, 2020 from <https://www.xotels.com/en/hotel-management/hotel-trends/>
- Lee, S., Jin, N., & Lee, H. (2014). The Moderating Role of Water Park Service Quality, Environment, Image, and Food Quality on Perceived Value and Customer Loyalty: A South Korean Case Study. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 15(1), 19-43.
- Lehto, X. Y., Choi, S., Lin, Y. C., & MacDermid, S. M. (2009). Vacation and Family Functioning. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 459-479.
- Lew, A. A., Hall, C. M., & Williams, A. M. (2004). *A Companion to Tourism*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd.
- Luturlean, B. S., & Anggadwita, G. (2016). *Customer Experience Management in the Hotel Industry: Principles, Theory and Practice*. Paper Presented at the 2016 Global Conference on Business, Management and Entrepreneurship.
- Ma, J. (2015). *The Countermeasure Study of Theme Hotel in the View of Silk Road Economic Belt-Case Study of Development of Theme Hotel in the Region of Xinjiang*. Paper Presented at the International Conference on Education, Management and Computing Technology (ICEMCT-15), Tianjin.
- Mascarenhas, O. A., Kesavan, R., & Bernacchi, M. (2006). Lasting Customer Loyalty: A Total Customer Experience Approach. *Journal of Consumer Marketing*, 23(7), 397-405.
- Muñoz, C. L., Wood, N. T., & Solomon, M. R. (2006). Real or Blarney? A Cross-Cultural Investigation of the Perceived Authenticity of Irish Pubs. *Journal of Consumer Behaviour: An International Research Review*, 5(3), 222-234.

- Obrador, P. (2012). The Place of the Family in Tourism Research: Domesticity and Thick Sociality by the Pool. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 401-420.
- Oliveira, M. G. (2020). To Theme or Not to Theme: The Lisboa Pessoa, A Literary Hotel? *Tourism Analysis*, 25(2-3), 273-281.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy: Work Is Theatre & Every Business a Stage*. Boston, MA: Harvard Business Press.
- Ren, M. (2008). *Behavioural Intentions in the Motel Industry: An Empirical Analysis*. (Master's Thesis). Lincoln University, New Zealand.
- Rugh, S. S. (2008). *Are We There Yet?: The Golden Age of American Family Vacations*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Ryu, K., & Han, H. (2011). New or Repeat Customers: How Does Physical Environment Influence Their Restaurant Experience?. *International Journal of Hospitality Management*, 30(3), 599-611.
- Sangree, D. J. (2016). *Methodology of Feasibility Studies for Waterparks*. Retrieved October 10, 2020 from https://www.teaconnect.org/MemberFiles/TEA_249_586461_171003.pdf
- Schänzel, H. A., & Yeoman, I. (2014). The Future of Family Tourism. *Tourism Recreation Research*, 39(3), 343-360.
- Schänzel, H. A., & Yeoman, I. (2015). Trends in Family Tourism. *Journal of Tourism Futures*, 1(2), 141-147.
- Siguaw, J. A., & Enz, C. A. (1999). Best Practices in Hotel Architecture. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 40(5), 44-49.
- Sohrabi, B., Vanani, I. R., Tahmasebipour, K., & Fazli, S. (2012). An Exploratory Analysis of Hotel Selection Factors: A Comprehensive Survey of Tehran Hotels. *International Journal of Hospitality Management*, 31(1), 96-106.
- Srnec, T., Loncaric, D., & Prodan, M. P. (2016). *Family Vacation Decision Making Process: Evidence From Croatia*. Paper Presented at the Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija. Biennial International Congress. Tourism & Hospitality Industry, Croatia.
- Sundbo, J., & Hagedorn-Rasmussen, P. (2008). The Back Staging of Experience Production in Sundbo. J. and Darmer, P. (Eds), *Creating Experiences in the Experience Economy*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 83-110.
- Sylt, C. (2016). *I Cover the Theme Park Industry and the Business of Formula One How Theme Parks Help to Break New Ground in the Hotel Industry*. Retrieved October 2, 2020 from <https://www.forbes.com/sites/csylt/2016/09/19/how-theme-parks-help-to-break-new-ground-in-the-hotel-industry/#2a8dda666310>
- Walls, A. R. (2013). A Cross-Sectional Examination of Hotel Consumer Experience and Relative Effects on Consumer Values. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 179-192.

- Walter, U., Edvardsson, B., & Öström, Å. (2010). Drivers of Customers' Service Experiences: A Study in the Restaurant Industry. *Managing Service Quality: An International Journal*, 20(3), 236-258.
- Wilson, A., Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2012). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm* (2nd ed.). United Kingdom: McGraw-Hill Education.
- Wood, N. T., & Muñoz, C. L. (2007). 'No Rules, Just Right' or Is It? The Role of Themed Restaurants as Cultural Ambassadors. *Tourism and Hospitality Research*, 7(3-4), 242-255.
- Xiao, Q., Zhang, H. Q., & Huang, H. (2013). The Effects of Hotel Theme Strategy: An Examination on the Perceptions of Hotel Guests on Theme Elements. *Journal of China Tourism Research*, 9(1), 133-150.
- Yongyi, H. (2012). On the Origin of Competition Advantage of the Theme Hotel. *Journal of the Qiannan Normal College for Nationalities*.
- Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm*. New York: McGraw-Hill Education.
- Zerhusen, R. F. (2009). *Entertainment Architecture: Contextually Integrated Water Park Resort in Norwood, Ohio*. University of Cincinnati, USA.
- Zhang, M., & Liao, P. (2006). On Theme Hotel and System Establishment - A Case Study of Jingchuan Hotel and Hexiang Hotel. *Journal of Guilin Institute of Tourism*, 5.
- Zins, A. H. (1998). Leisure Traveler Choice Models of Theme Hotels Using Psychographics. *Journal of Travel Research*, 36(4), 3-15.
- Zou, Y. M., & Peng, X. R. (2008). *Study on the Key Factors of Customer Experiences in Theme Hotels*. Paper Presented at the Tourism Forum.

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย*

Meta-Analytic Research on the Development of Competency of Sale Performance Representatives

¹จารุวรรณ เมืองเจริญ, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และ จันทนา แสนสุข

¹Jaruwan Muangjaroen, Viroj Jadesadalug and Jantana Sansook

¹มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: jaruwanmuan@pim.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์กรต้องมีแนวทางการปรับเปลี่ยนแนวคิดกระบวนการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ในปัจจุบัน และทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่สามารถตอบสนองเป้าหมายขององค์กรได้ ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันตลอดจนเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ บทความนี้นำเสนอการสังเคราะห์การวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้บูรณาการจากทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนารอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย เพื่อประโยชน์นำไปประยุกต์และต่อยอดงานวิจัยทางด้านแนวคิดทฤษฎีเชิงประจักษ์ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย; ความสามารถในการพัฒนา; สมรรถนะของพนักงานขาย

Abstract

To develop competencies of employee's ability to execute work effectively and efficiently, the organization must change the process concept of human resource development to adapt with the current trend to build a work process that meets the organization's goal because employee's competency development is the key strategy for the organization to gain its competitive advantage and eventually to be successful. This chapter presents research analyses of the development of competency of sale performance representatives by integrating basic theory and related as research framework development. These research objectives are as follows. 1. To study the components of the development of competency of sale performance representatives. 2. To study the performance of the

*Received June 9, 2021; Revised August 14, 2021; Accepted August 19, 2021

development of competency of sale performance representatives. 3. To study the factors affecting the performance of on the development of competency of sale performance representatives for contributing to further empirical studies in the future.

Keywords: Meta-Analytic Research; Competency Development; Sale Performance Representatives

บทนำ

ภายใต้ภาวะการแข่งขันทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในอีก 1 ทศวรรษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปี พ.ศ. 2573 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการเปลี่ยนแปลงในด้านประชากร ทรัพยากรเทคโนโลยี อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ และความยั่งยืน อันจะเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดทางธุรกิจในอนาคต โดยจากการวิเคราะห์ผลของแนวโน้มสำคัญของธุรกิจ (Megatrend) โยงมาสู่เศรษฐกิจไทย ซึ่งจะมีผลต่อการผลิตของธุรกิจ การทำงานของแรงงาน การซื้อของผู้บริโภค (Boumphrey, and Brehmer, 2017) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางธุรกิจ ธุรกิจจะต้องมีวิธีการดำเนินงานในการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และสร้างความแข็งแกร่งให้ธุรกิจให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Miocevic, 2016) เมื่อธุรกิจสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนและสามารถดำเนินงานที่อยู่เหนือคู่แข่งแล้ว ความสามารถเหล่านี้ต้องถูกกระทำได้เหนือกว่า ดังนั้น ความสามารถของธุรกิจเป็นผลจากการดำเนินการของทีมงานที่ทำงานด้วยกัน ซึ่งความสามารถเป็นเสมือนกระบวนการที่ต้องสร้างคุณค่าจากกระบวนการ จากการเชื่อมโยงและผสมผสานเพื่อสร้างทักษะที่หลากหลาย รวมถึงการกำหนดการลดหรือการเพิ่มของทรัพยากรให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง (Eisenhardt, and Martin, 2000)

ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในความก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จะเป็นแนวโน้มสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินธุรกิจ หากธุรกิจปรับตัวไม่ทันหรือใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจ ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคที่มีนัยสำคัญต่อปริมาณการบริโภคในสินค้าและบริการต่าง ๆ จึงนับเป็นโอกาสที่มีมูลค่าของธุรกิจที่จะสามารถเข้าถึงความต้องการ และสามารถตอบสนองความพึงพอใจด้วยสินค้าและบริการได้ (Virasak, 2019) ด้วยเหตุผลนี้ ในอนาคตคนทำงานจะต้องมีทักษะที่สามารถทำงานร่วมกับหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติได้ โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล ทำให้เกิดแรงกดดันให้แรงงานต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา จากรายงาน “The Future of Jobs Report 2018” ของ World Economic Forum ได้สำรวจผู้ประกอบการทั่วโลกถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะแรงงานภายในปี 2565 ให้ได้รับการพัฒนาทักษะทั้งการเรียนรู้และปรับตัว “Reskill” และเพิ่มทักษะใหม่ ๆ “Upskill” แรงงานไทยจึงต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านเทคนิค “Technical Skill” ในการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงนวัตกรรม และความคิดเชิงสร้างสรรค์และความคิดริเริ่ม รวมถึงทักษะด้านมนุษย์ “Human skill” ที่สามารถเข้าใจจิตใจและอารมณ์ของผู้อื่นได้ (World Economic Forum, 2018) ซึ่งสมรรถนะของพนักงานขายจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจในการทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า มีความรับผิดชอบต่ลูกค้า การเสนอขายเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อและส่งผลกระทบต่อธุรกิจ องค์กร

จึงต้องมีความสามารถในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่ทำให้พนักงานมีความรู้ ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป การทำให้มีความรู้ดังกล่าวนำมาพัฒนาในการทำงานและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรได้

บทความนี้ผู้ศึกษามุ่งนำเสนอหลักการสังเคราะห์วรรณกรรมจากการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัยความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ผลลัพธ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายนำไปสู่การเขียนกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย

บทความนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ 2 ทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายสู่การพัฒนากรอบแนวคิด ได้แก่

1.1 ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากร (Resource-based View of the firm)

ทรัพยากรเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรมีความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงต้องมีการพัฒนาและทำการวางแผนเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งจะทำให้ส่งผลถึงความสำเร็จของธุรกิจดีขึ้นในระยะยาว และสามารถปรับหรือเปลี่ยนหรือพัฒนาให้ดีขึ้นโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ทรัพยากร (Resource) คือทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจที่องค์กรทั่วไปประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน เงินทุน และการประกอบการ และความสามารถ (Capabilities) ทรัพยากรที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กรได้ โดยมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทักษะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบที่ทำให้พนักงานมีความรู้ ซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกันเนื่องจากความรู้ที่สะสมมาบวกกับทัศนคติในการใช้ชีวิตและประสบการณ์ ส่วนตัวของแต่ละบุคคล ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน (Barney, 1991; Barney et al. 2001; Grant, 1996; Eisenhardt, and Martin, 2000; Richard et al. 2007)

1.2 ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory)

สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเป้าหมายขององค์กร การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้การจัดการให้เหมาะสม ใช้ในการจำแนกวิเคราะห์และแก้ไขแต่ละสถานการณ์ ทั้งภายในและนอกองค์กรกับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้มีผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์กร (Luo, and Donaldson, 2013) จากแนวโน้มของสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางองค์กร โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ความสามารถทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นของตลาด แนวโน้มนี้จะบังคับให้องค์กรพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ในการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนพนักงานสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และสามารถนำวิธีการทางการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้บริการแก่ลูกค้าได้ (Kotler, and Keller, 2016; Ahmed, and Rafiq, 2002)

ดังนั้น ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ จึงเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย มุ่งเน้นถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้ได้มีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้มีความรู้และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในองค์กรกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและปรับตัวทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2. แนวคิดความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย (Development of Competency of Sale Performance Representatives)

บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดีนั้น โดยได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการทำงานเพื่อให้มีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจของบุคลากร ตลอดจนเป็นแรงจูงใจแก่บุคลากรในการทำงานให้สอดคล้องระหว่างความพึงพอใจในงานของบุคลากรกับประสิทธิผลขององค์กร โดยคุณภาพชีวิตการทำงานจะส่งผลต่อองค์การในการเพิ่มผลิตผลขององค์กร (Huse, and Cummings, 1985) โดยมีองค์ประกอบของสมรรถนะบุคคลที่เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้ ส่วนที่สามารถมองเห็นได้ 1) ทักษะ (Skill) ความรู้เฉพาะด้านของบุคคลในเรื่องที่ต้องรู้และฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เช่น ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการแก้ไขปัญหาเป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ เป็นต้น 2) ความรู้ (Knowledge) ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี ที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความรู้ด้านการขาย ความรู้ด้านบริการ และส่วนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-Concept) ทักษะคิด ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน เช่น ความมั่นใจในตัวเอง ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ เป็นต้น 4) บุคลิกประจำตัวบุคคล (Trait) อุปนิสัย คุณลักษณะ ความคิด ทักษะคิด เช่น เป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ มีความกระฉับกระเฉง คล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน เป็นต้น 5) แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จ และก่อให้เกิดสมรรถนะ เช่น การได้รับคำชมเชย การได้รับการสนับสนุนจากองค์กร เป็นต้น (McClelland, 1973; Spencer, and Spencer, 1993) ความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น องค์กรจะต้องมีวิธีการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจะช่วยให้การปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Chapman et al. 2016; Liao et al. 2016; Lin et al. 2017) โดยนำสมรรถนะ มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ดังนี้ การพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ และการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของธุรกิจ

2.1 การพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน (Development for Apply in Technology for Working)

ในปัจจุบันธุรกิจและบริการรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุค 4.0 ได้นำเอาเทคโนโลยี ใหม่ๆ ที่รูปแบบต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า รวมทั้งสื่อสารส่งต่อผ่านทุกช่องทางเพื่อเข้าถึงและซื้อใจลูกค้าให้ได้มากที่สุด เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับธุรกิจ สามารถมีการเติบโตจากการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีใหม่ เช่น เทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อการขายและบริการเกี่ยวกับสินค้า (PWC Advisory, 2012) และเทคโนโลยีทางการขายนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานขายและลูกค้าได้ด้วย (Lois, Drogas, Karagiorgos, and Tsikalakis, 2020) ดังนั้น การพัฒนาพนักงานขายให้มีความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เพื่อให้พนักงานขายมีความสามารถและปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนให้พนักงานขายสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพในการทำงานหลากหลายรูปแบบ

2.2 การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ (Learning Management of Problem Solving Skill in the Situation)

การแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการกระทำกับความคิด โดยมุ่งเน้นให้รู้จักการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อเหตุการณ์ที่ได้เผชิญอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความสามารถของพนักงานจึงเป็นการแสดงทัศนคติที่ดี และสามารถทำงานในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน้าที่การทำงาน (Byrne, 2001; Oswald, Behrend, and Foster, 2019) หากพนักงานมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา พร้อมทั้งลงมือจัดการกับปัญหานั้น ๆ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี และมีทักษะในการทำงานในสภาวะที่กดดัน ตลอดจนใช้วิจารณญาณในการดำเนินงาน ตัดสินใจ และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้ (Daniels et al. 2008; Champion, and Wilson, 2010) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์เป็นวิธีการที่ทำให้พนักงานขายได้พัฒนาทักษะ รู้วิธีการเข้าถึงปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วางแผนและประเมิน วิธีการแก้ไขปัญหา และสามารถดำเนินการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2.3 การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน (Development of Sales Standard)

การขายมีความสำคัญต่อธุรกิจในการช่วยเหลือและชักจูงใจให้ผู้บริโภคมีความสนใจในสินค้าและบริการ ซึ่งองค์การต่างๆ กำลังผลักดันพนักงานขายให้บรรลุเป้าหมายด้านการบริการและการขายที่สูงขึ้น เพื่อได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น พนักงานขายต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และมีบุคลิกภายนอก ได้แก่ การแต่งกาย การแสดงท่าทางหน้าตาต่าง ๆ และบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง ความฉลาด การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น การรู้จักปรับตัว มีความอดทน มีท่าทางสง่างาม และไว้วางใจได้ ซึ่งบุคลิกภาพที่ดีสามารถสร้างภาพลักษณ์ให้องค์การได้ (Good, 1973; Thailand Professional Qualification Institute (Public Organization), 2020) ดังนั้น การพัฒนาและเสริมสร้างให้พนักงานขายได้พัฒนาทักษะ ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา และประสบการณ์ต่าง ๆ รวมถึงบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานที่สะสมไว้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามมาตรฐานอาชีพพนักงานขาย เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.4 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ (Promoting in Creativity Thinking for Business Management)

ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เป็นพฤติกรรมที่สามารถสร้างทัศนคติที่ดีในการคิดพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการกระทำ โดยความคิดสร้างสรรค์ให้ความหมายได้หลายมิติ ได้แก่ 1) วิธีการหรือกระบวนการเกิดความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในกระบวนการทำงานและถ่ายทอดสร้างองค์ความรู้ 2) ความแปลกใหม่ และประโยชน์ในผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ 3) ลักษณะหรือบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล่าวตัดสินใจ สามารถจัดการความเสี่ยงและวางแผนกลยุทธ์ได้ 4) สภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศที่มีอิทธิพลหรือสนับสนุนให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ 5) แรงจูงใจและรางวัลที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยองค์การให้คุณค่าและรางวัลสำหรับผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขปัญหาในองค์การ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และนวัตกรรมขึ้นมาได้ เป็นต้น (Osborn, 1963; Guilford, 1967; Torrance, 1974) ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนในการนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการทำงาน เพื่อให้พนักงานเข้าถึงแหล่งความรู้ และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ มีการปรับปรุง และต่อยอดสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้นให้มีคุณค่าตามวัตถุประสงค์ขององค์การและความต้องการของลูกค้าได้

2.5 การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจ (Generating of Sense in Ownership)

องค์การมีการวางแผนให้กับพนักงานรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ซึ่งมาจากการทำงานของพนักงานที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน ให้มีความผูกผันและความทุ่มเทให้กับองค์กรและมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของธุรกิจ (Dyne, and Pierce, 2004) โดยมีลักษณะ 1) มีความรับผิดชอบสูงมาก 2) ให้ความร่วมมือในงานหรือกิจกรรมต่างๆ 3) มีความรับผิดชอบในตนเอง 4) เวลาองค์กรมีปัญหาจะเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ช่วยแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งองค์การมีวิธีการสร้างได้ดังนี้ The Ken Blanchard Companies (2009a) 1) ให้พนักงานได้มองเห็นภาพเป้าหมายขององค์กรอย่างชัดเจนของความมั่นคงในงาน 2) เชื่อมโยงงานของพนักงานกับเป้าหมายขององค์กรได้รู้สึกถึงความสำคัญของงานและมีส่วนร่วม 4) ให้ความชื่นชม ให้กำลังใจ และตระหนักในความสำคัญของพนักงาน 5) ระบบบริหารงานด้วยความเป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อพนักงานที่แตกต่างกัน ดังนั้น องค์การมีวิธีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจ ทำให้พนักงานมีความรู้สึกเชิงบวกและทัศนคติที่ดีต่องาน ซึ่งทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมมือในงานและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป้าหมายขององค์กรสำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดสมรรถนะพนักงานขาย และแนวคิดความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายมาบูรณาการตัวแปร โดยมุ่งเน้นถึงความสำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะของพนักงานขายที่จะช่วยส่งเสริมและสร้างผลงานในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และพัฒนาศักยภาพให้สามารถเติบโตไปพร้อมกับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

3. ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายสู่การพัฒนารอบแนวคิด ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (Performance Effectiveness)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขายเป็นผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การประเมินกิจกรรมและกลยุทธ์ต่าง ๆ รวมถึงประเมินผลการปฏิบัติงานในการบรรลุงานที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ ทักษะการขาย ทักษะการปรับตัว การทำงานร่วมกับทีม การแก้ไขปัญหา โดยมีผลลัพธ์ ได้แก่ ยอดขาย ส่วนแบ่งตลาด การรักษาลูกค้าเก่า และจำนวนลูกค้าใหม่ เป็นต้น (Behrman, and Perreault, 1984; Abed, and Haghighi, 2009; Barone, and DeCarlo, 2012) โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (Peterson, and Plowman, 1953) ดังนี้ 1) คุณภาพของการปฏิบัติงาน (Quality of Work) ผลของการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานขององค์กรที่กำหนดไว้ ด้วยความถูกต้องและครบถ้วน โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัดและคุ้มค่ากับงาน และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า 2) ปริมาณของการปฏิบัติงาน (Quantity of Work) ผลของการปฏิบัติงานตามแผนงานที่องค์กรกำหนดไว้ โดยเปรียบเทียบกับปริมาณงานในเวลา ปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงาน และมีความรับผิดชอบต่อผลงานอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสรุปประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขายได้ตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนด ทั้งคุณภาพและปริมาณในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีผลการศึกษาวิจัยที่มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เช่น Potnuru, and Sahoo, (2016) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงในการสร้างความสามารถของพนักงาน เช่นเดียวกับ Otoo, and Mishra, (2018) พบว่า ความสามารถของพนักงานเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่าง

การปฏิบัติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพขององค์กร ผู้ศึกษาจึงสังเคราะห์วรรณกรรมของทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

3.2 ผลลัพธ์ทางการตลาด (Result from Marketing)

ความสำเร็จตามเป้าหมายทางการตลาดเป็นการบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่สามารถวัดคุณค่าการปฏิบัติงานของพนักงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คุณภาพของการบริการ รวมถึงการวัดผลทางการเงิน ยอดขาย รายได้การขายและกำไร ส่วนแบ่งทางการตลาดที่ทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร (Clark, 1999; Chusak, 2015; Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations, 2015) โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) คุณภาพการบริการทางธุรกิจ (Service Quality) การบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าด้วยความเข้าใจ จนทำให้เกิดความพึงพอใจ และความประทับใจของลูกค้าที่ได้รับสินค้าและบริการจากธุรกิจได้เป็นอย่างดี จึงมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้า (Parasuraman, Ziethaml, and Berry 2013; Jang, and Lee, 2016; Kasiri, Guan, Sambasivan, and Sidim, 2017) 2) ความสัมพันธ์ลูกค้าของธุรกิจ (Customer Relationship) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและการใช้บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการสร้างและรักษาผลประโยชน์ในการส่งมอบคุณค่าให้เกิดความสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างยั่งยืน (Kotler, and Keller, 2016) 3) ประสบการณ์ลูกค้าของธุรกิจ (Customer Experience) ผลลัพธ์ที่เกิดจากประสบการณ์และความรู้สึกที่ดีของลูกค้าในการสร้างความภักดีให้แก่ลูกค้าได้ตัดสินใจกลับมาใช้สินค้าและบริการของธุรกิจได้ในระยะยาว (Holbrook, and Hirschman, 1982; Chuenjit, 2006) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีต่อผลลัพธ์ทางการตลาด มีผลการศึกษาวิจัยของ Uraon, and Gupta, (2019) พบว่า ผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานส่งต่อประสิทธิภาพของตลาด และ Abed, and Haghighi, (2009) พบว่า ผลการปฏิบัติงานทางด้านผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การทำงานของพนักงานขาย จากความพยายามและทักษะของพนักงานขายจึงทำให้เกิดประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่จะนำมาสู่ผลลัพธ์ทางการตลาด จากความเชื่อมโยงของแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางการตลาด

3.3 ความสำเร็จของธุรกิจ (Key Success Factor of Business)

ผลของการดำเนินงานที่บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งด้านการเงินและการเติบโตของธุรกิจที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาสินค้าใหม่ไปสู่การพัฒนาตลาดใหม่และตลาดสากล และก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (Bouwens, and Van, 2007; Garrison, Noreen, and Brewer, 2012; Siriwan, and Arrom, 2010) โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ผลการดำเนินงานทางการเงิน (Financial Performance) ผลการดำเนินงานของธุรกิจที่มาจากสินค้าและบริการ ทำให้เพิ่มรายได้และกำไรของการประกอบการทางธุรกิจ การลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายให้ต่ำลง ตลอดจนยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการอย่างต่อเนื่อง (Siriwan, and Arrom, 2010; Filipescu et al. 2013; Dikova et al. 2016; Filipescu et al. 2013; Dikova et al. 2016) 2) การเติบโตของธุรกิจ (Business Growth) ได้ขยายขนาดธุรกิจและจำนวนพนักงาน มีการลงทุนใหม่ที่เกิดขึ้นชี้วัดทางการเงินและยอดขายที่ดี สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสทางการตลาด รวมถึงมีการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ศักยภาพทางธุรกิจ (Hoque, and James, 2000; Lockett, Hayton, Ucbasaran, Mole, and Hodgkinson, 2013)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจ การพัฒนาพนักงาน จึงเป็นกุญแจสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ สามารถเป็น เครื่องมือที่ทำให้เกิดประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และสามารถจัดการผลตอบแทนการดำเนินงานของธุรกิจและ การบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ให้มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร (Orr et al. 2011; Jehanzeb, and Bashir, 2013) ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อความสำเร็จของธุรกิจ

จากการทบทวนวรรณกรรมผลลัพธ์ทางการตลาดที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจวัดได้จาก 1) ด้านความพึงพอใจของลูกค้า 2) ด้านการเพิ่มจำนวนของลูกค้า 3) ด้านส่วนแบ่งทางการตลาด และ 4) ด้านยอดขายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้สินค้าและบริการอย่างต่อเนื่องสามารถด้านการแข่งขันในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศได้ (Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations, 2015; Jang, and Lee, 2016; Kasiri, Guan, Sambasivan, and Sidim, 2017) และมีผลการศึกษาวิจัยของ พบว่า Li, Pomegbe, Dogbe, and Novixoxo, (2019) พบว่า พนักงานมุ่งเน้นที่ลูกค้า ลูกค้าจะรับรู้ถึงพฤติกรรมการบริการของพนักงานในการสร้างความพึงพอใจของลูกค้าที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการตลาดของธุรกิจ และเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจอีกด้วย จากความเชื่อมโยงของแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ผลลัพธ์ทางการตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีผลลัพธ์ทางการตลาดเป็นตัวแปรส่งผ่าน ผลการปฏิบัติงานทางด้านผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การทำงานของพนักงานขายที่องค์กรต้องสร้างแรงผลักดันเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถนำทักษะและความรู้มาใช้ปฏิบัติงานส่งผลการดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (Phuwanat, and Viroj, 2015) ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานเป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพขององค์กร และมีผลการศึกษาวิจัยของ Otoo, and Mishra, (2018) และ Uraon, and Gupta (2019) พบว่าจากการศึกษาผลการปฏิบัติงานที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจ วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของพนักงานให้มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการตลาดและองค์กร จากความเชื่อมโยงของแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีผลลัพธ์ทางการตลาดทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายประกอบด้วย 1) การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ และ 2) การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยระดับองค์การที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจดังนี้

4.1 การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ (Marketing Orientation for Business Mobilization)

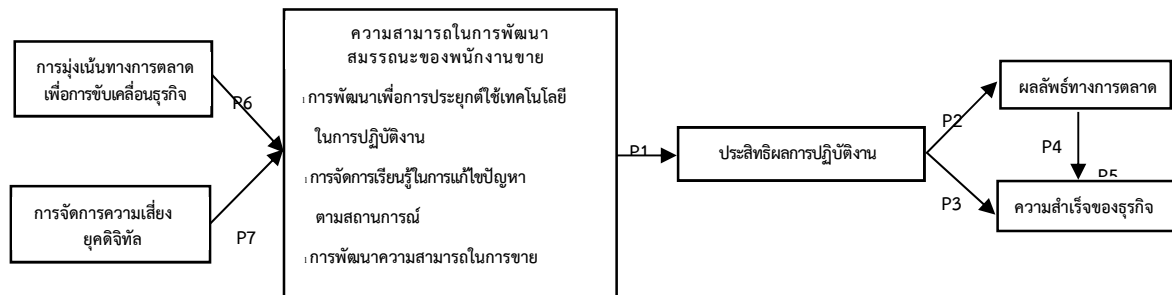
ธุรกิจเข้าใจแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการตลาดและผลการดำเนินงานทางธุรกิจเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าและเพิ่มความสามารถในการทำกำไรให้เกิดความสำเร็จของธุรกิจ ประกอบด้วย 1) การมุ่งเน้นเพื่อตอบสนองลูกค้า ทั้งด้านสินค้าและบริการในการสร้างสรรค์คุณค่าให้กับลูกค้าเกิดความพึงพอใจ 2) การมุ่งเน้นคู่แข่งอย่างเป็นระบบ เป็นการ

แลกเปลี่ยนข้อมูลกับพนักงานหรือระหว่างเพื่อนร่วมงานในธุรกิจเดียวกัน เพื่อแสวงหาโอกาสในการสร้างความแตกต่างและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ 3) การมุ่งเน้นประสานความร่วมมือการทำงานภายใน เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของลูกค้า (Kohli, and Jaworski 1990; Hunt, and Morgan, 1995; Bailey, and Al-Meshal, 2016) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งยังไม่พบการศึกษาอย่างชัดเจน แต่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการความผูกพันและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของพนักงาน เช่น Schulz, Martin, and Meyer, (2017) พบว่าการมุ่งเน้นการตลาดภายใน การมุ่งเน้นการตลาดภายนอกเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน และความ เป็นอยู่ดีของพนักงานมีนัยสำคัญต่อความผูกพันองค์กร จากความเชื่อมโยงดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

4.2 การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล (Risk Management in Digital Era)

ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ในบริบทของวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมหลักในยุคดิจิทัลที่องค์กร ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และมีการวางแผนการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน และสร้างมูลค่าเพิ่มขององค์กรได้ (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017) ประกอบด้วย 1) การตระหนักถึงวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมและพฤติกรรมที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันของสมาชิก โดยนำความรู้จากสิ่งที่มีอยู่ภายในองค์กรมาบูรณาการและถ่ายทอดให้แก่สมาชิก ได้รับรู้และเข้าใจ เพื่อแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น (Schien, 2004; Juthamon, 2018) 2) การบูรณาการกลยุทธ์เชิงประสบการณ์ของธุรกิจ สามารถนำประสบการณ์ของธุรกิจ มากำหนดแผนกลยุทธ์ และประเมินความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Denison, 1990; Maria, and Martin, 2015) และ 3) การเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงในการสื่อสาร รวบรวม ประมวลผล จัดระบบ ข้อมูลต่าง เพื่อจัดการความเสี่ยงของข้อมูลและผลการดำเนินการของธุรกิจได้ (Vernadat, 1999) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ผู้ศึกษาจึงสังเคราะห์วรรณกรรมของทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์และความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งยังไม่พบการศึกษาอย่างชัดเจน แต่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการองค์ความเสี่ยงยุคดิจิทัล โดยมีงานวิจัยของ Potnuru, Sahoo, and Sharma, (2019) พบว่า วัฒนธรรมขององค์กรช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการสร้างทีมและการเสริมสร้างศักยภาพมีผลต่อความสามารถของพนักงาน และงานวิจัยของ Lois, Drogalas, Karagiorgos, and Tsikalakis, (2020) พบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญกับทักษะของพนักงานและการฝึกอบรม โดยเชื่อมโยงแนวคิดและผลการศึกษา ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

จากการทบทวนวรรณกรรมการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยสู่การทดสอบเชิงประจักษ์ในอนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

สรุป

การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายเพื่อให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ในปัจจุบัน องค์การจึงต้องมีกลยุทธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายให้มีศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สามารถปรับตัวในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ทำให้เกิดกระบวนการและผลงานจากการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น และสามารถยกระดับพนักงานขายให้เติบโตไปพร้อมกับ การขับเคลื่อนองค์การที่นำไปสู่ความสำเร็จตามบรรลุปเป้าหมายขององค์การได้ ทั้งนี้ การสังเคราะห์วรรณกรรมจากการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย โดยนำทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยมุ่งเน้นถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ากับธุรกิจ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย หากพนักงานขายได้รับการพัฒนาทักษะให้มีความรู้ความสามารถที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วย การพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ และการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของธุรกิจ ที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายให้มีประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ โดยองค์การจึงต้องมุ่งเน้นปัจจัยการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายเพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขันในสถานการณ์ในปัจจุบันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ประโยชน์เชิงทฤษฎี

1.1.1 ก่อให้เกิดการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี และองค์ประกอบของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย โดยนำไปสู่การสร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายเพื่อรองรับแนวโน้มสำคัญของธุรกิจในปัจจุบัน

1.1.2 ก่อให้เกิดการต่อยอดแนวคิดสมรรถนะของพนักงานขาย ที่มุ่งศึกษาความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายให้มีศักยภาพได้มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564

1.1.3 ก่อให้เกิดการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้แก่ การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล และผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ ซึ่งนำไปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อขยายขอบเขตของการศึกษา

1.2 ประโยชน์เชิงการจัดการ

1.2.1 องค์การได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและแนวทางการพัฒนาปัจจัยที่มีอิทธิต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ทั้งในด้านการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ

1.2.2 องค์การสามารถนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ให้ได้รับการยกระดับผลิตภาพในการเพิ่มทักษะสมรรถนะที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการประกอบธุรกิจทั้งในระดับภาครัฐและภาคเอกชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เนื่องจากบทความนี้มุ่งนำเสนอกรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม นำมาสร้างข้อเสนอการวิจัย ข้อเสนอในอนาคตจึงควรนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาทำการศึกษาเชิงประจักษ์ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ของตัวแปรในระดับองค์การ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานค่ากับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กลุ่มกิจการค้าปลีกของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) หรือการวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis)

References

- Abed, M. G., & Haghighi, M. (2009). The Effect of Selling Strategies on Sales Performance. *Business Strategy Series*, 10(5), 266-282.
- Ahmed, P.K., & Rafiq, M. (2002). *Internal Marketing: Tools and Concepts for Customer-Focused Management*. Oxford, UK: Butterworth Heinemann.

- Bailey, A. A., Albassami, F., & Al-Meshal, S. (2016). The Roles of Employee Job Satisfaction and Organizational Commitment in the Internal Marketing-Employee Bank Identification Relationship. *International Journal of Bank Marketing*, 34(6), 821-840.
- Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
- Barney, Jay. B., Wright, Patrick. M., & Ketchen, David. J. (2001). The Resource-Based View of The Firm: Ten Years After 1991. *Journal of Management*, 27(6), 625- 641.
- Barone, M. J., & DeCarlo, T. E. (2012). Performance Trends and Salesperson Evaluations: The Moderating Roles of Evaluation Task, Managerial Risk Propensity, and Firm Strategic Orientation. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 32(2), 207-223.
- Behrman, D. N., & Perreault Jr, W. D. (1984). A Role Stress Model of the Performance and Satisfaction of Industrial Salespersons. *Journal of Marketing*, 48(4), 9-21.
- Boumphrey, S., & Brehmer, Z. (2017). *Megatrend Analysis*. Putting the Consumer at the Heart of Business. Report.
- Bouwens, J., & Van Lent, L. (2007). Assessing the Performance of Business Unit Managers. *Journal of Accounting Research*, 45(4), 667-697.
- Byrne, R. (2001). Employees: Capital or Commodity. *The Learning Organization*, 8(1), 44-50.
- Champion, D., & Wilson, J. M. (2010). The Impact of Contingency Factors on Validation of Problem Structuring Methods. *Journal of the Operational Research Society*, 61(1), 1420-1431.
- Chapman, E.F., Sisk, F.A., Schatten, J., & Miles, E.W. (2016). Human Resource Development and Human Resource Management Levers for Sustained Competitive Advantage: Combining Isomorphism and Differentiation. *Journal of Management and Organization*, 24(4), 1-18.
- Chuenjit Changchenkit. (2006). *Customers Experience Management Strategy*. Bangkok: BrandAgeBooks.
- Chusak, D. (2015). *Business Planning*. Bangkok: Se-Education.
- Clark, B.H. (1999). Marketing Performance Measures: History and Interrelationships. *Journal of Marketing Management*, 15(8), 711-732.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2017). *COSO Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance*. AICPA.
- Daniels, K. J. et al. (2008). An Experience Sampling Study of Learning, Affect, and the Demands Control Support Model. *Journal of Applied Psychology*, 94(4), 1003-1017.
- Denison, D.R. (1990). *Corporate Culture and Organizational Effectiveness*. New York; John Wiley Publisher.
- Dikova, D., Jaklič, A., Burger, A., & Kunčič, A. (2016). What Is Beneficial for First-Time SME-Exporters from a Transition Economy: A Diversified or a Focused Export-Strategy?. *Journal of World Business*, 51(2), 185-199.

- Dyne, L. V., & Pierce, J. L. (2004). Psychological Ownership and Feeling of Possession: Three Field Studies Predicting Employee Attitudes and Organizational Citizenship Behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 25, 439-451.
- Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2000). Dynamic Capabilities: What Are They?. *Strategic Management Journal*, 21(10-11), 1105-1121.
- Filipescu, D.A., Prashantham, S., Rialp, A., & Rialp, J. (2013). Technological Innovation and Exports: Unpacking Their Reciprocal Causality. *Journal of International Marketing*, 21(1), 23-38.
- Fullagar, C., & Barling, J. (1989). A Longitudinal Test of Model of the Antecedents and Consequences of Union Loyalty. *Journal of Applied Psychology*, 71(2), 213-227.
- Garrison, Noreen, & Brewer. (2012). *Managerial Accounting*. Singapore: Mc Graw Hill Press.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.
- Grant, R. M. (1996). Toward a Knowledge-Based Theory of the Firm. *Strategic Management Journal*, 17, 109-122.
- Guilford, J.P. (1967). "Creativity". *American Psychologist*, 5(9), 444-454.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research*, 9(2), 132-140.
- Hoque, Z., & James, W. (2000). Linking Balanced Scorecard Measures to Size and Market Factors: Impact on Organizational Performance. *Journal of Management Accounting Research*, 12(1), 1-17.
- Hunt, S. D., & Morgan, R. M. (1995). The Comparative Advantage Theory of Competition. *Journal of Marketing*, 59, 1-15.
- Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). *Organization Development and Change*. New York: West Publishing Company.
- Jang, S. H., Kim, R. H., & Lee, C. W. (2016). Effect of U-Healthcare Service Quality on Usage Intention in a Healthcare Service. *Technological Forecasting and Social Change*, 113, 396-403.
- Jehanzeb, K. & Bashir, N.A. (2013). Training and Development Program and Its Benefit to Employee and Organization: A Conceptual Study. *European Journal of Business and Management*, 5(2), 243-252.
- Juthamon, S. (2018). COSO Enterprise Risk Management 2017. *Journal of Accounting Profession*, 14(42), 111-124.
- Kasiri, L. A., Cheng, K. T. G., Sambasivan, M., & Sidim, S. M. (2017). Integration of Standardization and Customization: Impact on Service Quality, Customer Satisfaction, and Loyalty. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 35, 91-97.
- Kohli, A. K., & Jaworski, B. J. (1990). Market Orientation: The Construct, Research Propositions, and Managerial Implications. *Journal of Marketing*, 54(2), 1-18.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. (15th ed.). UpperSaddl River, NJ: Pearson/ Prentice-Hall.

- Li, W., Pomegbe, W. W. K., Dogbe, C. S. K., & Novixoxo, J. D. (2019). Employees' Customer Orientation and Customer Satisfaction in the Public Utility Sector. *African Journal of Economic and Management Studies*, 10(4), 408-423.
- Liao, S.H. et al. (2016). Developing a Sustainable Competitive Advantage: Absorptive Capacity, Knowledge Transfer and Organizational Learning. *The Journal of Technology Transfer*, 1-20.
- Lin, C., Yu-Ping Wang, C., Wang, C.Y., & Jaw, B.S. (2017). The Role of Human Capital Management in Organizational Competitiveness. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 45(1), 81-92.
- Lockett, A. et al. (2013). *Entrepreneurial Leadership, Capabilities and Growth*. Enterprise Research Centre and Warwick Business School, University of Warwick, Coventry, CV4 7AL, UK.
- Lois, P., Drogas, G., Karagiorgos, A., & Tsikalakis, K. (2020). Internal Audits in the Digital Era: Opportunities Risks and Challenges. *EuroMed Journal of Business*, 15, 205-217.
- Luo, N., & Donaldson, L. (2013). Misfits in Organization Design: Information Processing as a Compensatory Mechanism. *Journal of Organization Design*, 2(1), 2-10.
- Maria, E., & Martin, F. (2015). Risk Management in SMEs: A Systematic. *Review of Available Evidence*, 16(2), 122-144.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for Competence Rather Than for Intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Mc Shane, S. L., & Glinow, M. A. V. (2008). *Organization Behavior* (4th ed). New York: McGraw - Hill.
- Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations. (2015). *History of Beverage Business*. Retrieved January 12, 2020, from <https://www.dtn.go.th/index.php/policy-brief/6.html>
- Miocevic, D. (2016). The Antecedents of Relational Capital in Key Exporter- Importer Relationships. *International Marketing Review*. 33(2), 196-218.
- Orr, L.M., Bush, V.D., & Vorhier, D.W. (2011). Leveraging Firm-Level Marketing Capabilities with Marketing Employee Development. *Journal of Business Research*, 64(10), 1074-1081.
- Osborn, A. F. (1963). *Applied Imagination*. Oxford England: Scribner.
- Oswald, F. L., Behrend, T.S., & Foster, L. L. (Eds) (2019). *Workforce Readiness and the Future of Work*. Taylor and Francis, New York: NY.
- Otoo, F. N. K., & Mishra, M. (2018). Influence of Human Resource Development (HRD) Practices on Hotel Industry's Performance. *European Journal of Training and Development*, 42(7), 435-454.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49, 41 – 50.
- Peterson, E., & Plowman, G. E. (1953). *Business Organization and Management*. Illinois: Irwin.
- Phuwanat, W, & Viroj, J. (2015). Development of Creative Thinking to Create Innovative Work Performance Results of Teaching Support Staff of Kanchanaburi Rajabhat University. *Veridian E Journal, Silpakorn University*, 8(1), 1012-1031.

- Potnuru, R. K. G., & Sahoo, C. K. (2016). HRD Interventions, Employee Competencies and Organizational Effectiveness: An Empirical Study. *European Journal of Training and Development*, 40(5), 345-365.
- Potnuru, R. K. G., Sahoo, C. K., & Sharma, R. (2019). Team Building, Employee Empowerment and Employee Competencies. *European Journal of Training and Development*, 43(1/2), 39-60.
- PWC Advisory Oracle Practice (2012). *How to Drive Innovation and Business Growth: Leveraging Emerging Technology for Sustainable Growth*. Retrieved May 7, 2014, from http://www.pwc.com/en_US/us/supply-chain-management/assets/pwc-oracle-innovation-white-paper.pdf
- Richard, O. C., Murthi, B. P., & Ismail, K. (2007). The Impact of Racial Diversity on Intermediate and Long-term Performance: The Moderating Role of Environmental Context. *Strategic Management Journal*, 28(12), 1213-1233.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership*. (3rd ed.) Sanfanciso, CA: Jossey-Bas.
- Schulz, S. A., Martin, T., & Meyer, H. M. (2017). Factors Influencing Organization Commitment: Internal Marketing Orientation, External Marketing Orientation, and Subjective Well-Being. *Journal of Management Development*, 36(10), 1294-1303.
- Siriwan, W, & Arrom, R. (2010). Working Capital – SMEs Survival Kit. *Executive Journal*, 33(1), 9-14.
- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence al Work*. Nueva York.
- Thailand Professional Qualification Institute (Public Organization). (2020). *Occupational Standard and Professional Qualifications*. Retrieved January 23, 2020, from <http://www.tpqi.go.th/home.php>
- The Ken Blanchard Companies. (2009a). *Employee Passion*. Perspective, Employee Work Passion: Volume 1 (Online). Retrieved January 12, 2020, from <http://www.kenblanchard.com>
- Torrance, E.P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking*. Personnel Press.
- Uraon, R. S., & Gupta, M. (2019). Do HRD Practices Affect Perceived Market Performance Through Operational Performance? Evidence From Software Industry. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 69(1), 85-108.
- Vernadat, F.B. (1999). Research Agenda for Agile Manufacturing. *International Journal of Agile Management Systems*, 1(1), 37-40.
- Virasak, S. (2019). *SME Business Trend in 2020*. Prachachat. Retrieved January 20, 2020, from <https://www.prachachat.net/finance/news-406174>
- World Economic Forum. (2018). *The Future of Jobs Report 2018*. Geneva: World Economic Forum.

ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป: ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา*

The Relationship Between Interdisciplinary Approach and General Education: A Philosophical Analysis

ยุทธรศิลป์ อร่ามศรี

Yutasin Aramsri

สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

The Office of General Education, Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

Corresponding Author's Email: yutasinara@pim.ac.th

บทคัดย่อ

สหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปเป็นสองคำใหญ่โต ซึ่งทั่วไปเชื่อกันว่าการศึกษาทั่วไปจะต้องจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบคือการศึกษาทั่วไปประกอบด้วยสหวิทยาการ บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปผ่านมุมมองทางปรัชญา โดยนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของวิลเลียม เอช นิวเวลล์ และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ผลการวิเคราะห์ที่ได้ 1) สหวิทยาการเป็นแนวทางการศึกษาเชิงบูรณาการที่ใช้มุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน 2) การศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือการศึกษาเพื่อยุคสมัยซึ่งเป็นการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัยและการศึกษาที่เหนือยุคสมัยซึ่งเป็นการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่ไม่เกี่ยวกับยุคสมัยอันได้แก่ความเป็นมนุษย์และการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 3) สหวิทยาการไม่ได้เป็นองค์ประกอบของการศึกษาทั่วไป หากแต่ความสัมพันธ์ของสองมโนทัศน์นี้เป็นไปในแบบซ้อนทับกัน บางส่วน กล่าวคือการศึกษาทั่วไปบางส่วนซ้อนทับกับสหวิทยาการและอีกส่วนไม่ได้ซ้อนทับกับสหวิทยาการ ส่วนที่ซ้อนทับกันคือการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย และส่วนที่ไม่ซ้อนทับกันคือการศึกษาเหนือยุคสมัยของการศึกษาทั่วไปเพราะสหวิทยาการเป็นมโนทัศน์ที่มุ่งแก้ไขปัญหาระบบซับซ้อนซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคุณสมบัติของบัณฑิตที่ไม่ขึ้นกับยุคสมัย แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่บัณฑิตก็ยังคงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เช่นเดิม ผลการวิเคราะห์ของบทความนี้สามารถให้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปได้ว่าการจัดการศึกษาแบบการศึกษาทั่วไปไม่จำเป็นต้องจัดแบบสหวิทยาการเสมอไป หากแต่ควรจัดให้สมดุลกันระหว่างการศึกษาเพื่อยุคสมัยกับการศึกษาที่เหนือยุคสมัย และไม่ควรลดทอนคุณค่าของการสร้างและบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของการศึกษาเหนือยุคสมัยเพียงเพราะไม่ตอบสนองยุคโลกาภิวัตน์หรือใช้สหวิทยาการการศึกษาไม่ได้

คำสำคัญ: สหวิทยาการ; การศึกษาทั่วไป; ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา

Abstract

The interdisciplinary approach and general education are the two big words. It is believed that a disciplinary approach should be implemented in general education; the interdisciplinary approach is part of general education. This research aimed to analyze the relationship between the interdisciplinary approach and general education via philosophical perspectives. Interdisciplinary was defined according to William. H. Newell's viewpoint, while general education was defined based on Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto)'s viewpoint. Analysis results illustrated that the interdisciplinary approach was integrated education applying the perspectives of various fields to study the complexity. General education aimed to form the traits of graduates, which was divided into two parts, the education for age to form the traits of graduates to suit the time, and the education beyond the age to cultivate the traits of graduates which were irrelevant to age such as humanity and flourishing humanity. The research results showed that the interdisciplinary approach was not a component of general education. However, it indicated partial overlap of the two concepts. That being said, partial general education overlapped with interdisciplinary. The overlap was the forming of traits of graduates to suit the age, whereas the non-overlapping part was the general education beyond the age. Interdisciplinary concept emphasized on solving the problem of complexity caused by the change of age. However, flourishing humanity was the trait that was independent of time; though time changed, the graduates should still have flourishing humanity. Therefore, the analysis results could be recommended to relevant authorities of general education that the interdisciplinary approach is unnecessary to apply to general education. However, it should be balanced with education for age and education beyond the age. Importantly, the forming and guiding of flourishing humanity of the education beyond the age should not be devalued only because it does not respond to the globalization or support interdisciplinary.

Keywords: Interdisciplinary; General Education; Philosophical Analysis

บทนำ

การศึกษาทั่วไป (General education) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นสองคำใหญ่โต (big word) ที่ถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การกล่าวถึงนี้ไม่ได้เป็นการบอกว่าการศึกษาทั่วไปกับความ เป็นสหวิทยาการเป็นสองมโนทัศน์ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากแต่มีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะ ที่การศึกษาทั่วไปจะต้องจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบคือการศึกษาทั่วไปประกอบด้วย สหวิทยาการ ซึ่งหมายความว่าในการจัดการศึกษาแบบการศึกษาทั่วไปจะไม่ใช่วิชาเชิงเดี่ยววิชาใด วิชาหนึ่ง แต่เป็นการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาต่างๆ

งานวิจัยที่สนับสนุนทัศนะดังกล่าวคือ ความเป็นศาสตร์แบบสหวิทยาการในการศึกษาทั่วไป (Chokvasin, 2011) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปรัชญาที่ไม่ได้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ได้เก็บข้อมูล ภาคสนามเพื่อมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป แต่เป็นการศึกษา

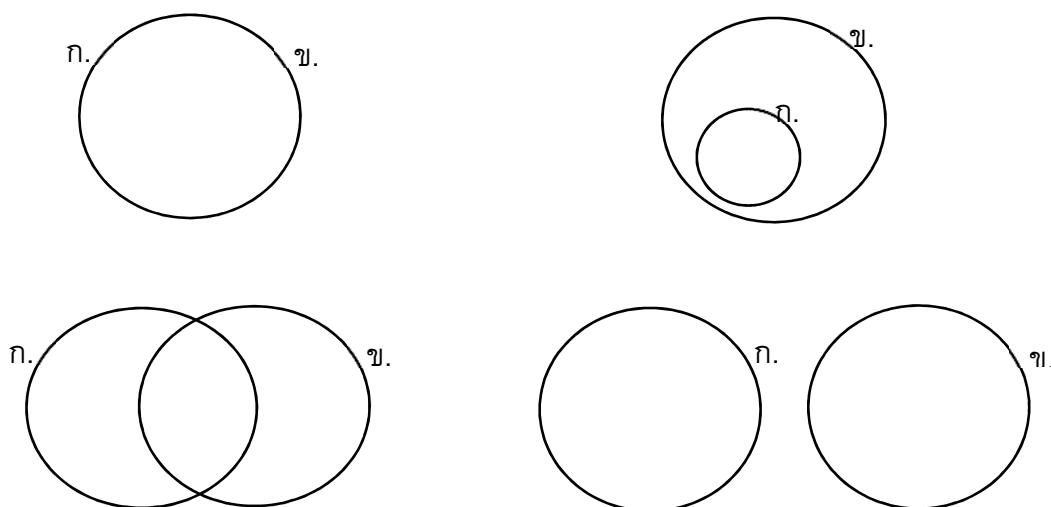
เชิงทฤษฎีโดยอาศัยวิธีการทางปรัชญาในการทำให้มโนทัศน์ที่คลุมเครือเกิดความกระจ่างชัดเจน วิเคราะห์ วิจารณ์ เหตุผลสนับสนุนและหาข้อโต้แย้งที่มีต่อทัศนะต่างๆ กล่าวโดยสรุปงานวิจัยนี้เสนอว่าสหวิทยาการ มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปอย่างแยกกันไม่ออก ถึงแม้ว่าสหวิทยาการจะเป็นมโนทัศน์ที่หาคำนิยาม ที่นักวิชาการยอมรับตรงกันไม่ได้ แต่หากนิยามตามวิลเลียม เอช นิวเวลล์ (Newell, 2001) สหวิทยาการ จะเป็นการศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน (complex system) ซึ่งเกิดขึ้นจากกระแสของโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก สาขาวิชาต่างๆ จึงต้องมีการปรับตัวจากที่เป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาเชิงเดี่ยว (mono-disciplinary) มาเป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อนหรือที่เรียกว่าสหวิทยาการ การศึกษาทั่วไปก็เป็นหนึ่งในวิชาที่มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้จะเสนอว่าสหวิทยาการแยกไม่ออกจากการศึกษาทั่วไป แต่ข้อเสนอนี้ก็ เป็นข้อเสนอเบื้องต้นเพื่อปูทางไปสู่วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยที่เป็นการวิพากษ์ฐานคิดเชิงญาณวิทยาและเสนอความเป็นไปได้อื่นของฐานคติเชิงญาณวิทยาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นและสามารถนำไปประเมินคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียนได้ ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอเรื่องความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปยังเป็นช่องว่างของความรู้ (gap of knowledge) ที่สามารถนำมาวิเคราะห์วิพากษ์ เพื่อต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้

ดังนั้น บทความนี้จะเลือกที่จะต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าวโดยใช้วิธีการทางปรัชญาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป ลำดับการนำเสนอของบทความจะเป็นไปตามแนวทางการวิเคราะห์ นั่นคือจะเริ่มจากทำให้แต่ละมโนทัศน์กระจ่างชัดโดยชี้ให้เห็นถึงประเภทต่างๆ ของความสัมพันธ์ ความหมายของสหวิทยาการ และความหมายของการศึกษาทั่วไป ซึ่งทั้งสองคำนี้เป็นคำใหญ่โตที่ยังหาข้อยุติเรื่องนิยามไม่ได้ อย่างไรก็ตามบทความนี้จะเลือกนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของนิวเวลล์และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) และส่วนสุดท้ายของบทความจะเป็นการอภิปรายถึงความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป

ประเภทของความสัมพันธ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปของบทความนี้จะเริ่มจากแยกแยะประเภทของความสัมพันธ์โดยความสัมพันธ์ที่กำลังกล่าวถึงนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relation) หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual relation) “ฝนตกถนนจึงเปียก” เป็นข้อความที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีฝนตกเป็นสาเหตุ (case) ที่ทำให้เกิดถนนเปียก หรือกล่าวอีกแบบคือถนนเปียกเป็นผลลัพธ์ (effect) ที่เกิดขึ้นจากการตกของฝน ส่วน “นักศึกษาบางคนฉลาด” เป็นข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์ระหว่างมโนทัศน์นักศึกษา (concept of student) กับมโนทัศน์คนฉลาด (concept of smart man) ที่มีนักศึกษาบางคนสามารถจัดอยู่ในประเภทของคนฉลาดได้ ความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์นี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีมโนทัศน์มากกว่าหนึ่งมาเกี่ยวข้องกันและประเภทของความสัมพันธ์จะเป็นไปตามทฤษฎีประพจน์แบบจัดประเภทและแผนภาพวงกลมของออยเลอร์ (Department of philosophy, 2016)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ประเภทต่างๆ บนซ้ายเป็นความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน บนขวาเป็นความสัมพันธ์แบบ สับเซต ล่างซ้ายเป็นความสัมพันธ์แบบบางส่วนซ้อนทับกัน ล่างขวาเป็นความสัมพันธ์แบบ ไม่เกี่ยวข้องกัน

ทฤษฎีเรื่องประพจน์แบบจัดประเภทแยกแยะประเภทของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสองมโนทัศน์มาเกี่ยวข้องกันออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

แบบที่ 1 สิ่งเดียวกัน (ภาพที่ 1 รูปบนซ้าย) หมายความว่า ก. กับ ข. สองมโนทัศน์นี้แท้จริงแล้วเป็นสิ่งเดียวกัน มีความหมายเหมือนกัน ไม่สามารถแยกกันอยู่ได้หรือไม่เป็นอิสระต่อกัน เช่น “คนเป็นมนุษย์” คนกับมนุษย์เป็นมโนทัศน์ที่ใช้เรียกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสองขาสายพันธุ์โฮโมเซเปียนส์ (Homo sapiens) เราสามารถใช้คำว่าคนกับคำว่ามีมนุษย์สลับที่กันได้ ดังนั้นคนกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งเดียวกันมีความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน

แบบที่ 2 สับเซต (ภาพที่ 1 รูปบนขวา) หมายความว่า ก. เป็นประเภทหนึ่งที่อยู่ใน ข. ไม่ได้สามารถอยู่แยกจาก ข. และไม่ได้เป็นอิสระจาก ข. เช่น “ส้มเป็นผลไม้” ข้อความนี้ประกอบด้วยมโนทัศน์ส้มและมโนทัศน์ผลไม้ เนื่องจากส้มเป็นชนิดหนึ่งของผลไม้ จึงถือว่าส้มอยู่ในประเภทหนึ่งของผลไม้ ดังนั้นจึงสัมพันธ์กันแบบสับเซต

แบบที่ 3 บางส่วนซ้อนทับกัน (ภาพที่ 1 รูปล่างซ้าย) หมายความว่าคุณสมบัติบางอย่างของ ก. และ ข. เหมือนกันจึงทำให้เกิดส่วนที่ซ้อนทับกันได้ เช่น “นักศึกษาบางคนฉลาด” ข้อความนี้เป็นความสัมพันธ์แบบบางส่วนซ้อนทับกันเพราะเมื่อกล่าวถึงนักศึกษา ไม่ใช่ทุกคนที่จะฉลาด นักศึกษาบางคนฉลาด ในขณะที่อีกหลายคนไม่ฉลาด ส่วนคนฉลาดก็อาจเป็นนักศึกษาหรือไม่ใช่นักศึกษาก็ได้ แต่จะเห็นได้ว่าในบรรดานักศึกษาจะมีบางคนฉลาด และในคนฉลาดจะมีบางส่วนที่เป็นนักศึกษา จึงทำให้เกิดคุณสมบัติที่เหมือนกันคือนักศึกษาบางคนเป็นคนฉลาด

แบบที่ 4 ไม่เกี่ยวข้องกัน (ภาพที่ 1 รูปล่างขวา) หมายความว่า มโนทัศน์ ก. ไม่มีส่วนใดที่เหมือนกับ ข. จึงทำให้สองมโนทัศน์นี้เป็นเป็นอิสระต่อกัน ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น “แมวไม่ใช่สุนัข” เป็นข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์แมวซึ่งเป็นสัตว์คนละชนิดกับสุนัข ดังนั้นแมวกับสุนัขจึงสัมพันธ์แบบไม่เกี่ยวข้องกัน

สหวิทยาการ

ส่วนที่แล้วเป็นการแยกประเภทของความสัมพันธ์ซึ่งพบว่าความสัมพันธ์มีทั้งหมด 4 ประเภท ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปของบทความนี้จะเป็นการค่อยๆ ทำให้แต่ละมิติที่ค้นกระจำชัดเจนเริ่มจากแยกประเภทของความสัมพันธ์ แล้วนิยามคำใหญ่โตซึ่งก็คือสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไป ในส่วนนี้จะเป็นการนิยามสหวิทยาการ แต่ก่อนที่จะนิยามจะต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงความหมายของสาขาวิชาก่อน

สาขาวิชา (discipline) ประกอบด้วย สิ่งที่ศึกษา (object of study) และ วิธีการ (method) และ ผลที่ได้จากการศึกษา (product of the study) (Repko, 2012) เช่น ฟิสิกส์ศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จนได้ข้อมูลการแผ่รังสีหรือการเคลื่อนที่ของอนุภาค ปรัชญาศึกษาศาสนา ด้วยวิธีการทางปรัชญาจนได้ข้อมูลออกมาเป็นการอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีอยู่ของพระเจ้า ความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) จึงอยู่ที่สามองค์ประกอบนี้เพราะทั้งสามองค์ประกอบทำให้สามารถแยกสาขาวิชาหนึ่งออกจากอีกสาขาวิชาหนึ่งได้เช่น แยกสังคมวิทยาออกจากฟิสิกส์เพราะสิ่งที่ศึกษาต่างกัน แยกปรัชญาออกจากวิทยาศาสตร์ได้เพราะวิธีการไม่เหมือนกัน แยกมานุษยวิทยาออกจากชีววิทยาเพราะเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาต่างกัน เป็นต้น

ความเป็นสาขาวิชาไม่เพียงแต่ทำให้สามารถแยกวิชาหนึ่งออกจากอีกวิชาได้ แต่ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกและหล่อหลอมมุมมองและโลกทัศน์ของผู้ศึกษาอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำว่า discipline ซึ่งเป็นคำหลายนัยที่มี 2 ความหมาย จะหมายถึงสาขาวิชาหรือวินัยก็ได้ วินัยหรือสาขาวิชาเป็นสิ่งที่คล้ายกับจารีตของนักบวช เพราะเป็นตัวกำหนดมุมมอง ตัวตน และวิธีการของผู้ศึกษา (Wongyannava, 2013) เมื่อสำนักบวชเรียนไม่ได้มีสำนักเดียวเช่นเดียวกับสาขาวิชาและสำนักบวชเรียนหนึ่งๆ ไม่ยอมให้อีกสำนักเรียกตนเองว่าสำนักตนเอง เช่น สันติอโศกจะไม่ยอมให้ธรรมกายเรียกตัวเองว่าสันติอโศก ฉันทิโกฉันนั้น จึงปรากฏรายงานว่าในหลักสูตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งพบปัญหาว่า ปรัชญาไม่ยอมรับวิธีการของสังคมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ก็ไม่ยอมรับวิธีการทางปรัชญาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตน (Singsuriya, 2012)

โดยทั่วไปในโลกภาษาอังกฤษแบ่งสาขาวิชาออกเป็นวิชาชีพ (professional) เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ เป็นต้น และศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (liberal art and science) อันประกอบด้วย มนุษยศาสตร์ (humanity) สังคมศาสตร์ (social science) และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (nature science) มนุษยศาสตร์เน้นศึกษาระบบคุณค่าลักษณะพิเศษที่สะท้อนถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ใช้วิธีการศึกษาแบบศาสตร์ (science) เหมือนกันแต่สังคมศาสตร์เน้นศึกษาสังคม ส่วนวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเน้นศึกษาโลกธรรมชาติ (Supanatsetakul, 2013)

นอกจากนั้น ยังมีเกณฑ์การแบ่งสาขาวิชาตามเกณฑ์จำนวนวิธีการหรือมุมมอง (approach) กล่าวคือสาขาวิชาที่มีวิธีการเดียวเรียกว่า สาขาวิชาเดียว (mon-disciplinary) หรือสาขาวิชาที่มีพรมแดน (boundary discipline) สาขาวิชาเหล่านี้จะมีวินัยหรือความเป็นสาขาวิชาเข้มงวด มีอาณาเขตบริเวณศึกษาชัดเจน เช่น ฟิสิกส์ สังคมวิทยา เป็นต้น ส่วนสาขาวิชาที่ประกอบด้วยหลายวิธีการเรียกว่า สาขาวิชาไม่มีพรมแดน (non-boundary discipline) สาขาวิชาที่ไม่มีพรมแดนแยกออกได้เป็นอีกหลายประเภทคือ พหุวิทยาการ (multidisciplinary) สหวิทยาการ (interdisciplinary) เปลี่ยนผ่านวิทยาการ (transdisciplinary) ข้ามวิทยาการ (cross-disciplinary) (Buosonte, 2016) อย่างไรก็ตามความแตกต่างของในแต่ละสาขาวิชาของสาขาวิชาที่ไม่มีพรมแดนยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการ บทความนี้จะกล่าวถึงเพียงแค่ว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คือความแตกต่างของพหุวิทยาการและสหวิทยาการ

ตารางที่ 1 ความเหมือนและความต่างระหว่างพหุวิทยาการและสหวิทยาการ (Buosonte, 2016)

	ความเหมือน	ความต่าง
พหุวิทยาการ (multidisciplinary)	สาขาวิชาต่างๆ มีเหตุผลที่ทำให้ต้องมาทำงานร่วมกันและศึกษาสิ่งเดียวกัน	สาขาวิชาต่างๆ แยกกันศึกษาตามวิธีการของตน แล้วนำข้อสรุปมารวมไว้ในเล่มเดียวกัน
สหวิทยาการ (interdisciplinary)	เพื่อให้เกิดภาพกว้างของสิ่งที่ศึกษา	สาขาวิชาต่างๆ ร่วมกันแลกเปลี่ยนโต้แย้ง อภิปรายระหว่างกัน บูรณาการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

เมื่อเปรียบเทียบพหุวิทยาการกับสหวิทยาการจะพบความเหมือนที่สำคัญคือทั้งสองวิชาเป็นการนำสาขาวิชาต่างๆ มาศึกษาสิ่งเดียวกัน ส่วนความต่างที่สำคัญคือพหุวิทยาการศึกษาเพียงแค่ผ่านมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ แล้วนำผลการศึกษามารวมไว้ในเล่มเดียวกัน ส่วนสหวิทยาการไม่ได้ทำงานเพียงแค่นั้นแต่จะบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการบูรณาการด้วย

การแบ่งสาขาวิชาออกเป็นสาขาวิชาเดียว พหุวิทยาการ และสหวิทยาการทำให้เกิดคำถามได้ว่าสหวิทยาการเป็นวิธีการศึกษาที่ดีที่สุดหรือไม่ เราจำเป็นต้องศึกษาแบบสหวิทยาการเพียงอย่างเดียวหรือไม่ คำตอบต่อคำถามเหล่านี้สามารถหาได้จากบทความ ทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ (A Theory of Interdisciplinary Studies) ของวิลเลียม เอช นิวเวลล์ (Newell, 2001)

นิวเวลล์ (1992-2014) เคยเป็นศาสตราจารย์ด้านการศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยไมอามี ประเทศสหรัฐอเมริกา เขามีชื่อเสียงอย่างมากในด้านสหวิทยาการเพราะเขาไม่เพียงแต่คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ แต่เขายังนำทฤษฎีสหวิทยาการไปปรับใช้ในห้องเรียนโดยเฉพาะห้องเรียนแบบการศึกษาทั่วไป เขามีผลงานตีพิมพ์มากกว่า 30 ชิ้นและยังเคยดำรงตำแหน่งประธานของสมาคมสหวิทยาการอีกด้วย (Tanner, 2019)

บทความ ทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ (A Theory of Interdisciplinary Studies) (Newell, 2001) ของเขาเป็นผลจากการพัฒนาทฤษฎีความเป็นสหวิทยาการของเขาที่เพื่อนร่วมงานจนตกลึก ตามทัศนะของนิวเวลล์สหวิทยาการกำลังมีบทบาทอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์และการตอบสนองต่อโลกที่เป็นจริงที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนที่เข้าใจว่าปัญหาเกิดขึ้นจากหลายบริบทและมีทักษะในการแก้ปัญหาจากหลากหลายมุมมอง

ตามทัศนะของนิวเวลล์ สหวิทยาการเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขที่เพียงพอ คือระบบซับซ้อน (complex system) หรือความซับซ้อน (complexity) ซึ่งหมายถึง “ภาพรวม” ของระบบที่ประกอบไปด้วยส่วนย่อยต่างๆ ระบบสามารถเป็นโครงสร้าง พฤติกรรม องค์ความรู้ โลก ชีวิตมนุษย์ หรืออื่นๆ และส่วนย่อยอาจประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ อีกชั้นหนึ่ง ระบบซับซ้อนเปรียบได้กับ “ภาพรวม” หรือ “แผนที่” ของเมืองใหญ่ อันประกอบไปด้วยระบบย่อยๆ เช่น โรงเรียน สถานีดำรงจ ชุมชน เป็นต้น ปัจจุบันระบบซับซ้อนเป็นสิ่งที่อยู่จริงในโลกตอนนี้ แสดงว่าปัจจุบันการศึกษาด้วยสาขาวิชาเดียวจึงสามารถไม่ตอบสนองต่อโลกได้อย่างเพียงพอ สหวิทยาการจึงเข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาและการแก้ปัญหาสังคมโลก (Newell, 2001)

ระบบซับซ้อนนอกจากจะเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอต่อสหวิทยาการแล้วยังเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอีกด้วย การเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นนี้สำคัญในแง่ที่ว่าถ้าสังคมไม่มีระบบซับซ้อนก็ไม่ต้องมีการศึกษาแบบสหวิทยาการสามารถใช้สาขาวิชาเดียวในการศึกษาได้ปัญหาต่างๆ ได้ แต่ถ้าเมื่อใดที่ปัญหาที่ศึกษาเป็นระบบซับซ้อน

จะจำเป็นต้องเลือกศึกษาแบบสหวิทยาการ (Newell, 2001) คำว่า “สังคมมีระบบซับซ้อน” ตรรกะนี้ไม่ได้หมายความว่าแบบเหมารวมว่า ทุกๆ เรื่องในสังคมจะเป็นเรื่องของระบบซับซ้อน สังคมที่มีระบบซับซ้อนอาจประกอบด้วยปัญหาที่ซับซ้อนและปัญหาที่ไม่ซับซ้อนก็ได้ สหวิทยาการจึงไม่ใช่วิธีการศึกษาที่ดีที่สุดและสามารถใช้ศึกษาได้กับในทุกๆ เรื่อง หากแต่เป็นวิธีการศึกษาที่สามารถทำให้เราแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อนได้

เมื่อกำหนดปัญหาของระบบซับซ้อนแล้ว นิวเวลล์บอกว่าให้เราใช้กระบวนการทำงานแบบสหวิทยาการในการแก้ปัญหาซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหลักอยู่ 2 ขั้นตอน ขั้นแรกเป็นการศึกษามุมมองของสาขาวิชาต่างๆ ที่มีปัญหา และขั้นที่สองเป็นบูรณาการข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ตารางที่ 2 กระบวนการทำงานของสหวิทยาการ (Newell, 2001)

กระบวนการหลัก	กระบวนการย่อย
ขั้นที่ 1 ศึกษามุมมองของ สาขาวิชาต่างๆ ที่มีปัญหา	1. ระบุปัญหา, คำถาม, หัวข้อ ที่จะศึกษา 2. เลือกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3. พัฒนาข้อมูลที่ได้มาจากสาขาต่างๆ 4. รวบรวมข้อมูลจากข้อ 3 และค้นหาข้อมูลใหม่ๆ ที่แอบซ่อนอยู่ 5. ศึกษาปัญหาข้อ 1 จากมุมมองของแต่ละสาขาวิชา 6. สร้างความเข้าใจใหม่ภายใต้การเชื่อมโยงกันระหว่างสาขาต่างๆ
ขั้นที่ 2 บูรณาการข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ใหม่	7. ค้นหาความขัดแย้งของข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่างสาขาวิชา โดยนำข้อมูลจากสาขาหนึ่งไปวิเคราะห์อีกสาขาหนึ่ง 8. ประเมินสมมติฐานและคำศัพท์ในแต่ละสาขาวิชา 9. แก้ปัญหาโดยสร้างสมมติฐานและคำศัพท์ในแต่ละสาขาวิชา 10. สร้างสมมติฐานร่วมกันระหว่างสาขาวิชา 11. สร้างความเข้าใจใหม่ที่มีต่อปัญหา 12. สร้างแบบจำลองตามความเข้าใจใหม่ 13. ทดสอบความเข้าใจใหม่โดยนำไปแก้ปัญหา

นิวเวลล์ยกตัวอย่างการทำงานแบบสหวิทยาการในบทความ การบูรณาการสหวิทยาการกับระดับปริญญาตรี (Interdisciplinary integration by undergraduates) (Newell, 2006) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มีการนำทฤษฎีสหวิทยาการของเขาไปใช้จริงกับการทำโครงการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เชลซี เนกกี (Chelsea Nagy) เป็นหนึ่งในนักศึกษาที่เข้าร่วมงานวิจัย เนกกีทำโครงการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมซึ่งทำการศึกษาเรื่องการทำลายระบบนิเวศในบริเวณแม่น้ำคอสตาริกา เนกกีพบว่าวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental studies) นิยาม “ความมั่งคั่ง” (wealth) แตกต่างกันโดยเศรษฐศาสตร์หมายถึงความมั่นคงทางการเงิน ส่วนสิ่งแวดล้อมศึกษาหมายถึงความหลากหลายและสุขภาวะของระบบนิเวศ เนกกีพบว่าการทำลายสิ่งแวดล้อมเช่น แนวปะการัง ภาวะฝนกรด แปรผันตรงกับการเกิดขึ้นของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การสูญเสียวัฒนธรรม และการอพยพย้ายถิ่นของชาวพื้นเมือง แต่กลับแปรผกผันกับการเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมเกษตรเช่น ฟาร์มปศุสัตว์ การปลูกกล้วย การปลูกกาแฟ เป็นต้น

เนกัจึงตัดสินใจสืบเสาะหาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในบริเวณแม่น้ำคอสตาริกา เนกัพบว่า ตะกอนในเมืองส่งผลให้การสะสมของตะกอนในแนวปะการังมากขึ้นและยกเลิกการขุดเส้นทางระหว่างเขตเมืองกับเขตเกษตรกรรมทำให้การไหลบ่าของตะกอนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เกิดจากความขัดแย้งของความเข้าใจเรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจกับความมั่งคั่งทางสิ่งแวดล้อม เนกัจึงเสนอหนทางในการแก้ปัญหา คือ ต้องนิยาม “การอนุรักษ์” ใหม่ให้รวมถึงเรื่องวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศด้วยและ “การพัฒนา” จะต้องรวมการพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ด้วย เนกัปฏิเสธการแก้ปัญหาแบบทางใดทางหนึ่งมาเป็นการร่วมกันแก้ปัญหาโดยเริ่มจากสร้างแบบจำลองเปรียบกับภาวะมะเร็งซึ่งเป็นผลจากความร่ำรวยทางเศรษฐกิจแต่ทำลายความมั่งคั่งทางธรรมชาติ ในแบบจำลองประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์และเพศวิถี แล้วหลังจากนั้นนำแบบจำลองไปเป็นตัวแบบในการแก้ปัญหาที่ต้องเลือกนโยบายที่เหมาะสมกับระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

กรณีศึกษาของเนกัเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าการทำงานแบบสหวิทยาการไม่ใช่เพียงแค่การศึกษาปัญหาของระบบที่ซับซ้อน และไม่ใช่เพียงแค่นำมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาวิเคราะห์ แต่การทำงานแบบสหวิทยาการที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยการบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วย จริยศาสตร์ (ethics) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่มีความเคลื่อนไหวเรื่องการนำมุมมองแบบสหวิทยาการเข้ามาศึกษาร่วมกับวิธีการทางปรัชญา ทั้งนี้อาจมีข้อเสนอว่า ปัญหาจริยธรรมของการอนุมานสามารถนำมาศึกษาแบบสหวิทยาการได้เพราะเราสามารถนำมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ มาวิพากษ์ได้เช่น มุมมองปรัชญาให้ข้อเสนอเกี่ยวกับความถูกต้องทางจริยธรรมของหมอที่ทำการรณุญาต มุมมองทางนิติศาสตร์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายของการทำการรณุญาตและสามารถเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศไทยและต่างประเทศ มุมมองทางศาสนาที่จะให้ความสำคัญของมิติทางจิตวิญญาณของคนไข้และญาติคนไข้ อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าจะสามารถยกตัวอย่างเพื่อเพิ่มมุมมองที่วิพากษ์ปัญหาการรณุญาต แต่ประเด็นนี้ก็ไม่เกี่ยวกับความเป็นสหวิทยาการเพราะการทำงานแบบสหวิทยาการจะต้องประกอบด้วยการบูรณาการ หากทำงานเพียงนำมุมมองจากสาขาต่างๆ มาวิพากษ์ก็ยังไม่ถือว่าการศึกษาปัญหาจริยธรรมของการรณุญาตนี้เป็นสหวิทยาการ แต่สหวิทยาการซึ่งหมายถึงสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนที่ไม่ประกอบด้วยการบูรณาการ

จากที่อภิปรายมาจนจบส่วนนี้สรุปได้ว่า สหวิทยาการ (interdisciplinary) ตามทัศนะของนิวเวลส์ เป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน ซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นจากกระแสของโลกาภิวัตน์ วิธีการของสหวิทยาการจะประกอบด้วยการศึกษาจากมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ แล้วนำไปบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นตอนที่สองเป็นลักษณะที่บ่งบอกความเป็นสหวิทยาการเพราะหากศึกษาเพียงขั้นตอนแรก การศึกษานั้นก็จะเรียกว่าพหุวิทยาการ ถึงแม้ว่าสหวิทยาการจะเป็นวิธีการที่ตอบสนองและแก้ไขความซับซ้อนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกปัญหาจะสามารถศึกษาและควรศึกษาผ่านสหวิทยาการในส่วนถัดไปของบทความจะเป็นการนิยามการศึกษาทั่วไป

การศึกษาทั่วไป

การศึกษาทั่วไป (general education) เป็นหมวดวิชาหนึ่งของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในบริบทของประเทศไทยการศึกษาทั่วไปเป็นสิ่งใหม่เพราะเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้วหากนับจากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ.2548 ก่อนหน้าจะมีการศึกษาทั่วไป หลักสูตรระดับอุดมศึกษาเรียกสั้นๆ ว่า หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นหมวดวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อสอนวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะที่เจาะลึกไปในแต่ละหลักสูตร เมื่อการอุดมศึกษาไทยมีแนวคิดเรื่องการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตและบัณฑิตไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์

สามารถประกอบอาชีพได้ การศึกษาทั่วไปจึงถือกำเนิดขึ้นแทนหมวดวิชาพื้นฐาน (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021)

ผู้เขียนเลือกนิยามการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์เพราะสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาทั่วไปในประเทศไทยและทัศนะประกอบด้วยมิติและข้อถกเถียงเชิงปรัชญา จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าหนังสือเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปที่ประกอบด้วยมิติทางปรัชญาคือ หนังสือการศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์ของพระพรหมคุณาภรณ์ ส่วนหนังสือหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป หลักการและวิธีดำเนินการ (Sinlarat, 2019) และหนังสือสู่ความเป็นตัวของตัวเอง ตระหนักและสำนึกของชาวศึกษาทั่วไป (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021) เป็นหนังสือที่เน้นไปทางองค์ความรู้ด้านศึกษาศาสตร์ไม่ได้เน้นไปทางปรัชญา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) นักปราชญ์การศึกษาชาวไทยเป็นผู้นำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปให้กับวงการการศึกษาไทย หนังสือการศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ของท่านถูกนำไปใช้ในหนังสืออ่านประกอบของวิชาการศึกษาทั่วไปด้วย พระพรหมคุณาภรณ์อธิบายลักษณะของการศึกษาทั่วไปไว้ว่า

“เป้าหมายแท้จริงของวิชาการศึกษาทั่วไปคือการสร้างบัณฑิตหรือสร้างคนให้เป็นบัณฑิต ส่วนวิชาเฉพาะวิชาชีพทั้งหลายเป็นการสร้างเครื่องมือให้แก่บัณฑิต และบอกวิธีที่จะทำให้เขาสามารถใช้เครื่องมือได้ แต่คนใช้เครื่องมือนั้นจะต้องเป็นคนที่ดี จะได้นำเครื่องมือไปใช้เพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตและสังคม ไม่ใช่เอาเครื่องมือไปเพียงเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนด้วยความเห็นแก่ตัว แล้วทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่นหรือก่อความเสียหายทำลายสังคม ตลอดจนมนุษยชาติ” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

ตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ การศึกษาทั่วไปแตกต่างจากวิชาชีพเพราะเป้าหมายต่างกัน การศึกษาทั่วไปมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะต่างๆ ของบัณฑิตในขณะที่วิชาชีพมีเป้าหมายเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ในแง่นี้ความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) ของการศึกษาทั่วไปจึงเป็นเรื่องเป้าหมาย ไม่ใช่เรื่องสิ่งที่ศึกษา วิธีการศึกษา และผลที่ได้จากการศึกษาซึ่งเป็นความเป็นสาขาวิชาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วิชาใดก็สามารถเป็นวิชาศึกษาทั่วไปได้หากตอบสนองต่อเป้าหมายของการวิชาศึกษาทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าวิชานั้นจะใช้วิธีการศึกษาแบบมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ยังได้อธิบายขยายความเป้าหมายของการศึกษาทั่วไปได้ว่าการศึกษาทั่วไปมีเป้าหมาย 2 ระดับทั้งในระดับกาละ (time) และระดับเทศะ (space) โดยระดับกาละแบ่งเป็น

- 1) การศึกษาเพื่อยุคสมัย หมายถึงการสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย การสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่สามารถดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ดี

- 2) การศึกษาที่เหนือยุคสมัย หมายถึงการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่ไม่ขึ้นกับเวลา การเปลี่ยนแปลงของเวลาและยุคสมัยไม่มีส่วนทำให้คุณลักษณะบัณฑิตนี้เปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของบัณฑิตนี้เชื่อมโยงอยู่กับธรรมชาติของมนุษย์และคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็น “คนที่มีชีวิตที่ดีงาม ประณีต ประเสริฐ...เป็นชีวิตที่มีอิสรภาพและความสุข... ต้องมีสติปัญญา รู้คิด... รู้กระทั่งว่าสังคมเดินทางที่ผิดหรือเดินทางที่ถูก” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

ส่วนระดับทะเลแบ่งเป็น

1) การศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น หมายถึงการศึกษาที่ทำให้บัณฑิตมีคุณลักษณะของการปรับตัวเพื่อให้เข้าถึงสภาพสังคมที่ตนเองอยู่

2) การศึกษาที่พ้นจากทะเลเฉพาะเพื่อความเป็นคนของโลก หมายถึงการศึกษาที่ทำให้บัณฑิตกลายเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมโลก (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

นอกจากทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์แล้วยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปอีกแบบคือ เป้าหมายของการศึกษาทั่วไปอยู่ไปคือการสร้าง Soft skill ให้กับนักศึกษา (Lucktong, Thavara, and Vasutapitak, 2018) Soft skill เป็นทักษะที่ไม่ใช่ Hard skill ซึ่ง Hard skill หมายถึงความสามารถเชิงเทคนิคเฉพาะทางที่ใช้ในการประกอบอาชีพเช่น ความสามารถในการเขียนโปรแกรม ความรู้ในการทำงานสารบาญ เป็นต้น ส่วนตัวอย่างของ Soft skill เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การจัดการอารมณ์ การปรับตัว เป็นต้น ความเข้าใจที่มีต่อการศึกษาทั่วไปเช่นนี้แตกต่างจากทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ เพราะ Soft skill/Hard skill เป็นทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ หากนิยามการศึกษาทั่วไปเป็นการสร้าง Soft skill ให้กับนักศึกษา ก็แสดงว่าการศึกษาทั่วไปเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ แต่ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์จะนิยามการศึกษาทั่วไปที่เป็นคู่ตรงกันข้ามกับวิชาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ การศึกษาทั่วไปไม่ใช่เรื่องของการประกอบอาชีพ หากแต่เป็นเรื่องของคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย และบัณฑิตที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป

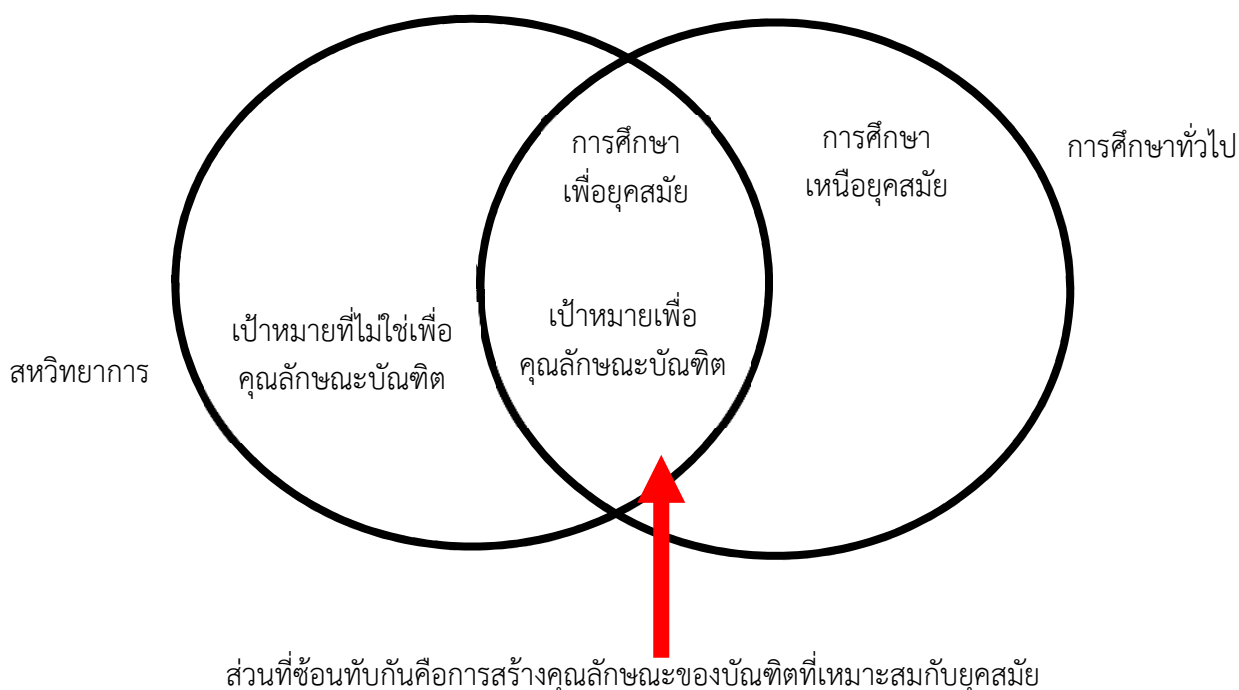
จากที่อภิปรายไปข้างทั้งหมด ส่วนนี้จะเป็นส่วนสุดท้ายซึ่งจะอภิปรายความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการทำให้มโนทัศน์กระจ่างชัดเจนในข้างต้นซึ่งสามารถสรุปโดยสังเขปได้ว่า ความสัมพันธ์ของสองมโนทัศน์มีทั้งหมด 4 ประเภทคือ สิ่งเดียวกัน สับเซต ซ้อนทับกัน บางส่วน และไม่เกี่ยวข้องกัน สหวิทยาการเป็นรูปแบบหนึ่งของสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาของระบบที่ซับซ้อนด้วยกระบวนการทางสหวิทยาการที่ไม่เพียงแค่อธิบายปัญหาของระบบที่ซับซ้อนจากมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ เท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยการบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่วนการศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะต่างๆ ของบัณฑิต

สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

ความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน เพราะสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปมีส่วนสำคัญที่แตกต่างกันเช่น สหวิทยาการไม่ได้มีเป้าหมายในการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต แต่มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อน ส่วนการศึกษาทั่วไปไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อน หากแต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต นอกจากนั้นความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) ของสหวิทยาการยังขึ้นกับสิ่งที่ศึกษาที่ต้องเป็นปัญหาของระบบที่ซับซ้อน และวิธีการศึกษาที่เป็นกระบวนการของสหวิทยาการ แต่ความเป็นสาขาวิชาของการศึกษาทั่วไปจะขึ้นอยู่กับเป้าหมายของวิชา สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงเป็นสองมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน ไม่สามารถนำมาใช้แทนกันได้ จึงไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน

สหวิทยาการไม่ได้เป็นสับเซตของการศึกษา

ด้วยเหตุผลเดียวกันจากย่อหน้าที่แล้ว ความเป็นสหวิทยาการจึงไม่ได้สัมพันธ์กับการศึกษาทั่วไปในแบบสับเซตเหตุเพราะความเป็นสหวิทยาการไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั่วไป และในทางกลับกัน การศึกษาทั่วไปก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นสหวิทยาการ แต่เป็นความสัมพันธ์กันตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปเป็นความสัมพันธ์ประเภทซ้อนทับกันบางส่วน สหวิทยาการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปได้ในส่วนการศึกษาเพื่อยุคสมัย

สหวิทยาการซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไป

จากภาพที่ 2 เมื่อพิจารณาถึงส่วนที่ซ้อนทับของทั้งสองมโนทัศน์ ปัญหาของระบบซับซ้อนเป็นมโนทัศน์ที่ขึ้นอยู่กับเวลาเพราะเป็นผลของยุคสมัยที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ก่อนหน้ายุคโลกาภิวัตน์ไม่ได้มีระบบซับซ้อนการศึกษาแบบสหวิทยาการจึงไม่ได้ตอบโจทย์ แต่ในสมัยปัจจุบันที่ประกอบด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์แล้วการศึกษาแบบสหวิทยาการจึงเข้ามามีส่วนตอบโจทย์อย่างมาก เมื่อระบบซับซ้อนเป็นมโนทัศน์ที่ขึ้นกับเวลา สหวิทยาการจึงสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปได้ในส่วนที่พระพรหมคุณาภรณ์เรียกว่าการศึกษาเพื่อยุคสมัย แต่ไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่เหนือยุคสมัยได้เพราะการศึกษาที่เหนือยุคสมัยเป็นมโนทัศน์ที่ไม่ขึ้นกับเวลา แสดงว่ามีบางส่วนของสหวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปแต่บางส่วนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาในแง่ของสิ่งที่ศึกษาก็จะได้เหตุผลสนับสนุนข้อสรุปที่ว่าความสัมพันธ์เป็นแบบซ้อนทับกันบางส่วนอีกด้วยเพราะ ปัญหาของระบบซับซ้อนบางเรื่องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิต เช่น การพัฒนา soft skill เพื่อให้บัณฑิตเตรียมพร้อมสู่โลกของการทำงาน (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021) แต่บางเรื่องปัญหาของระบบซับซ้อนก็ไม่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตเช่น ระบบซับซ้อนที่ปรากฏอยู่ในทั้งสถาบัน กระบวนการ พฤติกรรมทางการเมือง (Thamrongthanyawong, 2016) และรัฐประเทศ (Charoenmuang, 2020) หรือแม้กระทั่งตัวอย่างการศึกษาเรื่องความมั่นคงบริเวณแม่น้ำคอสตาริกาของเนกัในงานวิจัยนิวเวลส์ก็ไม่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิต

สหวิทยาการไม่ได้สัมพันธ์กับการศึกษาทั่วไปในแบบไม่เกี่ยวข้องกัน

ส่วนความสัมพันธ์แบบไม่เกี่ยวข้องกัน สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปไม่ได้มีความสัมพันธ์แบบนี้ เพราะย่อหน้าที่แล้วได้อธิบายว่าสองโมทัศน์นี้มีบริเวณที่ซ้อนทับกันคือสหวิทยาการสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปในส่วนการศึกษาเพื่อยุคสมัยได้ (ดังภาพที่ 2) ดังนั้นจึงไม่ได้อยู่แยกกันเป็นอิสระแบบความสัมพันธ์ประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกัน

สรุป

บทความนี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปผ่านมุมมองทางปรัชญาที่เป็นการวิพากษ์การอ้างเหตุผลสนับสนุน ไม่ได้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ตัวเลขเชิงสถิติ การวิเคราะห์เริ่มจากแยกประเภทของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสองโมทัศน์ที่มาสัมพันธ์กัน แล้วนิยามความเป็นสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปโดยนิยามความเป็นสหวิทยาการตามทัศนะของวิลเลียม เอ็ช นิวเวลล์ และนิยามการศึกษาทั่วไปตามพระพรหมคุณาภรณ์ สหวิทยาการจึงเป็นสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อนโดยนำมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาวิพากษ์ บำรุงการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่วนการศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบางประการของบัณฑิตเพื่อให้บัณฑิตกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงไม่ใช่ความเป็นสหวิทยาการเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในศึกษาทั่วไป หากแต่มีบางบริเวณที่สหวิทยาการสามารถไปซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไปได้ นั่นคือ การศึกษาทั่วไปประเภทการศึกษาเพื่อยุคสมัยที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้เท่าทันต่อโลกในยุคสมัยหนึ่งๆ อย่างไรก็ตามบางบริเวณของการศึกษาทั่วไปก็ไม่สามารถใช้วิธีการของสหวิทยาการเข้าไปศึกษาได้ ส่วนนั้นคือการศึกษเพื่อบัณฑิตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพราะความเป็นมนุษย์เป็นมโนทัศน์ที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ข้อสรุปของบทวิเคราะห์นี้ถือว่าเป็นทัศนะที่ฝ่ายอยู่ตรงกันข้าม (counter argument) กับทัศนะโดยทั่วไปที่เชื่อว่าการศึกษาทั่วไปประกอบด้วยสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งคือความสัมพันธ์ของสหวิทยาและการศึกษาทั่วไปเป็นไปในแบบสับเซต นอกจากนั้น นัยยะที่สำคัญที่ได้จากข้อสรุปคือการศึกษาทั่วไปจึงไม่จำเป็นที่จะต้องถูกจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการเสมอไป แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลามากขนาดไหนก็ตาม การศึกษาทั่วไปควรประกอบทั้งในส่วนของสหวิทยาการที่แก้ปัญหาาระบบซับซ้อนในปัจจุบันและสาขาวิชาเดียวที่เป็นการบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ซึ่งคุณลักษณะของบัณฑิตที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิเคราะห์และข้อสรุป ผู้เขียนมีข้อเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอเพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 จากข้อสรุปที่ว่าสหวิทยาการไม่ได้อยู่ในการศึกษาทั่วไป หากแต่มีบางส่วนที่ซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไปซึ่งก็คือการศึกษาเพื่อยุคสมัย ส่วนการศึกษาเหนือยุคสมัยไม่เกี่ยวข้องกันกับสหวิทยาการ ผู้เขียนจึงเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปควรจัดการศึกษาทั่วไปให้สมดุลระหว่างการศึกษเพื่อยุคสมัยและการศึกษาเหนือยุคสมัย และไม่ควรลดคุณค่าของการศึกษาเหนือยุคสมัยที่เป็นการบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ให้กับบัณฑิตเพียงเพราะไม่ตอบสนองต่อยุคโลกาภิวัตน์และใช้สหวิทยาการศึกษาไม่ได้

1.2 จากทัศนะของนิวเวลล์ เกี่ยวกับสหวิทยาการซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยการบูรณาการแต่ความหมายของบูรณาการไม่ใช่แค่นำวิชาต่างๆ มาศึกษาเรื่องเดียวกันแบบพหุวิทยาการ ผู้เขียนจึงเห็นว่า

หน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาควรใช้คำว่า สหวิทยาการ กับ พหุวิทยาการ อย่างรัดกุมและใช้ให้ต่างกัน ไม่ควรใช้ สหวิทยาการ กับการศึกษาแบบพหุวิทยาการ และในทางตรงกันข้ามด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ข้อเสนอของบทความนี้เป็นทัศนะที่ฝ่ายอยู่ตรงกันข้าม (counter argument) ของทัศนะโดยทั่วไป การศึกษาครั้งต่อไปอาจจะศึกษาข้อโต้แย้งที่มีต่อข้อสรุปของบทความนี้ วิจารณ์ว่าสามารถโต้แย้งได้หรือไม่ และประเมินว่ามีน้ำหนักเชิงเหตุผลมากน้อยเพียงใด

2.2 บทความนี้เลือกนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของนิวเวลล์ และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) การศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเปลี่ยนนิยามของทั้งสองคำนี้ และเปรียบเทียบข้อสรุปที่ได้ว่าเหมือนหรือแตกต่างจากบทความนี้อย่างไร

References

- Buosonte, R. (2016). Non-Boundary Research Method. *Ratchaphruek Journal*, 13(1), 1-5.
- Charoenmuang, T. (2004). Thailand: A late Decentralizing Country. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 2(1), 1-16.
- Chokvasin, T. (2011). Interdisciplinary in General Education. In *General Education Conference*. 12-25. June 18-20, 2014, Miracle Grand Convention Hotel, Bangkok. Bangkok: Thai GE Network.
- Department of Philosophy. (2016). *Reasoning: Practical Logic*. Bangkok: Chulalongkorn University press.
- Lucktong, A., Thavara, W., & Vasutapitak, P. (2018). Expanding General Education Beyond the University to the Workplace a Case Study: A Course on Reflective. Journal Writing for self-improvement. 420-435. March 26, 2018, Walailak University. Nakhonsithammarat: Walailak University.
- Newell, W. H. (2001). A Theory of Interdisciplinary Studies. *Issues in Integrative Studies*, 19, 1-25.
- Newell, W. H. (2006). Interdisciplinary Integration by Undergraduates. *Issues in Integrative Studies*, 24, 89-111.
- Numnak, N., Khomsod, S., & Janyasuthiwong, S. (2021). Path of General Education Instructors. In Paitoon Sinlarat and Siphon Suphaphithayakun (Ed.). *To Being One's Own: Awareness and Conscience of General Education Instructor*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2009). *General Education for Human Development*. Bangkok: General Education Administration Center.
- Repko, A. F. (2012). *Interdisciplinary Research: Process and Theory*. Los Angeles: Sage.
- Sinlarat, P. (2019). *General Education Curriculum: Principles and Process*. Bangkok: Chulalongkorn University press.
- Singsuriya, P. (2012). Ethical Studies Curriculum in USA. *Interdisciplinary Journal*, 10(2), 37-72.

- Supanatsetakul, N. (2013). Interdisciplinary Studies: Humanities, Social Sciences and Medicine for Applying in the Medical Instruction. *Thammasat Medical Journal*, 13(3), 380-392.
- Tanner, M. (2019). *William H. Newell (2003)*. Retrieved June 3, 2021, from: <https://interdisciplinarystudies.org/william-h-newell-2003>.
- Thamrongthanyawong, S. (2016). Interdisciplinary Study for Development. *SuratthaniRajabhat Journal*, 3(1), 35-46.
- Wongyannava, T. (2013). History and Interdisciplinary: It Cannot Compatible. In Anuk Pitukthanin (Ed.). *Romantic Man*. Bangkok: Siamparitut Publishing.

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (กันยายน-ตุลาคม 2565)

Vol. 10 No. 6 (September-October 2022)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● กองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญกร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์
มหาวิทยาลัยมหิดล

● Executive Editor

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● Editorial Board

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana
Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw)

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติสฐ์ ประครองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
 ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
 เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

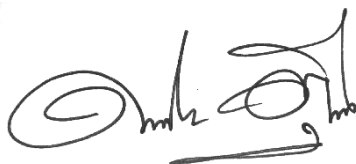
บทรณาริการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
 เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
 บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
 สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
 เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
 และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
 สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
 และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
 ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
 เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
 ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
 ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
 และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จาก
 บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
 หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
 จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน
 หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะ
 ตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 10 ฉบับที่ 6 (กันยายน-ตุลาคม 2565) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาดวงเด่น จิตตญาณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
--------	------

บทบรรณาธิการ	(5)
--------------	-----

บทความวิจัย: Research Articles

Bankruptcy Prediction Model Using Multiple Discriminant Analysis: Case of Real Estate Companies in Thailand.....	2336-2346
--	-----------

Natthaphat Chada and Surang Hensawang

บทความวิจัย: Research Articles

ศักยภาพไรสินสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชและนวัตกรรมวิถีชีวิต: Tourism Potential of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chiyabhum Province for Creative Community-Based Tourism Development Based on the King's Philosophy and Innovative Lifestyle Trend.....	2347-2360
---	-----------

นันทนา อุ่นเจริญ: Nantana Ooncharoen

พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล: Buddhist Psychology for the Development Model Enhancing Bodhi Panya of Registered Nurse.....	2361-2373
---	-----------

วริทธิ์ตา จารุจินดา, ประยูร สุธะใจ และ พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ:

Variththa Charuchinda, Prayoon Suyajai

and Phramaha Phuen Kittisobhano

กระบวนการรศนกับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และ วิชา: Paradigm and the Caring of Terminal Stage Patient: An Analytic, Appreciative and Applicative Study.....	2374-2383
---	-----------

ลัดดา ไทยปรีชา, กิริติ บุญเจือ และ เมธา ทธิเมทาธิป:

Ladda Thaiprecha, Kiriti Bunchua and Metha Harimtepatip

เรื่อง	หน้า
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด: Administration Strategies for the Provincial Monastery Meditation Practice Centers.....	2384-2396
มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ, พินสุดา สิริธรงค์ศรี และ อุทัย บุญประเสริฐ:	
<i>Montrthat Yananboonsiri, Pinsuda Siridhrungsri and Uthai Boonprasert</i>	
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี: The Development of Instructional Model Using Cooperative with Team Game Tournament Technique to Promote the Achievement of Learning Thai Language for Communication for Undergraduate Students.....	2397-2410
ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์: <i>Sasipong Srisawat</i>	
ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทย ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์: The Success of Thai Herbal Business under the Creative Economy Concept and Product Innovation.....	2411-2422
น้ำทิพย์ ไต้เต้า และ อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า:	
<i>Namtip Teitao and Adilla Pongyeela</i>	
แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง: Strategic Guidelines for Management and Success of the Retro Markets Business in the Central Region.....	2423-2433
ศิริเพ็ญ อภิธรรมวงศ์ และ นพดล พันธุ์พานิช:	
<i>Siriphen Apitamwong and Noppadol Punpanich</i>	
การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทเพลงของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: Innovation Development for the Propagation of Buddhism through Phaya-Isan of Dhamma Preachers in the Northeast Region.....	2434-2445
รัศมี ภัคดีศิริวงษ์, พระยุพธนา อธิจิตโต และ สิริภพ สวन्दง:	
<i>Ratsamee Pakdisiriwong, Phra Yuthana Adhicitto and Siraphop Suandong</i>	

เรื่อง	หน้า
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชัน: A Comparison of the Learning Achievement and Problem Solving Ability on Gamification Concept Learning Base for Fourth Grade Students.....	2446-2457
จุฑามาศ คุ่มไพร่, ทองปาน บุญกุศล และ สุพจน์ เกิดสุวรรณ:	
<i>Chutamas Kumpilee, Thongpan Boonkusol and Suphot Koedsuwan</i>	
รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว: Social Capital Development Model for Strengthening Sustainability of Thai – Lao Border Communities.....	2458-2470
วิระกิต สิงห์คง, จุฑามาส ชมผา และ กิติรัตน์ สีหพันธ์:	
<i>Wirakit Singkong, Chuthamas Chompha and Kitirat Sihaban</i>	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL: A Study of Learning Achievement and Analytical Thinking Abilities on Electrical Energy of Mathayomsuksa 3 Students Using Inquiry Learning Method (5E) with KWDL Technique.....	2471-2482
พีรพงศ์ คงขำ, ชุตินา วัฒนะศิริ และ สุดาพร พงษ์พิชญ:	
<i>Pheeraphong Kongkham, Chutima Wattanakeeree</i>	
<i>and Sudaporn Pongpisanu</i>	
การพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ: The Development of Model Designed Learning Management of Specialized Vocational Courses of Bachelor of Technology Program in Accounting under the Dual Vocational System Format to Enhance Learners' Attributes in Accordance with the Career's Needs.....	2483-2493
วารุณี เอี่ยมอารมณ, ไพโรจน์ สติรยากร และ พิลิฐ เมธาทรร:	
<i>Warunee Iemarrom, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapatara</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ของการเรียนการสอน: Thai Language Instruction Model Based on Sociolinguistics: New Dimension of Instruction.....	2494-2503
<i>กฤตพล วังภูสิต: Krittaphon Wangpusit</i>	
กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา: Development Process for Secondary School Students' Participation in Religious Activities.....	2504-2516
<i>เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ: Keatisak Sangarun</i>	
การพัฒนาแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม: The Development of Human Resource Management Model of Chulachomklao Royal Military Academy on Platform.....	2517-2529
<i>ชื่นหทัย สุริยโสภานันท์ และ ปรีชา วิหคโต:</i>	
<i>Chuenhathai Suriyasopapan and Preecha Vihokto</i>	
สภาพปัจจุบันและความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา: Current Conditions and Expectations Towards Sustainability Management of Alumni Associations in Higher Education Institutions.....	2530-2544
<i>บัณฑิต อ่าวสถาพร, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ จตุพล ยงศรี:</i>	
<i>Bundit Aowsthaporn, Chakrit Ponathong and Chatupol Yongsorn</i>	
ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ: The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School.....	2545-2554
<i>วรรณพิมล บุญทยะพันธ์ และ จิตตินันท์ บุญสธิรกุล:</i>	
<i>Wanpimol Boontayapat and Jittinun Boonsathirakul</i>	

เรื่อง	หน้า
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: Innovation of Integrated Economics Learning Management for Secondary School Students.....	2555-2565
มนัสวี ปุโปคำ และ ชรินทร์ มั่งคั่ง: <i>Manassavee Pupokham and Charin Mangkhang</i>	
การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี: พหุกรณีศึกษา: Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient for Undergraduate Students: Multiple Cases Study.....	2566-2579
พลอยไพลิน กมลนาวิน, วรางคณา โสমনันทน์ และ มฤชฎ์ แก้วจินดา: <i>Ploypailin Kamonnawin, Varangkana Somanandana and Marid Kaewchinda</i>	
แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิต นักศึกษาในสถาบัน อุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่: Educational Management for Students Identity Development in the Higher Education Institutions of Monks, Chiang Mai Province.....	2580-2594
พระธนบดี ประเมธากุล, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ ชรินทร์ มั่งคั่ง: <i>Phra Tanabordee Parametakun, Chetthapoom Wannapaian and Charin Mangkhang</i>	
การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: Development of Problem-Solving Ability of Higher Vocational Diploma Students Using STEM Education Combined with the Philosophy of Sufficiency Economy.....	2595-2607
ไก่อ จันทวาน, อรุณรัตน์ คำแหงพล และ ทรราชกร วรธนะสาร: <i>Kai Chanthawan, Arunrat Khamhaengpol and Hassakorn Wattanasarn</i>	

เรื่อง	หน้า
มรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”: The Method of Reducing Hate Speech with the Process of Developing Creative Media “Innovative Board Games” 2608-2621 นิษฐา หุ่นเกษม, โสริยา งามสนิท, ปรียา สมพีช, จันทิกา สุภาพงษ์, สิริมณฑิ์ พึ่งสังวาลย์, นิศารัตน์ วิไลลักษณ์, ปรัชญา ทองชุม, ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, ปัทมา สารสุข, อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ และ ภูมิพัฒน์ ตระกูลทัศน์เจริญ: Nitta Roonkaseam, Soraya Ngamsnit, Preeya Sompuet, Jantiga Supamong, Sirimon Puengsangwal, Nisararat Wilailuk, Pratchaya Tongchum, Nathanan Wiriyawit, Pattama Sarasuk, Ornanong Kositpipat and Phumipat Trakooltasjaroen การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills for Primary Students in Schools Under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast..... 2622-2634 สรญา วัชรสังกาศ, วาโร เฟ่งสวัสดิ์ และ วลนิกา ฉลากบาง: Soraya Watcharasangkat, Waro Phengsawat and Wannika Chalakbang แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่: Training Guidelines in the Coronavirus (COVID-19) Outbreak Crisis..... 2635-2648 พงศ์ธร อัสวนิเวศน์ และ รังสรรค์ โฉมยา: Pongthorn Asawaniwed and Rungson Chomeya	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดศรีสะเกษ: A Model of the Management of Public-Sector Disput Mediation Center by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Public- Sector Dispute Mediation Center, Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province.....	2649-2665
อุบลวรรณ ขันธหิรัญ, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ <i>Ubolwan Khantahirun, Phrakrupaladpaññavorawat and Phrakhrupalhad Adisak Vajirapañño</i>	
นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษา ขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล: Innovation Driven Process of Professional Learning Community for Small Schools and Remote Areas.....	2566-2678
กานต์ อัมพานนท์ และ ณัฐตะวัน ลิ้มประสงค์: <i>Karn Amphanont and Nattawan Limprasong</i>	
การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและ พัฒนาครูสู่โลกอนาคต: Research and Development of Innovative Teaching to Raise the Quality of Production and Develop Teachers to the Future World.....	2679-2691
ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์: Channarong Wisetsat	
การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี: The Development of Revision to the Legal Provision on the Use of Medical Marijuana by Buddhist Peaceful Means.....	2692-2705
ประทุมพร กำเหนิดฤทธิ, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ อดุลย์ ชันทอง: <i>Pratumporn Kumnerdrith, Phrakhrupaladpaññavorawat and Adoon Khunthong</i>	

เรื่อง	หน้า
การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง: ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต ขณะ ฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์: A Study of the Care of Buddhist Monks with Chronic Kidney Disease: from Delaying of Kidney Progression, Hemodialysis and Improving Efficacy of Monks' Activities.....	2706-2719
<i>จุฑามาศ วารี่แสงทิพย์: Jutamas Vareesangthip</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย: Themed Hotel Attributes for Family Tourism in Thailand.....	2720-2733
<i>ทัศนชัย พัฒนโกศัย, ชิชณูพงศ์ ศิริโชตินิศากร และ ระชานนท์ ทวีผล: Thaschai Phattanagosai, Chisnupong Sirichodnisakorn and Rachanon Taweephol</i>	
การสังเคราะห์งานวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย: Meta-Analytic Research on the Development of Competency of Sale Performance Representatives.....	2734-2748
<i>จารุวรรณ เมืองเจริญ, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และ จันทนา แสนสุข: Jaruwan Muangjaroen, Viroj Jadesadalug and Jantana Sansook</i>	
ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป: ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา: The Relationship Between Interdisciplinary Approach and General Education: A Philosophical Analysis.....	2749-2762
<i>ยุทติศิลป์ อร่ามศรี: Yutasin Aramsri</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Bankruptcy Prediction Model Using Multiple Discriminant Analysis: Case of Real Estate Companies in Thailand*

¹Natthaphat Chada and Surang Hensawang

Kasetsart International MBA Program, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kunlaporn.chd@gmail.com

Abstract

A negative view on the residential property industry in Thailand due to the global trade war and the appreciation of the baht affected rising non-performing loans (NPLs). Also business implications that has a huge impact on this business. The economic slowdown in Thailand mostly affected residential real estate, indicating a negative 10 percent growth rate. Therefore, this study attempts to construct the bankruptcy prediction model of real estate companies in Thailand and to investigate the correlation between financial and corporate governance towards bankruptcy. The names of bankrupt companies that filed at the bankruptcy court were derived from the Department of Business Development (DBD) business data warehouse. The sample included 102 companies registered with the Department of Business Development. 25 companies went bankrupt, and 77 companies were non-bankrupt. Financial ratios included Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE), Gross Profit Margin (GPM), Current Ratio (CR), Total Assets Turnover (AT), Operation Expense to Total Revenue Ratio (OPE), Debt to Asset Ratio (DA), and Debt to Equity Ratio (DE). Corporate governance factors included Size, Percentage of Thai's shareholder (TSH), Holding Share of Major Shareholder (MSH), Number of Shareholders (NSH), Number of directors (ODT). The study period covered 2016-2019. Multiple discriminant analysis was used to construct model and to examine the correlation.

The results showed that the bankruptcy prediction model was specified as $D = -0.382 + 0.235(ROE) + 0.466(DA) + 0.707(TSH) - 0.693(MSH) + 0.348(ODT)$. Return on Equity, Debt to Asset, Percentage of Thai's shareholder, Number of Director were statistically significantly positively correlated to bankruptcy while Holding Share of Major Shareholder was statistically significantly negatively correlated to bankruptcy. Since the accuracy rate is 82.7%, the practical application is suggested.

Keywords: Bankruptcy Prediction; Discriminant Analysis; Financial Ratios; Corporate Governance

*Received May 3, 2021; Revised June 3, 2021; Accepted June 15, 2021

Introduction

The economy is inversely over time. Nothing can confirm that our business will be able to survive? Thailand's growth is slow down due to the trade war economic slowdown, which make negatively affected Thai exports. Also have the impact of falling exports spread to domestic demand.

Bank of Thailand (BOT) explained “In 2019, affected industries can be divided into 3 groups: Expansion, Deceleration, and Contraction. Real Estate is in the Contraction group. Transferred housing units were expected to reduce by 10%, from 197 thousand units in 2018 to 176 thousand units in 2019 due to Loan to Value (LTV) measure and decline of the Chinese customers. From restraining forces make a direct and indirect effects on the purchase demand. Direct effect was lower ability to purchase depend on pricing level and type of residential real estate. Indirect effects were lower willingness to purchase due to price expectation and market confidence in part of investment and foreign demand.”

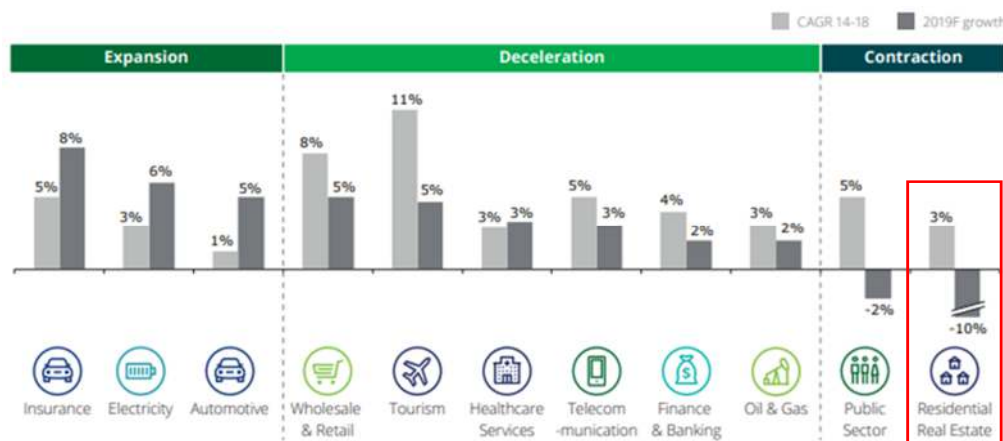

Figure 1. Growth in each sector which divided into 3 groups.

Deloitte Thailand reported: “**Implication to businesses**, Large developers: Income for large developers will continue to grow, as these players are able better to adjust themselves to changing circumstances. What’s more, they also have lower financing costs. Small - sized developers and medium - sized developers: They will face greater levels of difficulty and will see their market share shrink because, relative to large players, smaller operators lack the flexibility to adjust their business activities and this in turn reduces their competitiveness.”

A negative view on the residential property industry in Thailand due to the global trade war and the appreciation of the baht affected rising non-performing loans (NPLs) may cause banks to maintain stringent lending policies. The NPLs of commercial banks has been increased from 2.19% of credit outstanding in 2014 to 3.49% in September 2019. A further slowdown in the domestic economy could drive NPLs higher still.

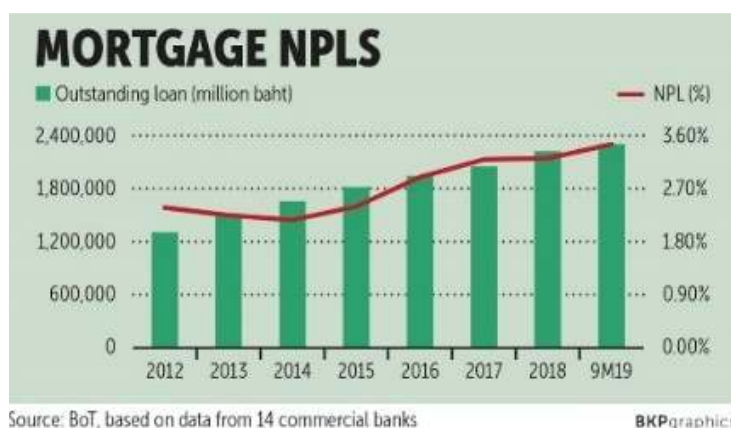

Figure 2. Rising of mortgage NPLS during 2012-9M2019.

Bankruptcy Definition in Thailand

Bankruptcy is the legal status of a natural person or juristic person (business, company) that cannot repay outstanding debts to creditors. Generally, it is initiated by the debtor and imposed by a court. In Thailand's legal, BANKRUPTCY ACT, B.E. 2483 (1940) section 9 is provided bankruptcy action as below, "Section 9. The creditor may initiate a bankruptcy action against the debtor only if:

- (1) The debtor becomes insolvent.
- (2) The debtor who is a natural person is indebted to one or more plaintiff creditors in an amount of not less than one million Baht or the debtor who is a juristic person is indebted to one or more plaintiff creditors in an amount of not less than two million Baht; and
- (3) The definite amount of such debt is determinable, whether it becomes due forthwith or at a future date."

Bankruptcy Prediction Model

From the study of the number of companies that went bankrupt in the past, Europe has the most bankrupt companies, which may be caused by the economy, competition, and deciding executive. So, Bankruptcy Prediction Model was invented in 1932 by Seán FitzPatrick, Former Anglo Irish Bank chairman.

"Since 1968, the primary methods that have been used for model development are multivariate discriminant analysis (MDA), logit analysis, Probit analysis, and neural networks. The early multivariable models were primarily developed using MDA. MDA classifies firms (bankrupt or non-bankrupt) based on each firm's characteristics (ratios/factors). Based on sample observations, coefficients are calculated for each characteristic (ratio). The products of the ratios and their coefficients are summed to give a discriminant score, allowing classification of the firm. Logit analysis and Probit analysis began to appear in the late 1970's but did not overtake MDA in popularity until the late 1980's. Logit analysis and Probit analysis take into account the probability that the firm will go bankrupt. In the late 1980's, neural networks began to appear, and, in the 1990's, there are several different types of neural network methods." (Jodi, 2007).

In addition to financial ratios, corporate governance indicators (CGIs) are another important input variable. Some combinations of specific categories of “FRs and CGIs would be more representative (have more discriminatory power) that would allow the prediction model to provide higher prediction accuracy. However, only some selected CGIs and FRs have been used in related studies, and the chosen features may differ from study to study.” (Deron, 2016).

Multiple Discriminant Analysis

Widely method of predicting bankruptcy. Multiple discriminant analysis (MDA) is a statistician technique that reduces the differences between some variables to classify a group. MDA is related to a discriminant analysis by setting a rule or selecting a value that will provide the most meaningful separation. MDA based on three restrictive assumptions:

(1) the independent variables are multivariate normally distributed, (2) the group dispersion matrices or ‘variance-covariance matrices’ are equal across group and (3) the prior probability of failure and the misclassification costs are specified. The data set for MDA is dichotomous, which means that the groups are discrete, non-overlapping and identifiable.

The linear discriminant function is adopted from Altman (1968) and Altman and Hotchkiss (2006).

The discriminant equation:

$$D = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \epsilon \quad (1)$$

Where:

D is discriminant score

β_i is discriminant coefficients

X_i is the independent variables, i is number of independent variable

ϵ is the error term

Thus, this research is conducted with financial ratios and corporate governance indicators of more discriminatory power and using MDA for bankruptcy prediction. To gather the advantages of previous studies and the most accurate forecast to be genuinely utilized in the real estate sector.

Objectives of the Research

To predict bankruptcy of real estate companies in Thailand using financial ratios and corporate governance as predictors.

Research Methodology

1st step: This research used 102 real estate companies in Thailand, divided into 77 non-bankrupt companies and 25 bankrupt companies. Financial Ratios and Corporate Governance factors were taken from the DBD Data warehouse with a cumulative three-year data set. Variable divided into 5 groups as follows.

Profitability: Return on Assets (ROA), Return on Equity (ROE), Gross Profit Margin (GPM)

Liquidity: Current Ratio (CR)

Efficiency: Total Assets Turnover (AT), Operation Expense to Total Revenue Ratio (OPE)

Leverage: Debt to Asset Ratio (DA), Debt to Equity Ratio (DE)

Corporate Governance: Size of company (set total assets less than or equal 50 MB = 1 total asset more than 50 MB = 0), Percent of Thai's shareholder (TSH), Percent of Holding Share of Major Shareholder (MSH), Number of Shareholder (NSH) and One Director Flag (ODT) by set one director = 1, more than one director = 0.

2nd step: This research tested of Multicollinearity test using Collinearity by Tolerance/VIF analysis-the MDA used in this study based on a stepwise approach in selecting significant variables.

3rd step: Using Wilk's Lambda for testing, independent variables can explain the differences between non-bankrupt and bankrupt companies or not? And Interpret group centroids (mean) of both groups.

4th step: Create the discriminant function to see the relationship. Financial ratios and corporate governance factors as independent variables affect the status of companies in the following equation below:

The discriminant functions

$$D = \alpha_0 + \alpha_1 X_1 + \alpha_2 X_2 + \dots + \alpha_n X_n + \epsilon \quad (2)$$

where:

D is a discriminant score

α_i is are the discriminant coefficients

X_i is significant variables, i is number of significant variables

ϵ is the error term

Finally, Conclude and analysis classification results by interpret accuracy rate.

5th step: Test the hypothesis that Independent variables can explain the differences between non-bankrupt and bankrupt companies or not which hypothesis as below:

Hypothesis

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

(Independent variables cannot explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

(Independent variables can explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

Results

The objective of this research is to predict bankruptcy of real estate companies in Thailand using financial ratios and corporate governance as predictors. The research result from Multiple Discriminant Analysis, it was found that financial ratios and corporate governance factors that have significant predictive ability for detecting bankrupt as 82.7% of original grouped cases correctly classified with details in the process of finding an results as follows:

Multicollinearity

Table 1. Tolerance and VIF value.

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
Size	0.826	1.211
ROA	0.294	3.406
ROE	0.941	1.062
GPM	0.029	35.078
CR	0.914	1.095
AT	0.945	1.058
OPE	0.029	34.38
DA	0.506	1.975
DE	0.971	1.03
TSH	0.802	1.247
MSH	0.786	1.272
NSH	0.868	1.152
ODT	0.76	1.316

Normally, Tolerance value should be higher than 0.10 or VIF is lower than 10. Results show that 2 variables, including GPM and OPE demonstrate problems with multicollinearity. Therefore, it should remove the mentioned variables from the model and test assumption again with the remaining 11 variables.

Table 2. Tolerance and VIF value after removed GPM and OPE.

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
Size	0.832	1.201
ROA	0.69	1.448
ROE	0.95	1.052
CR	0.914	1.094
AT	0.946	1.057
DA	0.674	1.484

Table 2. Tolerance and VIF value after removed GPM and OPE (cont).

Collinearity Statistics		
Variables	Tolerance	VIF
DE	0.971	1.03
TSH	0.802	1.246
MSH	0.795	1.258
NSH	0.868	1.152
ODT	0.765	1.308

After removing GPM and OPE for amending problems with multicollinearity, it is obvious that none of the variables demonstrates multicollinearity problems. Therefore, it can be concluded that the model satisfies the assumption of non-multicollinearity.

Wilk's Lamda Test

Table 3. Results of Wilk's Lamda test.

Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	0.656	126.993	6	.000

From hypothesis:

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

(Independent variables cannot explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

(Independent variables can explain the differences between non-bankrupt companies and bankrupt companies)

Results show Sig. = 0.000 < α = 0.05, Rejected null hypothesis. Independent variables can explain the differences between Non-bankrupt and bankrupt companies.

Discriminant Function

Table 4. Function at Group Centroid.

Status of company	Group Centroids
Non-bankrupt	-0.411
Bankrupt	1.267

From the results, non-bankrupt companies have a centroid (mean) -0.411, while bankrupt companies have a centroid (mean) 1.267. Companies with scores near to a centroid were predicted as belonging to that group.

Discriminant functions:

$$D = -0.382 + 0.235(\text{ROE}) + 0.466(\text{DA}) + 0.707(\text{TSH}) - 0.693(\text{MSH}) + 0.348(\text{ODT}) \quad (3)$$

Table 5. Classification Results.

Important Variable	Accuracy Rate		
	Overall	Non-bankrupt Company	Bankrupt Company
- Return on Equity (ROE) - Debt to Assets (DA) - Thai's shareholder (%) (TSH) - Holding Share of major shareholder (%) (MSH) - Number of director (ODT)	82.7%	92.6%	52%

Results show overall as 82.7% of original grouped cases correctly classified. Non-bankrupt companies were classified with better accuracy as 92.6% than bankrupt companies at 52%.

The new body of knowledge

The results of this research showed financial ratios and corporate governance factors helped predict the status of company in the future with conceptual framework as figures 3.

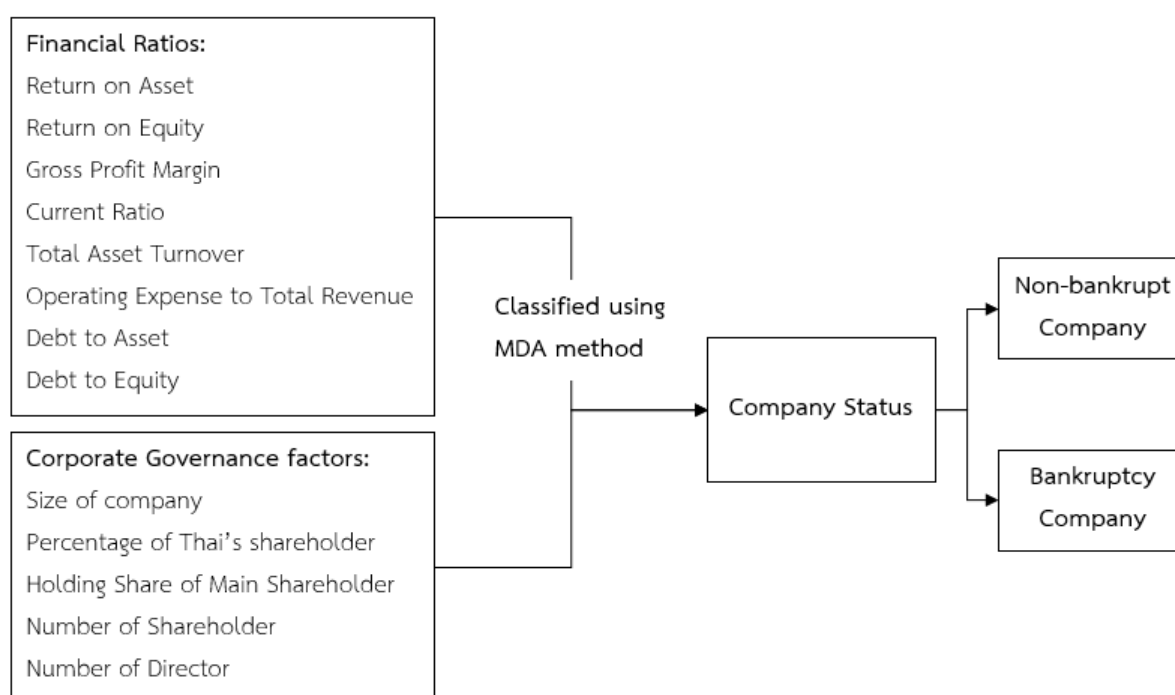

Figure 3. Conceptual framework.

Most of previous research studied only financial ratio or corporate governance which has different results depending on the variables. In this research was combined between financial ratio and corporate governance as predictor. To expect greater prediction accuracy

when focus on more perspective, not only numerical or management but still use the MDA method, which is the most prevalent method of predicting the model.

Discussions

From the research result of the objective, it was found that the overall predictive accuracy is lower than the predictive accuracy of Altman's original work which produced 95% (Altman's, 1968). On the other hand, the result higher than proceedings of Ciampi and Gordini that use some of the same variables in term of financial ratios and reported 80 % accuracy for the overall prediction (Ciampi, and Gordini, 2008).

Non-bankrupt companies correctly classified as 92.6% whereas only 52% of the bankruptcy companies were correctly classified because the sample size of the bankruptcy companies was too small. Predicting the behavior of company's status requires an appropriate level of population, but the real estate industry has few companies that go bankrupt. So, most of the predicted outcomes will not be bankruptcy.

The number of significant variables was corporate governance more than financial ratios. It indicated that owners of business groups might actively get involved in managerial decision-making that enhances firm value. Alternatively, the risk-sharing and the utilization of internal markets within a business group might help the member firms to avoid financial distress consist with (Piruna, and Kingkarn, 2009).

In Thailand, most companies are family businesses. Weaknesses in governance systems of family businesses are most evident in internal controls, internal audit, and risk management. Since many family businesses are managed by the founders or their children, the control environment is largely tailored to their needs. The problem: the controls do not grow along with the company, as the business becomes more complex (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019). That is why the percent of Thai's shareholder increases and the chances of the company's bankruptcy is also increased.

In terms of decisions, if the company has a major shareholder holding a large number of shares which means has a lot of power. When decision-making power from a few people will make better decisions sell faster if unexpected situations occur. That's why Holding Share of Major Shareholder (%) (MSH) increases one unit, the score decreases by 0.693, which means the score indicating that the company is going bankrupt is lower. Although this result not consisted with Yan- Leung and team's research that recommended to give minority shareholders easier ways to make their voices heard, improved disclosure, transparency, and communication. These ways of management may be different at the time of impact analysis for the company. Accepting comments or waiting for the decision from many people at the time of the bankruptcy may cause more delays or conflicts in opinions making decisions unable to proceed and the management of the company in various unexpected events (Yan-Leung et al. 2014).

On the other hand, if there is only one director, it will increase the chance that the company will go bankrupt. In terms of directors who responsible for the management of the company's business. If the number of directors is too small, the company will not get a variety of opinions, suggestions and many aspects are beneficial to consider and decide the various problem. When directors have expired or resigned, there may not be anyone left who can continue to work, and finally, the company becoming bankrupt.

Conclusion

The results also showed that it is possible to generate warning signals for real estate companies in Thailand with high accuracy as 82.7% when using the appropriate prediction model with Profitability (ROE), Leverage ratios (DA), and concentrated ownership structure (Shareholder, Director). Shareholders and directors have two completely different roles in a company. The shareholders (also called members) own the company by owning its shares, and the directors manage it.

Many financial ratios were not significant because financial ratios may not have enough impact on the status of the company. Therefore, it may have other additional factors to be studied, such as Macroeconomic factors.

From group centroid, when the discriminant scores close to 1.267, the company is more likely to go bankrupt. If the discriminant scores close to -0.411, it means the company is less likely to go bankrupt. The discriminant coefficient showed the relation between independent variables and the company's status, including Return on Equity (ROE) increases one unit, the score increases by 0.235. Debt to Assets (DA) increases one unit; the score increases by 0.466. Percent of Thai's shareholder (TSH) increases one unit, the score increases by 0.707. Holding Share of Major Shareholder (%) (MSH) increases one unit, the score decreases by 0.693. Number of director (ODT) equals 1, the score increases by 0.348.

Recommendation

The suggestions from the research pointed out that the company should strengthen corporate governance mechanisms to reduce the incidence of financial distress and improve uniform mechanisms of control, for the company can operate and survive regardless of any crisis.

The suggestions for future research should conduct comparative research in companies that are not listed in DBD data warehouse (Department of Business Development) or not in Thailand but publish their financial statements. It will help develop a robust model that can be used in the country when making investment decisions. Also, increase Economics factors such as Dynamics of GDP per capita, Dynamics of investments in fixed assets, Dynamics of domestic demand per capita, Unemployment rate, Exchange rate into independent variables

to improve the analysis aspect and may be able to describe the status of the company more accurately (Tomasz, 2017).

Another variable that might be interesting is the risk management variable, such as Credit Rating. A rating can refer to an entity's specific financial obligation or its general creditworthiness and showed how risky it is to invest money in a certain country or security by providing independent, objective assessments of the creditworthiness of companies and countries. Therefore, Credit Risk is considered a variable that indicates the status of the company is another aspect which is quite interesting.

References

- Altman, E.I. (1968). Financial Ratio's Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *Journal of Finance*, 23(4), 589-609.
- Ciampi, F., & Gordini, N. (2008). *Using Economic-Financial Ratios for Small Enterprise Default Prediction Modeling: An Empirical Analysis*. In Proceedings of the Oxford Business & Economics Conference, Oxford, UK, 1-21.
- Deloitte Thailand. (2019). *Economic Outlook Report 2019*. Retrieved September 25, 2020, from <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/th/Documents/about-deloitte/th-about-economic-outlook-2h-2019.pdf>
- Gissel, Jodi L. (2007). A Review of Bankruptcy Prediction Studies: 1930-Present. *Journal of Financial Education*, 33(1), 1-42.
- Korol, T. (2017). Evaluation of the Factors Influencing Business Bankruptcy Risk in Poland. *E-Finance*, 13(2), 22-35.
- International Finance Corporation; OECD. (2009). Chapter 5 Governance Challenges for Family-Owned Businesses. *Practical Guide to Corporate Governance*, 120-144.
- Lin, F., Liang, D., & Chu W. (2010). The Role of Non-Financial Features Related to Corporate Governance in Business Crisis Prediction. *Journal of Marine Science and Technology*, 18(4), 504-513.
- Polsiri P., & Sookhanaphibarn, K. (2009). Corporate Distress Prediction Models Using Governance and Financial Variables: Evidence from Thai Listed Firms during the East Asian Economic Crisis. *Journal of Economics and Management*, 5(2), 273-304.

ศักยภาพไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
โดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชานวัตกรรมวิถีชีวิต*

Tourism Potential of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chiyabhum Province
for Creative Community-Based Tourism Development Based on
the King's Philosophy and Innovative Lifestyle Trend

นันทนา อุ่นเจริญ

Nantana Ooncharoen

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nantana2205@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานศาสตร์พระราชานวัตกรรมวิถีชีวิต 2) ศึกษาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากประชาชน จำนวน 149 คน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไรสินสมพงศ์ 2 คน แกนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้าน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามใช้การหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา และการวิเคราะห์เนื้อหาองค์ประกอบ แบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการณ์ของไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าดงที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีเนื้อที่ 40 ไร่ มีประชากรอาศัยอยู่ จำนวน 884 คน มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้น สามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ 2. ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3. แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ คือ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่ ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ เข้ามาให้ความรู้ เรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น และ 7)

*Received March 9, 2021; Revised April 22, 2021; Accepted June 6, 2021

ปลูกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจ และประทับใจ

คำสำคัญ: ศักยภาพไร่สินสมพงศ์; แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์; ศาสตร์พระราชา; นวัตกรรมวิถีชีวิต

Abstract

This research aimed to investigate Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chaiyaphum Province in terms of 1) the situation of the tourist attraction, 2) the tourism potential for creative community-based tourism development, and 3) the guideline for creative community-based tourism development. The research practically carried out as a mixed-method study—the quantitative data collected from doing the questionnaire from 149 people. The qualitative data were obtained from a semi-structured interview with the participants, including one representative from the government organizations and private sectors, two staffs from Rai Sin Sompong, one community leader, and five community members. The collected data were statistically analyzed to find Mean and Standard Deviation. The questionnaire used to compute Item-total Correlation, Alpha Coefficient, and Factor Analysis regards the quality of tools. The interview from applied to monitor Content Analysis.

The research outcome found that 1) the situation in Rai Sin Sompong at Phu Chang Noi, Chaiyaphum Province was a high plateau covering 40 Rai of the ebony forest. A population of 884 people and plenty of natural-born and artificial resources could create creative community-based tourism management activities. 2) Rai Sin Sompong could be a creative tourist's attraction following the king's philosophy and Innovation of Cultural Diplomacy in which the Area, Management, Activity and Procedure, and Participation were all rated with a high score. 3) creating the guideline for creative tourism should be required to allow the community members to 1) create the tourism developmental plan for their community; 2) collaborate with the government organization in providing the tourists with necessary facilities and infrastructure; 3) propose their community-based tourism development plan to have the financial support from the government; 4) implant their members with a good sense of local resource preservation and Participation in all activities in their community; 5) work together with the experts to help them understand more about tourism management and planning; 6) implant the members with love and care for their hometown and encourage them to join all activities for the community development, and 7) train the members with service mind to serve the tourists for their satisfaction and impression.

Keywords: Tourism Potential; Creative Tourist Attraction; The King's Philosophy; Innovative Lifestyle Trend

บทนำ

รูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวไปตามกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดและนำมาซึ่งความประทับใจ แก่นักท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ตลอดจนได้ศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะได้สัมผัสกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ แล้ว ยังทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและเกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์และตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรมประจำพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน และพัฒนาแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Guentragoon, and Mongkhonsrisawat, 2019) อีกทั้งได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลัก มาพัฒนาต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชน (Thammasat University, 2016) ส่วนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เชิงสร้างสรรค์ (Creative Community Based Tourism: C-CBT) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตอันดีงาม ผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ก่อให้เกิดรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชน ลดการโยกย้ายถิ่นฐานโดยมีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้และพัฒนาเป็นสินค้าและบริการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้เกิดแรงผลักดันให้ชุมชนเห็นคุณค่าด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

“ศาสตร์พระราชา” คือ แนวทางการพัฒนาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยทุกหมู่เหล่าด้านการศึกษา และสุขภาพ การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคน โดยเฉพาะคนจนและคนยากไร้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโครงการที่เกี่ยวกับการทำมาหากินของคนจน คือชาวนา ไร่นานั่นเอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้นำอนามานาสาตร์แห่งพระราชามาใช้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยได้ร่วมมือกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จัดโครงการ “ตามรอยศาสตร์พระราชาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นำมาซึ่งเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดการพัฒนา สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Tourism Authority of Thailand, 2018)

ไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย อ.จตุรัส จ.ชัยภูมิ เดิมเป็นป่าดงดิบที่ชาวบ้านเรียกว่า “โง้งตะโก” พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ได้พลิกฟื้นผืนด้วยศรัทธาในปณิธานตามรอยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จนปัจจุบันมีเครื่องปั่นไฟ บ่อน้ำบาดาล มีคลองส่งน้ำจากจากสถานีสูบน้ำระบบไฟฟ้าของจังหวัด มีการเลี้ยง

ไก่พื้นเมือง เลี้ยงปลานิลในบ่อ การทำนาเกษตรอินทรีย์ ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ มะนาว กล้วยและพืชที่เป็นเครื่องเทศในการปรุงอาหาร ซึ่งเป็นการต่อยอดวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมด้วยศาสตร์ของพระราชกฤษฎีกาเป็น “นวัตกรรมวิถีชีวิต” เกิดความรู้และสร้างคุณค่าต่อชุมชน ไร่นาสัมพันธได้ถูกพลิกผืนดินที่แห้งแล้งสู่แหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ชัดเจนและแท้จริงด้วยศาสตร์พระราชกฤษฎีกา (Maneewong, 2018)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจ ศึกษาศักยภาพไร่นาสัมพันธ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชกฤษฎีกา และนวัตกรรมวิถีชีวิต ด้วยไร่นาสัมพันธที่มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ อันจะนำมาซึ่งการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการดำเนินการตามปณิธานของศาสตร์พระราชกฤษฎีกาโดยแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ไร่นาสัมพันธ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานศาสตร์พระราชกฤษฎีกา และนวัตกรรมวิถีชีวิต
2. เพื่อศึกษาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร่นาสัมพันธ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไร่นาสัมพันธ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้น ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 884 คน (Maneewong, 2018)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนบ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ กำหนดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์หรือประมาณจากจำนวนประชากร ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนแล้วนำมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเกณฑ์ในการประมาณกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรประชากร (Srisa-ard, 2017) คือจำนวนประชากรทั้งหมดเป็นหลักร้อยละ 15-30% ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การกำหนดตัวอย่าง 20% ของกลุ่มประชากร ได้กลุ่มตัวอย่าง 176 คน จากประชากร 884 แต่แบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาและมีความสมบูรณ์มีเพียง 149 คน ผู้วิจัยจึงนำวิเคราะห์ข้อมูลเพียง 149 ฉบับ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ระบุ เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้วอธิบายเกณฑ์การได้มา

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่

2.1.1 ประชาชนที่อาศัยอยู่บ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 884 คน (Maneewong, 2018)

2.1.2 ตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ตัวแทนจากไร่นาสัมพันธ เกษนนำชาวบ้าน และชาวบ้านบ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไร่นาสวนผสม 2 คน แกนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวย อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 คน รวม 10 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง จะใช้การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (5 - Point Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวย จำนวน 149 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเชิงประชากรศาสตร์ จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพหลัก และรายได้สุทธิต่อเดือนที่ได้รับ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับศักยภาพไร่นาสวนผสม ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 24 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ด้านพื้นที่จำนวน 6 ข้อ ด้านการจัดการจำนวน 6 ข้อ ด้านกิจกรรมการะบวนการ จำนวน 4 ข้อและ ด้านการมีส่วนร่วม จำนวน 7 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open end) เพื่อให้ผู้ตอบได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อคำถามของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งค่า IOC จะต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่า ข้อคำถามสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหา และสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด แล้วนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับชาวบ้านบ้านโคกแพ่งพวยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย จากนั้นการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามกับคะแนนรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Item-total Correlation) ข้อคำถามที่ได้ต้องมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ 0.40 ขึ้นไป (Johnson-Conley, 2009) โดย ด้านพื้นที่ มีอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.56-0.82 ด้านการจัดการการอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.54-0.85 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ อำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.59-0.91 และด้านการมีส่วนร่วม อำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.47-0.76 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Test) โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) และควรมีค่า 0.07 ขึ้นไป จึงจะถือว่าค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมดยอมรับได้ (Hair et al. 2006) โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบดังต่อไปนี้ ด้านพื้นที่ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.85-0.89 ด้านการจัดการการมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.84-0.87 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.89- 95 และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.79-0.87

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยสร้างตามกรอบแนวคิดที่ศึกษาทั้ง 4 ด้าน จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณาเนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิด ความมุ่งหมายของการวิจัย แล้วเสนอต่อ

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหางานวิจัย แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้สุทธิ ต่อเดือน และ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในบ้านโคกแพงพวย

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับศักยภาพไร่นาสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิต

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตัวเอง และผู้ช่วยวิจัย สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านบ้านโคกแพงพวย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ – 15 มีนาคม 2562 ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ 149 ฉบับ

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ (Interview) ด้วยตัวเอง และผู้ช่วยวิจัย จากตัวแทนภาครัฐ 1 คน ภาคเอกชน 1 คน ตัวแทนจากไร่นาสมพงศ์ 2 คน แกนนำชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้าน บ้านโคกแพงพวย อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ 5 คน ระหว่างวันที่ 25 เมษายน 2562- วันที่ 2 มีนาคม 2562

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ทำการวิจัย จะดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยวิธีประมวลผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive) และข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่ไปกับคำบรรยายและการสรุปผลการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 20 นาที โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูล การจดบันทึกไปพร้อมๆ กัน ผู้ทำการสัมภาษณ์ได้แจ้งวัตถุประสงค์แก่ผู้รับการสัมภาษณ์ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ในระหว่างการสัมภาษณ์มีการทบทวนคำตอบของผู้รับการสัมภาษณ์เพื่อความชัดเจนของข้อมูลและมีการสรุปข้อมูลทั้งหมดเมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง เพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ เมื่อได้ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วจะมีการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์โดยถอดความ (Transcribing) จากเทปบันทึกเสียง และโดยการเขียนพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการณ์ของไร่นาสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ที่ บ้านโคกแพงพวย หมู่ที่ 8 ต.ละหาน อ.จัตุรัส จ. ชัยภูมิ ห่างไกลจากชุมชนบ้านโคกแพงพวย 3 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ เดิมเป็นป่าตะโกที่ชาวบ้านเรียกว่า “โซ้งตะโก” มีตะโกป่าขึ้นอยู่จำนวนมาก พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ไม่สามารถปลูกพืช ผักได้ มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 40 ไร่ มีประชากรอาศัยอยู่ จำนวน 884 คน ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีความหลากหลาย อาชีพหลักคือ เกษตรกร ทำนา ปลูกอ้อย มันสำปะหลังไร่นาสมพงศ์ ภูซางน้อย จังหวัดชัยภูมิมีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน เป็นต้น ส่งเสริมให้เรียนรู้

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมและรายด้าน

ศักยภาพไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. บริบทด้านพื้นที่	4.09	0.30	มาก
2. ด้านการจัดการ	4.21	0.48	มาก
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	4.29	0.48	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.31	0.39	มาก
รวม	4.25	0.41	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.31$) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 4.29$) และ ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 4.21$)

นอกนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ของพื้นที่เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นศักยภาพของไร้สินสมพงศ์และสรุปผลดังนี้

ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย มีศักยภาพทั้งทางด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม มีการเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยทรัพยากร ผนวกกับศาสตร์พระราชา และการจัดการที่ดี เน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อยมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

ศักยภาพด้านพื้นที่ ของไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 40 ไร่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรที่สร้างขึ้นเอง มากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ มีคลองชลประทานไหลผ่าน ทำให้มีน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี มีการใช้วิถีชีวิตดั้งเดิม ผนวกกับทฤษฎีใหม่บนฐานศาสตร์พระราชารักษาพื้นที่ที่แห้งแล้งให้มีความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต มีการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ มีการสร้างกิจกรรมการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยเชื่อมโยงกับความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน สามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ และรัดกุม ทั้งระบบพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และ บุคคล สามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด อีกทั้งอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการรักษาทรัพยากรให้คงอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ ใช้หลักพึ่งตนเอง และความร่วมมือของคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ โดยอาศัยวัตถุดิบ และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ผสมผสานกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนว

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น 1) กิจกรรมทำอาหารด้วยวัตถุดิบที่ปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อร่างกาย 2) กิจกรรมการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยการเชื่อมโยงทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเอง 3) กิจกรรมพักผ่อน เช่น ตกปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช ศึกษาธรรมชาติ 4) กิจกรรมพักผ่อนในป่า กิจกรรมเดินทางไกล ค่ายลูกเสือ 5) กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม

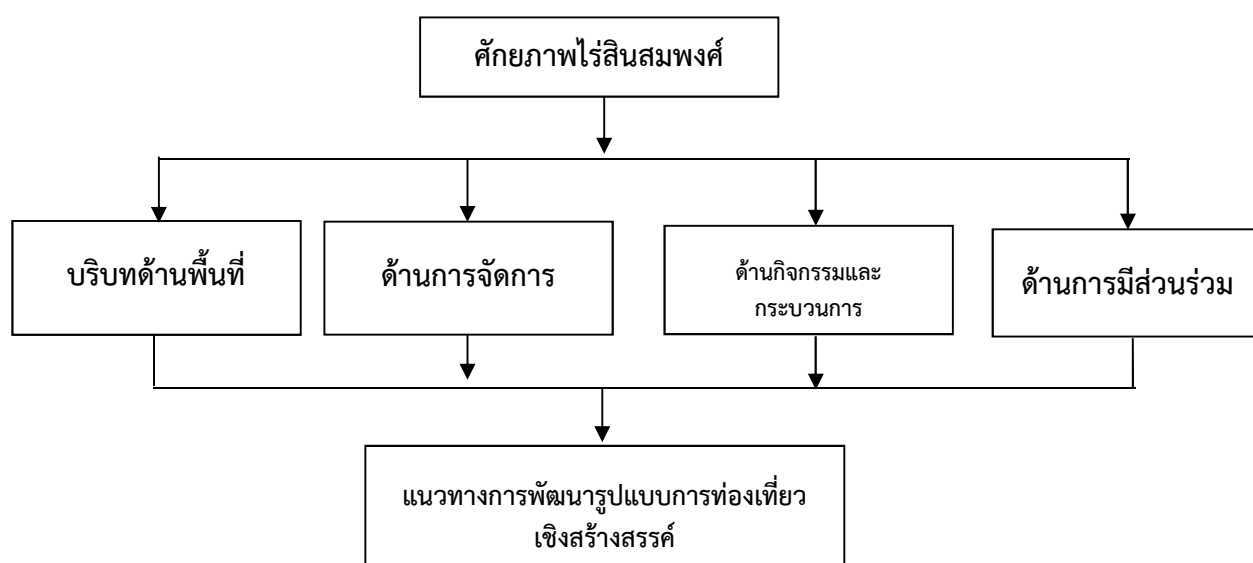
ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลานต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไร่นาสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 7 แนวทาง ดังนี้ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนและประสานงานกับภาครัฐในการดำเนินสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียมและประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลูกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจประทับใจ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพไร่นาสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ บนฐานศาสตร์พระราชา และนวัตกรรมวิถีชีวิต ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอันแห่งแล้ง ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาบริบทด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย บริบทด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม และได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา 7 แนวทาง ประกอบด้วย 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชนและประสานงานกับภาครัฐในการดำเนินสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ ในการ

เข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียม และประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลุกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจากข้อเสนอแนะทั้ง 7 ข้อนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่แห้งแล้ง ให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในอนาคตได้ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดั้งเดิม บูรณาการกับศาสตร์ พระราชา พัฒนาพื้นที่ให้เจริญขึ้นกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต

ภาพที่ 1 ศักยภาพไรลีนสมพงศ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ด้านสภาพการณ์ของ ไรลีนสมพงศ์ ภูซังน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ที่บ้านโคกแพ่งพวย หมู่ที่ 8 ต.ละหาน อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ ห่างไกลจากชุมชนบ้านโคกแพ่งพวย 3 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ เดิมเป็นป่าตะโกที่ชาวบ้านเรียกว่า “โซ้งตะโก” มีตะโกป่าขึ้นอยู่จำนวนมาก พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ไม่สามารถปลูกพืชผักได้ มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 40 ไร่ มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย จากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สามารถสร้างสรรค์ และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีกล้วยไม้ป่าพันธุ์หายาก มีการสร้างสรรค์เมนูอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีผักหวานป่า กระเพาะปลา มีปลา มีเห็ด หนูนาคู ไก่บ้านพันธุ์พื้นเมือง ที่สามารถนำมาประกอบอาหารท้องถิ่นที่เป็นสูตรเฉพาะ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ วางแผน ส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มีการทำความเข้าใจกับคนในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย สอดคล้องกับ Klinmuenwai (2018) การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า มีศักยภาพองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนด้านต่างๆ วิถีชีวิตที่สะท้อนภูมิปัญญาเช่น ชุมชนหมู่บ้านแกะสลักไม้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของคนใน

ท้องถิ่น โดยภาครัฐและเอกชน ได้วางแผนให้ความรู้กับชาวบ้านให้ทั่วถึงในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และภาคธุรกิจต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มากขึ้น และให้ความรู้แก่คนในชุมชนในการสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ของชุมชนและจัดรูปแบบที่พักแรมของชุมชนและนโยบายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน รวมไปถึงการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ธรรมาภิบาลภายในพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าไร้สินสมพงศ์เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แต่ละคนอย่างชัดเจน มีการบริหารจัดการพื้นที่โดยใช้ศาสตร์พระราชาเข้ามาประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหารและขายให้คนในชุมชนด้วย สอดคล้องกับ Klinmuenwai (2018) การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักแรม ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและด้านบริการเสริม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนเทศบาลตำบลนาครี มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ มีการเดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบ

จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า มีศักยภาพทั้งทางด้านพื้นที่ การจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม มีการเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่เพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยทรัพยากร ผนวกกับศาสตร์พระราชา และการจัดการที่ดี เน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อยมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

ศักยภาพด้านพื้นที่ ของไร้สินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 40 ไร่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรที่สร้างขึ้นเองมากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ มีคลองชลประทานไหลผ่าน ทำให้มีน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดทั้งปี จากการที่ไร้สินสมพงศ์นำเอาวิถีชีวิตดั้งเดิมมาผนวกกับทฤษฎีใหม่บนฐานศาสตร์พระราชาพัฒนาพื้นที่ที่แห้งแล้งให้มีความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นนวัตกรรมวิถีชีวิต มีการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ที่แห้งแล้ง ให้สามารถมีการสร้างกิจกรรมการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง แก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน สอดคล้องกับ Sangpirun, and Nimnatipun (2016) รายงานผลการวิจัย เรื่อง การจัดการกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน คลองรางจระเข้ อำเภอสวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ลักษณะของทรัพยากร สภาพพื้นที่ และกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือ ชุมชนคลองรางจระเข้เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม อีกทั้งชาวบ้านร่วมกันทำโฮมสเตย์ จึงทำให้เกิดกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ในระหว่างที่นักท่องเที่ยวเข้าพักที่ โฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ ทั้งระบบพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และ บุคคล จะเห็นว่าไร่นาสมพงค์ สามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด อีกทั้งอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการรักษาทรัพยากรให้คงอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ ใช้หลักพึ่งตนเอง และความร่วมมือของคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทุกมิติ โดยอาศัยวัตถุดิบ และทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ผสมผสานกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และขับเคลื่อนโดยคนในชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้อง Wichasawat (2019) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโบราณบ้านเชียงเหียน จังหวัดมหาสารคามหากชุมชนต้องการมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยสามารถดำเนินการจัดการไปในทิศทางที่เหมาะสม ควรพัฒนาด้านการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ ไร่นาสมพงค์มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผสมกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เช่น 1) กิจกรรมทำอาหารด้วยวัตถุดิบที่ปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อร่างกาย 2) กิจกรรมการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยการเชื่อมโยงทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการพึ่งตนเอง 3) กิจกรรมพักผ่อน เช่น ตกปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช ศึกษาธรรมชาติ 4) กิจกรรมพักผ่อนในป่า กิจกรรมเดินทางไกล ค่ายลูกเสือ 5) กิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม เป็นเพราะว่า ไร่นาสมพงค์มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเรื่องกิจกรรมและกระบวนการ โดยเป็นวิทยากรกระบวนการ ที่สร้างแรงจูงใจให้กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาอย่างถ่องแท้ ทำให้สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Sucharit, and Sucharit (2018) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรธานี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของตำบลนางพญา อำเภอลำปำ จังหวัดอุดรธานี ได้มีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเข้าค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีวิทยากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติทำหน้าที่บรรยาย เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติให้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Leksuma et al. (2019) ศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก พบว่า การนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามาเป็นประเด็นหรือตัวแบบในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นควรคำนึงถึงศักยภาพชุมชน ความพร้อมชุมชน ความสุขของชุมชน ต้องยึดหลักการของการนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนคือ ความเป็นเจ้าของ การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นในวงกว้าง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไร่นาสมพงค์ ภูซางน้อย ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 7 แนวทาง ดังนี้ 1) ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

รวมถึงให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง 2) วางแผนในการพัฒนาพื้นที่และชุมชน และประสานงานกับภาครัฐในการดำเนินสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 3) ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเสนอแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน 4) สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 5) ประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญในการเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมองเห็นภาพและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น 6) ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน และประเพณีท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกรักชุมชน รักขนบธรรมเนียมและประเพณีชุมชน รวมไปถึงการตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่น และ 7) ปลุกฝังให้คนในชุมชนมีจิตบริการเพื่อเตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจประทับใจ สอดคล้องกับ Chayaphan (2018) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาป่าปรังพินปี ตำบลซับสีทอง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า จังหวัดชัยภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่งดงามอยู่เป็นจำนวนมาก เพียงแต่ยังไม่ได้จัดระบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ซึ่งจำเป็นต้องจัดการความพร้อมให้ทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ เพื่อการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งประชาชนในพื้นที่จะเป็นผู้บริหารจัดการโดยชุมชน และจะส่งเสริมให้ชุมชนได้นำผลผลิตต่างๆ มาเสนอให้นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในชุมชนอีกด้วย ทางราชการก็ได้ดำเนินการจัดหางบประมาณส่งเสริมสนับสนุน และนอกจากนี้อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ยังได้เสนอไปยังกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช จะเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชัยภูมิซึ่งตอนนี้อยู่ในระหว่างจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลซึ่งที่ผ่านมาถือว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี ประชาชนและภาครัฐลงมาให้มีความสำคัญ แต่ประชาชนยังขาดความรู้ด้านการจัดการแบบบูรณาการ โดยเฉพาะเมื่อมีคนมามาก การจัดการขยะย่อมจะต้องมีการวางแผน รวมทั้งความปลอดภัยด้านเส้นทางเดินรถ ความปลอดภัยด้านทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างศูนย์ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว

สรุป

ไรสินสมพงศ์ ภูขำน้อย จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย และได้สร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ รวมถึงมีการส่งเสริมให้เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจากปราชญ์ในท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถสืบทอดให้กับลูกหลาน ซึ่งจากกิจกรรมและกระบวนการในการส่งเสริมภูมิปัญญาเหล่านั้น ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ของไรสินสมพงศ์ ภูขำน้อย ซึ่งได้แก่ ศักยภาพด้านพื้นที่ ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรที่สร้างขึ้นเองมากมายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ได้ ศักยภาพด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการตนเองอย่างเป็นระบบ และรัดกุมสามารถบริหารจัดการทุกส่วนให้เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงกันทั้งหมด ศักยภาพด้านกิจกรรมและกระบวนการ มีทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ผูกพันกับสิ่งที่คนในพื้นที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถสร้างกิจกรรมที่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ และศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม มีการเปิดโอกาสให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนา และการบริหารจัดการ วางแผนร่วมกัน ร่วมมือกันในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และจากศักยภาพที่มีดังกล่าวแล้วนั้น จึงทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไรสินสมพงศ์ ภูขำน้อย จังหวัดชัยภูมิ ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มีการ

วางแผนร่วมกัน ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อยจังหวัดชัยภูมิ มีสภาพการณ์ที่เหมาะสม สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) วางแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนในพื้นที่ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นี้มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียงพอที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ให้เดินทางมาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

2) นำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยเพื่อหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมสมองในการพัฒนาไรสินสมพงศ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อยจังหวัดชัยภูมิมีศักยภาพด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และ ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ อย่างเป็นรูปธรรม

2) จัดหาที่ปรึกษาให้คำแนะนำด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย 7 แนวทาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1) ผลักดันให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และพัฒนาพื้นที่ ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในอนาคต

2) จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน

3) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมและประสานความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญ เข้ามาให้ความรู้ เรื่องการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิเพื่อให้มีกิจกรรมใหม่ๆ ที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่และนักท่องเที่ยวเดิมให้กลับมาใช้บริการอีก

2.2 ทำการประเมินผลและถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน ไรสินสมพงศ์ ภูซำน้อย จังหวัดชัยภูมิเพื่อกำหนดเป็น สินสมพงศ์ โมเดล และทดลองใช้

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ขาดศักยภาพเพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มเติมแหล่งท่องเที่ยวใหม่และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชัยภูมิ

References

- Chayapan, T. (2018). Guidelines for Creative Tourism Development: A Case Study of Pha Phong Phan Pee Sub Si Thong Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. *College of Asian Scholar Journal*, 8(Special), 1-13.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test*. (5th ed). New York: Harper Collins.
- Guengtragoon, S., & Mongkhonsrisawat, S. (2019). The Community Based Creative Tourism and Culture: A Case Study of Hong Moon Mung KhonKean City Museum, KhonKaen Province. *Dhammathas Academic Journal*, 19(1), 45-54.
- Hair, J. F. et. al. (2006). *Multivariate Data Analysis*. (6th ed). New Jersey: Upper Saddle River.
- Johnson- Conley, C. D. (2000) . *Using Community- based Participatory Research in The Development of a Consumer-driven Cultural Competency Tool*. USA, University of Washington.
- Klinmuenwai, K. (2018). A Study of Tourism Potential and Creating Community-Based Tourism Program and Local Guides of Nakrow Sub- District Municipality, Mae Tha District, Lampang Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*, Thonburi University, 12(28), 85-97.
- Leksuma, P. et al. (2019) . The Guideline of Wellness Tourism Activities Development in Western Thailand, *Research and Development Journal*, Loei Rajabhat University, 14(49), 20-30.
- Maneewong, N. (2018). Manager of Rai Sin Sompong in Phu Chang Noi, Chaiyabhum Province. *Interview*. October, 20.
- Sangpirun, T., & Nimnatipun, S. (2016) . Recreational Activities for Sustainable Tourism in Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 12(1), 47-64.
- Srisa-ard, B. (2017). *Basic Research*. Bangkok: Suwiriyaarn Press.
- Sucharit, B., & Sucharit, C. (2017). A Tourism Management Model by Community of Nangpaya District] Academic. *Journal Uttaradit University*, 12(2), 53-65.
- Thammasat University. (2016) . *Creative Tourism*. Retrieved March 28, 2019 from http://www.dasta.or.th/creativetourism/attachments/article/112/20_9271.pdf
- Tourism Authority of Thailand. (2018). Thie Hai Ru, Poet Pratu Samong Bangkok: Explorer Channel.
- Wichasawat, W. (2019) . Guidelines for Potential Development of Administration and Management of the Ancient Community at Ban Chiangian, Maha Sarakham Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 15(2), 21-34.

พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล*

Buddhist Psychology for the Development Model Enhancing

Bodhi Panya of Registered Nurse

¹วรธิธิดา จารุจินดา, ประยูร สุยะใจ และ พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ

¹Variththa Charuchinda, Prayoon Suyajai and Phramaha Phuen Kittisobhano

¹สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Variththa789@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทธจิตวิทยาการพัฒนาารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล 2) พัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล 3) ประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Multiple Method Methodology ประกอบด้วย วิจัยเชิงคุณภาพ ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยกึ่งทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของโพธิปัญญาพยาบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หัวใจความกรุณา ใจตื่นรู้ ความหมายชีวิต การเข้าใจจิตวิญญาณ ผลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน ประกอบด้วย ค่าไคสแควร์ $X^2 = 366.771$, $df = 209$, $p = 0.50$, $GFI = 0.939$, $AGFI = 0.920$, $RMSEA = 0.0395$ รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนากิจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค แบ่งเป็น 13 กิจกรรมย่อย การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมโพธิปัญญา สูงกว่า กลุ่มควบคุม ทั้งในระยะหลังทดลองระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือน และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือน ผลการประเมินมีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้ในการนำไปใช้ และมีประโยชน์ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สรุปได้ว่ารูปแบบมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล; โพธิปัญญา; พุทธจิตวิทยา; พยาบาล; สุขภาวะจิตวิญญาณ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the elements of Buddhist psychology and the development of a model for enhancing the awakening of nurses; 2) to develop a model for enhancing the awakening of nurses; and 3) to evaluate a model for enhancing the awakening of nurses. The study used multiple methods which

*Received April 24, 2021; Revised August 18, 2022; Accepted October 5, 2022

consisted of qualitative research method, advanced research method, confirmatory factor analysis, quantitative research method, and quasi-experiment.

From the study, it is found that a confirmatory factor analysis of nurses' awakening are a compassionate heart, awakened mind, life meaning, and spiritual insight. A confirmatory factor analysis revealed that it is congruent with empirical data at a high level, with the goodness of fit (GoF) as follows: $X^2=366.771$, $df=209$, $p = 0.50$, $GFI = 0.939$, $AGFI = 0.920$, $RMSEA = 0.0395$. A Buddhist psychology model for enhancing nurses' awakening consists of 4 stages which are: 1) beginning; 2) developing the mind; 3) developing the mission; and 4) guiding the way of life based on *Magga* (the Path) by using 13 activities. From evaluating the efficiency of a model, it is found that experiment group has a higher average score of awakening than the control group whether it be post-experiment, the 1-month or 2-month follow-up phase. A model is found to be of the highest level of accuracy, propriety, feasibility, and utilization, demonstrating that a model is efficient enough to be implemented practically.

Keywords: Enhancement of Nurses' Awakening; Awakening; Buddhist Psychology; Nurses; Spiritual Well-Being

บทนำ

วิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคมทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรค Covid-19 นี้ พยาบาลมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติการแนวหน้า มุมมองของสังคมต่อวิชาชีพพยาบาลเปลี่ยนไป ให้การยอมรับ และยกย่องพยาบาลไทยเป็น “นักรบชุดขาว” (Chawaphanth, 2021) พยาบาลมีบทบาทในการดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของประชาชนในทุกช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต วิชาการพยาบาลจึงถือว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (Tongprateep, 2000) ตามแนวคิดหลักที่พยาบาลยึดเป็นเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมครอบคลุม สุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ รวมทั้งได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาความสามารถเพื่อเป็นพยาบาลวิชาชีพ การปลูกศรัทธาของผู้เรียนให้มีต่อวิชาชีพเพื่อพัฒนาจิตสำนึก พัฒนาจิตวิญญาณแห่งวิชาชีพ ให้เป็นผู้มีความเมตตา กรุณา รักและเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ พร้อมทั้งจะเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน วิชาชีพพยาบาลจึงถือว่าเป็นผู้นำในการดูแลมิติด้านจิตวิญญาณ หากพยาบาลมีจิตวิญญาณที่ดีจะทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วย สามารถดูแลผู้ป่วยในสุขภาวะจิตวิญญาณได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการพยาบาลที่พยาบาลทุกคนพึงกระทำ การมีสุขภาวะจิตวิญญาณดีจะช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกกระตือรือร้น เกิดกำลังใจ ต้องการหายจากการเจ็บป่วยกลับไปเป็นปกติ สามารถต่อสู้กับโรคที่เป็นได้ ดังที่เพปพลาว (Peplau, 1990) ได้กล่าวว่า จิตวิญญาณ เป็นศิลปะที่แท้จริงทางการพยาบาล “Spiritual care is the purest form nurse art” งานการพยาบาลจึงถือเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน และมีความซับซ้อน บางกิจกรรมต้องการเวลาในการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้ตรงความต้องการ ผู้ป่วยที่พักรักษาตัวในโรงพยาบาลมีพยาบาลเป็นเพื่อน 24 ชั่วโมง คอยดูแลเอาใจใส่ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกปลอดภัย พยาบาลจึงเป็นทั้งกำลังใจ และแหล่งความหวัง เป็นแหล่งสนับสนุนทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual support) ของผู้ป่วย

นอกจากนี้การดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ ถือเป็นบทบาทอิสระของพยาบาลในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่ายิ่ง ถึงแม้พยาบาลจะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถแล้วก็ตาม ยังพบว่ามิชอบร้องเรียนถึงพยาบาล เรื่องการสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกันกับผู้ป่วย สอดคล้องกับ เรื่องร้องเรียน โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปี 2560-2562 พบร้องเรียนด้านพฤติกรรมบริการ จำนวน 2,211 เรื่องตามลำดับ ในยุค AI และสถานการณ์ Covid-19 นี้ การที่ต้องเว้นระยะห่างต่อกัน อาจทำให้ศิลปะการดูแลสุขภาพทางจิตวิญญาณ ถูกลดความสำคัญและทำลายความสามารถของพยาบาลอยู่มาก อาจต้องพิจารณาว่าการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลยังมีสิ่งไหนที่ควรพัฒนาอยู่หลายเรื่องอาทิ เช่น การปฏิบัติงานให้ทันเวลาเร่งด่วนในสถานการณ์วิกฤต งานประจำแต่ละวันที่ทำต่างเน้นบทบาททางด้านการรักษา มากกว่าบทบาทอิสระทางการพยาบาล จากภาระงานที่มากขึ้น การเกิดการขาดแคลนพยาบาลไม่เพียงพอต่องานบริการผู้ป่วยที่มีเพิ่มสูงขึ้น จึงเกิดความเครียดในงานทำให้เกิดความเหนื่อยล้าตามมา เป็นสาเหตุหนึ่งของการลาออกจากการงาน และจากผลการประเมินดัชนีความสุขบุคลากรทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปี 2562 เท่ากับ 59.04 ด้าน Happy soul ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 53.96 (Service quality information Samutprakarn Hospital, 2019) เป็นความท้าทายที่ต้องหันมาดูแลสุขภาพวิชาชีพ ผู้ให้บริการ ให้มีพลัง กำลังใจ ในการที่จะคงอยู่ในวิชาชีพอันทรงเกียรตินี้ต่อไปอย่างไร หากพิจารณามุมมองทางพระพุทธศาสนานั้น ความเหนื่อยล้า ความเครียดของบุคลากรต้นเหตุมาจากความคิดที่เป็นอกุศล การจมอยู่กับค้นหาความไม่พอใจ คือ โทสะ สะสมจนก่อเกิดเป็นความเครียด และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมบริการทางกาย วาจาต่อผู้รับบริการที่ไม่ดี หากเราได้พิจารณาอย่างใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่าวิชาชีพพยาบาล นอกจากจะมีความมั่นคง สามารถเลี้ยงชีพได้แล้ว ยังเป็นอาชีพที่ได้สร้างกุศล ที่ได้ช่วยเหลือ ชีวิตมนุษย์อยู่ตลอดเวลา (Watcharasin, 2017) ช่วยให้คนพ้นความทุกข์ทรมาน โดยไม่ต้องไปหาหนทาง หรือหาเวลาไปสร้างกุศลที่ไหน แต่หากคิดอย่างไม่เป็นกุศล จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในงานที่ตนเองทำ เพราะสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าไม่น่ารื่นรมย์ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ต้องการงาน รู้สึกไม่เต็มใจจะบริการ การมองไม่เห็นคุณค่า ในงานการพยาบาล ช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อ การทำงาน มีจิตเป็นกุศลที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นโอกาสที่พยาบาลทุกคนจะได้พิจารณารู้ทันกิเลสตนเอง หากหมั่นฝึกฝนตนเป็นผู้มีความรู้เท่าทันกิเลสต้นเหตุของตนเอง และเรียนรู้แก่ทุกข์ที่เกิดขึ้น จะทำให้ มีทุกข์น้อยลง เกิดกุศลมากขึ้น หมั่นใช้ประโยชน์จากความทุกข์ (Phra Paisal Visalo, 2000) เป็นเครื่องมือฝึกสติ ฝึกพัฒนาจิตอยู่ตลอดเวลา ถือว่างานประจำที่ทำเป็นโอกาสในการปฏิบัติธรรม ดำเนินชีวิต เป็นการทำงานด้วยจิตวิญญาณ ใช้สติกำกับ หมั่นบริหารจัดการเวลาทำงาน ไม่ปล่อยเพลินต่อสิ่งที่มากระทบใจ มองทุกสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ ทำให้เกิดความสงบทางจิต ช่วยให้เกิดความสุขมากขึ้น

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการเสริมสร้างโพธิปัญญาให้เกิดขึ้นกับพยาบาลรุ่นต่อไป โดยนำหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาพยาบาลให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้เข้าถึงความเป็นจริงของชีวิตมาพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาแก่พยาบาล เพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของตัวพยาบาลเอง ซึ่งขณะนี้พยาบาลไทยทุกคน ได้นำพลังจิตวิญญาณภายในที่ตนมี หุ่นเทแรงกายแรงใจในการอุทิศตน เสียสละความรับผิดชอบหน้าที่เหนือกว่าหน้าที่หลักของตน เพื่อพลีวิกฤติในการยกระดับภาพลักษณ์วิชาชีพให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคม อันเป็นวิถีที่พยาบาลผู้มีจิต “โพธิจิต” จะได้เรียนรู้ วิถีชีวิตจากผู้ป่วยไข้ จิตที่สัมผัสโพธิจิต จะก่อให้เกิดความดี ความงาม ความจริง รวมถึงคงความเป็นผู้เสียสละอย่างสูงสุด ถือเป็นสิ่งที่พยาบาลวิชาชีพทุกคนจำเป็นได้ช่วยกันธำรงคุณค่าแห่งวิชาชีพให้อยู่อย่างยั่งยืน อันจะส่งผลต่อการสร้างฐานความมั่นคงขององค์กรวิชาชีพพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทธจิตวิทยาการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
2. เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
3. เพื่อประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Multiple Method Methodology ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental) จำแนกตามระยะการศึกษาค้นคว้า เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบพุทธจิตวิทยาแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงคุณภาพ)

1. ศึกษาตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลทั้งใน และต่างประเทศ สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ตามแนวคิดการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพุทธจิตวิทยา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ Face Validity ตรวจสอบ IOC เท่ากับ 0.98 ดำเนินการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 รูป/ท่าน

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างน้อย 2 วิธี คือ เทคนิค 6' C (Grewnak, 2012) เป็นวิธีการเปลี่ยนข้อมูลดิบ ให้เป็นสารสนเทศการวิจัย เป็นบทสรุปของการวิจัย จัดให้เป็นระบบความคิดและเป็นกรอบแนวคิดผลการวิจัยที่เกิดจากการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ Concept, Contents, Classify, Category, Conceptualize, Communication และวิธี Triangulation technic

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงปริมาณ)

1. ผู้วิจัยได้ กำหนดนิยามปฏิบัติการ สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมประเด็นองค์ประกอบโพธิปัญญาพยาบาล จำนวน 50 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (IOC = 0.94, CVI = 0.92, Reliability = 0.965) นำเครื่องมือที่พัฒนาสมบูรณ์ เสนอคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผ่านการรับรองจริยธรรมจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. เลขใบรับรอง ว.21/2563 (9 มิ.ย. 63) และโรงพยาบาลสมุทรปราการ เลขที่ Oq04163 (2 ก.ค. 63)

2. นำแบบวัดที่ได้จัดพิมพ์ในรูปแบบ google form เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างพยาบาลวิชาชีพ 500 คน ได้รับกลับมา 484 คน ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 96.8 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล นำลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factory Analysis : CFA)

1. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) โดยทำการวิธีสกัดองค์ประกอบสำคัญ (Principal component analysis :PCA) กำหนดองค์ประกอบการสกัดไว้(Extraction factor analysis) ได้ 4 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมที่สุด ในการหมุนแกนใช้วิธีแวนแมกซ์ (varimax) เลือกให้แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปในการพิจารณาองค์ประกอบจากข้อคำถาม 50 ข้อ เลือกองค์ประกอบจากเกณฑ์ข้อคำถามที่ไม่ซ้ำกับองค์ประกอบอื่นโดยมีข้อตกลงเบื้องต้นสำคัญ คือ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทดสอบความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติ ไคเซอร์เมเยอร์-โอลคิน (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.965 (ค่าใกล้ 1 ข้อมูลเหมาะสมดี) สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้

2. ทำการจัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบใหม่ ตั้งชื่อตัวแปรใหม่ นำเสนอตัวแปรองค์ประกอบใหม่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความกรุณาด้วยหัวใจ 2) ใจดี 3) ความหมายของชีวิต 4) การเข้าใจจิตวิญญาณ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลการศึกษาขั้นที่ 1 และ 3 สร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 4 ขั้นตอน และ 13 กิจกรรมย่อย

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาประสิทธิผลรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยกึ่งทดลอง)

1. ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง 34 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน กลุ่มควบคุม 17 คน ทำการวัดคะแนนโพธิปัญญาพยาบาล ระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง ติดตามผล 1 เดือน ติดตามผล 2 เดือน

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Two-way MANOVA with repeated measure) (Lintattanasirikul, 2011) ของคะแนนเฉลี่ยโพธิปัญญาพยาบาลจำแนกตามการได้รับ/ไม่ได้รับรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ตามระยะการทดลอง

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล (วิจัยเชิงคุณภาพ)

1. จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินรับรองรูปแบบฯ ใช้หลักอิงเกณฑ์มาตรฐาน การประเมิน 4 หมวด ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) 4) ความมีประโยชน์ (utility) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 รูป/คน สรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ นำไปปรับปรุงแก้ไขและจัดทำรูปแบบที่สมบูรณ์ต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในขั้นตอนที่ 1 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านพุทธจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาล รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 รูป/ท่าน

2. ประชากรในขั้นตอนที่ 3 พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในปีงบประมาณ 2563 (วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2562 ถึง วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2563) จำนวน 700 คน

2.1 กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3 ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ คำนวณโดยโปรแกรม G*Power จำนวน 453 คน ทำการเก็บข้อมูลจากพยาบาลวิชาชีพ 500 คน ได้รับข้อมูลกลับมา 484 ชุด คิดเป็นร้อยละ 96.8 ถือว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

3. ประชากรในขั้นตอนที่ 5 การวิจัยกึ่งทดลอง ได้แก่ บุคลากรทางการพยาบาลผู้ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2563 จำนวน 700 คน

3.1 กลุ่มตัวอย่างขั้นตอนที่ 5 ได้แก่ พยาบาลจำนวน 40 คน คำนวณจาก G*Power ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 20 ราย คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีการสุ่มหายของกลุ่มตัวอย่าง จึงเหลือกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มละ 17 คน รวมเป็น จำนวน 34 คน จับคู่คะแนนโพธิปัญญา (Matching subject) เพื่อควบคุมคะแนนโพธิปัญญาที่อาจเป็นตัวแปรแทรกซ้อนในการทดลอง ทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำแนกเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน และกลุ่มควบคุม 17 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนที่ 6 การสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านจิตวิทยา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านพุทธจิตวิทยา จำนวน 3 รูป/ท่าน ด้านการพยาบาล จำนวน 2 รูป/ท่าน ตัวแทนกลุ่มทดลอง จำนวน 2 ท่าน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการพัฒนาแบบพุทฺธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
2. แบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล ได้พัฒนาจากเครื่องมือ SSCRS (McSherry, 2002) เป็นเครื่องมือวัดจิตวิญญาณพยาบาลจำนวน 17 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น 0.83 ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามที่แสดงถึงคุณลักษณะของโพธิปัญญาพยาบาล จำนวน 50 ข้อ
3. รูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ดำเนินการกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทฺธจิตวิทยา ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนากิจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค โดยนำองค์ประกอบใหม่ที่ได้จากการทำ CFA แล้ว ได้แก่ 1) ใจที่ตื่นรู้ 2) ความกรุณาด้วยหัวใจ 3) ความหมายของชีวิต 4) การเข้าใจจิตวิญญาณ ทำการออกแบบกิจกรรมเพื่อจัดกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทฺธจิตวิทยา ประกอบด้วย 13 กิจกรรม ได้แก่ 1) สัมพันธภาพประทับใจ 2) ต้นไม้ของฉัน 3) Conceptความคิด 4) ผ่อนพัก ตระหนักรู้ 5) ทุกข์กาย ทุกข์จิต 6) กระบวนการตั้งใจคิด 7) บทเรียนสุดท้าย 8) จงกรม รับผิดชอบต่อ 9) NLP Relaxation 10) สร้างสัมพันธภาพตนเอง 11) ความรักและกรุณาตนเอง 12) งานพยาบาลที่ฉันรัก 13) เข้าใจชีวิต มองนอกดูใน
4. แบบประเมินองค์ความรู้ รูปแบบพุทฺธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ใช้หลักการประเมินระบบแบบอิงมาตรฐาน (evaluation standard) ประเมิน 4 หมวด ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) 4) ความมีประโยชน์ (utility) เป็นมาตรประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พุทฺธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพุทฺธจิตวิทยารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันได้องค์ประกอบของพุทฺธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตื่นรู้ (Awake) มีใจที่ตื่น รู้จักตัวเอง จิตใจเต็มไปด้วยความรัก มีสติ อยู่กับปัจจุบัน เป็นอิสระจากอวิชชา เข้าใจโลกและชีวิต ตามความเป็นจริง ประกอบด้วย รู้ ตื่น เบิกบาน

องค์ประกอบที่ 2 การดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า (Existentialism) การให้การดูแลผู้ป่วยได้ เกิดความเข้าใจสาระความเป็นมนุษย์ ความสุข ความทุกข์ การพลัดพราก การเปลี่ยนแปลง ความเจ็บป่วย และความตาย ให้ความสำคัญ ในการดำรงอยู่อย่างมีสติรู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง ได้แก่ 1) เข้าใจสาระความเป็นมนุษย์ 2) ตระหนักถึงเป้าหมายการดำรงอยู่ 3) เป็นอิสระ 4) ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง 5) ตระหนักในเรื่องความตาย

องค์ประกอบที่ 3 การยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง (Client center) เน้นให้เสรีภาพในการตัดสินใจ เลือกริธีการดำเนินชีวิต ปัจจุบันเป็นเวลาที่สำคัญที่สุด คำนึงถึงความรัก ความมีศักดิ์ศรีในตน มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ความต้องการจะพัฒนาตนเองให้ถึงขีดสูงสุด ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนางอกงาม 3 ประการ คือ 1) ความจริงแท้ 2) การยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข 3) การเข้าใจผู้รับบริการอย่างลึกซึ้ง สื่อให้รู้ว่าเราเต็มใจให้การดูแล จะทำให้ผู้ป่วยรู้สึกพึงพอใจเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ

องค์ประกอบที่ 4 การบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ (Humanized health care) การให้บริการด้วยความเอาใจใส่ ความอ่อนโยน ประจัญตาติมิตร ครอบคลุมแบบองค์รวม มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความสามารถในการมองเห็นองค์รวม มองเห็นมนุษย์ มองเห็นความทุกข์ เป็นการดูแล คน มิใช่เพียงดูแลโรค ดูแลเพื่อนมนุษย์ด้วยความรัก ความเมตตา ปรารถนาดี คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล

การพัฒนาแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาล นำข้อมูลที่ได้จากแบบวัดฯ ทำวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบใหม่ ตั้งชื่อตัวแปรใหม่ได้ผล ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 ความกรุณาด้วยหัวใจ (Compassion by heart) มีข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.628-0.749 มีค่าความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.453-0.715 องค์ประกอบที่ 2 ใจตื่นรู้ (Mind awake) มีข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.527-0.653 มีค่าความร่วมกัน 0.527-0.653 องค์ประกอบที่ 3 ความหมายของชีวิต (Meaning of life) มีข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่างอยู่ระหว่าง 0.528-0.736 มีค่าความร่วมกัน 0.522-0.572 องค์ประกอบที่ 4 การเข้าใจจิตวิญญาณ (Understanding spiritual) มีน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) อยู่ระหว่าง 0.645-0.719 มีค่าความร่วมกัน 0.531-0.571

ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) พบว่า ค่าไคสแควร์ $\chi^2 = 366.771$, $df = 209$, $p = 0.50$, GFI = 0.939, AGFI = 0.920. และ RMSEA = 0.0395 และทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับดี แสดงว่าโมเดลการวัดโพธิปัญญาพยาบาล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทำการสร้างเกณฑ์ปกติ แบบวัด (Norms) นำคะแนนดิบของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ค่า T ปกติ (Normalized T-score) จากคะแนนดิบตั้งแต่ 65 – 115 คะแนน จึงมีค่าคะแนนที่ปกติตั้งแต่ $T_{29} - T_{72}$ ได้เกณฑ์ปกติ (ท้องถิ่น) สำหรับประเมินโพธิปัญญาพยาบาล ดังนี้

$T > 70$ = โพธิปัญญาสูงมาก

$T = 60-69$ = โพธิปัญญาสูง

$T = 40-59$ = โพธิปัญญาปานกลาง

$T = 30-39$ = โพธิปัญญาระดับน้อย

$T < 29$ = โพธิปัญญาควรพัฒนา

2. การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นรูปแบบฯ กระบวนการให้การปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม มารารอน ต่อเนื่อง ใช้เวลา 16 ชั่วโมง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่ 1) ขั้นเริ่มต้น 2) ขั้นพัฒนาจิต 3) ขั้นพัฒนาใจ 4) ขั้นให้แนวทางดำเนินชีวิตด้วยมรรค แบ่งเป็น 13 กิจกรรมย่อย จำแนกเป็นกิจกรรมที่ พัฒนาจิตพยาบาลวิชาชีพ (ทำจิต) 8 กิจกรรม และ(ทำกิจ) เพื่อความเป็นประโยชน์ 5 กิจกรรม ทำการวัดโพธิปัญญาพยาบาลในระยะก่อนทดลอง หลังทดลองทันที และติดตามผล ระยะ 1 เดือน และ 2 เดือน รูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยใช้การบูรณาการหลักธรรม ไตรสิกขา หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการศึกษา ระบบการอบรม เมื่อฝึกตามไตรสิกขา มรรคก็เกิดขึ้นด้วย (Siwarat, 2017) ส่วนกระบวนการดับทุกข์ ศีล สมาธิ ปัญญา จะทำงานสอดประสานไปพร้อม ๆ กันพาจิตใจที่มีอวิชชาไปสู่ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ก่อกำเนิดจิตใจที่สงบ บริสุทธิ์ ว่าง ละจากกิเลสได้ เมื่อนำมาบูรณาการกับทฤษฎีจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์พัฒนาได้จนเต็มศักยภาพเป็นคนสมบูรณ์ และทฤษฎี NLP เชื่อว่าการรับรู้ของมนุษย์สามารถเปลี่ยนใหม่ได้ ขึ้นกับการสื่อสารที่จะโปรแกรมสู่สมองใหม่

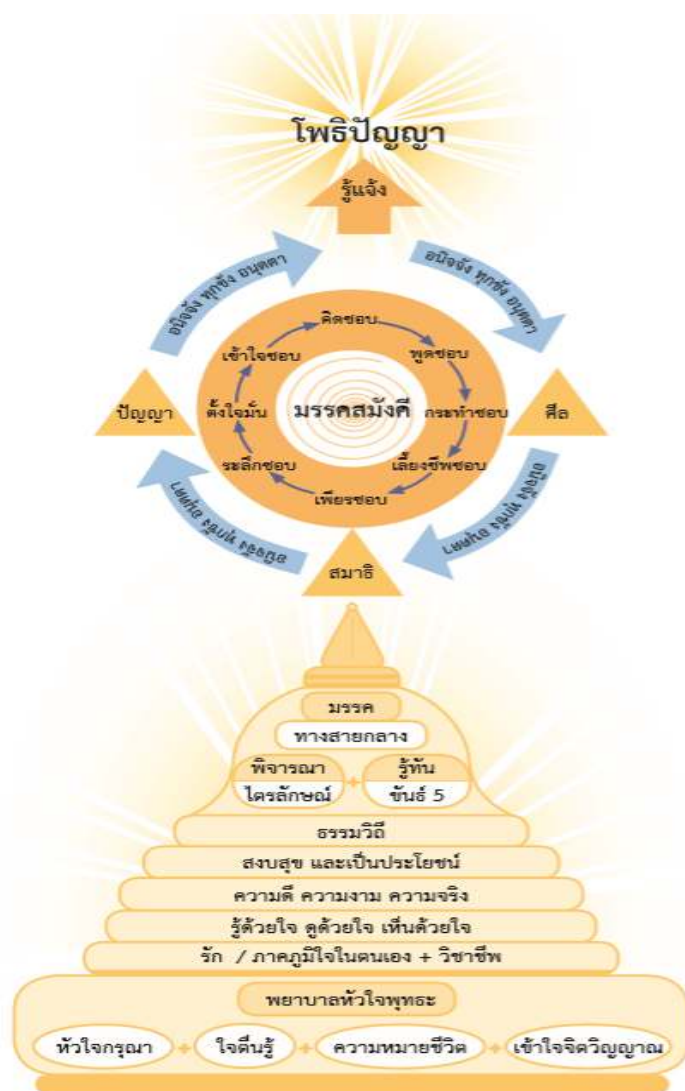
เกิดเป็นหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาให้เพิ่มพูนขึ้น ให้เหล่าพยานได้มีคุณลักษณะ เป็นพยานหัวใจพุทธะ ผู้มีใจตื่นรู้ มีความเมตตากรุณา เข้าใจความจริง ดำเนินชีวิต ด้วยวิถีโพธิจิตต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาการพัฒนาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาน

1. การประเมินประสิทธิผลรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาน โดยทดลองรูปแบบฯ กับกลุ่มตัวอย่าง 34 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 17 คน กลุ่มควบคุม 17 คน วัดโพธิปัญญาพยาน ระยะเวลา ก่อนทดลอง หลังทดลอง ติดตามผล 1 เดือน ติดตามผล 2 เดือน วิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบคะแนนโพธิปัญญาพยาน ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Hotelling's T^2 พบว่า มีค่า $F = 45.499$, $p = .000$, $h^2 = .863$ แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนน โพธิปัญญาพยาน ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ทำให้คะแนนในระยะก่อนทดลอง หลังทดลอง และติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า ระยะหลังทดลองมีค่า $F = 71.465$, $p = .000$, $h^2 = 0.691$ ระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือนมีค่า $F = 79.913$, $p = 0.000$, $h^2 = 0.714$ และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือนมีค่า $F = 122.209$, $p = 0.000$, $h^2 = .792$ สรุปได้ว่า คะแนนโพธิปัญญาของพยาน ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในระยะหลังทดลอง ระยะติดตามผลหลังทดลอง 1 เดือน และระยะติดตามผลหลังทดลอง 2 เดือน

2. การประเมินรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินคุณภาพรูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับ ดีมาก แสดงว่า รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ผลการประเมินที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล
ที่มา: สรุปร สันเคราะห์ และพัฒนาโดยผู้วิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาล ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธจิตวิทยามาใช้ในกระบวนการปรึกษากลุ่มแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลให้เพิ่มพูนขึ้น รูปแบบนี้ คือ MMCU BODHIPANYA Model อธิบายได้ดังนี้

MMCU มาจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และนำไปออกแบบรูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญา ประกอบด้วย 1) M: Mind Awake ใจตื่นรู้ 2) M: Meaning of life ความหมายของชีวิต 3) C: Compassion by heart หัวใจความกรุณา 4) U: Understand Spirit เข้าใจจิตวิญญาณ และ BODHIPANYA (paññā) หมายถึง การมีสติ รู้เท่าทันความคิด ลดอัตตา ลดกิเลส มีความเข้าใจความจริงของชีวิตตามธรรมชาติ เป็นผลที่เกิดจากการเป็นผู้รู้ ผู้ตื่นผู้เบิกบาน มีจิตลักษณะ โพธิจิต คือ มุ่งมั่นปรารถนาที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และความอิสระหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง

การพัฒนาแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลนั้น เป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อันประกอบด้วยหลักธรรมที่เป็นชุดความรู้ทั้งหมด 4 หลักธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา มรรค 8 ชั้น 5

ไตรลักษณ์ โดยกระบวนการเริ่มด้วยหมวดปัญญา ศีล สมาธิ ทำให้เกิดกระบวนการตื่นรู้ ในระดับนี้เป็นประโยชน์ต่อพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดความตระหนักรู้ในตนเอง เข้าใจตนเอง เกิดความรัก เห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าในวิชาชีพเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีความคิดชอบที่จะกลับไปดูแล ใส่ใจผู้ป่วยมากขึ้น ไม่มองงานเป็นเรื่องชินชา แต่จะพัฒนาเป็นเรื่องชินตาที่จะต้องใช้ในการสังเกต ใช้ตาใน (ญาณปัญญา) ในดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ใช้การฟังอย่างลึกซึ้งและ เข้าใจแนวทางในการพัฒนาสติสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานต่อไป กลุ่มทดลอง ได้รับเครื่องมือที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญา จากการฝึกปฏิบัติ เกิดการเข้าใจเรื่องความคิด การเจริญสติเคลื่อนไหว เป็นการทำความรู้สึกตัวเป็นวิถีทางที่ตรงที่สุดที่จะนำเราออกจากโลกที่ปรุงแต่ง และความพลัดคิดทั้งหลาย แต่ยังคงต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพราะเป็นสิ่งที่ยังไม่คุ้นเคย จะช่วยให้พยาบาลสามารถมองเห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ที่มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปอยู่ตลอดเวลาในเบื้องหน้าของการทำงานพยาบาล หมั่นฝึกเรียนรู้ภายในตนเอง สังเกตจิตของตนเองอย่างต่อเนื่อง หมั่นมีสติรู้ตัวทั่วพร้อมเหมือนเรากำลังดูคนคนหนึ่งอยู่ ดูเฉยๆ จะเห็นว่ากายนี้ไม่ใช่ของเรา เป็นวัตถุที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สังเกตใจ ความรู้สึก มีความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉยๆ เมื่อฝึกอย่างชัดเจน เช่นนี้อย่างต่อเนื่องแล้ว สติจะมีกำลังมากยิ่งขึ้น จิตจะเริ่มปล่อยวาง เกิดการวางใจเป็นกลาง จากนั้นจะพัฒนากำลังต่อ เกิด สมาธิ ปัญญา รู้เห็นตามจริงว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วต้องดับไป ถ้าหลงไปยึดต้องเกิดความทุกข์ ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้ จะทำให้จิตคลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน การที่พยาบาลได้ใช้ออกาสในการทำงาน เป็นการปฏิบัติธรรม โดยใช้หลักพิจารณาให้เข้าใจในกระบวนการไตรลักษณ์ พิจารณาผู้ป่วยที่ดูแลมาพิจารณาโดยใช้ปัญญา จะเกิดการดำเนินชีวิตด้วยหลัก “ธรรมวิธี” โดยไม่ต้องหาสถานที่ที่ไปฝึกปฏิบัติธรรมที่ไหน แต่ใช้ประโยชน์ปรับชีวิตการทำงานให้ได้ปฏิบัติธรรมได้ตลอดเวลา ยกระดับจิตให้เจริญขึ้น จนก่อเกิดความสุข ความงาม ความจริง เข้าสู่จิตแห่ง โพธิจิต เกิดการระลึกรู้ ใคร่ครวญ สภาวะจิตอันเป็นพุทธะ พร้อมเข้าถึงการตื่นรู้อันจะยังประโยชน์แก่ผู้อื่น มุ่งหมายให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์และการพัฒนาปัญญาด้วยความเพียรอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเกิดการตื่นรู้ เบิกบาน เข้าใจความจริงตามธรรมชาติ รู้เท่าทันการปรุงแต่ง จนกิเลสหลุดไปจากจิตใจพยาบาลก็จะเข้าถึงโพธิปัญญาได้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนมีธรรมชาติแห่งพุทธะ”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโพธิปัญญาพยาบาลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หัวใจความกรุณา ใจตื่นรู้ ความหมายชีวิต การเข้าใจจิตวิญญาณ

(1) องค์ประกอบที่ 1 ความกรุณาด้วยหัวใจ ความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมพื้นฐานในการทำงานวิชาชีพพยาบาล เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจให้การดูแลด้านจิตวิญญาณด้วยความรัก เสียสละ สื่อสารด้วยความจริงใจ สร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดความไว้วางใจ รับรู้ความรู้สึกผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง ให้กำลังใจ เมื่อผู้ป่วยเผชิญทุกข์ บรรเทาให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วย สอดคล้องกับทอณคดาโลลามะองค์ที่ 14 (Rinpoche, 2018) ได้กล่าวถึง “ความกรุณา” ว่าเป็นบ่อเกิดของจิตใจที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของคน เป็นต้นธารของความสุข ความสำเร็จ ความพึงพอใจ และความเบิกบานในชีวิตของคนเรา หากมีความเมตตากรุณาจะทำให้ชีวิตมีคุณค่า

(2) องค์ประกอบที่ 2 ใจตื่นรู้ การตื่นรู้ทางจิตวิญญาณจะนำสู่จิตเบิกบาน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากข้างใน สู่โลกข้างนอก เป็นความรู้สึกจริง ๆ ของผู้เข้าถึงสัจจะสอดคล้องกับ พระครูพินลปัญญานุกตศึกษา กระบวนการตื่นรู้ (Indapaทักส, 2020) การตื่นรู้ ไม่ประมาท มีสติรู้กับปัจจุบัน จิตสงบ จึงสัมผัสความจริงตามธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญญา เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ เกิดอิสรภาพ และความสุข

(3) องค์ประกอบที่ 3 ความหมายของชีวิต ชีวิตมนุษย์นั้นต้องการมีความหมายในตนเอง ถึงแม้ในสถานการณ์ที่เป็นทุกข์ หากมนุษย์ค้นพบความหมายนั้นจะทำให้มนุษย์สามารถเผชิญกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ แฟรงเคิล Frankl (1967) กล่าวถึงความหมายในชีวิตว่า เป็นเรื่องสากล สอดคล้องกับ พัทธวัช วัชรวิทย์ เรือไธสง และ วรากร ทรัพย์วิระปรกรณ์ (Reawtaisong, and Supwirapakorn, 2017) ศึกษาความหมายในชีวิตของผู้สูงอายุ โรคมะเร็ง โดยการให้การปรึกษาแนวโลกอส ทำให้ตระหนักรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความหมายความเป็นมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ ความทุกข์ การพลัดพราก การเปลี่ยนแปลง ความเจ็บป่วย และความตาย

(4) องค์ประกอบที่ 4 การเข้าใจจิตวิญญาณ จิตวิญญาณเป็นแก่นหลักของความเป็นมนุษย์ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ช่วยให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ และสรุปความหมายของจิตวิญญาณ (Saengsakorn, 2012) คือพลังชีวิตที่ขับเคลื่อน และควบคุมให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสมดุล โดยควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกมา หากมีเหตุที่ทำให้ชีวิตขาดสมดุล จิตวิญญาณ จะสร้างสมดุลขึ้นมาใหม่ เป็นการเติบโตองกงามทางจิตวิญญาณ อันเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสุข สงบ และอิสรภาพในที่สุด

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาเสริมสร้างโพธิปัญญาพยาบาลใช้หลัก พุทธธรรม ไตรสิกขา ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การพ้นทุกข์ ทั้งนี้ โพธิปัญญา เป็นผลรวมจากการสร้างเสริมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหัวใจความกรุณา ด้านใจตื่นรู้ ด้านความหมายชีวิต ด้านความเข้าใจจิตวิญญาณ กิจกรรมมีการสอดรับและสัมพันธ์กัน โดยเน้นสร้างประสบการณ์ ให้พยาบาลมีการตื่นรู้ มีสติ พัฒนาไปสู่ความรัก สู่การกระทำที่แสดงออกต่อตนเองและบุคคลอื่นด้วยความเมตตาและกรุณา ลดความเห็นแก่ตัว ไปสู่การเสียสละเมตตาและแบ่งปัน สอดคล้องกับ (Aukkarapridie, and Satraphat, 2017) ศึกษาพฤติกรรมและการดูแลผู้ป่วยด้วยรักเมตตาและการมีจิตวิญญาณในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ตามการรับรู้ระหว่างกลุ่มบุคลากรที่ผ่านการอบรมงานอภิบาลและไม่ผ่านการอบรมงานอภิบาล พบว่า กลุ่มที่ผ่านการอบรมมี การดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์มีความสุขและ มีภาวะสมดุลในการดำเนินชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ภายหลังได้รับรูปแบบฯ กลุ่มทดลอง มีคะแนนโพธิปัญญา มากกว่าก่อนการทดลองและกลุ่มควบคุม คะแนนไม่แตกต่างจากก่อนการทดลอง และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองโพธิปัญญาโดยรวมมากกว่ากลุ่มควบคุม และรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ผลการประเมิน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของวรินทรลดดา จันทวิเมืองและคณะ (Jantaweemuang, Balhip, and Petchruschatachart, 2018) ศึกษาผลของรูปแบบจิตตปัญญาศึกษาต่อสุขภาวะจิตวิญญาณของนักศึกษาพยาบาล พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย สุขภาวะจิตวิญญาณหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป

พยาบาลที่ได้รับรูปแบบเสริมสร้างปัญญา เสริมกับการได้รับเครื่องมือ อันเป็นแนวทาง “พุทธจิตวิทยาวิถี” ถือเป็นเส้นทางที่เราจะนำพาพยาบาลไปตามแนวทางรูปแบบที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนาโพธิปัญญาให้เกิดขึ้นกับพยาบาลวิชาชีพ นั่นคือ เกิดการ “รู้” ในที่นี้เป็นการรู้ในการที่เกิดเป็นปัญญา เมื่อ “รู้” เกิดขึ้นในใจพยาบาล ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้เจ็บไข้ บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้เขา เมื่อตระหนักรู้หน้าที่ของพยาบาลแล้วจะเป็นเครื่องเตือนใจในการทำงานแก่พยาบาล หลังการทดลองพยาบาลที่ได้รับรูปแบบฯ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เกิดคุณลักษณะพยาบาลหัวใจพุทธะ ในระดับที่ 1 นี้ พยาบาลมีสติ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ ตระหนักถึง

ความสำคัญในการให้การดูแลผู้ป่วยครบองค์รวม เมื่อนำเครื่องมือพิเศษ นั่นคือ สติ ที่ได้รับการอบรม กลับไปปฏิบัติใช้ในชีวิตการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิกฤตในการทำงานอันเป็นภาระที่หนักนั้นถือเป็นโอกาสที่ได้ปฏิบัติดีธรรม โดยใช้เวลาในการพิจารณาตัวอย่างชีวิตผู้ป่วยที่พบเห็นเป็นความเป็นจริงชีวิต จากประสบการณ์การดูแลผู้ป่วย พิจารณาในเรื่องของไตรลักษณ์ ลักษณะ 3 อย่าง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยทุกสิ่งทุกอย่างตั้งอยู่บนลักษณะเช่นนี้ เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเรา พิจารณาถึง ชันธ์ 5 อันเป็นกองทุกข์ ทำความเข้าใจของกระบวนการทำงานของชันธ์ 5 ลดทอนเหลือเพียง รูปและนาม (กายและใจ) และดำเนินชีวิตตามรอยพระศาสดา ด้วยหลักดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง การทำงานของมรรคทั้ง 8 องค์ จะหนุนเนื่องซึ่งกันและกันเหมือนลักษณะล้อเกวียน เพื่อให้ทำหน้าที่ดับทุกข์และเหตุเกิดทุกข์ เมื่อร้อยเรียงกันจะเกิดกำลังมาก เรียกว่า มรรคสมังคี ทำหน้าที่ ให้เกิดญาณอันแรงกล้าสว่างขึ้นมาหยั่งเห็นสัจธรรม และกำจัดกวาดล้างกิเลสที่หุ้มห่อบีบคั้นจิตออกไป การที่องค์มรรคทั้งหมดทำหน้าที่พร้อมกันเช่นนี้ เรียกว่าเป็น **“มรรค”** เมื่อมรรค ทำหน้าที่แล้ว เกิดผลตามมา คือความรู้ความเข้าใจในสัจธรรม และความหลุดพ้น จากกิเลส ไร้สิ่งบีบคั้นเป็นอิสระ เกิดปัญญา รู้แจ้งในความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ (อริยสัจ) ทำให้ห่างไกลจากกิเลสหรือทำให้ละกิเลสฝึกปฏิบัติสมาธิตั้งมั่น ธาตุรู้มีกำลังกล้า ปฏิบัติมากจนจิตจำสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายกับใจตามความเป็นจริงได้ (สภาวะธรรม) เกิดเห็นไตรลักษณ์ของ รูป- นาม จะทำให้จิตเกิดสติ เมื่อเจริญสมาธิจนจิตตั้งมั่น จนกระทั่งจิตสามารถแยกจากกายมาเป็นผู้รู้ จิตจะหลุดจากการยึดมั่น ถือมั่น เข้าใจทุกข์ที่เกิดตามหลักอริยสัจ 4 เกิดปัญญา เห็นความจริงของชีวิต จิตมีกำลังปล่อยวางได้ เข้าสู่โพธิปัญญา เกิดความสุขความสงบที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1.1. สามารถนำผลการวิจัย เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารในการส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพมีโพธิปัญญาอื่นๆ ขึ้นไป สามารถขยายผลนำรูปแบบนี้ ไปปรับใช้กับพยาบาลในทุกหน่วยงานของโรงพยาบาลสมุทรปราการได้ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในวิชาชีพพยาบาล เพื่อเข้าสู่โพธิปัญญาต่อไป

1.2. การนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล การพัฒนาองค์ความรู้ ในมิติการดูแลจิตวิญญาณ ช่วยให้ตระหนักรับรู้บทบาทความสำคัญของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลสุขภาพจิตวิญญาณ ด้วยหัวใจความกรุณา ด้วยใจที่ตื่นรู้ ตระหนักถึงการทำงานสร้างกุศล บนวิถีโพธิจิต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโพธิปัญญา โดยนำรูปแบบศึกษากับพยาบาลทุกกลุ่มบุคคลทุกช่วงวัย และวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะสม หรือศึกษาเพิ่มในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง และควรศึกษาวิจัยต่อยอดพัฒนารูปแบบเสริมสร้างโพธิปัญญา ผ่านสื่อมัลติมีเดีย เช่น สื่อออนไลน์ และจัดกิจกรรมกระตุ้นโพธิปัญญา อย่างน้อย 6 เดือน

2.2. การศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการสร้างเสริมโพธิปัญญาบุคลากรทางการพยาบาลกับตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยกลุ่มสหสาขาวิชาชีพอื่น ๆ อาทิ เช่น แพทย์ เภสัชกร นักจิตวิทยา นักวิชาการสาธารณสุข เป็นต้น เพื่อขยายผลการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบฯ ต่อไป

2.3. เนื่องจากแบบวัดโพธิปัญญาพยาบาลใช้เกณฑ์ท้องถิ่นในการแปลผล เพื่อการเพิ่มคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยมากขึ้น ควรเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากขึ้น และใช้เกณฑ์ปกติระดับชาติต่อไป

References

- Aukkarapridie, R. , & Satraphat, D. (2017). Study on the Behavior of Patient Care with Compassion and Love and the Spirit of Creative and Happy Living According to the Perception of Trained and Non-Trained Personal in Clinical Pastoral Education, A Case Study of Saint Mary's Hospital. VRU Research and Development. *Journal Humanities and Social Science*, 12(1), 301-307.
- Chawaphanth, S. (2021). Nurse and Their Spirit of the Second Mile Service During Covid19 Pandemic. *Thai Journal of Nursing Council*, 36(1), 5-17.
- Frankl, V. E. (1967). Logotherapy and Existentialism. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 4(3), 138-142.
- Grewnak, N. (2012). *Qualitative Data Analysis Technic: QDAT Knowledge*. (Doctoral Dissertasion). Teaching Materials SWU Prasanmit. Bangkok.
- Jantaweemuang, V., Balhip, K., & Petchruschatachart, U. (2018). Effect of Contemplative Education Program on Spiritual Well-Being of Nursing Students. *Journal of Siam University*, 19(37), 84-102.
- Lintattanasirikul, K. (2011). Using Multivariate Analysis of Variance in Educational Research. *Techniques for Educational and Psychological Research*, 1(1), 198-210.
- L. A. & Perlman, D. (Eds), Peplau. (1990). *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. New York: Wiley-Interscience.
- McSherry, W., Draper, P., & Kendrick, D. (2002). The Construct Validity of a Rating Scale Designed to Assess Spirituality and Spiritual Care. *International Journal of Nursing Studies*, 39(7), 723-734.
- Phra Paisal Visalo. (2000). *Calm, Cool and Helpful*. Bangkok: Nation Book.
- Phrakhrū Pimolpaññānuyut (Bhuñtā Indapaññā). (2020). A Buddhist Psychological Process of Self-Development for Awakening. *Mess*, 16(2), 261-596.
- Reawtaisong, P., & Supwirapakorn. W. (2017). The Effects of Logotherapy on Meaning in Life of the Elderly with Cancer. *Journal of the Police Nurses*, 9(1), 47-58.
- Rinpoche, S. (2018) *The Art of Living and Dying*. Retrieved June 26, 2018, from http://www.visalo.org/article/Nation5901_2.html.
- Saengsakorn, P. (2012). The Synthesis of Body of Knowledge Related to Spiritual Well-Being in the Context of Thai Society. *Journal of Behavioral Science*, 18(1), 84-94.
- Siwarat, S. (2017). Life Quality Development with the Threefold Training. *National Defence Studies Institute Journal*, 8(1), 36-48.
- Tongprateep, T. (2000). *One Dimensional Spirit, Nursing*. Thailand: V.Print Company.
- Watcharasin, S. (2017). Buddhist Modes of Thinking for Meritorious Acceleration Developing the Quality of Life Amongst Professional Nurses. *Journal of Graduate Studies*, 13(3), 67-79.

กระบวนทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย:
การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน*

Paradigm and the Caring of Terminal Stage Patient:
An Analytic, Appreciative and Applicative Study

¹ลัดดา ไทยปรีชา, กิริติ บุญเจือ และ เมธา หริมเทพาธิป

¹Ladda Thaiprecha, Kiriti Bunchua and Metha Harimtepatip

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ladprecha@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารผู้ป่วยในปัจจุบันมีปรัชญานวยุคเป็นแนวทางหลัก แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องเผชิญความเจ็บป่วยอย่างแท้จริง จะเห็นว่าทั้งผู้บริหารและผู้ป่วยกลับมีท่าทีที่แตกต่างกันไปตามกระบวนทรรศน์ต่างๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า “ปรัชญาหลังนยุคสายกลางสามารถประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้หรือไม่” บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญาหลังนยุคสายกลาง โดยใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา อันได้แก่ วิชาวิธี ซึ่งเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างฝ่ายตรงข้ามที่ยึดมั่นในปรัชญานวยุคกับฝ่ายผู้วิจัยและผู้สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายตรงข้ามมีมุมมองว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายจะต้องใช้ปรัชญานวยุคเท่านั้น โดยเห็นว่าปรัชญากระบวนทรรศน์นยุค เป็นกระบวนการที่มีความน่าเชื่อถือเป็นสากล แต่ผู้วิจัยมีความเห็นแย้งกับข้อเสนอดังกล่าวจึงได้เสนอคำตอบใหม่ว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญาหลังนยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ด้วยเหตุผลที่ว่า ปรัชญานวยุคละเลยในเรื่องจริยธรรมดูแลและปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ในขณะที่ปรัชญาหลังนยุคสายกลางเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารและผู้ป่วยใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล่าว เพื่อเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

คำสำคัญ: การบริหาร; ผู้ป่วยระยะสุดท้าย; ปรัชญาหลังนยุคสายกลาง

Abstract

Although current patient care is primarily founded on postmodern philosophy, when confronted with illnesses, both caregivers and patients have varying views based on diverse paradigms. As a result, the researcher is questioning whether the moderate postmodern philosophy can be used with terminally ill patients. The study aims at analyzing, appreciating, and applying the care of terminally ill patients based on moderate postmodern philosophy.

*Received March 26, 2021; Revised April 30, 2021; Accepted May 14, 2021

The study adopts the dialectical method, which is the process of exchanging ideas with people who believe in postmodern philosophy and the researcher as well as those who support the researcher's position. The obtained data are analyzed by content analysis.

From the study, it is found that the opposing side holds that because it is a trustworthy and international process, the care of terminally ill patients must only apply postmodern philosophy. However, the researcher believes that the care of terminally ill patients should apply moderate postmodern philosophy because postmodern philosophy ignores ethics in caring and impedes creative thinking, whereas moderate postmodern philosophy promotes critical thinking and encourages both caregivers and patients to exercise four powers namely creativity, adaptability, cooperation, and seeking. This includes adhering to the three types of courage in order to achieve the highest goal in life and being able to accept illness as it is.

Keywords: Caring; Terminal Stage Patients; Moderate Postmodern Philosophy

บทนำ

การแพทย์แผนปัจจุบัน (conventional medicine) ได้เข้ามาในประเทศไทยและมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยใช้วิธีการแพทย์ที่ให้การรักษาทางยา การผ่าตัด รังสีรักษา ยาเคมีบำบัด เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ที่พิสูจน์ได้ ตรวจสอบได้ และเน้นไปที่กระบวนการบริหารร่างกายเป็นหลัก (treatment process) การแพทย์แบบวิทยาศาสตร์นี้มีรากฐานมาจากปรัชญากระบวนการทฤษฎีที่เชื่อว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะสามารถทำให้มนุษย์ค้นพบและสามารถสร้างยาที่รักษาโรคได้ทุกชนิด การแพทย์สมัยใหม่จึงเน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของโรคให้พบ และรักษาไปตรงที่สาเหตุนั้น เน้นการพัฒนาเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย เมื่อวินิจฉัยโรคได้ก็จะทำการรักษาด้วยยา หรือการผ่าตัดเพื่อให้หายจากโรคนั้นโดยสิ้นเชิง หากเป็นโรคที่รักษาไม่หายก็ต้องกำกับควบคุมโรคไว้ไม่ให้ก่อให้เกิดอาการ ผู้ป่วยจึงต้องได้รับคำแนะนำและการปฏิบัติตนตามแพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด เพื่อการดูแลรักษาสุขภาพให้ดีและการมีอายุยืนยาวนาน (Sangkanjanawanich, 2016) การรักษาดังกล่าวจึงถูกผูกขาดไปที่แพทย์ผู้รู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตัวผู้ป่วยเองไม่สามารถเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ (shared decision making) ในการรักษาได้

ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายผู้บริหารต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านทั้งจากทางด้านอารมณ์ของผู้ป่วยเอง ทั้งจากทางญาติผู้ป่วย และหากเป็นคนที่รู้จักกันพยาบาลเองก็ต้องรับมือกับภาวะจิตใจของตนเอง โดยหลักการแล้วการดูแลผู้ป่วยเป็นหน้าที่ของพยาบาลที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยทุกคนโดยเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องมีการกระทำอันเกิดจากความรู้สึกถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ (impulse) ที่ถือว่าเอนเอียงหรือ Bias การดูแลผู้ป่วยของพยาบาลต้องทำแบบ “หน้าที่เพื่อหน้าที่” (duty for duty's sake) เราจะเอาความรู้สึกมาใช้ในการปฏิบัติงานไม่ได้ เพราะในเรื่องเดียวกัน คนเรารู้สึกไม่เหมือนกันไปทุกคน ความรู้สึกจึงไม่เป็นสิ่งสากล (universal) ดังที่ คานท์บอกว่า “การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่ ค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่เกิดจากหน้าที่นั้น มีได้อยู่ที่จุดหมายที่ต้องการจะบรรลุถึง แต่อยู่ในหลักการส่วนตัว (maxim) ที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ค่าทางศีลธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับการที่เป้าหมายบรรลุผลเป็นจริง แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการหรือกล่าวโดยสรุปว่า “การกระทำของมนุษย์ดีในแง่ศีลธรรมได้ไม่ใช่เพราะการกระทำจากแรงกระตุ้นของอารมณ์ เพราะเป็นการกระทำเพื่อหวังในประโยชน์ส่วนตัว แต่เพราะเป็นการกระทำที่ปฏิบัติโดยหน้าที่” (Harimthepatip, 2017)

แต่ในการบริหารผู้ป่วยจริงๆ นั้นพบว่า ผู้ป่วยแต่ละคนมีความแตกต่างกันไม่ใช่แค่ป่วยเพียงด้านร่างกายเท่านั้น อาจสรุปได้ดังนี้ บางคนป่วยทางร่างกายและจิตใจ, บางคนป่วยแต่ร่างกายแต่จิตใจไม่ป่วย, บางคนร่างกายไม่ป่วยแต่ป่วยทางจิตใจ ความต่างกันของผู้ป่วยนี้ทำให้การดูแลจริงๆ มีความต่างกัน อาจจะต้องให้กำลังใจและดูแลผู้ป่วยที่ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจมากกว่า ผู้ป่วยที่ป่วยเพียงร่างกาย การดูแลด้านจิตใจที่ไม่เท่ากันนี้ไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติแต่เป็นเพราะ ผู้ป่วยที่ป่วยกายแต่ไม่ป่วยทางใจนั้นส่วนใหญ่มีพื้นฐานการเข้าใจโลกและชีวิตที่ดี จึงมีกำลังใจที่เข้มแข็งสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า ดังที่ พระไพศาล วิสาโล อธิบายไว้ว่า “ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องของกาย แต่แทนที่จะเห็นว่ากายป่วยหรือกายเจ็บ เรามักจะทักท้วงหรือสำคัญมั่นหมายว่า “กูป่วย” หรือ “กูเจ็บ” ความป่วยจึงลามไปถึงใจ หาไม่ก็ไปยึดติดถือนั่นกับความเจ็บปวด ใจจึง ปวดไปด้วย” (Phra Paisal Visalo, 2015) ส่วนผู้ที่ร่างกายไม่ป่วยแต่ป่วยทางจิตใจหากทราบก็ต้องให้ทางจิตแพทย์ดูแล ดังนั้น หลักการทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นหนักไปทางการดูแลร่างกายด้วยกระบวนการรักษาทางวิทยาศาสตร์จึงไม่เพียงพอที่จะดูแลด้านจิตใจด้วย อีกทั้งทำให้เกิดความสงสัยว่าการทำหน้าที่ของพยาบาลที่มองผู้ป่วยว่ามนุษย์เท่าๆ กันโดยแบ่งแยกตามอาการหนักเบาของโรคนั้นเพียงพอต่อการดูแลจริงๆ หรือไม่ การทำตามหน้าที่เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ หากแต่การเน้นไปที่หน้าที่โดยไร้จิตใจเป็นสิ่งที่ควรหรือไม่

ปัญหาการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจากระบบที่ไม่ยืดหยุ่นดังกล่าวทำให้เกิดการรักษาแบบอื่นเกิดขึ้น เช่น การรักษาแบบประคับประคอง (Palliative Care) ที่เน้นการดูแลแบบเป็นองค์รวม ทั้งกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ องค์การอนามัยโลกได้ให้คำจำกัดความของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายไว้ว่า การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายหมายถึงการให้การดูแลอย่างครอบคลุมต่อผู้ป่วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งของผู้ป่วยและครอบครัว ผู้ซึ่งกำลังเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยสถานะของโรคที่ทวีความรุนแรง และไม่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยวิทยาการทางการแพทย์ในปัจจุบัน การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายมุ่งป้องกันและลดความทุกข์ทรมาน โดยมุ่งเน้นที่การประเมินปัญหาผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสมบูรณ์ การจัดการกับความเจ็บป่วยรวมทั้งการดูแลปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (WHO, 2002) การดูแลที่มีมิติเพิ่มขึ้นหลายมิตินี้ยังกับการดูแลแบบกระบวนการที่เน้นการดูแลด้านร่างกายและการแยกหน้าที่ในการทำงานให้ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาว่าควรนำปรัชญาใดมาประยุกต์ใช้เพื่อดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจึงจะเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามวิจัยว่า “การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญากระบวนการหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่” ซึ่งควรวิจัยเชิงปรัชญาเพื่อแสดงเหตุผลทั้งสองฝ่ายและหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน กระบวนการกับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางปรัชญา โดยเริ่มจากรวบรวมและเรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาและหาคำตอบ

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ศึกษามาวิเคราะห์เพื่อสร้างประเด็นคำถามและหาคำตอบในทางปรัชญา ด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางปรัชญา อันได้แก่ วิชาวิธีแบบโสกราตีส (Socrates Dialectics Method) วิธีการตีความ (Hermeneutics process) และกระบวนการไตร่ตรอง (Reflexive process) ทั้ง 3 กระบวนการดังกล่าว คือ

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้แก่ กระบวนการรับฟังเหตุผลที่สนับสนุนแต่ละคำตอบเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายเท่าที่จะทำได้ และมีเหตุผลเหนือกว่าทุกฝ่ายเท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 นำคำตอบใหม่ที่ได้รับมาประเมินค่า (วิจักษ์) เพื่อการประยุกต์ใช้ (วิธาน) โดยเล็งผลอันเลิศคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธาน กระบวนการกับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผลการวิจัยพบว่า

ผู้วิจัยมีคำตอบวิจัยว่า “การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้” ทั้งนี้ วิภาษวิธีต้องมีความเห็นตรงข้าม เหตุผลสนับสนุนคำตอบของผู้วิจัย โดยแสดงเหตุผลที่เหนือกว่าได้ ทั้งนี้ฝ่ายตรงข้ามเชื่อว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องบริหารด้วยปรัชญานวยุคเท่านั้น โดยเสนอแนวทางไว้ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ นวยุคนิยมมีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ เป็นฐานสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ รวมถึงหลักบริหารที่ถูกต้องตรงตามหลักวิชาการ .ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดควรนำปรัชญากระบวนการนวยุคมาประยุกต์ใช้ ด้วยหลักเหตุผลของคานท์ตามลัทธิหน้าที่นิยม โดยเน้นไปที่ความสำนึกในหน้าที่ (duty to be done) คานท์กล่าวไว้โดยสรุปว่า “การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่ ค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่เกิดจากหน้าที่นั้น มิได้อยู่ที่จุดหมายที่ต้องการจะบรรลุถึง แต่อยู่ในหลักการคติพจน์ (maxim) ที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ค่าทางศีลธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับกระทำที่เป้าหมายบรรลุผล แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายที่ต้องการ” หรืออาจกล่าวได้ว่า “การกระทำของมนุษย์ดีในแง่ศีลธรรมได้หรือไม่ใช่เพราะการกระทำจากแรงกระตุ้นของอารมณ์ เพราะเป็นการกระทำเพื่อหวังในประโยชน์ส่วนตัว แต่เพราะเป็นการกระทำที่ปฏิบัติโดยหน้าที่” (Kant, 1969) การทำหน้าที่ในการบริหารผู้ป่วยตามแบบคานท์จึงได้แก่ การรับผิดชอบหน้าที่ของตนตาม function ของการทำงานให้สมบูรณ์ ให้ทุกคนตระหนักรู้หน้าที่ของตน เช่น แพทย์ก็รู้หน้าที่ของแพทย์ พยาบาลก็รู้หน้าที่ของพยาบาล ผู้ป่วยก็รู้หน้าที่ของผู้ป่วย ญาติผู้ป่วยก็รู้หน้าที่ของญาติผู้ป่วย การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายจึงแบ่งหน้าที่หลักออกเป็นสองส่วนได้แก่ ส่วนของผู้ให้การบริหารกับส่วนของผู้รับการบริการ ต้องแยกหน้าที่ให้ชัดเจนเพื่อให้ทุกอย่างดำเนินไปตาม function อย่างเป็นระบบสอดคล้องกันไปไม่สะดุด เปรียบเสมือนเฟืองแต่ละเฟืองขับเคลื่อนกันไปตามหน้าที่ของตน สาเหตุที่ปัญหาต่างๆ ทั้งหลายเกิดขึ้นล้วนมีเหตุมาจากมนุษย์ไม่ตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน หากแก้ปัญหาเรื่องความสำนึกในหน้าที่ได้แล้ว กระบวนการรักษา Treatment process ย่อมมีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การทำตามหน้าที่ต้องไม่ตกอยู่ภายใต้การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ เช่น ความผูกพันกับผู้ป่วยหรือกรุณาผู้ป่วยจนเกิดเป็นอารมณ์ทำให้เกิดความเอนเอียง (bias) เพราะความเจ็บป่วยและความตายเป็นกระบวนการที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญอยู่แล้วไม่เว้นแม้แต่ผู้บริหารเอง トラบใดที่วิทยาศาสตร์ยังพัฒนาไปไม่ถึงขั้นขจัดความเจ็บป่วยและความตายให้หมดไปได้เราก็ต้องทำตามหน้าที่ที่เราเลือกให้สมบูรณ์รอรระบบพัฒนาไปจนถึงที่สุด

แต่ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า การตีความดังกล่าวยังมีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ เพราะเป็นการตีความเรื่องหน้าที่เพียงด้านเดียว คือ ความสำนึกในหน้าที่ (duty to be done) ของ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) นั้นไม่ได้อธิบายว่าหน้าที่ใดเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุด เพราะในความเป็นจริงแล้ว ในระบบของโลกมนุษย์แต่ละคนก็มีหลากหลายหน้าที่ หากมีการใช้หลักการ ย้อนอ่านใหม่หมดไม่ลดอะไรเลย หากไม่เข้าใจถึงแก่นของคำว่าหน้าที่จะเป็นการแยกส่วนมนุษย์ให้รับผิดชอบเฉพาะเรื่องของตนเพียงอย่างเดียว

จนมีผู้ที่วิจารณ์เรื่องความสำนึกในหน้าที่ของ อิมมานูเอล คานท์ ว่าเป็นปรัชญาที่ไร้หัวใจ ซึ่งเป็นการตีความที่ไม่ถูกต้อง เพราะข้อสรุปดังกล่าวเกิดจากการตีความอย่างแคบ ทำให้บริบทของคำว่าหน้าที่ถูกจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะในเรื่องของการทำหน้าที่เฉพาะส่วน ซึ่งเป็นการทำลายคุณค่าในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไปอย่างน่าเสียดาย และไม่เล็งเห็นถึงคุณค่าสากลว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ย่อมมีหน้าที่ร่วมกันในความเป็นมนุษย์ เพราะเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์เสียแล้วก็อย่าให้เสียชาติเกิด ควรรู้จักตนเองและเข้าถึงความสุขแท้จากปัญญารู้ตัวเอง จึงจะสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเข้าใจเรื่องหน้าที่แบบคับแคบการแยกส่วนหน้าที่ของผู้ให้การบริหารกับส่วนของผู้รับการบริหารอย่างเด็ดขาดก็จะทำให้เกิดการมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือตนเองเป็นหนึ่งในแกนของเฟืองแต่ละอันที่ทำให้ระบบขับเคลื่อนไปนั้นย่อมมองเห็นตนเองเป็นส่วนสำคัญ ผู้อื่นย่อมเป็นเหมือนเฟืองที่เล็กกว่าสำคัญน้อยกว่า ต้องขับเคลื่อนตามตน เมื่อแต่ละส่วนมองเฉพาะตัวเองเป็นส่วนสำคัญจึงปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น และละเลยจริยธรรมดูแล ซึ่งเป็นจุดอ่อนของปรัชญานวยุค กล่าวคือ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่รุดหน้ามาอย่างรวดเร็ว นั้น มาจากพลังสร้างสรรค์ที่คิดนอกกรอบกรอบกระบวนการทฤษฎีวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ที่ผ่านมา ซึ่งนวยุคเองมักปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ณ จุดนี้ หากเห็นว่าขัดแย้งกับกฎทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามที่อ้างว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายต้องใช้กระบวนการทฤษฎีนวยุคเท่านั้น จึงไม่สมเหตุผล ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนการทฤษฎีนวยุค

การแยกส่วนหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่ของตนอย่างเด็ดขาดตามปรัชญากระบวนการทฤษฎีนวยุคนั้น เมื่อมองกลับมาในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายผู้บริหารกับผู้บริหารที่ถูกละเลยออกจากกันเป็นคนละหน่วยหรือคนละชั้นแล้วมักจะเกิดการมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ (I-center) เพราะมนุษย์ไม่ใช้จักรกลซึ่งไร้อิทธิพลที่สามารถทำตนเป็นแค่ส่วนหนึ่งของระบบได้ตลอดเวลา แต่มนุษย์ต้องการมีคุณค่าและต้องการตอบสนองความต้องการของตน หรือที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่า “อัตตา” การเป็นศูนย์กลางเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง เช่น พอมีก่อกมลคนก็มีคนอยากเป็นหัวหน้า ในธรรมชาติของมนุษย์ เราก็เลยอยากเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญของภาวะความเป็นระบบในปรัชญานวยุค เช่น ดวงอาทิตย์ มีดาวเคราะห์เป็นบริวาร ดวงอาทิตย์ให้แสงสว่างและความร้อน เป็นคุณลักษณะของดวงอาทิตย์ เมื่อเราเป็นศูนย์กลาง เราก็จะเป็นอย่างดวงอาทิตย์ จึงนำหลักเกณฑ์ความเชื่อและหลักคำประกันความจริงของตัวเองที่ใช้ตัดสินสิ่งต่างๆ มาวางเป็นไม้บรรทัดเพื่อวัดสรรพสิ่งว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด และก็แสดงความคิดเห็นของตนว่าสิ่งนั้นจะจัดการอย่างไร ควบคุมผลได้อย่างไร การมองแบบตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ จึงกลายเป็นการยึดมั่นถือมั่นในความสม่ำเสมอ ไม่เปิดพื้นที่ให้กับการเปลี่ยนแปลงแบบชั่วคราวชั่วคราว จึงทำให้ปิดใจ ไม่ทำให้เข้าใจเหตุปัจจัยอื่น ทำให้ไม่เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะอยู่นอกการยอมรับเพื่อการเข้าใจได้ โดยถือว่า ไม่สมเหตุผล ผลการเอาตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

ด้านผู้ให้การบริหาร

แพทย์เมื่อมองตนเองเป็นศูนย์กลางก็คิดว่าพยาบาลและผู้ป่วยต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยไม่ได้เถียง เพราะแกนความรู้ของแพทย์ย่อมใหญ่กว่าพยาบาล พยาบาลก็มองผู้ป่วยว่าต้องปฏิบัติตามกรอบที่กำหนดไว้เท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะเกิดความผิดพลาดต่อผู้ป่วยเองและส่งผลต่อการรับผิดชอบในหน้าที่ของผู้พยาบาล กล่าวง่ายๆ ว่ามองผู้ป่วยเป็นผู้ที่ต้องได้รับการรักษาตามกรอบเงื่อนไขของระบบหากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็ควรจะไปรักษาที่อื่นที่ระบบอื่น ผู้ป่วยไม่ใช่มนุษย์ที่มีเสรีภาพอย่างบุคคลปกติทั่วไป

ด้านผู้รับการบริหาร

ผู้ป่วยและญาติเมื่อมองตนเองเป็นศูนย์กลางย่อมเห็นว่าตนเองเป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาตามหลักมนุษยธรรม แพทย์และพยาบาลจึงต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยอย่างดีตามที่ให้มีประสิทธิภาพมาก

ที่สุด เมื่อทุกคนมองว่าตนเป็นแกนกลางที่สำคัญปัญหาต่างๆ ก็เกิดตามมา เช่น ผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยไม่พอใจในการรักษาจึงฟ้องแพทย์และพยาบาล ทั้งๆ ที่จริงแล้วแพทย์และพยาบาลก็ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่

ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าการเดินตามกรอบกระบวนการบรรณาธิปไตยโดยเชื่อว่ามีค่านิยมเชื่อถือและเป็นสากลก็มีปัญหาที่เพิ่มตามมาอีกมากมาย ไม่ใช่เพียงปัญหาการไม่ตระหนักในหน้าที่ ปัญหาเรื่องบุคลากรที่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ในกระบวนการรักษาแต่ละแห่งไม่เพียงพอ เครื่องมือในการรักษาไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ไม่สามารถใช้แค่การรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้ ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ แต่ต้องมีสินน้ำใจให้ใจรักและจิตอาสา เข้ามาร่วมด้วย ปัญหาในการบริหารเหล่านี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ เพราะในปัจจุบันมนุษย์ส่วนมากใช้วิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก มีส่วนน้อยที่ใช้เพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติ จึงใช้วิธีการทุกอย่างให้ตนเองและพรรคพวกได้ประโยชน์จากทรัพยากรมากที่สุด

เมื่อได้ข้อสรุปเป็นที่แน่ใจแล้วว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย ไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ด้วยกระบวนการบรรณาธิปไตยเท่าไร ผู้วิจัยจึงเสนอต่อไปว่าควรมีการหาคำตอบใหม่ที่ดูสมเหตุสมผลกว่าคำตอบเดิม โดยเสนอใหม่ว่าการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำมาประยุกต์ด้วยกระบวนการหลังนวยุคสายกลางได้ด้วยหลักเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ ด้วยการ วิเคราะห์ คือการแยกแยะประเด็นต่างๆ การประเมินข้อความ ข้อถกเถียง เนื้อหา ให้ชัดเจน วิจัย คือการประเมินคุณค่าของแต่ละประเด็นที่ได้วิเคราะห์ไว้ และแสดงคุณค่านั้นออกมา ซึ่งคุณค่านี้จะมองเป็นคุณค่าที่มีต่อตนเองหรือผู้อื่นก็ได้ และวิธาน คือการนำผลการวิเคราะห์ และวิจัยมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม เมื่อผู้ป่วยสามารถใช้วิจารณ์ญาณมองย้อนเข้าไปไตร่ตรองภายในตนเองจะทำให้ผู้ป่วยเข้าใจเหตุ-ผล สนใจใฝ่รู้เรื่องความเจ็บป่วยของตนเอง และเข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต แล้วแสวงหาวิธีการเพื่อดูแลและพัฒนาตนเองจึงส่งผลให้การรักษาอาการเจ็บป่วยที่ประสบอยู่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น การที่ผู้ป่วยดูแลและพัฒนาตนเองนี้ถือเป็นคุณธรรมในตัวของมนุษย์ที่สามารถนำมาซึ่งความสุขแท้ได้ เพราะเป็นการตอบสนองต่อสัญญาญาณปัญญาที่เรียกว่าความสุขแท้จากปัญญารู้ตัวเอง (Bunchua, 2016) และนับว่าผู้ป่วยกลุ่มนี้รู้จักตัวตนของตนเองอย่างแท้จริง ดังที่ ซาครอส (Socrates) ได้แถลงไว้ว่า “จงรู้จักตัวของตัวเอง” (know thyself) การรู้จักตนเองเป็นทักษะชีวิตที่มีส่วนช่วยนำความรู้ในเรื่องต่างๆ เชื่อมโยงกับทัศนคติผ่านการคิดวิเคราะห์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น และตัดสินใจในสิ่งที่เหมาะสม รวมถึงทำให้สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รับมือกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ (Makmee, 2019) การที่ผู้ป่วยเข้าใจเหตุและผล เข้าถึงความเป็นจริงของชีวิต สนใจใฝ่รู้ และแสวงหาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical mind) ไม่ปักใจเชื่อข้อมูลที่ได้รับฟังมาทันทีหากยังไม่ได้รับการยืนยันจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีพลัง 4 อย่างเต็มเปี่ยม ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ (creativity) พลังสร้างสรรค์จะนำไปสู่การหาคำตอบที่ช่วยให้ผู้ป่วยกล้าที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตที่ว่า ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องสากลที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ มองความเจ็บป่วยว่าเป็นเพียงปัญหาที่ต้องแก้ การคิดหาวิถีทางใหม่ๆ โดยใช้ปัญหาที่กำลังเผชิญให้เป็นสิ่งริเริ่มที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ ด้วยการมองหาตัวตนที่แท้จริงของตนเอง เข้าใจตนเองในทางตรงกันข้ามผู้ป่วยที่ขาดพลังสร้างสรรค์ จิตใจจะเกิดความหดหู่ เศร้าหมอง ท้อแท้ และสิ้นหวัง พลังปรับตัว (adaptivity) คือ การดัดแปลงประยุกต์ใช้ให้เป็นคุณ ปราศจากโทษ หรือดัดแปลงโทษให้เป็นคุณได้ ผู้ป่วยที่มีพลังสร้างสรรค์แล้วก็จะนำไปสู่การปรับตัว โดยการวางท่าทีด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ยึดมั่นถือมั่น (detachment) ว่าสิ่งที่ตนเชื่อถูกต้องฝ่ายเดียว การเปิดโอกาสให้กับตนเองและผู้อื่นได้ตั้งข้อสงสัยในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ เพื่อจะได้พิสูจน์ความจริงในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่นั้นว่าสามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหลืออยู่ได้อย่างไร พลังร่วมมือ (collaborativity) เป็นการประสานพลังเพื่อแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างซึ่งกันและกัน

ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ และความรู้สึก โดยส่วนที่เป็นจุดร่วมหากเห็นว่าเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม ก็ให้นำมาปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับส่วนที่เป็นจุดต่างให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย และไม่ยึดมั่นถือมั่นว่าแนวคิดของตนเองถูกต้องเพียงฝ่ายเดียวทั้งฝ่ายผู้ให้การบริบาลและฝ่ายผู้รับการบริบาล ในทางตรงกันข้าม หากปราศจากความร่วมมือกันระหว่างผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และบุคลากรทางการแพทย์ก็ย่อมจะส่งผลให้ทุกฝ่ายหาจุดร่วมเดียวกันไม่ได้ อาจทำให้เกิดปัญหาการร้องเรียน หรือการฟ้องร้องต่างๆ อันจะนำไปสู่คดีความ หรือการเรียกร้องค่าเสียหายต่างๆ จากความไม่เข้าใจตามมาได้ และพลังแสวงหา (requisitvity) เป็นพลังที่ช่วยให้ผู้ป่วยมีความสุขภายในได้ วิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยให้มีความสุขคือการพัฒนาสัจชาตญาณปัญญา เพราะปัญญามนุษย์สนใจที่จะรู้ว่ามีอะไรบ้างที่ปัญญารู้ตัวเองว่าต้องทุ่มเทด้วยความภูมิใจ (pride) ปัญญาจะรู้ว่าส่วนใดพึงทุ่มเท (commit) ชีวิตจิตใจให้ตลอดชีวิต ซึ่งกระบวนการที่ทำให้เกิดการทุ่มเท (commitment) เช่นนี้เรียกว่า ความศรัทธา (faith) และปัญญาก็มีความสุขกับการทุ่มเทของตน โดยศาสนาเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการศรัทธา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล้า ได้แก่ กล้ายอมรับปัญหาการเจ็บป่วยนั้นๆ กล้าประเมินพฤติกรรมตนเองที่ส่งผลต่อความเจ็บป่วย และกล้าลงมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ หรือยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยความรับผิดชอบ และไม่ยึดมั่นถือมั่นเฉพาะความเชื่อของตนเองเพียงฝ่ายเดียว รวมไปถึงการให้ความร่วมมือกับบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งในขั้นตอนการรักษา การฟื้นฟูสภาพ และการป้องกันไม่ให้เกิดกลับมาเป็นซ้ำ ซึ่งวิถีปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นวิถีปฏิบัติของผู้ป่วยที่ใช้กระบวนการตรรกศาสตร์หลังนวยุคสายกลาง (moderate postmodern philosophy) ที่เน้นกระแสด้านความคิดที่มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ และเชื่อว่าการแสวงหาความสุขของแต่ละบุคคลอันจะนำไปสู่ความสุขทั้ง 2 ด้าน คือ สุขทางกายและสุขทางใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อพื้นฐาน มุมมอง วิธีคิด ระบบคิด หรือกระบวนการตรรกศาสตร์ของแต่ละคนที่แตกต่างกัน (Bunchua, 2014)

นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมีความสุขที่ได้ดูแลผู้ป่วย หรือที่เรียกว่ามีจริยธรรมดูแล (ethic of caring) ซึ่งเป็น “การแสวงหาความสุขบนความสุขของผู้อื่น” (Bunchua, 2008) และสนับสนุนให้ผู้ดูแลผู้ป่วยมีจิตอาสาที่จะส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีสุขภาวะที่ดีเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ และบำบัดรักษาผู้ป่วย โดยการนำหลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (holistic health care) มาผสมผสานเพื่อพัฒนาให้เกิดความสมดุลในทุกองค์ประกอบของมนุษย์ใน 4 มิติ คือ มิติทางกาย (physical domain) มิติทางจิตวิทยา (psychological domain) มิติทางสังคม (social domain) และมิติทาง จิตวิญญาณ (spiritual domain) (Rungnoei, 2016) ด้วยการนำหลักทั้ง 4 และหลัก 3 กล้ามาร่วมประยุกต์ใช้โดยการที่ทุกฝ่ายมีการปรับกระบวนการตรรกศาสตร์ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายและมีความเชื่อพื้นฐานต่อการจัดระบบสุขภาพที่ใกล้เคียงกัน คือ เชื่อว่าประชาชนมีความสามารถในการจัดการสุขภาพของตนเองได้ เรียนรู้ได้ ชุมชนสามารถจัดระเบียบของชุมชนเองได้ และการจัดการด้านสุขภาพไม่ควรยึดติดที่ตัวเงิน รวมทั้งการบริการสุขภาพควรคิดในเชิงการให้สวัสดิการของรัฐ ไม่ใช่คิดในเชิงธุรกิจ (Sangkanjanawanich, and Suwanbandit, 2016)

จากหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง การมีจริยธรรมดูแล การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม รวมทั้งการใช้หลักการแพทย์แบบมีส่วนร่วม ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วย อันจะส่งผลให้ผู้ป่วยเข้าถึงความดีงามในชีวิตและสามารถยอมรับสภาพเจ็บป่วยของตนได้และเป็นระดับคุณภาพของความสุข สำหรับมนุษย์ที่จะเป็นความสุขแท้ได้จึงเป็นความสุขตามสัจชาตญาณปัญญาซึ่งปรัชญากระบวนการตรรกศาสตร์หลังนวยุคชี้ว่าความสุขแท้เกิดได้จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นไปเรื่อยๆ (Amaritwarin, 2017)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ไม่ได้มองแบบแยกส่วนมนุษย์ให้รับผิดชอบเฉพาะเรื่องหน้าที่ตาม function ของตนเพียงอย่างเดียว แต่เน้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตระหนักถึงหน้าที่ความเป็นมนุษย์โดยไม่เอาตนเองเป็นศูนย์กลางของระบบ ดังนั้นหน้าที่ในการบริหารผู้ป่วยระยะจึงเป็นเรื่องของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น แพทย์ พยาบาล ญาติ รวมไปถึงตัวผู้ป่วยเองที่จะต้องเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ด้วยวิธีการการเสริมสร้างวิจารณ์ญาณให้กับผู้ให้การบริบาลและผู้รับการบริบาล รวมทั้งส่งเสริมให้ใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา รวมทั้งยึดหลัก 3 กล้า โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้สามารถเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

อภิปรายผลการวิจัย

การนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ในการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย มีจุดเด่นสามารถทำให้ผู้ป่วยเกิดความรู้และเข้าใจตนเองทั้งในด้านความเชื่อ ความชื่นชอบ ความนับถือศรัทธาในสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมด้วยการใช้หลักวิจารณ์ญาณมองย้อนเข้าไปไตร่ตรองภายในตนเอง และเมื่อรู้และเข้าใจตนเองว่ามีความสามารถ มีความสนใจ มีสิ่งที่ชื่นชอบหรือสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองแล้วเราก็จะมีความสุข และจะมีความสุขมากขึ้นไปอีกหากสิ่งนั้นเกิดประโยชน์ต่อสังคมร่วม และการเสริมสร้างวิจารณ์ญาณให้กับผู้ป่วยด้วยหลัก 3 กล้าจะทำให้ผู้ป่วยสามารถ กล้าเผชิญปัญหา กล้าเผชิญความกลัว และกล้าเผชิญความเป็นจริงที่ไม่ใช่แค่การปลอบใจตัวเอง ส่งผลให้กล้าประเมินวิถีปฏิบัติที่ส่งผลต่อความเจ็บป่วย และกล้าปฏิบัติตามหลักการรักษาที่ผู้ป่วยได้ตัดสินใจเลือกแล้วด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ รวมทั้งให้ใช้พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหาอย่างมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริบาลและผู้รับการบริบาล โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้สามารถเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง

การวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ กระบวนทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย พบว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่ควรใช้ปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคเท่านั้น แต่ควรนำมาประยุกต์ใช้และต่อยอดด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ทั้งนี้เพราะ การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคเท่านั้นเป็นการละเลยคุณค่าด้านจิตใจที่ไม่สามารถวัดผลได้ด้วยกระบวนทางวิทยาศาสตร์ การแยกส่วนรับผิดชอบตามหน้าที่ทำให้ไม่สามารถเล็งเห็นถึงคุณค่าสากลร่วมกันเป็นองค์รวมว่า แท้จริงแล้วมนุษย์ย่อมมีหน้าที่ในความเป็นมนุษย์ซึ่งควรรู้จักตนเองเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงความสุขแท้จากปัญญารู้ตัวเอง จึงจะสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การที่ผู้ป่วยถูกบีบให้ต้องยอมรับระบบการรักษาในฐานะผู้รับการบริบาลเพียงอย่างเดียวเป็นการปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น และละเลยจริยธรรมดูแล แม้ว่าหลักการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบปรัชญากระบวนทรรศน์นวยุคจะสามารถระงับหรือบรรเทาความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายให้กับผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้ แต่ก็ไม่สามารถเยียวยาจิตใจผู้ป่วยให้สามารถยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงได้ สอดคล้องกับแนวคิดการตีความการแพทย์ด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์ของวิเศษ แสงกาญจนวนิช (Sangkanjanawanich, 2016) พบว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้เพราะปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริบาลและผู้ป่วยใช้พลัง 4 คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือและแสวงหา เพื่อเข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดในชีวิต และให้สามารถยอมรับการเจ็บป่วยได้อย่างมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีขององค์การอนามัยโลกที่เน้นให้การดูแลอย่างครอบคลุมต่อผู้ป่วย เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งของผู้ป่วยและ

ครอบครัว มีการแบ่งการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายออกเป็นหลายมิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ แต่ต้องการอนามัยโลกไม่ได้บอกว่าทำอะไรถึงจะสามารถทำสิ่งที่กล่าวมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักปรัชญากระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลางจึงเป็นการตอบโจทย์ที่สมเหตุ สมผลในการประยุกต์ใช้เพื่อ บริบาลผู้ป่วยระยะสุดท้าย สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO, 2002)

สรุป

การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายไม่เหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้ด้วยกระบวนการทรรศน์นวยุคเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะ ปรัชยานวยุคละเลยในเรื่องจริยธรรมดูแลและปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ต้องการรื้อถอนกระบวนการทรรศน์นวยุค แต่ต้องการรักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง โดยที่ปรัชญากระบวนการทรรศน์นวยุคโดดเด่นเรื่องกระบวนการวิทยาศาสตร์ เรื่องเทคโนโลยีในการรักษา การคิดค้นยารักษาโรค หรือเรื่องกระบวนการรักษา (Cure) ซึ่งเป็นมิติทางด้านกายภาพก็ยกให้เป็นหน้าที่ของกระบวนการทรรศน์นวยุคต่อไป แต่ควรลดความยึดมั่นในระบบและมองไปที่ความเป็นมนุษย์แบบองค์รวมให้มากขึ้น (Care) และเสนอให้ตีความเรื่องสำนึกในหน้าที่เสียใหม่ โดยนำปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเข้ามาเสริมให้มนุษย์เข้าถึงความสุขแท้ตามความเป็นจริงให้มากขึ้น เหมาะที่จะเป็นฐานคิดในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมขององค์การอนามัยโลก ในมิติทางด้าน จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ให้มั่นคงและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน กระบวนการทรรศน์กับการบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้าย พบว่า การบริหารผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถนำกระบวนการทรรศน์หลังนวยุคสายกลางมาประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้ ในเบื้องต้นควรจัดทำเป็นข้อมูลที่บุคคลทั่วไปจะสามารถเข้าถึงได้ เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจต่อหน้าที่การมีส่วนร่วมในการบริหารผู้ป่วย ชั้นกลางนำไปอบรมต่อหน่วยงานหรือสถานพยาบาลที่เห็นด้วยกับงานวิจัยนี้ ชั้นสูงนำผลการวิจัยไปเป็นเหตุผลและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยระยะสุดท้ายและผู้บริหาร โดยสามารถสร้างเป็นหลักสูตรอบรมบ่มนิสัย (character education) เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ ตามหลักสิทธิมนุษยชนและมนุษยนิยม ด้วยการใช้เครื่องมือสมัยใหม่และหลักการพื้นฐานของการแพทย์กระบวนการทรรศน์นวยุคร่วมด้วย โดยทำการอบรมอย่างต่อเนื่อง และขยายผลไปใช้แก่บุคคลที่ถือกระบวนการทรรศน์ต่างๆ ในประเทศไทยให้เขาเกิดความเข้าใจในการบริหารผู้ป่วยแต่ละกระบวนการทรรศน์ โดยการสอนด้วยการใช้วิธีเสวนา (Dialogue) เป็นการเปิดโอกาสให้พิจารณาได้รับส่วนดีได้จากทุก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งส่วนตัวและส่วนรวม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการบริหารผู้ป่วยตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง
- 2.2 การพัฒนากระบวนการทรรศน์ของบุคลากรในโรงพยาบาล
- 2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

References

- Amaritwarin, S. (2017). Sufficiency Economy Philosophy and Authentic Happiness According to Reality. *SSRU Graduate Studies Journal*, 8(2), 1.
- Bunchua, K. (2008). *Ethics Handbook Based on International Principles*. Bangkok: Chain Printing.
- _____. (2014). 84,000 Dhamma Khandhas are for Scholars, Not for Educators. *SSRU Graduate Studies Journal*, 7(1), 1-15.
- _____. (2016). *Authentic Happiness from Wisdom Awareness Self*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://thamdimisukh.wordpress.com/2017/07/31/>.
- Harimthepatip, M. (2017). *Duty to Be Done*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://www.gotoknow.org/posts/643080>
- Kant, I. (1969). *The Moral Law*. Translated by H. J. Paton. London: Hutchinson University Library.
- Makmee, P. (2019). The Development of Life Skills in Critical Cognitive Skills of Student in the Vocational. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 27(3), 11.
- Phra Paisal Visalo. (2015). *The Body is Sick but the Mind Is Not Sick*. Retrieved February 22, 2021, from: <https://www.facebook.com/visalo/posts/1285618634798784>
- Rungnoei, N. (2016). *Health Assessment: A Holistic Approach*. Nontaburi: Tanapress.
- Sangkanjanawanich, W. (2016). *Analysis of Medical Engagement in Quality of Life: New State of Better Society*. (Research Report). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Sangkanjanawanich, W. & Suwanbandit, A. (2016). Medical-People Engagement: Philosophical Approach. *Journal of Siriraj Radiology*, 1(3), 63-70.
- World Health Organization. (2002). *National Cancer Control Programmes: Policies and Managerial Guidelines*. Geneva: World Health organization.

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด*

Administration Strategies for the Provincial Monastery

Meditation Practice Centers

¹มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ, พินสุดา สิริธรรงศรี และ อุทัย บุญประเสริฐ

¹Montrthat Yananboonsiri, Pinsuda Siridhrungsri and Uthai Boonprasert

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: arstiya_2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง 2) วัดปัญญานันทาราม 3) วัดอัมพวัน 4) วัดร่องหวาย 5) วัดคลองตาลอง 6) วัดชานา ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรม แล้ววิเคราะห์ สร้าง เสนอยุทธศาสตร์ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คือ 1) มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน แต่มีปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ 2) การบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ มีปัญหาขาดระบบคัดสรรบุคลากร 3) การบริหารงานวิชาการ มีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัญญา 4) มีปัญหาขาดการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น 4) การบริหารงบประมาณ มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม มีปัญหาขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และ 5) การบริหารงานทั่วไป มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ แต่มีปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ 2. เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มี 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การบริหารจัดการ; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the present conditions and problems of administration at the provincial meditation center; and 2) to propose the administrative strategies for the provincial meditation center. The study used a qualitative research method, with data collected at the following locations: 1) Wat Chonprathan Rangsarit; 2) Wat Panyanantaram; 3) Wat Amphawan; 4) Wat Rong Wai; 5) Wat Khlong Talong; and 6) Wat Chai Na. Data were obtained through observation and interviews with key informants including the heads of meditation centers, meditation masters, and practitioners. The data were analyzed, and then strategies were developed and proposed before being presented in a descriptive manner.

From the study, the results are found as follows: 1) The present conditions and problems of administration at the provincial meditation centers are (1) a clear administrative structure but lacks of the use of modern technology; (2) personnel management in which, despite the fact that the centers' head and meditation masters are competent, a system for hiring personnel is still lacking; (3) academic administration in which, despite having a curriculum and teaching approach based on *Satipatthāna* (the Four Foundations of Mindfulness), there is still a lack of collaboration with other meditation centers; (4) budget management in which, despite having meditation fund, there is still a lack of expenditure monitoring and assessment; and (5) general management in which, despite the building's preparedness, there is still a lack of use of modern information technology, 2) The administrative strategies for the provincial meditation centers consist of 5 as follows: (1) building structure and developing provincial meditation center administration to be efficient and effective; (2) developing personnel potential in terms of knowledge and ability to conduct provincial meditation center training efficiently and effectively; (3) developing the provincial meditation centers' practice program to be modern and relevant to the current circumstances; (4) building a transparent and auditable budget management and donation system for the provincial meditation centers; and (5) increasing the potential for the provincial meditation centers' general management to be effective and efficient.

Keywords: Strategies; Administration; Provincial Meditation Centers

บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้มีกฎหมายตราฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 กำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในการนี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อเป็นหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้สนใจและการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องฝึกอบรมหรือสอนการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามหลักพระบาลีพุทธพจน์ที่ตรัส

ไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร คือ สอนการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 โดยเรียกพระภิกษุผู้สอนว่า พระวิปัสสนาจารย์หรือพระอาจารย์สอนก็มีมัญฐาน มุ่งเน้นการเจริญสติให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดสติ รู้จักตัว รู้เท่าทัน อริยาบถใหญ่ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน จนถึงอริยาบถย่อยที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ การสอนหลักแห่งการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแนวทางและทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน (Buddhism-Provincial-Center, 2015) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นในบริเวณวัด มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนัก หรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีคุณวุฒิและอาวุโสรูปอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (National Office of Buddhism, 2020) ปัจจุบันมีกระจายอยู่ทั่วประเทศ 1,675 แห่ง

การบริหารการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค เช่น เจ้าคณะผู้ปกครองระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปไม่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการศึกษาสัมมาปฏิบัติเท่าที่ควร มีนโยบายการดำเนินงานขัดแย้งกัน ไม่ให้การสนับสนุนการบริหารและการปฏิบัติงานของสำนักปฏิบัติธรรม ขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์ พระวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ขาดการเรียนรู้และการรอบรู้ในหลักพระปริยัติ สัทธรรมที่สอดคล้องกับพระปฏิบัติสัทธรรม ขาดประสบการณ์ในการฝึกฝนอบรม ขาดเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ขาดทักษะการจัดหลักสูตรอบรมพระวิปัสสนาจารย์ สอดคล้องกับปัญหาวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai), 2015) พบว่าเจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกรรมฐาน ขาดการบูรณาการสาระที่เอื้อต่อการนำไปปฏิบัติให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติ ขาดศูนย์กลางประสานงานดูแลแต่ละสำนักแต่ละสายการปฏิบัติยังขาดการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกันหรือสนับสนุนกัน และยังสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ค้นพบว่า แม้คณะสงฆ์จะได้มีการทบทวนฟื้นฟูการบำเพ็ญกัมมัฏฐานและมีนโยบายในการพัฒนางานปฏิบัติธรรมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นมาก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินอย่างจริงจังตั้งแต่ประการใด สำนักปฏิบัติธรรมเท่าที่มีอยู่ขาดความเป็นเอกภาพและขัดแย้งกันเอง (Satiman, 2012) ล้วนเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและเร่งด่วน และปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ แก้ปัญหาข้างต้นได้นั้น จะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ การวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมจึงจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ มีการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการวิเคราะห์องค์กร มีการวิเคราะห์ SWOT ขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคต่อสำนักปฏิบัติธรรมองค์กร และได้มาซึ่งยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการที่ดีที่สุด เพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอยางเชียงรุ่ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดขายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

จังหวัด เพื่อช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบาย และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาโดยศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผลมาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix เพื่อสร้างประเด็นยุทธศาสตร์ทำการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ที่ตอบสนองต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จากนั้นจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการ (1) ศึกษาค้นคว้าและทบทวนเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สังเคราะห์ข้อมูลตามแบบสังเคราะห์เอกสาร (2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดครอบคลุม การวางแผน การจัดองค์กร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา (3) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมจากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดชายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับวิธีการสังเกตการณ์บริหารจัดการ และการจัดปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (4) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ด้วยวิธีวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการดังนี้

(1) นำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค SWOT Analysis จากนั้นจัดทำ TOWS Matrix เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไป (2) การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มากำหนดตามกรอบเนื้อหา คือ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) วัตถุประสงค์ 4) ยุทธศาสตร์หลัก 5) ยุทธศาสตร์รอง 6) มาตรการ 7) แนวทางการปฏิบัติ นำร่างยุทธศาสตร์ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (1) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 8 รูป/ท่าน นำเสนอ

ยุทธศาสตร์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยปรับปรุงยุทธศาสตร์ตามข้อเสนอแนะ (2) จัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ จากนั้นปรับปรุงและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีดังนี้

1.1 ด้านการจัดโครงสร้างและการจัดองค์กร การบริหารจัดการพบว่า เจ้าอาวาสทุกแห่งเป็น เจ้าสำนักเองและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ทำให้ง่ายในการวางแผน การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการจัดสรรงบประมาณ สำนักปฏิบัติธรรมที่มีขนาดเล็ก มีบุคลากรไม่มาก ง่ายต่อการกำกับดูแล ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พบว่า การจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย เช่น ไม่มีการปรับเปลี่ยนผู้บริหาร ขาดการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากเกินไปจนทำให้เป้าหมายการปฏิบัติลดลง

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคลพบว่า เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติธรรม มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้มาปฏิบัติธรรม มีการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมให้ได้เข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาแก่พระวิปัสสนาจารย์ มีพุทธอาสาช่วยเหลืองานซึ่งมีความสอดคล้องผลการวิจัยของ (Phrakru bhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo, 2016) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรที่มีความสามารถและมีความเหมาะสมเป็นต้นทุนที่มีค่ามากต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละอย่างมาก ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากร พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำ และพุทธอาสา การยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

1.3 ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียวคือ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน มีหลักสูตรค่ายพุทธบุตรค่ายพุทธธรรม หลักสูตรพัฒนาพุทธอาสา การเผยแผ่เชิงรุก และส่งเสริมวิชาการทางพระพุทธศาสนาสู่กลุ่มวัยอย่างเหมาะสม มีการจัดทำคู่มือหลักสูตรทุกหลักสูตร เมื่อปฏิบัติครบตามหลักสูตรมีการมอบวุฒิบัตร ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ พบว่า ไม่มีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจนทำให้ผู้เริ่มปฏิบัติไม่เข้าถึงวิธีการ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง สำนักปฏิบัติธรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อย การสนับสนุนสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน

1.4 ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในวัด มีความพร้อมทั้งด้านอาคารสถานที่ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศและอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณพบว่า ยังขาดการกำกับ

ติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสมและใช้ไม่คุ้มค่า ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ทางการเงินที่สอดคล้องกับการกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

1.5 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบ การบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมมีความสงบร่มรื่นมีความสะอาดปลอดภัย สะดวกเหมาะสมในการปฏิบัติธรรม มีภาพลักษณ์ที่ดี ส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมและผู้ปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารจัดการทั่วไป พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่ดี ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย อาคารที่พักมีสภาพเสื่อมโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอมีอุปสรรครบกวนเวลาปฏิบัติธรรม และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า เสนอยุทธศาสตร์ได้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) ปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน 2) ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว 3) พัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) จัดอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงานสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 3) นำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น อินเทอร์เน็ต

2. ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการ 1) เพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ 2) ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ 3) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมี 4) จัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) สำนักปฏิบัติธรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 2) ติดตามและประเมินการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 3) จัดหลักสูตรพัฒนาพุทธอาสาสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพุทธอาสาอย่างต่อเนื่อง 5) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 6) พัฒนาบุคลากรสำนักปฏิบัติธรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น อบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากรในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

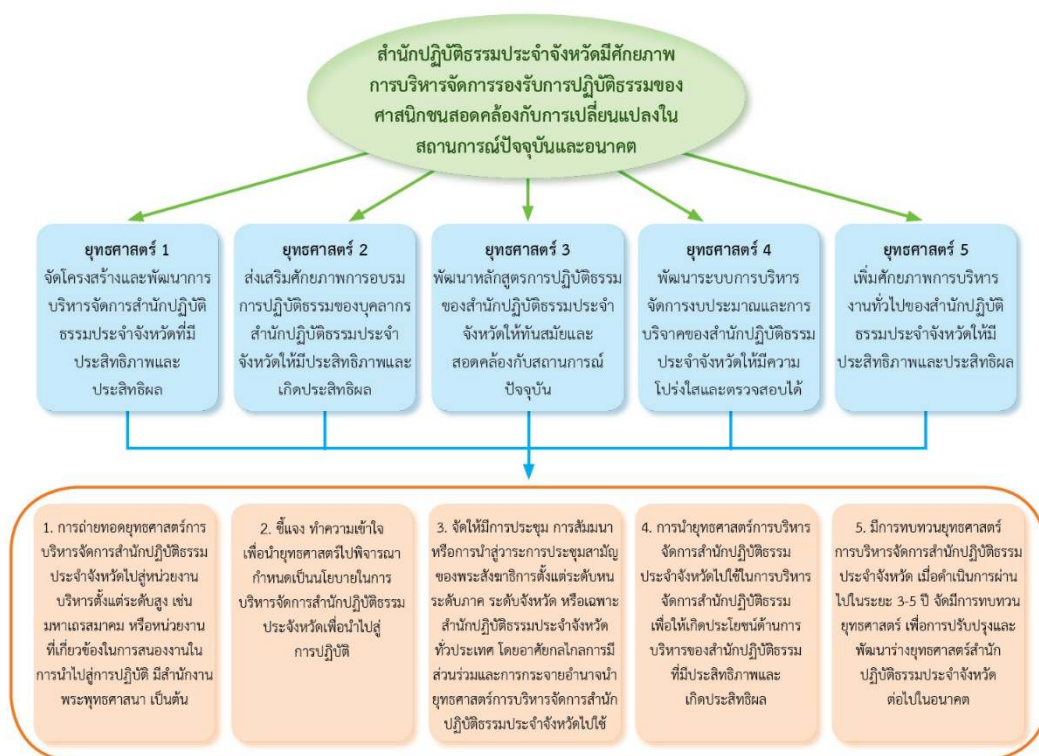
3. พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการ 1) จัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่

เดิมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 2) นำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร 3) นำหลักสูตรที่ปรับปรุงไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามการใช้หลักสูตร ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ประเมินหลักสูตรอบรม และวิธีการ โดยการสร้างเครื่องมือประเมินหลักสูตร 2) จัดทำรายงานผลการประเมินหลักสูตรและวิธีการอบรมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 3) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อประเมินหลักสูตรสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีอยู่ 4) นำหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงไปดำเนินการจัดอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ติดตามประเมินผลการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และรายงานผลการอบรม เพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการ 1) จัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ที่มีความชัดเจน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 2) ตรวจสอบสภาพการจัดการงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 3) ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 4) รายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 6) ผู้บริหารกำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนใช้จ่ายงบประมาณแต่ละภารกิจ การปฏิบัติธรรม กำหนดเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ให้มีการรายงานการใช้งบประมาณ

5. เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) จัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ผู้บริหารกำกับติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนแบ่งงานรับผิดชอบให้แก่บุคลากรแต่ละภารกิจ ให้มีการรายงานการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ 2) ดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในหลากหลายรูปแบบและเป็นลักษณะที่ไม่ใช่ธุรกิจ แต่เป็นลักษณะการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา 3) มีการทบทวนระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) จัดทำระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอก 5) มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแพร่หรือติดประกาศไว้ในบริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผลมาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix และจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดโครงสร้างสำนักปฏิบัติธรรมให้มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ยุทธศาสตร์ที่ 5 เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไป ซึ่งมีลักษณะที่เป็นปัจเจกมีแนวทางการในการปฏิบัติตามแนวทางที่ถนัดของตนเอง เป็นอิสระต่อกันและกัน แต่มีจุดประสงค์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเหล่านั้นไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ เพื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต จึงนำไปสู่การดำเนินการดังนี้

1. การถ่ายทอดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปสู่หน่วยงานบริหารตั้งแต่ระดับสูง เช่น มหาเถรสมาคม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนองงานในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีสำนักงานพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2. ชี้แจง ทำความเข้าใจเพื่อนำยุทธศาสตร์ไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

3. จัดให้มีการประชุม การสัมมนาหรือการนำสู่วาระการประชุมสามัญของพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับ หน ระดับภาค ระดับจังหวัด หรือเฉพาะสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้
4. การนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการบริหารของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
5. มีการทบทวนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เมื่อดำเนินการผ่านไป ในระยะ 3-5 ปี จัดมีการทบทวนยุทธศาสตร์ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาาร่างยุทธศาสตร์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา 1) การบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด การบริหารจัดการเจ้าอาวาสทุกแห่งเป็นเจ้าสำนักและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ยากต่อการกำกับดูแล ซึ่งมีความสอดคล้องผลการวิจัยของ Maechi Nerashar Saksirisampant (2013) เรื่อง พุทธวิธีบริหารเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม กล่าวว่า เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียวในการจัดองค์กรการบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นหลักเพื่อกำหนดการทำงานตามสาย แต่ก็มีปัญหาการจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย ดังนั้นผู้บริหารควรปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการในสำนักปฏิบัติธรรมให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 2) ด้านการบริหารงานบุคคล เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนา และแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับบุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของบุคลากรเท่านั้น (Fayol, 2004) แต่พบว่ายังไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากรการยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ลักษณะงานยังทำหลายหน้าที่เกินไป ดังนั้น ควรจะเสริมสร้างภาวะผู้นำ และศักยภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรมของเจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรม ควรมีการปรับปรุงแนวทางในการคัดเลือกและส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งบุคลากรประจำและบุคลากรสนับสนุนในรูปแบบของพุทธอาสาให้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารและการใช้เทคโนโลยี ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีหรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอกควรสนับสนุนและส่งเสริมพระวิปัสสนาจารย์ได้เข้าศึกษาต่อหรือเข้าอบรมปฏิบัติธรรมในหลักสูตรพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) เรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวไว้ว่า มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ การทำงานของบุคลากรให้พร้อมที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3) ด้านบริหารงานวิชาการ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียว มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน แต่พบปัญหาว่าสำนักปฏิบัติธรรมไม่มีความเชื่อมโยง

กัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อยการสนับสนุนสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน จึงควรต้องส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมในระดับพื้นฐานและระดับที่สูงขึ้นให้เหมาะสมกับกลุ่มวัย เพิ่มและพัฒนาศักยภาพของสำนักปฏิบัติธรรมทั้งด้านการจัดทำหลักสูตรวิธีการฝึกปฏิบัติธรรม ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมควรมีประเมินผลในการจัดหลักสูตรที่หลากหลายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในอนาคตเพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดสนใจเข้าปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรที่มีความหลากหลาย นำไปสู่ผลสำเร็จด้านการจัดการหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakhrui wijitrdhamwiphat (Boonlerd Pañāvadho) (2018) เรื่อง การพัฒนาการส่งเสริม การปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวถึงบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมว่าการพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ที่มีอยู่แล้วให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นให้ได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย เป็นการเพิ่มโอกาสให้มีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโครงการที่เป็นแบบระยะสั้น และระยะยาว เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนหลากหลายกลุ่ม 4) ด้านการบริหารงบประมาณ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศ และอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรม แต่ยังขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม จึงควรมีการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และปรับปรุงระบบการบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา กล่าวว่า ควรมีการวางแผนรอบการบริหารจัดการประมาณการรับ การจ่ายล่วงหน้าเพื่อนำลงสู่กระบวนการบริหารจัดการวัดในทั้งระบบ สำหรับแนวทางในการบริหารการจัดการด้านงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการเงินและงบประมาณ รวมทั้งระบบการตรวจสอบของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับให้รัดกุม คล่องตัว และโปร่งใสในการบริหารการเงินและทรัพย์สิน 5) ด้านการบริหารงานทั่วไป สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบ การบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีระบบที่จะมองว่าการทำงานขององค์การจะต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและพุทธศาสนิกชน ตลอดจนควรส่งเสริมให้สำนักปฏิบัติธรรมจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและ

สร้างพุทธอาสาสนับสนุนงานให้มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้ทันสมัยสอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข ประการสำคัญอีกประการหนึ่งนั้นคือควรจัดให้มีแผนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจนโดยเน้นการจัดทำแผนงานรวมถึงโครงการแบบมีส่วนร่วม ตลอดถึงการประชาสัมพันธ์ให้มีการรับรู้กิจกรรมการปฏิบัติธรรมหรือบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความแพร่หลาย มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทั้งการปฏิบัติงานและการบริหารภายในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างทันสมัย ทันเหตุการณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ว่า ผู้บริหารมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่และจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่าจากสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตลอดจนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว และพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการเพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจน และจัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการจัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่เดิมแล้วนำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และติดตามการใช้หลักสูตร 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการจัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ควรแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม และรายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการทำแผนประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการภายในสำนักจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด และมีการตั้งทุนเพื่อการเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรม 5) เพิ่มศักยภาพ

การบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สรุป

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน ง่ายต่อการกำกับดูแล แต่มีปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมพบปัญหาขาดระบบคัดสรรบุคลากร การบริหารงานวิชาการมีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัญญา 4 ปัญหาขาดการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น การบริหารงบประมาณ ได้มาจากการบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม ปัญหาขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และการบริหารงานทั่วไป มีภาพลักษณ์ดี มีการประชาสัมพันธ์ดี มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ และได้นำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ชัดเจน ตามความถนัดของแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อประสิทธิภาพการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม

2) คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนงานและนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

2) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรแปลงยุทธศาสตร์ฯ สู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสำนักสู่ความเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นที่มีประสิทธิภาพ
- 2.2 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
- 2.3 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันและอนาคตในการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์
- 2.4 ควรมีการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่สร้างขึ้น

References

- Henri, F. (2004). *Human Resource Management, in a Business Context*. (2nd ed.). London: Thomson Learning.
- Meachi Nerashar Saksirisampant. (2013). *The Buddhist Administrative Method for the Development of the Monastery Meditation Centers*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakrubhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo). (2016). *The Development of the Potentiality of Sangha Administrators Meditation Center Management in Ayutthaya Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Wijitrdhammawiphat (Boonlerd Paññavudho). (2018). *Meditation Practice Promotion Development of Meditation Centers in Prachuap Khirikhan Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai). (2015). *Efficiency Development on Management of the Provincial*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Visutthanantakun (Surasak Visuddhacar). (2014). *Monastery Administration for Buddhism Stability*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Satiman, U. (2012). *The Development of the Knowledge Management Model for the Meditation Centers in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Wongsarnsee, Y. (2005). *Organization and Management*. (8th ed). Bangkok: Supa Printing.
- Wongsa-nguan, J. (2014). *A Study of Spatial Environment of Dharma Retreat Center in Supporting Dharma Activities: Case Studies of Dharma Retreat Centers in Wat Pathum Wanaram and Wat Mahathat Yuwaratransarit*. (Master' s Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่าง
กลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

The Development of Instructional Model Using Cooperative with Team Game
Tournament Technique to Promote the Achievement of Learning Thai
Language for Communication for Undergraduate Students

ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์

Sasipong Srisawat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author Email: penthai_88@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 2) พัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้นิยายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ผู้เรียนมีความเข้าใจในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนและผู้สอนต้องการมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติงานร่วมกัน การอภิปรายร่วมกัน การใช้เกมการแข่งขัน ตามลำดับ 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) สร้างแรงบันดาลใจ 2) ร่วมมือค้นหาข้อมูล 3) วางแผนการเล่น 4) เล่นเกม และ 5) ตรวจสอบความเข้าใจ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การเรียนรู้แบบร่วมมือ; แข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and the guidelines for developing learning management model to promote learning achievement in Thai language for communication subject; 2) to develop the learning management model; 3) to experiment the learning management model; and 4) to survey the satisfaction of students toward the learning management model. The study used a research and development method with a sample group of 50 undergraduate students from one classroom at Udon Thani Rajabhat University in the academic year 2020, chosen through cluster sampling. The obtained data were analyzed by percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results are found:

1) There are problems with students' understanding of learning content in Thai for communication subject where they have a moderate level of understanding. The most demanded guidelines for developing students by both teachers and students are cooperative operation, cooperative discussion, and the use of team games tournament. 2) The learning management model consists of five steps: (1) building motivation; (2) co-seeking for information; (3) planning the game; (4) playing the game; and (5) assessing one's understanding. The learning management model is of propriety at the highest level with efficiency according to the 80/80 criteria. 3) The results of experimenting with the learning management model show that students have higher posttest learning achievement than pretest with a statistical significance of 0.05 level. 4) Students have the highest level of satisfaction toward the learning management model.

Keywords: Learning Management Model; Cooperative Learning; Team Games Tournament Method

บทนำ

ภาษาไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทย เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเอกภาพของชาติ เป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนานคนในชาติทำให้เกิดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การสื่อสารด้วยภาษาไทยนำไปสู่การศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถ่ายทอดความคิด ศิลปะวิทยาการ จึงเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการสอนภาษาไทยให้คนในชาติสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและสืบทอดมรดกทางภาษาอันเป็นวัฒนธรรมของชาติ ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องตามอักขรวิธีและมีเจตนาที่ดีต่อการใช้ภาษาไทย

จากสถิติของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555-2560 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67 ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่ทันสมัย สื่อการสอนยังไม่เป็นที่น่าสนใจ ผู้สอนจัดการเรียนรู้อย่างแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่และยังขาดกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นความต้องการการเรียนรู้ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารว่า เป็นวิชาที่ถูกบังคับให้เรียนตามหลักสูตรและเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายวิชาดังกล่าวมากนัก (Udon Thani Rajabhat University, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับความแนวคิดของ Suddee (2019) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของผู้สอนไม่ได้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเท่าที่ควร ผู้สอนมักใช้รูปแบบวิธีการบรรยายและท่องจำ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและเกิดความรู้สึกว่าการเรียนนั้นเป็นเรื่องยาก ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในปัจจุบันยังไม่สามารถกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ได้เท่าที่ควร

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามระบอบประชาธิปไตยและเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้สามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือจะส่งเสริมบรรยากาศทางการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความสุขสนุกสนาน ทำทนายรวมถึงมีความเกื้อกูลกันมากยิ่งขึ้นและมีแนวโน้มที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Slavin, 1995; Boonwas, and Chamnankit, 2015; Khemmani, 2017)

การเรียนรู้ที่อาศัยเกมเป็นฐาน (Game-based Learning) เป็นแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง ที่ประยุกต์รูปแบบของเกมมาใช้กับเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานตื่นตันทื่นใจ อีกทั้งยังเป็นรูปแบบการสอนที่สามารถแทรกความรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบเกมจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจทันสมัยและแปลกใหม่เหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นอีกด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานถือเป็นนวัตกรรมการศึกษาอย่างหนึ่งที่ผู้สอนส่วนมากยอมรับว่ากิจกรรมการเล่นเกมสามารถสร้างแรงจูงใจได้และสามารถนำไปใช้เพื่อให้เกิดกิจกรรมการสอนดำเนินไปถึงเป้าหมาย เป็นการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่เราทำให้เกิดความสนุกสนานเป็นเครื่องมือฝึกทักษะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจ (Sooksamlee, 2012; Wattanawong, 2014; Podpraboon, 2015; Jaito, 2016)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นถึงประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มแบบเกมที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นผู้เรียน ให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้เรียนกล้าแสดงออกและตอบคำถาม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มและในห้องเรียน ในกลุ่มมีสมาชิกความสามารถด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรชาติ พ.ศ. 2561-2580 (Office of the Secretary of the National Strategy Board, 2019) ที่มุ่งพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย เป็นคนไทยในศตวรรษที่ 21 และเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยรวม และผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร หน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องหรือสนใจสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม
2. สร้างแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
3. นำแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้ โดยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
4. จัดพิมพ์แบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 3 ห้องเรียน มีจำนวนห้องละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) และผู้สอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี การดำเนินงานดังนี้

1. นำข้อมูลสภาพและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นที่ 1 มาสร้างรูปแบบและกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการเรียนรู้ โดยสังเคราะห์กรอบแนวคิดในการพัฒนาและจัดทำรายละเอียด แล้วจัดระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับร่าง
2. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

แบบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert (1967)

3. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่สร้างขึ้นทั้งหมดไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

4. นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มีการเก็บข้อมูลดังนี้

4.1 ตรวจสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (One to One Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 3 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 83.33/81.67$

4.2 ตรวจสอบประสิทธิภาพ แบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 10 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 83.28/81.67$

4.3 ตรวจสอบประสิทธิภาพภาคสนาม (Field Tryout) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน มีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ $E_1/E_2 = 84.78/83.28$

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่ม ด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 แผน กับกลุ่มตัวอย่างจริง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ คะแนนผลสัมฤทธิ์จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

3. วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติโดยวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อทำการสรุปลักษณะที่สำคัญของข้อมูล ด้วยค่าทางสถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

1. เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจ

2. วิเคราะห์ค่าความความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมิน 5 ระดับ ของ Likert (1967)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปัญหาที่พบคือ ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, $SD = 0.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.91$, $SD = 0.94$) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.67$) การพูดเพื่อการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.12$, $SD = 0.84$) การฟังและการดู ($\bar{X} = 2.81$, $SD = 0.79$) การเขียน ($\bar{X} = 2.49$, $SD = 0.94$) และการอ่าน ($\bar{X} = 2.21$, $SD = 0.55$) แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ที่ผู้เรียนและผู้สอน

ต้องการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ การปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{X} = 4.68$, $SD = 0.69$) การอภิปรายร่วมกัน ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.87$) การใช้เกมการแข่งขัน ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 1.10$) คลิปวิดีโอ ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 1.11$) ใบความรู้ ($\bar{X} = 3.26$, $SD = 1.021$) และ ใบงาน ($\bar{X} = 3.22$, $SD = 3.60$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีชื่อเรียกว่า ICPPC MODEL โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเท่ากับ ($\bar{X} = 4.73$, $SD = 0.05$) มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) เป็นบทบาทของผู้สอนที่จะต้องสร้างความหวังและแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน โดยใช้คำพูดหรือใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ในวิชาที่สอนอย่างมีจุดหมาย

ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมมือค้นหาข้อมูล (Collect information) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนแจ้งกติกาการเล่นเกมนั้นให้ผู้เรียนได้รวมกลุ่ม โดยผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดลักษณะของสมาชิกในกลุ่มโดยให้ผู้เรียน เก่ง กลาง อ่อน อยู่รวมกลุ่มด้วยกัน เพื่อร่วมมือกันค้นหาข้อมูลจากสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ผู้เรียนแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ซึ่งข้อมูลอาจมาจากประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนและองค์ความรู้ใหม่จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลสารสนเทศ

ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการเล่น (Play Plan) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มระดมสมองเพื่อเตรียมตัวเล่นเกม ซึ่งเกมในแต่ละบทเรียนจะมีกติกาแตกต่างกัน ดังนั้นผู้เรียนจะต้องร่วมมือกันวางแผนอย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 4 ขั้นเล่นเกม (Play Games) ผู้เรียนใช้ความรู้และข้อมูลที่ได้จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลการระดมสมองจากเพื่อนในกลุ่ม และส่งตัวแทนกลุ่มเพื่อลงมือเล่นเกม โดยจะมีการเก็บคะแนนของแต่ละกลุ่มเพื่อนำมาเปรียบเทียบ กลุ่มที่มีคะแนนสูงสุดจะเป็นกลุ่มที่ชนะในเกมของบทเรียนนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) ใช้แบบทดสอบท้ายบทเรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาสาระทั้งหมดของผู้เรียน ผู้เรียนจะทราบผลการวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจของตนเอง โดยผู้สอนและผู้เรียนจะอภิปรายตรวจคำตอบร่วมกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี (N=50) แสดงผลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

การประเมิน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.(2-tailed)
ก่อนเรียน	50	60	39.76	4.01	23.12	.000*
หลังเรียน	50	60	51.88	2.43		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่าผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

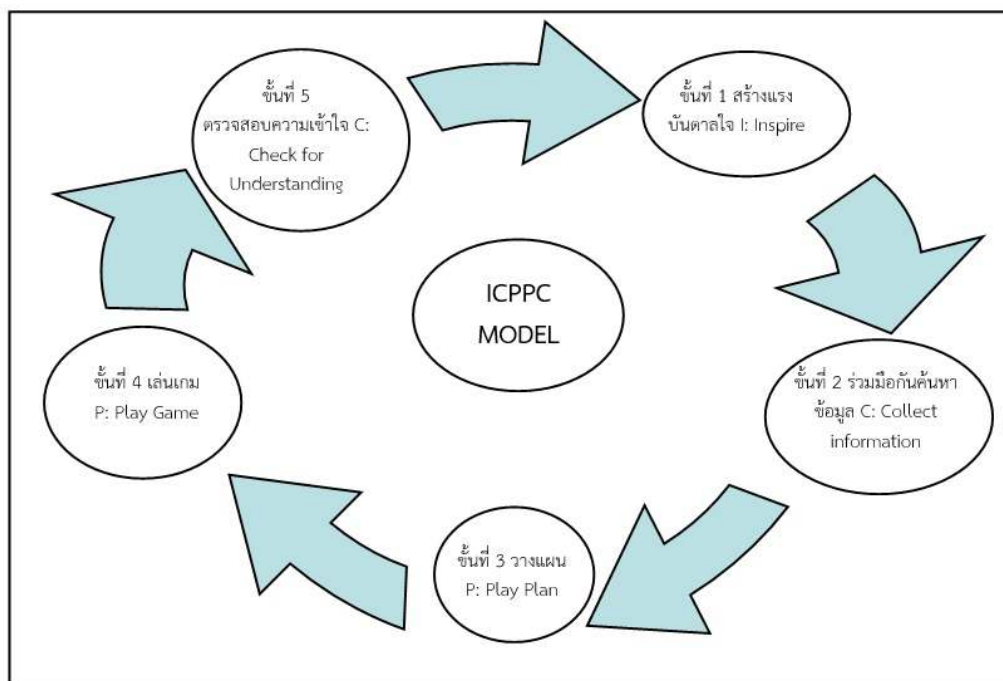
ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี แสดงผลตามตารางที่ 2

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
ด้านผู้สอน	4.73	0.01	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.76	0.05	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.79	0.02	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.71	0.03	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.78	0.02	มากที่สุด
รวม	4.75	0.02	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 การประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยภาพรวมมีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.02) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยมีผลดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.02) ด้านประโยชน์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.02) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.05) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.01) และ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.03)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้พบองค์ความรู้ใหม่ในแง่ของการพัฒนาขั้นตอนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ด้วยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1: ICPPC MODEL : รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

เมื่อผู้เรียนในระดับปริญญาตรีได้รับการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจำนวน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) ขั้นที่ 2 ร่วมมือกันค้นหาข้อมูล (Collect information) ขั้นที่ 3 วางแผนการเล่น (Play Plan) ขั้นที่ 4 เล่นเกม (Play Games) และ ขั้นที่ 5 ตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) โดยใช้เนื้อหาการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่สอดคล้องกับหลักสูตรของสำนักวิชาศึกษาทั่วไป ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการร่วมมือในรูปแบบการจัดกลุ่มที่มีสมาชิกความสามารถ ทำให้เกิดการช่วยกันหาความรู้และแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน และการวางแผนการเล่นทำให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีการวางแผนเพื่อสามารถเล่นเกมเพื่อทำคะแนนแข่งกับเพื่อนแต่ละกลุ่ม จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาของรายวิชาไปในขณะปฏิบัติกิจกรรมและผู้เรียนยังได้รับความสนุกสนาน ตื่นเต้น และการระดมสมองเพื่อนวางแผนต่าง ๆ จากการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่ดีขึ้น และสถาบันการศึกษาที่สนใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถามผู้เรียนและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, Weil, and Calhoun (2011) ที่กล่าวว่า การจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยควรศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสาร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้

เกิดการพัฒนาแบบการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กัน จะส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักการออกแบบการจัดการเรียนรู้ Addie Model ของ Kruse (2008) และ Khemmani (2017) กล่าวถึง ก่อนการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยต้องศึกษาทำความเข้าใจปัญหาและเป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะสร้างขึ้นตลอดจนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนที่จำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srivichai, and Thitavaddhano (2019) ได้พัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามมาตรฐานอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นร่างการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบในกระบวนการถัดไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sarikul, Yongsorn, and Ponathong (2019) ได้ศึกษาทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มภาคใต้ตอนบน โดยได้มีการประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังของทักษะภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มภาคใต้ตอนบน โดยการเก็บข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยยังได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองกับกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาค่าความยาก อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ และปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Brahmawong (2013) ที่ได้กล่าวถึง การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน นั้นจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพและตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอนก่อนที่จะนำไปใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thaotho (2018) ได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอร์และเทคนิค LT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานกลุ่มและเทคนิค LT ไปทดลองใช้เพื่อหาความเหมาะสมและประสิทธิภาพ และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaito (2016) ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบเกมด้วยเทคนิคช่วยจำ โดยได้มีการแบบทดสอบไปหาค่าความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปหาค่าความยาก อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ ปรับปรุงและนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนเพื่อหาค่าประสิทธิภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเหมาะสม และได้มีการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อหาค่าประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง รูปแบบเกมที่นำมาใช้ในบทเรียนเป็นเกมที่สนุกสนาน มีความท้าทาย และเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนจะรู้สึกดีก่อนการเล่นเกม เพื่อระดมสมองร่วมมือกันค้นหาข้อมูลก่อนการเล่นเกมที่เป็นการทบทวนเนื้อหาและความเข้าใจในบทเรียนไปในเวลาเดียวกัน สีสันของอุปกรณ์การเล่นเกมที่แต่ละบทเรียนมีความสวยงาม เสียงที่ใช้ประกอบเหมาะสม

ตัวอักษรชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Boocock (1981) กล่าวว่าเกมเป็นกิจกรรมเล่นที่มีกติกาและวิธีเล่นที่ชัดเจน สามารถเล่นได้คนเดียวและเป็นกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนานและพัฒนาทักษะและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความจำ รู้จักการแก้ไขปัญหา รู้จักการยอมรับการพ่ายแพ้และการวางตัวอย่างเหมาะสมเมื่อเป็นฝ่ายชนะ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้อาศัยหลักการในการสร้างและพัฒนาขบวนการเกมที่มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและเกมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์และจากการปรึกษาหารือกันในกลุ่มเพื่อนำมาตอบคำถามในเกมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Posrie (2007) ที่กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ คือต้องวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้ ออกแบบชุดกิจกรรม ตรวจสอบความถูกต้องของแบบทดสอบ การทดลองหาประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Dechakupt, and Yindeesook (2014) กล่าวถึงการทฤษฎีการสร้างความรู้ใหม่ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องสืบค้น เสาะหา สำรวจ ตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ จนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ได้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนต้องใช้กระบวนการทางปัญญา สร้างความรู้โดยทำความเข้าใจความหมายกระบวนการสร้างความรู้และกระบวนการค้นหาความรู้และนอกจากนี้การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมดังกล่าวยังคำนึงถึงหลักพัฒนาการของผู้เรียน ในด้านการพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom (1966) กล่าวถึง การจัดกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ของสมองและระบบประสาทเป็นพื้นฐานของการรับรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Junmai (2019) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือบนฐานการคิดออกแบบเกมที่สร้างเสริมความมุ่งมั่นแน่วแน่ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาความมุ่งมั่นของผู้เรียนได้ เนื่องจากมีขั้นตอนที่ชัดเจน มีกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนผ่านการปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลาย มีการใช้คำถามกระตุ้นความคิด เน้นวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถและทัศนคติที่จำเป็นต่อการเรียน สร้างความตระหนักต่อหน้าที่ตนเองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้คะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ponathong, Suvarnasara, and Patrawiwat (2019) ได้พัฒนาหลักสูตรอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยสนับสนุนในด้านการร่วมมือกันค้นหาข้อมูลความรู้ของผู้เรียนจากการค้นหาด้วยตนเองและการปรึกษากับสมาชิกในกลุ่ม ประกอบกับการใช้กิจกรรมเกมของแต่ละบทเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้าทาย ความสนุก ประกอบกับการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้สอนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและผู้เรียนไม่เกิดความเครียดในขณะที่เรียน ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนเกิดความสนใจ ไม่เบื่อหน่าย ส่งผลให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Suwannatthachote (2014) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสเรียนได้ค้นร่วมมือกันค้นหาข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันเพื่อนำไปตอบโจทย์ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ในรูปแบบของเกมการศึกษา จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และเกิดความสนุกสนานไปในตัว ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้ และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tuppadung, and Sattayaporn (2013) ได้ใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์เรื่องการสังเกตการจำแนกและการเปรียบเทียบโดยใช้เกม

การศึกษา พัฒนาอย่างมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เกมการศึกษามีความเร้าความสนใจ ซึ่งผู้เรียนพึงพอใจกับชุดกิจกรรม เนื่องด้วยชุดกิจกรรมสร้างความสนุกสนานเป็นกันเองกับเพื่อน วิธีการจัดแบ่งกลุ่ม จำนวนอุปกรณ์ การเล่นเกมมีเพียงพอกับจำนวนผู้เล่น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการสังเกต การจำแนกและการเปรียบเทียบมากขึ้น ส่งผลให้ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Butkanha, and Tanunchabutra (2016) ที่พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน ที่มีการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานและเกิดบรรยากาศในการเรียนที่สนุกและน่าสนใจ ส่งผลให้การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนระดับปริญญตรี ผู้วิจัยได้เริ่มเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ จากการสอบถามผู้เรียนและการสัมภาษณ์ผู้สอนจากนั้นนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีชื่อเรียกว่า “ICPPC MODEL” โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ (Inspire) ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมมือค้นหาข้อมูล (Collect information) ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนการเล่น (Play Plan) ขั้นที่ 4 เล่นเกม (Play Games) ขั้นที่ 5 ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Check for Understanding) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร อยู่ในระดับปานกลาง ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามนักศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้สอน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ได้แก่ การปฏิบัติงานร่วมกัน และการใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้ ดังนั้นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการสามารถนำแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาและแบบสัมภาษณ์ผู้สอนไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและบริบทของผู้เรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีชื่อเรียกว่า ICPPC MODEL โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกมเป็นฐาน ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สามารถนำเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นหน่วยงานทางการศึกษาทั้งใน

ระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ที่มีจุดประสงค์ในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่น่าำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้ ควรปรับกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยม และช่วงวัยของผู้เรียน เพราะกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นความสนใจและส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ที่มีต่อตัวแปรอื่น เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร จากการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม กับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เพื่อศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม ในเชิงบูรณาการระหว่างรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารกับรายวิชาอื่น ๆ ของรายวิชาในสำนักวิชาศึกษาทั่วไป เช่น รายวิชาวิถีโลก รายวิชาสุนทรียศาสตร์ รายวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น

References

- Bloom, B. S. (1996). *Taxonomy of Education Objective*. New York: David Makay.
- Boocock, S.D. (1981). *Simulation Games for Language Learning*. California: Sage publications.
- Boonwas, N., & Chamnankit, N. (2015). The Effect of Cooperative Learning with Teams Game Tournament Technique toward Mathematic Achievement and Mathematics Attitude of Prathomsuksa 6 Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 10(30), 157-170.
- Brahmawong, C. (2013). Developmental Testing of Media and Instructional Package. *Silpakorn Educational Research Journal*, 5(1), 7-20.
- Butkanha, S., & Tanunchaitutra, P. (2016). The Development of French Writing Ability for Grade 11 Students Using Cooperative Learning Model (TGT) Together with Writing Game Activities. *Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research)*, 10(Special), 161-165.
- Dechakupt, P., & Yindeesook, P. (2014). *Learning Management in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Jaito, P. (2016). The Development of Computer Assisted Instruction Game Lesson with Memory Enhancement Techniques on the Topic of Thai Parts of Speech for Matthayomsuksa 1 Student Satbanhuawang School. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 679-688.

- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2011). *Models of Teaching*. (9th ed.). Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Junmai, L. (2019). The Development of Blended Learning Management Model Based on Gamification to Enhance Lower Secondary School Student. *Journal of Education Thaksin University*, 19(1), 56-65.
- Kruse, K. (2008). Introduction to Introduction Design and the ADDIE Model. Retrieved March 15, 2020, from <http://www.cognitivedesignsolutions.com/Instruction/LearningTheory>.
- Khemmani, T. (2017). *Science of Teaching: The Knowledge for Efficient Learning Management*. (21st Edition). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbein, M. (Ed.). *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.
- Office of the Secretary of the National Strategy Board. (2019). *National Strategy 2018 – 2037*. (2nd Edition). Bangkok: Office of the Secretary of the National Strategy Board Office of the National Economic and Social Development Board.
- Podpraboon, C. (2015). *The Effect of Teaching Using Science Game Show Activities on Renewable Energy and Its Utilization on Academic Achievement and Scientific Competence of Mathayom Suksa 3 Students at Ban Suan School*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Ponathong, A. Suvarnasara, C., & Pattrawiwat, K. (2019). Development of Change Leadership Training Course for Students in Higher Education Institutions. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 332-347.
- Posrie, R. (2007). *Creating a Set of Learning Activities*. Uttaradit: Uttaradit Rajabhat University.
- Sarikul, B., Yongsorn, C., & Ponathong, C. (2019). A Study on Thai Language Skills for Communication for Students in Higher Education Institutions in the Upper South Region. *Suthipari Journal*, 33(108), 90-105.
- Slavin, E. R. (1986). Cooperative Learning and Cooperative School. *Educational Leadership*, 45(3), 7-13.
- Sooksamlee, W. (2012). The Effects of Using Cooperative Multimedia with Team Game Tournament Technique on Multiplication in Mathematics Subject for Prathomsuksa 3 Students, *Veridian E-Journal*, 5(2), 554-568.
- Srivichai, S., & Thitavaddhano, Y. (2019). Development Model of Graduate Program Educational Management to the Higher Education Standard of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(4), 554-568.
- Suddee, N. (2019). The Development of the Physical Education Department's Games by Flipped Classroom Idea Via Website for Student Teachers. *Veridian E-Journal*, 12(4), 1259-1272.

- Suwannatthachote, P. (2014). *Integrated Teaching and Learning Design with Network Technology Society to Expand Student Participation in Learning*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Thaoto, S. (2018). The Effect of Co-operative Learning Experiences Management by Jigsaw Techniques and Learning Together Technique on Learning Achievement and Group Working Skills in Design and Classroom Management Subject for Undergraduate Student in Nakhon Phanom University. *Silpakorn Educational Research Journal*, 10(1), 72-86.
- Tuppadung, K., & Sattayaporn, S. (2013). The Development of the Activity Package to Improve Mathematical Skills in Observation Classification and Comparison by Using Educational Games for Kindergarten 3 Students in Uttaradit Rajabhat University Demonstration School. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 3(4), 15-26.
- Udon thani Rajabhat University. (2017). Summary Report of Learning Results for the Academic Year 2012-2017. Udon thani: Genaral Education Udon thani Rajabhat University.
- Wattanawong, W. (2014). A Study on a Calculation Skill Addition and Happiness of Prathomsuksa Four Students with Different Intelligence Quotient Using Mathematics Game and Exercises. *Srinakharinwirot Research and Development (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 6(11), 163-174.

ความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทย
ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์*

The Success of Thai Herbal Business under the Creative Economy Concept
and Product Innovation

¹น้ำทิพย์ ไต้เต้า และ อติลล่ำ พงศ์ยี่ห้ำ

¹Namtip Teitao and Adilla Pongyeela

¹วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: namtip@polytrade.co.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสมุนไพรมีศักยภาพในการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ตลาดการบริโภคสมุนไพรมีอัตราการขยายตัวที่มากที่สุดทั้งในระดับประเทศ และในระดับโลก หากผู้ประกอบการสามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มผลิตภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ความสำเร็จของธุรกิจให้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยได้ดียิ่งขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการผลิตสมุนไพร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.937-0.966 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากความเป็นผู้ประกอบการ ร้อยละ 56.7 2) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์งาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ร้อยละ 66.0 และ 3) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด ด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความผันแปรของความสำเร็จได้รับอิทธิพลจากนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 56.7

คำสำคัญ: ความเป็นผู้ประกอบการ; แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์; นวัตกรรมผลิตภัณฑ์; ความสำเร็จของธุรกิจ; ธุรกิจสมุนไพร

Abstract

Herbs, nowadays have the potential to drive the economy and also can create sustainability for the economy and society in the future. Furthermore, the herbal consumption has the highest growth rate both nationally and internationally. Therefore if entrepreneurs can apply the creative economy concept and product innovations in to their business operations this will enable to increase their productivity and generate greater success for Thai herbal business. This quantitative research aimed to study the influence of entrepreneurship, creative economy concept and product innovations to the success of the Thai herbal business. The sample surveys of 360 entrepreneurs which came from small and micro community entrepreneurs and community enterprise network of herbal producers. The data was collected by questionnaires. The confidence interval was between 0.937-0.966. The data was analyzed by multiple regression analysis.

The results of this study revealed that 1) innovativeness and competitive aggressiveness of entrepreneurship have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from entrepreneurship about fifty- six point seven percent, 2) knowledge, creativity and technology and Innovation of creative economy concept have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from creative economy concept about sixty- six percent and 3) radicality, quality and uniqueness of product innovation have influence to the success of Thai herbal business significantly, which was found that the variation in the success of Thai herbal business arising from product innovation about fifty-six point seven percent.

Keywords: Entrepreneurship; Creative Economy Concept; Product Innovation; Success of Business; Herbal Business

บทนำ

“สมุนไพรไทย” เป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมความเป็นชาติไทยที่ได้สั่งสมมาแต่โบราณกาล ประเทศไทยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อเป็นเครื่องประกอบในอาหารคาว-หวาน เป็นยารักษาโรคและการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนโดยภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่นโดยอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและน่าสนใจ ทำให้ความต้องการใช้สมุนไพรในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งความต้องการในการบริโภคเพื่อการสร้างเสริม และดูแลสุขภาพของประชาชน รวมถึงความต้องการในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสมุนไพรต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างความหลากหลายในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร ดังนั้นหากต้องการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมสมุนไพรไทยทั้งระบบ ควรจะต้องร่วมผลักดันให้อุตสาหกรรมเหล่านี้เปลี่ยนแปลง และปรับตัวโดยการเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพการผลิตของอุตสาหกรรมสมุนไพรร่วมกับการส่งเสริมให้เกิดการใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมตลอดจนการนำภูมิปัญญามาประยุกต์กับความคิดสร้างสรรค์เพื่อ

สร้างมูลค่าเพิ่ม และผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทและความต้องการได้อย่างเหมาะสม (Ministry of Public Health and Public-private Organizations, 2016) โดยจะเห็นได้จากงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการตลาดกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่นี้ช่วยให้องค์กรสามารถยึดและรักษาส่วนแบ่งทางการตลาด รวมถึงเพิ่มโอกาสในการแสวงหากำไรจากตลาด และไม่ใช่เพียงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เท่านั้นที่ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมในท้องตลาด การพัฒนากระบวนการใหม่ๆ ก็มีบทบาทเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญเนื่องจากการทำในสิ่งที่ผู้อื่นทำไม่ได้หรือด้วยวิธีการที่ดีกว่านับว่าเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Na Ubon, 2016)

ทั้งนี้ในหลายองค์กรได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นรูปแบบของระบบเศรษฐกิจที่ถูกนำมาทดแทนการผลิตที่เน้นการผลิตสินค้าจำนวนมากๆ จนเกินความต้องการของผู้บริโภคมาเป็นส่วนหนึ่งในการปรับแนวทางในการผลิตสินค้า เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโลกในปัจจุบันที่ผสมผสานวัฒนธรรมเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญในการวางรากฐานความมั่นคงให้กับประเทศ (Laistrooglai, 2009) สำหรับประเทศไทยการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืนภายใต้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งมีหลักการสำคัญคือการเพิ่มคุณค่าของสินค้า และบริการ (Value Creation) โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม อีกทั้งความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทยซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศไทยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว ที่ได้นำกระบวนการความคิดอย่างสร้างสรรค์บนแรงบันดาลใจ จากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนานของสังคม เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและเชื่อมโยงไปสู่คุณค่าทางสังคมจนกลายเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในที่สุด (Na Ayudhaya, 2010) ซึ่งองค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจในปัจจุบันและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเหนือคู่แข่งสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องมือสำคัญก็คือ นวัตกรรม โดยมีความสำคัญไม่เฉพาะกับองค์กรแต่ยังนับว่าเป็นแหล่งกำเนิดของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของทั้งประเทศ นวัตกรรมเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมาช้านาน นักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในศตวรรษที่ 19 สังเกตเห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) นวัตกรรมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากขึ้นในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจะเห็นได้ว่าสมุนไพรมีศักยภาพในการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ยังมีการคาดการณ์ว่าตลาดการบริโภคสมุนไพรมีอัตราการขยายตัวที่มากที่สุดทั้งในระดับประเทศ และในระดับโลก แต่การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพร หรือความยั่งยืนของธุรกิจสมุนไพรยังมีน้อย หากเทียบกับการเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยจะเห็นได้ว่าหากผู้ประกอบการสามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ และครบวงจร เป็นการเพิ่มผลิตภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย สร้างความสำเร็จของธุรกิจให้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยได้ดียิ่งขึ้น และสามารถแข่งขันในระดับโลกได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการ ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การวัดความสำเร็จของผลการดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าวนั้น และข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจสมุนไพรไทยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นฐานเพื่อทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจตัวอย่าง (Sample Survey)

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร และการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการผลิตสมุนไพร ที่ระบุไว้ในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 (Department of Agricultural Extension, 2020) จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,724 ราย ในการกำหนดขนาดตัวอย่าง (n) นั้น ผู้วิจัยกำหนดความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าพารามิเตอร์ให้มีค่าไม่เกิน 0.05 ด้วยความน่าจะเป็น 0.95 และขนาดตัวอย่าง (n) สามารถหาได้โดยใช้สูตรสถิติ (Cochran, 1963) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 360 ราย ใช้วิธีการจัดสรรขนาดตัวอย่างตามขนาดชั้นภูมิด้วยวิธีการจัดสรรเป็นสัดส่วนกับขนาดชั้นภูมิ (Proportional-to-Size Allocation) ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนทั้งหมดจำนวน 360 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 4 ตอน ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของกิจการ ความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ความสำเร็จของธุรกิจ 2) ความกล้าเผชิญความเสี่ยง 3) การทำงานเชิงรุก และ 4) ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน

ตอนที่ 2 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 24 ข้อ 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) วัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การใช้องค์ความรู้ 3) การศึกษา 4) การสร้างสรรค์งาน 5) การใช้เทคโนโลยี และ นวัตกรรม และ 6) การใช้ทรัพยากรทางปัญญา

ตอนที่ 3 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 18 ข้อ 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด 2) การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และ 3) เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์

ตอนที่ 4 ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 28 ข้อ 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระบวนการภายใน 4) ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และ 5) ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

สำหรับเกณฑ์ในการให้คะแนนในตอนที่ 1-4 จะเป็นไปในลักษณะการกำหนดระดับมาตรฐานให้เป็นค่าน้ำหนักตัวเลขตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดค่าของคะแนนในแบบสอบถามที่มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ จากระดับ 1-5 เนื่องจากการกำหนดระดับมาตรฐาน 5 ระดับเป็นวิธีที่นิยมมาก

ที่สุดสำหรับงานวิจัยประเภทสำรวจ โดยกำหนดค่าน้ำหนักเป็น เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก และเห็นด้วยมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.937-0.966 ซึ่งนับเป็นค่าความเที่ยงของแบบสอบถามที่ถือว่ายอมรับ (มีค่ามากกว่า 0.70) นั่นคือ แบบสอบถามฉบับนี้อยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากตัวอย่าง 4 ช่องทาง ได้แก่ ทางไปรษณีย์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และเหมาะสมสำหรับตัวอย่างที่มีจำนวนมาก และมีอาณาเขตกระจายในวงกว้าง (Silpjaru, 2014) เก็บในงานแสดงสินค้า ทางโทรศัพท์ และแบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ระดับการส่งผลกระทบระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการใส่ตัวแปรต้นทุกตัวเข้าในสมการ (Select all Independent Variables) สมการถดถอยที่ได้เป็นสมการที่มีตัวแปรต้นอยู่ในสมการทุกตัวแปร ถือเป็นสมการถดถอยทั่วไป การตรวจสอบนัยสำคัญเป็นการตรวจสอบขนาดอิทธิพลของตัวแปรต้นแต่ละตัว เมื่อมีการควบคุมอิทธิพลจากตัวแปรต้นตัวอื่นๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวจะไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูงเพื่อป้องกันปัญหาความสัมพันธ์ภายในของตัวแปรพยากรณ์ (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) มีค่าน้อยกว่า 10 เนื่องจาก VIF ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป ถือว่า Multicollinearity อาจจะสร้างปัญหาต่อ Regression Model ที่ได้ (Vanichbuncha, 2013)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

ความเป็นผู้ประกอบการ	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.509	0.000*	
ความมีนวัตกรรม	0.228	0.000*	2.565
ความกล้าเผชิญความเสี่ยง	0.069	0.242	4.688
การทำงานเชิงรุก	0.025	0.555	2.690
ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน	0.337	0.000*	2.571
R Square= 0.572; Adjusted R ² = 0.567; F= 118.746; Sig of F= 0.000*, S.E.=.....			

หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.567 นั่นคือ ตัวแปรความเป็นผู้ประกอบการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความ

มีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.268	0.000*	
วัฒนธรรมท้องถิ่น	0.014	0.707	1.676
การใช้อีคอมเมิร์ซ	0.242	0.000*	3.197
การศึกษา	0.075	0.080	2.824
การสร้างสรรคงาน	0.210	0.000*	2.865
การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม	0.142	0.000*	3.018
การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ	0.030	0.268	2.003

R Square= 0.666; Adjusted R²= 0.660; F=117.388; Sig of F= 0.000*

หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.660 นั่นคือ ตัวแปรแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 66.0 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้อีคอมเมิร์ซ ด้านการสร้างสรรคงาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย		
	b	Sig.	VIF
ค่าคงที่	1.843	0.000*	
การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด	0.221	0.000*	2.514
การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง	0.183	0.000*	3.383
เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์	0.202	0.000*	2.218

R Square= 0.571; Adjusted R²= 0.567; F= 157.989; Sig of F= 0.000*

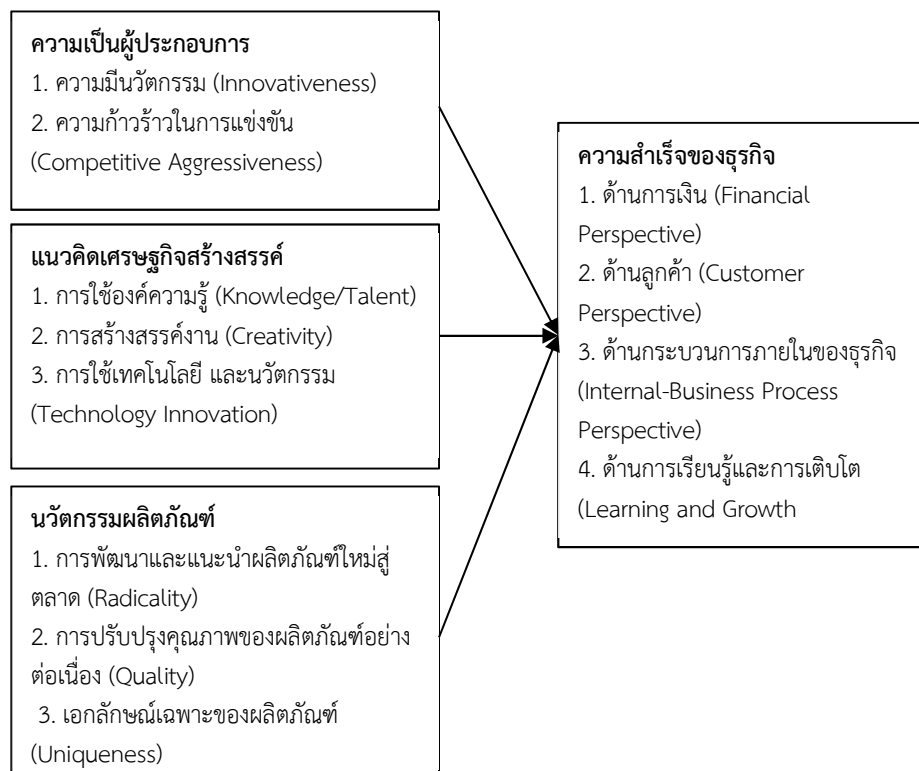
หมายเหตุ * มีระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ พบว่า ตัวแบบสมการที่มีตัวแปรตามเป็นความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ เท่ากับ 0.567 นั่นคือ ตัวแปรนวัตกรรมผลิตภัณฑ์อธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับ

ความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และเมื่อวิเคราะห์ตัวแปรอิสระในตัวแบบสมการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม พบว่า ตัวแปรปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด ด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

1. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสำหรับผู้ประกอบการ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย แต่ผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยมีการปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมน้อยกว่าแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านอื่นๆ ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนี้

1.1) ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการควรพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความมีนวัตกรรม และความมุ่งมั่นในการแข่งขันเป็นลำดับแรก โดยการพยายามที่จะนำเสนอสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์ หรือการทดลอง แล้วนำไปสู่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นกระบวนการทำงานสินค้าหรือบริการใหม่ๆ ทั้งนี้การสร้างสิ่งใหม่เข้าสู่ตลาดทำให้เกิดผลกระทบสถานะตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบันและเป็นการกระตุ้นความต้องการใหม่ผ่านกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองต่อการแข่งขันที่รุนแรงและพัฒนาตำแหน่งหรือส่วนแบ่งทางการตลาดของธุรกิจ ซึ่งความก้าวร้าวในการแข่งขันนั้นเป็นส่วนประกอบสำคัญของความสำเร็จทางธุรกิจการใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเป้าไปที่การเอาชนะภัยคุกคามในตลาดรวมถึงการ

มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและการกำหนดกลยุทธ์ โดยมุ่งเป้าไปที่การปกป้องตำแหน่งทางการตลาดหรือต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมและสภาพแวดล้อม

1.2) ด้านแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งอาจจะอยู่บนพื้นฐานของการต่อยอดจากวัฒนธรรมและการใช้ทักษะเฉพาะด้านในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นๆ ทั้งนี้ผู้ประกอบการควรเน้นการพัฒนาทักษะในด้านการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นลำดับแรก เนื่องจากแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้านนี้มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย สามารถนำมาต่อยอดเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยสู่การเป็น “องค์กรสร้างสรรค์ ” และท้ายที่สุดคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ธุรกิจสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน

1.3) ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการมีนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาด และการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างความแตกต่าง รวมถึงตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และ

1.4) ด้านความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ผู้ประกอบการควรนำเครื่องมือที่ใช้วัดผลการดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในของธุรกิจ ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากการแข่งขันทางธุรกิจปัจจุบันแต่ละองค์กรต้องพยายามสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้องค์กรรู้จักสถานภาพขององค์กร รู้ว่ามีปัญหาและควรปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ทันเวลาที่ รวมถึงการกำหนดทิศทางการทำงานมีประสิทธิภาพและมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

2. องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยสำหรับกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนั้นกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีพันธกิจโดยตรงในการดูแลธุรกิจสมุนไพรไทย จึงควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

2.1) ด้านทักษะความเป็นผู้ประกอบการ กรมส่งเสริมการเกษตรควรให้ความสำคัญกับพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการในด้านความมีนวัตกรรม และความมุ่งมั่นในการแข่งขันเป็นลำดับแรก เนื่องจากทักษะความเป็นผู้ประกอบการนั้นมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของธุรกิจเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการมีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

2.2) ด้านแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรมส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด โดยอาจศึกษาโดยการถอดบทเรียนกระบวนการบริหารจัดการจากธุรกิจสมุนไพรไทยที่เป็นต้นแบบที่ดี ด้านการบริหารจัดการ หรือการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อนำองค์ความรู้นั้นไปสู่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการธุรกิจสมุนไพรไทยที่มีประสิทธิภาพ

2.3) ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กรมส่งเสริมการเกษตร ควรสนับสนุนธุรกิจสมุนไพรไทยในการนำความรู้ หรือทรัพยากรทางความคิด อาทิ องค์ความรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจหรือเชิงพาณิชย์ ซึ่งนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันสำหรับธุรกิจยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ทั้งนี้เพื่อสร้างธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์ และ/หรือบริการใหม่ที่มีความโดดเด่นและแตกต่างไปจากสินค้าของคู่แข่ง และ

2.4) ด้านความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย กรมส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้เกี่ยวกับการวัดผล การดำเนินงาน รวมถึงเครื่องมือต่างๆ ในด้านการบริหารที่จะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยมีความสามารถในการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยผ่านทางการวัดผลการดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในของธุรกิจ ด้านการเรียนรู้และการเติบโต และด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยเห็นถึงผลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา และจะสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลยุทธ์ หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ เพื่อให้ธุรกิจสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้ทันกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาซึ่งการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาอิทธิพลของความเป็นผู้ประกอบการต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และพบว่า ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรม และด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ และมีคุณลักษณะ ได้แก่ ความมีนวัตกรรม ความมุ่งมั่นในการแข่งขัน ความกล้าเผชิญความเสี่ยง และการทำงานเชิงรุกสูง รวมถึงมีความสามารถในการสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นตนเอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของวิธีการหรือการดำเนินงานทางธุรกิจในยุคปัจจุบัน จนทำให้ธุรกิจมีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษาได้ยอมรับโน้ตค้นพบว่าผู้ประกอบการจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับธุรกิจสร้างผลประกอบการที่ดีให้กับองค์กร เดิมมุมมองทั่วไปเห็นว่าตัวผู้ประกอบการเป็นบุคคลที่มีลักษณะประจำตัวที่พิเศษกว่าผู้อื่น เนื่องมาจากมีความเชื่อว่าความสำเร็จของการประกอบธุรกิจนั้นมีส่วนสำคัญมาจากตัวตนของผู้ประกอบการเองมากกว่ามาจากเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมอื่นๆ ทั้งนี้ Namwong et al. (2019) อธิบายว่า คุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นผู้ประกอบการในองค์กรมีองค์ประกอบต่างๆ ที่เลือกใช้ นั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และบริบทขององค์กรในช่วงเวลานั้นๆ สอดคล้องกับผลการวิจัย Jiraphanumes, Aujirapongpan, and Chamchang (2011) ได้ศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการและกลยุทธ์ที่มีต่อความสามารถทางนวัตกรรมและผลการดำเนินงานของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ พบว่า ปัจจัยการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของผู้บริหารและการมุ่งเน้นกลยุทธ์ขององค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กร อีกทั้งยังมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญในเรื่องของการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการของผู้บริหารและการมุ่งเน้นกลยุทธ์ขององค์กรจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของความสามารถทางนวัตกรรมขององค์กรและผลการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาอิทธิพลของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 66.0 และพบว่า ปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์งาน และด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นที่ยอมรับจากหลายประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ในการ

ผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีคุณภาพสูง ซึ่งผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการด้วยความคิดสร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ และนำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลการศึกษาของ Donkwa (2016) ได้วิจัยแบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย พบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษานิเทศของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อธิบายการเปลี่ยนแปลงของระดับความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมได้ร้อยละ 56.7 และพบว่า ปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดด้านการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และด้านเอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สะท้อนให้เห็นความสามารถในการสร้างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ ขององค์กร เพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่องค์กรต่างๆ ได้กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมแนวทางการเกิดนวัตกรรมในการผลิตสินค้าเพื่อให้องค์กรอยู่รอดพร้อมๆ กับการใช้นวัตกรรมผลิตภัณฑ์เป็นตัวขับเคลื่อนความสำเร็จที่สามารถวัดได้จากการเพิ่มขึ้นของผลการดำเนินงาน จึงทำให้นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonyoo (2018) พบว่า ความสามารถทางนวัตกรรมเป็นปัจจัยคั่นกลางระหว่างการเป็นผู้ประกอบการสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sawangrat (2015) ได้ศึกษาอิทธิพลเชิงโครงสร้างของความเป็นผู้ประกอบการมุ่งเน้นการตลาดการมุ่งเน้นนวัตกรรม และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร พบว่าความเป็นผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลทางตรงต่อมุ่งเน้นนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลสูง และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์กร และพบว่าความเป็นผู้ประกอบการมีส่วนสำคัญมากสำหรับการผลักดันให้อุตสาหกรรมอาหารเกิดการมุ่งเน้นนวัตกรรมโดยมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมีรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ Karabulut (2015) ได้ศึกษาผลกระทบของนวัตกรรมต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจการผลิตในตุรกี พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมองค์กรมีผลกระทบเชิงบวกต่อประสิทธิภาพทางการเงิน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเพิ่มเติมหลายครั้งพบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ (Hassan et al. 2013)

สรุป

จากข้อค้นพบสรุปได้ว่า ความเป็นผู้ประกอบการ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย โดยพบว่า ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมุ่งมั่นในการแข่งขันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด ในขณะที่ปัจจัยความเป็นผู้ประกอบการด้านความมีนวัตกรรมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด โดยปัจจัยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการใช้องค์ความรู้ และปัจจัยนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการพัฒนาและแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยในภาพรวมมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีพันธกิจโดยตรงในการดูแลธุรกิจสมุนไพรไทย รวมถึงสถาบันการศึกษา

และผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยควรบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาทักษะในความเป็นผู้ประกอบการ และสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลต่อแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย นอกจากนี้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจสมุนไพรไทยเอง ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะในความเป็นผู้ประกอบการ สร้างความคิดที่เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ของทรัพยากรมนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีผ่านการตระหนักถึงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะสำหรับเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยผู้ที่สนใจควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม และด้านการใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาของธุรกิจสมุนไพรไทย โดยอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย จะช่วยให้ธุรกิจสมุนไพรไทยมีแนวทางในการพัฒนาในด้านดังกล่าวยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของธุรกิจสมุนไพรไทยต้นแบบ รวมถึงวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อนำไปสู่แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจสมุนไพรไทยได้อย่างตรงประเด็น และสามารถเป็นต้นแบบการพัฒนาแก่ธุรกิจสมุนไพรไทยได้

References

- Boonyoo, T. (2018). Mediation Effect Innovation in Transferring Effects of Organizational Culture, Market Orientation, Knowledge Management and Entrepreneurship to Sustainable Competitive Advantage of Footwear and Leather Goods Industry. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 8(Special Edition), 45-62.
- Cochran, W. G. (1963). *Sampling Techniques* (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Department of Agricultural Extension. (2020). *Report on the Type of Community Enterprise that Has Been Approved for Registration, Classified by Area*. Retrieved August 1, 2020, from http://smce.doae.go.th/smce1/report/report_smce_type.php?type_smce=1&levelSearch=1®ion=&province=&hur=&typeDate=2&date_start=&date_end=01/08/2563.
- Donkwa, K. (2016). *A Model of Factors in Creative Economics and Innovative Behavior Affecting the Long-Run AEC Strategies of Thailand*. Management Technology, Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology.
- Hassan, M., Shaukat, S., Saqib, M., & Naz, S. (2013). Effects of Innovation Types on Firm Performance: An Empirical Study on Pakistan's Manufacturing Sector. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 7(2), 243-262.

- Jiraphanumes, K. , Aujiapongpan, S. , & Chamchang, P. (2011). The Effect of Entrepreneurial and Strategic Orientation on Innovativeness and Performance: The Empirical Study of the Listed Companies in the Market for Alternative Investment (MAI). *Journal of Management Sciences*, 28(1), 1-15.
- Karabulut, A. T. (2015). Effects of Innovation Types on Performance of Manufacturing Firms in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 1355-1364.
- Laistrooglai, A. (2009). Creative Economy Mapping: New Economic System. *Brand Age Essential*, 3, 22-23.
- Ministry of Public Health and Public-Private Organizations. (2016). *National Master Plan for Thai Herbs Development No. 1 (2017-2021)*. Nonthaburi: Department of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ministry of Public Health.
- Na Ayudhaya, S.K. (2010). *Creative Economy: A New Alternative to Develop the Thai Economy*. Bangkok: Bangkok University.
- Na Ubon, A. (2016). *The Development of Guidelines for Promoting Open Innovation in the Innovation Processes of Software Industry in Thailand*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Namwong, V. et al. (2019). Entrepreneurial Orientation of Retail Business Owners Participating in the Blue Flag Project in the Upper Northern Region of Thailand. *Business Administration Journal, Maejo University*, 1(1), 48-59.
- Sawangrat, N. (2015). Structural Effects of Entrepreneurship Market Orientation, Innovation Orientation and Learning Orientation on the Firm Performance. *Veridian E- Journal Silpakorn University: Humanities, Social Sciences, and Arts*, 8(3), 958-975.
- Silpjaru, T. (2014). *Statistical Research and Analysis with SPSS and AMOS*. (15th Edition). Bangkok: S. R. Printing Massproducts.
- Vanichbuncha, K. (2013). *Statistical Analysis: for Administration and Research*. (14th Ed.). Bangkok: Statistics, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของ ธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง*

Strategic Guidelines for Management and Success of the Retro Markets Business in the Central Region

¹ศิริเพ็ญ อภิธรรมวงศ์ และ นพดล พันธุ์พานิช

¹Siriphen Apitamwong and Noppadol Punpanich

¹มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Siriphen.api@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 3) เพื่อศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง 4) เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และทำการเก็บข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบการตลาดย้อนยุค ได้แก่ ผู้ประกอบการ หรือ ผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินการที่อยู่ในพื้นที่ตลาดย้อนยุค 2. พ่อค้าและแม่ค้าตลาดย้อนยุค 3. นักท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค ได้แก่ ผู้ซื้อสินค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค 4. หน่วยงานภาครัฐ ทั้งหมดจำนวน 48 คน ทำการเก็บข้อมูลตลาดย้อนยุค 2 แห่ง คือ ตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน (จังหวัดสิงห์บุรี) ทำการเก็บข้อมูลตลาดย้อนยุค 2 แห่ง คือ ตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน (จังหวัดสิงห์บุรี)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค เอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค แต่งกายเอกลักษณ์ท้องถิ่นตนเอง สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ในการนั่งพักผ่อน สิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค ร้านค้าและบรรยากาศภายในแบบย้อนยุคในอดีต ร้านค้าของตลาดย้อนยุค การขายสินค้า อาหาร ขนมโบราณ การจัดกิจกรรมการแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ออกแบบตลาดย้อนยุค เดินถึงกันได้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินผ่านร้านค้าได้ทั่วถึง ชัดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว สถานที่นั่งภายในอย่างเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว มาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค ความสะอาดของร้านค้า การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค ในการพัฒนาและปรับปรุงตลาด การประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ 3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ชาวบ้านบริเวณตลาดมาขายสินค้าโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์การใช้ถุงพลาสติกและโฟม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอาหาร สินค้าโบราณที่หาทานยาก

คำสำคัญ: แนวทางกลยุทธ์; การจัดการ; ความสำเร็จ; ธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study environment and potential of retro markets in the central region, 2) to study strategic management of retro markets in the central region, 3) to study success indicator of retro markets in the central region, 4) to offer strategic management guidelines and success of retro market business in the central region. The study was conducted using a qualitative research approach. There were 48 key informants consisting of 1. Retro market business entrepreneurs, i.e. retro market business operators or managers. 2. retro market vendor. 3. retro market tourists, i.e. buyers who are Thai tourists visiting retro markets, and 4. State agency personnel. Data were collected from 2 retro markets, namely, Gong Kong retro market (Phra Nakhon Si Ayutthaya province) and Ban Rachan retro market (Singburi province)

The results of this study indicated the following 1) Environment and potential of retro market tourist sites in the central region, culture and identity of retro markets, creation of identity of communication language, old-fashioned clothing, local style clothing. Facilities, provision of greenery and shady places for visitors or tourists for rest, relaxation. retro market attractions, retro style shop decoration and atmosphere. Moreover, there are locally handcrafted products. performances of historical period, performances of old-fashioned. 2) Strategic management of retro market business in the central region-market layouts were designed to enable visitors to walk around. Capability to facilitate tourists, arrangement and provision of sufficient seats within the markets, standard of retro markets, cleanliness of shops. participation of persons associated with retro market business in developing and improving the markets, online public relations. 3) The success of retro market business in the central region is measured by the distribution of income to locality and higher income. Villagers living nearby the markets were allowed to sell their products by do not need to make rental payment for their stalls. environment conservation, a campaign to reduce plastic bags and foam. Tourists were satisfied with foods and old-fashioned products.

Keywords: Strategy Guidelines; Management; Success of Tourism; The Retro Markets Business in the Central Region

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (The United Nations World Tourism Organization : UNWTO) ได้วิเคราะห์ถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ผ่านม่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยในช่วงอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว และสูงกว่าอัตราที่คาดการณ์ไว้ ในขณะที่นักท่องเที่ยวอาจจะชะลอตัวหรือลดลงไปบ้าง ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลายเป็นสาขาทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดและเติบโตเร็วที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวใหม่ๆ อย่างมากโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อแข่งขันกับจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวเดิมที่มีมาช้านานเช่นยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ส่งผลให้สัดส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้น องค์การท่องเที่ยวโลกได้คาดการณ์แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกและประเมินการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้จนถึงปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการขยายตัวในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง อัตราเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4.1 นั้นคาดว่าจะทำให้ปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยรวมเพิ่มขึ้น 1.6 พันล้านคน (World Tourism Organization, 2018)

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2559-2560 ที่ผ่านมาในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติลดลง โดยในปี พ.ศ. 2560 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด รวมทั้งสิ้น 260.29 ล้านคน ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 874,468.53 ล้านบาท เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายภูมิภาค พบว่าภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและมีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 3 ลำดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมา คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีหลากหลายรูปแบบ เช่นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้นทั้งที่พัก โรงแรม และรีสอร์ท อีกทั้งยังมีร้านอาหารจำนวนมากซึ่งแต่ละภูมิภาคจะมีอาหารพื้นบ้านที่แตกต่างกันไป นับเป็นสัญญาณที่ดีสำหรับการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวของวิสาหกิจต่างๆ จากระดับประเทศไปสู่ระดับภูมิภาค ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจและสามารถกระจายรายได้ไปสู่ทุกจังหวัดและทุกชุมชนได้เพิ่มขึ้นและทั่วถึงสามเหตุเนื่องจากนักท่องเที่ยวหันมาสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นทั้งในเรื่อง ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน สินค้าพื้นเมือง และการแต่งกาย เป็นต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนจุดหมายปลายทางไปตามภูมิภาคต่างๆ (Department of Tourism, 2018)

ประเทศไทยมีหลายจังหวัดไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ ประวัติของจังหวัดสิงห์บุรีทำให้ในปี 2559 ได้ก่อเกิดตลาดเกษตรย้อนยุคบ้านบางระจันขึ้น จากการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อค้าขายผลิตผลทางการเกษตร สินค้าภูมิปัญญา อาหารไทยท้องถิ่น และเพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวด้านอาหารโบราณพื้นถิ่น ซึ่งนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสืบสานมรดกของชาวสิงห์บุรีแล้ว ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ ช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่ขาดรายได้ และมีปัญหานี้สิน สามารถมีรายได้รวมถึงสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ในการท่องเที่ยวของชุมชน และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือว่าเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน วัด “ตลาดโก้งโค้งบ้านแสงโสม” ซึ่งชุมชนตลาดโก้งโค้งอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งตลาดโก้งโค้งมีที่มาเมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว อยุธยามีหาดานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจนั้นคือ “ด่านขนอน” ซึ่งเป็นหาดานทางทะเลที่ใหญ่ที่สุดของเมืองอยุธยา และเป็นรายได้หลักในการเก็บภาษีทางเรือของประเทศ ซึ่งในสมัยนั้นการค้าขายเมื่อคนต่างถิ่นลงเรือมาก็จะปูผ้าขายกับพื้น และด้วยอุปนิสัยของคนไทยที่มีวัฒนธรรมในการไม่ยื่นค้ำหัวผู้อื่น ผู้ที่มาซื้อสินค้าต่างโก้งโค้งตัวเวลาต่อรองซื้อสินค้านั้นคือที่มาของชื่อ “ตลาดโก้งโค้ง” (Amsa-ard, 2017)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจการศึกษาเรื่อง แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ซึ่งประกอบด้วย ตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี และตลาดโก้งโค้ง บ้านแสงโสม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค กลยุทธ์การจัดการตลาดย้อนยุค และการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค เพื่อนำผลการศึกษาที่

ได้ประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางแสวงหาส่งเสริมกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
3. เพื่อศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง
4. เพื่อเสนอแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้ง 2 ตลาด ได้แก่ตลาดโก้งโค้ง (บ้านแสลงโทน) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการตลาดย้อนยุค ผู้ประกอบการ หรือผู้จัดการ หรือผู้ดำเนินการที่อยู่ในพื้นที่ตลาดย้อนยุค พ่อค้าแม่ค้าตลาดย้อนยุคที่ขายสินค้าในพื้นที่ตลาดย้อนยุค นักท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค ผู้ซื้อสินค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค และหน่วยงานภาครัฐ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

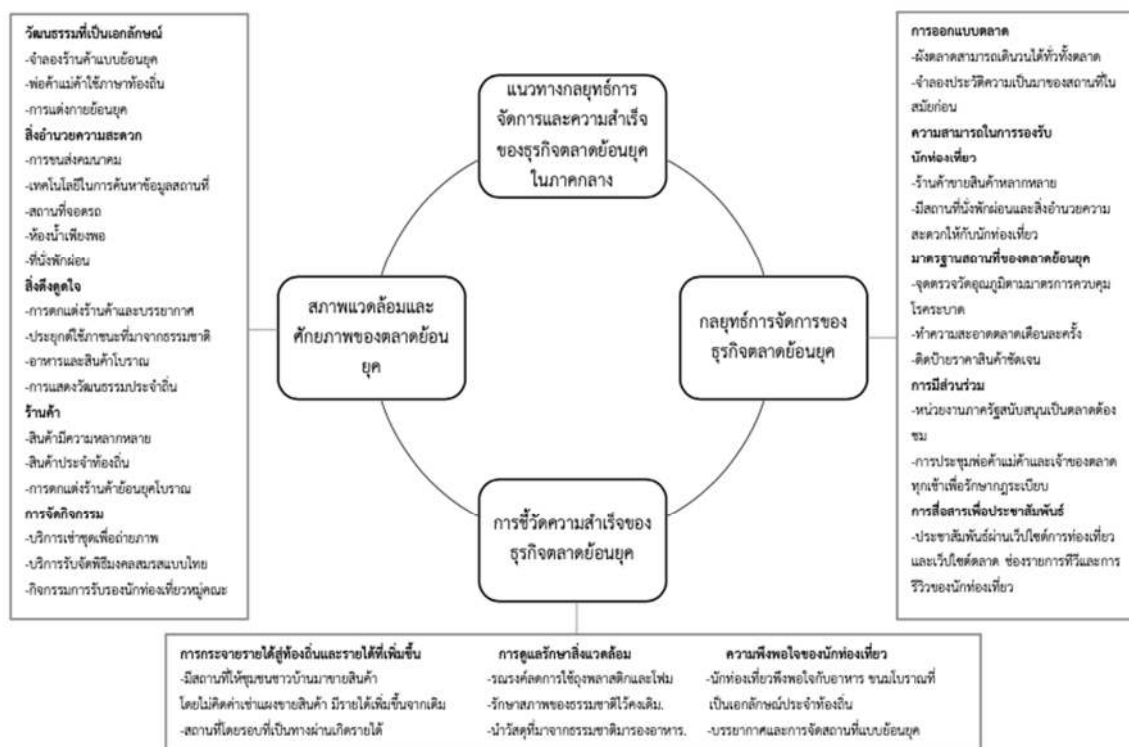
วัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาสภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 48 คน พบว่ามี 1) วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค มีการสร้างเอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค และสถานที่จำลองร้านค้าในอดีต อาหารและขนมท้องถิ่นในอดีตที่หาทานได้ยาก 2) สิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารที่ร่มรื่น การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับจอดรถเพียงพอ ป้ายการประชาสัมพันธ์ตลาดมีพบเห็นตลอดทาง จำนวนห้องน้ำเพียงพอ 3) สิ่งดึงดูดใจของตลาดย้อนยุคมีการตกแต่งร้านค้าจำลองประวัติศาสตร์ในอดีต 4) ร้านค้าของตลาดย้อนยุค การตกแต่งร้านค้าแบบย้อนยุค จำหน่ายอาหารโบราณและสินค้าท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความเป็นมาของสถานที่ 5) การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค มีการจัดแสดงกิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดและการแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากการศึกษากลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 48 คน พบว่ามี 1) การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดผังตลาดให้สามารถเดินรอบตลาดได้ทั่วถึง 2) การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีสถานที่ให้นั่งพักผ่อนและนั่งรับประทานอาหาร มีการอำนวยความสะดวกในการจอดรถ และห้องน้ำเพียงพอ การจัดสรรเพิ่มจำนวนร้านค้ามีความหลากหลาย 3) การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค โดยการกำหนดมาตรการและควบคุมโรค

ระบาท โดยการสวมหน้ากากอนามัย และมีช่องทางการชำระค่าสินค้าบริการเป็นแบบ E-Payment เพื่อลดการสัมผัสธนบัตร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาและปรับปรุงตลาด การจัดประชุมร่วมกันพ่อค้าแม่ค้าในช่วงเช้าก่อนเปิดตลาด 5) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 38 คน พบว่ามี 1) การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้เพิ่มขึ้น โดยให้ชาวบ้านบริเวณตลาดนำสินค้ามาขายโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า 2) การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม ภาชนะใส่อาหารทำมาจากวัสดุที่มาจากธรรมชาติ 3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่ออาหารและสินค้าโบราณ การแสดงโชว์ประเพณีวิถีชาวบ้านและประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาโบราณสมัยก่อนในการพูดกับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 4 จากการศึกษาแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ผลสรุปภาพรวม 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค มีการจำลองร้านค้าในอดีตและการตกแต่งร้านค้า การแต่งกายย้อนยุค การแสดงละครย้อนประวัติศาสตร์ การโชว์การเล่นฟ้อนรำเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดแผนผังตลาดให้สามารถเดินทั่วรอบตลาด และการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าที่หลากหลาย และทางออนไลน์ 3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น โดยให้ชาวบ้านมีที่ขายสินค้าและบริเวณตลาดโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า ซึ่งนำมาสร้างโมเดลแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลางดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

องค์ความรู้ใหม่

สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การจำลองสถานที่ร้านค้าย้อนยุค พ่อค้าแม่ค้าใช้ภาษาท้องถิ่นโบราณ การแต่งกายมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือแต่งกายย้อนยุค วัฒนธรรมอาหารและสินค้าที่หาทานยาก 2) สิ่งอำนวยความสะดวก ความสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารหาข้อมูลสินค้าหรือร้านค้าภายในตลาด การเชื่อมโยงข้อมูลที่พึก หรือสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง การจัดเตรียมพื้นที่จอดรถ จำนวนร้านค้า สถานที่พักผ่อนและห้องน้ำเพียงพอ 3) สิ่งดึงดูดใจ การตกแต่งของร้านค้าและบรรยากาศภายในแบบย้อนยุค การประยุกต์ใช้ภาษาชนจากธรรมชาติ การแต่งกายของพ่อค้าแม่ค้าถ่ายภาพเป็นที่ระลึก วัฒนธรรมอาหารและสินค้าโบราณ การแสดงท้องถิ่นหรือละครประวัติศาสตร์ 4) การจัดกิจกรรม บริการเช่าชุดไทยเพื่อถ่ายภาพ บริการจัดพิธีมงคลสมรสแบบไทย การจัดกิจกรรมและการรองรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ กิจกรรมนั่งรถม้า และกิจกรรมการแสดงละครพื้นบ้าน

กลยุทธ์การจัดการของธุรกิจตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) การออกแบบตลาด ออกแบบร้านค้า เลียนแบบตลาดโบราณ จัดผังตลาดสามารถเดินวนได้ถั่วถึง ออกแบบตกแต่งตลาดจัดฉากย้อนยุคจำลองเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพ 2) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายและจำนวนของสินค้าที่เพียงพอ การอำนวยความสะดวกในการจัดระเบียบสถานที่จอดรถ 3) มาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค จุดตรวจวัดอุณหภูมิ บริการเจลแอลกอฮอล์ ความสะอาดทั้งตลาดในแต่ละเดือน จัดสถานที่ตามหลัก 5 ส คือสวย สะอาด สว่าง สะดวกสบาย 4) การมีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนตลาดให้เป็นตลาดต้องชม จัดประชุมร่วมกันพ่อค้าแม่ค้าในตอนเช้าก่อนทำการเปิดตลาด กฎระเบียบตลาด มารยาทในการขายสินค้า ราคาคุณภาพของสินค้า 5) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเว็บไซต์การท่องเที่ยว เว็บไซต์ของตลาด และจากการรีวิวของนักท่องเที่ยว

การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค ประกอบไปด้วย 1) การกระจายรายได้และรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีสถานที่ให้ชุมชนนำสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาด ให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวโดยรอบที่เป็นทางผ่านสามารถเกิดรายได้หมุนเวียน ชาวบ้านมีรายได้จากการขายสินค้าภายในตลาด 2) การดูแลรักษาสีเขียวแวดล้อม รมรงค์ลดใช้ถุงพลาสติกและโฟม ภาษาใส่อาหารทำมาจากวัสดุธรรมชาติ จุดขายโดยการนำวัสดุที่มาจากธรรมชาติมาใช้รองอาหาร 3) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว สินค้าอาหารและขนมเป็นสินค้าโบราณที่หาทานยากและเป็นสินค้าเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การจัดสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการถ่ายภาพ การแต่งกายของพ่อค้าและแม่ค้า

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตลาดย้อนยุค พบว่า พ่อค้าแม่ค้าใช้ภาษาท้องถิ่นโบราณในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว จัดแผงร้านเลียนแบบวิถีโบราณในการซื้อขายแสดงถึงความไม่ถือตัว ขายสินค้าที่มีหาซื้อได้ยากในสมัยนี้ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Klinmuenwai (2018) พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น ประเพณี วิถีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การแต่งกายเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนเอง การแต่งกายย้อนยุคแบบนักรบบางระจันสมัยเกิดสงคราม การแต่งกายชุดไทยแบบชาวบ้าน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Ployjun (2016) มี ผลการวิจัยยังพบว่า วัฒนธรรมของอาหารและขนมท้องถิ่นในอดีตที่หาทานยาก การใช้วัตถุดิบทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประกอบเป็นอาหาร

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thongupakan (2018) พบว่าอาหารท้องถิ่นสะท้อนความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรอาหารตามธรรมชาติที่นำมาสร้างสรรอาหารที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต

สิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า การจัดสถานที่ในการนั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดเตรียมพื้นที่ในการจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ป้ายการประชาสัมพันธ์ตลาดทั้งภายนอกและภายในตลาด ความสะดวกจำนวนห้องน้ำ และจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Sinworn, and Viriyawattana (2016) พบว่าการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและพิการ เช่น เส้นทางสัญจร ป้ายและสัญลักษณ์สำหรับผู้พิการ ป้ายนำทาง สถานที่จอดรถ พื้นผิวทางลาด

สิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค พบว่า การตกแต่งของร้านค้าเป็นแบบย้อนยุคโดยการจำลองบรรยากาศภายในให้เหมือนย้อนยุคไปในสมัยตลาดในอดีต และนำวัสดุที่มาจากธรรมชาติภายในท้องถิ่นมาใช้ตกแต่งร้านค้า การแต่งกายด้วยชุดไทย การใช้ภาษาในการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของความเป็นคนไทย การจำหน่ายอาหารไทย ขนมไทยโบราณและอาหารท้องถิ่นที่หาทานได้ยากในปัจจุบัน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Ployjun (2016) การนำชุดมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชมและสวมใส่ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ซึ่งผลการวิจัยด้านสิ่งดูใจของตลาดย้อนยุค พบว่า มาตรฐานของสถานที่พักและความหลากหลายของระดับราคาสถานที่พักใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Bejrananda (2016) องค์ประกอบด้านปัจจัยดึงดูดจำนวน 6 องค์ประกอบ การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันทั้งก่อนการเดินทางและระหว่างการเดินทาง ซึ่งเทคโนโลยีการสื่อสารที่ครอบคลุมพื้นที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยว

ร้านค้าของตลาดย้อนยุค พบว่า ร้านค้าที่ขายสินค้าทั้งอาหารคาว หวาน ขนมโบราณที่หลากหลายทั้งขนมบางอย่างที่ไม่เคยรู้จัก และสินค้าประดิษฐ์ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักรสาน และสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด ของฝากต่างๆ ที่ชาวบ้านนำมาขายในราคาถูกมีการขายสินค้า และการตกแต่งร้านค้าย้อนยุคเป็นแบบโบราณที่เป็นเอกลักษณ์เหมือนย้อนอดีต สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) พบว่า นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เข้าไปเลือกซื้อสินค้าและอาหารท้องถิ่น โดยไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ

การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค พบว่า มีการจัดกิจกรรมการแสดงประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น การแสดงละครสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อน การแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ การละเล่นฟ้อนรำกลองยาวที่เป็นเอกลักษณ์ โดยนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมในการแสดงโชว์ และในวันสำคัญต่างๆ ที่ทางตลาดจัดขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai, (2019) การนำเอาเรื่องเล่าหรือตำนานของท้องถิ่นมานำเสนอเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในตลาดย้อนยุค นักท่องเที่ยวตัดสินใจ เลือกเข้ามาท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรม และเข้าชมกิจกรรม พบว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bejrananda (2016) การมีส่วนร่วมเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น และเอกลักษณ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจในการตัดสินใจการท่องเที่ยว สอดคล้อง กับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในตลาดย้อนยุคที่สร้างขึ้นใหม่ เนื่องจากค่านิยมของนักท่องเที่ยว มักท่องเที่ยวตามกระแสนิยม เพื่อให้ได้ภาพถ่ายในบรรยากาศ สถานที่ นำไปเผยแพร่ในสื่อโซเชียล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

การออกแบบตลาดย้อนยุค พบว่า โดยการจัดผังตลาดส่วนใหญ่ให้สามารถเดินวนรอบตลาดมีชอยเล็กๆ เดินถึงกันได้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินผ่านร้านค้าได้ทั่วถึง และให้ความสำคัญในการตกแต่งร้านให้คล้ายกันและใช้รูปแบบเดียวกันทั้งตลาด สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Klaydes (2020) พบว่าข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบายด้านนิเวศวิทยาเรื่องการกำจัดมลภาวะต่างๆ เช่นขยะที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าขยะจากภาชนะใส่อาหาร

การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พบว่า การจัดสรรสถานที่นั่งภายในรองรับนักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกในการจอดรถ จำนวนของผู้ประกอบในแต่ละร้านจัดสรรให้มีความพร้อมในการให้บริการนักท่องเที่ยวเพื่อความรวดเร็วในซื้อขายสินค้า สอดคล้องกับ Ministry of Tourism and Sports (2017) สิ่งดึงดูดใจและสิ่งอำนวยความสะดวก ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวสินค้าและบริการให้เกิดความสมดุล ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพและบุคลากร การพัฒนาศักยภาพชุมชนผู้ประกอบการและบุคลากรการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Phanpanich (2018) พบว่า มี 4 ปัจจัยในการรองรับนักท่องเที่ยว 1) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ 2) การจัดการแบบนวัตกรรมระดับนานาชาติ 3) การขยายธุรกิจ โดยการเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง 4) การมีบริษัทภิบาล

การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค พบว่า ความสะอาดของร้านค้าและทางเดินบริเวณโดยรอบ การร่วมมือของผู้ประกอบในการดูแลรักษาซ่อมบำรุงสถานที่ต่างๆ ภายในตลาด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Somboonpol (2019) พบว่า การกำหนดมาตรฐานของตลาด คือการให้ความสำคัญมาตรฐานการจัดการตลาด ในด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยผู้บริโภค ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสินค้าของตลาดสด ด้านการจัดกิจกรรมต้อนรับผู้บริโภค

การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค พบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ พัฒนาและปรับปรุงตลาด โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ร่วมกันปรึกษาและบริหารตลาด ร่วมกันกับเจ้าของตลาด และยังร่วมกันดูแลความเรียบร้อย พึ่งพาอาศัยกันในการขายสินค้าช่วยเหลือแบ่งปันค่าใช้จ่ายในดูแลตลาด ความร่วมมือร่วมใจกัน และความสามัคคีของชุมชนถือเป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อนตลาด ทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Ritdej (2015) พบว่า การมีนโยบายให้มีการร่วมกลุ่มกันของชมรมแม่ค้าแพงลอยประธานชุมชน

การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์ตลาดทั้งภายนอกและภายในตลาดผ่านสื่อทุกรูปแบบ แผ่นพับ วิทยู โทททัศน์ และยังประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการสร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลของสถานที่ บรรยากาศ และสินค้า อาหาร ขนมที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้าผ่านทางสื่อออนไลน์ การมีเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ภายในตลาดเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจมาท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Chattukul (2018) การสื่อสารประชาสัมพันธ์การเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้มากขึ้นโดยพัฒนาสื่อเนื้อหาจุดขายของแหล่งท่องเที่ยว ผ่านสื่อทุกรูปแบบ เช่น แผ่นพับ วิทยูกระจายเสียง โทรทัศน์อินเทอร์เน็ต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า ให้ชาวบ้านหรือผู้ที่สนใจขายสินค้า ภายในชุมชนนำสินค้าที่ปลูกพืชผักผลไม้ตามฤดูกาล สินค้าที่มาจากกลุ่มชุมชน สินค้าพื้นบ้าน มาขายโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า เพื่อสร้างโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทำให้ชาวบ้านภายในชุมชนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม สอดคล้องกับ Ministry of Tourism and Sports (2015) รายได้จากการร่วมกิจกรรม รายได้จากค่าธรรมเนียมค่าเข้าชม และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวจากเมืองสู่ท้องถิ่น การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่า ตลาดร่วมใจณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม โดยการใช้ภาชนะใส่อาหารทำมาจากวัสดุธรรมชาติ หรือภาชนะที่รับประทานสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ทำให้เกิดจุดขายในการขายสินค้าเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ Methanai (2019) องค์ประกอบของตลาดย้อนยุคหลักๆ

ของการสร้างตลาดย้อนยุคที่จะทำให้เกิดการชีวิตความสำเร็จและเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยม สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง จากผลจากวิจัย พบว่า แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค ควรมีลักษณะจำลองร้านค้าในอดีต จำลองสถานที่สำคัญในอดีต และการสร้างเอกลักษณ์การใช้ภาษาในการสื่อสาร และการแต่งกายย้อนยุค จากผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดหลักการทำตลาดย้อนยุค Kamonsadavkul (2014) การทำการตลาดย้อนยุครูปแบบการตลาดที่เล่นกับ อารมณ์ความรู้สึกกับผู้บริโภคเป็นหลัก โดยใช้บรรยากาศ และสิ่งของในอดีตที่เป็นความทรงจำ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค โดยการจัดผังตลาดให้สามารถเดินวนรอบตลาดมีขอยเล็กๆ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Methanai (2019) องค์ประกอบของการสร้างตลาดย้อนยุคหลักๆ ที่จะทำให้เกิดการชีวิตความสำเร็จและเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยม

สรุป

แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง ผลจากวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของตลาดย้อนยุค มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งอาหารท้องถิ่น การแต่งกาย สิ่งอำนวยความสะดวก ที่นั่งพัก ห้องน้ำ ที่จอดรถ และป้ายบอกทาง สิ่งดึงดูดใจ ขายสินค้าขนมโบราณ และการแต่งกายของพ่อค้าและแม่ค้า ร้านค้า ขายอาหารขนมโบราณและสินค้าสินค้าชุมชน การจัดกิจกรรมของตลาดย้อนยุค มีการแสดงประวัติความเป็นมาของสถานที่ 2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง การออกแบบตลาดย้อนยุค ให้ความสำคัญกับการตกแต่งร้านสื่อเป็นตลาดโบราณ กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ การกำหนดมาตรฐานสถานที่ของตลาดย้อนยุค กำหนดมาตรฐานการการขายสินค้า สถานที่ หรือแม้กระทั่งการคัดกรองในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด -19 การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจตลาดย้อนยุค โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารตลาด การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางออนไลน์ 3) การชีวิตความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยการไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการณรงค์งดการใช้ถุงพลาสติก ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พึงพอใจต่ออาหาร การแต่งกายของพ่อค้าแม่ค้า และบรรยากาศ 4) แนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลาง โดยสภาพแวดล้อมและศักยภาพ กลยุทธ์การจัดการธุรกิจ และการชีวิตความสำเร็จของธุรกิจล้วนส่งผลกันทำให้เกิดแนวทางกลยุทธ์การจัดการและความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวตลาดย้อนยุคในภาคกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1) สภาพแวดล้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค การประกอบธุรกิจตลาดย้อนยุค ควรให้ความสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตลาดย้อนยุค เช่น อาหาร การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสนทนากับนักท่องเที่ยว

1.2) กลยุทธ์การจัดการธุรกิจตลาดย้อนยุค การออกแบบตลาดย้อนยุค ผู้ประกอบการควรมีแผนผังในตลาดเพื่อแสดงตำแหน่งร้านค้า และอาหารยอดนิยม เพื่อให้ง่ายต่อการเที่ยวชมของนักท่องเที่ยว และนำความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวมาปรับใช้ในการจัดการ

1.3) การชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุค ชุมชนเกิดรายได้เพิ่มขึ้น โดยขายสินค้าโดยไม่เสียค่าเช่าแผงขายสินค้า ขายสินค้าที่ชุมชนนำมาแปรรูป สินค้าพื้นบ้าน และสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน การสาธิตการประกอบอาหารสินค้าโบราณที่หาทานยากเพื่อสร้างเอกลักษณ์ในการขายสินค้า

1.4) จากผลการวิจัยสามารถนำผลวิจัยมาเป็นแนวทางในการจัดการกลยุทธ์ธุรกิจตลาดย้อนยุคในภาคกลางสำหรับพื้นที่ที่มีความสนใจและมีบริบทที่คล้ายคลึงกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ตลาดผ่านสื่อออนไลน์ การทำสื่อวิดีโอแนะนำสถานที่ที่น่าสนใจภายในตลาด การเพิ่มช่องทางขายออนไลน์

2.2) ควรศึกษากระบวนการพัฒนาตลาดย้อนยุคให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างไร การสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ใช้ทรัพยากรในชุมชนมาเป็นสินค้า หรือบริการ

2.3) ควรศึกษาการชี้วัดความสำเร็จของธุรกิจตลาดย้อนยุคเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ ด้วยการพัฒนาและสร้างแบบสอบถามตามหลักวิชาการ โดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้รู้ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นจากงานวิจัยนี้ เพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาหรือปรับปรุง และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการกลยุทธ์ของธุรกิจตลาดย้อนยุคให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.4) ควรศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับสถานการณ์วิกฤต โรคระบาดที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพและธุรกิจการขายสินค้าภายในตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ในการสั่งซื้อสินค้า

2.5) ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคซื้อสินค้าในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ ในการสั่งซื้อสินค้าทางช่องทางออนไลน์และการใช้เทคโนโลยีช่วยในการขายสินค้า

References

- Amsa-ard, P. (2017). Lesson Learned from Management Process for Development Community Old Market to Success: Khongkong Market Amphoe Bang Pa-in District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 623-63.
- Bejrananda, T. (2016). Travel Motivations for Visiting Ecotourism Destinations in Border Areas of Chiang Rai. *Suthiparithat Journal*, 30 (94), 42-59.
- Chattukul, A. (2018). Role of Local Communities in the Tourism Markets Development in Buriram Province with Kao Kradong Park Case Study. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 10(1), 167-182.
- Department of Tourism. (2018). *Tourism Development Strategy 2018-2021 of the Department of Tourism: Department of Tourism*. Retrieved June 29, 2019, from <https://www.dot.go.th/storage/กลุ่มแผน/5V7jtvCF7hvNiXPu7M0dT7giHiF1ZbRokN8nBVx.pdf>
- Kamonsadavkul, S. (2014). Samchuk, The Retro Market: The Politics of Space and the Business of Nostalgia. *Institute of Culture and Arts Journal*, 14(2), 67-77.

- Klaydes, P. (2020). Model of Floating Market Tourist Management Affected to Development of Livelihoods and Culture in Thailand. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 200-218.
- Klinmuenwai, K. (2018). Guidelines for Support Cultural Tourism Destination at Tha Ma-O Community Mueng Distric Lampang Province, *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 6(1), 131-148.
- Methanai, C. (2019). Motivation to Make a Decision Making of Tourists to Visit Retro Markets in Thailand. *Journal of Modern Management Science*, 12(2), 37-52.
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thai Tourism Strategy 2015-2017*. Retrieved June 3, 2019, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- Ministry of Tourism and Sports. (2017). *Strategy, Ministry of Tourism and Sports. No.4. 2017-2021*, Retrieved June 3, 2019, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689
- Phanpanich, N. (2018). Strategic Process of Business Automation Systems that Facilitate the Elderly of Small and Medium Enterprises for the Transition to the Elderly Society in Thailand. *Western university Research Journal Humanities and Social Sciences*, 4(3), 169-178.
- Ployjun, D. (2016). Cultural Capital of The Hmong Hill Tribe with Strategies to Promote Creative Tourism. *College of Social Communication Innovation, SWU*, 4(1), 6-17.
- Ritdej, T. (2015). Guildlines for Developing Tourism Activities and Destination for Sustainable Tourism of Amphawa Floating Market, Samut Songkram Province. *Journal of Thai Hospitality & Tourism*, 10(2), 18-33.
- Sinworn, S., & Viriyawattana, N. (2016). Design Guidelines for Facilities and the Physical Environment to Enhance Tourism of Disabled and Elderly Tourists at the Taling Chan Floating Market. *SDU Research Journal Humanities and Social Sciences*, 11(3), 97-116.
- Somboonpol, U. (2019). Managenment Approach to Success of the Fresh Market Business in Bangkok. *Journal of the Association of Researchers*, 24(1), 85-98.
- Thongupakan, B. (2018). Local Cuisine: Food Security in a Cultural Dimension Case Study of Ban Taling Daeng Community Kanchanaburi. *Prinss of Naradhiwas University Journal of Humannities and Social Sciences*, 5-20.
- World Tourism Organization. (2018). *UNWTO Tourism Highlights*. Retrieved June 29, 2019, from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>

การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญา ของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Innovation Development for the Propagation of Buddhism Through Phaya-lsan of Dhamma Preachers in the Northeast Region

¹รัศมี ปักดีศิริวงศ์, พระยุธนา อธิจิตโต และ สิริภพ สวนดง

¹Ratsamee Pakdisiriwong, Phra Yuthana Adhicitto and Siraphop Suandong

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ratsameepakdisiriwong@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิผลดียิ่งขึ้น และช่วยอำนวยความสะดวกให้ทั้งผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาและผู้รับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักคำสอนและวิธีการสอนที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทเจ้า 2) ศึกษาบทพญา สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) ประเมินผลการใช้วัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา โดยศึกษาเอกสารสร้างเครื่องมือการวิจัย คือ วัตกรรมการเทศน์พญา เพื่อทดลองใช้กับกลุ่มผู้ฟังเทศน์หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ซึ่งสุ่มแบบแบ่งชั้นจาก เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียนนิสิตนักศึกษา สุ่มแบบเจาะจงพื้นที่ใน จังหวัด อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ แล้วประเมินผลนวัตกรรม พัฒนานวัตกรรมอีกครั้ง เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สาธารณชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักคำสอนของพระพุทเจ้ามีหลายหมวดธรรม แต่ที่ได้รับความนิยมมากคือ ไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ 3 องค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ส่วนพุททวิธีสอนมีหลายวิธี แต่การวิจัยเรื่องนี้เลือกหลักนวัตรศึกษาแบบเคยยะ ส่วนเนื้อหาเลือกเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 2) สัมภาษณ์พระนักเทศน์พญา พบปัญหา คือ พระนักเทศน์และผู้ฟังเทศน์ตีความพญาที่ใช้ภาษาโบราณไม่ได้ ผู้วิจัยจึงประพันธ์บทพญาที่ใช้ภาษาปัจจุบันเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ขึ้นมาใหม่ จำนวน 38 บท เสนอให้พระนักเทศน์ เทศน์แล้วจัดทำคลิปวิดีโอและเอกสาร สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ และจัดสนทนากลุ่ม 3) ผลจากการทดลองใช้วัตกรรมการพบว่า ได้รับความรู้ในหลักธรรม จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ประทับใจการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 เปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้น จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 พัฒนานวัตกรรมเพิ่มการตีความพญาเป็นภาษาไทยกลาง เผยแพร่ลงในเฟซบุ๊ก เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สาธารณชนทั่วไป

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; บทพณฺญา; พระนักเทศน์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

Innovation development for the propagation of Buddhism through Phaya-Isan of Dhamma preachers contributes to more effective Buddhism propagation and provides more convenience to both the propagators and recipients. The research article consisted of the following objectives: 1) to study the Buddha's teachings and methods for propagating Buddhism; 2) to study Phaya-Isan and the problems of propagating Buddhism through Phaya-Isan by Dhamma preachers in the northeast region as well as to develop innovation for propagating Buddhism; and 3) to assess the results of using innovation to propagate Buddhism. The study applied a research and development method by studying documents. The Phaya-Isan innovation was used as the research tool, with 25 Dhamma recipients serving as key informants. Cultural officers, teachers, members of the Sub-district Administrative Organization and Sub-district Municipality, private business owners, farmers, and students were among the key informants gathered through stratified random sampling. Purposive sampling was used to acquire those from the provinces of Udon Thani, Kalasin, Mahasarakham, Khon Kaen, and Chaiyaphum. The data obtained were utilized to assess the innovation before it was redeveloped in order to propagate Buddhism to the public via Facebook channel.

From the study, the following results are found: 1) The Buddha's teachings consist of many virtues but the most popular one is *Trisikkhā* (Threefold Training), which is in conformity with human's way of life comprising *Sīla* (morality), *Samādhi* (concentration), and *Paññā* (wisdom). The Buddha has many teaching methods but this study focuses on *Geyya* (discourses mixed with verses) as part of *Navaṅga-satthusāsana* (the Master's ninefold teaching) while the content emphasizes the *Kusala-kamma* (10 Wholesome Courses of Action) and *Akusala-kamma* (10 Unwholesome Courses of Action); 2) From the interviews with Phaya-Isan preachers, the problem found is that the Dhamma preachers and recipients are unable to understand the Phaya-Isan, which uses ancient terminology. As a result, the researcher has composed the Phaya-Isan in 38 chapters, which uses current language and focuses on *Kusala-kamma* and *Akusala-kamma*. The Dhamma preachers have used them in their preaching, which have been videotaped and documented. The in-depth interview form is created before being given to the experts for review and focus group discussion; and 3) The results from using innovation of 25/25 Dhamma recipients are found as follows: 100% have obtained the Dhamma knowledge, 96% have been impressed with the preaching, and 96% have had better behavior. The innovation development through Phaya-Isan has been revised and the Thai central language has been added for interpretation, before being published on Facebook in order to propagate Buddhism for the public.

Keywords: Propagation of Buddhism; Phaya-Isan; Dhamma Preachers; Northeast Region

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ เพื่อเป็นแนวทางให้พุทธบริษัทนำไปปฏิบัติ ดังคำตรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป...จงประกาศพรหมจรรย์ ...แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิกมเพื่อแสดงธรรม” (Thai Tripitakas: 4/32/40) จากคำตรัสดังกล่าวผู้วิจัยซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์กรให้ทำวิจัยเกี่ยวกับพญาเพราะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ค้นหาปัญหาของพญาและวิธีใช้พญาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นับตั้งแต่เรื่องการสร้างนวัตกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักธรรมที่จะใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด สื่อที่จะใช้ ช่องทางการใช้สื่อที่จะเข้าถึงประชาชนจนถึงถิ่นเหมือนที่พระพุทธเจ้าทรงเคยปฏิบัติในสมัยพุทธกาลคืออะไร และพื้นที่การวิจัยต้องเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือแน่นอน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นภาคหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีประชากรและพื้นที่มากกว่าทุกภาคของประเทศ คือมีพื้นที่และประชากรเป็นหนึ่งในสามของประเทศ โดยมีประชากร 22 ล้านคน ส่วนประชากรทั่วราชอาณาจักรมี 66 ล้านคน (Vongpanya, 2021) และมีพื้นที่ 168,854 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทั่วราชอาณาจักรทั้งหมด 513,120 ตารางกิโลเมตร ภาษาที่ใช้เป็นภาษาอีสาน อาชีพหลักคือ เกษตรกร เป็นแหล่งที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย มีวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น นิทานพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย บทร้องเล่นของเด็ก และพญา เป็นต้น จากการสังเกตในปัจจุบัน พบผู้ใช้พญา คือ หมอลำ พระนักเทศน์ และพิธีกร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 20 จังหวัด จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคามเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่มีอาจารย์มีชื่อเสียงเชี่ยวชาญด้านพญาหลายท่าน จังหวัดอุดรธานีมีพระนักเทศน์พญาที่มีผลงานการเทศน์พญาในยุทูปและหนังสือเทศน์พญาเผยแพร่ จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่ประชาชนเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์เป็นอย่างดี จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่ผู้วิจัยฝังตัวศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของคนภาคอีสานมา 70 กว่าปี เพราะเกิดและทำงานที่นี่ การสุ่มตัวอย่างผู้ฟังเทศน์จึงเลือกสุ่มจาก 5 จังหวัดดังกล่าวด้วยหลักการสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุ

พญาเคยมีบทบาทสำคัญกับประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะประชาชนเคยสอนบุตรหลานด้วยพญาคำสอน หนุ่มสาวเกี่ยวกันด้วยพญาเกี่ยว ผู้ใหญ่อวยพรผู้น้อยด้วยพญาอวยพร วัดภูมิปัญญาด้วยความรู้ด้านพญา ดัง ประมวล พิมพ์เสน (Pimsen, 2002) กล่าวถึงการประชุมนักปราชญ์หรือภูมิปัญญาอีสานเมื่อปี ค.ศ. 1996 ที่สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีว่า “ถ้ามีความรู้อธิบายวิชาการ หรือ วิชาชีพ เรียกว่า ภูมิปัญญา แต่ถ้าพูดเป็นกลอน เป็นสุภาษิต เป็นสำนวนโวหาร เรียกว่า จอมพญา” ถ้อยคำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมื่อก่อนชาวอีสานยกย่องผู้เก่งพญา เพราะจะประพันธ์พญาขึ้นมาสอนคนอื่นได้ จะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี และพญาในสมัยโบราณก็สอนทุกเรื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น วิชาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป พญามีบทบาทลดลงตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมสังคมไทยในปัจจุบันเน้นการพูดการเขียนด้วยภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเข้าสู่สังคมโลก พระเริ่มเทศน์เป็นภาษาอังกฤษ ครูและพ่อแม่เน้นการสอนภาษาอังกฤษแก่เด็ก ๆ แทนการจำพญาดังสมัยก่อน ภาษาถิ่นหรือพญาคำสอนก็ลดบทบาทลง เพราะมีอินเทอร์เน็ตมาสอนแทน จนปัจจุบันไม่ว่าพระนักเทศน์หรือผู้ฟังเทศน์ก็ฟังพญาโบราณไม่ค่อยรู้เรื่อง ผู้ที่ต้องการจะฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอีสานต้องเริ่มประพันธ์พญาขึ้นมาใหม่ ให้เป็นภาษาอีสานปัจจุบัน ไม่ใช่พญาภาษาโบราณที่มีอยู่เดิม หรือปรับจากของเดิมโดยใช้ภาษาปัจจุบันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับพญา เรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ด้วยพระนักเทศน์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนวิธีการเทศน์พญาเคยมีบทบาทสำคัญ เพราะการเทศน์พญามีความไพเราะ ฟังแล้วเพลิดเพลิน ประทับใจ ไม่น่าเบื่อ ถ้าเข้าใจภาษา แต่ถ้าไม่เข้าใจภาษา คนก็ไม่สนใจที่จะฟัง ดังนั้น หากแก้ไขภาษาพญาเป็นภาษาปัจจุบันได้ เส้นของการเทศน์พญาก็จะต้องกลับคืนมา ผู้วิจัยต้องการที่จะแก้ปัญหาด้านภาษาของพญาจึงเสนอตัวประพันธ์พญาคำสอนเรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ผู้ฟังเทศน์พญาเข้าใจหลักธรรมที่สอน เป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่ง ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน หรือเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนและวิธีการสอนที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า
2. เพื่อศึกษาบทพญา สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพัฒนานวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยวิธีศึกษาเอกสารและลงพื้นที่ภาคสนาม แล้วจัดทำนวัตกรรมและพัฒนา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็น (TayRaukhum, 2014) ของวัตถุประสงค์ข้อ 1 เป็นความต้องการจำเป็นที่ประเมินตามนิยามความแตกต่างระหว่างจริยธรรมที่ต้องการกับจริยธรรมที่มีอยู่จริงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนความต้องการจำเป็นตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 คือ พญา พญาเป็นความต้องการจำเป็นที่ประเมินตามนิยามในรูปแบบความชอบ สำหรับคำเทศน์ ความต้องการจำเป็นตามนิยามความขาดแคลน คือขาดแคลนบทพญาที่ใช้เทศน์ในเรื่องกุศลกรรมบถ10 และอกุศลกรรมบถ10 ประการ เนื่องจากบทพญาคำสอนเรื่องนี้ไม่เคยมีมาก่อน จากการศึกษาจากเอกสาร เกี่ยวกับพญา จากหนังสือ (1) เพชรอีสาน ของพระครูพิศาลธรรมภาณี (2) อินทนิลสอนลูก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (3) อธิบายพญา 1 ของประมวล พิมพ์เสนและวิทยานิพนธ์ คือ (1) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญ-บาปที่ปรากฏในพญาอีสาน ของอดิสร เพียงเกษ (2) การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดพญาอีสาน ของพรสวรรค์ สุวรรณศรี (3) การศึกษาพญา สื่อประเพณี: การสืบทอดและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนคนอีสาน ของจิราพร ศรีบุญลือ (4) การสังเคราะห์พญาสุภาษิตอีสานลงในพุทธศาสนสุภาษิต ของพระมหาโสภณ ธนปัญญา (5) ศึกษาบทพญาเชิงจริยธรรมที่ปรากฏในบทเทศนาของพระอาจารย์สมภพ โชติปัญญา ที่มีผลต่อตำบลแพด อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ของพระวัชรานนท์ อริยชัย (6) การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการครองเรือนในบทพญาอีสาน ของพระนพพร กิตติสาโร (7) การศึกษาหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทพญาอีสาน ของพระอารย์ กตปุณโญ (8) การศึกษาพญาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสานนำไปใช้สอน ของพระครูอภิรักษ์ชัยมงคล (9) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏ

ในผญาอีสาน ของพระสำลี รุกขิตมโม ปรากฏว่าไม่มีบทผญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ที่จะนำไปเทศน์สอนได้

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนา เมื่อทราบหลักคำสอนวิธีการสอน และวิธีการเผยแผ่ศาสนาของ พระพุทธเจ้าแล้ว จึงออกแบบนวัตกรรมและวางแผนการทำงาน เช่น 1) ลงภาคสนามสัมภาษณ์พระนักเทศน์ เพื่อสำรวจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่าใช้หลักคำสอนวิธีการ สอน และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการใด สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าหรือไม่ และเพื่อขอ ทราบปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยบทผญา 2) ผู้วิจัยได้ประพันธ์และปรับบทผญาตามหลักธรรมที่จะ ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา เรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 โดยใช้ภาษาปัจจุบัน 3) เสนอ บทผญาให้พระนักเทศน์ใช้เทศน์เพื่อจัดทำคลิปวิดีโอการเทศน์ผญา 4) จัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับ สัมภาษณ์พระนักเทศน์ ผู้ฟังเทศน์ และสร้างคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม 5) เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ การวิจัย 6) จัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของบทผญาและการเทศน์ผญา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพระนักเทศน์ผญา สุ่มแบบ เจาะจงจากพระนักเทศน์ผญา ของสำนักงานวัฒนธรรมซึ่งแต่ละจังหวัดจัดทำเนียบพระนักเทศน์ไว้แล้วและ สอบถามจากผู้สันักตถธณี จากพื้นที่จังหวัดอุดรธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา และสุรินทร์ รวม 7 รูป 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผญา เช่น ผู้แต่งหนังสือผญา คือ รศ.ดร.อุดม บัวศรี แต่งหนังสือ ผญาธรรม, จำผญา, วัฒนธรรมอีสาน, วรรณคดีอีสาน, และผญาภูมิปัญญาชีวิตของชาวอีสาน (Buasri, 2021), ผู้จัด กิจกรรมผญา คือ ผศ.ชอบ ดีสวนโคก แต่งหนังสือ ของเก่าบ่เล้ามันลืมเขียนธรรมนำคำโบราณอีสาน และทำงานร่วมกับสำนักส่งเสริมวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยขอนแก่น (Deesuankhok, 2021) พระนักเทศน์ และผู้มีภูมิรู้ด้านการเทศน์ คือ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น แต่งหนังสือ พุทธศาสนาในจีน, ในเวียดนาม, ในกัมพูชา, ในลาว, ย้อนรอยอดีตพระพุทธศาสนาใน อาฟกานิสถาน, พุทธศาสนาดนตรีสู่ของพุทธองค์ และสัมมนาพระพุทธศาสนา (Phramaha Dao Siam Wachirapanyo, 2021). พระครูสุตธรรมภาณี และอาจารย์อีกสองท่านที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาและผญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รวม 6 รูป/คน 3) กลุ่มผู้ฟังเทศน์สุ่มจาก ตัวแทนชนทุกระดับชั้น สุ่มแบบแบ่งชั้น คือ เจ้าหน้าที่วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียนนิสิตนักศึกษา สุ่มแบบเจาะจงพื้นที่ในจังหวัด อุดรธานี กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ รวม 25 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาหรือการนำนวัตกรรมไปทดลองใช้

1) การสัมภาษณ์ มีการสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม คือ สัมภาษณ์เชิงลึกพระนักเทศน์ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ฟัง เทศน์ สัมภาษณ์พระนักเทศน์จำนวน 7 รูป จาก 6 จังหวัด ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน คือตั้งแต่เดือนกันยายน 2020 ถึง เมษายน 2021 ใช้ทั้งระบบสัมภาษณ์ด้วยวาจา โน้ต โทรศัพท์ และได้รับคำตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทางเอกสาร และคำเทศน์ทางไลน์ ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ฟังเทศน์ จำนวน 25 คน จาก 4 จังหวัดใช้เวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ - เมษายน 2021 ใช้ระบบการพบด้วยตัวเองในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 18 คน ส่วนจังหวัดขอนแก่นและอุดรธานี จำนวน 7 คน ผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยใช้หลักการแนะนำให้ผู้ฟังเทศน์ จากคลิปวิดีโอ ผ่านช่องทางยูทูป อ่านเอกสารการเทศน์ แล้วจึงตอบ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกลงในเอกสาร

2) การจัดประชุมกลุ่ม เริ่มจากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น แจ้งความประสงค์เพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านผญาและการเทศน์เข้าร่วมการ สนทนากลุ่ม จำนวน 6 รูป/คน โดยมอบโครงร่างดัชนีพันธ์ คลิปวิดีโอการเทศน์ผญา เอกสารการเทศน์ผญา

และคำถามในการประชุมกลุ่มให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษา 10 วัน ก่อนจัดประชุมกลุ่มเพื่อให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้
วิพากษ์วิจารณ์ให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องนวัตกรรมและเครื่องมือวิจัยก่อนนำไปใช้ในภาคสนาม

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ ศึกษาเอกสาร ทั้งหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสืบค้นทาง
อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรม ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2018-ถึงเดือนกรกฎาคม 2021 ใช้เวลา 3 ปี
เมื่อได้คำเทศน์จากพระนักเทศน์ ผู้วิจัยคัดเลือกการเทศน์ที่ดีที่สุดจัดทำคลิปวิดีโอครั้งที่ 1 ทดลองใช้กับผู้ให้
ข้อมูลสำคัญหรือผู้ฟังเทศน์จำนวน 25 คนใน 5 จังหวัด และจัดปรับปรุงพัฒนาคลิปการเทศน์ครั้งที่ 2 เพื่อเผยแพร่
แพร่พุทธศาสนาสู่สาธารณชนทั่วไปผ่านเฟซบุ๊ก

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสังเกต จากการสนทนากลุ่ม
จากการสัมภาษณ์ จากการถ่ายภาพ และจากการจดบันทึก

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 วัตถุประสงค์ข้อ 1 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับหลักคำสอนที่จะใช้ ตามค่านิยมความ
ต้องการจำเป็นในรูปแบบความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นเป้าหมายกับสภาพที่เป็นอยู่จริง พบว่าหลักธรรม
กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ที่เป็นเหตุให้ผู้ฟังเทศน์มีจริยธรรมจนถึงระดับพระนิพพาน
เริ่มตั้งแต่ระดับ ศีล สมาธิ ปัญญา ใคร่มีจริยธรรมระดับใดก็ศึกษาตามระดับของแต่ละบุคคล

6.2 วัตถุประสงค์ข้อ 2 วิเคราะห์จากความต้องการจำเป็นตามรูปแบบความชอบของผู้ฟังเทศน์ พบว่า
ผู้ฟังเทศน์ชอบฟังเทศน์ที่ให้เพลิดเพลินไม่เครียด วิเคราะห์แล้วคือเทศน์ผญา และวิเคราะห์ความต้องการ
จำเป็นตามนิยามในรูปแบบความขาดแคลน ผญาที่เป็นภาษาปัจจุบันเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ
10 ประการ เป็นความขาดแคลน ผู้วิจัยจึงได้ประพันธ์บทผญาที่ขาดแคลนขึ้นมาใหม่

6.3 วัตถุประสงค์ข้อ 3 วิเคราะห์เนื้อหาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ว่ามีความรู้ในหลักธรรม มีความ
ประทับใจ เพลิดเพลิน สนุกสนาน ไม่เบื่อในการฟังเทศน์ และเมื่อฟังเทศน์แล้วมีการเปลี่ยนแปลงทางกาย
วาจา ใจอย่างไร จากคำตอบในแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาพัฒนา
นวัตกรรมอีกครั้งเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไป

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัยหรือการประเมินผล ประเมินตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายหมวดธรรม เช่น ไตรสิกขา
อริยสัจ อนุบุพเพกขา ฯลฯ แต่หลักการใหญ่ที่เป็นกระบวนการทั้งหมดของการพัฒนาคนแบ่งออกเป็น
3 องค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือเรียกรวมว่า ไตรสิกขา ในวิจัยนี้ได้นำเอาหลักธรรมกุศลธรรม
บถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 มาเป็นหลักคำสอน ส่วนวิธีการสอน ในวิจัยนี้เลือกวิธีการสอนตาม หลัก
นวัคสัทธศาสนา เพื่อให้ตรงกับวิธีการสอนที่ใช้ผญา นวัคสัทธศาสนา มี องค์ 9 คือ (1) สุตตะ (2) เคยยะ (3)
เวຍຍာกรณະ (4) คากา (5) อุทาน (6) อิติวุตตะกะ (7) ชาตกะ (8) อัပ္ပุตตรม (9) เวทลละ วิธีการสอนด้วยผญา
มาจาก องค์ เคยยะ คือระเบียบคำที่เป็นประเภทร้อยกรองประสมกับคำประเภทร้อยแก้ว หลักธรรมกุศล
กรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ตรงกับกระบวนการพัฒนาคนแบบไตรสิกขา คือ ข้อ 1-7 เป็นศีล ใน
อริยมรรค ข้อ 8-9 เป็นปัญญาในอริยมรรคคือสัมมาสังกัปปะ แต่ต้องปฏิบัติสมาธิก่อนจึงจะเกิดปัญญา ข้อ 8
จึงหมายถึงการเพ่งเล็งอย่างได้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ใจ ของเขา และข้อ 9 การพยายาม ส่วนข้อ 10 เป็น
ปัญญาในอริยมรรค จะละมิจฉาทิฏฐิจนเป็นสัมมาทิฏฐิได้ต้องใช้ปัญญา การมีปัญญาคือเห็นโลกตามความเป็น
จริง จะเริ่มมีปัญญาเมื่อเริ่มรักษาศีล คนไม่มีปัญญาจะไม่รักษาศีล ผู้มีศีลคือผู้มีปัญญา เช่น พระโสดาบันจะมี

ปัญหาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ ผู้ฟังเทศน์ไม่สามารถเข้าใจพญา เพราะภาษาของพญาเข้าใจยาก (Pramaha Kitti Kittimethi, 2021) พระนักเทศน์ไม่สามารถตีความพญาที่เข้าใจได้ จึงไม่ชอบเทศน์พญา คนรุ่นใหม่ฟังพญาไม่เข้าใจ พุทธพญาก็ไม่เป็น พระสงฆ์ที่สามารถเทศน์พญาได้มีน้อย พญามีบทบาทลดลง จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญหายไป คนใช้พญาส่วนมากเป็นคนสูงอายุ เยาวชนให้ความสนใจน้อย ขาดการส่งเสริมการเทศน์พญา ไม่มีตำราการเทศน์พญา ข้อเสนอแนะจากพระนักเทศน์ คือ ควรสร้างนวัตกรรมการเทศน์พญา พระนักเทศน์ควรฝึกเทศน์พญาให้ชำนาญ ให้คล่องและช่วยกันเผยแพร่พญาด้วยการเทศน์พญา ควรมีการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้พญา จัดฝึกอบรมการเทศน์พญา จัดพิมพ์ตำราการเทศน์พญา ควรจัดรายการเทศน์พญาทางสื่อออนไลน์

การพัฒนานวัตกรรมการเทศน์พญา ได้นวัตกรรม 3 ชิ้น คือ

- 1) คลิปวิดีโอการเทศน์พญาที่ดีความเป็นภาษาอีสานล้วน
- 2) คลิปวิดีโอการเทศน์พญาที่ดีความเป็นภาษาไทยกลาง
- 3) เอกสารการเทศน์ที่ถอดจากไฟล์เสียงเทศน์

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลที่ได้รับจากการฟังเทศน์จากคลิปวิดีโอการเทศน์พญา และอ่านเอกสาร คือ

3.1 ผู้ฟังเทศน์ได้รับความรู้หลักธรรมเรื่อง กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 แล้วจะนำบทพญา ไปใช้ในการทำหน้าที่พิธีกร ได้รับความรู้ใหม่และเข้าใจพญาเพราะไม่เคยรู้เรื่องพญามาก่อน รู้หลักธรรมแล้วไม่เบียดเบียนใคร รู้หลักธรรมแล้วนำไปใช้ในการเตือนสติ รู้หลักธรรมแล้วไม่ยอกได้ของใคร รู้หลักธรรมแล้วอยากทำแต่ความดี รู้หลักธรรมแล้วอยากทำบุญทำทาน รู้หลักธรรมแล้วทำให้รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูกอะไรดีอะไรชั่ว รู้หลักธรรมแล้วทำให้จิตใจอ่อนโยนลง ได้ข้อคิดในการใช้ชีวิตประจำวัน รู้หลักธรรมแล้วเริ่มรักษาศีล 5 ได้ความรู้แล้วทำให้ภาคภูมิใจในความเป็นคนอีสาน อยากอนุรักษ์ภาษาวรรณกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอีสานได้รับความรู้หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ทั้ง 25 คน คิดเป็นร้อยละ 100

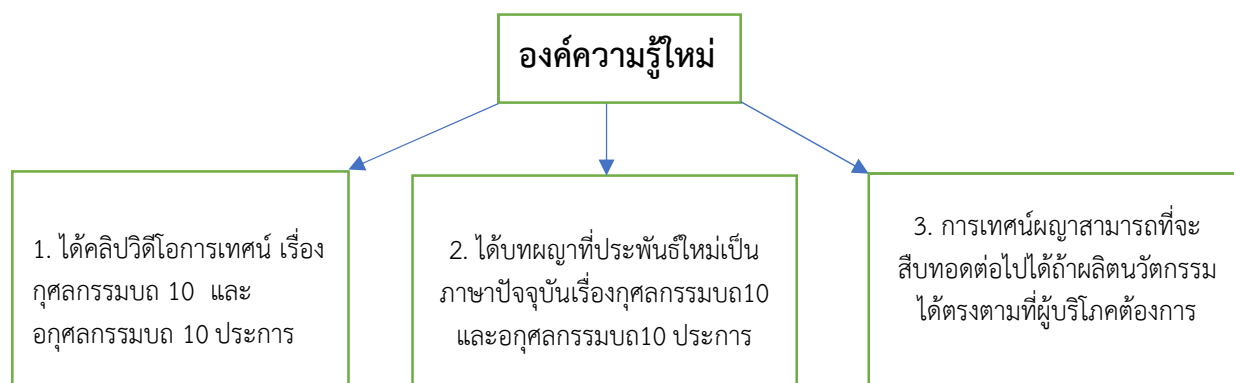
3.2 ขณะฟังเทศน์เกิดความสนุกสนานประทับใจ ฟังแล้วเพลิดเพลิน ฟังแล้วไม่เบื่อ น่าสนใจ น่าติดตาม เบิกบานใจ ไพเราะ สบายใจ จำนวน 24 คน จาก 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96

3.3 ฟังเทศน์แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา และใจ ไปในทางที่ดีขึ้น คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนใคร จิตมีเมตตา จิตใจมีความอ่อนโยน ไม่ยอกได้ของใคร ไม่เอาเปรียบใคร ชอบทำบุญทำทาน พุทธจาไพเราะขึ้น (Surasieng, 2021) พุทธน้อยลง คิดก่อนพูดก่อนทำ รักษาศีล 5 ให้ถ้อย ไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นใคร ไม่ประมาท เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น ไม่ยึดมั่นถือมั่น ละอายต่อบาป เกรงกลัวต่อบาป ละความชั่ว ทำความดี อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาอีสาน จำนวน 24 คน จาก 25 คน คิดเป็นร้อยละ 96

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนานวัตกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญาของพระนักเทศน์ คือ 1) ได้คลิปวิดีโอการเทศน์พญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นของใหม่ ยังไม่มีใครผลิตนวัตกรรมเรื่องนี้นัก่อน 2) ได้บทพญาใหม่ที่เป็นภาษาปัจจุบัน จำนวน 38 บท 3) การเทศน์พญาสามารถที่จะสืบทอดต่อไปได้ถ้าผลิตนวัตกรรมได้ตรงตามความต้องการของคนแต่ละยุค เนื่องจากยุคปัจจุบันของประเทศไทยกำลังปรับตัวเข้าสู่สังคมโลก ภาษาอังกฤษเป็นภาษาจำเป็น การจำพญาที่เคยมีมาในอดีตได้หายไป กลายเป็นฝึกการพูดภาษาอังกฤษ และฝึกเทศน์ภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก พญาจึงมีบทบาทน้อยลง แต่พญายังคงใช้อยู่ในการเล่าของหมอลำ การเทศน์พญาของพระนักเทศน์มีบ้าง แต่ไม่มาก การนำบทพญาไปใช้ในการเป็นพิธีกรยังคงมีอยู่แต่ไม่มาก เมื่อทดลองใช้นวัตกรรมการเทศน์พญา ใน

ปัจจุบัน ปรากฏว่าได้รับผลดีเกินคาด บางคนเป็นคนอีสานโดยกำเนิดไปรับราชการครูสอนภาษาอังกฤษ ในกรุงเทพมหานคร ไปดูงานและไปเที่ยวเกือบรอบโลก เพิ่งจะได้ฟังเทศน์ผญาเมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว กลับมาอยู่บ้าน แสดงว่าที่ผญาลดบทบาทลงเพราะการเผยแพร่มีน้อย ดังนั้นถ้ามีการเผยแพร่มาก ผญาก็สามารถที่จะสืบทอดต่อไปได้แม้แต่กับเยาวชนที่เชื้อสายอีสานแต่พูดภาษาไทยกลาง ไม่ได้พูดภาษาอีสาน ได้ปฏิเสธการฟังเทศน์ในตอนแรกแต่เมื่อให้อ่านเอกสารเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและเริ่มรักชาติ 5 เพราะผญามีความไพเราะ ถ้านำผญามาใช้เพื่อความเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ ก็สามารถที่จะสืบทอดผญาต่อไปได้ สรุปลองค์ความรู้ใหม่ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนานวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าหลักคำสอนเรื่องกุศลกรรมบถ 10 ประการ สอดคล้องกับ งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ” (Phramaha Pornsawan Kittivaro, 2011) และ “การศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต” (Piampathom, 2017) แต่ต่างกันตรงการตีความในกุศลกรรมบถ 10 ข้อ 7 ที่ทั้งสองท่าน ตีความว่า “การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา” หมายถึงการเพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่น แต่ผู้วิจัยตีความตามอริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาสังกัปปะ หมายถึง อยากได้กาม มีความพยายาม มีการเบียดเบียน การเพ่งเล็งอยากได้ของเขา จึงเป็นการเพ่งเล็งอยากได้ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และใจของเขา และพุทธวิธีที่ผู้วิจัยค้นพบว่าการสอนของพระพุทธเจ้า หนึ่งในหลายวิธีคือการสอนแบบเคຍະ ในนวัคสตุตฺตาสนั ซึ่งป็นร้อยแก้วสมร้อยกรอง สอดคล้องกับบทความเรื่อง “พุทธวิธีการเรียนการสอน” (Vorametigul et al. 2018) ที่สรุปว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามี 3 ลักษณะคือ 1.ร้อยแก้ว 2.ร้อยกรอง และ 3.ร้อยแก้วผสมร้อยกรอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทผญาของพระนักเทศน์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาผญาเชิงจริยธรรมที่พระสงฆ์ชาวอีสาน นำไปใช้สอน” (Phrakruabhirakchaimongkol, 2005) พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล นำหลักธรรม 11 ข้อ ไปสอน ผู้วิจัยนำหลักธรรมกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ไปสอน โดยผ่านบทผญา ผลจากการ สัมภาษณ์ผู้ฟังเทศน์ของพระครูอภิรักษ์ชัยมงคล คือ ได้ความรู้ ได้ผลเหมือนกับของผู้วิจัย เช่น เพิ่มความรู้ ให้ข้อคิดในการใช้ชีวิต สืบต่อวัฒนธรรมของอีสาน แต่พระครูอภิรักษ์ชัยมงคล ถาถามเฉพาะความรู้ ไม่ได้ถาม ทักษะคิด และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่วนปัญหาในการเผยแผ่ศาสนาด้วยบทผญาคลายกับของผู้วิจัย คือ ท่านพระครูอภิรักษ์ชัยมงคลกล่าวว่าคนรุ่นใหม่เริ่มหันหลังให้การแสดงธรรมและไม่เข้าใจความหมาย

ของคำผญา ส่วนของผู้วิจัยสัมภาษณ์พระนักเทศน์ห่างจากท่าน 16 ปี พระนักเทศน์ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันผู้ฟังเทศน์ส่วนมากฟังเทศน์ตามเทศกาล และฟังตามมรรยาทของแขกที่ไปร่วมงานในพิธีการต่าง ๆ เช่น งานพระราชพิธี งานศพ งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ และพระสงฆ์ส่วนมากในปัจจุบันก็แปลผญาภาษาโบราณไม่ได้เช่นกัน พระจึงไม่ค่อยเทศน์ผญา ผญาจึงมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญหายไป ส่วนที่พระครูอภิรักษ์ชัยมงคลกล่าวว่า คนรุ่นใหม่เริ่มหันหลังให้การแสดงธรรม สอดคล้องกับผู้วิจัยเมื่อไปสัมภาษณ์นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และขอให้ฟังเทศน์ก่อนตอบสัมภาษณ์เชิงลึก นักเรียนคนนั้นปฏิเสธที่จะฟังเทศน์ ผู้วิจัยขอให้อ่านคำเทศน์อย่างเดียว เมื่อนักเรียนคนนั้นอ่านคำเทศน์แล้ว บอกว่าเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และเกิดความเชื่อในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และก็เริ่มปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการรักษาศีล 5

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการใช้วัตรกรรมหลังจากฟังเทศน์ได้รับความรู้ในหลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความประทับใจเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางกาย วาจาใจ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 สอดคล้องกับบทควาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาสำหรับพระภิกษุญวณะ (Hnuchuseesakul, Sinlarat, and Fakkhao, 2021) ที่ประสิทธิผลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผล และมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก การประเมินผลความชอบบทผญาซึ่งสะท้อนสิ่งแวดล้อมจากวรรณกรรมในแต่ละยุค ปรากฏว่า บทผญา “เหลียวเห็นหน้าวาจาอยากส่อเสียด อยากเหยียดให้จมจ้อย อยากงอให้จมช้า อยากย่ำแต่เจ้า จึงได้เว้าเพื่อเสียดแทง” มีผู้ชอบตรงกันมากที่สุดถึง 3 คน ส่วนอีก 22 คน ชอบไปคนละแบบ ไม่ซ้ำกัน แสดงให้เห็นว่าในสังคมปัจจุบันมีสิ่งแวดล้อมชวนให้โกรธจึงอยากจะทำ อยากจะพูดส่อเสียดให้อีกฝ่ายที่ทำให้โกรธ สอดคล้องกับบทควาวิจัยเรื่อง “ความโกรธและตัวตน: รูปแบบการแสดงความโกรธของผู้ขบถยนต์และการเกิดอุบัติเหตุทางถนนในกรุงเทพมหานคร” (Thippaboon, and Chenpitayaton, 2021) ที่โกรธแล้วแสดงความโกรธเพื่อให้คู่กรณีได้รับความเจ็บปวดด้วยการด่า อาการเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับท่านพุทธทาส (Buddhadasa, 2021) ที่สอนว่า “พระพุทธเจ้าตรัสว่าไอ้คนด่าตอบนั้นเร็วกว่าคนด่าที่แรก” แสดงว่าใครที่ชอบด่าเป็นคนเลว จึงไม่ควรทำ ถ้าไม่อยากได้ชื่อว่าเป็นคนเลว ควรจะพูดตกลงกันด้วยสันติ ไม่ใช่การด่าโต้ตอบกัน

สรุป

การพัฒนานวัตรกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเรื่องนี้มีดังนี้ คือ 1). การสร้างคลิปวิดีโอการเทศน์ผญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 และเอกสารที่ถอดจากไฟล์เสียงเทศน์ผญาเป็นหลักคำสอนที่มีองค์ประกอบครบทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักคำสอนที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สุ่มจากตัวแทนของชนทุกระดับ สามารถที่จะพัฒนาผู้ฟังเทศน์ได้ถึงระดับพระอรหันต์ เริ่มตั้งแต่มีศีลสมบุรณ์จนเป็นพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามีและพระอรหันต์ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 นี้ คือ อายะคามิสสูตร เป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน 2). พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสอนถึงถิ่นที่อยู่ของประชาชน งานวิจัยเรื่องนี้ได้ไปสอนประชาชนถึงถิ่นเช่นกัน คือใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลที่สามารถไปสอนจนถึงถิ่นได้ 3) ก่อนสอนพระพุทธเจ้าจะทรงสำรวจก่อนว่าผู้รับคำสอนมีจริตแบบใดในเรื่องนี้วิเคราะห์ว่าการฟังเทศน์ของชาวอีสานเหมาะกับบทผญาคำสอน เพราะผญามีความไพเราะ การฟังเทศน์จึงไม่น่าเบื่อ ให้ความเพลิดเพลินประทับใจ 4) ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทผญาของพระนักเทศน์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สุ่มผู้ฟังเทศน์จากตัวแทนของชนทุกชั้นที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่

วัฒนธรรม ครูอาจารย์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา จากจังหวัด อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ ผลการประเมินพบว่ามีความรู้ใน หลักธรรมเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 จำนวน 25/25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความ ประทับใจเพลิดเพลินในการฟังเทศน์ จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และฟังเทศน์แล้วมีการ เปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา ใจ ดีขึ้น จำนวน 24/25 คน คิดเป็นร้อยละ 96 และเมื่อให้ผู้ฟังเทศน์เขียนบทพญา ที่ชอบคนละบท ปรากฏว่า บทพญา”เหลียวเห็นหน้าว่าจายาส่อเสียด อยากเหยียดให้จมจ้อย อยากงอโยให้ จมช้า อยากย่ำยี้แต่เจ้า จึงได้เว้าเพื่อเสียดแทง” ได้รับความนิยม 3/25 ซึ่งเป็นคะแนนนิยมสูงสุด นอกนั้น คนฟังเทศน์ชอบกันคนละบทไม่ซ้ำกัน ผู้วิจัยเห็นว่า วรรณกรรมสะท้อนสิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคออกมา จึงตีความว่าคนในยุคนี้ชอบด่า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าหลักคำสอนในกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ มีทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญาเมื่อนำไปปฏิบัติสามารถบรรลุผลถึงพระนิพพานได้ จึงเหมาะกับ พุทธศาสนิกชนทุกระดับชั้นที่จะเรียนรู้ นำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง หรือนำไปปฏิบัติในสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ หรือสอนในโฮมเพจหรือทุกช่องทางในการสื่อสารสนเทศและดิจิทัล

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบบทพญาที่สอนเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 ประการ จำนวน 38 บท สามารถนำบทพญาเหล่านี้ไปใช้ในงานพิธีกร หรือจ่ายผลพญาในการสนทนา หรือใช้ เป็นคำสอนในสถาบันการศึกษา หรือใช้สอนบุตรหลานให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามบทพญา ส่วนปัญหา พระนักเทศน์พญามีน้อย เพราะไม่เข้าใจความหมายของพญาเพราะเป็นภาษาโบราณ พระนักเทศน์สามารถที่ จะนำบทพญาเหล่านี้ไปฝึกเทศน์ให้ฆานาญจนสามารถเพิ่มจำนวนพระนักเทศน์พญาได้ หรือจัดพิมพ์เอกสาร บทพญาเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั้งพระนักเทศน์และประชาชนทั่วไป

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าหลักคำสอนในบทพญาเรื่องกุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 สามารถนำไปสอนให้เกิดความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น จึงเหมาะที่จะอนุรักษ์บทพญาเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นพญาคำสอนหรือสืบสานวัฒนธรรมอีสาน และควรพัฒนา นวัตกรรมพญาให้ทันสมัยและปรับภาษาของพญาให้เหมาะกับแต่ละยุค เพราะภาษาของพญาในวันนี้จะ กลายเป็นพญาภาษาโบราณในยุคต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบทพญากับนักเรียนนักศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.2 การพัฒนานวัตกรรมจากการใช้บทพญา
- 2.3 การศึกษาเพื่อชะลอการด่า

References

- Buasri, U. (2021). Qualified Director of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. *Focus Group*. February, 12.
- Buddhadasa Bhikkhu. *Who Insulted in Response Were Worse Than Who Insulted at First*. Retrieved May 24, 2021, from <https://web.facebook.com/AJahnBuddhadasa/posts>
- Deesuankhok, Ch. (2021). Office of Cultural Promotion, Khon Kaen University. *Focus Group*. February, 12.
- Hnuchuseesakul, S., Sinlarat, P., & Fakkhao, S. (2021). The Development of Training Courses According to the Buddhist Teachings to Promote the Ability to Comply with the Threefold Training for the Newly Ordained Monks. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1614-1626.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitikas*. Bangkok: MCU Press.
- Piampathom, A. (2017). *An Analitical Study of Kusalakammapha for Development of Life*. (Master' Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pimsen, P. (2002.). *Atibuy Phaya 1*. Khon Kaen: Khon Kaen Printing.
- Phrakruabhirakchaimongkol (Phramahatu Kittiwanno). (2005). *Studying Moral Phaya with Isan Monks use in Teaching*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pramaha Kitti Kittimethi, (2021). Preacher of Wat Chetiyaphum, Nam Phong District, Khon Kaen Province. *Interview*. February, 12.
- Phramaha Dao Siam Wachirapanyo, et al. (2021). Asst. Prof. Dr. Director of MCU Khon Khaen Campus. *Focus Group*. February, 12.
- Pramaha Pornsawan Kittivaro. (2011). *A Study of Human Resources Development According to the Principles of the 10 Wholesome Courses of Action*. (Master' Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Surasieng, P. et al. (2021). The Culture of Chaiyaphum Province. *Interview*. March, 24.
- Tayraukhum, S., (2014). Research and Development: Method for Research Developing. *Journal of Research for Social and Community Development, Rajabhat Maha Sarakham University*, 1(1), 1-10.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitikas*. Bankok: MCU Press.
- Thippaboon, Ch., & Chenpitayaton, K. (2021). Anger and the Self: Driver's Pattern of Anger Expression In Traffic Collision in Bangkok Metropolitan. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1337-1349.
- Vongpanya, T. (2021). *Open the Thai population for the year 2020- THE STAND*. Retrieved November 18, 2021, from <https://testandard.co/thai-population-2563/info-template-2020-cc-social-fb-ig-copy-9/>
- Vorametigul, U. et al. (2018). Buddhist Teaching Methods. *Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus*, 5(1), 70-82.

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน*

A Comparison of the Learning Achievement and Problem Solving Ability on Gamification Concept Learning Base for Fourth Grade Students

¹จุฑามาศ คุ่มไพบรี, ทองปาน บุญกุศล และ สุพจน์ เกิดสุวรรณ

¹Chutamas Kumpilee, Thongpan Boonkusol and Suphot Koedsuwan

¹มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Chznook@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันก่อนและหลังการจัดกิจกรรม 2. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม 3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70 และ 4. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด เกมฟิเคชัน ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 28 คน ที่ได้มาจากวิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างอย่างง่าย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน; ความสามารถในการแก้ปัญหา; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of research were 1) to compare learning achievement by using gamification concept after learning management 2) to compare problem-solving ability by using gamification concept after learning management 3) to compare the learning achievement

*Received April 23, 2021; Revised May 23, 2021; Accepted May 25, 2021

by using the learning activities based on the gamification concept that passed the criteria at the level of 70% criterion 4) to compare problem-solving ability by using the learning activities based on the gamification concept that passed the criteria at the level of 70% criterion. This research is a quasi-experimental research. The samples used for the study were Grade 4 student of Chusintong Pradit Anusorn School, Semester 2, Academic year 2020, 1 classroom with 28 students, which were obtained using a simple sample unit selection method.

The results revealed that 1) The learning achievement of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than before learning at the .05 level. 2) The ability to solve problem of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than before learning at the .05 level. 3) The learning achievement of Grade 4 students after learning the gamification concept was statistically significant higher than the criteria 70% at the .05 level. 4) The ability to solve problem of Grade 4 students after learning by using the gamification concept was statistically significant higher than the criteria 70% at the .05 level.

Keywords: Gamification Concept Learning Base; Problem Solving Ability; Learning Achievement; A Comparison of the Learning Achievement

บทนำ

ในปัจจุบันอัตราอุบัติเหตุต่างๆ ในวัยเด็กที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า มักจะเกิดขึ้นในโรงเรียน หรือบริเวณรอบโรงเรียน เช่น ในห้องเรียน หรือระหว่างการทำกิจกรรมการเรียน การกีฬาต่างๆ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เปิดโอกาสให้เกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้ แต่การเกิดอุบัติเหตุที่อันตรายไม่มากนักถึงชีวิต และเกิดกับวัยที่ยังเรียน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับวัยนี้มากนัก การบริการการปฐมพยาบาลในโรงเรียนจึงยังไม่พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร ในประเทศยังไม่แพร่หลายเท่าไร และไม่เคยมีแผนพัฒนาเพื่อป้องกันหรือลดอุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างจริงจัง จึงเป็นปัญหาแฝงทางสาธารณสุขที่แฝงอยู่ในการศึกษา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่บรรดาครูทั้งหลายและนักเรียนควรมีความรู้หรือเผยแพร่ความรู้ทางการปฐมพยาบาล (Intasuksri, n.d.)

โดยที่อุบัติเหตุส่วนหนึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ภายในโรงเรียน หากทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุภายในโรงเรียน จะสามารถป้องกันและพัฒนาเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยนักเรียนควรมีความรู้ในเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต และมีทักษะการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่สามารถนำไปใช้ทั้งตนเอง และผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คุณครูประจำห้องพยาบาลพบว่า จำนวนของผู้เรียนที่เข้าห้องพยาบาลส่วนหนึ่งจะเกิดจากอุบัติเหตุเล็กน้อย จากการเล่นกับเพื่อนแล้วเกิดบาดเจ็บ เช่น บาดแผลฟกช้ำ บาดแผลถลอก เป็นต้น เมื่อเกิดบาดเจ็บแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาได้ในทันทีเกิดความวิตกกังวล และบางส่วนมีวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งผู้วิจัยได้ทำการสอนในรายวิชาสุขศึกษา และพลศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า เนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนส่วนมากมีความจำเป็นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เรียนส่วนมากยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน มีการแก้ปัญหาอย่างไม่เป็นขั้นตอน รวมถึงการเรียนในชั้นเรียน ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพียงบางส่วน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้น้อย ถ้าหากจัดการเรียนการสอนแบบท่องจำหรือ

ไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนอาจจะไม่เกิดความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ และไม่สามารถนำไปแก้ปัญหาที่จะเกิดได้จริงในบทเรียนและในอนาคต โดยการสอนที่มีประสิทธิภาพถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้โดยไม่เบื่อหน่าย และเมื่อเรียนจบบทเรียนแล้วนักเรียนเกิดความรู้ มีทัศนคติที่ดีและสามารถนำไปปฏิบัติได้นั้น การเรียนรู้ด้วยวิธีการท่องจำจึงนำมาใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นครูผู้สอน จึงต้องอาศัยทฤษฎีหรือแนวคิดหลายๆ แบบมาใช้ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนให้นักเรียน (Limaksorn, 2008) ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงความปลอดภัยในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในชั้นเรียน ด้วยการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนเพื่อทำให้เกิด การเรียนรู้ที่ยั่งยืน และมีความหมายมากยิ่งขึ้น (Sattrapruerk, 2017)

การเรียนรู้ของผู้เรียน มีวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ผู้สอนเป็นผู้ดำเนินวิธีการนั้นๆ กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สอนเลือกใช้ในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อจะส่งผลให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวชื่นชม การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับการเรียน เช่น กิจกรรมกลุ่ม การเล่นเกม หรือจะเป็นการใช้เทคนิคในรูปแบบของเกมโดยไม่ใช้ตัวเกม ที่เรียกว่า เกมฟิเคชัน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นการนำเอาหลักการพื้นฐานในการออกแบบกลไกการเล่นเกมมาประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นที่ไม่ใช่การเล่นเกมนั้น ซึ่งการใช้เทคนิคนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น (Kapp, 2012) จุดเริ่มต้นของการนำเทคนิคเกมฟิเคชันมาใช้ในการเรียนการสอน เริ่มจากการเห็นจุดร่วมของเกมและการเรียน คือทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving) ซึ่งปัญหาจะเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยที่กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Method) (Ministry of Education, 2007) เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ คือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จึงเป็นวิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมรวมกับความรู้ใหม่และกระบวนการต่างๆ เพื่อใช้แก้ปัญหาช่วยให้นักเรียน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันนั้น ผู้เรียนจะเกิดจินตนาการว่าตนเองเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเกม ดำเนินตามเกม และสถานการณ์ที่กำหนดให้ การทดลองนำเทคนิคเกมฟิเคชันไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้น ได้มีงานวิจัยสรุปผลว่า เทคนิคนี้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก สนใจและมีส่วนร่วมกับการเรียนมากยิ่งขึ้น การให้รางวัลและการลงโทษทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมในการเข้าห้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งกิจกรรมการแก้ปัญหาในกรณีต่างๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกท้าทายและอยากเอาชนะ จึงสามารถจูงใจให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนในวิชานั้น ผู้เรียนพบว่า ตนเองเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดีและในการทำงานกลุ่มสามารถลดปัญหาการไม่ช่วยงานลงได้ จึงทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและมีทัศนคติด้านบวกกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผลงานกลุ่มที่ทำออกมามีคุณภาพสูงขึ้นด้วย และในนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นช่วงวัยที่เต็มไปด้วยความร่าเริงเบิกบาน นักเรียนจะสนุกกับการเล่นจากการที่ตนเอง ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรม ทั้งกิจกรรมทางด้านการเรียนและในการเล่นเกมนั้นๆ (Kowtrakul, 2013) ชอบการแข่งขันทั้งที่เป็นแบบส่วนบุคคลและแบบกลุ่มเพื่อน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ และแสดงออกมาในลักษณะเรียนปนเล่น จะก่อให้เกิดประโยชน์กับ การเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในทางตรงและทางอ้อม (Thongchumnum, 2004)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน โดยการนำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มาใช้ในรายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยผู้วิจัยคาดหวังให้นักเรียนสามารถนำทักษะที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถพัฒนาจนเกิดเป็นทักษะประจำตัวที่สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ในอนาคต ร่วมกับการประยุกต์ใช้ทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม
2. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70
4. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One group pretest-posttest design โดยมีขั้นตอนการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจาก เอกสาร หนังสือ และงานวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาได้ ดังนี้

(1) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น คือ การจัดการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดทฤษฎีของเกม รวมทั้งเทคนิคในการออกแบบเกมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยมีการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน และความท้าทายในการแก้ปัญหาของเกมผ่านการเล่นเกม ได้แก่ รูปแบบตามเกม การจูงใจให้เกิดพฤติกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งระบบของเกมจะแสดงให้เห็นสถิติคะแนนการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเพื่อนคนอื่นและมีการให้รางวัล โดยครูผู้สอนทำให้เกิดการเรียนรู้เปรียบเทียบการแข่งขัน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้มีทั้งหมด 3 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นเตรียมความพร้อม 2) ชั้นกิจกรรมเกม และ 3) ชั้นทบทวนความรู้ โดยนำแนวคิดของ Laisakul (2014) มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) กฎกติกาในเกม 3) แต้มสะสม 4) ตารางสะสมคะแนนผู้เล่น 5) การมีส่วนร่วมหรือความขัดแย้งในเกม 6) เงินเสมือนจริง 7) ของรางวัล 8) การรายงานความก้าวหน้าของความสำเร็จ

(2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสามารถของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งได้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทำให้ทราบถึงพัฒนาการ ความสำเร็จของผู้เรียนภายหลังการเรียนการสอนสิ้นสุดลงนอกจากนี้ยังใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน หรือตัดสินผลการเรียน โดยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบอิงเกณฑ์ ด้วยเครื่องมือแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย โดยใช้หลักการของ Bloom's Revised Taxonomy (Wilson, 2016) ในการออกแบบระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

(3) ความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหา มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม (Ministry of Education, 2008) โดยมีการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนของ Weir (1974) ดังนี้ 1) การระบุปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนด 2) การระบุสาเหตุของปัญหา หมายถึง ความสามารถในการค้นหาและอธิบายสาเหตุที่แท้จริง หรือสาเหตุที่เป็นไปได้ของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด 3) การค้นหาแนวทางแก้ปัญหา หรือการตั้งสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา 4) การพิสูจน์คำตอบ หรือการทดสอบสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการอธิบายผล ที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไรด้วยแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกห้องเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการเลือกหน่วยตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling : SRS) วิธีการจับฉลากโดยมีหน่วยในการสุ่มเป็นห้องเรียน จำนวน 1 ห้องมีนักเรียน 28 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ซึ่งจัดนักเรียนแบบคละความสามารถ

(2) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

(3) กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในเครื่องมือ ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องใช้ ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 แผน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งหมด 40 ข้อ แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งหมด 10 ข้อ นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง เหมาะสม แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(4) นำเครื่องมือทั้งหมด ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 32 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม แล้วนำผลการทดลองไปหาคุณภาพของแบบวัด

(5) นำเครื่องมือที่ผ่านการทดลองใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 28 คน โรงเรียนชุมชนทองประดิษฐ์อนุสรณ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือ และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ทั้งหมด 10 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ใช้ในการจัดทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 14 ชั่วโมงโดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- (1) แนะนำ ขั้นตอนการทำกิจกรรม และบทบาทของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน
- (2) ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพปรับปรุงและแก้ไขแล้ว ใช้เวลา 2 ชั่วโมง
- (3) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชันใช้เวลาสอน 10 ชั่วโมงโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง
- (4) เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนดแล้วจึงทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา (ฉบับเดิม) ใช้เวลา 2 ชั่วโมง
- (5) นำผลคะแนนที่ได้จากการตรวจ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

- (1) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ Dependent Sample
- (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ Dependent Sample
- (3) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ One Sample
- (4) วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบ t-test แบบ One Sample

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน (Gamification) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมิฟิเคชัน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	28	10.71	.360	27	-25.799*	.000
หลังเรียน	28	15.21	.331			

*p < .05

พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 10.71 และ 15.21 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด เกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 7.362$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ					
	n	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
ก่อนเรียน	28	29.00	2.228	27	-19.800*	.000
หลังเรียน	28	45.96	4.367			

* $p < .05$

พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา เท่ากับ 29.00 และ 45.96 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = -19.800$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ แนวคิดเกมฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่องความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ						
	n	เกณฑ์	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
หลังเรียน	28	14	15.21	1.750	27	3.671*	.000

* $p < .05$

พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15.21 และ 1.750 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับเกณฑ์ร้อยละ 70 (14 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน)

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 3.671$, $p = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมฟิเคชัน (Gamification) ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 70 เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง	สถิติ						
	n	เกณฑ์	$\bar{X}$	S	df	t	p (1-tailed)
หลังเรียน	28	42	45.96	4.367	27	4.803*	.000

* $p < .05$

พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 45.96 และ 4.367 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหากับเกณฑ์ ร้อยละ 70 (42 คะแนน จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน) พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 4.803$, $p = .000$)

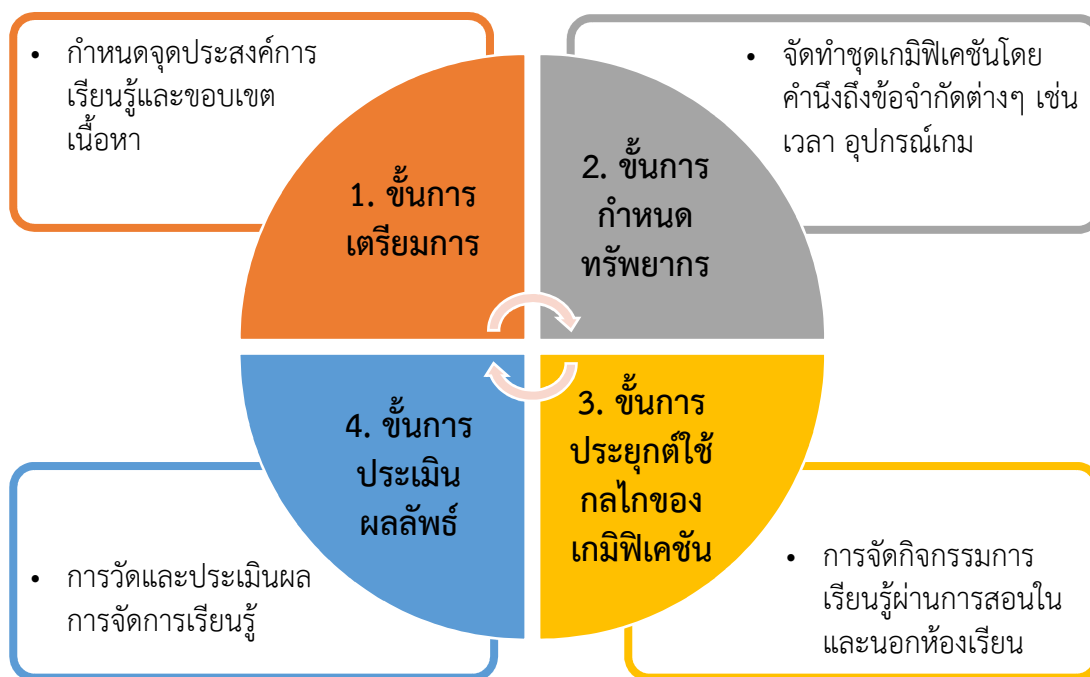
สรุปผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ค้นพบมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นการเตรียมการ 2. ขั้นการกำหนดทรัพยากร 3. ขั้นการประยุกต์ใช้กลไกของเกมฟิเคชัน 4. ขั้นการประเมินผลลัพธ์ เป็นขั้นตอนที่มีการดำเนินงานสัมพันธ์กัน และกระบวนการนี้สามารถเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เกมฟิเคชันที่เป็นการศึกษาภายใต้การใช้สภาพแวดล้อมเสมือนจริง ซึ่งเป็นตัวสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่เกิดตามกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาด้วยตนเองของผู้เรียน นอกจากนี้ ในแต่ละองค์ประกอบสามารถยืดหยุ่นองค์ประกอบย่อยเพื่อช่วยส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ดังนั้นการเรียนใน

สภาพแวดล้อมเสมือนจริงที่จัดผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สามารถเชื่อมโยงทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เกิดความอยากรู้อยากเห็น เสาะแสวงหาความรู้ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและพัฒนารูปแบบการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน จากที่ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามในการศึกษาเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา ในการอภิปรายผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ โดย Noulcharen (2013) ได้กล่าวว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน บนกลไกของเกม ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ จึงจะส่งเสริมให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในขณะทำกิจกรรมหรือภารกิจต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจมากกว่าการฟังบรรยายจากผู้สอนเพียงอย่างเดียวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsarn (2017) กล่าวว่า ผลการทดสอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมฟิเคชันช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้จากการภารกิจที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน ซึ่งเป็นรูปแบบ การเรียนการสอนที่แปลกใหม่และ

เรียนรู้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meesook (2015) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักเรียนโดยใช้เทคนิคเกมพีเคชั่น สำหรับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักเรียนแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวัดผลความพึงพอใจเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมพีเคชั่น มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับการเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. ความสามารถในการแก้ปัญหา

ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมาจากลักษณะของการเรียนการสอนที่สอดแทรกเทคนิคการแก้ปัญหาต่างๆ เป็นการเรียนที่ครูผู้สอนมุ่งนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวอุบัติเหตุหรือยาและสารเสพติดรอบตัวของนักเรียน มุ่งเน้นให้เกิดความท้าทาย เพื่อยั่วให้นักเรียนเกิดความสนใจ กระหายที่จะใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ในการแก้ปัญหา เกิดความสนใจและเกิดความท้าทายที่จะแก้ปัญหานั้นๆ จากการทำกิจกรรมเกมพีเคชั่นที่มีทั้งการป้องกันตนเองจากผู้อื่น การทำร้ายผู้อื่น หรือการใช้แค้นเพื่อแก้ปัญหาคะแนนกลุ่ม เป็นต้น โดยร่วมกันหาวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง รวมถึงได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับ Khemmani (2011) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การนำปัญหามาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสถานการณ์ของการเรียนการสอน โดยที่ผู้สอนอาจใช้สถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองกับนักเรียนเพื่อให้เกิดเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ เป็นการฝึกการแก้ปัญหาร่วมกัน เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ ทักษะกระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา ได้ลึกซึ้งชัดเจนยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Kapp (2012) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กติกาเป็นสิ่งที่ควบคุมกระบวนการภายในเกม ที่จะเป็นการบอกจำนวนผู้เล่น การได้คะแนน กติกาการเล่น รวมถึงเป็นสิ่งที่พื้นฐานที่ต้องมีในสถานการณ์จำลองและเป็นสิ่งกระตุ้นความรับผิดชอบของผู้เล่น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาที่จะได้รับชัยชนะจากการที่ได้วางแผนตั้งแต่รับรู้กติกา ความท้าทายจะถูกใส่ไว้ในสถานการณ์ที่ผู้สอนจะต้องออกแบบความหลากหลายทางจริยธรรม สำหรับความร่วมมือ การให้รางวัล (คะแนนและเหรียญตรา) การให้ผลสะท้อนกลับและเวลานั้นจะถูกสอดแทรกอยู่ในขั้นการวิเคราะห์และแก้ปัญหากับการประเมินและสรุปผล ทั้งนี้ องค์ประกอบด้านเวลายังเป็นเครื่องมือในการกดดันเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนดำเนินการแก้ปัญหาให้ทันเวลาที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ผู้เรียนจึงต้องคิดวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถส่งงานได้ทันเวลา สอดคล้องกับ Rodkroh (2015) ที่ศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมดิจิทัลและเกมพีเคชั่นช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้

สรุป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมพีเคชั่น เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ท้าทาย และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในห้องเรียนแบบเดิม โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมพีเคชั่น ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบนั้น มีการสร้างสถานการณ์จำลอง สถานการณ์การแก้ปัญหาต่างๆ เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต เพื่อให้นักเรียนเกิดความท้าทายในการทำกิจกรรม และนักเรียนสามารถเข้าใจสถานการณ์ โดยตัดสินใจแก้ปัญหาได้ทันที่ หากเกิดเหตุการณ์จริงขึ้นในอนาคต โดยการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด สามารถทำได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในส่วนนี้จะช่วยเรื่องของเวลาใน

การเรียนรู้ที่แตกต่างระหว่างบุคคลได้ โดยผู้วิจัยจะเป็นคนกำหนด กติกา ระยะเวลา กลไกของเกมและการกิจต่างๆ ภายในเกมเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันมีความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต ผ่านเกณฑ์ในระดับที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ทั้งหมดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูผู้สอนควรชี้แจงบทบาทของนักเรียนในการทำกิจกรรมให้เกิดความเข้าใจชัดเจน เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้องครบถ้วน และไม่เกิดความสับสนต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรม เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน ใช้เวลาในการทำกิจกรรมค่อนข้างมาก ควรกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสม

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชันในงานวิจัยนี้ ใช้เครื่องมือในการสร้างเกมฟิเคชันที่มีองค์ประกอบค่อนข้างมาก หากไม่มีวัสดุอุปกรณ์สามารถใช้เครื่องมืออื่นในการสร้างรูปแบบของเกมได้ตามความเหมาะสม เช่น กระดาษสไลด์เป็นน่านนำเสนอผ่าน Power Point, เงินเสมือนจริงเป็นรูปแบบของกระดาษแข็ง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาลักษณะการจัดการเรียนรู้โดยแนวคิดเกมฟิเคชันร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เพื่อช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ดียิ่งขึ้น

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดเกมฟิเคชัน อาจนำไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านอื่นๆ ที่แตกต่างจากงานวิจัยในครั้งนี้

References

- Boonsarn, T. (2017). *Instructional Program to Enhance Team Work Skills by Applying Gamification Technique on Programming for Enrichment Science Class Student Mathayomsuksa IV Kanlayanawat School*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Intasuksri, T. (n.d.). *First Aid Management*. Faculty of Public Health, Mahidol University.
- Kapp, K. M. (2012). *The Gamification of Learning and Instruction: Game-Based Methods and Strategies for Training and Education*. (1st ed.). San Francisco: Pfeiffer.
- Khemmani, T. (2011). *The Science of Teaching Knowledge for Effective Learning Process*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Kowtrakul, S. (2013). *Educational Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Limaksorn, W. (2008). *Education Psychology*. Songkhla: PSU Bookstore.
- Laisakul, P. (2014). *Gamification Turns the World Into A Game*. Retrieved January 20, 2021, from <https://tednet.wordpress.com/2014/05/19/gamification-turnstheworldintoagame>
- Meesook, C. (2015). *The Learning Activities to Enhance Engagement by Applying Gamification Technique on Information and Communication Technology Course for Enrichment Science Class student Mathayomsueksa IV Anukoolnaree School*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Ministry of Education (2007). *Learning Management as a Problem-Solving Process*. Bangkok: Office of The Education Council Secretariat.
- Ministry of Education (2008). *Core Curriculum for Basic Education 2008*. Bangkok: Ministry of Education Thailand.
- Noulcharen, P. (2013). *The Development of Learning Media with Augmented Reality Technology by Using Memonice to Promote Reading the Spelling Section Students Grade 2*. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology Thonburi. Bangkok.
- Rodkroh, P. (2015). *Research and Development of a Problem-Based Learning Digital Game to Enhance Problem Solving Ability in Science Subject for Elementary Students*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Sattrapruek, S. (2017). Flipped Classroom in 21st Century Learning for Development of Learning and Innovation Skills. *Academic Services Journal*, 28(1), 100-108.
- Thongchumnum, P. (2004). *Elementary Science Teaching*. Bangkok: Odeonstore.
- Weir, J. J. (1974). Problem Solving is Every Body's Problem. *Science Teacher*, 41(4), 16-18.
- Wilson, L. O. (2016). *Anderson and Krethwohl Bloom's Taxonomy Revised Understanding the New Version of Bloom's Taxonomy*. Retrieved January 14, 2021, from https://quincycollege.edu/content/uploads/Anderson-and-Krathwohl_Revised-Blooms-axonomy.pdf

รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ของชุมชนชายแดนไทย - ลาว*

Social Capital Development Model for Strengthening Sustainability of Thai – Lao Border Communities

¹วิระกิต สิงห์คง, จุฑามาส ชมผา และ กิติรัตน์ สีหพันธ์

¹Wirakit Singkong, Chuthamas Chompha and Kitirat Sihaban

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Std.60679360104@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย สมาชิกชุมชนชายแดนไทย - ลาว จำนวน 337 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนา กลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.32 2. รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 2.1) ด้านผู้นำชุมชน โดยการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2.2) ด้านทรัพยากรบุคคล โดยการพัฒนาความรู้ความสามารถ การพึ่งพาตนเอง การรวมกลุ่ม การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการมีคุณธรรมจริยธรรม 2.3) ด้านสังคม วัฒนธรรม และสาธารณูปโภค โดยพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 2.4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย โดยพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการ การมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายและประเทศเพื่อนบ้าน และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 2.5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และการกำหนดมาตรการป้องกัน 3. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม; การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน; ชุมชนชายแดนไทย - ลาว

Abstract

The article aimed 1) to study the state of social capital of Thai-Lao Border Communities. 2) to develop the model and 3) to evaluate the model. This was a mixed method research with a group sample of 337 members of Thai-Lao Border Communities by simple sampling, 12 experts to consider draft of model and 17 professionals to evaluate model. The research instruments were questionnaires, focus groups and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows; 1. The state of social capital of Thai-Lao Border Communities was found to be at a higher level mean 3.32. 2. The development model consisted of: 2.1) community leader developed by knowledge development, developing capacity for strengthening the community, promote the principle of sufficiency economy and behave as a good example; 2.2) human resources developed by knowledge development, self-reliance, grouping, practice of sufficiency economy principles and morality and ethics; 2.3) society, culture and utilities developed by developing social relationships, inherit cultures and local wisdom and development of infrastructure; 2.4) participation and promotion from network partners developed by developing process participation, engaging with network partners and neighboring countries and support from network partners; 2.5) natural resources developed by development as a tourist attraction, conservation and setting of preventive measures. 3. The model assessed by experts resulted in a highest level of suitability and a higher level of possibility.

Keywords: Social Capital; Strengthening the Community; Thai-Lao Border Communities

บทนำ

การพัฒนากระแสหลักก่อเกิดผลกระทบมากมายต่อสังคม ดังเห็นได้จากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดจากความไม่สมดุลในการพัฒนา เกิดความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้งและนำไปสู่ปัญหาสังคม จนทำให้พื้นฐานของประเทศอ่อนแอลง จนเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงกระแสการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ฉบับที่ 8 จนถึงแผนฉบับปัจจุบัน นับเป็นยุคการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต โดยยึด “ภาคประชาชน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยมีแนวคิดในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน รวมทั้งการขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับชุมชนในหลายพื้นที่เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น และสิ่งหนึ่งที่ถูกหยิบยกให้เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนก็คือ “ทุนทางสังคม” (Community Development Department, 2011)

ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่ดั้งเดิมในแต่ละชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญคือเครือข่าย บรรทัดฐานและความไว้วางใจของสังคม ที่ได้อำนวยความสะดวกให้เกิดการประสานและความร่วมมือเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ที่มีความสัมพันธ์กับเครือข่ายและชุมชนต่างๆ (Putnam, 1995) เป็นโมเดลที่มาจากโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้น และจะอยู่อย่างถาวรภายในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Coleman, 1990) ดังนั้นการที่องค์กรใดก็ตามมีทุนทาง

สังคมย่อมจะเกื้อหนุนต่อการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กร (Nahapiet, and Ghoshal, 1998) ที่สำคัญคือทุนทางสังคมยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอีกหลายด้าน เช่น ช่วยทำให้การพัฒนาประเทศเกิดความสมดุลและมีเสถียรภาพ ไม่พึ่งพาเงินและทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ช่วยลดช่องว่างของการกระจายรายได้ระหว่างพื้นที่และกลุ่มคนต่าง ๆ รวมทั้งช่วยเพิ่มผลิตภาพของตัวคนและเศรษฐกิจส่วนรวมที่จะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดี และสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้สังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุขด้วยวิถีปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนที่เข้มแข็ง จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน (Community Development Department, 2008)

ทุนทางสังคมในบริบทของประเทศไทยที่ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และทุนที่เป็นสถาบัน ถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัดการบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูคนไทยและสังคมไทยให้กลับมาดำรงสถานะเดิมได้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลกความสัมพันธ์ต่างๆ มีความซับซ้อนหลายมิติ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์ ความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ถ้าประเทศไทยสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาต่อยอดและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ประเทศชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน (Khamman, et al. 2008) ดังนั้นทุนทางสังคมจึงมีความสำคัญมากในแง่ของชุมชนเพราะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานที่ทำให้เกิดพลังของกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากสมาชิกได้มีการพึ่งพาอาศัยและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกัน จึงนับเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะขาดเสียมิได้ ชุมชนเข้มแข็งนั้นหมายถึงชุมชนที่สมาชิกเชื่อว่าตนและคนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ สามารถพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทรกัน และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของชุมชนร่วมกัน มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันจนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิดตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหา โดยมุ่งพึ่งตนเองเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Wasi, 2007) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเกิดจากการรวมตัวของผู้คนที่มีกติกา หลักการ และกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน มีการรวมเพื่อมาร่วมคิด ร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่นสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่อย่างมีคุณภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งนี้การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน นอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและ

สลัซซ์ซ็อน ก็ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย (Community Development Department, 2001) นอกจากนี้การสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งอาจประกอบด้วยหลายปัจจัย เช่น การมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์หรือผู้นำทางภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ทางสังคมเอื้ออำนวยต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง การมีอุดมการณ์ร่วมกันของสมาชิกของชุมชนรวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ เป็นต้น (Sri-amphai, 2008) ซึ่งการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาภูมิภาคและประเทศ รวมทั้งชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนไทย-ลาวในจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดชายแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีแนวชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 362 กิโลเมตร ถือเป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เป็นจังหวัดชายแดนที่มีความสำคัญในด้านการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคม เศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน พื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดนติดลำน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญทั้งในด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาทุนทางสังคมก็จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยหนุนเสริมการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในบริเวณนี้ แต่จากสภาพปัจจุบันที่ผู้วิจัยประสบจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนชายแดนไทย-ลาวของจังหวัดอุบลราชธานีนั้นยังมีทุนทางสังคมบางประการที่ยังไม่สมบูรณ์นัก เช่น ด้านทรัพยากรมนุษย์ พบว่า สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การสร้างนวัตกรรม การจัดการการท่องเที่ยว การเป็นแม่กุญแจท้องถิ่น ด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน พบว่า การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้สะท้อนปัญหา และผู้นำสอดแทรกการสร้างสามัคคีในกิจกรรมชุมชนยังมีไม่มากเท่าที่ควร ด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า การส่งเสริมระบบบริหารจัดการน้ำ เช่น การผันน้ำจากแม่น้ำโขง และการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในชุมชน ยังไม่มีความเป็นรูปธรรม ด้านทรัพยากรเงินและการเงินของคนในชุมชนพบว่า ชุมชนยังขาดการส่งเสริมการออม การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ และการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน พบว่า เส้นทางคมนาคมบางจุดค่อนข้างคับแคบและมีพื้นผิวจราจรขรุขระ เป็นอุปสรรคต่อการมาเยือนของนักท่องเที่ยว หอกระจายข่าวที่เป็นเครื่องมือสื่อสารข้อมูลกับสมาชิกชุมชนยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอกับการใช้ตลอดปี (Pak Dee Kasikorn, 2020)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวและจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว และเห็นควรให้มีการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาวอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ในเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อชุมชนชายแดนไทย - ลาวในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งชุมชนชายแดนในจังหวัดและภูมิภาคอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสมาชิกในชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่จะส่งผลต่อความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว

3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีการดำเนินการวิธีวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย - ลาว ประชากรคือสมาชิกชุมชนชายแดนไทย - ลาว จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย หมู่บ้านหนองวิล ตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ หมู่บ้านปากแซง ตำบลพะลาน อำเภอนาตาล หมู่บ้านโป่งเป่า ตำบลเหล่างาม อำเภอโพธิ์ไทร หมู่บ้านดงนา ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ และหมู่บ้านคันท่าเกวียน ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,104 คน จากนั้นกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โยยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 337 คน และทำการทำการสุ่มแบบง่ายเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้สร้างโดยการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมและบริบทของชุมชน จากนั้นนำสิ่งที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดมาสร้างเป็นแบบสอบถามตามเนื้อหาและตัวบ่งชี้ และตรวจสอบเครื่องมือทำโดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านทุนทางสังคมและบริบทของชุมชน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้างเลือกมาเฉพาะข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.6 – 1.0 เก็บข้อมูลด้วยการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย และนำผลที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว การวิจัยในระยะที่ 2 นี้เป็นระยะของการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่มกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว จำนวน 12 คน ประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วัฒนธรรมจังหวัด ป้องกันจังหวัด ผู้นำชุมชนชายแดนไทย-ลาวจังหวัดอุบลราชธานี และนักวิชาการท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบเครื่องมือที่ใช้แบบบันทึกสนทนากลุ่มการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย - ลาว กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำเนื้อหาของรูปแบบและแบบประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมิน และใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว

องค์ประกอบทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์	3.54	.74	มาก
2. ทุนด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน	3.35	.77	ปานกลาง
3. ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ	3.52	.82	มาก
4. ทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	3.48	.84	ปานกลาง
5. ทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน	2.87	.79	ปานกลาง
6. ทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	3.14	.75	ปานกลาง
โดยรวม	3.32	.79	ปานกลาง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นตามลำดับ สำหรับทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน อยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากชุมชนชายแดนไทย – ลาวพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นชุมชนผู้ปฏิบัติ และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงมีทุนด้านทรัพยากรมนุษย์และทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติสูงกว่าด้านอื่น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ที่ได้รับการพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการวัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ หมายถึง การดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโภคของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโภคของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) ด้านผู้นำชุมชน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ของผู้นำชุมชน การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาภายในชุมชน การส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ภายในชุมชน และการประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน 3.2) ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกชุมชน การพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองของสมาชิกชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสมาชิกชุมชน การมีจิตสาธารณะและมีศรัทธาร่วมกันของสมาชิกชุมชน และการมีคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกชุมชน 3.3) ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตอุปโภคของชุมชน มีการดำเนินการที่

ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสถาบันและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 3.4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย การสร้างการมีส่วนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย 3.5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ชุมชนชายแดนไทย – ลาวต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคม ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และนำร่องรูปแบบฯ ที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมินในระยะที่ 3

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว แสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. หลักการ	4.49	มาก	3.73	มาก
2. วัตถุประสงค์	4.52	มากที่สุด	3.79	มาก
3. การดำเนินการ	4.69	มากที่สุด	3.91	มาก
4. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.74	มากที่สุด	4.00	มาก
โดยรวม	4.71	มากที่สุด	3.86	มาก

ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.86) และในส่วนองค์ประกอบของรูปแบบพบว่าหลักการ มีระดับความเหมาะสมคือมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.73) สำหรับวัตถุประสงค์ พบว่า มีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.52) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.79) สำหรับการดำเนินการของรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.69) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 3.91) และเงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า โดยรวมมีระดับความเหมาะสมคือมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.74) และมีระดับความเป็นไปได้อีก (ค่าเฉลี่ย 4.00)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยได้นำเสนอดังภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ประกอบด้วย หลักการ พบว่าหมายถึงดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธารณูปโภคของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนมีความสำคัญอย่างมาก และการที่จะทำให้การพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทยลาวสามารถดำเนินการได้อย่าง

เป็นรูปธรรมและเกิดความต่อเนื่องจนเกิดความยั่งยืนได้นั้นก็ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับการดำเนินการ พบว่าประกอบด้วย

1) ด้านผู้นำชุมชน เนื่องจากสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนก็คือผู้นำชุมชนที่จะนำพาชุมชนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และต้องทำให้สมาชิกชุมชนมีความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใส และเชื่อฟัง เพื่อที่จะทำให้สมาชิกชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งในการที่จะพัฒนาในด้านผู้นำนั้นจะต้องมีความครอบคลุมทั้งการพัฒนาความรู้ของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้น่าชุมชนมีศักยภาพในตนเองและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่มีไปให้คำแนะนำหรือถ่ายทอดแก่สมาชิกชุมชน การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่จะทำให้เกิดวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำอย่างรอบด้านและสมบูรณ์ การพัฒนาความสามารถในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ที่จะทำให้น่าชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายจากการนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ การพัฒนาความสามารถในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชน การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาภายในชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนได้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนด้วยความผาสุก การส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะทำให้น่าชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ที่จะทำให้น่าการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เกิดความเป็นรูปธรรมและดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และการประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้น่าสมาชิกในชุมชนเกิดความเคารพและความศรัทธาในตัวผู้นำ ได้เห็นแบบอย่างที่ดีและนำไปปฏิบัติตามที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Rasri (2017) ที่พบว่าด้านผู้นำ ที่ได้แก่ ผู้นำมีไหวพริบปฏิภาณ ซื่อตรงสุจริต มีความโปร่งใส ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ มีความรอบรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ กล้าตัดสินใจในทุกสถานการณ์ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ ยึดหลักธรรมในการนำชุมชน และมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนองแสง ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และการศึกษาของ Boonvon (2017) ที่พบว่าผู้นำที่มีคุณลักษณะคือ มีทักษะด้านการบริหารจัดการ มีความรู้ มีความสามารถ มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ และมีความซื่อสัตย์ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาศักยภาพของผู้นำให้มีความสามารถในการบริหารงาน การสร้างศรัทธาแก่สมาชิก และการให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ในจังหวัดบุรีรัมย์

2) ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน เนื่องจากทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือสิ่งใดๆ ก็ตามให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลของชุมชนที่มีศักยภาพได้มาร่วมมือกันในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน ซึ่งในการที่จะพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือสมาชิกในชุมชนให้มีศักยภาพอย่างสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องมีความครอบคลุมทั้งในเรื่องการพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกชุมชน ที่จะทำให้น่าพวกเขามีศักยภาพเพิ่มขึ้นและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและการมีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้น่าชุมชนที่อาศัยอยู่ยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นส่งผลต่อการทำให้น่าชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ที่จะทำให้น่าสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ที่จะทำให้น่าเกิดพลังในการดำเนินการต่างๆ ไปสู่เป้าหมาย อีกทั้งยังทำให้น่าเกิดความสามัคคีในหมู่กลุ่ม การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะทำให้น่าตนเองและชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และผลจากการปฏิบัติจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

ของสังคม การปฏิบัติตามกฎระเบียบ จะทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การมีจิตสาธารณะ และมีศรัทธาร่วมกันและการมีคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง อีกทั้งยังทำให้คนรุ่นหลังได้ซึมซับแบบแผนดีงามเหล่านี้กลายเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับการศึกษาของ Pho Wichit (2017) ที่พบว่าการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มอยู่สม่ำเสมอ เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาและเสนอแนะทางออกร่วมกัน เป็นหนึ่งในแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของตำบลหนองทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และการศึกษาของ Khammek (2018) ที่พบว่าการเสริมสร้างองค์ความรู้ แก่สมาชิกไม่ว่าจะเป็นการประชุม ฝึกอบรม และการดูงาน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมกับการพัฒนาเป็นชุมชนพึ่งตนเองของเทศบาลตำบลนาเกลือ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

3) ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธาณูปโภคของชุมชน เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนจะเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดต่อคนรุ่นหลัง และจะเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนนั้นๆ มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีระบบสาธาณูปโภคที่ดีก็จะทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเหล่านี้มีการดำเนินการพัฒนาที่ประกอบด้วย การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ที่จะทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคี มีความไว้วางใจกัน ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน มีการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้ และต้องการเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง จะทำให้คนรุ่นต่อไปมีจิตสำนึก รักท้องถิ่นและได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความมั่นคงตามอัตภาพ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในวิถีชุมชน และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้คนรุ่นหลังใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวและปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างสถาบันและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้เกิดเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเอง หรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ จะทำให้มีจุดศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกชุมชนและบุคคลทั่วไป และเป็นตัวบ่งชี้ว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และการพัฒนาระบบสาธาณูปโภค จะทำให้คนในชุมชนเกิดความสะดวกสบายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และจะเป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการดึงดูดผู้คนจากต่างถิ่นให้มาเยือนโดยเฉพาะชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Barisri (2017) ที่พบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน ที่ได้แก่ การที่ชุมชนได้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนครบทั้งหมด บรรพบุรุษถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ลูกหลาน คนในชุมชนได้ยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อ ชุมชนมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง ยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณี และปัจจัย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ได้แก่ การที่คนในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติงานร่วมกัน มีความผูกพันต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ คิดว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญของชุมชน มีความรู้ที่เกิดจากชุมชนที่อาศัยอยู่ และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกุดแซ่ ตำบลนางาม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และการศึกษาของ Boonvon (2017) ที่พบว่าถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรม และการบริหารจัดการทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์ เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการบริหารทุนสถาบันหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการส่งเสริมและพัฒนาทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เช่น การร่วมกระทำกิจกรรมพัฒนาคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

ท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดบุรีรัมย์ในจังหวัดบุรีรัมย์

4) ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย-ลาว มีความเป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ที่จะทำให้เป็นแกนหลักในการดึงสมาชิกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ที่เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นรูปธรรม เป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ จะทำให้สมาชิกชุมชนได้ตระหนักในความเป็นเจ้าของและเป็นตัวหลักในการดำเนินการและรับผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินการนั้นๆอันจะส่งผลถึงแรงจูงใจในการอยากเข้ามาพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งคงอยู่อย่างยั่งยืนและสืบทอดต่อรุ่นหลัง การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมที่จะทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบและมีประสิทธิภาพ การสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย จะทำให้การดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นไปอย่างมีพลังและมีอำนาจในการต่อรองจากการร่วมมือกันของภาคีเครือข่าย ทำให้การทำงานมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมีระเบียบแบบแผนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี การสร้างการมีส่วนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันจากภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ จากประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตใกล้ชิดกับชุมชนชายแดนไทย-ลาว และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย จะทำให้การดำเนินการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพจากการส่งเสริมสนับสนุนของภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Rasri (2017) ที่พบว่าด้านการมีส่วนร่วม ที่ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การบริหารจัดการ การกำหนดนโยบาย การเลือกผู้นำชุมชน และการวางแผนปฏิบัติงาน ด้านการสร้างเครือข่าย ที่ได้แก่ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนท้องถิ่นภายนอก องค์กร หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ละครประเทศเพื่อนบ้าน และด้านการสนับสนุนงบประมาณ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน สมาชิกในชุมชน สถาบันทางการเงิน และผู้ให้การสนับสนุน เป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของบ้านหนองแสง ตำบลเขาพระนอน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และการศึกษาของ Khammek (2018) ที่พบว่ากรขยายเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคมกับการพัฒนาเป็นชุมชนพึ่งตนเองของเทศบาลตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติดำรงอยู่คู่กับชุมชนตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นที่มาของปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตและต่อยอดทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาที่ประกอบด้วย การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่จะยกระดับทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ สร้างงานสร้างรายได้และความภาคภูมิใจแก่สมาชิกชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่ หรือได้รับผลกระทบน้อยที่สุด และได้ใช้ประโยชน์สืบไปจนถึงคนรุ่นหลัง โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่การคงอยู่หรือเสื่อมสลายของทรัพยากรจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Nuallaong (2016) ที่พบว่าทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่ประกอบด้วย การมีแม่น้ำหรือลำคลองที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี มีป่าไม้และของป่าที่สมบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มี

ชื่อเสียง และมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นหนึ่งในทุนทางสังคมของชุมชนในพื้นที่อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุป

สภาพทุนทางสังคมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทุนด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นตามลำดับ สำหรับทุนด้านทรัพย์สินและการเงินของคนในชุมชน อยู่ในระดับต่ำสุด สำหรับรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการ ที่หมายถึงการดำเนินการพัฒนาทุนทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย ในด้านผู้นำชุมชน ด้านทรัพยากรบุคคลในชุมชน ด้านสังคม วัฒนธรรมและสาธิตปฏิบัติของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย และด้านทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินการจะประสบผลสำเร็จได้จากการที่ชุมชนชายแดนไทย – ลาวต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคม ให้ความร่วมมือในการดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชายแดนไทย – ลาว และจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนชายแดนไทย – ลาว มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. หน่วยงานพัฒนาชุมชนควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนดำเนินการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1.2 หน่วยงานพัฒนาชุมชนควรนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-ลาวอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของผู้นำชุมชนในพื้นที่ชายแดนที่มีผลต่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน

2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ดำเนินการ มาตรการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ

References

- Barisri, J. (2017). *The Strengthening Local Community Process of the Sufficiency Economy Village Model: A Case Study of Ban Kut Khae Na Ngam, Selaphum District, Roi Et Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Roi Et University. Roi Et.
- Boonvon, S. (2017). *The Social Capital Management of Strong Community in Buriram Province*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chon Buri.

- Community Development Department. (2001). *Village Fund Management Manual*. Bangkok: Community Development Department.
- Community Development Department. (2008). *Development of Community Plans*. Bangkok: Community Development Department.
- Community Development Department. (2011). *Civil Self-Reliant Community Concept*. Bangkok: Community Development Department.
- Khamman, S. et al. (2008). *Towards Effective Growth Quality and Sustainability*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Khammek, S. (2018). Guidelines for the using Utilization of Social Capital and the Development of Sustainable Community-Based an Elderly Welfare Fund Nachaliang Municipality, Nongphai District, Petchaboon Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 12(29), 172-181.
- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review*, 23(4), 242-266.
- Nuallaong, M. (2016). *Administration of Social Capital for Community Development in Kuiburi District, Prachuap Khiri Khan Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Phetchaburi University. Phetchaburi.
- Pak Dee Kasikorn, K. (2020). Social Development and Human Security Ubon Ratchathani Province. *Interview*. March 20, 2020.
- Pho Wichit, J. (2017). *Guidelines for Building a Strong Community Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Sustainable Development: A Case Study of Nong Thale Subdistrict, Mueang District, Krabi Province*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(3), 65-78.
- Rasri, W. (2017). *A Model Strengthening Communities: A Case Study Ban Nong Saeng Khao Phranon District Amphoe Yang Talat Kalasin Province*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Sri-amphai, P. (2008). *The Strength of Communitization of Mae Khapeang Village, Saluang Sub-District, Mae Rim District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Wasi, P. (2007). *Knowledge Management the Process of Human Liberation to Potential, Freedom and Happiness*. Bangkok: Green Panyayan Publishing.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL*

A Study of Learning Achievement and Analytical Thinking Abilities
on Electrical Energy of Mathayomsuksa 3 Students Using Inquiry
Learning Method (5E) with KWDL Technique

¹พีรพงศ์ คงขำ, ชุตินา วัฒนาศิริ และ สุดาพร พงษ์พิชญ

¹Pheeraphong Kongkham, Chutima Wattanakeeree and Sudaporn Pongpisanu

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹Faculty of Education, Saint John's University

¹Corresponding Author Email: pheeraphong289@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เพื่อศึกษา 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ใช้วิธีวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design ในการเก็บรวบรวม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวนนักเรียน 40 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ 4) แบบวัดความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: สืบเสาะหาความรู้ (5E); เทคนิค KWDL; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การคิดวิเคราะห์; ความพึงพอใจ

Abstract

The objective of this research were 1) to compare learning achievement of students after using inquiry learning method (5E) with KWDL technique with before using the method, 2) to compare analytical thinking abilities of students after using inquiry learning method (5E) with KWDL technique with before using the method, 3) to study the students' satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique. The research was One Group Pretest – Posttest Design. The research sample, by random sampling, consisted of 40 students of Mathayomsuksa 3/8 at Horwang School, Bangkok Province, in the second term of 2020 academic year. The research instruments were 1) instructional plans using inquiry learning method (5E) with KWDL technique, 2) pretest-posttest learning achievement test, 3) pretest-posttest analytical thinking abilities test, 4) forms to measure satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique. The data were analyzed by mean, standard deviation and t-test for dependent sample.

The results of study revealed that 1) The learning achievement of students being taught by using inquiry learning method (5E) with KWDL technique were higher than those before at the .05 level of significance, 2) The analytical thinking abilities of students being taught by using inquiry learning method (5E) with KWDL technique were higher than those before at the .05 level of significance, 3) The students' satisfaction with inquiry learning method (5E) with KWDL technique were at a high level.

Keywords: Inquiry Learning Method (5E); KWDL Technique; Learning Achievement; Analytical Thinking Abilities; Satisfaction

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม และสังคม ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Office of the Education Council, 2017) การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะ พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถสร้างองค์ ความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนต้องเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจกระตุ้นผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิต (Nuangchalerms, 2020)

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะที่สำคัญทั้งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะในศตวรรษ ที่ 21 ในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (Office of the Basic Education Commission, 2017) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นรูปแบบการสอนที่สถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย

5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอธิบาย และ ลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมินที่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนเองโดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนและจัดสถานการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเชื่อมโยงความรู้จนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2014) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongpanich (2017) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) อยู่ระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

การจัดการเรียนรู้เรื่อง ไฟฟ้า เป็นเรื่องที่ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ มีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมจึงยากต่อการเข้าใจ ทั้งเป็นเรื่องที่มีโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์คะแนนการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559 - 2562 มีคะแนนเฉลี่ยรายวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประเทศมีเพียงร้อยละ 34.99, 32.28, 36.10 และ 30.07 ตามลำดับ และจำแนกตามสาระ พบว่าสาระที่ 5 พลังงาน ปีการศึกษา 2562 มีคะแนนเฉลี่ยมีเพียงร้อยละ 32.51 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยระดับชาติยังต่ำกว่าร้อยละ 50 (National Institute of Educational Testing Service, 2019) การจัดการเรียนรู้จึงต้องมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและมีวิธีการแก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL (Know-Want-Do-Learn) ของ Ogle (Ogle, 1986) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 K (What we know) โจทย์บอกอะไรบ้าง ขั้นตอนที่ 2 W (What we want to know) โจทย์ต้องการทราบอะไร ขั้นตอนที่ 3 D (What we do to find out) เรามีวิธีการอย่างไรเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบ และขั้นตอนที่ 4 L (What we learned) คำตอบที่ได้เรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีขั้นตอนการคิดหาคำตอบของโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sito (2016) ได้ศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL วิชาฟิสิกส์ เรื่อง งานและพลังงาน ระดับมากที่สุด

จากการศึกษาความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และเทคนิค KWDL มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆได้ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 15 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 675 คน เป็นห้องเรียนสำหรับนักเรียนเรียนดี 3/1-3/2 จำนวน 2 ห้อง ห้องเรียนเด็กอัจฉริยะ (gifted) 3/14-3/15 จำนวน 2 ห้อง ห้องเรียนเน้นภาษาอังกฤษ (intensive) 3/10-3/13 จำนวน 4 ห้อง และห้องเรียนปกติที่นักเรียนคละความสามารถ 3/3-3/9 จำนวน 7 ห้อง

1.1 ประชากร คือ ห้องเรียนปกติที่นักเรียนคละความสามารถเป็นห้อง 3/3 - 3/9 จำนวน 7 ห้อง รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด 336 คน เนื่องจากผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการนำไปใช้กับนักเรียนในห้องเรียนปกติที่คละความสามารถซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 คน จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 40 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก และใช้หน่วยการสุ่มเป็นห้องเรียน (Sampling Unit)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า จำนวน 9 แผน รวม 18 ชั่วโมง ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องไฟฟ้า แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 60 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00

2.1.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (Try out) กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามาก่อนแล้ว

2.1.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นำไปทดลองใช้กับนักเรียนมาตรวจกระดาษคำตอบ และให้คะแนน โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วนำมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อและคัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ ตามที่ต้องการซึ่งได้ข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33 - 0.60 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากสูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริตชาร์ดสันมีค่าเท่ากับ 0.89

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องไฟฟ้า แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 5 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์มีจำนวน 3 ข้อ รวมทั้งหมด 30 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00

2.3.1 แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่องไฟฟ้า นำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหอวัง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ที่เคยเรียนเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามาก่อนแล้ว

2.3.2 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่นำไปทดลองใช้กับนักเรียนมาตรวจกระดาษคำตอบและให้คะแนน โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด แล้วนำมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อและคัดเลือกข้อสอบจำนวน 15 ข้อ ตามที่ต้องการ ซึ่งได้ข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.73 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.33 – 0.60 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยคำนวณจากสูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน มีเท่ากับ 0.79

2.4 แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องไฟฟ้า ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดค่าระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบทบาทผู้สอน ด้านบทบาทผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ไฟฟ้า ทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากนั้นผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ตามแผนการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบความรู้หลังเรียน จากนั้นนำข้อมูลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ผล

3.2 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า ทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ตามแผนการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบความรู้หลังเรียน จากนั้นนำข้อมูลจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ผล

3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/8 จำนวน 40 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องไฟฟ้าด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent sample)

4.2 คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent sample)

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความพึงพอใจ โดยใช้โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนด (Srisa-ard, 2002)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง นักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระเนื้อหาเรื่องไฟฟ้ามีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมจึงยากต่อการเข้าใจอีกทั้งเป็นการคำนวณเน้นความคิดรวบยอดและแสดงความเป็นเหตุผล ครูผู้สอนจึงเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และฝึกทักษะการคำนวณ การจัดการเรียนรู้แบบเดิมจึงมุ่งเน้นวิธีคิดคำนวณจากแบบฝึกทักษะเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระเรื่อง ไฟฟ้า จะช่วยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนผลการวิจัยพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 9.43 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 3.49 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 21.85 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 4.11 ตามลำดับ เมื่อใช้คะแนนก่อนและหลังเรียน ทดสอบค่าทีชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample) พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 31.69$, $sig = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง ไฟฟ้า ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนผลการวิจัย พบว่าคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 5.72 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.30 และคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน มีเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 12.30 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.76 ตามลำดับ เมื่อใช้คะแนนก่อนและหลังเรียน ทดสอบค่าทีชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample) พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 23.73$, $sig = .000$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ครอบคลุม 4 ด้าน พบว่า ด้านบทบาทผู้สอนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.50 มีความพึงพอใจระดับมาก ด้านบทบาทผู้เรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.22 มีความพึงพอใจระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.30 มีความพึงพอใจระดับมากและด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.47 มีความพึงพอใจระดับมาก โดยภาพรวมทุกด้านค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.37 มีระดับความพึงพอใจระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของครูให้คำแนะนำและรับฟัง

ความคิดเห็นของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.70 ระดับความพึงพอใจมากที่สุด นักเรียนมีความพึงพอใจในการวัดและประเมินผลตรงตามตัวชี้วัดมีค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.68 ระดับความพึงพอใจมากที่สุดเป็นลำดับรองลงมา และข้อที่มีระดับความพึงพอใจต่ำสุด คือบทบาทของนักเรียนที่มีความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.10 ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักเรียนต้องการให้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ในการแก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีขั้นตอนการคิดและการแก้ปัญหาที่เป็นระบบดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่องไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอภิปราย และ ลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมิน เชื่อมโยงความรู้เดิมที่เน้นการการคิดวิเคราะห์แก้โจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ในสาระไฟฟ้าด้วยเทคนิค KWDL ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ลักษณะดังกล่าว ช่วยส่งเสริมการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ความสำคัญ และการวิเคราะห์หลักการ ในสาระเรื่อง ไฟฟ้า ประกอบด้วยสาระ ปริมาณทางไฟฟ้า วงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนาน พลังงานไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสาระที่มีความซับซ้อนและนักเรียนทำความเข้าใจได้ค่อนข้างยาก รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จึงส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ อย่างมีวิจารณญาณและสามารถแก้ปัญหาได้ (Critical thinking and problem solving) และนักเรียนมีความพึงพอใจที่ต่อบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ด้านการให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนที่ส่งผลต่อบทบาทของนักเรียนทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากผู้วิจัยจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ประกอบด้วย 1) ขั้นสร้างความสนใจ 2) ขั้นสำรวจและค้นหา 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป 4) ขั้นขยายความรู้ และ 5) ขั้นประเมิน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก่อนเรียนผู้สอนจะใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถามอยากที่จะเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติและร่วมกันทำงานกับผู้อื่นในกลุ่ม โดยผู้สอนนำโมเดลทดลองการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานให้ผู้เรียนได้สังเกตและใช้คำถามกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนได้ศึกษาความสัมพันธ์ของปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานแตกต่างกันอย่างไรทำให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้และได้ลงมือทดลองด้วยตนเองเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปริมาณทางไฟฟ้า หลังทำกิจกรรมผลปรากฏว่าผู้เรียนสามารถสรุปความสัมพันธ์ของปริมาณกระแสไฟฟ้าได้ว่าการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ค่ากระแสไฟฟ้าจะไหลเท่ากันทุกจุดในวงจรและการการต่อวงจรไฟฟ้าแบบขนาน ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าจะไหลเท่ากันทุกจุดในวงจรและผู้เรียนยังสามารถเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจ คำนวณหาค่าความสัมพันธ์ของ V I R ได้ถูกต้องตามกฎของโอห์ม ส่งผลทำให้นักเรียนมีความรู้คงทนถาวร ซึ่งสอดคล้องกับ The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2014)

ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการสืบค้น เสาะหา สำรวจตรวจสอบและมีการค้นคว้าด้วยวิธีการหลายหลายจนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย

นอกจากนี้ผู้วิจัยนำเทคนิค KWDL แทรกร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในขั้นที่ 4 ขยายความรู้ KWDL เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนและมีระบบแนวความคิดหาคำตอบจากสิ่งที่เรียน ซึ่งเนื้อหาสาระวิทยาศาสตร์ เรื่องไฟฟ้า มีความเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรมและมีโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้โจทย์ปัญหาร่วมด้วย ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ค้นพบนำไปแก้ไขโจทย์ปัญหาสถานการณ์ต่างๆที่กำหนดให้ได้อย่างเป็นระบบ และขั้นตอนของเทคนิค KWDL ประกอบด้วย 1) K เรารู้อะไร 2) W เราต้องการรู้ 3) D เรามีวิธีการอย่างไรบ้าง และ 4) L เราเรียนรู้อะไรบ้าง เช่น ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ในขั้นขยายความรู้ เรื่อง การความรู้การต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานไปใช้งาน และคำนวณหาค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจรผลปรากฏหลังทำกิจกรรมพบว่า ขั้น K ผู้เรียนสามารถเขียนความรู้เดิมเรื่องค่าปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานได้ถูกต้อง และแยกแยะปริมาณทางไฟฟ้าที่โจทย์กำหนดให้มาได้ถูกต้อง ขั้น W ผู้เรียนสามารถเขียนสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือใจความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง ขั้น D ผู้เรียนบอกวิธีการหาคำตอบได้ว่ามาจากหลักการหรือตามทฤษฎีของผู้ใดและสามารถแสดงขั้นตอนตามหลักการได้ถูกต้อง และขั้น L ผู้เรียนสามารถสรุปคำตอบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านได้ เทคนิค KWDL ทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอน ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมประยุกต์ใช้แก้ปัญหาโจทย์ทางวิทยาศาสตร์กับสถานการณ์ใหม่ๆและยังส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lhongminha (2015) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่องการเคลื่อนที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL และการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลสัมฤทธิ์การสอบ โอเน็ต เรื่อง การเคลื่อนที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL-Plus สูงกว่าการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ Kruetiwa (2018) ได้ศึกษาการศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องแสง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เป็นผลเนื่องมาจากผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนโดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการเสาะแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องและผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น ผู้สอนนำโมเดลทดลองการต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรม ขนานและผสมให้ผู้เรียนได้สังเกตและลงมือทดลองเปรียบเทียบวัดค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจรที่ต่างกัน ได้แก่ ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าความต่างศักย์ไฟฟ้าและค่าความต้านทานไฟฟ้า

และสามารถเชื่อมโยงหลักการนำไปคำนวณค่าความสัมพันธ์ของ V I R ตามกฎของโอห์ม หลังทำกิจกรรม ผู้เรียนสามารถจำแนกความแตกต่างของวงจรไฟฟ้าอนุกรม ขนานและผสมได้ และยังสามารถคำนวณค่าความสัมพันธ์ของ V I R ได้ถูกต้องตามหลักการทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้คงทนถาวรและเกิดทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ Khemmani (2015) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม ความคิดและลงมือเสาะแสวงหาความรู้เพื่อหาคำตอบโดยผู้เรียนได้ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อมูลผ่านการอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการรวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยนำเทคนิค KWDL แทรกร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ KWDL มาปรับใช้กับเนื้อหาสาระ เรื่องไฟฟ้า ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาเป็นแบบคำนวณโจทย์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนการหาแนวทางของคำตอบที่ถูกต้อง เช่น ผู้สอนกำหนดสถานการณ์ในขั้นขยายความรู้ เรื่องการนำความรู้การต่อวงจรไฟฟ้าแบบอนุกรมและขนานไปใช้งาน และคำนวณหาค่าปริมาณทางไฟฟ้าในวงจร ผลปรากฏหลังทำกิจกรรมพบว่า ขั้น K ผู้เรียนสามารถเขียนความรู้เดิม เรื่องค่าปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้า แบบอนุกรมและขนานได้ถูกต้อง และจำแนกปริมาณทางไฟฟ้าที่โจทย์กำหนดให้มาได้ถูกต้อง ขั้น W ผู้เรียนสามารถเขียนสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบหรือใจความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง ขั้น D ผู้เรียนบอกวิธีการหาคำตอบได้ว่ามาจากหลักการหรือตามทฤษฎีของผู้ใดและสามารถแสดงขั้นตอนตามหลักการได้ถูกต้อง และขั้น L ผู้เรียนสามารถสรุปคำตอบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hongpanich (2016) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และงานวิจัยของ Reangruamsil (2016) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาการบวก การลบ การคูณ การหาร และการบวก ลบ คูณ หารระคนของทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดอภิปัญญาพร้อมกับ KWDL ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดอภิปัญญาพร้อมกับ KWDL อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จากการวิจัยพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นผลเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นรูปแบบการสอนที่แปลกใหม่สำหรับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากที่จะเรียนรู้ พร้อมทั้งเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติเองและเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กันภายในกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจสนุกสนานในกิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้คงทนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม รู้คุณค่าของตน และผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuytanwong (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 76.54/79.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75 2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ Ngaokhongam (2019) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคำนวณ เรื่อง ปริมาณสัมพันธ์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.3 คิดเป็นร้อยละ 34.4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.0 คิดเป็นร้อยละ 70.0 แสดงว่าการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ทักษะการคำนวณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนมีคะแนน ชั้น K เท่ากับ 4.0 คะแนน ชั้น W เท่ากับ 4.0 คะแนน ชั้น D เท่ากับ 2.7 คะแนน และชั้น L เท่ากับ 1.0 คะแนน c และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.82)

สรุป

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ไฟฟ้า กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการคิดตลอดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองรวมถึงการแทรกเทคนิค KWDL ซึ่งเป็นเทคนิคที่เสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนได้มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่แน่นอนและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้นอกจากนี้การจัดกิจกรรมยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่คงทนถาวรซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับสาระพลังงานเรื่อง ไฟฟ้า เป็นอย่างมากเนื่องจากสาระพลังงานเรื่อง ไฟฟ้า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการคำนวณพลังงานไฟฟ้าของเครื่องใช้ไฟฟ้า การคิดค่าไฟฟ้า และการคำนวณหาความสัมพันธ์ปริมาณทางไฟฟ้าของการต่อวงจรไฟฟ้าภายในบ้านโดยการต่อวงจรแบบอนุกรมและวงจรแบบขนานเป็นเรื่องที่นักเรียนเข้าใจยากค่อนข้างซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL จึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักเรียนให้ความสนใจและพึงพอใจที่จะเรียนรู้เนื่องจากมีเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาสาระและเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับผู้เรียนจึงส่งผลทำให้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นทางเลือกสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ในแต่ละขั้นตอนผู้สอนควรกำหนดเวลาในการทำกิจกรรมให้ชัดเจนเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในแต่ละคาบโดยบางเนื้อหาสาระผู้สอนควรวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2 คาบต่อเนื่องเพราะกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการลงมือปฏิบัติเพื่อค้นหาข้อสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองตามสถานการณ์ที่กำหนดให้

1.2 การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาโจทย์ทางวิทยาศาสตร์ควรเริ่มจากสถานการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียนก่อนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่สถานการณ์ใหม่ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL ไปใช้กับระดับชั้นอื่นๆ หรือนำไปปรับใช้กับรายวิชาที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาการนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค KWDL พัฒนาทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะที่เกี่ยวกับการคิดและการแก้ปัญหาขั้นสูงและเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีทางวิทยาศาสตร์และสามารถนำทักษะนั้นไปปรับใช้สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

References

- Hongpanich, V. (2016). *The Effect of Learning Process with Inquiry Method on Fundamentals of Science II to Enhancing Analytical Thinking Abilities and Team Work for Mathayom Suksa IV Students*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Khemmani, T. (2015). *Knowledge for Effective Learning Process*. (19th ed.). Bangkok: Darnsutha Press.
- Kruetiwa, J. (2019). A Study of Analytical Thinking Abilities and Learning Achievement on Light of Eighth Grade Students Using Inquiry Learning Method (5E) with KWDL Technique. *Veridian E-Journal of Silpakorn University*, 11(2), 1138-1154.
- Lhongminha, B. (2015). *A Comparison of The Learning Achievement of Basic Science in the Topic of Motion for Mattayomsuksa 6 Students Through Teaching by Using of the KWDL-Plus Technique and The Using of Teacher*. (Master's Thesis). Songkhla Rajabhat University. Songkhla.
- National Institute of Educational Testing Service (2019). *Analyze of Ordinary National Education Test (O-NET)*. Retrieved October 24, 2020, from <https://www.shorturl.asia/cGhek>
- Ngaokhokngam, P. (2019). *Development of Learning Achievement and Calculated Skills Entitled Stoichiometric by Using Inquiry Approach (5E) with KWDL Learning*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.

- Nuangchalem, P. (2020). Teachers in the 21th Century. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 39(1), 16-24.
- Office of the Basic Education Commission. (2017). *The Basic Education Core Curriculum 2008 Revised Curriculum 2017*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand, Ltd.
- Office of the Education Council. (2017). *Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prikhangraphics Company Limited.
- Ogle, D. (1986). K-W-L: A Teaching Model that Develops Active Reading of Expository Text. *The Reading Teacher*, 39(6), 564-570.
- Phuylanwong, P. (2019). *Development of Science Process Skills Entitled "Chemical Reaction Rates" Using the Cooperative Learning of STAD and KWDL Techniques for Mathayom Suksa 5 Students*. (Master's Thesis). Sakonnakhon Rajabhat University. Sakonnakhon.
- Reangruamsil, A. (2016). A Study of Learning Achievement and Mathematical Problems Solving Ability on Combined Decimal Problems of Grade 6 Students Through Metacognitive Strategy with KWDL Technique. *Veridian E-Journal*, 9(2), 1467-1480.
- Saito, W. (2016). *The Development of Learning by Technique KWDL on Topic Work and Energy for Mattayomsuksa 4 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Srisa-ard, B. (2002). *Basic Research*. (7th ed.). Bangkok: Suweeriyasan.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2014). *Inquiry Cycles (5Es)*. Retrieved October 30, 2020, from <http://biology.ipst.ac.th/?p=688>

การพัฒนาแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตร
เทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้าง
คุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ *

The Development of Model Designed Learning Management of Specialized
Vocational Courses of Bachelor of Technology Program in Accounting under
the Dual Vocational System Format to Enhance Learners' Attributes in
Accordance with the Career's Needs

¹วารุณี เอี่ยมอารมณ, ไพโรจน์ สติรยากร และ พิสิต เมธาทรร

¹Warunee Iemarrorn, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapattara

¹คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

¹Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: warunee.i@ovec.moe.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี และ 2) พัฒนาและประเมินผลรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร และครูฝึกในสถานประกอบการ จำนวน 145 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสม เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญ พบว่า การวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด $PNI_{modified}$ เท่ากับ 0.31 ผลการพัฒนาแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการวิเคราะห์ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตร 1.2) การจัดทำโครงการสอน 1.3) การวิเคราะห์สมรรถนะ 2) ขั้นการออกแบบ 2.1) การออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี 2.2) การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ 3) ขั้นการพัฒนา 3.1) แผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี 3.2) แผนการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ 4) ขั้นการนำไปใช้ 4.1) การนำไปใช้สอนในสถานศึกษา 4.2) การนำไปใช้สอนในสถานประกอบการ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54

*Received April 9, 2021; Revised December 21, 2021; Accepted February 18, 2022

คำสำคัญ: รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้; หมาววิชาเฉพาะ; คุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

Abstract

This research aimed to 1) study the present conditions and the needs of characteristics for students of the Bachelor of Technology Program in Accounting, and 2) develop and assess the suitability of the model designed for learning management of specialized vocational courses of the Bachelor of Technology Program in Accounting under the dual vocational education format to enhance learners' attributes in accordance with the career's needs. A sample of 145 cases included the course responsible teachers and teacher trainers, using the purposive sampling method. The study was carried out through the research and development format. The research instruments included a questionnaire and the suitability assessment forms with five-rating scale. The statistics used to analyze the data included the percentage, mean, standard deviation (S.D.).

The findings were as followed: 1) The expected needs of characteristics for students of the Bachelor of Technology Program in Accounting were at the high level in all aspects. of characteristics. From the prioritization, it was found that the problem-solving analysis, improvement, and work development were the most necessary. $PNI_{modified}$ was equal to 0.31. 2) Regarding the result of the development of the model designed, it revealed that it consisted of 5 steps as followed: 1) the analysis: 1.1) course analysis, 1.2) making the teaching project, and 1.3) the competency analysis; 2) the design: 2.1) the design for theoretical subjects, and 2.2) the designed for practical subjects; 3) the development: 3.1) theoretical learning and teaching plan, and, 3. 2) practical learning and teaching plan; 4) the implementation: 4.1) the implementation in colleges, and 4.2) the implementation in workplaces; and; 5) the assessment and follow-up. Concerning the result of the suitability assessment of the model by the experts, it showed that it was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.54).

Keywords: Model Designed Learning Management; Specialized Vocational Courses; Learners' Attributes in Accordance to the Career's Needs

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี รวมทั้งยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Government Gazette, 2008) พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 (มาตรา 8) กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาตามแนวทางของการจัดการอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นให้ (1) ผู้เรียน

มีคุณภาพตามความต้องการของสถานประกอบการ (2) เป็นคนดี คนเก่ง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น (3) สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และ (4) จัดหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2556 ที่กำหนดคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป และด้านสมรรถนะวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการ จัดการศึกษาโดยสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา เป็นหลักสูตรต่อเนื่อง จัดการศึกษารูปแบบทวิภาคีที่สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการและองค์กรวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้นั้นทางด้านทฤษฎีควบคู่กับทักษะวิชาชีพ รายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดเลือกเสรี ที่เป็นวิชาภาคทฤษฎี จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยครูวิชาชีพเป็นผู้สอน วิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยายประกอบสื่อและแบบฝึกปฏิบัติในชั้นเรียน โดยเน้นทฤษฎีเป็นหลัก สำหรับรายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ ได้จัดให้ผู้เรียนไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยตรงในสถานประกอบการ ภายใต้การควบคุมของครูฝึก ผู้ควบคุมการฝึกและอาจารย์นิเทศ โดยครูวิชาชีพที่เป็นผู้รับผิดชอบ รายวิชา เป็นผู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และประสานครูฝึกให้ฝึกภาคปฏิบัติตามจุดประสงค์ที่กำหนด การวัดผลและประเมินผลดำเนินการร่วมกันระหว่างครูฝึกและผู้รับผิดชอบรายวิชา ตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้านวิชาชีพ ควบคู่ไปกับทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จากการจัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร วิทยาลัยพณิชยการธนบุรีซึ่งเป็นสถานศึกษาหนึ่งที่เปิดสอนหลักสูตรรุ่นแรก ปี พ.ศ. 2558 ได้ทำการสำรวจความพึงพอใจของสถานประกอบการที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตรุ่นแรก พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตในภาพรวม ผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของบัณฑิตด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่สมรรถนะด้านความรู้และด้านทักษะ โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์ปัญหา การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาในงานอาชีพ บัณฑิตยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของบางสถานประกอบการ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่ครูวิชาชีพขาดทักษะอาชีพ และความเข้าใจในการออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่ในรายวิชาชีพให้สอดคล้องกับลักษณะอาชีพ มีข้อจำกัดด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังขาดการวางแผนการเรียนและแผนการฝึกร่วมกันระหว่างครูวิชาชีพกับครูฝึกในสถานประกอบการ ซึ่งตรงกับการสรุปของ Commission on Education and Sports National Legislative Assembly (2016) ที่กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดทวิภาคีในประเทศไทยเกิดจาก (1) บุคลากรอาชีวศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและรูปแบบการเรียนการสอนระบบทวิภาคี (2) สถานศึกษาขาดการวางแผนร่วมกับสถานประกอบการ ทำให้ไม่มีคู่มือการปฏิบัติที่จัดทำร่วมกับสถานประกอบการ ส่งผลให้ครูจากสถานศึกษาไม่ทราบบทบาทของตน (3) ด้านสถานประกอบการ ครูในสถานประกอบการไม่มีความพร้อมสำหรับการฝึกงาน ขาดแคลนครูฝึกที่มีคุณภาพ มีครูฝึกไม่เพียงพอต่อการสอน และขาดแผนการฝึกงาน สอดคล้องกับการค้นพบของ Rittidej (2009) ที่ได้นำเสนอข้อสรุปปัญหาในการสัมมนาคูฝึกในสถานประกอบของสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า สถานประกอบการไม่สามารถให้ความรู้ สมรรถนะในบางรายวิชาได้ และหัวข้อประเมินรายวิชาของแต่ละสถานศึกษามีความต่างกัน ทั้งที่เป็นนักศึกษาระดับเดียวกัน สาขาวิชาเดียวกัน รวมถึง Education Council Secretariat (2017) ได้สรุปปัญหาการจัดการศึกษาไทยว่า ยังขาดคุณภาพและมาตรฐานในทุกระดับ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดเรื่อง หลักสูตรและระบบการเรียนการสอน ที่เน้นการสอนเนื้อหาสาระและความจำมากกว่าการพัฒนาทักษะและสมรรถนะ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความคิดสร้างสรรค์ และ Moraray (2015) ยังได้พบปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอาชีพหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียน ขาดความรู้ ทักษะของงานที่ฝึกในสถานประกอบการนั้น ๆ ทำงานไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด สาเหตุที่นักเรียน นักศึกษาฝึกงานไม่มีองค์ความรู้ในวิชาชีพระหว่างฝึกงานใน

สถานประกอบการ เกิดจากนักเรียน นักศึกษา (1) ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือสอนงานจริงจากครูฝึก (2) ได้รับการสอนงานจากครูฝึกที่ไม่ครบตามหลักสูตรรายวิชาที่กำหนด (3) นักศึกษาขาดความรับผิดชอบและสนใจงานที่ฝึกงาน (4) สถานที่ฝึกงานไม่มีองค์ความรู้พอหรือไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบข้อกำหนดด้านคุณลักษณะผู้เรียนสาขาวิชาการบัญชี ระดับปริญญาตรี ระหว่างกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพระดับเทคโนโลยีบัณฑิต พ.ศ.2562 กรอบคุณวุฒิวิชาชีพ กรอบคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพของอาเซียน ประกาศสภาวิชาชีพบัญชีเรื่องมาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 และ 4 ความพร้อมของนักบัญชีในทรศนะของผู้ประกอบการ และหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ในรูปแบบแมทริกซ์ จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้ไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านสาขาวิชาชีพการบัญชีเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาด้านการบัญชี พบว่านอกจากความรู้ด้านวิชาชีพการบัญชีแล้ว ยังมีความต้องการด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางานมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตดังที่กล่าวแล้ว ดังนั้นหากสถานศึกษายังคงเพิกเฉย อาจส่งผลให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสถานประกอบการ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการได้อย่างแท้จริง จนอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาชีพที่ต้องการผลิตบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบแบบการออกแบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาจะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตามรูปแบบทวิภาคีที่กำหนดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการให้สามารถร่วมกันออกแบบพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนสิ้นสุดกระบวนการอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Pirom (2015) ที่ให้แนวคิดว่าการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชีพในสถานประกอบการควรมีรูปแบบการบริหารจัดการเป็นการเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนารูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ของ Khammanee (2008) รวมถึงแนวคิดเทคนิคการสอนงานปฏิบัติในหน่วยงานของ Stirayakorn (2015) มาผสมผสาน เพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของงานอาชีพ การดำเนินการดังกล่าว นอกจากจะเป็นการพัฒนาการจัดการรูปแบบการเรียนรู้แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสนองตอบตรงต่อความต้องการของสถานประกอบการ ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและสถานประกอบการที่มีความแตกต่างกัน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของงานอาชีพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ตลอดจนกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการประยุกต์ความรู้ไปใช้แก้ปัญหางานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะของผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากร ได้แก่ ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของสถานศึกษาที่เปิดหลักสูตรดังกล่าว จำนวน 85 คน และครูฝึกในสถานประกอบการที่ลงนามความร่วมมือจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา จำนวน 122 คน รวมทั้งสิ้น 207 คน กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, and Morgan (1970) จากประชากรจำนวน 207 คนซึ่งควรมีกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 136 คน ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 145 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นผู้รับผิดชอบหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี จำนวน 60 คนและครูฝึกในสถานประกอบการที่ลงนามความร่วมมือจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 85 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI Modified และค่าความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่าง ๆ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธีดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามย่อยกับหัวข้อคำถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์สำหรับการหาค่าความต้องการจำเป็น โดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) (Wongwanich, 2005)

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะของผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี มาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ โดยผู้วิจัยใช้ ADDIE Model

เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบ จากนั้นนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต หรือด้านการฝึกงาน จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 5 ฉบับ แบ่งเป็น 1) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบโครงการสอน 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์สมรรถนะงาน และ 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและคุณลักษณะที่คาดหวังผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี 2) สร้างเครื่องมือวิจัย 3) ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ 4) สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

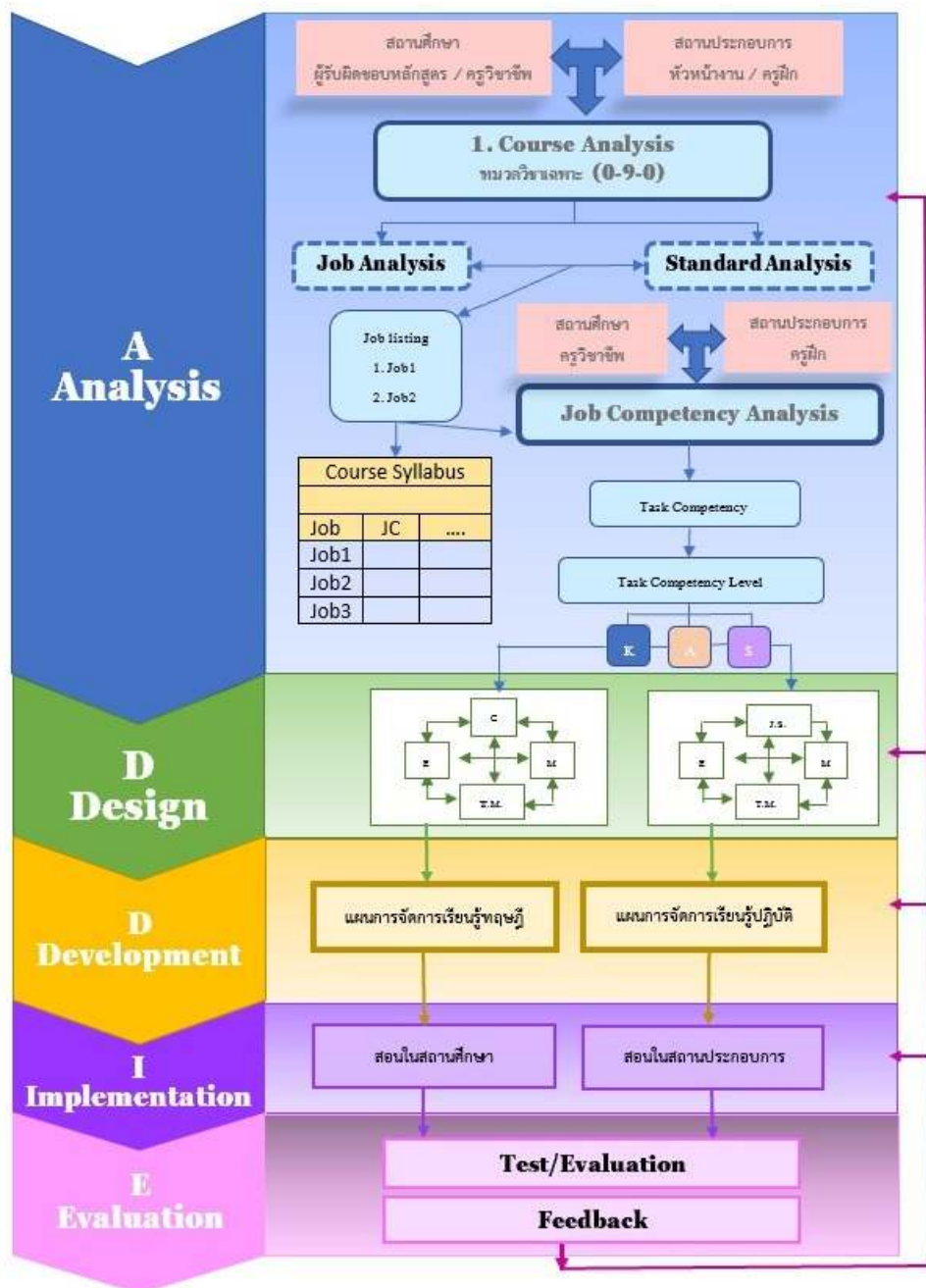
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ 3) ด้านทักษะการปฏิบัติงานอาชีพ 4) ด้านการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน เมื่อนำผลการวิจัยมาจัดลำดับความสำคัญความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนตามค่า PNI Modified จากมากไปหาน้อย ผลปรากฏดังนี้ 1) ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน (0.32) 2) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านคุณลักษณะการปฏิบัติงานในสถานประกอบการมีค่าเท่ากัน (0.12) 4) ด้านทักษะการปฏิบัติงานอาชีพ 5) ด้านการประยุกต์เทคโนโลยีให้เข้ากับการปฏิบัติงาน (0.00)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้โครงสร้าง ADDIE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการวิเคราะห์ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตร 1.2) การจัดทำโครงการสอน 1.3) การวิเคราะห์สมรรถนะ 2) ขั้นการออกแบบ มีองค์ประกอบดังนี้ 2.1) การออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี 2.2) การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ 3) ขั้นการพัฒนา มีองค์ประกอบดังนี้ 3.1) แผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎี 3.2) แผนการจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ 4) ขั้นการนำไปใช้ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล มีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้ 1) การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2) การประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบโครงการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการวิเคราะห์สมรรถนะงาน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

และ 5) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ายู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนางาน มีรายละเอียดดังภาพ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการศึกษาของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี เป็นการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตร คือ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ครูวิชาชีพ หัวหน้างาน และครูฝึก จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันกำหนดวางแผนการเรียนและแผนการฝึก จัดรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา สามารถประยุกต์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไปใช้ในการทำงาน แก้ปัญหาในงานอาชีพที่ต้องปฏิบัติจริงได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสอบถามสถานประกอบการที่ร่วมจัดการศึกษาตามหลักสูตร จึงทำการศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thianboocha (2009) ที่พบว่าสมรรถนะหลักด้านการแก้ปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และการวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นสมรรถนะที่สำคัญในการทำงานเนื่องจากการปฏิบัติงานจะต้องพบปัญหาที่มีความหลากหลาย ดังนั้น กระบวนการแก้ปัญหาคือการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการแก้ปัญหา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องพัฒนาให้มีในบุคคล ให้สามารถนำความคิดสู่การปฏิบัติได้ และ Charoentia (2013) ที่เสนอความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้จะต้องให้นักเรียนมีทักษะการคิด วิเคราะห์ มีทักษะการคิดสังเคราะห์ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ I D Franestian et al. (2020) ที่สรุปว่าทักษะอย่างหนึ่งในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเชี่ยวชาญคือทักษะการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องพัฒนาและฝึกฝนให้กับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการแก้ปัญหาเป็นการสรุปของกระบวนการทางปัญญาที่ชาญฉลาดและมีเหตุผล สมเหตุสมผล สำหรับการแก้ปัญหา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทักษะการแก้ปัญหาเป็นความคิดที่เริ่มต้นด้วยปัญหาและจบลงด้วยการแก้ปัญหา รวมถึง Murawski (2014) ที่สรุปว่าทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เกิดขึ้นในห้องเรียนจะส่งผลต่อการเรียนรู้ในที่ทำงาน สามารถถ่ายทอดจากห้องเรียนไปยังที่ทำงาน พิสูจน์ได้จากความสามารถในการทำงานและการทดสอบการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพของพนักงานแต่ละคน ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตการทำงาน ซึ่งถือได้กล่าวหาว่ารวมถึงทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์พินิจพิเคราะห์อย่างดียิ่ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี เปรียบเทียบกับคุณลักษณะที่คาดหวังของสถานประกอบการ และพบว่าความต้องการให้พัฒนาผู้เรียนเป็นลำดับแรกคือด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน ซึ่งการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าว ขึ้นอยู่กับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยมาเป็นองค์ประกอบหนึ่ง และศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ตามแนวทางของการจัด

การศึกษาระบบทวิภาคี ประกอบด้วย 1) ขั้นการวิเคราะห์ 2) ขั้นการออกแบบ 3) ขั้นการพัฒนา 4) ขั้นการนำไปใช้ และ 5) ขั้นประเมินและติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kruse (2012) ที่นำเสนอขั้นตอนการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE Model โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีตามความต้องการของงานอาชีพ ศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ตามขั้นตอน ADDIE Model ตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบ การพัฒนาโครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ การทดลองใช้ จนถึงการประเมินผล จากนั้นจึงทำการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งจากสถานศึกษาและสถานประกอบการมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินการ ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ในขั้นการออกแบบที่ประกอบด้วยการออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี โดยใช้วิธีสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการสอนของ Khammanee (2008) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพของ Lertpunya (2016) และการออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ โดยใช้เทคนิควิธีสอนงานปฏิบัติในสถานประกอบการ หรือสอนปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Stirayakorn (2015) และ Moraray (2019) จึงส่งผลให้รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพที่พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่คาดหวังคุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ผลปรากฏว่า คุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่ตรงกับความต้องการของงานอาชีพ คือ การมีคุณลักษณะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว โดยใช้รูปแบบ ADDIE Model เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา ทำให้ได้รูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนดำเนินการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ตามหลักการจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ได้แก่ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาเพื่อให้ได้งาน (Job) โดยนำงานมากำหนดเป็นโครงการสอน การวิเคราะห์สมรรถนะงาน เพื่อกำหนดรายการความสามารถ (Task) และระดับสมรรถนะของแต่ละงานและระดับสมรรถนะของรายการความสามารถ ขั้นการออกแบบ เป็นการออกแบบการสอนวิชาทฤษฎี ประกอบด้วย ใบเนื้อหา สื่อการสอน วิธีการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ และวิธีวัดและประเมินผล การออกแบบการสอนวิชาปฏิบัติ ประกอบด้วย ใบงาน สื่อการสอน วิธีสอนงานปฏิบัติโดยใช้เทคนิคการสอนงานปฏิบัติ และการวัดผลตามสภาพจริง ขั้นตอนการพัฒนา เป็นการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาทฤษฎี และแผนการจัดการเรียนรู้วิชาปฏิบัติ ขั้นตอนการนำไปใช้ แสดงให้เห็นถึงการนำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาทฤษฎีไปใช้สอนในสถานศึกษา และการนำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาปฏิบัติไปใช้สอนในสถานประกอบการ และขั้นตอนประเมินและติดตามผล เป็นการทดสอบ วัดผลและประเมินผล

การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการติดตามข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการสอนที่ผู้สอนได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า คุณลักษณะผู้เรียนหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่ตรงกับความต้องการของงานอาชีพ คือ การมีคุณลักษณะด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนา นอกเหนือจากความรู้ และทักษะการทำงานบัญชี ดังนั้น สถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ควรนำไปกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต ในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชีที่จัดการศึกษาแบบทวิภาคี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนตามความต้องการของงานอาชีพ มีความเหมาะสม ดังนั้น สถาบันการอาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้เกิดการตอบสนองการปฏิรูปการศึกษา และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต พุทธศักราช 2556 ปรับปรุง 2561

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางาน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ทั้งผู้รับผิดชอบหลักสูตร ครูวิชาชีพ หัวหน้างานและครูฝึกในสถานประกอบการ มีความรู้และสามารถนำไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการปฏิบัติงาน การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และพัฒนางาน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

References

- Charoentia T. (2013). *A Development of Teaching Model for Mathematics Strands to Promoting Problems Solving Competencies by Using Sternberg's Theory of Successful Intelligence*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Commission on Education and Sports National Legislative Assembly. (2016). *Report on the Study of Guideline for the Management of Vocational Education in the Dual System*. Office of the Commissioner, Office of the Secretariat of the Senate Perform Duties of the Secretariat National Legislative Assembly.
- Education Council Secretariat. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prigwhan Graphic Co.Ltd.

- Government Gazette. (2008). *Vocational Education Act, B.E. 2008*. Volume 125, Part 43 Kor.
- I D Franestian et al. (2020). "Analysis Problem Solving Skills of Student in Junior High School" in *Journal of Physics: Conference Series*. The 5th International Seminar on Science Education. IOP Publishing <http://doi:10.1088/1742-6596/1440/1/012089>.
- Khammmanee, T. (2008). *Teaching Style: A Wide Choice*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House.
- Krejcie, R. V. , & Morgan, D. W. (1970) . Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kruse, K. (2020) *Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model*. Retrieved April 2, 2020, from: http://www.e-learningguru.com/articles/art2_1.html
- Lertpunya, A. (2016). *The Curriculum Development of Teacher Training in the Vocational Instruction to Develop for Work Problem Solving Thinking Skills*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Moraray T. (2019). *The Integrated Training Course for Coaching Competency Development of Trainers in Workplaces*. (Doctoral Dissertation) . King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Murawski L. (2014). Critical Thinking in the Classroom...and Beyond. *Journal of Learning in Higher Education Spring*, 10(1), 25-30.
- Pirom, Y. (2015). *Development of Training Program on Learning and Teaching Management Model of Vocational Subjects in Enterprises Based on Collaborative Method for Private Vocational Education Institutes*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Rittidej, R. (2009). *Development of Management Model for Dual Vocational Education System through Provincial Networking Manpower Centre*. (Doctoral Dissertation) . King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Stirayakorn, P. (2015) . *Curriculum Development Strategy in Vocational and Technical Education and Training*. Bangkok: Danex Inter Corporation.
- Thianboocha, A. (2009). *The Development of Key Competencies in Preparing Employees for Workplaces*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut' s University of Technology North Bangkok. Bangkok.
- Wongwanich, S. (2005). *Needs Assessment Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม:

มิติใหม่ของการเรียนการสอน*

Thai Language Instruction Model Based on Sociolinguistics:

New Dimension of Instruction

กฤตพล วังภูสิต

Krittaphon Wangpusit

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

College of Teacher Education Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: krittaphon.wang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และ 2) หาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดย 2.1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน และ 2.2) ศึกษาพัฒนาการในการสร้างผลงานของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างผลงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเภทของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) แบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” จำนวน 30 คน ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ต่อมาสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย รูปแบบการเรียนการสอน คู่มือประกอบ แผนการจัดการเรียนการสอน แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน แบบประเมินความสามารถในงานสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน ค่าที่แบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชื่อรูปแบบคือ "5A Model" มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล 2) หลังเรียนตามรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) มีพัฒนาการในงานสร้างสรรค์สูงขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย; ภาษาศาสตร์เชิงสังคม; มิติใหม่ทางการเรียนการสอน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop and acquire a quality Thai language instruction model based on sociolinguistics in order to increase students' abilities to create work in higher education; and 2) to acquire the effectiveness of Thai language

*Received May 6, 2021; Revised August 7, 2022; Accepted August 7, 2022

instruction model based on sociolinguistics in order to increase students' abilities to create work in higher education by the following procedures: 2.1) comparing the pretest and posttest of Thai instruction learning achievement based on sociolinguistics; and 2.2) investigating the development of students who got a Thai language model based on sociolinguistics in creating work in order to increase students' abilities to create work in higher education. The study employed research and development by way of mixed-methods research. The population and group sample consisted of 30 bachelor degree students in their fourth year who were enrolled in the course "foreign languages in Thai language" in the second semester of the academic year B.E. 2563, who were chosen by cluster sampling. The tools used for the study comprised instruction model, manual, instruction management plan, instruction achievement test, and assessment form testing the ability to create work. The obtained data were analyzed by mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

From the study, the results found as follows: 1) A model called '5A Model' consists of 4 components including principles, objectives, procedures for carrying out activities, measurement and evaluation; 2) The sample group's learning achievement on the posttest was higher than on the pretest, with a statistical significance of .05 level; and 3) The development to create work was higher.

Keywords: Thai Language Instruction Model; Sociolinguistics; New Dimension of Instruction

บทนำ

ในยุคปัจจุบันยุคคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจช่วง “ประเทศไทย 4.0” จึงมีได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ หากแต่ขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการสื่อสาร (communication) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความร่วมมือ ประสานงาน (collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability/Transformation) อันเป็น “Soft Skill” พื้นฐานของยุคดิจิทัลอันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ไร้ขีดความสามารถ (talent) หรือ ความสามารถในการทำงานตามคำสั่งแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนในอดีตแล้ว (McCandless, 1973)

ส่วนความสามารถในการสื่อสารและการปรับตัวจะทำให้ “ทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่” ของประเทศสามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น อันจะทำให้การทำงาน การค้า และการบริการเป็นไปอย่างลื่นไหล ทรัพยากรมนุษย์ในยุค “ประเทศไทย 4.0” นั้นนอกจากต้องมีความรู้พื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความ รับผิดชอบ มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีอัตราต่ำยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความคิดสร้างสรรค์ และใฝ่ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การเข้าใจสังคม ยอมรับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ซึ่งกันและกันจะนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาได้เป็นอย่างดี

Hymes (1974) กล่าวว่า การศึกษาภาษาไม่สามารถแยกออกจากการศึกษาความเป็นไปของสังคมได้ เพราะปฏิสัมพันธ์ทางภาษา (Linguistic Interaction) คือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) การใช้ภาษาจะสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคม การวิเคราะห์ภาษาและสังคมไปด้วยกันจะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น

การเรียนการสอนภาษาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถี สังคม และวัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจว่า “ทำไม” จึงต้องเป็นเช่นนั้นตามสภาพสถานการณ์สังคมเพราะภาษาสะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อของเจ้าของภาษาเป็นอย่างดี หรือกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านบริบททางสังคม (Social Context) นำบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในภาษา (Labov, 1972; Hymes, 1974; Fishman, 1975) เพราะสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษาเนื่องจากภาษาไม่ได้เป็นเพียงระบบไวยากรณ์ที่ประกอบด้วยเสียง ศัพท์และโครงสร้างเท่านั้น แต่ภาษาคือระบบที่ใช้ในการสื่อสารหรือสื่อความหมาย มีศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญและตอบสนองการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้ดีคือ แนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นส่วนองค์ประกอบหนึ่งของภาษาศาสตร์

Labov (1972) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นการศึกษาถึง 1) สังคมวิทยาของภาษา (Sociology of Language) ที่ศึกษาภาษาและภาษาถิ่นที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสังคม เช่นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาชนกลุ่มน้อยและการพัฒนาของภาษาในประเทศที่เกิดขึ้นมาใหม่ เป็นต้น 2) การศึกษาในเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of Speaking) ซึ่งศึกษา วิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาและภาษาถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กฎเกณฑ์การเลือกภาษาให้เหมาะสมกับผู้พูด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง หัวข้อเรื่องสนทนา ช่องทางการสื่อสาร เช่นการพูดหรือเขียน สถานที่ และการเลือกหน้าที่ของภาษาในการสื่อสาร

Fishman (1975) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมคือการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลทางภาษาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เชิงสังคม และให้ข้อมูลทางสังคมเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ทางภาษา

Prasithrathsint (2002) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นแขนงวิชาของภาษาศาสตร์ ศึกษาภาษา ด้านที่นำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับบริบทสังคมให้ใช้ให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติทางสังคม โดยสามารถสื่อสารได้เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ เช่นรู้ว่าจะใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือไม่ทางการ เป็นต้น

จากที่นักวิชาการกล่าวมาพอสรุปได้ว่า ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistic) เป็นศาสตร์ที่นำความรู้ทางภาษาและสังคมมาอธิบายการใช้ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมทางสังคม ความเป็นอยู่ ชุมชนโดยรอบเพื่อเข้าใจและสื่อสารผ่านภาษาอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนางานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ทางการเรียนการสอน” เพื่อความแปลกสร้างสรรค์ทางการเรียนการสอนภาษา ทั้งสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Construct Theory) Saloman (2009) กล่าวว่า การเรียนการสอนสิ่งสำคัญควรปรับเปลี่ยนวิธีการโดยเริ่มต้นจากการพิจารณาที่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วจึงวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสร้างผลงาน ชิ้นงานเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการเรียนรู้ว่าผู้เรียนได้บรรลุมาตรฐานแล้ว

สำหรับเรื่อง “รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม: มิติใหม่ของการเรียนการสอน” ได้เล็งเห็นถึงการเรียนการสอนภาษาโดยเฉพาะภาษาไทยด้วยนักวิจัยก็เป็นคนไทย พูดและใช้ภาษาไทย ในขณะนี้บางท่านที่จำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพราะจะเข้าถึงภาษาที่สะท้อนจากวิถีปฏิบัติทางสังคม มุ่งศึกษาภาษาโดยพิจารณาไปพร้อมกับบริบททางสังคม (Social Context) นำบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในภาษา

การศึกษาที่จะให้ผู้เรียนเข้าถึงสังคม วัฒนธรรม ใหม่ๆ ไม่จำกัดแค่ในห้องเรียน ผู้สอนเปลี่ยนหน้าที่จากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้ให้การช่วยเหลือต่อผู้เรียนเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้และต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (Create a Culture of Inquiry) (A New Paradigm in Education: A Case of Perspectives on 21st Century Education: 2013) จัดการศึกษาแบบเดิมมุ่งเน้นไปที่ความเป็นจริง การจดจำ ทักษะเบื้องต้น และการทดสอบที่ยังไม่ได้สร้างเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เฉกเช่น

ระบบการศึกษาในประเทศฟินแลนด์และสิงคโปร์ ได้เริ่มนำแนวทางการเรียนแบบสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นฐานเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นให้กับผู้เรียน (Trilling, and Fadel, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “คนไทยยุค 4.0” จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการเรียนรู้ใน 4 เรื่องสำคัญ คือ 1) การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย 2) การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ ๆ 3) การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสำธรรณะยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และ 4) การเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการคิดไว้ในมาตรฐานที่ 4 ที่กำหนดว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ถือได้ว่าเป็นความคิดระดับสูงและมีคุณค่า เพราะช่วยให้มนุษย์แก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงามขึ้นได้

นอกจากนี้มีการกล่าวหาว่าความคิดสร้างสรรค์ถือได้ว่ามีค่ากว่าความคิดอื่นๆ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ดังที่ McCandless (1973) กล่าวว่าสามารถพัฒนาขึ้นได้และควรจะเป็นเป้าหมายแรกของการจัดการศึกษา สอดคล้องกับ Storm (1969) กล่าวว่า ทุกคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจต่างกันที่ปริมาณมากน้อยเท่านั้น ถ้าหากศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ได้รับการส่งเสริมและนำไปใช้อยู่เสมอแล้ว ก็จะช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลพัฒนายิ่งขึ้น การจะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อาศัยองค์ประกอบ Davis (1971) กล่าวว่าองค์ประกอบที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียนนั้น อยู่ที่เทคนิควิธีการสอนของผู้สอนและการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน

นักวิจัยมุ่งสนใจเสนอ การเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคาดว่าการศึกษา การเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมจะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยได้อย่างมีคุณภาพทั้งการเรียนการสอนต่อไป ในบทความนี้จะนำเสนอเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางใหม่ของประเทศไทยในทางศึกษาศาสตร์ที่จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยที่แท้จริงทั้งการเข้าใจภาษา บุคคล สังคม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. เพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการในการสร้างสร้งงานของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสร้งงานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ประยุกต์ร่วมกับการออกแบบระบบการเรียนการสอนด้วยวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่เรียกว่า

“ADDIE Model” เป็นงานวิจัยและพัฒนาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีการเก็บข้อมูลคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Embedded Design) (Creswell, and Stanley, 1963) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ดำเนินการโดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบายการจัดการศึกษา โดยวิเคราะห์จากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน 3) ศึกษาความคิดเห็นจากนักวิชาการอิสระ คณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และ 4) สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วย แนวคิดรูปแบบการเรียนการสอน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เอกสารและผลการวิจัย นำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบวิเคราะห์เอกสารจำนวน 1 ฉบับสำหรับการวิเคราะห์ เอกสารแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน 2) แบบสนทนากลุ่ม (FGD) ผู้เรียนทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน และ 3) แบบสัมภาษณ์นักวิชาการอิสระ คณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการประเมินผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญกับงานวิจัยนี้ในการตรวจสอบแบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert (Likert Five Rating Scales) ที่สอดคล้องกับ ตัวแปรที่ศึกษาทั้ง ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม และตัวแปรตาม คือ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคม 2) งานสร้างสรรค์ เช่นสิ่งประดิษฐ์ผ่านภาษาไทย หรือแอปทางภาษาไทยหรือ คลังคำพจนานุกรมภาษาไทย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D, D) ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนการสอน และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ประกอบด้วย แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน แบบประเมินความสามารถในงานสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือต่างๆ และการสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) มีคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับงานวิจัยเรื่องนี้

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) เป็นการรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จริง (Implementation: I) ดำเนินการโดยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ผ่านการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้แบบแผนการทดลองแบบ The One Group Pretest-Posttest Design โดยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ก่อนและหลังเรียน และประเมินพัฒนาการความสามารถในงานสร้างสรรค์ ดังจะกล่าวในหัวข้อผลการวิจัยต่อไป

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ประชากร คือนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ไทย จำนวน 38 แห่ง และลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” ด้านกลุ่มตัวอย่าง คือ เป้าหมายได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) เริ่มการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ได้ ตัวอย่างสุ่มออกมาได้เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” จำนวน 30 คน ต่อมาสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ชั้นปีที่ 4 และลงทะเบียนเรียนในรายวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย”

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง การทดลองการพัฒนาแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิด ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ดำเนินการทดลองในภาคปลายปีการศึกษา 2563 ดำเนินการ 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง

เนื้อหาที่นำมาสร้างแผนการเรียนการสอน เรื่อง 1) ภาษาไทยและภาษาถิ่น 2) ภาษาอังกฤษใน ภาษาไทย 3) ภาษาเขมรในภาษาไทย 4) ภาษาจีนในภาษาไทย 5) ภาษาอื่นๆในภาษาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ รายวิชาบังคับวิชา “ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) พิจารณาผลการ ประเมินแล้วนำไปพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การประเมินประสิทธิผล ของรูปแบบการ เรียนการสอน เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน ก่อนและหลังเรียน 2) ศึกษาพัฒนาการด้านความสามารถในงานสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบการสอน โดยผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการ จัดระบบการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้ ADDIE Model ตามแนวคิดของ เควิน ครูส (Kevin Kruse) และ รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบของ ดิกค์ และแคเรย์ (Dick and Carey) ร่วมกับการรอบการ วิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเป็นหลักสำคัญแล้วนั้น ผ่านการหาประสิทธิผลให้ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนและนำไป ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาคุณภาพของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนว ภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า รูปแบบการเรียนการสอน มีชื่อว่า "5 A Model" มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการ ดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการ ของรูปแบบการเรียนการสอนได้รูปแบบการเรียนการสอนที่ว่า 5 A Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนนี้

Analysis Actuation Action Application Assessment

ขั้นที่ 1 Analysis หมายถึงการวิเคราะห์ องค์รวมของสภาพผู้เรียน เนื้อหา บรรยากาศเพื่อนำสู่การ จัดการเรียนการสอนทั้งไปสัมผัสพื้นที่ที่มีภาษาจริง หรือการรับชมภาพ สื่อต่างๆ ประกอบ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 Actuation หมายถึงการกระตุ้น ได้รับความสนใจของนักศึกษาในเนื้อหาที่จะสอนและนำไปสู่ การปฏิบัติจริงต่อไปได้

ขั้นที่ 3 Action หมายถึง การกระทำโดยการปฏิบัติจริงในการศึกษาภาษาในพื้นที่ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน ร่วมกันกับผู้สอน หรือ/และ ผู้เรียนด้วยกัน

ขั้นที่ 4 Application หมายถึงการประยุกต์สร้างสรรค์ชิ้นผลงานขึ้นมาใหม่เชิงสร้างสรรค์

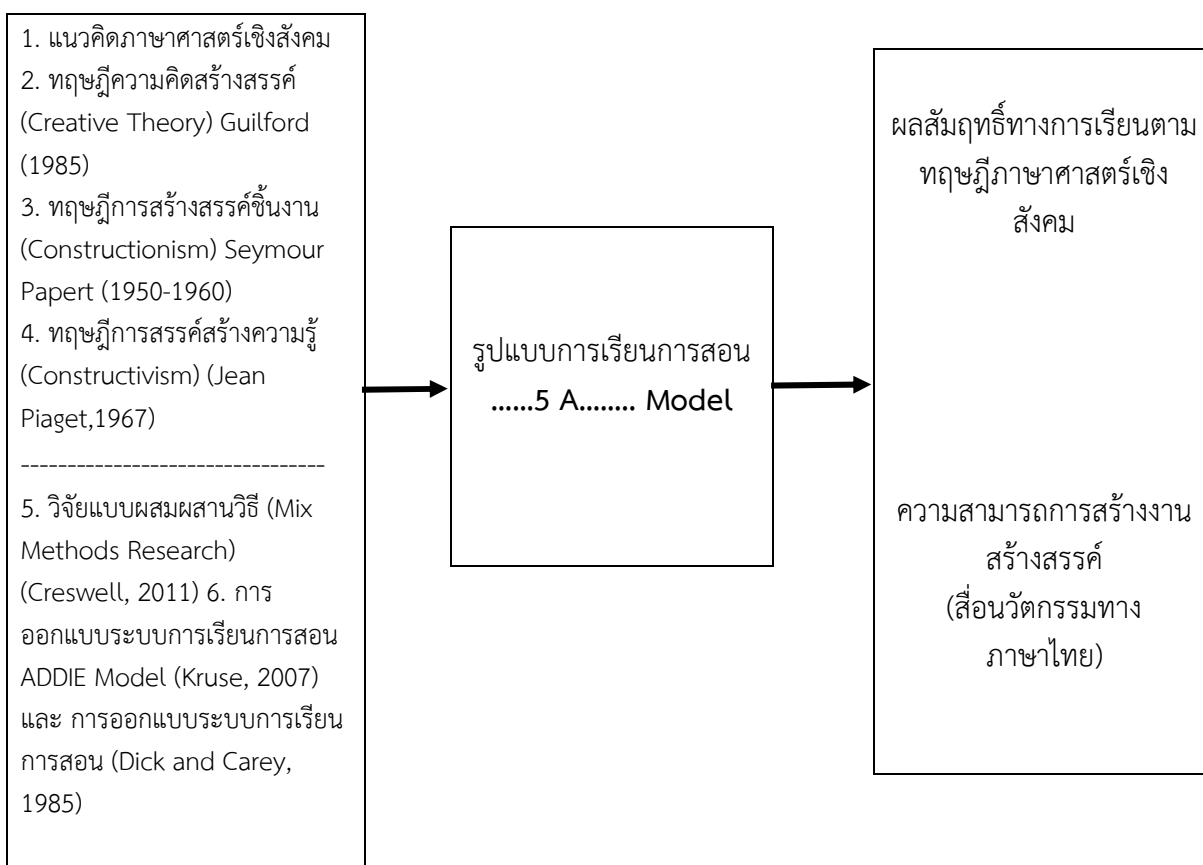
ขั้นที่ 5 Assessment หมายถึงการประเมินผลสะท้อนผลให้เห็นถึง ความรู้ ความสร้างสรรค์และการ นำไปใช้อย่างมีคุณค่าได้ต่อสังคม ชุมชนพื้นที่จริง

2. ประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่า หลังเรียนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเกี่ยวกับวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.36 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.36 มีพัฒนาการด้าน

ความสามารถในงานสร้างสรรค์สูงขึ้น ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งนี้ในภาพรวมพบว่าพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานที่สูงขึ้น ดังนั้นงานสร้างสรรค์ที่ 1 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 งานสร้างสรรค์ที่ 2 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 งานสร้างสรรค์ที่ 3 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 และงานสร้างสรรค์ที่ 4 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 11.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงสังคม เพื่อส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์งานของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา คือเป็นมิติใหม่ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนได้สัมผัสภาษาไทยเข้าใจสังคมวัฒนธรรมผ่านชุมชนพื้นที่ ไม่น่าเบื่อจากการศึกษาเรียนเฉพาะในห้องเรียนแต่ก่อนเก่า ดังสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม และครอบคลุมตามความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์งาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce, and Weil (1996) ที่ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย

อย่างมีประสิทธิภาพแบบแผนของการสอนหรือกิจกรรมต้องแสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมกันและกัน รูปแบบการเรียนการสอนนี้จึงมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี

2. ผลจากการประเมินนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทำให้เกิดการกระตุ้นการเรียนรู้ของนักศึกษาทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์งานด้วยตนเองและมีพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ในระดับดีที่มีคะแนนสูงขึ้น นักศึกษาลงมือปฏิบัติจริง ทำให้การเรียนการสอนทางภาษาไทยไม่น่าเบื่อเพราะนักศึกษาสร้างสรรค์ชิ้นจะมีลักษณะเป็นงานกลุ่ม ก่อให้เกิดการระดมความคิด เปิดโอกาสให้ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถสรุปความคิดรวบยอดจากเนื้อหาที่เรียนและสร้างเป็นผลงานสามารถอธิบายกระบวนการแนวคิดได้ ในขั้นสรุปผลนักศึกษาเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามข้อสงสัยกับกลุ่มเพื่อนที่นำเสนอได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นักศึกษาสามารถนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ได้ถูกต้องตามรูปแบบของชิ้นงานนำไปสู่การคิดค้นและนวัตกรรม Creativity และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ Artful Thinking (Project Zero) ที่เน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการเชื่อมโยงความคิดเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนที่เน้นวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดไตร่ตรองได้อย่างสร้างสรรค์สามารถพึ่งพาตนเองได้รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

3. รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น สามารถกล่าวได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมนักศึกษาให้มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดที่มาจากแนวคิดทางการศึกษาของ Dewey (1993) ที่เป็นผู้เสนอแนวความคิดเรื่องการเรียนรู้ด้วยการลงมือหรือ "Learning by Doing" ซึ่งเป็นแนวคิดที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ตลอดจนการวิจัยครั้งนี้เชื่อได้อย่างยิ่งเพราะพัฒนาขึ้นมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยอาศัยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D)

สรุป

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม และครอบคลุมตามความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์งาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2. ผลจากการประเมินนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนี้ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อ 2.1

3. รูปแบบการเรียนการสอนพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการทางการสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อ 2.2 ทั้งนี้ในภาพรวมพบว่าพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานที่สูงขึ้นดังงานสร้างสรรค์ที่ 1 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 9.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 งานสร้างสรรค์ที่ 2 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 งานสร้างสรรค์ที่ 3 นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 10.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 และงานสร้างสรรค์ที่ 4 นักศึกษามีคะแนน

เฉลี่ยอยู่ที่ 11.6 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนช่วยส่งเสริม นักศึกษาให้มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 อาจารย์ผู้สอนทางภาษาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาและวัฒนธรรมสามารถนำรูปแบบการเรียน การสอน ไปเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนต่อไป

1.2 ฝ่ายผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะทางศึกษาศาสตร์ นำผลการวิจัยเรื่องรูปแบบ การเรียนการสอน ไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ได้

1.3 ครูโรงเรียนสามารถนำผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนการสอน ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา การเรียนการสอนของนักเรียนได้

1.4 ผู้เรียน ผู้สอน คนในสังคม ชุมชน เกิดความร่วมมือกัน นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน ภาษาไทยและวัฒนธรรมระดับ องค์กร ประเทศชาติ นานาชาติต่อไปได้

1.5 แนวทางใหม่ในการศึกษาประยุกต์ศาสตร์ทางศึกษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ สังคมศาสตร์ บูรณาการ กันก่อเกิดเป็นรูปแบบการเรียนการสอนภาษาภาษาไทย

1.6 ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและได้รับการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการ แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้น รวมทั้งสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอื่นๆ และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

1.7 กระตุ้นความสนใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านอื่นๆ ของนักศึกษาครู และนักศึกษาในหลักสูตรอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมในรายวิชาอื่นๆ เพื่อศึกษาพัฒนาการของความสามารถในงานสร้างสรรค์

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.3 ควรมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ให้แก่กลุ่มประชากรอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มนักเรียนและกลุ่มเด็กปฐมวัย ที่มีวัยแตกต่างกัน โดยต้องประยุกต์ขั้นตอนในรูปแบบให้ สะดวกต่อการปฏิบัติงานสร้างสรรค์

References

- Anantaworasakul, A. (2003). *Regional Studies: Thai Culture*. Bangkok: Pajera Publishing.
- AnchaleeNukul, S. (2005). *Thai Word Wystem*. Bangkok: Chulalongkorn Printing House University.
- AppakitSilpasarn, Phraya. (2005). *Thai Language Principles*. (13th ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Beers, S.Z. (2011). *Teaching 21st Century Skills: An ASCD Action Tool*. Virginia: ASCD.

- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research*. Chicago: Rand McNally College.
- Ellison, M.B. (1995). *Creative Problem Solving Through Design Education: An Experimental Study*. Canada: Mount Saint Vincent University.
- Joyce, B., Weil, M. & Calhoun, E. (1996). *Model of Teaching*. (5th ed.). London: Allyn and Bacon.
- Khaemmanee, T. (2010). *Teaching Science: Knowledge for Organizing a Learning Process That Has Performance*. 12th edition. Bangkok: Sutthakat Checkpoint.
- Linton, Ralph. (1969). *The Tree of Culture*. New York: Alfred A Knopf.
- Nilphan, M. (2012). *Educational Research Methods*. Issue 6. Nakhon Pathom: Research and Development Center Education Faculty of Education Silpakorn University.
- Prasithratsint, A. (2001). *Social Linguistics*. Bangkok: Printing House Chulalongkorn University.
- Royal Academy. (2003). *Dictionary of the Royal Institute of Thailand 1999*. Bangkok: Nanmee Books Publications.
- Treffinger D. J. & Isaksen, S. G. (2008). "A New Renaissance? Preparing Productive Thinkers for Tomorrow's World". *Creative Learning Today*, 15(4), 1.
- Tylor, Edward B. (1981). *The Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology Philosophy Religion, Language, Art and Custom*. London: Murray.

กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*

Development Process for Secondary School Students' Participation in Religious Activities

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ

Keatisak Sangarun

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: keatisak.sa@lsed.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และ 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสัมภาษณ์ ศึกษาภาคสนาม โดยการร่วมกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน ณ วัดป่าชมภูพาน จังหวัดสกลนคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนมี 3 ประการ คือ การได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน การได้ร่วมกิจกรรมที่แปลกใหม่ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2) กระบวนการพัฒนา 7 ประการ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ กระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม โดยเรียนรู้และพัฒนาสมมติจากธรรมชาติของวัดป่า กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ มีการยกตัวอย่างคำสอนที่เข้าถึงง่าย ชี้ให้เห็นประโยชน์ของหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที กระบวนการพัฒนาของครอบครัว ต้องไว้วางใจและเคารพในการตัดสินใจของนักเรียน สนับสนุนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ของนักเรียน กระบวนการพัฒนาของชุมชน เปิดรับ เข้าใจความแตกต่าง และไว้วางใจให้ออกาสนักเรียนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน กระบวนการพัฒนาของสถานศึกษา สร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ตามความสนใจของนักเรียน สนับสนุนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมภายนอกของนักเรียน โดยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เรียนรู้อยู่กับสิ่งที่มีและสิ่งที่เป็ กระบวนการพัฒนาความรู้สึภายในของนักเรียน ผ่านการพัฒนาสติ และปัญญาเห็นคุณค่าของสมมติ กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะนิเวศการเรียนรู้ มุ่งสู่หลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมมติ และ ปัญญา ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขตามเป้าหมายการศึกษาไทย

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; การมีส่วนร่วม; กิจกรรมทางศาสนา; มัธยมศึกษา

Abstract

This research is a qualitative research aims to 1) study factors that affect the participation of religious activities of secondary school students, and 2) study the development process for participation in religious activities of secondary school students. The study was conducted by participating in religious activities along with a group of 10 main informants, namely a group of 10 third-graders at Wat Pa Chomphuphan, Sakon Nakhon Province, analyzed the data by content analysis and then making an inductive conclusion.

The results showed that 1) key factors of students' decision to participate in religious activities are three things: joining a group of friends, participation in exotic activities and spending free time. 2) The seven development processes that occurred are; activity model development process by learning and developing concentration from the nature of Wat Pa, the development process of the monks with examples of teachings that are easily accessible point out the benefits of principles that can be applied immediately in daily life, family development process by trusting or respecting students' decisions and supporting students' creative learning, community development process by being open to understanding the difference and trust to give students the opportunity to be part of the community, school development process by creating new activities according to the interests of students or continuously support students to participate in activities, the process of developing students' external behaviors by changing lifestyle and learning to live with what is, the process of developing students' internal mindset through the development of consciousness and intelligence see the value of concentration. These processes are interrelated as a learning ecosystem, aiming towards the threefold training; Sila (morality), Samathi (concentration), and Panya (wisdom). This will make students become smart, good people and happy according to the Thai educational goals.

Keywords: Development Process; Participation; Religious Activities; Secondary Education

บทนำ

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมเก่าแก่ที่หล่อหลอมคนไทยและเป็นแกนกลางที่ยึดเหนี่ยวของสังคมตั้งแต่ในอดีตจนจนถึงปัจจุบัน ศาสนาเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมเชื่อถือและยึดมั่นไว้เป็นหลักเกณฑ์ทำให้คนในแต่ละสังคมมีแนวทางและวิถีปฏิบัติที่มีรูปแบบเดียวกัน ศาสนามีความซับซ้อนและมีอิทธิพลกับสมาชิกในสังคม ทั้งยังเป็นต้นกำเนิดของพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนท่าที ทักษะ ความรู้สึกรู้คิดของคนในสังคม สำหรับประเทศไทยเปิดกว้างและให้สิทธิในการนับถือศาสนามาตั้งแต่อดีต โดยมีการนับถือธรรมชาต ผีสงฆ์ เทวดา และบรรพบุรุษ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏหลักฐานราวพุทธศตวรรษที่ 3 หลังจากการส่งยานาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ 9 สาย รวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งเชื่อว่าเป็นดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นส่วนหนึ่งของไทยในปัจจุบัน จนกระทั่งปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในประเทศไทยสมัยทวารวดีและเป็นศาสนาหลักสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (Department of Religious Affairs, 2018)

อย่างไรก็ตามตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา คนรุ่นใหม่กว่าร้อยละ 70 ปฏิเสธเรื่องศาสนาเพราะมองไม่เห็นประโยชน์ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาบ่นถึง เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าศาสนามีความเป็นการเมืองและล้าหลังจนเกินไป มีข้อจำกัดมาก และที่สำคัญที่สุดคือ ศาสนาไม่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งหากมองกรณีดังกล่าวนี้กับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันพบว่า ศาสนาเป็นเหมือนกับวัฒนธรรมต่างๆ หากหลักการทางศาสนาบางข้อไม่สามารถนำมาใช้ได้กับสังคมในยุคปัจจุบัน ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไข (Surachatri, 2015) ในบริบทสังคมไทยที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ทว่าในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาวัดกับชีวิตเด็กหรือวัยรุ่นดูเหมือนจะเป็นเรื่องห่างไกลมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งมองว่าการไปวัดเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงในแง่ที่ว่าหากวันหนึ่งในอนาคต พวกเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และไม่ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของวัดให้กับคนรุ่นลูกหลาน ศาสนสถานในความคิดของคนรุ่นต่อไป อาจเป็นสิ่งที่ค่อยๆ เลือนหายไปจากระบบความคิด การรับรู้และการให้ความสำคัญ ดังที่พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) หรือ ว.วชิรเมธี ให้ความเห็นว่า การที่เด็กไทยเข้าวัดน้อยลง เนื่องจากสังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นสนใจสิ่งใหม่ๆ ของโลกมากกว่าการเลือกสนใจทางธรรม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสถาบันศาสนาเองก็ยังมีพิธีกรรมที่ยึดเยื้อ การเทศน์ที่ยังไม่เข้ากับยุคสมัย ไม่สามารถตอบโจทย์การใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ และในศาสนสถานบางแห่งยังได้นำไสยศาสตร์มาปน จึงมองเสมือนว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องล้าหลัง ทำให้คนรุ่นใหม่หันไปพึ่งเทคโนโลยีแทนที่จะพึ่งพระสงฆ์ (Phra Medhi Vajirodom, 2017)

อนึ่งการเข้าไปในศาสนสถาน เช่น วัด เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบต้นแบบในการดำรงชีวิตที่ดี ได้แรงบันดาลใจในทางธรรม สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งได้คุณธรรมพื้นฐานนอกเหนือจากความรู้ด้านศาสนา เช่น ความกตัญญู เสียสละ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ การเป็นผู้ให้ และจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เป็นต้น ซึ่งการจะทำให้เด็กและเยาวชนกลับมาเข้าวัดหรือร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาได้นั้น อาจต้องเริ่มจากการพัฒนาด้านกายภาพของวัด หรือศาสนสถานนั้นๆ การพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งมีศักยภาพในการเผยแผ่ศาสนาได้ดี คณะสงฆ์ต้องปรับยุทธศาสตร์ในเชิงรุกมากขึ้น เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมอย่างสมเหตุสมผล

กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนประมาณ 10 คน จากโรงเรียนสาธิตสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ถือเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เรียนอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มแรกๆ ที่ได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ ศึกษาธรรมชาติ ปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าแห่งหนึ่งในอำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร สิ่งที่น่าสนใจคือการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม ไปพักอาศัยที่วัดแห่งนี้ถึง 2 ครั้งในปีพุทธศักราช 2563 ครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม 2563 จำนวน 10 วัน และ ครั้งที่สอง ในเดือนพฤศจิกายน 2563 จำนวน 5 วัน ผู้วิจัยจึงได้ใช้โอกาสนี้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว และศึกษากระบวนการพัฒนาในมิติต่างๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อจะได้นำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
2. ศึกษากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อค้นหาความจริงจากเหตุการณ์สภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ และงานวิจัยต่างๆ เพื่อใช้ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน สภาพการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของเด็กและเยาวชนไทย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการร่วมกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน คณะสงฆ์วัดป่าชมภูพาน และชาวบ้านจัดสรร ตำบลสร้างค้อ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interview guide) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสังเกตการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ (Field observation) การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แบบหน่วยบริบท (Contextual unit) โดยการแบ่งรูปแบบของเรื่อง (Categories) ที่วิเคราะห์ แล้วสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย (Inductive Conclusion)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัย โดยใช้การบรรยาย (Descriptive Presentation) ประกอบการนำเสนอตัวอย่างคำสัมภาษณ์ หรือปรากฏการณ์ที่สนับสนุนข้อสรุปต่างๆ ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยเงื่อนไขสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามี 3 ประการ ได้แก่

1. การได้ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่คิดว่าการที่ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ผู้วิจัยเชิญชวนมาจากการมีเพื่อนไปร่วมกิจกรรมด้วยกัน โดยนักเรียนได้สะท้อนว่าการตัดสินใจไปร่วมกิจกรรมครั้งนี้เพราะได้อยู่กับเพื่อน เหมือนได้ไปเที่ยวกับเพื่อนๆ ถ้าสมมติเพื่อนไม่ได้ฝึกฝาด้านศาสนา ไม่ได้สนใจกิจกรรมในลักษณะนี้ หรือไปแล้วไม่มีเพื่อน ก็ดูว่างเปล่า ไม่มีคนคุยด้วยอาจจะเหงา พอเห็นว่าเพื่อนไปกันมากก็อยากไป ตอนแรกนักเรียนส่วนหนึ่งก็บอกผู้ปกครองว่าไม่อยากไปเพราะปกติช่วงปิดภาคเรียนจะอยู่บ้านกับผู้ปกครองมากกว่า

2. การได้ร่วมกิจกรรมที่แปลกใหม่ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ณ วัดป่าชมภูพานส่วนหนึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ว่า เป็นเพราะกิจกรรมมีความแปลกใหม่ ทั้งที่นักเรียนบางคนยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้แต่ก็คิดไปเองว่ามีความน่าเบื่อ นักเรียนบางคนนับถือศาสนาอื่นแต่ก็มีความเต็มใจที่จะไปใช้ชีวิตในศาสนสถานของศาสนาพุทธ จากการสัมภาษณ์นักเรียนเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาอยากไปหาประสบการณ์ อยากรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ในต่างจังหวัด อยากลองเปิดมุมมองในเรื่องของศาสนา และลองอะไรใหม่ๆ ส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนที่ชอบความท้าทายเป็นการส่วนตัว ถ้าเป็นกิจกรรมทางศาสนาอย่างเดียวก็อาจไม่ตัดสินใจไป พอมีกิจกรรมอื่นๆ เข้ามาสอดแทรก มาบูรณาการเข้าด้วยกันก็คิดกันว่าจะได้เห็นมุมมองใหม่ๆ มากขึ้น เลยตัดสินใจเข้าร่วมในครั้งนี้ นอกจากนั้นยังมีนักเรียน

ส่วนหนึ่งที่คิดไว้ในตอนแรกว่าเป็นเพียงการเข้าวัดไปปฏิบัติธรรมล้วนๆ ทำให้ไม่อยากไป แต่เมื่อไปกลับมาแล้วก็เปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองพอสมควร ความน่าสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะมีไม่กี่ครั้งที่พวกเขาได้ไปคลุกคลีกับศาสนา เพราะเรื่องอื่นๆ ก็อาจจะได้มีโอกาสทำมากมายในชีวิตประจำวัน เป็นความอยากรู้ อยากค้นหาวาดาศาสนาให้อะไรกับชีวิตถ้าหากได้ไปอยู่กับมันหรือเรียนรู้มัน

3. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยปกติช่วงปิดภาคเรียน นักเรียนอาจจะใช้เวลาสำหรับกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เช่น การดูหนัง ฟังเพลง เล่นดนตรี เล่นกีฬา เล่นเกม แต่ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ทำให้กิจกรรมบางอย่างมีข้อจำกัด นักเรียนจึงมองว่าการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้จะเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ตนเองได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นแทนที่จะอยู่บ้านทำกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นประโยชน์กับตนเองมากนัก จากการสัมภาษณ์ของนักเรียนได้สะท้อนให้ทราบว่านักเรียนได้มีโอกาสใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งการไปร่วมกิจกรรมในครั้งแรกก็ไม่ได้แย่อย่างที่คิดไว้เป็นการเพิ่มความท้าทายให้ตัวเองมากขึ้นไปอีก ส่วนหนึ่งก็อยากลองไปหากิจกรรมอะไรทำใหม่ๆ นอกจากการเล่นเกมและการเรียนในห้องเรียน

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเงื่อนไขอื่นๆ เช่น ความเชื่อส่วนบุคคล โดยนักเรียนสะท้อนว่าโดยปกติครอบครัวชอบเข้าวัด ทำบุญ คลุกคลีอยู่กับวัดเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว เพื่อจะได้เข้าไปใกล้ชิดพระสงฆ์ ได้รู้ว่าวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์มีอะไรบ้าง และเป็นที่น่าสังเกตว่าการไปร่วมกิจกรรมครั้งนี้ไม่ได้เกิดจากการบังคับของผู้ปกครอง แต่เกิดจากความสนใจส่วนตัวซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้ก็ไปขออนุญาตผู้ปกครองแล้วได้รับการสนับสนุนซึ่งบุคคลที่อยู่ในครอบครัวต่างก็รู้สึกยินดี อนุโมทนากับการตัดสินใจไปร่วมกิจกรรมของนักเรียนด้วยเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา มี 7 ประการ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม รูปแบบของกิจกรรมมีอิทธิพลอย่างมากกับการเรียนรู้และความสนใจใฝ่รู้ของเด็กและเยาวชน กิจกรรมที่เกิดขึ้น ณ วัดป่าชมภูพาน จังหวัดสกลนคร ทั้ง 2 ครั้ง ส่วนหนึ่งเป็นการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวพุทธ พัฒนาจิตด้วยการสวดมนต์ นั่งสมาธิ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายธรรมะโดยทั่วไป แต่อีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญยิ่งคือการได้มาสัมผัสกับศาสนสถาน คือ วัดป่าจริงฯ ได้เข้ามาเรียนรู้วัตรปฏิบัติของพระป่า ใช้เวลาอยู่กับธรรมชาติ เรียนรู้และพัฒนาสมาธิจากธรรมชาติ และยังได้มีโอกาสทำกิจกรรมที่ทำหายกับการอยู่ในช่วงวัยแห่งการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ให้ทุกสิ่งที่เป็นธรรมะ เช่น การเป็นจิตอาสาช่วยงานวัด การช่วยชาวบ้านทำนา การทำหน้าที่เป็นเด็กวัด เป็นต้น

การพัฒนากระบวนการของพระสงฆ์ที่เป็นรักษากรเจ้าอาวาสที่วัดป่าชมภูพาน คือการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้อยู่ และได้ลองปฏิบัติจากสิ่งที่มีให้ได้ ให้เป็น เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามธรรมชาติของสถานที่ และการเรียนรู้ก็เป็นไปตามธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคนด้วย โดยไม่ต้องไปจัดการให้เป็นตารางเวลาที่ตายตัว เพียงแต่อาจจะมีการประสานงานไว้เบื้องต้น กรณีที่ต้องร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกและจะแจ้งให้นักเรียนทราบเมื่อถึงเวลาสมควร การร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 10 วัน ในครั้งแรก และอีก 5 วัน ในครั้งที่สอง จึงเป็นสิ่งที่นักเรียนมีความสนใจอยู่ตลอดเวลาว่าจะมีกิจกรรมอะไรให้ทำบ้างในแต่ละวัน

2. กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ ในยุคที่ความเชื่อทางศาสนากำลังถูกท้าทายจากสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะวัยรุ่น กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีจำนวนผู้ไม่นับถือศาสนา (Irreligious person) เพิ่มขึ้น นักบวชในศาสนาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการเข้าถึงที่ง่ายและชี้ให้เห็นประโยชน์ของความเชื่อเหล่านั้นได้

อย่างแท้จริง โดยพระสงฆ์ที่วัดป่าชมภูพานก็ได้ยึดหลักการดังกล่าวนี้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มนักเรียนด้วย

รักษาการเจ้าอาวาสวัดป่าชมภูพาน ซึ่งดูแลจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียนทั้งที่เกิดขึ้นในวัดและนอกวัด ได้ยึดสิ่งที่พระอธิการดำเกิง วรสุทโธ อดีตเจ้าอาวาสได้เคยดูแลกลุ่มผู้ศึกษาดูงานมาตลอดตั้งแต่เปิดวัดให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาธรรมชาต เรียนรู้พืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ทั้งยังได้ปรับวิธีการสอนนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น ให้เข้าใจหลักธรรมจากการปฏิบัติ แม้จะมีการสอนผ่านการบรรยายก็จะบรรยายด้วยการยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม หรือจากประสบการณ์ ทำให้นักเรียนมีความสนใจรับฟังเรื่องราวต่างๆ เหล่านั้นอย่างตั้งใจและใคร่ครวญ

3. กระบวนการพัฒนาของครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่เริ่มต้นบ่มเพาะพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก แต่เมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นได้เข้าไปใช้ชีวิตในสถานศึกษาทำให้ความคิดบางอย่างอาจเปลี่ยนไปบ้าง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการชักชวนหรือการสนับสนุนของผู้ปกครอง

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียน ณ วัดป่าชมภูพาน ทั้ง 2 ครั้ง แม้เกิดจากความสนใจของนักเรียนเอง แต่ผู้ปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันครอบครัวก็มีส่วนผลักดัน สนับสนุน เปิดโอกาส และให้กำลังใจนักเรียนเหล่านี้ด้วยเช่นกัน สาเหตุหนึ่งก็เนื่องจากการร่วมกิจกรรมครั้งนี้จะต้องมีการเดินทางข้ามจังหวัด มีค่าใช้จ่าย และยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วย ผู้ปกครองจึงต้องมีความมั่นใจเป็นพิเศษว่าการตัดสินใจของนักเรียนในครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ อยู่ร่วมกิจกรรมได้อย่างปลอดภัย การจัดปฐมนิเทศก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมจึงเกิดขึ้นเพื่อชี้แจงให้ผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละคนได้รับทราบข้อมูลต่างๆ ไปพร้อมๆ กับนักเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ ร่วมกัน แต่ทันทีที่นักเรียนตัดสินใจไปเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ 2 ผู้ปกครองทั้งหมดต่างยินดีกับการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ของนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวอาจเป็นการสร้างความไว้วางใจ เคารพในการตัดสินใจของนักเรียน เป็นการทำหน้าที่ของผู้ปกครองสมัยใหม่ที่ไม่ได้เข้ามาวางแผนทางให้นักเรียนในเชิงบังคับ ห้ามไม่ให้ทำ หรือชี้แนะให้ทำเหมือนเช่นในอดีต กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวซึ่งอาจจะเกิดก่อนที่การเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสองครั้งจะเริ่มต้นขึ้น ผู้วิจัยมองว่าการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของผู้ปกครองในลักษณะนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนซึ่งเป็นวัยรุ่น เป็นเด็กและเยาวชนสมัยใหม่ ได้ทำในสิ่งที่ชอบและสนใจ มีความสุขกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามสิ่งที่พวกเขาได้มีโอกาสเลือกด้วยตนเอง เป็นการเติบโตที่เจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายใน ส่งผลให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

4. กระบวนการพัฒนาของชุมชน ศาสนสถานกับชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาอย่างยาวนาน วัดในพระพุทธศาสนาก็ได้อาศัยคนในชุมชนคอยช่วยเหลือเมื่อมีกิจกรรมสำคัญต่างๆ เช่น งานบุญประจำปี พิธีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า มาอย่างต่อเนื่อง ช่วงที่วัดป่าชมภูพาน ได้เตรียมงานพิธีพระราชทานเพลิงศพของพระอธิการดำเกิง วรสุทโธ อดีตเจ้าอาวาส ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงถือเป็นกำลังหลัก นอกจากนั้นยังมีศิษยานุศิษย์ ผู้เคารพเลื่อมใสในอดีต เจ้าอาวาสรูปนี้ที่มาจากต่างจังหวัด ซึ่งกลุ่มนักเรียนทั้ง 10 คน ก็ถือเป็นกลุ่มที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมเตรียมงานไปพร้อมกับชาวบ้านในชุมชน และผู้คนจากองค์กร หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาช่วยจัดการงานพิธีนี้ให้สมบูรณ์มากที่สุด

ครั้งแรกของการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 10 คน ทั้งผู้นำในชุมชน ชาวบ้าน ต่างให้การต้อนรับนักเรียนกลุ่มนี้ด้วยไมตรีจิต นักเรียนซึ่งไม่เคยมีพื้นฐานการเรียนรู้ด้านภาษาถิ่นก็ได้พยายามสื่อสารกับชาวบ้านด้วยความเป็นเอง นักเรียนได้เรียนรู้การเข้าหาเพื่อน สังคม ปรับตัว เข้ากับคนในท้องถิ่นมากขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนก็เปิดรับนักเรียนกลุ่มนี้ ซึ่งอาจจะมาจากคนละวัฒนธรรมกัน ปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยความ

เข้าอกเข้าใจ กิจกรรมใดที่คนในชุมชนเชื่อมั่นว่ากลุ่มนักเรียนทำได้ก็จะเปิดโอกาสให้ลงมือทำอย่างเต็มที่ เช่น การขนต้นไม้เพื่อปลูกในสวนรอบเมรุ การล้างจานให้กับคนที่มาช่วยเตรียมพื้นที่บริเวณเมรุ แต่หากมีกิจกรรมใดที่นักเรียนยังไม่มั่นใจชาวบ้านก็จะเข้ามาช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด

การที่นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับโอกาสให้ไปช่วยกันถอนกล้า ดำนา และเกี่ยวข้าว ถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจของชาวบ้านในชุมชน ให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ในสิ่งที่พวกเขาไม่เคยได้ลงมือปฏิบัติกันมาก่อน สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาความเชื่อมั่นในศักยภาพของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งพร้อมจะเรียนรู้อยู่เสมอ ถึงแม้ว่าผลผลิตที่ได้ในท้ายที่สุดอาจจะไม่เต็มที่เท่ากับชาวนาหรือลูกชาวนาที่แท้จริงทำด้วยตนเอง แต่ชุมชนได้แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจเช่นนี้มีผลดีกับอาชีพและสังคมไทยในระยะยาว

5. กระบวนการพัฒนาของสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีสมาชิกหลากหลายและมีอิทธิพลกับความคิดและพฤติกรรมของเด็กวัยเรียนมากเช่นเดียวกับสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนซึ่งปัจจัยเงื่อนไขหลักที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาดังได้นำเสนอแล้ว ทั้งนี้กิจกรรมในลักษณะนี้หากนักเรียนไม่ได้มีความสนใจเข้าร่วมด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้น ผลลัพธ์ที่ได้ก็อาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ของนักเรียนทั้ง 10 คน จึงเป็นการทดลองแนวทางใหม่ๆ ของผู้วิจัย ด้วยการเชิญชวนให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวนี้เข้ามาช่วยงานต่างๆ ของโรงเรียนที่มีพิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อมาเกี่ยวข้อง เช่น งานตักบาตรตอนเช้า งานทำบุญของโรงเรียน งานสงกรานต์ งานวางศิลาฤกษ์อาคารใหม่ เป็นต้น โดยการแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักเรียนให้ชัดเจน บางคนก็ทำหน้าที่ในฐานะผู้นำฝ่ายต่างๆ ซึ่งจะได้ฝึกวางแผนการปฏิบัติงานด้วยตนเอง ฝึกทักษะการบริหารจัดการไปด้วย

เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน เริ่มคุ้นเคยกับศาสนพิธี มารยาทต่างๆ ของชาวพุทธ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเชิญชวนเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มีระยะเวลาในการร่วมกิจกรรมนานขึ้นและไปร่วมกิจกรรมในศาสนสถานจริงๆ สิ่งที่ทำหายของนักเรียนและผู้วิจัยคือ การก้าวข้ามรูปแบบกิจกรรมเดิมๆ ที่ติดอยู่ในความคิดของนักเรียนมาโดยตลอด การสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ในระลอกแรกที่ว่าอาจจะคลี่คลายไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังมีมาตรการที่เข้มงวดของภาครัฐ

6. กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมภายนอกของนักเรียน (External Behaviors) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทั้ง 2 ครั้งของนักเรียน เป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตไปพอสมควร นักเรียนได้เรียนรู้ให้สามารถอยู่กับสิ่งที่มีและสิ่งที่เป็น ณ ขณะนั้นให้ได้ การกลับมาใช้ชีวิตตามปกติหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของนักเรียน สำหรับนักเรียนบางคนก็ได้พัฒนาทักษะชีวิต เรียนรู้ทักษะอาชีพเพิ่มเติม กระบวนการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมเหล่านี้ยังได้รับการสะท้อนมาจากผู้ปกครองด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นการพัฒนาขึ้นด้วยตนเองของนักเรียน ถึงแม้ว่าคุณลักษณะเหล่านี้จะเกิดขึ้นเพียงไม่กี่วันหลังกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ เนื่องจากได้มาอยู่ในสถานที่ที่เป็นบริบทเดิม ได้อยู่ในสิ่งที่ตนเองสามารถร้องขอสิ่งที่อยากมีหรืออยากเป็นได้ แต่ก็ยังเป็นไปตามเป้าหมายของกิจกรรม ด้วยการนำตัวเองให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และนำสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้เหล่านั้นไปทดลองใช้ในชีวิตประจำวันได้บ้าง

7. กระบวนการพัฒนาความรู้สึภายในของนักเรียน (Internal Mindset) กระบวนการเรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมได้ส่งผลต่อความคิดหรือความรู้สึกภายในของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกิจกรรมที่เกิดขึ้น คุณค่าของสมาธิกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนสัมผัสได้ และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง คำตอบที่นักเรียนได้รับจากการร่วมกิจกรรม นักเรียนต่างได้ค้นคว้าด้วยตนเอง และตอบสนองผ่านการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจของทั้งสองครั้ง

กระบวนการพัฒนาความรู้สึกจากภายในนี้เองที่จะทำให้เด็กมีความเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์รอบด้าน นอกจากจะเติบโตทางสรีระร่างกายตามช่วงวัย เพราะได้พัฒนาสติปัญญาซึ่งไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดหรือไม่ได้นับถือศาสนา สมาธิ จะทำให้เกิดความปิติในการทำงาน งานต่างๆ ประสบความสำเร็จและทำให้มีความสุขในท้ายที่สุด เมื่อผลที่ได้รับสัมผัสได้ด้วยใจ นักเรียนจึงอาจจะมีใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาประเภทนี้อีกต่อไปเรื่อยๆ เมื่อมีโอกาส

องค์ความรู้ใหม่

การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เกิดขึ้นจากปัจจัยที่สำคัญสองประการ ได้แก่

1. ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย พ่อและปู่ป้า
2. ปัจจัยภายใน คือ ความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเอง

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจมากกว่าคือความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเองซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายใน อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนที่สำคัญคือเพื่อนซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้วยวัยของนักเรียนและการได้มีโอกาสเรียนรู้ไปด้วยกันกับกลุ่มเพื่อนส่วนการสนับสนุนจากผู้ปกครองถือเป็นประเด็นรอง

เมื่อนักเรียนได้เข้าสู่กระบวนการของการทำกิจกรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมทางกิจกรรมที่เกี่ยวกับธรรมะ เพราะเป็นกิจกรรมที่นักเรียนไม่เคยได้เรียนรู้ ผิดไปจากความคิดหรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน ยิ่งทำให้นักเรียนมีความประทับใจกับการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยสภาพสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ความสงบที่เกิดขึ้นในวัดป่าและบริบทใกล้เคียง ความเป็นมิตรของคนในชุมชน เทคนิควิธีการถ่ายทอดของพระสงฆ์ การได้มีโอกาสเรียนรู้หลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมอย่างเต็มที่ ผ่านเครื่องมือในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย “ศีล” “สมาธิ” และ “ปัญญา” เพราะ

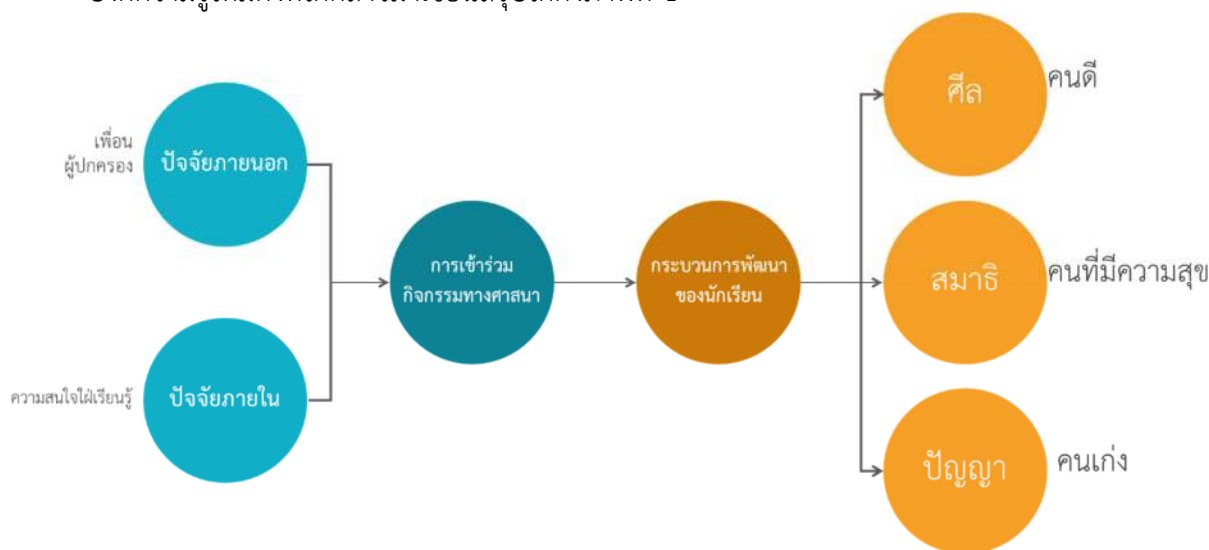
1) นักเรียนได้ฝึกศีลจากการเป็นเด็กวัด เข้ามาอยู่อาศัยภายในวัด ได้ทำวัตร สวดมนต์ รักษาศีลห้าไปด้วย ศีลจะเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดีได้

2) นักเรียนได้ฝึกสมาธิผ่านการนั่งสมาธิหลังการสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน และยังได้ฝึกสมาธิจากการทำงานต่างๆ ภายในวัด ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนในวัยนี้ต่างเห็นคุณค่าของสมาธิ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ นำไปฝึกได้ในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องนั่งสมาธิ หรือเจริญสติด้วยวิธีการที่เป็นระเบียบปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนจะเกิดความปิติหรือความสุขจากการมีสมาธิ

3) นักเรียนได้รับความรู้ต่างๆ มากมายจากการใช้ชีวิตอยู่ในวัดป่า และทัศนศึกษา ร่วมกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างปัญญา จากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีความรู้ลึกและรู้กว้างเป็นคนเก่งเพราะมีความสว่างทางปัญญา

ทั้งหมดนี้จะนำพาให้นักเรียนกลายเป็น “คนดี” “คนเก่ง” และ “คนที่มีความสุข” ซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษาไทยมาทุกยุคสมัย

องค์ความรู้ใหม่ดังที่ได้กล่าวมาเขียนสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นคือ เพื่อน อิทธิพลของเพื่อน วัยรุ่นมักจะคล้อยตาม เพื่อนที่สนิทและอยู่ในวัยเดียวกันได้ง่าย เนื่องจากชอบสิ่งที่คล้ายกัน พูดภาษาเดียวกันเข้าใจง่าย ดังนั้นเมื่อเพื่อนส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมแบบใด หรือตัดสินใจไปในทางใด จะเกิดการเลียนแบบกันได้ง่าย เพื่อนจึงมีความสำคัญกับวัยรุ่นอย่างมาก ถ้าวัยรุ่นมีเพื่อนและกิจกรรมไปในทางที่ดี ก็จะมีผลต่อการสร้างเสริมต้นทุนชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม แต่ถ้ามีเพื่อนในกลุ่มเสี่ยงที่ชักนำกันไปทำกิจกรรมที่ไม่ดี มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่างๆ ก็จะมีผลให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ Tripathi (2009) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพลังมาก มีศักยภาพสูง มีความอยากรู้ อยากลอง อยากออกความคิดเห็นอยากทำกิจกรรมหลายอย่าง ส่วนใหญ่พบว่าวัยรุ่นชอบทำกิจกรรมเป็นกลุ่มกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งกลุ่มนักเรียนเหล่านี้ที่เข้าร่วมกิจกรรม วัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นกลุ่มเพื่อนผู้ชายด้วยกันทั้ง 10 คน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Steinberg (1999) ที่กล่าวถึงวัยรุ่นผู้ชายมักจะรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ

อนึ่งในส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน โดยตามธรรมชาติของวัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ตุนสนใจ ทั้งในเรื่องหลักการและแนวคิดต่างๆ เรื่องที่ทำหาย รวมถึงเรื่องเร้นลับ นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องของตน และมีความมุ่งมั่นในงานที่ได้รับมอบหมาย วัยรุ่นจึงมักใช้เวลาว่าง ในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้นทางเลือกของวัยรุ่นในการใช้เวลาว่างอาจเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์หรือเกิดโทษต่อตัววัยรุ่นเองหรือต่อสังคม การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในครั้งนี้อยู่ในปัจจัยเงื่อนไขของการได้เรียนรู้สิ่งที่แปลกใหม่และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ Walker (1951) ได้วิจัยและนำเสนอไว้เกี่ยวกับความต้องการของวัยรุ่น โดยมีประเด็นเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นหนึ่งในสิบข้อระบุไว้ว่า วัยรุ่นทุกคนต้องการที่จะมีความสามารถในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อย่างดีและรู้จักแบ่งปันส่วนเวลานั้นให้สมดุลกับกิจกรรมต่างๆ

อย่างไรก็ตามปัจจัยอีกด้านหนึ่งซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อการตัดสินใจร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียน ไม่เฉพาะในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพราะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านค่าใช้จ่าย การอนุญาตยินยอมให้นักเรียนร่วมกิจกรรมคือผู้ปกครองและพบว่า ปัจจัยด้านนี้มีส่วนส่งเสริม

สนับสนุนให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นเพศชายได้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างดี ดังที่ Beebe et al. (2008) ได้ศึกษาพบว่าวัยรุ่นชายได้แสดงทักษะเกี่ยวกับพลักรอบครัวในการที่จะส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ ส่วนในวัยรุ่นหญิงจะมองในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ทำตาม สะท้อนให้เห็นว่าการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว การมีพ่อ แม่ เป็นตัวแบบที่ดี ของครอบครัว และพัฒนาส่งเสริมการดูแล ช่วยเหลือ ให้ความรัก ความอบอุ่นให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ให้แก่เด็กวัยรุ่น จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังช่วยป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ได้ด้วย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า มีกระบวนการพัฒนาจากปรากฏการณ์ที่มีอยู่แต่เดิมในสังคมมากมาย โดยเฉพาะกระบวนการพัฒนารูปแบบกิจกรรม อันนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นครั้งที่ 2 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มนี้ และยังได้มีการชวนเพื่อนเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มเติม ทั้งในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน ทั้งนี้รูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่เปลี่ยนไปนี้ ทำให้นักเรียนเข้าถึง และใกล้ชิดกับหลักการและข้อปฏิบัติในทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือเป็นการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ สนับสนุนให้เป็นผู้เรียนเชิงรุก (Active Learners) สอดคล้องกับการศึกษาของ Vongvanij (2018) ที่กล่าวถึงการเผยแพร่หลักการทางศาสนาไปสู่เยาวชนนั้น หากนำเยาวชนมานั่งเรียนแล้วสอน เยาวชนก็จะเกิดความเบื่อหน่ายเพราะศาสนาเป็นเรื่องของนามธรรม แต่หากมีการดำเนินการด้วยการเน้นกิจกรรมและสอดแทรกหลักธรรม สอนแบบไม่รู้ตัว ให้เยาวชนเกิดความสุข และใช้พลังกายอย่างเต็มที่ และระดมสมองแก้ปัญหาในกิจกรรม เมื่อจบแต่ละกิจกรรมก็ถอดบทเรียนและเชื่อมโยงหาหลักธรรม จะช่วยให้เยาวชนเกิด การเรียนรู้และจดจำได้ดีกว่าการท่องจำ เช่น กิจกรรมการออกค่ายอาสา การเดินป่า สืบและ กิจกรรม แต่ละประเภทและผู้นำกิจกรรมต้องใช้จิตวิทยาในการสอน พิจารณาวัยของผู้เรียนเป็นหลักและหาวิธีดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และหากเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นก็จะช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพได้อย่างชัดเจน เพราะหลังจากเรียนรู้เยาวชน ก็จะสามารณำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ทันที ขณะเดียวกันหากพิจารณาในด้านของผู้นำกิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เกิดขึ้นที่วัด พระสงฆ์จึงมีบทบาทหลักที่จะนำให้นักเรียนทั้งหมดร่วมกระบวนการได้อย่างมีความสุขกับการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยน เทคนิควิธีการในการถ่ายทอดประสบการณ์หรือหลักธรรมจึงอีกหนึ่งกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน กับรูปแบบกิจกรรมที่เปลี่ยนไป ทั้งนี้ Phramaha Chakkapol Siritharo (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการถ่ายทอดของพระสงฆ์เพื่อการการเผยแผ่พุทธศาสนา ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ไว้เช่นเดียวกันว่า รูปแบบ การสอนและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยวิธีการที่ทันสมัย การสอนที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่เชื่อมโยง ผู้สอนจากผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดมาเป็นผู้ให้คำแนะนำทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะ สารสนเทศ สื่อ และ เทคโนโลยี เพื่อไม่ให้ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาหลักธรรมคำสอนเกิดความเบื่อหน่าย และเพื่อเป็นการสนับสนุนการใช้ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และการเทศน์หลักธรรมคำสอน ด้วยสำนวนภาษาที่สนุกและเข้าใจง่าย เช่น การยกเรื่องราวที่กำลังอยู่ในกระแสมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรม คำสอน ด้วยภาษาง่ายๆ เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันสำคัญในสังคมคือ ครอบครัว สถานศึกษา และ วัด เป็นการรักษาวินัยธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม ที่มีหมู่บ้านหรือชุมชน (บ) วัด (ว) และโรงเรียน (ร) หรือ บวร ทำงานประสานร่วมกันเป็นนิเวศการเรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่ เด็กและเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคม เพียงแต่องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้ต้องปรับบทบาทหน้าที่ไป ตามยุคสมัย ด้วยความเข้าใจเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความคิดเป็นของตนเอง ในงานของ Pongsanit (1998) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Community Participation in Quality of Life Development” ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นที่จะต้องปรับ เวลา

การปฏิบัติงานของทีมงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในชุมชน ร่วมกันประยุกต์กระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับ บริบททางสังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนผสมผสานความรู้สมัยใหม่และดั้งเดิม เพื่อก่อให้เกิดการยอมรับและการปฏิบัติที่ยั่งยืนในชุมชนสืบไป

ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งภายนอกและภายใน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการทัศนคติใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโอกาสข้างหน้า นั้น เกิดขึ้นผ่านชุดความคิด (Mindset) ที่เป็นชุดความคิดเติบโต (Growth mindset) ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และแสวงหาสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ ทั้งมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจภายใน (Inner motivation) รวมถึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมา ความมุ่งมั่นพยายาม และการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ ซึ่งชุดความคิดเติบโตไม่เพียงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้แต่ยังมีความสำคัญต่ออารมณ์และสุขภาพจิต ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับแนวทางของ Department of Children and Youth. (2017) ที่ต้องการให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัย

สรุป

กระบวนการพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเกิดขึ้นจากการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน โดยมีปัจจัยเงื่อนไขทั้งภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกคือกลุ่มเพื่อนที่เกิดจากการสอบการตัดสินใจร่วมกิจกรรมระหว่างกันของนักเรียน และการอนุญาตจากผู้ปกครอง ส่วนปัจจัยภายในคือความสนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนเอง เพื่อต้องการใช้เวลาว่างในช่วงปิดภาคเรียนให้เกิดประโยชน์กับการเรียนรู้ของตนเองให้มากที่สุด โดยการไปครั้งแรกนักเรียนยังไม่ทราบว่ากิจกรรมต่างๆ จะเป็นไปในรูปแบบใด ส่วนใหญ่ก็คิดจากประสบการณ์ที่ตนเคยไปร่วมกิจกรรมในลักษณะเดียวกันมา แต่เมื่อได้ลองมาใช้ชีวิตอยู่ในวัดป่าจำนวน 10 วัน นักเรียนกลุ่มดังกล่าวได้สะท้อนการเรียนรู้ที่แสดงถึงความประทับใจจนมีความยินดีร่วมกิจกรรมในครั้งที่ 2 ซึ่งครั้งนี้ได้ชวนเพื่อนร่วมสถาบันและต่างสถาบันเข้าร่วมกิจกรรมด้วย แม้เป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าการร่วมกิจกรรมในครั้งแรก แต่นักเรียนหลายคนก็ได้แสดงพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นว่าได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากครั้งแรกไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่งกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์นี้พิจารณาได้หลากหลายมิติทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ส่วนสนับสนุนการร่วมกิจกรรมของนักเรียน และส่วนของนักเรียนเอง เป็นลักษณะนิเวศการเรียนรู้ที่ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งหากทั้งสามส่วนนี้ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศนี้ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาในกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะในทางปริมาณเท่านั้น แต่จะสามารถเห็นผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญที่สุดคือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ

ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนโดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนสมัครเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองตามความสนใจ โดยอาจใช้วิธีเพื่อนชวนเพื่อน และไม่ควรมีผู้เข้าร่วมมากเกินไป

1.2 ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งพบว่าการเรียนรู้หลักศาสนาหรือหลักธรรมผ่านการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่หลากหลายจะทำให้เกิดความตื่นตัวของนักเรียน นักเรียนมีความสนใจและนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้นั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมหรือสนับสนุนการร่วมกิจกรรมทั้งผู้ปกครอง ครู หรือพระสงฆ์ ย่อมต้องคำนึงถึงหลักการข้อนี้เป็นสำคัญ โดยจะต้องปรับเปลี่ยนการนำเสนอกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ มีความท้าทาย เหมาะสมกับวัยของนักเรียนที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองปฏิบัติจริงมากกว่าการอยู่เฉยๆ หรือนั่งฟังเพียงอย่างเดียว ในส่วนกระบวนการพัฒนาของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในมิติ ต่างๆ หากได้นำมาพิจารณาร่วมกันในระดับคณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากเป็นชุดคณะกรรมการที่มีองค์ประกอบทุกมิติ กล่าวคือประกอบด้วยนิเวศการเรียนรู้ครบทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน ก็จะเป็นการเสริมสร้างในทางนโยบาย เพื่อนำนักเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่หลากหลายและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมในระดับสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากกรณีนี้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีกลุ่มนักเรียน 10 คนที่มาจากโรงเรียนเดียวกัน เป็นกรณีศึกษา สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติมคือหากตัวแปรที่ศึกษาเปลี่ยนไป เช่น เพศของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ช่วงวัยของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม สถานศึกษาของนักเรียนที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อปัจจัยที่มีส่วนในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และกระบวนการพัฒนาทั้งภายนอกและภายในของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างไร ซึ่งอาจจะนำเสนอข้อมูลในเชิงปริมาณ ร่วมกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ

2.2 การวิจัยในครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน หากได้ลองให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ในลักษณะข้ามวัฒนธรรม นำนักเรียนร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่แตกต่าง เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ก็น่าจะเป็นการเพิ่มความน่าสนใจในปรากฏการณ์ทางสังคมได้มากขึ้นไปอีก

References

- Beebe, B. et al. (2008). "Six-Week Postpartum Maternal Depression Symptoms and 4-Month Mother-Infant Self and Interactive Contingency". *Infant Mental Health Journal*, 29(5), 442-471.
- Department of Children and Youth. (2017). *National Child and Youth Development Promotion Act B.E. 2550 (2007) and Amended (No. 2) B.E. 2560 (2017)*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- Department of Religious Affairs. (2018). *Religion in Thailand*. Bangkok: Printing House Agricultural Cooperatives of Thailand Ltd.
- Phramaha Chakkapol Siritharo. (2020). "Buddhism Propagation in Thailand 4.0", *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 11(1), 80-90.
- Phra Medhi Vajirodom. (2017). *New Breed of Thai Children and Risk Behaviors*. Retrieved November 11, 2020, from https://www.youtube.com/watch?v=YG4KnHWfa-Q&ab_channel=namo125.

- Pongsanit, K. (1998). *Community Participation in Quality of Life Development*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Steinberg L. (1999). *Adolescence*. Boston: McGraw-Hill.
- Surachatri, S. (2015). *The Religious Answer of a New Generation of Children*. Retrieved November 11, 2020, from <https://onab.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/2471>.
- Tripathi, S. (2009). *The Cost of Life for Thai Children and Youth*. Bangkok: October Printing.
- Vongvanij, A. (2018). *The Developmental Approach to Increase Thai Youth Potential Through Buddhist Principles in the Era of Thailand 4.0*. (Research Report). Bangkok: Thailand National Defense College.
- Walker, Leo R. (1951). *Evaluating the Curriculum of Logan Secondary Schools in Terms of Meeting the Imperative Needs of Youth*. (Master's Thesis). Utah State University. U.S. State.

การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม*

The Development of Human Resource Management Model of Chulachomklao Royal Military Academy on Platform

¹ชื่นหทัย สุริยโสภานันท์ และ ปรีชา วิหคโต

¹Chuenhathai Suriyasopapan and Preecha Vihokto

¹สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

¹Educational Administration, Western University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chuenjaimark@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม เป็นการวิจัยและพัฒนาด้วยกลวิธี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นคว้าเอกสารและวางแผนศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 45 เล่ม ด้วยแบบบันทึกข้อมูล 2) การสร้างรูปแบบ คัดเลือกผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลแบบเจาะจง จำนวน 60 นาย ตอบแบบสอบถามเรื่องโครงสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ ที่มีค่า IOC มากกว่า .05 3) การพัฒนารูปแบบ คัดเลือกผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ แบบเจาะจง จำนวน 7 นาย มาสนทนากลุ่มโดยใช้ตารางองค์ประกอบการประเมินสมรรถนะรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ เป็นแนวทาง จากนั้นสรุปผลและจัดทำเป็นแพลตฟอร์มฯ 4) การทดลองและประเมินผล คัดเลือกหน่วยงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลฯ แบบเจาะจง จำนวน 5 กองวิชา ทดลองใช้แพลตฟอร์มฯ และทำแบบสอบถามประเมินผลประสิทธิภาพการใช้งานฯ

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างรูปแบบการบริหารฯ มี 4 กระบวนการ 48 องค์ประกอบย่อย และ 80 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) การสรรหาและคัดเลือก มี 15 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ 2) การอบรมและพัฒนา มี 14 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ 3) การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 7 องค์ประกอบย่อย 7 ตัวบ่งชี้ และ 4) การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มี 12 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการบริหารฯ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ “มาก” โดยผลประเมินด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านประโยชน์และด้านการออกแบบตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหารทรัพยากรบุคคล; โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า; แพลตฟอร์ม

Abstract

The purpose of this research article is to develop the human resource management model of Chulachomklao Royal Military Academy (CRMA) on platform. There are 4 stages of conducting research and development as follows: 1) To investigate document and plan

*Received June 3, 2021; Revised August 17, 2021; Accepted August 27, 2021

personnel. The documents consisted of textbooks academic articles, and research studies related to the development of the human resource management. Forty- five sample documents were purposively selected, data analysis using the Content Analysis Conclusion (CAC) method. 2) To create human resource management model. The participants were sixty executives and personnel responsible for human resource management. The instruments consisted of questionnaire on the structure of human resource management model of CRMA with an IOC value greater than .05 3) To develop the human resource management model, the population referred to executives and people involved in human resource management work in the Academy. Seven representative samples are purposively selected using table of composition of human resources performance assessment model of CRMA. As for data collection, the researcher used the Focus Group method. With respect to data synthesis, the resolution summary method of group conversations was applied and was recorded using a platform. 4) To trial and evaluate the usage of the platform. The population samples were collected from the unit responsible for human resource management of CRMA of five faculties. The instruments used were human resource management platforms and a questionnaire used to evaluate the performance of the platform's usage.

The results showed that: The human resource management model consists of four processes: 1) recruitment and selection, with fifteen sub-components, thirty-fives KPI. 2) training and development, fourteen sub-components, twenty- fours KPI. 3) performance assessments, seven sub-components, seven KPI. and 4) compensation and benefits, twelve sub-elements, fourteen KPI. Results of the trial and evaluation of the usage of the platform with respect to performance, benefit, and design are “very reasonable”.

Keywords: The Development of Instructional Model; The Human Resource Management; Chulachomklao Royal Military Academy; Platform

บทนำ

บุคลากรภายในองค์กรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เพราะเป็นผู้ช่วยกันขับเคลื่อนให้องค์กรพัฒนาก้าวหน้าและแข่งขันกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ (Office of the Civil Service Commission, 2017) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องมองเป็นอันดับแรก Thongkamnerd (2017) กล่าวว่า องค์กรต้องตระหนักถึงการดำเนินชีวิตของบุคลากรในองค์กรเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และปัจจัยใดที่มีความสำคัญอย่างเร่งด่วน โดยต้องเตรียมการไว้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิด สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (Office of the Public Sector Development Commission, 2015) ได้มุ่งเน้นเรื่องการดูแลบุคลากรไว้เช่นกัน โดยได้กล่าวไว้ใน หมวดที่ 5 ว่า ส่วนราชการควรมีวิธีการวางแผนด้านทรัพยากรบุคคล โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ก่อให้เกิดผลการดำเนินการที่ดี รวมถึง การสร้างความผูกพันและการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำศักยภาพของบุคลากรมาใช้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในระบบราชการ 4.0 เพราะบุคลากรที่มีคุณภาพจะเป็นปัจจัยหลักที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ เกณฑ์คุณภาพการบริหาร

จัดการภาครัฐระดับพื้นฐาน ฉบับที่ 4 หรือ PMQA 4.0 (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) ระบุว่า หน่วยงานควรเตรียมการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน โดยเริ่มจากงานด้านการสรรหาคัดเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน และเมื่อเราได้คัดสรรให้บุคลากรเหล่านี้เข้ามาอยู่ในองค์กรแล้ว แผนกทรัพยากรมนุษย์จะต้องดูแลฝึกอบรมและพัฒนาให้บุคลากรมีประสิทธิภาพที่ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจและรักษาศักยภาพเหล่านั้นไว้โดยการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สร้างนวัตกรรมการทำงานที่ดีซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้บุคลากรปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพและพร้อมจะปฏิบัติงานที่ท้าทาย สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กร

Maharatsakul, and Limlavan (2011) กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า อิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้แนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนจากการบริหาร (administration) เป็นการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (strategic management) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ในอดีตต้องมีข้อมูลของบุคลากรที่ทันสมัยและถูกต้อง เพื่อสามารถจัดการปัญหาบุคลากรให้ทันการณ์ (speed of work) โดยต้องประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) บรรจุข้อมูลด้านบุคลากร ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องออกแบบการจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบ สอดคล้องกับลักษณะการใช้งานขององค์กรด้วย จะเห็นได้ว่า เมื่อเวลาเปลี่ยนไป หลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน

เมื่อกล่าวถึงการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์หรืองานด้านบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตนายทหารสัญญาบัตรออกมารับใช้ประเทศนั้น มีปัญหาในด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ของ Sarobol (2007) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อทราบปัจจัยการบริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และเพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผลการวิจัยข้อหนึ่งระบุว่า ปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลรวมถึงเทคโนโลยีเป็น (Management information system: MIS) โดยพบว่า มีอิทธิพลทางตรง ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม และมีอิทธิพลรวมโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 คือ การพัฒนารูปแบบการบริหารให้เป็นระบบดิจิทัล อีกทั้งเป็นการปรับปรุงการบริหารเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติปี 2560-2579 ที่เป็นการวางแผนระยะยาว 20 ปี โดยมียุทธศาสตร์หลักด้านบุคคลคือ การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพราะเหตุนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลยุคใหม่เป็นการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยมาช่วยในการบริหาร

เทคโนโลยีดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นเครื่องมือหนึ่งที่กำลังเป็นที่นิยมนำมาใช้บริหารจัดการทั้งในด้านธุรกิจและการทำงานอื่นๆ ในปัจจุบัน Evans, and Gawer (2016) ได้สำรวจเกี่ยวกับแพลตฟอร์มขององค์กรทั้งองค์กรสาธารณะหลักและเอกชน พบว่า มีผู้จัดทำแพลตฟอร์มมากถึง 176 บริษัท และมีมูลค่าทางการตลาดมากกว่า 1 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยแบ่งประเภทของแพลตฟอร์มเป็น 4 ประเภท คือ 1) แพลตฟอร์มการทำธุรกรรม 2) แพลตฟอร์มนวัตกรรม 3) แพลตฟอร์มบูรณาการ และ 4) แพลตฟอร์มบูรณาการ เมื่อศึกษาลักษณะของแต่ละประเภทแล้ว ผู้วิจัยจึงนำหลักการของ แพลตฟอร์มการทำธุรกรรม (Transaction Platform) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนหรือกระทำธุรกรรมระหว่างผู้ซื้อ ผู้ใช้ หรือผู้จัดจำหน่ายรายอื่น เปรียบได้กับ สร้างฐานแลกเปลี่ยนข้อมูลออนไลน์ระหว่างผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เฉพาะ และบุคลากรในหน่วยงาน ให้สามารถทำงานประสานสอดคล้องกันได้ Carter (2021) กล่าวว่า

แพลตฟอร์มมีประโยชน์หลายประการ เพราะสามารถรองรับผู้ใช้งานจำนวนมากได้ สามารถรองรับสื่อต่างๆ ได้ดี สามารถตอบสนองปฏิสัมพันธ์การทำงานผ่านระบบได้ สามารถกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยได้ ฯลฯ

การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลยุคใหม่นอกจากต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแพลตฟอร์มมาเป็นเครื่องมือสำคัญแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. (Office of the Civil Service Commission, 2017) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์การปรับปรุงไว้ว่า เพื่อให้ภาครัฐปรับตัวให้เท่าทันและตอบสนองความคาดหวังของทุกภาคส่วนในการก้าวไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 โดยการปรับเปลี่ยนการทำงานจากแบบเดิมๆ ที่คุ้นเคย คิดฝ่ายเดียว ทำฝ่ายเดียว มาทำงานแบบประสานความร่วมมือโดยไม่แบ่งแยกกว่าเป็นหน้าที่ของใคร สร้างพันธมิตรการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันในรูปแบบประชารัฐ สร้างสรรค์นวัตกรรมและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ซึ่งคุณภาพของการบริหารจัดการได้มีการตั้งแนวทางขึ้นมาเป็นเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐระดับพื้นฐาน ซึ่งฉบับล่าสุดคือ ฉบับที่ 4 หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ PMQA 4.0 (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) ได้ระบุด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลในหมวดที่ 5 ว่า ควรมีนโยบายและระบบการจัดการด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองยุทธศาสตร์ และสร้างแรงจูงใจ ควรมีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ควรมีการสร้างวัฒนธรรมที่ดี มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือ และควรมีระบบการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี แก้ไขปัญหา สร้างความรอบรู้และความมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์มเพื่อให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในการบริหารงานบุคคลให้มีความทันสมัย ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรสามารถตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงข้อมูลทางออนไลน์ให้ถูกต้องและได้ข้อมูลที่ เป็นปัจจุบันกาล รวมถึงมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารบุคคลทั้งในระดับสถาบันและระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากร ได้แก่ ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 45 เล่ม แล้วศึกษาค้นคว้า หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลจากตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นเอกสารในประเทศจำนวน 37 เล่ม และเอกสารต่างประเทศจำนวน 9 เล่ม ว่า มีโครงสร้างการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างไรแล้วบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล จากนั้น วิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธี Content Analysis Conclusion (CAC) โดยใช้ค่าสถิติแบบความถี่และร้อยละ แล้วเลือกค่าความถี่สูงสุด 5 อันดับแรก จากนั้นสังเคราะห์ผลโดยการปรับเนื้อหาที่มีความสอดคล้องใกล้เคียงกันให้ผนวกเป็นเรื่องเดียวกัน ผลที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ วิธีการพัฒนารูปแบบ องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้รับผิดชอบงานบริหารงานบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มี 4 ระดับ คือ ระดับหน่วยขึ้นตรง ระดับกอง ระดับแผนก และระดับฝ่าย รวมจำนวนประมาณ 89 นาย (จำนวนยอดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดย

การเลือกแบบเจาะจง โดยคำนวณจากสัดส่วนการเลือกจากขนาดบุคลากรของแต่ละหน่วยชั้นตรง ทั้ง 7 หน่วย ได้แก่ 1) กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 15 นาย 2) ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 20 นาย 3) ส่วนวิชาการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 4) ส่วนบริหาร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 5) กรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย 6) โรงพยาบาล โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย และ 7) กองพันทหารราบ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จำนวน 5 นาย รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 60 นาย ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 ว่า มีความเหมาะสมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหรือไม่ ซึ่งแบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาทางวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ผลที่ได้ต้องมีค่าเฉลี่ยมากกว่า .05 พบว่า แบบสอบถามจำนวน 91 ข้อ มีข้อที่มีคะแนนน้อยกว่า .05 จำนวน 21 ข้อ ได้นำไปปรับปรุงแก้ไขจำนวน 7 ข้อ และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นให้ตัดทิ้งจำนวน 14 ข้อ ผลที่คาดว่าจะได้จากขั้นตอนนี้คือ รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับต้นแบบ)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบของคำถามการวิจัยว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีประสิทธิภาพเพียงใด จึงนำผลจากขั้นตอนที่ 2 มาพัฒนาขยายผลเป็น “ตารางองค์ประกอบของการประเมินสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า” โดยใช้หลักการ HR Scorecard ของ ก.พ. ผลทำให้เกิด รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่มีโครงสร้างคือ 1) องค์ประกอบหลักหรือกระบวนการ 2) องค์ประกอบย่อยหรือปัจจัยสู่ความสำเร็จ และ 3) ตัวบ่งชี้ ในขั้นตอนที่ 3 นี้ ผู้วิจัยมีประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่ง Krueger (2002) ได้กล่าวว่า จำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 6-8 คน ต่อกลุ่ม จึงคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 7 นาย และมีผู้วิจัยเป็นผู้ถามและดำเนินการสนทนาอีกหนึ่งนาย รวม 8 นาย ผลสรุปและข้อเสนอแนะที่ได้ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็น รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) จากนั้น นำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเป็นแพลตฟอร์มให้บริการซอฟต์แวร์การบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าด้วยการทำงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองและประเมินผล ผลจากขั้นตอนที่ 3 คือ การบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) ในรูปแบบของแพลตฟอร์มนั้น ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มขึ้นมาสำหรับผู้บริหารผู้ดำเนินการ และบุคลากรทั่วไปในองค์กร จากนั้น นำไปให้กลุ่มประชากร ได้แก่ หน่วยงานผู้รับผิดชอบงานบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 หน่วยงาน แล้วให้ทดลองใช้แพลตฟอร์มตามคู่มือการใช้งานดังกล่าว จากนั้น ให้ทำแบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ประโยชน์ของแพลตฟอร์ม และการออกแบบแพลตฟอร์ม จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ขั้นที่ 1 เพื่อหารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยทั่วไป มีองค์ประกอบหลัก 4 กระบวนการ และมีองค์ประกอบย่อย 85 องค์ประกอบ ดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 26 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 22 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 11 องค์ประกอบ และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีองค์ประกอบย่อย จำนวน 26 องค์ประกอบ

ขั้นที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับต้นแบบ) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและขอบเขตการวิจัยในข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า .05 มีผลดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีองค์ประกอบย่อย 17 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 18 องค์ประกอบ กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบย่อย 8 องค์ประกอบ และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีองค์ประกอบย่อย 17 องค์ประกอบ โดยผลจากการตอบแบบสอบถามถึงความเหมาะสมและการให้ความสำคัญของแต่ละกระบวนการ มีผลดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก มีค่าเฉลี่ย 4.43 (SD = 0.81) กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา ค่าเฉลี่ย 4.37 (SD = 0.81) กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ย 4.34 (SD = 0.86) และกระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ค่าเฉลี่ย 4.38 (SD = 0.76) เมื่อนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาจัดลำดับการให้ความสำคัญปรากฏผลที่ได้ ดังนี้ 1. การสรรหาและคัดเลือก 2. การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ 3. การอบรมและพัฒนา และ 4. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (ฉบับพัฒนา) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประกอบด้วย 1) กระบวนการ จำนวน 4 กระบวนการ 2) องค์ประกอบ จำนวน 48 องค์ประกอบ และ 3) ตัวบ่งชี้ จำนวน 82 ตัวบ่งชี้ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงรายละเอียดด้านองค์ประกอบของแต่ละกระบวนการ ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก ประกอบด้วย 15 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการสำรวจยอดกำลังพลในตำแหน่งที่ตรงกับความต้องการ 2) จัดให้มีการสำรวจยอดกำลังพลที่มีแนวโน้มจะเลื่อนยศ/ปลด/ย้าย 3) จัดให้มีการศึกษาความเสี่ยงต่างๆ ด้านกำลังพลที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงาน 4) จัดให้มีการวางแผนหรือระบุช่วงเวลาในการเปิดรับสมัครกำลังพล 5) ให้กำลังพลในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผน 6) จัดให้มีการระบุผู้กระทำการหน้าที่ต่างๆ ตามแผนงานอย่างชัดเจน 7) จัดให้มีการสรรหาจากทั้งภายในและภายนอก 8) จัดให้มีการทำความเข้าใจกับผู้บริหารเรื่องกระบวนการสรรหาและคัดเลือก 9) จัดให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการสรรหา บรรจุ และแต่งตั้งบุคลากรในหน่วยอย่างเปิดเผย 10) จัดให้มีระบบการสรรหาที่ดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงาน 11) จัดให้มีวิธีการสอบข้อเขียนหรือการสอบสัมภาษณ์เพื่อทดสอบทั้งความรู้และพฤติกรรม 12) จัดให้มีระบบการสรรหาที่เป็นธรรม 13) ผู้ออกข้อสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในตำแหน่งงานที่เปิดรับ 14) มีกระบวนการสอบคัดเลือกที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และ 15) มีการแจ้งเงื่อนไขต่างๆ ในการทำงานให้ผู้สมัครสอบเข้าใจและยอมรับ

กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา ประกอบด้วย 14 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีแผนงานโครงการพัฒนา/การฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการของกำลังพลทุกตำแหน่ง 2) จัดให้กำลังพลมีส่วนร่วมใน

การจัดการฝึกอบรมหรือการพัฒนาบุคลากรประจำปี 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า กำลังพลได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ 4) ส่งเสริมให้กำลังพลเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรทักษะเฉพาะด้านและทักษะทั่วไปโดยให้อบรมทั้งภายในและภายนอกหน่วย 5) จัดให้มีระบบพี่เลี้ยงเพื่อดูแลกำลังพลเข้าใหม่ 6) จัดให้มีการปฐมนิเทศกำลังพลเข้าใหม่ 7) จัดให้มีระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร 8) จัดให้มีระบบการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกำลังพลในหน่วยงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การปฏิบัติงานในหลายๆ ด้าน 9) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์แผนพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้ทุกฝ่ายทราบ 10) จัดให้มีการฝึกอบรมและการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ 11) จัดให้มีการสำรวจความพึงพอใจการฝึกอบรมและการพัฒนา 12) จัดให้มีระบบตรวจสอบทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ 13) จัดให้มีระบบตรวจสอบการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมจะเข้ารับการพัฒนาหรือรับทุนต่างๆ และ 14) จัดให้มีการติดตามและประเมินการปฏิบัติงานหลังการฝึกอบรม

กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) จัดให้มีกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งและสายงาน 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบผลการประเมินที่แสดงถึงความเที่ยงตรง โปร่งใส 4) จัดให้มีการนำผลการปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์ในการเพิ่มค่าตอบแทนหรือการเลื่อนตำแหน่ง 5) จัดให้มีการแจ้งผลการประเมินการปฏิบัติงานให้กำลังพลทราบ 6) จัดให้มีการแจ้งนโยบายการประเมินผลให้ทุกคนทราบล่วงหน้า และ 7) จัดให้มีระบบการวัดหรือประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย

กระบวนการที่ 4 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จัดให้มีการวางแผนค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน 2) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่าค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน 3) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า การจ่ายค่าตอบแทนนั้นสอดคล้องกับความรู้ความสามารถ 4) จัดให้มีการสำรวจความพอใจกับสิทธิประโยชน์ 5) จัดให้มีการสำรวจว่า ค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ สามารถกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการทำงานได้ 6) จัดให้มีหลักเกณฑ์การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการต่างๆ ชัดเจน 7) จัดให้มีระบบตรวจสอบว่า เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการเบิกจ่ายสวัสดิการต่างๆ มีความเข้าใจในระเบียบหลักเกณฑ์เป็นอย่างดี 8) จัดให้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้ค่าตอบแทนให้เหมาะสมเป็นธรรมอยู่เสมอ 9) จัดให้มีการกำหนดแนวทางการธำรงรักษาบุคลากรในหน่วยงาน 10) จัดให้มีการประกาศเกียรติคุณหรือมอบรางวัลให้แก่เจ้าหน้าที่อาวุโสและมีความสามารถ 11) จัดให้มีผู้รับผิดชอบกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาในการพิจารณาเลื่อนระดับ และ 12) จัดให้มีการประกาศผลการประเมินให้ทราบทั่วกัน

ขั้นที่ 4 เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม มีการประเมินผลใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพของแพลตฟอร์ม ด้านประโยชน์ของแพลตฟอร์ม และด้านการออกแบบแพลตฟอร์ม ผลการวิจัยพบว่า ด้านประสิทธิภาพของแพลตฟอร์ม มีค่าเฉลี่ย 4.36 (SD = 0.66) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก ด้านประโยชน์ของแพลตฟอร์ม มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย 4.30 (SD = 0.64) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก และด้านการออกแบบแพลตฟอร์ม ค่าเฉลี่ย 3.60 (SD = 0.536) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก จากผลที่ได้ ผลการประเมินด้านการออกแบบแพลตฟอร์มในหัวข้อย่อยที่ควรปรับปรุงคือ ขนาดอักษร รูปแบบ และความสวยงาม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบของกระบวนการการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 โครงสร้างของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนนี้ควร แยก เขียน เหมือนผลการวิจัย ว่า กี่ องค์ประกอบ กี่ตัวบ่งชี้ เพราะคือ ความรู้ใหม่ จากงานวิจัยนี้ แต่ถ้าเขียน แค่นี้ คือ ความรู้ทั่วไป

จากภาพข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารงานบุคคลทุกด้านตั้งแต่แรก รับ การดำรงรักษาไว้ การปฏิบัติงาน และการให้ค่าตอบแทน สำหรับสิ่งที่จะสะท้อนผลของการบริหารงานว่า ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นคือ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ตัวบ่งชี้ และหลักฐาน นิยาม ความหมายของแต่ละคำ ดังนี้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ คือ องค์ประกอบย่อยของแต่ละกระบวนการบริหาร ทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ตัวบ่งชี้ คือ มาตราวัดหรือตัวชี้วัด และ หลักฐาน คือ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ยืนยันได้ว่าการปฏิบัติงานจริงตามตัวบ่งชี้ องค์ประกอบแต่ละกระบวนการ มีดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสรรหาและคัดเลือก

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 15 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 35 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 2 การอบรมและพัฒนา

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 14 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 27 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

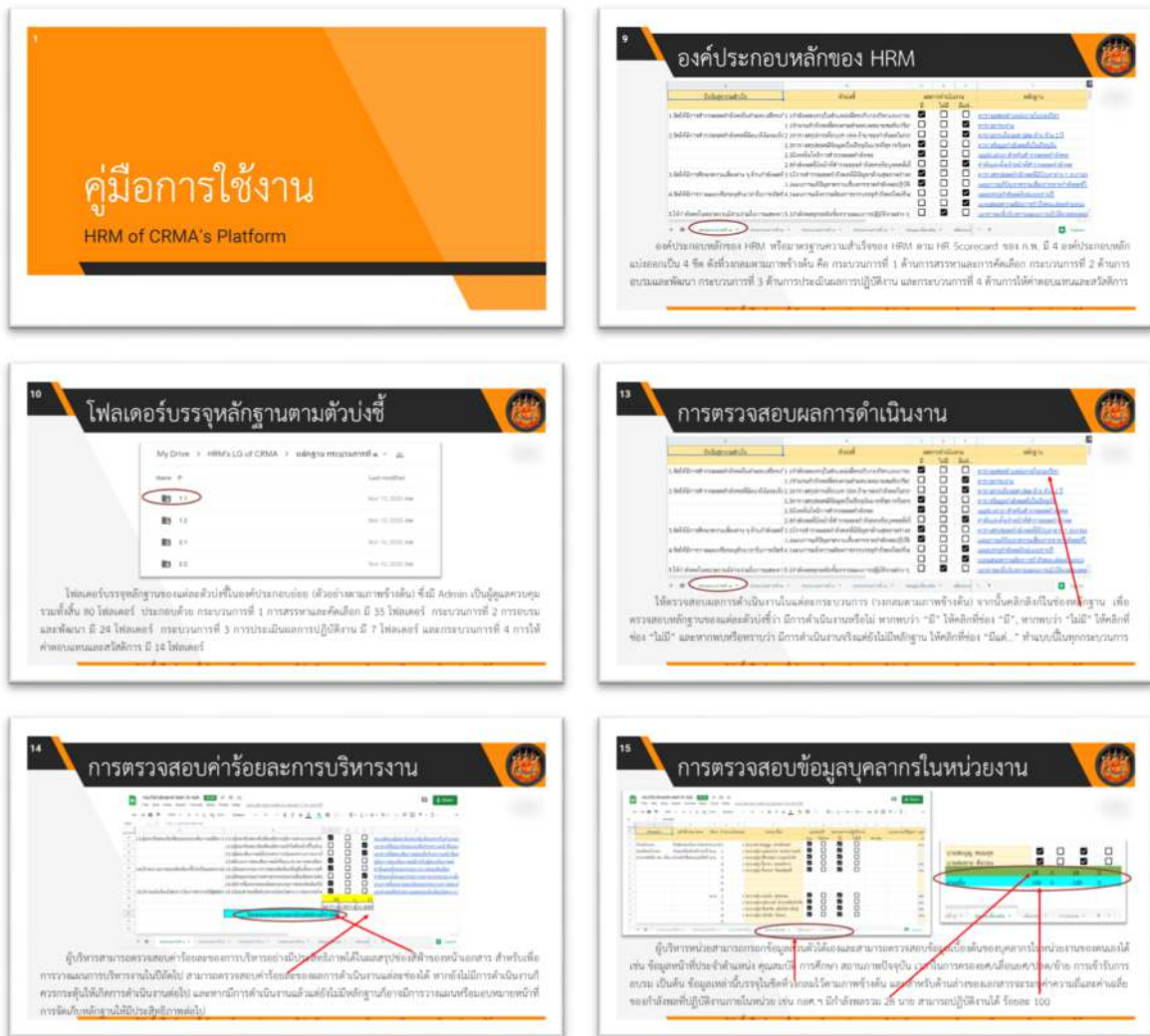
มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 7 ประการ
มีตัวบ่งชี้ 7 ตัวบ่งชี้

กระบวนการที่ 4 การให้คำตอบแทนและสวัสดิการ

มีปัจจัยสู่ความสำเร็จ 12 ประการ

มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้

การบริหารงานทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตามรูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปพัฒนาเพื่อให้สามารถใช้งานได้บนดิจิทัลแพลตฟอร์ม ทั้งนี้ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และบุคลากรภายในองค์กรจะสามารถกรอกข้อมูล ตรวจสอบผลการดำเนินงาน และประเมินประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในด้านต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง เพราะบุคลากรในองค์กรสามารถเข้าใช้งานแพลตฟอร์มผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อปรับปรุงและตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลได้ทุกที่ทุกเวลา อันจะทำให้ผู้บริหารสามารถตรวจสอบข้อมูลที่เป็นปัจจุบันกาลต่างๆ ของบุคลากรในองค์กรของตนแล้วนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินงานได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น เช่น การตัดสินใจว่าจะส่งบุคลากรคนใดไปอบรม ผู้บริหารสามารถตรวจสอบแล้วตัดสินใจว่า จะส่งบุคลากรท่านใดที่ยังไม่เคยไปอบรม จะส่งไปอบรมการปฏิบัติงานด้านใด หลักสูตรแบบทั่วไปหรืออบรมหลักสูตรตามสายงาน เป็นต้น แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านี้ ผู้ใช้งานสามารถเรียนรู้วิธีการใช้งานด้วยตนเองได้ผ่านคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ

จากภาพข้างต้น คือ ตัวอย่างคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งจะระบุถึงที่มาของการจัดทำแพลตฟอร์มฯ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานแพลตฟอร์มฯ ภาพรวมขององค์ประกอบของแพลตฟอร์มฯ วิธีการใช้งานแพลตฟอร์มฯ การตรวจสอบผลการดำเนินงาน การตรวจสอบคำร้องของการบริหารงาน การตรวจสอบข้อมูลบุคลากรในหน่วยงาน ฯลฯ

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นี้มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันคือเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ของกาญจนา ภูาลัย พ.ศ. 2559 ซึ่งงานวิจัยทั้งสองชิ้นงานมีความแตกต่างกันในรายละเอียด อันดับแรกคือวัตถุประสงค์ของการวิจัย งานวิจัยของ Phuarlai (2016) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาโปรแกรม ดังจะเห็นได้จากการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการบริหารงานบุคคลภายในสถานศึกษา จำนวน 9 คน มาดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อออกแบบและสร้างโปรแกรมสารสนเทศ แต่สำหรับงานของผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังนั้น การดำเนินงานจึงมุ่งเน้นการสังเคราะห์โครงสร้างการบริหารฯ หรือกระบวนการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าให้มากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากการที่ผู้วิจัยเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพราะต้องการให้ได้แบบสอบถามที่มีเนื้อหาครอบคลุมด้านการบริหารตามหลักวิชาการ และนอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเชิญผู้บริหาร ผู้มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับงานด้านกำลังพล และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารกำลังพล มาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ จึงเห็นได้จากผลการพิจารณาองค์ประกอบย่อย 48 องค์ประกอบ รวมไปถึงปัจจัยและตัวชี้วัดต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ จำนวน 82 ตัวบ่งชี้

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการพัฒนาองค์การสู่ระบบราชการ 4.0 หรือ PMQA ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (Office of the Public Sector Development Commission, 2019) พบว่า การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม มีความสอดคล้องกับแนวทางของ PMQA 4.0 ที่กล่าวไว้ใน 2 บท ได้แก่ บทที่ 5 เรื่อง บุคลากร ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่แท้จริงของระบบราชการ ได้ระบุเกณฑ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐว่า ควรประกอบด้วย 4 เกณฑ์ คือ 1) นโยบายและระบบการจัดการด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพตอบสนองยุทธศาสตร์และสร้างแรงจูงใจ 2) ระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือ และ 4) ระบบการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี แก้ไขปัญหา สร้างความรอบรู้ และความมีจริยธรรม สำหรับบทที่ 6 เรื่อง ระบบการปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการและการสร้างนวัตกรรม ได้ระบุจุดมุ่งเน้นการปฏิบัติการไว้ 4 ประเด็น คือ 1) กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อนำสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ 2) การสร้างนวัตกรรมในการปรับปรุงผลผลิต กระบวนการ และการบริการ 3) การลดต้นทุนและการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างประสิทธิภาพ และความสามารถในการแข่งขัน และ 4) การมุ่งเน้นประสิทธิผลทั่วทั้งองค์กรและผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ชาติและผลลัพธ์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม

สอดคล้องกับเกณฑ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของและจุดมุ่งเน้นของระบบปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการและการสร้างนวัตกรรมของ PMQA 4.0 ในทุกด้าน เพราะผลลัพธ์จากการวิจัยคือแพลตฟอร์มฯ อันเป็นนวัตกรรมที่สามารถใช้บริหารงานด้านบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานได้ด้วย

การอภิปรายผลดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์และขอบเขต งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หมายถึง การพัฒนาโครงการหรือกระบวนการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคล โดยมีขอบเขตการใช้งานรูปแบบที่ต้องการพัฒนาขึ้นคือใช้ภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งประกอบด้วยหน่วยขึ้นตรง 7 หน่วย ได้แก่ กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนการศึกษาฯ ส่วนวิชาทหารฯ ส่วนบริการฯ กรมนักเรียนนายร้อยฯ โรงพยาบาลฯ และกองพันทหารราบฯ สำหรับหน่วยขึ้นตรงที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือส่วนการศึกษาฯ เพราะมีกำลังพลมากกว่าหน่วยขึ้นตรงอื่นๆ สองเท่า จากผลการดำเนินงานวิจัยนี้ พบว่า เป็นการพัฒนารูปแบบกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีรูปแบบที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2560-2564 (Chulachomklao Royal Military Academy, 2017) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร ข้อที่ 5.1.3 การพัฒนางานระบบสารสนเทศต่างๆ นั่นคือ การใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการให้มีความสะดวก รวดเร็ว และแม่นยำยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยชิ้นนี้ได้นำไปต่อยอดเป็นแพลตฟอร์มหรือระบบปฏิบัติการในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรียกว่า แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มฯ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารงานด้านบุคคล 4 ด้าน คือ 1.การสรรหาและคัดเลือก 2.การอบรมและพัฒนา 3.การประเมินผลการปฏิบัติงาน และ 4.การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านบุคคลสามารถเข้าไปกรอกข้อมูลที่เป็นปัจจุบันได้ทุกที่ทุกเวลา ผู้บริหารจะสามารถตัดสินใจและจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ด้านบุคลากรได้จากข้อมูลที่มีในระบบได้ทันที เช่น การตัดสินใจส่งบุคลากรไปเข้ารับการอบรมในลักษณะหมุนเวียนกันไป ทำให้กำลังพลได้หมุนเวียนเข้ารับการอบรมอย่างทั่วถึง ยุติธรรม และหากการบริหารงานด้านบุคคลด้านใดยังไม่มีการดำเนินงาน ผู้บริหารก็สามารถตรวจสอบข้อมูลจากระบบออนไลน์ได้ตลอดเวลา

การอภิปรายผลโดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการวิจัย พบว่า การดำเนินการวิจัยนี้มีจุดแข็ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1. การวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารงานด้านบุคคลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2560-2564 (Chulachomklao Royal Military Academy, 2017) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (Office of the Education Council, 2017) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เรื่องการพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรของภาครัฐ ดังนั้น ผลการวิจัยที่ได้ก็คือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงเป็นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาบริหารกำลังพลในกรอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของบุคลากรในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ด้านที่ 2. การวิจัยนี้มีกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยได้รับการยอมรับจากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 คือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และด้านที่ 3. การวิจัยนี้ได้พัฒนาต่อยอดเป็น “แพลตฟอร์ม” หมายถึง ระบบฐานให้บริการซอฟต์แวร์โปรแกรม ในที่นี้คือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ระบบปฏิบัติการที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ทั่วไปแต่สามารถใช้งานได้จริงและประหยัดค่าใช้จ่ายขององค์กร สำหรับจุดอ่อนของการวิจัยคือการวิจัยนี้เป็นเพียงกรอบการบริหารงานภาพรวมของหน่วยซึ่งในทางปฏิบัติจริง

จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงลงไปรายละเอียดที่มากกว่าองค์ประกอบย่อยของแต่ละกระบวนการที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทสรุป และการออกแบบแพลตฟอร์มฯ นั้น ผลการประเมินการทดลองใช้แพลตฟอร์มฯ พบว่าการออกแบบแพลตฟอร์มฯ มีค่าเฉลี่ย 3.60 ค่อนข้างไปทาง “เหมาะสมน้อย” หมายถึง แพลตฟอร์มฯ มีความสวยงาม ทันสมัย ความน่าสนใจ การจัดวาง รูปแบบตัวอักษรหรือขนาดตัวอักษร ฯลฯ ควรได้รับการพัฒนาให้ใช้งานง่าย และสวยงาม ในกรณีที่มีการขยายผลนำแพลตฟอร์มนี้ไปใช้ในหน่วยงาน

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าบนแพลตฟอร์ม ผลที่ได้รับคือระบบฐานให้บริการซอฟต์แวร์หรือแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งโครงสร้างของการบริหารประกอบด้วย 4 กระบวนการ 48 องค์ประกอบ และ 82 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียด ดังนี้ กระบวนการที่ 1.การสรรหาและคัดเลือก มี 15 องค์ประกอบ และ 35 ตัวบ่งชี้ กระบวนการที่ 2.การอบรมและพัฒนา มี 14 องค์ประกอบ และ 27 ตัวบ่งชี้ กระบวนการที่ 3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 7 องค์ประกอบ และ 7 ตัวบ่งชี้ และกระบวนการที่ 4.การให้คำตอบแทนและสวัสดิการ มี 12 องค์ประกอบ และ 13 ตัวบ่งชี้ หลังจากที่ได้กลุ่มตัวอย่างได้ทดลองใช้งานแพลตฟอร์มฯ ตามคู่มือการใช้งานแล้วทำแบบสอบถามประเมินผลประสิทธิภาพ พบว่า รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.09 (SD = 0.61) อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรให้ความสำคัญต่อการบริหารงานด้านบุคคล เพราะกำลังพลคือทรัพยากรที่มีค่าในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน โดยการทดลองใช้แพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในทุกหน่วยงาน แล้วให้มีการติดตาม ประเมินผลการใช้งานเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้ง ควรให้ทุกหน่วยขึ้นตรงของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ใช้งานในเชิงระบบคือให้หน่วยงานด้านกำลังพลของกองบัญชาการฯ เป็นผู้ดูแลระบบโดยรวม และสำหรับหน่วยขึ้นตรงอื่นๆ เป็นผู้บริหารแยกย่อยและส่งข้อมูลทางออนไลน์ในระบบ จึงจะทำให้ผู้บริหารในทุกระดับของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทราบความเคลื่อนไหวการบริหารงานด้านกำลังพลแบบองค์รวม

นอกจากผู้ใช้งานแพลตฟอร์มจะสามารถใช้งานตามคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มฯ แล้ว ยังควรเพิ่มการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้งานแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เพื่อจะเกิดประโยชน์ในด้านส่งเสริมให้บุคลากรฝึกการใช้งานจริง อภิปรายถึงข้อคิดเห็นจุดเด่นจุดด้อยของแพลตฟอร์มฯ เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาแพลตฟอร์มการบริหารทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต่อไปให้เป็นลักษณะของโปรแกรมที่บรรจุข้อมูลได้ปริมาณมาก และมีการเชื่อมโยงเข้ากับระบบงานอื่นด้วย เช่น ข้อมูลของแผนกสำนักงานวิจัย กองเตรียมการ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สามารถอัปโหลดข้อมูลเรื่องการวิจัยแล้วไปปรากฏในประวัติของกำลังพลได้ทันที อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการประเมินผล

การปฏิบัติงานของกำลังพลได้

References

- Carter, R. (2021). *Best Online Learning Platform (March 2021)*. Retrieved March 16, 2021, from https://ecommerce-platforms.com/_th/articles/best-online-learning-platforms
- Changmai, R. (2015). The Development of Human Resource Administration Model Based on Good Governance of School under the Bureau of Pattaya City. *Journal of Rajanagarindra*, 12(2), 195-206.
- Chulachomklao Royal Military Academy. (2017). *Development Plan of Chulachomklao Royal Military Academy 2017-2021*. (1st ed.). Nakhonnayok: Chulachomklao Royal Military Academy.
- Evans, P., & Gawer, A. (2016). *The Rise of the Platform Enterprise: A Global Survey*. New York, USA: The Center for Global Enterprise.
- Kruegger, R. (2002). *Designing and Conducting Focus Group Interviews*. Minnesota: University of Minnesota.
- Maharatsakul, P., & Limlavan, K. (2011). Human Resource Management in the Globalization Era. *Executive Journal of Bangkok University*, 31(4), 168-173.
- Metheeworachat, W. (2014). *Human Resource Development Model in Line Buddhism of Rajaphat Universities in Lower North of the Second Area*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Office of the Civil Service Commission, OCSC. (2017). *Thai Governors with Driving to Thailand 4.0*. May, 1-3.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Education Plan B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prickwaan Graphic Co.Ltd.
- Office of the Public Sector Development Commission, OPDC. (2015). *Public Sector Management Quality Award FL 2*. Bangkok: Vision Print Media Co.Ltd.
- Office of the Public Sector Development Commission, OPDC. (2019). *Guidelines for Organizational Development Towards Bureau Crazy 4.0 (Toolkit)*. Bangkok.
- Phuarlai, K. (2016). *Development the MIS Program for Personnel Management in the Schools under the Secondary Educational Service Area Office 24*. (Doctoral Dissertation). Western University. Bangkok.
- Roonpho, P., Chantuk, T. (2017). The Development of Human Resource Management Pattern Enhancing Human Resource Strategic Partnership of Non-Profit Organization. *Dusit Thai College Journal*, 11(3), 297-311.
- Sarobol, P. (2007). *Administrative Factors Influencing Quality of Chalachomklao Royal Military Academy*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Thongkamnerd, S. (2017). *Human Resource Management of Thailand 4.0*. (Individual Research Papers). (1st ed.). Bangkok: Royal Thai Army War College.

สภาพปัจจุบันและความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา*

Current Conditions and Expectations Towards Sustainability Management of Alumni
Associations in Higher Education Institutions

¹บัณฑิต อ่าวสถาพร, จักรกฤษณ์ โปณะทอง และ จตุพล ยงศร

¹Bundit Aowsthaporn, Chakrit Ponathong and Chatupol Yongsorn

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: bundit.aow@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index: PNI) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 400 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร จำนวน 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 จำนวน 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า จำนวน 200 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความต้องการจำเป็นมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.894 และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา การบริหารประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ ด้านรูปแบบ ด้านบุคคล ด้านทักษะ และด้านค่านิยมร่วม จากการจัดลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า PNI สูงสุดในด้านกลยุทธ์ คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ด้านโครงสร้าง คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ด้านระบบ คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน ด้านรูปแบบ คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน ด้านบุคคล คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ด้านทักษะ คือ มีการฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และด้านค่านิยมร่วม คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคม

คำสำคัญ: ความคาดหวัง; การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน; สมาคมศิษย์เก่า; สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to study the current condition. and expectations towards sustainable management of alumni associations in higher education institutions. This study is the mix method research by conducting an in-depth interview to study the sustainability management condition of the alumni association in higher education institutions from 5 experts, after that analyzing the data to find the need for sustainability management of the alumni association in the higher education institution by using the Modified Priority Needs Index (PNI). The participants were 400 samples, consisting of 100 executive officers, faculty members and staff, 100 students studying in the fourth year, and 200 alumni. The research instruments were the need assessment questionnaire with the confidence value of 0.894 and the in-depth interview questions. The statistics used to analyze the data are mean, Priority Needs Index, and content analysis.

The results from the in-depth interviews on sustainable management of alumni associations in higher education institutions, the management consists of strategy, structure, systems, style, personnel, skills, and shared values. From the ranking of essential needs with the highest PNI in strategy aspect, it was found the association analyzes the environment to find weaknesses and strengths and the association has a strategic plan that promotes management for sustainability. On the structure aspect, the association has a management structure that is appropriate for the sustainability management. On the system aspect, the association has a clear management system to support sustainability. On the style aspect, the executives of the association have the clear review of operations and results of operations in all aspects. On the personnel aspect, the association provides opportunities for personnel and relevant people at all levels to take part in helping drive the work to achieve the goals. On the skills aspect, there is continuous training and review of personnel's performance. And on the shared values aspect, the association has a system that arises and used as a guideline for determining the participation behavior of personnel in the association

Keywords: Expectations; Sustainability Management; Alumni Association; Higher Education Institutions

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยเป็นการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่า สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว (Office of the Education Council, 2017) ดำเนินงานภายใต้กรอบทิศทางการจัดการศึกษาของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่มุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน

(Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) การจัดการศึกษาตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ของประเทศไทย

ความเป็นมาของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในแบบมหาวิทยาลัยตามแบบสากลจัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2459 รวมระยะเวลาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 102 ปี มีวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มาอย่างต่อเนื่อง จนถึงการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2542 เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดความเชื่อมโยงกัน ทุกระดับการศึกษาภายใต้กระทรวงเดียวกันคือกระทรวงศึกษาธิการ การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุคที่ 4 หรือการพัฒนาอุตสาหกรรม 4.0 (Industrial 4.0) ที่ใช้กลไกขับเคลื่อนอุตสาหกรรมด้วยดิจิทัลเทคโนโลยี ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) Cyber-Physical System 2) Internet of Things และ 3) Cloud Computing ทำงานผ่านโครงข่ายขนาดใหญ่เชื่อมโยงไปทั่วทุกมุมโลกเกิดกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายเป็นฐานข้อมูลความต้องการของลูกค้าขนาดใหญ่ (Big Data) ได้สร้างผลกระทบต่ออุดมศึกษาที่ค่อนข้างรุนแรงและยิ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยอย่างมาก โดยมีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและความอยู่รอด สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการบริหารจัดการ และหลักสูตรการเรียนการสอนที่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเกิดโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ รวมทั้งอาชีพที่เปลี่ยนแปลงตามทิศทางของกระแสโลก บัณฑิตต้องปรับตัวและมีทักษะทางดิจิทัลเทคโนโลยีที่เพียงพอ สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการปฏิวัติการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (Student-Centric) โดยเฉพาะลักษณะคนใน GEN-Z ที่เกิดในยุคเทคโนโลยีมีความคิด สร้างสรรค์ ค้นหาเหตุผลด้วยตนเอง และไม่ติดยึดกับกฎ ระเบียบ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องการใบปริญญาบัตรอีกต่อไป

สมาคมจึงเปรียบเสมือนเป็นหน่วยงาน หรือองค์กรที่ต้องมีการยกระดับการพัฒนาให้ได้รับการยอมรับในสถาบันอุดมศึกษาและสังคม โดย ดร.โรมัส เจ ปีเตอร์ส และโรเบิร์ต เอช วอเตอร์แมน ซึ่งเผยแพร่ผลการวิจัยการเทียบเคียงข้อมูลของบริษัทชั้นนำกว่า 60 บริษัทด้วยเกณฑ์การประเมินเดียวกัน ซึ่งปรากฏผลว่ามีบริษัทเพียงจำนวนหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นบริษัทชั้นนำเลิศ (Excellence companies) ซึ่งมีความโดดเด่นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านนวัตกรรม และการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ โดยกรอบแนวคิดพื้นฐานที่นำมาใช้ในการคัดสรรบริษัทต่าง ๆ นั้น เรียกว่า McKinney 7-S Framework ซึ่งกรอบแนวคิดประกอบด้วยปัจจัย 7 ประการในการประเมินองค์การ ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (System) รูปแบบ (Style) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) (Simachokedee, 2010) ค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากรกระทำตามค่า นิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในการประเมินสมรรถนะขององค์การ ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาเนื่องจากจะทำให้เราได้รู้สภาพความเป็นจริงว่าองค์การของเรามีสมรรถนะอย่างไร อาจเปรียบได้กับการตรวจร่างกายของคนเพื่อที่จะทราบถึงความแข็งแรงและ สมบูรณ์ และค้นหาโรคภัยต่าง ๆ ในกรณีองค์การก็เช่นเดียวกัน การค้นพบจุดอ่อนก็เปรียบการค้นพบโรคที่จำเป็นต้องได้รับการเยียวยารักษาให้ หายหรือทุเลาลงไป เพื่อพร้อมที่จะดำรงอยู่อย่างมั่นคงและสามารถไปสู่เป้าหมายนั่นเอง จากความสำคัญของศิษย์เก่าข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสมาคมศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทั้งของรัฐและเอกชน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐ และเอกชน มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายบางมหาวิทยาลัยที่มีความสำคัญในเรื่องของศิษย์เก่า ก็จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในลักษณะสำนักงาน ศูนย์ประสานงาน แต่ในบางมหาวิทยาลัยการบริหารจัดการงานที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าถูกสอดแทรกเข้าไปเป็นเพียงงานที่รับผิดชอบของฝ่ายกิจการนักศึกษา แต่ยังไม่

รูปแบบการบริหารจัดการงานของศิษย์เก่าที่เป็นรูปแบบหรือแนวทางที่ดีในการสร้างความเข้มแข็งของการบริหารงานศิษย์เก่า

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยกำลังเกิดวิกฤตอย่างหนัก เนื่องจากมีนักเรียนต้องการเข้าเรียนในอุดมศึกษามีไม่มากพอสำหรับสถาบันอุดมศึกษา สาเหตุหลักคือภาวะสังคมสูงอายุ (Aging Society) และนับวันจะยิ่งหนักไปมากกว่านี้เพราะเราจะกลายเป็น ภาวะสังคมสูงอายุเต็มขั้น (Aged Society) และภาวะสังคมสูงอายุขั้นสุด (Superaged Society) ภายใต้การทบทวนระบบอุดมศึกษาให้เกิดแนวความคิดการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาระบบอุดมศึกษาของไทยให้มีบทบาทและสมรรถนะเทียบเคียงได้กับระบบอุดมศึกษาของประเทศพัฒนาแล้ว และความคาดหวังถึงการนำบทบาทและสมรรถนะที่มีอยู่ในแต่ละสถาบันอุดมศึกษามาใช้เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศในหลากหลายมิติ ประเด็นสำคัญในเป้าหมายด้านความเสมอภาค (Equity) ด้านหนึ่ง คือ การระดมทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา การดึงภาคเอกชนศิษย์เก่า เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทุนทางการศึกษาในรูปของกองทุนให้เปล่า หรือทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และรายได้น้อย แต่มีศักยภาพ ในการเรียนในระดับอุดมศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็น (Office of the Higher Education Commission, 2018) สอดคล้องกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพรอบที่ 4 (พ.ศ. 2559 - 2563) เกี่ยวกับศิษย์เก่าที่สะท้อนถึงคุณภาพสถานศึกษาและอาจารย์ ที่ทำให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ และกลับมาช่วยเหลือสถาบันการศึกษาศิษย์เก่า เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของมหาวิทยาลัย เป็นปัจจัยหนึ่งของมหาวิทยาลัยในการบริหารและพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการผลิตบัณฑิตให้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยกับศิษย์เก่าจึงมีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เนื่องจากศิษย์เก่าสามารถให้ความคิดเห็นกลับมายังมหาวิทยาลัยสามารถให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมได้ในหลายช่องทาง ศิษย์เก่าสามารถสนับสนุนมหาวิทยาลัยด้วยศักยภาพของพลังศิษย์เก่าในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ทุนบริจาค การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน ซึ่งศิษย์เก่าทำหน้าที่เหมือนกับกระจกที่สะท้อนความหมายสะท้อนกลับไปยังสถาบัน “ความเป็นศิษย์เก่า” ศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน จะทำให้มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษามีชื่อเสียงตามไปด้วย ดังนั้น ส่วนหนึ่งของความน่าเชื่อถือในชื่อเสียงของสถาบันการศึกษาจึงได้มาจากความสำเร็จของศิษย์เก่า (Whattananarong, 2011)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีการดำเนินการวิจัยเป็น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) การประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัย

4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Taro Yamane (1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2563 สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า สถาบันละ 50 ตัวอย่าง รวม 200 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ นิสิต และนักศึกษา จำนวน 400 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อศึกษาระดับสภาพที่เป็นจริง และระดับความคาดหวังเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 แห่ง สถาบันละ 1 คน รวม 4 คน และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

2. รวบรวมข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีศิษย์เก่าสำเร็จการศึกษามากที่สุดของประเทศไทย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) สถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐ 1 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และ 4) สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2563 สถาบันละ 25 ตัวอย่าง รวม 100 ตัวอย่าง และศิษย์เก่า สถาบันละ 50 ตัวอย่าง รวม 200 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อจัดทำสรุปผลการสัมภาษณ์สภาพการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลหาความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified ที่ปรับปรุงโดย นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (Wongwanich, 2007)

ซึ่งเป็นวิธีการหาความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น แล้วหารด้วยสภาพที่เป็นอยู่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ได้แก่ กลยุทธ์ (Strategy) โครงสร้าง (Structure) ระบบ (System) รูปแบบ (Style) บุคคล (Staff) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) (Simachokedee, 2010) โดยการใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลความต้องการจำเป็นด้านกลยุทธ์ (Strategy)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง	3.64	4.13	0.49	0.13	1
สมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.76	4.23	0.47	0.13	1
สมาคมฯ มีแผนกลยุทธ์ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย และภารกิจของหน่วยงาน	3.72	4.15	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีการถ่ายทอดวางแผนกลยุทธ์ ไปสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจน	3.73	4.19	0.46	0.12	2
สมาคมฯ มีการกำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารการจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.77	4.19	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านกลยุทธ์ (Strategy) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด 2 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน (0.13) ส่วนเรื่องที่มีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวางแผนกลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย และภารกิจ ที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัย และ สมาคมฯ มีการทบทวนแผนกลยุทธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย (0.09)

ตารางที่ 2 ผลความต้องการจำเป็นด้านโครงสร้าง (Structure)

ข้อความคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.75	4.19	0.44	0.12	1
สมาคมฯ มีการกำหนดงานในตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ การปฏิบัติงานอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร	3.81	4.22	0.41	0.11	2
สมาคมฯ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจแก่บุคลากรทุกระดับเพื่อให้มีอิสระในการดำเนินงาน	3.76	4.19	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีการทำงานที่ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการทำงานและกฎระเบียบ	3.80	4.24	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีจำนวนบุคลากรที่เหมาะสมและเพียงพอในการปฏิบัติงาน	3.88	4.30	0.43	0.11	2
สมาคมฯ มีการบริหารที่มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างคล่องตัว และรัดกุม	3.82	4.20	0.37	0.10	3
สมาคมฯ มีกลไกการประสานงาน การติดต่อสื่อสารกับมหาวิทยาลัยที่สะดวกและเหมาะสม	3.78	4.17	0.39	0.10	3

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านโครงสร้าง (Structure) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน (0.12) ส่วนเรื่องที่มีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ (0.09)

ตารางที่ 3 ผลความต้องการจำเป็นด้านระบบ (System)

ข้อความคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของสภาพความคาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน	3.78	4.26	0.48	0.13	1
สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ	3.75	4.19	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีระบบการติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.74	4.19	0.46	0.12	2

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของ สภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับที่
สมาคมฯ มีวัสดุ อุปกรณ์ ที่เพียงพอต่อการ นำไปใช้ในการดำเนินงาน	3.81	4.22	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 3 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านระบบ (System) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน (0.13) ส่วนเรื่อง
ที่น้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน
สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงาน
ชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลชี้แจงที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน (0.09)

ตารางที่ 4 ผลความต้องการจำเป็นด้านรูปแบบ (Style)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน	3.77	4.21	0.44	0.12	1
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ในการบริหารจัดการภายใต้ สถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.78	4.19	0.41	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ มีทักษะการสื่อสารที่สอดคล้อง กับยุคดิจิทัล	3.74	4.17	0.43	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความสำคัญต่อการบริหาร จัดการเพื่อความยั่งยืน	3.79	4.18	0.39	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความสามารถในการประสาน ภาคีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในการบริหาร จัดการเพื่อความยั่งยืน	3.78	4.16	0.38	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีแนวทางในการนำศิษย์เก่าที่ ประสบความสำเร็จเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน	3.83	4.22	0.40	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานที่ชัดเจน	3.84	4.21	0.37	0.10	3

จากตารางที่ 4 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านรูปแบบ (Style) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่าง
ชัดเจน (0.12) ส่วนเรื่องที่น้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสามารถบริหารจัดการเพื่อ
ความยั่งยืน (0.09)

ตารางที่ 5 ผลความต้องการจำเป็นด้านบุคคล (Staff)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการ ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย	3.76	4.23	0.47	0.13	1
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้แสดงความ คิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเพื่อ ความยั่งยืน	3.75	4.19	0.44	0.12	2
สมาคมฯ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และพัฒนา ทักษะความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม	3.78	4.19	0.41	0.11	3
บุคลากรของสมาคมฯ มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่ พร้อมกับการพัฒนาในแต่ละตำแหน่งหน้าที่	3.74	4.17	0.43	0.11	3
สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร ให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการเพื่อความ ยั่งยืน	3.81	4.22	0.42	0.11	3

จากตารางที่ 5 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านบุคคล (Staff) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย (0.13) ส่วนเรื่องที่มีน้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน อาทิ ระบบการสรรหาบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบสวัสดิการ และระบบการพัฒนาบุคลากร สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และ สมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจน และยุติธรรม (0.10)

ตารางที่ 6 ผลความต้องการจำเป็นด้านทักษะ (Skill)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
มีการฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างต่อเนื่อง	3.81	4.22	0.41	0.11	1
บุคลากรของสมาคมฯ มีความพร้อมต่อการ บริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน	3.83	4.23	0.40	0.10	2
ความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของ บุคลากรสมาคมฯ ฯ ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้	3.89	4.28	0.39	0.10	2

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
มีการพัฒนาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ใน การทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาดูงาน การสัมมนา การอบรม การ เรียนรู้เพิ่มเติม	3.84	4.24	0.40	0.10	2
บุคลากรของสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถที่ เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3.88	4.24	0.37	0.09	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการ เพื่อความยั่งยืน	3.92	4.28	0.36	0.09	3

จากตารางที่ 6 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านทักษะ (Skill) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ มีการฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (0.11) ส่วนเรื่องที่มีค่า PNIModified ต่ำสุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (0.08)

ตารางที่ 7 ผลความต้องการจำเป็นด้านค่านิยมร่วม (Shared Value)

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNI	ลำดับ ที่
สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางใน การกำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรใน สมาคมฯ	3.77	4.23	0.46	0.12	1
บุคลากรของสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการสร้าง ค่านิยมร่วมกันในการสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ อย่างยั่งยืนในอนาคต	3.83	4.26	0.43	0.11	2
สมาคมฯ เน้นให้บุคลากรคิดและทำงานในเชิงรุก และส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.83	4.24	0.41	0.11	2
ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการสร้าง ค่านิยมร่วมกันในการสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ	3.87	4.27	0.40	0.10	3
ผู้บริหารสมาคมฯ มีค่านิยมและความเชื่อในการ บริหารจัดการเพื่อสร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ ให้มีความยั่งยืน	3.85	4.24	0.39	0.10	3
สมาคมฯ มุ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินงานแบบมี ส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง	3.84	4.23	0.39	0.10	3

ข้อคำถาม สำหรับการวิจัย	ค่าเฉลี่ยของสภาพ ปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพความ คาดหวัง (I)	I-D	PNi	ลำดับ ที่
เมื่อท่านประสบความสำเร็จ ท่านยินดีที่จะ ให้การ สนับสนุนในเรื่องเงินทุนกับสมาคมฯ	3.77	4.17	0.40	0.10	3
เมื่อท่านประสบความสำเร็จ ท่านยินดีที่จะ ให้การ สนับสนุนสมาคมฯ ในด้านอื่นๆ อาทิ สิ่งของ การร่วม กิจกรรม การสละเวลามาทำงานให้กับสมาคมฯ	3.84	4.23	0.39	0.10	3

จากตารางที่ 7 พบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นในด้านค่านิยมร่วม (Shared Value) ซึ่งรายการที่มีค่า PNIModified สูงสุด คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนด พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ (0.12) ส่วนเรื่องที่น้อยที่สุด 2 เรื่อง คือ บุคลากรของ สมาคมฯ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด และ ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่กำหนด (0.09)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ (องค์ความรู้จากผู้วิจัย) คือ ผลจากการวิจัยนี้ทำให้รู้ถึงสภาพปัจจุบันที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่า พบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “การเชื่อมโยง” โดยการแบ่งการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย มีโครงสร้างการบริหารเป็นส่วนหนึ่งของ มหาวิทยาลัย โดยมีนายกสมาคมศิษย์เก่า ฯ ระดับมหาวิทยาลัย และนายกสมาคมศิษย์เก่าฯ ในระดับคณะ เพื่อการสนับสนุนและเชื่อมโยงโครงสร้าง ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและสมาคมศิษย์เก่าฯ มีระบบพื้นฐาน มีการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมฯ เข้าไปมีบทบาทในการบริหารคณะต่าง ๆ และคณะบดี รองคณะบดีในแต่ละ คณะเข้ามาเป็นกรรมการบริหารสมาคมฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “ความร่วมมือ” ทั้งมหาวิทยาลัยและ สมาคมศิษย์เก่าฯ มีการช่วยเหลือ สนับสนุนงานกิจกรรมร่วมกันมาอย่างยาวนาน สมาคมฯ มีการบริหารด้วย ตนเอง สร้างระบบเครือข่ายศิษย์เก่าฯ ข้อมูลการดำเนินงาน การกลับมาช่วยพัฒนามหาวิทยาลัย ปัจจัยแห่ง ความสำเร็จของการดำเนินสมาคมศิษย์เก่าฯ บุคคลกรของสมาคมฯ และศิษย์เก่าฯ ให้ความร่วมมือกับกิจกรรม ของสมาคมศิษย์เก่าฯ เป็นอย่างดี ทำให้สมาคมศิษย์เก่าฯ เกิดความยั่งยืน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบ “ทำงานร่วมกัน” มีโครงสร้าง การบริหารงาน นายกสมาคมศิษย์เก่าฯ มาจากการเลือกตั้ง และคณะกรรมการ โดยมีอธิการบดี รองคณะบดี ฝ่ายกิจการนักศึกษา ผู้อำนวยการพัฒนานักศึกษา ร่วมเป็นคณะกรรมการ ปัจจุบันสมาคมศิษย์เก่าฯ มีหน้าที่ติดตาม จุดแข็ง จุดอ่อน ของศิษย์เก่าฯ ที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อร่วมกัน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ การบริหารจัดการแบบ “ความเป็นอิสระ” โดยการเชื่อมโยงในเชิงนโยบายและ ปฏิบัติการของสมาคมศิษย์เก่าฯ กับมหาวิทยาลัยในบางเรื่อง บางกิจกรรม เชื่อมต่อข้อมูลกับมหาวิทยาลัยใน บางครั้ง สมาคมฯ มีกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน คือ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างศิษย์เก่าฯ และศิษย์ ปัจจุบัน สร้างความภาคภูมิใจให้กับศิษย์เก่าฯ รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง งานคืนสู่เหย้า ดำเนินงานร่วมกับ

มหาวิทยาลัยในรูปแบบการเรียนรู้แบบ Lifelong Learning ซึ่งผู้บริหารระดับสูงจะต้องให้ความสำคัญกับสมาคมฯ เพิ่มมากขึ้น

ส่วนในด้านความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) พบว่า ด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบ และด้านบุคคล เป็นด้านที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบเพื่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบความยั่งยืนขององค์กร (The Corporate Sustainability Model) (Epstein, Buhovac and Yuthas, 2010) ที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินในเรื่อง กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ และบุคคล เพื่อความยั่งยืน และดำเนินการในด้านรูปแบบ ด้านทักษะ และด้านค่านิยมร่วมในลำดับถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านกลยุทธ์ (Strategy) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาการบริหารเพื่อความยั่งยืนเป็นเรื่องใหม่จึงทำให้การวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องดังกล่าวยังไม่มีรูปแบบ และการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับ Davis (2018) การพัฒนากลยุทธ์เชิงสถาบันเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย โดยรูปแบบการบริหารจัดการศิษย์เก่าสามารถดำเนินได้ 3 ลักษณะ คือ รูปแบบเน้นคุณภาพ รูปแบบเน้นผลประโยชน์ และรูปแบบเน้นการกุศล (Iskhakova, and Hoffmann, 2016) ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีการวางแผนกลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย และภารกิจที่สอดคล้องกับมหาวิทยาลัย และ สมาคมฯ มีการทบทวนแผนกลยุทธ์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย

ด้านโครงสร้าง (Structure) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดโครงสร้างการบริหารงานเป็นการกำหนดโดยสถาบันการศึกษา ทางสมาคมฯ จึงไม่สามารถจัดวางโครงสร้างที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ Davis (2018) การสนับสนุนจากศิษย์เก่าที่มีต่อโครงการเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย โดยโครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ (Pothisyadath, and Wesley, 2014) ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกระบวนการและลำดับขั้นการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ

ด้านระบบ (System) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารจัดการเพื่อรองรับความยั่งยืนที่ชัดเจน ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงานชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลศิษย์เก่าถือเป็นภาระกิจที่สำคัญประการหนึ่งของทุกสถาบันการศึกษาจึงทำให้มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Banka (2019) ที่ควรส่งเสริมกิจกรรมของศิษย์เก่าเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จและนำไปสู่การสนับสนุนภารกิจด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา

ด้านรูปแบบ (Style) มากที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสมาคมฯ มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำสามารถ

บริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน เป็นสะท้อนถึงวัฒนธรรมองค์กร รูปแบบในการทำงานของผู้บริหาร ซึ่งถ้าหากผู้บริหาร มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการจูงใจ ก็เป็นแบบอย่างในการทำงานที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ และต้องมีการดำเนินงานที่ยาวนานจึงทำให้ผู้บริหารสมาคมฯ ที่มีวาระการดำรงตำแหน่งและการบริหารงานในระยะเวลาอันสั้นไม่สามารถสร้างความยั่งยืนได้ (Leklersindhu, 2018)

ด้านบุคคล (Staff) มากที่สุด คือ สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารสมาคมฯ ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องคุณวุฒิ วิทยุฒิ และตำแหน่งหน้าที่ จึงทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Steyn, and Niemann (2013) ตามแนวทาง Triple Bottom Line ซึ่งในการพัฒนากลยุทธ์จะต้องมั่นใจได้ว่าองค์กรได้รับผลตอบแทนที่ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด 3 เรื่อง คือ สมาคมฯ มีระบบการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจน อาทิ ระบบการสรรหาบุคลากร ระบบเงินเดือน ระบบสวัสดิการ และระบบการพัฒนาบุคลากร สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และ สมาคมฯ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจน และยุติธรรม

ด้านทักษะ (Skill) มากที่สุด คือ มีการฝึกอบรมพัฒนาผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความหลากหลายของบุคลากรที่มาทำงานให้กับสมาคมฯ จึงทำให้การนำประสบการณ์จากการทำงานในที่ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ทำให้การดำเนินงานของสมาคมฯ ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับ Kaplan (2005) สมรรถนะที่โดดเด่นขององค์กร ที่สามารถทำได้ดีที่สุด เช่น กระบวนการจัดการที่ไร้ระบบเทคโนโลยี ความสัมพันธ์กับลูกค้า และประสบการณ์จากการทำงาน

ด้านค่านิยมร่วม (Shared Value) มากที่สุด คือ สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด 2 เรื่อง คือ บุคลากรของสมาคมฯ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด และ ผู้บริหารสมาคมฯ ให้ความสำคัญต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายและตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสังคมในโอกาสต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ทุกสถาบันทำอยู่แต่อาจจะขาดความชัดเจนถึงผลที่ต้องการให้เกิดกับสถาบัน สอดคล้องกับ Roza (2018) บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษามีทัศนคติที่ดีต่ออนาคตของสมาคมศิษย์เก่า แต่นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทการเป็นศิษย์เก่า พัฒนาการของสมาคมศิษย์เก่าจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ขึ้นอยู่กับขนาดและรูปแบบขององค์กรของสถาบันอุดมศึกษา

สรุป

สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า สิ่งที่สมาคมศิษย์เก่าต้องดำเนินการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่า ในสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้ 1) สมาคมฯ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดอ่อน และจุดแข็ง และสมาคมฯ มีวางแผนกลยุทธ์ ที่ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน 2) สมาคมฯ มีการจัดโครงสร้าง การบริหารงานที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน 3) สมาคมฯ มีกลไกการพัฒนาเพื่อรองรับ การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนที่ชัดเจน สมาคมฯ มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และกรอบการปฏิบัติงานชัดเจน และสมาคมฯ มีระบบการติดตามเพื่อเก็บข้อมูลศิษย์เก่าที่

ประสบความสำเร็จที่ชัดเจน 4) ผู้บริหารสมาคมฯ มีการทบทวนการดำเนินงานและผลการดำเนินงานในทุกด้านอย่างชัดเจน 5) สมาคมฯ เปิดโอกาสให้บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 6) การฝึกทบทวนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่วนเรื่องทีน้อยที่สุด คือ บุคลากรของสมาคมฯ มีการนำประสบการณ์จากการทำงานมาประยุกต์ใช้ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ 7) สมาคมฯ มีระบบที่เกิดขึ้น และใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของบุคลากรในสมาคมฯ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (7s McKinsey) ผู้วิจัยจะนำดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index: PNIModified มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากการบริหารจัดการสมาคมศิษย์เก่าทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาจัดทำร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาร่างรูปแบบ และนำร่างรูปแบบดังกล่าวไปจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

2.2 ควรศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของสมาคมศิษย์เก่าในสถาบันอุดมศึกษา

References

- Banka, S. N. (2019). Influence of Alumni Association on the Management of Public Universities in the North Central States of Nigeria. *International Journal of Innovative Education Research*, 7(1), 31–41.
- Bauprae, A., Chaiworaporn, C., & Pisitsak., S. (2016). Factors Affecting the Engagement of Graduate Students to Faculty of Tropical, Medicine, Mahidol University. *Mahidol R2R e-Journal*, 3(1), 124-144.
- Epstein, M. J., Buhovac, A. R., & Yuthas, K. (2010). Implementing Sustainability: The Role of Leadership and Organizational Culture. *Strategic Finance*, 91(10), 41-48.
- Iskhakova, L., Stefan H., & Hilbert, A. (2016). An Integrative Model of Alumni Loyalty-An Empirical Validation Among Graduates from German and Russian Universities. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 28(2), 129-163.

- Johansson, H. F., Oliver, (2018). *Strengthening the Relationship Between Universities and their Graduates: A Case Study and Project on a Swedish University's Relationship-Building with the Alumni Network*. (Master's Thesis). Mälardalen University, Västerås.
- Kaplan, R. (2005). How the Balanced Scorecard Complements the McKinsey 7-S Model. *Strategy & Leadership*, 33, 41-46.
- Leklersindhu, S. (2018). Management of Local Administrative Organizations in Central Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 12(28), 41-51.
- Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 55.
- Meekleub, A., Chanvichai, K., & Viranggorn, J. (2017). The State-of-the-Art Communication Management for Developing Alumni's Engagement in Public Universities of Thailand. *Journal of Naresuan University*, 12(1), 163-177.
- Niemann, B. S. A. L. (2013). Strategic Role of Public Relations in Enterprise Strategy, Governance and Sustainability-A Normative Framework. *Science Direct Volume*, 40(2), 171-183.
- Office of the Education Council. (2017). *Global Education Monitoring Report: Thailand Highlights 2017/2018*. Bangkok: Prigwan Graphic Co. Ltd.
- Office of the Higher Education Commission. (2018). *Higher Education Plan (2018-2037)*. Bangkok: Prigwan Graphic Co. Ltd.
- Ponsayom, N., & Jasing, A. (2015). Development of Online Alumni System for Computer Technology and Communication Program. *Journal of Information Technology Management and Innovation Rajabhat Maha Sarakham University*, 2(1), 65-71.
- Pothiyadath, R., & Wesley, J. R. (2014). Developing a Measurement Scale for 7-S Framework. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 16(1), 14-16.
- Roza, S. (2018). *Alumni Associations in Kazakhstan: Building the Future of Higher Education Institutions Through Its Graduates*. (Master's Thesis). Nazarbayev University. Nur-Sultan City.
- Saenkham, T., Jeewattana, S., & Pimklad, N. (2017). The Development of Buriram Rajabhat University Alumni Website. *Journal of Information Technology Management and Innovation*, 4(2), 142-150.
- Saohong, S. (2017). Engagement of the Graduate Students in the Regular Program at Education Institution for Graduate Students. *SDU Research Journal*, 13(1), 75-89.
- Simachokedee, W. (2010). *TQM Corporate Development Guide for Excellence: 2000*. Bangkok: TPA Publishing.
- Whattananarong, K. (2011). *Educational Technology and Innovation*. (2nd ed.). Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok.
- Wongwanich, S. (2007). *Needs Assessment Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์*

The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School

¹วรรณพิมล บุนทยะพัธน์ และ จิตตินันท์ บุญสธิกรกุล

¹Wanpimol Boontayapat and Jittinun Boonsathirakul

¹คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wanpimol.bo@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมโปรแกรมและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 11 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 45 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่มีความเครียดอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย = 3.43 – 4.23) จำนวน 18 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 9 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 แบบประเมินความเครียด และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าสถิติค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเครียดน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเห็นว่า การเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 สามารถช่วยลดระดับความเครียดของนักเรียนให้น้อยลง ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดด้านลบให้เป็นความคิดด้านบวก ตลอดจนมีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตในทางที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: โปรแกรมสติบำบัด; การคิดแบบอริยสัจ 4; ลดภาวะความเครียด; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Abstract

The purposes of this research were: 1) To study The Effects of the Mindfulness and Four Noble Thinking Program on Reducing Stress of the Fifth Grade Students at Sri Ayudhya School; and 2) To compare score result stress of students who participate the Mindfulness and Four Noble Thinking Program with control group students. This research was the quasi experimental research. The population included 45 students of the Mattayom 5/11 in the

*Received May 11, 2021; Revised July 15, 2021; Accepted August 25, 2021

second semester, academic year 2020 and the samples were 18 students which are stressed in the high level (Mean = 3.43 – 4.23) divided into 9 students in an experimental group and 9 students in the control group. The instruments in this research were: The Mindfulness and Four Noble Thinking Program, Assessment of Stress and the Student's Opinion Questionnaire for Students Participate the Mindfulness and Four Noble Thinking Program. The statistic used for research were: mean, standard deviation, dependent t – test and content analysis.

The results of the study found that 1) the posttest score the stress test of the experimental group were lower than theirs pretest scores at .05 level of significant. 2) the posttest score the stress test of the experimental group were lower than theirs posttest scores of the control group at .05 level of significant. The experimental group reported the Mindfulness and Four Noble Thinking Program helped them to reduce stress, to replace negative thoughts with positive thoughts and positive attitude in their daily lives.

Keywords: The Mindfulness Program; Four Noble Thinking; Reducing Stress; Fifth Grade Student

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ ทั้งสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี และด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดภาวะเครียดของคนในสังคม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต (Thai Health Promotion Foundation, 2018) การให้บริการปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตสายด่วนสุขภาพจิต 1323 พบว่า ปัจจุบันวัยรุ่นมีแนวโน้มความเครียดเพิ่มสูงขึ้น ในปีงบประมาณ 2562 วัยรุ่นเข้ารับบริการปรึกษาในเรื่องความเครียดสูงสุด ตั้งแต่อายุ 11-19 ปี ประมาณ 10,000 สาย ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรกสำหรับวัยรุ่น ได้แก่ 1) ปัญหาความเครียด/วิตกกังวล ร้อยละ 51.36 2) ปัญหาความรัก ร้อยละ 21.39 และ 3) ปัญหาโรคซึมเศร้า ร้อยละ 9.82 (Department of Mental Health, 2020) อีกทั้งผลวิจัยเชิงสำรวจความเครียดของคนไทยไตรมาส 3 ประจำปี 2562 พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มวัยรุ่นเยาวชน นักเรียน และนักศึกษา เกิดภาวะเครียดมาจากความวิตกกังวลเรื่องปัญหาการเรียน ปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัว ปัญหาความรัก และการคบเพื่อน (The Research Institute of Assumption University, 2019)

ความเครียดเป็นภาวะทางอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับปัญหาและทำให้เกิดความรู้สึกถูกกดดัน ไม่สบายใจ วุ่นวายใจ กลัว วิตกกังวล ตลอดจนถูกบีบคั้น ดังนั้นเมื่อเกิดความเครียดบุคคลจะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อความเครียดและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และพฤติกรรม (Nopporn, 2018) ซึ่งในมุมมองของพระพุทธศาสนาความเครียดเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าจากภายนอก อาจเป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องกาย) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่ใจนึกคิด) เรียกว่า “อายตนะภายนอก” มากระทบกับตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เรียกว่า “อายตนะภายใน” สิ่งเร้าที่กระทบนั้นทำให้บุคคลเกิดการปรับตัวเพื่อจัดการกับสิ่งเร้า นั้น ดังนั้นหากบุคคลจัดการกับความเครียดไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งความคิด ความรู้สึก

และการแสดงพฤติกรรม (Dissayawanich, 2002) ดังนั้นความเครียดจึงเป็นความทุกข์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายกายและไม่สบายใจ

การผ่อนคลายความเครียดมีมากมายหลายรูปแบบ เช่น การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การสร้างจินตนาการ การใช้ดนตรีบำบัด การออกกำลังกาย (Paolo Hospital, 2020) และการฝึกสมาธิเพื่อกำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นการตระหนักรู้ถึงสิ่งรอบตัว เรียกว่า การฝึกสติเพื่อลดความเครียด เป็นแนวทางที่ช่วยบำบัดความเครียดและช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติสามารถปรับตัวกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ร่างกายและจิตใจผ่อนคลาย ทำให้สามารถควบคุมจิตใจ อารมณ์ มองเห็นทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี (Jumpodjameekorn, 2014 as cited in Tapanya, 1983) นอกจากนี้การคิดแบบอริยสัจ 4 ตามหลักของพระพุทธศาสนาด้วยการหาการมีอยู่ของทุกข์ การเห็นเหตุแห่งทุกข์ เป็นอีกแนวทางที่ช่วยบำบัดความเครียดได้เช่นกัน เนื่องจากเป็นการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ และรู้จักวิเคราะห์โดยไม่มองสิ่งต่างๆ อย่างผิวเผิน (Jantharasakul, 2002)

ซึ่งลักษณะการทำงานของสตินั้นเป็นการควบคุมจิตใจไม่ให้เลือนลอย โดยการกำหนดรู้ต่อการกระทำและอารมณ์ มีหลักปฏิบัติที่เรียกว่า สติปัฏฐาน 4 มีองค์ประกอบดังนี้ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และ 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2012) การฝึกสติจึงต้องฝึกปฏิบัติทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การฝึกสติจากการรับรู้และสัมผัสทางกาย การฝึกรับรู้และสัมผัสของอารมณ์ตนเอง การฝึกสติจากการรับรู้และสัมผัสทางใจ รวมทั้งการเข้าใจในกระบวนการทางธรรมชาติ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากทุกข์ สติเป็นจิตที่มีคุณภาพในขณะทำงาน ส่วนสมาธิเป็นจิตที่มีคุณภาพขณะพักทั้ง 2 ส่วนนี้สัมพันธ์เกี่ยวพันกัน จิตในขณะที่มีสติจะทำงานโดยไม่วอกแวก ไม่ถูกสอแตรกด้วยอารมณ์ ส่วนจิตขณะทำสมาธิจะหยุดคิดจนเกิดความสงบ (Wongpiromsarn, 2016b) ดังนั้นการผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ จึงเป็นการผ่อนคลายความเครียดได้

การฝึกสติเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพ การฝึกสติต้องทำให้จิตนิ่ง มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นฐานสำคัญที่จะพัฒนาต่อไปให้เกิดปัญญา นำไปสู่การพัฒนาชีวิตของตนให้มีคุณค่าและมีคุณภาพมากขึ้น (Phramaha Wuttichai Vajiramedhi (V.Vajiramedhi), 2019) ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความเครียดสะสม เนื่องมาจากปัญหาการเรียน ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ส่งผลให้นักเรียนมีอาการแปรปรวน เบื่อหน่าย ท้อแท้ และขาดสมาธิในการเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ เพื่อให้ให้นักเรียนมีสติอยู่กับปัจจุบัน มีจิตใจที่แน่วแน่ มีสติสัมปชัญญะ ในการกระทำสิ่งต่างๆ สามารถจัดการกับความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมโปรแกรมและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมสติบำบัดของเทอดศักดิ์ เดชคง (Detkong, 2008) รวมทั้งศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สติบำบัดในการจัดการความเครียดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาเอกสาร บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบอริยสัจ 4 และศึกษาทฤษฎีเอกสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดของนักเรียนมัธยมปลายในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้จัดทำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ที่พัฒนามาจากโปรแกรมสติบำบัดของเทอดศักดิ์ เดชคง (Detkong, 2008) เพื่อลดภาวะความเครียดโดยแบ่งออกเป็น 9 ครั้ง ได้แก่ 1) talk with my friend 2) มองดูตัวตน 3) รู้เท่าทันอารมณ์ 4) เชื่อใหม่ว่าความคิดเป็นเหตุ 5) จิตตั้งมั่น ดังดอกบัว 6) คุณค่าของลมหายใจ 7) อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ 8) รู้เท่าทัน รู้ทัน รู้แก่ และ 9) รู้ปัจจุบัน อยู่ปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยผู้วิจัย และได้้นำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งแต่ละโปรแกรมมีค่า IOC เท่ากับ 1 ซึ่งได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ No. COA64/003

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือแบบประเมินความเครียด ที่ปรับปรุงจากแบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต (Department of Mental Health, 2007) มีจำนวน 30 ข้อ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีภาวะความเครียด ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ 1.00 – 1.80 หมายถึง ไม่มีความเครียด 1.81 – 2.61 หมายถึง เครียดเล็กน้อย 2.62 – 3.42 หมายถึง เครียดปานกลาง 3.43 – 4.23 หมายถึง เครียดสูง 4.24 – 5.00 หมายถึง เครียดรุนแรง และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา IOC ที่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ No. COA64/003

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำหนังสือจากหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ เพื่อขออนุญาตดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ห้อง 11 เป็นกลุ่มประชากร จำนวน 45 ให้นักเรียนทำแบบประเมินความเครียด (Pretest) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเครียดสูง พบว่ามีจำนวน 18 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 9 คน และกลุ่มควบคุม 9 คน

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มทดลอง จำนวน 9 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 50 นาที และให้ทำบันทึกเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมทุกครั้ง จากนั้นผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบประเมินความเครียด (Posttest) และนำคะแนนมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลอง และวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความเครียดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัด เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยจากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อใช้กับนักเรียนที่มีภาวะความเครียดในระดับชั้นอื่นต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ หลังเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการทดลองกลุ่มทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.86, S.D. = 0.19) หลังการทดลองมีความเครียดลดลงอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.86, S.D. = 0.12) และกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.95, S.D. = 0.20) หลังการทดลองมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.98, S.D. = 0.13) ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4

ระยะการทดลอง	กลุ่มทดลอง (n = 9)			กลุ่มควบคุม (n = 9)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ก่อนการทดลอง	3.86	0.19	ระดับสูง	3.95	0.20	ระดับสูง
หลังการทดลอง	2.86	0.12	ปานกลาง	3.98	0.13	ระดับสูง

จากการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมของกลุ่มทดลองพบว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเครียดก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของกลุ่มทดลอง

ระยะทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	9	3.86	0.19	ระดับสูง	11.79	.001*
หลังการทดลอง	9	2.86	0.12	ระดับปานกลาง		

* ค่า $P < .05$

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ ที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 และนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.86, S.D. = 0.12) ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีความเครียดอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.98, S.D. = 0.13) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความเครียด พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีระดับความเครียดน้อยกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่แสดงไว้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ระดับความเครียดหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรม

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	9	2.86	0.12	ระดับปานกลาง	-18.86	.001*
กลุ่มควบคุม	9	3.98	0.13	ระดับสูง		

* ค่า $P < .05$

ซึ่งโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากโปรแกรมสติบำบัดของ เทอดศักดิ์ เดชคง มีแนวคิดให้ผู้รับการฝึกมีสติอยู่กับปัจจุบันผ่านการรับรู้ทางกาย การรับรู้อารมณ์ การฝึกรับรู้ ลมหายใจ และการฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว (Detkong, 2008) มีวิธีปฏิบัติขั้นตอน ดังนี้

ครั้งที่ 1 Talk with my friend นักเรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาของตนเองและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและทัศนคติที่ดีในการเข้าร่วมโปรแกรม

ครั้งที่ 2 มองดูตัวตน นักเรียนทบทวน สำรวจปัญหาของตนเอง สังเกตการเปลี่ยนแปลงร่างกายที่เกิดขึ้น (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) รับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านประสาทสัมผัส (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกกิจกรรม “คลายอิริยาบถ” ให้นั่งในท่าที่สบาย หลับตาลง อยู่กับตัวเองระยะหนึ่ง รับรู้ร่างกายส่วนที่เกร็งตึง ผ่อนคลายส่วนที่เกร็งตึง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนอยู่กับปัจจุบันและร่างกายส่วนที่เกร็งตึงเกิดการผ่อนคลาย (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 3 รู้เท่าทันอารมณ์ นักเรียนทบทวนและสำรวจตนเอง (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) ฝึกกิจกรรม “รู้เท่าทันอารมณ์” สังเกตการเปลี่ยนอารมณ์ของตนเอง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกผ่อนคลาย อารมณ์ โดยนั่งตัวตรง ศีรษะตรง หลับตาลง หายใจเข้า พร้อมกับนับเลข 1-4 เป็นจังหวะให้รู้สึกถึงท้องที่ พองออก ให้นักเรียนกลั้นหายใจ นับ 1-4 เป็นจังหวะ และผ่อนลมหายใจออก โดยนับ 1-8 และสังเกตหน้า ท้องที่แฟบลง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนอยู่กับปัจจุบัน ร่างกายผ่อนคลาย และคลายความกังวล (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 4 เชื่อใจว่า ความคิดเป็นเหตุ นักเรียนสังเกตความเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ตั้งแต่หัวจรดเท้า (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) ฝึกดูลมหายใจของตนเอง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึก “ติดป้าย ความคิด” รับรู้ความคิดของตนเอง (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้นักเรียนมีสติรู้ตัวตลอดเวลา และอยู่กับปัจจุบัน ความเครียด ความกังวลที่มีอยู่ลดน้อยลง ปลดปล่อยความคิด (การฝึกรับรู้ ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 5 จิตตั้งมั่นตั้ง ดอกบัว นักเรียนสำรวจความไม่สบายกายไม่สบายใจของตนเอง (การรับรู้ ทางกาย-ทุกข์) รับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะนั้น (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกเคลื่อนไหวร่างกาย ผ่านการพับดอกบัว รับรู้การเคลื่อนไหวของร่างกาย (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียน มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา อยู่กับปัจจุบันผ่านการเคลื่อนไหว มีสมาธิ ไม่วอกแวก ความไม่สบายกายและ ไม่สบายใจลดลง (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 6 คุณค่าของลมหายใจ นักเรียนสังเกตความเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ตั้งแต่หัวจรดเท้า (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) รับรู้อารมณ์ของตนเองในขณะนั้น (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) ฝึกกำหนด ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกควบคู่กับการยืดเหยียดคลายกล้ามเนื้อ (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียน มีสติ รู้ตัวอยู่ตลอดเวลา อยู่กับปัจจุบันผ่านการเคลื่อนไหว นักเรียนผ่อนคลายความเครียด ที่เกิดขึ้น มีสมาธิ ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน อยู่กับลมหายใจของตนเอง (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 7 อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ และ ครั้งที่ 8 รู้เท่าทัน รู้ทัน รู้แก่ นักเรียนทบทวนและสำรวจ ตนเองปัญหาที่ก่อให้เกิดไม่สบายกายไม่สบายใจ (การรับรู้ทางกาย-ทุกข์) และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้ ตาราง 6 ช่อง (การรับรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง-สมุทัย) นักเรียนตั้งเป้าหมายในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้โปรแกรมการฝึกสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับความเครียด (การฝึกสมาธิแบบเคลื่อนไหว-มรรค) เพื่อให้ นักเรียน รับรู้ปัญหาที่ก่อให้เกิดความทุกข์ รับรู้ตัวตน รับรู้อารมณ์ รู้เท่าทันความคิดของตนเอง มีสติรู้ตัว และอยู่กับปัจจุบัน (การฝึกรับรู้ลมหายใจ-นิโรธ)

ครั้งที่ 9 รู้ปัจจุบัน อยู่ปัจจุบัน การเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนครั้งที่ 9 ให้นักเรียนทบทวนและสำรวจตนเองในช่วงระยะเวลาที่นักเรียนได้เข้าร่วมการฝึกโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า หลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิด รู้จักพิจารณาปัญหาของตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีสติและมีสมาธิอยู่กับตัวเอง ความฟุ้งซ่านที่มีอยู่ลดลง นักเรียนมีความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีความพยายาม ความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มองปัญหาด้านบวก เห็นคุณค่าของตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง ยอมรับและเข้าใจกับปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและจัดการความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นมากมาย ความเร่งรีบมีมากขึ้นไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การเรียน การทำงาน เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรม เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด และส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ พบว่า นอกจากโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 จะส่งผลให้ความเครียดลดลง สามารถเข้าใจและเผชิญหน้ากับปัญหาได้ ยังเป็นเป็นแนวทางสู่การเจริญและพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นตามหลักของภavana 4 ประกอบด้วย

1. การพัฒนาทางด้านร่างกาย (physical development): กายภavana เมื่อความเครียดลดลง พัฒนาการทางด้านร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ได้แก่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ รับประทานอาหารครบ 5 หมู่

2. พัฒนาด้านศีลธรรม (moral development): ศีลภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการเจริญในศีลธรรม พัฒนาความประพฤติของตนเองและก่อให้เกิดศีลธรรมในตนเอง ได้แก่ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มีความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนในตามศีลธรรม จรรยา

3. พัฒนาทางด้านจิตใจ (emotional development): จิตภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

3.1 คุณภาพจิต มีจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการให้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

3.2 สมรรถภาพจิต มีสติในการดำเนินชีวิต มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนและกล้าเผชิญหน้ากับปัญหา มีสมาธิและจิตตั้งมั่นในการทำกิจกรรมต่างๆ หมั่นศึกษาหาความรู้และนำประยุกต์ใช้ในการเรียน

3.3 สุขภาพจิต มีความสุขในการดำเนินชีวิต สดชื่น ร่าเริง รู้สึกลดอุปสรรค สงบ และผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่กระวนกระวายใจ ไม่คับข้องใจ ไม่เศร้าหมอง ไม่โศกเศร้าเสียใจ จิตใจสงบ เย็น เป็นสุข

4. พัฒนาทางด้านปัญญา (intellectual development): ปัญญาภavana เมื่อความเครียดลดลง มีการพัฒนาสติปัญญาของตนเอง รู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล รู้จักที่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความจำดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดเชิงบวก มีทัศนคติเชิงบวก รู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้ความถนัดและความสามารถของตนเอง และนำไปสร้างให้เกิดประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 เพื่อลดภาวะความเครียดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ ฯ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มีภาวะความเครียดลดลง เนื่องจากนักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และเห็นถึงประโยชน์ของการคิดพิจารณาปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และการมีสติอยู่กับปัจจุบัน ทำให้ภาวะความเครียดลดลง และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ ดวงมณี จงรักษ์ ที่กล่าวว่า วิธีเผชิญกับปัญหาในแง่ของธรรม คือ การใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการพิจารณาว่าอะไรคือของปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น การค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ รวมทั้งการดับทุกข์ให้หมดไป ตลอดจนวิธีปฏิบัติเพื่อให้ดับทุกข์ หลักอริยสัจ 4 จึงเป็นหลักการจัดการความเครียดแบบเน้นปัญหา และเน้นอารมณ์ (Jongrak, 2016) และชัชวาลย์ ศิลปกิจ อธิบายว่าการมีสติเป็นทักษะชีวิตที่ต้องอาศัยการเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความเจริญและมั่นคง เริ่มต้นด้วยการสังเกต การเอาใจใส่กาย เช่น ลมหายใจ อิริยาบถหรือกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งเอาใจใส่ความคิด อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง การฝึกสติจึงเป็นการฝึกเพื่อดูแลให้จิตมีความมั่นคง ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวตามความคิด ความรู้สึก เป้าหมายสำคัญคือ ใ้บุคคลนั้นสามารถวางภาระความทุกข์ให้เบาบางลง (Silapakit, 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 มีภาวะความเครียดน้อยกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม เนื่องจากโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ในครั้งนี้ มีวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้ภาวะความเครียดของนักเรียนลดลง โดยเฉพาะกิจกรรมครั้งที่ 7 “อยู่กับทุกข์ แต่เราไม่ทุกข์ และ ครั้งที่ 8 “รู้เท่าทัน รู้กัน รู้แก่” เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทบทวน และวิเคราะห์ความไม่สบายใจ จากนั้นจึงตั้งเป้าหมายในการจัดการกับปัญหานั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้ Google Classroom ในการฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่เน้นการฝึกการมีสติอยู่กับปัจจุบันและการคิดแบบอริยสัจ 4 (Boonsathirakul, 2020) และยังช่วยให้นักเรียนมีสติในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลในการตัดสินใจ ด้านอาชีพอีกด้วย (Boonsathirakul & Somanun, 2019) อีกทั้ง ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ กล่าวว่า การนั่งสมาธิทุกวัน วันละ 10-20 นาที เป็นการฝึกสติอยู่กับตนเอง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคล ทำให้การทำงานดีขึ้น ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ตระหนักรู้ตัวเอง ทำให้คุณภาพจิตมีความรัก ความเมตตา เสียสละอดทน เป็นการผ่อนคลายความเครียดได้ (Wongpiromsarn, 2016a) และ กิตติกรวี โพธิ์โน ได้อธิบายว่าวิธีการฝึกทำสมาธิเป็นการผ่อนคลายความเครียดที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง สามารถทำได้ทุกอิริยาบถ ไม่มีข้อจำกัดด้านอายุ โดยมีหลักสำคัญของการทำสมาธิ คือ การเอาใจไปจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น การนับลมหายใจของตัวเองเป็นหลัก และยุติการคิดเรื่องอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง การทำสมาธิจะช่วยให้จิตใจสงบปลอดความคิดฟุ้งซ่าน ความกังวล เศร้า โกรธ ซึ่งก่อให้เกิดความเครียดได้ (PoNo, 2019)

สรุป

ปัจจุบันนักเรียนมัธยมปลายเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และอารมณ์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความเครียดมากขึ้นจากปัญหาการเรียน ความรัก ผลกระทบจากครอบครัวและทางเศรษฐกิจ ซึ่งความเครียดเป็นปัญหาทางสุขภาพจิตอย่างหนึ่งที่เกิดได้มาจากหลายสาเหตุ ส่งผลให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนแปลงไปจากกิจวัตรประจำวัน ดังนั้นวิธีลดความเครียดในเด็กจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ จึงควรค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กเครียดและแก้ที่สาเหตุนั้น โดยทำความเข้าใจและยอมรับในตัวตนของเด็กโดยไม่สร้างความคาดหวังที่กลายเป็น

ความกดดันจนเกินไป และหาวิธีการจัดการกับความเครียดที่เหมาะสมด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูประจำชั้น ครูแนะแนว และผู้สนใจ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาและพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมให้มีการจัดโครงการพัฒนาทักษะการจัดการความเครียดของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถจัดการกับความเครียดได้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงเหมาะสมกับอายุและช่วงวัยของนักเรียนกลุ่มอื่นๆ

1.2 ควรจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดหลังการเรียนหนังสือเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกละลายหลังจากเรียนเสร็จ หรือควรจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดก่อนเรียนหนังสือเพื่อให้นักเรียนมีสมาธิในการเรียนมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำแนวทางการจัดการความเครียดมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้แก่นักเรียนสามารถจัดการความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสม และศึกษาข้อมูลความเครียดเชิงลึกของนักเรียน

2.2 ควรมีการนำโปรแกรมสติบำบัดร่วมกับการคิดแบบอริยสัจ 4 ไปพัฒนาหรือแก้ไขปัญหานักเรียนในด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการควบคุมอารมณ์ของตนเอง พัฒนาความคิดแง่บวก เป็นต้น โดยควรพิจารณาจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับอายุและช่วงวัยของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

References

- Boonsathirakul, J., & Somanun, V. (2019). The Effects of Career Guidance Activities Based on Yonisomanasikara Towards Career Self-Efficiency and Decision Making of High School Student. *Veridian E-Journal, Silapakorn University: Humanities, Social Science and Arts*, (35)2, 263-278.
- Boonsathirakul, J. (2020). Developing Electronic Lesson by Using Google Classroom to Practice Yonisomanasikara (Thai Wisdom Thinking). *Kasetsart Education Review*, (35)2, 130-141.
- Department of Mental Health. (2007). *Assessment of Stress*. Retrieved July 20, 2020, from <http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads.pdf>
- _____. (2020). *Stress Problem and Stress Management Technique*. Retrieved July 20, 2020, from <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30188>
- Detkong, T. (2008). *Mindfulness Therapy*. (6th ed.). Bangkok: Matichon Press.
- Dissayawanich, J. (2002). *Stress Anxiety and Health*. Chiangmai: Chiangmai University Press.
- Jantharasakul, A. (2002). *Theories and Practice of Counseling*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University Press.
- Jongrak, D. (2016). *Psychology and Dhamma*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Jumpodjameekorn, A. (2014). *Practice to Relax the Body*. Retrieved April 23, 2020, from <https://med.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/06092014-1236>
- Tapaya, S. (1983). *Stress Relief Guidebook*. (2th ed.). Bangkok: Rianboon Press.
- Leelawai, P. (2018). Stress Coping Program in Senior High School Students of Pramdanij-janukhroah School. *Chula Med Bull*, (1)6, 615-623.
- Nopporn, K. (2018). *Mental Health Accumulation of Stress and Suicide*. Retrieved July 20, 2020, from <https://www.samitivejhospitals.com/th/article/detail/suicide-accumulation-of-stress>
- Paolo Hospital. (2020). *5 Technique of Stress Management by Yourself*. Retrieved July 25, 2020, from <https://www.paolohospital.com/th-TH/phahol/Article/Details/stress>
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2012). *Buddha-Dharma (Extended Edition)*. (32th ed.). Ayuthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phramaha Wutthichai Vajiramedhi (V. Vajiramedhi). (2019). *Healthy-Mind*. Retrieved July 28, 2020, from <https://goodlifeupdate.com/healthy-mind/dhamma/75270.html>
- PoNo, K. (2019). *Practice Meditation to Reducing Stress and Prevent 6 Disease*. Retrieved February 24, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/49550-84.html>
- Silapakit, C. (2020). *Mindful Living*. (3th ed. Revised Version). Nakhon Patom: Mahidol University Press.
- Thai Health Promotion Foundation. (2018). *Stress Cause*. Retrieved July 21, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/42844-.html>
- The Research Institute of Assumption University. (2019). *Stress Index of Thai People*. Retrieved July 23, 2020, from <http://www.iras.au.edu/index.php/au-poll/stress-index-of-thai-people/119-stress-index-of-thai-people-2019>
- Wongpiromsarn, Y. (2016a). *Mindfulness in Organization*. Nonthaburi: Beyond Publishing Co. Ltd.
- _____. (2016b). *15th Annual International Mental Health Conference and 13th Annual Child Mental Health and Psychiatry Conference “Mindfulness for Healthy Lives”*. Bangkok: Department of Mental Health.

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*

Innovation of Integrated Economics Learning Management for Secondary School Students

¹มนัสวี ปุโปคำ และ ชรินทร์ มั่งคั่ง

¹Manassavee Pupokham and Charin Mangkhang

¹มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: manassaveepoopokam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา 2. เพื่อเสนอวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 11 คน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะลงกับนักเรียนที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และการหาค่าร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการศึกษาพบว่า 1. วิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายทั้งแบบสหวิทยาการและแบบพหุวิทยาการ เป็นรูปแบบทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ โดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญาทักษะและจิตใจให้ดีขึ้นและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ 2. นวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาควรมีการจัดการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ 1. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับการจัดกิจกรรมกลุ่มทักษะอาชีพ การใช้กรณีศึกษา การใช้คำถาม และใช้กิจกรรมอื่นๆ 2. ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ควรใช้สื่อการเรียนที่หลากหลาย และใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน 3. ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ควรใช้ข้อสอบย่อยในการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน ควรใช้คำถามเพื่อดูว่านักเรียนเข้าใจในเนื้อหาที่สอนไปในชั่วโมงนั้นหรือไม่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; เศรษฐศาสตร์; การเรียนรู้แบบบูรณาการ; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the learning management methods of integrated economics in social studies classes for the secondary school students; and 2) to propose the learning management innovation of integrated economics. The study employed a mixed-methods approach that included both quantitative and qualitative methods. A sample group used for the study was 11 secondary school students who enrolled in economics and chosen using purposive sampling. The tool used for the study was a questionnaire and the obtained quantitative data were analyzed by using frequency and percentage. The qualitative data were analyzed by inductive analysis.

From the study, the following results are found:

1) The learning management methods of integrated economics refer to the diverse instructional model which includes interdisciplinary and multidisciplinary. It is a model that connects learning units from many, related subjects to provide students with learning experiences based on their interests, abilities, and requirements. This will result in a change in students' intelligence, abilities, and minds, allowing them to apply knowledge and skills to solve problems on their own and to the utmost extent possible in their daily lives.

2) The learning management innovation of integrated economics for the secondary school students includes the following 3 aspects: (1) The instructional model that should incorporate activities such as career skills, case studies, questions, and etc; (2) The learning media and resources that should be diverse and used in schools and adjacent localities; and (3) Learning measurement and evaluation should include quizzes in both pre- and post-study evaluations. The quizzes should be used to determine whether or not students understand the class or not.

Keywords: Learning Management; Economics; Integrated Learning; Secondary School Students

บทนำ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการศึกษา คือมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของคนให้ถึงพร้อมซึ่งคุณสมบัติที่จะอยู่ร่วมในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุข กล่าวคือมุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความคิดและทักษะในการปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีความสุข การมีงานทำมีรายได้และมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคมของตนและประเทศชาติ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจะอาศัยหลักสำคัญ 4 ประการ คือการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้เพื่อชีวิต สำหรับการเรียนรู้เพื่อชีวิตนั้นเพื่อจะได้สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตน มีการดำเนินงานต่างๆ โดยอิสระ มีดุลพินิจและความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ในการจัดการศึกษาเราจะต้องไม่ละเลยการพัฒนาศักยภาพในด้านใดด้านหนึ่งเป็นอันขาด คือความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกายและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและหลักธรรมทางศาสนา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ

เจตคติ และค่านิยม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มสามารถนำความรู้ ทักษะและกระบวนการไปใช้ในการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ (Department of Academic, 2006)

ความสำคัญของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมแล้ว ยังเป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการที่มีลักษณะเชื่อมโยงการเรียนรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เพื่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในสังคม การเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเปลี่ยนเป็นการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ โดยเน้นไปที่ประโยชน์ที่ผู้เรียนควรจะได้รับเพื่อต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่ในทางกลับกัน ถึงแม้จะกล่าวว่ระบบการศึกษาไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญยิ่งโดยเปลี่ยนจากเดิมที่สอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ก็เหมือนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่เห็นผลอย่างสมบูรณ์ เพราะบางโรงเรียนที่ยังไม่พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะครูผู้สอนบางท่านก็ยังเคยชินอยู่กับการสอนแบบหน้าชั้นเรียน เป็นผู้บรรยายเพียงคนเดียวโดยมีผู้เรียนเป็นผู้ฟังและจดตามเพียงอย่างเดียว ซึ่งการเรียนแบบนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเรียนการสอนขึ้น กล่าวคือผลผลิตทางการศึกษาขาดคุณลักษณะที่สำคัญคือผู้เรียนไม่กล้าแสดงออก ไม่รู้จักแสดงความคิดเห็นทั้งอยู่ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ขาดการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่เด็กจึงขาดความคิดในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาต่างที่เกิดขึ้น ผู้เรียนหลายคนจบการศึกษาออกไปทำงานและได้เผชิญกับปัญหาจริงแต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ เพราะปรับตัวไม่ทัน เคยแต่เป็นผู้รับอย่างเดียว ไม่เคยแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้มองไม่เห็นปัญหาหรือถ้าเห็นปัญหาก็ละเลยต่อปัญหา เพราะไม่เคยฝึกหัดทางแก้ปัญหามาก่อน นอกจากนั้นการเรียนการสอนที่เน้นทฤษฎีมากเกินไปโดยไม่เน้นการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการปฏิบัติงานขาดการลงมือทำด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนไม่ได้สัมผัสบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ขาดการเผชิญปัญหาส่งผลทำให้ขาดการพิจารณาเหตุแห่งปัญหา ขาดการคิดหาทางแก้ปัญหาและขาดการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้น เมื่อจบออกไปจึงไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานและปัญหาชีวิตได้เท่าใดนัก (Department of Academic Affairs, 2006)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 มีจุดประสงค์ ให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 ซึ่งเป็นมาตรฐาน ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และมีวิจรณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่ครูผู้สอนแม้จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไม่สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติจริงเนื่องจากขาดรูปแบบการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลายทำให้ผู้สอนบางท่านไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนของนักเรียน ลักษณะของวิชาและผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้แนวใหม่ที่ได้รับการสนใจอย่างมากและเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นครูเป็นผู้ให้ความรู้เป็นสำคัญ (Tangsukkasemsan, 2009) การสอนแบบบูรณาการซึ่งเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียน

เป็นศูนย์กลางเป็นวิธีการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนได้อย่างเข้าใจ เกิดความเข้าใจเนื่องจากได้มีประสบการณ์ที่เห็นประจักษ์ชัดด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูงมาก เกิดการเรียนรู้และความสนุกสนาน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กระบวนการสื่อสาร กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการแก้ปัญหาและกระบวนการคิด (Khaemmanee, 2001)

จากมาตรฐานและจุดประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางนี้ โรงเรียนบ้านห้วยไซ ตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียนว่าเป็นองค์กรจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะอาชีพ และกำหนดเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียนว่านักเรียนมีทักษะอาชีพ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากสภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้สาระวิชาเศรษฐศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนที่ผ่านมาปรากฏว่านักเรียนยังขาดความสนใจและกระตือรือร้นและขาดความรับผิดชอบในการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐาน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนสาระเศรษฐศาสตร์จึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการและเสนอแนะนวัตกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 เพื่อว่าเมื่อนักเรียนได้รับการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์แตกต่างไปจากการสอนแบบปกติได้อย่างหรือไม้อย่างไร และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อเสนอแนะนวัตกรรมจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ นวัตกรรมและวิธีการจัดการเรียนแบบบูรณาการ ดังนี้

- 1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.2 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้
- 1.3 ทฤษฎีและแนวคิดในการจัดการเรียนรู้
- 1.4 วิธีสอนแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) มีการสำรวจสภาพปัญหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทราบถึงสภาพการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์และการเสนอแนะนวัตกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ เป็นการสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ สภาพการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ของโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม นำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากครูผู้สอนและเด็กนักเรียนที่เรียนวิชาเศรษฐศาสตร์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คน ที่เรียนวิชา เศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2563

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ

4.1 แบบสอบถามแบบ(Questionnaire)และคำถามปลายเปิด โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสาระสังคมศึกษา จำนวน 5 ท่านเพื่อพิจารณาประเด็นความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ ความชัดเจน และความเหมาะสมทางภาษา โดยพิจารณาเป็นรายข้อผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลจำนวน 13 รายและนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient Cronbach) จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.7 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ นำไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยหรือเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ในบริบทของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามแบบเช็คลิสและแบบคำถามปลายเปิด โดยพัฒนาเครื่องมือจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการและแนวทางการดำเนินงานโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และการหาร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการเสนอแนะกิจกรรมและแนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ การนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนำความ (Descriptive Presentation) แสดงถึงแนวคิด หลักการวิธีการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายและโรงเรียน ดังนี้

7.1 จัดทำร่างรูปแบบในขั้นต้นของรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการที่แสดงถึงแนวคิด หลักการและวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานในด้าน 1) หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาครูผู้สอนสาระเศรษฐศาสตร์ 3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้วัตกรรมการสอนแบบบูรณาการ 4)การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วม โดยนำผลการวิจัยจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 และกรอบแนวคิดวิจัยมาจัดทำแผนการเรียนรู้และกำหนดเป็นรูปแบบการสอน

7.2 เสนอร่างในขั้นต้นของรูปแบบการใช้วัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการที่โรงเรียนเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ให้ความคิดเห็นร่างในขั้นต้น ดำเนินการปรับปรุง

7.3 การนำเสนอผลการวิจัย การนำเสนอข้อมูล ในลักษณะของการพรรณนำความ (Descriptive Presentation) แสดงถึงแนวคิด หลักการวิธีการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ ในระดับนโยบายและองค์กร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการในชั้นเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1.1 วิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง วิธีการสอนเพื่อจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย ให้เข้าใจลักษณะความเป็นไปอันสำคัญของสังคมเพื่อดัดแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เข้ากับสภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้นต่อไป (Rungruangtham, 1983) หรือ หมายถึง ลักษณะการสอนที่นำเอาวิชาต่างๆ เข้ามาผสมผสานกัน โดยใช้วิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลักและนำเอาวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามความเหมาะสม ตามกรอบแนวความคิดสำคัญการสอนแบบบูรณาการ 3 ประการ คือ (1) ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะและเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง (2) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู (3) การเรียนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถและทักษะด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นยังมีลักษณะของที่สำคัญ 2 แบบคือ (1) แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ได้แก่การสร้างเรื่องขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น (2) แบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary) ได้แก่การนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ ซึ่งบางครั้ง เราก็อาจเรียกวิธีการบูรณาการ แบบนี้ว่าการบูรณาการที่เน้นเนื้อหาสาระวิชาเป็นหลัก (Frazee and Rudnitski, 1998) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) การบูรณาการภายในวิชา (Interdisciplinary) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระในวิชาเดียวกันหรือกลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน ผู้สอนสามารถนำสาระทุกเรื่องมาสัมพันธ์กันเป็นเรื่องเดียวได้ (2) การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary หรือ Multi interdisciplinary) หมายถึงการนำเนื้อหาสาระของสองวิชาหรือหลายๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกันภายใต้หัวข้อเรื่องที่เลือก โดยมีอยู่ 4 รูปแบบ คือ (1) แบบสอดแทรก (Infusion) คือ สอดแทรกเนื้อหาหรือทักษะกระบวนการของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เข้าใจในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระของตนโดยมีผู้สอน 1 คน (2) แบบคู่ขนาน (Parallel) คือ จัดการเรียนรู้จะมีครู 2 คนขึ้นไป 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปวางแผนร่วมกันตามหัวเรื่องมโนทัศน์ (Concept) ปัญหา (Problem) เดียวกันและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระ (3) แบบข้ามวิชา (Trans disciplinary) คือ การจัดการเรียนรู้เป็นการบูรณาการที่สูงขึ้น สกัดความเป็น“วิชา”ของแต่ละศาสตร์ออกไปเป็นการเรียนโดยมีเค้าโครงหรือโจทย์ประเด็นปัญหาที่วางไว้ ผู้เรียนแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาโดยผ่านกิจกรรมและการศึกษาค้นคว้าที่หลากหลาย (Khaemmanee et al. 2005)

จะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการออกเป็น 2 แบบ คือ 1. การบูรณาการภายในวิชา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการสอนระหว่างเนื้อหาวิชาในกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาเดียวกันเข้าด้วยกัน 2. การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งมีการบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการแบบคู่ขนาน บูรณาการแบบสหวิทยาการ บูรณาการแบบโครงการ เป็นต้น (Department of Academic Affairs, 2006)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะวิธีการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งจากการวิเคราะห์แบบสอบถามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คน ผลการตอบแบบสอบถาม 3 ประเด็นซึ่งสรุปได้ ดังนี้

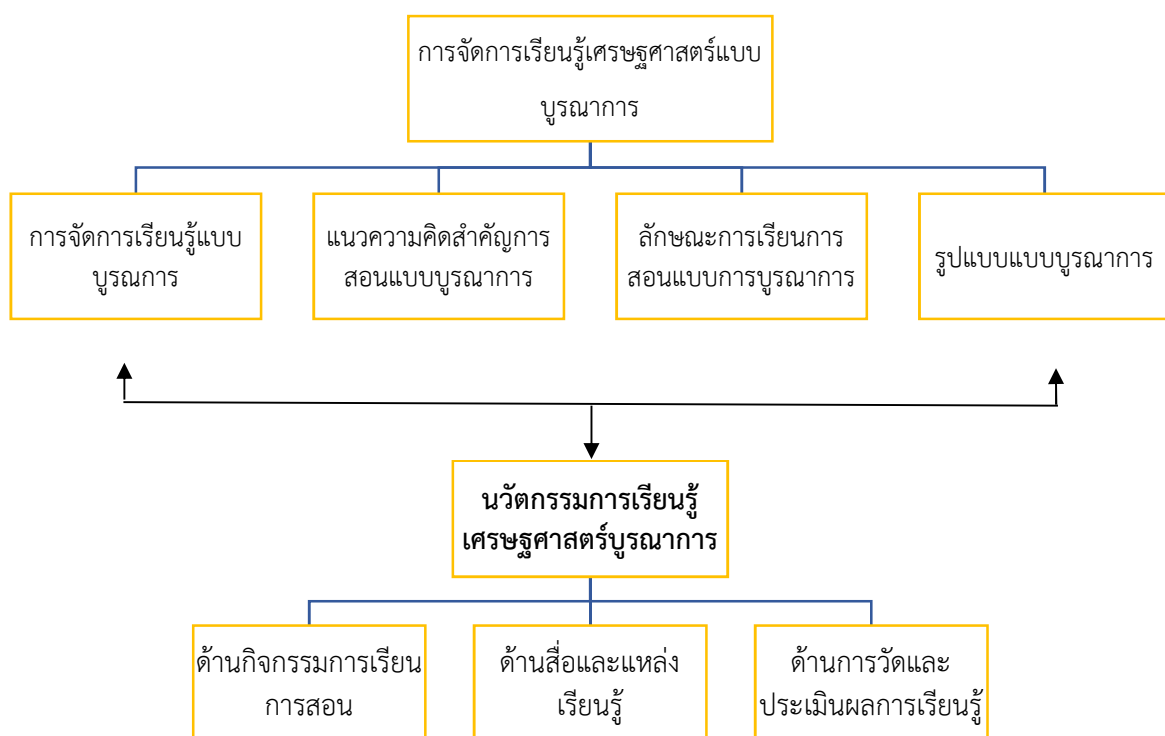
2.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า 1. ครูควรจัดการเรียนการสอน บูรณาการกับการจัดกิจกรรมกลุ่มทักษะอาชีพ 2. ควรสอนโดยใช้กรณีศึกษา 3. ควรสอนโดยใช้คำถาม 4. ควรสอนโดยใช้กิจกรรมอื่นๆ

2.2 ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ การเรียนการสอน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ครูควรใช้สื่อในการสอนที่หลากหลาย เช่น ใบงาน วิดีโอ และ เพาเวอร์พอยต์ และแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในท้องถิ่นใกล้โรงเรียน

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จากแบบสอบถามพบว่า ครูควรประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการใช้คำถามในการถามนักเรียนเพื่อดูว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่สอนไปในชั่วโมงนั้นหรือไม่ และควรทดสอบโดยใช้ข้อสอบในการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นการบวนการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยใช้กิจกรรมการเรียนและการใช้สื่อการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ จึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ตามแผนภูมิดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ การจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่างๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้

กรอบแนวความคิดการสอนแบบบูรณาการ คือ ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืน การเรียนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถและทักษะต่างๆ

ลักษณะสำคัญการสอนแบบบูรณาการ คือการสร้างเรื่องขึ้นมาแล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหัวเรื่องนั้น เรียกว่าแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และการนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ เรียกว่า แบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary)

รูปแบบแบบบูรณาการ คือ การนำเนื้อหาหรือกลุ่มประสบการณ์เดียวกันมาสัมพันธ์กัน อาจเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาหรือนำเนื้อหาสาระของสองวิชาหรือหลายๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยการสอดแทรกเนื้อหาหรือทักษะกระบวนการของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เข้า หรือจัดการเรียนโดยครู 2 คนขึ้นไป 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือข้ามวิชา ข้ามศาสตร์โดยมีเค้าโครงหรือโจทย์ประเด็นปัญหา

นวัตกรรมกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมต่างๆ เช่นกิจกรรมทักษะอาชีพ เป็นต้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสนใจในการเรียน และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

นวัตกรรมสื่อและแหล่งเรียนรู้ คือ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น สื่อดิจิทัล สื่อมัลติมีเดียต่างๆ ที่ทันสมัย หรือใช้สื่อประสม

นวัตกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ การใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ และมีการใช้แบบทดสอบย่อยก่อนและหลังเรียนจบในเรื่องนั้นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. วิธีการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ ในห้องเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการศึกษา วิจัยจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่และกระบวนการเรียนที่หลากหลายทั้งแบบสหวิทยาการคือการนำความรู้จากวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และแบบพหุวิทยาการ คือการนำเรื่องที่ต้องการจะจัดให้เกิดการบูรณาการไปสอดแทรกไว้ในวิชาต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ ซึ่งการบูรณาการนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันนี้ จะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจในการเรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะและจิตใจ มีความรับผิดชอบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ดังที่ Layan (2004) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 (ส 071) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยรูปแบบการสอนแบบบูรณาการเป็นการ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาทักษะหลายๆ ด้านและได้รับความรู้จากเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่นำมาบูรณาการในรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 (ส 071) และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลุ่มที่สอนรูปแบบบูรณาการเฉลี่ย 83.75 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการยังช่วยสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน มีความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ดังที่ Phonsaku (2004) วิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้กลุ่มสาระคณิตศาสตร์เรื่อง โจทย์ ปัญหา การบวกการลบจำนวนไม่เกิน 100 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสอนแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

ส่วนใหญ่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.00 หลังเรียนร้อยละ 88.35 แสดงว่าแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนสอนแบบบูรณาการยังเป็นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักเรียน

2. นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม พบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์บูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นักเรียนตอบแบบสอบถาม สรุปได้ตามลำดับคือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ 1. การจัดกิจกรรมกลุ่ม ทักษะอาชีพและกิจกรรมชุมนุมต่างๆ 2. การจัดกิจกรรมโดยใช้กรณีศึกษา 3. การใช้คำถาม และกิจกรรมอื่นๆ โดยในการจัดกิจกรรมกลุ่ม สอดคล้องกับ Choprakan (1999) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนต่อ กระบวนการเรียนการสอน รายวิชาศิลปะการดำเนินชีวิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 80 พอใจทุก กิจกรรมที่ผู้สอนใช้วิธีการเรียนการสอนที่มุ่งการเรียนรู้แบบผู้เรียนมีส่วนร่วมแทนการบรรยาย ด้วยการถาม-ตอบ ข้อสงสัย กำหนดสมมติฐาน หาข้อมูลและสรุปคำตอบของปัญหา รวมทั้ง Intaya (2014) ได้ศึกษาการใช้ คำถามเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด ซึ่งพบว่า การใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการใช้คำถามพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและกิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ประกอบไปด้วยกิจกรรมแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมการใช้แหล่งเรียนรู้กิจกรรมบทบาทสมมติ และกิจกรรมโครงงาน เป็นต้น ด้านสื่อและแหล่ง เรียนรู้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลายหรือประสม ดังที่ Bueraheng (2014) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการสอนแบบบูรณาการด้วยการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน สื่อประสมและ นวัตกรรมคุณลักษณะ ศึกษาด้านทักษะทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้ ศาสนประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการด้วยการสอน แบบห้องเรียนกลับด้าน สื่อประสม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระการเรียนรู้พุทธประวัติชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่านักเรียนที่ใช้การสอนแบบปกติหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าควรประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยการทดสอบ ความรู้นักเรียนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อวัดระดับความรู้ของนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับที่ Chajeondee (2013) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องระบบนิเวศ โดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและ หลังเรียน พบว่าการทดสอบก่อนเรียน กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ย 7.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.74 และเมื่อ ทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 9.57 ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน 3.74 จึงกล่าวว่าการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และดังที่ Wiwatjarernwong (2011) ได้ศึกษาผลของการ ใช้เทคนิคการทดสอบย่อยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชา ACT314 การบัญชีบริหาร สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม พบว่า 1. การเรียนแบบมีการทดสอบย่อยก่อนเรียนและ ทดสอบย่อยหลังเรียนและมีการให้ข้อมูลป้อนกลับทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเพิ่มขึ้นจากระดับต่ำ ($x = 6.98$) เป็นระดับสูง ($x = 17.95$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 2. พัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายความว่านักศึกษา มีการเตรียมตัวอ่าน หนังสือมาล่วงหน้า และมีความตั้งใจในเรียนมากขึ้น นอกจากนี้การวัดและประเมินผลควรตรงตามมาตรฐาน การเรียนรู้และสาระเนื้อหาวิชาที่สอน และเรื่องที่สอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องและตรง ตามกับแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 อีกด้วย (Ministry of Education, 2008)

สรุป

นวัตกรรมการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้งแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และแบบพหุวิทยาการ (Multi disciplinary) โดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การเรียนการสอนควรบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ครูควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและการวัดและประเมินผลการเรียนควรมีการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนทดสอบย่อยเพื่อวัดระดับความรู้และเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นในการเรียน เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจความสามารถ และความต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งทางด้านสติปัญญาทักษะ ทักษะการประกอบอาชีพ ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาและสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ครูผู้สอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเข้ากับกิจกรรมกลุ่มต่างๆ หรือสาระวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ครูควรทำการศึกษาค้นคว้าหรือทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนพัฒนาสื่อและเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำทักษะการคิดมาใช้กับนักเรียนและตนเอง การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนการพัฒนาการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ รวมไปถึงการวัดและประเมินผล เพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ควรมีการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์แบบบูรณาการ การของนักเรียนในโรงเรียนทุกช่วงชั้นอื่นๆ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์

2. ควรศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พบในการศึกษาในครั้งนี้

References

- Bueraheng, N. (2014). *Effects of Integrated Teaching by Using Flipped Classroom, Multimedia, and Innovation in Character Education in Social Skills on Behavior and Academic Achievement in Religious History Subject of Grade Seven Students*. (Master's Thesis). Graduate School Faculty of Education Prince of Songkla University. Pattani.
- Department of Academic. (2006). *Guidelines for Organizing Student Development Activities*. Bangkok: The Teachers Council of Lat Phrao Printing House.

- Frazee and Rudnitski, (1998). *Integrated Teaching Methods: Theory Classroom Application and Field-Based Connections*. Aldary New York: Delmar Publishers.
- Khaemmanee, T. (2001). *Teaching Sciences*. Bangkok: Dansutha Publishing Co., Ltd.
- Khaemmanee, T. et al. (2005). *Teaching Styles: Various Options*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: The Teachers Council of Lat Phrao Printing House.
- Phonsaku, M. (2004). *Learning Outcomes of Mathematics Subject: Problems of Addition and Subtraction, Grade 1, by Integrated Teaching Methods*. (Master's Thesis). Graduate school: Chiang Mai Rajabhat University. Chiang Mai.
- Tangsukkasemsan, K. (2009). *Subdistrict Publishing Reviews of Local Storybooks to Instill Morals and Ethics for Underprivileged Children in Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Rungruangtham, S. (1983). *Teaching Strategies*. Bangkok: Roongtham.
- Wiwatjarernwong, Ch. (2011). *The Effects of Formative Tests on Achievement of Students in ACT314*. (Master's Thesis). Management Accounting in Department of Accounting, Faculty of Accounting, Sripatum University. Bangkok.

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และ
พฤติกรรม ต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี:
พหุกรณีศึกษา*

Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote
Resilience Quotient for Undergraduate Students: Multiple Cases Study

¹พลอยไพลิน กมลนาวิน, วรางคณา โสมะนันท์ และ มฤษฎ์ แก้วจินดา

¹Ploypailin Kamonnawin, Varangkana Somanandana and Marid Kaewchinda

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ploypailin.kam@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต และ 2) เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาคู่กรณีศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ 1) แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต และ 3) แบบสัมภาษณ์นิสิตที่เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการปรึกษามีผลคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตสูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับบริการ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์พบว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมสามารถช่วยให้ผู้รับการปรึกษาอดทนเวลาเผชิญหน้ากับปัญหาได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์; ทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม; พลังสุขภาพจิต

Abstract

The purposes of this research study were: 1) to develop Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient Plan and 2) to study the effects of Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to Promote Resilience Quotient for undergraduate students. This research was the qualitative research with multiple cases study. The instruments in this research were 1) Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy to promote Resilience Quotient Plan 2) Resilience

*Received May 8, 2021; Revised July 23 2021; Accepted September 9, 2021

Quotient Evaluation Form and 3) the structured - interview questions for participants' experience in counseling service. The data were analyzed by relative change score and content analysis.

The results stated that the participants had the relative gain score from Resilience Quotient Evaluation Form higher than before participate in online counseling service. Moreover, the participants reflected that Online Counseling Based on Rational Emotive Behavior Therapy could help them had more patient to face problem.

Keywords: Online Counseling; Rational Emotive Behavior Therapy; Resilience Quotient

บทนำ

จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้คนได้รับผลกระทบต่อการใช้ชีวิต เช่น การปรับตัว การแข่งขันทางการเรียน รวมถึงการแข่งขันในเรื่องของการทำงานเมื่อต้องจบการศึกษา จึงทำให้นิสิตเกิดความวิตกกังวลและความเครียดจนส่งผลต่อสุขภาพจิต จากข้อมูลสายด่วนกรมสุขภาพจิตรายงานว่า ปัญหาที่เด็กและเยาวชนโทรศัพท์มาขอคำปรึกษาได้แก่ ความเครียดและวิตกกังวล ปัญหาความรัก ปัญหาซึมเศร้า และปัญหาครอบครัว ซึ่งช่องทางที่วัยรุ่นใช้คือ โซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะช่องทางของทวิตเตอร์ ทั้งนี้ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 - มิถุนายน พ.ศ. 2562 มีการพูดถึงปัญหาซึมเศร้าในทวิตเตอร์มากกว่า 1.4 แสนข้อความ โดยเฉพาะหลังเกิดเหตุตึกเรียนและนิสิตนักศึกษาฆ่าตัวตายหลายครั้ง ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562 จากสถิติดังกล่าวสะท้อนได้ว่า กลุ่มนิสิตนักศึกษาต้องการระบายความรู้สึก เพื่อหลุดพ้นออกจากภาวะเครียดและซึมเศร้าที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ (Thai Health Promotion Foundation, 2020)

ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจะทำให้บุคคลผ่านพ้นปัญหาไปได้ โดยมีการฟื้นฟูสภาพอารมณ์และจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ไม่จมอยู่กับความทุกข์ ปรับตัวได้ดี สามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขอีกครั้ง และมีจิตใจที่แข็งแกร่งกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) พลังสุขภาพจิตยังมีความสำคัญกับทุกสถานการณ์ เพราะทำให้บุคคลสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ร้าย ๆ ไปได้ สามารถดูแลและฟื้นฟูจิตใจของตนเองให้กลับมาปกติอย่างรวดเร็ว ปรับตัวได้ดีแม้ต้องเจอกับสถานการณ์ที่เลวร้าย สามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสและมีความสุขด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง แต่บุคคลที่มีพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งสามารถเสริมสร้างได้ด้วยตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ซึ่งการส่งเสริมและสร้างพลังสุขภาพจิตให้เกิดความเข้มแข็งมากพอที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มของนิสิต เพราะนิสิตเป็นกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่ต้องเติบโตไปในอนาคต เปรียบเหมือนพลังของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอยู่ตลอดเวลา อยากรู้ อยากลอง ถ้านิสิตมีความพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจะสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง แม้จะต้องเจอกับสถานการณ์ที่ยากลำบากก็สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี (Tripathi, 2012)

การส่งเสริมและการสร้างพลังสุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิต ซึ่งกลุ่มที่ควรให้ความสำคัญ และควรส่งเสริมให้เกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งคือ กลุ่มของนิสิต เพราะการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยเหตุการณ์ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้นิสิตมีความเครียด และความคับข้องใจที่ส่งผลด้านลบต่อสภาพร่างกายและจิตใจ ทำให้นิสิตมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องการพูดคุยกับผู้ให้การศึกษา เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย เกิดความสบายใจ ร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Somanandana, Boonsupa, and Kamonnawin, 2021) แต่บางครั้งการที่มากพบกับผู้ให้การศึกษา

อาจเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เพราะต้องมีการจองคิว นัดวันและเวลาที่สะดวก ทำให้ต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะได้พูดคุย จึงทำให้ช่องทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับการศึกษา

นอกจากนี้มีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้ากับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในกลุ่มนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีเจตคติทางบวกกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาทั้ง 2 รูปแบบ และนักศึกษาที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตมีแนวโน้มที่จะเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มากยิ่งขึ้น จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เพื่อให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น สำหรับประเทศออสเตรเลียได้มีการทำการศึกษากการให้บริการปรึกษาเชิงจิตวิทยารูปแบบออนไลน์พบว่า การให้บริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เติบโตมากขึ้น (Wong, Bonn, Tam, and Wong, 2018) ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มีข้อดีคือ สามารถให้บริการได้แม้ในพื้นที่ที่ห่างไกล มีความสะดวกสบาย ลดการป้องกันตนเองของผู้รับการศึกษาที่ต้องเปิดเผยเรื่องราวให้แก่ผู้ให้การศึกษาที่แปลกหน้า ทั้งนี้ผลการศึกษาไม่ได้ชี้ให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้า แต่ผลการวิจัยสะท้อนว่า ทั้ง 2 แบบนั้นมีประสิทธิภาพเท่า ๆ กัน (Chester, and Glass, 2006) ดังจะเห็นได้ว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นวิธีที่สะดวก ทำให้นิสิตรู้สึกปลอดภัยเพราะอยู่ในสถานที่ที่คุ้นเคย ไม่ต้องเปิดเผยตนเอง ทำให้นิสิตที่ไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวกับคนแปลกหน้า สามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อพูดคุยได้อย่างปลอดภัย (Vongtangswad, 2016) ซึ่งนิสิตสามารถทำได้ด้วยตนเอง สามารถเล่าเรื่องราวได้อย่างเต็มที่ สามารถพูดคุยแบบไม่ต้องพบหน้า และตอบสนองการใช้ชีวิตของนิสิตในยุคนี้มาก (Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute, 2017)

จากปัญหาดังกล่าวนี้นี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตด้วยการปรึกษาเชิงจิตวิทยา แบบออนไลน์โดยอาศัยทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ซึ่งทฤษฎีนี้ทำให้นิสิตปรับเปลี่ยนความคิดอย่างสมเหตุสมผล ปรับตัวได้ดี สามารถรับมือเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้นิสิตเกิดความสะดวกสบาย รู้สึกปลอดภัย มีความพร้อมในการปรับตัว และมีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล รวมถึงนิสิตสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติด้วยการมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต
2. เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคุณภาพเพื่อนำมาสังเคราะห์ แปลความ และสรุปผล พร้อมทั้งวัดผลก่อนและหลังการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต 2) แบบประเมินพลังสุขภาพจิต 3) แบบสัมภาษณ์นิสิตที่เข้าร่วมการปรึกษา

เชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแปร

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือจากทางภาควิชาไปที่หน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา งานแนะแนวและจัดหางาน กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่ง เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อขออนุญาตใช้สถานที่หน่วยให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจัดเตรียมช่องทางการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เพื่อให้การปรึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2564 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้การปรึกษา และรวบรวมข้อมูลของนิสิต จำนวน 5 คน ซึ่งมีขั้นตอนการคัดเลือก ดังนี้

1) ผู้วิจัยประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครกลุ่มเป้าหมายทางเพจ Facebook ของหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา มินิสิตสนใจเข้าร่วมงานวิจัย จำนวน 16 คน

2) ผู้วิจัยให้นิสิตทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตก่อนเข้ารับการปรึกษา

3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์นิสิตและชี้แจงรายละเอียดในการเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งนิสิตที่มีความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 5 คน และนิสิตที่ไม่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 11 คน ทางหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษาจะช่วยเหลือ และให้การปรึกษาต่อไป

4) ผู้วิจัยทำการนัดหมายผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ของหน่วยส่งเสริมสุขภาพะนิสิตและให้คำปรึกษา และให้การปรึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ครั้งละ 45 - 60 นาที

5) ผู้วิจัยให้นิสิตทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตชุดเดียวกันหลังจากยุติการปรึกษา

6) ผู้วิจัยสัมภาษณ์นิสิตด้วยแบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ เพื่อศึกษาประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้ารับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบประเมินพลังสุขภาพจิตทั้งก่อนและหลังมาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยวิธีการเปรียบเทียบคะแนน วิเคราะห์ ติความข้อมูลที่ได้จากการให้การปรึกษา

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำข้อมูลวิเคราะห์ในเชิงบรรยาย นำมาสรุป และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาแผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ซึ่งมีรายละเอียดของแผนดังนี้

ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนในการปรึกษาให้เหมาะกับผู้รับการปรึกษาในครั้งถัดไป และ 2) เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา

จากครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้รับการปรึกษา โดยมีการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาไว้วางใจ รู้สึกปลอดภัย สามารถผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และการสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เรื่องราวของผู้รับการปรึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา รวมถึงประเมินพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งของผู้รับการปรึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการช่วยเหลือผู้รับการปรึกษาในครั้งถัดไป

ครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาถึงความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลของตนเอง 2) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาฝึกการโต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลและแทนที่ด้วยความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล และ 3) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความเชื่อใหม่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์เดิม และเกิดเป็นความรู้สึกใหม่ต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ

จากครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต ซึ่งให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณา ความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลของตนเอง และโต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลจากการปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถวางแผนในการจัดการปัญหาของตนเองได้ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความเชื่อใหม่เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์เดิม และเกิดความรู้สึกใหม่ต่อสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งในครั้งนี้นำผู้รับการปรึกษาได้มอบหมายการบ้าน เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาฝึกปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อต่อสถานการณ์อื่น เพื่อให้มีแนวทางรับมือในการแก้ไขปัญหา และให้ผู้รับการปรึกษาประเมินพลังสุขภาพจิตที่ไม่เข้มแข็งจากเรื่องราวที่เกิดขึ้น ร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ดีขึ้น สามารถหาแนวทางผ่อนคลายความเครียดของตนเองได้ รวมถึงมีวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหา สร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเองเพื่อให้ตนเองเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้อย่างสมเหตุสมผล จึงทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อม มองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเมื่อตนเองต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตได้

ครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อติดตามผลและประเมินผลการปรึกษา และ 2) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการประยุกต์หลักการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

จากครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เป็นการติดตามผลจากการนำแนวทางไปปรับใช้ และติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการนำแนวทางที่ได้ประยุกต์ไว้มาใช้ซ้ำว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด และให้ผู้รับการปรึกษาประเมินตนเองจากการเข้าร่วมการปรึกษาก่อนและหลังการเข้าร่วมการปรึกษา จากนั้นผู้ให้การปรึกษาได้ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ แนวทางการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้ให้การปรึกษาให้กำลังใจผู้รับการปรึกษา ทำให้ผู้รับการปรึกษามีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง เกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการรับมือกับปัญหาได้ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคงได้ดีขึ้น มีวิธี ผ่อนคลายความเครียดเมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล รวมถึงสามารถนำแนวทางที่เกิดประโยชน์กับตนเองไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัยพบว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล เกิดความสบายใจ อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเอง รวมถึงเกิดความพร้อมในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น ดังรายละเอียด ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนของผู้รับการปรึกษาจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตก่อนเข้าร่วมและหลังเข้าร่วมการปรึกษา

ผู้รับการปรึกษาคนที่	ก่อนเข้าร่วมการปรึกษา	หลังเข้าร่วมการปรึกษา	คะแนนเพิ่มสัมพัทธ์
1	4.17	4.94	92.77
2	3.61	4.78	84.17
3	3.56	4.28	50.00
4	3.61	4.78	84.17
5	3.67	4.72	78.94

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตพบว่า ผู้รับการปรึกษามีคะแนนจากแบบประเมินพลังสุขภาพจิตหลังเข้าร่วมการปรึกษาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมการปรึกษา และมีคะแนนเพิ่มสัมพัทธ์สูงขึ้น เนื่องจากผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สามารถอดทนกับสถานการณ์ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง ผ่อนคลายความเครียดได้ รับรู้กำลังใจจากตนเองและคนรอบข้าง รวมถึงมีวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความพร้อมและความมั่นใจในตนเอง

ความคิดเห็นของผู้รับการปรึกษาต่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

ประเด็นที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา

1.1.1 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เกิดความสบายใจทางบวก ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“รู้สึกเป็นความสบายใจที่ได้เล่าเรื่องไป” (Tawan, 2021)

“ได้รับรู้ว่าเมื่อเราได้พูดในเรื่องที่เราไม่สบายใจให้คนที่เราคิดว่าจะช่วยเราได้ เราจะรู้สึกสบายใจ ทำให้หนูรู้สึกมีความสุขเพิ่มขึ้น รู้สึกดีกับชีวิตตัวเอง” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ผู้รับการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เกิดความสบายใจทางบวก เนื่องจากการสร้างสัมพันธภาพ การรักษาความลับ ซึ่งผู้ให้การปรึกษารับฟัง เปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาเล่าปัญหาอย่างเต็มที่ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้เกิดความสบายใจทางบวก

1.1.2 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้รับการปรึกษา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนกับว่าได้คนมาช่วยทบทวนสิ่งที่เราไม่เคยลองสรุปในชีวิตครับ” (Tawan, 2021)

“ทำให้เราคิดถึงเหตุการณ์ที่เคยอีกครึ่งนึงด้วยว่า จริง ๆ แล้วมันมีรายละเอียดยังไงบ้าง แต่พอได้เล่าให้พี่ฟัง เหมือนเราได้ทบทวนตัวเองอีกทีนึงว่า เราเจอกับอะไรมา แล้วมันมีรายละเอียดอะไร” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ผู้รับการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้รับการปรึกษา เนื่องจากการให้ผู้รับการปรึกษาทบทวนผ่านการเล่าเรื่องราว ได้ทบทวนความคิด ความรู้สึกในตอนนั้น ทำให้ผู้รับการปรึกษาได้ย้อนไปกลับนึกถึงเหตุการณ์นั้นอีกครั้ง

1.1.3 การเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ค่อย ๆ มองปัญหาไปที่ละนิด มีแนวทางการแก้ปัญหา” (Tawan, 2021)

“รู้สึกว่ามีใจที่จะได้เจอแนวทางการแก้ปัญหาที่ช่วยให้เราแบบเหมือนผ่อนคลายความเครียด พอได้ปรึกษาก็เห็นวิธีแนวทางการแก้ปัญหา” (Dongdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาช่วยให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหา เมื่อผู้รับบริการปรึกษาทบทวนตนเอง หาสาเหตุของปัญหา ทำให้ผู้รับบริการปรึกษาเข้าใจตนเอง ซึ่งผู้ให้การปรึกษาคอยเอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการปรึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่เหมาะสม

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

1.2.1 กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้ปรับมุมมองความคิดใหม่ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนเป็นการเปลี่ยนความคิดตัวเองครับ ได้ปรับมุมมองใหม่ในชีวิต” (Tawan, 2021)

“ลองทำไปงานก็ทำให้คิดได้ว่าแค่เราปรับเปลี่ยนความคิดให้สมเหตุสมผลปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะเบา ลงค่ะ เรียนรู้การเปลี่ยนมุมมองความคิด รู้สึกสมเหตุสมผลมากขึ้น เรียนรู้การค่อย ๆ คิดและมองไปที่ตัวเองว่า มันมีวิธีแก้ไข เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางความคิด” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้ปรับมุมมองความคิดใหม่ เพราะกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล และใบงานทำให้ผู้รับการปรึกษาปรับมุมมองความคิดใหม่ได้ดีขึ้น

1.2.2 กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้เกิดความสบายใจ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ทำให้ความคิดของผมมีเหตุผลมากขึ้น มีเหตุผลที่เป็นความคิดที่สมเหตุสมผลมากขึ้น และเนื่องจากเรามีความคิดที่สมเหตุสมผล เนื่องด้วยวิธีการมันคือ มันทำให้ผมได้เข้าใจตนเองมากขึ้น เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ความรู้สึกจากเดิมที่เรารู้สึกไม่ดีต่อสถานการณ์นี้ มันดีขึ้น สบายใจมากขึ้น เพราะความคิดเราเปลี่ยนไป” (Poomjai, 2021)

“อย่างข้อ D E F ทำให้เราได้แย้งและหาความคิด ความเชื่อใหม่ที่แบบว่ามันสมเหตุสมผลแล้วมันก็ทำให้เราสบายใจค่ะ” (Dongdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับบริการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้เกิดความสบายใจ เนื่องจากการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจจากการที่ตนเองปรับเปลี่ยนความคิดให้สมเหตุสมผลได้ รวมถึงการนำแนวทางไปปรับใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเกิดผลเชิงบวกมากขึ้น

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

1.3.1 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้เกิดความสะดวกในการเข้ารับบริการปรึกษา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“บางครั้งในการผ่านทางไลน์หรือว่าอะไรแบบนี้คือ บางที่เราอาจจะเหนื่อยเมื่อเราต้องปรึกษา เมื่อต้องพบต่อหน้า อาจจะเหนื่อยในเรื่องที่ต้องเล่า สะดวกในเรื่องของการติดต่อ” (Poomjai, 2021)

“มันมีความสะดวกสบายขึ้นนะค่ะ ถ้าเราไปเจอกัน บางคนอาจจะรู้สึกอายก็ได้ อย่างหนูก็อายอย่างการปรึกษาออนไลน์ก็สามารถเลือกได้ว่าจะเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้าก็ได้ รู้สึกสะดวกใจ” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้เกิดความสะดวกในการเข้ารับการศึกษา เนื่องจากเป็นการปรึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) ซึ่งสามารถเลือกได้ว่าสะดวกแบบเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้า จึงทำให้เกิดความสะดวกในการขอรับการศึกษา

1.3.2 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สะดวกในเรื่องของการเดินทาง ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ผมว่าสะดวก มันไม่จำเป็นต้องเดินทาง เราไม่จำเป็นต้องนัดกันนะเพื่อที่จะมาเจอกันตรงนี้ ไม่ลำบากในเรื่องของการเดินทางครับ” (Poomjai, 2021)

“มันก็สะดวกมากขึ้น เพราะว่าเราไม่ต้องเดินทางไปยังสถานที่นั้น” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สะดวกในเรื่องของการเดินทาง เนื่องจากเป็นการให้การศึกษาผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) จึงทำให้ความสะดวกในเรื่องของการเดินทาง โดยไม่ต้องเดินทางมาเพื่อพบกับผู้ให้การศึกษา

1.3.4 กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“เหมือนกับว่ารูปแบบชีวิตที่มันเปลี่ยนไป มันเลยทำให้เราปรับตัวเข้ากับสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น อาจทำให้เราออกไปข้างนอกไม่ได้” (Tawan, 2021)

“แล้วก็เหมือนช่วงนี้ก็คือโควิด เป็นการลดความเสี่ยงด้วยค่ะ” (Dongdao, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ทำให้ผู้รับการศึกษาที่ไม่สะดวกมาพบกับผู้ให้การศึกษา สามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อพูดคุยได้อย่างปลอดภัย และลดความเสี่ยงในระหว่างการเดินทาง

ประเด็นที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

2.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลังชีวิต

2.1.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้อดทนกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้นเมื่อเจอปัญหา ทำให้เรามีจิตใจที่มั่นคงมากขึ้น มันทำให้สามารถอยู่ร่วมกับปัญหาได้ดีขึ้นและอดทนกับปัญหาได้นานขึ้น” (Namfon, 2021)

“มันก็ทำให้เราเรียนรู้ที่จะอดทนด้วย” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมช่วยให้อดทนกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคงเพราะผู้รับการศึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผลต่อสถานการณ์ที่เลวร้าย

2.2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลังชีวิต

2.2.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีกำลังใจในการเผชิญปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“มีกำลังใจจากตัวเองที่ทำให้เราผ่านปัญหาไปได้” (Dongdao, 2021)

“รู้วิธีให้กำลังใจของตนเองและจากคนอื่นด้วย ทำให้เรามีกำลังใจที่จะสู้ต่อ” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีกำลังใจในการเผชิญปัญหา เพราะมีการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจได้ด้วยตนเองผ่านใบงาน

2.3 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้เกิดการพัฒนาพลังผู้

2.3.1 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีความมั่นใจในการจัดการปัญหา ดังที่สะท้อนตัวอย่างคำพูดดังนี้

“สามารถจัดการสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตและปัญหาได้ง่ายขึ้น” (Tawan, 2021)

“รู้สึกมั่นใจมาก ถ้าเราเจอปัญหาอีก เรารู้แล้วว่าเราจะแก้ไขมันยังไง” (Namfon, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามแนวคิดพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมทำให้มีความมั่นใจในการจัดการปัญหา เนื่องจากใบงานทำให้ผู้รับการปรึกษา มีแนวทางแก้ไขปัญหา และเกิดความมั่นใจที่สามารถจัดการกับปัญหาได้

ประเด็นที่ 3 ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

“วิเคราะห์ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถเอาริธีไปปรับใช้กับปัญหาอย่างอื่นได้ด้วยจากการทำบ้าน ทำให้เราแก้ไขปัญหได้ง่ายขึ้น ทำให้ผ่านปัญหาไปได้ง่ายขึ้น มีกำลังใจด้วยครับ เหมือนได้ลองเผชิญปัญหา รู้วิธีการจัดการปัญหามากขึ้น ความกังวลลดลงครับ” (Tawan, 2021)

“เหมือนให้เราได้ใช้ความคิดใหม่มาปรับใช้จริง ๆ แล้วมันก็ได้ผล หนูไม่เครียดใช้ไหมคะ มันก็ทำอะไรได้หลายอย่าง พอเราไม่เครียด เราก็นั่งเรียนไป หรือว่าอ่านนิยายก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เครียดเข้ามาเหมือนมันดีขึ้น มีกำลังใจด้วย เหมือนทำอย่างอื่นได้ดีขึ้น ทำอะไรก็ราบรื่นมากขึ้น เมื่อเจอปัญหาเราก็มีแนวทาง เอาแนวทางไปคิดได้ในชีวิตประจำวันเลย เวลาเราเจออะไร เจอปัญหาก็ปรับใช้ได้เลยหรือเจอใครที่กำลังมีปัญหา เราอาจจะแนะนำเขาให้ลองปรับเปลี่ยนความคิดดู” (Doungdao, 2021)

“รู้จักตัวเองมากขึ้น ส่งผลให้เรามั่นใจในตัวเองขึ้น มีกำลังใจเพิ่มขึ้น ความรู้สึกดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เราสามารถนำแนวทางไปปรับใช้เรื่องอื่นได้เหมือนกัน การบ้านก็ทำให้หนูคิดและโต้แย้งความคิดของสถานการณ์อื่นได้ เมื่อเวลาเราเจอปัญหา เรารู้ว่าเราต้องคิดยังไง หาทางยังไง เราต้องคิดอย่างไร เอาใบงานไปปรับใช้ด้วย เมื่อเจอปัญหาเราจะไม่คิดลบมากมาย เราจะเอาแนวทางจากใบงานไปโต้แย้งความคิดที่ไม่ดี และจัดการปัญหาเหล่านั้น” (Unjai, 2021)

จากข้อมูลที่ได้รับจากการปรึกษาสะท้อนแสดงให้เห็นว่า ประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์ปัญหาได้ดีขึ้น สามารถนำแนวทางการแก้ไขปัญหามาปรับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้นได้รู้วิธีการจัดการปัญหามากขึ้น สามารถหาแนวทางการแก้ไข พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง คิดบวก เกิดความมั่นใจในตนเอง และมีความคิด ความเชื่อต่อสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างสมเหตุสมผล

จากการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีพบว่า ผู้รับการปรึกษาแต่ละกรณีศึกษาที่มีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่กล้าเล่าเรื่องราวส่วนตัว เกิดความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพลังสุขภาพจิตไม่เข้มแข็ง การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์จึงช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเล่าเรื่องราวได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้ให้การปรึกษามีการสร้างสัมพันธภาพที่ผ่อนคลาย นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F ทำให้ผู้รับการปรึกษาปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดได้อย่างสมเหตุสมผล ทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์ปัญหา พิจารณาความคิด ความเชื่อที่เกิดขึ้น นำไปสู่แนวทาง

การแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม อีกทั้งผู้รับการปรึกษาเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจากการทำใบงาน ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนต่อสถานการณ์ที่กดดันได้ดีขึ้น หาวีธีผ่อนคลายความเครียดของตนเอง สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจเพื่อให้ตนเองมีความมั่นใจและเกิดความร่วมมือในการรับมือกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการทำการบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้รับการปรึกษานำกระบวนการไปปรับใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความคิด ความรู้สึกใหม่ที่สมเหตุสมผลต่อสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ทำให้มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย เกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อตนเอง และต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งและมีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่ดำเนินการในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพบหน้า แต่งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ โดยมีกระบวนการนัดหมายผ่านโปรแกรมไลน์ (Line) เป็นบริการที่ผู้รับการปรึกษาสามารถเข้าถึงได้ง่าย สามารถเข้าใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถเลือกได้ว่าจะพูดคุยแบบเห็นหน้าหรือไม่เห็นหน้า ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสะดวกในการขอรับบริการ นอกจากนี้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ยังมีข้อดีคือ ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเปิดเผยตนเอง รู้สึกปลอดภัยเพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่ไม่สะดวกใจในการพูดคุยกับบุคคลที่แปลกหน้า สามารถใช้บริการนี้เพื่อพูดคุยหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างสบายใจ อีกทั้งมีความสะดวกในเรื่องการติดต่อสื่อสาร ลดการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นกับผู้รับการปรึกษา รวมถึงลดความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น สถานการณ์โรคระบาด Covid - 19 ที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความเครียด แต่ไม่สะดวกในการเดินทางมาขอรับบริการ จึงทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถพูดคุยได้อย่างปลอดภัยมากขึ้น

ดังนั้นจึงเป็นแนวทางการพัฒนาการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนิสิตในปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ไปปรับใช้ในหน่วยงานของตนเองได้ ทำให้เกิดความสะดวกกับหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนิสิต และนิสิตเพื่อร่วมกันวางแผนช่วยเหลือนิสิตได้อย่างรวดเร็ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี: พหุกรณีศึกษา ผู้วิจัยอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แผนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตของนิสิต ระดับปริญญาตรี ครั้งที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อวางแผนการปรึกษา มีการสร้างสัมพันธภาพเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาไว้วางใจ ผ่อนคลายความเครียด มีการชี้แจงกระบวนการ ระยะเวลา และจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ให้การปรึกษากับผู้รับการปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ (Barry, 2006) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างสัมพันธภาพต้องอาศัยเทคนิคและทักษะต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กระบวนการและการรักษาความลับ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการช่วยเหลือในครั้งที่ 2 การปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อพัฒนาพลังสุขภาพจิต ซึ่งให้ผู้รับการปรึกษาพิจารณาความคิด ความเชื่อของตนเอง และฝึกให้โต้แย้งความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลจากใบงานการปรับเปลี่ยนความคิดตามกระบวนการ A-B-C-D-E-F โดยมีการ

มอบหมายการบ้านให้ผู้รับการปรึกษาท้าทาย เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง (Ellis, and Windy, 2007) เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง สามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก มีวิธีผ่อนคลายความเครียด สร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ รวมถึงเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิตได้ และครั้งที่ 3 การติดตามผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยา เป็นการติดตามผลจากการนำแนวทางไปปรับใช้และติดตามความก้าวหน้าของผู้รับการปรึกษาในการนำแนวทางที่ได้ประยุกต์ไว้น่าไปใช้ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด โดยให้ผู้รับการปรึกษาประเมินตนเองจากการเข้ารับการปรึกษา อีกทั้งผู้ให้การปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ แนวทางการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ให้กำลังใจผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามีภูมิคุ้มกันในตนเอง และมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งมากกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) เกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการรับมือกับปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล รวมถึงผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่กดดันได้ มีวิธีผ่อนคลายความเครียด และสามารถนำแนวทางที่เกิดประโยชน์กับตนเองไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้รับการปรึกษาสามารถเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งจากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี โดยแยกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม

จากการเข้าร่วมการปรึกษาพบว่า ผู้รับการปรึกษามีความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผลมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ปัญหา และมองเห็นสาเหตุของปัญหา รวมถึงสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้การฝึกได้แย่งความคิด ความเชื่อ ทำให้ผู้รับการปรึกษาวิเคราะห์และประเมินว่าตนเองมีความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผลอย่างไร และผลที่ตามมาเป็นอย่างไร ซึ่งผู้ให้การปรึกษาคอยเอื้ออำนวยรับฟังและสะท้อนให้ผู้รับการปรึกษาเห็นถึงความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล และกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ (Ellis, and Windy, 2007) ซึ่งการทำการบ้านทำให้ผู้รับการปรึกษามีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากสถานการณ์เดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kunarak, 2017) ที่ได้ทำการศึกษาผลการปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อคุณค่าในตนเองของผู้หญิงที่ผิดหวังในความรักพบว่า ในระยะการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยคุณค่าในตนเองใกล้เคียงกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งกลุ่มทดลองที่ได้รับการปรึกษาเกิดกระบวนการพัฒนาทางความคิดที่มีสมเหตุสมผล มีความตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเองและมีมุมมองความคิดเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น

การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

การเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์พบว่า ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกในเชิงบวกต่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มากขึ้นและเห็นความสำคัญของการปรึกษาในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์มีการรักษาความลับ ชี้แจงกระบวนการปรึกษา ระยะเวลา จริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ รวมถึงการขออนุญาตต่าง ๆ จึงทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจ อีกทั้งทำให้ผู้รับการปรึกษากลับเล่าเรื่องราวของตนเองกับบุคคลที่ตนเองไม่สนิทได้ สามารถพูดคุยกับผู้ให้การปรึกษาโดยที่ไม่ต้องเผชิญหน้า (Vongtangswad, 2016)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกเชิงบวก เพราะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ โดยที่ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเดินทางมาเพื่อพบกับผู้ให้การปรึกษา (Barak, 1999) ลดค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาการเดินทาง ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่อยู่ห่างไกลสามารถขอรับการปรึกษาได้อย่างสะดวกมากขึ้น (Vongtangswad, 2016) อีกทั้งผู้รับ

การปรึกษาเกิดความสะดวกและรวดเร็วในการสื่อสาร เพราะสามารถนัดหมายผ่านระบบออนไลน์ได้ จึงทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเองร่วมพูดคุยกับผู้ให้การศึกษาได้โดยตรง และตอบสนองการใช้ชีวิตของผู้รับการปรึกษาในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น (Somanandana, Boonsupa, and Kamonnawin, 2021)

พลังสุขภาพจิต

พลังสุขภาพจิตทำให้ผู้รับการปรึกษามีภูมิคุ้มกันในตนเอง เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิต สามารถพาตนเองกลับมาสู่ภาวะที่ปกติได้ และสามารถพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส รวมถึงมีพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งมากกว่าเดิม (Sirirutraykha, 2006) ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ สามารถผ่อนคลายความเครียดและสร้างกำลังใจให้ตนเอง รวมถึงเกิดความมั่นใจและมีความพร้อมในการจัดการกับปัญหาในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Soysang, 2016) ทำการศึกษาผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อความแข็งแกร่งในชีวิต ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งพบว่า มีคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตสูงกว่า และกลุ่มควบคุมมีคะแนนก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน ซึ่งสรุปได้ว่า โปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมที่ออกแบบโปรแกรมโดยยึดหลักการทฤษฎีบุคลิกภาพ ABC สามารถเพิ่มความแข็งแกร่งในชีวิตได้และสามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์และพฤติกรรมให้เหมาะสม ซึ่งสามารถแบ่งพลังสุขภาพจิตเป็น 3 ด้าน ดังนี้

พลังใจ ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับสถานการณ์ด้วยอารมณ์และจิตใจที่มั่นคง และผ่อนคลายความเครียดของตนเองต่อสถานการณ์ที่ยากลำบากเพื่อให้เกิดความรู้สึกเชิงบวกได้

พลังใจ ผู้รับการปรึกษาสามารถให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง สามารถรับรู้ว่าการกำลังใจจากคนรอบข้างเพื่อให้ตนเองผ่านพ้นปัญหาที่เกิดขึ้นไปได้

พลังรู้ ผู้รับการปรึกษาเกิดความมั่นใจในการจัดการปัญหา เรียนรู้การจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ง่ายขึ้น เกิดภูมิคุ้มกันที่ดี และเกิดความพร้อมในการเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างมั่นใจมากกว่าเดิม

สรุป

จากการเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อการการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ เพราะช่วยให้ผู้รับการปรึกษามีแนวทางแก้ไขปัญหา เกิดความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล เกิดความคิดเชิงบวกต่อตนเองและสถานการณ์ที่ยากลำบาก โดยที่ผู้รับการปรึกษาไม่ต้องเดินทางมาพบผู้ให้การศึกษา ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ทำให้ผู้รับการปรึกษาที่อยู่ห่างไกลสามารถขอรับการปรึกษาได้ เพราะสามารถนัดหมายผ่านระบบออนไลน์ได้ ทำให้ผู้รับการปรึกษาสบายใจ เกิดความคิด ความเชื่อที่สมเหตุสมผล ซึ่งผู้รับการปรึกษาสามารถพูดคุยกับผู้ให้การศึกษาได้โดยตรง รวมถึงเกิดพลังสุขภาพจิตที่เข้มแข็งเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถอดทนกับปัญหาด้วยจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง มีวิธีการผ่อนคลายความเครียด สามารถสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจตนเอง อีกทั้งเกิดความมั่นใจและเกิดความพร้อมในการจัดการกับปัญหาหลังจากเข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงเป็นการศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ในแง่ของการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยมีการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความพร้อมของผู้รับการศึกษาก่อนเข้ารับการปรึกษา ทำให้อาจไม่เหมาะสมกับผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหารุนแรงหรือมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต

1.2 เทคนิคการปรับความคิดตามแนวคิดทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เหมาะสำหรับผู้รับการปรึกษาที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง การนำไปใช้อาจต้องดูความพร้อมของผู้รับการปรึกษา เนื่องจากผู้รับการปรึกษาบางคนต้องการระบายอารมณ์ ความรู้สึกในจิตใจของตนเองมาก เทคนิคนี้อาจไม่เหมาะที่จะนำไปใช้กับบุคคลกลุ่มนี้

1.3 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ครั้งนี้พบว่า การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ทำให้นิสิตเกิดความสะดวก รวดเร็วในการปรึกษา ทำให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์เป็นช่องทางที่ช่วยเหลือและตอบสนองความต้องการของนิสิต ดังนั้นหน่วยงานหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องอาจนำไปปรับใช้เพื่อช่วยเหลือนิสิตที่มีปัญหาทางด้านต่าง ๆ ได้

1.4 การปรึกษาในครั้งนี้เป็นการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ การนำไปใช้อาจต้องดูความพร้อมของผู้รับการปรึกษาโดยมีการสังเกตจากน้ำเสียง รวมทั้งผู้ให้การปรึกษาต้องมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีน้ำเสียงที่นุ่มนวล เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจ และไว้วางใจ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์สามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นได้ เช่น นักเรียน กลุ่มคนทำงาน เพื่อการศึกษาประสิทธิภาพของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์ว่าสามารถเสริมสร้างพลังสุขภาพจิตกับกลุ่มเป้าหมายอื่นได้หรือไม่

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น การเรียนออนไลน์ ความวิตกกังวล การรับรู้ความสามารถของตน และการตอบสนองต่อปัญหา

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์กับแนวคิดทฤษฎีอื่น เพื่อศึกษาว่าทฤษฎีใดบ้างที่สามารถใช้กับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบออนไลน์

2.4 ควรศึกษาตัวแปรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพลังสุขภาพจิต เช่น การมองโลกในแง่ดี การเห็นคุณค่าในตนเอง และการเสริมสร้างความสามารถของบุคคล

References

- Barak, A. (1999). Psychological Applications on the Internet: A Discipline on the Threshold of a New Millennium. *Applied Preventive Psychology*, 8(4), 231-245.
- Barry, J. (2006). *Counseling*. (5th ed). Bangkok: Charoen Wit Printing House.
- Chester, A., & Glass, C. A. (2006). Online Counselling: A Descriptive Analysis of Therapy Services on the Internet. *British Journal of Guidance Counselling*, 34(2), 145-160.
- Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute. (2020). *Service Standard Adolescent Counseling for Health Personnel*. (1st ed). Bangkok: Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute.

- Doungdao. (2021). Client. *Interview*. March, 9.
- Kunarak, P. (2017). *The Effects of the Rational Emotive Behavior Therapy with Individual Counseling on Self-Esteem of Broken Hearted Women*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Namfon. (2021). Client. *Interview*. March, 1.
- Poomjai. (2021). Client. *Interview*. March, 8.
- Somanandana, V., Boonsupa, C., & Kamonnawin, P. (2021). Online Counseling Service: A New Dimension of Counseling Service]. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*. 15(1), 247-260.
- Soysang, V. (2016). *The Effect of Group Rational Emotional Behavior Therapy on Resilience of Nursing Student in One of Private University*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Sirirutraykha, T. (2006). *RQ - Resilience Quotient*. Retrieved July 29, 2020, from <http://www.happyhomeclinic.com/a21-RQ.htm>
- Tawan. (2021). Client. *Interview*. March, 4.
- Thai Health Promotion Foundation. (2020). *Thai Health Watch 2020*. Retrieved July 29, 2020, from <https://bit.ly/30nUJIQ>
- Tripathi, S. (2012). *Development and adaptation in adolescents*. Retrieved July 31, 2020, from <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbmFpbnxuZ2FuZmFLYW5hZXZd0aHI3fGd4OjM3NGU5NTI2MDIhYTlkNTk>.
- Unjai. (2021). Client. *Interview*. March, 11.
- Vongtangswad, S. (2016). *The Effect of Individual Existential-Humanistic Online Counseling on Wellness of Undergraduates with Neuroticism*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Wong, K. P., Bonn, G., Tam, C. L., & Wong, C. P. (2018). Preferences for Online and/or Face-to-Face Counseling Among University Students in Malaysia. *Frontiers in Psychology*, 9(64), 1-5.

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิต นักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่*

Educational Management for Students Identity Development in the Higher Education Institutions of Monks, Chiang Mai Province

¹พระธนบดี ปรมธากุล, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ ชรินทร์ มั่งคั่ง

¹Phra Tanabordee Parametakun, Chetthapoom Wannapaisan

and Charin Mangkhang

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tanabordee2529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 3 รูป และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป และจากแบบสอบถามซึ่งจัดเก็บจากพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 100 รูป วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแสดงเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ 1) นาคเรพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม 2. แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 2.1) ระดับการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ด้านสถานที่ศึกษา และบรรยากาศแวดล้อม และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีผลรวมเฉลี่ยรวมในการส่งเสริมระดับ ปฏิบัติมาก 2.2) แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ มีแนวทางดังนี้ 1) พัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และมีมีคุณธรรม จริยธรรม และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) การออกแบบหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่สามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า 3) การจัดการเรียนรู้เน้นการสอนแบบความรู้ คู่คุณธรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 4) นวัตกรรมการเรียนการสอน มุ่งเน้นการใช้สื่อดิจิทัล และการสืบค้นด้วยระบบออนไลน์ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล 5) การจัดสถานที่และบรรยากาศแวดล้อม มุ่งเน้นให้เกิดอุทยานการเรียนรู้และเชื่อมโยงการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ที่อยู่ในสภาพ

จริง 6) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นคุณลักษณะความรับผิดชอบสังคมและความเป็นพลเมืองสาธารณะตามแนวคิดพุทธศาสตร์

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา; ส่งเสริมอัตลักษณ์; พระนิสิตนักศึกษา; สถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the student monk identities in monastic higher education institutions in Chiang Mai; and 2) to explore the educational management guidelines for promoting student monk identities in monastic higher educational institutions in Chiang Mai Province. The study employed a mixed- method approach, with three administrators from Mahachulalongkornrajavidyalaya University's Chiang Mai campus and three from Mahamakut Buddhist University participating in an interview. A questionnaire was also used to collect data from 100 student monks from monastic higher education institutions who were chosen by simple random sampling. The quantitative data were analyzed using percentages, means, and standard deviations, while the qualitative data were analyzed using the descriptive approach.

From the study, the results are found as follows: 1. The student monk identities in monastic higher education institutions in Chiang Mai should possess the following quality: (1) respectable posture; (2) current world events awareness; (3) leadership skills; (4) volunteer spirit; (5) self-improvement; and (6) community and social development. 2. The educational management guidelines for promoting student monk identities in monastic higher educational institutions in Chiang Mai Province found as follows: (2.1) The level of identity promotion achieved through the educational management process in all six aspects are: (1) lecturers; (2) curriculum; (3) instructional methods; (4) instructional media; (5) venue and environment; and (6) student monk activities; all of these six aspects have a high level of promotion, (2.2) The educational management guidelines for promoting identities are as follows: (1) the development of lecturers' knowledge and comprehension of the university's identity, as well as their morality, ethics, and ability to set a positive example; (2) The design of curriculum to emphasize the practice of tranquil meditation as well as social change so that students can live in society in a meaningful way; (3) The learning management that focuses on knowledge and morality and is practical; (4) The educational innovation that fosters digital citizenship by focusing on the use of digital media and online retrieval; (5) The arrangement of the venue and environment that supports learning parks and connects learning to real-world phenomena; and (6) The learning arrangement that emphasizes social responsibility and public citizenship based on Buddhist ethics.

Keywords: Educational Management; Identity Promotion; Student Monks; Monastic Higher Education Institutions

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ชีตความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดัน ภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคม คุณธรรม จริยธรรม (Office of the Education Council, 2017) และตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554 ได้ประกาศมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาด้านการดำเนินการตาม การกิจของอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานการ อุดมศึกษาพ.ศ. 2561 ในมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยสถาบันอุดมศึกษามีการจัดการ เรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการที่นำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและ อัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความ เป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (Office of Nation Education Standards and Quality Assessment, 2019)

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้มีพันธกิจดังนี้ พันธกิจที่ 1 ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF: Hed) โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในการกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง (เมืองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ มีคุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ เมืองค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และมีทักษะการดำรงชีวิต) และมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามนวนลักษณ์ของบัณฑิต 9 ประการคือ 1) มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส M = Morally 2) รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม A = Awareness 3) มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อ พระพุทธศาสนา H = Helpfulness 4) มีความสามารถและทักษะด้านภาษา A = Ability 5) ใฝ่รู้ใฝ่คิด C = Curiosity 6) รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม H = Hospitality 7) มีโลกทัศน์กว้างไกล U = Universality 8) เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา L = Leadership 9) มีศักยภาพพร้อมที่จะใช้และพัฒนานวัตกรรม A = Aspiration พันธกิจที่ 2 วิจัยและพัฒนา พันธกิจที่ 3 ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม พันธกิจที่ 4 ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, 2020) และในส่วนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ได้มีพันธกิจดังนี้ พันธกิจที่ 1 ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจาย โอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น พันธกิจที่ 2 วิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ

ประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย พันธกิจที่ 3 บริการวิชาการ สร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถขึ้นาสังคม และยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนา และจริยธรรม พันธกิจที่ 4 ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม (Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, 2020)

บทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นิสิตต้นแบบเป็นการแสดงบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะปฏิบัติตนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ 1) ด้านเผยแผ่ นิสิตต้นแบบได้ปฏิบัติตนเหมาะสมตามสมณสาธูป เป็นพระนักเผยแผ่ธรรมสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชน 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ให้การสงเคราะห์ประโยชน์สุขแก่ชุมชน เช่น การใช้พื้นที่ธรณีสัณฐานสร้างกาดมั่วคว้งแลงเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ฯลฯ 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุน ส่งเสริมพระสงฆ์สามเณรในการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม 4) ด้านปกครอง ความเป็นผู้นำและนักพัฒนาทั้ง ศาสนสมบัติภายในวัด คณะสงฆ์และชุมชน 5) ด้านศาสนศึกษาบูรณะศาสนสมบัติที่เป็นแหล่งความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและการสร้างความสามัคคีในชุมชน (6) ด้านสาธารณูปการ การก่อสร้างศาสนสถานเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด อีกทั้งเป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น (Sripraschayanon, Phra Maha Phanuwat Pathipanamethi, and Upasod, 2019) และปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่วัดกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2562 เนื่องจากต้องพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ มีความรู้เท่าทันโลก และมีทักษะในการประกอบอาชีพตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน และให้รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษา (Government Gazette, 2562) และการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและภาคประชาสังคมที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (Mangkhang, 2017)

ดังนั้น อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนด “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ระหว่างคนหรือสิ่งของ ความเหมือน และความแตกต่างเป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Brown, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับ (Jantanukul, 2018) ที่ว่าอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเหมือนและมีความแตกต่างกัน จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ และการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และเชิงปริมาณ (Quantitative Data) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สุภาชิต ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ และพันธกิจในการผลิตบัณฑิต

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ประมวลอัตลักษณ์ของทั้งสองมหาวิทยาลัยสงฆ์ และการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมลักษณะของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ และนำมาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของคำถามที่ใช้ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อนำมาคำนวณหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำผลการพิจารณาแก้ไขปรับปรุง และพิมพ์เป็นสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน 30 รูป เพื่อตรวจสอบว่าคำถามในแต่ละข้อ และแต่ละส่วนของแบบสอบถามสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการ และคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่า Alpha เท่ากับ 0.982 ซึ่งไม่น้อยกว่า 0.80 ถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (Wannapaisan, C., 2017)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการใช้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 3 รูป และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 3 รูป ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร ได้จากการเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์จำนวน 6 รูป และใช้แบบสอบถาม ซึ่งจัดเก็บจากกลุ่มตัวอย่างพระนิสิตนักศึกษา ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากพระนิสิตนักศึกษาที่สมัครใจตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 รูป

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้วิธีนำคำตอบมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยแสดงเป็นร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยวิธีพรรณนา (Descriptive Method)

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล แล้วนำเสนอ “แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อนำไปใช้กับพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

1.1 ผลข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ (n=100)
สถานภาพในวัด	
พระลูกวัด	91.00
เจ้าอาวาส	3.00
รักษาการเจ้าอาวาส	3.00
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	2.00
รองเจ้าอาวาส	1.00
อายุ	
อายุ 20 – 25 ปี	66.00
ต่ำกว่า 20 ปี	12.00
อายุ 26 – 30 ปี	8.00
อายุ 40 ปีขึ้นไป	7.00
อายุ 31 – 35 ปี	4.00
อายุ 36 – 40 ปี	3.00
พรรษา	
น้อยกว่า 5 พรรษา	54.00
5 – 9 พรรษา	37.00
10 – 14 พรรษา	6.00
15 – 19 พรรษา	1.00
20 – 25 พรรษา	1.00
มากกว่า 25 พรรษา	1.00
สถาบันที่ศึกษา	
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	50.00
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา	50.00
สาขาวิชาที่ศึกษา	
พระพุทธศาสนา/พุทธศาสตร์	20.00
รัฐศาสตร์/การปกครอง	19.00

ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ (n=100)
การสอนภาษาอังกฤษ	15.00
พุทธศิลปกรรม	11.00
ภาษาอังกฤษ	10.00
การสอนภาษาไทย	8.00
สังคมศึกษา/การสอนสังคมศึกษา	7.00
ภาษาบาลี	6.00
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	3.00
ปรัชญา	1.00
ชั้นปีที่ศึกษา	
ชั้นปีที่ 1	25.00
ชั้นปีที่ 2	25.00
ชั้นปีที่ 3	20.00
ชั้นปีที่ 4	18.00
ชั้นปีที่ 5	12.00

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับการส่งเสริมแนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา พบว่า

1) ด้านอาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.65$) 2) ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.90$, $SD = 0.65$) 3) ด้านวิธีการสอน ($\bar{X} = 3.89$, $SD = 0.72$) 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.82$, $SD = 0.72$) 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.79$) และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.77$) ซึ่งทั้ง 6 ด้านมีผลรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มีการปฏิบัติมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์สรุปได้ 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) ด้านอาจารย์ผู้สอน สถาบันการศึกษาได้พัฒนาผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 6 ประการ ที่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม โดยได้ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองมีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

2) ด้านหลักสูตร สถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อมุ่งพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดความถ่อมถ่อมในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพิ่มทักษะวิชาชีพ สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นประโยชน์เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา

3) ด้านวิธีการสอน สถาบันการศึกษาได้เน้นการสอนแบบลงมือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และเน้นการมีส่วนร่วมให้กับพระนิสิตนักศึกษา โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา

4) ด้านสื่อการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาได้จัดทรัพยากรอำนวยความสะดวกในเรื่องสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัล ตำราเรียนออนไลน์ และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่ทันสมัย โดยเน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม คูณสถานที่ให้สะอาด ร่มรื่น ให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่คิด

6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา สถาบันการศึกษาได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับพระนิสิตนักศึกษาที่ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ พระพุทธศาสนาใหม่ ๆ เพื่อต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ ผ่านกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษารู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตอาสา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีโลกทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับประยุกต์มาให้ได้จริง สามารถดำรงตนให้เป็นທີ່เลื่อมใสของบุคคล ชุมชน สังคมได้

ส่วนที่ 2 สถานภาพของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระภิกษุทุกรูป และจบการศึกษา ด้านสามัญ ระดับปริญญาเอก 5 ท่าน และจบการศึกษาระดับปริญญาโท 1 ท่าน ด้านธรรม จบการศึกษา นักธรรมชั้นเอก ทั้ง 6 ท่าน ด้านบาลีจบการศึกษา เปรียญธรรม 3 – เปรียญธรรม 9 มีประสบการณ์บริหารตั้งแต่ 1 ปี – 16 ปี และดำรงตำแหน่งทางวิชาการจำนวน 3 ท่าน

ส่วนที่ 3 ความพร้อมในการจัดการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. บริบทและ อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1.1 บริบท พระนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อได้เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ก็เหมือนกับได้โอกาส ซึ่งมีอยู่หลายประเภท ได้แก่ ที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากปริยัติสามัญ ผู้ศึกษาที่จบตรงจากการศึกษาของคณะสงฆ์นักธรรม บาลี เป็นต้น รวมถึงการมีพื้นฐาน ประสบการณ์ ความรู้ อายุ ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน แล้วเข้ามาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี โดยการศึกษาเรียนรู้โลกและการปรับตัวกับกรอบพระธรรมวินัย กฎพระสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง

1.2 อัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้จากสังเคราะห์ทั้ง 2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ มี 6 ประการ ได้แก่ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม

2. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ด้านอาจารย์ผู้สอน ทุกหลักสูตรจะต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตร และต้องเข้าใจบริบทและอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพระนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนยังต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนเองเป็นผู้สอนมีจริยวัตรที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับพระนิสิตนักศึกษาได้ รวมถึง

การมีกระบวนการในการถ่ายทอดที่ดี เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล ในศาสตร์สาขาที่ตนเองศึกษา

2.2 ด้านหลักสูตร ให้มีสาขาวิชาที่หลากหลาย ทั้งวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาและวิชาชีพ เช่น วิชาชีพครู เป็นต้น แต่ทุกหลักสูตรจะต้องมีการเรียนวิชาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่เป็นข้อสอบกลางจำนวน 10 รายวิชา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์รวมถึงมีวิชาเลือกเสรี โดยมีการจัดรายวิชาบังคับให้เลือก เพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการบุคลากร พระนิสิตนักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก และ รู้ศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างกว้างไกล เมื่อศึกษาจบกระบวนการแล้ว ให้รู้ว่าตนเองเชี่ยวชาญเรื่องใด มีทักษะ เฉพาะด้าน และปรับตัวกับโลกและสังคมได้

2.3 ด้านวิธีการสอน พัฒนารูปแบบการสอนของบุคลากร หรืออาจารย์ประจำหลักสูตร ให้สอดคล้องกับการส่งเสริมอัตลักษณ์ 6 ประการ ให้แก่อาจารย์ผู้สอนและประยุกต์ตามสาขาที่ตนเชี่ยวชาญ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนในโลกปัจจุบัน

2.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน มีห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยให้เข้าถึงการศึกษาค้นคว้า โดยมีสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือ โปสเตอร์ วิดีทัศน์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ

2.5 ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สถาบันการศึกษาอยู่ในบรรยากาศประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา อยู่ในศาสนสถาน มีผลทำให้พระนิสิตนักศึกษาต้องสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย และน่าเลื่อมใส

2.6 ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา มีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการ แก่พระนิสิตนักศึกษา ในงานปฐมนิเทศ ก่อนเข้ามศึกษา กิจกรรมไหว้ครู เพื่อสร้างจิตสำนึก รวมทั้งกิจกรรมแนะแนวอาชีพให้แก่พระนิสิตนักศึกษา และให้พระนิสิตนักศึกษาได้ออกพื้นที่เพื่อสร้างสาธารณะประโยชน์ให้แก่สังคมและชุมชน มีชมรมให้พระนิสิตนักศึกษาต้องเข้าร่วม เช่น ชมรมจิตอาสาของพระนิสิตปกากะญอ ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีล้านนา โดยสอนอักษรล้านนา เป็นต้น ชมรมรักห้องสมุด โดยจะส่งเสริมเรื่องของการอ่าน และการใฝ่รู้ใฝ่คิดของพระนิสิตนักศึกษา ชมรม Monk Chat ที่ช่วยฝึกฝนภาษาต่างประเทศให้กับพระนิสิตนักศึกษา ชมรมพุทธศิลปกรรม โดยจะไปช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานตามวัดต่าง ๆ

3. ความพร้อมและความเข้าใจในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของบุคลากรในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

3.1 บุคลากรสายวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน โดยจะมีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการ ให้กับบุคลากร

3.2 บุคลากรสายสนับสนุน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในส่วนต่าง ๆ เช่น การเงิน ทะเบียน และสถิติ เป็นต้น โดยจะมีการอบรมอัตลักษณ์ 6 ประการเพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรและเพื่อพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดอัตลักษณ์ 6 ประการขึ้น

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ตัวพระนิสิตเองต้องมุ่งพัฒนาตนเอง วัดที่พระนิสิตพักอาศัยก็มีส่วนในการช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ให้กับพระนิสิตนักศึกษา เช่น วัดมีการให้ทำกิจวัตรสวดมนต์ การอบรมประชาชน เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะเพื่อให้การจัดการศึกษาได้ส่งเสริมอัตลักษณ์ให้แก่พระนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

5.1 หลักสูตรจะต้องไม่ทิ้งพื้นฐานของวิชาทางพระพุทธศาสนา

5.2 อาจารย์ รับประทานอาหารเป็นหลัก หรือผู้ที่เคยผ่านการบวชเรียน และควรพัฒนาเรื่องของจิตอาสา

5.3 มหาวิทยาลัยต้องวิเคราะห์ศักยภาพของพระนิสิตนักศึกษาและสนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมแก่ความเชี่ยวชาญเฉพาะ

5.4 เน้นประสบการณ์จริงของผู้เรียนที่เกิดจากการลงพื้นที่จริง

5.5 คุณภาพของพระนิสิตนักศึกษาที่จะสนองงานคณะสงฆ์ได้ สังคมได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยผ่านพระนิสิตนักศึกษา

5.6 ควรมีแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ในการสร้างสุขภาวะต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ ดังนี้

1) นำเคารพ ได้แก่ การนุ่งห่มผ้าเรียบร้อยเป็นปริณทล หรือห่มปิดไหล่ทั้งสองข้าง กิริยาสำรวม เหมาะสมกับสมณสาธูป การเว้นจากวจีทุจริต 4 อย่าง มีสติสำรวมอินทรีย์

2) รู้เท่าทันโลก ได้แก่ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เหตุการณ์บ้านเมือง การศึกษา เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ

3) มีภาวะผู้นำ ได้แก่ มีความสามารถในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างมีระบบ สามารถเป็นผู้นำ ด้านจิตใจและปัญญาให้กับองค์กร สังคม และชุมชนที่ตนเองอาศัยได้

4) มีจิตอาสา ได้แก่ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา ด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา

5) พัฒนาตนเอง ได้แก่ มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ที่ตนเอง มีความเชี่ยวชาญ มีทั้งความรู้ คู่คุณธรรม เก่ง ดี และมีความสุข

6) พัฒนาชุมชน และสังคม ได้แก่ นำองค์ความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชน สังคมที่ตนอาศัย ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการวิจัย

ทั้งนี้ อัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปปรับใช้กับการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขององค์กรทางการศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มีระดับการปฏิบัติมาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถปฏิบัติมากที่สุด เนื่องจากพระนิสิตนักศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์จะต้องมีความเข้าใจ และรู้จักตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เข้าใจถึงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและมีทัศนคติที่จะพัฒนาตนเองตามมาตรฐานของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และดุจเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า เป็นโครงสร้างของบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักตน การยอมรับตนว่ามีลักษณะที่คงที่ และต่อเนื่องมาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ในขณะเดียวกันก็เข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนตามที่สังคมและวัฒนธรรมกำหนดและรับรู้ลักษณะความรู้ ความสามารถ ความต้องการของตนได้ สอดคล้องกับสังคมและคนรอบข้าง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองที่สามารถทำทุกอย่างได้ดีตามมาตรฐานตนเองและสังคมไปพร้อมกัน (Bhanthumnavin, and Bhanthumnavin, 1995) ดังนั้นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการสร้าง อัตลักษณ์ส่วนมากเกิดขึ้นในบริบทของนักศึกษาที่แตกต่างกันในวิทยาเขต เช่น วิธีการสร้างองค์กรนักศึกษา และการดึงดูดนักศึกษา ตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของสถาบัน องค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนา อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในวิทยาเขตส่วนใหญ่คือกระบวนการของนักเรียนเรียนรู้วิธีสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของตนกับของผู้อื่น (Kegan, 1982, 1994; Kroger, 2004) ซึ่งสอดคล้องกับ (Torres, Jones, and Renn, 2009) การพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน จะต้องมีการตรวจสอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีที่บุคคลและสภาพแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ในการสร้างสังคมของทั้งหมดหมู่เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ส่วนบุคคล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยมีอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชน และสังคม เนื่องจากความพร้อมในบริบทที่มุ่งเน้น ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีควบคู่ไปกับการให้โอกาสทางการศึกษา และอัตลักษณ์ที่เกิดจากแนวทางการจัดการศึกษา จำแนกเป็น 6 ประเด็นดังนี้ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญ ทุกหลักสูตรจะต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตร ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในแต่ละรายวิชา รวมถึงการกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาพระนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนยังต้องมีความรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ตนเองเป็นผู้สอนมีจริยวัตรที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับพระนิสิตนักศึกษาได้ รวมถึงการมีกระบวนการในการถ่ายทอดที่ดี เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษาได้รับประโยชน์สูงสุด รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล ในศาสตร์สาขาที่ตนเองศึกษา 2) ด้านหลักสูตร มีหลากหลายสาขาวิชา ทั้งวิชาทางด้านพระพุทธศาสนาและวิชาชีพ เช่น วิชาชีพครู เป็นต้น แต่ทุกหลักสูตรจะต้องมีการเรียนวิชาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่เป็นข้อสอบกลางจำนวน 10 รายวิชา เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์รวมถึงมีวิชาเลือกเสรี โดยมีการจัดรายวิชาบังคับให้เลือก เพื่อช่วยต่อการบริหารจัดการบุคลากร พระนิสิตนักศึกษาจะต้องมีความรู้เรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก และรู้ศาสตร์อื่น ๆ ได้อย่างกว้างไกล เมื่อศึกษาจบกระบวนการแล้ว ให้รู้วาทนเองเชี่ยวชาญเรื่องใด มีทักษะเฉพาะด้าน

และปรับตัวกับโลกและสังคมได้ 3) ด้านวิธีการสอน พัฒนาวิธีการสอนของบุคลากร หรืออาจารย์ประจำหลักสูตร โดยเฉพาะอบรมอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการให้แก่อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ผู้สอนต้องสอนตามสาขาที่ตนเชี่ยวชาญ การใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับโลกปัจจุบันและประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน มีห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยให้ศึกษาค้นคว้าอินเทอร์เน็ต สื่อสารสนเทศ การทำป้ายไว้นิต การนุ่งห่มผ้าให้เรียบร้อย การมีตัวบุคคลที่ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สถาบันการศึกษาอยู่ในบรรยากาศประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นล้านนา อยู่ในศาสนสถาน มีผลทำให้พระนิสิตนักศึกษาต้องสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย และนำเลื่อมใส 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา จะต้องสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ที่สำคัญ 6 ประการ ให้แก่พระนิสิตนักศึกษาในงานปฐมนิเทศ ก่อนเข้ามาศึกษา กิจกรรมไหว้ครู เพื่อสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้เพราะอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริมการกระทำของบุคคล ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม เรื่อง การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พบว่าองค์ประกอบของอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษา คือ อัตลักษณ์ด้านเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย ความมั่นใจในร่างกาย การบทรบทางเพศ และอัตลักษณ์ด้านสังคม ประกอบด้วย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การเมือง อัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ การคบเพื่อน การมีจิตสาธารณะ อัตลักษณ์ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การเตรียมตัวเพื่ออาชีพ การมีทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Sri-iam, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับ (Hall, and Sears, 1997) การขยายบทบาทของคณาจารย์ให้สอดคล้องการพัฒนาอัตลักษณ์แก่นักศึกษาจะเป็นความท้าทายสำหรับคณาจารย์ และผู้ปฏิบัติงานกิจการนักศึกษา ประการแรก จะต้องเข้าใจเหตุผลและวิธีการส่งเสริมการพัฒนาอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และสังคมในห้องเรียน ประการที่สอง ผู้ปฏิบัติงานกิจการนักศึกษาจะต้องกระตือรือร้นในการช่วยให้คณาจารย์บูรณาการแนวทางการพัฒนาเหล่านี้ในห้องเรียน การตระหนักรู้และรับทราบบทบาทของกัน และกันในสถาบันและบทบาทหน้าที่ที่มีการเชื่อมโยงยังมีความสำคัญ วิธีส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กิจการนักศึกษาและคณาจารย์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Rich, and Schachter, 2012) ที่พบว่า สถานศึกษามีคุณสมบัติที่ส่งเสริมอัตลักษณ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน ครูที่เป็นแบบอย่างเป็นตัวแปรที่มีศักยภาพมากกว่าการดูแลของครูในการทำนายการพัฒนาเอกลักษณ์นักศึกษา และการได้รับการศึกษาที่มีความหมายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสำรวจของนักเรียนและความมั่นใจในตัวตน

สรุปความได้ว่าในการจัดการการศึกษาของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ที่สำคัญทั้ง 6 ประการ ได้แก่ 1) นำเคารพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนาตนเอง 6) พัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้น ทางผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มุ่งเน้นพัฒนาในส่วนงานด้านหลักสูตร ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

สรุป

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปปรับใช้กับสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศ

ไทยได้ ตามแนวทางทั้ง 6 ด้านดังนี้ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองมีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านหลักสูตร ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อบ่มบ่มพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาให้เกิดความลุ่มลึกในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรที่ทันสมัย และส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา 3) ด้านวิธีการสอน สถาบันการศึกษาได้เน้นการสอนแบบลงมือปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมให้กับพระนิสิตนักศึกษา โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษาเป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวกในเรื่องสื่ออุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัล ตำราเรียนออนไลน์ และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ที่ทันสมัย โดยส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมที่ส่งเสริมให้พระนิสิตนักศึกษามีความใฝ่รู้ใฝ่คิด 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ เพื่อต้องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพผ่านกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้พระนิสิตนักศึกษารู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีจิตอาสา อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีโลกทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และปรับประยุกต์มาใช้อย่างได้จริง สามารถดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของบุคคล ชุมชน สังคมได้ เพื่อก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษา ทั้งในระดับบุคคล และองค์กรในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ในประเทศไทย ตลอดจนการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุข ความรัก ความสามัคคีแก่สังคม และประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 อัตลักษณ์พระนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประการ ประกอบด้วย 1) นาคเรพ 2) รู้เท่าทันโลก 3) มีภาวะผู้นำ 4) มีจิตอาสา 5) พัฒนตนเอง 6) พัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ โดยให้ผู้บริหารนำอัตลักษณ์ทั้ง 6 ประการ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

1.2 แนวทางการจัดการศึกษาในการส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่ มี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านอาจารย์ผู้สอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านวิธีการสอน 4) ด้านสื่อการเรียนการสอน 5) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม และ 6) ด้านกิจกรรมของพระนิสิตนักศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ กำหนดนโยบายของสถาบันให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประการของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ในแต่ละด้านของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของพระนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่

References

- Brown, S. (2004). *Assessing Learners in Higher Education*. London: Kogan.
- Bhanthumnavin, D., & Bhanthumnavin, D. (1995). *Ego Identity System in Thai Youth*. *Journal of Psychology*, 2(1), 76-79.
- Government Gazette. (2019). *Educational Innovation Area Act A.D.2019, (26 April A.D.2019). Government Gazette Rule Number 136 Pages 102-120 Section Number 56 A*. Retrieved October 28, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/056/T_0102.PDF
- Hall, S. E., & Sears, S. J. (1997). Promoting Identity Development in the Classroom: A New Role for Academic Faculty. *Journal on Excellence in College Teaching*, 8(3), 3-24.
- Jantanukul, W. (2018). The Wisdom Heritage: The Common Social and Cultural Identity of the ASEAN Regions of Thailand, Laos and Cambodia. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 953-969.
- Kegan, R. K. (1982). *The Evolving Self: Problem and Process in Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kegan, R. (1994). *In Over Our Heads: The Mental Demands of Modern Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kroger, J. (2004). *Identity and Adolescence: The Balance Between Self and Other*. (3rd ed.). London: Routledge.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus. (2020). *Philosophy/ Vision/ Mission/ Strategy of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus*. Retrieved October 15, 2020, from https://cm.mcu.ac.th/about_vision.php
- Mahamakut Buddhist University Lanna Campus. (2020). *Mission of Mahamakut Buddhist University Lanna Campus*. Retrieved October 15, 2020, from <http://lanna.mbu.ac.th/%e0%b8%9e%e0%b8%b1%e0%b8%99%e0%b8%98%e0%b8%81%e0%b8%b4%e0%b8%88-%e0%b8%a1%e0%b8%ab%e0%b8%b2%e0%b8%a7%e0%b8%b4%e0%b8%97%e0%b8%a2%e0%b8%b2%e0%b8%a5%e0%b8%b1%e0%b8%a2%e0%b8%a1%e0%b8%ab%e0%b8%b2%e0%b8%a1/>
- Mangkhang, C. (2017). *Ideology: Social Studies Curriculum for All*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Office of Nation Education Standards and Quality Assessment. (2019). *Quality Assessment Manual Outside the Fourth Round of Tertiary for Educational Institutes (Updated May 2019)*. Bangkok: Mission to Assess and Certify Higher Education Institutions.
- Office of the Education Council. (2017). *National Education Plan A.D.2017-2036*. (2nd ed.). Bangkok: Office of the Education Council.
- Rich, Y., & Schachter, P. E. (2012). High School Identity Climate and Student Identity Development. *Contemporary Educational Psychology*, 37(3), 218-228.

- Sri-iam, S. (2011). *Student Identity Development in Higher Education Institutions*. (Doctoral Dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Sripraschayanon, S., PhraMaha Phanuwat Pathipanamethi, & Upasod, A. (2019). The Process of Creating Student Model According to Student's Characteristics in University. *Journal of Buddhist Studies*, 10(2), 346-360.
- Torres, V., Jones, R. S., & Renn, A. K. (2009). Identity Development Theories in Student Affairs: Origins, Current Status, and New Approaches. *Journal of College Student Development*, 50(6), 577-596.
- Wannapaisan, C. (2017). *Research Methodology for Social Studies: Principle and Application*. Chiang Mai: Krongchang Printing Company Limited.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*

Development of Problem-Solving Ability of Higher Vocational Diploma Students Using STEM Education Combined with the Philosophy of Sufficiency Economy

¹ไก่อ จันทวัน, อรุณรัตน์ คำแหงพล และ หรรษกร วรธนสาร

¹Kai Chanthawan, Arunrat Khamhaengpol and Hassakorn Wattanasarn

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: me5023210135@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 20 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)

คำสำคัญ: ความสามารถในการแก้ปัญหา; สะเต็มศึกษา; นิวแมติกส์; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this research were to 1) construct and develop lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy on the topic of Valves in Pneumatics of higher vocational diploma students to meet the efficiency of 80/80, 2) compare students' problem-solving ability and learning achievement before and after the

*Received February 1, 2022; Revised February 20, 2022; Accepted March 8, 2022

intervention, and 3) examine students' satisfaction toward the constructed learning management. The sample, selected through cluster random sampling, consisted of 20 students from higher vocational diploma students, Technology and Business Administration Udonthani College, Mueang district, Udon Thani province, in the second semester of the academic year 2020. The instruments included 1) lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy, 2) a problem-solving ability test, 3) a learning achievement test and 4) a satisfaction questionnaire. The statistics comprised percentage, mean, standard deviation, and t-test for Dependent Samples. The research findings were as follows: 1) The efficiency of the lesson plans based on STEM education combined with the philosophy of sufficiency economy on the topic of Valves in Pneumatics was 80.15/81.25, which met the defined criteria of 80/80, 2) the problem-solving ability and learning achievement of students after the intervention was higher than that of before at the .01. level of significance. , and 3) The satisfaction of students toward the developed instructional management was at the highest level. ($\bar{X}$ =4.67)

Keywords: Problem- Solving Ability; STEM Education; Pneumatic; Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การอาชีวศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตและพัฒนากำลังคนในการเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในระดับแรงงานฝีมือ (Skilled Labor) และแรงงานกึ่งฝีมือ (Semi-Skilled Labor) ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กับการศึกษาภาคทฤษฎี การพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพได้นั้นนอกจากจะพัฒนาทักษะทางด้านความรู้และความเชี่ยวชาญให้มีประสิทธิภาพแล้ว ยังจำเป็นต้องพัฒนาทักษะความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี และทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจ (Critical Thinking and Judgment) ความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความรู้หลากหลายสาขาวิชา ความคิดสร้างสรรค์และความคิดแบบผู้ประกอบการ (Creativity and Entrepreneurial Thinking) การสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Communication and Collaborating) ซึ่งเป็นทักษะที่จะช่วยในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม (Narmthongdee, 2015) นอกจากนั้นคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ยังได้ส่งเสริมนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาอาชีวศึกษาได้ฝึกฝนทักษะชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกหลักสูตร เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์กรของวิทยาลัยอาชีวศึกษา (Phra Srirat Sirirattano (Srisanga), Ngamprakon, and Siriwan, 2018) จากรายงานผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา (Vocational National Education Test: V-NET) ซึ่งเป็นการทดสอบวัดความรู้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) (Hiranwong, and Krainara, 2013) ผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา

ระดับ ปวส. ของวิทยาลัยบริหารธุรกิจเทคโนโลยีอุดรธานี ปีการศึกษา 2562 วิชาความรู้ด้านสมรรถนะหลัก และสมรรถนะทั่วไประดับปวส. ทักษะการคิดและการแก้ปัญหาคะแนนเต็ม 100 คะแนน พบว่า นักศึกษา ปวส. วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี มีคะแนนเฉลี่ย 30.73 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีคะแนนต่ำและต่ำกว่า คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 31.80 คะแนน (The National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2019) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการจัดการเรียน การสอนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปวส. เพื่อให้ นักศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถเข้าทำงานในสถานประกอบการเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ในประเทศไทย มีเป้าหมายสำคัญเพื่อนำผู้เรียนไปสู่การคิดแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงบทเรียนในห้องเรียนกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวันได้จริง สะเต็มศึกษาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการศาสตร์ความรู้ จาก 4 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี (Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering: E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics: M) โดยการนำหลักการตลอดจนวิธีการสอนของแต่ละ สาขาวิชามาสผสมผสานกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ทุกแขนงรวมทั้งทักษะการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และทักษะอื่นๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา การค้นคว้า การสร้างสรรค์นวัตกรรม และพัฒนา สิ่งต่างๆ ในปัจจุบันได้ (Champawatta, Pansuppawat, and Choosup, 2019)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะ แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Jadesadalug, Trichan, and Roemsungnoen, 2015) การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีการดำเนินการหลากหลายรูปแบบ ตามบริบทและความพร้อมของ สถานศึกษาที่แตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนมีทั้งระดับปวช. และระดับปวส. เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับ ความต้องการของตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Jittapalo, and Irarotephinyo, 2019)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถ ในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการ จัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ วาล์วในระบบนิวแมติกส์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีเหตุผล มีความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 20 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 จำนวน 6 แผน 20 ชั่วโมง พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีค่าเท่ากับ 80.15/81.25

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ วิเคราะห์หาค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.56-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.20-0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ วิเคราะห์หาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 และผลการวิเคราะห์ค่าความยากอยู่ในช่วง 0.59-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.20-0.60 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ท (Likert) จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประโยชน์ที่ได้รับ และนำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-1.00

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการขออนุญาตการวิจัยในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งได้เลขหนังสือรับรองโครงการวิจัย คือ 028/2564

2) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังวิทยาลัยเทคโนโลยีบริหารธุรกิจอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประสานงานกับผู้บริหารวิทยาลัย

3) ครูชี้แจงอธิบายวิธีการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ให้นักศึกษาเข้าใจ

4) ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 12 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ จากนั้นดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ กับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5) เมื่อสิ้นสุดการสอนครบทุกแผนแล้ว จึงทำการสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉบับเดียวกันกับการวัดผลก่อนเรียน

6) ผู้วิจัยนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและอภิปรายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 โดยหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

3) การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบ

นิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ระหว่างคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าที่แบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample)

4) การวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลการวิจัยพบว่า การหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 6 แผน และการหาค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) โดยหาค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2

กระบวนการ/ผลลัพธ์	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	20	240	192.35	9.22	80.15
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	60	48.75	1.62	81.25

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 80.15 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 81.25 ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์

ความสามารถในการแก้ปัญหา	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	14.80	1.85	34.66**
หลังเรียน	20	30	25.50	1.00	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 19$ $t_{19} = 2.54$)

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.80 และ 25.50 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 34.66 เมื่อพิจารณาค่า t จากตาราง (df เท่ากับ 19) มีค่า t เท่ากับ 2.54 แสดงว่า นักศึกษามีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

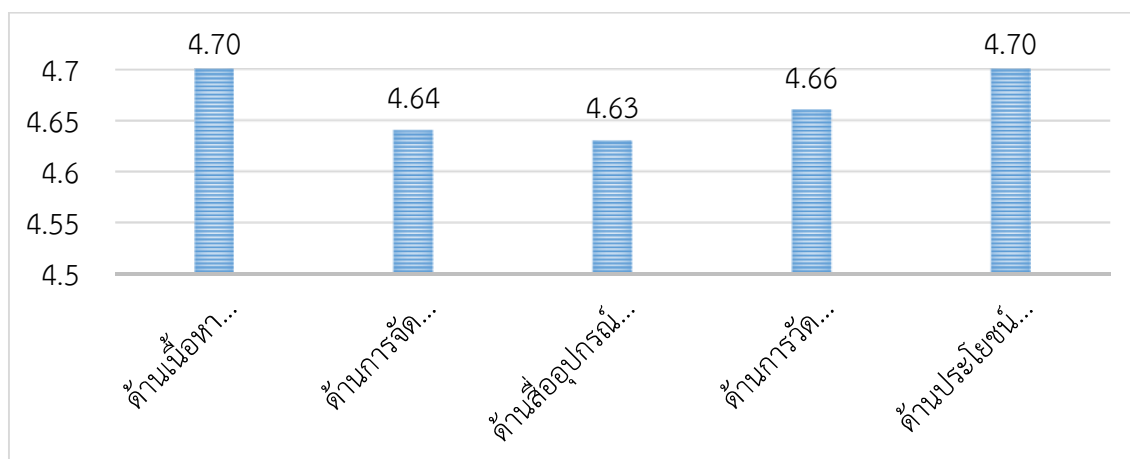
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	14.00	2.00	32.00**
หลังเรียน	20	30	23.25	1.07	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 19$ $t_{19} = 2.54$)

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 พบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.00 และ 23.25 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 32.00 เมื่อพิจารณาค่า t จากตาราง (df เท่ากับ 19) มีค่า t เท่ากับ 2.54 แสดงว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีผลการวิเคราะห์แสดงดังภาพที่ 1

ค่าเฉลี่ย (คะแนน)

ภาพที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์

จากภาพที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านต่างๆ เรียงลำดับจากผลคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.33) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.29) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.31) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.41) และด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.37) โดยความพึงพอใจทั้ง 5 ด้าน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.34) อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา ร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้
 ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา หมายถึง ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักศึกษามองเห็นปัญหา สามารถ “ระบุปัญหา” จากสถานการณ์ได้ตรงประเด็น ทั้งตระหนักถึงสภาพจริงของปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข้ปัญหา

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ให้นักศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่สนใจว่า มีการศึกษาหรือแก้ไขมาบ้าง หรือไม่ ทำอย่างไร และได้ผลอย่างไร ค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ใดด้วยวิธีใด เพื่อนำไปสู่การออกแบบชิ้นงานหรือแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา โดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ หมายถึง ให้นักศึกษาออกแบบวิธีการเพื่อแก้ปัญหา โดยให้นักเรียนระดมสมอง รวมทั้งการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยี ในการแก้ปัญหา โดยให้นักศึกษาออกแบบวิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เลือกวิธีการที่เหมาะสม และมีความพอประมาณในการออกแบบการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา หมายถึง ให้นักศึกษาวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และดำเนินการแก้ปัญหาตามขั้นตอนที่วางแผนไว้

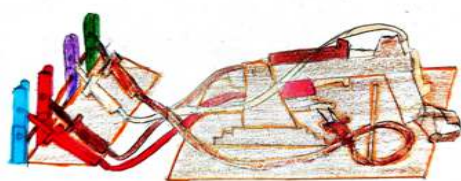
ขั้นที่ 5 ทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุง แก้ไขโดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล หมายถึง ให้นักเรียนทดสอบชิ้นงานและประเมินชิ้นงานว่า ได้ชิ้นงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ชิ้นงานนั้นมีคุณลักษณะเป็นไปตามความต้องการ หรือภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือไม่ และจากผลการ

ประเมินมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ หากจำเป็นต้องปรับปรุงจะต้องบันทึกสาเหตุของการปรับปรุงขึ้นงาน โดยยึดหลักความมีเหตุผล

ขั้นที่ 6 นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา โดยมีจุดเน้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ให้นักศึกษานำเสนอชิ้นงาน/ผลงาน หรือวิธีการแก้ปัญหา อย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งนักศึกษาสามารถลงข้อสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นวัตกรรม สามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา โดยการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีรายละเอียด ดังนี้

1. การระบุปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถอธิบายได้ว่าอะไรคือปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้
2. การวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถระบุสาเหตุของปัญหาได้อย่างถูกต้อง และสามารถเลือกใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้
3. การเสนอวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถนำเสนอทางเลือก และวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
4. การออกแบบขั้นตอนการแก้ปัญหา หมายถึง นักศึกษาสามารถอธิบายผลที่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ก

ข

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลงานของนักศึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6
เรื่อง วงจรแบบก้านสุบเลื่อนเข้าออกอัตโนมัติ

(ก) กลุ่มที่ 1

(ข) กลุ่มที่ 2

จากภาพที่ 2 (ก) และ (ข) เป็นตัวอย่างผลงานของนักศึกษาในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง วงจรแบบก้านสุบเลื่อนเข้าออกอัตโนมัติ พบว่านักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหา โดยนักศึกษามารถระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา เสนอวิธีการแก้ปัญหา และออกแบบขั้นตอนการแก้ปัญหา ได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ (กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม) และคณิตศาสตร์ ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.15/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการสร้างตามขั้นตอนอย่างมีระบบ มีการพัฒนาให้เหมาะสมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ของนักศึกษาที่ได้จากการทำใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 6 แผน และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ของนักศึกษาที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittawee (2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน คือ ขั้นวิเคราะห์ขั้นวางแผนและออกแบบ ขั้นปฏิบัติการขั้นสังเกตการณ์ ขั้นสะท้อนคิด ขั้นแสดงผลงาน 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ส่งเสริมการคิดตามแนวสะเต็มศึกษาและการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ผลดังนี้ 2.1) ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความเข้าใจหลังการจัดการเรียนรู้ของครูสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ 2.2) ความสามารถในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูอยู่ในระดับดี 2.3) การคิดตามแนวสะเต็มศึกษาของนักเรียนอยู่ในระดับดี 2.4) นักเรียนเกิดแนวคิดการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน การเรียน และคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ นักศึกษามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา สามารถบอกข้อเท็จจริงของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นไปได้ของปัญหา สามารถวางแผนเพื่อตรวจสอบสาเหตุของปัญหา และหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาที่ระบุไว้จากสถานการณ์ที่กำหนดได้และนักศึกษายังสามารถอธิบายได้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดวิธีแก้ปัญหานั้นสอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาที่ระบุไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwannapha, and Sumranwanich (2011) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกิลฟอร์ด เรื่อง สมบัติของสารและการจำแนก ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดกระบวนการแก้ปัญหาของกิลฟอร์ด ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ รู้จักตั้งคำถาม กำหนดประเด็นปัญหาสามารถวิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาวิธีการที่ได้มา ซึ่งคำตอบของปัญหา สามารถตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นรวมถึงการนำความรู้ที่นำไปปฏิบัติในการแก้ปัญหาได้ นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียน เกิดความสามัคคีมีความสุข สนุกสนาน นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับฟังความ

คิดเห็นของผู้อื่น ตลอดทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กล้าแสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออกมากขึ้น มีการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา นักเรียนร้อยละ 77.78 มีความสามารถในการแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 70 และมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาเฉลี่ย 23.14 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 77.13 ของคะแนนเต็ม ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดนอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ที่เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัย ขั้นรวบรวมข้อมูลช่วยในการแก้ไขปัญหา ขั้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหาเป็นการที่ผู้เรียนได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาร่างแบบชิ้นงาน ขั้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสร้างชิ้นงาน ขั้นการทดสอบ ประเมินผล และขั้นการสรุปผล นำเสนอผลการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ได้ลงมือแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลด้วยตนเอง และสามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Netwong (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวทางสะเต็มศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้ปัญหาของกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้เรียนทุกคน มีพัฒนาการทางการเรียนในการแก้ปัญหาสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 17.92 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้ปัญหาก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกัน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหาหลังเรียน ($\bar{X} = 13.85$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 7.58$) และความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหาโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่าภาพรวมทักษะการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการแก้ปัญหามีความสัมพันธ์กัน โดยตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์ตามกันในทิศทางบวกในระดับปานกลาง ($r = 0.41$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วาล์วในระบบนิวแมติกส์มีค่าเฉลี่ยคะแนนทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.67 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถคิดแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ทั้งนี้นักศึกษาทุกคนมีการสร้างชิ้นงานตามความต้องการ และส่งผลให้นักศึกษาเกิดเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนการนำเสนอชิ้นงานหน้าชั้นเรียนเพื่อให้นักศึกษามีความกล้าแสดงออก ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panya, Khaosaad, and Yoomee (2020) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เรื่อง พลังงานทดแทนเพื่อยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาในระดับมาก

สรุป

แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์และเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหา สามารถบอกข้อเท็จจริงของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ วิเคราะห์สาเหตุที่เป็นไปได้ของ

ปัญหา สามารถวางแผนเพื่อตรวจสอบสาเหตุของปัญหา และหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา ที่ระบุไว้จากสถานการณ์ที่กำหนดได้ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น และนักศึกษา ยังสามารถอธิบายได้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดวิธีแก้ปัญหา นั้นสอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาที่ระบุไว้ หรือไม่ นอกจากนั้นยังพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมด้วยตนเอง เน้นการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดข้อ สงสัย ขึ้นรวบรวมข้อมูลช่วยในการแก้ไขปัญหานั้น ขั้นตอนการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำข้อมูล ที่รวบรวมมาสร้างเป็นแบบร่างชิ้นงาน ขึ้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการ สร้างชิ้นงาน ขึ้นการทดสอบ ประเมินผล และขั้นการสรุปผล นำเสนอผลการแก้ปัญหา หรือผลการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ได้ลงมือแก้ไขปัญหานั้นโดยใช้เหตุผลด้วยตนเอง และสามารถ นำเสนอแนวทางในการพัฒนาชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้สอนควรศึกษาเอกสารเพิ่มเติม ทั้งตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความรู้ในเชิงทฤษฎี นำมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นต่อไป

1.2 ผู้สอนควรฝึกให้นักศึกษาได้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันบ่อยๆ เพื่อให้นักศึกษามีความชำนาญ และใช้เวลาในการแก้ปัญหาลดลง นอกจากนั้นยังพบว่านักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังนั้น ครูผู้สอนควรมีการทดสอบความคงทนในการเรียนของนักศึกษาเพิ่มเติม

1.3 ผู้สอนควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาด้านการวัดและประเมินผล หรือทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการ แก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอื่นๆ ต่อไป

References

- Champawatta, A., Pansupawat, T., & Choosup, N. (2019). The Development of Creative Thinking of Prathomsuksa 3 Students on the Topic of Materials and Objects by Using STEM Education. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University*, 11(31), 59-70.
- Hiranwong, M., & Krainara, S. (2013). The Efficiency of the Examination Process Vocational National Educational Test (V-NET) Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang Campus. *Sarakham Journal*, 4(1), 53-63.
- Jadesadalug, V., Trichan, K., & Roemsungnoen, T. (2015). Ways of Life Under the Philosophy of Sufficiency Economy in Chang Hua Man Royal Initiative Project: A Case Study of Ban

- Nong Kho Kai Farmers in Phetchaburi Province. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 1114-1125.
- Jittapalo, U., & Jirarotephinyo, N. (2019). The Development of Vocational Management Model According to Sufficiency Economy Philosophy in College Under the Office of the Vocational Education Commission. *Journal of MCU Social Sciences Review*, 8(3), 199-212.
- Kitthavee, Y. (2021). The Development of an Integrated STEM Learning Management Model and the Sufficiency Economy Philosophy that Promotes the Concept of STEM Education and Its Application to Life for Primary and Lower Secondary Students. *Sikkha Journal of Education*, 8(1), 34-44.
- Narmthongdee, R. (2015). The Vocational Training Education and Potential Skills Development for Thai Workers in ASEAN. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 669-681.
- Netwong, T. (2016). Development of Problem Solving Skills by Integrated Learning Following STEM Education. *Research Journal, Rajamangala University of Technology Thanyaburi*, 15(2), 1-2.
- Panya, N., Khaosaad, N., & Yoomee, P. (2020). Development of STEM Education Activity Packages on Renewable Energy to Enhance Analytical Thinking Ability of Undergraduate Students. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University*, 14(2), 538-549.
- Phra Srirat Sirirattano (Srisanga), Ngamprakon S., & Siriwan I. (2018). Development of Life Skills Based on Sufficiency Economy Philosophy of Vocational College Students. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 5(3), 77-86.
- Suwannapha, O., & Samranwanich, W. (2011). Matayomsuksa 1 Students' Problem Solving by Using Knowledge Management Based on Guilford's Approach in "Substance Characteristic and Classification". *Journal of Education Graduate Studies Research Khon Kaen University*, 5(4), 130-137.
- Thaweecharoenkij, W., & Suratreungchai, V. (2019). The Development of Instruction Model to Promote the Problem Solving Skill Thinking of Vocational Students Based on Theory of Constructionism. *Ratchaphruek Journal*, 17(1), 86-93.
- The National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), (2019). *National Educational Test Report Vocational Education (V-NET) Level 2 Vocational Certificate, Academic Year 2019, No. 2*. Statistics for Educational Institutions Separated by Components. Bangkok: Ministry of Education.

มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”*

The Method of Reducing Hate Speech with the Process of Developing Creative Media “Innovative Board Games”

¹นิษฐา หุ่นเกษม, โสรยา งามสนิท, ปรียา สมพีช, จันทิกา สุภาพงษ์, สิริมนต์ พึ่งสังวาลย์,
นิศรารัตน์ วิลัยลักษณ์, ปรัชญา ทองชุม, ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์, ปัทมา สารสุข,
อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ และ ภูมิพัฒน์ ตระกูลทัศน์เจริญ

¹Nitta Roonkaseam, Soraya Ngamsnit, Preeya Sompuet, Jantiga Supapong,
Sirimon Puengsangwal, Nisararat Wilailuk, Pratchaya Tongchum, Nathanan Wiriawit,
Pattama Sarasuk, Ornanong Kositpipat and Phumipat Trakooltasjaroen

¹สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

¹Communication Arts Department, Faculty of Management Sciences,
Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding author's email: nitta@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาและพัฒนาวิธีการลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” และ 2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ (1) ทีมสนับสนุน ประกอบด้วย คณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ ตัวแทนจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล และตัวแทนศิษย์เก่า และ (2) กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ รหัส 60 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

ผลการวิจัยพบว่า 1. มรรควิธีลดเวรคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน ในลักษณะของ ปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์ และเน้นหลักการมีส่วนร่วมทั้งการเป็นผู้ออกแบบบอร์ดเกม ผู้เล่น และผู้ปรับปรุงและประเมินผลบอร์ดเกมของนักศึกษา 2. การมีส่วนร่วมในการออกแบบ สร้างสรรค์ และเล่นบอร์ดเกม ทำให้นักศึกษาสามารถลดการพูดคำรุนแรงลงได้และตระหนักในความสำคัญของการใช้สื่อดีมาจามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพูดที่ก่อให้เกิดประโยชน์และการพูดด้วยเมตตาจิต

คำสำคัญ: นวัตกรรม; บอร์ดเกม; สื่อสร้างสรรค์; คำรุนแรง; การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aims to 1. study and develop the methods of reducing hate speech with the creative innovation of the board game development process and 2. study the result of reducing hate speech with the creative innovation of the board game development process. This research paper is participatory communication research in research. The samples used in this study were using Purposive Sampling. Participants in this research process were (1) the support team, which consists of faculty members in the Communication Arts Department, representatives from the Women and Men Progressive Movement Foundation (WMP), and representatives of alumni; and (2) the leading target group, which consists of students in Communication Arts, Code 60. They enrolled in the media literacy course for the 2019 academic year. The tools used for data collection were interviews and group discussions. The data Analyzing process through content analysis and development process for innovative game boards.

The results of the research were as follows: 1. The steps in developing innovative board games include: (1) the pre-production step comprises assigning a development project "innovative board game, mind-changing" words, the practice of empowerment to enhance the knowledge and understanding of violent words (hate speech), and the development of innovative board games. (2) The production process, which develops a board game, reduces students' hate speech, and (3) a trial run of the prototype. Post-production stages that evaluate and transcribe the lessons learned about hate speech. 2. This research found that students who participate in designing, creating, and playing board games show board game's effectiveness. Students could reduce violent speech and become more aware of the importance of proper speech, especially speaking, beneficial and compassionate.

Keywords: Innovation; Board Game; Creative Media; Hate Speech; Participation

บทนำ

การสำรวจความคิดเห็นเรื่อง “บูลลี่ กลั่นแกล้ง ความรุนแรงในสถานศึกษา” ของเครือข่ายนักกฎหมายเพื่อเด็กและเยาวชน ได้แสดงให้เห็นว่าการบูลลี่ส่วนใหญ่มีทั้งเรื่องของพฤติกรรมและเรื่องของ “คำ” กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่เคยถูกบูลลี่นั้น ร้อยละ 43.57 ถูกบูลลี่ด้วยการล้อบุพการี ร้อยละ 41.78 ถูกบูลลี่ด้วยการพูดจาเหยียดหยาม และอื่น ๆ เช่น นินทา ด่าทอ ล้อปมด้อย พูดเชิงให้ร้าย เสียด ส่วนคนที่แกล้ง คือเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง (TCIJ, 2020) คำรุนแรงดังกล่าวนี้สามารถสร้างผลกระทบต่อผู้ได้รับความรุนแรงได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังข้อมูลจากอธิบดีกรมสุขภาพจิตได้แสดงให้เห็นว่า “การใช้คำพูดที่รุนแรงส่งผลกระทบต่อบุคคล 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ คนพูด คนที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับคนพูด และคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง อาทิ เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบจากความคุ้นชินในการใช้คำพูดที่รุนแรง ซึ่งอาจขยายความเกลียดชังเป็นวงกว้างและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะคุ้นชินต่อการใช้คำพูดรุนแรงโดยไม่รู้ตัว เสี่ยงต่อการมีปัญหาทางอารมณ์และการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นในอนาคต ส่งผลให้เป็นคน

รุ่นใหม่ที่จะเสี่ยงจะใช้พฤติกรรมรุนแรง ส่วนคนที่รับฟังมากเกินไปก็จะส่งผลให้เครียดและกังวลสูง” (Thairath Online, 2014)

ในการประเมินความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับคำรุนแรงและการรับมือของนักศึกษา สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ชั้นปีที่ 4 รหัส 60 ผ่านกิจกรรม “กำแพงแห่งคำรุนแรง” ในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิษฐา หุ่นเกษม เป็นผู้สอน ทำให้ได้พบว่า ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับ “คำ” ส่วนใหญ่ที่นักศึกษาได้พบนั้นมาจากความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการนำ รสนิยมทางเพศของคนมาล้อเลียนและการนำความด้อยกว่าในชนชั้นมาตีตรา การลดทอนคุณค่าความเป็น มนุษย์ ผลจากการทำกิจกรรมยังทำให้พบอีกด้วยว่า นักศึกษาเป็นทั้งผู้พบเห็นหรือได้ยินคำรุนแรงเหล่านั้นและ เป็นผู้พูดคำเหล่านั้นเองด้วย นอกจากนั้น นักศึกษายังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า บางครั้งคำรุนแรงอาจเกิดจากการ ใช้ “น้ำเสียง” ที่มีระดับของน้ำหนักเข้ามาประกอบในขณะพูด ทำให้คำรุนแรงมีความรุนแรงและบั่นทอนจิตใจ มากยิ่งขึ้นด้วย

การกลั่นแกล้งด้วยการใช้คำรุนแรงในข้างต้นนั้นจัดเป็นการบูลลี่ทางวาจา (Verbal Bullying) ซึ่งส่งผล กระทบถึงบาดแผลทางใจ ความอับอาย และความรู้สึกเจ็บปวดของผู้ที่ถูกกลั่นแกล้ง ในการแก้ไขปัญหาการ กลั่นแกล้งหรือการบูลลี่นั้นมีหลายหน่วยงานที่ได้ดำเนินการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ และวิธีการรับมือจาก การถูกกลั่นแกล้งรังแก อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) รณรงค์โครงการใช้ สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ หรือ dtac ร่วมกับมูลนิธิ Path2Health (แพथทูเฮลท์) ในโครงการ Stop Bullying: เลิฟแคร์ไม่รังแกกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ได้สนับสนุน โครงการพัฒนานวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ดำเนินการโดยสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ คณะนิเทศศาสตร์ ร่วมกับสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และภาคี เครือข่ายสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดองค์ความรู้นวัตกรรมสื่อ จาก กระบวนการวิจัยและทดลองเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้บริบทของพื้นที่มาเชื่อมโยงกับประเด็นสังคม ในการพัฒนานวัตกรรมสื่อและพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในนิเวศน์สื่อใหม่

ข้อค้นพบจากสภาพปัญหาของคำรุนแรงดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยพบว่า คำรุนแรงเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับเรื่องของ “สัมมาวาจา” เช่น การพูดส่อเสียด การพูดเท็จ การพูดที่ไม่เป็นประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว ในการใช้คำรุนแรงเหล่านี้เมื่อพูดออกไปแล้ว ทั้งทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “มรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” เพื่อให้บอร์ดเกมเป็นมรรควิธีหรือกระตุ้นในทางตรงต่อการลดเว้นคำรุนแรงและกระตุ้น ในทางอ้อมต่อการใช้คำพูดที่เป็นสัมมาวาจาเพิ่มขึ้นตามลำดับ อนึ่ง การเลือกบอร์ดเกมมาใช้ในฐานะของ “สื่อสร้างสรรค์” นี้ เนื่องจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบอร์ดเกมได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การใช้ บอร์ดเกมในรูปแบบของ Game-based Learning มีผลต่อผู้เล่นในด้านต่าง ๆ เช่น การเปิดพื้นที่และ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น การเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในชีวิตจริง การฝึกฝนด้านความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ และผลในด้านของของสภาวะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาวิธีการลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากวิธีการลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในการวิจัย (Communication participatory action research) โดยใช้วิธีการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

ทีมสนับสนุน ประกอบด้วย คณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร รวมถึงทีมสนับสนุนที่หนึ่งจาก “มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล” เจาะจงเลือกจากภาคีเครือข่ายที่มีบทบาทและประสบการณ์ตรงในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงในปริบทและรูปแบบต่าง ๆ และยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ สำหรับทีมสนับสนุนทีมที่สอง ได้แก่ ทีมศิษย์เก่าสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เจาะจงเลือกเนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินการณรงค์ในประเด็นสุขภาวะต่าง ๆ เพื่อให้มีบทบาทในฐานะพี่เลี้ยง/และผู้สนับสนุนการดำเนินงานในระหว่างการผลิตและพัฒนาเกมและการทดลองเล่นเกม

กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ภาควิชาที่ 1/2562 และภาควิชาที่ 2/2562 โดยมีมุ่งหมายให้นักศึกษาลดเว้นคำรุนแรงของตนและใช้สมาธิจากต่อกันให้มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สอง การดำเนินการวิจัยตามวิธีการลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” นี้ ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน ในลักษณะของปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์

ขั้นตอนที่สาม การศึกษาและเก็บข้อมูลจากนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการจากนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ ภาควิชาที่ 1/2562 และภาควิชาที่ 2/2562

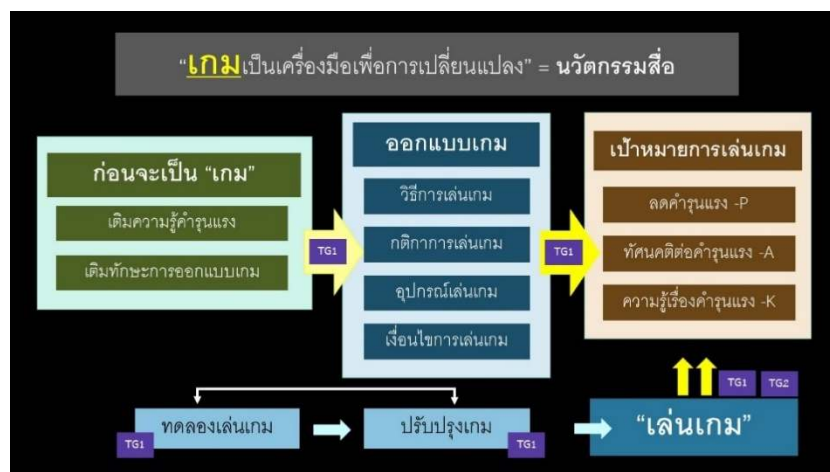
อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการวิชาการและจริยธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการวิจัย 62/126 ให้ไว้ ณ วันที่ 24 กันยายน 2562 นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยได้ปกปิดและรักษาความลับ (Confidentiality) ต่อข้อมูลที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการกระบวนการพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ตามขั้นตอนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อ (Pre-production) ขั้นตอนการผลิตสื่อ (Production) และขั้นตอนหลังการผลิตสื่อ (Post-production) ผลการวิจัย ดังนี้

การพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า มรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการผลิตสื่อบอร์ดเกม การพัฒนาและผลิตสื่อ การทดลองเล่น และการประเมินผล/ถอดบทเรียน นอกจากนี้ นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะได้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ ทั้งการเป็นผู้ออกแบบบอร์ดเกม ผู้เล่น และผู้ปรับปรุงและประเมินผลบอร์ดเกม ดังภาพประกอบหมายเลข 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การอธิบายการพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยการสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อบอร์ดเกม

สำหรับรายละเอียดในขั้นตอนก่อนการผลิตมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องคำรุนแรง สัมมาวาจา และการผลิตสื่อบอร์ดเกมเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบแนวทางการดำเนินงานออกแบบโครงการและการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

ขั้นตอนที่สอง คือ ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกม สำหรับกิจกรรมเพื่อยกระดับความรู้และความเข้าใจ มี 3 กลุ่มกิจกรรมประกอบด้วย (1) การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง (2) การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม และ (3) การยกระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

กลุ่มกิจกรรมที่ 1 การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง

กิจกรรมที่ 1 เป็นการบรรยายโดยวิทยากร คือ ดร.เชนตติ์ ทินนาม เรื่อง “คำรุนแรงทางเพศสภาพ” เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องคำและระดับของความรุนแรง รวมถึงการสร้างและกระตุ้นความตระหนักในเรื่องของคำรุนแรงอีกด้วย ดังภาพประกอบหมายเลข 2

ภาพที่ 2 การบรรยายเรื่อง “คำรุนแรงทางเพศสภาพ” โดยวิทยากร ดร.ชนตติ ทินนาม

กิจกรรมที่ 2 การบรรยายและฝึกปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้เรื่อง “คำซ้ำเติม” โดยวิทยากรจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล เพื่อชักชวนนักศึกษาให้คิดและกระตุ้นความตระหนักต่อสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กผู้หญิงและครอบครัว จากนั้นเป็นกิจกรรมการระดมความคิดต่อข่าวความรุนแรงที่พบในสื่อออนไลน์และสื่อมวลชน ดังภาพประกอบหมายเลข 3

ภาพที่ 3 การระดมความคิดต่อข่าวความรุนแรงที่พบในสื่อออนไลน์และสื่อมวลชนของนักศึกษา

กลุ่มกิจกรรมที่ 2 การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมภาคปฏิบัติการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม โดยวิทยากรจากกลุ่มเพื่อนเกม และวิทยากรจากเพจ “บอสแล็ปบอร์ดเกม” จากนั้นนักศึกษาได้ทดลองออกแบบเกมและทดลองเล่นเพื่อลดการใช้ “คำรุนแรง” หรือ bullying กันทางวาจา ดังภาพประกอบหมายเลข 4

ภาพที่ 4 นักศึกษาทดลองเล่นบอร์ดเกมเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติและลักษณะของบอร์ดเกม

กลุ่มกิจกรรมที่ 3 การยกระดับความรู้และความเข้าใจในเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 การฝึกปฏิบัติการเรื่อง Design Thinking โดยวิทยากร ผศ.ดร.สกุลศรี ศรีสารคาม จากสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อเรียนรู้หลักการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม ดังภาพประกอบหมายเลข 5

ภาพที่ 5 การเรียนรู้เรื่อง Design Thinking ของนักศึกษา

รายละเอียดของกระบวนการพัฒนาบอร์ดเกมตามกระบวนการ Design Thinking ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ได้รับมอบหมายให้ออกแบบบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรง และทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร โดยเฉพาะในเรื่องของ “คำรุนแรง” เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับคำรุนแรง มุมมองในเรื่องของคำรุนแรง ผลกระทบและการรับมือ

ขั้นตอนที่สอง ออกแบบบอร์ดเกมเพื่อลดคำรุนแรง ผ่านกิจกรรม “โยนไอเดีย” ได้แก่ วิธีการเล่นบอร์ดเกม กฎกติกาการเล่น อุปกรณ์การเล่น และเงื่อนไขการเล่นบอร์ดเกม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เล่นบอร์ดเกมได้พบเจอกับสถานการณ์ที่ผู้ออกแบบเกมต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เล่นเกม โดยมีทีมสนับสนุนหลักและรองในการให้คำปรึกษาและแนะนำระหว่างการพัฒนาบอร์ดเกมดังกล่าว ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ ศิษย์เก่าสาขาวิชานิติศาสตร์ และภาคีเครือข่ายจากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล

ในการพัฒนาและผลิตบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ พบว่ารูปแบบของการเรียนรู้คำรุนแรงผ่านบอร์ดเกมที่นักศึกษาผลิตขึ้นมา มีเป้าหมายในการลด “คำรุนแรง” หรือการใช้คำพูดเพื่อโจมตีกลุ่มบุคคลหรือปัจเจกบุคคล ทั้งแสดงความเกลียดชัง ยุยงให้เกิดความเกลียดชัง เหยียดหยามศักดิ์ศรี ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ การแบ่งแยกหรือกีดกันเขา/เรา หรือการยั่วยุส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง หากเทียบเคียงกับเรื่องของ

ภาพที่ 7 การทดลอง prototype บอร์ดเกมลดคำรุนแรงของนักศึกษา

ผลลัพธ์จากกรณีวิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการทำให้พบว่า นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์กลุ่มเป้าหมายสามารถลด “คำรุนแรง” หรือการใช้คำพูดเพื่อโจมตีกลุ่มบุคคล หรือปัจเจกบุคคล ทั้งแสดงความเกลียดชัง ยุยงให้เกิดความเกลียดชัง เหยียดหยามศักดิ์ศรี ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ การแบ่งแยกหรือกีดกันเขา/เรา หรือการยั่วยุส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง และตระหนักในความสำคัญของการใช้สั้มาวามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพูดที่ก่อให้เกิดประโยชน์และการพูดด้วยเมตตาจิต ดังตัวอย่างการถอดบทเรียนการเรียนรู้เท่าทันคำรุนแรงจากบอร์ดเกมผ่านการสนทนากลุ่ม เช่น

“การทำบอร์ดเกมทำให้ดิฉันรู้เท่าทันคำรุนแรง เพราะทำให้รู้วิธีป้องกันการถูกบูลลี่ในสื่อ แต่ถ้าหากมีการใช้คำรุนแรงกับตัวเราเองขึ้นมาจริง เราควรที่จะไม่สนใจหรือบล็อกผู้ใช้งานคนนั้นทิ้ง เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้ซ้ำอีก นอกจากการทำบอร์ดเกมแล้ว การทำการทวนเสียดสีหรือหนังสือก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรณรงค์ลดการใช้คำรุนแรง”

“การทำบอร์ดเกมเราลงมือทำเองและได้รู้ถึงคำรุนแรงว่ามีผลกระทบอะไรกับคนที่โดนบูลลี่ การรับมือจากคำรุนแรง คือ ไม่ได้ตอบและไม่ใช้คำรุนแรง”

“คิดว่าตัวเองรู้เท่าทันคำรุนแรงมากขึ้นค่ะ อย่างเรื่องคนที่พูดคำรุนแรงกับเรา เพราะบางทีคนไม่รู้หรือกว่าที่พูดไปแรงไหม แต่สำหรับคนที่เขาฟัง เขามั่นใจเพราะคนเราไม่เหมือนกัน เวลาจะพูดอะไรออกก็ต้องคิดก่อนพูดเสมอ”

ข้อที่น่าสนใจก็คือ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าบอร์ดเกมสำหรับกลุ่มนักศึกษานิติศาสตร์ไม่ใช่เพียงแค่บอร์ดเกมเพื่อเล่นสนุกสนานอย่างเดียว แต่มีบทบาทหน้าที่มากกว่านั้น ประมวลได้ ดังนี้

1. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นห้องทดลองเสมือนจริง (virtual lab) หมายถึง การเล่นเกมทำให้ผู้เล่นเกมได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการพูดสิ่งที่ไม่ดี พูดคำหยาบ (ใช้คำบูลลี่คนอื่น) และผลลัพธ์ของการพูดดี ๆ หรือไม่พูดคำหยาบ (สั้มาวจาก)

2. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็น “แม่เชื่อมแม่ซั้ระหว่าง 2 ฝ่าย” คือ การเชื่อมซั้ระหว่างผู้ถูกระทำ (ซึ่งเป็นผู้ทนรับคำรุนแรงจากคนอื่น) และผู้กระทำ (หรือผู้ที่ใช้คำรุนแรงพูดใส่ผู้อื่น) ให้ได้เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และ

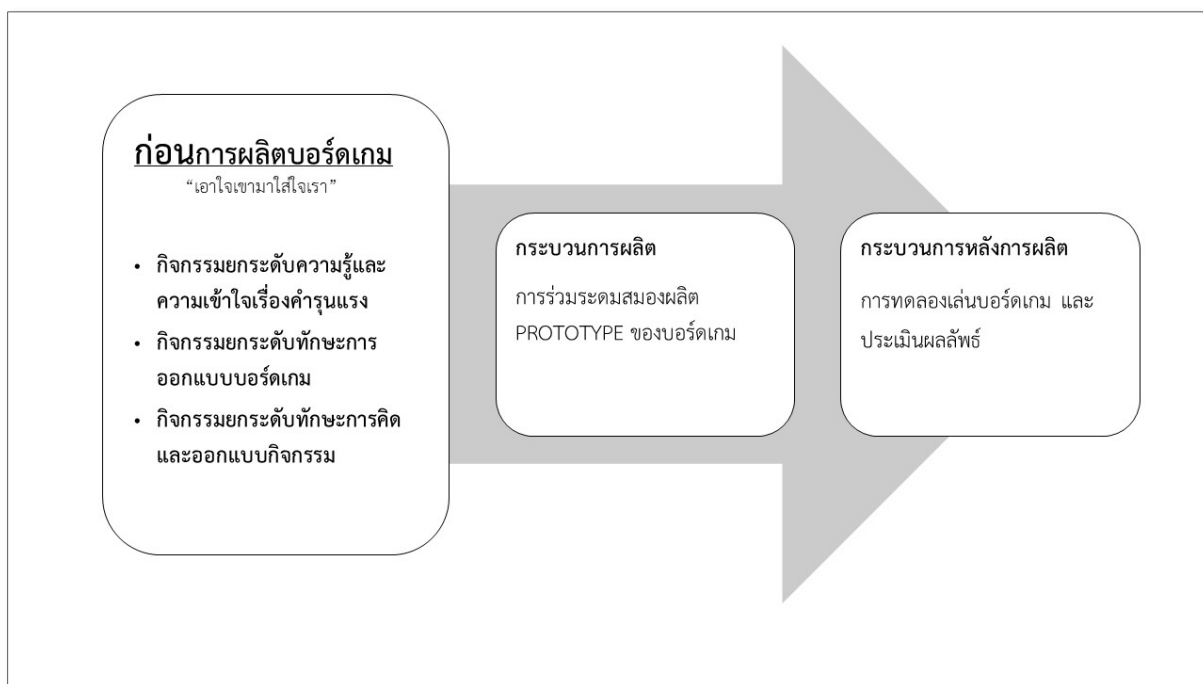
3. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (learning space) หมายถึง การเป็นพื้นที่ที่ผู้เล่นเกมจะได้เรียนรู้ถึงแนวทางในการจัดการปัญหาเรื่องคำรุนแรงที่ตนเองหรือเพื่อนถูกระทำ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” ดำเนินการผ่านการสร้างมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participation by process) ในความหมายถึง นักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มผู้สนับสนุนอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ในขั้นตอนที่สำคัญ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อ ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิตสื่อ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับขั้นตอนก่อนการผลิต เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรง

ดังนั้น หัวใจสำคัญของการพัฒนา “นวัตกรรมบอร์ดเกม” เพื่อให้ได้มาซึ่งมรรควิธีในการลดเว้นคำรุนแรงนั้น ขั้นตอนก่อนการผลิตสื่อด้วยการยกระดับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของคำรุนแรงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อยกระดับและยกระดับให้ผู้สรรค์สร้างสื่อได้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ และรับรู้ความเจ็บปวดจากถ้อยคำรุนแรงนั้น ทั้งจากการเป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ หรือ “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” อีกด้วย นอกเหนือจากนั้นแล้ว การยกระดับความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกม และการยกระดับความรู้และความเข้าใจเรื่องกระบวนการคิดและการออกแบบกิจกรรมยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สร้างสรรค์ในกระบวนการก่อนการผลิตสื่อด้วยเช่นกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสังเคราะห์เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางหรือมรรควิธีเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบอร์ดเกมหรือสื่อสร้างสรรค์อื่น ๆ และเพื่อลดเว้นคำรุนแรงหรือประเด็นรณรงค์ทางสังคมอื่น ๆ อย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพดังเช่นนวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมที่ส่งผลทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำรุนแรง ดังนี้

ภาพที่ 8 หัวใจสำคัญของการพัฒนาบอร์ดเกม
ที่มา: สังเคราะห์โดยคณะผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนามรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” พบว่า กระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์หรือ “นวัตกรรมสื่อบอร์ดเกม” ให้เป็นมรรควิธีในการลดคำรุนแรงและสร้างสัมมาวาจาขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการวางแผนเป้าหมายและกระบวนการออกแบบการวิจัยและการออกแบบบอร์ดเกมให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ทั้งขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต

ข้อมูลจากการทบทวนงานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า ในการใช้บอร์ดเกมในรูปแบบของ Game-based Learning หรือการใช้บอร์ดเกมเป็นสื่อในการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในประเด็นต่าง ๆ นั้น เงื่อนไขสำคัญคือ “การมีส่วนร่วม” ในการออกแบบบอร์ดเกม การเล่นเกม และการประเมินผลบอร์ดเกมของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mostowfi, Mamaghani, and Khorramar ที่ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการออกแบบบอร์ดเกมเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการศึกษาและทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลและการแยกขยะ จากนั้นออกแบบบอร์ดเกมในรูปแบบของ Prototype ทดลองเล่นเกมและประเมินผลจากผู้เล่นด้วยการสนทนากลุ่ม นำข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินผลมาออกแบบเกมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการรีไซเคิลและแยกขยะ และให้กลุ่มตัวอย่างทดลองเล่นเกมและประเมินผลเกมนั้น รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิษฐา หรุ่นเกษม (Roonkaseam, 2018) เรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้การสอนกับการสื่อสารเพื่อใช้ประโยชน์ งานวิจัย “ส้มโอโมเดล” ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการ “มีส่วนร่วม” จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการในบทบาทต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น บทบาทการมีส่วนร่วมของทีมวิชาการ ทีมชุมชน และทีมนักศึกษา ในการร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อสื่อสารผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล ร่วมสังเคราะห์และคืนข้อมูล ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการสื่อสารผลงานวิจัย ตลอดจนการออกแบบโครงการให้มีกิจกรรมภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพการสื่อสาร “นักสื่อสารชุมชน” ด้วยการให้ความรู้ในเรื่องของการแปลงร่างผลงานวิจัยให้เป็นสื่อเพื่อการสื่อสารและการพัฒนาอีกด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมบอร์ดเกม” พบว่า นวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมเป็นมรรควิธีที่สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลทั้งการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำรุนแรง อาจเป็นเพราะการพัฒนาสื่อบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ได้วางแผนเป้าหมายชัดเจนเพื่อให้สามารถสร้างสัมมาวาจาให้เกิดขึ้นได้ ดังที่ เดชรัต สุขกำเนิด ได้กล่าวว่า “ในการออกแบบเกมเพื่อสร้างการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือต้องรู้เป้าหมายที่ชัดเจน เราต้องเริ่มต้นจากเป้าหมายว่าใช้เกมไปเพื่ออะไร โดยเรียกกันให้ชัดเจนว่า KAP ซึ่ง K คือ Knowledge ให้ความรู้อะไร A คือ Attitude ให้นำแนวคิดและมุมมองใด และ P คือ Practice ทักษะและความอ่อนไหวที่ได้เป็นอย่างไร สิ่งที่ต้องย้ำอยู่เสมอคือ เราไม่ได้ออกแบบลอย ๆ ต้องรู้ว่าเกมจะช่วยตอบอะไร” (Chaiyanon, 2019) ในขณะเดียวกัน การพัฒนาบอร์ดเกมลดคำรุนแรงนี้ได้บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียน (ทั้งในฐานะของผู้สร้างบอร์ดเกมและผู้เล่นบอร์ดเกม) อยากเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า ทั้งระดับความจำและความเข้าใจ กระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและรู้สึกสนุกสนานเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ทำให้เนื้อหา มีความน่าสนใจ และง่ายต่อความเข้าใจมากขึ้น (Khemmanee, 2014) นอกเหนือจากนั้น ประสิทธิภาพของการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมเป็นฐานนี้ ยังเกิดจากการนำธรรมชาติของความสนุกสนานผ่านการเล่นและการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือสำหรับออกแบบกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของคำรุนแรงอีกด้วย (MacKenty, 2006 as cited in Viray, 2016)

ผลลัพธ์จากการพัฒนานวัตกรรมการบอร์ดเกมในโครงการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วราภรณ์ ลิ้มเปรมวัฒนา และ กันตภณ ธรรมวัฒนา (Limpremwattana, and Thamwattann, 2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมในการเล่นเกมนกระดานและองค์ประกอบของปัจจัยทางด้านผลกระทบจากการเล่นเกมของวัยรุ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งพบว่า ผลกระทบทางบวกจากการเล่นเกมกระดานของวัยรุ่น ได้แก่ ด้านการศึกษา และสติปัญญา การเล่นเกมกระดานช่วยให้ฝึกสมอง ทำให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ช่วยให้คิดและตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น และช่วยให้มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ในด้านอารมณ์และความรู้สึก ทำให้ความรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียด สนุกสนาน เพลิดเพลิน ควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ดีขึ้น รู้จักกับเพื่อนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับผลของการเล่นเกมออนไลน์ของ อุษา บิ๊กกินส์ (Biggins, 2008) ที่ศึกษาเรื่อง “การสร้างชุมชนเสมือนจริงในเกมออนไลน์กับพฤติกรรมการติดสื่อออนไลน์ของเยาวชนในเขต กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผลแง่บวกของการเล่นเกมคือเยาวชนได้มีสังคม มีการใช้เวลาว่างมีการฝึกสมองในการคิดและการแก้ปัญหา มีการกำหนดเป้าหมายและหาวิธีการเพื่อสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้การเล่นเกมนจะช่วยทำให้พิมพ์เร็วขึ้น รู้ศัพท์ภาษาอังกฤษมากขึ้น รวมถึงได้รู้จักเพื่อน และเรียนรู้การวางแผน

ในขณะเดียวกันงานวิจัยของ Noda, Shiotsuki, and Nakao (2019) ยังได้แสดงให้เห็นว่าการใช้เกมกระดานสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ ตัวอย่างเช่น เกม Make a Positive Start Today ซึ่งเป็นเกมกระดานที่มุ่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับไวรัสเอชไอวี (Human Immunodeficiency Virus) (HIV) และการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ (STIs) หรือ Kalèdo เป็นเกมกระดานเพื่อการศึกษาที่ใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านโภชนาการ ตัวอย่างดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าเกมกระดานเหล่านี้มีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละสาขาโดยเฉพาะได้ นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ยังพบอีกด้วยว่าเกมกระดานและโปรแกรมที่ใช้เกมกระดานมีผลในเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสุขภาพ เช่น ความรู้ความเข้าใจในการออกกำลังกาย ความวิตกกังวลในอาการสมาธิสั้น และความรุนแรงของโรคอัลไซเมอร์ เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการเล่นเกมนกระดานจะเป็นการบำบัดเสริมที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้การทางคลินิกต่าง ๆ ดีขึ้น

สรุป

การวิจัยเรื่องมรรควิธีลดเว้นคำรุนแรงด้วยกระบวนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการบอร์ดเกม” ได้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการบอร์ดเกมเพื่อลดเว้นคำรุนแรงนี้ส่งผลให้บอร์ดเกมสำหรับกลุ่มนักศึกษานิเทศศาสตร์ ไม่ใช่เพียงแค่บอร์ดเกมเพื่อเล่นสนุกสนานอย่างเดียว แต่พบว่าบอร์ดเกมลดคำรุนแรงสำหรับนักศึกษามีบทบาทหน้าที่มากกว่านั้น ประมวลได้ ดังนี้คือ

1. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นห้องทดลองเสมือนจริง (virtual lab) หมายถึง การเล่นเกมบอร์ดเกมทำให้ผู้เล่นเกมได้เรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการพูดสิ่งที่ไม่ดี พูดคำหยาบ (ใช้คำบูลลี่คนอื่น) และผลลัพธ์ของการพูดดี ๆ หรือไม่พูดคำหยาบ (สัมมาวาจา)
2. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็น “แม่เชื่อมแม่ซึกระหว่าง 2 ฝ่าย” คือ การเชื่อมซึกระหว่างผู้ถูกระทำ (ซึ่งเป็นผู้ท่รับคำรุนแรงจากคนอื่น) และผู้กระทำ (หรือผู้ที่ใช้คำรุนแรงพูดใส่ผู้อื่น) ให้ได้เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน และ
3. บอร์ดเกมในฐานะของการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (learning space) หมายถึง การเป็นพื้นที่ที่ผู้เล่นเกมจะได้เรียนรู้ถึงแนวทางในการจัดการปัญหาเรื่องคำรุนแรงที่ตนเองหรือเพื่อนถูกระทำ

ดังนั้น การจะนำบอร์ดเกมไปประยุกต์ใช้เพื่อลดเวรคำรุนแรงและกระตุ้นให้เกิดสัมมาวาจาต่อกันมากยิ่งขึ้นกับการศึกษาจึงเป็นมรรควิธีที่ดีและเป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตาม นอกจากจะพัฒนาบอร์ดเกมเพื่อประยุกต์ใช้และตระหนักถึงความสำคัญของสัมมาวาจาแล้วนั้น สิ่งสำคัญและจำเป็น คือ ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมสำหรับกิจกรรมเพื่อยกระดับความรู้และความเข้าใจ

บอร์ดเกมลดคำรุนแรงเป็นนวัตกรรมสื่อ ทั้งในประเภทของ product innovation โดยเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของคำรุนแรง และ Process innovation เป็นนวัตกรรมที่กระบวนการของการผลิตเปลี่ยนแปลงได้ทั้งนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของนักศึกษาใน ดังนั้น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกมธรรมชาติจะต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการพัฒนาและออกแบบสื่อ ทั้งขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต

1.2 ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพเพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของคำรุนแรงและการพัฒนานวัตกรรมสื่อบอร์ดเกมเป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของผลลัพธ์จากมรรควิธีลดเวรคำรุนแรง ดังนั้น กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนานวัตกรรมบอร์ดเกมโดยมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรม และหรือการสอนและสอดแทรกเรื่องธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมีภาคปฏิบัติการเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เพื่อยกระดับความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องก่อนการพัฒนาสื่อ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยด้วยการศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายหลักและรองอย่างต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงทดลองด้วยการนำเกมประเภทต่าง ๆ มาใช้เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น

References

- Biggins, O. (2008). *Creating Virtual Community in Online Games and Online Media Addiction Behavior of Youth in Bangkok*. Bangkok: Damrongchaitham Foundation.
- Chaiyanon, N.T. (2019). *Boardgame for Change*. Retrieved October 18, 2020, from <http://www.shorturl.at/ehGX6>
- Khemmanee, T. (2014). *The Science of Teaching Knowledge to Organize an Effective Learning System*. Bangkok: Dansutthara Printing.
- Limprem wattana, V., & Thamwattann, K. (2017). Behavior of Playing Board Games and Component of Effective Factors for Playing Games of Teenagers in the Bangkok. *Journal of Social Research*, 40(2), 107-132.

- Mostowfi, S. , Mamaghani, N.K. , & Khorramar, M. (2016). Designing Playful Learning by Using Educational Board Game for Children in the Age Range of 7-12: (A Case Study: Recycling and Waste Separation Education Board Game). *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(12), 5453-5476.
- Nakao, M. (2019). Special Series on “ Effects of Board Games on Health Education and Promotion” Board Games as a Promising Tool for Health Promotion: A Review of Recent Literature. *Bio Psycho Social Medicine*, 13(5), 1-7.
- Roonkaseam, N. (2018). The Integrated Teaching and Communication for Research Utilizing: The “Pomelo Model”. *Area Based Development Research Journal*, 10(3), 200-213.
- Noda, S. , Shiotsuki, K. , & Nakao, M. (2019). The Effectiveness of Intervention with Board Games: A Systematic Review. *Bio Psycho Social Medicine*, 13(1), N. PAG. <https://doi.org/10.1186/s13030-019-0164-1>
- Saechia, T. (2017). *Using Strategy-Based Board Games to Develop the Critical Thinking Skills of 9th Grade Students in Large-Sized Schools of the Basic Education Commission of Pathum Thani*. (Master’ Thesis). Faculty of Learning Sciences and Education. Thammasat university. Bangkok.
- TCIJ. (2020). *Thai Children at Risk, Being Bullied in the Classroom and the Online World*. Retrieved April 14, 2021, from <https://www.tcijthai.com/news/2020/19/scoop/9779>
- Thairath Online. (2014). “*Department of Mental Health” Fear of Thai Society is Familiar with the Use of 'Harsh Words'*. Retrieved April 14, 2021, from <https://www.thairath.co.th/content/397816>
- Viray, J. (2016). Engaging Students Through Board Games: Measuring Its Effectiveness on Academic Performance. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 6(10), 5-7.

การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills for Primary Students in
Schools Under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast

¹สรญา วัชรสังกัส, วาโร เฟ่งสวัสดี และ วลนิกา ฉลากบาง

¹Soraya Watcharasangkat, Waro Phengsawat and Wannika Chalabang

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kajeab7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการวิจัยโดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการบรรยายเชิงวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี

คำสำคัญ: ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม; องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม; นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

The objective of this research was to analyze the factors of learning and innovation skills for primary students in schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast. Document analysis, interview and analytic description were used as research methodology. Target group for interview were 9 experts. Research instruments were document

*Received June 4, 2021; Revised July 8, 2021; Accepted August 25, 2021

analysis form, and fieldnotes of interviews. The obtained data were analyzed by content analysis.

The findings of the research were as follows: Factors of learning and innovation skills for primary students in schools under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast consisted of 3 main components: 1) Creativity and Innovation consisted of 3 subcomponents: Think creatively, Work creatively with others and Implement Innovations; 2) Critical Thinking and Problem Solving have 4 subcomponents: Data analysis in decision making, Problem solving, Efficient reasoning and Systematic Thinking; 3) Communication and Collaboration consisted of 3 subcomponents: Collaborating with others, Communicating clearly, and Using technology media.

Keywords: Learning and Innovation Skills; Factors of Learning and Innovation Skills; Primary School Students

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ ยุคที่ความรู้และข้อมูลข่าวสารสามารถส่งถึงกันได้ อย่างสะดวกรวดเร็ว โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ เกิด การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคนในสังคมแทบจะทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีการวางแผนทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การจัด การศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของสังคม มุ่งเน้นที่จะจัดการเรียนรู้ ตลอดชีวิต (Long Life Learning) กล่าวคือเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม (Learning to live together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เครือข่ายองค์กรภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (The Partnership for the 21st Century Skills) หน่วยงานเหล่านี้เห็นถึงความจำเป็นที่เยาวชนจะต้องมีทักษะสำหรับการออกไป ดำรงชีวิต ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีสภาพแวดล้อมและบริบทเปลี่ยนไปจากเดิม จึงได้พัฒนาวิสัยทัศน์และ กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขึ้น โดยเล็งเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักทางวิชาการ เพื่อจะได้นำความรู้ดังกล่าวมาเป็นพื้นฐาน ในการ คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณและสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการสอน ความรู้วิชาหลักแล้ว ผู้เรียนยังต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็น เพื่อให้ประสบความสำเร็จในโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะชีวิต และอาชีพ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งในขณะเดียวกัน กรอบความคิดดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการศึกษา อันได้แก่ มาตรฐานและการวัดผลการเรียนรู้ หลักสูตรและวิธีสอน การพัฒนาวิชาชีพ และบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้มากขึ้น (Pichikhom, 2016) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2017–2021) เป้าหมายในการพัฒนา คือ คนไทยทุกกลุ่มวัยมีทักษะและความรู้ ความสามารถที่จะเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ เด็กวัยเรียนมีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะการเรียนรู้ในเชิงคิด สังเคราะห์ สร้างสรรค์ต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมความรู้ และมีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะทางการเงิน ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี วัยแรงงาน เพิ่มสมรรถนะทั้งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดงาน มีความรู้และทักษะการบริหารจัดการ ทางการเงินที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มีงานทำและรายได้ที่เหมาะสมกับศักยภาพ (Ministry of Education, 2016)

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 เพราะโลกจะยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นเรื่อยๆ และมีความซับซ้อนมากขึ้น คนที่อ่อนแอในทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมจะเป็นคนที่ตามโลกไม่ทัน การใช้ชีวิตก็จะยากลำบาก การเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ (Learning how to learn หรือ Learning Skills) และทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ซึ่งหมายถึง การประยุกต์ใช้ความคิดและการประดิษฐ์ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะเหล่านี้ในการดำรงชีวิต เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเอง และเพื่อการทำงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในโลกของการทำงานที่เน้นความรู้ จึงนับเป็นการท้าทายครูว่าจะสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะเหล่านี้ติดตัวไป ทักษะเหล่านี้สอนโดยตรงไม่ได้ แต่จัดกระบวนการให้เรียนรู้ได้ (Phanid, 2012)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนในหลายประเทศ เช่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 หรือ 21st Century Competencies เน้นให้เด็กมีทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นที่มาของทิศทางในการจัดการศึกษาใหม่ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้ (Sankaburanurak, and Promsuk, 2017) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน การออกแบบการเรียนรู้ต้องมีการเรียนรู้แบบที่ได้ร่วมกันสร้างความรู้เองและเรียนรู้เป็นทีม ฝึกการตั้งคำถามที่ถูกต้องสำคัญมากกว่าการหาคำตอบ แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ควรจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (student – centered approach) และการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง (inclusive approaches) เช่น การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) หรือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (project – based learning) (Wongyai, and Phatphol, 2017) 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ควรเริ่มจากการปลูกฝังและการให้ความรู้แก่นักเรียนโดยการคิดอย่างมีเหตุผลมีผลตามความเป็นจริงว่าอะไรคือสาเหตุของปัญหาและจะนำไปสู่การคิดเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้อย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและความร่วมมือ โดยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการสื่อสารและความร่วมมือกันผ่านทางกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเน้นให้นักเรียนเกิดความร่วมมือรับผิดชอบงานร่วมกัน (Chaingliw, and Paiwithayasiritham, 2018) จากที่กล่าวมา ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นบุคคลที่สังคมต้องการซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

จากเหตุผลและความสำคัญของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสร้างสรรค์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงบทบาทของสถานศึกษา และบทบาทของครูผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษา และครูผู้สอนได้เข้าใจองค์ประกอบทักษะดังกล่าวและหาแนวทางการบริหารงานหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม สามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มี

ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจำแนกการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการวิเคราะห์แนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน จำนวน 10 แหล่ง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและเป็นต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเป็นเลิศในการดำเนินการ จำนวน 3 โรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูวิชาการ จำนวน 3 คน และครูผู้สอน จำนวน 3 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ตัวแปร และองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยเลือกองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบความสมบูรณ์ ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอบทสรุปที่ได้จากการวิจัยโดยจัดกลุ่มประเด็นหลักเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารแนวคิดและผลการวิจัยของนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่าน ได้แก่ Partnership for 21st Century Skills (2011); Phanid (2012); Siripattthachai (2013); Phaiwittayasiritham (2014); Boyaci, and Atalay (2016); Wilcox, Liu, Thall, and Howley (2017); Tarbutton (2018); Bedir (2019); Atalay (2019); Ortega-Dela Cruz (2020) ใช้เกณฑ์จัดกลุ่มเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปนำมาเป็นองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	นักวิชาการ										ความถี่	ร้อยละ
	Partnership for 21 st Century Skills (2011)	Phanid (2012)	Siripattthachai (2013)	Phaiwittayasiritham (2014)	Boyaci, and Atalay (2016)	Wilcox, Liu, Thall, and Howley (2017)	Tarbutton (2018)	Bedir (2019)	Atalay (2019)	Ortega-Dela Cruz (2020)		
1. การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม/ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓	7	70
3. การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหา			✓		✓						2	20
4. การสื่อสารและการร่วมมือ/การทำงานร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน				✓							1	10
6. การเชื่อมโยงความคิด				✓							1	10
7. การใช้เหตุผล				✓							1	10
8. การแก้ปัญหาด้วยวิธีการหลากหลาย				✓							1	10

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) การสื่อสารและการร่วมมือ และ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ของผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมและเป็นต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเป็นเลิศในการดำเนินการ จำนวน 3 โรงเรียน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์จัดกลุ่มเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่หรือตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป นำมาเป็นองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (โดยการสัมภาษณ์)

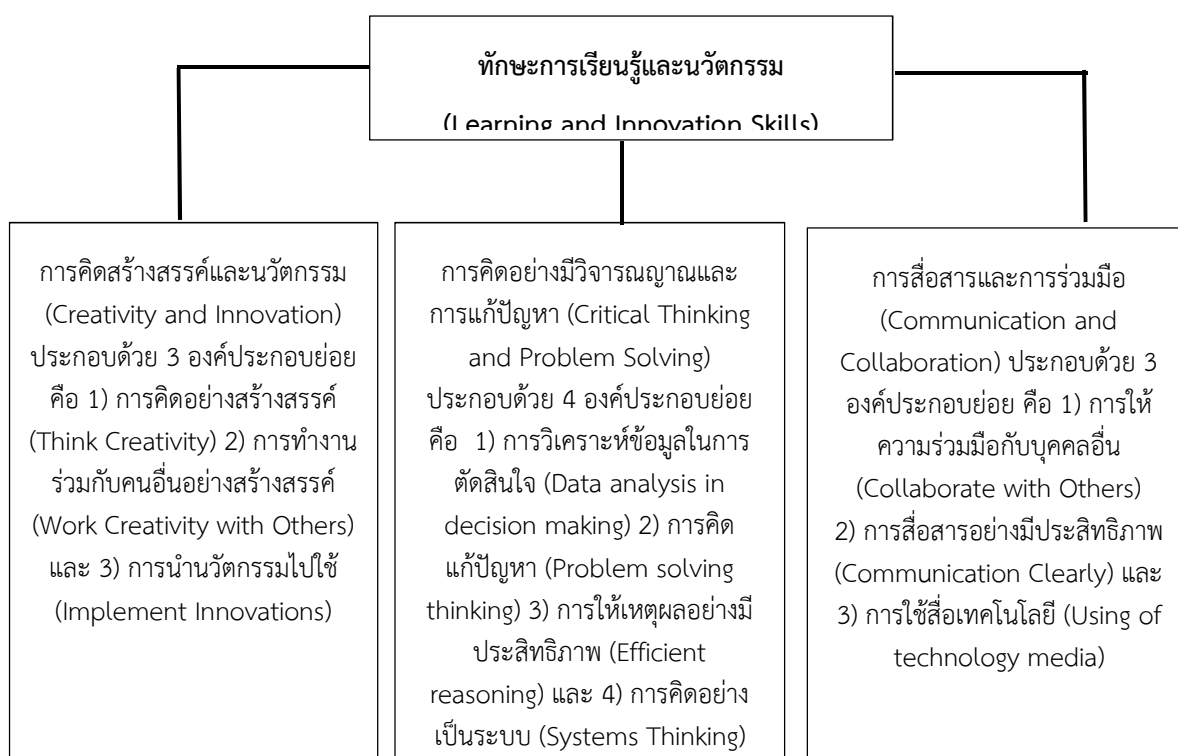
ผู้ทรงคุณวุฒิ											
องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	คนที่ 6	คนที่ 7	คนที่ 8	คนที่ 9	ความถี่	ร้อยละ
1. การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
1.1 การคิดอย่างสร้างสรรค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
1.2 การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์	✓	✓		✓		✓		✓	✓	6	66.67
1.3 การนำนวัตกรรมไปใช้	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		7	77.78
2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.2 การคิดแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.3 การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
2.4 การคิดอย่างเป็นระบบ		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8	88.89
3. การสื่อสารและการร่วมมือ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.1 การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.2 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	9	100
3.3 การใช้สื่อเทคโนโลยี	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	7	77.78

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่า องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) หมายถึง ความสามารถในการคิดหลากหลายรูปแบบ หลายแนวทาง คิดได้กว้างไกลเพื่อที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ แนวทางใหม่ๆ รวมถึงการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนแปลงแตกต่างและดีขึ้น ประกอบด้วย 1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creativity) 2) การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) และ 3) การนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations) 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ (Data analysis in decision making) 2) การคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking) 3) การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient reasoning) และ 4) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล ประกอบด้วย 1) การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น (Collaborate with Others) 2) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communication Clearly) และ 3) การใช้สื่อเทคโนโลยี (Using of technology media)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 10 องค์ประกอบ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ผลจากการสังเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creativity) การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ (Work Creativity with Others) และการนำนวัตกรรมไปใช้ (Implement Innovations)

2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ (Data analysis in decision making) การคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking) การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient reasoning) และการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking)

3) การสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น (Collaborate with Others) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communication Clearly) และการใช้สื่อเทคโนโลยี (Using of technology media)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังกล่าวข้างต้น พบว่า การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) และการสื่อสารและการร่วมมือ (Communication and Collaboration) เป็นองค์ประกอบที่มีค่าความถี่ร้อยละ 100 แสดงว่า เป็น

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม จะทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมตามที่ออกแบบไว้หรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับ การคิดสร้างสรรค์ การคิดเริ่มสิ่งใหม่ๆ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ ทำงานด้วยแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ และการนำนวัตกรรมไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wongyai, and Phatphol (2017) กล่าวว่า ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม คือ ความชำนาญหรือความสามารถในการใช้กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้จินตนาการและการถ่ายทอด ใช้ทักษะในการสร้างสิ่งที่มีเอกลักษณ์ของตนเองจนทำให้เกิดสิ่งใหม่หรือนวัตกรรมที่ทันสมัยใหม่หรือพัฒนาขึ้นซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ การกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ และยังสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารและการร่วมมือจะทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมตามที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูด การอ่าน การเขียน และการใช้สื่อเทคโนโลยี ในการรับข้อมูลข่าวสาร สอดคล้องกับ Nachanthong (2017) กล่าวว่า ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (Communication and Collaboration) คือ พฤติกรรมความสามารถในการสื่อสารความคิด โดยใช้ภาษาพูด ภาษาเขียนและอวัจนภาษา รวมทั้งการฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสื่อสารและการร่วมมือ จึงมีความสำคัญต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน มาเป็นอันดับแรก

อีกทั้งองค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา เป็นไปตามแนวทางการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบด้วย การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sankaburanurak, and Promsuk (2017) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาความสามารถทางการคิด ปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ และความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Arreerard, and Arreerard (2019) ที่ว่าความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นการสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่และเสริมสร้างคุณค่าทางความคิดและสติปัญญา ประเมินแนวความคิด เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนางานในเชิงสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Chomphuphan Khumkhet, and Wilaikeaw (2021) ที่ว่าเด็ก เยาวชนยุคใหม่ มีลักษณะเป็นชนพื้นเมืองดิจิทัล (Digital native) การศึกษายุคใหม่จึงต้องเน้นการแสวงหาเรียนรู้ได้เองอย่างท้าทาย สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ต่อยอดความรู้เดิม คิดและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ได้ เหมาะกับตนเอง สังคม ตามสถานการณ์ 2. องค์ประกอบด้านการสื่อสารและการร่วมมือ ประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี สอดคล้องกับการศึกษาของ Saepolkrun, and Keeratichamroen (2019) ที่สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความสนใจ ความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมของนักเรียน มุ่งเน้นการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ในตัวนักเรียนมากขึ้น โดยนักเรียนมีบทบาทสำคัญต่อ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้นั้นสามารถทำได้หลายทางไม่ว่าจะเป็น การฟัง การอ่าน การเขียน การอภิปราย การแก้ปัญหาหรือการประยุกต์ใช้สู่สถานการณ์จริงร่วมไปถึงการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในงานที่ก่อให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Praphin, Kongmanus, Chiranuparp, and Kaewurai (2019) ที่กล่าวว่าความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คือ ความสนใจ เจตคติ และความสามารถของแต่ละคนในการนำเทคโนโลยี และเครื่องมือการสื่อสารในการเข้าถึงข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร

เข้าด้วยกัน รวมไปถึงการประเมิน การลำดับเนื้อหา และการสื่อสาร เพื่อนำไปใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Onjai-uea (2019) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งสร้างเสริมทักษะสมรรถนะและอุปนิสัยในการเรียนรู้โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเพื่อน นำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. องค์ประกอบด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูล ในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rahman (2019) กล่าวไว้ว่า ทักษะการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในกระบวนการรับรู้พื้นฐานของมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์ที่พวกเขาไม่รู้วิธีทำงานให้เสร็จ ปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการสังเกตอย่างเป็นระบบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อหาทางออกหรือวิธีการที่เหมาะสมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ กรอบการแก้ปัญหาประกอบด้วยทักษะสำคัญสองประการ คือ ทักษะการสังเกตและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสังเกตหมายถึงการรวบรวมข้อมูลทำความเข้าใจและตีความความหมายของข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมด การคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวข้องกับความสามารถของแต่ละบุคคลในการกำหนดแนวความคิด การใช้เหตุผลเชิงตรรกะ และการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาใดๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Phanid (2012) กล่าวว่าการออกแบบการเรียนรู้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ควรมีเป้าหมายและมีวิธีการ ประกอบด้วย 1) นักเรียนสามารถใช้เหตุผล คิดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลหลายๆ แบบ ได้แก่คิดแบบอุปนัย (Inductive) คิดแบบอนุมาน (Deductive) แล้วแต่สถานการณ์ 2) นักเรียนสามารถใช้การคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking) วิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยย่อยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร จนเกิดผลในภาพรวม 3) นักเรียนสามารถใช้วิจารณญาณและตัดสินใจ วิเคราะห์ประเมินข้อมูลหลักฐาน เปรียบเทียบและประเมินความเห็นหลักๆ สังเคราะห์และเชื่อมโยงแปลความหมายของสารสนเทศ ตีความและทบทวนอย่างจริงจัง (Critical Reflection) ในด้านการเรียนรู้และกระบวนการ และ 4) นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ ฝึกแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคยหลายแบบ ทั้งโดยแนวทางที่ยอมรับกันทั่วไป และแนวทางที่แหวกแนว ตั้งคำถามสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจแก่มุมมองต่างๆ เพื่อนำไปสู่ทางออกที่ดีกว่า และสอดคล้องกับ Sokkram, and Samanacup (2017) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ประกอบด้วย การมีเหตุผล การคิดอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจ/ตัดสินใจ และการแก้ปัญหา

สรุป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ได้องค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 10 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม หมายถึง ความสามารถในการคิดหลากหลายรูปแบบ หลายแนวทาง คิดได้กว้างไกลเพื่อที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ๆ แนวทางใหม่ๆ รวมถึงการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนแปลงแตกต่างและดีขึ้น มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ หมายถึง

ความสามารถในการใช้เหตุผล พิจารณาไตร่ตรองอย่างพินิจพิเคราะห์ถึงสิ่งต่างๆ เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและหาแนวทางแก้ไข ตัดสินใจเลือกวิธีการที่ถูกต้องได้อย่างสมเหตุผล มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี ดังนั้นถ้าต้องการประเมินว่านักเรียนประถมศึกษาที่มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ต้องมีการประเมินให้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบหลักและ 10 องค์ประกอบย่อย ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถานศึกษาและครูผู้สอน สามารถนำองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมไปใช้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดอย่างเป็นระบบ และ 3) การสื่อสารและการร่วมมือ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ การให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อเทคโนโลยี ไปใช้เพื่อการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา และนำไปใช้เป็นกรอบในการประเมินความสามารถด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียน ในระดับประถมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในระดับการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาปฐมวัย มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา

References

- Arreerard, T., & Arreerard, W. (2019). Learning Activities Model for Promotion the Creative Innovation Thinking for the Secondary Students Based on National Education Plan to the Education Management 4. 0. *Journal of Project in Computer Science and Information Technology*, 5(1), 52-64.
- Atalay, N. (2019). Slowmation Application in Development of Learning and Innovation Skills of Students in Science Course. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 11(5), 507-518.
- Bedir, H. (2019). Developing a Framework for the Integration of 21st Century Learning and Innovation Skills into Pre-Service ELT Teachers' Practicum. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 6(4), 828-829.
- Boyaci, S. D., & Atalay, N. (2016). A Scale Development for 21st Century Skills of Primary School Students: A Validity and Reliability Study. *International Journal of Instruction*, 9(1), 134.

- Chaingliw, D., & Paiwithayasiritham, Ch. (2018). A Needs Assessment for the Development Learning and Innovation Skill of Bachelor Students in Silpakorn University. *Silpakorn Educational Research Journal*, 10(1), 215-224.
- Chomphuphan, C., Khumkhet, S., & Wilaikeaw, J. (2021). A Development of Collaborative Learning Activities Model Using Social Media to Enhance Creativity and Innovation Skills for Loei Rajabhat University Students. *Journal of Rangsit University: Teaching & Learning*, 15(1), 85-102.
- Ministry of Education (2016). *Education Development Plan, Ministry of Education No. 12 (2017-2021)*. Bangkok: Ministry of Education.
- Nachanthong, J. (2017). *The Development of Social Active Learning Online Modl to Promote Learning and Innovation Skills for Secondary School Student*. (Doctoral Dissertation). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Onjai-uea, P. (2019). The Promoting Collaborative Learning Skill in the 21st Century Among Undergraduate Students of Kasetsart University. *Silpakorn University Journal*, 4(39), 97.
- Ortega-Dela Cruz, R. (2020). Pedagogical Practice Preferences Among Generational Groups of Learners: Towards Effective Twenty- First Century Higher Education. *Journal of University Teaching and Learning Practice*, 17(5), 1-19.
- Partnership for 21st Century Skills. (2011). *21st Century Skills Map*. Washington, DC: Partnership for 21st Century Skills.
- Phaiwittayasiritham, C. (2014). *A Factor Analysis of Learning and Innovation Skills in the 21st Century Student Teachesr*. (Research Report). Bangkok: Faculty of Education Silpakorn University.
- Phanid, W. (2012). *A Way to Create Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Sod Sri-Saritwong Foundation.
- Pichikhom, J. (2016). A Learning and Innovation Skills Developed by the Project-Based Learning. *Academic Journal Uttaradit Raiabhat University*, 11(1), 1-12.
- Praphin, C., Kongmanus, K., Chiranuparp, C., & Kaewurai, W. (2019). The Development of an Instruxional Model for Computer Subject Based on Project-Based Learning with Social Media to Enhance Information Communication and Tachnology Literacy for Uppe Primary Studentsr. *Journal of Education Naresuan University*, 21(1), 30-47.
- Rahman, M. M. (2019). 21st Century Skill “Problem Solving”: Defining the Concept. *Asian Journal of Interdisciplinary Research*, 2(1), 71-81.
- Saepolkrung, S., & Keeratichamroen, W. (2019). A Study of Learning Achievement on Thai Language and Local Language Unit and Communication and Collaboration of Grade 5 Students Using 5-Steps Learning Management with Mind Mapping. *Wiwitwannasan*, 3(3), 97-116.

- Sankaburanurak, A. , & Promsuk, T. (2017). Synectics: A Teaching Model That Promotes Innovation And Creative Thinking Essential Skills In The 21st Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 2555-2566.
- Siripatthachai, P. (2013). STEM Education and 21st Century Skills Development. *Executive Journal*, 33(2), 49-56.
- Sokkram, N., & Samanacup, T. (2017). *Virtual Smart Classroom to Enhance 21st Century Skills in Learning and Innovation for Higher Education Learners*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
- Tarbutton, T. (2018). Leveraging 21st Century Learning & Technology to Create Caring Diverse Classroom Cultures. *Multicultural Education*, 25(2), 4-6.
- Wilcox, D., Liu, J. C., Thall, J., & Howley, T. (2017). Integration of Teaching Practice for Students' 21st Century Skills: Faculty Practice and Perception. *International Journal of Technology in Teaching & Learning*, 13(2), 55-57.

แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่*

Training Guidelines in the Coronavirus (COVID-19) Outbreak Crisis

¹พงศ์ธร อัสวนิเวศน์ และ รุ่งสรรค์ โฉมยา

¹Pongthorn Asawaniwed and Rungson Chomeya

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rungson.c@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ คณะทำงานในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp และผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยวิธีการใช้การสนทนากลุ่มที่นำโดยนักวิจัยเพื่อสร้างข้อมูล โดยยังไม่มีข้อกำหนดในการเข้าถึงฉันทามติหรือตัดสินใจ มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ให้น้ำหนักและประเด็นความสนใจในประเด็น สถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม การปฏิบัติของนิสิต นักศึกษา ที่เข้ารับการฝึกอบรม การปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม การใช้รถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม การใช้ห้องน้ำสาธารณะ และการปฏิบัติของคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม โดยเน้นในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดไข้ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน

คำสำคัญ: แนวทางการฝึกอบรม; ภาวะวิกฤติ; การระบาดของโรค; ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

Abstract

The purpose of this research article was to investigate the instructional training guidelines in the crisis of the novel coronavirus (COVID-19) outbreak using qualitative research methods. The key informant consisted of various personnel involved in the organization of the local teachers' summer camp training project and experts. The structured focus group guidelines were used as the instrument. Data collection was completed through researcher-led group conversations to generate data without any specific access requirement, consensus, or decision. Data analysis was implemented using content analysis.

The result shows that the instructional training guidelines in the crisis of the novel coronavirus (COVID-19) outbreak focus primarily on the venue, preparation of activities,

*Received February 17, 2021; Revised November 24, 2021; Accepted December 7, 2021

conducts and practices of trainers, attendees and staff members, and the use of air-conditioned buses and public restrooms with an emphasis on venue management, temperature screening, the use of face masks, cleanliness, social distancing, awareness raising and vigilant measures, and symptom recognition of upper respiratory infection.

Keywords: Training Guidelines; Crisis; Outbreak; Coronavirus (COVID-19)

บทนำ

เมื่อปลายปี พ.ศ.2562 มีรายงานทางการแพทย์ถึงโรคที่เกิดขึ้นจากการระบาดของโรคที่ไม่สามารถอธิบายได้ ผู้ป่วยมีอาการของโรคปอดบวม โดยพบผู้ป่วยรอบๆ ตลาดอาหารทะเลที่เมืองอู่ฮั่น (Huanan Seafood) ของประเทศจีน โดยพบผู้ป่วยครั้งแรกในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2562 และพบว่าเชื้อมีลักษณะเป็นเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2563 โรคนี้เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินหายใจ การแพร่กระจายจากบุคคลสู่คน เชื่อว่าแพร่กระจายจากคนสู่คนเป็นหลัก ระหว่างคนที่อยู่ใกล้ชิดกัน (ภายในประมาณ 6 ฟุต) ผ่านละอองระบบทางเดินหายใจ เมื่อผู้ติดเชื้อไอหรือจาม หยดน้ำเหล่านี้สามารถตกลงสู่ปากหรือจมูกของคนที่อยู่ใกล้เคียงหรืออาจสูดดมเข้าไปในปอด (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เป็นการระบาดที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงทั่วโลก (Žižek, 2020) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (Wick, 2020) องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ระหว่างวันที่ 30 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2564 มีผู้ติดเชื้อที่ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการแล้วมากกว่า 107,662,275 คน จาก 210 ประเทศและเขตการปกครองอิสระ มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดแล้วมากกว่า 2,365,911 คน (Johns Hopkins University, 2021) ความรุนแรงของการเจ็บป่วย (The spectrum of illness severity) โรคนี้มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยที่รุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะในผู้สูงอายุ ผู้ที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพหรือเจ็บป่วย และมีอัตราผู้เสียชีวิตโดยรวมอยู่ระหว่างร้อยละ 2.3 – 5 (Joseph, and Ashkan, 2020) COVID-19 เป็นโรคที่วินิจฉัยได้ยากหากพิจารณาตามอาการ เนื่องจากมีอาการคล้ายกับไข้หวัดโดยทั่วไปหรือไข้หวัดใหญ่ อาการอาจปรากฏขึ้น 2-14 วันหลังสัมผัสเชื้อ โดยมีอาการ ไข้ ไอ หายใจถี่ มีอาการปอดบวม (ในบางกรณี) ปวดเมื่อยตามร่างกาย คลื่นไส้และหรืออาเจียน ท้องร่วง (Pennington, 2020)

เนื่องจากความไม่แน่นอนเกี่ยวกับกลไกการส่งผ่านเชื้อไวรัสโควิด 19 จึงมีข้อควรระวังเชื่อในอากาศในบางประเทศและในบางพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น มีจำนวนผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมาก การแพร่เชื้อจะเกิดขึ้นได้มากกับผู้ป่วยที่มีอาการแล้ว แต่การแพร่เชื้อจากผู้ติดเชื้อที่ไม่แสดงอาการก็มีความเป็นไปได้แม้ว่าจะไม่ใช่การแพร่เชื้อโดยปกติทั่วไป โหมดการส่งแพร่เชื้ออื่นๆ ที่เป็นไปได้คือ บุคคลสามารถรับ COVID-19 ได้โดยการสัมผัสพื้นผิวหรือวัตถุที่มีปนเปื้อนไวรัสแล้วนำมาสัมผัส ปาก จมูก ตา แต่ก็ไม่ใช่วิธีการแพร่เชื้อแนวทางหลัก แนวทางหลักยังคงเป็นการส่งผ่านทางการหายใจ แม้ว่าในงานวิจัยชิ้นหนึ่งชี้ให้เห็นว่าไวรัส อาจพบในอุจจาระของผู้ติดเชื้อและอาจปนเปื้อนตามโถชักโครกและอ่างล้างมือในห้องน้ำ แม้จะเป็นการแพร่เชื้อที่มีความเป็นไปได้ แต่ก็ยังขาดงานวิจัยสนับสนุนเพิ่มเติม (Joseph, and Ashkan, 2020) ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการที่จะหยุดยั้งการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ได้ในวงกว้าง วิธีที่ดีที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อคือหยุดยั้งไวรัสที่ถูกปล่อยออกมา ด้วยการหลีกเลี่ยงการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย การไม่สัมผัสริมฝีปาก จมูก ดวงตาและปากด้วยมือที่ยังไม่ได้ล้าง เมื่อป่วยให้พักผ่อนอยู่บ้าน ใช้กระดาษชำระปิดปากเวลาไอหรือจามและทิ้งลงในถังขยะมีดิด ทำความสะอาดรายการและพื้นผิวที่มีการใช้งานเป็นประจำและฆ่าเชื้อโดยใช้สเปรย์หรือ

น้ำยาฆ่าเชื้อ (Osler, 2020) ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปทั่วโลกโดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ต่อมา ศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคระบาดของสหรัฐ ได้เสนอแนวทางป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ที่เป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น โดยหลักสำคัญ คือ การหลีกเลี่ยงการสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วย (ระยะไม่น้อยกว่า 6 ฟุต) การปิดปากเวลาไอหรือจามด้วยกระดาษชำระและทิ้งลงถังขยะ หลีกเลี่ยงการสัมผัสดวงตา จมูกและปาก ด้วยมือที่ยังไม่ได้ล้างทำความสะอาด การล้างมือด้วยน้ำและสบู่ไม่น้อยกว่า 20 วินาที การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อวัตถุและพื้นผิวที่สัมผัสบ่อยๆ และพักผอนบ้านเมื่อไม่สบายยกเว้นต้องเข้ารับการรักษายาบาล (Centers for Disease Control and Prevention, 2020)

การศึกษาเรื่อง แนวทางการฝึกอบรมในภาวะวิกฤติการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จะต้องมีมาตรฐานในการดำเนินการอย่างไร เพื่อลดความเสี่ยงจากการติดต่อ หรือการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ผลของการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปวางแผนการพัฒนาแนวทางการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่นิสิต นักศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ และมุ่งหวังจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ แนวคิด การพัฒนารูปแบบการวิจัย ตลอดจนการนำเอาผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงของการพัฒนาและการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key informant) ได้แก่ คณะทำงานในโครงการ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ นิสิตนักศึกษาครูผู้รับทุนในโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในกิจกรรมย่อยการจัดกิจกรรมค่ายครู เพื่อพัฒนาท้องถิ่น (Summer Camp) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ ผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอน ในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านระบาดวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 7 ท่าน

1.2 ด้านเนื้อหา แนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ซึ่งประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม (2) ด้านการปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม (3) ด้านวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม (4) ด้านการเดินทางโดยรถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม (5) ด้านการใช้ห้องน้ำสาธารณะ และ (6) ด้านทั่วไป

1.3 ด้านพื้นที่ โครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

1.4 ด้านระยะเวลา ดำเนินในปีการศึกษา 2563

1.5 ระเบียบวิธีวิทยาของการศึกษา ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยหลักสามประการคือ การสะท้อนกลับตนเอง (self-reflexivity) ซึ่งเป็นการพิจารณาข้อจ้อมูลของการศึกษาอย่างรอบด้าน ใคร่ครวญ ถึงสิ่งที่มีคุณค่า ความหมายหรือประโยชน์ในทางปฏิบัติให้มากที่สุด บริบท (Context) และ คำอธิบายที่ลงในรายละเอียด (Thick description) ตามประเด็นของการวิจัย (Tracy, 2020) โดยใช้หลักการวิเคราะห์แบบ Creswell's approach (Leedy, and Ormrod, 2021) ซึ่งมีขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การจัดระเบียบข้อมูล (Organizing) ตรวจสอบ (Perusal) จัดประเภท (Classification) และสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย และลดความคลาดเคลื่อนด้วยการรักษาความหมายเดิมของข้อมูลไว้ให้มากที่สุด (Creswell, 2016)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็น แนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง (Structured focus group guidelines) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Ritchie, and Lewis, 2003) โดยได้กำหนดโครงสร้างของแนวทางการสนทนากลุ่มที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการร่างเป็นแนวทางในการสนทนา หลังจากนั้นได้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของเนื้อหาตามประเด็นของการวิจัย การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบในเรื่องของภาษาและการใช้สำนวนถ้อยคำในแนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้างว่ามีความถูกต้องเหมาะสมกับประเด็นการศึกษาหรือไม่และตรงตามความหมายของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือไม่อย่างไร รวมทั้งการพิจารณาในเรื่องสำนวนภาษาที่ผู้ร่วมสนทนาจะเข้าใจความหมายและสามารถตอบได้ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของการเก็บข้อมูล จากนั้นนำมาปรับปรุงให้มีความถูกต้องและเหมาะสมเพื่อร่างเป็นต้นฉบับ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำเอาแนวทางการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้างไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างของการศึกษา (Try out) โดยใช้การสนทนากลุ่มซ้ำในตัวอย่างเดียวกัน 2 ครั้ง แล้วนำผลทั้งสองครั้งมาพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้อง ความคงที่ในการให้ข้อมูลทั้งสองครั้ง พบว่ามีความสอดคล้องตรงกันสูงแสดงว่าแนวทางการสนทนากลุ่มมีความเชื่อมั่น (Reliability) สูง (Savin-Baden, and Major, 2010) สามารถที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไปได้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในการวิจัยด้วยตัวเอง ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากคณะทำงานในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp จำนวน 10 คน โดยเป็นคณาจารย์สาขาต่างๆ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ซึ่งในการเก็บข้อมูลนี้ดำเนินการโดยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างข้อมูลในด้านต่างๆ ตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย โดยยังไม่มีข้อกำหนดในการเข้าถึง ฉันทามติหรือตัดสินใจเพื่อการสรุปความในรายละเอียดต่างๆ ของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ส่วนการพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการฝึกอบรมหรือการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่โดยผู้ทรงคุณวุฒินั้นเป็น ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ สาธารณสุขและระบาดวิทยาจาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ โรงพยาบาลมุกดาหาร

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Organizing) การจัดระเบียบทางกายภาพของข้อมูล การบรรณาธิการข้อมูล เพื่อรักษาลักษณะธรรมชาติของความเห็นของตัวอย่างของการศึกษา

2. ตรวจสอบ (Perusal) ดำเนินการขัดเกลาทางด้านภาษา เพื่อให้ได้ข้อความที่สละสลวยมากขึ้น โดยยังคงรักษาเนื้อความเดิม ความหมายเดิม และเจตนารมณ์เดิมของผู้ให้ข้อมูลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การปรับเปลี่ยนจะดำเนินการเมื่อผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นหรือเพื่อให้การอ่านราบรื่นขึ้นเท่านั้น แต่หากทำให้ความหมายเสียไป ผู้วิจัยจะใช้ทักษะต่างๆ เพื่อรักษาความเดิมไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง

3. จัดประเภท (Classification) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยหลักการตรวจสอบความถูกต้องด้วยเทคนิคการ วิเคราะห์สามเส้า (Triangulation) โดยเน้นการตรวจสอบสามเส้าด้าน ทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นหลัก โดยการตรวจสอบผลการวิเคราะห์เทียบกับเอกสาร ตำรา ทางวิชาการต่างๆ กับข้อมูลที่ได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ (Relocating Truths) ถ้าข้อค้นพบ เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้องสมบูรณ์

4. สังเคราะห์ (Synthesis) ดำเนินการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการ วิเคราะห์ข้อมูลอาจจะมีความเป็นอัตวิสัย (Subjective) เกิดขึ้น หรือ อคติ (Bias) ของการตีความเกิดขึ้น ดังนั้น เพื่อลดอคติในส่วนนี้ จะดำเนินการให้มีการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน

ผลการวิจัย

แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบ วิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ จากการวิเคราะห์ ข้อมูลพบผลของการวิจัยดังนี้

1. แนวปฏิบัติการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม

1.1 ประตูเข้าออกห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรมจะเปิดเพียงประตูเดียว เพื่อการคัดกรอง นิสิต นักศึกษาที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ในกรณีนิสิต นักศึกษามีไข้สูง คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม จะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล

1.2 ห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรมจะต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรม กับวิทยากร อย่างน้อย 1.8 เมตร (6 ฟุต) ตามมาตรฐานของการป้องกันการแพร่ระบาด หรือจัดที่นั่ง ให้ห่างกันตามมาตรฐาน (จัดหาห้องประชุมที่มีขนาดเหมาะกับการจัดพื้นที่ตามมาตรการด้านการเว้น ระยะห่าง)

1.3 นิสิต นักศึกษาที่มีภูมิภูมิลำเนาในเขตพื้นที่เสี่ยง ต้องผ่านกระบวนการ Self-Quarantine 14 วัน ก่อนเดินทางเข้ารับการฝึกอบรม

1.4 คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจัดทำทะเบียนและประวัตินิสิต นักศึกษา ก่อนเข้ารับการ ฝึกอบรม

1.5 จัดหาเครื่องสแกนวัดไข้ดิจิทัล (วัดไข้ที่ประตูทางเข้าของห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม หรือสถานที่อื่นๆ ที่อาจจะไม่ใช่ห้องประชุม)

1.6 จัดให้มีเจลล้างมือ ประตูทางเข้าของห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม และหน้าห้องน้ำ ในกรณีที่มีห้องน้ำอยู่ภายในห้องประชุมสำหรับใช้ในการฝึกอบรม และมีสบู่น้ำในอ่างน้ำทุกห้องภายใน สถานที่ดำเนินการฝึกอบรม

1.7 ขวดสเปรย์สำหรับใส่น้ำยา (0.1-0.5% โซเดียมไฮโปคลอไรท์ (Sodium hypochlorite) สำหรับใช้ทำความสะอาดในกรณีที่เห็นว่าอาจจะมีการปนเปื้อนเกิดขึ้น

1.8 มีการเช็ดทำความสะอาดไมโครโฟนด้วยแอลกอฮอล์ 70% หรือนำยาฆ่าเชื้อก่อนและหลังการใช้งาน และทิ้งกระดาษชำระที่ใช้ทำความสะอาดไมโครโฟนและอุปกรณ์ลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด

1.9 การทำความสะอาดพื้นที่หลังการใช้งานทุกวัน/ครั้ง โดยการเปิดระบายประตู หน้าต่าง รวมถึงกรณีการอบรมที่ดำเนินการติดต่อกันหลายวัน ขอให้มีการทำความสะอาดหลังเสร็จสิ้นภารกิจทุกวัน

1.10 จัดให้มีการทำความสะอาดจุดสัมผัสต่างๆ ที่เป็นจุดเสี่ยง เช่น ลูกบิดประตู บานประตู ปุ่มกดลิฟต์ (ถ้ามี)

1.11 การจัดเตรียมถังขยะให้เพียงพอ การแยกขยะในห้องน้ำ การเตรียมฝาปิดมิดชิด

2. การปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม

2.1 นิสิต นักศึกษาต้องล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้

2.2 ตรวจวัดไข้ด้วยเครื่องสแกนวัดไข้แบบดิจิทัลที่ประตูทางเข้าสถานที่จัดการฝึกอบรมทุกครั้งก่อนเข้ารับการฝึกอบรม หากนิสิต นักศึกษามีไข้ให้พักและดำเนินการวัดไข้หลังจากเวลาผ่านไป 5 นาที และหากพบว่ามีไข้อยู่ ให้คณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล

2.3 นิสิต นักศึกษาต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่อยู่ภายในสถานที่จัดการฝึกอบรม โดยนิสิตจะต้องจัดเตรียมหน้ากากอนามัยด้วยตัวเอง หากไม่มีคณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม จะต้องจัดหาหน้ากากอนามัยให้กับนิสิต นักศึกษาคนนั้น หากนิสิต นักศึกษามีความจำเป็นจะต้องถอดหน้ากากอนามัย นิสิตต้องขออนุญาตจากวิทยากรเพื่อออกนอกห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรมให้เรียบร้อยเสียก่อน

2.4 นิสิต นักศึกษาต้องมีชุดฉีดพ่นสเปรย์แอลกอฮอล์ชนิดพกพาทุกคน เพื่อทำความสะอาดมือของตนเองเมื่อไม่มั่นใจว่ามีการสัมผัสพื้นที่สาธารณะ หรือมีการปนเปื้อนเกิดขึ้น

2.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่แตะต้องสัมผัสร่างกายของผู้อื่น ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม หากกิจกรรมการฝึกอบรมนั้นมีความจำเป็นต้องมีการแตะต้องสัมผัสร่างกายของผู้อื่น ให้ดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และหลังการสัมผัสร่างกายของผู้อื่นให้ฉีดพ่นทำความสะอาดมือด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์ทันที และอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรม

2.6 ห้ามตะโกนหรือส่งเสียงดังในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม เพื่อป้องกันการฟุ้งกระจายของสารคัดหลั่ง

2.7 ห้ามนิสิต นักศึกษาหยิบยืมอุปกรณ์ของใช้ส่วนตัวใดๆ ของผู้อื่นในระหว่างการฝึกอบรมในห้อง หรือสถานที่ฝึกอบรม

2.8 กรณีที่อยู่นอกอาคารหรือพื้นที่โล่ง หากไม่ได้สวมใส่หน้ากากอนามัย นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องรักษาระยะห่างจากคนอื่นไม่น้อยกว่า 6 ฟุต (ประมาณ 1.8 เมตร)

2.9 ภายหลังจากอบรมและเดินทางกลับที่พัก นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนเสื้อผ้าอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายทันทีก่อนทำกิจวัตรประจำวัน หลีกเลี่ยงการรวมตัวกันเป็นจำนวนมากๆ โดยปราศจากการป้องกัน

3. แนวปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม

3.1 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมต้องล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้นซึ่งวิทยากร ควรสวมใส่เสื้อแขนยาว) และทำการตรวจวัดไข้ก่อนดำเนินการฝึกอบรม หากมีไข้ให้เปลี่ยนวิทยากรสำหรับ

การฝึกอบรม หรือให้เปลี่ยนช่วงเวลาของการฝึกอบรมเพื่อให้วิทยากรไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาลให้เรียบร้อยแล้วก่อน

3.2 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมต้องสวมใส่หน้ากากอนามัย หรือ Face Shield ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการฝึกอบรมภายในห้องประชุมสำหรับการใช้ในการฝึกอบรม (คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องเตรียมหน้ากากอนามัยหรือ Face Shield ให้กับวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม)

3.3 ทำความสะอาดไมโครโฟนก่อนการใช้งาน ด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์หรือน้ำยาฆ่าเชื้อปล่อยให้แห้ง หรือเช็ดด้วยผ้าสไล์แอลกอฮอล์หรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการใช้งานในการดำเนินการจัดการฝึกอบรม การใช้ไมโครโฟนควรหุ้มด้วยผ้าสไล์หรือถุงพลาสติกขนาดเล็กตลอดเวลาระหว่างการใช้งานและถอดทิ้งลงในถังขยะเมื่อเสร็จสิ้นการใช้งานหลังการดำเนินการจัดการฝึกอบรม หากมีวิทยากรดำเนินการอบรมพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกันต้องจัดหาไมโครโฟนให้พอกับจำนวนวิทยากร

3.4 วิทยากรจะต้องสอบถามนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการมีอาการ ไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ หากพบให้นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมงดการฝึกอบรมและไปตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล (สอบถามนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งรอบเช้าและรอบบ่าย อย่างน้อยวันละสองครั้ง)

3.5 วิทยากรที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องไม่แต่งตัวต้องสัมผัสร่างกายของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรม ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในห้องประชุมสำหรับการใช้ในการฝึกอบรม

3.6 วิทยากรที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เฉพาะบริเวณหน้าห้องเท่านั้น ห้ามเข้าใกล้นิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระยะ 1.8 เมตร หากมีความจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ

3.7 การดำเนินการจัดการอบรมจะต้องดำเนินการต่อเนื่องไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที หากจำเป็นต้องดำเนินการฝึกอบรมที่ใช้เวลามากกว่านี้จะต้องพักห้องก่อนเริ่มดำเนินการฝึกอบรมต่อไป ไม่ต่ำกว่า 20 นาที (เพื่อให้การตกตะกอนของอนุภาคของสารคัดหลั่งแบบเทอร์มินัลสมบูรณ์)

3.8 วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องเช็ดทำความสะอาดไมโครโฟนด้วยแอลกอฮอล์ 70% หรือน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนการดำเนินการฝึกอบรมด้วยตนเองหากไม่แน่ใจว่าไมโครโฟนสะอาดเพียงพอหรือยัง ซึ่งปกติคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งก่อนและหลังการใช้งานไมโครโฟนในระหว่างการดำเนินการฝึกอบรม

3.9 กรณีที่อยู่นอกอาคารหรือพื้นที่โล่ง หากไม่ได้สวมใส่หน้ากากอนามัย วิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรมจะต้องรักษาระยะห่างจากคนอื่นไม่น้อยกว่า 6 ฟุต (ประมาณ 1.8 เมตร)

3.10 วิทยากรต้องจัดให้มีกิจกรรมที่ผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกอบรม และการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องมาตรการการป้องกันการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความเครียดและมีความวิตกกังวลมากเกินไป

4. แนวปฏิบัติในการเดินทางโดยรถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม

4.1 ตรวจวัดไข้ก่อนขึ้นรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม หากมีไข้ให้พักและดำเนินการวัดไข้หลังจากเวลาผ่านไป 5 นาที และหากพบว่ายังมีไข้ให้คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการฝึกอบรมจะต้องจัดส่งนิสิต นักศึกษาไปเข้ารับการตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล หรือพิจารณาให้งดเว้นการเดินทางไปเข้าร่วมรับการฝึกอบรม

4.2 คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการจะต้องสอบถามผู้ที่จะโดยสารด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม เกี่ยวกับการมีอาการ ไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ

หากพบผู้ที่โดยสารด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรมไปตรวจร่างกายที่สถานพยาบาล หรือพิจารณาให้งดเว้นการเดินทางไปเข้าร่วมรับการฝึกอบรม

4.3 สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม ไม่ถอดหน้ากากอนามัยโดยเด็ดขาดในระหว่างการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม

4.4 หน้ากากอนามัยที่ควรใช้สวมใส่ในระหว่างการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่ใช้สำหรับการเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม ควรเป็นชนิด N95 หรือ N99 (เพื่อความปลอดภัยสูงสุด ส่วนหน้ากาก FFP1 หรือหน้ากากผ่าตัดที่เรียกว่า Surgical mask ให้สวมใส่ได้โดยอนุโลม (หน้ากาก FFP1 หรือหน้ากากผ่าตัดที่เรียกว่า Surgical mask เป็นหน้ากากได้รับการออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ป่วยที่อ่อนแอจากการแพร่กระจายเชื้อโรคของบุคลากรทางการแพทย์เมื่อไอ จาม พุด หน้ากากชนิดนี้จึงได้รับการออกแบบมาเพื่อปกป้องผู้ป่วย ไม่ใช่เพื่อปกป้องผู้สวมใส่จากการติดเชื้อ วัตถุประสงค์คือใส่เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อมากกว่า ปัจจุบันยังไม่มีผลการวิจัยยืนยันเกี่ยวกับประสิทธิภาพของหน้ากากผ่าตัด สำหรับการปกป้องผู้สวมใส่จากเชื้อไวรัสโคโรนา (Joseph, 2020, p. 28)

4.5 หลีกเลี่ยงการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศที่มีผู้โดยสารแออัดยัดเยียดจนเกินไปจนทำให้เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อ

4.6 ล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้หลังการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

4.7 ไม่รับประทานอาหารหรือดื่มน้ำบนรถโดยสารปรับอากาศ (สำหรับกรณีการป้องกันการแพร่ระบาดในระดับสูงสุด เนื่องจากต้องมีการเปิดหน้ากากอนามัย) หากจำเป็นต้องดื่มน้ำบนรถโดยสารปรับอากาศ ต้องดื่มน้ำจากขวดที่มีฝาปิดมิดชิดฉีดพ่นทำความสะอาดมือสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งก่อนสัมผัสหรือเปิดฝาขวดน้ำดื่ม

4.8 ทำความสะอาดรอบขวดน้ำดื่มด้วยการฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด สำหรับขวดน้ำดื่มที่ซื้อจากร้านค้าสาธารณะและไม่มั่นใจว่า ถูกสัมผัสโดยบุคคลที่มีความเสี่ยงมาก่อนหรือไม่

4.9 คณะทำงานดำเนินการฝึกอบรมต้องวางแผนและประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักในตัวเองและใคร่ครวญถึงความสำคัญของการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ COVID-19 ตลอดระยะเวลาของการเดินทาง ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่จะต้องเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

4.10 สังเกตอาการของตนเองและหลีกเลี่ยงการใกล้ชิดหรือคลุกคลีกับคนอื่นเป็นระยะเวลา 14 วัน ภายหลังจากการเดินทางด้วยรถโดยสารปรับอากาศ

5. แนวปฏิบัติในการใช้ห้องน้ำสาธารณะ

5.1 สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการใช้ห้องน้ำสาธารณะ

5.2 ปิดฝาชักโครกก่อนกดน้ำทำความสะอาด เพื่อป้องกันการฟุ้งกระจายของเชื้อไวรัสที่อาจจะมีปนเปื้อนในอุจจาระ

5.3 หลีกเลี่ยงการใช้ห้องน้ำต่อเนื่องจากคนอื่นแบบทันทีทันใด ถ้าสามารถรอได้ ให้รอหลังจากการใช้งานห้องน้ำด้วยคนอื่นอย่างน้อย 45 วินาที

5.4 ล้างมือและล้างแขน (กรณีใส่เสื้อแขนสั้น) เป็นเวลาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วินาที หรือฉีดพ่นด้วยสเปรย์แอลกอฮอล์แล้วปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ด หากไม่สามารถล้างมือด้วยสบู่หรือน้ำยาล้างมือได้ หลังการใช้ห้องน้ำหากมือหรือลำแขนมีการสัมผัสส่วนหนึ่งส่วนใดของห้องน้ำ

5.5 ระมัดระวังไม่ให้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายสัมผัสส่วนหนึ่งส่วนใดของห้องน้ำ หากไม่มั่นใจ ให้เปลี่ยนเสื้อผ้าหลังจากการใช้ห้องน้ำสาธารณะ ทันทีที่สามารถทำได้

6. แนวปฏิบัติทั่วไป

6.1 หลีกเลี่ยงกิจกรรมการฝึกอบรมที่จะต้องมีการสัมผัสใกล้ชิดกันมากเกินไป

6.2 สร้างความตระหนักและวางมาตรการด้านความปลอดภัยให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน การออกมาตรการการป้องกันที่เหมาะสม

6.3 ดำเนินการกักกันอย่างรวดเร็วและแข็งแกร่ง เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน มีอาการไข้ ไอแห้งๆ เหนื่อยล้า และปวดกล้ามเนื้อ หรืออาการอื่นๆ ของโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ

6.4 ทำความเข้าใจกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน ในการขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

6.5 แจ้งเตือนเป็นระยะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร คณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกๆ คน ไม่สัมผัสปาก ตา จมูก ด้วยมือที่ยังไม่ผ่านการทำความสะอาด หลังการจับต้องสิ่งของต่างๆ ในที่สาธารณะ

6.6 จัดเก็บข้อมูลผู้เข้ารับการอบรมเพื่อการสอบสวนโรคและติดตามตัว

6.7 จุดลงทะเบียนหลีกเลี่ยงการใช้ปากกา วัสดุอุปกรณ์ ร่วมกัน หากเป็นไปได้ให้ใช้วิธีการลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์

6.8 มีระบบคัดกรองล่วงหน้าเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการความเสี่ยง เช่น การสอบถามประวัติ ความเสี่ยงผ่านระบบออนไลน์

6.9 ก่อนดำเนินการอบรม คณะทำงานต้องจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวให้กับผู้เข้ารับการอบรม ในเรื่องของการล้างมือ การทำความสะอาดมือ แนะนำสถานที่ การทิ้งขยะ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการระบาดของเชื้อโรคเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดี

6.10 กรณีการจัดอาหารให้กับผู้เข้ารับการอบรมแบบช่วยเหลือตนเอง (บุฟเฟต์) ต้องจัดให้มีพนักงานที่ทำหน้าที่ตักอาหารให้กับผู้เข้ารับการอบรมโดยพนักงานนั้นต้องสวมถุงมือ ใส่หน้ากากอนามัยให้เรียบร้อย และพนักงานต้องผ่านมาตรการการคัดกรองต่างๆ ตามมาตรฐานว่าด้วยการป้องกันการแพร่ระบาด

6.11 เน้นการบริการอาหาร น้ำดื่มที่เป็นบรรจุภัณฑ์แบบปิด เพื่อลดการปนเปื้อน

6.12 การนั่งรับประทานอาหารต้องเว้นระยะห่างตามมาตรการอย่างเคร่งครัด

6.13 บริเวณที่นั่งรับประทานอาหาร ควรเป็นห้องที่เป็นระบบเปิด มีอากาศถ่ายเทสะดวก หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารในห้องปรับอากาศ

6.14 การสนทนาในระหว่างการสอนใส่หน้ากากอนามัยอาจจะทำให้หน้ากากอนามัยเลื่อนลงและเมื่อใช้มือไปจับเพื่อขยับให้เลื่อนขึ้นอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนได้ คณะทำงานอาจจะทำการสนับสนุน

เทพกระดาษชนิดบางแบบไมโครพอร์ (Micropore) เพื่อยึดหน้ากากอนามัยไม่ให้เลื่อนลงในระหว่างการสนทนา

แนวปฏิบัติทั้งหมดเป็นการวางมาตรการเพื่อใช้สำหรับการป้องกันการระบาดในระดับสูงสุด หากจะต้องมีการดำเนินการจัดการอบรมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการแบบในสถานที่ (Onsite) ซึ่งหากไม่จำเป็น และพิจารณาว่าการดำเนินการฝึกอบรมแบบออนไลน์สามารถดำเนินการได้และให้ประสิทธิผลของการอบรมที่เท่าเทียมกันให้ดำเนินการจัดการอบรมแบบออนไลน์แทน

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการวิจัย พบประเด็นที่สำคัญหลายประการ เช่น การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1.8 เมตร (6 ฟุต) ตามมาตรฐานของการป้องกันการแพร่ระบาดไม่ใช่ในระยะ 2 เมตร ตามที่เข้าใจกันผ่านการประชาสัมพันธ์สื่อมวลชน แต่ก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใส่หน้ากากอนามัยอย่างเคร่งครัด เพราะในระหว่างการทำกิจกรรมการฝึกอบรมนั้นระยะห่างของการเว้นระยะอาจจะไม่ได้คงที่เสมอไป การฝึกอบรมจะต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่ลดการแตะต้องสัมผัสซึ่งกันและกัน รวมถึงลดการใช้สื่อต่าง ๆ ที่จะต้องมีการสัมผัสร่วมกัน สื่อหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมจะต้องเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น การจัดการอบรมจะต้องดำเนินการต่อเนื่องไม่เกิน 1 ชั่วโมง 30 นาที และพักห้องก่อนเริ่มดำเนินการฝึกอบรมต่อไป ไม่ต่ำกว่า 20 นาที เพื่อให้การตกตะกอนของอนุภาคของสารคัดหลั่งแบบเทอร์มินัลสมบูรณ์ การใช้สเปรย์แอลกอฮอล์ต้องปล่อยให้แห้งโดยไม่ต้องเช็ดซ้ำเพราะจะเป็นการเพิ่มโอกาสของการปนเปื้อนเชื้อโรคมากขึ้น และการจัดการฝึกอบรมจะต้องกระตุ้นความตระหนักในเรื่องของการป้องกันตนเองอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิให้น้ำหนักและประเด็นความสนใจในเรื่อง สถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม การปฏิบัติของนิสิต นักศึกษา ที่เข้ารับการฝึกอบรม การปฏิบัติของวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม การใช้รถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม การใช้ห้องน้ำสาธารณะ และการปฏิบัติของคณะทำงานที่ดำเนินการจัดการอบรม ทั้งนี้ เนื่องจาก ในกระบวนการจัดการอบรม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ บุคคล สถานที่ และวิธีการดำเนินการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) คือ จากบุคคล สู่บุคคล และจากการสัมผัสกับพื้นผิวหรือวัตถุที่ปนเปื้อน เป็นหลัก (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) สามารถแพร่กระจายผ่านทางหายใจและการพูดคุยปกติได้ (van Doremalen et al. 2020) ดังนั้นการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จึงต้องกำหนดแนวทาง และวิธีการปฏิบัติที่เคร่งครัด เพื่อความปลอดภัยของทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรม และจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางเพื่อการตอบสนองต่อการเรียนการสอนในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) สอดคล้องกับงานการศึกษาของ Mallillin et al. (2020) ซึ่งได้ทำการศึกษากรอบกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ การจัดทำคู่มือการเรียนรู้ การสอน การจัดการเรียนรู้ ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อใช้เป็นแนวทางทางการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ในช่วงการระบาดของโรคโควิด 19 ผลการศึกษา แสดงตารางเวลาที่เหมาะสมของนักเรียนในชั้นเรียนปกติในช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และแนวทางการพัฒนากลยุทธ์

ที่เหมาะสมในการสอนระหว่างชั่วโมงบรรยาย และให้ความสำคัญกับระบบที่ช่วยสนับสนุนนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ถึงแม้ว่าอาจจะมีทรัพยากรที่จำกัดในการสอนออนไลน์ แต่การระบุวิธีการสื่อสารช่องทางการสอนตามความต้องการของนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการสอนแบบใหม่ๆ จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ นอกจากนี้การศึกษาของ Jaggars et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ผลของการศึกษาพบว่า การตอบสนองที่แตกต่างกันของนิสิต นักศึกษา และคณาจารย์ต่อสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน ส่วนการจัดการเรียน การสอน การอบรมแบบออนไลน์ สามารถนำมาใช้แทนวิธีการแบบปกติได้โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Hadži, 2020)

เนื้อหาของข้อกำหนดมาตรการหรือแนวทางในการจัดการอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) เพื่อป้องกันการระบาดของโรคนั้นเน้นหนักในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดไข้ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน ทั้งนี้เนื่องจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินหายใจ การแพร่กระจายเกิดขึ้นจากบุคคลสู่บุคคล และเชื่อว่าไวรัสแพร่กระจายจากคนสู่คนเป็นหลัก ระหว่างคนที่อยู่ใกล้ชิดกัน (ภายในประมาณ 6 ฟุต) ผ่านละอองระบบทางเดินหายใจ เมื่อผู้ติดเชื้อไอหรือจาม หยดน้ำเหล่านี้สามารถตกลงสู่ปากหรือจมูกของคนที่อยู่ใกล้เคียงหรืออาจสูดดมเข้าไปในปอด แนวคิดนี้เชื่อว่าเป็นแนวทางหลักในการแพร่กระจายเชื้อ (Centers for Disease Control and Prevention, 2020) จากการศึกษาพบว่า เชื้อสามารถ แพร่กระจายผ่านทางหายใจและการพูดคุยปกติ (Doremalen et al. 2020) ดังนั้นกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพบปะผู้คน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเพื่อผลในการป้องกันโรค แต่ทั้งนี้ก็ยังคงหวังผลในเรื่องของเป้าหมายของการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพเท่าเดิม ซึ่งแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรมในระหว่างการลือคดาวน์ ความจำเป็นในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ทำให้นักเรียนและครูจำเป็นต้องมีความห่างไกลกัน แต่การเรียน การสอน การฝึกอบรมยังคงต้องดำเนินการต่อไป ดังนั้นการทดแทนวิธีการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรมในแบบเดิมๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการแบบปกติได้ในระหว่างการลือคดาวน์ จึงต้องมีการเปลี่ยนสภาพการเรียนการสอนไปสู่สภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น อาจจะใช้การเรียน การสอน การฝึกอบรมแบบเสมือนจริง (virtual environment) ทดแทนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรในแนวทางใหม่ เพื่อให้ความรอบรู้ยังคงมีความเข้มข้นเหมือนเดิม (Chamberlain et al. 2020) หรือต้องมีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) อย่างเข้มข้นในระหว่างการจัดการเรียน การสอน การฝึกอบรม (Zhou, 2020) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pelaez-Morales (2020) ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ซึ่งในสถานการณ์นี้ถือว่าเป็นความท้าทายและโอกาสของนักการศึกษา ครูผู้สอน โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในหลักสูตร English for Speakers of Other Languages (ESOL) ผลการศึกษาได้ให้ข้อสรุปที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเตรียมครูผู้สอนในรูปแบบที่เป็นอยู่ การปรับเปลี่ยนตามบริบทที่เป็นจริง และการตระหนักถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู/สมดุลงานชีวิต ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19)

ข้อค้นพบจากการวิจัยช่วยให้เกิดการมองเห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของการเรียน การสอนและการฝึกอบรม โดยเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากการระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลต่อการเรียน การสอน การฝึกอบรมและการเรียนรู้โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นไปที่ประสบการณ์ของนิสิต นักศึกษา การใช้วิธีการแบบออนไลน์และการศึกษาทางไกลให้ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ความท้าทายที่ไม่คาดคิดและบทเรียนที่ได้เรียนรู้ในสถานการณ์ในลักษณะนี้ การตอบสนองต่อความจำเป็นเร่งด่วนที่จะเข้าใจและทำการปรับตัวในเรื่องของการสอน การฝึกอบรมและการเรียนรู้จะเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับปัจจุบันและอนาคตที่จะพบการระบาดของโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น (Chan et al. 2022) การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน การฝึกอบรมจะช่วยแบ่งปันความสำเร็จและปัญหาที่จะต้องแก้ไขโดยนักวิจัยทางการศึกษาที่หลากหลายในช่วงการระบาดใหญ่ นอกจากนี้ช่วยและสร้างแรงบันดาลใจให้ครูผู้สอนทุกคนให้เกิดการพัฒนาทักษะเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสานในสถานการณ์การสอนที่ไม่ปกติ (Cooker et al. 2022) และจากการตรวจสอบการตอบสนองทั่วโลกต่อการระบาดของโรค Covid-19 เกี่ยวกับการสอน ผลกระทบของการสอนออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน การฝึกอบรมที่มีต่อครูและนักการศึกษา พบว่าจากความท้าทายที่เผชิญอยู่ บุคลากรทางการศึกษาจะพยายามจัดการกับความท้าทายเหล่านี้และเปลี่ยนแปลงโอกาสที่เกิดขึ้นในการสอน การฝึกอบรมขณะที่มีการระบาดของโรค มีงานวิจัยจำนวนมากจากครูที่ทำงานในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่นำเสนอและให้คำแนะนำโดยตรงสำหรับการปฏิบัติและการแก้ปัญหาที่ดี และจากการศึกษาพบว่าเครื่องมือ เทคนิคและโซลูชันที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการแก้ปัญหาในแต่ละประเทศ และมีการถ่ายโอนไปยังบริบทอื่น ๆ ที่คล้ายกันทั่วโลก ข้อค้นพบจากการวิจัยการเรียนการสอน การฝึกอบรมในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดถือเป็นทรัพยากรที่มีค่าสำหรับนิสิต นักศึกษาวิชาชีพครู ครูประจำการ ตลอดจนผู้ฝึกสอนครูที่ต้องการเข้าใจมุมมอง วิธีปฏิบัติเพื่อผลการพัฒนาการเรียน การสอน การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ (Kılıçkaya et al. 2022) ดังนั้น บทเรียนที่จะเรียนรู้จากงานวิจัยจะช่วยเหลือแนะนำวิธีการทำงานใหม่ ๆ ในการทำงานและวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับ การพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดของข้อค้นพบเหล่านี้มาจากการสะท้อนความคิดส่วนบุคคลและสามารถจะกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญและเกิดความผิตชอบต่อการพัฒนาวิชาชีพของตนเองได้มากยิ่งขึ้น

สรุป

แนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการใช้อาคารสถานที่ในการฝึกอบรม และการเตรียมการฝึกอบรม (2) ด้านการปฏิบัติตัวของนิสิต นักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรม (3) ด้านวิทยากรที่ดำเนินการฝึกอบรม (4) ด้านการเดินทางโดยรถโดยสารปรับอากาศเพื่อเดินทางไปสถานที่ฝึกอบรม (5) ด้านการใช้ห้องน้ำสาธารณะ และ (6) ด้านทั่วไป ซึ่งในแต่ละด้านครอบคลุมในรายละเอียดของแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่อย่างละเอียด เช่น โอกาสเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมแบบเดิมๆ ตามความเคยชิน ทำให้เกิดมีความเสี่ยงของการแพร่เชื้อผ่านทางช่องทางต่างๆ เกิดขึ้น หากผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่ค้นพบได้อย่างเคร่งครัด เชื่อว่าจะช่วยลดโอกาสของการแพร่เชื้อที่จะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรมได้ และยังช่วยให้ผู้รับการอบรมได้เกิดความมั่นใจในแนวทางการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ลดความเครียด ความความวิตกกังวลที่จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการฝึกอบรม เชื่อว่าข้อค้นพบนี้สามารถที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานในโครงการ

ค่าย Summer camp ตามแบบวิถีใหม่ (New Normal) ในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จะต้องเน้นหนักในเรื่องการจัดการด้านสถานที่ มาตรการตรวจวัดใช้การสวมใส่หน้ากากอนามัย การรักษาความสะอาด การเว้นระยะห่างทางสังคม การสร้างความตระหนักและการเฝ้าระวังตรวจสอบอาการของการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจส่วนบน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะมีการศึกษาการนำเอาแนวทางการฝึกอบรม การเรียน การสอนในภาวะวิกฤติของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ไปใช้ในตัวอย่างในระดับอื่นๆ เพื่อดูผลของพฤติกรรมการปฏิบัติตัวของผู้เข้ารับการอบรมว่าจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เช่น ในระดับนักเรียนมัธยมศึกษา ประถมศึกษา ตลอดจนการประยุกต์ใช้กับประชาชนทั่วไปในเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมต่อไป

References

- Chamberlain, L. et al. (2020). Literacy in Lockdown: Learning and Teaching During COVID-19 School Closures. *The Reading Teacher*, 74(3), 243-253.
- Chan, R. Y., Bista, K., & Allen, R. M. (2022). *Online Teaching and Learning in Higher Education during COVID-19: International Perspectives and Experiences*. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Centers for Disease Control and Prevention (2020). *Coronavirus (COVID-19)*. Retrieved December 7, 2020, from <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html>
- Cooker, L., Cotton, T., & Toft, H. (2022). *Transforming Teaching: Global Responses to Teaching Under the Covid-19 Pandemic*. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Creswell, J. W. (2016). *30 Essential Skills for the Qualitative Researcher*. California: SAGE Publications.
- Doremalen, N. V. et al. (2020). Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *New England Journal of Medicine*, 382(16), 1564-1567.
- Given, L. M. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles, CA: SAGE Publications.
- Hadži, V. P. (2020). The Impact of COVID-19: From a Culture of Teaching Towards a Culture of Learning. *Inter Faculty*, 10, 187-200.
- Jaggars, S. S., Rivera, M. D., Hance, E. K., & Heckler, A. (2020). *Ohio State COVID-19 Teaching and Learning Survey*. (Research report). Ohio: The Ohio State University.

- Johns Hopkins University (2021). *COVID-19 Dashboard by the Center Systems and Engineering (CSSE)*. Retrieved December 12, 2020, from <https://systems.jhu.edu/research/public-health/ncov>
- Joseph, T., & Ashkan, M. (Eds.). (2020). *International Pulmonologist's Consensus on COVID-19* (1st ed.). Kochi: Amrita Institute of Medical Sciences.
- Kılıçkaya, F., Kic-Drgas, J., & Nahlen, R. (2022). *The Challenges and Opportunities of Teaching English Worldwide in the COVID-19 Pandemic*. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing.
- Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2021). *Practical Research Planning and Design*. (12th ed.). Essex: Pearson.
- Mallillin, L. D. et al. (2020). A Framework in Online Learning Process: A Guide to Educational Teaching During COVID-19 Pandemic. *European Journal of Open Education and E-Learning Studies*, 5(2), 1-15.
- Osler, S. (2020). *Coronavirus outbreak: All the Secrets Revealed About the COVID-19 Pandemic - A Complete Rational Guide of Its Evolution, Expansion, Symptoms and First Defense*. Independently Published.
- Pelaez- Morales, C. (2020). Experiential learning in the COVID-19 Era: Challenges and Opportunities for ESOL Teacher Educators. *Teaching/Writing: The Journal of Writing Teacher Education*, 9(1), 1-5.
- Pennington, T. (2020). *The Coronavirus Preparedness Handbook: How to Protect Your Home, School, Workplace, and Community from a Deadly Pandemic (COVID-19)*. New York: Skyhorse Publishing.
- Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: SAGE Publications.
- Tracy, S. J. (2020). *Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact*. Hoboken, NJ: Wiley Blackwell.
- Savin-Baden, M., & Major, C. H. (2010). *New Approaches to Qualitative Research: Wisdom and Uncertainty*. London: Routledge.
- Wick, G. (2020). *The Wuhan 2019-nCoV Outbreak - Coronavirus 2020: What Is Really Happening and How to Prevent It (updated February 12th, 2020)*. Retrieved October 3, 2020, from <https://www.simeup.it/wp-content/uploads/2020/03/CORONAVIRUS-2020-Grayson-Wick.pdf>
- World Health Organization (2020). *Clinical Management of Severe Acute Respiratory Infection When COVID-19 Disease Is Suspected: Interim Guidance*. Retrieved November 23, 2020, from <https://www.who.int/publications/i/item/10665-332299>
- Zhou, W. (2020). *The Coronavirus Prevention Handbook: 101 Science-Based Tips That Could Save Your Life*. New York, NY: Skyhorse Publishing.
- Žižek, S. (2020). *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*. New York: Polity Press.

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี:
กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย
อำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ*

A Model of the Management of Public-Sector Dispute Mediation Center
by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Public-Sector Dispute
Mediation Center, Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province

¹อุบลวรรณ ขันธหิรัญ, พระครูปลัดปัญญาวรรณ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Ubolwan Khantahirun, Phrakrupaladpañkavorawat
and Phrakhrupalhad Adisak Vajirapañño

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ubolwanmcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ย และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ย 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร และเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 21 คน ณ ตำบลสวาย โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ที่ผ่านมามีชุมชนไม่เห็นความสำคัญในการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และไม่มาใช้บริการ ประกอบกับคณะทำงานและผู้ไกล่เกลี่ยยังขาดความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและทักษะในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน 2) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีหลักการบริหาร 4M's และ 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารภายในองค์กร และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์ปัญหาของอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหา (2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา (3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์การดำเนินงาน และ (4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการดำเนินงานให้บรรลุวิสัยทัศน์ 3) รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย (SAWAI Model) มีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) S : Skills คณะทำงานได้รับการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย (2) A : Aspiration คณะทำงานมุ่งมั่นให้เกิดผลตามแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ (3) W : Wisdom คณะทำงานได้รับการพัฒนาปัญญาภายในและภายนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (4) A : Acknowledgement ชุมชนเชื่อมั่นในศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และใช้บริการศูนย์

ไกล่เกลี่ยฯ (5) I : Integration การบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงาน และการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก

คำสำคัญ: ศูนย์ไกล่เกลี่ย; ภาคประชาชน; การบริหารศูนย์ไกล่เกลี่ย; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) to investigate the context, problems, and needs in the management development, including concepts and theories in the management of public-sector dispute mediation center; 2) to explore the Buddhist peaceful means promoting the management development; and 3) to develop and present a model for the management of public-sector dispute mediation center by Buddhist peaceful means at Sawai Subdistrict, Prangku District, Sisaket Province. The study used a qualitative research method that included documentary research and action research by in-depth interviews with 21 persons from Sawai Subdistrict. The obtained data were analyzed and presented by content analysis.

From the study, the following results are found: 1) The community has overlooked the significance of establishing a public-sector dispute mediation center in accordance with the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2019), and as a result, they do not use the service. Moreover, the working group and mediators still lack legal knowledge and skills in mediation according to the Act, which makes them unconfident in their ability to do their jobs. 2) The researcher has applied the management theory of '4M's' and 'McKinsey 7-S Framework' to examine the management within the organization. The standard criteria of a public-sector dispute mediation center in all 4 areas was also analyzed and synthesized based on Ariyasacca (the Four Noble Truths), which comprises as follows: (1) Dukkha (suffering) by identifying the conditions of problems; (2) Samudaya (the cause of suffering) by identifying the cause of the problems; (3) Nirodha (the cessation of suffering) by identifying the visions of the operation; and (4) Magga (the path leading to the cessation of suffering) by identifying strategies for work operation in order to achieve the vision. 3) A model for the management of a public-sector dispute mediation center or 'SAWAI Model' consists of the following components: (1) 'S' stands for Skills, in which the working group get to develop their skills in management and mediation; (2) 'A' stands for Aspiration, in which the working group are determined to mobilize the public-sector dispute mediation center; (3) 'W' stands for Wisdom, where the working group can grow their inner and outer wisdom in an attempt to complete the work; (4) 'A' stands for Acknowledgement, in which the community has confidence in the public-sector dispute mediation center and uses its services; and (5) 'I' stands for Integration, referring to an integration of work operation among the working group, as well as an integration of work operation with the external agencies.

Keywords: Mediation Center; Public- Sector; Management of Dispute Mediation Center; Buddhist Peaceful

บทนำ

สภาวะการที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยถอยลง เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เกิดการกระทบกระทั่งกันเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นความขัดแย้งในสังคมชุมชน นำมาซึ่งการฟ้องร้องที่เป็นคดีความเพิ่มมากขึ้นทำให้มีผลกระทบโดยตรงกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักใช้เวลาในการดำเนินการและมีค่าใช้จ่ายสูงในการต่อสู้คดี เป็นผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง จากรายงานคดีในปี พ.ศ. 2564 พบว่ามีปริมาณคดีในศาลชั้นต้นรับใหม่มากถึงจำนวน 1,271,456 คดี (Office of Planning and Budget, 2022) ถ้าสามารถลดปริมาณคดีที่ไม่จำเป็นต้องขึ้นสู่ศาลลงได้จะทำให้ศาลสามารถพิจารณาคดีที่สำคัญ ๆ ได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution: ADR) จึงเป็นทางเลือกของความยุติธรรมที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายที่เข้ามาช่วยแก้ไขความขัดแย้ง ส่งเสริมและแบ่งเบาภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (Ngammuangsakul et al. 2020) โดยกระทรวงยุติธรรมได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ..... และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2562 โดยบัญญัติให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนัก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมารองรับข้อพิพาททำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดงบประมาณแผ่นดิน รวมถึงเปิดโอกาสให้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นเพื่อนำกฎหมายฉบับดังกล่าวไปใช้เพื่อยุติหรือระงับข้อพิพาทโดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ (Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019), 2019) โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องไม่มีค่าใช้จ่าย และคู่กรณีจากกันด้วยสัมพันธภาพที่ดี โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการพูดคุย ถ้าสามารถตกลงกันได้จะมีการจัดทำบันทึกข้อตกลง ซึ่งบันทึกข้อตกลงมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

จากข้อมูลผลการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ณ วันที่ 23 กันยายน 2565 พบว่ามีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน 1,088 แห่ง ประกอบด้วย ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาครัฐ จำนวน 82 แห่ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จำนวน 1,006 แห่ง (ที่จัดตั้งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 270 แห่ง และจัดตั้งในต่างจังหวัด จำนวน 736 แห่ง) มีผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นทะเบียนภาครัฐ จำนวน 3,332 คน และผู้ไกล่เกลี่ยขึ้นทะเบียนภาคประชาชน จำนวน 3,522 คน เป็นผลให้สามารถลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล 47,455 เรื่อง ประกอบด้วย คดีแพ่ง 47,407 เรื่อง และคดีอาญา จำนวน 48 เรื่อง ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายประชาชนได้ จำนวน 6,157,600,416 บาท และลดต้นทุนภาครัฐได้ จำนวน 3,677,376 บาท (Conflict Management Promotion Division Rights and Liberties Protection Department, 2022)

ปัจจุบันจังหวัดศรีสะเกษมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จำนวน 7 แห่ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน วัดท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภوبرางกู จังหวัดศรีสะเกษ ได้จัดตั้งขึ้นโดยมีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอนาย้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์แม่ข่าย โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบล

สวาย ได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563 ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และมียุติธรรมจังหวัดศรีสะเกษเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย มีคณะทำงาน จำนวน 19 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชนที่มาจาก 3 ส่วน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน/ราชการ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “บวร” ที่ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการมาเป็นเวลานาน

จากการที่คณะทำงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ที่มีผู้นำท้องถิ่นที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้กับศูนย์ยุติธรรมชุมชน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยในการปกครองท้องที่ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (Tongkachok, 2019) โดยเมื่อทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จจะจัดทำข้อตกลงการไกล่เกลี่ยในสมุดบันทึกให้ทุกฝ่ายลงนาม ซึ่งเป็นเพียงสัญญาใจที่ไม่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย โดยที่ผ่านมาการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา แต่เนื่องจากการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำเอกสารหลายขั้นตอนทำให้คณะทำงานไม่คุ้นชินในการปฏิบัติงาน จึงไม่เห็นความสำคัญของการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. ประกอบกับคณะทำงานยังขาดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานตามกระบวนการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. อีกทั้ง ชุมชนไม่เชื่อมั่นว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้กับชุมชนได้จริง

ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน การพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้นแบบการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯที่กำลังจะจัดตั้ง หรือที่จัดตั้งแล้วประสบปัญหาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อีสานใต้ที่มีบริบทและสภาพปัญหาใกล้เคียงกับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน และเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในชุมชน เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน เกิดชุมชนสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเชิงพรรณนา 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงฯ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ประกอบด้วย (1) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และ (2) ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 โดยการสัมภาษณ์คณะทำงานบริหารศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย จำนวน 5 คน โดยใช้แนวคิดทฤษฎี 4M's และหลักพุทธศาสนาใช้ในการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียง เพื่อให้ทราบถึงบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ SOAR โดยนำผลที่ได้ไปใช้ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

3) สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 16 คน ประกอบด้วย (1) คณะทำงานศูนย์ใกล้เคียงฯ ที่มีศักยภาพตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (2) ผู้บริหารกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และข้าราชการตุลาการ (3) นักไกล่เกลี่ย นักสันติวิธี และผู้มีส่วนได้เสียในการไกล่เกลี่ย โดยใช้แนวคิดทฤษฎี 4M's และหลักพุทธศาสนาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ เพื่อให้ทราบถึงบริบท สภาพปัญหาการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน และการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

4) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกที่ใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย (1) 4M's ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน ที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และ (2) 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร 7 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี เอกสาร และงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากงานวิจัย หนังสือ บทความ และเว็บไซต์ โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา กำหนดเป้าหมาย และวิธีการดำเนินการที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 3 สรุปประเด็นข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ และจากการบูรณาการหลักพุทธศาสนากับแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก

การนำหลักพุทธสันติวิธี อริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะทำงานศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย จำนวน 5 คน มาทำการสรุปประเด็นที่ต้องการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาและข้อเสนอแนะความต้องการที่จะพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงฯ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน

มาบูรณาการกับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ 4M's และ 7s Mckinsey และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน

ขั้นตอนที่ 4 การบูรณาการกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน

การนำผลที่ได้จากการสรุปประเด็นที่ต้องแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา และสรุปข้อเสนอแนะความต้องการที่จะพัฒนาศูนย์ใกล้เคียงฯ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และจากการบูรณาการกับหลักพุทธศาสนาและแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตก ให้เกิดกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากการบูรณาการไปใช้ปฏิบัติงานจริง โดยการนำกระบวนการที่ได้จากการบูรณาการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตามหลักพุทธสันติวิธีนำไปใช้ปฏิบัติงานจริง กับศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผล หลังจากการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการปฏิบัติงาน และติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย และนำไปปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา (SAWAI Model) โดยสามารถนำรูปแบบ SAWAI Model ไปใช้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พบว่า การจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยยังคงไกล่เกลี่ยตามจารีตประเพณีที่ทำตาม ๆ กันมา ถึงแม้จะได้ผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการไม่คุ้นชินกับกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ประกอบกับ คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยยังขาดความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและทักษะในการบริหารจัดการการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางตะวันตกมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตำบลสวาย ประกอบด้วย 1) 4M's ปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน ที่ทำให้องค์กรประสบ

ความสำเร็จ และ 2) 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร 7 ด้าน มาบูรณาการกับเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้นำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายการดำเนินงาน และ 4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการบริหารงาน ให้บรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย

โดยผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยที่นำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการ 4M's ของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ใน 4 ประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ เชิญคณะทำงานที่เป็นผู้นำชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะทำงาน ควรมีการประชุมชี้แจงให้ผู้นำชุมชนได้รู้ถึงเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาปฏิบัติงาน ประกอบกับการที่คณะทำงานไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ จะต้องเป็นผู้ที่เสียสละและมีจิตอาสา เช่น ผู้ที่เกษียณอายุจะมีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานด้านเอกสาร และด้านการจัดทำงบประมาณและการเงิน ซึ่งจะมีเวลาว่างและต้องการงานเพื่อรับใช้สังคม

นอกจากนี้ คณะทำงานไม่รู้ถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จึงควรจัดทำ Job Description (JD) กำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ขอบเขตของตำแหน่งงาน และคุณสมบัติที่จำเป็นในตำแหน่งงานของคณะทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การบริหารจัดการการเงิน จากการที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยเงินอุดหนุนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2564 ปีละไม่เกิน 40,000 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ (Regulations of the Rights and Liberties Protection Department on Subsidy for Public-Sector Dispute Mediation Center, B.E. 2564 (2021), 2021) แต่อย่างไรก็ตามเงินสนับสนุนดังกล่าวอาจไม่เพียงพอในการดำเนินงานในแต่ละปี จึงควรมีการจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ หรือให้ภาคเอกชน รวมถึงภาครัฐอื่น ๆ เข้ามาให้การสนับสนุน สำหรับผู้ไกล่เกลี่ยจะได้รับค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการไกล่เกลี่ยเป็นรายเรื่อง เรื่องละไม่เกิน 1,000 – 6,000 บาท ขึ้นกับระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย (Ministry of Justice Regulations on Payment of Compensation and Other Expenses Necessary for Dispute Mediation, B.E. 2564, 2021)

3) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ สถานที่ที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรเป็นสถานที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก มีป้ายบอกทางศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ชัดเจน ที่มีความพร้อมในเรื่องห้องรับเรื่องร้องเรียน และห้องดำเนินการไกล่เกลี่ย ควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์เอกสาร เครื่องถ่ายเอกสาร มีตู้เก็บเอกสารมิดชิด มีมุมเรียนรู้ มีมุมนำซากาแพ้วคอยต้อนรับผู้มาใช้บริการ

นอกจากนี้ ควรจัดสถานที่ด้านนอกศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ให้พร้อมสำหรับต้อนรับผู้มาเยือนในกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยเป็นหมู่คณะ ดังนั้น การจัดตั้งจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ในหน่วยราชการ มหาวิทยาลัย หรือวัด เป็นสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนสถานที่จัดตั้ง ครุภัณฑ์สำนักงาน วัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลือง และสาธารณูปโภค เป็นต้น

4) การบริหารจัดการทั่วไป มีการจัดทำแผนการดำเนินงาน ทั้งด้านการดำเนินงาน ด้านบุคลากร และด้านการเงิน ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ควรจัดให้มีการอบรมความรู้ในเรื่องกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงอบรมความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้กับคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานอัยการจังหวัด เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และวิทยุชุมชนโดยผู้นำท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับใบปลิว จัดทำสื่อออนไลน์ เช่น Webpage Facebook และLine กลุ่มในชุมชน เป็นต้น ควรจัดให้มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน มีการไกล่เกลี่ยนอกสถานที่ รวมถึงมีการติดตามผลการดำเนินงานหลังจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ควรจัดให้จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสีย

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการถอดบทเรียนการไกล่เกลี่ยด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและการไกล่เกลี่ยระหว่างคณะทำงาน และศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ได้รูปแบบ SAWAI Model โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) S : Skills การพัฒนาความรู้และทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย โดยให้คณะทำงานได้ศึกษากระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 รวมถึงข้อกำหนด กฎกระทรวง ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องครบถ้วน

2) A : Aspiration การมุ่งมั่นให้เกิดผลตามแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ โดยจัดให้มีการศึกษาดูงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติงานและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

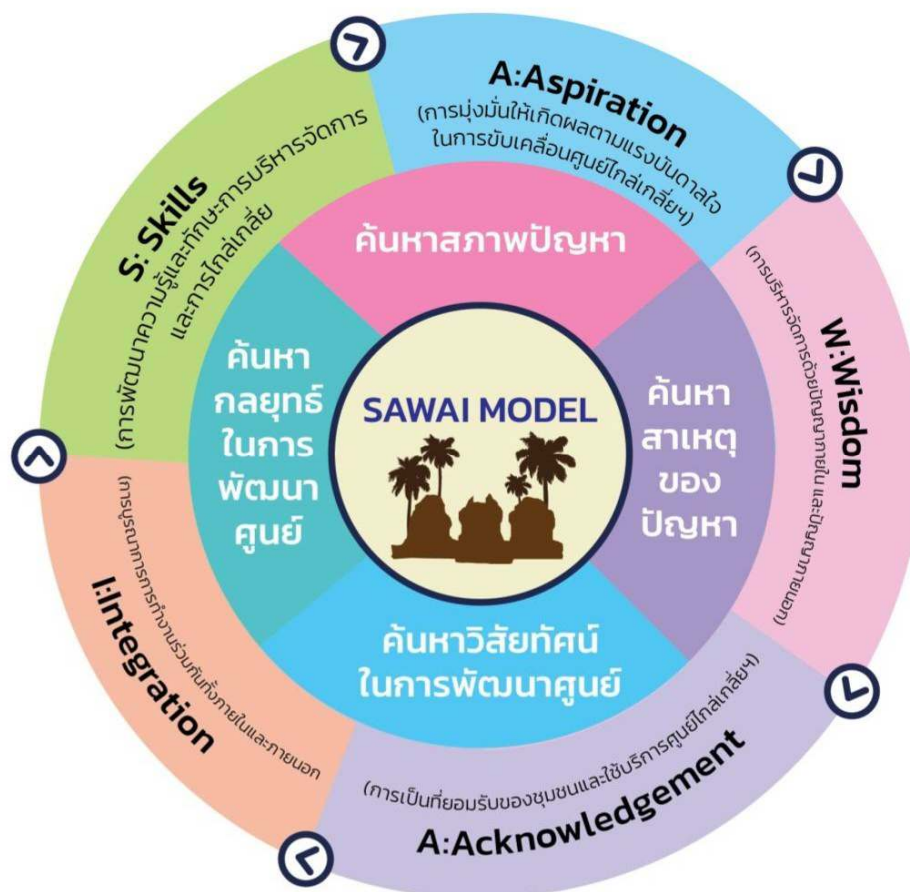
3) W : Wisdom การบริหารจัดการด้วยปัญญาภายใน และปัญญาภายนอก นอกจากที่คณะทำงานได้รับการพัฒนาปัญญาภายนอกแล้ว คณะทำงานควรได้รับการพัฒนาปัญญาภายในที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ไหว้พระ การสวดมนต์ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดสติภายใน โดยสามารถเอาชนะใจในมาตุแลรักษา และพัฒนางานข้างนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์

4) A : Acknowledgement การเป็นที่ยอมรับของชุมชนและใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ คณะทำงานและผู้ไกล่เกลี่ย ได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งภายในและภายนอก รวมถึงได้ศึกษาดูงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้ด้านการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และการไกล่เกลี่ยฯ ทำให้ชุมชนเชื่อมั่นว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย สามารถเป็นที่คลายทุกข์ และเป็นที่พักของประชาชนได้อย่างแท้จริง เกิดความไว้วางใจและใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย มากยิ่งขึ้น

5) I : Integration การบูรณาการการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงานที่มาจาก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน/หน่วยราชการ ร่วมกันขับเคลื่อนศูนย์

ไกล่เกลี่ยฯ ให้เป็นที่พึ่งของชุมชน และลดความขัดแย้งในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ 2) การบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายพันธมิตร

โดยมีภาพรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏเป็น SAWAI Model ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภอปราณบุรี จังหวัดศรีสะเกษ

องค์ความรู้ใหม่

จากการที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวทางการปฏิบัติงานของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ที่จัดตั้งขึ้นตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้เป็นไปตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จะต้องผ่านการตรวจประเมินประจำปี ปีละ 1 ครั้ง โดยต้องผ่านเกณฑ์การประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้าน จำนวน 35 ตัวชี้วัด ดังนี้ (Office of Justice Affairs, 2020)

ด้านที่ 1 โครงสร้างเชิงกายภาพ

จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ด้านที่ 2 บุคลากร

จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ด้านที่ 3 การบริหารจัดการ แบ่งเป็น 3 ด้านย่อย	จำนวน 12 ตัวชี้วัด
- ระบบข้อมูล	จำนวน 5 ตัวชี้วัด
- การพัฒนางาน	จำนวน 5 ตัวชี้วัด
- การมีส่วนร่วม	จำนวน 2 ตัวชี้วัด
ด้านที่ 4 งานบริการ แบ่งเป็น 3 ด้านย่อย	จำนวน 11 ตัวชี้วัด
- การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
- การอำนวยความสะดวกและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน	จำนวน 2 ตัวชี้วัด
- มาตรฐานการให้บริการ	จำนวน 6 ตัวชี้วัด

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ SAWAI Model ไปใช้ในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย เป็นผลให้การดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย เป็นไปตามมาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน โดยมีผลการดำเนินเป็นที่ประจักษ์ ทำให้ได้รับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประจำปี 2565 ในระดับดีเด่น (A) ได้คะแนนเต็ม 100 คะแนน และได้รับหนังสือประกาศเกียรติคุณผ่านการประเมินมาตรฐานประจำปี พ.ศ. 2565 ในระดับดีเด่น ดังนี้

1. ด้านโครงสร้างกายภาพ

ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2563 ณ สำนักงานหมู่บ้านช่อสะอาด วัดท่าคอยนาง มีการติดตั้งป้ายชื่อศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ด้านหน้าสำนักงาน ติดประกาศคำสั่งจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และผังโครงสร้างคณะกรรมการบริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ไว้ในสำนักงาน มีการจัดสถานที่สำหรับรับเรื่องร้องเรียน และห้องสำหรับการไกล่เกลี่ย มีวัสดุอุปกรณ์ อุปกรณ์สำนักงาน อาหารและเครื่องดื่ม พร้อมสำหรับคณะกรรมการ และผู้มาใช้บริการ

2. ด้านบุคลากร

คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาตามหลักสูตรที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกำหนด และการพัฒนาต่าง ๆ ที่สามารถแนะนำภารกิจของกระทรวงยุติธรรมให้ประชาชนได้ ดังนี้ 1) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ย และขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 13 คน 2) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมด้านการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน 3) คณะกรรมการได้รับการพัฒนาศักยภาพการไกล่เกลี่ย เทคนิคการไกล่เกลี่ยทางแพ่ง และทางอาญา และไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ของสำนักงานศาลยุติธรรม จำนวน 3 คน 4) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมอาสาสมัครยุติธรรม จำนวน 1 คน 5) คณะกรรมการได้ผ่านการฝึกอบรมโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชน จำนวน 6 คน

3. ด้านการบริหารจัดการ

3.1 ระบบข้อมูล ได้จัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในตำบลสวาย จัดทำทะเบียนและบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยในจังหวัดศรีสะเกษ และมีการเก็บผลการปฏิบัติงานของผู้ไกล่เกลี่ยและคณะกรรมการประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ไว้ในสำนักงาน และรายงานผลการไกล่เกลี่ยในระบบ Online ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นประจำทุกเดือน

3.2 การพัฒนางาน จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ พร้อมจัดทำรายงานการประชุม นำส่งยุติธรรมจังหวัดศรีสะเกษทุกครั้ง ได้จัดทำแผนการดำเนินงานประจำปี และวิเคราะห์ SWOT เป็นประจำทุกปี มีการจัดทำแผนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชนฯ จากกองทุนยุติธรรม ปีละ 1-2 ครั้ง พร้อมนำส่งสรุปผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณหลังการจัดอบรมทุกครั้ง

3.3 การมีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมร่วมกับสำนักงานยุติธรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความยุติธรรม ในครั้งนี้ คณะทำงานได้เยี่ยมชมและศึกษาดูงานศาลจังหวัดศรีสะเกษ และเยี่ยมชมและศึกษาดูงานศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลโพธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2565 สำหรับการจัดกิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครเครือข่ายกระทรวงยุติธรรม คณะทำงานได้ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือน ในวันที่ 1 มีนาคม 2565 คณะทำงานเข้าร่วมงานมหกรรมไกล่เกลี่ยหนี้สินครัวเรือน และยุติธรรมพบประชาชนจังหวัดศรีสะเกษ ณ โรงแรมศรีลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2565 และร่วมออกบูธนอกสถานที่ให้คำปรึกษา และให้ความรู้ทางกฎหมายกับประชาชน ร่วมกับงาน “อำเภอยิ้มเคลื่อนที่” ณ ศาลาประชาคมบ้านพอกน้อย หมู่ที่ 9 ตำบลกู่ อำเภوبرาญกู่ จังหวัดศรีสะเกษ ในวันที่ 4 สิงหาคม 2565

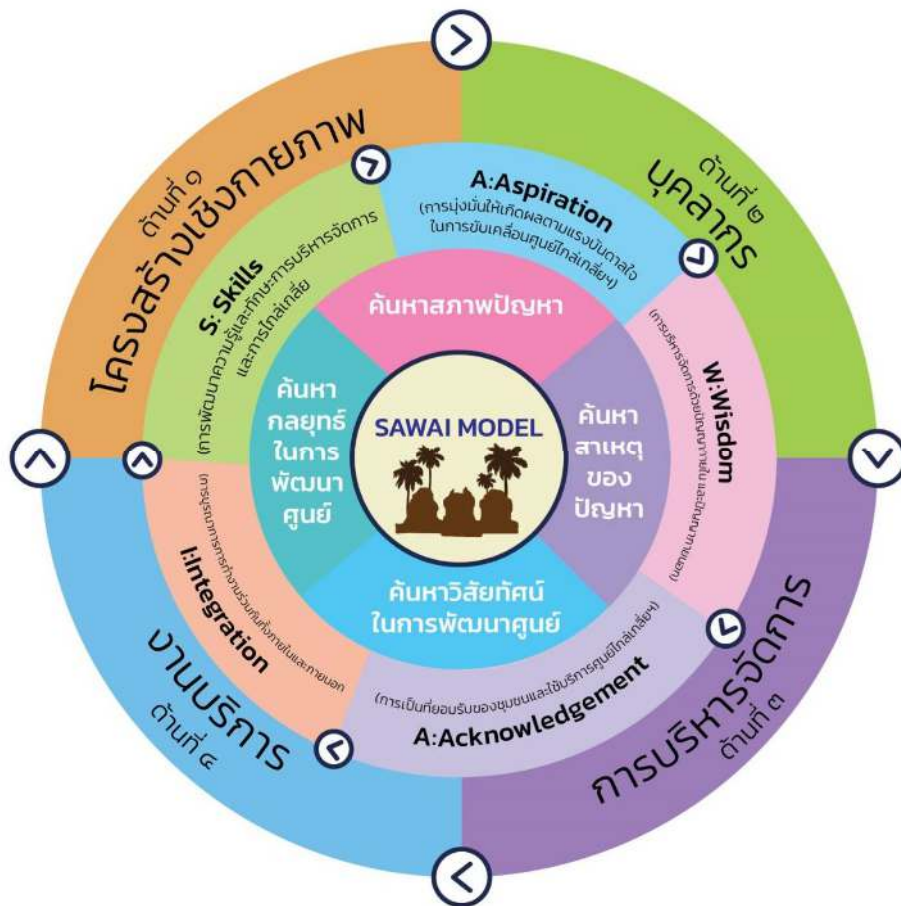
4. ด้านงานบริการ

4.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย สามารถจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้วเสร็จภายในมาตรฐานที่กำหนด และได้รับหนังสือรับรองการไกล่เกลี่ยจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยในครึ่งปีแรกของปี พ.ศ. 2565 มีเรื่องไกล่เกลี่ยจำนวน 8 เรื่อง อยู่ระหว่างดำเนินการ 4 เรื่อง ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ 2 เรื่อง ไกล่เกลี่ยสำเร็จ 2 เรื่อง โดยมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

4.2 การอำนวยความยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้จัดอบรมโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายให้กับประชาชนฯ และจัดอบรมผู้ไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในวันที่ 17 มีนาคม 2565 สำหรับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ส่วนราชการและประชาชนทั่วไปรับรู้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย ได้มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ในการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำเดือน และ ร่วมงาน “อำเภอยิ้มเคลื่อนที่” นอกจากนี้ ได้ทำการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานทาง webpage Facebook และแผ่นพับประชาสัมพันธ์

4.3 มาตรฐานการให้บริการ มีการจัดเก็บแฟ้มเอกสารเป็นหมวดหมู่ ถูกต้องครบถ้วน จัดทำมุมเรียนรู้ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ โดยรวบรวมหนังสือความรู้การไกล่เกลี่ย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และคู่มือการปฏิบัติงาน ให้คณะทำงานและผู้ให้บริการยืมกลับไปอ่าน และจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยและสิทธิประโยชน์ต่างๆ แจกให้ผู้รับบริการ มีผังขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ติดไว้ในสำนักงานให้เห็นเด่นชัด มีการติดตามผลการไกล่เกลี่ยภายหลังกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย และจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ ได้จัดให้มีช่องทางในการร้องเรียนทาง Facebook และกล่องรับเรื่องร้องเรียนในสำนักงาน

โดยมีภาพองค์ความรู้ใหม่การบริหารจัดการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย อำเภوبرาญกู่ จังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่การบริหารจัดการของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี
ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท ภาคประชาชน ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากการวิจัยบริบท สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย พบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนไม่ทราบถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงฯ และไม่เชื่อมั่นว่าศูนย์ใกล้เคียงฯ จะสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้จริง ประกอบกับการที่คณะทำงานและผู้ใกล้เคียงยังขาดความรู้และทักษะในการไกล่เกลี่ยและการบริหารจัดการศูนย์ใกล้เคียงฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธปภัค บุรณะสิงห์ เรื่อง รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้นำชุมชน และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังขาดทักษะและเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ขาดความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขาดการฝึกอบรมด้านการไกล่เกลี่ย (Buranasing, 2020)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลจากการวิจัยศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลสวาย พบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย กับแนวคิดทฤษฎี 4M's หลักการบริหารจัดการ 7s McKinsey กระบวนการตรวจสอบการบริหารจัดการภายในองค์กร และเกณฑ์มาตรฐานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน 4 ด้าน โดยหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ การค้นหาสภาพปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 2) ขั้นสมุทัย การค้นหาสาเหตุของปัญหาของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ และ 4) ขั้นมรรค การค้นหากลยุทธ์ในการบริหารงานให้บรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเจริญพงษ์ ธรรมทิโป (วิชัย) เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อแก้ไขปัญหาภายในองค์กรมีวิธีปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นทุกข์ คือ การกำหนดปัญหาด้วยการระดมความคิดของผู้บริหารและพนักงาน เพื่อหาปัญหาที่องค์กรกำลังเผชิญอยู่ 2) ขั้นสมุทัย คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ว่าเกิดจากอะไร เกิดจากภายใน หรือภายนอกองค์กร 3) ขั้นนิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมายที่จะเกิดขึ้น ให้สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา 4) ขั้นมรรค คือ การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา (Phra Charoenpong Thammathipo (Wichai), 2013)

ผู้วิจัยได้นำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการ 4M's ของศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตำบลสวาย พบว่า

1) การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การสรรหาคนทำงานที่มาจากผู้นำชุมชนทุกภาคส่วนที่มาจาก “บวร” ที่ย่อมาจาก บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ควรมีการชี้แจงให้ผู้นำชุมชนได้รู้ถึงเจตนารมณ์วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ ควรจัดให้มีการอบรมความรู้การไกล่เกลี่ยฯ ตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำ Job Description (JD) เพื่อให้คนทำงานได้รู้ถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ประกอบกับ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่คนทำงานจะต้องมีเวลา มีจิตอาสา และเสียสละ เนื่องจากไม่มีค่าตอบแทน ซึ่งผู้เกษียณอายุจะมีเวลาและมีองค์ความรู้การบริหารงาน การจัดทำเอกสาร หรือการบริหารงานด้านเงิน ที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ให้กับศูนย์ไกล่เกลี่ยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ชลัท ประเทืองรัตนนา เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรมีคนทำงานอย่างน้อย 1 คน ที่มีคุณสมบัติในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ เข้าใจภาษากฎหมาย และสามารถจัดทำเอกสารได้ (Pratheuangrattana, 2021)

2) การบริหารจัดการการเงิน การที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปีละไม่เกิน 40,000 บาท อย่างไรก็ตามเงินสนับสนุนดังกล่าวอาจไม่เพียงพอในการดำเนินงานในแต่ละปี จึงควรมีการจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ หรือให้ภาคเอกชน รวมถึงภาครัฐอื่น ๆ เข้ามาให้การสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของ The Asian Pacific American Dispute Resolution Center (APADRC) องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ให้บริการการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทแก่ชุมชนในกรุงลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินงานจากรัฐบาล องค์กร มูลนิธิ และบุคคลธรรมดา (Napanukroh, et al. 2022)

3) การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ สถานที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ควรมีความเป็นสัปปายะ เป็นสถานที่ที่ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก มีป้ายบอกทางศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ชัดเจน ที่มีความพร้อมในเรื่อง ห้องรับเรื่องร้องเรียน ห้องดำเนินการไกล่เกลี่ย มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร มีตู้เก็บเอกสารมิดชิด มีมุมเรียนรู้ มีมุมน้ำชากาแฟไว้คอยต้อนรับผู้มาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผุสดี รุ่งเรืองผดุง เรื่อง การพัฒนาหลักสัปปายะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีสถานที่จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่สามารถเดินทางไปมาสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน มีอาหารหรือเครื่องดื่มไว้บริการผู้ร่วมไกล่เกลี่ย (Roongruangphadung, 2019)

4) การบริหารจัดการทั่วไป คณะทำงานควรได้รับการอบรมความรู้ในเรื่องการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การอบรมความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ย ควรจัดให้มีการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงศึกษาดูงาน กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา การปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยและการจัดทำเอกสารบันทึกข้อตกลงให้ถูกต้องครบถ้วนให้สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย เช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ชลัท ประเทืองรัตนนา เรื่อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย พบว่า ควรจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนการไกล่เกลี่ยฯ ในการให้คำปรึกษา การตรวจสอบเอกสาร และการตรวจสอบบันทึกข้อตกลง จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (Pratheuangrattana, 2021)

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย และวิทยุชุมชนโดยผู้นำท้องที่ มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ควรจัดให้มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงมีการไกล่เกลี่ยนอกสถานที่

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลจากการวิจัยพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลสวาย พบว่า คณะทำงานได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะการบริหารจัดการ และการไกล่เกลี่ย ที่เป็นปัญญายานนอก ประกอบกับการที่คณะทำงานได้รับการพัฒนาปัญญาภายใน ให้สามารถเอาชนะใจในมาตุแลรักษา และพัฒนางานข้างนอกให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดการมุ่งมั่นที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ นำมาซึ่งความเชื่อมั่นของชุมชนว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ สามารถเป็นที่คลายทุกข์ และเป็นที่พักของประชาชนได้อย่างแท้จริง เกิดความไว้วางใจและ มาใช้บริการศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันของคณะทำงานที่เกิดจากการรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มาจาก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ สุทัศน์ ประทุมแก้ว เรื่อง พลังบวรในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมเชิงพุทธในสังคมไทย พบว่า สิ่งที่สำคัญ ในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็น 3 องค์กรหลักในชุมชนเป็นกลไก ในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (Prathumkaew, 2021)

ประกอบกับการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตร โดยการจัดทำ MOU บันทึกข้อตกลงประสานความร่วมมือ ในการจัดการอบรมการไกล่เกลี่ย และส่งต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างกัน เช่น สถานีตำรวจภูธร โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงาน อบต. ธนาคร และสถาบันการศึกษา เป็นต้น และ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขอการสนับสนุนคำปรึกษาการดำเนินงานของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศาลจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัด

และสำนักงานบังคับคดี เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการลงพื้นที่จัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ศูนย์ไกล่เกลี่ยให้เป็นที่รู้จักในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายพันธมิตร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชุมชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาเกิดยุติธรรมสมานฉันท์ชุมชนสันติสุข

สรุป

การดำเนินการตามรูปแบบ SAWAI Model ประสบผลสำเร็จได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วนที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ประกอบกับคณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของตนเอง และได้รับการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานและการไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่องให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยที่ประสบความสำเร็จ มีการศึกษาดูงานในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ที่คณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยได้รับการพัฒนาปัญญาภายนอกแล้ว ควรได้รับการพัฒนาปัญญาภายในที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติ ให้อำนาจ การสวดมนต์ และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดสติภายใน มีความสงบเย็น ให้สามารถออกไปปรับใช้สังคมภายนอก นำมาซึ่งความเชื่อมั่นและศรัทธาของชุมชนว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ สามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง และช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งไม่ให้นานปลาย และฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม เสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลวิจัยพบว่าคณะทำงาน และผู้ไกล่เกลี่ยขาดความเชื่อมั่นในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยตาม พรบ. จึงเห็นควรให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จัดให้มีการอบรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยตาม พรบ. และทักษะการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

1.2 ผลการวิจัยเสนอให้มีการปรับกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงานตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีหลายขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติยังไม่คุ้นชินทำให้เป็นการยากแก่การปฏิบัติงาน และอาจเป็นผลให้บันทึกข้อตกลงไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย จึงเห็นควรให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กำหนดระเบียบข้อบังคับที่สามารถปรับลดกระบวนการขั้นตอนหรือลดหนังสือที่ไม่จำเป็นในการดำเนินการ เพื่อให้สะดวกแก่การปฏิบัติงาน รวมถึงจัดให้มีหน่วยงานให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ในทุกจังหวัด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทบทวนครั้งต่อไปในหัวข้อ “การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการให้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพุทธสันติวิธี” เนื่องจากการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนควรมีการประสานงาน การดำเนินงานกับเครือข่ายพันธมิตรทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการส่งต่อข้อพิพาทที่หน่วยงานไม่สามารถดำเนินการได้เองตามข้อจำกัดของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยระหว่างกัน

2.2 จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเสนอแนะให้ทำวิจัยครั้งต่อไปในหัวข้อ “การพัฒนาคณะทำงานบริหาร ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตาม พรบ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยพุทธสันติวิธี” เนื่องจาก คณะทำงานมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้ประสบความสำเร็จ จึงควรส่งเสริมให้คณะทำงานได้รับการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและการไกล่เกลี่ยอย่างสม่ำเสมอ โดยนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

References

- Buranasing, B., (2020). *A Model of the Mediation in Public Disputes by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Conflict Management Promotion Division Rights and Liberties Protection Department. (2022). “Reconciliation Society Create a Mediation Culture”, *Conciliation Work*. 23 September 2022.
- Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019)*. (2019). Government Gazette. 136, 21.
- Ministry of Justice Regulations on Payment of Compensation and Other Expenses Necessary for Dispute Mediation, B.E. 2564 (2021)*. (2021). Government Gazette. 138, 289 D.
- Napanukroh, W. et al. (2022). *Learn from the “Private Mediation Center” Case Study in California. United States, Dispute Mediation Training Course at Pepperdine University, 13 - 28 September 2015, Group 3*. Retrieved May 3, 2021, from https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/20180925d88d584cf025231dfb03d7054f92cc_23194911.pdf
- Ngammuangsakul, U. et al. (2020). People's Conciliation Law. *Thammasat University Journal of Law*, 49(2), 297-315.
- Office of Justice Affairs, (2020). *Operation Manual of the Public-Sector Dispute Mediation Center (NESDB) Under the Mediation Act B.E. 2562 (2019)*. (2nd ed.). Bangkok: Reprint Company Limited.
- Office of Planning and Budget. (2022). *Statistics of Pending Cases, New Receipts, Completed and Pending Cases of Courts Across the Kingdom for the Year 2021. (January – December)* Retrieved May 3, 2021, from <https://oppb.coj.go.th/th/file/get/file/20220127e5808a48770d49f781c30f027dec1d52124425.pdf>
- Phra Charoenpong Thammathipo (Wichai). (2013). *Participative Administration According to the Four Noble Truths for the Board of Basic Education in Primary Schools, Phanom District, Surat Thani Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Pratheuangrattana, C. (2021). Public-Sector Dispute Mediation Under the Dispute Mediation Act B.E. 2562 (2021): Opportunities and Challenges. *Journal of Thai Justice System*, 14(3), 1-16.
- Pratoomkaew, S., Phrakrupariyatikananurak Srisomngam, & Phra Veerapong Kosa, (2021). Power of Boworns (Community, Temple and School) in Driving the Buddhism Moral Community in Thai Society. *Academic MCU Buriram Journal*, 6(2), 346-359.

- Regulations of the Rights and Liberties Protection Department on Subsidy for Public-Sector Dispute Mediation Center, B.E. 2564 (2021).* (2021). Government Gazette. 138, 321 D.
- Roongruangphadung, P. , (2019). *Development of Sappaya Principle to Increase Efficiency in Mediating Disputes.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Tongkachok, K. Apinawatharakul, K., & Thongkhachok, T. (2019). Mediation of Disputes in the Community. *Library Journal Thaksin University*, 8, 85-101.

นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล*

Innovation Driven Process of Professional Learning Community for Small Schools and Remote Areas

¹กานต์ อัมพานนท์ และ ณัฐตะวัน ลิมประสงค์

¹Karn Amphanont and Nattawan Limprasong

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education Phetchabun Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: tawan.pcru2503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล 3) ยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจงเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กในจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดน่าน จำนวน 7 แห่ง ยืนยันรูปแบบโดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการจัดสัมมนาในการสร้างนวัตกรรม คู่มือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการและ แบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการ 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากร 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านภาวะผู้นำร่วม 5) ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ 6) ด้านการนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผลการดำเนินงานก่อนการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.=0.61) หลักการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.50, S.D.=0.59) เพิ่มขึ้น $+0.13$ 2) นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ยืนยันสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล พบว่า เป็นพหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การขับเคลื่อน; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to create innovation driven process of professional learning community; 2) to apply innovation driven process of professional learning community with small and remote schools; and 3) to certify the innovation driven process of professional learning community. The study employed research and development method where a sample group was chosen by purposive sampling which included 7 small schools in Phetchabun, Phichit, and Nan Provinces. The model was certified by experts. The study's tools included a record form for a seminar on innovation creation, a workshop manual, a workshop assessment form, and a questionnaire.

From the study, the following results are found: 1) The innovation driven process of professional learning community for small and remote schools consists of 6 aspects: (1) management; (2) teacher and personnel development promotion; (3) learning environment and atmosphere; (4) collaborative leadership; (5) learning management and professional development; and (6) applying learning outcomes to improve student quality. The performance prior to development is at a high level, with a mean of 4.34 and a standard deviation of 0.61, while the performance after development is high, with a mean of 4.50 and a standard deviation of 0.59, indicating an increase of +0.13; 2) From applying innovation driven process of professional learning community with small and remote schools, the evaluation results are overall at a high level; and 3) From certifying the innovation driven process of professional learning community for small and remote schools, it is found that multiple constituents are of propriety, feasibility, utilization, and accuracy according to the theory, accounting for 100 percent.

Keywords: Innovation; Driving; Professional Learning Community

บทนำ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูเป็นอย่างมาก ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 เป็นต้นมา เรื่องคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้เกิด PLC (Martin, 2011; Hord, Roussin, and Sommers, 2010; Annenberg Institute for School Reform, 2013; DuFour, 2007) ออกเป็น 5 ประการ คือ 1) การมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต้องมีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกันซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญเนื่องจากการมีพันธกิจที่ชัดเจนร่วมกันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้หรือ Learning Community ในโรงเรียน ดังนั้นครูผู้สอนที่เป็นสมาชิกใน PLC จึงต้องมีบรรทัดฐานค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน 2) การร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนนั้นย่อมต้องอาศัยแนวทางและกลยุทธ์ที่หลากหลายโดยสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากความคาดหวังที่ครูผู้สอนมีต่อนักเรียนในระดับสูง และอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่านักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ซึ่งเป็นการวางเป้าหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยเป็น

การวางเป้าหมายร่วมกันของครูที่เป็นสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทุกคน 3) การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ การพูดคุยสนทนากันระหว่างสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างครูผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ นักการศึกษาและผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอนและการจัดการเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดได้ดีขึ้น ซึ่งการสะท้อนผลและการชี้แนะการปฏิบัติจะเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการทบทวนประเด็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดผล ทางบวกต่อการเรียนการสอนและคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนหรือช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้และ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 4) การร่วมมือร่วมพลัง ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้ความสำคัญกับการร่วมมือร่วมพลัง โดยจะต้องเป็นการร่วมมือร่วมพลังของครูในภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนและสิ่งสำคัญของการร่วมมือร่วมพลังในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือการดำเนินกิจกรรมเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จภายใต้เป้าหมายเดียวกันทั้งนี้การร่วมมือร่วมพลังจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชนระหว่างการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น เกิดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ 5) การสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคลากร การเตรียมพร้อมในด้านการสนับสนุนให้บุคลากรหรือสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสสังเกตการสอน วิชาการศึกษา และสะท้อนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการสอนของเพื่อนร่วมงาน และของชุมชนการเรียนรู้เพื่อมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจะช่วยสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์

การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้กำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายโดยไม่ทิ้งห้องเรียน เน้นการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แต่จากการประเมินติดตามผลการพัฒนาโครงการอบรมพัฒนาบุคลากรครู หลักสูตรเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ของครูยุค 4.0 : บุคลากรข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้สู่นวัตกรรม รหัสหลักสูตร : 612032003 ปีงบประมาณ 2561 (Limprasong, 2020) พบว่า ปัญหาของครูในการดำเนินงานด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการพัฒนาตนเองตามกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างจริงจัง ขาดการเป็นผู้ให้จะเป็นผู้คอยรับแต่เพียงฝ่ายเดียว ครูไม่มั่นใจในความรู้ที่ตนเองมีอยู่ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดการสรุปองค์ความรู้จากเรื่องที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการศึกษามาสรุปลงและบูรณาการให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ขาดที่ปรึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรม ให้ข้อมูลว่าเนื่องจากโรงเรียนขาดผู้ที่จะให้คำปรึกษาได้ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดอบรมพัฒนาแกนนำการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยนำผู้แทนผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และครูจากแต่ละเขตการศึกษาไปอบรม โดยหวังจะนำมาขยายผลให้กับครูในเขตการศึกษา แต่พบว่าหลังจากครูได้รับการอบรมพัฒนาแล้วก็ยังไม่สามารถนำทักษะกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่การปฏิบัติได้ ทั้งนี้ในการอบรมพัฒนามุ่งเน้นทฤษฎีมากกว่าการนำไปประยุกต์ใช้ ครูมีความลังเลเกี่ยวกับการทำงาน ครูไม่อยากปฏิบัติเพราะเดี๋ยวนโยบายเปลี่ยนก็ไม่ต้องทำ PLC ครูแต่ละระดับมีไม่พอเพียงในการจัดกลุ่ม เช่นครูปฐมวัย หรือสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีครูเพียง 2-3 คนไม่รู้จักเข้ากลุ่มกับใคร มีภาระงานอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดสรรเวลาให้ตรงกันได้ และที่สำคัญคือไม่เห็นมีใครที่โรงเรียนทำกันเลย

ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความตระหนักถึงความเป็นองค์กรการศึกษา มีนโยบาย และภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนเร่งรัดพัฒนาการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วน จึงนำแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ลงสู่การปฏิบัติทั้งในเชิงการบริหารจัดการ และกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ดำเนินการตามนโยบายการขับเคลื่อนจุดเน้นของคณะครูศาสตร์ โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้าน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์วิชาชีพ การวัดและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนศาสตร์ต่าง ๆ ของสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมบุคลากรครูในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการวิจัยทางการศึกษา ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ดังนั้น ในการจัดดำเนินการในครั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำขั้นตอนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่สถานศึกษา มีขอบข่ายของโครงการ ดังนี้ 1) แผนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในองค์กรการศึกษา 2) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ 3) การนำกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสู่งานวิจัยในชั้นเรียน 4) การนิเทศ ติดตามและประเมินผล 5) แบบรายงานผลการดำเนินงาน และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายผู้วิจัยจึงได้จัดโครงการวิจัย เรื่อง นวัตกรรม การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล
2. เพื่อนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาเครือข่าย สถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล
3. เพื่อยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา โดยสร้างนวัตกรรมกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำไปทดลองใช้ ประเมินนวัตกรรม และยืนยันนวัตกรรม โดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาแต่ละขนาด องค์ประกอบ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องตามทฤษฎี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาสภาพปัญหา และรวบรวมข้อมูล จากแนวคิด ทฤษฎีการบูรณาการองค์ความรู้ นวัตกรรมการศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ หนังสือ วารสาร เว็บไซต์ และอื่น ๆ เพื่อกำหนดกรอบการวิจัย

1. หนังสือ เอกสาร ตำรา เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิด และทฤษฎี การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning แนวคิด/ทฤษฎีทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การปฏิบัติงานประจำเป็นงานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งสืบค้นข้อมูล ได้แก่ เอกสารจากบทความทางวิชาการ งานวิจัย เอกสารประกอบการอบรม สื่อ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ องค์กรการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียด ด้วยการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ การฝึกปฏิบัติการ สรุปลงบทเรียน การทำแบบทดสอบ เป็นต้น แล้วนำข้อมูลสำคัญเหล่านั้นไปสรุปจัดกลุ่ม

4. วิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดการสัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ครั้งที่ 1 เกณฑ์การคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เพื่อจัดทำคู่มือการอบรม และร่างนวัตกรรมบันทึกสภาพปัญหา/อุปสรรค แนวทางพัฒนา และบูรณาการองค์ความรู้นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 นำคู่มือไปใช้ จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และประเมินผลการดำเนินงานระยะที่ 1 จัดสัมมนากลุ่ม ครั้งที่ 2 วิเคราะห์ และปรับปรุงข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อนำไปใช้ในระยะที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นสถานศึกษาที่ร้องขอเข้าร่วมโครงการฯ ที่ผู้วิจัยเสนอขึ้นไปเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในกลุ่มภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ โรงเรียนตาดหมอกวิทยา โรงเรียนบ้านดง โรงเรียนบ้านบง จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนเขาทรายทับคล้อ จังหวัดพิจิตร และโรงเรียนบ้านเป่า โรงเรียนบ้านวังดาว โรงเรียนหัวเวียงเหนือ จังหวัดน่าน จำนวน 7 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร 7 คน และคณะครู 68 คน รวม 75 คน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. แบบบันทึกการจัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ครั้ง สังเคราะห์องค์ความรู้ สร้างคู่มือและนวัตกรรม

2. คู่มือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ

3. แบบประเมินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ

4. แบบสอบถามความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการสร้างเครื่องมือ และหาคุณภาพเครื่องมือ

กิจกรรมที่ 1 จัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด จัดทำร่างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำเสนอร่างคู่มือการดำเนินงาน และร่างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เสร็จแล้วให้ที่ประชุมร่วมพิจารณาแก้ไข และนำไปใช้ต่อไป

กิจกรรมที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา หาค่าดัชนีความสอดคล้อง พิจารณาค่าเริ่มต้นที่ 0.5 ขึ้นไป ได้ค่าความสอดคล้อง 0.975 นำไปทดลองใช้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2564 และจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการระยะที่ 1 นิเทศ กำกับ ติดตามการนำไปใช้ ระยะที่ 2 จัดการอบรมสัมมนาซ้ำ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการประมวลผลทางสถิติ ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลโดยทดลองใช้เครื่องมือจำนวน 2 ครั้ง ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และพื้นที่ห่างไกล ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

ข้อ	รายการ	ครั้งที่ 1			ครั้งที่ 2			ผลต่าง	ผลการพัฒนา
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1.	ด้านบริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษา	4.27	0.62	มาก	4.47	0.60	มาก	+0.2	เพิ่มขึ้น
2.	ด้านการส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากร	4.32	0.59	มาก	4.52	0.59	มากที่สุด	+0.2	เพิ่มขึ้น
3.	ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้	4.36	0.58	มาก	4.52	0.59	มากที่สุด	+0.2	เพิ่มขึ้น
4.	ด้านภาวะผู้นำร่วม	4.31	0.69	มาก	4.44	0.68	มาก	+0.13	เพิ่มขึ้น
5.	ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ	4.42	0.60	มาก	4.57	0.54	มากที่สุด	+0.15	เพิ่มขึ้น
6.	การนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	4.36	0.58	มาก	4.49	0.55	มาก	+0.13	เพิ่มขึ้น
ภาพรวม		4.34	0.61	มาก	4.50	0.59	มากที่สุด	+0.16	เพิ่มขึ้น

จากตารางที่ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้ ผลการดำเนินงานครั้งที่ 1 ผลการดำเนินงานก่อนการอบรมพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.61) ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านที่ 5 การจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.60) และน้อยที่สุดคือด้านที่ 1 บริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.62) ครั้งที่ 2 ผลการดำเนินงานเป็นระยะของการนิเทศติดตามการปฏิบัติงาน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าครั้งที่ 1 ทุกด้านผลการดำเนินงานโดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.59) เพิ่มขึ้น +0.16 ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านที่ 5 การจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.54) เพิ่มขึ้น +0.15 และน้อยที่สุดคือด้านที่ 4 ภาวะผู้นำร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.68) เพิ่มขึ้น +0.13

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้กับสถานศึกษาเครือข่าย สถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อความรู้ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ (n = 75)

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC	4.43	0.57	มาก
1.1	ความรู้และเข้าใจ ในกระบวนการการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.49	0.50	มาก
1.2	ความรู้และเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.37	0.56	มาก

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.3	มีทักษะทำงานด้วยกระบวนการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.45	0.50	มาก
1.4	มีทักษะกระบวนการนำการสอนสู่การดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน	4.47	0.58	มาก
1.5	มีความสามารถการออกแบบการจัดการเรียนได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง	4.39	0.63	มาก
2.	ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)	4.59	0.50	มากที่สุด
2.1	ความรู้ที่ได้รับตรงความต้องการของผู้เข้าร่วมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ มีขั้นตอนเป็นระบบชัดเจน	4.61	0.49	มากที่สุด
2.2	วิทยากรมีประสบการณ์และความสามารถในการดำเนินการในสถานศึกษา	4.73	0.45	มากที่สุด
2.3	เอกสารประกอบการอบรมมีเนื้อหาและตัวอย่างที่ครอบคลุมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำ PLC ในสถานศึกษาได้	4.45	0.50	มาก
2.4	มีการพัฒนาความรู้และสามารถดำเนินการ PLC ได้ดีขึ้น หลังการอบรม	4.53	0.58	มากที่สุด
2.5	ความรู้ที่ได้หลังการอบรมนำไปบูรณาการในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด	4.60	0.49	มากที่สุด
3.	ด้านการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC	4.25	0.67	มาก
3.1	มีการสร้างทีม PLC ระหว่างครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.23	0.71	มาก
3.2	มีการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ร่วมกันในสถานศึกษา	4.21	0.70	มาก
3.3	สถานศึกษาได้รับประสบการณ์ในการดำเนินการ PLC จากเพื่อนร่วมทีม และมีการวางแผนดำเนินการ PLC อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา	4.20	0.64	มาก
3.4	มีการนิเทศ ติดตามงานจากคณะผู้บริหารอย่างสม่ำเสมอหลังการอบรม	4.21	0.70	มาก
3.5	ผู้บริหารสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับครูผู้ดำเนินงาน PLC	4.38	0.72	มาก
4.	ความพร้อมของครูในการปฏิบัติการสอน	4.06	0.75	มาก
4.1	ความเหมาะสมของระยะเวลาการเตรียมการ	4.33	0.74	มาก
4.2	การบริหารจัดการ ปัญหา อุปสรรค การแก้ปัญหาในการดำเนินงานโครงการฯ	4.21	0.76	มาก
4.3	การเรียนรู้จากกระบวนการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพผ่านกระบวนการ PLC	4.28	0.80	มาก
4.4	การนำนวัตกรรมมาใช้ในการส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพครูของบุคลากร	4.48	0.58	มาก
4.5	มีผลกระทบที่เกิดขึ้นทางบวก	4.49	0.58	มาก
4.6	มีผลกระทบที่เกิดขึ้นทางลบ	2.53	1.02	ปานกลาง
รวม		4.33	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 การประเมินความพึงพอใจต่อความรู้ความเข้าใจและการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยออกแบบการประเมินไว้ 4 ด้าน คือ ข้อ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ข้อ 2) ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ข้อ 3) ด้านการ

ขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา และข้อ 4) ด้านความพร้อมของครูในการสอน โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.50) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านความพร้อมของครูในการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.57)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ยืนยันนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ผลการดำเนินงานตามตาราง

ตารางที่ 3 การประเมินนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีความสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา	4.80	0.56	มากที่สุด
2.	มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหา-อุปสรรคของสถานศึกษา	4.60	0.63	มากที่สุด
3.	กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่ม	4.53	0.64	มากที่สุด
4.	สามารถลดระยะเวลาและภาระงานในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและครูได้	4.40	0.74	มาก
5.	ภาษาที่ใช้และกิจกรรมตามแผนมีความเหมาะสมเข้าใจง่าย	4.53	0.52	มากที่สุด
6.	นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับการพัฒนา การศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.33	0.49	มาก
7.	การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับงานประจำของครู และแผนงานของสถานศึกษา	4.73	0.46	มากที่สุด
8.	ขั้นตอนการนำไปใช้ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.40	0.51	มาก
9.	เป็นแนวทางในการบูรณาการองค์ความรู้ พัฒนาการจัดประสบการณ์ได้ครอบคลุมทักษะชีวิตที่จำเป็น	4.33	0.49	มาก
10.	ท่านสามารถนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นไปขยายผลยังสถานศึกษาเครือข่ายที่จัดการศึกษาระดับเดียวกัน	4.53	0.52	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.52	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินคุณภาพนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อ 1 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับกับความต้องการของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.56) และข้อที่มีค่าน้อยที่สุดมีค่าเท่ากันสองข้อ คือข้อ 6 นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

ทุกระดับ และข้อ 9 เป็นแนวทางในการจัดการบูรณาการองค์ความรู้ในการพัฒนาการจัดประสบการณ์ ได้ครอบคลุมหลักสูตรฐานสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.49)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้จัดประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยมุ่งถึงประสิทธิภาพในกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีปัจจัยร่วมที่สำคัญ คือ

ด้านประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติจริง และสามารถสร้างนวัตกรรมได้

ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน พิจารณาจากลักษณะความเหมาะสม ประสิทธิภาพของกิจกรรม ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ทั้งที่ดีมีประสิทธิภาพและที่เป็นปัญหา/อุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร การจัดลำดับขั้นตอนและความต่อเนื่องของกิจกรรม ความเหมาะสม สอดคล้องของจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล การบริหารจัดการชั้นเรียน วิธีการคุมชั้นเรียน หรือการจัดกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และครูกับผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาความสามารถของผู้เรียน การกำหนดเวลาและโครงสร้างเหมาะสมกับเนื้อหา บทเรียน ระดับความสามารถของผู้เรียน ฯลฯ

ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ พิจารณาจากคำตอบ คำพูด ปฏิบัติการ พฤติกรรม การแสดงออก หลักฐาน ผลงานต่าง ๆ ที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจ กระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แสดงถึงความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง หรือผิดพลาด ความกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมการสังเกตผู้เรียนบางรายเป็นรายบุคคลที่มีความโดดเด่นน่าสนใจ (ทั้งในด้านบวกและด้านลบ) การยกตัวอย่างของวิธีการที่ผู้เรียนสร้างความเข้าใจผ่านการอภิปรายและกิจกรรม สังเกตความหลากหลายของวิธีการที่ผู้เรียนใช้แก้ปัญหา ฯลฯ

ด้านการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพ พิจารณาจากการใช้คำถาม คำสั่ง คำอธิบาย หรือการใช้สื่อของครูลำดับขั้นตอนการนำเสนอประเด็นคำถาม คำสั่ง หรือคำอธิบาย ความถูกต้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพของสื่อกิจกรรม ใบงาน แหล่งการเรียนรู้ (ด้านคุณภาพ) ความเพียงพอ เหมาะสมของสื่อ (ด้านปริมาณ) ฯลฯ การเสริมแรงของครู ฯลฯ

ด้านความต่อเนื่องของผลการดำเนินงาน การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ การวัด เครื่องมือ เกณฑ์การประเมิน ในชั้นเรียน การสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน ข้อเสนอแนะปรับปรุง ความโดดเด่น โอกาสปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนที่สามารถสะท้อน Best practice Innovation ฯลฯ

ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก บรรยากาศการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน หรือสถานที่เรียนที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน การยอมรับความคิดเห็น คำถาม และการช่วยเหลือของนักเรียน บทเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความคิด คำถาม ข้อคิดเห็น และ/หรือข้อเสนอ ฯลฯ

ด้านการตรวจสอบและประเมินผล มีการประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบและนำผลมาพัฒนาผู้เรียน ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยผู้สังเกตการสอน เขียนบันทึกสรุปประเด็นสำคัญจากการสังเกตชั้นเรียนโดยนำเสนอประเด็นที่จะนำไปสู่การพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียนในครั้งต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล สามารถอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านบริหารจัดการ: นโยบายทิศทางและกลยุทธ์สถานศึกษา มีการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กำหนด จัดทำและปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ สนับสนุนการทำวิจัย และใช้ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่ง Dechakup, and Yindeesuk (2018) กล่าวถึงองค์ประกอบของ PLC ว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในโรงเรียนจะต้องทำร่วมกันของบุคลากรทั้งผู้อำนวยการ คณะผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์และครู ร่วมกันวางแผน ซึ่ง Stoll, and Louis (2007) กล่าวว่า การบริหารจัดการองค์กรให้ความรู้สึกปลอดภัยหรือปลอดภัยใช้อำนาจกดดันตามแนวทางการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเรียนรู้พัฒนาวิชาชีพเป็นการทำให้บรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของครูรู้สึกไม่โดดเดี่ยว เป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันที่ใช้วิธีการที่หลากหลายเป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายในใช้ความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการต่อกัน 2) ด้านการส่งเสริม พัฒนาคูและบุคลากร ให้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ ในระหว่าง มีระบบการนิเทศติดตามการทำงานของครู แนะนำแก้ปัญหาอย่างใกล้ชิด ศึกษางานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร นำข้อมูลสารสนเทศ งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อผลลัพธ์ที่เป็นเลิศในองค์กร ซึ่ง Luangsawat, Teeravanichtrakul, and Rakngam (2018); Monta (2019) กล่าวไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับคุณภาพการสอนของครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาว่าการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลลัพธ์ผู้เรียนโดยเริ่มจากพัฒนาคูคุณภาพที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน Battersby (2015) เสนอไว้ว่า การนำเอากระบวนการ PLC มาดำเนินการในโรงเรียนเพื่อให้ครูผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ พัฒนาการรับรู้ความสามารถด้านการสอนของครูและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ด้านสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศด้านจิตวิทยา มีภาพลักษณ์ที่เป็นบวกต่อวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับ Puangsomjit (2017) ได้วิจัยเรื่องชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และแนวทางการนำมาใช้ในสถานศึกษา พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือวิธีการในการพัฒนาครูโดยการจัดบรรยากาศให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ครูไม่โดดเดี่ยว และมีเครือข่ายในการทำงานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ด้านภาวะผู้นำร่วม เสริมสร้างภาวะผู้นำร่วมระหว่างทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยหลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มพลังอำนาจให้สมาชิกมีภาวะผู้นำ สนับสนุนการเพิ่มพลังอำนาจในการทำงานซึ่งกันและกัน สร้างแรงบันดาลใจให้ครูทำงานด้วยความเต็มใจ ซึ่ง Panich (2012) กล่าวถึงการมีคุณค่าร่วมและวิสัยทัศน์ร่วมกันไปจนถึงการเรียนรู้ร่วมกัน การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน การรวมตัวกันในรูปแบบนี้เป็นเสมือนแรงผลักดัน โดยอาศัยความต้องการและความสนใจของสมาชิกในวง PLC เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพสู่มาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yoophakdee, and Areerat (2016) พบว่า ปัจจัยทางการบริหาร จำนวน 4 ปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำ ระบบขององค์การ โครงสร้างขององค์การ และการบริหารจัดการ 5) ด้านการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ ครูลงมือปฏิบัติจริง

จัดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำทนาย ศักยภาพผู้เรียน ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความเชี่ยวชาญใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอน วัดและประเมินผลผลงานทั้ง online offline ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถยืนยัน ผลลัพธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Theparee, and Patphol (2014) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ เชิงวิชาชีพสำหรับครูประถมศึกษา ด้านวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ครูต้องเรียนรู้วิสัยทัศน์ ค่านิยม และ วัฒนธรรมของโรงเรียนที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่โดยครูร่วมกันเรียนรู้ มีการเสริมพลังอำนาจ สร้างพื้นที่สำหรับการ เรียนรู้ สร้างโอกาสในการเรียนรู้พร้อมกับนำวัฒนธรรมของโรงเรียนบูรณาการกับวัฒนธรรม ค่านิยม คุณค่าของตนเองที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ และ 6 ด้านการนำผลการเรียนรู้ไปพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ใช้ผล การประเมินเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน สร้างความตระหนัก ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ การดำเนินงานที่เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เป็น พลโลกเป็นเลิศทางวิชาการ สอดคล้องกับ Chaibang (2017) ได้นำแนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ วิชาชีพไปใช้ในโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ด้วยการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานหรือ Problem-Base Learning (PBL) ซึ่งเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะใหม่อันจำเป็นในอนาคต การใช้นวัตกรรม PBL นี้พบว่า เวลาทำงานครูคนใดทำได้ อะไรใช่ หรือไม่ใช่ กลุ่มครูจะมาสรุปร่วมกัน แลกเปลี่ยนกัน ซึ่งทุกคนต้องเข้าใจทั้งหมดด้วยกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งจะต้อง ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาครู

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ ไปใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เป็นสถานศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนา ระบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาทั้ง 7 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนตาตหมอกวิทยา โรงเรียนบ้านดง โรงเรียน บ้านบง จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนบ้านวังดาว โรงเรียนบ้านเป่า โรงเรียนบ้านหัวเวียงเหนือ จังหวัดน่าน และ โรงเรียนเขาทรายทับคล้อพิทยา จังหวัดพิจิตร สรุปได้ดังนี้ ด้านเชิงนโยบาย คือ 1) เสริมสร้างการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายจุดเน้น และยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา 2) เสริมสร้างพัฒนาการด้านการศึกษได้อย่าง มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล 3) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างในการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ควบคู่ฐาน สมรรถนะ 4) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้านระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่และปฏิบัติได้ ตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ด้านการนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ คือ 1) ปลุกจิตสำนึก และเสริมสร้าง การมีจิตอาสาในการพัฒนาสาธารณะประโยชน์ของส่วนรวม 2) ปลุกจิตสำนึกและเสริมสร้างในการกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงความสามารถในสิ่งที่ถูกต้อง และมีความคิดเชิงบวก ซึ่ง Limprasong (2020) กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่เป็นความร่วมมือกับสำนักงาน เลขาธิการคุรุสภาจัดโครงการเสริมสร้างกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาจรรยาบรรณ วิชาชีพผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (E-PLC) ส่งผลต่อการพัฒนาครูผู้สอนรายกลุ่ม มีการสะท้อนปัญหา ในการจัดการเรียนการสอน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาของเพื่อนครู ทำให้มองเห็นข้อบกพร่องและสามารถนำไป พัฒนาได้ ซึ่ง Stoll, and Louis (2007) กล่าวว่า PLC เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายในที่เกิดจากจริยธรรม การดูแลซึ่งกันและกันเชื่อมโยงกับชีวิตครู นักเรียนและผู้นำสถานศึกษาชุมชนกัลยาณมิตร จึงเป็นเหตุปัจจัย ที่ทำให้ PLC มีลักษณะเป็นชุมชนแห่งความไว้วางใจเปิดใจรับฟัง และเชื่อมั่นกับศักยภาพซึ่งกันและกัน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล มีผลประเมินนวัตกรรมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.55) ผลการประเมินโดยอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็น

พหุองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์กัน มีความเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมตามทฤษฎี คิดเป็นร้อยละ 100

สรุป

นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลที่สร้างขึ้นมีองค์ประกอบที่เกิดจากการระดมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการนำนวัตกรรมไปใช้เป็นแนวทางกับสถานศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 ครูต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อม ๆ กันกับผู้เรียน ในขณะเดียวกันครูต้องออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช และอำนวยความสะดวก ออกแบบการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการเรียนรู้ ที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาวิธีการแก้ปัญหา เรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น เช่น การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) แบบใช้สมองเป็นฐาน แบบโครงงานการเรียนรู้ แบบ 5E แบบ STEM แบบใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ฯลฯ และตัวจักรสำคัญของการขับเคลื่อนในการจัดการเรียนรู้ไปพร้อมกับครูและนักเรียน คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่ของครูแต่ละคนนั่นเอง ดังนั้นทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จึงเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้วางแผนการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม ครูมีความรู้ความเข้าใจ และส่งเสริมความสามารถในการนำรูปแบบการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สู่การทำงานวิจัยในชั้นเรียนที่เป็นงานประจำนำไปขยายผลกับบุคลากรทางการศึกษาอื่นให้มีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ครู และผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้มีความชัดเจน เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนจนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

1.2 ผู้สอนควรนำนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกล พัฒนาการดำเนินงานประจำเป็นงานวิจัยให้มีความหลากหลายสนองตามความต้องการของผู้เรียน และผู้เรียนสามารถเป็นนวัตกรรมสังคมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2.2 ควรมีการส่งเสริมการทำวิจัยชั้นเรียนที่เกิดจากนวัตกรรมการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยแนวคิด ทฤษฎีอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายต่อเนื่องยั่งยืน

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำร่วม การกระจายอำนาจ และพลังอำนาจกับสมาชิกผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

References

- Battersby, S. (2015). *The Culture of Professional Learning Communities and Connections to Improve Teacher Efficacy and Support Student Learning*. Arts Education Policy Review, 116(1), 22-29.
- Chaibang, W. (2017). *PBL Like Nok Kala School*. Retrieved January 19, 2021, from http://lamplaimatpattanaschool.blogspot.com/2012/07/blog-post_21.html.
- Dechakup, P., & Yindeesuk, P. (2018). *Learning to Integrate with PLC for Development*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- DuFour, R. (2007). Professional Learning Communities: a Bandwagon, an Idea Worth Considering, or Our Best Hope for High Levels of Learning?. *Journal of Middle School (J1)*, 39(1), 1-7.
- Hord, S.M., Roussin J, L., & Sommers, W. A. (2010). *Guiding Professional Learning Communities: Inspiration, Challenge, Surprise, and Meaning*. Thousand Oaks, CA: California Corwin Press.
- Limprasong, N. (2020). Model to Drive of the Professional Learning Community Process. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(5), 1959-1972.
- Limprasong, N. (2020). Report on the Performance of Teacher Development Coupon Project Management Course Teacher Learning 4.0: Cross-Learning Integration to Innovation. *Journal of MCU Peace Studie*, 8(Supplemental Issue), 251-268.
- Martin, M. (2011). *Professional Learning Communities*. In Contemporary Issues in Learning and Teaching. London: SAGE Publication Ltd.
- Panich, V. (2012). *Ways to Create Learning for Students in the 21st Century*. 2nd edition. Bangkok: Siam Commercial Foundation.
- Stoll toll, L., & Louis, K.S. (2007). *Professional Learning Community*. New York: Open University Press.
- Theparee, P., & Patphol, M. (2014). A Development of Professional Learning Community Model for The Primary School Teachers. *Silpakorn Educational Research Journal*, 6(2), 284-296.

การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม
เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต*

Research and Development of Innovative Teaching to Raise the Quality of
Production and Develop Teachers to the Future World

ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์

Channarong Wisetsat

สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: channarong@reru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีความมุ่งหมายการวิจัย 1) เพื่อสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบ โดยใช้แนวคิดการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, Weil และ Calhoun โดยดำเนินการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย คือนักศึกษาครูปฐมวัย นักศึกษาครูประถมศึกษา และ นักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง สถิติทดสอบ คือ ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้ ผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า นักศึกษามีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การผลิตและพัฒนาครู; การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม; รูปแบบการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were 1) to create and find quality of learning models to promote innovative teaching skills, 2) to study innovative teaching skills after using the model. The Teaching Model was developed based on Joyce, Weil and Calhoun's systematic approach. Samples used in this study were 150 pre-service teachers, selected by purposive selection. Data were analyzed by ANOVA.

The results of the research was that the Teaching Model to promote Innovative teaching skills consisted of 6 parts: 1) learning principles and theories, 2) objectives,

*Received August 19, 2022; Revised October 3, 2022; Accepted October 5, 2022

3) teaching process, 4) social system, 5) response principle and 6) support system. The teaching process consisted of four steps: 1) goal identification, 2) applying technology, 3) create innovation and 4) *learning management*. The results from the implementation of the Teaching model revealed that pre-service teachers' innovative teaching skills had higher development at .05 level.

Keywords: Teacher Development; Innovative Teaching; Teaching Model

บทนำ

สภาพการณ์โลกปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบเก่าได้หายไปแล้วโดยสิ้นเชิงอันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่าง Smartphone และ Internet ความเร็วสูง ทุกวันนี้หากจะต้องการเรียนรู้เรื่องอะไรบางอย่าง เราสามารถเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ได้หมดในทุกประเด็น สามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลกภายในเวลาไม่กี่วินาทีจากแหล่งความรู้ระดับโลก สำหรับการเรียนรู้นั้นสามารถเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวกของผู้เรียน (Bellanca, 2010) การจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและคิดค้นวิธีการและนวัตกรรมใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์โลกปัจจุบันด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงได้คิดค้น วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับบริบทโลกการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยชั้นนำ ต่างก็เห็นความสำคัญการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม อาทิเช่น มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ประเทศอังกฤษต้องการที่จะพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาการด้านสอนเชิงนวัตกรรมนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง (Chareonwongsak, 2013) University of South Australia เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและมีขนาดใหญ่ที่สุดในออสเตรเลียตอนใต้ ก็ได้เห็นความสำคัญจึงกำหนดแนวนโยบายส่งเสริมอาจารย์ผู้สอนให้เกิดทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและนำไปพัฒนารูปแบบการสอนส่งเสริมนักศึกษา (Jain, 2013) จากข้อมูล University of Alberta เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของประเทศแคนาดา ได้เห็นความสำคัญของทักษะนวัตกรรมโดยส่งเสริมการเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของอาจารย์ผู้สอน จนผลการศึกษามีชื่อเสียงในระดับโลก (Varnhagen et al. 2010) และ University of Pennsylvania เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีชื่อเสียงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้เห็นความสำคัญจึงมุ่งเน้นพัฒนาอาจารย์ผู้สอนให้ออกแบบการเรียนการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

ในยุคการจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมในการประกอบอาชีพ และสร้างความสำเร็จให้กับตนเองในอนาคต ครูซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย ความคิด และสติปัญญา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมตั้งแต่เป็นนักศึกษาวิชาชีพรู (Bellanca, 2010) จึงจะสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้อยากเรียนรู้ ตั้งใจเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนเกิดทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์อันจะนำผู้เรียนไปสู่การประสบผลสำเร็จในชีวิต กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (*Framework for 21st Century Learning*) Bellanca (2010) ได้ระบุเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า

ควรจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะที่สำคัญ 3 ทักษะ ได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ

นวัตกรรมการศึกษาคือ การนำสิ่งใหม่ๆ ซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการหรือการกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ขึ้น ทั้งในส่วนที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมให้ดีขึ้นโดยอาศัยหลักการทฤษฎีที่ได้ผ่านการทดลองวิจัยจนเชื่อถือได้นำมาใช้บังเกิดผลเพิ่มพูนประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ ซึ่งนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการ ทั้งนี้เนื่องจากในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม (Khammanee, 2010) เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ (Sutthirat, 2010) เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน จำนวนผู้เรียนที่มากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิตและพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้าน การศึกษาก็มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม หมายถึง การนำเอานวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ มาออกแบบการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในห้องเรียน ซึ่งนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่อาจเป็นได้ทั้งในลักษณะรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เหมาะสมที่จะจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการออกแบบพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนแนวคิดใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Bellanca, 2010) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Morad , Ragonis, and Barak (2014) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยเขาพบว่าเทคโนโลยีในการศึกษาช่วยสนับสนุนให้เกิดการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษา Shekar (2013) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษา ซึ่งเขาพบว่าเมื่อนำการเรียนรู้แบบโครงงานมาจัดการเรียนรู้นักศึกษาได้ช่วยพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมกับนักศึกษาได้ดี จากงานวิจัยของ Nussbaum-Beach, and Hall (2012) พบว่าการนำเทคโนโลยีในการศึกษา มาจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ของผู้เรียน และได้ให้ข้อสรุปว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เป็นทักษะที่สำคัญสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้นั้น จะเป็นลักษณะการเรียนรู้ในลักษณะโครงงานและใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ Mugione, and Penaluna (2018) ได้เสนอแนะว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เป็นทักษะที่สำคัญที่ควรส่งเสริมให้กับผู้เรียน โดยออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Garrison (2015) ได้สรุปว่าการคิดเชิงนวัตกรรมนั้นเกิดจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ผนวกกับการเรียนรู้จากเทคโนโลยี

ในประเทศไทยเองก็ได้เห็นความสำคัญของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม (Innovative Teaching skills) ของนักศึกษาครู เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีการระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในผลการเรียนรู้ของคุณวุฒิปริญญา ดังที่ Ministry of Education (2019) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในมาตรฐานการศึกษาชาติ (Office of the Education Council Ministry of Education, 2017) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในแผนการอุดมศึกษาที่มีระยะยาว 15 ปี (Office of Higher Education Commission, 2017) ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในยุทธศาสตร์ใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู (At the meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide, 2017) และ

ระบุไว้ในโมเดลพัฒนาประเทศไทย 4.0 ได้ระบุว่าการที่คนไทยจะนำพาประเทศไปสู่ความยั่งยืนได้นั้น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เจริญก้าวหน้าได้ด้วยการพัฒนานวัตกรรมแนวคิดใหม่ นั่นคือต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมให้เกิดในครูไทย

สำหรับบริบทจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2561-2564 มีความต้องการที่จะยกระดับในการผลิตและการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีครูผู้สอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 กลุ่ม ได้แก่ ครูสอนระดับปฐมวัย ครูสอนระดับประถมศึกษา และครูสอนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดแล้วพบว่าความต้องการในการส่งเสริมทักษะนวัตกรรมแก่ครูอยู่ในระดับสูง (Wisetsat, and Other, 2019) แผนกกับการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเร่งด่วนที่ประเทศไทยต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู เพราะถ้านักศึกษาครู มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เมื่อบรรจุเป็นครูก็จะจัดการเรียนรู้ก็จะให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้นได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ผลิตและพัฒนาครู จึงสนใจอย่างยิ่งที่จะวิจัยและพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต สอดคล้องกับที่ Wisetsat, and Nuangchalerm (2019) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม 6 ด้าน ได้แก่ ความสามารถตีความบริบท สร้างแนวคิด ร่วมมือกับผู้อื่น สะท้อนแนวคิดนำเสนอแนวคิด และประเมินความสำเร็จ ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยว่าควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับที่ Zhu, Wang, Cai, and Engels (2013) ได้อธิบายว่าทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ และด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ (Wisetsat, 2022)

จากการที่กล่าวมาจะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความเร่งด่วนที่ประเทศไทยต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาครู เพราะถ้านักศึกษาครู มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมก็จะส่งผลอันดีต่อการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ ประเทศไทยก็จะมีพลเมืองที่จะมีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรม อันจะนำประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและมีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม
- 2) เพื่อศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยออกแบบขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

- 1) ผู้วิจัยศึกษาฐานข้อมูลเพื่อในการสืบค้นงานวิจัยกลุ่มมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ หรือ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แล้วเลือกแบบเจาะจงฐานข้อมูลในการสืบค้น 6 ฐานข้อมูล ได้แก่ Google Scholar Research Gate ProQuest Springer ERIC และ TCI สำหรับสืบค้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) จากนั้นผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารงานวิจัยจากฐานข้อมูล โดยใช้คำสืบค้นเกี่ยวกับทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม คือ “Innovative Teaching + Teachers” สืบค้นใน 6 ฐานข้อมูลดังที่กล่าว

3) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูล ซึ่งพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 53 เรื่อง วิเคราะห์แนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า แนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับกำหนดนิยามของทักษะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คือ แนวคิดของ Zhu, Wang, Cai, and Engels (2013) แนวคิดที่มีความเหมาะสม คือ แนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) และแนวคิดพื้นฐานที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จำนวนทั้งสิ้น 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ Boud, and Felett (2013) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แนวคิดของ Edwards (2012) เทคโนโลยีการเรียนรู้ แนวคิดของ Barkley, Cross, and Major (2014) การเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดของ Wurdinger (2016) การเรียนรู้แบบโครงการ และแนวคิดของ Innovation and Business Skills Australia (2009) การพัฒนานวัตกรรม

4) จากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของแนวคิด พบว่าทุกแนวคิดมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมในระดับมาก สามารถใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้

5) ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่าแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองมีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ จนได้แบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง (Self-Assessment) มีองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ และด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รวมข้อคำถามรวม จำนวน 16 ข้อ

6) จากนั้นประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมโดยนำแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเองให้กลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้คือนักศึกษาครูปฐมวัย นักศึกษาครูประถมศึกษา และนักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

7) จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลและแปลความหมายตามเกณฑ์ของ Srisa-ard (2010)

8) จากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์วิชาชีพครู ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการหาคุณภาพ โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นเชิงคุณภาพซึ่งจะนำไปใช้สนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

1) ศึกษาแนวคิดหลักสำหรับใช้ยึดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากการศึกษพบว่าแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) มีความเหมาะสมที่จะกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมโดยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย องค์ประกอบที่ 3 ขั้นตอนการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 ระบบสังคม องค์ประกอบที่ 5 การตอบสนอง และองค์ประกอบที่ 6 ระบบสนับสนุน

2) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐานสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบ 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของ Boud, and Felett (2013) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แนวคิดของ Edwards (2012) เทคโนโลยีการเรียนรู้ แนวคิดของ Barkley, Cross, and Major (2014) การเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดของ Wurdinger

(2016) การเรียนรู้แบบโครงงาน และ แนวคิดของ Innovation and Business Skills Australia (2009) การพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

3) จากนั้นผู้วิจัยจึงสร้างร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม โดยนำแนวคิดที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของรูปแบบ จนได้ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ตามแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอน การเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน

4) จากนั้นผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ไปศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากสถานศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ แห่งที่ 1 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์โรงเรียน ลำปลายมาศพัฒนาสังเกตบริบทการออกแบบการเรียนรู้และบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จากนั้น สัมภาษณ์ผู้บริหารเพิ่มเติม แห่งที่ 2 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สังเกตการเรียนรู้และ บรรยากาศสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จากนั้นสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนเพิ่มเติม และ แห่งที่ 3 ศึกษาข้อมูล เชิงประจักษ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสังเกตการเรียนรู้รายวิชาการคิดเชิงนวัตกรรม จากนั้นสัมภาษณ์อาจารย์ ผู้สอนเพิ่มเติม

5) จากนั้นผู้วิจัยจึงหาคุณภาพของร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ เชิงนวัตกรรม และเอกสารประกอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 3 ท่าน ขั้นนี้ผู้วิจัยได้นำ ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และเอกสารประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม หาคุณภาพโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประเมิน พบว่ามีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมในระดับมาก

6) จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับร่างรูปแบบ โดยใช้ข้อมูลสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลการศึกษาข้อมูล เชิงประจักษ์จากการศึกษาเชิงประจักษ์ในส่วนของบริบทจริงของแห่งที่ 1 โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา แห่งที่ 2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แห่งที่ 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ส่วนที่ 2 ข้อมูลจากการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญ

8) จากนั้นผู้วิจัยจึงปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น จนได้รูปแบบการฉบับสมบูรณ์พร้อมที่ทดลองกับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 150 คน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

1) นำแบบประเมินทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมด้วยตนเอง วัดก่อนเรียนกับกลุ่มเป้าหมาย ในที่นี้คือ นักศึกษาครูปฐม นักศึกษาครูประถมศึกษา และ นักศึกษาครูมัธยมศึกษา จำนวน 150 คน ข้อมูล เชิงที่ได้จะเป็นการวัดครั้งที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณาเปรียบเทียบ

2) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู ในรายวิชานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 150 คน โดยออกแบบการทดลองเป็นเวลา 16 สัปดาห์ โดยใช้ขั้นตอนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น 4 ขั้นตอน ขณะเรียนรู้จะวัดหลังเรียนซึ่งจะเป็นการวัดครั้งที่ 2 การวัดครั้งที่ 3 การวัดครั้งที่ 4 และ การวัดครั้งที่ 5

3) จากนั้นโดยพิจารณาค่า Wilks' Lambda ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ หลายตัวแปรของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู พบว่าในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเปรียบเทียบรายคู่เพื่อทดสอบว่ามีคู่ใดที่มีความแตกต่างกันบ้าง

4) จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู โดยเปรียบเทียบทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู เปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยใช้วิธี

Bonferroni จำแนกตามช่วงเวลา ซึ่งในการวัดครั้งที่ 1 เป็นการวัดก่อนเรียนได้มาจากแบบประเมินตนเอง โดยใช้แบบประเมินตนเอง ส่วนการวัดครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และ ครั้งที่ 5 เป็นการวัดหลังเรียนได้มาจากแบบสังเกตพฤติกรรมที่สังเกตโดยอาจารย์ผู้สอน

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง แก้ไข รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

1) หลังจากที่ได้จัดการเรียนรู้กับนักศึกษาครู เรียนรู้ครบทุกแผน จากนั้นผู้วิจัยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ นำไปวัดความพึงพอใจของนักศึกษาครู ที่มีต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

2) วิเคราะห์ข้อมูล สำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม โดยใช้ข้อมูลสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดที่ได้สอบถามนักศึกษาครู ข้อมูลจากแบบบันทึกภาคสนามที่อาจารย์ผู้สอนได้บันทึกข้อมูลในขณะจัดการเรียนรู้และข้อมูลจากวัดความพึงพอใจของนักศึกษาครู

3) นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4) ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะทดลองกับกลุ่มตัวอย่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

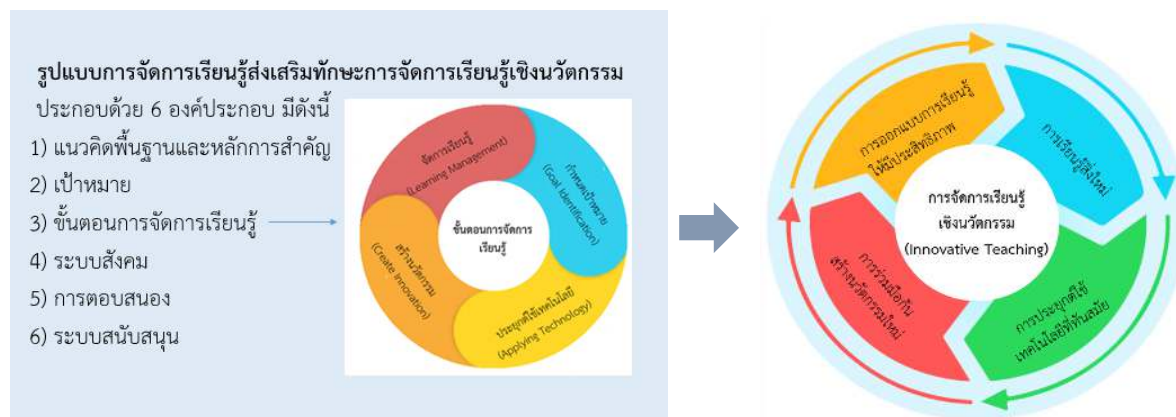
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จะได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม จะได้ว่าผลจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่า นักศึกษาครูมีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนาครูสู่โลกอนาคต ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ แสดงดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

จากรูปภาพที่ 1 จะได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ เป้าหมาย ขั้นตอนการเรียนรู้ ระบบสังคม การตอบสนอง และ ระบบสนับสนุน จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นกำหนดเป้าหมาย 2) ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 3) ขั้นสร้างนวัตกรรม และ 4) ขั้นจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบจะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครู 4 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 การเรียนรู้สิ่งใหม่ หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนครูศึกษาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับผลสำเร็จหรือ ปัญหาที่ผ่านมา มีการวิเคราะห์วิจารณ์เนื้อหาที่ควรปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีการระบุเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำไปพัฒนานวัตกรรม มีการศึกษาแนวคิดใหม่ๆ สำหรับนำไปพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ด้านที่ 2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนมีการศึกษาเทคโนโลยีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์วิจารณ์เทคโนโลยีใหม่ที่มีความเหมาะสมในการสร้างสื่อการสอน หรือนวัตกรรมการศึกษา มีการนำเทคโนโลยีใหม่หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ใช้ในการสร้างนวัตกรรมการศึกษา และนำนวัตกรรมไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีใหม่หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเรียนการสอน

ด้านที่ 3 การร่วมมือกันสร้างนวัตกรรมใหม่ หมายถึง ในจัดการเรียนการสอนท่านได้ให้นักศึกษาครู ร่วมกันนำเสนอปัญหาในการจัดการเรียนรู้ และร่วมกันระบุเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมที่จะนำไปพัฒนานวัตกรรมการศึกษา มีการร่วมกันหาแนวคิดที่แปลกใหม่อย่างหลากหลายสำหรับนำไปพัฒนานวัตกรรม มีการร่วมกันวิเคราะห์วิจารณ์แนวคิดแนวคิดที่มีความเหมาะสม แล้วเลือกหรือหลอมรวมแนวคิดที่มีความเหมาะสมสำหรับพัฒนานวัตกรรม และร่วมกันสร้างนวัตกรรมจนสำเร็จตามแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยสื่อการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ หมายถึงในจัดการเรียนการสอนมีการเตรียมความพร้อมได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสื่อการสอน แผนการจัดการเรียนการสอน (Lesson Plan) และการเตรียมชั้นเรียน มีการใช้ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่มี จัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น จัดการเรียนรู้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง แล้วประเมินความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้จากนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น

อภิปรายผล

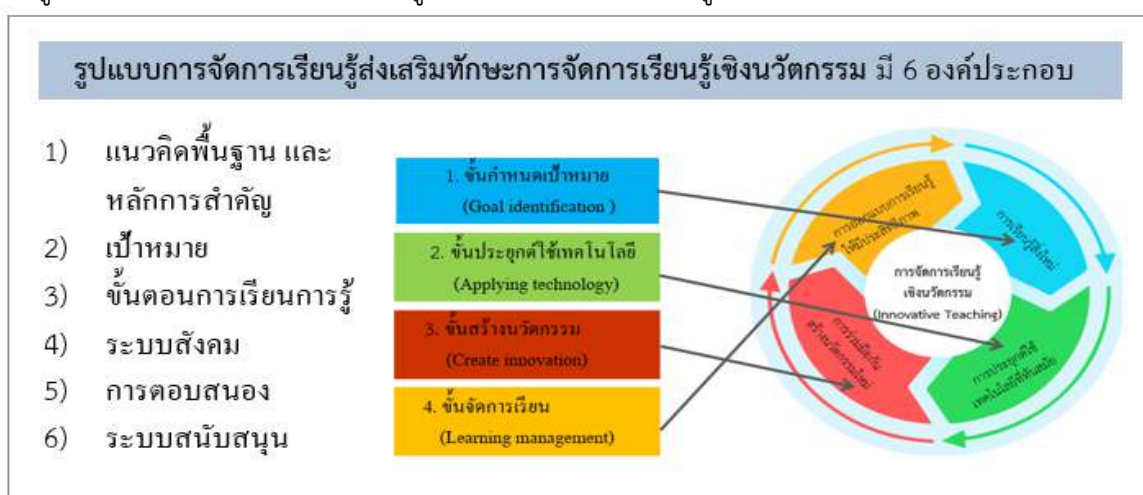
จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ เป้าหมาย ขั้นตอน การเรียนการสอน ระบบสังคม การตอบสนอง และ ระบบสนับสนุน ส่วนขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สังเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายเป็นการเรียนรู้ (Goal identification) ขั้นที่ 2 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการเรียนรู้ (Applying technology) ขั้นที่ 3 สร้างนวัตกรรมเป็นการเรียนรู้ (Create innovation) และ ขั้นที่ 4 จัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ (Learning management) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอน 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ขั้นตอน 2 การสร้างและหาคุณภาพรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอน 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และขั้นตอน 4 ปรับปรุง แก้ไข รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ในส่วนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมนั้น เริ่มต้นด้วยการศึกษาเอกสารงานวิจัยเพื่อสังเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน จากนั้นจึงสร้างร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม และปรับโครงสร้างรูปแบบโดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ และจากข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ ต่อจากนั้นได้ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง เหมาะสมของรูปแบบและเอกสารประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม แล้วนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปนำร่องกับ นักศึกษาครู ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากขึ้น จนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับ Anderson (2001) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมนั้นต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันโดยพิจารณาตามเป้าหมายของรูปแบบเป็นหลัก ผลการศึกษาพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Knirk, and Gustafson (1986) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบที่ดีควรเริ่มต้นจากข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของสังคม สอดคล้องกับ Phusee-orn (2018) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมประเภทหนึ่งซึ่งจะมีคุณภาพเมื่อกระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีการศึกษาและทำความเข้าใจจากข้อมูลพื้นฐาน ร่างนวัตกรรม ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ปรับปรุงนวัตกรรม ทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพ ปรับปรุงนวัตกรรมให้สมบูรณ์ และกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับว่าเมื่อนำนวัตกรรมใด ๆ มาผ่านกระบวนการแล้วนวัตกรรมนั้นจะมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งควรเริ่มจากการศึกษาปัญหาและความต้องการ แล้วค่อยพัฒนาและศึกษาผลการใช้นวัตกรรม

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นักศึกษาครูมีพัฒนาการของทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในส่วนของกรอบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามที่ต้องการวัด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้ สอดคล้องกับ Wisetsat, and Nuangchalerm (2019) ได้ศึกษาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่และพบว่า นักศึกษาครูจะมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิธีการ และ เทคนิคการจัดการเรียนรู้ใหม่ อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้วิจัย

จัดสถานการณ์เรียนรู้ให้นักศึกษาครูได้เผชิญกับปัญหาซึ่งมีความท้าทายในการปฏิบัติภาระงาน ซึ่งได้แก่ การพัฒนานวัตกรรมกลุ่มใหญ่ การพัฒนานวัตกรรมกลุ่มย่อย การพัฒนานวัตกรรมรายบุคคล ในการจัดการเรียนรู้จะมีการสร้างแรงบันดาลใจโดยการตั้งคำถามกระตุ้นให้คิดเพื่อให้เกิดความท้าทายอยากพัฒนานวัตกรรมให้สำเร็จ ในขณะที่วิธีสอนปกติไม่มี โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Bender (2012) ที่ว่าการเรียนรู้ในลักษณะโครงงาน ผู้เรียนจะได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริง โดยที่ผู้สอนมีการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นด้วยคำถามจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ และการที่ผู้สอนจัดสถานการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มจะส่งผลให้ภาระงานที่พัฒนาขึ้นประสบผลสำเร็จ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสอดคล้องกับ Barkley, Cross, and Major (2014) ที่ว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มแบบโต้ตอบมีความเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยผู้เรียนแต่ละคนอาจทำหน้าที่เหมือนหรือต่างกันได้ขึ้นอยู่กับขนาดของภาระงานที่เรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตามก็จะอยู่ภายใต้งานที่ได้รับมอบหมายเดียวกัน เมื่อเรียนรู้เสร็จจะเกิดความรู้ที่สูงขึ้น หรือเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และอาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูมีอิสระในการแก้ปัญหาหรือพัฒนานวัตกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ นักศึกษาครูได้นำเทคโนโลยีในการศึกษามาช่วยในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม เมื่อนักศึกษาครูนำไปจัดการเรียนรู้กับนักเรียน นักเรียนจึงมีความสนใจ และตั้งใจเรียนรู้ มาให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Edwards (2012) ที่ว่าการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน จะช่วยเรื่องของการเพิ่มแหล่งเรียนรู้ได้ดี และช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความรู้ของผู้เรียน สามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน การเรียนการสอนจะเป็นการตอบสนองความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคลได้ดี ทำให้การจัดการศึกษาเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Phusee-orn (2018) ที่ว่าในการพัฒนาทักษะนวัตกรรมของครู ควรที่จะใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา และออกแบบการทดลองเป็นช่วงเวลาโดยมีการวัดและเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งเพื่อจะได้เปรียบเทียบพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา

สรุป

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นฐานและหลักการสำคัญ 2) เป้าหมาย 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) การตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน ทั้งนี้ได้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ กำหนดเป้าหมาย ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สร้างนวัตกรรม และจัดการเรียนรู้ เมื่อนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จะส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม แสดงได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิง

จากรูปภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ ขั้นที่ 2 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ขั้นที่ 3 สร้างนวัตกรรม ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการร่วมมือกันสร้างนวัตกรรม และขั้นที่ 4 จัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อจัดการเรียนรู้ในขั้นนี้สามารถส่งเสริมการออกแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมควรนำไปใช้กับอาจารย์อุดมศึกษาที่ต้องการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมกับนักศึกษาวิชาชีพครู นอกจากนี้ ศึกษานิเทศน์หรือผู้บริหารที่ต้องการพัฒนาครูใหม่ก็สามารถนำไปใช้ได้ แต่มีข้อเสนอแนะในการใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ คือ ต้องจัดการเรียนรู้ตามลำดับจึงจะเกิดผลดี ได้แก่ ขั้นกำหนดเป้าหมายเป็นการเรียนรู้ขั้นประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการเรียนรู้ ขั้นสร้างนวัตกรรมเป็นการเรียนรู้ และขั้น จัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ไม่ควรข้ามขั้นตอนจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษานวัตกรรมการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย จากการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมพบว่าลักษณะนวัตกรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย ควรศึกษาต่อว่าจะออกมาในลักษณะรูปแบบใดได้บ้าง

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม บทบาทการคิดเชิงนวัตกรรมว่าเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไร

References

- Anderson, L.W. A. (2001). *Taxonomy for Learning Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Education Objectivcs*. New York: Addison Wesley Longman.
- At the Meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide. (2017). *The New Strategy of Rajabhat University to Develop Local According to The Royal Patronage*. Bangkok: Ministry of Education.
- Barkley, E. F., Cross, K. P., & Major, C. H. (2014). *Collaborative Learning Techniques: A Handbook for College Faculty*. New York: John Wiley & Sons.
- Bellanca, J. A. (2010). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. United States: Solution Tree Press.
- Bender, W. N. (2012). *Project-Based Learning: Differentiating Instruction for the 21st Century*. United States: Corwin.
- Boud, D., & Feletti, G. (2013). *The Challenge of Problem-Based Learning*. New York: Routledge.
- Chareonwongsak, K. (2013). *Creative Thinking*. Bangkok: Success Media.
- Division of Research Administration and Educational Quality Assurance. (2017). *Thailand 4.0 Model Drive of Thailand Towards Stability, Wealth and Sustainable*. Bangkok: Division of Research Administration and Educational Quality Assurance.

- Edwards, A. (2012). *New Technology and Education*. London: A&C Black.
- Garrison, D. R. (2015). *Thinking Collaboratively: Learning in a Community of Inquiry*. New York: Routledge.
- Innovation and Business Skills Australia (IBSA) Australia. Department of Education, Employment and Workplace Relations (DEEWR). (2009). *Developing Innovation Skills: A Guide for Trainers and Assessors to Foster the Innovation Skills of Learners Through Professional Practice*.
- Jain, L. C. (2013). *Innovative Teaching and Learning: Knowledge-Based Paradigms*. Physica.
- Joyce, B., M. Weil & E. Calhoun. (2014). *Models of Teaching*. (9th ed.). Boston: Pearson Education.
- Khammanee, T. (2010). *Pedagogy: Knowledge for Organizing Effective Learning Process*. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Knirk, F.G., B., & K. L. Gustafson. (1986). *Instructional Technology: A Systematic Approach to Education*. Florida: Holt, Rinehart and Winston.
- Ministry of Education. (2019). *Ministry of Education Announcement on Undergraduate Qualifications Standards Department of Education (Four Years Course) 2019*.
- Morad, S., Ragonis, N., & Barak, M. (2014). Innovative Thinking and ICT Expertise of Undergraduate Students in Education. *Learning in the Technological Era: Proceedings of the 9th Chais Conference for the Study of Innovation and Learning Technologies*, 112-120.
- Mugione, F., & Penaluna, A. (2018). Developing and Evaluating Enhanced Innovative Thinking Skills in Learners. In *Entrepreneurial Learning City Regions* (pp. 101-120). Springer, Cham.
- Nussbaum-Beach, S., & Hall, L. R. (2012). *The Connected Educator: Learning and Leading in a Digital Age*. Unite States: Solution Tree Press.
- Office of Higher Education Commission. (2017). *Education in Thailand B.E. 2560-2579*. Bangkok: Prigwan Graphic Co., Ltd.
- Phusee-orn, S. (2018). *Educational Research and Development*. Mahasarakham: Taksila Printing.
- Shekar, A. (2013). Teaching Innovative Thinking and Consumer-Oriented Design to Engineering Students: Perspectives Based on Observations and Experience. *International Journal of Mechanical Engineering Education*, 41(1), 14-16.
- Srisa-ard, B. (2010). *Preliminary Research*. (8th ed.). Bangkok: Suwiriyan Printing.
- Sutthirat, C. (2010). *80 Innovative Learning Management That Focuses on the Learners*. (3rd ed.). Bangkok: Danex Interporation.
- Varnhagen, et al. (2010). *Teaching, Research, and Discovery Learning: Recommendations for a Great University*. Teaching, Research, and Discovery Learning, 1-16.

- Wisetsat, C. (2022). Research and Development of Innovation Skills for Thai Youth to Support Their Careers in the Future. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(2), 497-508.
- Wisetsat C., & Nuangchalem, P. (2019). Synthesis of Innovative Thinking Skills of Pre-Service Teachers. *Journal of Education Rajabhat Maha Sarakham University*, 6(1), 451-464.
- Wisetsat, C., et al. (2019). The Results of Data Analysis on the Need of Enhancement Pre-Service Teachers' Innovative Teaching. *Buabandit Journal of Educational Administration*, 19(4), 357-371.
- Zhu, C., Wang, D., Cai, Y., & Engels, N. (2013). What Core Competencies Are Related to Teachers' Innovative Teaching?. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 41(1), 9-27.

การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี*

The Development of Revision to the Legal Provision on the Use of Medical Marijuana by Buddhist Peaceful Means

¹ประทุมพร กำเหนิดฤทธิ์, พระครูปลัดปัญญาวรรวัฒน์ และ อุดลย์ ชันทอง

¹Pratumporn Kumnerdrith, Phrakhrupaladpañāvoravat and Adoon Khunthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author, Email: buaban53.99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ 2) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ 3) เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านพุทธสันติวิธี ด้านกฎหมาย ด้านการวิจัย ด้านการแพทย์ ผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหามียาเสพติดให้โทษ พ.ศ.1961 ใช้คำว่า “คลั่งยาเสพติด” หมายความว่า ปริมาณยาเสพติดที่ภาคีประเทศตกลงยินยอมให้ใช้ในทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในประเทศได้ แต่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มิได้มีหลักการนี้ไว้ กฎหมายยาเสพติดให้โทษของไทยจึงไม่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสากล และการเปลี่ยนสถานะพืชกัญชาเป็นยาเสพติด ทำให้เกิดมายาคติว่ากัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษมากกว่า 40 ปี แม้จะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ซึ่งยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยมีบทบัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ประกาศกำหนดระบุชื่อยาเสพติดให้โทษว่ายาเสพติดให้โทษชนิดใดอยู่ในประเภทใด และเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงชื่อหรือยาเสพติดให้โทษ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขลงนามประกาศกระทรวงสาธารณสุขให้กัญชาพ้นจากสถานะเป็นยาเสพติด ยกเว้นสารสกัด THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการใช้กัญชาทางการแพทย์ตามภูมิปัญญาไทย และการใช้กัญชาในครัวเรือนตามบริบทสังคมไทย นับว่าเป็นการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ไปอีกขั้นหนึ่ง แต่ครั้งกฎหมายมีผลบังคับใช้ ก็ปรากฏกระแสการใช้กัญชาเสรี ดังนั้น สังคมไทยคงต้องมีการพัฒนากฎหมายไปในแนวทางที่เหมาะสมต่อไป 2) กระบวนการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายใช้หลักอริยสัจ 4 บุรณการกับหลักการพัฒนากฎหมายได้กระบวนการที่เรียกว่า 4 Four with 2P2M กล่าวคือ 1. F คือ Focus หมายถึง กำหนดประเด็นความจริงของปัญหา 2. O คือ Opportunity

*Received September 4, 2022; Revised October 17, 2022; Accepted October 17, 2022

โอกาสหาสาเหตุที่แท้จริง คือรักษาความป่วยไข้ และเป็น “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจ 3. U คือ Utility เกิดอรรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะทำให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เกิดความผิด และ 4. R คือ Restorative justice หมายถึง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคม โดยพัฒนากฎหมาย 2P ตามหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน 2M ตามหลักการแพทย์โดยแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน โดยทางสายกลาง 3) นำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและสังคมไทยสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมาย; กัญชาทางการแพทย์; อริยสัจ 4; ทางสายกลาง

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the context of marijuana use in Thai society, its problems and impacts on the legal provision on the use of medical marijuana; 2) to analyze the Buddhist peaceful means contributing to the development of revision to the legal provision on the use of medical marijuana; and 3) to analyze and present the development of revision to the legal provision on the use of medical marijuana by Buddhist peaceful means. The study employed a qualitative research method that included documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions with Buddhist, Buddhist peaceful methods, legal, research, and medical experts from stakeholders and related parties.

From the study, the following results are found: 1) According to the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, “Definition (X) ‘Stocks’ means the amounts of drugs held in the country of territory for therapeutic or scientific functions”. However, the Narcotics Act B.E. 2522 stated otherwise; as a result, Thailand's narcotics laws are ineffective and inconsistent with international standards. For more than 40 years, the conversion of marijuana plants to narcotics perpetuated the myth that marijuana was a narcotic drug. The Narcotics Act B.E. 2522 was repealed later, when the Narcotics Code B.E. 2564 was promulgated. There is a provision that authorizes the Minister of Public Health to announce the names of narcotics, which narcotics belong to which category, and to revoke or change the names of narcotics, with the approval of the Narcotics Control Board, which is considered a further improvement in the provisions of the medical marijuana law. The Minister of Public Health has signed an announcement removing marijuana from the category 5 narcotics list, except for extracts THC greater than 0.2% only. Although this is the principle of free medical marijuana use according to Thai local wisdom, as well as one step further development of the provisions of the medical marijuana law according to international principles; however, when the law has not yet taken effect, there comes another wave of unrestricted marijuana usage. As a result, Thai society must develop appropriate laws. 2) The development process of revision to the legal provision employs *Ariyasacca* (the Four Noble Truths) with the principles for developing law, the process

called ‘Four with 2P2M’ is obtained: (1) “F” stands for Focus on the reality of problems; (2) “O” stands for Opportunity for identifying the root causes of problems, i.e., curing sickness, as well as an economic opportunity; (3) “U” stands for utility, or benefits for the general public, so that patients' and doctors' behavior will not be at fault; and (4) “R” stands for restorative justice, which emphasizes justice rather than legal wrongdoing and owes an obligation to society. The law ‘2P’ should be developed in accordance with the principles of legal development with universal standards, public participation principles called ‘2M’, together with Thai traditional and modern medicine principles. All of which should be grounded on the Middle Way. 3) The presentation of the development of a revision to the legal provision on the use of medical marijuana through Buddhist peaceful means in favor of the people's happiness and peace for Thai society on a sustainable basis.

Keywords: Development of Revision to the Legal Provision; Medical Marijuana; Ariyasacca 4; Middle Way

บทนำ

สิทธิในสุขภาพ (Right to health) เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ว่าด้วยมาตรฐานสุขภาพขั้นต่ำสากล ซึ่งบุคคลทุกคนพึงมีสิทธิในสุขภาพ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กล่าวถึงหลักสำคัญที่ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพทางแพทย์ ฯลฯ (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR Article 25 (1)) ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลที่จะได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยโดยเท่าเทียมกัน ประเทศไทยในฐานะรัฐสมาชิกได้ให้สัตยาบันปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว และนำมาพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายภายในต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดและกำหนดโทษไว้ก็มีหลักสิทธิในสุขภาพอันแสดงให้เห็นว่ากฎหมายคำนึงถึงสุขภาพของบุคคลเป็นสำคัญยิ่งกว่าการถือว่าผู้นั้น เป็นผู้กระทำความผิด เช่น ในกรณีของหญิงที่ทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก บทบัญญัติของกฎหมายเป็นข้อยกเว้นให้กระทำการทำให้ตนเองแท้งลูกได้โดยถือว่าการกระทำของหญิงนั้น ไม่เป็นความผิด ในกรณีจำต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น และยังครอบคลุมถึงกรณีอื่น ๆ ที่หญิงมีความจำเป็นต้องทำแท้ง เช่น การตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม รวมทั้งการกระทำของแพทย์ในกรณีมีเหตุจำเป็นเช่นนี้ การกระทำนั้นก็ไม่เป็นความผิดเช่นเดียวกัน (Section 305 of Criminal Code Thai)

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับกัญชานั้น เมื่อศึกษาการใช้กัญชาตามบริบทของสังคมไทยพบว่ากัญชามีสถานะเป็นพืชสมุนไพรจนเป็นตำรับยามาแต่โบราณ และใช้กันในครัวเรือน ในส่วนของกฎหมายเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 ตามคำปรารภ และบทนิยามในมาตรา 1 ข้อ (X) คำว่า “คลั่งยาเสพติด” ตามอนุสัญญาเดี่ยวดังกล่าวมีความหมายว่า ภาคีประเทศตกลงยินยอมให้ใช้กัญชาทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ได้ (Article 1 Definition (X) of the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) แต่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มิได้มีข้อยกเว้นไว้เช่นนั้น ทำให้รัฐบาลต้องตรากฎหมายภายในออกมารองรับคือ พระราชบัญญัติยาเสพติด

ให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ตามบทบัญญัติของกฎหมายจัดพิชัญญาเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 และไม่มีบทบัญญัติให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ได้ นอกจากนั้นเมื่อใช้กฎหมายฉบับนี้มานานกว่า 40 ปี จนค้นพบว่ากัญชาเป็นยาเสพติด ในปี 2562 มีการเรียกร้องจากภาคประชาชน ประกอบกับมีผลงานวิจัยเป็นที่ยอมรับถึงคุณประโยชน์ของกัญชาทำให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องออกกฎหมายอนุญาตให้ใช้กัญชาทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562 ซึ่งถือเป็นกฎหมายกัญชาทางการแพทย์ฉบับแรกของไทย แต่กฎหมายฉบับนี้กลับมีบทบัญญัติกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีใบรับรองแพทย์จากแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนแล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพทย์แผนปัจจุบันที่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการนำกัญชามาใช้เป็นยารักษาโรค จึงยังคงมีปัญหาที่ผู้ป่วยและแพทย์แผนไทยหรือหมอพื้นบ้านไม่สามารถปลูกกัญชาเพื่อนำมารักษาอาการป่วยไข้เฉพาะรายได้อยู่นั่นเอง จนในที่สุดพรรคภูมิใจไทยซึ่งนโยบายหาเสียงปลดล็อกกัญชา และให้ปลูกกัญชาได้บ้านละ 6 ต้น จึงเกิดกระแสการใช้กัญชาเสรี และเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายให้กัญชาไม่มีสถานะเป็นยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ท่ามกลางปัญหาใหม่คือ ความกังวลห่วงใยและผลกระทบต่อเยาวชน รวมทั้งการขายกัญชา อุปกรณ์การเสพ และผลิตภัณฑ์กัญชาออกมามากหลายในลักษณะควบคุมมาตรฐานและคุณภาพไม่ได้ ซึ่งเห็นได้ว่าสังคมไทยเกิดความสับสน เมื่อรัฐบาลรับหลักการร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ.... ก็น่าจะเป็นการดีที่ต่อไปจะมีกฎหมายควบคุมได้มาตรฐาน แต่เมื่อเข้าวาระ 2 ก็ปรากฏว่าพรรคร่วมรัฐบาลกลับเสนอให้มีการถอนร่างพระราชบัญญัตินี้ออกไป (Paupongpun, 2022) เห็นได้ว่า กระบวนการนิติบัญญัติโดยปกติไม่อาจบัญญัติกฎหมายให้สามารถแก้ไขปัญหาคิดค้นที่แท้จริงจะต้องหาแนวทางแก้ไขพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีเพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมต่อไป

จากการค้นคว้าเอกสารโดยวิเคราะห์หลักการ และแนวคิดของการใช้กัญชาทางการแพทย์ทั้งของไทยและต่างประเทศพบว่า กัญชาให้คุณประโยชน์มากกว่าโทษ (Katesomboon, 2019) เมื่อศึกษาหลักการพัฒนากฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล หลักความมีส่วนร่วม และหลักการแก้ไขปัญหตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอริยสัจ 4 หรือหลักความจริงอันประเสริฐ (Thai Tripitakas:19/1706/544) พบขั้นตอนการแก้ไขปัญหตามลำดับ โดยวิเคราะห์จากความจริงของปัญหาหรือทุกข์ การหาสาเหตุของปัญหา การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา (Wikipedia: Ariyasacca) หากบูรณาการเข้าด้วยกันน่าจะก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยน้อมนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาคิดค้นความต้องการใช้กัญชาทางการแพทย์ในสังคมไทย ประกอบกับงานของผู้วิจัยอาจจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายกัญชาซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษ จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจอยากจะศึกษาบริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ และเมื่อได้องค์ความรู้ตามแนวทางพุทธสันติวิธีก็จะนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทเกี่ยวกับการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์

3. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี บริบทการใช้กัญชาในสังคมไทย สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และผลกระทบเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ การกำหนดประโยชน์ของกัญชา ปัญหาเกี่ยวกับการใช้กัญชา และการสัมภาษณ์เบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการการพัฒนากฎหมาย และกฎหมายกัญชาของต่างประเทศ และของไทย

ศึกษาหลักการพัฒนากฎหมายบทบัญญัติกฎหมาย หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักพุทธสันติวิธี หลักสันติวิธี ตลอดจนบทความ เว็บไซต์ ตำรา งานวิจัย กฎหมายการใช้กัญชาของต่างประเทศ กฎหมายกัญชาของไทย เพื่อให้ได้ประเด็นการพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยบูรณาการความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์เข้ากับข้อมูลแนวคิด หลักการการใช้กัญชาทางการแพทย์ทั้งของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 4 บูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้กระบวนการพัฒนากฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการและหลักสากล

ขั้นตอนที่ 5 สร้างและนำเสนอกระบวนการการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลกระทบ ติดตาม พัฒนา ต่อยอดให้มีความยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายที่กำหนดให้กัญชาเป็นยาเสพติดคือ บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น มีที่มาจากเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2518 (ค.ศ.1975) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961, ค.ศ.1972 ซึ่งตามอนุสัญญาดังกล่าว มีบทบัญญัติยินยอมให้ใช้กัญชาทางการแพทย์หรืองานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ได้ เพียงแต่รัฐต้องคำนึงถึงสุขภาพอนามัยและสวัสดิภาพของคน ซึ่งรัฐต้องมีมาตรการควบคุมยาเสพติดให้โทษที่ชัดเจน แต่ประเทศไทยอนุวัติกฎหมายภายในออกมาเพื่อรองรับอนุสัญญาดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้น ไม่ปรากฏบทบัญญัติการอนุญาตให้ใช้เพื่อการแพทย์หรือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด จึงเป็นการยกสถานะของกัญชาจากพืชสมุนไพรมาเป็นยาเสพติดให้โทษ เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มาเป็นเวลานานทำให้เกิดมายาคติว่าพืชกัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษ ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562 จึงเกิดกระแสกัญชาเสรี และเปลี่ยนสถานะเป็นพืชเศรษฐกิจ แต่ผู้ป่วยที่เสพหรือปลูกเพื่อเอามาใช้รักษาโรค ยังคงถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้ง ๆ ที่เจตนาในการเสพหรือการปลูกพืชกัญชาเพื่อนำมาใช้เป็นยามิใช่เจตนาจะเสพในลักษณะติดยาเสพติดให้โทษ จึงเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังทำอย่างไรให้ผู้ป่วยเข้าถึงยากัญชา หมอพื้นบ้านหรือแพทย์แผนไทยสามารถปลูกกัญชาเพื่อนำมาปรุงเป็นตำรับยาสำหรับผู้ป่วยของตน รวมทั้งเกษตรกรเข้าถึงการปลูกและการจำหน่ายในฐานะเป็นพืชเศรษฐกิจมีโอกาสเท่าเทียมกันในสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยมีลักษณะที่โดดเด่นและมีความใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหา อันได้แก่ สภาพปัญหา การใช้กฎหมายทางการแพทย์คืออะไร ปัญหาดังกล่าวเกิดจากสาเหตุอะไร การแก้ไขปัญหามีแนวทางอย่างไร และควรแก้ไขหรือปรับปรุงด้วยวิธีการอย่างไร เพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งหลักการของอริยสัจ 4 นั้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนในการแก้ไข เมื่อนำหลักธรรมอริยสัจ 4 รวมทั้งหลักมัชฌิมาปฏิปทา ตลอดจนสิ่งที่สังคมบัญญัติขึ้นมาเป็นกรอบวิเคราะห์ต่อการใช้กฎหมายทางการแพทย์ และหลักการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายจะเข้าใจปัญหาได้ว่า ทุกข์ของผู้ป่วยคือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ต้องการได้รับการบำบัดรักษาให้หาย ตามหลักการแพทย์ทั้งแผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนไทยหรือแผนไทยประยุกต์ ตลอดจนหมอพื้นบ้านหรือที่เรียกกันว่า การแพทย์บูรณาการ แต่การนำกฎหมายมาใช้ในการบำบัดรักษา หรือใช้ในทางการแพทย์ซึ่งมีบันทึกจนกลายเป็นตำราทางการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาไทยรับรู้มาก่อนแล้ว แต่บทบัญญัติของกฎหมายไม่ชัดเจน มีขั้นตอนซับซ้อน ทั้งบทบัญญัติหลักและอนุบัญญัติมากมายไม่สะดวก และผู้ใช้ในการบำบัดรักษาโรคอาจถึงกับต้องถูกดำเนินคดี เพราะบทบัญญัติของกฎหมายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ยังไม่ให้การคุ้มครองผู้ป่วยหรือแพทย์ผู้ให้การรักษา คงมีแต่การอนุญาตให้มีการผลิต จำหน่าย นำเข้าและส่งออกในภาคอุตสาหกรรมหรือธุรกิจโดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น

หลังจากสังคมได้เรียนรู้มาช่วงระยะเวลาหนึ่งจนกระทั่งมีประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ที่รัฐมีนโยบายผ่อนคลายนโยบายมากขึ้น พบว่ามีแนวทางที่จะนำหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการกับหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) รวมทั้งหลักการแพทย์ ซึ่งหมายรวมทั้งแพทย์แผนไทยและแพทย์ปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายการใช้กฎหมายเสรีทางการแพทย์ ให้สอดคล้องกับบริบทของการใช้กฎหมายตามสภาพสังคมไทย รวมทั้งนโยบายของรัฐที่เล็งเห็นคุณค่าผลักดันให้เป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อนำอรรถประโยชน์มาให้ประชาชนก่อให้เกิดสังคมสันติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมอันสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มาเป็นหลักในการคิดบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนากฎหมายดังกล่าว ได้กระบวนการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กฎหมายทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

โดยสรุป คือ 1) ขั้นทุกข์ โดยเริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหาที่กฎหมายไม่สมบูรณ์ไม่คุ้มครองผู้ป่วยและแพทย์ โดยกำหนดรู้ความจริงของปัญหา 2) ขั้นสมุทัย วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ที่บัญญัติกฎหมายโดยยึดแต่การแพทย์ปัจจุบัน ทำให้เห็นโอกาสการยอมรับและพัฒนาการแพทย์แผนไทย 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาคือแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย และอนุบัญญัติให้มีความสมบูรณ์ ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ และ 4) ขั้นมรรค วิธีการแก้ปัญหา ด้วยการระดมความคิด ใช้หลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย ใช้แนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยทางสายกลาง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทย ของต่างประเทศ และหลักพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กฎหมายทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี ซึ่งงานวิจัยนี้ เรียกกระบวนการที่ได้ว่า **4 Four with 2P2M** ผู้วิจัยจึงได้จัด

สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็น และข้อสังเกตต่อแนวทางการพัฒนาปรับปรุง บทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบคิดการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยพุทธสันติวิธี

F หมายถึง การ Focus คือการวิเคราะห์ความจริงประเด็นของปัญหา กฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ครั้งแรก ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ซึ่งคำว่า “ทางการแพทย์” น่าจะเป็นการให้ใช้พืชกัญชาเป็นยารักษาผู้ป่วยได้ แต่บทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ชัดเจน ไม่สามารถนำพืชกัญชามาใช้ทางการแพทย์ได้จริง แม้ล่าสุดเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายจะมีแนวทางว่าไม่มีส่วนใดของพืชกัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 แล้ว แต่สารสกัดจากกัญชาเท่านั้นที่ยังคงเป็นยาเสพติด ความจริงแล้ว การบริโภคในลักษณะเป็นยา เช่น นำใบกัญชามาชงน้ำร้อนเป็นชาเพื่อลดความดันโลหิต เพื่อการนอนหลับ หรือการบริโภคในครัวเรือน ใส่แกงปรุงอาหาร เพื่อกระตุ้นให้รับประทานอาหารได้ก็ยังไม่มียกเว้นที่ชัดเจนว่าสามารถทำได้ หรือจะต้องทำอย่างไรจึงจะมีสิทธิปลูกได้ คงปรากฏข้อมูลจากหน่วยงาน คณะกรรมการอาหารและยาว่า ประชาชนที่ต้องการจะปลูกกัญชา กัญชงไม่ต้องขออนุญาต แต่ต้องมีการจดแจ้งผ่านเว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน “ปลูกกัญ” นอกจากนั้นปัญหาความเข้าใจความหมายของกัญชา ถือเป็นยาเสพติดหรือไม่ ต้องทำความเข้าใจร่วมกันก่อนที่จะกฎหมายจะมีผลบังคับใช้ มิฉะนั้นก็อาจจะเกิดการบังคับใช้กฎหมายผิดไปจากเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายได้ดังที่เป็นข่าวถกเถียงกันตามที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม เมื่อประกาศกระทรวงสาธารณสุขมีผลบังคับใช้ว่ากัญชาไม่มีสถานะเป็นยาเสพติดก็เป็นผลให้การกระทำของผู้ป่วยหรือประชาชนที่ต้องคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดไป

○ หมายถึง Opportunity คือ โอกาส ในการหาสาเหตุที่แท้จริง ได้แก่ การรักษาความป่วยไข้ด้วยการบูรณาการหลักการแพทย์ทั้งการแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย และ “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจซึ่งมีค่าตั้งทรัพย์สินเงินทอง

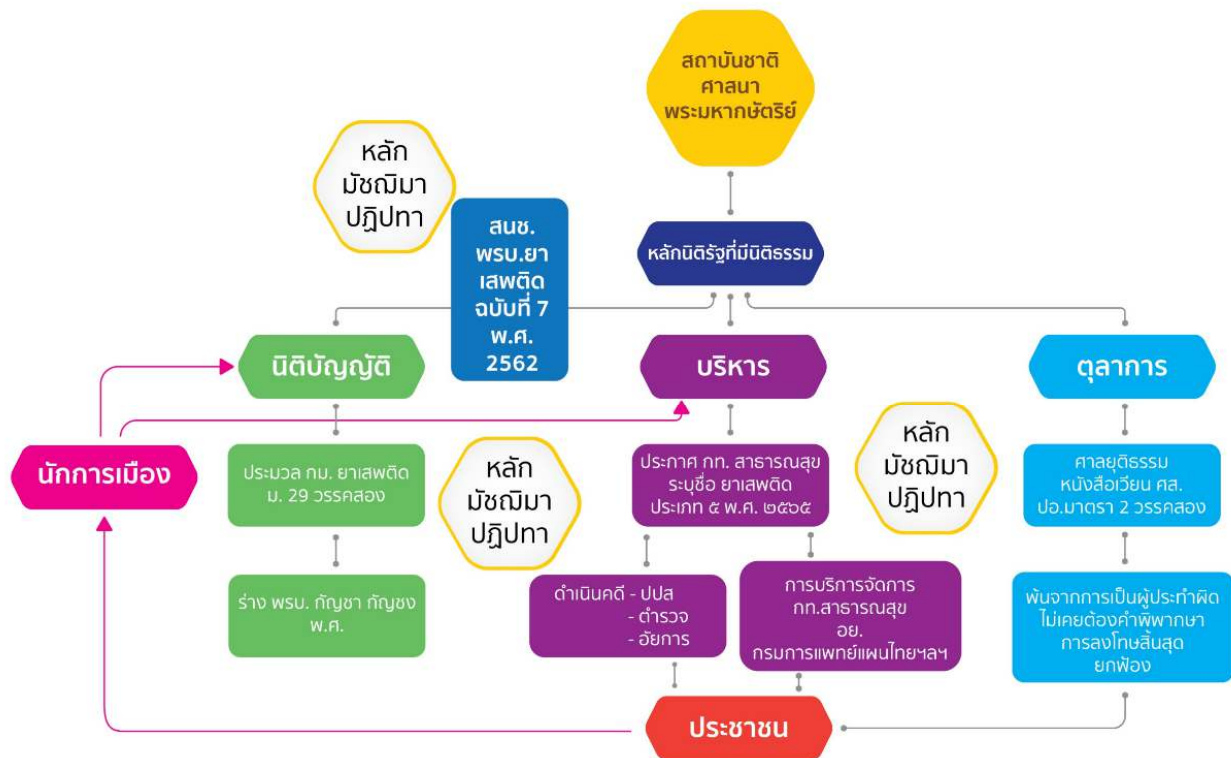
U หมายถึง Utility คือ รรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะเพื่อให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เป็นความผิด ทั้งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้รุ่งเรือง

R หมายถึง Restorative justice คือ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นให้ความยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวบทกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ (obligation) ที่มีต่อสังคม

นอกจากนั้นการมีทางสายกลางที่พอเหมาะพอดีร่วมกันควรเป็นอย่างไร กล่าวคือ ประเทศไทยเป็นภาคีของอนุสัญญาเดี่ยวแห่งสหประชาชาติ ซึ่งหากจะมีหลักการให้ผู้ป่วย หมอพื้นบ้าน และประชาชนได้ใช้กัญชาเสรีทางการแพทย์ก็ต้องมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจน เพื่อป้องกันสุขภาพและสวัสดิภาพของประชาชนเกิดประโยชน์สาธารณะ ผู้ร่างกฎหมายต้องมีวิธีการร่างบทบัญญัติของกฎหมายให้เหมาะสมชัดเจนตามกระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติ และนำความคิดเห็นของทุกภาคส่วนมาช่วยหาทางออกร่วมกัน โดยนำหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) หลักการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนปัจจุบัน (Medical principles: Thai traditional & modern) และโดยทางสายกลาง (Middle Way) กล่าวคือ มาตรการควบคุมที่ชัดเจน เช่น การห้ามจำหน่ายแก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี การใช้ระบบจดแจ้งว่า แต่ละคนมีความจำเป็นจะต้องปลูกกัญชา การจัดตั้งสถาบันกัญชาแห่งชาติโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดพื้นที่ของการปลูกหรือผลิต และการอนุญาตเพื่อการอุตสาหกรรมเพื่อควบคุมและกำกับดูแล (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961 Article 22, 23, 24, and 28). โดยมีบทบัญญัติ เช่น กฎกระทรวง มารองรับกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ การจดแจ้งและการอนุญาต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 พ.ศ. 2565 มีผลใช้บังคับ ก็เกิดปรากฏการณ์ความเข้าใจสับสนว่าประเทศไทยปลดล็อกกัญชาหรือรัฐมีนโยบายกัญชาเสรีหรืออย่างไร ทำให้รัฐบาลต้องแก้ปัญหาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีประกาศในส่วนของการกระทรวงสาธารณสุขเกิดอนุบัญญัติต่าง ๆ ออกมามากมายเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในระยะแรก เนื่องจากพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ..... ซึ่งจะเป็นกฎหมายควบคุมการใช้กัญชาทางการแพทย์มีสถานะเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติโดยอยู่ในขั้นตอนการรับหลักการของรัฐสภาเท่านั้น ยังมิได้เสร็จสมบูรณ์ จึงเกิดช่องว่างของกฎหมายหรือเกิดสุญญากาศในสังคมทำให้ทุกฝ่ายต้องเรียนรู้และติดตามการพัฒนากฎหมายในเรื่องนี้ต่อไป

เมื่อนำกรอบคิดการพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธีไปปรับใช้กับกระบวนการนิติบัญญัติของไทยจะเห็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์
โดยพุทธสันติวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ากัญชาเป็นพืชสมุนไพรนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ในโลกตะวันออกมานานแล้ว ในประเทศไทยมีหลักฐานว่า ใช้กัญชาเป็นยามานานประมาณ 300 ปี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทั้งนี้จากงานวิจัยและข้อเท็จจริงพบว่า กัญชาสามารถช่วยบรรเทาอาการรักษาโรคในคนไข้บางรายหลายโรค เช่น ความดันโลหิต พาร์กินสัน ซึมเศร้า นอนไม่หลับ ฯลฯ จึงมีประโยชน์มากกว่าโทษ ในหลายประเทศผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายให้มีการนำกัญชามาใช้ในทางการแพทย์ สอดคล้องกับ ปัตพงษ์ เกษสมบูรณ์ นำเสนอแนวคิดว่า ประเทศไทยห้ามการใช้กัญชาไม่ว่ากรณีใดๆ มานานถึง 40 ปีจึงถือว่าประเทศไทยต้องมาเริ่มนับหนึ่งใหม่ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต้องช่วยกันพัฒนากัญชาทางการแพทย์ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพได้มากขึ้น (Katesomboon, 2019) ทั้งพบว่า สังคมไทยยังคงต้องพัฒนากฎหมายให้มีลักษณะสมดุลร่วมกันต่อไป สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ได้เสนอแนวคิด เรื่อง การพัฒนากฎหมาย (Legal Development) เพราะเมื่อคนมาอยู่รวมเป็นสังคม ประโยชน์และความต้องการของแต่ละคนอาจขัดแย้งกันได้ ซึ่งกฎหมายจะเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการควบคุมสังคม (Social controls) โดยเป็นกติกาเพื่อชี้ขาดความถูกต้องที่สังคมยอมรับในการเฝ้าหาความเป็นธรรมอันเป็นจุดสมดุล (Equilibrium) ระหว่างประโยชน์ของเอกชนแต่ละคนในแต่ละเรื่องหรือระหว่างเอกชนกับส่วนรวม (Wongwattanasan, 2008) ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง

นิติศาสตร์แนวพุทธว่าหลักการพื้นฐาน กฎหมายต้องมาจากธรรม ต้องเพื่อธรรมและมาจากธรรม กฎหมายที่แท้ประสานประโยชน์ของบุคคลกับสังคมและประสานสมมติของมนุษย์ เข้ากับความจริงแท้ของธรรมชาติ (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2550-2564)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการที่เรียกว่า 4 Four with 2P2M นั้น 1.F คือ Focus หมายถึง กำหนดประเด็นความจริงของปัญหา ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 มิได้แก้ปัญหาให้ใช้กฎหมายทางการแพทย์ได้ ทั้งนี้เพราะผู้ร่างกฎหมายไม่เข้าใจประเด็นปัญหาว่า กฎหมายเป็นพิษสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย 2. O คือ Opportunity การหาสาเหตุที่แท้จริง พบโอกาสในการรักษาความป่วยไข้ด้วยการบูรณาการหลักการแพทย์โดยแพทย์แผนไทยร่วมกับแพทย์แผนปัจจุบัน และ “โอกาส” ทางด้านเศรษฐกิจ 3. U คือ Utility พบว่าการปรับปรุงกฎหมายจะเกิดอรรถประโยชน์หรือประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้การกระทำของผู้ป่วยและแพทย์ไม่เป็นการผิด และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้รุ่งเรือง และ 4. R คือ Restorative justice หมายถึง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นยุติธรรมที่ไม่ใช่เน้นความผิดในตัวกฎหมาย แต่ต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคม ส่วน 2P2M คือ พบ 2 หลักการ ได้แก่ หลักการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล (Principals of legal development with universal standards) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation principles) และ 2 วิธีการ โดยบูรณาการแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนปัจจุบัน (Medical principles: Thai traditional & modern) และโดยทางสายกลาง (Middle Way) ตัวอย่าง เช่น ในการกำหนดระดับยาเสพติดให้โทษว่า ส่วนใดของยาที่เป็นยาเสพติดให้โทษ เช่น สารสกัดที่มี THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ตามมาตรฐานสากลจึงเห็นได้ว่าผู้เกี่ยวข้องได้พัฒนากฎหมายตามหลักการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล สอดคล้องกับ ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์ นำเสนอแนวคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันซึ่งมีผลใช้บังคับ โดยกำหนดให้การปฏิรูปประเทศ ด้านกฎหมาย รวมถึงการจัดให้มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ “โดยต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล” (Panithas, 2018) ทั้งผลวิจัยยังสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนโดย สมบัติ งามบุรี ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (Namburi, (2019) ดังจะเห็นได้ว่า กฎหมายการใช้กฎหมายทางการแพทย์เกิดขึ้นเพราะภาคประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง รวมทั้ง ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์ เสนอแนวคิด ว่า กฎหมายมีความสัมพันธ์กับคนและสังคม แต่ละสังคมก็มีองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน การพัฒนากฎหมายจึงต้องสอดคล้องกับการพัฒนาสังคม หรือเพื่อชักนำการพัฒนาสังคม ซึ่งต้องพัฒนาตลอดเวลาตามความจำเป็นแห่งสภาพของสังคม (Wongwattanasan, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การนำเสนอการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การใช้กฎหมายทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี มีความเหมาะสมที่จะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของการใช้กฎหมายทางการแพทย์ได้ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดตามหลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นระบบดำเนินการที่เป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ขั้นแรกวิเคราะห์ปัญหา ขั้นที่สองหาสาเหตุของปัญหา ขั้นที่สามหาแนวทางแก้ไขปัญหา และขั้นที่สี่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจน

เพื่อป้องกันความสับสนแก่คนในสังคม แม้ปัจจุบันฝ่ายบริหารดำเนินการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (อนุบัญญัติ) กำหนดว่ากัญชาไม่ใช่ยาเสพติด ยกเว้นสารสกัด THC ที่เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ซึ่งมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2565 ก็ตาม แต่ประชาชนก็ยังไม่เข้าใจหลักเกณฑ์การจดแจ้ง หรือการขออนุญาตผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก ครอบครองต่อไปอย่างชัดเจน ที่สำคัญคือ กระแสกัญชาเสรีเกิดเป็นปัญหาใหม่ในสังคม ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดว่ารัฐบาลมีนโยบายกัญชาเสรี จึงเกิดข้อกังวลหรือความหวงใยต่อเยาวชนตามมา นอกจากนั้นแม้ว่าประชาชนบางส่วนเข้าใจข้อมูล แต่ก็เพียงทราบว่ามีกัญชาเสรีบ้าง คงเหลือไว้เฉพาะสารสกัดเท่านั้นที่เป็นยาเสพติด แต่ขั้นตอนต่อมาก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติกฎหมายที่แสดงถึงการทบทวนอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ.1961 และการนำแนวคิดการปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายการใช้กัญชาในต่างประเทศมาบูรณาการเข้ากับบริบทสังคมไทย เพื่อหามาตรการควบคุมการใช้กัญชาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรอยู่ในความดูแลของแพทย์อาจเป็นแพทย์แผนปัจจุบันหรือแพทย์แผนไทย เพราะเป็นที่ทราบกันว่า ขนาดของการใช้สารสกัดหรือน้ำมันกัญชาควรใช้ในปริมาณเล็กน้อยให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของแต่ละคน รวมทั้งจัดตั้งสถาบันกัญชาแห่งชาติตามอนุสัญญาดังกล่าวเพื่อเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดพื้นที่ผลิตกัญชาทางการแพทย์ กำกับดูแลการผลิตกัญชาให้ได้มาตรฐาน หรือควบคุมไม่ให้มีการทำผิดกฎหมาย ทั้งรัฐสนับสนุนการศึกษาวิจัยและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจประโยชน์ของกัญชา นำกัญชามาใช้อย่างถูกต้อง และพัฒนาปรับปรุงกฎหมายอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องต่อไป รวมทั้งข้อห่วงใยผลกระทบในระยะแรกของการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างเสรี ซึ่งจากงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า กระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติโดยปกติจะก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีก เพราะการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายที่ผ่านมายังมิได้มีการแก้ปัญหาที่เริ่มต้นจากการกำหนดประเด็นความจริงของปัญหา ทั้งนี้เพราะการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยหลักควรจะมีที่การรักษาผู้ป่วยเป็นสำคัญ หากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยก็ย่อมทำได้ สอดคล้องกับความเห็นของ รสนา โตสิตระกูล ซึ่งเห็นว่าควรพัฒนากฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์เพื่อผู้ป่วยและเศรษฐกิจไปด้วยกัน (Rosana, 2021) แต่จากผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลมุ่งที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลักมากกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาการรักษาผู้ป่วยด้วยกัญชาซึ่งเป็นพืชสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้ในขณะร่างกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ครั้งแรกพบหลักการพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยทางสายกลาง (Somchai, 2021) จึงเป็นทางเลือกหรือทางออกของสังคมไทยที่มีความเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ เสนอแนวคิดว่า กฎหมายมีความสัมพันธ์กับคนและสังคม แต่ละสังคมก็มีองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน การพัฒนากฎหมายจึงต้องสอดคล้องกับการพัฒนาสังคม หรือเพื่อชักนำการพัฒนาสังคม ซึ่งต้องพัฒนาตลอดเวลาตามความจำเป็นแห่งสภาพของสังคม (Wongwattanasan, 2021) และ อนุทิน ชาญวีรกูล รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า การปลดล็อกกัญชาออกนั้น เพื่อมุ่งใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ไม่ได้มุ่งหวังให้นำมาใช้เพื่อสันทนาการ (Charnvirakul, 2022) สวนทางกับสภาพปัจจุบันที่มีการขายกัญชา และอุปกรณ์การเสพอย่างโจ่งแจ้งทั้งทางตรงและในสื่อออนไลน์ อย่างไรก็ตาม แม้ทางคณะกรรมการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติ กัญชา กัญชง พ.ศ. ได้ออกมาชี้แจงความคืบหน้าว่าร่างกฎหมายเสร็จแล้ว แต่เมื่อพรรคภูมิใจไทยยื่นร่างกฎหมายเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2565 กลับปรากฏว่า ที่ประชุมให้ถอนร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง ออกไปอีก จึงยังคงเป็นปัญหาการใช้กัญชาทางการแพทย์ของไทยว่า ประเทศไทยจะมีแนวทางการใช้กัญชาทางการแพทย์อย่างไรต่อไป เป็นกัญชาเสรีหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจากผลสรุปการวิจัยการใช้กัญชาทางการแพทย์ควรพิจารณาขนาดการใช้กัญชาที่เหมาะสม สังคมไทยจึงควรมีกฎหมายควบคุมการใช้ที่เข้มงวดขึ้นกว่าปัจจุบัน ไม่ให้เยาวชนที่อายุต่ำกว่า 20 ปี เข้าถึง ห้ามสูบกัญชาในที่สาธารณะ มีการดูแลเรื่องโฆษณาสินค้า และมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับแก้ไขหรือพัฒนา

กฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ในส่วนการปลูกในครัวเรือน จากที่พรรคการเมืองหาเสียงไว้ว่าจะให้ปลูก 6 ต้น ตอนนี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าปลูกได้กี่ต้น และควรย้าว่าเฉพาะสารสกัดที่มีค่า THC เกินกว่าร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนักยังเป็นสารเสพติด และเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

สรุป

การพัฒนากฎหมายกัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมอันสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มาเป็นกรอบในการคิดบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนามกฎหมาย เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ เพื่อคุ้มครองผู้ป่วย และผู้ให้การรักษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นทุกข์ โดยเริ่มต้นจากปัญหาที่กฎหมายไม่สมบูรณ์ไม่คุ้มครองผู้ป่วยและผู้ให้การรักษา มีการกำหนดรู้ปัญหา ทำความเข้าใจกับปัญหาอย่างชัดเจน 2) ขั้นสมุทัย การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ทำให้ทราบว่า การใช้กัญชาทางการแพทย์เป็นหลักการแพทย์แผนไทย จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย 3) ขั้นนิโรธ การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาคือบทบัญญัติของกฎหมาย และอนุบัญญัติต่าง ๆ เพื่อเกิดประโยชน์สาธารณะคุ้มครองผู้ป่วย แพทย์และประชาชน และ 4) ขั้นมรรค วิธีการแก้ปัญหา ด้วยการพัฒนามบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล ปฏิบัติได้ มีการระดมความคิดเห็นตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยบูรณาการการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย โดยทางสายกลาง

การที่สังคมได้เรียนรู้นับแต่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นการพัฒนาการใช้กัญชาทางการแพทย์ฉบับแรกของไทย แต่ก็ยังประสบปัญหาทั้งผู้ป่วยและแพทย์แผนไทยที่ผู้ให้การรักษาไม่สามารถปลูกพืชกัญชาเพื่อรักษาผู้ป่วยได้จริง การที่รัฐออกแบบกฎหมายให้มีการใช้กัญชาในการรักษาอาการป่วยไข้โดยต้องมีใบรับรองจากแพทย์ หรือการกำหนดให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นวิสาหกิจชุมชนโดยขออนุญาตปลูกภายใต้การดูแลควบคุมของหน่วยงานภาครัฐก็ประสบปัญหาใหม่ทั้งความล่าช้า ความไม่เข้าใจ ตลอดจนเงินทุน จวบจนกระทั่งปัจจุบันที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ปัญหาก็ให้ผู้ป่วยสามารถปลูกพืชกัญชา รักษาตนเองได้ รวมทั้งประชาชนสามารถบริโภคได้ในครัวเรือน แต่ในช่วงแรกก็ยังประสบปัญหาการตีความความดับทกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ด้วยกระบวนการของการบัญญัติกฎหมายที่ไม่อาจแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริงของปัญหา ดังนั้น หากมีการนำแนวทางการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์ โดยดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนตามหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการเข้ากับหลักการพัฒนามกฎหมาย โดยการทำให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเข้าใจ การเข้าถึงกฎหมายกัญชาทางการแพทย์ แล้วหาทางออกร่วมกัน เชื่อมั่นว่าสังคมไทยจะมีการพัฒนาการคุ้มครองดูแลผู้ป่วย ผู้ให้การรักษา ตลอดจนประชาชนที่เป็นเกษตรกรให้มีรายได้มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ประชาชนก็จะมีทั้งความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ และมีฐานะมั่นคง สังคมไทยย่อมมีสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. ผลจากการวิจัย เมื่อพืชกัญชามีสถานะเป็นพืชสมุนไพรตามบริบทของสังคมไทย การยกเลิกไม่จัดกัญชาเป็นยาเสพติดส่งผลเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยและแพทย์ผู้ให้การรักษา รัฐบาลจึงควรเน้นนโยบายการใช้กัญชาทางการแพทย์ว่าเนื่องจากผู้ป่วยมีสิทธิในสุขภาพ และมีสิทธิในการเลือกจะรักษาอาการป่วยใช้เพื่อรักษาชีวิตตน ทั้งการแพทย์แผนปัจจุบัน หรือแพทย์แผนไทย หรือแม้จากหมอพื้นบ้านที่อาจไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาก็ตาม ด้วยเหตุนี้ จึงถือไม่ได้ว่าผู้ป่วยเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย การจับกุม การดำเนินคดีย่อมสิ้นสุดลง

1.2. ผลจากการวิจัย เมื่อสังคมมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน ควรนำหลักธรรมอริยสัจ 4 และทางสายกลาง มาเป็นหลักการ ผู้บังคับใช้กฎหมายควรมีวิจารณญาณ และตระหนักถึงสวัสดิภาพและสุขภาพของผู้ป่วยหรือประชาชนเป็นสิ่งสำคัญตามหลักสากล มีความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

1.3. ผลจากการวิจัย การพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายการใช้กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี รัฐบาลควรพิจารณาพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ..... ให้ทันต่อสถานการณ์เพื่อมิให้เกิดปัญหาการใช้กัญชาโดยเสรี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ให้รัฐสนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนาพืชกัญชา เพื่อขึ้นทะเบียนตำรับยาหรือจดสิทธิบัตรกัญชาพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ทางการแพทย์ให้มากขึ้น รวมทั้งศึกษาผลกระทบซึ่งอาจมีทั้งด้านบวกและลบแก่สุขภาพในระยะยาว เพื่อการพัฒนาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย หรือออกวิธีปฏิบัติราชการในโอกาสต่อไป โดยมีหัวข้อวิจัย เช่น การพัฒนาสายพันธุ์กัญชาในระดับอุตสาหกรรม

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง กัญชาเพื่อสุขภาพคนไทย ก้าวไกลสู่ธุรกิจโลก หรือศึกษาวิจัยการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์กัญชาทางการแพทย์โดยพุทธสันติวิธี

2.3 ควรมีศึกษาวิจัยหลักพุทธสันติวิธีเกี่ยวกับกฎหมายในประเด็นอื่น ๆ เช่น การใช้กัญชาในผู้ป่วยระยะประคับประคองมีผลดีต่อสังคม

References

- Charnvirakul, A. (2022). *Anutin Insists the Use of Marijuana Is for Medical Purposes Only and Not for Commercial or Recreational Purposes*. Cannabis for Healthy Life. Retrieved September 3, 2023, from <https://www.cannhealth.org/content/6152/>
- Katesomboon, S. (2019). *Optimal Dosage for Medicinal Cannabis Use*. Training Documents Medical Cannabis, (22-23 October 2019). Retrieved September 17, 2022, from http://www.neurothai.org/media/news_file/340-Handout-Phataphong-20191212073846.pdf
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Namburi, S. (2019). Participation Theory in Public Administration. *The Journal of Research and Academics*, 2(1), 183-197.
- Panithas, P. (2018). Universal Principles: Legal Aspect and Globalization. the Knowledge Windows. *Julaniti Journal*, 15(5), 197-200.

- Paupongpun, P. (2022). *Withdraw the Cannabis Bill: Longer Vacuum for Who's Benefit?*. Retrieved September 17, 2022, from <https://www.mgonline.com/daily/detail/9650000089262>
- Rosana, T. (2021). The Former Senator, *Focus Group*. December 21, 2021.
- Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, Article 1: Definitions (X)
- Somchai, S. (2021). The Senator. *Interview*. November 20, 2021.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). Buddhist Style Jurisprudence. (2550-2564). The Criminal Code Thai, Section 305.
- Wikipedia. (2021). *Ariyasacca*. Retrieved July 5, 2021, from <https://www.th.wikipedia.org/wiki/Ariyasacca4>
- Wongwattanasan, C. (2020). Legal Development. *Administrative Law Journal*, 24(3), 3-32.
- Universal Declaration of Human Rights or UDHR Article 25 (1).

การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง: ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต
ขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์*

A Study of the Care of Buddhist Monks with Chronic Kidney Disease: from
Delaying of Kidney Progression, Hemodialysis and
Improving Efficacy of Monks' Activities

จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

Jutamas Vareesangthip

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: jutamas.var@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดูแลการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม 3) เพื่อศึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการศึกษาภาคสนาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ จำนวน 30 รูป ได้มาโดยความสมัครใจ ผู้วิจัยให้ตอบแบบสอบถามมาตรฐานคือ การประเมินคุณภาพชีวิต (Quality of life : SF-36) ฉบับภาษาไทย และเครื่องมือสำหรับการประเมินภาวะซึมเศร้า (Depression score : The Thai Depression Inventory) เปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดเช่นเดียวกัน จำนวน 30 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพขณะที่ได้รับการฟอกเลือด ในช่วงเวลา 12 สัปดาห์ ในการวิเคราะห์ผลลัพธ์ของข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่านัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) การชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์ ได้แก่การลดน้ำหนัก การปรับนิสัยการฉัน การออกกำลังกาย การควบคุมความดันโลหิต การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ หลีกเลี่ยงสารหรือยาที่เป็นผลเสียต่อไต และการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไต 2) คุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลเลือดคือ ฟอสเฟต ความดันโลหิตตัวบน และซีพजर ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลที่ดีขึ้นดังกล่าวอาจเป็นเพราะข้อต่อไปนี้ 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ประกอบด้วย องค์ 4 (HEMS) คือวิธีแบบองค์รวม (Holistic Care =H) คือการดูแลร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย, การให้โอกาสตนเองในศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (Direct Experience = E) จาก Youtube, Tiktok, Google เป็นต้น, การช่วยเหลือจากสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Care Team = M) และโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) คือ การเลือกฉันอาหารโปรตีน การควบคุมปริมาณน้ำและ

*Received August 24, 2022; Revised October 25, 2022; Accepted October 25, 2022

เกลือแร่ การป้องกันภาวะแทรกซ้อน การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด การออกกำลังกายและการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจตามพระธรรมวินัย การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ

คำสำคัญ: พระสงฆ์; โรคไตเรื้อรัง; การชะลอความเสื่อมของไต; ฟอกเลือดไตเทียม; การฟื้นฟูสมรรถภาพ การประกอบกิจของสงฆ์

Abstract

This research article aims to: 1) to study the care of monks to delay kidney deterioration 2) to compare the quality of life between monks and laymen with end-stage chronic kidney disease during hemodialysis 3) to study the improvement of efficacy of monks' activities. A survey research was done in 30 monks and 30 general patients, receiving $\geq$ twice-weekly hemodialysis, at Monk Hospital. They were asked to complete a standard questionnaire about the quality of life (SF36). Blood results data and the hemodialysis record of vital signs during hemodialysis were collected. The statistics covered were the calculation of the Mean and Standard Deviation and statistical significance by using t-test.

The following results were found: 1 The care of monks were to delay the kidney deterioration including decreased weight gain, food habits, exercise, blood pressure control, reduction of proteinuria, avoidance of substances or drugs that can harm the kidney and referral of monks to a nephrologist. 2 The quality of life, assessed by SF36 overall was significantly better in monks compared to laymen. (Total SF36; Monks=109.4 $\pm$ 13.0, Laymen=93.8 19.2; p-value < 0.001). The serum phosphate levels and systolic blood pressure were also significantly lower in monks. Such an improvement might be due to the following topic 3 The improving efficacy of monks' activities consisted of 4 factors (HEMS), which are holistic type of care (H), the combined care between the treatment team, caregivers and patients, direct experience (E) gained from Youtube, Tiktok, Google etc., multidisciplinary assistance of caret team (M) and by self-management (S) by choosing appropriate food, controlling the amount of water and minerals consumed, prevention of complications, caring for the AV fistula, exercise and self-care of mind and body according to the Dhamma Vinaya and regular hemodialysis.

Keywords: Buddhist Monks; Chronic Kidney Disease; Delaying of Kidney Progression; Hemodialysis; Improving Efficacy of Monks' Activities

บทนำ

จากการสำรวจพบว่าโรคส่วนใหญ่ที่เกิดกับพระสงฆ์ได้แก่ โรคไขมันในเลือดผิดปกติ โรคความดันโลหิตสูงโรคเบาหวาน และที่สำคัญคือโรคไตวาย พระสงฆ์ที่ได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ที่โรงพยาบาลสงฆ์ขณะนี้ มีประมาณ 40 รูป และยังมีที่อื่น ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ จากข้อมูลสถิติมีจำนวนพระสงฆ์ในประเทศไทย ปี ค.ศ. 2019 พระสงฆ์จำนวน 252,851 รูป (National Office of Buddhism, 2019) พบว่าโรคไตเรื้อรังเป็นหนึ่งในห้าอันดับโรคของพระสงฆ์ ที่ผู้ป่วยมีความทุกข์ทรมาน จากปัญหาสุขภาพมากที่สุด

(Buathed, 2010) และเป็นโรคที่พบ 5 ลำดับแรกของพระสงฆ์ที่นอนรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องอาหาร พระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันอาหารจากการบิณฑบาต ซึ่งไม่สามารถเลือกได้และการมีวิถีชีวิตการปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์มีการใช้ยานอกเหนือจากที่แพทย์สั่ง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรัง (Praneethum, Sitthijirapat, and Kiatkanont, 2018) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากในการช่วยเหลือผู้ป่วยที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (Hemodialysis) จะต้องใช้เงินประมาณ 291,096 บาทต่อคนต่อปี (Thailand Renal Therapy Subcommittee : Nephrology Society of Thailand, 2019)

จากแนวคิดทฤษฎีการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรัง (Vongwiwatana, 2007) ของพระสงฆ์ ได้แก่ การลดน้ำหนัก การปรับนิสัยการฉัน การออกกำลังกาย การควบคุมความดันโลหิต การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ หลีกเลี่ยงสารหรือยาที่เป็นผลเสียต่อไต และการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไต หลักมาตรฐานแนวทางปฏิบัติเมื่อผู้ป่วยเข้าสู่ภาวะไตวายขั้นสุดท้าย ผู้ป่วยควรร่วมตัดสินใจเลือกวิธีการรักษา แพทย์และทีมงานที่ให้บริการสุขภาพ ผู้ป่วย ครอบครัวผู้ป่วย ควรร่วมปรึกษากันเพื่อที่จะช่วยกันเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะรักษาผู้ป่วยต่อไป วิธีการรักษาผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย ได้แก่ การฟอกเลือด (Micheal, 2004) การล้างไตทางช่องท้อง (Davenport, 2003) และการปลูกถ่ายไต (Nauman, 2005) เมื่อพระสงฆ์ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหของภาวะไตวายขั้นสุดท้าย ด้วยวิธีการรักษาด้วยการฟอกเลือด พระสงฆ์ที่กำลังฟอกเลือด เป็นที่หวังได้ว่าจะมีการเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตให้สงบกำกับอยู่ตลอดเวลา ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เริ่มต้นจากอาการทางกาย คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐานโดยเฉพาะการเจริญอานาปานสติภาวนา พอเริ่มปฏิบัติก็ได้ผลทันที คือ กายใจผ่อนคลายได้พักเกิดความสงบโดยเร็ว ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธิแม้ในที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข และทำอุกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว...” (Thai Tripitakas: 14/147/185-186) และ จากงานวิจัยของจุฬามาศ วาริแสงทิพย์ พบว่า ธรรมปฏิบัติด้วยวิธีอานาปานสติสมาธิ ทำให้คุณภาพชีวิตในมิติทางด้านร่างกายของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่กำลังฟอกเลือดดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และภาวะความซึมเศร้าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Vareesangthip, 2010) เมื่อพระสงฆ์ต้องกลับวัดเพื่อประกอบกิจ หลังฟอกเลือดเสร็จ จึงมีแนวทางการส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎี 3 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคลและครอบครัว (Individual and Family Self-Management Theory) ของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009) เป็นแนวคิดหลัก ประกอบด้วยหลักของทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (IFSMT) (Jaingam et al. 2017) แนวคิดการอุปฐากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย และข้อแนะนำเวชปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย

สภาพปัญหาการมีชีวิตรอยู่กับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมเป็นการท้าทายตลอดไป เพราะต้องขึ้นอยู่กับแผนการรักษาพยาบาลที่ถูกต้องแน่นอน การเข้มงวดในการรับประทานอาหาร และการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การทำงานของร่างกาย (AlDukhayel, 2015) พระสงฆ์และผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมจึงมีชีวิตไม่ต่างกับผู้ป่วยเรื้อรัง ซึ่งต้องมีการรักษาที่เป็นอิสระในตัวเอง มีความยากลำบากในความเจ็บป่วย และมีการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพในทุกระบบการทำงานของร่างกาย ภาวะความซึมเศร้าได้ถูกชี้ชัดลงไปว่า เป็นปัญหาของสุขภาพจิตเป็นอย่างแรกที่พบในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (Goh, 2018) พระสงฆ์และผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายได้รับการรักษาในสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน คือ ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ ของครอบครัว และสมาชิกในวัด

แพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ โรคความซึมเศร้าจะเป็นผลแก่ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับ การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยมีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายเพื่อตอบสนองต่อความเครียด สภาวะโภชนาการ และความเกี่ยวเนื่องของการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม และการรักษาอื่น ๆ ผลที่ตามมา ก็คือ โรคความซึมเศร้าสามารถนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่เลวลงของผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย

ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ และการศึกษาการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม และมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต และสัญญาณชีพของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต แบบการล้างไตผ่านทางช่องท้อง เพราะสามารถเพิ่มทั้งคุณภาพชีวิต และลดอัตราการหายใจได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Vareesangthip, 2016) จึงเป็นเหตุผลที่คาดว่าพระสงฆ์มีการเจริญธรรมปฏิบัติ ในการรักษาจิตให้สงบงำกั้อยู่ตลอดเวลา จึงควรมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดด้วยวิธีเดียวกัน การศึกษานี้เป็นการดูแลแบบครบวงจร เมื่อพระสงฆ์ต้องได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ยังไม่มีผู้ใด ที่ให้ความสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังเหล่านี้ เพื่อทำการช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับพระสงฆ์ทุกรูป และมีสมรรถภาพในการประกอบกิจของสงฆ์ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งข้อมูล เหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการของหลายหน่วยงาน อาทิ เช่น มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย และสมาคมโรคไต แห่งประเทศไทย เป็นต้น พระสงฆ์ไตวายเรื้อรังที่ได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไตที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงควรกำหนดการดูแลพระสงฆ์เหล่านี้ให้เป็นนโยบายสุขภาพแห่งชาติเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และไม่มี โรคแทรกซ้อนให้ได้ใช้ยารักษาที่น้อยลง จึงทำให้เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลการชะลอความเสื่อมของโรคไตเรื้อรังของพระสงฆ์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอก เลือดไตเทียม
3. เพื่อศึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจจากตัวอย่าง โดยมี 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ทำการศึกษา ความสำคัญและแนวคิดของปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐาน รวมถึงทำการศึกษานแนวคิดการชะลอความเสื่อม ของไต คุณภาพชีวิตขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ อย่างครบวงจร

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง จาก พระสงฆ์ขณะที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่ ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ จำนวน 30 รูป ได้มาด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยให้พระสงฆ์ตอบแบบสอบถาม คุณภาพชีวิต ความซึมเศร้า และนำไปเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือดเช่นเดียวกัน จำนวน 30 คน อีกทั้งผู้วิจัย เก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพ ขณะที่ได้รับการฟอกเลือด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเท่านั้น ในช่วงเวลา 12 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พระสงฆ์ขณะที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไต เทียมที่ ห้องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ เปรียบเทียบคุณภาพชีวิต และความซึมเศร้า กับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด เช่นเดียวกัน ที่ เค.พี.เอส.การแพทย์คลินิกเวชกรรมเฉพาะทางโรคไต กรุงเทพมหานคร (Vareesangthip,

2021) ซึ่งเป็นสถานที่พอกเลือดที่ได้มาตรฐานรับรองจาก การตรวจรับรองมาตรฐานการรักษาโดยการพอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (ตรต.) ของสมาคมโรคไตฯ

ขั้นตอนที่ 4 แบบบันทึก และวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

2) แบบการประเมินคุณภาพชีวิต (Quality of life : SF-36) ฉบับภาษาไทยที่ได้ขอลิขสิทธิ์จากเจ้าของผู้แปล (Krittayaphong et al. 2000) ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีตัวเลือก 2-5 ตัวเลือก จำนวน 11 ข้อใหญ่ และสามารถแยกเป็นข้อย่อยได้ทั้งหมด 36 ข้อ แต่ละตัวเลือกมีการกำหนดคะแนนที่ได้ไว้ก่อนแล้ว

- คะแนนทางด้านกายภาพ

ถ้าคะแนน < 34 แสดงว่า อัตราการตายและอัตราการอยู่โรงพยาบาลเพิ่มขึ้น

ถ้าคะแนน > 35 แสดงว่า อัตราการตายและอัตราการอยู่โรงพยาบาลลดลง

- คะแนนทางด้านจิตใจ

ถ้าคะแนน 0-37 แสดงว่า อัตราการตายจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่าของกลุ่มที่มีคะแนน > 51

ถ้าคะแนน > 51 แสดงว่า อัตราการตายจะลดลง

3) แบบบันทึก ค่าเฉลี่ยของสัญญาณชีพ และผลเลือด

ได้ขออนุญาตพระสงฆ์ให้เข้าร่วมการศึกษาและลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยตามที่ได้รับอนุมัติ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขข้อเสนอ ว. 167/ 2565 และขอการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมเพื่อการวิจัย โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ เลขที่ 5/2565

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เก็บรวบรวมแบบสอบถามคุณภาพชีวิตเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่พอกเลือด ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผลเลือด และบันทึกผลของสัญญาณชีพขณะที่พระสงฆ์ได้รับการพอกเลือด ในช่วงเวลา ก่อน และหลัง 12 สัปดาห์ ที่ทำการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แสดงเป็นจำนวน และร้อยละ การวิเคราะห์คุณภาพชีวิต ค่าเฉลี่ยของชีพจร และผลเลือดพื้นฐานต่าง ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์โดยใช้ t-test เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการดูแลรักษาเพื่อชะลอการเสื่อมของไต ได้แก่ การลดน้ำหนักในผู้ป่วยที่มีน้ำหนักเกิน, การปรับนิสัยการรับประทาน, การควบคุมความดันโลหิต การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด การลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ การจำกัดอาหารโปรตีน การลดระดับไขมันในเลือด หลีกเลี่ยงยาที่เป็นผลเสียต่อไต การส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไตดูแล

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย โดยภาพรวมพบว่า คุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะพอกเลือดไตเทียม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่พอกเลือดเช่นเดียวกัน ทั้งประเด็นทางด้านร่างกาย Physical Component Scale (PCS) และด้านจิตใจ Mental Component Scale (MCS)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ กับของผู้ป่วยทั่วไปที่มาพอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้าย ขณะพอกเลือดไตเทียม	พระภิกษุ	ผู้ป่วยทั่วไป	P value
Physical Functioning (PF)	21.8 ± 4.2	19.7 ± 5.1	0.069
Role-Physical (Physical Role-Limitation) (RP)	7.0 ± 1.5	5.3 ± 1.4	< 0.001*
Bodily Pain (BP)	9.1 ± 2.3	7.6 ± 3.1	0.023*
General Health (GH)	15.1 ± 4.3	11.6 ± 4.0	0.001*
Vitality (VT)	16.1 ± 2.8	15.0 ± 4.9	0.252
Social Functioning (SF)	8.7 ± 1.2	7.4 ± 1.9	0.001*
Role-Emotional (Emotional Role-Limitation) (RE)	5.4 ± 1.2	4.4 ± 1.3	0.001*
Mental Health (MH)	23.8 ± 3.4	20.2 ± 6.1	0.003*
Physical Component Scale (PCS)	13.8 ± 2.0	11.8 ± 2.6	0.001*
Mental Component Scale (MCS)	13.8 ± 2.0	11.7 ± 2.9	< 0.001*
Total SF36	109.4 ± 13.0	93.8 ± 19.2	< 0.001*
Reported Health Transition (RHT)	2.4 ± 0.8	2.7 ± 1.0	0.251

ผลการเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพของกลุ่มตัวอย่างขณะทำการวิจัยในช่วง 12 สัปดาห์ พบว่า ความดันโลหิตตัวบน และ ชีพจรของพระสงฆ์ก่อนและหลังการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอัตราการหายใจลดลง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพของกลุ่มตัวอย่างขณะทำการวิจัยในช่วง 12 สัปดาห์

สัญญาณชีพของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Systolic Blood Pressure (SBP)	150.8 ± 25.3	143.0 ± 26.8	0.018*
Diastolic Blood Pressure (DBP)	78.5 ± 15.3	75.4 ± 14.2	0.230
Pulse Rate (PR)	73.9 ± 6.5	76.0 ± 7.6	0.038*
Respiratory Rate (RR)	19.3 ± 1.2	18.9 ± 1.3	0.169

การเปลี่ยนแปลงค่าผลเลือดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์ พบว่า ค่าผลเลือดของพระสงฆ์ ก่อนและหลังการศึกษา มี Lymphocyte, Cr และ P ของผู้ป่วยก่อนและหลัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงค่าผลเลือดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์

ค่าผลเลือดของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Hemoglobin (Hb)	10.3 ± 1.3	10.4 ± 1.4	0.752
Hematocrit (Hct)	31.6 ± 4.0	31.5 ± 4.1	0.873
White blood cell (WBC)	6663.3 ± 2612.8	6756.7 ± 2280.3	0.780
PMN	60.4 ± 17.1	57.5 ± 23.0	0.565
Lymphocyte	23.5 ± 12.1	20.3 ± 7.6	0.044*
Serum urea nitrogen (BUN)	71.0 ± 25.8	70.2 ± 25.0	0.886

ค่าผลเลือดของผู้ป่วย	ก่อน	หลัง	P value
Serum creatinine (Cr)	10.4 ± 3.2	11.2 ± 2.8	0.030*
Serum albumin (Alb)	4.0 ± 0.4	3.9 ± 0.3	0.177
Serum sodium (Na)	136.7 ± 3.2	136.6 ± 3.3	0.851
Serum potassium (K)	4.5 ± 0.6	4.7 ± 0.6	0.130
Serum bicarbonate (HCO ₃)	20.9 ± 3.1	20.8 ± 2.1	0.883
Serum calcium (Ca)	8.8 ± 0.7	8.5 ± 1.3	0.128
Serum phosphate (P)	4.6 ± 1.7	4.0 ± 1.6	0.030*

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยโดยใช้รูปแบบการนำเสนอจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากพระสงฆ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป แบบใช้ทฤษฎี 3 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (Individual and Family Self-Management Theory) ของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009) เป็นแนวคิดหลัก ประกอบด้วยหลักของทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัว (IFSMT) (Jaingam et al. 2017) เป็นแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ และลดอัตราภาวะแทรกซ้อน แนวคิดการอุปถัมภ์จากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย (Thammachot, 2019) และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย (The Nephrology Society of Thailand, 2022) พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎี การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมประกอบด้วยองค์ 4 (HEMS) คือ

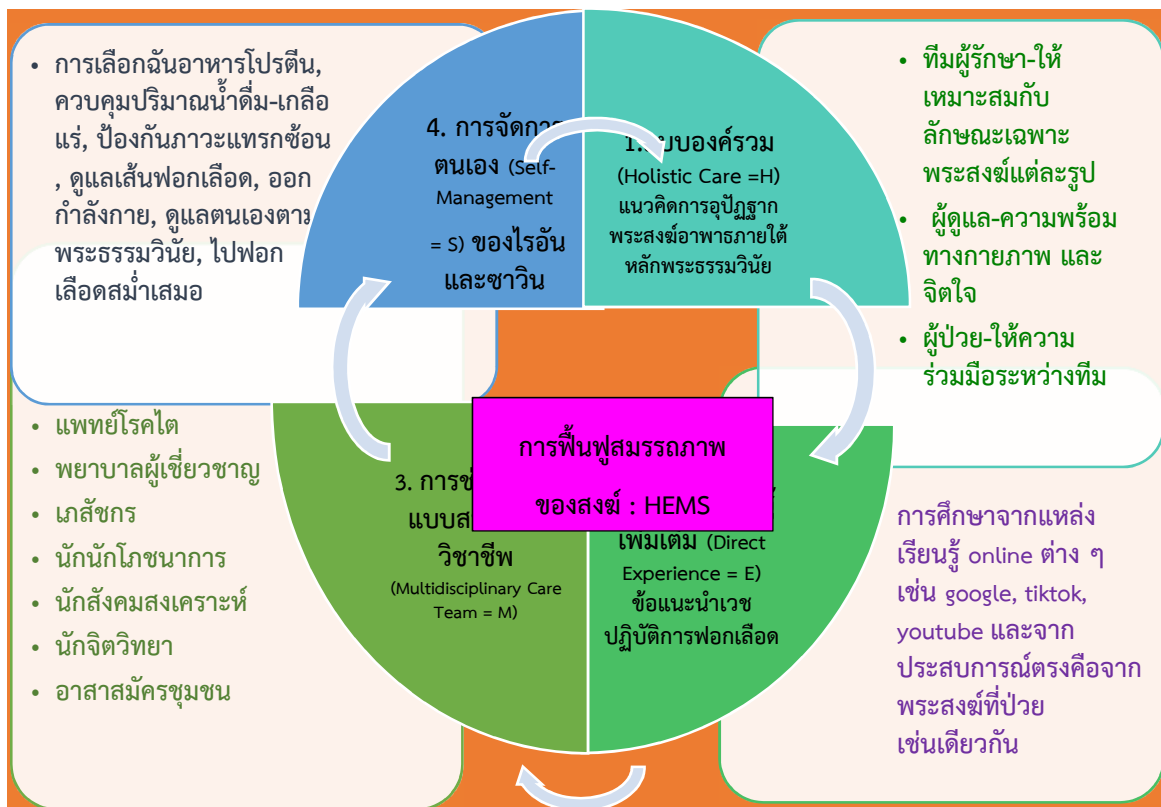
1) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยวิธีแบบองค์รวม (Holistic Care =H) ซึ่งเป็นการดูแลร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย วิธีการรักษาที่เพิ่มเข้ามาเมื่อผู้ป่วยมีการดำเนินโรคเข้าสู่ไตวายเรื้อรังระยะท้าย ได้แก่ การฟอกเลือด โดยมีจุดประสงค์หลักเดียวคือมุ่งหวังให้ผู้ป่วย มีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดผลแทรกซ้อน ลดความทุกข์จากโรค และการรักษาให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะบุคคลพระสงฆ์แต่ละรูป มีความแตกต่างกันทั้งในลักษณะพื้นฐานประจำตัว และลักษณะทางคลินิก ได้แก่ อายุ จำนวน และความรุนแรงของโรคร่วมอื่นๆ ที่อยู่อาศัย และความร่วมมือในการรักษาจากครอบครัว และผู้ดูแล ความพร้อมทางกายภาพ และจิตใจในการดูแลรักษาตลอดจนความเชื่อ และวัฒนธรรมประจำถิ่น การรักษาแบบองค์รวมชนิดครบวงจร เป็นวิธีการรักษาผู้ป่วยแบบองค์รวม (holistic care) สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 5 โดยได้รับการวางแผนแนวทางและเป้าหมายไว้ล่วงหน้าจากการพิจารณาร่วมกันระหว่างทีมผู้รักษา ผู้ดูแล และผู้ป่วย ประกอบด้วย การดูแลแก้ไขอาการทางกาย การดูแลทางจิตใจ สังคม ความเชื่อ และจิตวิญญาณ โดยการสนับสนุนจากผู้ดูแล เช่น จัดหาน้ำ และอาหารที่เหมาะสมกับโรคตามคำแนะนำ การจัดสิ่งแวดล้อมให้สะอาด และเป็นระเบียบเพื่อให้เหมาะสมในการประกอบกิจของพระสงฆ์ ให้การพยาบาลเบื้องต้นเมื่อมีอาการผิดปกติและไม่สามารถช่วยตนเองได้ พร้อมทั้งจะติดต่อทีมผู้รักษา สนับสนุนการดูแลหลอดเลือดสำหรับใช้ในฟอกเลือดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดูแลให้ความสะดวกในการเดินทางมาฟอกเลือด ช่วยสนับสนุนการจัดการดูแลตนเองของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

2) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์โดยให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (Direct Experience = E) โดยให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น youtube, tiktok, google และเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพจากพระสงฆ์ที่ป่วยเช่นเดียวกัน โดยนำประสบการณ์ที่ดี

จากพระสงฆ์รูปอื่นมาปฏิบัติตามและปรับให้เหมาะสมกับตนเองได้แนวทางการจัดการการดูแลตนเองของพระสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม เช่นการเรียนรู้เรื่องอาหารและน้ำ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง และเลือกฉันทาอาหารที่ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน วิธีสังเกตอาการผิดปกติได้เช่น เวียนศีรษะ ตะคริว เหนื่อยออก ตัวเย็น ใจสั่น ถ่ายเหลว มีเลือดออกผิดปกติเนื่องจากต้องให้ยาป้องกันการแข็งตัวของเลือดขณะฟอกเลือด แจ้งการผ่าตัดล่วงหน้าให้แพทย์พยาบาลทราบทุกครั้ง

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยการช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Care Team; MDCT = M) ที่ประกอบด้วยแพทย์โรคไต พยาบาลผู้เชี่ยวชาญ เภสัชกร นักกำหนดอาหารหรือนักโภชนาการ นักสังคมสงเคราะห์นักจิตวิทยา รวมถึงอาสาสมัครชุมชนในระดับต่างๆ ทำให้พระสงฆ์โรคไตเรื้อรังมีอัตราการเสียชีวิตต่ำลง เรื่องการปฏิบัติตัวเมื่อฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม พระสงฆ์ที่มีปัญหาสงสัยในการปฏิบัติตัวจะถามแพทย์ และพยาบาล ทำให้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง ให้ความร่วมมือในการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมดูแล เกิดความเป็นระบบในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และสามารถติดตามผลการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมสุขภาพเป็นการดูแลผู้ป่วย เชิงรุก

4) การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) คุณภาพชีวิตกับความสามารถในการดูแลตนเองของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกไตได้ให้ข้อแนะนำว่าผู้วางแผน และผู้จัดการด้านการดูแลสุขภาพต้องเตรียมเงื่อนไขของการให้ความรู้ และเสริมความสามารถในการดูแลตนเองในผู้ป่วยฟอกไตจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยเหล่านี้ การช่วยสนับสนุนดูแลพระสงฆ์เมื่ออาหารช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนจากการฟอกไต ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อทักษะของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อควบคุมปัจจัยส่งเสริมการเสื่อมของไต ได้แก่ ความรู้ และ ทักษะในการปฏิบัติ พฤติกรรมสุขภาพที่จำเป็น

ภาพที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม-HEMS

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยผู้วิจัยเห็นว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) เป็นส่วนสำคัญที่สุด “ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน” ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 8 ประการ (PWNCFESH) ดังนี้ คือ

1. P: Protien and Energy Intake การเลือกฉันทาอาหารโปรตีน และสารให้พลังงาน สารอาหารโปรตีนเป็นสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายในการสร้างเสริมและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของกล้ามเนื้อต่าง ๆ พระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือดแล้ว จำเป็นต้องได้รับปริมาณโปรตีนในอาหารที่สูงกว่าคนปกติ เพื่อทดแทนการสลายของกล้ามเนื้อและปริมาณกรดอะมิโนที่สูญเสียไปในระหว่างการฟอกเลือด ควรรับประทานในปริมาณที่เหมาะสม อาหารที่ควรเลี่ยง คือเนื้อสัตว์ที่มีมันติดมามาก และพวกน้ำมันต่าง ๆ รวมถึงอาหารที่มีคลอเรสเตอรอลสูง

2) W: Water Control การควบคุมปริมาณน้ำดื่มทุกชนิดของพระสงฆ์ ระหว่างที่ไม่ได้มาฟอกเลือดใน 1 วัน ส่วนใหญ่จะแนะนำให้ดื่มน้ำเท่ากับปริมาณปัสสาวะต่อวัน บวกกับดื่มน้ำ ไม่เกินวันละ 700 ซีซี ขึ้นกับสภาพอากาศที่ร้อน การออกกำลังกาย และการประกอบกิจของพระสงฆ์แต่ละรูปที่ต่างกัน

3) N: Control Nutrient and Minerals การบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่ การบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่โปแตสเซียมของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือด ส่วนใหญ่มีปัญหาโปแตสเซียมสูง สารโพแทสเซียมสูงมาก อาจทำให้มีอาการใจสั่น สารอาหารที่มีโซเดียมของพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือด การบริโภคโซเดียมมากเกินไปเกินความต้องการส่งผลต่อการเป็นโรคไตด้วย คือจะเกิดภาวะโปรตีนอัลบูมินรั่วในปัสสาวะ (increased urinary albumin excretion) รวมถึงเกิดพังผืดที่ไต (renal fibrosis)

4) C: Complication การเรียนรู้และป้องกันภาวะแทรกซ้อนโดยใช้ประสบการณ์ตรง เช่น การเกิดภาวะความดันโลหิตต่ำ เรียนรู้ที่ต้องงดทำกิจกรรม นอนพัก เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ฉันทานหวาน งดยาลดความดันโลหิตก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์ เรียนรู้ที่จะงดยาลดน้ำตาลก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์

5) F: Taking Care of AV Fistula การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด ควรให้ความระมัดระวังเส้นเลือดฟอกไตเมื่อถอดและใส่จี้วู ดูแลความสะอาดบริเวณของเส้นเลือดฟอกไต และรายงานแพทย์ทันทีเมื่อสงสัยว่าจะมีการติดเชื้อที่เส้นเลือดฟอกไต สังเกตว่ามีอาการเลือดออกไม่หยุดหรือไม่ หลังจากฟอกเลือดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่นอนทับแขนข้างที่มีเส้นเลือดฟอกไต ไม่ยกของหนัก ไม่วัดความดันแขนข้างที่มีเส้นเลือดฟอกไต รู้วิธีการตรวจประเมินเส้นเลือดฟอกไต

6) E: Exercise การออกกำลังกาย ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น การเดินจงกรม สวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินบิณฑบาต การประกอบกิจของสงฆ์ตามหน้าที่ในวัด

7) S: Self-care according to the Dhamma Vinaya การจัดการการดูแลตนเองตามพระธรรมวินัย คือการบิณฑบาต การสวดมนต์ ทำสมาธิ การบริหารสิ่งของและร่างกาย การดูแลสุขภาพ กวาดวัด รวมถึงการกวดกุฏิของตนเอง

8) H: Regular Hemodialysis การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้มีคุณภาพชีวิตดี ไม่เหนื่อย แน่นจากภาวะน้ำเกิน ของเสียในเลือดลดลง ลดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด ไม่มีอาการคลื่นไส้อาเจียนจากการฟอกเลือดไม่สม่ำเสมอ พระสงฆ์ที่ดูแลตนเองได้ดีมาฟอกเลือดตามนัด ตรงเวลา เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมต้องปฏิบัติ เพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าแนวทางการดูแลรักษาเพื่อชะลอการเสื่อมของไต มีปัจจัยหลายอย่างที่สามารถช่วยชะลอการเสื่อมของไตได้ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยการลดน้ำหนัก, การปรับนิสัยการรับประทาน พบว่าการชะลอการเสื่อมของไตโดยการควบคุมความดันโลหิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่มีความดันโลหิตสูงทุกรายควรได้รับยาลดความดันเพื่อชะลอการเสื่อมของไต เป้าหมายของการรักษาอยู่ที่รักษาระดับความดันโลหิตให้ต่ำกว่า 130/80 มม.ปรอท สอดคล้องกับโคบาเนียน (Carey, 2018) การควบคุมระดับน้ำตาลแบบ tight control ในผู้ป่วยเบาหวานช่วยชะลอการเสื่อมของไตได้ ที่ว่าผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังควรควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดก่อนอาหารเช้า ให้ต่ำกว่า 130 มก./ดล. และ HbA1c ต่ำกว่า 7% สอดคล้องกับงานวิจัยของเรียวชาด (Reichard et al. 1991) และยังพบว่า การชะลอการเสื่อมของไตโดยการลดการมีโปรตีนรั่วในปัสสาวะ ทั้งนี้เป็นเพราะ ภาวะโปรตีนรั่วในปัสสาวะเป็นปัจจัยเสี่ยงอิสระของการเลวลงของภาวะไตเสื่อม มีข้อมูลแสดงถึงการจำกัดอาหารโปรตีนมีผลต่อการชะลอการเสื่อมของไตได้ (Kasiske, 1998) พบว่าการชะลอการเสื่อมของไตโดยการส่งต่อผู้ป่วยให้อายุรแพทย์โรคไตดูแลในเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะจะทำให้มีโอกาสรักษาผู้ป่วยให้หายขาดจากโรคไตบางชนิดได้ และสามารถให้การรักษารักษาป้องกันการเสื่อมของไตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของโอบาดอร์ (Obrador, and Pereira, 1998)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม ทั้งประเด็นทางด้านร่างกาย Physical Component Scale (PCS) และด้านจิตใจ Mental Component Scale (MCS) ดีขึ้น และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระสงฆ์อาจจะมีโอกาสที่ดีกว่าฆราวาสในการดูแลคุณภาพชีวิตแนวพุทธ เพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ ด้วยการปฏิบัติทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่แล้ว จึงอาจคาดได้ว่าคุณภาพชีวิตขณะได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต น่าจะดีกว่าผู้ป่วยขณะฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมทั่วไป สอดคล้องกับพระพุทธรพจน์ที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธิแม้ในที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข และทำอกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว.... (Thai Tripitakas: 14/147/185-186) และ พบว่าประเด็นคุณภาพชีวิตที่พบว่าธรรมปฏิบัติด้วยวิธีอานาปานสติสมาธิ ทำให้คุณภาพชีวิตในมิติทางด้านร่างกายของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่กำลังฟอกเลือดดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ วารีแสงทิพย์ (Vareesangthip, 2010) และสอดคล้องกับปิยะรัตน์ ไพรชเวชย์ จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ (Phairatwet, Harnlumyung, and Vareesangthip et al. 2021) พบว่าภาวะคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยทั่วไปขณะฟอกเลือดร่วมกับการเจริญอานาปานสติ ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีการประกอบกิจส่วนใหญ่ในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญที่วัด พระสงฆ์มีการสวดมนต์ ทำวัตรเช้าและเย็น การเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตใจให้สงบกับบอญ์ตลอดเวลาในพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ การฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ (HEMS) คือ 1 วิธีแบบองค์รวม (H) 2 การให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (E) 3 การช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (M) 4 การจัดการตนเอง (Self-Management = S) ทั้งนี้เป็นเพราะ การที่พระสงฆ์และบุคคลรอบข้างมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีการควบคุมตนเอง โดยมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถคิดพิจารณาถึงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วยว่าเกิดจากปัจจัยใด รวมทั้งหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

ร่วมกับการวางแผนดำเนินการ ด้วยตนเองและบุคคลรอบข้าง ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคตามความเป็นจริง และมีการยอมรับภาวะหรือพฤติกรรมสุขภาพของตนเอง หลังจากดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้ว มีการติดตามผลลัพธ์ ด้วยตนเองเป็น ระยะเวลา การเข้าถึงแหล่ง อำนวยความสะดวกในสังคม เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และ บุคลากรสาธารณสุข และความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางสังคม จะกระตุ้นให้บุคคลและบุคคลรอบข้าง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และวางเป้าหมายในการดูแลและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคล และครอบครัวของไรอันและซาวิน (Ryan, and Sawin, 2009)

สรุป

คุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่เป็นไตเรื้อรังระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือดไตเทียม โดยรวมดีกว่าผู้ป่วยทั่วไปที่ฟอกเลือด ยังพบว่าความดันโลหิตตัวบน และ ชีพจรของพระสงฆ์ก่อนและหลังการศึกษาเป็นเวลา 12 สัปดาห์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอัตราการหายใจลดลง ผลเลือดพบว่าค่าของเสียในกระแสเลือด (BUN) ของพระสงฆ์ลดลง และผลเลือดยังพบว่า Serum phosphate (P) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นผลดีต่อพระสงฆ์ที่ฟอกเลือด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีการประกอบกิจส่วนใหญ่ในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญที่วัด พระสงฆ์มีการสวดมนต์ ทำวัตรเช้า และเย็น การเจริญธรรมปฏิบัติในการรักษาจิตใจให้สงบกับอยู่ตลอดเวลาในพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลทั่วไปแล้ว

ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ (HEMS) คือ วิธีแบบองค์รวม (H) การให้โอกาสตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (E) การช่วยเหลือในรูปแบบสหสาขาวิชาชีพ (M) การจัดการตนเอง (Self-Management = S) ส่วนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยการจัดการตนเอง (Self-Management = S) เป็นส่วนสำคัญที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ การฟื้นฟูสมรรถภาพแยกเป็น 8 โดยการจัดการตนเอง คือการบริโภคสารอาหารที่เป็นเกลือแร่ การเรียนรู้ และป้องกันภาวะแทรกซ้อนโดยใช้ประสบการณ์ตรง การดูแลเส้นเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด การออกกำลังกาย ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การจัดการการดูแลตนเอง ทั้งจิตใจและร่างกายตามพระธรรมวินัย การไปฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ นับเป็นโชคดีของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย มีธรรมของพระพุทธเจ้าในการปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว และสามารถมีชีวิตยืนยาวด้วยเครื่องไตเทียม (ซึ่งแน่นอนว่า ค่าใช้จ่ายในการยืดชีวิตนี้สูงมากดังกล่าว่าข้างต้น) ในขณะที่อวัยวะอื่นไม่มีเครื่องเทียม แต่ถ้าไม่ทำชีวิตที่ยืนยาวออกไปนั้น ให้มีคุณภาพและคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ต้องจ่ายไป อาจจะเป็นดาบสองคม คือ จะเป็นการยืดเวลาแห่งความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยออกไปอีก การศึกษาการดูแลพระสงฆ์ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง : ตั้งแต่การชะลอความเสื่อมของไต ขณะฟอกเลือดไตเทียม และการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ เป็นการดูแลแบบครบวงจร คือก่อนไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย เมื่อการทำงานของไตที่ลดลงจนร้ายแรงถึงขั้นได้รับการฟอกไตผ่านเครื่องไตเทียม ซึ่งพระสงฆ์ไตวายที่ต้องฟอกเลือดล้างไตตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะได้ปลูกถ่ายไต เมื่อพระสงฆ์ต้องได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไต ยังไม่มีผู้ใดที่ให้ความสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังเหล่านี้ เพื่อทำการช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระสงฆ์ทุกรูป และมีสมรรถภาพในการประกอบกิจของสงฆ์ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถตามที่ผู้วิจัยได้แนะนำข้างต้น อีกทั้งข้อมูลเหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการของหลายหน่วยงาน อาทิ เช่น มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย และสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทยฯ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และสำนักงานประกันสังคม ควรสนับสนุนโครงการเชิงรุกและให้การช่วยเหลือพระสงฆ์ไตวายอย่างเต็มที่ทุกโครงการ สปสช. ควรมีระบบเบิกจ่ายเพื่อพระสงฆ์ไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่สมบูรณ์และนำเสนอรัฐบาลให้ดำเนินการเป็นนโยบายแห่งชาติ อีกทั้งควรให้ความรู้แก่ญาติโยมเรื่องโภชนาการที่ควรนำมาถวายพระสงฆ์ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันแต่ต้นน้ำ เนื่องจากพระไม่อาจเลือกอาหารที่ฉันได้มา

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า พระสงฆ์มีวิธีที่ดีที่สุดคือการดูแลคุณภาพชีวิตแนวพุทธ เพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจระดับลึก ด้วยการปฏิบัติกายานุปัสสนากัมมัฏฐาน โดยใช้อานาปานสติในวิถีชีวิตประจำวันอยู่แล้ว พระสงฆ์เหล่านั้นจึงมีคุณภาพชีวิต ขณะได้รับการรักษาโดยการฟอกเลือดล้างไตดีกว่าผู้ป่วยขณะฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมทั่วไป ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำการทำอานาปานสติไปใช้ปฏิบัติ เช่นนำไปสอดแทรกในเนื้อหาการเรียนของแพทย์ พยาบาล สาธารณสุข และศูนย์ฟอกไตทั่วประเทศ ควรทำการสอนทำอานาปานสติสมาธิอย่างสม่ำเสมอ อันทำให้การเพิ่มคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม และควรนำเสนอสู่เวทีการประชุมทางการแพทย์ทั่วโลก เพื่อเป็นการยืนยันถึงผลของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐาน ตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงทำให้ประชากรโลกได้อยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิต

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า องค์ความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพการประกอบกิจของสงฆ์ที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม วัด ชุมชน (ในฐานะที่จะได้ดูแลผู้ป่วย) หรือหน่วยงานสาธารณสุขที่ให้บริการผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ควรเผยแพร่งานวิจัยนี้แก่พระสงฆ์ทั้งหมดกว่าสองแสนรูปในประเทศไทยในทุก ๆ วัดนั่นเอง เพราะโรคไตเรื้อรังเป็นหนึ่งในห้าอันดับโรคของพระสงฆ์ ในรูปแบบของแผ่นพับ แหล่งเรียนรู้ online ต่าง ๆ เช่น Google, Tiktok, Youtube

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพให้ห่างไกลโรคไตที่วัด เพราะเหตุว่าพระสงฆ์จะได้รับความรู้โดยตรงจากการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับโรคไต

2.2 ควรศึกษาภาวะสมองเสื่อมของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียม เพราะเหตุว่าม้งงานวิจัยที่พบว่าการทำอานาปานสติทำให้ภาวะสมองเสื่อมของผู้ป่วยทั่วไปขณะฟอกเลือดไตเทียมดีขึ้น

2.3 ควรศึกษาค้นไฟฟ้าหัวใจของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียม เพราะเหตุว่าทำให้ได้ทราบสภาวะที่เป็นปัญหาของพระสงฆ์ขณะฟอกเลือดไตเทียมเพื่อได้จัดการดูแลได้ทันทั่วทั้งที่

References

- Al Dukhayel, A. (2015). Prevalence of Depressive Symptoms Among Hemodialysis and Peritoneal Dialysis Patients. *Int J Health Sci (Qassim)*, 9(1), 9-16.
- Buathed, D. (2010). *Buddhist Monks Health: A Model of Holistic Health Care by Community Participation in Upper Central Thailand*. Mahasarakham University.
- Carey, R. M., & Whelton, P. K. (2018). ACC/AHA Hypertension Guideline Writing Committee. Prevention, Detection, Evaluation, and Management of High Blood Pressure in Adults: Synopsis of the 2017 American College of Cardiology/ American Heart Association Hypertension Guideline. *Ann Intern Med*, 168(5), 351-358.

- Davenport, A. (2003). "Peritoneal Host Defense in Patients with End-Stage Renal Failure Treated by Peritoneal Dialysis". In *The Infectious Complications of Renal Disease*. Oxford: Oxford University Press.
- Goh, Z. S., & Griva, K. (2018). Anxiety and Depression in Patients with End-Stage Renal Disease: Impact and Management Challenges – A Narrative Review. *Int J Nephrol Renovasc Dis*, 11, 93-102.
- Kasiske, B. L. et al. (1998). A Meta-Analysis of the Effects of Dietary Protein Restriction on the Rate of Decline in Renal Function. *American Journal of Kidney Diseases*, 31(6), 954-961.
- Krittayaphong, R. et al. (2000). Reliability of Thai Version of SF-36 Questionnaire for the Evaluation of Quality of Life in Cardiac Patients. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 83(2), 130-136.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Micheal, J.S. (2004). "Hemodialysis Vascular Access". In *Principles and Practice of Dialysis*. (3rd ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Jaingam, N. et. al. (2017). A Concept of Health Management for an Individual and Families Who Have Members with Chronic Diseases. *Nursing Journal of The Ministry of Public Health*, 27(3), 1-9.
- National Office of Buddhism. (2019). *Statistics of Monks and Novices in Thailand*.
- Nauman, Siddqi, Sundaram, Hariharan, (2005). "Evaluation and Preparation of Renal Transplant Candidates". In *Handbook of Kidney Transplantation*. (4th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Obrador, G. T., & Pereira, B. J. (1998). Early Referral to the Nephrologist and Timely Initiation of Renal Replacement Therapy: A Paradigm Shift in the Management of Patients with Chronic Renal Failure. *American Journal of Kidney Diseases*, 31(3), 398-417.
- Phairatwet, P. et al. (2021). The Effect of Dhamma Practice on Depression Outcomes in Hemodialysis Patients. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 104(1), 44-51.
- Praneethum, W., Sitthijirapat, P., & Kiatkanont, K. (2018). *Self-Care Behavior of Monks with Chronic Kidney Disease*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Reichard, P. et al. (1991). Intensified Conventional Insulin Treatment Retards the Microvascular Complications of Insulin-Dependent Diabetes Mellitus (IDDM): the Stockholm Diabetes Intervention Study (SDIS) After 5 Years. *J Intern Med*, 230, 101-108.
- Ryan, P., & Sawin, K. J. (2009). The Individual and Family Self-Management Theory: Background and Perspectives on Context, Process and Outcomes. *Nursing outlook*, 57(4), 217-256.
- Thailand Renal Therapy Subcommittee: Nephrology Society of Thailand. (2019) *Thailand Renal Replacement Therapy Year 2016-2019*, Bangkok: The Nephrology Society of Thailand.
- Thammachot, R. (2019) *Caring for Sick Monks under the Principles of Dhamma Vinaya at Monk Hospital*. Bangkok: Department of Medical Services, Ministry of Public Health.

- The Nephrology Society of Thailand. (2022). *Thai Renal Replacement Therapy (TRT Registry)*.
- Vareesangthip, J. (2010). *The Improvement of the Quality of Life of the End Stage Renal Disease Patients by Dhamma Practice*. Bangkok: Amy Enterprise Company.
- Vareesangthip, J. et al. (2016). A Study of the Effect of Anapanassati Kammattana on the Quality of Life in Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis Patients. *Journal of Graduate Studies Review*, 12(3), 128-143.
- Vongwiwatana, A. (2017). "Current Concepts in Management of Chronic Kidney Disease". in *Update on CKD Prevention: Strategies and Practical Points*. (2nd ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Printing.

คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย*

Themed Hotel Attributes for Family Tourism in Thailand

¹ทัศนชัย พัฒนโกศัย, ชิชณพวงศ์ ศิริโชตินิศากร และ ระชานนท์ ทวีผล

¹Thaschai Phattanagosai, Chisnupong Sirichodnisakorn and Rachanon Taweephol

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Faculty of Management Science, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thaschai.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับ 1) การออกแบบสถาปัตยกรรมตามธีม 2) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศตามธีม 3) สวนน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกตามธีม 4) กิจกรรมและความบันเทิงตามธีม 5) การบริการและสมรรถนะของพนักงานตามธีม 6) วัฒนธรรม 7) กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ 8) เทคโนโลยีและความสะดวกในการใช้งาน 9) ทำเล 10) ความคุ้มค่าและราคา 11) ความปลอดภัย และ 12) การสร้างประสบการณ์ของลูกค้า ซึ่งแนวทางการศึกษาในอนาคต สามารถนำแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการศึกษานี้ไปสร้างกรอบแนวคิด จากนั้นนำไปทดสอบเชิงประจักษ์ต่อไป

คำสำคัญ: ธีมโฮเทล; การท่องเที่ยวแบบครอบครัว; ประสบการณ์ของลูกค้า; ตามธีม

Abstract

The main purpose of this paper is to investigate the situation addressing themed hotel attributes for family tourism in Thailand. The results indicated that the themed hotel attributes for family tourism in Thailand are 1) Themed Architectural Design 2) Themed Physical Environment & Atmosphere 3) Themed Aqua Park & Facilities 4) Themed Activities & Recreation 5) Themed Services & Staff Competency 6) Themed Culture 7) Educational Activities 8) Technology & Functionality 9) Location 10) Value and Price 11) Safety & Security and 12) Customer Experience. The future research can apply this study to create conceptual framework and further study empirical research.

Keyword: Themed Hotel; Family Tourism; Customer Experience; Themed

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม ทำให้การประกอบชีพของประชากรมีปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น รวมทั้ง การใช้ชีวิตที่เร่งรีบ จนก่อให้เกิดความเครียด ทำให้การท่องเที่ยวในวันหยุดกับครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยให้หลุดจากวงจรชีวิตที่ตึงเครียด (Birchler, 2012) อีกทั้งพ่อแม่ยังพยายามหาโอกาสที่จะได้ใช้เวลาอยู่กับลูก ๆ เพื่อชดเชยกับเวลาที่เสียไป (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) เมื่อถึงวันหยุดทำให้สมาชิกในครอบครัวต่างก็มองหาสถานที่เพื่อไปพักผ่อน โดยการค้นหากิจกรรมใหม่ ๆ ทำร่วมกัน เพื่อสร้างประสบการณ์และความทรงจำที่ก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015) ในขณะที่กระแสการท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism) กำลังกลายเป็นตลาดสำคัญที่สุดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก คิดเป็นร้อยละ 30 ของตลาดการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนที่กำลังได้รับความนิยม และมีอัตราเติบโตที่รวดเร็ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องหันมาให้ความสำคัญ และเตรียมพร้อมเพื่อรองรับตลาดครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นกิจกรรมที่สร้างความสมดุล และเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดเป็นความทรงจำที่ดี และสร้างประสบการณ์ให้กับครอบครัวในวันหยุด (Obrador, 2012; Schänzel, and Yeoman, 2015; Srncic, Loncaric, and Prodan, 2016) ทั้งนี้ ครอบครัวส่วนใหญ่เลือกไปเที่ยวที่โรงแรมและรีสอร์ทในระหว่างวันหยุด เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับสมาชิกในครอบครัว (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) จากผลสำรวจ “เทรนด์การท่องเที่ยวแบบครอบครัวในปี 2018” พบว่า 7 ใน 10 ของครอบครัวทั่วโลก นิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยร้อยละ 34 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี ขณะที่นักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 18 เดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัว 1 ครั้งต่อปี และคนเอเชียเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวในแต่ละปีบ่อยที่สุด เฉลี่ย 5 ครั้งต่อปี โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 77 และชาวฟิลิปปินส์ร้อยละ 62 ที่เดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวมากกว่า 5 ครั้งต่อปี มากกว่านักท่องเที่ยวชาวยุโรปที่เดินทางเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี (Agoda, 2018)

เช่นเดียวกับประเทศไทย จากแนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทั่วโลก และการเติบโตอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ส่งผลให้มีการลงทุนในธุรกิจบริการห้องพักในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เมื่อมีการแข่งขันที่สูงขึ้น ธุรกิจโรงแรมจึงต้องมีการปรับตัว โดยการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้กับโรงแรม เพื่อดึงดูดตลาดเป้าหมายด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีเรื่องราวให้น่าค้นหา ทำให้ธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยเริ่มนำกลยุทธ์ธีมโฮเทล (Themed Hotel) มาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่ง โดยนำเสนอประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ที่มุ่งเน้นไปที่ตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวโดยเฉพาะ ซึ่งคาดการณ์ว่าจะมีศักยภาพในการเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ธีมโฮเทลยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย ความรู้เกี่ยวกับธีมโฮเทลนั้นยังมีข้อจำกัด และการวิจัยเกี่ยวกับธีมโฮเทลในประเทศไทยนั้นยังไม่มีปรากฏ ด้วยเหตุดังกล่าว บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย

ธีมโฮเทล (Themed Hotel)

โรงแรมมีการแข่งขันรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาโรงแรมใหม่เพื่อรองรับตลาดนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเป้าหมายจึงต้องมีการวางแผนทางธุรกิจที่ดี การสร้างความแตกต่างด้วยคุณลักษณะเฉพาะ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน ในสถานการณ์การแข่งขันเพื่อความอยู่รอด จึงมีการนำแนวคิดที่เรียกว่า “ธีม” ซึ่งเป็นกลยุทธ์ของการตลาดเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

(Gottdiener, 2001) อิม คือ แนวคิดที่เกิดจากการจินตนาการของมนุษย์ เป็นแก่นแท้ของสิ่งที่ต้องการสื่อสารไปสู่ลูกค้า ผ่านการเล่าเรื่อง เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนาน เหมือนได้เข้าไปสู่ห้วงเวลาและสถานที่ที่แต่ละคนไม่เคยมีโอกาสดำผัสถึงประสบการณ์นั้น ๆ (Wood, and Muñoz, 2007) เพื่อกระตุ้นการรับรู้ถึงความเสมือนจริงและสร้างประสบการณ์ของลูกค้า (Lew, Hall, and Williams, 2004) โดยนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบโรงแรมภายใต้แนวคิด “อิมโฮเทล” (Themed Hotel) ทั้งนี้ มีการให้คำจำกัดความของ อิมโฮเทลว่า เป็นสถานที่พักแรมที่มีการออกแบบ ตั้งแต่โครงสร้าง การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น รวมไปถึงรูปแบบการบริการ เครื่องแต่งกายของพนักงาน ของใช้ภายในห้องพัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับรูปแบบอิมที่วางไว้ และอยู่ภายใต้ธีมเดียวกันทั้งหมด (Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015) พร้อมทั้งการสร้างวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ ให้ลูกค้าสัมผัสถึงวัฒนธรรมของโรงแรมที่พิเศษกว่าโรงแรมทั่วไป (Sylt, 2016) ทุกองค์ประกอบถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสบการณ์และการรับรู้ตราสินค้าของลูกค้า (Zerhusen, 2009) และเพื่อกระตุ้นให้เกิดคุณค่า ความทรงจำ และเกิดประสบการณ์ร่วมของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และอยากเดินทางกลับมาใช้บริการอีกครั้ง จนกลายเป็นลูกค้าภักดีของโรงแรม (Guo, 2013; Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015)

อิมโฮเทลเกิดจากแรงบันดาลใจในหลายรูปแบบ เช่น ลักษณะเฉพาะของประเทศ เมือง สถานที่ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ คนที่มีชื่อเสียง การ์ตูน หรือสร้างเพื่อครอบครัวและเด็ก (Holjevac, 2003; Xiao, Zhang, and Huang, 2013; Ma, 2015) ตัวอย่างอิมโฮเทล ได้แก่ โรงแรมในเครือของสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ โรงแรมคาสีโนที่ลาสเวกัส และมาเก๊า (Xiao, Zhang, and Huang, 2013) ที่มีอิมที่หลากหลาย ทำให้ลูกค้าเกิดจินตนาการ และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในสถานที่นั้นจริง ๆ (Firat, and Ulusoy, 2011) การออกแบบจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสารและส่งต่อประสบการณ์สุดพิเศษแก่ลูกค้า ธุรกิจโรงแรมจึงหันมาใช้อิมเป็นกลยุทธ์ในการออกแบบโรงแรม ยิ่งอิมมีความแปลกใหม่ ยิ่งทำให้โรงแรมโดดเด่นกว่าคู่แข่ง รวมทั้งการเสริมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้ลูกค้าได้รับความสะดวกสบายในการเข้าพัก (Sylt, 2016) ทั้งนี้ การออกแบบโครงสร้างต้องตรงกับอิมที่กำหนดไว้ รวมทั้งทั้งอาหาร เครื่องดื่ม และวัฒนธรรมต้องคัดเลือกอย่างประณีตเพื่อนำเสนอให้เข้ากับอิม นอกจากนั้น องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพต้องสื่อถึงความรู้สึกที่เสมือนจริง ประกอบด้วย แสง สี เสียง ดนตรีที่ช่วยสร้างบรรยากาศ การแต่งกาย และการแสดงออกของพนักงานที่เป็นไปตามอิมโดย (Muñoz, Wood, and Solomon, 2006) อีกทั้ง ยังมีสิ่งความสะดวกต่าง ๆ อาทิ สวนน้ำ สวนสนุก ชายหาด ศูนย์ประชุม จัดงานแต่งงาน เกมสั พร้อมให้บริการทั้งนักธุรกิจและกลุ่มครอบครัว (Sylt, 2016) โดยทุกองค์ประกอบ ถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ของลูกค้า (Zerhusen, 2009) อิมจะต้องสื่อสารถึงลูกค้าผ่านความรู้สึก ปราศจากสิ่งรบกวน มีความทรงจำที่จับต้องได้นำเสนอประสบการณ์แก่ลูกค้าให้มากที่สุด (Wood, and Muñoz, 2007)

การพัฒนาความคิดใหม่ด้วยการออกแบบสถาปัตยกรรมความบันเทิง (Entertainment Architecture) เป็นการออกแบบอาคารจากภายนอก ให้รู้สึกเข้าไปถึงความหมายข้างใน ผ่านรูปลักษณ์และการมองเห็น จุดประสงค์หลักเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ใช้ (Jones, 2011) โดยลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมความบันเทิง จะสื่อสารถึงเรื่องราวที่ให้ความสนุกสนาน ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และทุกองค์ประกอบสามารถเผยแพร่ไปในสื่อต่าง ๆ โดยที่ยังคงการรับรู้ได้ถึงความหมายเดียวกัน เนื่องจากทุกองค์ประกอบเชื่อมโยงกันและพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Konzal, 2011) อีกทั้งโครงการสถาปัตยกรรมความบันเทิงส่วนใหญ่ จะสร้างด้วยแนวคิดการเล่าเรื่องเพื่อขายสินค้า อาทิ ร้านอาหารที่ออกแบบโดยใช้อิมที่มีความสนุกสนานอย่างแมคโดนัลด์ หรือการเล่าเรื่องเพื่อการสร้างประสบการณ์ แบบสวนสนุกของดิสนีย์แลนด์

จึงกล่าวได้ว่าการออกแบบสถาปัตยกรรมความบันเทิงนั้น จะต้องผสมผสานเรื่องราวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ เพื่อโน้มน้าวให้ลูกค้าเกิดเป็นประสบการณ์ความทรงจำที่ดี (Zerhusen, 2009) โดยการออกแบบสถาปัตยกรรมทางกายภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจะช่วยทำให้ธีมโฮเทลสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น (Asmara, and Mohi, 2016)

การเลือกโรงแรมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยว ธีมของโรงแรมและวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการตัดสินใจ (Guo, 2013) โดย Holjevac (2003) พบว่า ลูกค้าตัดสินใจไปพักธีมโฮเทล เนื่องจากรูปแบบธีมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ Guo (2013) ศึกษาพบว่า การประเมินตัวชี้วัดของธีมโฮเทล มี 4 ด้าน ได้แก่ ธีมของโรงแรม สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่สอดคล้องกับธีม สิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับธีม และกิจกรรมและการบริการที่สอดคล้องกับธีม ในขณะที่ผลการวิจัยของ Zins (1998) พบว่า ธีมโฮเทลในรูปแบบที่ต่างกัน จะส่งผลต่อความต้องการ และความคาดหวังของลูกค้าที่แตกต่างกัน ดังนั้น การสร้างธีมโฮเทลจะต้องออกแบบให้ตรงกับความต้องการของตลาดกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ Yongyi (2012) ยังพบว่า ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างจากทรัพยากรที่มีอยู่ และการใช้กลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างจากคุณค่าของลูกค้า ได้แก่ คุณค่าของความรู้ ประสบการณ์ และความสวยงาม เป็นองค์ประกอบสำคัญของธีมโฮเทลในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน อีกทั้ง Oliveira (2020) ศึกษาพบว่า ธุรกิจโรงแรมในเมืองลิสบอน ประเทศโปรตุเกส ซึ่งเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านวรรณกรรมและบทกวี มีการใช้กลยุทธ์ธีมโฮเทลในเชิงวัฒนธรรมและวรรณคดีในการพัฒนาโรงแรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าลูกค้ารับรู้ถึงการใช้ธีม วรรณคดีอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากการสื่อสารให้ลูกค้าเข้าใจถึงธีมวรรณคดีนั้นค่อนข้างยาก ดังนั้น ธีมจึงส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า และก่อให้เกิดประสบการณ์ของลูกค้า Bonn, Joseph-Mathews, Dai, Hayes, and Cave (2007) กล่าวเสริมว่า สภาพแวดล้อมที่มีความแปลกใหม่ในธีมโฮเทล ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า

สภาพแวดล้อมในรูปแบบธีม (Themed Environment) คือ พื้นที่ที่ถูกออกแบบให้มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยสร้างสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการจินตนาการ ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศในการสัมผัสประสบการณ์ของสถานที่และเวลาต่าง ๆ (Firat, and Ulusoy, 2011) ทุกองค์ประกอบต้องสามารถสื่อสารถึงการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับธีมนั้น ๆ ได้ (Hench and Van Pelt, 2003) อาทิ เมืองลาสเวกัส ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นจุดหมายปลายทางแห่งความบันเทิงสำหรับครอบครัว ที่เต็มไปด้วยธีมโฮเทล พร้อมกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในรูปแบบธีมอย่างแท้จริง (Lew, Hall, and Williams, 2004) รวมถึงสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ ที่ผู้มาเยือนรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความบันเทิงและสนุกสนานในรูปแบบธีม ฮาร์ดร็อคคาเฟ่ แพลนเน็ต ฮอลลีวูด และสตาร์บัค (Gottdiener, 2001) ผลจากการวิจัยพบว่า คุณภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment Quality) เป็นคุณลักษณะสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Asmara, and Mohi, 2016) อีกทั้งยังมีผลให้ลูกค้ายินดีที่จะจ่ายเพิ่มขึ้น (Chang, 2016) ได้แก่ บรรยากาศ เสียง แสง กลิ่น และอุณหภูมิ (Heide and Grønhaug, 2006) นวัตกรรมการออกแบบและตกแต่งภายใน การวางผังของโรงแรม (Ryu, and Han, 2011) อุปกรณ์ต่าง ๆ และสถาปัตยกรรม (Ikiz, and Masoudi, 2008) เช่นเดียวกับ Kim, and Lynn (2007) กล่าวว่า ลูกค้าให้ความสำคัญกับบรรยากาศ รวมไปถึงความสะดวกของสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ที่เหมาะสม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพนักงาน นอกจากนี้ การออกแบบธีมโฮเทลจะต้องมีการออกแบบตัวโรงแรมที่เป็นเอกลักษณ์ ต้องหาทำเลที่เหมาะสม เป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวปรารถนาจะมาเยือน ที่มาพร้อมกับบริการวิเคราะห์การตลาด และการกำหนดราคาที่เหมาะสม (Siguaw, and Enz, 1999)

จึงกล่าวได้ว่า ฮิมโฮเทล คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมของโรงแรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อสร้างความแตกต่างจากโรงแรมทั่วไป โดยใช้การสื่อสารผ่านจินตนาการด้วยการเล่าเรื่องตามธีมที่กำหนด เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสถึงความเสมือนจริง และรู้สึกเหมือนได้ไปอยู่ในเรื่องราวนั้น ทั้งนี้ การตกแต่งฮิมโฮเทลต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด ทั้งโครงสร้างภายนอก การตกแต่งภายใน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การบริการ รวมไปถึงการแต่งการ และพฤติกรรมการให้บริการของพนักงาน เพื่อสร้างบรรยากาศให้สภาพแวดล้อมในโรงแรมสอดคล้องกับธีมที่กำหนด ทำให้ลูกค้าเกิดประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ช่วยสร้างความทรงจำที่ดี ส่งผลให้เกิดความภักดีต่อองค์กร

คุณลักษณะของโรงแรม (Hotel Attributes)

ธุรกิจโรงแรมจะประสบความสำเร็จได้ ต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้ของลูกค้าต่อคุณลักษณะของสินค้าและบริการ (Baruca, and Civre, 2012) ผลศึกษาของ Xiao, Zhang, and Huang (2013) เกี่ยวกับอิทธิพลของกลยุทธ์ฮิมโฮเทลที่มีต่อการรับรู้ของลูกค้า พบว่า นอกจากองค์ประกอบของฮิมแล้ว ลูกค้ายังให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการบริการเช่นกัน โดย Dolnicar, and Otter (2003) แบ่งคุณลักษณะของโรงแรมออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะของความคุ้มค่า เช่น การกำหนดราคา การให้ส่วนลด การบริการอาหารเช้าและอินเทอร์เน็ตฟรี เป็นต้น 2) คุณลักษณะของการบริการ อาทิ ความเป็นมิตรของพนักงาน ความเป็นมืออาชีพ และคุณภาพการบริการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับลูกค้า ซึ่งทั้งหมดเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพของคุณลักษณะของการบริการ ส่งผลโดยตรงกับความพึงพอใจของลูกค้า 3) คุณลักษณะของห้องพัก เช่น ขนาดของห้องพัก ความเรียบร้อยและความสะอาดสบายของห้องพัก โดยลูกค้าจะประเมินห้องพักจากคุณภาพของห้องโดยรวม และประสบการณ์ที่ได้รับ 4) คุณลักษณะของคุณภาพการนอน ได้แก่ ความสะอาดสบายของเตียง อนุภูมิห้องที่เหมาะสม ความเงียบ และการป้องกันเสียงรบกวนของห้องพัก 5) คุณลักษณะของทำเล จะต้องสะดวกในการเชื่อมต่อไปยังขนส่งสาธารณะ สถานที่ท่องเที่ยว หรือกิจกรรมที่ลูกค้าได้วางแผนไว้ 6) คุณลักษณะของความสะอาด เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ลูกค้าคาดหวังเมื่อเข้าพักที่โรงแรม และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของลูกค้า รวมทั้งมีผลต่อการกลับมาใช้ซ้ำของลูกค้า

ในขณะที่ Ren (2008) ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับ ระบบรักษาความปลอดภัย ที่จอดรถ เทคโนโลยีในห้องพัก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า คล้ายกันกับผลการค้นคว้าของ Bindu, Chandrasekharan, and Sai (2008) พบว่า ความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก ความปลอดภัย และความคุ้มค่า ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า นอกจากนี้ Wilson, Zeithaml, Bitner, and Gremler (2012) ยังพบว่า การสื่อสารของพนักงาน และราคาห้องพัก ต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมเช่นกัน จากงานวิจัยของ Sohrabi, Vanani, Tahmasebipur, and Fazli (2012) พบว่า ปัจจัยหลักในการตัดสินใจเลือกโรงแรม ได้แก่ ความสะอาดสบาย ความปลอดภัย เครือข่ายการบริการ ความบันเทิง พนักงานและการให้บริการของพนักงาน ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมสันทนาการ รวมทั้งยังเกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายภายในห้องพัก ค่าใช้จ่าย สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก และที่จอดรถ จากการศึกษาของ Chang (2016) พบว่า ลูกค้าตัดสินใจเลือกโรงแรมจากรูปลักษณ์ภายนอกของอาคาร การตกแต่งร้านอาหาร ร้านค้า เอกลักษณ์ของอาคาร และสภาพแวดล้อม อีกทั้ง Heung, and Gu (2012) ยังพบว่า ลูกค้ายินดีที่จะจ่ายเพิ่ม หากมีความพึงพอใจต่อ พนักงาน บรรยากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน

ทั้งนี้ คุณลักษณะของโรงแรมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางแบบครอบครัว ได้แก่ คุณภาพและมาตรฐานที่พัก ความคุ้มค่า ความปลอดภัย กิจกรรมสันทนาการ คีตศิลป์ เครื่องเล่น และสระว่ายน้ำ (Agoda, 2018) โดยผลการศึกษาของ Khoo-Lattimore, Prayag, and Cheah (2015) ยังพบว่า ระยะทางในการเดินทาง การปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก ความปลอดภัย และกิจกรรมสำหรับครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของกลุ่มครอบครัว นอกจากนี้ กล่าวเสริมว่า สวนน้ำยังเป็นคุณลักษณะของโรงแรมที่สำคัญต่อตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ทำให้ครอบครัวได้สนุกเพลิดเพลิน และใช้เวลาด้วยกัน (Elsayed, 2017; Lee, Jin, and Lee, 2014) โดยสวนน้ำเป็นเหมือนสวนสนุกที่ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับเล่นน้ำ เช่น สระว่ายน้ำ สไลเดอร์ ลานน้ำพุ เลเซอร์เวอร์ คลื่นน้ำวน หรือจุดแช่น้ำ เป็นต้น (Jin, Lee, and Lee, 2015) โดย ปัจจัยความสำเร็จของสวนน้ำ ได้แก่ ความปลอดภัย ความสะอาดของน้ำ ความเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และยังต้องมีเจ้าหน้าที่ช่วยชีวิตประจำตามจุด (Sangree, 2016) อีกทั้ง ผลวิจัยของ Landman (2020) พบว่า ความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ความต้องการในการบริการส่วนบุคคลการนำเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานในการบริการ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า รวมถึงการออกแบบที่มีเอกลักษณ์ และการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงแรมในอนาคต

จากการศึกษาของ Khoo-Lattimore, and Yang (2018) ถึงคุณลักษณะของโรงแรมสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวพบว่า 5 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ทำเลต้องใกล้ทะเล 2) ความสะอาด 3) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็ก เช่น สระว่ายน้ำ เครื่องเขียน ห้องครัว ห้องพักสำหรับครอบครัว พนักงานประจำห้องคีย์คลับ เป็นต้น 4) กิจกรรมสำหรับสมาชิกในครอบครัว 5) คุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ คือ โอกาสที่เด็กจะได้สร้างความสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น ๆ โดยการท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะเป็นโอกาสในการสร้างประสบการณ์ทางสังคม พร้อมกับสร้างความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือเด็กในครอบครัวอื่น ๆ ที่เข้าพักโรงแรมเดียวกัน (Hay, 2017) นอกจากนี้ โรงแรมอาจนำเสนอกิจกรรม อาทิ การสอนวาดภาพ สอนปั้น งานฝีมือ การจัดงานแสดงต่าง ๆ สำหรับเด็กเล็ก ในขณะที่เด็กวัยรุ่นมักสนใจกิจกรรมที่ตื่นเต้นและสนุกสนาน เช่น กีฬา เกมสโคมพิวเตอร์ ปีนเขา วายน้ำ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ครอบครัวได้ใช้เวลาด้วยกัน สร้างสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นมากขึ้น ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดี จนเกิดความพึงพอใจและปรารถนาที่จะกลับมาพักอีกในอนาคต (Kazembe, Mwando, Nyarota, and Muyambo, 2015)

การท่องเที่ยวแบบครอบครัว (Family Tourism)

การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นหนึ่งในตลาดที่ใหญ่ที่สุดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Carr, 2011; Obrador, 2012) แนวโน้มของครอบครัวในศตวรรษที่ 21 ผู้คนจะเดินทางท่องเที่ยวแบบครอบครัวเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมากขึ้นเรื่อย ๆ (Lehto, Choi, Lin, and MacDermid, 2009) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมุ่งเป้าไปที่ตลาดครอบครัวตามไปด้วย โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมที่มีการออกแบบมาเพื่อตลาดครอบครัวที่มีเด็กร่วมเดินทาง (Schänzel, and Yeoman, 2014) การท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความสุข และสานสัมพันธ์กับสมาชิกในแต่ละช่วงวัย (Gram, 2007) เพื่อสร้างประสบการณ์ และความทรงจำอย่างมีความสุข (Schänzel, and Yeoman, 2015) ในยุคที่อัตรา การเกิดน้อยลง ทำให้บทบาทของเด็กในแต่ละครอบครัวมีความสำคัญมากขึ้น (Schänzel, and Yeoman, 2014) ซึ่งการท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เด็กมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของครอบครัว (Gram, 2007) โดยผู้ใหญ่จะพยายามคัดเลือกกิจกรรมที่น่าสนใจ สร้างประสบการณ์ที่แปลก

ใหม่จากการท่องเที่ยวให้กับเด็ก ทั้งนี้ ความต้องการและความคิดเห็นของเด็กจะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ใหญ่ (Schänzel, and Yeoman, 2014)

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะกลายเป็นที่นิยมมากขึ้นในอนาคต เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีและระบบสาธารณูปโภค ที่ช่วยให้การเดินทางนั้นสะดวกสบายขึ้น และมีราคาที่ถูกลง ทำให้ทุกคนสามารถท่องเที่ยวในวันหยุดได้ง่ายขึ้น รวมทั้งอุตสาหกรรมอื่น ๆ ต่างก็พร้อมให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบครอบครัว เช่น สวนสนุก โรงแรม และ ร้านอาหารบริการด่วน (Rugh, 2008) อีกทั้งในตลาดการท่องเที่ยว กลุ่มครอบครัวเป็นตลาดที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากตลาดกลุ่มอื่น สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงหันมาทำการตลาดเพื่อรองรับตลาดกลุ่มครอบครัว ที่มีแนวโน้มในการเดินทางท่องเที่ยวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Srncic, Loncaric, and Prodan, 2016) นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Schänzel, and Yeoman (2015) พบว่าการทำนายทิศทางของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน การเดินทางของกลุ่มครอบครัวที่มีความหลากหลายของช่วงอายุของครอบครัวผสม การสร้างความทรงจำ ประสบการณ์ในวันหยุดของครอบครัว เพศ พฤติกรรมของพ่อแม่ยุคใหม่ และความสำคัญของเด็ก โดยปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวขึ้นมา และมีแนวโน้มที่จะเติบโตเร็วกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวได้มารวมตัวกัน และทำให้ทุกคนได้ใช้เวลาร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะแตกต่างกันไปตามโครงสร้างและความต้องการของแต่ละครอบครัว อาทิ บางครอบครัวอาจมีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสนุกสนานพร้อมกับการสอนลูกไปพร้อม ๆ กัน จึงทำให้การท่องเที่ยวแบบครอบครัวมีเด็กเป็นจุดศูนย์กลางในการกระตุ้นให้ออกเดินทาง (Fountain, Schänzel, Stewart, and Körner, 2015) ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลในด้านความคาดหวัง ความต้องการ และประสบการณ์ของเด็กและครอบครัว สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการตลาดเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการให้ดียิ่งขึ้น (Carr, 2011) ดังนั้น อนาคตของตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของเด็กและผู้ใหญ่ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน และมาจากหลายหลายพื้นฐานและโครงสร้างของครอบครัว (Schänzel, and Yeoman, 2015)

กล่าวสรุปได้ว่า กระแสการท่องเที่ยวแบบครอบครัวเป็นตลาดสำคัญสำหรับการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว บทบาทของเด็กที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของครอบครัว โดยเป้าหมายสำคัญของการท่องเที่ยวแบบครอบครัว คือ การกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การพักผ่อน และการได้ใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก พร้อมกับการสอนเด็กควบคู่กันไป

ประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience)

ประสบการณ์ของลูกค้า เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยลูกค้าแต่ละกลุ่มต่างต้องการสิ่งที่มากกว่าสินค้าและบริการทั่วไป ต่างมองหาความเป็นเอกลักษณ์ และประสบการณ์ความทรงจำ (Pine, and Gilmore, 1999) ซึ่งนำมาสู่การรับรู้ทางความคิด (Cognitive) อารมณ์ (Emotional) ความรู้สึก (Sensorial) และพฤติกรรม (Behavioural) ของลูกค้า (Walter, Edvardsson, and Öström, 2010) เกิดเป็นความรู้สึกทางจิตใจที่ลูกค้าสามารถจดจำจากสิ่งที่พิเศษ ซึ่งเกิดจากเรียนรู้ หรือจากความสุขสนทนที่ได้รับจากการบริการ (Sundbo, and Hagedorn-Rasmussen, 2008) โดย Pine, and Gilmore (1999) กล่าวถึง 5 หลักการในการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ลูกค้า คือ 1) การใช้ธีม (Theme) ในการออกแบบ 2) การสร้างเรื่องราว (Theatrical Form) ให้เหมาะสมกับธีม รวมทั้งการแต่งตัวและ

การแสดงออกของพนักงานในการบริการ 3) การปรับแต่งให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน (Customize to Individual) 4) การกระตุ้นประสาทสัมผัส (Stimulate Multiple Senses) 5) การสร้างความทรงจำที่ดี (Memorabilia) นอกจากนั้น พื้นฐานของการรับรู้ถึงประสบการณ์ของลูกค้า ยังประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมของสังคม (Social Environment) การได้รับการบริการ (Service Interface) บรรยากาศ (Store Atmosphere) การแบ่งประเภท (Assortment) ราคา (Price) ประสบการณ์ลูกค้าจากช่องทางเลือกอื่น (Customer Experiences in an Alternative Channel) และประสบการณ์ที่ผ่านมาของลูกค้า (Past Customer Experience) (Mascarenhas, Kesavan, and Bernacchi, 2006) จากการวิจัยของ Walls (2013) การออกแบบ (Design) การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility Upkeep) และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ส่งผลต่อการเกิดประสบการณ์ของลูกค้า

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การสร้างประสบการณ์แก่ลูกค้านับว่าเป็นการนำลูกค้าเข้าสู่โลกของการจินตนาการ (Escapist) ทำให้ลูกค้าได้เรียนรู้ (Educational) จากประสบการณ์ที่ได้รับ จากนั้นจึงสร้างการเรียนรู้ทางความรู้สึกให้ลูกค้าได้รับความเพลิดเพลิน (Esthetics) และสนุกสนาน (Entertainment) ไปด้วย บรรยากาศของสถานที่ เกิดเป็นประสบการณ์และความทรงจำที่แปลกใหม่ ทำให้ลูกค้าอยากกลับมาเยือนอีกในอนาคต (Pine, and Gilmore, 1999) นอกจากนั้น การออกแบบการบริการของพนักงานมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์ของลูกค้า การบริการที่พนักงานมอบให้กับลูกค้าแสดงให้เห็นถึงคุณภาพการบริการ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Zeithaml, Bitner, and Gremler, 2018) การใช้ธีมเป็นการกระตุ้นให้เกิดจินตนาการด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมโดยการตกแต่งให้เป็นที่น่าสนใจ อาทิ ในสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ ลูกค้าสามารถรับประทานอาหารในปราสาทของซินเดอเรลล่า โดยมีพนักงานแต่งตัวให้เข้ากับธีม และสวมบทบาทดังในนิยาย ทั้งนี้ ต้องมีการปรับแต่งให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน เช่น โรงแรม 5 ดาว มีการกำชับพนักงานต้องรับทุกคนพยายามเรียกชื่อลูกค้าทุกครั้งที่สามารถทำได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกถึงความเอาใจใส่ต่อความต้องการของแต่ละบุคคล (Holbrook, and Hirschman, 1982)

ในขณะที่ผลการวิจัยของ Zou, and Peng (2008) พบว่า 8 ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ของลูกค้าเมื่อได้เข้าพักที่ธีมโฮเทล ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์และความสอดคล้อง (Theme's Uniqueness and Coherence) วัฒนธรรมและคุณภาพประสบการณ์ (Theme's Culture and Experience Quality) ความน่าดึงดูด (Theme's Consumption Appealing) ทำเลและสถาปัตยกรรม (Geographical Location and Theme Architecture) การออกแบบภายในและบรรยากาศ (Interior Theme Servicescape and Atmosphere) สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Basic Theme Facilities and Goods) กิจกรรมและการบริการ (Theme Activities and Service) และสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม (Affiliated Theme Facilities and Goods) ส่วนผลการวิจัยของ Zhang, and Liao (2006) พบว่า การออกแบบธีมโฮเทลที่สมบูรณ์ ควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ อารมณ์ความรู้สึก (Sense) สินค้า (Product) การใช้งาน (Function) ตราสินค้าและกลยุทธ์ (Brand and Strategy) ดังนั้น การธุรกิจโรงแรมจึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ของลูกค้า เพื่อเปลี่ยนจากลูกค้าธรรมดาให้เป็นลูกค้าที่ภักดี ธุรกิจโรงแรมต้องสรรหาสิ่งที่แปลกใหม่ และวางกลยุทธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และสร้างสรรค์จินตนาการที่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกของลูกค้า กล่าวคือ ทั้งการออกแบบโรงแรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ ที่สามารถสร้างความทรงจำ ร่วมกับประสบการณ์ของลูกค้าได้ (Luturlean, and Anggadwita, 2016)

จึงกล่าวได้ว่า การสร้างประสบการณ์ให้ลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาธีมโฮเทล เอกลักษณ์ในการออกแบบโรงแรม สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศให้สอดคล้อง

ตามธีมที่กำหนด จะช่วยกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกร่วมไปกับธีมโฮเทล กลายเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ของลูกค้า ทำให้เกิดเป็นความทรงจำที่ดี

สรุป

การเติบโตอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบครอบครัวที่เป็นตลาดสำคัญ ทำให้กลุ่มธุรกิจโรงแรมเข้าสู่ภาวะการแข่งขันที่รุนแรง การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างมั่นคง โดยธีมโฮเทลเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่ใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยใช้การสื่อสารผ่านการเล่าเรื่อง การจินตนาการ ที่มีการตกแต่งเชิงสัญลักษณ์ในทุก ๆ องค์ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด รวมไปถึงการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตรงตามความต้องการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ กลุ่มตลาดการท่องเที่ยวแบบครอบครัว ที่เด็กมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกที่พัก ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างประสบการณ์ของลูกค้าช่วยก่อให้เกิดการจินตนาการ สู่ไปถึงอารมณ์ ความรู้สึก ทำให้เกิดความทรงจำอันดี จนลูกค้าเกิดความพึงพอใจ และกลายเป็นลูกค้าที่ภักดีต่อองค์กร ซึ่งธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวจะช่วยสร้างความแตกต่าง และความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจโรงแรมในสภาวะที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญของคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย ได้แก่ การออกแบบสถาปัตยกรรมตามธีม (Themed Architectural Design) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศตามธีม (Themed Physical Environment & Atmosphere) สวนน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกตามธีม (Themed Aqua Park & Facilities) กิจกรรมและความบันเทิงตามธีม (Themed Activities & Recreation) การบริการและสมรรถนะของพนักงานตามธีม (Themed Services & Staff Competency) วัฒนธรรม (Themed Culture) กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ (Educational Activities) เทคโนโลยีและความสะดวกในการใช้งาน (Technology & Functionality) ทำเล (Location) ความคุ้มค่าและราคา (Value and Price) ความปลอดภัย (Safety & Security) และการสร้างประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience)

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุป พบว่า ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร รวมทั้งการใช้เป็นแนวทางเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในประเทศไทย โดยสถานศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบในการเรียนการสอนด้านการจัดการโรงแรมและการออกแบบโรงแรม อีกทั้งกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมสามารถนำไปศึกษาถึงการวางแผนในการวางแผนพัฒนาโรงแรมในอนาคต รวมไปถึงทิศทางและแนวโน้มตลาดกลุ่มเป้าหมายการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

1.2 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีจะก่อให้เกิดกลยุทธ์ธีมโฮเทลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว รวมถึงองค์ประกอบสำคัญและมาตรฐานในการออกแบบธีมโฮเทลสำหรับครอบครัว ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรม และตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

1.3 บทสรุปและแนวคิดทฤษฎีสามารถนำไปประกอบการกำหนดนโยบาย รวมทั้งการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงแรมรูปแบบฮิโเทิลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัวในอนาคต เพื่อพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมให้สูงขึ้น และสามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาในอนาคตสามารถตัวแปรไปสร้างกรอบแนวคิด เพื่อนำไปทดสอบเชิงประจักษ์กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในฮิโเทิลในประเทศไทย โดยมีหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในระดับบุคคล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แปลผล และอภิปราย เพื่อทราบถึงตัวชี้วัดของรูปแบบฮิโเทิลสำหรับการท่องเที่ยวแบบครอบครัว

2.2 การศึกษาในอนาคตสามารถนำคุณลักษณะของฮิโเทิลไปใช้เป็นต้นแบบข้อคำถามปลายเปิด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการและผู้บริหารในโรงแรมรูปแบบฮิโเทิล ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาสวนสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อจัดทำข้อสรุปเชิงกลยุทธ์สำหรับฮิโเทิลของประเทศไทย

References

- Agoda (2018). *Asian Travelers Leading the Family Travel Surge; Agoda Releases Findings From Its Global 'Family Travel Trends 2018' Research*. Retrieved December 1, 2020 from <https://www.agoda.com/press/family-travel-trends-2018?cid=-999>
- Asmara, T., & Mohi, Z. (2016). *Guest Satisfaction Towards Physical Environment Quality in Theme Hotel*. Paper Presented at the Heritage, Culture and Society: Research Agenda and Best Practices in the Hospitality and Tourism Industry- Proceedings of the 3rd International Hospitality and Tourism Conference, IHTC 2016 and 2nd International Seminar on Tourism, ISOT 2016.
- Baruca, P. Z., & Civre, Z. (2012). How Do Guests Choose a Hotel. *Academica Turistica*, 5(1), 75-84.
- Bindu, N., Chandrasekharan, R., & Sai, L. P. (2008). Scales to Measure and Benchmark Service Quality in Tourism Industry. *Benchmarking*, 15(4), 469-493.
- Birchler, K. (2012). *A Vacation Within a Vacation: an Examination of How Child Participation in Day Programs During Family Vacations Influences Parental Satisfaction With the Vacation*. (Master of Science in Education). Southern Illinois University Carbondale, USA.
- Bonn, M. A. et al. (2007). Heritage/Cultural Attraction Atmospherics: Creating the Right Environment for the Heritage/Cultural Visitor. *Journal of Travel Research*, 45(3), 345-354.
- Carr, N. (2011). *Children's and Families' Holiday Experience* (Vol. 22). New York: Routledge.
- Chang, T. C. (2016). 'New Uses Need Old Buildings': Gentrification Aesthetics and the Arts in Singapore. *Urban studies*, 53(3), 524-539.

- Dolnicar, S., & Otter, T. (2003). *Which Hotel Attributes Matter? A Review of Previous and a Framework for Future Research*. Paper Presented at the 9th Annual Conference of the Asia Pacific Tourism Association, Australia.
- Elsayed, S. (2017). Aqua Park Facilities as an Attraction Tool to Family Market: A Case Study on Hurghada's Hotel Properties–Red Sea, Egypt. *International Journal of Heritage, Tourism and Hospitality*, 11(3 (Special Issue)), 27-37.
- Firat, A. F., & Ulusoy, E. (2011). Living a Theme. *Consumption Markets & Culture*, 14(2), 193-202.
- Fountain, J., Schänzel, H., Stewart, E., & Körner, N. (2015). Family Experiences of Visitor Attractions in New Zealand: Differing Opportunities for 'Family Time' and 'Own Time'. *Annals of Leisure Research*, 18(3), 342-358.
- Gottdiener, M. (2001). *The Theming of America: American Dreams, Media Fantasies, and Themed Environments*. Boulder: Routledge.
- Gram, M. (2007). Children as Co-Decision Makers in the Family? The Case of Family Holidays. *Young Consumers*, 8(1), 19-28.
- Guo, P. (2013). *Some Issues on Evaluation of the Theme Hotel with the Travelers' Experience Factors*. Paper Presented at the Proceedings of the Second International Conference on Innovative Computing and Cloud Computing, Wuhan.
- Hay, B. (2017). Missing Voices: Australian Children's Insights and Perceptions of Family Holidays. *Hospitality & Society*, 7(2), 133-155.
- Heide, M., & Grønhaug, K. (2006). Atmosphere: Conceptual Issues and Implications for Hospitality Management. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6(4), 271-286.
- Hench, J., & Van Pelt, P. (2003). *Designing Disney: Imagineering and the Art of the Show*. New York: Disney Editions.
- Heung, V. C., & Gu, T. (2012). Influence of Restaurant Atmospherics on Patron Satisfaction and Behavioral Intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 31(4), 1167-1177.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research*, 9(2), 132-140.
- Holjevac, I. A. (2003). A Vision of Tourism and the Hotel Industry in the 21st Century. *International Journal of Hospitality Management*, 22(2), 129-134.
- Ikiz, A. K., & Masoudi, A. (2008). A QFD and SERVQUAL Approach to Hotel Service Design. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(1), 17-31.
- Jin, N., Lee, S., & Lee, H. (2015). The Effect of Experience Quality on Perceived Value, Satisfaction, Image and Behavioral Intention of Water Park Patrons: New Versus Repeat Visitors. *International Journal of Tourism Research*, 17(1), 82-95.

- Jones, P. (2011). *The Sociology of Architecture: Constructing Identities*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Kazembe, C., Mwando, M., Nyarota, M., & Muyambo, R. (2015). Family Friendly Services and Customer Satisfaction in Zimbabwean Resorts. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 4(2), 1-13.
- Khoo-Lattimore, C., Prayag, G., & Cheah, B. L. (2015). Kids on Board: Exploring the Choice Process and Vacation Needs of Asian Parents with Young Children in Resort Hotels. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 24(5), 511-531.
- Khoo-Lattimore, C., & Yang, M. J. (2018). A Family for the Holidays: Delineating the Hospitality Needs of European Parents with Young Children. *Young Consumers*, 19(2), 159-171.
- Kim, J.-H., & Lynn, J. (2007). Classification of Asian Complainers in Restaurant Services. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(4), 365-375.
- Konzal, A. W. (2011). *Entertainment Architecture: Constructing a Framework for the Creation of an Emerging Transmedia Form*. (Doctoral Dissertation). Queensland University of Technology, Brisbane, Australia.
- Landman, P. (2020). *Top Hospitality & Hotel Trends in 2021*. Retrieved December 25, 2020 from <https://www.xotels.com/en/hotel-management/hotel-trends/>
- Lee, S., Jin, N., & Lee, H. (2014). The Moderating Role of Water Park Service Quality, Environment, Image, and Food Quality on Perceived Value and Customer Loyalty: A South Korean Case Study. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 15(1), 19-43.
- Lehto, X. Y., Choi, S., Lin, Y. C., & MacDermid, S. M. (2009). Vacation and Family Functioning. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 459-479.
- Lew, A. A., Hall, C. M., & Williams, A. M. (2004). *A Companion to Tourism*. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd.
- Luturlean, B. S., & Anggadwita, G. (2016). *Customer Experience Management in the Hotel Industry: Principles, Theory and Practice*. Paper Presented at the 2016 Global Conference on Business, Management and Entrepreneurship.
- Ma, J. (2015). *The Countermeasure Study of Theme Hotel in the View of Silk Road Economic Belt-Case Study of Development of Theme Hotel in the Region of Xinjiang*. Paper Presented at the International Conference on Education, Management and Computing Technology (ICEMCT-15), Tianjin.
- Mascarenhas, O. A., Kesavan, R., & Bernacchi, M. (2006). Lasting Customer Loyalty: A Total Customer Experience Approach. *Journal of Consumer Marketing*, 23(7), 397-405.
- Muñoz, C. L., Wood, N. T., & Solomon, M. R. (2006). Real or Blarney? A Cross-Cultural Investigation of the Perceived Authenticity of Irish Pubs. *Journal of Consumer Behaviour: An International Research Review*, 5(3), 222-234.

- Obrador, P. (2012). The Place of the Family in Tourism Research: Domesticity and Thick Sociality by the Pool. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 401-420.
- Oliveira, M. G. (2020). To Theme or Not to Theme: The Lisboa Pessoa, A Literary Hotel? *Tourism Analysis*, 25(2-3), 273-281.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy: Work Is Theatre & Every Business a Stage*. Boston, MA: Harvard Business Press.
- Ren, M. (2008). *Behavioural Intentions in the Motel Industry: An Empirical Analysis*. (Master's Thesis). Lincoln University, New Zealand.
- Rugh, S. S. (2008). *Are We There Yet?: The Golden Age of American Family Vacations*. Lawrence: University Press of Kansas.
- Ryu, K., & Han, H. (2011). New or Repeat Customers: How Does Physical Environment Influence Their Restaurant Experience?. *International Journal of Hospitality Management*, 30(3), 599-611.
- Sangree, D. J. (2016). *Methodology of Feasibility Studies for Waterparks*. Retrieved October 10, 2020 from https://www.teaconnect.org/MemberFiles/TEA_249_586461_171003.pdf
- Schänzel, H. A., & Yeoman, I. (2014). The Future of Family Tourism. *Tourism Recreation Research*, 39(3), 343-360.
- Schänzel, H. A., & Yeoman, I. (2015). Trends in Family Tourism. *Journal of Tourism Futures*, 1(2), 141-147.
- Siguaw, J. A., & Enz, C. A. (1999). Best Practices in Hotel Architecture. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 40(5), 44-49.
- Sohrabi, B., Vanani, I. R., Tahmasebipur, K., & Fazli, S. (2012). An Exploratory Analysis of Hotel Selection Factors: A Comprehensive Survey of Tehran Hotels. *International Journal of Hospitality Management*, 31(1), 96-106.
- Srnec, T., Loncaric, D., & Prodan, M. P. (2016). *Family Vacation Decision Making Process: Evidence From Croatia*. Paper Presented at the Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija. Biennial International Congress. Tourism & Hospitality Industry, Croatia.
- Sundbo, J., & Hagedorn-Rasmussen, P. (2008). The Back Staging of Experience Production in Sundbo. J. and Darmer, P. (Eds), *Creating Experiences in the Experience Economy*, Edward Elgar Publishing., Cheltenham, 83-110.
- Sylt, C. (2016). *I Cover the Theme Park Industry and the Business of Formula One How Theme Parks Help to Break New Ground in the Hotel Industry*. Retrieved October 2, 2020 from <https://www.forbes.com/sites/csylt/2016/09/19/how-theme-parks-help-to-break-new-ground-in-the-hotel-industry/#2a8dda666310>
- Walls, A. R. (2013). A Cross-Sectional Examination of Hotel Consumer Experience and Relative Effects on Consumer Values. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 179-192.

- Walter, U., Edvardsson, B., & Öström, Å. (2010). Drivers of Customers' Service Experiences: A Study in the Restaurant Industry. *Managing Service Quality: An International Journal*, 20(3), 236-258.
- Wilson, A., Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2012). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm* (2nd ed.). United Kingdom: McGraw-Hill Education.
- Wood, N. T., & Muñoz, C. L. (2007). 'No Rules, Just Right' or Is It? The Role of Themed Restaurants as Cultural Ambassadors. *Tourism and Hospitality Research*, 7(3-4), 242-255.
- Xiao, Q., Zhang, H. Q., & Huang, H. (2013). The Effects of Hotel Theme Strategy: An Examination on the Perceptions of Hotel Guests on Theme Elements. *Journal of China Tourism Research*, 9(1), 133-150.
- Yongyi, H. (2012). On the Origin of Competition Advantage of the Theme Hotel. *Journal of the Qiannan Normal College for Nationalities*.
- Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2018). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm*. New York: McGraw-Hill Education.
- Zerhusen, R. F. (2009). *Entertainment Architecture: Contextually Integrated Water Park Resort in Norwood, Ohio*. University of Cincinnati, USA.
- Zhang, M., & Liao, P. (2006). On Theme Hotel and System Establishment - A Case Study of Jingchuan Hotel and Hexiang Hotel. *Journal of Guilin Institute of Tourism*, 5.
- Zins, A. H. (1998). Leisure Traveler Choice Models of Theme Hotels Using Psychographics. *Journal of Travel Research*, 36(4), 3-15.
- Zou, Y. M., & Peng, X. R. (2008). *Study on the Key Factors of Customer Experiences in Theme Hotels*. Paper Presented at the Tourism Forum.

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย*

Meta-Analytic Research on the Development of Competency of Sale Performance Representatives

¹จารุวรรณ เมืองเจริญ, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และ จันทนา แสนสุข

¹Jaruwan Muangjaroen, Viroj Jadesadalug and Jantana Sansook

¹มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: jaruwanmuan@pim.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์กรต้องมีแนวทางการปรับเปลี่ยนแนวคิดกระบวนการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ในปัจจุบัน และทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่สามารถตอบสนองเป้าหมายขององค์กรได้ ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันตลอดจนเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ บทความนี้นำเสนอการสังเคราะห์การวิจัยด้านความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้บูรณาการจากทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนารอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย เพื่อประโยชน์นำไปประยุกต์และต่อยอดงานวิจัยทางด้านแนวคิดทฤษฎีเชิงประจักษ์ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย; ความสามารถในการพัฒนา; สมรรถนะของพนักงานขาย

Abstract

To develop competencies of employee's ability to execute work effectively and efficiently, the organization must change the process concept of human resource development to adapt with the current trend to build a work process that meets the organization's goal because employee's competency development is the key strategy for the organization to gain its competitive advantage and eventually to be successful. This chapter presents research analyses of the development of competency of sale performance representatives by integrating basic theory and related as research framework development. These research objectives are as follows. 1. To study the components of the development of competency of sale performance representatives. 2. To study the performance of the

*Received June 9, 2021; Revised August 14, 2021; Accepted August 19, 2021

development of competency of sale performance representatives. 3. To study the factors affecting the performance of on the development of competency of sale performance representatives for contributing to further empirical studies in the future.

Keywords: Meta-Analytic Research; Competency Development; Sale Performance Representatives

บทนำ

ภายใต้ภาวะการแข่งขันทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในอีก 1 ทศวรรษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปี พ.ศ. 2573 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการการเปลี่ยนแปลงในด้านประชากร ทรัพยากรเทคโนโลยี อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ และความยั่งยืน อันจะเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดทางธุรกิจในอนาคต โดยจากการวิเคราะห์ผลของแนวโน้มสำคัญของธุรกิจ (Megatrend) โยงมาสู่เศรษฐกิจไทย ซึ่งจะมีผลต่อการผลิตของธุรกิจ การทำงานของแรงงาน การซื้อของผู้บริโภค (Boumphrey, and Brehmer, 2017) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางธุรกิจ ธุรกิจจะต้องมีวิธีการดำเนินงานในการลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และสร้างความแข็งแกร่งให้ธุรกิจให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Miocevic, 2016) เมื่อธุรกิจสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนและสามารถดำเนินงานที่อยู่เหนือคู่แข่งแล้ว ความสามารถเหล่านี้ต้องถูกกระทำได้เหนือกว่า ดังนั้น ความสามารถของธุรกิจเป็นผลจากการดำเนินการของทีมงานที่ทำงานด้วยกัน ซึ่งความสามารถเป็นเสมือนกระบวนการที่ต้องสร้างคุณค่าจากกระบวนการ จากการเชื่อมโยงและผสมผสานเพื่อสร้างทักษะที่หลากหลาย รวมถึงการกำหนดการลดหรือการเพิ่มของทรัพยากรให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง (Eisenhardt, and Martin, 2000)

ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในความก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จะเป็นแนวโน้มสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินธุรกิจ หากธุรกิจปรับตัวไม่ทันหรือใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจ ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคที่มีนัยสำคัญต่อปริมาณการบริโภคในสินค้าและบริการต่าง ๆ จึงนับเป็นโอกาสที่มีมูลค่าของธุรกิจที่จะสามารถเข้าถึงความต้องการ และสามารถตอบสนองความพึงพอใจด้วยสินค้าและบริการได้ (Virasak, 2019) ด้วยเหตุผลนี้ ในอนาคตคนทำงานจะต้องมีทักษะที่สามารถทำงานร่วมกับหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติได้ โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล ทำให้เกิดแรงกดดันให้แรงงานต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา จากรายงาน “The Future of Jobs Report 2018” ของ World Economic Forum ได้สำรวจผู้ประกอบการทั่วโลกถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะแรงงานภายในปี 2565 ให้ได้รับการพัฒนาทักษะทั้งการเรียนรู้และปรับตัว “Reskill” และเพิ่มทักษะใหม่ ๆ “Upskill” แรงงานไทยจึงต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านเทคนิค “Technical Skill” ในการคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงนวัตกรรม และความคิดเชิงสร้างสรรค์และความคิดริเริ่ม รวมถึงทักษะด้านมนุษย์ “Human skill” ที่สามารถเข้าใจจิตใจและอารมณ์ของผู้อื่นได้ (World Economic Forum, 2018) ซึ่งสมรรถนะของพนักงานขายจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจในการทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า มีความรับผิดชอบต่ลูกค้า การเสนอขายเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อและส่งผลกระทบต่อจรรยาวัตรของธุรกิจ องค์กร

จึงต้องมีความสามารถในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่ทำให้พนักงานมีความรู้ ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป การทำให้มีความรู้ดังกล่าวนำมาพัฒนาในการทำงานและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรได้

บทความนี้ผู้ศึกษามุ่งนำเสนอหลักการสังเคราะห์วรรณกรรมจากการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัยความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ผลลัพธ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายนำไปสู่การเขียนกรอบในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย

บทความนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ 2 ทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายสู่การพัฒนากรอบแนวคิด ได้แก่

1.1 ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากร (Resource-based View of the firm)

ทรัพยากรเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรมีความได้เปรียบทางการแข่งขันจึงต้องมีการพัฒนาและทำการวางแผนเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งจะทำให้ส่งผลถึงความสำเร็จของธุรกิจดีขึ้นในระยะยาว และสามารถปรับหรือเปลี่ยนหรือพัฒนาให้ดีขึ้นโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ทรัพยากร (Resource) คือทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจที่องค์กรทั่วไปประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน เงินทุน และการประกอบการ และความสามารถ (Capabilities) ทรัพยากรที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กรได้ โดยมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทักษะต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบที่ทำให้พนักงานมีความรู้ ซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกันเนื่องจากความรู้ที่สะสมมาบวกกับทัศนคติในการใช้ชีวิตและประสบการณ์ ส่วนตัวของแต่ละบุคคล ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองจะก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน (Barney, 1991; Barney et al. 2001; Grant, 1996; Eisenhardt, and Martin, 2000; Richard et al. 2007)

1.2 ทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory)

สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเป้าหมายขององค์กร การบริหารที่มีประสิทธิภาพจะให้ความสำคัญต่อการเลือกใช้การจัดการให้เหมาะสม ใช้ในการจำแนกวิเคราะห์และแก้ไขแต่ละสถานการณ์ ทั้งภายในและนอกองค์กรกับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้มีผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์กร (Luo, and Donaldson, 2013) จากแนวโน้มของสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางองค์กร โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ความสามารถทางการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นของตลาด แนวโน้มนี้จะบังคับให้องค์กรพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ในการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนพนักงานสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และสามารถนำวิธีการทางการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้บริการแก่ลูกค้าได้ (Kotler, and Keller, 2016; Ahmed, and Rafiq, 2002)

ดังนั้น ทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ จึงเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย มุ่งเน้นถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้ได้มีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้มีความรู้และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในองค์กรกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและปรับตัวทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

2. แนวคิดความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย (Development of Competency of Sale Performance Representatives)

บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดีนั้น โดยได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการทำงานเพื่อให้มีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจของบุคลากร ตลอดจนเป็นแรงจูงใจแก่บุคลากรในการทำงานให้สอดคล้องระหว่างความพึงพอใจในงานของบุคลากรกับประสิทธิผลขององค์กร โดยคุณภาพชีวิตการทำงานจะส่งผลต่อองค์การในการเพิ่มผลิตผลขององค์กร (Huse, and Cummings, 1985) โดยมีองค์ประกอบของสมรรถนะบุคคลที่เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้ ส่วนที่สามารถมองเห็นได้ 1) ทักษะ (Skill) ความรู้เฉพาะด้านของบุคคลในเรื่องที่ต้องรู้และฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เช่น ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการแก้ไขปัญหาเป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ เป็นต้น 2) ความรู้ (Knowledge) ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลกระทำได้ดี ที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความรู้ด้านการขาย ความรู้ด้านบริการ และส่วนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-Concept) ทักษะคิด ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน เช่น ความมั่นใจในตัวเอง ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ เป็นต้น 4) บุคลิกประจำตัวบุคคล (Trait) อุปนิสัย คุณลักษณะ ความคิด ทักษะคิด เช่น เป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ มีความกระฉับกระเฉง คล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน เป็นต้น 5) แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จ และก่อให้เกิดสมรรถนะ เช่น การได้รับคำชมเชย การได้รับการสนับสนุนจากองค์กร เป็นต้น (McClelland, 1973; Spencer, and Spencer, 1993) ความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น องค์กรจะต้องมีวิธีการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาจะช่วยให้การปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Chapman et al. 2016; Liao et al. 2016; Lin et al. 2017) โดยนำสมรรถนะ มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ดังนี้ การพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ และการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของธุรกิจ

2.1 การพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน (Development for Apply in Technology for Working)

ในปัจจุบันธุรกิจและบริการรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุค 4.0 ได้นำเอาเทคโนโลยี ไอทีรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า รวมทั้งสื่อสารส่งต่อผ่านทุกช่องทางเพื่อเข้าถึงและซื้อใจลูกค้าให้ได้มากที่สุด เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับธุรกิจ สามารถมีการเติบโตจากการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีใหม่ เช่น เทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อการขายและบริการเกี่ยวกับสินค้า (PWC Advisory, 2012) และเทคโนโลยีทางการขาย นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานขายและลูกค้าได้ด้วย (Lois, Drogas, Karagiorgos, and Tsikalakis, 2020) ดังนั้น การพัฒนาพนักงานขายให้มีความรู้ความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยี โดยการจัดการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เพื่อให้พนักงานขายมีความสามารถและปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนให้พนักงานขายสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพในการทำงานหลากหลายรูปแบบ

2.2 การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ (Learning Management of Problem Solving Skill in the Situation)

การแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการกระทำกับความคิด โดยมุ่งเน้นให้รู้จักการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อเหตุการณ์ที่ได้เผชิญอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความสามารถของพนักงานจึงเป็นการแสดงทัศนคติที่ดี และสามารถทำงานในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหน้าที่การทำงาน (Byrne, 2001; Oswald, Behrend, and Foster, 2019) หากพนักงานมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา พร้อมทั้งลงมือจัดการกับปัญหานั้น ๆ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี และมีทักษะในการทำงานในสภาวะที่กดดัน ตลอดจนใช้วิจารณญาณในการดำเนินงาน ตัดสินใจ และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้ (Daniels et al. 2008; Champion, and Wilson, 2010) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์เป็นวิธีการที่ทำให้พนักงานขายได้พัฒนาทักษะ รู้วิธีการเข้าถึงปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วางแผนและประเมิน วิธีการแก้ไขปัญหา และสามารถดำเนินการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

2.3 การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน (Development of Sales Standard)

การขายมีความสำคัญต่อธุรกิจในการช่วยเหลือและชักจูงใจให้ผู้บริโภคมีความสนใจในสินค้าและบริการ ซึ่งองค์การต่างๆ กำลังผลักดันพนักงานขายให้บรรลุเป้าหมายด้านการบริการและการขายที่สูงขึ้น เพื่อได้เปรียบทางการแข่งขัน ดังนั้น พนักงานขายต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และมีบุคลิกภายนอก ได้แก่ การแต่งกาย การแสดงท่าทางหน้าตาต่าง ๆ และบุคลิกภาพภายใน ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง ความฉลาด การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น การรู้จักปรับตัว มีความอดทน มีท่าทางสง่างาม และไว้วางใจได้ ซึ่งบุคลิกภาพที่ดีสามารถสร้างภาพลักษณ์ให้องค์การได้ (Good, 1973; Thailand Professional Qualification Institute (Public Organization), 2020) ดังนั้น การพัฒนาและเสริมสร้างให้พนักงานขายได้พัฒนาทักษะ ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา และประสบการณ์ต่าง ๆ รวมถึงบุคลิกภาพในการปฏิบัติงานที่สะสมไว้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามมาตรฐานอาชีพพนักงานขาย เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.4 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ (Promoting in Creativity Thinking for Business Management)

ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เป็นพฤติกรรมที่สามารถสร้างทัศนคติที่ดีในการคิดพัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการกระทำ โดยความคิดสร้างสรรค์ให้ความหมายได้หลายมิติ ได้แก่ 1) วิธีการหรือกระบวนการเกิดความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในกระบวนการทำงานและถ่ายทอดสร้างองค์ความรู้ 2) ความแปลกใหม่ และประโยชน์ในผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ 3) ลักษณะหรือบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ กล่าวตัดสินใจ สามารถจัดการความเสี่ยงและวางแผนกลยุทธ์ได้ 4) สภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศที่มีอิทธิพลหรือสนับสนุนให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ 5) แรงจูงใจและรางวัลที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยองค์การให้คุณค่าและรางวัลสำหรับผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ เช่น การแก้ไขปัญหาในองค์การ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่และนวัตกรรมขึ้นมาได้ เป็นต้น (Osborn, 1963; Guilford, 1967; Torrance, 1974) ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนในการนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการทำงาน เพื่อให้พนักงานเข้าถึงแหล่งความรู้ และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ มีการปรับปรุง และต่อยอดสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้นให้มีคุณค่าตามวัตถุประสงค์ขององค์การและความต้องการของลูกค้าได้

2.5 การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจ (Generating of Sense in Ownership)

องค์การมีการวางแผนให้กับพนักงานรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ซึ่งมาจากการทำงานของพนักงานที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน ให้มีความผูกผันและความทุ่มเทให้กับองค์กรและมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของธุรกิจ (Dyne, and Pierce, 2004) โดยมีลักษณะ 1) มีความรับผิดชอบสูงมาก 2) ให้ความร่วมมือในงานหรือกิจกรรมต่างๆ 3) มีความรับผิดชอบในตนเอง 4) เวลาองค์กรมีปัญหาจะเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ช่วยแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งองค์การมีวิธีการสร้างได้ดังนี้ The Ken Blanchard Companies (2009a) 1) ให้พนักงานได้มองเห็นภาพเป้าหมายขององค์กรอย่างชัดเจนของความมั่นคงในงาน 2) เชื่อมโยงงานของพนักงานกับเป้าหมายขององค์กรได้รู้สึกถึงความสำคัญของงานและมีส่วนร่วม 4) ให้ความชื่นชม ให้กำลังใจ และตระหนักในความสำคัญของพนักงาน 5) ระบบบริหารงานด้วยความเป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อพนักงานที่แตกต่างกัน ดังนั้น องค์การมีวิธีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจ ทำให้พนักงานมีความรู้สึกเชิงบวกและทัศนคติที่ดีต่องาน ซึ่งทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมมือในงานและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป้าหมายขององค์กรสำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดสมรรถนะพนักงานขาย และแนวคิดความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายมาบูรณาการตัวแปร โดยมุ่งเน้นถึงความสำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะของพนักงานขายที่จะช่วยส่งเสริมและสร้างผลงานในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และพัฒนาศักยภาพให้สามารถเติบโตไปพร้อมกับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

3. ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายสู่การพัฒนารอบแนวคิด ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (Performance Effectiveness)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขายเป็นผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การประเมินกิจกรรมและกลยุทธ์ต่าง ๆ รวมถึงประเมินผลการปฏิบัติงานในการบรรลุงานที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ ทักษะการขาย ทักษะการปรับตัว การทำงานร่วมกับทีม การแก้ไขปัญหา โดยมีผลลัพธ์ ได้แก่ ยอดขาย ส่วนแบ่งตลาด การรักษาลูกค้าเก่า และจำนวนลูกค้าใหม่ เป็นต้น (Behrman, and Perreault, 1984; Abed, and Haghighi, 2009; Barone, and DeCarlo, 2012) โดยมีองค์ประกอบ 2 ด้าน (Peterson, and Plowman, 1953) ดังนี้ 1) คุณภาพของการปฏิบัติงาน (Quality of Work) ผลของการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานขององค์กรที่กำหนดไว้ ด้วยความถูกต้องและครบถ้วน โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัดและคุ้มค่ากับงาน และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า 2) ปริมาณของการปฏิบัติงาน (Quantity of Work) ผลของการปฏิบัติงานตามแผนงานที่องค์กรกำหนดไว้ โดยเปรียบเทียบกับปริมาณงานในเวลา ปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงาน และมีความรับผิดชอบต่อผลงานอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสรุปประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขายได้ตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนด ทั้งคุณภาพและปริมาณในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายที่มีต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีผลการศึกษาวิจัยที่มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน เช่น Potnuru, and Sahoo, (2016) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงในการสร้างความสามารถของพนักงาน เช่นเดียวกับ Otoo, and Mishra, (2018) พบว่า ความสามารถของพนักงานเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่าง

การปฏิบัติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพขององค์กร ผู้ศึกษาจึงสังเคราะห์วรรณกรรมของทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

3.2 ผลลัพธ์ทางการตลาด (Result from Marketing)

ความสำเร็จตามเป้าหมายทางการตลาดเป็นการบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่สามารถวัดคุณค่าการปฏิบัติงานของพนักงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คุณภาพของการบริการ รวมถึงการวัดผลทางการเงิน ยอดขาย รายได้การขายและกำไร ส่วนแบ่งทางการตลาดที่ทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันและนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร (Clark, 1999; Chusak, 2015; Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations, 2015) โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) คุณภาพการบริการทางธุรกิจ (Service Quality) การบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าด้วยความเข้าใจ จนทำให้เกิดความพึงพอใจ และความประทับใจของลูกค้าที่ได้รับสินค้าและบริการจากธุรกิจได้เป็นอย่างดี จึงมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้า (Parasuraman, Ziethaml, and Berry 2013; Jang, and Lee, 2016; Kasiri, Guan, Sambasivan, and Sidim, 2017) 2) ความสัมพันธ์ลูกค้าของธุรกิจ (Customer Relationship) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและการใช้บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการสร้างและรักษาผลประโยชน์ในการส่งมอบคุณค่าให้เกิดความสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างยั่งยืน (Kotler, and Keller, 2016) 3) ประสบการณ์ลูกค้าของธุรกิจ (Customer Experience) ผลลัพธ์ที่เกิดจากประสบการณ์และความรู้สึกที่ดีของลูกค้าในการสร้างความภักดีให้แก่ลูกค้าได้ตัดสินใจกลับมาใช้สินค้าและบริการของธุรกิจได้ในระยะยาว (Holbrook, and Hirschman, 1982; Chuenjit, 2006) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีต่อผลลัพธ์ทางการตลาด มีผลการศึกษาวิจัยของ Uraon, and Gupta, (2019) พบว่า ผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานส่งต่อประสิทธิภาพของตลาด และ Abed, and Haghighi, (2009) พบว่า ผลการปฏิบัติงานทางด้านผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การทำงานของพนักงานขาย จากความพยายามและทักษะของพนักงานขายจึงทำให้เกิดประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่จะนำมาสู่ผลลัพธ์ทางการตลาด จากความเชื่อมโยงของแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางการตลาด

3.3 ความสำเร็จของธุรกิจ (Key Success Factor of Business)

ผลของการดำเนินงานที่บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งด้านการเงินและการเติบโตของธุรกิจที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาสินค้าใหม่ไปสู่การพัฒนาตลาดใหม่และตลาดสากล และก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (Bouwens, and Van, 2007; Garrison, Noreen, and Brewer, 2012; Siriwan, and Arrom, 2010) โดยมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ผลการดำเนินงานทางการเงิน (Financial Performance) ผลการดำเนินงานของธุรกิจที่มาจากสินค้าและบริการ ทำให้เพิ่มรายได้และกำไรของการประกอบการทางธุรกิจ การลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายให้ต่ำลง ตลอดจนยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการอย่างต่อเนื่อง (Siriwan, and Arrom, 2010; Filipescu et al. 2013; Dikova et al. 2016; Filipescu et al. 2013; Dikova et al. 2016) 2) การเติบโตของธุรกิจ (Business Growth) ได้ขยายขนาดธุรกิจและจำนวนพนักงาน มีการลงทุนใหม่ที่เกิดขึ้นชี้วัดทางการเงินและยอดขายที่ดี สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสทางการตลาด รวมถึงมีการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่ศักยภาพทางธุรกิจ (Hoque, and James, 2000; Lockett, Hayton, Ucbasaran, Mole, and Hodgkinson, 2013)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจ การพัฒนาพนักงาน จึงเป็นกุญแจสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ สามารถเป็น เครื่องมือที่ทำให้เกิดประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และสามารถจัดการผลตอบแทนการดำเนินงานของธุรกิจและ การบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ให้มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร (Orr et al. 2011; Jehanzeb, and Bashir, 2013) ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อความสำเร็จของธุรกิจ

จากการทบทวนวรรณกรรมผลลัพธ์ทางการตลาดที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจวัดได้จาก 1) ด้านความ พึงพอใจของลูกค้า 2) ด้านการเพิ่มจำนวนของลูกค้า 3) ด้านส่วนแบ่งทางการตลาด และ 4) ด้านยอดขายที่มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้สินค้าและบริการอย่างต่อเนื่องสามารถด้านการแข่งขันในตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศได้ (Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations, 2015; Jang, and Lee, 2016; Kasiri, Guan, Sambasivan, and Sidim, 2017) และมีผลการศึกษาวิจัยของ พบว่า Li, Pomegbe, Dogbe, and Novixoxo, (2019) พบว่า พนักงานมุ่งเน้นที่ลูกค้า ลูกค้าจะรับรู้ถึงพฤติกรรมการ บริการของพนักงานในการสร้างความพึงพอใจของลูกค้าที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางการตลาดของธุรกิจ และเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจอีกด้วย จากความเชื่อมโยงของแนวคิดและ ผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ผลลัพธ์ทางการตลาดมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก ต่อความสำเร็จของธุรกิจ

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประสิทธิผลการปฏิบัติงานส่งผลต่อความสำเร็จของ ธุรกิจ โดยมีผลลัพธ์ทางการตลาดเป็นตัวแปรส่งผ่าน ผลการปฏิบัติงานทางด้านผลลัพธ์ที่อยู่ภายใต้การทำงานของ พนักงานขายที่องค์กรต้องสร้างแรงผลักดันเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถนำทักษะและความรู้มาใช้ ปฏิบัติงานส่งผลการดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (Phuwanat, and Viroj, 2015) ซึ่งการพัฒนา สมรรถนะของพนักงานเป็นสื่อกลางของความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพขององค์กร และมีผลการศึกษาวิจัยของ Otoo, and Mishra, (2018) และ Uraon, and Gupta (2019) พบว่า จากการศึกษาค้นคว้าผลการปฏิบัติงานที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจ วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อ สมรรถนะของพนักงานให้มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการตลาดและองค์กร จาก ความเชื่อมโยงของแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา ประสิทธิผลการ ปฏิบัติงานมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยมีผลลัพธ์ทางการตลาดทำหน้าที่เป็นตัวแปร ส่งผ่าน

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายประกอบด้วย 1) การมุ่งเน้น ทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ และ 2) การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยระดับองค์การที่มี ผลต่อการดำเนินงานขององค์กรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจดังนี้

4.1 การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ (Marketing Orientation for Business Mobilization)

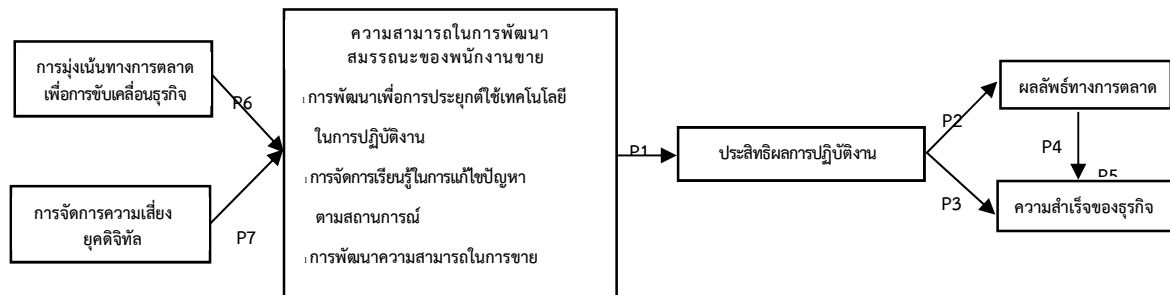
ธุรกิจเข้าใจแนวทางการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านการตลาดและผลการดำเนินงานทางธุรกิจเพื่อการ ขับเคลื่อนธุรกิจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าและเพิ่มความสามารถในการทำ กำไรให้เกิดความสำเร็จของธุรกิจ ประกอบด้วย 1) การมุ่งเน้นเพื่อตอบสนองลูกค้า ทั้งด้านสินค้าและบริการ ในการสร้างสรรค์คุณค่าให้กับลูกค้าเกิดความพึงพอใจ 2) การมุ่งเน้นคู่แข่งอย่างเป็นระบบ เป็นการ

แลกเปลี่ยนข้อมูลกับพนักงานหรือระหว่างเพื่อนร่วมงานในธุรกิจเดียวกัน เพื่อแสวงหาโอกาสในการสร้างความแตกต่างและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และ 3) การมุ่งเน้นประสานความร่วมมือการทำงานภายใน เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของลูกค้า (Kohli, and Jaworski 1990; Hunt, and Morgan, 1995; Bailey, and Al-Meshal, 2016) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งยังไม่พบการศึกษาอย่างชัดเจน แต่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการความผูกพันและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติของพนักงาน เช่น Schulz, Martin, and Meyer, (2017) พบว่าการมุ่งเน้นการตลาดภายใน การมุ่งเน้นการตลาดภายนอกเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน และความ เป็นอยู่ดีของพนักงานมีนัยสำคัญต่อความผูกพันองค์กร จากความเชื่อมโยงดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

4.2 การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล (Risk Management in Digital Era)

ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ในบริบทของวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมหลักในยุคดิจิทัลที่องค์กร ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และมีการวางแผนการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน และสร้างมูลค่าเพิ่มขององค์กรได้ (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017) ประกอบด้วย 1) การตระหนักถึงวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมและพฤติกรรมที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันของสมาชิก โดยนำความรู้จากสิ่งที่มีอยู่ภายในองค์กรมาบูรณาการและถ่ายทอดให้แก่สมาชิก ได้รับรู้และเข้าใจ เพื่อแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น (Schien, 2004; Juthamon, 2018) 2) การบูรณาการกลยุทธ์เชิงประสบการณ์ของธุรกิจ สามารถนำประสบการณ์ของธุรกิจ มากำหนดแผนกลยุทธ์ และประเมินความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Denison, 1990; Maria, and Martin, 2015) และ 3) การเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถนำเทคโนโลยีมาเชื่อมโยงในการสื่อสาร รวบรวม ประมวลผล จัดระบบ ข้อมูลต่าง เพื่อจัดการความเสี่ยงของข้อมูลและผลการดำเนินการของธุรกิจได้ (Vernadat, 1999) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ผู้ศึกษาจึงสังเคราะห์วรรณกรรมของทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์และความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ซึ่งยังไม่พบการศึกษาอย่างชัดเจน แต่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการองค์ความเสี่ยงยุคดิจิทัล โดยมีงานวิจัยของ Potnuru, Sahoo, and Sharma, (2019) พบว่า วัฒนธรรมขององค์กรช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการสร้างทีมและการเสริมสร้างศักยภาพมีผลต่อความสามารถของพนักงาน และงานวิจัยของ Lois, Drogalas, Karagiorgos, and Tsikalakis, (2020) พบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญกับทักษะของพนักงานและการฝึกอบรม โดยเชื่อมโยงแนวคิดและผลการศึกษา ผู้ศึกษาจึงพัฒนาข้อเสนอในการศึกษา การจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

จากการทบทวนวรรณกรรมการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยสู่การทดสอบเชิงประจักษ์ในอนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย

สรุป

การพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายเพื่อให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ในปัจจุบัน องค์การจึงต้องมีกลยุทธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายให้มีศักยภาพด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สามารถปรับตัวในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ทำให้เกิดกระบวนการและผลงานจากการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น และสามารถยกระดับพนักงานขายให้เติบโตไปพร้อมกับ การขับเคลื่อนองค์การที่นำไปสู่ความสำเร็จตามบรรลุปเป้าหมายขององค์การได้ ทั้งนี้ การสังเคราะห์วรรณกรรมจากการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำสู่การพัฒนากรอบแนวคิดของการวิจัยและข้อเสนอการวิจัย โดยนำทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากรและทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่เป็นแนวทางหลักของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายโดยมุ่งเน้นถึงความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ากับธุรกิจ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย หากพนักงานขายได้รับการพัฒนาทักษะให้มีความรู้ความสามารถที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงานและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วย การพัฒนาเพื่อการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ การพัฒนาความสามารถในการขายตามมาตรฐาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อการจัดการธุรกิจ และการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของธุรกิจ ที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายให้มีประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ โดยองค์การจึงต้องมุ่งเน้นปัจจัยการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายเพื่อให้ได้เปรียบทางการแข่งขันในสถานการณ์ในปัจจุบันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 ประโยชน์เชิงทฤษฎี

1.1.1 ก่อให้เกิดการบูรณาการทฤษฎีพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี และองค์ประกอบของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขาย โดยนำไปสู่การสร้างกระบวนทัศน์การศึกษาด้านการพัฒนาสมรรถนะพนักงานขายเพื่อรองรับแนวโน้มสำคัญของธุรกิจในปัจจุบัน

1.1.2 ก่อให้เกิดการต่อยอดแนวคิดสมรรถนะของพนักงานขาย ที่มุ่งศึกษาความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขายให้มีศักยภาพได้มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564

1.1.3 ก่อให้เกิดการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้แก่ การมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัล และผลลัพธ์ของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ผลลัพธ์ทางการตลาด และความสำเร็จของธุรกิจ ซึ่งนำไปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อขยายขอบเขตของการศึกษา

1.2 ประโยชน์เชิงการจัดการ

1.2.1 องค์การได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและแนวทางการพัฒนาปัจจัยที่มีอิทธิต่อความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย ทั้งในด้านการมุ่งเน้นทางการตลาดเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ และการจัดการความเสี่ยงยุคดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ

1.2.2 องค์การสามารถนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ให้ได้รับการยกระดับผลิตภาพในการเพิ่มทักษะสมรรถนะที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการประกอบธุรกิจทั้งในระดับภาครัฐและภาคเอกชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เนื่องจากบทความนี้มุ่งนำเสนอกรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม นำมาสร้างข้อเสนอการวิจัย ข้อเสนอในอนาคตจึงควรนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาทำการศึกษาเชิงประจักษ์ด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณดำเนินเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ของตัวแปรในระดับองค์การ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานค่ากับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กลุ่มกิจการค้าปลีกของความสามารถในการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานขาย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) หรือการวิเคราะห์ถดถอย (Regression Analysis)

References

- Abed, M. G., & Haghighi, M. (2009). The Effect of Selling Strategies on Sales Performance. *Business Strategy Series*, 10(5), 266-282.
- Ahmed, P.K., & Rafiq, M. (2002). *Internal Marketing: Tools and Concepts for Customer-Focused Management*. Oxford, UK: Butterworth Heinemann.

- Bailey, A. A., Albassami, F., & Al-Meshal, S. (2016). The Roles of Employee Job Satisfaction and Organizational Commitment in the Internal Marketing-Employee Bank Identification Relationship. *International Journal of Bank Marketing*, 34(6), 821-840.
- Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
- Barney, Jay. B., Wright, Patrick. M., & Ketchen, David. J. (2001). The Resource-Based View of The Firm: Ten Years After 1991. *Journal of Management*, 27(6), 625- 641.
- Barone, M. J., & DeCarlo, T. E. (2012). Performance Trends and Salesperson Evaluations: The Moderating Roles of Evaluation Task, Managerial Risk Propensity, and Firm Strategic Orientation. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 32(2), 207-223.
- Behrman, D. N., & Perreault Jr, W. D. (1984). A Role Stress Model of the Performance and Satisfaction of Industrial Salespersons. *Journal of Marketing*, 48(4), 9-21.
- Boumphrey, S., & Brehmer, Z. (2017). *Megatrend Analysis*. Putting the Consumer at the Heart of Business. Report.
- Bouwens, J., & Van Lent, L. (2007). Assessing the Performance of Business Unit Managers. *Journal of Accounting Research*, 45(4), 667-697.
- Byrne, R. (2001). Employees: Capital or Commodity. *The Learning Organization*, 8(1), 44-50.
- Champion, D., & Wilson, J. M. (2010). The Impact of Contingency Factors on Validation of Problem Structuring Methods. *Journal of the Operational Research Society*, 61(1), 1420-1431.
- Chapman, E.F., Sisk, F.A., Schatten, J., & Miles, E.W. (2016). Human Resource Development and Human Resource Management Levers for Sustained Competitive Advantage: Combining Isomorphism and Differentiation. *Journal of Management and Organization*, 24(4), 1-18.
- Chuenjit Changchenkit. (2006). *Customers Experience Management Strategy*. Bangkok: BrandAgeBooks.
- Chusak, D. (2015). *Business Planning*. Bangkok: Se-Education.
- Clark, B.H. (1999). Marketing Performance Measures: History and Interrelationships. *Journal of Marketing Management*, 15(8), 711-732.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2017). *COSO Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance*. AICPA.
- Daniels, K. J. et al. (2008). An Experience Sampling Study of Learning, Affect, and the Demands Control Support Model. *Journal of Applied Psychology*, 94(4), 1003-1017.
- Denison, D.R. (1990). *Corporate Culture and Organizational Effectiveness*. New York; John Wiley Publisher.
- Dikova, D., Jaklič, A., Burger, A., & Kunčič, A. (2016). What Is Beneficial for First-Time SME-Exporters from a Transition Economy: A Diversified or a Focused Export-Strategy?. *Journal of World Business*, 51(2), 185-199.

- Dyne, L. V., & Pierce, J. L. (2004). Psychological Ownership and Feeling of Possession: Three Field Studies Predicting Employee Attitudes and Organizational Citizenship Behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 25, 439-451.
- Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2000). Dynamic Capabilities: What Are They?. *Strategic Management Journal*, 21(10-11), 1105-1121.
- Filipescu, D.A., Prashantham, S., Rialp, A., & Rialp, J. (2013). Technological Innovation and Exports: Unpacking Their Reciprocal Causality. *Journal of International Marketing*, 21(1), 23-38.
- Fullagar, C., & Barling, J. (1989). A Longitudinal Test of Model of the Antecedents and Consequences of Union Loyalty. *Journal of Applied Psychology*, 71(2), 213-227.
- Garrison, Noreen, & Brewer. (2012). *Managerial Accounting*. Singapore: Mc Graw Hill Press.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.
- Grant, R. M. (1996). Toward a Knowledge-Based Theory of the Firm. *Strategic Management Journal*, 17, 109-122.
- Guilford, J.P. (1967). "Creativity". *American Psychologist*, 5(9), 444-454.
- Holbrook, M. B., & Hirschman, E. C. (1982). The Experiential Aspects of Consumption: Consumer Fantasies, Feelings, and Fun. *Journal of Consumer Research*, 9(2), 132-140.
- Hoque, Z., & James, W. (2000). Linking Balanced Scorecard Measures to Size and Market Factors: Impact on Organizational Performance. *Journal of Management Accounting Research*, 12(1), 1-17.
- Hunt, S. D., & Morgan, R. M. (1995). The Comparative Advantage Theory of Competition. *Journal of Marketing*, 59, 1-15.
- Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). *Organization Development and Change*. New York: West Publishing Company.
- Jang, S. H., Kim, R. H., & Lee, C. W. (2016). Effect of U-Healthcare Service Quality on Usage Intention in a Healthcare Service. *Technological Forecasting and Social Change*, 113, 396-403.
- Jehanzeb, K. & Bashir, N.A. (2013). Training and Development Program and Its Benefit to Employee and Organization: A Conceptual Study. *European Journal of Business and Management*, 5(2), 243-252.
- Juthamon, S. (2018). COSO Enterprise Risk Management 2017. *Journal of Accounting Profession*, 14(42), 111-124.
- Kasiri, L. A., Cheng, K. T. G., Sambasivan, M., & Sidim, S. M. (2017). Integration of Standardization and Customization: Impact on Service Quality, Customer Satisfaction, and Loyalty. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 35, 91-97.
- Kohli, A. K., & Jaworski, B. J. (1990). Market Orientation: The Construct, Research Propositions, and Managerial Implications. *Journal of Marketing*, 54(2), 1-18.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. (15th ed.). UpperSaddl River, NJ: Pearson/ Prentice-Hall.

- Li, W., Pomegbe, W. W. K., Dogbe, C. S. K., & Novixoxo, J. D. (2019). Employees' Customer Orientation and Customer Satisfaction in the Public Utility Sector. *African Journal of Economic and Management Studies*, 10(4), 408-423.
- Liao, S.H. et al. (2016). Developing a Sustainable Competitive Advantage: Absorptive Capacity, Knowledge Transfer and Organizational Learning. *The Journal of Technology Transfer*, 1-20.
- Lin, C., Yu-Ping Wang, C., Wang, C.Y., & Jaw, B.S. (2017). The Role of Human Capital Management in Organizational Competitiveness. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 45(1), 81-92.
- Lockett, A. et al. (2013). *Entrepreneurial Leadership, Capabilities and Growth*. Enterprise Research Centre and Warwick Business School, University of Warwick, Coventry, CV4 7AL, UK.
- Lois, P., Drogas, G., Karagiorgos, A., & Tsikalakis, K. (2020). Internal Audits in the Digital Era: Opportunities Risks and Challenges. *EuroMed Journal of Business*, 15, 205-217.
- Luo, N., & Donaldson, L. (2013). Misfits in Organization Design: Information Processing as a Compensatory Mechanism. *Journal of Organization Design*, 2(1), 2-10.
- Maria, E., & Martin, F. (2015). Risk Management in SMEs: A Systematic. *Review of Available Evidence*, 16(2), 122-144.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for Competence Rather Than for Intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1-14.
- Mc Shane, S. L., & Glinow, M. A. V. (2008). *Organization Behavior* (4th ed). New York: McGraw - Hill.
- Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations. (2015). *History of Beverage Business*. Retrieved January 12, 2020, from <https://www.dtn.go.th/index.php/policy-brief/6.html>
- Miocevic, D. (2016). The Antecedents of Relational Capital in Key Exporter- Importer Relationships. *International Marketing Review*. 33(2), 196-218.
- Orr, L.M., Bush, V.D., & Vorhier, D.W. (2011). Leveraging Firm-Level Marketing Capabilities with Marketing Employee Development. *Journal of Business Research*, 64(10), 1074-1081.
- Osborn, A. F. (1963). *Applied Imagination*. Oxford England: Scribner.
- Oswald, F. L., Behrend, T.S., & Foster, L. L. (Eds) (2019). *Workforce Readiness and the Future of Work*. Taylor and Francis, New York: NY.
- Otoo, F. N. K., & Mishra, M. (2018). Influence of Human Resource Development (HRD) Practices on Hotel Industry's Performance. *European Journal of Training and Development*, 42(7), 435-454.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (2013). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49, 41 – 50.
- Peterson, E., & Plowman, G. E. (1953). *Business Organization and Management*. Illinois: Irwin.
- Phuwanat, W, & Viroj, J. (2015). Development of Creative Thinking to Create Innovative Work Performance Results of Teaching Support Staff of Kanchanaburi Rajabhat University. *Veridian E Journal, Silpakorn University*, 8(1), 1012-1031.

- Potnuru, R. K. G., & Sahoo, C. K. (2016). HRD Interventions, Employee Competencies and Organizational Effectiveness: An Empirical Study. *European Journal of Training and Development*, 40(5), 345-365.
- Potnuru, R. K. G., Sahoo, C. K., & Sharma, R. (2019). Team Building, Employee Empowerment and Employee Competencies. *European Journal of Training and Development*, 43(1/2), 39-60.
- PWC Advisory Oracle Practice (2012). *How to Drive Innovation and Business Growth: Leveraging Emerging Technology for Sustainable Growth*. Retrieved May 7, 2014, from http://www.pwc.com/en_US/us/supply-chain-management/assets/pwc-oracle-innovation-white-paper.pdf
- Richard, O. C., Murthi, B. P., & Ismail, K. (2007). The Impact of Racial Diversity on Intermediate and Long-term Performance: The Moderating Role of Environmental Context. *Strategic Management Journal*, 28(12), 1213-1233.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership*. (3rd ed.) Sanfanciso, CA: Jossey-Bas.
- Schulz, S. A., Martin, T., & Meyer, H. M. (2017). Factors Influencing Organization Commitment: Internal Marketing Orientation, External Marketing Orientation, and Subjective Well-Being. *Journal of Management Development*, 36(10), 1294-1303.
- Siriwan, W, & Arrom, R. (2010). Working Capital – SMEs Survival Kit. *Executive Journal*, 33(1), 9-14.
- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence al Work*. Nueva York.
- Thailand Professional Qualification Institute (Public Organization). (2020). *Occupational Standard and Professional Qualifications*. Retrieved January 23, 2020, from <http://www.tpqi.go.th/home.php>
- The Ken Blanchard Companies. (2009a). *Employee Passion*. Perspective, Employee Work Passion: Volume 1 (Online). Retrieved January 12, 2020, from <http://www.kenblanchard.com>
- Torrance, E.P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking*. Personnel Press.
- Uraon, R. S., & Gupta, M. (2019). Do HRD Practices Affect Perceived Market Performance Through Operational Performance? Evidence From Software Industry. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 69(1), 85-108.
- Vernadat, F.B. (1999). Research Agenda for Agile Manufacturing. *International Journal of Agile Management Systems*, 1(1), 37-40.
- Virasak, S. (2019). *SME Business Trend in 2020*. Prachachat. Retrieved January 20, 2020, from <https://www.prachachat.net/finance/news-406174>
- World Economic Forum. (2018). *The Future of Jobs Report 2018*. Geneva: World Economic Forum.

ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป: ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา*

The Relationship Between Interdisciplinary Approach and General Education: A Philosophical Analysis

ยุทธศิลป์ อร่ามศรี

Yutasin Aramsri

สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

The Office of General Education, Panyapiwat Institute of Management, Thailand.

Corresponding Author's Email: yutasinara@pim.ac.th

บทคัดย่อ

สหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปเป็นสองคำใหญ่โต ซึ่งทั่วไปเชื่อกันว่าการศึกษาทั่วไปจะต้องจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบคือการศึกษาทั่วไปประกอบด้วยสหวิทยาการ บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปผ่านมุมมองทางปรัชญา โดยนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของวิลเลียม เอช นิวเวลล์ และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ผลการวิเคราะห์ที่ได้ 1) สหวิทยาการเป็นแนวทางการศึกษาเชิงบูรณาการที่ใช้มุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน 2) การศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือการศึกษาเพื่อยุคสมัยซึ่งเป็นการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัยและการศึกษาที่เหนือยุคสมัยซึ่งเป็นการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่ไม่เกี่ยวกับยุคสมัยอันได้แก่ความเป็นมนุษย์และการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 3) สหวิทยาการไม่ได้เป็นองค์ประกอบของการศึกษาทั่วไป หากแต่ความสัมพันธ์ของสองมโนทัศน์นี้เป็นไปในแบบซ้อนทับกัน บางส่วน กล่าวคือการศึกษาทั่วไปบางส่วนซ้อนทับกับสหวิทยาการและอีกส่วนไม่ได้ซ้อนทับกับสหวิทยาการ ส่วนที่ซ้อนทับกันคือการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย และส่วนที่ไม่ซ้อนทับกันคือการศึกษาเหนือยุคสมัยของการศึกษาทั่วไปเพราะสหวิทยาการเป็นมโนทัศน์ที่มุ่งแก้ไขปัญหาระบบซับซ้อนซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคุณสมบัติของบัณฑิตที่ไม่ขึ้นกับยุคสมัย แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่บัณฑิตก็ยังคงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เช่นเดิม ผลการวิเคราะห์ของบทความนี้สามารถให้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปได้ว่าการจัดการศึกษาแบบการศึกษาทั่วไปไม่จำเป็นต้องจัดแบบสหวิทยาการเสมอไป หากแต่ควรจัดให้สมดุลกันระหว่างการศึกษาเพื่อยุคสมัยกับการศึกษาที่เหนือยุคสมัย และไม่ควรลดทอนคุณค่าของการสร้างและบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของการศึกษาเหนือยุคสมัยเพียงเพราะไม่ตอบสนองยุคโลกาภิวัตน์หรือใช้สหวิทยาการการศึกษาไม่ได้

คำสำคัญ: สหวิทยาการ; การศึกษาทั่วไป; ข้อวิเคราะห์เชิงปรัชญา

Abstract

The interdisciplinary approach and general education are the two big words. It is believed that a disciplinary approach should be implemented in general education; the interdisciplinary approach is part of general education. This research aimed to analyze the relationship between the interdisciplinary approach and general education via philosophical perspectives. Interdisciplinary was defined according to William. H. Newell's viewpoint, while general education was defined based on Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto)'s viewpoint. Analysis results illustrated that the interdisciplinary approach was integrated education applying the perspectives of various fields to study the complexity. General education aimed to form the traits of graduates, which was divided into two parts, the education for age to form the traits of graduates to suit the time, and the education beyond the age to cultivate the traits of graduates which were irrelevant to age such as humanity and flourishing humanity. The research results showed that the interdisciplinary approach was not a component of general education. However, it indicated partial overlap of the two concepts. That being said, partial general education overlapped with interdisciplinary. The overlap was the forming of traits of graduates to suit the age, whereas the non-overlapping part was the general education beyond the age. Interdisciplinary concept emphasized on solving the problem of complexity caused by the change of age. However, flourishing humanity was the trait that was independent of time; though time changed, the graduates should still have flourishing humanity. Therefore, the analysis results could be recommended to relevant authorities of general education that the interdisciplinary approach is unnecessary to apply to general education. However, it should be balanced with education for age and education beyond the age. Importantly, the forming and guiding of flourishing humanity of the education beyond the age should not be devalued only because it does not respond to the globalization or support interdisciplinary.

Keywords: Interdisciplinary; General Education; Philosophical Analysis

บทนำ

การศึกษาทั่วไป (General education) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นสองคำใหญ่โต (big word) ที่ถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การกล่าวถึงนี้ไม่ได้เป็นการบอกว่าการศึกษาทั่วไปกับความ เป็นสหวิทยาการเป็นสองมโนทัศน์ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากแต่มีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะ ที่การศึกษาทั่วไปจะต้องจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบคือการศึกษาทั่วไปประกอบด้วย สหวิทยาการ ซึ่งหมายความว่าในการจัดการศึกษาแบบการศึกษาทั่วไปจะไม่ใช่วิชาเชิงเดี่ยววิชาใด วิชาหนึ่ง แต่เป็นการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาต่างๆ

งานวิจัยที่สนับสนุนทัศนะดังกล่าวคือ ความเป็นศาสตร์แบบสหวิทยาการในการศึกษาทั่วไป (Chokvasin, 2011) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปรัชญาที่ไม่ได้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ได้เก็บข้อมูล ภาคสนามเพื่อมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป แต่เป็นการศึกษา

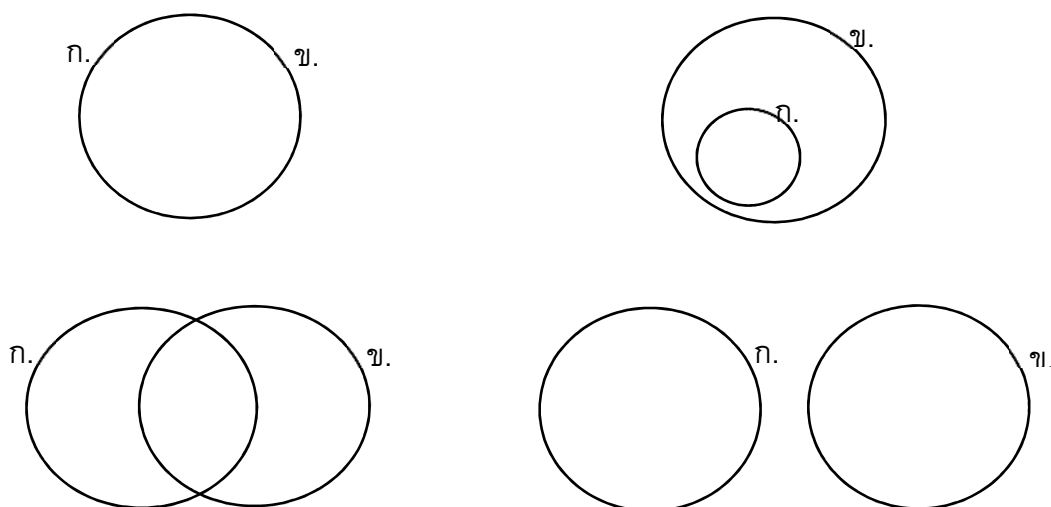
เชิงทฤษฎีโดยอาศัยวิธีการทางปรัชญาในการทำให้มโนทัศน์ที่คลุมเครือเกิดความกระจ่างชัดเจน วิเคราะห์ วิพากษ์เหตุผลสนับสนุนและหาข้อโต้แย้งที่มีต่อทัศนะต่างๆ กล่าวโดยสรุปงานวิจัยนี้เสนอว่าสหวิทยาการมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปอย่างแยกกันไม่ออก ถึงแม้ว่าสหวิทยาการจะเป็นมโนทัศน์ที่หาคำนิยามที่นักวิชาการยอมรับตรงกันไม่ได้ แต่หากนิยามตามวิลเลียม เอช นิวเวลล์ (Newell, 2001) สหวิทยาการจะเป็นการศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน (complex system) ซึ่งเกิดขึ้นจากกระแสของโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก สาขาวิชาต่างๆ จึงต้องมีการปรับตัวจากที่เป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาเชิงเดี่ยว (mono-disciplinary) มาเป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อนหรือที่เรียกว่าสหวิทยาการการศึกษาทั่วไปก็เป็นหนึ่งในวิชาที่มีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้จะเสนอว่าสหวิทยาการแยกไม่ออกจากการศึกษาทั่วไป แต่ข้อเสนอนี้ก็ข้อเสนอเบื้องต้นเพื่อปูทางไปสู่วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยที่เป็นการวิพากษ์ฐานคิดเชิงญาณวิทยาและเสนอความเป็นไปได้อื่นของฐานคติเชิงญาณวิทยาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นและสามารถนำไปประเมินคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนได้ ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อเสนอเรื่องความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปยังเป็นช่องว่างของความรู้ (gap of knowledge) ที่สามารถนำมาวิเคราะห์วิพากษ์เพื่อต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้

ดังนั้น บทความนี้จะเลือกที่จะต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าวโดยใช้วิธีการทางปรัชญาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป ลำดับการนำเสนอของบทความจะเป็นไปตามแนวทางการวิเคราะห์ นั่นคือจะเริ่มจากทำให้แต่ละมโนทัศน์กระจ่างชัดโดยชี้ให้เห็นถึงประเภทต่างๆ ของความสัมพันธ์ ความหมายของสหวิทยาการ และความหมายของการศึกษาทั่วไป ซึ่งทั้งสองคำนี้เป็นคำใหญ่โตที่ยังหาข้อยุติเรื่องนิยามไม่ได้ อย่างไรก็ตามบทความนี้จะเลือกนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของนิวเวลล์และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) และส่วนสุดท้ายของบทความจะเป็นการอภิปรายถึงความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป

ประเภทของความสัมพันธ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปของบทความนี้จะเริ่มจากแยกแยะประเภทของความสัมพันธ์โดยความสัมพันธ์ที่กำลังกล่าวถึงนี้ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relation) หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual relation) “ฝนตกถนนจึงเปียก” เป็นข้อความที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีฝนตกเป็นสาเหตุ (case) ที่ทำให้เกิดถนนเปียก หรือกล่าวอีกแบบคือถนนเปียกเป็นผลลัพธ์ (effect) ที่เกิดขึ้นจากการตกของฝน ส่วน “นักศึกษาบางคนฉลาด” เป็นข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์ระหว่างมโนทัศน์นักศึกษา (concept of student) กับมโนทัศน์คนฉลาด (concept of smart man) ที่มีนักศึกษาบางคนสามารถจัดอยู่ในประเภทของคนฉลาดได้ ความสัมพันธ์เชิงมโนทัศน์นี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีมโนทัศน์มากกว่าหนึ่งมาเกี่ยวข้องกันและประเภทของความสัมพันธ์จะเป็นไปตามทฤษฎีประพจน์แบบจัดประเภทและแผนภาพวงกลมของออยเลอร์ (Department of philosophy, 2016)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ประเภทต่างๆ บนซ้ายเป็นความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน บนขวาเป็นความสัมพันธ์แบบ สับเซต ล่างซ้ายเป็นความสัมพันธ์แบบบางส่วนซ้อนทับกัน ล่างขวาเป็นความสัมพันธ์แบบ ไม่เกี่ยวข้องกัน

ทฤษฎีเรื่องประพจน์แบบจัดประเภทแยกแยะประเภทของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสองมโนทัศน์มาเกี่ยวข้องกันออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

แบบที่ 1 สิ่งเดียวกัน (ภาพที่ 1 รูปบนซ้าย) หมายความว่า ก. กับ ข. สองมโนทัศน์นี้แท้จริงแล้วเป็นสิ่งเดียวกัน มีความหมายเหมือนกัน ไม่สามารถแยกกันอยู่ได้หรือไม่เป็นอิสระต่อกัน เช่น “คนเป็นมนุษย์” คนกับมนุษย์เป็นมโนทัศน์ที่ใช้เรียกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสองขาสายพันธุ์โฮโมเซเปียนส์ (Homo sapiens) เราสามารถใช้คำว่าคนกับคำว่ามีมนุษย์สลับที่กันได้ ดังนั้นคนกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งเดียวกันมีความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน

แบบที่ 2 สับเซต (ภาพที่ 1 รูปบนขวา) หมายความว่า ก. เป็นประเภทหนึ่งที่อยู่ใน ข. ไม่ได้สามารถอยู่แยกจาก ข. และไม่ได้เป็นอิสระจาก ข. เช่น “ส้มเป็นผลไม้” ข้อความนี้ประกอบด้วยมโนทัศน์ส้มและมโนทัศน์ผลไม้ เนื่องจากส้มเป็นชนิดหนึ่งของผลไม้ จึงถือว่าส้มอยู่ในประเภทหนึ่งของผลไม้ ดังนั้นจึงสัมพันธ์กันแบบสับเซต

แบบที่ 3 บางส่วนซ้อนทับกัน (ภาพที่ 1 รูปล่างซ้าย) หมายความว่าคุณสมบัติบางอย่างของ ก. และ ข. เหมือนกันจึงทำให้เกิดส่วนที่ซ้อนทับกันได้ เช่น “นักศึกษาบางคนฉลาด” ข้อความนี้เป็นความสัมพันธ์แบบบางส่วนซ้อนทับกันเพราะเมื่อกล่าวถึงนักศึกษา ไม่ใช่ทุกคนที่จะฉลาด นักศึกษาบางคนฉลาด ในขณะที่อีกหลายคนไม่ฉลาด ส่วนคนฉลาดก็อาจเป็นนักศึกษาหรือไม่ใช่นักศึกษาก็ได้ แต่จะเห็นได้ว่าในบรรดานักศึกษาจะมีบางคนฉลาด และในคนฉลาดจะมีบางส่วนที่เป็นนักศึกษา จึงทำให้เกิดคุณสมบัติที่เหมือนกันคือนักศึกษาบางคนเป็นคนฉลาด

แบบที่ 4 ไม่เกี่ยวข้องกัน (ภาพที่ 1 รูปล่างขวา) หมายความว่า มโนทัศน์ ก. ไม่มีส่วนใดที่เหมือนกับ ข. จึงทำให้สองมโนทัศน์นี้เป็นเป็นอิสระต่อกัน ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น “แมวไม่ใช่สุนัข” เป็นข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์แมวซึ่งเป็นสัตว์คนละชนิดกับสุนัข ดังนั้นแมวกับสุนัขจึงสัมพันธ์แบบไม่เกี่ยวข้องกัน

สหวิทยาการ

ส่วนที่แล้วเป็นการแยกประเภทของความสัมพันธ์ซึ่งพบว่าความสัมพันธ์มีทั้งหมด 4 ประเภท ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปของบทความนี้จะเป็นการค่อยๆ ทำให้แต่ละมิติที่ค้นกระจำชัดเจนเริ่มจากแยกประเภทของความสัมพันธ์ แล้วนิยามคำใหญ่โตซึ่งก็คือสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไป ในส่วนนี้จะเป็นการนิยามสหวิทยาการ แต่ก่อนที่จะนิยามจะต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงความหมายของสาขาวิชาก่อน

สาขาวิชา (discipline) ประกอบด้วย สิ่งที่ศึกษา (object of study) และ วิธีการ (method) และ ผลที่ได้จากการศึกษา (product of the study) (Repko, 2012) เช่น ฟิสิกส์ศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จนได้ข้อมูลการแผ่รังสีหรือการเคลื่อนที่ของอนุภาค ปรัชญาศึกษาศาสนา ด้วยวิธีการทางปรัชญาจนได้ข้อมูลออกมาเป็นการอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีอยู่ของพระเจ้า ความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) จึงอยู่ที่สามองค์ประกอบนี้เพราะทั้งสามองค์ประกอบทำให้สามารถแยกสาขาวิชาหนึ่งออกจากอีกสาขาวิชาหนึ่งได้เช่น แยกสังคมวิทยาออกจากฟิสิกส์เพราะสิ่งที่ศึกษาต่างกัน แยกปรัชญาออกจากวิทยาศาสตร์ได้เพราะวิธีการไม่เหมือนกัน แยกมานุษยวิทยาออกจากชีววิทยาเพราะเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาต่างกัน เป็นต้น

ความเป็นสาขาวิชาไม่เพียงแต่ทำให้สามารถแยกวิชาหนึ่งออกจากอีกวิชาได้ แต่ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกและหล่อหลอมมุมมองและโลกทัศน์ของผู้ศึกษาอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำว่า discipline ซึ่งเป็นคำหลายนัยที่มี 2 ความหมาย จะหมายถึงสาขาวิชาหรือวินัยก็ได้ วินัยหรือสาขาวิชาเป็นสิ่งที่คล้ายกับจารีตของนักบวช เพราะเป็นตัวกำหนดมุมมอง ตัวตน และวิธีการของผู้ศึกษา (Wongyannava, 2013) เมื่อสำนักบวชเรียนไม่ได้มีสำนักเดียวเช่นเดียวกับสาขาวิชาและสำนักบวชเรียนหนึ่งๆ ไม่ยอมให้อีกสำนักเรียกตนเองว่าสำนักตนเอง เช่น สันติอโศกจะไม่ยอมให้ธรรมกายเรียกตัวเองว่าสันติอโศก ฉันทิโกฉันนั้น จึงปรากฏรายงานว่าในหลักสูตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งพบปัญหาว่า ปรัชญาไม่ยอมรับวิธีการของสังคมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ก็ไม่ยอมรับวิธีการทางปรัชญาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตน (Singsuriya, 2012)

โดยทั่วไปในโลกภาษาอังกฤษแบ่งสาขาวิชาออกเป็นวิชาชีพ (professional) เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ เป็นต้น และศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (liberal art and science) อันประกอบด้วย มนุษยศาสตร์ (humanity) สังคมศาสตร์ (social science) และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (nature science) มนุษยศาสตร์เน้นศึกษาระบบคุณค่าลักษณะพิเศษที่สะท้อนถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ใช้วิธีการศึกษาแบบศาสตร์ (science) เหมือนกันแต่สังคมศาสตร์เน้นศึกษาสังคม ส่วนวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเน้นศึกษาโลกธรรมชาติ (Supanatsetakul, 2013)

นอกจากนั้น ยังมีเกณฑ์การแบ่งสาขาวิชาตามเกณฑ์จำนวนวิธีการหรือมุมมอง (approach) กล่าวคือสาขาวิชาที่มีวิธีการเดียวเรียกว่า สาขาวิชาเดียว (mon-disciplinary) หรือสาขาวิชาที่มีพรมแดน (boundary discipline) สาขาวิชาเหล่านี้จะมีวินัยหรือความเป็นสาขาวิชาเข้มงวด มีอาณาเขตบริเวณศึกษาชัดเจน เช่น ฟิสิกส์ สังคมวิทยา เป็นต้น ส่วนสาขาวิชาที่ประกอบด้วยหลายวิธีการเรียกว่า สาขาวิชาไม่มีพรมแดน (non-boundary discipline) สาขาวิชาที่ไม่มีพรมแดนแยกออกได้เป็นอีกหลายประเภทคือ พหุวิทยาการ (multidisciplinary) สหวิทยาการ (interdisciplinary) เปลี่ยนผ่านวิทยาการ (transdisciplinary) ข้ามวิทยาการ (cross-disciplinary) (Buosonte, 2016) อย่างไรก็ตามความแตกต่างของในแต่ละสาขาวิชาของสาขาวิชาที่ไม่มีพรมแดนยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการ บทความนี้จะกล่าวถึงเพียงแค่ว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คือความแตกต่างของพหุวิทยาการและสหวิทยาการ

ตารางที่ 1 ความเหมือนและความต่างระหว่างพหุวิทยาการและสหวิทยาการ (Buosonte, 2016)

	ความเหมือน	ความต่าง
พหุวิทยาการ (multidisciplinary)	สาขาวิชาต่างๆ มีเหตุผลที่ทำให้ต้องมาทำงานร่วมกันและศึกษาสิ่งเดียวกัน	สาขาวิชาต่างๆ แยกกันศึกษาตามวิธีการของตน แล้วนำข้อสรุปมารวมไว้ในเล่มเดียวกัน
สหวิทยาการ (interdisciplinary)	เพื่อให้เกิดภาพกว้างของสิ่งที่ศึกษา	สาขาวิชาต่างๆ ร่วมกันแลกเปลี่ยนโต้แย้ง อภิปรายระหว่างกัน บูรณาการเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

เมื่อเปรียบเทียบพหุวิทยาการกับสหวิทยาการจะพบความเหมือนที่สำคัญคือทั้งสองวิชาเป็นการนำสาขาวิชาต่างๆ มาศึกษาสิ่งเดียวกัน ส่วนความต่างที่สำคัญคือพหุวิทยาการศึกษาเพียงแค่ผ่านมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ แล้วนำผลการศึกษามารวมไว้ในเล่มเดียวกัน ส่วนสหวิทยาการไม่ได้ทำงานเพียงแค่นั้นแต่จะบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการบูรณาการด้วย

การแบ่งสาขาวิชาออกเป็นสาขาวิชาเดียว พหุวิทยาการ และสหวิทยาการทำให้เกิดคำถามได้ว่าสหวิทยาการเป็นวิธีการศึกษาที่ดีที่สุดหรือไม่ เราจำเป็นต้องศึกษาแบบสหวิทยาการเพียงอย่างเดียวหรือไม่ คำตอบต่อคำถามเหล่านี้สามารถหาได้จากบทความ ทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ (A Theory of Interdisciplinary Studies) ของวิลเลียม เอช นิวเวลล์ (Newell, 2001)

นิวเวลล์ (1992-2014) เคยเป็นศาสตราจารย์ด้านการศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยไมอามี ประเทศสหรัฐอเมริกา เขามีชื่อเสียงอย่างมากในด้านสหวิทยาการเพราะเขาไม่เพียงแต่คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ แต่เขายังนำทฤษฎีสหวิทยาการไปปรับใช้ในห้องเรียนโดยเฉพาะห้องเรียนแบบการศึกษาทั่วไป เขามีผลงานตีพิมพ์มากกว่า 30 ชิ้นและยังเคยดำรงตำแหน่งประธานของสมาคมสหวิทยาการอีกด้วย (Tanner, 2019)

บทความ ทฤษฎีเกี่ยวกับสหวิทยาการ (A Theory of Interdisciplinary Studies) (Newell, 2001) ของเขาเป็นผลจากการพัฒนาทฤษฎีความเป็นสหวิทยาการของเขาที่เพื่อนร่วมงานจนตกลึก ตามทัศนะของนิวเวลล์สหวิทยาการกำลังมีบทบาทอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์และการตอบสนองต่อโลกที่เป็นจริงที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนที่เข้าใจว่าปัญหาเกิดขึ้นจากหลายบริบทและมีทักษะในการแก้ปัญหาจากหลากหลายมุมมอง

ตามทัศนะของนิวเวลล์ สหวิทยาการเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขที่เพียงพอ คือระบบซับซ้อน (complex system) หรือความซับซ้อน (complexity) ซึ่งหมายถึง “ภาพรวม” ของระบบที่ประกอบไปด้วยส่วนย่อยต่างๆ ระบบสามารถเป็นโครงสร้าง พฤติกรรม องค์ความรู้ โลก ชีวิตมนุษย์ หรืออื่นๆ และส่วนย่อยอาจประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ อีกชั้นหนึ่ง ระบบซับซ้อนเปรียบได้กับ “ภาพรวม” หรือ “แผนที่” ของเมืองใหญ่ อันประกอบไปด้วยระบบย่อยๆ เช่น โรงเรียน สถานีดำรงจ ชุมชน เป็นต้น ปัจจุบันระบบซับซ้อนเป็นสิ่งที่อยู่จริงในโลกตอนนี้ แสดงว่าปัจจุบันการศึกษาด้วยสาขาวิชาเดียวจึงสามารถไม่ตอบสนองต่อโลกได้อย่างเพียงพอ สหวิทยาการจึงเข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาและการแก้ปัญหาสังคมโลก (Newell, 2001)

ระบบซับซ้อนนอกจากจะเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอต่อสหวิทยาการแล้วยังเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอีกด้วย การเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นนี้สำคัญในแง่ที่ว่าถ้าสังคมไม่มีระบบซับซ้อนก็ไม่ต้องมีการศึกษาแบบสหวิทยาการสามารถใช้สาขาวิชาเดียวในการศึกษาได้ปัญหาต่างๆ ได้ แต่ถ้าเมื่อใดที่ปัญหาที่ศึกษาเป็นระบบซับซ้อน

จะจำเป็นต้องเลือกศึกษาแบบสหวิทยาการ (Newell, 2001) คำว่า “สังคมมีระบบซับซ้อน” ตรรกะนี้ไม่ได้หมายความว่าแบบเหมารวมว่า ทุกๆ เรื่องในสังคมจะเป็นเรื่องของระบบซับซ้อน สังคมที่มีระบบซับซ้อนอาจประกอบด้วยปัญหาที่ซับซ้อนและปัญหาที่ไม่ซับซ้อนก็ได้ สหวิทยาการจึงไม่ใช่วิธีการศึกษาที่ดีที่สุดและสามารถใช้ศึกษาได้กับในทุกๆ เรื่อง หากแต่เป็นวิธีการศึกษาที่สามารถทำให้เราแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อนได้

เมื่อกำหนดปัญหาของระบบซับซ้อนแล้ว นิวเวลล์บอกว่าให้เราใช้กระบวนการทำงานแบบสหวิทยาการในการแก้ปัญหาซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหลักอยู่ 2 ขั้นตอน ขั้นแรกเป็นการศึกษามุมมองของสาขาวิชาต่างๆ ที่มีปัญหา และขั้นที่สองเป็นบูรณาการข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ตารางที่ 2 กระบวนการทำงานของสหวิทยาการ (Newell, 2001)

กระบวนการหลัก	กระบวนการย่อย
ขั้นที่ 1 ศึกษามุมมองของ สาขาวิชาต่างๆ ที่มีปัญหา	1. ระบุปัญหา, คำถาม, หัวข้อ ที่จะศึกษา 2. เลือกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3. พัฒนาข้อมูลที่ได้มาจากสาขาต่างๆ 4. รวบรวมข้อมูลจากข้อ 3 และค้นหาข้อมูลใหม่ๆ ที่แอบซ่อนอยู่ 5. ศึกษาปัญหาข้อ 1 จากมุมมองของแต่ละสาขาวิชา 6. สร้างความเข้าใจใหม่ภายใต้การเชื่อมโยงกันระหว่างสาขาต่างๆ
ขั้นที่ 2 บูรณาการข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ใหม่	7. ค้นหาความขัดแย้งของข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่างสาขาวิชา โดยนำข้อมูลจากสาขาหนึ่งไปวิเคราะห์อีกสาขาหนึ่ง 8. ประเมินสมมติฐานและคำศัพท์ในแต่ละสาขาวิชา 9. แก้ปัญหาโดยสร้างสมมติฐานและคำศัพท์ในแต่ละสาขาวิชา 10. สร้างสมมติฐานร่วมกันระหว่างสาขาวิชา 11. สร้างความเข้าใจใหม่ที่มีต่อปัญหา 12. สร้างแบบจำลองตามความเข้าใจใหม่ 13. ทดสอบความเข้าใจใหม่โดยนำไปแก้ปัญหา

นิวเวลล์ยกตัวอย่างการทำงานแบบสหวิทยาการในบทความ การบูรณาการสหวิทยาการกับระดับปริญญาตรี (Interdisciplinary integration by undergraduates) (Newell, 2006) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มีการนำทฤษฎีสหวิทยาการของเขาไปใช้จริงกับการทำโครงการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เชลซี เนกกี (Chelsea Nagy) เป็นหนึ่งในนักศึกษาที่เข้าร่วมงานวิจัย เนกกีทำโครงการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมซึ่งทำการศึกษาเรื่องการทำลายระบบนิเวศในบริเวณแม่น้ำคอสตาริกา เนกกีพบว่าวิชาเศรษฐศาสตร์กับวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental studies) นิยาม “ความมั่งคั่ง” (wealth) แตกต่างกันโดยเศรษฐศาสตร์หมายถึงความมั่นคงทางการเงิน ส่วนสิ่งแวดล้อมศึกษาหมายถึงความหลากหลายและสุขภาวะของระบบนิเวศ เนกกีพบว่าการทำลายสิ่งแวดล้อมเช่น แนวปะการัง ภาวะฝนกรด แปรผันตรงกับการเกิดขึ้นของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การสูญเสียวัฒนธรรม และการอพยพย้ายถิ่นของชาวพื้นเมือง แต่กลับแปรผกผันกับการเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมเกษตรเช่น ฟาร์มปศุสัตว์ การปลูกกล้วย การปลูกกาแฟ เป็นต้น

เนกัจึงตัดสินใจสืบเสาะหาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในบริเวณแม่น้ำคอสตาริกา เนกัพบว่า ตะกอนในเมืองส่งผลให้การสะสมของตะกอนในแนวปะการังมากขึ้นและยกเลิกการขุดเส้นทางระหว่างเขตเมืองกับเขตเกษตรกรรมทำให้การไหลบ่าของตะกอนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เกิดจากความขัดแย้งของความเข้าใจเรื่องความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจกับความมั่งคั่งทางสิ่งแวดล้อม เนกัจึงเสนอหนทางในการแก้ปัญหา คือ ต้องนิยาม “การอนุรักษ์” ใหม่ให้รวมถึงเรื่องวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศด้วยและ “การพัฒนา” จะต้องรวมการพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ด้วย เนกัปฏิเสธการแก้ปัญหาแบบทางใดทางหนึ่งมาเป็นการร่วมกันแก้ปัญหาโดยเริ่มจากสร้างแบบจำลองเปรียบกับภาวะมะเร็งซึ่งเป็นผลจากความร่ำรวยทางเศรษฐกิจแต่ทำลายความมั่งคั่งทางธรรมชาติ ในแบบจำลองประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์และเพศวิถี แล้วหลังจากนั้นนำแบบจำลองไปเป็นตัวแบบในการแก้ปัญหาที่ต้องเลือกนโยบายที่เหมาะสมกับระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

กรณีศึกษาของเนกัเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าการทำงานแบบสหวิทยาการไม่ใช่เพียงแค่การศึกษาปัญหาของระบบที่ซับซ้อน และไม่ใช่เพียงแค่นำมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาวิเคราะห์ แต่การทำงานแบบสหวิทยาการที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยกระบวนการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วย จริยศาสตร์ (ethics) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่มีความเคลื่อนไหวเรื่องการนำมุมมองแบบสหวิทยาการเข้ามาศึกษาร่วมกับวิธีการทางปรัชญา ทั้งนี้อาจมีข้อเสนอว่า ปัญหาจริยธรรมของการอนุมานสามารถนำมาศึกษาแบบสหวิทยาการได้เพราะเราสามารถนำมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ มาวิพากษ์ได้เช่น มุมมองปรัชญาให้ข้อเสนอเกี่ยวกับความถูกต้องทางจริยธรรมของหมอที่ทำการรณุญาต มุมมองทางนิติศาสตร์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายของการทำการรณุญาตและสามารถเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศไทยและต่างประเทศ มุมมองทางศาสนาที่จะให้ความสำคัญของมิติทางจิตวิญญาณของคนไข้และญาติคนไข้ อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าจะสามารถยกตัวอย่างเพื่อเพิ่มมุมมองที่วิพากษ์ปัญหาการรณุญาต แต่ประเด็นนี้ก็ไม่เกี่ยวกับความเป็นสหวิทยาการเพราะการทำงานแบบสหวิทยาการจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ หากทำงานเพียงนำมุมมองจากสาขาต่างๆ มาวิพากษ์ก็ยังไม่ถือว่าการศึกษาปัญหาจริยธรรมของการรณุญาตนี้เป็นสหวิทยาการ แต่สหวิทยาการซึ่งหมายถึงสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนที่ไม่ประกอบด้วยกระบวนการ

จากที่อภิปรายมาจนจบส่วนนี้สรุปได้ว่า สหวิทยาการ (interdisciplinary) ตามทัศนะของนิวเวลส์ เป็นวิชาที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อน ซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นจากกระแสของโลกาภิวัตน์ วิธีการของสหวิทยาการจะประกอบด้วยการศึกษาจากมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ แล้วนำไปบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นตอนที่สองเป็นลักษณะที่บ่งบอกความเป็นสหวิทยาการเพราะหากศึกษาเพียงขั้นตอนแรก การศึกษานั้นก็จะเรียกว่าพหุวิทยาการ ถึงแม้ว่าสหวิทยาการจะเป็นวิธีการที่ตอบสนองและแก้ไขความซับซ้อนที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกปัญหาจะสามารถศึกษาและควรศึกษาผ่านสหวิทยาการในส่วนถัดไปของบทความจะเป็นการนิยามการศึกษาทั่วไป

การศึกษาทั่วไป

การศึกษาทั่วไป (general education) เป็นหมวดวิชาหนึ่งของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในบริบทของประเทศไทยการศึกษาทั่วไปเป็นสิ่งใหม่เพราะเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 15 ปีที่แล้วหากนับจากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ.2548 ก่อนหน้าจะมีการศึกษาทั่วไป หลักสูตรระดับอุดมศึกษาเรียกสั้นๆ ว่า หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นหมวดวิชาที่มีเป้าหมายเพื่อสอนวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะที่เจาะลึกไปในแต่ละหลักสูตร เมื่อการอุดมศึกษาไทยมีแนวคิดเรื่องการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตและบัณฑิตไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์

สามารถประกอบอาชีพได้ การศึกษาทั่วไปจึงถือกำเนิดขึ้นแทนหมวดวิชาพื้นฐาน (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021)

ผู้เขียนเลือกนิยามการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์เพราะสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาทั่วไปในประเทศไทยและทัศนะประกอบด้วยมิติและข้อถกเถียงเชิงปรัชญา จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าหนังสือเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปที่ประกอบด้วยมิติทางปรัชญาคือ หนังสือการศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์ของพระพรหมคุณาภรณ์ ส่วนหนังสือหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป หลักการและวิธีดำเนินการ (Sinlarat, 2019) และหนังสือสู่ความเป็นตัวของตัวเอง ตระหนักและสำนึกของชาวศึกษาทั่วไป (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021) เป็นหนังสือที่เน้นไปทางองค์ความรู้ด้านศึกษาศาสตร์ไม่ได้เน้นไปทางปรัชญา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) นักปราชญ์การศึกษาชาวไทยเป็นผู้นำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปให้กับวงการการศึกษาไทย หนังสือการศึกษาทั่วไปเพื่อพัฒนามนุษย์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ของท่านถูกนำไปใช้ในหนังสืออ่านประกอบของวิชาการศึกษาทั่วไปด้วย พระพรหมคุณาภรณ์อธิบายลักษณะของการศึกษาทั่วไปไว้ว่า

“เป้าหมายแท้จริงของวิชาการศึกษาทั่วไปคือการสร้างบัณฑิตหรือสร้างคนให้เป็นบัณฑิต ส่วนวิชาเฉพาะวิชาชีพทั้งหลายเป็นการสร้างเครื่องมือให้แก่บัณฑิต และบอกวิธีที่จะทำให้เขาสามารถใช้เครื่องมือได้ แต่คนใช้เครื่องมือนั้นจะต้องเป็นคนที่ดี จะได้นำเครื่องมือไปใช้เพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตและสังคม ไม่ใช่เอาเครื่องมือไปเพียงเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนด้วยความเห็นแก่ตัว แล้วทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่นหรือก่อความเสียหายทำลายสังคม ตลอดจนมนุษยชาติ” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

ตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ การศึกษาทั่วไปแตกต่างจากวิชาชีพเพราะเป้าหมายต่างกัน การศึกษาทั่วไปมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะต่างๆ ของบัณฑิตในขณะที่วิชาชีพมีเป้าหมายเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) ในแง่นี้ความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) ของการศึกษาทั่วไปจึงเป็นเรื่องเป้าหมาย ไม่ใช่เรื่องสิ่งที่ศึกษา วิธีการศึกษา และผลที่ได้จากการศึกษาซึ่งเป็นความเป็นสาขาวิชาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วิชาใดก็สามารถเป็นวิชาศึกษาทั่วไปได้หากตอบสนองต่อเป้าหมายของการวิชาศึกษาทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าวิชานั้นจะใช้วิธีการศึกษาแบบมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ยังได้อธิบายขยายความเป้าหมายของการศึกษาทั่วไปได้ว่าการศึกษาทั่วไปมีเป้าหมาย 2 ระดับทั้งในระดับกาละ (time) และระดับเทศะ (space) โดยระดับกาละแบ่งเป็น

- 1) การศึกษาเพื่อยุคสมัย หมายถึงการสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย การสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่สามารถดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ดี

- 2) การศึกษาที่เหนือยุคสมัย หมายถึงการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่ไม่ขึ้นกับเวลา การเปลี่ยนแปลงของเวลาและยุคสมัยไม่มีส่วนทำให้คุณลักษณะบัณฑิตนี้เปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของบัณฑิตนี้เชื่อมโยงอยู่กับธรรมชาติของมนุษย์และคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็น “คนที่มีชีวิตที่ดีงาม ประณีต ประเสริฐ...เป็นชีวิตที่มีอิสรภาพและความสุข... ต้องมีสติปัญญา รู้คิด... รู้กระทั่งว่าสังคมเดินทางที่ผิดหรือเดินทางที่ถูก” (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

ส่วนระดับทะเลแบ่งเป็น

1) การศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น หมายถึงการศึกษาที่ทำให้บัณฑิตมีคุณลักษณะของการปรับตัวเพื่อให้เข้าถึงสภาพสังคมที่ตนเองอยู่

2) การศึกษาที่พ้นจากทะเลเฉพาะเพื่อความเป็นคนของโลก หมายถึงการศึกษาที่ทำให้บัณฑิตกลายเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมโลก (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009)

นอกจากทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์แล้วยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาทั่วไปอีกแบบคือ เป้าหมายของการศึกษาทั่วไปอยู่ไปคือการสร้าง Soft skill ให้กับนักศึกษา (Lucktong, Thavara, and Vasutapitak, 2018) Soft skill เป็นทักษะที่ไม่ใช่ Hard skill ซึ่ง Hard skill หมายถึงความสามารถเชิงเทคนิคเฉพาะทางที่ใช้ในการประกอบอาชีพเช่น ความสามารถในการเขียนโปรแกรม ความรู้ในการทำงานสารบาญ เป็นต้น ส่วนตัวอย่างของ Soft skill เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การจัดการอารมณ์ การปรับตัว เป็นต้น ความเข้าใจที่มีต่อการศึกษาทั่วไปเช่นนี้แตกต่างจากทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ เพราะ Soft skill/Hard skill เป็นทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ หากนิยามการศึกษาทั่วไปเป็นการสร้าง Soft skill ให้กับนักศึกษา ก็แสดงว่าการศึกษาทั่วไปเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ แต่ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์จะนิยามการศึกษาทั่วไปที่เป็นคู่ตรงกันข้ามกับวิชาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ การศึกษาทั่วไปไม่ใช่เรื่องของการประกอบอาชีพ หากแต่เป็นเรื่องของคุณลักษณะของบัณฑิตที่เหมาะสมกับยุคสมัย และบัณฑิตที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไป

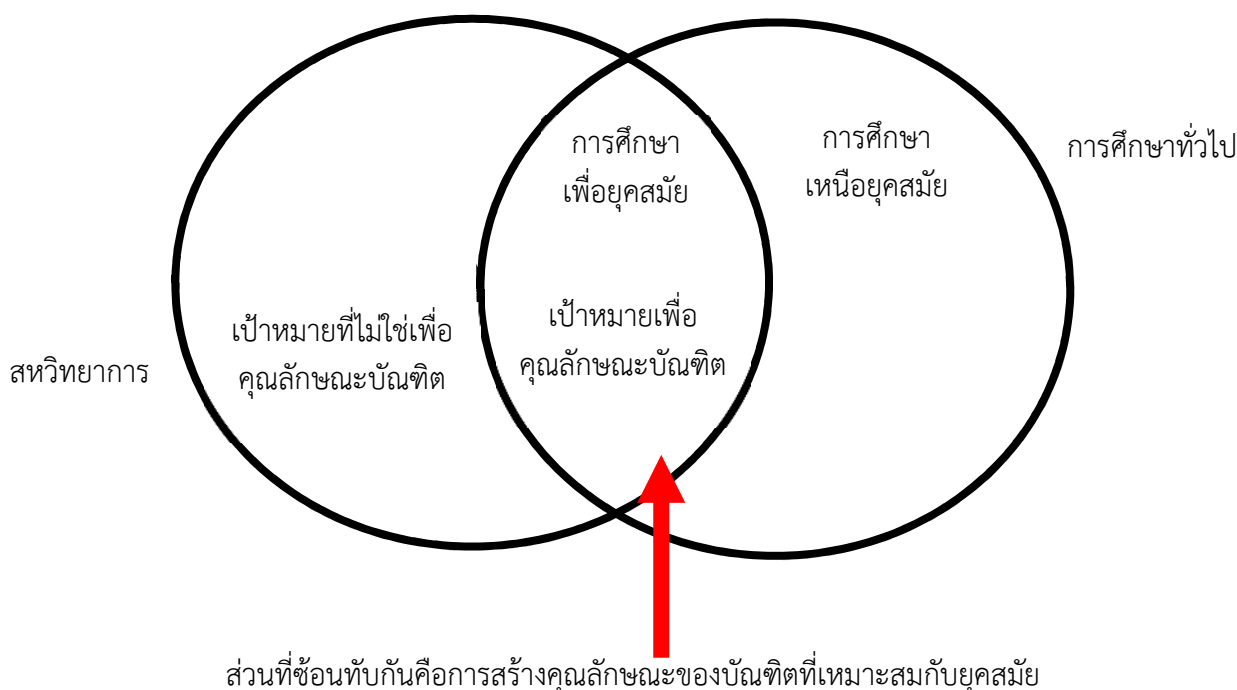
จากที่อภิปรายไปข้างทั้งหมด ส่วนนี้จะเป็นส่วนสุดท้ายซึ่งจะอภิปรายความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการทำให้มโนทัศน์กระจ่างชัดเจนในข้างต้นซึ่งสามารถสรุปโดยสังเขปได้ว่า ความสัมพันธ์ของสองมโนทัศน์มีทั้งหมด 4 ประเภทคือ สิ่งเดียวกัน สับเซต ซ้อนทับกัน บางส่วน และไม่เกี่ยวข้องกัน สหวิทยาการเป็นรูปแบบหนึ่งของสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาของระบบที่ซับซ้อนด้วยกระบวนการทางสหวิทยาการที่ไม่เพียงแค่อธิบายปัญหาของระบบที่ซับซ้อนจากมุมมองของสาขาวิชาต่างๆ เท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยการบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่วนการศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะต่างๆ ของบัณฑิต

สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

ความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน เพราะสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปมีส่วนสำคัญที่แตกต่างกันเช่น สหวิทยาการไม่ได้มีเป้าหมายในการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต แต่มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อน ส่วนการศึกษาทั่วไปไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาของระบบซับซ้อน หากแต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต นอกจากนั้นความเป็นสาขาวิชา (disciplinary) ของสหวิทยาการยังขึ้นกับสิ่งที่ศึกษาที่ต้องเป็นปัญหาของระบบที่ซับซ้อน และวิธีการศึกษาที่เป็นกระบวนการของสหวิทยาการ แต่ความเป็นสาขาวิชาของการศึกษาทั่วไปจะขึ้นอยู่กับเป้าหมายของวิชา สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงเป็นสองมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน ไม่สามารถนำมาใช้แทนกันได้ จึงไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบสิ่งเดียวกัน

สหวิทยาการไม่ได้เป็นสับเซตของการศึกษา

ด้วยเหตุผลเดียวกันจากย่อหน้าที่แล้ว ความเป็นสหวิทยาการจึงไม่ได้สัมพันธ์กับการศึกษาทั่วไปในแบบสับเซตเหตุเพราะความเป็นสหวิทยาการไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั่วไป และในทางกลับกัน การศึกษาทั่วไปก็ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นสหวิทยาการ แต่เป็นความสัมพันธ์กันตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปเป็นความสัมพันธ์ประเภทซ้อนทับกันบางส่วน สหวิทยาการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปได้ในส่วนการศึกษาเพื่อยุคสมัย

สหวิทยาการซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไป

จากภาพที่ 2 เมื่อพิจารณาถึงส่วนที่ซ้อนทับของทั้งสองมโนทัศน์ ปัญหาของระบบซับซ้อนเป็นมโนทัศน์ที่ขึ้นอยู่กับเวลาเพราะเป็นผลของยุคสมัยที่เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ก่อนหน้ายุคโลกาภิวัตน์ไม่ได้มีระบบซับซ้อนการศึกษาแบบสหวิทยาการจึงไม่ได้ตอบโจทย์ แต่ในสมัยปัจจุบันที่ประกอบด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์แล้วการศึกษาแบบสหวิทยาการจึงเข้ามามีส่วนตอบโจทย์อย่างมาก เมื่อระบบซับซ้อนเป็นมโนทัศน์ที่ขึ้นกับเวลา สหวิทยาการจึงสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปได้ในส่วนที่พระพรหมคุณาภรณ์เรียกว่าการศึกษาเพื่อยุคสมัย แต่ไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่เหนือยุคสมัยได้เพราะการศึกษาที่เหนือยุคสมัยเป็นมโนทัศน์ที่ไม่ขึ้นกับเวลา แสดงว่ามีบางส่วนของสหวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปแต่บางส่วนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาในแง่ของสิ่งที่ศึกษาก็จะได้เหตุผลสนับสนุนข้อสรุปที่ว่าความสัมพันธ์เป็นแบบซ้อนทับกันบางส่วนอีกด้วยเพราะ ปัญหาของระบบซับซ้อนบางเรื่องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิต เช่น การพัฒนา soft skill เพื่อให้บัณฑิตเตรียมพร้อมสู่โลกของการทำงาน (Numnak, Khomsod, and Janyasuthiwong, 2021) แต่บางเรื่องปัญหาของระบบซับซ้อนก็ไม่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิตเช่น ระบบซับซ้อนที่ปรากฏอยู่ในทั้งสถาบัน กระบวนการ พฤติกรรมทางการเมือง (Thamrongthanyawong, 2016) และรัฐประเทศ (Charoenmuang, 2020) หรือแม้กระทั่งตัวอย่างการศึกษาเรื่องความมั่งคั่งบริเวณแม่น้ำคอสตาริกาของเนกัวในงานวิจัยนิวเวลส์ก็ไม่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของบัณฑิต

สหวิทยาการไม่ได้สัมพันธ์กับการศึกษาทั่วไปในแบบไม่เกี่ยวข้องกัน

ส่วนความสัมพันธ์แบบไม่เกี่ยวข้องกัน สหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปไม่ได้มีความสัมพันธ์แบบนี้ เพราะย่อหน้าที่แล้วได้อธิบายว่าสองโมทัศน์นี้มีบริเวณที่ซ้อนทับกันคือสหวิทยาการสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปในส่วนการศึกษาเพื่อยุคสมัยได้ (ดังภาพที่ 2) ดังนั้นจึงไม่ได้อยู่แยกกันเป็นอิสระแบบความสัมพันธ์ประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกัน

สรุป

บทความนี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปผ่านมุมมองทางปรัชญาที่เป็นการวิพากษ์การอ้างเหตุผลสนับสนุน ไม่ได้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์ตัวเลขเชิงสถิติ การวิเคราะห์เริ่มจากแยกประเภทของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสองโมทัศน์ที่มาสัมพันธ์กัน แล้วนิยามความเป็นสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปโดยนิยามความเป็นสหวิทยาการตามทัศนะของวิลเลียม เอ็ช นิวเวลล์ และนิยามการศึกษาทั่วไปตามพระพรหมคุณาภรณ์ สหวิทยาการจึงเป็นสาขาวิชาที่ไร้พรมแดนที่ศึกษาปัญหาของระบบซับซ้อนโดยนำมุมมองจากสาขาวิชาต่างๆ มาวิพากษ์ บำรุงการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่วนการศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบางประการของบัณฑิตเพื่อให้บัณฑิตกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นความสัมพันธ์ของความเป็นสหวิทยาการกับการศึกษาทั่วไปจึงไม่ใช่ความเป็นสหวิทยาการเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในศึกษาทั่วไป หากแต่มีบางบริเวณที่สหวิทยาการสามารถไปซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไปได้ นั่นคือ การศึกษาทั่วไปประเภทการศึกษาเพื่อยุคสมัยที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้เท่าทันต่อโลกในยุคสมัยหนึ่งๆ อย่างไรก็ตามบางบริเวณของการศึกษาทั่วไปก็ไม่สามารถใช้วิธีการของสหวิทยาการเข้าไปศึกษาได้ ส่วนนั้นคือการศึกษาเพื่อบัณฑิตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพราะความเป็นมนุษย์เป็นมโนทัศน์ที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ข้อสรุปของบทวิเคราะห์นี้ถือว่าเป็นทัศนะที่ฝ่ายอยู่ตรงกันข้าม (counter argument) กับทัศนะโดยทั่วไปที่เชื่อว่าการศึกษาทั่วไปประกอบด้วยสหวิทยาการ หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งคือความสัมพันธ์ของสหวิทยาการและการศึกษาทั่วไปเป็นไปในแบบสับเซต นอกจากนั้น นัยยะที่สำคัญที่ได้จากข้อสรุปคือการศึกษาทั่วไปจึงไม่จำเป็นที่จะต้องถูกจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการเสมอไป แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลามากขนาดไหนก็ตาม การศึกษาทั่วไปควรประกอบทั้งในส่วนของสหวิทยาการที่แก้ปัญหาาระบบซับซ้อนในปัจจุบันและสาขาวิชาเดียวที่เป็นการบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ซึ่งคุณลักษณะของบัณฑิตที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิเคราะห์และข้อสรุป ผู้เขียนมีข้อเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอเพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 จากข้อสรุปที่ว่าสหวิทยาการไม่ได้อยู่ในการศึกษาทั่วไป หากแต่มีบางส่วนที่ซ้อนทับกับการศึกษาทั่วไปซึ่งก็คือการศึกษาเพื่อยุคสมัย ส่วนการศึกษาเหนือยุคสมัยไม่เกี่ยวข้องกันกับสหวิทยาการ ผู้เขียนจึงเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั่วไปควรจัดการศึกษาทั่วไปให้สมดุลระหว่างการศึกษาเพื่อยุคสมัยและการศึกษาเหนือยุคสมัย และไม่ควรลดคุณค่าของการศึกษาเหนือยุคสมัยที่เป็นการบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ให้กับบัณฑิตเพียงเพราะไม่ตอบสนองต่อยุคโลกาภิวัตน์และใช้สหวิทยาการการศึกษาไม่ได้

1.2 จากทัศนะของนิวเวลล์ เกี่ยวกับสหวิทยาการซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยการบูรณาการแต่ความหมายของบูรณาการไม่ใช่แค่นำวิชาต่างๆ มาศึกษาเรื่องเดียวกันแบบพหุวิทยาการ ผู้เขียนจึงเห็นว่า

หน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาควรใช้คำว่า สหวิทยาการ กับ พหุวิทยาการ อย่างรัดกุมและใช้ให้ต่างกัน ไม่ควรใช้ สหวิทยาการ กับการศึกษาแบบพหุวิทยาการ และในทางตรงกันข้ามด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

2.1 ข้อเสนอของบทความนี้เป็นทัศนะที่ฝ่ายอยู่ตรงกันข้าม (counter argument) ของทัศนะโดยทั่วไป การศึกษารั้งต่อไปอาจจะศึกษาข้อโต้แย้งที่มีต่อข้อสรุปของบทความนี้ วิพากษ์ว่าสามารถโต้แย้งได้หรือไม่ และประเมินว่ามีน้ำหนักเชิงเหตุผลมากน้อยเพียงใด

2.2 บทความนี้เลือกนิยามสหวิทยาการตามทัศนะของนิวเวลล์ และการศึกษาทั่วไปตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) การศึกษารั้งต่อไปอาจจะเปลี่ยนนิยามของทั้งสองคำนี้ และเปรียบเทียบข้อสรุปที่ได้ว่าเหมือนหรือแตกต่างจากบทความนี้อย่างไร

References

- Buosonte, R. (2016). Non-Boundary Research Method. *Ratchaphruek Journal*, 13(1), 1-5.
- Charoenmuang, T. (2004). Thailand: A late Decentralizing Country. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 2(1), 1-16.
- Chokvasin, T. (2011). Interdisciplinary in General Education. In *General Education Conference*. 12-25. June 18-20, 2014, Miracle Grand Convention Hotel, Bangkok. Bangkok: Thai GE Network.
- Department of Philosophy. (2016). *Reasoning: Practical Logic*. Bangkok: Chulalongkorn University press.
- Lucktong, A., Thavara, W., & Vasutapitak, P. (2018). Expanding General Education Beyond the University to the Workplace a Case Study: A Course on Reflective. Journal Writing for self-improvement. 420-435. March 26, 2018, Walailak University. Nakhonsithammarat: Walailak University.
- Newell, W. H. (2001). A Theory of Interdisciplinary Studies. *Issues in Integrative Studies*, 19, 1-25.
- Newell, W. H. (2006). Interdisciplinary Integration by Undergraduates. *Issues in Integrative Studies*, 24, 89-111.
- Numnak, N., Khomsod, S., & Janyasuthiwong, S. (2021). Path of General Education Instructors. In Paitoon Sinlarat and Siphon Suphaphithayakun (Ed.). *To Being One's Own: Awareness and Conscience of General Education Instructor*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2009). *General Education for Human Development*. Bangkok: General Education Administration Center.
- Repko, A. F. (2012). *Interdisciplinary Research: Process and Theory*. Los Angeles: Sage.
- Sinlarat, P. (2019). *General Education Curriculum: Principles and Process*. Bangkok: Chulalongkorn University press.
- Singsuriya, P. (2012). Ethical Studies Curriculum in USA. *Interdisciplinary Journal*, 10(2), 37-72.

- Supanatsetakul, N. (2013). Interdisciplinary Studies: Humanities, Social Sciences and Medicine for Applying in the Medical Instruction. *Thammasat Medical Journal*, 13(3), 380-392.
- Tanner, M. (2019). *William H. Newell (2003)*. Retrieved June 3, 2021, from: <https://interdisciplinarystudies.org/william-h-newell-2003>.
- Thamrongthanyawong, S. (2016). Interdisciplinary Study for Development. *SuratthaniRajabhat Journal*, 3(1), 35-46.
- Wongyannava, T. (2013). History and Interdisciplinary: It Cannot Compatible. In Anuk Pitukthanin (Ed.). *Romantic Man*. Bangkok: Siamparitut Publishing.